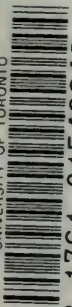

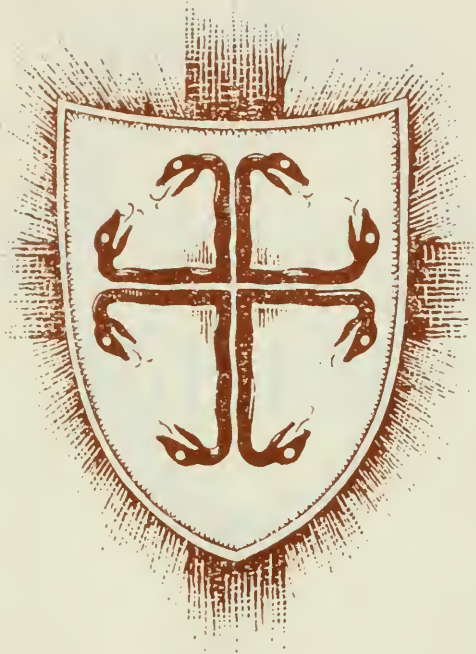
UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01549842 1

(1)

93

ΤΑ ΓΝΗΣΙΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΥΠΟΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Handwritten signature and illegible text.

Ἀγγέλου
Τερζάκη

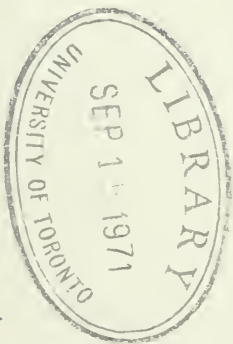
Ἡ
ΠΡΙΓΚΗΠΕΣΣΑ
ΙΖΑΜΠΩ

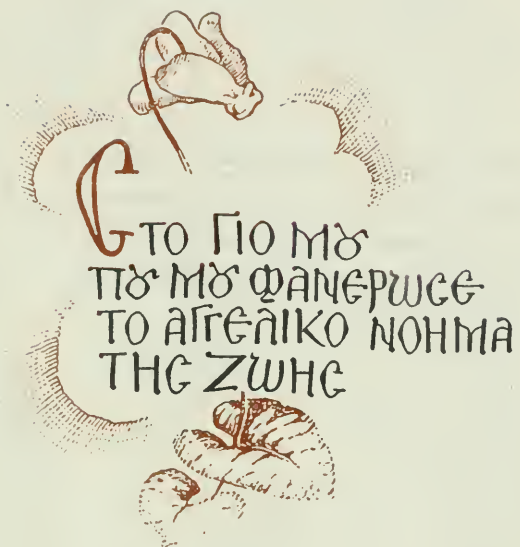
Ἡρωϊκὸ
μυθιστόρημα

Ἔκδοσις πέμπτη

Βιβλιοπωλεῖον τῆς "Εστίας"
Ἰ. Δ. Κολάρου Ὑστιαεῖ.

PA
5610
T487
12--

ΓΤΟ ΠΙΟ ΜΥ
ΠΥ ΜΥ ΦΑΝΕΡΩΣΕ
ΤΟ ΑΓΓΕΛΙΚΟ ΝΟΗΜΑ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Η ΧΩΡ' ΑΥΤΗ, ΠΟΥ ΕΣΕΙΝΑ ΜΟΝΑΧΑ ΚΟΙΤΑ.
ΤΟΥΣ ΛΗΘΙΗΟΥΣ ΤΗΣ ΘΗΣΑΥΡΟΥΣ ΣΤΡΩΝΕΙ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ·
ΔΙΚΟΣ ΣΟΥ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΟΛΟΣ, ΜΑ ΚΙ' ΑΠ' ΟΛΟΝΕ
ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΣΟΥ ΗΛ ΔΩΣΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΣΟΥ.

ΓΕΤΗΕ

(«Ἐλέμη» τοῦ Β' «φάουστ»,
μετάφρ. Θρ. Σταύρου)

Q ἅσας ἀνιστορήσω ἕνα παμπά=
λαιο χρονικό, ὡς θανμαστές περι=
πέλειες ἔδ' εὐτενικόσολο Μικηφό=
εσ τὸ εἶσεῖδ' ἀπὸ τ' ἀνάπλι,
πῶς ζέκοψε κατὰ τρεῖς μὲν ἀπὸ
τὴν πατρίδα τὸ, πῶς παλεψε μὲ τὸ
ριζικό τὸ σε στεριές, ἢ θάλασσες,
ἢ πῶς σήκωσε πόλεμο ἐναντία
σε μιὰ. Ἰυγαίκα. + εἶναι μακρυνοί
οἱ καιροὶ πὸ θέλω ν' ἀνασθῶ, οἱ βύ=
εἶησαν οἱ φωνές πὸ τὸς ἔραϊδ'=
δησαν, κί' ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν
ἀνδρῶπων πὸ τὸς ἔζησαν δὲν εἶχει
ἀπομείνει μηδὲ σκόνη. + Ὀμως εἶπώ,
κλέρης φιλῶχος κ' ἐξοριστός σε ἔδ'=
τὸ τὸν ἀνήμερο αἰῶνα, θὰ κανῶ
ὅ, ἢ μὲ εἶναι βολετὸ γιὰ νὰ σὰς
εὐχαριστήσω, δίνοντας φωνὴ σὶ ἀ=
μίλητα. + κί' ἀμποῖε, εὐτενικοί μὲ
ἄρχοντες. ἢ καλοσύνη σας κ' ἢ
συγκατάβαση νὰ συχωρέσθην τὰ
λάθῃ πὸ μὲ ξέφυγαν ἢ τὰ
ψεγάδια πὸ κατὰ λαβὰ μὰ πὸ
δὲν εἶχα τὴ δεξιόσυνή νὰ τὰ διορθώσω.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Α'

ΤΟ ΠΕΤΡΙΝΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΣ πού διασχίζει τὸν ἀνατολικὸ Μοριά τραβώντας κατὰ τὸ νότιο κόρφο του, σὰν προσπεράσει τῆς Νεμέας τὶς σκυθρωπὲς κλεισοῦρες καὶ τὶς λαγκαδιές, βλέπει σὲ λίγην ὥρα ν' ἀνοίγεται μπροστά του, φαρδὺς κι δλόφωτος, ἕνας μεγάλος κάμπος καρπερός. Κάτω ἀπὸ τὸν πλατύ-στερνο θόλο τ' οὐρανοῦ, πού πρὶν ἀπὸ λίγο τὸν λιβάνιζε ἔρημικὰ μὲ τὸν ἀνασσασμό του τὸ θυμάρι, τώρα μιὰ βλάστηση χαρούμενη ἀπλώνεται. Εἶναι μιὰ χώρα ἡμερη, μὲ γῆ ἀφράτη καὶ παχειά, σάρκα δλοχυμό, πού στέκεται παραδομένη δλοχρονίς, ἀτάραχα, στὴ μυστικὴ κυοφορία.

Ἡ εὐλογημένη τούτη χώρα εἶναι ὁ κάμπος ὁ ἀργολικός.

Ὁ στρατοκόπος πού πορεύεται κατὰ τὰ νότια, περνώντας κάτω ἀπὸ ψηλές, γλυκόμερες λευκές, νιώθει σὲ λίγο τὸν ἀέρα γύρω ν' ἀλαφρώνεται. Κάποια φρεσκάδα διάχυτη, κάτι καινούργιο κι ἀγνό, ἀναφτερώνεται τὴν ἀνάσα. Δεξιὰ ἀπὸ τὸν κάμπο, πού ἤρεμα ἀπλώνεται φεύγοντας πίσω, μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ, ἀδιόρατη ἴσαμε κείνη τὴ στιγμή, ξάφνου φαρδαίνει, παίρνει ζωὴ, σπιθίζει, χρωματίζεται. Εἶναι ἡ θάλασσα. Μερικὰ βαλτονέρια ἀπόμακρα, κρυμμένα πίσω ἀπὸ βουρλα ἀγκαθερά, γλυκομυρίζουν μὲ τὸ βράδυ. Ἡ ἀστραφτερὴ λάμψη τοῦ πόντου ἀντικαθρεφτίζει αὐγατισμένο τὸ φέγγος τ' οὐρανοῦ. Ὅμως ἐκεῖ, στὸ βάθος τοῦ τοπίου, φράζοντας τὸν κάμπο, μιὰ γλῶσσα βραχωμένη ξεπετιέται ἀπόκοτα ἀπὸ τὴ στεριά, βουτάει μέσα στὴ θάλασσα καὶ κλείνει τὸν ὀρίζοντα μ' ἀδέκαστη καὶ σκυθρωπὴ ὀρμὴ. Μοιάζει, καθὼς τὴν κοιτάξεις, σὰ θεόρατο πέτρινο λιοντάρι, πεσμένο καταγῆς μὲ τὴν κοιλιὰ, τὸ κεφάλι του ἀγριωπὰ στυλωμένο, καὶ πού τεντώνει τὸ ἔνα του ποδᾶρι γιὰ νὰ κρούσει πεισματερὰ τὸ γαλανὸ κύμα.

Πάνω στὸ ἀκρωτήρι τοῦτο, πού φράζει μὲ τὸν τεφρό του ὄγκο τὸν κρουσταλλένιο ὀρίζοντα, μιὰ πολιτεία πανάρχαιη εἶναι κουρνιασμένη. Ἀρχόντισσα ἄλλοτε, τώρα ἀποληθμονημένη καὶ γριά, κρατεῖ τὸ ἴδιο πάντα ἀκριβὸ ὄνομα. Εἶναι τ' Ἀνάπλι. Τὰ τευχιά της ὑψώνονται ἀκόμα, ὀδοντωτὰ κι ἀγέρωχα, συμμαζεμένα σὲ προαιώνια στάση ἀνήσυχης ἀπαντοχῆς. Ἀγριωπὸ καὶ μὲ σμιχτὰ φρύδια τ' ὀρθοστημένο πέτρινο κεφάλι λαγοκοιμάται, κι ἔμωσ — ἔτσι πού τὸ κοιτάξεις — νιώθεις πῶς μέσα στὸν ὕπνο του δὲν ἀποξεχνιέται ποτέ. Σιτητό, αὐτιάζεται ἀδιάκοπα τὸν ἀνεμο τῆς θάλασσας, ὀσμίζεται καὶ καρτερεῖ.

Ἐκεῖ, στὴν ἀντρειωμένη κι ὀμορφὴ τούτη πολιτεία, εἶχε στυλωμένο τὸ μάτι του, ἀναθυμούμενος κάποια παραμύθια τῆς γριάς βέργας του, ὁ νεαρὸς καθαλάρης πού, κάποιο φθινοπωρινὸ δεῖλι τοῦ 1292, περνοῦσε ἀργοπορημένος τὸν ἀργολικὸ κάμπο. Ὁ ἥλιος ἔγερνε δεξιὰ, πάνω στ' ἀρχαδικὰ βουνά, γλιστρώντας σὰ μπάλλα σύφλογη μέσα σὲ σύννεφα κοκκινωπὰ, κουρνιασμένα. Κάτω ἀπὸ τὶς ψηλές λευκές τοῦ δρόμου πλήθαινε, ὑγραίνοντας τὸν ἀέρα, ἡ νοτερὴ σκιά, ἐνῶ τὸ χῶμα, ποτισμένο ἀκόμα ἀπὸ τὴν πρωϊνὴ βροχὴ, ἔκανε μαλακὸ καὶ δύσκολο τὸ βᾶδισμα τοῦ ἀλόγου.

Τὰ δειλιὰ τοῦ φθινοπώρου εἶναι κοντόπνοα. Ὁ καθαλάρης, ἀν καὶ προχωρώντας μὲ κάποιον κόπο στὸ νοτισμένο χῶμα, ἔδωσε μιὰ στροφὴ στ' ἄλογό του πρὸς τὰ δεξιὰ, γιὰ νὰ ζυγώσει κάπως τὸ γιὰλδ καὶ νὰ συντομέψει ἔτσι τὸ δρόμο πού τὸν χώριζε ἀπὸ τὴν πολιτεία. Εἶταν νεός, παιδᾶριο, ἴσαμε εἰκοσιενὸς - εἰκοσιδυὸ χρονῶν. Τὸ κεφάλι του τὸ κρατοῦσε ψηλά, ξεσκούφωτο, μὲ τὸ ἀγέρωχο ἐκεῖνο τεζάρισμα τοῦ λαίμου, τὸ γνώριμο στοῦς εὐκολοφάνταστους ἀνθρώπους, καὶ τὰ πυκνά, μὲ μαλακοῦς κυματισμοὺς μαλλιά του, τὰ βαθυκάστανα, κατέβαιναν στρουφρίζοντας χαϊδευτικὰ ἴσαμε πίσω, στὸν ἄσπρο κρουστὸ σέβερκο. Ἡ φορεσιά του ἔμοιαζε παράταιρη καὶ παλαιϊκὴ σχετικὰ μὲ τὸν προχωρημένο τοῦτον αἰῶνα. Ἐνα καθβάδι κίτρινο, φτηνό, ἀπὸ κετσέ, τοῦ ἔσφιγγε ἴσαμε τὴ μέση τὸν κορμό, μὲ κρεμαστὲς γλῶσσες πού κατέβαιναν πίσω στοὺς γλουτοὺς κι ἐμπρός, στὰ σκέλια. Τὸ κατακόκκινο σωκάρδι του, σὲ σχέδιο μοντέρνο, φράγκικο, κρεμοῦσε ἀνάμεσα στὰ κροσσωτὰ τουφρία τῶν ὤμων τὰ

μιτερά του φαρδομάνικα, ένω άπ' τή μέση κ' ίσαμε κάτω στα μεριά του σούφρωνε μιά παιχνιδιάρια φουστανελλίτσα. Τά γόνατά του τά είχε γυμνά, κατά τδ συνήθειο τών Βυζαντινών, και τά τσαγγία πού φορούσε στα νευρωμένα πόδια του δέν εΐτανε μακρομύτικα καθώς τών Φράγκων, παρά έφαρμοστά στα νύχια, στρογγυλά και δεμένα ίσαμε πάνω στή σφιχτή γάμπια με πέτσινα σταυρωτά λουριά. Έέν είχε μανδύα στους ώμους του. Όμως ένα κοντό σπαθί, με φαρδεϊά λεπίδα και σταυρωτή λαθή, κρεμόταν άπό φθαρμένο τελαμώνα κι άναπηδούσε βαριά, σιγοκρούοντας τδ εύρωστο πλευρό τού άσπρου άλόγου.

Ό παράδοξος τούτος καθαλάρης, κρᾶμα στή φορεσιά του άπό αϊώνες πού είχαν περάσει κι άπό αϊώνες πού έρχονταν, έσφιξε στή δεξιά του γροθιά τά ρέτενα, στήριξε τήν άριστερή του λεβέντικα στή μέση, και με τά σφυρά τών ποδιών του χτύπησε άπαντωτά τήν κοιλιιά τού ζώου. Εΐταν ένα άγέρωχο φαρί με μάτι δλοστρόγγυλο, σπιθατό, σγουρή χαίτη στόν δλόρθο τράχηλο. Βάδιζε τώρα δύσκολα, με νευρικά τινάγματα τών ποδιών και κάποια περήφανη άποστροφή, ξεκολλώντας τις όπλές πού πλαταγίζανε μουγγά στο βουρκοτόπι. Ό άναβάτης ίσως θά τδ γύριζε πάλι στή στέρεη δημοσιά, πού τήν είχε παρατήσει πριν άπό λίγο, αν δέν εΐτανε κάποιο φυσικό πείσμα τού χαρακτήρα του πού τόν κρατούσε πάντα άμετανόητο για κάθε του άπόφαση. Άντίςγι' αυτό, τράβηξε πάλι πίσω, ξερά, τά ρέτενα και ξαναχτύπησε με τά σφυρά, έπίμονα, τά πλευρά τού άλόγου.

— Οι άναθεματισμένοι οι Φράγκοι έχουνι σπιρούνια άπό μάλαμα, εΐπε μεγαλόφωνα με σφιγμένα δόντια και φρύδια σμιχτά, κ' έγώ οΐτε καν σιδερένια.

Άλήθεια, δέ φαινότανε πλούσιος. Ό φορεσιά του, πού έδειχνε άνθρωπο οΐτε γνήσια στρατιωτικό, οΐτε κι δλότελα εΐρηνικό πολίτη, είχε κάτι τδ τριμμένο, τδ φτωχικό και τδ προκλητικό μαζί. Έβλεπες πώς ή πρόθεση τού παιδιάριου εΐτανε νά φαντάξει, όμως με τρόπο στανικό. Μονάχα με τδ φαρί του, τδ ζωηρό και περήφανο, έμοιαζε νά έχει ένα είδος συνεννόηση βαθύτερη δ καθαλάρης. Μ' δλο πού τά πήγαιναν άδιάκοπα κόντρα οι δυό τους, μ' δλο πού ή πορεία τους εΐτανε μιá άτέλειωτη σειρά άπό μικρο-έπεισόδια, καθγάδες και ξεσυνέριες, δ ένας ένιωθε τόν άλλο στήν έντέλεια, εΐτανε κ' οι δυό τους τδ ίδιο ζωηροί, τδ ίδιο άνυπόταχτοι και νέοι. Ό παλάμη τού παιδιάριου συχνά, στίς άφαιρεμένες στιγμές της, άνέβαινε άργά, με τρυφερή άπαλότητα, άπό τά φαγωμένα ρέτενα, νά χαϊδέψει τόν βρθωμένο τράχηλο τού ζώου.

— Έλα γειά σου, Άστρίτη... Τάχυνε τδ βήμα νά προφτάσουμε πριν κλείσει ή πόρτα τής Στεριάς, εΐπε δ καθαλάρης πού είχε τή συνήθεια νά στοχάζεται μεγαλόφωνα.

Τδ εύγενικό φαρί, μπαίνοντας με τδ πρώτο στο νόημα, τέντωσε τις νεύρες τών ποδιών του, τίναξε πίσω τδ κεφάλι του κι άρχισε νά τριποδίζει ρυθμικά, μ' δλο πού δ βούρκος, πλατσουρίζοντας, τού πιτσάλιζε τήν κοιλιιά. Ξάφνου όμως, δίπλα σέ κάτι βούρλα άφύσικα θεριεμένα, πού ψηλώνανε σαν καλαμιές, άφησε ένα κοφτό, τρεμουλιαστό βρούχισμα και τινάχτηκε άριστερά, άποστρέφοντας τδ κεφάλι του μ' άλαφιασμένη

ἀηδία. Στύλωσε τὰ μπροστινά του τὰ ποδάρια καὶ στάθηκε σὰν καρφωμένο, μὲ μάτι ἀγριωπὸ.

— Τίποτα νεροπούλια θὰ εἶναι κουριασμένα μέσα στοὺς βάλτους, στοχάστηκε μουρμουριστὰ ὁ καρδαρῆς.

Κι ἀλήθεια. Καθὼς, σουφρώνοντας τὰ φρύδια του, ἔσκυβε λίγο τὸ μέτωπό του νὰ σαγιτέψει μὲ τὸ βλέμμα τὰ ψιλόλιγνα ἀγκαθερὰ νερόχορτα, εἶδε ἐκεῖ - πίσω κάτω: ἄσπρο, καθισμένο χαμηλά, ν' ἀργοσαλεύει. Περίμενε μιὰ στάλα νὰ φλετουρίσουν τὰ πουλιά γιὰ νὰ τραθήξει πάλι, ἀνεγέχλητα, τὸ δρόμο του. Ὅμως τὸ ἄσπρο σημάδι, κάμποσο μεγάλο ἂν κι ἀκαθόριστο, ἔσκυψε τώρα χαμηλότερα καὶ στάθηκε κι αὐτὸ ἀσάλευτο, σὰ γιὰ νὰ περιμένει.

— Ἐ σὺ, ἐκεῖ - πίσω! φώναξε ὁ καρδαρῆς, ὑπονοιασμένος ξαφνικὰ πῶς αὐτὸ πὸν κρυθόταν ἔτσι μπορεῖ νὰ εἶναι κι ἄνθρωπος.

Δὲν ἔλαβε ἀπόκριση.

Γύρισε τ' ἄλογό του καί, χτυπώντας το πραϋντικὰ στὸ σβέρκο, τὸ ἔφερε ἴσια μπροστὰ στὰ μεγάλα βουῖρα. Περίμενε ἀκόμα λίγο, ψάχνοντας μὲ τὸ βλέμμα. Ὑστερα ἔσυρε τὸ σπαθί του, ἔγειρε ἀπὸ τὸ ἄλογο καὶ σπάθισε ὀργισμένα, δεξιά - ζερβά, τὰ σκληρὰ χορτάρια.

Τὰ βουῖρα λαστιχάρανε βιτσιζοντας τὸν ἀέρα κι ἀνάμεσά τους, χαμηλὰ στὴ γῆ, πρὸβαλε σέρποντας ἕνα κεφάλι ἀνθρώπου.

— Φρόνιμα, φρόνιμα, ἀφέντη Σγοῦρο! κάνει μιὰ λιανοτρέμουλη συρτὴ φωνή. Καλησπέρα τῆς εὐγενίᾳ σου.

Ὁ ἄνθρωπος πὸν πρὸβαλε ἔτσι, σχεδὸν μὲ τὴν κοιλιά, σὰ ζῶο ἀμφίβιο, ἀπὸ τὸ βαλτοτόπι, εἶταν ἕνας γέρος. Στὸ μακρουλὸ κρانيὸ του φοροῦσε μελιτζανὶ μάλλινο σκοῦφο, ψηλὸ καὶ μυτερό, κι ἀπὸ κάτω κουκούλα κίτρινη, ἐφαρμοστή, πὸν κατέβαινε νὰ δεθεῖ γύρω στὸν ἄσαρκο λαιμό του. Τὸ μούτρο πὸν τέντωνε μπροστὰ, γελώντας, εἶτανε λιπόσαρκο, γυαλιστερό σὰν ἀπὸ λίγδα, καὶ γύρω στὸ ξεδοντιάρικο στόμα πὸν ἔχασκε περιγελαστικά, κάποιες τρίχες ἀνάριες, μὲ χρῶμα ἀμφίβολο, φυτρώνανε κατσαρωτές. Τὰ μικρά του μάτια, πολὺ ζυγωτὰ στὸ ριζομῦτι, ρίξανε μιὰ στιγμιαία λάμψη, πράσινη καὶ σκληρή.

— Πάντα σου ἀψύς, πάντα σου ἀψύς, εἶπε ὁ γέρος μὲ τὴν στριγγιά του τὴ φωνή πὸν ἔβγαине ἀπὸ τὴ μύτη σὰν ἦχος βραχνῆς σάλπιγγας. Καὶ σπαθὶ βλέπω! Συχάρικια... Ὅπως ταιριάζει στοὺς ἀφεντάδες... Ὅμως γιὰ νὰ ξέρεις πῶς ἐγὼ δὲν εἶμαι σπιούνος, Φράγκος ἀπὸ τὸ στόμα μου δὲ θὰ τὸ μάθει πῶς εἶδα Γραικὸ ἀρματωμένο.

Καὶ γέλασε κούφια, μὲ μορφασμὸ ἐμπαιχτικὸ.

Ὁ καρδαρῆς στάθηκε ἀπορημένος, δίδουλος. Κατέβασε ἀργὰ - ἀργὰ τὸ χέρι πὸν κρατοῦσε τὸ σπαθί, ἀνοιξε τὸ στόμα του κάτω νὰ πεῖ, μὰ σύγκαιρα μετάνιωσε καὶ σούφρωσε μὲ πεισματάρια ἀμμηχανία τὰ φρύδια.

— Τοῦ λόγου σου ἤσουν, μεσίρ Καφούρη; ἔκανε τέλος ψιθυριστά. Δὲν τὸ περίμενα νὰ σὲ βρῶ ἐδῶ.

— Κάτι ψιλοδουλειές, γεροντικὲς ἰδιοτροπιές. Ψάρευα ἀπὸ τὸ μεσημέρι.

Λέγοντας, ἀνασηκώθηκε στὸν ἀγκῶνα του, καὶ τότε φάνηκε πῶς φοροῦσε ἕνα μακρὺ, ἴσαμε κάτω στοὺς ἀστραγάλους πράσινο ἄντερ, κεντημένο πλούσια στὸ στήθος, στοὺς ὤμους καὶ στὶς φάσες τῶν μανικιῶν.

Είτανε βαρύ, από ακριβή δλόκρουστη στόψφα, και σ' έπιανε λύπηση μά κι άπορία νά τó βλέπεις έτσι πιτσιλισμένο από τις λάσπες ίσαμε τά γόνατα.

— Ψάρευες μέσα στο βούρκο; Έκανε ó καθαλάρης νευριασμένος, νιώθοντας πώς τόν κοροϊδεύουν.

— "Ημουνα πιό έξω, santa Madonna! άποκρίθηκε ó γέρος άγαναχτισμένος τάχα. Στά βαθειά. Έχω μαζί και τή βαρκέτα μου, νά, έκειδά άραγμένη. "Ο,τι ειχα γυρίσει, πού λές, κι άπεσκάλωσα κομμάτι νά ξαποστάσω.

"Η προφορά του είταν όλοφάνερα ξενική, ó τόνος τής φωνής του τραγουδιστός. Τόβλεπες άμέσως πώς είναι Γενοβέζος. Έκει - κάτω, στα χαμηλά του τραγωνιού και πίσω από τó θαλασσινό τειχί τ' Άναπλιού, είχε τó έμπορικό του, ένα πολυδαίδαλο και σκοτεινό μπουντρούμι, σταμνιά με λάδι, βαγένια με κρασί και πιθαράκια με ροδόσταμο. Έκανε έμπόριο έξαγωγικό κ' εισαγωγικό μαζί. "Ομως, άπάνω, στο σπίτι του πού είτανε στα ψηλώματα τής πολιτείας, εκεί στη ράχη του ρωμέϊκου τραγωνιού, λέγανε πώς είχε μιάν ύπόγεια γιστέρνα γεμάτη κιούπια με μανουηλάτα, πέρπυρα και τινιέζα, δλάκερο θησαυρό, τά κεφάλαια τής πασίγνωστης στήν Άνατολή Τράπεζας Γκαφφόρε.

Δέν είταν ώστόσο σεβασμός γιά τó χρυσάφι πού έκανε τó νεαρó καθαλάρη νά συγκρατήσει τήν όργή του. Συλλογίστηκε μονάχα πώς ó Γενοβέζος γέροντας είχε μιá κόρη — Μπιάνκα τή λέγανε — πού, τις νύχτες τις άσέληνες, συνήθιζε ν' άνοίγει άθόρυβα τó μικρό πορτί του περιβολιού της και νά δέχεται στήν άγκαλιά της και στο κρεβάτι της τόν τωρινό συνομιλητή του πατέρα της.

Σήκωσε τά μάτια του τó παιδάριο, είδε τόν ουρανó πού βάραινε πάλι από σύννεφα βουρκωμένα, τó βράδι πού κοντοζύγωνε γοργό, κ' είπε του γέρου, με μυστικό καρδιοχτύπι :

— Δέ θά γυρίσεις άπόψε σπίτι σου, μεσίτρ Ματτέο;

— Πώς, πώς, και βέβαια! Νά, τώρα - δά άβαράρω, κι ως πού νά στρίψεις με τó φαρί σου σ' έκεινες - έκει τις καλαμιές, θά με ιδεις άγνάντια σου νά τραβώ ίσια γιά τó λιμώνα.

— Δέ θά προλάβεις, παρατήρησε με κάποιο ύπόλοιπο έλπίδας τó παιδάριο. "Οταν φτάσεις, θάχουν κλεισει οι σιδερόπορτες.

— "Α μπά, μπά... Έτοϋτο - δώ τó πασσάτζιο, έγώ τó κάνω άστραπή.

"Η άλήθεια είναι πώς ó Ματτέος Καφούρης — Γκαφφόρε τόν έλεγαν οι όμόεθοί του — ξενυχτούσε συχνά - πυκνά έξω από τήν πολιτεία. Είχε ένα κάποιο λιοστάσι με σπίτι έξοχικό στα περίχωρα, όμως οι χρεοφειλέτες του, πού δέν τόν χώνευαν και πάσχιζαν νά τόν δυσφημίσουν, θύμιζαν χαμηλόφωνα πώς είχε κι άδερφό τόν Άντρέα Γκαφφόρε, τόν περιβόητο κουρσάρ, και πώς ή άφεντιά του ó τραπεζίτης τ' Άναπλιού είταν συνεταίρος στήν έπιχείρηση.

— Άν δέ σφάλλώ, θά ήσουν στα χτήματά σου πάλι, άφέντη Σγοϋρο, έκανε γελώντας άφωνα, με μισόκλειστα τά ζαρωμένα μάτια του, ó Γενοβέζος.

"Ο καθαλάρης κρυφοδάγκωσε τά χείλη του, σημετο πώς πειράχτηκε. "Ορθωσε μ' άξιοπρέπεια τó κορμί του, έσφιξε με τά γόνατα τή μαδημένη σέλλα και παρατήρησε άγέρωχα :

— Πρώτο πού δὲ μὲ λένε Σγοῦρο ἀλλὰ Σγουρό. Καὶ δεύτερο, καθὼς τὸ ξέρεις πολὺ καλά, μεσιρ Ματτέο, ὁ φίλος σου ὁ νοτάριος δὲ θέλει ν' ἀναγνωρίσει τὰ δικαιώματά μου πᾶνω στὰ χτήματα.

Ἄ Ο Γενοβέζος γέλασε λίγο, σιωπηλά, ψαχουλεύοντας μὲ τὰ κοκκαλιάρικα καὶ στραβά του δάχτυλα τὰ γένεια του, σὰ νὰ βαθυστοχαζόταν.

— Τὸ ἕνα εἶναι σχετικὸ μὲ τ' ἄλλο, ἀποκρίθηκε τέλος κοιτάζοντας κάπου λοξά. Ἐγώ, μὰ τὴν ψυχὴ πού χρωστάω στὸ Θεό, τὸ πιστεύω μ' ὄλη μου τὴ δύναμη πὼς εἶσαι Σγουρός, ἕνας βέρος, νὰ ποῦμε, Σγουρός, ἀπὸ τοὺς παλιούς ἐκείνους ἀφεντάδες. Ὅμως κι ὁ νοτάριος, βλέπεις, ἔχει τὸ δίκιο του. Τὰ χαρτιὰ πού τοῦδειξες πάλι προχτές, δὲ μπόρεσε, ὅσο κι ἂν πάσχιζε ὁ ἄμοιρος, νὰ τὰ βρεῖ, λέει, σὲ τάξη. Κάτι τις ἀνώμαλο φαίνεται νά'ναι στὴ μέση, μπορεῖ κι ἀπὸ μέρος τῆς φαρμίλας τῆς μάγνας σου.

Ἡ κουβέντα τοῦ γέρου εἶταν γεμάτη ὑπονοούμενα καὶ πειράγματα, ὅμως ἡ τελευταία προσβολή, ἰδιαίτερα, ἔκανε τὸ νεαρὸ καθαλάρη ν' ἀναπηδήσει. Εἶτανε γνωστὴ μέσα στὴν πολιτεία ἡ εὐθιξία του πᾶνω στὸ περιμάχητο ζήτημα τῆς γνησιότητάς του.

— Εἶμαι λοιπὸν μούλος, ἔ; ἔκανε γελώντας νευρικά, μὲ σφιγμένα δόντια, καὶ τὰ μάτια του τίναζαν ἀστραπές. Καλά, καλά, μεσιρ Καφούρη. Ὅπως ἀγαπᾶς! Ἐγώ δὲν εἶμαι σὲ θέση τώρα νὰ πάρω βέβαια τὸ δίκιο μου ἀπὸ τὸ νοτάριο, μετρώντας του πέρπουρα, καθὼς τὸ κάνουνε κάποιοι ἄλλοι... Ὅμως ἐλπίζω νὰ τ' ἀποδείξω ἄλλιως μιὰ μέρα, καὶ σ' ἐκείνον καὶ σ' αὐτούς, ποιὸς εἶμαι.

Καὶ μὲ τὴν κάμποσο ἀόριστη τούτη φροβέρα, ὁ Σγουρὸς γύρισε ἀπὸτομα τ' ἀλογό του κατὰ τὴ δημοσιά, παράτησε τὸ Γενοβέζο δίχως νὰ τὸν χαιρετήσῃ καὶ τράβηξε γιὰ τ' Ἀνάπλι καλπάζοντας μανιακά.

Ἐκεῖνο πού τὸν εἶχε περισσότερο πειράξει, καθὼς γίνεται συχνά, εἶταν ἡ ἀλήθεια. Τὸν εἶχε μαζέψει μέσ' ἀπὸ κάποιο σπῆτι χτυπημένο ἀπὸ τὸ Χάρο, μιὰ φτωχεῖα κι ἀκλήρη γυναίκα πού στάθηκε ἀργότερα ἡ βγάγια του. Δὲ γνώρισε ποτὲ πατέρα. Μεγάλωσε σ' ἕνα χαμοῖ, ἐκεῖ πᾶνω στὶς ἐρημικὲς πλαγιὲς τῆς Ἀχροναυπλάς πού τις δέρνει ἀδιάκοπα ὁ ἀψὺς ἄνεμος τοῦ πελάγου. Ἡ μάγνα του, ξεψυχώντας, τοῦ εἶχε ἀφήσει τὴν παραγγελιὰ πὼς ἔπρεπε νὰ λέγεται Σγουρὸς κι ὅτι τὸ γένος του, ἂν κι ἀφανισμένο τώρα, εἶχε σταθεῖ κάποτε μεγάλο καὶ τρανὸ στὸν τόπο. Ποιοὶ ἀκριβῶς δεσμοὶ συγγένειας τὸν ἔδεναν μὲ τοὺς ἀρχοντικούς, τοὺς υποτιθέμενους προγόνους του, δὲν εἶτανε γνωστό. Τὸν βόφτισαν Νικηφόρο· σὰ μεγάλωσε ὡστόσο καὶ θέλησε νὰ ἐπιδείξει τὸ οἰκογενειακό του ὄνομα, συνάντησε τὸν περιγέλο τοῦ κόσμου: «Σγουρός; Ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ! Τὸ γένος τῶν Σγουρῶν εἶχε σῆσῃ ἐδῶ καὶ χρόνια· ὁ Λέων ὁ Σγουρὸς, ἄρχοντας τοῦ Ἀναπλιρῦ καὶ τοῦ Ἄργους πρὶν ἀπὸ τὴ φράγκικη κουκέστα, δὲν ἄφησε ἀπογόνους.» Λέγανε πὼς μονάχα πέρα, στὴν Ἠπειρο, ἀπόμειναν ἀκόμα κάτι μακρυνοὶ του συγγενεῖς, μὰ καὶ τοῦτοι ὄχι πολὺ σίγουροι, μιὰ οἰκογένεια μπασταρδεμένη, πού εἶχε τώρα τὸ ἀρδανίτικο παρανόμι «οἱ Μπούα Σπάτα».

Ἄ Ο Νικηφόρος δὲν ἀπελπίστηκε. Ἀντίθετα: Στὴν περιφρονητικὴ ἀδιαφορία πού τοῦ ἔδειξαν οἱ συντοπίτες του, ἀντιπαράταξε τὸ πείσμα του, μιὰ πρόωρη καὶ θεριεμένη ἀλαζονεῖα πού ἴσως-ἴσως δὲ θὰ γινό-

τανε και τόσο πεισματερή αν δεν ειχε πρωτοξυπνήσει σαν αντίδραση. Έβαλε και κέντησαν στο σωκάρι του τον "Αη - Θόδωρο, έμβλημα και προστάτη των μεγάλων του προγόνων, απομονώθηκε αγέρωχα απ' όλους τους παλιούς του φίλους και συμπαίχτορες. Τέλος αγόρασε, με τις οικονομίες της βάγιας του, ένα άλογο, περήφανο κι ώραίο φαρί, πράμα πολυ σπάνιο στο Μοριά, επου τα λιγοστά άλογα τα κρατούσανε σαν είδος προνόμιο οι Φράγκοι.

Τα χτήματα που διεκδικούσε ο Νικηφόρος Σγουρός βρίσκονταν στο γιαλό τον άντικρυνο στ' Ανάπλι. Αυτά τουλάχιστον είτανε γνήσια, της μάνας του, από χρόνια όμως καταπατημένα, και τώρα, με την καινούργια και κάπως μπερδεμένη κατάσταση που δημιούργησε στον τόπο ή ξενική κυριαρχία, κανένας δε θα μπορούσε υπεύθυνα να του πει από ποιαν άκριβως έξουσία θαπρεπε να τα γυρίσει. 'Ο Μοριάς δάκερος είτανε πριγκηπάτο των Βιλλαρδουτών, μα τ' Ανάπλι το ειχε χαρίσει ο μακαρίτης μεσοιρ Γυλιάμος στο δουκα της Αθήνας, το μεγαλύτερο άφέντη Γουίδο Ντελαρός.

'Ο Νικηφόρος Σγουρός, άπελπισμένος για το δικιο του από νοτάριους και πρεβεδούρους, ειχε καταφύγει φυσικά στη χειρότερη λύση. Κάθε τόσο, σαν τον επιαναν οι φύριες, καθαλίκευε φουριόζος τον Άστρίτη, κουβαλιότανε στα «χτήματα», έστηνε καθγάδες με τους τωρινούς νοικοκυρούς, πιανότανε μαζί τους, φοβέριζε, έδερνε κανένα τους καμιά φορά, και με το βράδυ γύριζε πίσω, ξεθυμασμένος. Οι Άναπλιώτες, σαν τον έβλεπαν να καταφτάνει καλπάζοντας, κεραυνός, και να μπουκάρει μέσα στη θολωτή πύλη του στεριανου τείχους, έλεγαν μεταξύ τους, κρυφογελώντας : «Νά κι ο Σγουρός που γυρίζει από τα «χτήματά» του.»

Τον ονομάτιζαν πάντοτε Σγουρο. Δεν ήθελαν να τον παραδεχτουνε για Σγουρό...

"Έτσι κι άπόψε. Άφου κόντεψε ν' αναποδογυρίσει μέσα στη φούρια του δυο φραγκοκαλόγερους που γύριζαν ειρηνικά από τα περίχωρα, μουρμουρίζοντας το Angelus, χύθηκε μέσα στη θολωτή στοά της σιδερόπορτας, πάνω του οι άνθρωποι των άρμάτων μανουβράρανε τις βαρειές άλυσίδες για να τη σφαλίσουν. 'Η βραδυνη σάλπιγγα ειχε σημάνει πάνω στη μεγάλη τάπια. Το πεταλόκρουσμα του Άστρίτη αντιδούιξε σαν κύλισμα βροντης κάτω από τη βαθειά καμάρα. Ένας άνεμος ύπουλος, της βροχής, φυσούσε άταχτα, με στριψίματα, κι ο ουρανός ειχε βαρύνει από σύννεφα μελανιασμένα.

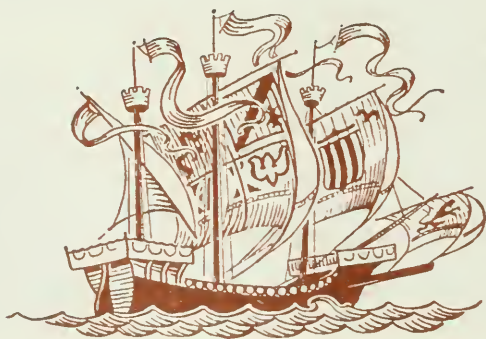
Στα χαμηλοτάβανα, μισσοσκότεινα μαγαζάκια της πολιτειας, τα κουρνιασμένα πίσω από τα θεόρατα τειχία, κάποια λαδολύχναρα άναβαν, σκόρπια. Άνάμεσα στα τρομαγμένα ξεφωνητά που έμπηξαν οι γυναίκες, παραμερίζοντας άλαφιασμένες μπροστα στο άπολυμένο άλογο, ο Σγουρός πέρασε άστραπή το κάτω διάζωμα της πολιτειας κι άρχισε να σκαρφαλώνει, καθάλα πάντα, τα καλντεριμωμένα κι άνηφορικά σοκάκια, τα πέτρινα φαγωμένα σκαλιά, που φέρνανε στην άπάνω χώρα. 'Η νύχτα έρχότανε σύνταχα. Περνώοντας κάτω από το σπίτι του Καφούρη, σφύριξε συρτά. Δεν είταν άλλωστε κι ανάγκη : Τα καρφοπέταλα του Άστρίτη, αντιλαλώντας στους τείχους δεξιά - ζερβά, κάνανε πάταγο

δαιμονισμένο. Ἄκουσε ἓνα παράθυρο νὰ τρίξει, ὅμως ἡ φόρα τοῦ ἀλόγου τὸν εἶχε κιόλας συνεπάρει μακρυά. Στράφηκε κ' εἶδε, πάνω ἀπὸ τὸν ὄμο του, ἓνα ἀφράτο ἄσπρο μπράτσο νὰ προβάλλει μέσ' ἀπὸ τὰ παραθυρόφυλλα. Κρατοῦσε μιὰ μπόλια κόκκινη, μεταξωτή, πού ἀνεμιζότανε μαλακά στὸ βραδυνὸν ἄερα. Σημεῖο πῶς, ἀπόψε, τὸν περίμεναν... Ὁ ἄνεμος ἔφερε στὸ μέτωπό του μιὰ - δυὸ χλιαρὲς ψιχάλες. Ἐβίασε τ' ἀλογό του καί, σὲ λίγες στιγμὲς, δρασκελώντας τὸ πλάτωμα τοῦ τραχωνιοῦ, πέζευε στὴ νότια πλαγιά, ἐκεῖ πού εἶτανε τὸ σπίτι του κι ὁ στάβλος τοῦ Ἀστρίτη.

Ὅταν βγήκε ἀπὸ τὸ στάβλο ὁ Νικηφόρος Σγουρός, εἶτανε πιά νύχτα. Πέρα, κατὰ τ' ἀνοιχτὰ τῆς θάλασσας, μέσα στὸ πηχτὸ σκοτάδι, ἔσκαζαν φλετουρίζοντας οἱ ἀστραπές. Στάθηκε λίγες στιγμὲς, μὲ τὶς γροθιῆς στοὺς γοφούς, τὰ πόδια στυλά, διχαλωμένα, ν' ἀνασάνει τὴ βαρεῖα πνοή τοῦ πελάγου. Μύριζε βροχή. Ἀργά - ἀργά, γύρισε πίσω ν' ἀνέβει πάλι στὸ τραχῶνι, γιὰ νὰ κατηφορίσει στὸ σπίτι τοῦ Καφούρη, ἐκεῖ πού ἤξερε πῶς, πίσω ἀπὸ τὸ πορτὶ τοῦ περιβολιοῦ, τὸν πρόσμενε ἡ Μπιάνκα, μυρωμένη καὶ ζεστή. Καθὼς ὅμως ἀπὸ τὸ ψῆλωμα ἔρριχνε μιὰ στερνὴ ματιὰ πίσω, τοῦ φάνηκε, μέσα στὸ θειάφινο φῶς μιᾶς ἀστραπῆς, πῶς εἶδε κάτω, στὸ πέλαγο, τὸν Ἰσικιο ἐνὸς μεγάλου μαύρου καραβιοῦ. Ἀπορημένος, στάθηκε νὰ περιμένει ὡς πού νὰ ξαναφωτίσει. Μακρυά, κατὰ τὸ νοτιὰ, βροντοῦσε' μιὰ πρώτη, ζεστὴ μπουχάλα, τὸν βίττισε κοφτὰ στὸ πρόσωπο... Ποιὸ εἶτανε τὸ καράβι τοῦτο πού δὲν τὸ εἶχε ἰδεῖ σὰν ἐρχόταν, μὲ τὸ σούρουπο, καὶ πού τώρα εἶχε προβάλλει ἔτσι μουγγὰ μέσα στὴ νύχτα ; Περιμένε, μὰ ξάφνου, μὲ πάταγο μεταλλικό, ξέσπασε ἡ μπόρα.

Τότε βάλθηκε νὰ τρέχει ἴσια κατὰ τὸν κατήφορο. Ὅποιοι δαίμονας θέλει ἄς εἶταν, τί τὸν ἔνοιαζε αὐτόν ; Δυὸ βήματα ὡστόσο προτοῦ φτάσει στὸ σπίτι τοῦ Καφούρη, ἀναγκάστηκε νὰ ξανασταματήσει. Ἐκεῖ πέρα, ἀντίκρυ, καὶ πάνω - κάτω στὸ ἴδιο σημεῖο ὅπου εἶχε συναντηθεῖ τ' ἀπόβραδο μὲ τὸ Γενοδέζο, βλέπει τώρα ν' ἀνάβει μιὰ μεγάλη φωτιά.

Ἐρριξε μιὰ ματιὰ πίσω, μιὰν ἄλλη μπρός, θυμήθηκε τὸ ἀγνωστο καράβι, ξανάδε τὴ φωτιά, καὶ συλλογίστηκε σμίγοντας τὰ φρύδια του πῶς κάτι τὸ ἀσυνήθιστο μαγερευότανε μέσα στὴν ταραγμένη τούτη νύχτα.

ΟΝΕΙΡΟ ΟΡΘΡΙΝΟ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΣΓΟΥΡΟΣ, στή ζωή του, είχε ένα μεγάλο μυστικό.

Δέν εΐτανε σχετικό ούτε με την καταγωγή του, ούτε με τις φιλοδοξίες του. Στο βαθύτερο είναι του είχε κρύψει πάντα, μ' άγριωπή περηφάνεια, δυο τρυφερότητες: 'Η μιὰ εΐταν ή γριά βάγια του, ή άλλη τ' άλογό του. 'Ο κόσμος τής άμεσης αντίληψης είχε μείνει γι' αυτόν πολύ στενός. Τά βράδουα, όταν καθισμένος με τó ήλιόγευμα σε κανέναν από τούς άγριόβραχους τής νότιας 'Αχροναυπλίας, άφηνε τή ματιά του νά πλανηθεί άφαιρεμένη στο πλάτος τής άνοιχτής θάλασσας ή πάνω στα κοντινά βουνά, στοχαζόταν πώς εκεί πίσω θά βρισκονται βέβαια άλλοι κό-

σμοι, άγνωστοι κι άπρόσιτοι στο λογικό του ανθρώπου. Τά λίγα γράμματα που του έμαθε στα παιδικά του χρόνια ένας μπεκρής καλόγερος προσκαλεσμένος για τούτο από τή βάγια του, δέν πίστευε ποτέ ο Σγουρός πώς θά μπορούσαν ν' άνοιξουν στή φαντασία του καινούργιους όρίζοντες. Τά γράμματα είναι μιὰ πρόστυχη, μικρόχαρη δουλειά, χρήσιμη τó πολύ - πολύ για τούς νοτάριους που πιάνουνε και κάνουνε γραφές στρεψόδικες, διαθήκες και συμβόλαια για τούς μαγκούφηδες. Συχνά, καθισμένος εκεί, πάνω από τó ταραγμένο πέλαγο, τόν πρόφταινε ή νύχτα. Τά βουερά κύματα, σπρωγμένα από τó νοτιά, έρχονταν νά βροντήξουνε στους βράχους κάτω, κι άκουγε μερικά πού, σκάθοντας ύποχθόνια τήν πέτρα, αναβράζανε κούφια, μ' άτέλειωτο παφλασμό. 'Ανάγεργε τó κορμί του και μισόκλεινε τά μάτια του. Τά πρώτα άστέρια, σά φυσημένα από τó βραδυνό άνεμο, τρεμοσβήγανε, σπιθίζαν' ή πνοή του πελάγου, άλμυρή, γλιστρούσε όροιστικά μέσα στα σπλάχνα του. Τότε, σάν από μαγεία, ή στιγμή έσβηγε, ζάλη γλυκειά συνέπαιρνε τήν ύστερη ώρα τής ήμέρας, και σάν ξανάνοιγε τά μάτια του έδλεπε με θάμπος τή νύχτα νά έχει κυριέψει, φανταστική, τήν πλάση γύρω. Στις μεταδατικές τούτες στιγμές, ξύπνιος ή λαγοκοιμισμένος — δέν ήξερε — ξάνοιγε όράματα έξαίσια. 'Η φαντασία και τ' όνειρο δένονταν έτσι γι' αυτόν στο ίδιο μαγικό πλεμάτι.

Κάποτε ξυπνοῦσε βιαστικός, ἔχοντας σκοτεινὰ τὴν ἔγνοια πὼς ἀπόψε τὸν περιμένει ἡ Μπιάνκα, ἀγέρωχα ἀνυπόμονη. Ἡ ἀπαντοχὴ τῆς ὥρας πού θὰ τὴν ἔσμιγε τοῦ εἶτανε γλυκειά, συχνὰ μαυλιστική. Μὰ τὴ στιγμὴ πού, κουρασμένος ἀπὸ τ' ἀγκάλιασμά της, θὰ ἔφευγε κλεφτά, γλιστρώντας μέσα στὸ ὑγρὸ καὶ γαλάζιο φέγγος τῆς αὐγῆς, ἐνιωθε πὼς εἶναι ἀνάτα βαρυστισιμένος. Ὁ ἔρωτας τῆς Γενοβέζας, καυτὸς καὶ βίαιος, δὲν τοῦ ἀφῆνε κανένα κατακάθι τρυφερότητας. Τὴν ξεχοῦσε δλότελα, ὡς πού τὸ κορμί του νὰ τὴν ἀποζητήσῃ πάλι.

Ἡ κατάχτησή της — κάλλιο ἢ προσφορά — εἶχε σταθεῖ ἀναπάν-
τεχη, ἀντίχαρη τυχαία κάποιας νυχτερινῆς περιπέτειας :

... Ἀνέβαινε ἀργοπορημένος, ἐδῶ καὶ τρία πᾶνω - κάτω χρόνια, τὰ πέτρινα σκαλιὰ τοῦ δρόμου γιὰ τὸ σπίτι του, ὦρα ἀρκετὴ ἀφοῦ ἡ σιδε-
ρόπορτα τῶν τειχιῶν εἶχε κλείσει, ὅταν, μέσα ἀπὸ κάποιο μισοσφαλι-
σμένο καπηλειό, πετάχτηκαν νὰ τὸν μπλοκάρουνε τρεῖς κλέφτες. Ὁ
δρόμος εἶτανε βουτηγμένος στὸ σκοτάδι, ἡ νύχτα χειμωνιάτικη καὶ
βροχερῆ. Ἀγαναχτισμένος κι ἀσυγκίνητος, πισωπλάτισε Ἰσαμε ἕναν
τοῖχο κ' ἐκεῖ ἀκούμπησε τὴ ράχη του. Μὲ τὸ κοντὸ ρωμέϊκο σπαθί
του, πού τὸ εἶχε στὸ μεταξὺ τραθήξει, χτύπησε τὸν ἕνα, στὰ τυφλά.
Τοὺς ἄλλους δυὸ περιορίστηκε νὰ τοὺς κρατήσῃ σ' ἀπόσταση, χτυπών-
τας δῶθε - κείθε μέσα στὸ πηχτὸ σκοτάδι.

Ἡ πάλη συνεχίστηκε γιὰ λίγην ὥρα, μουγγὴ κ' ἐπίμονη. Ἦξερε
πὼς οἱ ἀνθρώποι τοῦτοι δὲν ἔχουν ποτὲ σπαθί, πού εἶναι προνόμιο μο-
νάχα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν στρατιωτικῶν, καὶ μάντευε τὰ μαχαίρια
τους πού χάραζαν ψαχουλευτὰ τὸ σκοτάδι. Μονάχα τὸ μεθύσι ἐξη-
γοῦσε ἕνα τέτοιο πείσμα ἀπὸ μέρος τους. Τὸ συνηθέστερο, ὅταν κατὰ
λάθος πέφτανε πᾶνω σ' ἀνθρωπο ἀρματωμένο, ρίχνανε χάμου ὅ,τι δπλο
κρατοῦσαν καὶ χάνονταν, καπνός. Τὰ χνώτα τους, τώρα, πού ξεθυμαί-
νανε κρασί, περνοῦσαν φευγαλέα καὶ χλιαρὰ πᾶνω στὸ πρόσωπό του.
Ἐάφνου ὅμως, ἐκεῖ στὸ καλντερίμι τὸ γλιστερὸ ἀπὸ τὴ βροχῆ, τὸ πόδι
τοῦ Σγοροῦ ἔφεύγει κ' ἐκεῖνος βρῖσκειται γονατισμένος χάμου. Εἶχε
περάσει ἔτσι, ἄθελα, κατὰ τὴ μεριά τοῦ κατήφορου, σὲ θέση μειο-
νεκτικῆ.

Κάποιο παραθύρι, ἀριστερά, τρίζει ἀνάλαφρα, ὅμως δὲ φαίνεται
οὔτε ἀνθρώπος οὔτε φῶς. Τὸ παιδάριο εἶχε τιναχτεῖ πάλι, στὴ στιγμὴ,
δλόρθο. Στὸ δεξί του χέρι, πᾶνω στὸ δέριμα τῆς ράχης, ἐνιωθε μιὰ
κρῦα χαραξιά, τὸ αἷμα ἀρχίζε κιόλας νὰ κυλάει ζεστὸ γύρω στὸν καρ-
πό. Ἐσφίξε πεισματωμένος τὸ σπαθί, τὸ σήκωσε καὶ κατάφερε ἀπέ-
ναντί του χτύπημα φοβερό, κάθετο. Βογγώντας, ἕνας ὄγκος κυλίστηκε
βαριὰ καὶ τοῦ ἔφτασε μπροστὰ στὰ πόδια.

Ἄκουσε τὸν τρίτο ἀντίπαλο νὰ φεύγει παλαθωμένος, δρασκελών-
τας τὰ πέτρινα σκαλοπάτια, κατὰ τὸν κατήφορο.

Στάθηκε ν' ἀνασάνει. Τὸ δεξί του χέρι τὸν ἔτσουζε καὶ κάθε πού
τῷ κλεινε γροθιά ἐνιωθε τὸ δέριμα νὰ χαράζει. Τὸ τρίξιμο, ἀριστερά,
ἀκούστηκε δυνατότερο, χαμηλὰ τώρα, στὸ δρόμο, καὶ μιὰ φωνὴ ψιθυ-
ριστὴ ἔφτασε στ' αὐτί του :

— Vieni!

Δὲν κατάλαβε. Ἀφουγκράστηκε καλλίτερα. Ἄκουσε πάλι τὴν ἴδια

άγνωστή του λέξη και σήκωσε τὸ κεφάλι νὰ ἰδεῖ πάνω - κάτω ποῦ βρισκόταν. Τὸ σκοτάδι εἶταν ἀδιαπέραστο, αὐτὸς ὅμως γνώριζε ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτὰ τὰ κατατόπια. «Κοντὰ στὸ σπῆτι τοῦ Καφούρη εἶμαι», συλλογίστηκε. Βάδισε πρὸς τὴν ἄγνωστη φωνή. Ἐνα χέρι ζεστό, γυναικεῖο, γαντζώθηκε στὸ δικό του καὶ τὸν τράβηξε μέσ' ἀπὸ τὸ πορτὶ τοῦ περιβολιοῦ.

Ἀπορημένος, εἶδε νὰ τὸν ὀδηγοῦν ἀμίλητα, ἀθόρυβα, καὶ σὰν ἔφτασε κάπου μπροστὰ σὲ μιὰ ξύλινη σκάλα, ἡ γυναίκα ἀνέβηκε πρώτη διὰ σκαλοπάτια, στράφηκε, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε σφιχτὰ στὸ στήμα.

— Salvato! κάνει ὕστερα μὲ μαλακιά καὶ βαθεῖα φωνή, γεμάτη ἀνακούφιση.

Τότε, ἀπὸ τὴ βαθύτονη φωνή της, κατάλαβε πὼς εἶταν ἡ κόρη τοῦ Καφούρη.

Ἰσαμε τὴ νύχτα ἐκείνη, τὴν εἶχε ἰδεῖ περνώντας κάμποσες φορὲς ἀπὸ τὸ δρόμο της, στὸ παραθύρι, νὰ χτενίζει σιγοτραγουδώντας τὰ μακρύτατα μαῦρα μαλλιά της. Στὴν κορυφὴ τοῦ κεφαλιοῦ της, συνήθιζε νὰ φορᾷ μιὰ μικρὴ κόκκινη σκουφίτσα, κολλητὴ σὰν καλόττα, ἀπὸ βελουδοῦ, ὕφασμα ποῦ τότε πρωτόβγαине κ' εἶταν βαρύτιμο. Τὰ πυκνὰ μυρωδικὰ ποῦ ἄλειβε τὸ μελαχροινὸ της κορμί, τὰ ἔφερεν ὁ πατέρας της ἀπὸ τὴ Φλωρεντία. Ὅμως, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, στὶς ματιὰς τοῦ νεαροῦ διαδάτη, δειχνότανε καταφρονητικὴ κι ἀγέρωχη... Ἀπόψε, τὸν ἔφερε βαδίζοντας ἡ ἴδια μπροστὰ, στὴν κρεββατοκάμαρά της.

Εἶταν δωμάτιο μικρὸ, μέτριο σὲ ὕψος, ποῦ ἔδλεπε στὸ δρόμο. Μιὰ καντήλα ἀσημένια ἔκαιγε κρεμασμένη στὸν τοῖχο, βαθαίνοντας φανταστικὰ, μὲ χνουδωτὲς σκιές, τὸ παχὺ κρεβάτι, τὸ θαμπὰ ἄσπρο κάτω ἀπὸ τὶς βαρεῖες βυσσινιᾶς κουρτίνες. Ἄπειρα μικροπράματα, σκόρπια πάνω στὰ ἐπιπλα, βαζάκια καὶ κασσετίνες, χτένια, μπουκαλάκια, πυξίδια, τὸ γέμιζαν, συνωστίζοντας περισσότερο τὴν πυκνὴ καὶ μοσχοκαπνισμένη ἀτμοσφαῖρα. Ἡ Μπιάνκα μῆγχε πρώτη, ἄνοιξε τὰ μπράτσα της νὰ τενωθεῖ μὲ λάγνο χασμουρητό, τὸ ροῦχο ἔπεσε ξεσκεπάζοντας τοὺς γυμνοὺς της ὤμους καὶ τὸ κορμί της στράφηκε φιδολογίζοντας κατὰ τὸν ξένο ποῦ στεκόταν ἄβουλος στὸ κατώφλι.

Μεμῆς, τὰ σχιστὰ της μάτια, βλέποντάς τον, τεντώνονται μ' ἀπορία, ἀστράφτουν, θολώνουν πάλι, κι ἐλάκερη ἐκείνη γέρνει πίσω τὸ κορμί, τὸ φέρνει μπρὸς, καὶ ξεσπάει σὲ ξαφνικὸ, ἀκράτητο γέλιο.

Ἔσμιξε τὰ φρύδια του τὸ παιδάριο. Καταλάβαινε τώρα, σκοτεινὰ, πὼς εἶχε γίνει τὸ παῖγιο κάποιας πλάνης. Δὲν τὸ περίμενε ἡ Γενοθέζα, φαίνεται, πὼς θάβαι αὐτὸς, ἴσως μάλιστα νὰ θαροῦσε πὼς εἶναι κάποιος ἄλλος... Νὰ κάτι ποῦ δὲ μπόρεσε ποτέ του ἀπόλυτα νὰ τὸ ξεδιαλύνει. Καθὼς, πεισματωμένος κείνο τὸ βράδυ γιὰ τὴ γελοία του θέση καὶ τὰ προσβλητικὰ γέλια τῆς κοπέλλας, γύριζε ἀπότομα τὴ ράχη του νὰ φύγει, ἡ Μπιάνκα χύμηξε, γελώντας πάντα, καὶ τὸν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά της.

Τὸν κράτησε δλάκερη κείνη τὴ νύχτα, κι ἀπὸ τότε τρία χρόνια σφαλιστὰ. Στὶς καλόβολες στιγμὲς του, ὁ Νικηφόρος, συλλογιζότανε πὼς ἡ προσφορά της τούτη εἶτανε μιὰ γενναϊὸδωρη ἀμοιβὴ γιὰ τὸ ἄγνω-

στο παλληκάρι του νυχτερινού έπεισόδου. 'Απλούστατα, στο σκοτάδι του δρόμου, ή Μπιάνκα — πού είχε ιδεί τή σκηνή από τὸ παραθύρι της — δὲ μπόρεσε νὰ ξεχωρίσει ποιὸς εἶταν ὁ ἥρωας. Κι ἀπορημένη ἀναγνώριζε ὕστερα, στὴν κάμαρα μέσα, τὸ φτωχὸ εὐγενικόπουλο πὸν συχοπερνούσε ἀπὸ τὸ δρόμο κοιτάζοντάς την λιμπιστικά.

— Πρόσεξε, carissimo, μήπως σὲ πάρει ποτὲ μυρωδιὰ ὁ πατέρας μου. Πληρώνει ἀνθρώπους καὶ ξεμπερδεύουν ὅποιονε ξεθαρεύεται μαζί μου.

«Σιχαμένη ἱστορία», συλλογίζεται ὁ Νικηφόρος στὶς κακὲς στιγμὲς του. Καὶ τότε ἀφήνει τὸ νοῦ του νὰ φτερουγίσει κρυφὰ σὲ κάποιαν ἄλλη θύμηση — γαλάζια — πὸν τὸν ἐξαγνίζει.

Εἶναι τὸ μεγάλο του μυστικὸ.

Μπορεῖ νὰ μὴν εἶταν καὶ θύμηση, μπορεῖ νὰ εἶταν μονάχα ὄνειρο, ἓνα ἀπὸ τ' ἀλλόκοτα ἐκεῖνα ὄνειρα, τὰ δίχως εἰρμό, πὸν ἔκανε στὶς ἀμφίβολες ὥρες τῆς ἡμέρας, ὅταν ὁ ἄνεμος τοῦ πελάγου τοῦ φτέρωνε ἠρωϊκὰ τὴ φαντασία κι ὁ παφλασμός τῶν κυμάτων τοῦ τῆ νανοῦριζε μὲ καλοσύνη μητρική. Ἡ παιδιάστικη δεισιδαιμονία του μπέρδευε συχνὰ κάποια περιστατικὰ τῆς κρυφῆς του ζωῆς. "Ἐτσι καὶ τ' ὄραμα ἐκεῖνο τοῦ ἀνοιξιάτικου πρωΐνου...

Στὸ περιβόλι τῆς Μπιάνκας ἄνθισε ἓνα «οὐράνιο», γαλάζιο λουλουδάκι πάνω σὲ περιπλοκάδα φουντωτῆ, χλωροπράσινη. Τὸ κόβει στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ πορτί γοργὰ, μὴ τὸν προφτάσει τὸ γλυκοχάραμα, προδοτικὸ. Βγαίνει στὸ δρόμο καὶ ροβολαεὶ τὸν κατήφορο. Στὸν οὐρανὸ, κιόλας, ἀρχίζει νὰ τεντώνεται ἓνα γαλάζιο, ὕγρὸ φέγγος, ἐπιδίωξη θάλεγε φανταστικῆ τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἡ πολιτεία κοιμάται. Μονάχα μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἥλιου θὰ σημάνει τὸ βούκινο ψηλὰ στὶς βίγλες κ' οἱ πόρτες τῶν τειχιῶν θ' ἀνοίξουν. Τότε, ἓνας κόσμος ἀνάκατος θ' ἀρχίσει νὰ ξεχύνεται στοὺς δρόμους, νὰ βουτίζει σὰν ποτάμι καὶ νὰ διασταυρώνεται κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη καμάρα τῆς πύλης πὸν δδηγεῖ στὴν ἐξοχή. Χωριάτες μὲ τὰ πουλερικά τους θὰ μπαίνουνε γιὰ τὴν ἀγορά,πραματευτῆδες καθαλικεμένοι πάνω σὲ μούλες κατὰφορτες, καλογέροι Ρωμιοὶ καὶ Φράγκοι. Οἱ ἀνθρωποὶ τῶν ἀρμάτων θὰ περιδιαβάζουν μέσα στὸν κουρνιαχτὸ τοῦ βιαστικοῦ καὶ παράταιρου τούτου ὄχλου, ἀστραποβολώντας σὰ βουερὲς χρυσόμυγες μὲ τὶς μεταλλικὲς τους ἀρματωσιές. Τὴν ὥρα τούτῃ τῆς πνιγερῆς πολυκοσμίας, ὁ Σγυρὸς τὴν ἀποστρέφεται.

Ὅμως ἀκόμα δὲν ἔχει φανεῖ ὁ ἥλιος. Τὸ γλυκοχάραμα γαλαζώνει τὸν οὐρανὸ κ' εἶναι σὰν τὴ ματιὰ τῆς θάλασσας, τὴν ἀδιάκοπα στυλωμένη πάνω στὴν πολιτεία, πὸν ἀντιφεγγίζει στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν. Γοργῆ καὶ πρόσχαρη ἔρχεται ἡ μέρα, σαλπίζοντας μὲ τὶς δροσερὲς αὐρὲς τοῦ πελάγου. Ἐάφνου, ἐκεῖ κοντὰ στὸ λιμάνι, σ' ἓνα μεγάλο χῶρο πὸν στέκεται ἀδειανὸς ἀνάμεσα στὰ σπίτια καὶ στὸ τεῖχι τῆς θάλασσας, ὁ Νικηφόρος ἀκούει νὰ ζυγώνει ποδοβολητὸ ἀλόγων.

Εἶχε παραμερίσει, ἀπορημένος, καὶ κρύφτηκε κάτω ἀπὸ τὴ χαμηλὴ καμάρα μιᾶς πόρτας τοῦ τειχοῦ. Εἶταν ἐπικίνδυνο νὰ βρῖσκεσαι τέτοιαν ὥρα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι σου : Χίλιων εἰδῶν ὑπόνοιες σ' ἔζωναν ἀμέσως. Ὁ Σγυρὸς, στὸ ἀνώμαλο καὶ λασπερὸ χῶμα τῆς καμάρας,

βρήκε μιὰ γούβα ἀπὸ μικρὸ βούλιαγμα, πὺ εἶχε κάμποσο νερὸ θαλασσινὸ σουρωμένο στὸν πάτο καὶ πήδηξε μέσα, ἀδίσταχτα.

Ἔϊταν καιρός. Ἀπὸ δεξιά, κάμποσοι καθαροὶ ξεπρόβαλαν. Ἔξῃ - ἐφτὰ τοὺς λογάρισε, κ' ἔρχονταν κατὰ τὴ μεριά του μὲ γοργὸ τριποδιισμό. Στὴν ὀρθρινὴ γαλήνη, τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων ἀντιλαλοῦσαν διάτορα, μεταλλικά. Μπροστὰ πήγαινε, σὲ λίγη ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀπόσταση, ἕνας ἱππότης Φράγκος μὲ μάλλια διχτάτη, ἀλυσιδωτὴ, πὺ τοῦ ἔσφιγγε ὀλάκερο τὸ κορμί ἴσαμε κάτω στὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν, τὰ χωμένα σ' ἀτόφια μὲ τὸ μανίκι ἀτσαλόπλεχτα χειρόχτια. Τὸ κωνικὸ του κράνος, τὸ χωμένο ὡς τὰ φρύδια, τοῦ σκέπαζε μὲ κοντὸ ἐπίρρινο τὴ μύτη, βαθουλώνοντας ἔτσι τὶς μαῦρες γούβες τῶν ματιῶν. Κρατοῦσε ὀρθὸ τὸ μακρὺ κοντάρι του, πὺ ἀνέμιζε ψηλὰ μιὰ μαυροκόκκινη παντιέρα, καὶ τὸ σπαθὶ του, μεγάλο, βαρὺ, τρομερὸ, κρεμόταν ἀπὸ φαρδὺ τελαμῶνα περασμένον λοξὰ πάνω στὸ ἄσπρο του ἐπιλωρίκι.

Οἱ ἄλλοι, πιὸ πίσω, δὲ μοιάζανε καὶ τόσο σημαντικὰ πρόσωπα καθῶς ὁ πρῶτος. Ἔϊταν ἱππότες ἀπλοὶ, καθῶς τὸ ἔδειχναν οἱ παντιέρες τους οἱ μακρουλὲς καὶ δὶγλωσσες σεργέντες, μὲ γυμνὰ κοντάρια. Οἱ τελευταῖοι, ἀπλοὶ σκουταράτοι, βαστάζανε τὰ βαρεῖα σκουτάρια τῶν ἀφεντάδων τους.

Ὁ πρῶτος εἶχε μόλις προσπεράσει τὴν καμάρα, ὅταν ὁ Σγουρός, μὲ ζωηρὸ ξάφνιασμα, πρόσεξε πῶς ὁ τρίτος καθαλάρης εἶταν γυναίκα. Ὁ συνοδὸς τῆς ἀρχοντα, νεαρὸς ξανθόμαλλος ἱππότης μὲ περικεφχαλιὰ φτερωτὴ, εἶχε τὸ κορμί του λοξὰ στραμμένο κατὰ τὴν ἀρχόντισσά του καὶ ὄλη του ἡ ἀβρὴ προσοχὴ εἶτανε στυλωμένη πάνω τῆς.

Ὁ Σγουρὸς κοίταξε τὴν ξένη κυρὰ νὰ σιμῶνει. Ἔϊτανε νέα. Καθισμένη γυναίκα πάνω στ' ἄσπρο τῆς τ' ἄλογο, κρατοῦσε τὸ κορμί λυγερὰ γυρισμένο κατὰ μπρὸς, τὸ κεφάλι στητό, τὰ ματόφυλλα χαμηλωμένα. Πάνω ἀπὸ τὴ φιστικιά σκουφίτσα, πὺ κατὰ τὴ μόδα τῆς ἐποχῆς ἔσφιγγε ὀλοῦθε τὰ μαλλιά τῆς, ἐφαρμοστή, κ' ἔδενε μὲ στενὴ κορδέλλα κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι, φοροῦσε χαμηλὸ κι ὀχτάγωνο κάλυμμα, ἐκεῖνο πὺ οἱ Φράγκοι τὸ λέγανε «τουρέ», κάτι σὰ μικρὴ κορόνα σχεδιασμένη ἀπλοϊκὰ, δίχως γλώσσες, πόμολα καὶ κεντίδια. Ἔνα σαγιὸ ἄσπρο, ἀπλόχωρο καὶ πυχωτό, ἔντυνε τὸ κορμί τῆς, μὲ κεντημένο πάνω στ' ἀριστερὸ στήθος οἰκόσημο μαῦρο καὶ χρυσό. Κ' εἶχε στοὺς ὤμους τῆς μανδύα θαλασσοπράσινο, μεταξωτό, πὺ ἀνεμιζότανε μὲ μαλακιά, νωχελικὴ ἄρμονια.

Στὸ φόντο τοῦ μικροῦ γαιῶ ἀπὸ ἐρμίνα κ' ἐνὸς ρολλοῦ ἀπὸ κασιανὰ μαλλιά πὺ ξέφευγε χαριτωμένα κάτω ἀπὸ τὴ φιστικιά σκουφίτσα, σχεδιαζότανε τὸ πρόσωπο τῆς ἀρχόντισσας. Ὅμως, γιὰ τὸν Σγουρὸ πὺ τὸ κοίταξε ἀπὸ χαμηλὰ, σχεδιαζότανε καὶ πάνω στὸ φεγγερὸ κομμάτι τ' οὐρανοῦ ὅπου σιγῶσθηναν χλωμιάζοντας τὰ τελευταῖα ἀστέρια. Ἔϊτανε θαυμαστὰ κανονικὸ, μιὰ σάλα χλωμό, μὲ ἀνάλαφρα ροδίματα ψηλὰ στὰ μάγουλα, ἴσως ἀπὸ τὴ δροσιὰ τοῦ πρωῖνοῦ, ἴσως κι ἀπὸ κάποιον αἰσθημα συστολῆς ἀπόκρυφης. Τὰ μάτια τῆς, πὺ μιὰ καὶ μόνον στιγμὴ ἀνάβλεψαν, εἶχανε φῶς γαλανό, καθῶς τῆς θάλασσας. Ρυθμικὰ κι ἀνάλαφρα ἀναπηδώντας πάνω στὴ μαλακιά σέλλα, ζύγωσε, ἔφτασε, πέρασε.

Θαμπωμένος, ὁ Σγουρός, βγάζει ἔξω ἀπὸ τὴν καμάρα τὸ κεφάλι του καὶ βλέπει τὴ συνοδία νὰ χάνεται πέρα, στὴ γωνιά τοῦ δρόμου.

Αὐτὸ εἶταν.

Ἄκόμα ἴσαμε τὴ στιγμή πού βγήκε ἀπὸ τὸν κρυφῶνα του, δὲν εἶχε σημάνει τὸ βούκινο ν' ἀνοίξουν οἱ πόρτες τῆς πολιτείας. Ποῦ πήγαινε ἢ ἄγνωστη κυρὰ τέτοια ὥρα, μὲ τοὺς δλόφραχτους καθαλάρηδες ; Ἐλεγε πὼς ἔφευγε, μπορεῖ γιὰ μακρυνὸ ταξίδι· κι ὁμως αὐτὸς δὲν εἶχε ἀκούσει οὔτε χτές, οὔτε προχτές, νὰ γίνεται λόγος γιὰ κανένα πρόσωπο σημαντικὸ πού εἶχε ἔρθει τάχα νὰ περάσει τὴ νύχτα του στ' Ἀνάπλι. Δούκισσα εἶτανε ; κοντέσσα ; Τ' ἀναρωτιότανε καὶ μαζί θύμωνε μὲ τὸν ἑαυτὸ του πού δὲν ἔβαλε προσοχὴ νὰ ξεχωρίσει τὸ οἰκόσημο τὸ κεντημένο στὸ ροῦχο τῆς καὶ στὸ πανωσκέπι τῆς σέλλας, ἀκόμα καὶ στὰ σκουτάρια τῶν ἀκολούθων.

Στάθηκε σμίγοντας τὰ φρύδια του. Ξαφνικὴ, ἀλλόκοτη σκέψη τοῦ σπάθιζε τὸ νοῦ : Ταξίδευε ἄραγε μὲ τὸ θέλημά της ἢ νεαρὴ ἀρχόντισσα ; ... Τὸ πρόσωπό της — τ' ἀναθυμότανε ζωηρὰ τώρα — εἶχε μιὰν ἔκφραση παράδοξη. Τὸ κρατημένο ψηλά, μ' ἓνα εἶδος πληγωμένης ἀξιοπρέπειας κεφάλι της, τὰ χαμηλωμένα ματόφυλλα, τ' ἀνάλαφρο κοκκίνισμα ψηλὰ στὰ μάγουλα... Δὲν εἶναι ὅλα τοῦτα σημάδια μιᾶς περηφάνειας λαθωμένης, ὀδυνηρὰ καρτερικῆς ;

Ὁ παράφορος φαντασιοκόπος μὲ τὰ ἡρωϊκὰ ὄνειροπολήματα πού κρυβότανε μέσα του, ζύπνησε μεμιᾶς ἀλαφιασμένος. « Ἴσως ἔπρεπε νὰ ἐπέμβω... τὸ δίχως ἄλλο ἔπρεπε », συλλογίστηκε ἀνήσυχος. Οὔτε πού τοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ πόσο θὰ εἶταν ἀνέμουαλο νὰ τὰ βάλει μ' ἔξη μαζί κατάφραχτους καθαλάρηδες καὶ γιὰ μιὰν ὑπόθεση πού τοῦ εἶταν ἐλόττελα ἄγνωστη τὸ κάτω - κάτω. Ταραγμένος, σκυθρωπός, ἔσκυψε τὸ κεφάλι του καὶ προχώρησε στὸ δρόμο ρεμβάζοντας σ' ἀπίθανους, παιδίαστικους ἡρωϊσμούς.

Τὸ πρῶνὸ βούκινο, ἀπὸ ψηλὰ στὰ τειχιά, τὸν συνέφερε ξαφνιασμένο. Κόιταξε γύρω του· ἢ μέρα εἶχε ροδίσει. Σὰ νὰ παραφύλαγαν τούτη μονάχα τὴ στιγμή, κρυμμένοι πίσω ἀπὸ τὶς πόρτες τους, ἓνα πλῆθος ἀνθρώπων· ξεχύνονταν μονομιᾶς στοὺς δρόμους. Τὰ παραθυρόφυλλα ἀνοίγονταν μὲ πάταγο, οἱ μαστόροι δίνανε κιόλας, μέσα στὰ μαγαζιά, τὶς πρῶτες σφυριεὶς γιὰ τὸ μεροδοῦλι. Ζύγωσε κάποιον διαβάτη, φτωχὸ κλέρη πού πήγαινε καμπουριαστὸς μὲ τὶς περγαμηνές του ρόλο κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη, καὶ τὸν σταμάτησε. « Μήπως εἶχε φτάσει στ' αὐτιά του κανένα μαντάτο ; » Ἐγινε τοῦτες τὶς μέρες τίποτα τὸ ἀσυνήθιστο ; »

Ὁ ἄνθρωπος σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ τὸν κοίταξε μὲ ὕφος ἀνήσυχο κι ἀποδρακωμένο. Ἄ! ἔκανε μὸλις ἀναγνώρισε τὸν Σγουρὸ καὶ δοκίμασε νὰ προσπεράσει.

— Σὲ ρωτάω, ἄνθρωπε ! φωνάζει ἐκεῖνος ἐρεθισμένος, καὶ τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ ροῦχο σφιχτά.

— Μὲ τὸ συμπάθειο, ἀφέντη Σγουρὸ, εἶμαι, καταπῶς βλέπεις, βιαστικὸς...

Τὸν τίναξε ἀπὸ τὸ γαϊκά, ὀργισμένος, καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ σταθεῖ. « Μιὰν ἀπλὴ πληροφορία ἤθελε : Ἀκούστηκε τίποτα, σὰ νὰ ποῦμε,

λόγου χάρη, για μιάν ευγενική κυρά, που τήν εκλεψαν οί Φράγκοι :»

Τό μούτρο τού κλέρη αλαφιάστηκε.

— Σώσον ήμάς υιέ Θεού! μουρμούρισε κόνοντας τό σταυρό του και κοίταξε γύρω τρέμοντας. «Πουθενά δέν ειχε άκούσει τέτοιο πράμα». Ύστερα, βρίσκοντας ευκαιρία που ό συνομιλητής του στεκότανε να κοιτάξει χάμου συλλογισμένος, τσκασε σέροντας τά στραβά του τά κανιά όσο πιό γρήγορα μπορούσε.

Όλοι οί συντοπίτες του πιστεύανε πώς ό Σγουρός ειχε κατά βάθος μιá - κάποια λόξα. Ύστερα από τόν κλέρη κ' οί άλλοι που τούς σταμάτησε να τούς ρωτήσσει, τόν άφησαν αναπάντητο, φεύγοντας τό γρηγορότερο, άπορημένοι ή περιγελαστικοί. Τούς έκανε έντύπωση που τόν άκουγαν να τούς μιλάει — πράμα όλότελα άσυνήθιστο.

Έάφνου παίρνει τήν άπόφασή του. Με τή χοντροκεφαλιά του, με τήν παρουσία του, ό όχλος τόν άποδιώχνει πάντα. Βιαστικός, δίχως να ξανασηκώσει τό κεφάλι του, τραβάει λοιπόν κι αύτός για πάνω, ψηλά, στα δικά του τά λημέρια. Ό γνώριμός του πόθος τής μοναξιάς τόν κυριεύει πάλι, δυναστικός.

Πήγε όλόγισα στο στάβλο τού Άστρίτη. Σέ μιá γωνιά, εκεί που στοιβαζόταν άφράτος ό χρυσός σανός, ξαπλώθηκε, έπλεξε τά χέρια του πίσω από τό κεφάλι του και σφάλισε τά μάτια.

Ήθελε να όνειρευτεί.

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟΣ ΒΡΑΧΝΑΣ

ΥΓΟ ΕΙΝΑΙ τὸ μυστικὸ τοῦ Νικηφόρου Σγουροῦ, ἡ ἀκριβὴ θύμηση ποῦ τὴν κρύβει ἀπὸ τότε ζηλότυπα μέσα στὴν καρδιά του.

Κ' εἶχανε περάσει μῆνες. Πάλι κυλοῦσε ἡ ζωὴ στερεότυπη, πάλι τὰ μικροπεριστατικά τοῦ καθεμέρα, καὶ πάλι οἱ ρεμβασμοὶ ἀνάθουν, σβήνουν, σέρνονται ἀποκαρδιωτικοί, καθὼς ἡ ἀποψινὴ νύχτα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Μπιάνκας.

Ξάφνου, ἐκεῖ κατὰ τὴν ὥρα ποῦ βασιλεύει ἡ Πούλια, ἐνῶ κουρασμένος ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς Γενοβέζας εἶχε κυλήσει στὸ πρωτοῦπνι, πετάχτηκε ἀπὸ θόρυβο ἀσυνήθιστο.

Τὸ πρῶτο ποῦ εἶδε δίπλα του, μέσα στὸ χροπηδητὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, εἶταν ἡ κοιμισμένη Μπιάνκα. Μεγαλόσωμη, σὲ τέλεια ἐγκατάλειψη καὶ μὲ τὰ μαῦρα τῆς μαλακὰ μαλλιὰ ἀπλωμένα, κυματερὲς ἀχτίδες πάνω στὸ προσκεφάλι, ἀνάσαινε ἤρεμα μέσ' ἀπὸ τὰ πηχτὰ τῆς χεῖλη ποῦ μισοχάραζαν, λάγνα. Αὐτὴ, δὲν εἶχε ἀκούσει τίποτα. Οἱ κουρτίνες τοῦ κρεββατιοῦ εἶταν ἀφρόντιστα μισανοιγμένες. Ὁ νεαρὸς Ρωμῖος στύλωσε τὰ μάτια του, ἀνασηκώθηκε στὸν ἀγκῶνα του, ἀφουγκράστηκε. Παράδοξο τοῦ φαίνότανε τώρα ποῦ δὲν ἄκουγε τίποτα πιά. Μπᾶς κ' εἶτανε μονάχα στ' ὄνειρό του;

Ἡ βροχὴ εἶχε πάψει. Ἄριὰ καὶ ποῦ, κάποια χοντρή σταγόνα, ἀπὸ τὸ λουκι τοῦ σπιτιοῦ, ἔσταζε στὸν πλακοστρωμένο δρόμο. Ἡ μυρωδιὰ τῆς ὑγρασίας, νοτερή, γλιστρώντας ἀπὸ χαραμάδες ἀόρατες, ἔφερνε μέσα στὸ ζεστὸ δωμάτιο τὴ δροσερὴ πνοὴ τοῦ ὑπαίθρου. Τ' ἀχαμνὰ δεντράκια τοῦ περιβολιοῦ, ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς Μπιάνκας, σὰ νὰ θρόϊσαν, καὶ τὸ προσεχτικὸ αὐτὶ τοῦ Σγουροῦ ξεχώρισε, στὴν ἀδιόρατη τούτη ἀνατριχίλα, τὸ μурμουρητὸ ἀνθρώπων, κοντινὸ.

Πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κρεββάτι.

Εἶτανε κάτω ἀπὸ τ' ἄλλο παράθυρο, στὸ δρόμο. Δὲν ἄνοιξε νὰ ἴδῃ, ὅμως, ἀπὸ τὶς χαμηλόφωνες κουβέντες, κατάλαβε πῶς οἱ ἀνθρώποι εἶτανε τρεῖς, μπορεῖ καὶ περισσότεροι... Μοιάζανε νὰ ἔχουν στήσει συμβούλιο, τί πρέπει νὰ κάνουν. Τὰ πόδια τους σύρθηκαν στὸ λιθόστρωτο

κι από τὸ ἀγκομαχητό τους κατάλαβε πῶς κάτι βαρὺ εἶχανε σηκώσει ξαφνικά.

Στράφηκε πίσω του νὰ ἴδῃ τὴ Μπιάνκα. Ἀσάλευτη, δίχως νὰ ἔχει ἀλλάξει στάση, μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα ὅμως τώρα, τὸν κοίταζε. Χτὲς βράδου, τὴν ὥρα ποὺ ἔρχόταν ἐδῶ, τὴ ρώτησε πονηρά :

— Ὁ πατέρας σου λείπει ἀπόψε ;

— Ναι, εἶναι στὸ λιοστάσι, τοῦ ἀποκρίθηκε ἀφρόντιστα.

— Στὸ λιοστάσι ;

— Στὸ λιοστάσι.

Δὲν εἶχε εἰπεῖ τίποτα. Χαμογελώντας, ξεθηλόκωσε τὴ ζώνη του κ' ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὸ προσκεφάλι, καθὼς πάντα, τὸ κοντό του τὸ μαχαίρι.

Οἱ γυναῖκες τῆς κοιμόνταν. Τὸν εἶχε ἡ ἴδια καθησυχάσει, καθὼς ὄλες τίς βραδυές. Ἡ μιὰ εἶτανε Ρωμιά, νεαρή, ἡ ἄλλη, ἡ γριά, Γενοδέζα. Αὐτὴν, ποὺ τὴν εἶχε σὰ βάρια τῆς, τὴν ἔβαζε νὰ κοιμάται — ὄσες νύχτες εἶταν ἐδῶ ὁ Σγουρὸς — ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τους.

Γιὰ λίγες στιγμές, κοιτάχτηκαν ἀμίλητοι.

— Λοιπὸν ; κάνει τέλος μὲ τὴ βαρειά, περιγελαστικὴ φωνὴ τῆς ἡ κόρη τοῦ Καφούρη.

*Ἦρθε κοντὰ τῆς καὶ στάθηκε σκυθρωπός.

— Κάτι μοῦ φάνηκε..., τῆς ἐξήγησε ἔχοντας ἀκόμα τὴν προσοχὴ τοῦ στραμμένην ἔξω.

Χαμογέλασε ἀχνά, λιγάκι περιφρονητικά, μὲ τὰ πηχτὰ κ' ὕγρα τῆς χεῖλη.

— Πλάγιασε ! τοῦ δείχνει δίπλα τῆς.

Μακρῶς, ἀκούστηκε νὰ περνάει ὁ νυχτοφύλακας. Βροντοῦσε μὲ τὸ ραβδί του τὰ λιθόστρωτα καὶ κάτι φώναζε, μὲ τὴν κούφια καθὼς τοῦ γκιώνη, βραχνὴ φωνή του.

— Ἀκού ! λέει ὁ Σγουρὸς καὶ γυρίζει ἀπότομα τὸ κεφάλι του κατὰ τὸ παράθυρο ποὺ ἔδλεπε στὸ περιβόλι.

Στὸ πορτί, στὸ δικό τους τὸ πορτί, ποὺ τὸ εἶχανε κλειδώσει ἀπὸ μέσα μπαίνοντας, σὰ νὰ εἶχε τρίξει ἡ σκουριασμένη κλειδωνιά.

— Μονάχα ὁ πατέρας ἔχει τ' ἄλλο κλειδί, εἶπε κείνη σιγανά, σμίγοντας μὲ κακία τὰ φρύδια τῆς. Μά, τέτοιαν ὥρα...

Τὴν ἴδια στιγμὴ, ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τους, κάτι ἀναφουφουλιάζεται ἀλαφιασμένο κ' ἡ γριά δούλα, ἡ Γενοδέζα, χτυπάει τὸ πορτόφυλλο ἀνήσυχα. Ἡ τρομαγμένη φωνὴ τῆς, μέσ' ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς κλειδαριάς, εἶπε κάτι σὲ γλώσσα ἰταλικὴ ποὺ ὁ Σγουρὸς δὲ μπόρεσε νὰ τὸ καταλάβει.

*Ἡ Μπιάνκα πετάχτηκε ὀρθή, μισόγυμνη.

— Ντύσου καὶ φεύγα !

Δὲν εἶχε βγάλει παρὰ μονάχα τὸ λωρίκι του, τὰ τσαγγία του καὶ τὴ ζώνη. Καθὼς ἔσκυβε νὰ τὰ πάρει, ἄκουσε ποὺ χτυπούσανε στὸ πορτί, βραβιά.

— Εἶναι ἀπὸ μέσα τὸ κλειδί καὶ δὲ μποροῦνε ν' ἀνοίξουν, μούρ- μούρισε ἡ Μπιάνκα μ' ἄγρια ἀγαλλίαση, ἐνῶ τυλιγότανε βιαστικὰ στὴ ρέμπια τῆς.

Ἡ γριὰ βροντοῦσε τώρα κι αὐτὴ στὴν πόρτα τοὺς ἀπάνωτά, παλαβωμένη.

— Signorina, signorina... In nome di Dio!

Ἐίτανε τὸ σημεῖο τοῦ μεγάλου κινδύνου. Ντυμένος στὸ λεπτὸ ὁ Σγούρδς, ἄρπαξε κάτω ἀπὸ τὸ προσκεφάλι τὸ μαχαίρι του, ἔσφιξε τὴ μπρούτζινη λαβὴ στὴ χούφτα καὶ κοίταξε τὴ Μπιάνκα, περιμένοντας.

— Δὲν εἶναι μόνος του, κάνει ἢ κοπέλλα βάζοντας προσοχὴ νὰ ξεχωρίσει τὸ θόρυβο πού τώρα εἶχε φουντώσει ἔξω. Οἱ ἀνθρώποι πού περίμεναν ἐκεῖ μοιάζανε νὰ ἔχουν βάλει πιά κατὰ μέρος κάθε διαταγμὸ.

— Ὅχι, τοὺς ἄκουσα. Εἶναι πολλοί.

Ἀγριεμένη γιὰ τὸ σχματὰ πού ἔκανε στὴ μέσα πόρτα ἡ δούλα, ἡ Μπιάνκα εἶχε τρέξει, τῆς ἀνοίξε κι ἄρχισε γρήγορα, μιλώντας ἰταλικά, νὰ τὴ βρίζει. Παραζαλισμένη, ἡ γριὰ, πάσχιζε νὰ δώσει ἐξηγήσεις, μ' ὑποταγή.

Ἐάννου, ἓνας χτύπος βροντερὸς ἀκούγεται κάτω, καὶ τὰ σανίδια τῆς μικρῆς πόρτας τοῦ περιβολιοῦ τσακίζονται. Δεύτερος χτύπος ρίχνει χάμου δλάκερο τὸ πορτόφυλλο. Ἡ Μπιάνκα γύρισε στὸ Σγούρδ με μᾶτι ἀναμμένο.

— Ἀπὸ τὸ παράθυρο! τοῦ φωνάζει πνιχτὰ στ' αὐτί, σπρώχνοντάς τον κατὰ τὴν πλευρὰ τοῦ δρόμου. Ἀπὸ τὸ παράθυρο!

Ὅμως ἐκεῖ πού τ' ἀνοίγανε μαζί, τὸν παραμέρισε βίαια καὶ πρόσβαλε τὸ κεφάλι πρώτη ἔξω.

— Sacramento! Στέκονται καὶ στὸ δρόμο.

Ἡ μέσα σκάλα τοῦ σπιτιοῦ ἔτριξε τώρα ἀπὸ δῆματα θαρειά, πού ἀνέβαιναν.

— Χάθηκες, τοῦ λέει σκυθρωπῆ, με δαθειὰ φωνὴ πού ἔτρεμε ἀπὸ λύσσα.

Τράβηξε τὸ μαχαίρι του καὶ τοῖμπησε με τὴν ἄκρη τῆς λεπίδας τὸν ἀριστερὸ του δειχτή, ἴσως γιὰ νὰ δοκιμάσει τὸ τρόχισμα τῆς ἀλχημῆς, ἴσως γιὰ νὰ σπιρουνίσει: τὰ μουδιασμένα του νεύρα.

— Ἀνοίξε τὴν πόρτα! κάνει ὑστερα φύχραϊμα καὶ προσταχτικά.

Δὲν ὑπάκουσε ἡ Γενοβέζα. Στὴν πατρίδα τῆς δὲν ἀνοίγανε στοὺς δολοφόνους. Διπλώθηκε με ἡρεμῆ καὶ πλατειὰ κίνηση στὴ θυσιναία τῆς ρόμπα, πού εἶχε ἀντιφεγγιῆς πυρρές, κ' ἦρθε νὰ σταθεῖ πλάι του.

Ἡ πόρτα ἀνοίχτηκε ἀπ' ἔξω.

Μὲ κάποιαν ἀπορία κ' οἱ δύο τοὺς εἶδανε πὼς ὁ πρῶτος πού πρόβαινε στὸ ἀνοιγμα δὲν εἶταν ὁ Ματτέος Καφούρης. Κάνανε μαζί τὴν ἴδια σκέψη: Κρύβεται ὁ ἀναντρος πίσω ἀπὸ τοὺς φονιάδες. Οἱ σκοτεινὲς μορφὲς πού πρόσβαλαν στὴν πόρτα εἶτανε δύο ἀντρες ξένοι, ἀξυρίστοι κι ἀγριωποί. Κι ἄλλοι θαμποφαίνονταν νὰ σαλεύουν πιδὶ πίσω, στὸ σκοτεινὸ διάδρομο. Οἱ κουβέντες τοὺς, οἱ μπερδεμένες, πού λίγο πρὶν εἶχανε πληθύνει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, τώρα κατάπεσαν μεμιάς.

Δὲν κρατοῦσαν ὄπλο στὸ χέρι. Τοῦτο παρατήρησε ἀπορημένος ὁ Σγούρδς. Τὰ μαχαίρια τοὺς, μακρὰ κι ἀγκιστρωτὰ καθὼς τῶν Σαρακηνῶν, κρέμονταν ἀπὸ τὶς ζῶνες τοὺς μέσα σὲ σκαλισμένες θήκες. Κάμποσοι ἀπὸ δαύτους, φοροῦσανε λερὸ μαντήλι στὸ κεφάλι, κίτρινο ἢ κόκκινο, δαγκωτὸ πάνω στὸ φρύδι, καὶ πού δονότανε πίσω, κοντὰ στὸ

σθέρκο, με κόμπο χοντρό. Τοῦ εἶταν ἄγνωστοι, δόλτελα ἄγνωστοι καὶ μέσα στὴν πολιτεία. Φέρνανε μαζί τους μιὰ μυρωδιὰ θάλασσας, βαρεία, καθὼς τὰ φύκια πὺ σαπίζουν.

Ἀμίλητοι, δίχως νὰ δείξουνε καμμιάν ἐκπληξη γιὰ τὸ ἐρωτικὸ σύμπλεγμα τῆς κάμαρας, σκύψανε πάλι κι ἀνασῆκωσαν τὸ φορτίο πὺ εἶχαν ἀποθέσει χάμου γιὰ μιὰ στιγμή. Εἶτανε κάτι μακρὺ, τυλιγμένο σὲ καραδῶπανο. Ἐνας γυναικίειος, πνιχτὸς λυγμὸς ἀκούστηκε στὸ διάδρομο, ἴσως τῆς γριᾶς δούλας, τῆς Γενοδέζας. Οἱ ξένοι μπήκανε στὴν κρεββατοκάμαρα μὲ τὸ βαρὺ τους βᾶδισμα πὺ εἶτανε λικνιστικὸ, ρυθμικὸ, καθὼς τῶν ναυτικῶν, καὶ δίστασαν λίγο κοιτάζοντας γύρω μ' ἀμχανία ἀπλοϊκὴ, πὺ ν' ἀποθέσουν τὸ φόρτωμα.

Τότε ὁ Σγουρὸς εἶδε μέσα στὸ καραδῶπανο, τὸ κρατημένο ἀπὸ τίς τέσσερες ἄκρες, ἕνα κορμί, καὶ γινώρισε τὸ πράσινο μεταξωτὸ ροῦχο τοῦ Ματτέου Καφοῦρη.

Ἡ Μπιάνκα στεκόταν ἀσάλευτη, ἀτάραχη, μὲ τὸ μάτι χωνεμένο. Εἶταν ἴσως ἡ ἀπορία, μπορεῖ κ' ἕνα κατακάθι ἀπὸ ἀγανάχτηση γιὰ τὸν πατέρα πὺ εἶχε ἔρθει ἔτσι ἀναπάντεχα νὰ τῆς ταραξεί τὴν ἐρωτικὴ τῆς νύχτα.

Τὸ πένθιμο φόρτωμα ἀφέθηκε βαριά πάνω στὸ ἀνάστατο καὶ ζεστὸ κρεββάτι. Οἱ ξένοι ἄντρες παραμέρισαν.

Τί εἶχε τύχει στὸ γέροντα πὺ ἀπάντησε ὁ Σγουρὸς ἔτσι καλοστεκούμενο τὸ δεῖλι; Ποιοὶ εἶτανε τοῦτοι οἱ ἄντρες πὺ τοὺς ἔβλεπε γιὰ πρώτη φορά, καὶ πούθε ξεφύτρωσαν μέσα στὴ νύχτα; Θυμήθηκε τοὺς βραδυνούς του συλλογισμούς, τίς ἀόριστες ὑπόνοιες, καὶ τοὺς κοίταξε μὲ περιέργεια ν' ἀραδιάζονται ἀμίλητοι, παιδιάτικα σεμνοί, μπροστὰ στὸν τοίχο.

Ἡ Μπιάνκα ζύγωσε στὸ κρεββάτι κ' ἔσκυψε πάνω στὸν πατέρα τῆς. Τὸν κοίταξε στὸ πρόσωπο, στὸ κεφάλι. Ὑστερα ἔκανε νόημα στὴ δούλα τῆς πὺ εἶχε προβάλει δειλιὰ στὴν πόρτα. Εἶπανε δυὸ-τρία λόγια βιαστικὰ καὶ χαμηλόφωνα εἰς δυὸ γυναῖκες, ἡ γριὰ πήγε νὰ φέρει ἀπὸ τὸ νιφετήρα τὴν κανάτα μὲ τὸ νερό, ἡ νέα στράφηκε στοὺς ἄντρες, κὶ ἀναζήτησε μὲ τὸ μάτι, ἀνάμεσά τους, τὸν ἀρχηγό.

Εἶταν ὄλοι-ὄλοι ἐφτά. Κεῖνος πὺ προχώρησε ἕνα βῆμα κατὰ τὴν κοπέλλα, μπορεῖ νὰ μὴν εἶταν ὁ πιὸ θεωρητικὸς, ὅμως εἶχε φαρδειά, τεράστια στήθια κὶ ὤμους κραταιούς. Εἶτανε ξεσκούφωτος. Τὸ κατσαρὸ μαῦρο μαλλὶ του κατέβαινε στρουφίζοντας μ' ἄγριες μπουκλες πάνω στὸ χαμηλὸ του μέτωπο. Ἐξὸν ἀπὸ τὸ γυριστὸ μαχαίρι, εἶχε κρεμασμένο στὸ δεξιὸ του πλευρὸ κ' ἕνα πελέκι. Τὰ λάσια στήθια του φαίνονταν μέσ' ἀπὸ τὸ μισανοιχτὸ πουκάμισο, καὶ φοροῦσε στὰ πόδια ἕνα βρεμένο παντελόνι, μακρὺ καὶ κολλητό.

Μὲ κάποια ἀπορία ὁ Σγουρὸς ἄκουσε τὴ Μπιάνκα νὰ τοῦ μιλάει ἰταλικὰ. Ὁ ἄντρας ἀποκρίθηκε στὴν ἴδια γλῶσσα. Μιὰ συνομιλία γοργή, ὅπου ὁ ξένος εἶχε τὸν περισσότερὸ λόγο καὶ κάτι ἀνιστοροῦσε, δέθηκε ἀναμεταξύ τους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔξη κοιτάζανε γνέφοντας ἐπιδοκιμαστικὰ. Πολλὲς φορὲς ἀκούστηκε στὴν κουθέντα τούτη μιὰ λέξη πὺ ὁ Σγουρὸς τὴν ξεχώρισε μηχανικὰ, χωρὶς νὰ καταλαβαίνει τὸ νόημά τῆς:

«Ντελιούρια». Τὴν πρώτη φορά πού εἶχε εἰπωθεῖ, ἡ Μπιάνκα τινάχτηκε ξαφνιασμένη κ' οἱ ἄντρες σιγομούγκρισαν.

Στὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, κοιτάζει τὸ πρόσωπο τοῦ Καφούρη. Εἶναι κερωμένο, μὲ τὰ μάτια σφαλιστά. Ξεθαρεμμένος, κάνει δυὸ βήματα καὶ ζυγώνει στὸ κρεβάτι. Στ' ἀριστερὸ μελίγγι του ὁ γέροντας ἔχει ἕνα μακρὸ μαυριδερὸ σημάδι πού τοῦ κατεβαίνει ἀκανόνιστα Ἰσαμὲ τὸ μάγουλο. Ἀπὸ κεῖ, ἕνα μαῦρο καὶ πηχτὸ κορδόνι αἵμα κυλάει στ' αὐτί, ἀργά.

Τί εἶχε σταθεῖ λοιπὸν μέσα στὴν παράδοξη τούτη νύχτα ; Τὸ πῶς ὁ Γενοδέζος, ταμπουρωμένος ἔκει πίσω ἀπὸ τὰ ψηλὰ βουρλα, καρτεροῦσε τοὺς ἄντρες τοῦ ἀδερφοῦ του Ἀντρέα Γκακφόρε, εἶτανε τώρα ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία. Τοὺς καρτεροῦσε γιὰ νὰ τοὺς τροφοδοτήσει ; Τοὺς περίμενε γιὰ νὰ μπάσουν ἐμπόρευμα ; Αὐτὸ δὲν εἶχε πιά σημασία. Οἱ φήμες — τις πίστευε πάντα, μὲ τοὺς ἄλλους, κι ὁ Σγουρὸς — εἶχαν ἀποδειχτεῖ βásiμες. Ὡστε, τὸ καράβι πού ξεχώρισε χτές τὸ βράδυ βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπίτι του, εἶτανε κουρσάρικο, τοῦ καπετάν Ἀντρέα ; Μὰ πῶς, ἀπὸ μιὰ τέτοια συνεταιρική συνένωση, ὁ Ματτέος Καφούρης ἔδβαινε τώρα θανάσιμα χτυπημένος ; Καμμιά λογομαχία, πού πῆρε σιγὰ-σιγὰ τὴ μορφή συμπλοκῆς ; Κι ὅμως, οἱ ἀνθρώποι τοῦτοι, πού φέρανε μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους τὸ γέροντα εἰς τὸ σπίτι του, εἶτανε δίχως ἀμφιβολία ναῦτες τοῦ ἀδερφοῦ του. Λοιπὸν ;

... Μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους. Τὸ πρῶμα ἀποδείχτηκε γρήγορα σωστό.

Σφύριγμα συνθηματικὸ, ἀνάλαφρο, ἀπὸ τὸ δρόμο, ἀντίσκοψε τὴν κουβέντα τῆς Μπιάνκας μὲ τὸν κουρσάρο. Ὀλονῶν τὰ μάτια ἀστράψαν, ὄλοι τέντωσαν τ' αὐτί. Μακρυά, σὲ κάποιον ἄλλο δρόμο, ποδοβολητὸ ἀκούστηκε, μεταλλικὴ κλαγγή.

— Τὸ κέρκετο, μουρμούρισε ὁ Σγουρὸς.

Γύρισαν τὰ μάτια τους καὶ τὸν κοίταξαν. Δὲν εἶχαν ἴσως καταλάβει τὴν κουβέντα του, δὲν τὸν γνώριζαν καθόλου. Κι ὅμως, σὰν καὶ μονάχα ἀπὸ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του, οἱ ἄντρες τοῦτοι, μὲ τις ἀδιάκοπα, σ' ὄλη τὴ ζωῆ, τεντωμένες αἰσθήσεις, οἱ μαθημένοι νὰ μαντεύουν ἀπὸ σημάδια ἀδιόρατα τὸν ἐχθρὸ, ἔλπισαν ψυχόρμητα σ' αὐτὸν καθὼς σὲ φίλο.

Στὶς λίγες στιγμὲς τῆς παγωμένης σιωπῆς πού μεσολάδησαν, τοὺς κοίταξε ὄλους κ' ἕναν-ἕνα, στὴ σειρά. Κι αὐτὸς, ὁ διψασμένος τόσο γιὰ ἐμπιστοσύνη, αὐτὸς πού εἶχε ἀπὸ πάντα του ὄνειρευτεῖ τόσο τὴ μεγάλη λευτεριά, ἐνίωσε σκοτεινὰ μέσα του πῶς εἶτανε μαζί τους.

Τὴν ἴδια στιγμή, εἶδε τὰ μάτια τοῦ Καφούρη νὰ χαράζουν, νὰ μισανοίγονται, καὶ τὸ μάτι τοῦ γέροντα, θολό, νὰ καρφώνεται πάνω του. Δίχως νὰ ξέρει γιατί, πάγωσε. Τὸ μάτι τοῦτο γρήγορα εἶχε ξυπνήσει ἀπὸ τὴ ζάλη, γρήγορα ξαστέρωσε κ' ἔρριξε τὴ φευγαλέα του λάμψη, τὴν πρασινωπή. Στὰ μαδημένα χεῖλη τοῦ Γενοδέζου παιχνίδισε ὑπουλο χαμόγελο.

«Κακὸ σημάδι !» λέει μέσα του, δίχως νὰ ξέρει γιατί, τὸ προληπτικὸ ρωμιόπουλο.

Καὶ τότε, ἐκεῖ, μέσα στὴ μουγγὴ νύχτα, στάλαξε βαρὺς, βουερός, βαθύπαλμος, ὁ ἦχος μιᾶς καμπάνας.

— L'allarme! μουρμούριζανε τὰ πανιασμένα χείλη τῆς Μπιάνκας. Ὅλοι εἶχανε τιναχτεῖ. Οἱ ἄντρες γαντζώνανε τὰ χέρια τους στίς λαβὲς τῶν μαχαιριῶν· ὁ Σγουρὸς ἔκανε ἓνα βῆμα κατὰ τὸ παράθυρο. Ὅμως προτοῦ προλάβουν ν' ἀποσώσουν τίς κινήσεις τους, δεύτερος χτύπος ἀκούστηκε ἀπὸ τὴν καμπάνα καὶ σύγκαιρα ἄλλες, μακρυνότερες ἀπάντησαν. Ξέσπασε γοργή καὶ σύμπυκνη καμπανοκρουσία, παλαβή.

Τότε, κάτι σὰ μιὰ ζαλιστικὴ μανία κυριεύει τοὺς μάρτυρες τῆς σκηνῆς αὐτῆς μέσα στὴ μικρὴ τὴν κάμαρα. Τὰ μαχαίρια γυμνώνονται, κρυφογαλλίζουν. Οἱ ἄντρες ξεχύνονται κατὰ τὰ παράθυρα, τὴν πόρτα, σκοντάβοντας κι ἀναποδογυρίζοντας τραπέζια καὶ σκαμνιά, σφυρίγματα ἀπὸ τὸ δρόμο σαίτεϋουν τὴ νύχτα, τρίζει, λὲς κ' εἶναι νὰ τσακιστεῖ ἀπὸ τὸ ποδοβολητό, ἢ σκάλα, καὶ τὸ ἄγριο τοῦτο ἀνακάτεμα, ὅπου τὰ κορμιὰ μπλέκονται καὶ μπερδεύονται τὰ πόδια, ἔρχεται νὰ τὸ κορυφώσει ὁ σαματὰς τοῦ δρόμου πού, ἀνταριασμένος, ζύπνησε.

Ἀνοίγονταν μὲ πάταγο τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν. Οἱ φωνὲς τῶν βουργησέων, ἀνήσυχες, καλοῦσαν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη· κάποιες γυναίκες στριγγλιῆς σχίζανε κιόλας, σπαραχτικά, τὴ φουντωμένη νύχτα. Ἐνα-δυὸ δαδόξυλα προβάλλανε φωτίζοντας τὸ δρόμο μὲ κοκκινωπὴ φλόγα, ἀπαίσια. Ἀκούστηκαν νὰ ζυγώνουν ἄλογα καὶ σπαθιά.

Μέσα στὴν κρεβατοκάμαρα τῆς Μπιάνκας, κάποιον χέρι ἀναποδογύρισε κ' ἔσβησε τὸ καντήλι.

Ἐκεῖ, κοντὰ στὴν πόρτα, καθὼς πῆγαινε νὰ χυθεῖ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἔξω ὁ Σγουρὸς, θυμῆθηκε τὴν ἐρωμένη του. Εἶτανε γυναίκα κι ἀπόμμενε μονάχη.

— Μπιάνκα! φωνάζει, γυρεύοντας νὰ τρυπήσει μὲ τὴ ματιὰ του τὸ πηχτό σκοτάδι.

Ἐνα χέρι θερμὸ τοῦ ἔκλεισε τὸ στόμα. Τὸ γνόρισε ἀπὸ τὴ μυρωδιά, εἶτανε τὸ δικό της. Ἀνάλαφρα, μὲ ψυχραιμία ἀλλόκοτη, τὸ ἄλλο της τὸν ἔσπρωξε ἀπὸ τὸν ὦμο. Κάποιος πού ἐρχότανε ξοπίσω ὀρμητικὸς, τὸν συνεπῆρε καὶ τὸν ἔρριξε πάνω στὸν παραστάτη τῆς πόρτας.

Παραζαλισμένος ὁ Σγουρὸς στάθηκε μιὰ στιγμή στὸ κεφαλόσκαλο νὰ πάρει βαθειὰν ἀνάσα.

Τὸ μαντάτο, μεταδομένο ἀπὸ στόμα ἄγνωστο, εἶχε γεμίσει τὴ νύχτα: «Κουρσάροι!» Σέρνονταν ἀπὸ τὰ γειτονικά σπίτια οἱ σκληριῆς, καὶ πιὸ πέρα, μακρύτερα, ἄλλες ἀποκρίνονταν μὲ τὴν ἴδια λέξη. Ξεμάκραιναι, σβήνονταν, κι ὁ ἄχός τους ἀντιλαλοῦσε ἀπόμακρα, σὰν κούφια, ἀξεδιάλυτη βουή.

Στάθηκε ἀκόμα λίγο ὁ Σγουρὸς στὸ κεφαλόσκαλο, νὰ κυριαρχήσει τὰ νεῦρα του κ' ἴσως-ἴσως νὰ χαρεῖ ἀπὸ ψηλά, γιὰ μερικὲς στιγμὲς, τὴ δαιμονικὴ τούτη θύελλα πού θὰ τὸν συνέπαιρνε σὲ λίγο στὸ χορὸ της.

Εἶδε τίς κόκκινες λάμπεις, ἄκουσε τίς καμπάνες, τὸ σάλαγο, τὸ ποδοβολητό, τὴν κλαγγή. Ἀνάσανε βαθιὰ τὸν ὑγρὸ καὶ κρύο ἀέρα τῆς νύχτας, πού μύριζε ρετσίνοι ἀναμμένο, θάλασσα, βροχή...

Κ' ἐκεῖ, πάνω στὴ μοναχικὴ σκοπιὰ του, ἔνωσε σκοτεινὰ μέσα του πῶς ἓνα κεφάλαιο καινούργιο, ἄγνωστο καὶ τρομερό, ἀρχίζει τώρα-δὰ γιὰ τὴ μελλοῦμενη ζωὴ του.

Ἡ δευτέρα σκέψη πού ἔκανε εἶτανε νά ξανάθρει τοὺς συντρόφους του.

Χύμηξε στὴ σκάλα, τὴ δρασκέλισε στὰ τυφλά, παραπατώντας καὶ σκοντάφτοντας, ὡς πού τέλος πάτησε τὸ μαλακό, λασπωμένο χῶμα τοῦ περιβολιοῦ.

Τὸ πορτί εἶτανε γκρεμισμένο, ξύλα - καρφιὰ ἀνάκατα. Κάποιοι ἔμωσ λές καὶ τὸ εἶχε ἀνασηκώσει κ' ἔφραξε βιαστικά τὸ ἀνοιγμα μ' ἓνα χερσόβολο σανίδια ἀγκαθερά. Στὸ δρόμο Ἰσκιοὶ περνοῦσαν τρεχάτοι, μέσα στὶς καπνοουδερές ἀντιφεγγιές τῶν δαυλῶν. Οἱ φωνές σὰ νάχανε κοπάσει καὶ μόνο τὰ ποδοβολητὰ πληθαίνανε, μουγγὰ καὶ σύνταχα, ὀδηγημένα ἀπὸ κάποια παραγγέλματα κοφτά. Ἐνα χέρι δυνατὸ, μὲ δάχτυλα σιδερένια, ἦρθε νά γαντζωθεί στὸ μπράτσο τοῦ Σγουροῦ καὶ τὸν ἔσυρε βουβὰ κατὰ τὸ βάθος τοῦ περιβολιοῦ. Ἐκεῖ ἐνίωσε πὼς εἶναι τριγυρισμένος ἀπὸ ἀνάσες γρήγορες καὶ ζεστές.

Ἐάννου ἔγινε γύρω κάτι σὰ μιὰ μεγάλη σιωπή. Δυὸ - τρεῖς κραυγές, πού σύρθηκαν ἀκόμα γιὰ μιὰ στιγμή στὸ δρόμο μισοπνιγμένες, λούφαξαν. Ἐνα μεγάλο δαδί, βγαλμένο ἀπὸ ἀντικρυνὸ παράθυρο, ἀναποδογυρίστηκε, ἔπεσε στὸ δρόμο, κ' ἡ ἀγρια στριγγιὰ πού τὸ ἀκολούθησε φιμώθηκε σ' ἀπόμακρο, ἀπαίσιο θρήνο. Ψυχόρμητα ὁ Σγουρὸς κρῦβει τὸ μαχαίρι του καὶ τραβάει τὸ κοντὸ σπαθί του, ἐκεῖνο πού ἔπαιρνε μαζί του πάντοτε ὄσες βραδυὲς ἐρχόταν ἐδῶ, στῆς Μπιάνκας. Οἱ ἄλλοι, γύρω, κρατοῦσαν τίς ἀνάσες τους. Καὶ μεμιάς, ἴδιοι δαιμόνοι πού τοὺς ξερνάει στὸ δουερό της ἀναθρασμὸ ἢ νύχτα, χύνονται κατὰ τὴν πόρτα, σφυρίζοντας καὶ πηδώντας, τὸν συνεπαίρουνε μαζί τους, πατάνε τὸ μικρὸ φράχτη πού τσάκισε σὰ νάταν ἀπὸ φρύγανα καὶ ροβολᾶνε στὸ σκοτεινιασμένο δρόμο.

Εἶτανε τὸ ρεσάλτο τῆς ἀπελπισίας. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, ὁ Σγουρὸς, δὲν κατάλαβε πιά τί γινότανε γύρω του. Τὰ παραθύρια τῶν σπιτιῶν κλείνονταν βιαστικά, ὁ δρόμος βούλιαζε ὄλο καὶ σὲ πυκνότερο σκοτάδι. Κατέβηκαν, τρέχοντας ὄλοι μαζί, τὸν κατήφορο, κ' ὕστερα κοντοστάθηκαν σὰ γιὰ νά σφιχτοῦν μεταξύ τους. Δὲν τοὺς ἔβλεπε παρὰ σὰν Ἰσκιούς, ὁμοῦς τοὺς ἐνίωθε πολλοὺς, περισσότερους ἀπὸ κείνους πού εἶχε μετρήσει στὴν κάμαρα τῆς Μπιάνκας. Φαίνεται πὼς κ' οἱ ἄλλοι, πού εἶχανε πρὶν φυλάξει σκοποὶ κ' ἔδρασαν στὸ δρόμο, ἐνώθηκαν μαζί τους καθὼς ἔβγαϊναν. Τοὺς λογάριάζε τώρα, μηχανικά, ἴσαμε δέκα - δώδεκα νοματέους. Ἀνασαίνανε κοφτά, λαχανιαστά, καὶ πορευόνταν σφιγμένοι σὲ πυκνὴ τάξη. Αὐτόν, τὸν εἶχανε στὴ μέση. Ἀπορημένος, ἀναρωτιότανε τί νάγινε ὄλο κείνο τὸ πλήθος πού εἶχε λίγο πρὶν ξεσηκωθεί στὸ πόδι· οὔτε ἀντίσταση συναντοῦσαν, οὔτε τὸ κέρκετο πρόβαινε πουθενά. Καὶ νά, σ' ἓνα στρίψιμο τοῦ δρόμου, ἐκεῖ κοντὰ πιά στὸ λιμάνι, κάτι ξαφνικὸ τοὺς σταματάει μ' ἓνα τράνταγμα. Μαζί, ὁ Σγουρὸς νιώθει δεξιὰ - ζερβὰ νά χαρακῶνουν τὸν ἄερα σφυριχτές διτσιές κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς κοντινοὺς του, πού ἴσαμε κείνη τὴ στιγμή τοῦ ἔσπρωχνε τὸν ἀγκῶνα μὲ τὸ βάρος του, κατρακυλάει χάμου, βογκώντας βαριά. «Μᾶς σαγιτάρουμε», συλλογίστηκε ὁ Ρωμιὸς καὶ μονάχα τότε ἐνίωσε τὴν παλαθομάρα πού εἶχε κάνει νάρθει ὡς ἐδῶ. Ὅμως δὲ μετάνιωσε. Δίπλα σ' αὐτοὺς τοὺς ἄντρες, τοὺς ἀπελπισμένους, τοὺς κυνηγημέ-

vous, δὲν εἶτανε τάχα κι αὐτὸς ἕνας ἀπελπισμένος, μὲ τὸν τρόπο του ;

Εἶχανε σταματήσει. Μέσα του ὁ καθένας τοὺς ἐνιωθε πὼς ζυγώνει ἢ στιγμὴ νὰ κρατήσῃ κεφάλι σὲ μιὰν ἐπίθεση τὸ δίχως ἄλλο ἀνελέγητη. Σφιχτήκανε σὲ μικρὸ τσέρκι, ἕναν κύκλο πολυμέτωπο, ἀγκυθερὸν ὀλόγυρα ἀπὸ μαχαίρια, καὶ στέριωσαν στὸ ἀνώμαλο λιθόστρωτο τὰ πόδια τους. Ἐνας δαυλὸς, ὕστερα ἄλλος, φάνηκαν ἀντίκρου νὰ θαμποφέγγουν στὸ δρόμο τρεμουλιαστά. Γύρω ἀπὸ τὰ σηκωμένα χέρια ποὺ τοὺς κρατοῦσαν, λόγχες πυκνὲς ἀστραποβόλησαν, κράνη κι ἀρματωσιές. Πάνω σ' ἄλογα ἀνήσυχια, ἀτσαλόφραχτα σὰν τέρατα τῆς Ἀποκάλυψης, ποὺ τρώγανε τὸ καρφοπέταλο σφυροκοπώντας ἀνυπόμονα τὸ καλντερίμι, τρεῖς Φράγχοι καθαλάρηδες ξεχώριζαν. Ὁ Σγουρὸς ἀναγνώρισε τὸ μεσιανὸ: Εἶταν ὁ Πρεβεδοῦρος. Πάνω στὸ πελώριο σκουτάρι του, τὸ πρασινόδαφο, εἶτανε ζωγραφισμένο μεγάλο καὶ φανταχτερὸ τὸ οἰκόσημο τῶν Ντελαρὸς.

Μ' ἕνα του γνέψιμο οἱ ἄντρες του προχώρησαν σ' ἀραιὴ τάξη. Εἶτανε σαγιτάτορες. Ἰσαμε δέκα-δεκαπέντε βήματα ἀπόσταση ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ, σταμάτησαν, τέντωσαν τὶς νευρές, σημάδεψαν ἀτάραχα κι ἀμόλησαν τὶς σαγίτες. Κουδουνιστὲς βρέξανε γύρω, κι ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ Σγουροῦ, ποὺ εἶχανε σκύψει ὄλοι μαζί σὰν ἕνα κορμί, ἐλάχιστοι ξανασηκώθηκαν. Οἱ ἄλλοι, μουγκρίζοντας καὶ βογκώντας, κυλιόντανε χάμου, διπλωμένοι στὰ δύο, σὰ σκουλήκια καρφωμένα. Οἱ παλάμες τοὺς μπατοῖζανε μ' ἀπόγνωση τὸ ὑγρὸ λιθόστρωτο τοῦ δρόμου.

Ὁ Σγουρὸς εἶταν ὀρθός. Μηχανικὰ πασπάτεψε τὸ κορμί του, τὰ μπράτσα του. Τὰ δάχτυλά του, κρῦα καὶ νευρικά, σφίγγανε Ἰσαμε ποὺ νὰ τῆ χωνέψουν μέσα τους τὴ λαβὴ τοῦ σπαθιοῦ του. Μιά σκέψη ἀνήμερη τοῦτρωγε τὸ μυαλό: «Ἐτσι λοιπόν, θὰ μᾶς σαγιτάρουν ὄλους ἐδῶ, ἀνυπεράπιστους κι ἀπὸ μακρυὰ, σὰ νάμαστε λυσσασμένοι σκυλοί». Τουλάχιστο μιὰ σπαθιά νὰ μπορούσε κι αὐτὸς νὰ δώσει, ἕνα ἀκριβὸ ἀντίτιμο νὰ πάρει γιὰ τὸ πετσί του.

Βρέθηκε σὲ λίγο ἱκανοποιημένος.

Ἡ ἀραιὴ γραμμὴ ἀπὸ τοξότες κόπηκε στὴ μέση, παραμέρισε. Σμᾶρι πυκνὸ, μὲ λόγχες χαμηλωμένες, οἱ ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων ξεμπουκάρανε ἀπὸ τὸ σοκάκι, τρέχοντας. Ἐπίσω τους ἔρχονταν οἱ λιγοστοὶ καθαλαρέοι, οἱ δούλοι μὲ τοὺς δαυλοὺς. Μὲ κάμποσο θόρυβο ἀπὸ σιδερικά, δπλα καὶ πέταλα, τ' ἀτσαλόφραχτο τοῦτο κοπάδι ἤρθε νὰ ζώσει, μισόκυκλος, τὸ χῶρο ὅπου οἱ λαβωμένοι σφάδαζαν κ' οἱ γεροὶ προσμέναν. Εἶταν ὄλοι-ὄλοι τώρα ἔξη. Ἀργά, μὲ βήματα τρεκλιστά, πσιωπλάτιζαν οἱ κουρσάροι. Πίσω τους βρήκανε τοῖχο, σταμάτησαν. Ἡ ἴδια ξερὴ φωνή, ἀπ' ἀντίκρου, τοὺς ἔκραξε κάτι σὲ γλώσσα φράγκικη, ἴσως νὰ παραδοθοῦν. Δὲν ἔδωσαν ἀπόκριση.

Τότε ὁ Σγουρὸς, στρέφοντας τὸ κεφάλι, εἶδε νὰ στέκεται δίπλα του, ἀσάλευτος καὶ σταυροχεριασμένος, ὁ ἀνθρωπος ποὺ μέσα στὴν κάμαρα τῆς Μπιάνκας εἶχε προβάει γι' ἀρχηγός. Στὸ χαμηλὸ του μέτωπο ἔτρεχαν ἀραιές, χοντρές σταλαματιές ἰδρώτας, καὶ στὸ ἀδύναμο φῶς τῶν δαυλῶν τοῦ φάνηκε τοῦ Σγουροῦ πὼς κρατᾷ τὰ μάτια του σφαιλιστά. Ἀνάλαφρα, δισταχτικά, τὸ παιδάριο τὸν ἄγγιξε στὸ μπρά-

τοσ. Ὁ ξένος ἀνασείστηκε, γύρισε τὸ πρόσωπό του, τὰ μάτια του φέ-
ξανε θολὰ καὶ μουσεμένα.

Τὸ μέρος ἔπου εἶχανε σταματήσει εἶταν ἓνα τρίστρατο. Στέκονταν
στὴ μέση, ἔχοντας δεξιά τους τὸ δρόμο πού κατέβηκαν σὺν ἔρχονταν.
Ἄντίκρου εἶταν τὸ σοκάκι πού τὸ φράζει ἡ φράγκικη φρουρά. Ὅμως
ζερβά τους, λίγο λοξὰ καὶ κατὰ πίσω, ἓνα ἄλλο, στενὸ καὶ φιδωτὸ δρο-
μάκι ἔφευγε ὀδηγώντας — τὸ ἤξερε ὁ Σγουρὸς — στὰ δυτικά τῆς παρα-
λάας. Ἐκεῖ, στὸ σημεῖο ἀκριβῶς πού σταματάει τὸ τειχὶ τῆς θάλασσας
κολλώντας τὸ πλευρὸ του στοὺς θεόρατους, κάθετους βράχους, εἶταν ἓνας
ἀνήφορος ψηλοκρεμαστός, μονοπάτι γι' ἀγριοκάτσικα, χρήσιμος ὡστόσο
πάντοτε γι' ἀπελπισμένους καὶ σκληροὺς ἀνθρώπους. Κεῖθε τοὺς τρά-
βηξε ὁ Σγουρὸς.

Χύθηκαν ἀστραπή, δρασκελώντας τοὺς λαθωμένους, κι ἄκουσαν
τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀρμάτων πού τοὺς παίρνανε τὸ κατόπι. Στους τοί-
χους τῶν μικρῶν, ἄθλιων σπιτιῶν, πού ἔλο καὶ ἀραιώνουν, κάτι σὰ
φεγγεβολὴ πρασινωπὴ χυνόταν. Εἶταν ἡ αὐγὴ. Τρέξανε κάμποσο καὶ
κόντευαν κιόλας νὰ φτάσουνε στὸ μουράγιο, ὅταν, στὴν ἐξοδο τοῦ δρό-
μου, ξεχώρισαν τὶς μεταλλικὲς λάμπεις ἀπὸ λόγχες καὶ κράνη πού τοὺς
πρόσμεναν. Λοιπὸν ἡ μπούκα τοῦ δρόμου εἶτανε μπλοκαρισμένη. Δὲν
κοντοστάθηκαν ὅμως οὔτε στιγμή. Εἶταν ἔξη μὲ τὸν Σγουρὸ, κ' εἶχανε
πίσω τους καμμιὰ τριανταριά ἀντρες πού τοὺς κυνηγούσανε φανατικά.
Σφίξανε τὰ σπαθιά τους, τὰ σήκωσαν, καὶ μὲ μεγάλες δρασκελιῆς πέ-
σανε πάλιν στοὺς ἀντικρουοὺς τους.

Ἡ σύγκρουση στάθηκε σύντομη, ξερὴ. Στὸ θαμπὸ φῶς τῆς αὐγῆς
μόλις ξεχώριζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Σηκώνανε τὰ χέρια, τὰ κατεβάζανε
σύνταχα, πελεκητά, χτυπώντας πάνω σὲ κράνη, σὲ θώρακες, σ' ἄλλα
σπαθιά, σὲ χέρια. Ἀπὸ τοὺς μεγάλους γλιστεροὺς ὄγκους πού μπλέκονταν
στὰ πόδια τους καταλαβαίνανε πῶς ἀνοίγανε δρόμο μέσα σὲ κορμιὰ
κι ἀτσάλι. Κάποια χέρια ἀπὸ χάμου γραπώνονταν στὰ μεριά τους, καὶ
τότε στρέφονταν μιὰ στιγμή, προσπερνώντας, νὰ τὰ πελεκήσουν. Πίσωθε
ζύγωνε ἡ παγανιά. Δυὸ-τρεῖς σαγιῆτες σφύριξαν στὸν ἀέρα καὶ βόγχοι τοὺς
ἀποκρίθηκαν, ἄγνωστο ἂν ἀπὸ φίλους ἢ ἐχθροὺς. Πολλὲς φορές ὁ Σγου-
ρὸς, σηκώνοντας τὸ σπαθὶ στὸ νευρωμένο του χέρι γιὰ νὰ χτυπήσει,
ἀπόκρουσε ἔτσι, ἀσύνειδα, φοβερὲς σπαθιῆς πού ἔρχονταν κάθετες ἢ λο-
ξὲς πάνω στὸ γυμνὸ του κεφάλι. Τέλος ὁ σάλαγος κόπασε, τὰ βήματα
πίσω εἶχανε ζυγώσει. Νιῶθοντας πῶς ὁ δρόμος ἀνοίγει, χύθηκαν ἐμπρός.
Ἀπὸ τὰ βήματά τους ὅμως πού ἀντήχησαν στὸν ἐλεύθερο πιά χώρο, κα-
τάλαβαν πῶς εἶχαν ἀπομείνει μονάχα δυὸ. Ὁ Σγουρὸς εἶδε νὰ τρέχει
δίπλα του ὁ ἀντρας μὲ τὰ μπουκλωτὰ μαλλιά καὶ τοὺς τεράστιους ὤμους.

Ἡ παγανιά τοὺς πρόφτασε ἐκεῖ στὰ ριζὰ τοῦ κάστρου, ὅ,τι πίσω-
πλάτιζαν γιὰ ν' ἀνηφορίσουν... Εἶδανε τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀρμάτων
νᾶρχονται κατὰ πάνω τους, μαζὶ τρεῖς καθαλαρέους κ' ἓνα δαδοῦχο
πού ἔτρεχε πέρα-δῶθε, γυρεύοντας νὰ φωτίσει καλλίτερα τὸ μέρος πού
στέκονταν οἱ δυὸ ρέμπελοι. Οἱ πρῶτοι πού τοὺς σμίξανε εἶτανε τρεῖς
πεζοί. Οἱ καθαλαρέοι εἶχανε κρατήσει τ' ἄλογα, κι ἀσάλευτοι, πιὸ
πίσω, κοιτάζανε τὸ θέαμα. Μὲ τέσσερες σπαθιῆς, ὁ κουρσάρος κι ὁ
Σγουρὸς ξαπλώσανε χάμου τοὺς τρεῖς ἀνθρώπους τῶν ἀρμάτων. Ὑστερα

στάθηκαν νὰ περιμένουν τοὺς ἄλλους, ζητώντας σύγκαιρα νὰ σκαλώσουν, ψυχτά, στοὺς διπλανοὺς ὄρθιους βράχους. Στὸ ἀνάμιχτο φῶς τοῦ δαυλοῦ καὶ τῆς αὐγῆς, ὁ Νικηφόρος εἶδε τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς καθαλαρέους νὰ σκύβει λίγο μπρῶς, γέρνοντας τὸ κορμί του κατὰ τὸν Πρεβεδοῦρο, καὶ νὰ τοῦ λέει κάτι σ' αὐτὴ δείχνοντας τὸ Ρωμιὸ μὲ χέρι τεντωμένο.

« Μὲ γνώρισαν », συλλογίστηκε. Τὴν ἴδια στιγμή, μιὰ σαγίτα πέρασε, σφύριξε, κ' ἤρθε νὰ καρφώσει πάνω στὸ μουράγιο, δίπλα του, ὄρθὸν τὸν τελευταῖο κουρσάρο. Μαζί, φτάσανε τρέχοντας κ' οἱ δύο σεργέντες. Γυρίζοντας μύλο τὸ σπαθὶ του ὁ Σγουρός, τοὺς κράτησε λίγες στιγμὲς σ' ἀπόσταση, θέρισε τὰ κοντάρια τοὺς ποὺ ξαμῶνανε νὰ τὸν καρφώσουν καὶ, στὸν πρῶτο ποὺ τὸν ζύγωσε, κατάφερε μιὰ λοξὴ σπαθιά, στὴν κόψη λαίμου καὶ ὤμου. Ὅμως ὁ καθαλάρης ποὺ τὸν εἶχε ἀναγνωρίσει λίγο πρὶν, σπιρούνισε τ' ἄλογό του, σήκωσε μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ βαρὺ του φράγκικο σπαθὶ καὶ, περνώντας μπροστά του μὲ στροφὴ ἀπότομη, τοῦ κατέβασε πάνω στὸ κεφάλι χτύπημα φοβερό.

Εἶχε σηκώσει κ' ἐκεῖνος τὸ κοντό του τὸ σπαθὶ, μὰ τὸ μόνο ποὺ κατάφερε εἶτανε νὰ γυρίσει λοξὰ τὴν κόψη τοῦ σπαθιοῦ τοῦ Φράγκου. Τὸ δέχτηκε κατακέφαλά τὸ χτύπημα, μὲ τὸ φαρδύ, τὰ μάτια του θαμπώσανε. Τρέκλισε, γονάτισε καὶ σωριάστηκε χάμου, βαρὺς.

Οἱ καθαλαρέοι, θαρώντας τὸν τελειωμένο, γυρίσανε τ' ἄλογά τους καὶ φύγανε καλπάζοντας.

Η ΜΟΙΡΑ ΤΟΥ ΦΤΩΧΟΥ

ΔΑΚΕΡΗ τὴ νύχτα κ' ἴσαμε τ' ἄλλο πρῶτ' ὁ Καφούρης πάλεψε ἀνάμεσα σὲ ζωὴ καὶ σὲ θάνατο. Ἡ λαβωματιά του στὸ κεφάλι δὲν εἶτανε βαθειά, ἔμως εἶχε καὶ μιὰν ἄλλη, στὸ πλευρό, σπαθιά δρεπανωτὴ πού τοῦ τσάκισε δυὸ παῖδια, κι ἀπὸ κεῖ ἔχανε αἷμα ἀφθονο. Ὅσο ἡ ὥρα προχωροῦσε, οἱ πόνοι του γίνονταν ἀφόρητοι. Δὲ μπορούσε νὰ βρεῖ ἀνάπαψη στὸ κρεβάτι, σὲ καμμιά στάση. Ὁ πυρετὸς τοῦ ξέραине τὰ χεῖλη, ἡ ἀνάσα του σφύριζε ὑπουλα κι ὁ νοῦς του ξεστράτιζε συχνὰ σὲ μπερδεμένο παραμιλητό.

Ἡ γριά δούλα ἐξάντλησε ὅλα τῆς τὰ γιατροσόφια καὶ τὰ βότανα. Τέλος, προχωρημένο τὸ πρῶτ', ὁ λαβωμένος

φάνηκε κάπως νὰ ἡσυχάζει. Ξαστέρωσε τὸ μυαλό του, ἀνοίξανε τὰ μάτια του καὶ ζήτησε νὰ πιεῖ νερό. Ὑστερα βυθίστηκε σ' ὑπνο βαθύ. Ξύπνησε ἡσυχος κοντὰ τὸ μεσημέρι.

Τὴν ἴδια ὥρα, ἡ νεαρὴ δούλα πού χάριζε σκυμμένη στὸ παραθύρι μιᾶς κάμαρας διπλανῆς, ἄκουσε νὰ σιμώνει στὸ δρόμο τους πολυάριθμη καβαλαρία.

Ἡ μέρα πού εἶχε σήμερα ἀνατείλει εἶταν ὁμορφη, λιακάδα χλιαρὴ τοῦ φθινοπώρου. Ἡ ρωμιοπούλα ἔσκυψε περιέργη, κρεμάστηκε ἔξω κ' εἶδε νὰ στρίβει τὴν παρακάτω γωνιά, ἀνεβαίνοντας κατὰ δῶ, μιὰ συνοδία ἀπὸ πέντε ἄρχοντες Φράγκους.

Ἐκεῖνον πού προχωροῦσε πρῶτος, τὸν ἀναγνώρισε. Εἶταν ὁ Πρεβεδούρος.

Τρομαγμένη τραθήχτηκε μέσα, κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ περβάζι τοῦ παραθυριοῦ. Ἡ καβαλαρία σταμάτησε μπροστὰ στὸ σπίτι. Τότε, ἀλαφιασμένη, ξέπνοη, ἔτρεξε στὴν κυρά της κ' ἔδωσε τὸ μαντάτο.

Ἡ Μπιάνκα καθότανε στὴν κάμαρα τοῦ πατέρα της καὶ κεντοῦσε μιὰ μεταξωτὴ μπόλια. Εἶχε περάσει τὴν ὑπόλοιπη νύχτα της ἐκεῖ, καὶ ξύπνησε ἄργά, φρέσκη κ' εὐδιάθετη. Στὴν κάμαρα της, ὅπου εἶχε πάει νὰ ἴδει τὸν ἄρρωστο, βρῆκε ἀπόλυτη ἡσυχία. Ὁ γέροντας κοιμόταν, ἡ δούλα τὸν εἶχε πάρει κι αὐτή, καθισμένη στὸ σκαμνὶ μπροστὰ στὸ πα-

ραθύρι. Τὰ πράματα εἶταν δλα ταχτοποιημένα, κανένα σημάδι δὲν ἀπόμεινε ἀπὸ τὸ νυχτερινὸ ἀναστάτωμα. Γύρισε πάλι στὴν ἄδεια τώρα κρεββατοκάμαρα τοῦ πατέρα της, κοιτάχτηκε στὸ βενέτικο καθρέφτη, εἶδε μ' εὐχαρίστηση πῶς τὸ πρόσωπό της δὲν εἶχε ἀχνάρια ἀγρύπνιας ἢ κακοπάθειας καὶ κάθησε νὰ κεντήσει.

Δὲν ἔδειξε καμμιάν ἐκπληξὴ ἀκούγοντας τὸ νέο πού τῆς ἔφερε ἡ δούλα. Μονάχα μιὰ μικρὴ δυσαρέσκεια τῆς ζάρωσε τὸ ριζομῦτι. Ὁ Πρεβεδοῦρος — αὐτὸ δὲν τῷ ἔφερε ἡ Ρωμιὰ δούλα — δὲν εἶταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἐρχότανε στὸ σπίτι. Εἶχε μπεῖ ὡς τώρα κάμποσες φορές, νύχτες πάντα, ἔτσι καθὼς ἔρχονταν κι ἄλλοι πολλοὶ ἄρχοντες, ντόπιοι καὶ ξένοι. Ἐρχότανε νὰ δανειστεῖ. Ὁ Ματτέος Καφούρης κρατοῦσε στὸ χέρι, μαζὶ μὲ δυὸ - τρία ἄλλα τραπεζιτικὰ σπίτια τῆς Ἀνατολῆς, ὄλο τὸ φράγκικο ἀρχοντολόγι. Εἶταν ἕνας ἀπὸ τοὺς οικονομικοὺς τοῦ δυνάστες, μαζὶ μὲ τὸν Ἀντρέα Φέρρο τοῦ Ἑγριπου, τὸν Φιορεντίνου Περούτζη τῆς Γλαρέντζας καὶ τοὺς δυὸ Σανέλλα, τὸν Βαρβολομαῖο καὶ τὸν Στέφανο.

Σηκώθηκε δίχως βιάση, σουφρώνοντας μονάχα μὲ μορφασμὸ ἀποστροφῆς τὸ πανωχειλί. Ὁ Πρεβεδοῦρος, ὄσες νύχτες ἐρχόταν ἐδῶ καὶ τύχαινε νὰ τῇ βρεῖ μαζὶ μὲ τὸν πατέρα της, δὲν εἶχε μονάχα τὴν ἀξίωση νὰ δανειστεῖ. Πάσχιζε νὰ ξεκλέψει καὶ λίγες στιγμές, τὴν ὥρα πού ὁ γέρος θὰ κατέβαινε στὴ γιστέρνα του, γιὰ νὰ τῆς ρίξει τ' ἀνεπιθύμητα ἐρωτικά του πλεμάτια.

Ἐφευγε πάντα πεισμομένος γιὰ τὴν ψυχρὴ της, περιφρονητικὴ ἀντίσταση.

— Σῦρε κάτω ν' ἀνοίξεις τὴν πόρτα, πρόσταξε τώρα τῇ δούλα της.

Ὁ λόγος ὁμῶς πού ἔσερνε σήμερα τὸν Πρεβεδοῦρο ἐδῶ, εἶταν ἄλλος.

Πέζεψε ἀπὸ τὸ καφφετί του τ' ἄλογο καὶ προτοῦ πάει στὴ μεγάλη πόρτα, λόξεψε κ' ἦρθε νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὸ πορτί τοῦ περιβολιοῦ, στὸ πορτί πού ἔχασκε τώρα ἀδειανό. Τὰ σανίδια τοῦ σπασμένου πορτόφυλλου τὰ εἶχανε σηκώσει, ὁμῶς οἱ ξεκαρφωμένες κλάπες, τὸ περβάζι πού ράϊσε, πρὸδιναν τὴν παραβίαση τῆς χτεσινῆς νύχτας.

Χαμογέλασε ἀμίλητα, μὲ μάτι πονηρό.

Εἶταν ἄντρας ψηλὸς καὶ μεγαλόσωμος, ἐκεῖ κοντὰ στὰ σαράντα. Τὰ μακρὰ, μεγάλα του χαρακτηριστικά, θὰ τὸν ἔδειχναν ἴσως καλοφτιαγμένον ἂν δὲν εἶταν ἡ μύτη του, ἡ γερακωτὴ καὶ κοφτερή, πού γυάλιζε κοκκινωπά, γέροντας πρὸς τὸ στόμα, καὶ τὰ χωρισμένα στὴ μέση, ἴσια κι ἀλύγιστα μαῦρα μαλλιά του τὰ κρεμασμένα σὰν ἀλογότριχες δεξιὰ - ζερβὰ πάνω στοὺς ὤμους του.

Φοροῦσε τὴν πολιτικὴ του φορεσιά, σαγίο μακρὺ, τεφρό, στοὺς ὤμους ταμπάρο καταμέλανο καὶ μιὰ πελερίνα γλωσσωτὴ γύρω. Τὸ κεφάλι του εἶτανε ἔσοκούμετο. Στὴ ζώνη, γιὰ ὄπλο μοναδικό, εἶχε περασμένο κοντὸ μαχαίρι, μέσα σὲ θήκη ἀσημοκαπνισμένη σκαλιστή.

Ἦρθε μπροστὰ στὴ μεγάλη πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῇ βρῆκε τώρα ἀνοιγμένη. Πίσω ἀπὸ τὸ πορτόφυλλο πρὸβαλε τρομαγμένο, χλωμό, τὸ μούτρο τῆς Ρωμιᾶς δούλας. Ἐσμιξε τὰ φρύδια του κι ἀλαφροκίτρινισε. Τὴν ἐνιωθε τὴν προσβολή. Ἡ κόρη τοῦ σπιτιοῦ δὲν κατεβαίνει ἢ ἴδια νὰ τὸν προὔπαντήσει, καθὼς τὸ προσδοκοῦσε ἡ λάγνα κι ἀλαζονικὴ του

καρδιά. Είταν ὁ διοικητὴς τῆς πολιτείας, ἐκπρόσωπος τῶν Ντελαρός, ἡ προσωποποίηση τῆς ἀνώτατης ἐξουσίας. Στράφηκε, ἔγνεψε στοὺς ἀκολούθους του νὰ τὸν προσμένουν ἔξω. Ὑστερα μπήκε μὲ βῆμα μεγάλο, ζωηρό, στὴ θολωτὴ εἴσοδο κι ἀνέβηκε τὴν πέτρινη σκάλα.

Βρῆκε τὴ Μπιάνκα νὰ τὸν περιμένει στὸ κεφαλόσκαλο.

— Κυρία, τῆς λέει βοηθώντας την ἀπὸ τὸ χέρι νὰ σηκωθεί καθὼς τὸν προσκυνούσε, περάσατε χτὲς μιὰ πολὺ ἄσχημη νύχτα.

Μιλοῦσε φράγκικα, τὴ μοναδικὴ γλῶσσα ποὺ ἤξερε, μαζί μ' ἐλάχιστες ρωμέικες λέξεις. Ἡ νεαρὴ Γενοβέζα σήκωσε μ' ἀπορία τὰ πηχτὰ μαῦρα τόξα τῶν φρυδιῶν της.

— Δὲ θὰ τολμοῦσα ν' ἀντιμιλήσω στὴν εὐγενία σας, ἀποκρίθηκε στὴν ἴδια γλῶσσα μὲ τὴ μπάσσα κι αὐστηρὴ της φωνή, ἀν δὲ φοβόμουνα πὼς θὰ τὴν ἀφήσω ἔτσι σὲ πολὺ μεγάλη πλάνη. Κοιμήθηκα περίφημα τὴ νύχτα ποὺ πέρασε.

Ὁ Πρεβεδοῦρος γέλασε δυνατὰ, μὲ μάτια ποὺ γυάλιζαν ἄσχημα. Πρωτὶ - πρωτὶ, στὴν ἀναφορὰ ποὺ ἔπαιρνε στὸ κρεββάτι του μόλις ξυπνοῦσε, οἱ σπιγοῦνοι τοῦ εἶχανε κάνει μιὰ περιγραφὴ κάμποσο διαφωτιστικὴ γιὰ τὰ περιστατικὰ τῆς χτεσινῆς νύχτας.

Ἐξὸν ὅμως ἀπ' αὐτὰ ποὺ παρακολούθησε ὁ ἴδιος, τὴ σύγκρουση ἐκεῖ - κάτω στὰ σοκάκια τοῦ λιμιῶνα, μένανε μερικὰ σημεῖα ἀκόμια σκοτεινὰ σ' ὅλη τούτη τὴν ὑπόθεση. Κι αὐτὰ εἶναι ποὺ ἐρχότανε τώρα, μὲ τὸ πρόσημα μιᾶς φιλικῆς ἐπίσκεψης στὸ Γενοβέζο τραπεζίτη, νὰ ξεδιαλύνει.

— Δὲν ἀμφιβάλλω πὼς ἔχω πέσει σὲ κάποια πλάνη πολὺ χοντρή, εἶπε καρφώνοντας λιμπιστικὰ τὰ μάτια του στὰ μάτια τῆς νεαρῆς Γενοβέζας. Περισσότερο κι ἀπὸ τὰ λόγια μ' ἀποστομώνει ἡ ὄψη σας, ἡ δροσερὴ καθὼς πάντα.

Θὰ ξανοιγότανε καὶ σ' ἄλλα κομπλιμέντα, ἀπὸ τὰ συνηθισμένα του, αὐτὰ ποὺ ἡ ἐρωτιάρα φράγκικη ἱπποσύνη εἶχε ἀρχίσει νὰ βάζει σὲ τρεχοῦμενη χρῆση ἀπὸ καιρό, ἀν δὲν τὸν προλάβαινε ἡ Μπιάνκα μὲ τὴν ξερὴ της τὴν εὐγένεια.

— Gran Dio! Κρατῶ τὴν εὐγενία σας ὀρθια, στὸ ἰντροῖτο. . . Συμπαθῆστε με!

Καὶ πέρασε πρώτη, βιαστικὴ, γιὰ νὰ δείξει τὸ δρόμο ποὺ ἀλλωστε κείνος ἤξερε περίφημα.

Τὸν ἔμπασε στὴν κάμαρά της. Ἀχιδοδόλος, χαρούμενος γι' αὐτὴ τὴν ἀσυνήθιστη εὐνοια, ὁ Πρεβεδοῦρος δρασκελοῦσε τὸ κατῶφλι δταν, μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ποὺ ἔρριξε στὸ κρεββάτι, εἶδε τίς κουρτίνες ἀνοιχτὲς καὶ μέσα τὸ γέρο Καφούρη.

— Πῶς! ἄρρωστος, ἔκανε μ' ἀνάμιχτο μορφασμὸ ἀπογοήτευσης κι ἀπορίας.

Οἱ σπιγοῦνοι τοῦ δὲν τοῦ εἶχανε ἀναφέρει αὐτό. Εἶτανε μήπως κανένα τέχνασμα, καμμιά καινούργια πονηριὰ τοῦ τοκογλύφου;

Ὁ Γενοβέζος, βλέποντάς τον νὰ μπαίνει στὴν κάμαρα, εἶχε δοκιμάσει στὴν ἀρχὴ ν' ἀνασηκωθεί στὸν ἀγκῶνα του, ὅμως ξανάπεσε στὸ στρῶμα βογκώντας καὶ μουγκρίζοντας.

Ἡ Μπιάνκα εἶχε ἐξαφανιστεῖ. Ἡ γριὰ ἔσπρωξε πίσω ἀπὸ τὸν Πρε-

θεδοῦρο μιὰ πολυθρόνα καὶ χάθηκε κι αὐτή, ἀθόρυβη. Οἱ δυὸ ἄντρες ἔμειναν μόνοι.

— Μεγαλότατε ἀφέντη, συμπαθήστε με, ἄρχισε ὁ Γενοβέζος μὲ τρεμουλιάρικα καὶ μισοσθημένη ἀπὸ τὶς σουβλιές τοῦ πλευροῦ του φωνή. Ἡ τιμὴ πού κάνετε στὸ σπίτι μου εἶναι μεγάλη, μὰ, καὶ νὰ τὸ ἔξερα πῶς θάρθεϊτε, πάλι θὰ μοῦ εἶταν ἀδύνατο νὰ σηκωθῶ. Τούτη ἡ λαθωματιά, στὸ πλευρό μου...

— Λαθωματιά; ἔκανε τεντώνοντας τὰ μάτια του ὁ Πρεβεδοῦρος.

Ἡ Καφούρης κόπηκε στὴ μέση τῆς κουβέντας του καὶ τὸν κοίταξε. Λοιπὸν δὲν ἤξερε τίποτα; Ἀλλὰ βέβαια, μέσα στὴ νύχτα πού τὸν εἶχανε φέρει, ἔτσι μυστικά... Στάθηκε τρομυχμένος νὰ μαζέψει τὸ μυελό του. Ἡ δλονύχτια ἀγωνία, ὕστερα ὁ πρωϊνὸς ὕπνος, δὲν τοῦ εἶχανε δώσει καιρὸ νὰ καταστρώσει τὸ σχέδιο πού θάπρεπε ν' ἀκολουθήσει, τὶς προφάσεις πού θὰ χρειαζότανε νὰ μεταχειριστεῖ γιὰ ν' ἀλαφρώσει τὴν εὐθύνη του σχετικὰ μὲ τὸ περιστατικὸ τῆς χτεσινῆς νύχτας.

— Ναί, λαθωματιά, ξανάπε ὅσο μπορούσε πιὸ γρήγορα. Δὲν ἐσεδάστηκαν οὐτ' ἓναν ἀθῶο γέροντα, τ' ἄσπρα μου τὰ μαλλιά, ἄχ!

Καὶ δίχως ν' ἀποσώσει τὴν κουβέντα του, γιὰ νὰ μὴν ξανοιχτεῖ ἀθελά του περισσότερο, ἀνάγειρε στὸ μαξιλάρι τὸ κεφάλι του κι ἄρχισε, μὲ σιγανὸ βογκητό, νὰ κοντανασαίνει.

Ἡ Φράγκος κοίταξε στυλὰ τὸ γέροντα. Τὸ ὅτι εἶταν ὑπεύθυνος γιὰ τὰ χτεσινοδραζυνὰ τὸ ὑπόθετε, ἤξερε καλὰ τοὺς στενοὺς δεσμοὺς του μὲ τὸν ἀδερφό του τὸν κουρσάρο. Οἱ Καφούρηδες ὅμως εἶταν ὑπήκοοι μιᾶς ἐπικράτειας ἐπιφοβῆς στὴ θάλασσα, πού συναγωνίζοταν ἀποτελεσματικὰ ἀκόμα καὶ τὸ κράτος τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Εἶτανε πάντα φρόνιμο νὰ τάχεις καλὰ μαζί τους. Οἱ Ντελαρὸς δὲν εἶχανε στόλο γιὰ νὰ ὑπερασπίζον τὶς παραθαλάσσιες κτήσεις τους, οἱ Γενοβέζοι συχνότατα συμμαχοῦσαν μὲ τοὺς Ρωμαίους. Κατεβαίνοντας ὁ Πρεβεδοῦρος νὰ διοικήσει τ' Ἀνάπλι, εἶχε κατηχηθεῖ νὰ δείχνηται, ἐκεῖ πού θὰ πάει, ὅσο μπορεῖ πιὸ ἐπιδέξιος κ' ἐλαστικὸς.

— Ἐμαθα ἄκρες - μέσες τὰ δυσάρεστα τῆς χτεσινῆς νύχτας, ἔκανε τὴν ὥρα σὲ τόνο ἀδιάφορης κουβέντας, παίρνοντας ἀπὸ τὸ γέρο Καφούρη τὰ μάτια του πού εἶχανε πάντα πολὺ σκληρὸ καὶ διαπεραστικὸ τὸ βλέμμα. Μοῦ εἶπαν ὅτι τὸ σπίτι σας κακόπαθε ἀπὸ κάποια συμμορία, ξένους κι ἀγροίκους ἀνθρώπους πού δίχως ἡ ἀφεντιά σας νὰ τὸ ξέρει — γι' αὐτὸ οὔτε λόγος! — σκεφτήκανε νὰ ζητήσουν ἐδῶ ἄσυλο. Πρωτῶν πρῶτῶν ὅσων εἶπα, θέλησα μὲ τὸ πρῶτο νᾶρθω νὰ σᾶς ρωτήσω τί καὶ ποιὸς θὰ εἶχατε νὰ καταγγείλετε. Ὅμως, ὕστερα, προτίμησα νὰ κάνω ὁ ἴδιος μιὰ μικρὴ ἀνάκριση. Οἱ πληροφορίες πού συναξα εἶναι, λυπᾶμαι νὰ τὸ πῶ, σχεδὸν ἀσήμαντες κι ὅλες πολὺ μπερδεμένες...

«Ἐτσι, συλλογίστηκε πονηρὰ, τὸν ἀναγκάζω αὐτὸν πρῶτο νὰ μιλῆσει, τὸν προειδοποιῶ πῶς κάτι μπορεῖ κ' ἐγὼ νὰ ξέρω, κ' ὕστερα, παραβάλλοντάς αὐτὰ πού θὰ μοῦ πεῖ, μ' αὐτὰ πού ξέρω, βγάζω τὸ συμπέρασμα.» Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς τὸ καινούργιο τοῦτο περιστατικὸ τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ γέρου, ἀναποδογύριζε ὅλες τὶς ὡς τὴν ὥρα ὑποθέσεις του. Ἀφοῦ ἡ συνάντησις πού ἔγινε χτεῖς τῆ νύχτα στὰ βαλτοτόπια,

καθώς του είχαν αναφέρει, ήταν άναμεταξὺ σὲ συνεταίρους, πῶς ὁ Ματτέος Καφούρης εἶχε γυρίσει σπῖτι του μὲ μιὰ λαθωματιά ;

Κάνοντας ὅμως, ὁ Φράγκος Πρεβεδοῦρος, τούτους τοὺς συλλογισμούς, λογάριάζε διχῶς τὴν πικουριά του γέρου.

— Ἄχ ! λέει ἐκεῖνος κυλώντας πέρα - ὄωθε μ' ἀπελπισία τὸ κεφάλι του πάνω στὸ μαξιλάρι. Ἡ θέση μου εἶναι ἀξιοθρήνητη. Μὲ σφάζει ὀλάκερο τὸ κορμί μου καὶ σὲ κάθε λέξη πού ξεστομίζω μοῦ φαίνεται σὰ νὰ μοῦ φεύγει ἡ ψυχὴ. Μὴ νομίζετε, μεγαλότατε ἀφέντη, πῶς θὰ μὲ προσβάλετε ἂν μ' ἀνακρίνετε. Εἶμαι ἕτοιμος νὰ δεχτῶ, καθὼς ἀρμόζει, τὴν κάθε σας ἀξίωση.

Ὁ Πρεβεδοῦρος δάγκωσε νευρικά τὰ χεῖλη του. Σηκώθηκε, ἔκανε μιὰ βόλτα ἴσαμε τὸ παράθυρο πού ἔβλεπε στὸ περιβόλι, στάθηκε κοιτάζοντας ἔξω μιὰ στιγμή, καὶ ξαναγύρισε μ' ἀλλαγμένη, γελοῦμενη ὄψη.

— Δὲν πρόκειται γι' ἀνάκριση, μεσίερ Ματτέο, φίλε μου. Ἄλλοίμονο ! Τέτοια πράματα μεταξύ μας, πού εἴμαστε φίλοι παλιοί !

— Ἡ ἐκλαμπρότητά σας μοῦ κάνει μεγάλη τιμὴ, μουρμούρισε χαμογελώντας μὲ τὸ ξεδοντιάρικο στόμα του ὁ Καφούρης. « Θὰ μοῦ σκάσει, σ' ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν ἐπιείκειά του, τὰ τελευταῖα δανεικά », συλλογίστηκε τρέμοντας ἀπὸ λύσσα.

— Νά, θὰ ἤθελα λόγου χάρη νὰ σὰς ρωτήσω πῶς βρέθηκε ἡ μικρὴ πόρτα τοῦ περιβολιοῦ σας τσακισμένη.

— Εἶναι τσακισμένη ! ρέκαξε ὁ Γενοβέζος κι ἀνασηκώθηκε στὸν ἀγκῶνα του παρ' ὄλους τοὺς πόνους τοῦ πλευροῦ του.

« Γιὰ πολὺ ἀνόητο μὲ περνάει », συλλογίστηκε ἀγανακτισμένος ὁ Φράγκος, καὶ βάζοντας κατὰ μέρος τὴν ὑποκρισία, ἔσμιξε τὰ φρύδια του, πράμα πού ἔκανε πάντα τὸ βλέμμα του ἀληθινὰ φοβερό.

— Εἶναι σπασμένο τὸ πορτί, ξανάπε μὲ κούφια φωνὴ ὁ Καφούρης, κοιτάζοντας τὸ παράθυρο σὰν καὶ νὰ μπορούσε νὰ ἰδεῖ, ἀπὸ κεῖ πού βρισκόταν, ἔξω.

— Δηλαδή δὲν ὑπάρχει πιὰ καθόλου πορτόφυλλο, γέλασε σαρκαστικά ὁ Πρεβεδοῦρος.

— Διό ! μὲ λήστεψαν, στέναξε βαριά ὁ γέρος καὶ ξανάπεσε μισολιπόθυμος στὸ στρώμα του.

Ἡ ἀπελπισία του εἶταν ὀλοφάνερη. « Περίεργο », εἶπε μέσα του ὁ ἄρχοντας. « Εἶναι λοιπὸν ἀθώτερος ἀπ' ὅ,τι φανταζόμουν ; . . . »

Τὴ σκέψη τούτη ἤρθε νὰ τοῦ τὴν ἐνισχύσει καὶ μιὰ ἄλλη λεπτομέρεια : Ἀπὸ ὄω πού βρισκότανε, παρατηροῦσε τώρα — πράμα πού δὲν τὸ πρόσεξε ἀπὸ κάτω, σὰν πρωτόρθε — πῶς οἱ σχίζες τῆς κάσσης κ' οἱ κλάπες γέρνανε κατὰ μέσα, πού θὰ πεῖ πῶς ἡ πόρτα εἶχε παραδιαστεῖ ἀπ' ἔξω.

« Ὅσο πᾶμε καὶ χειρότερα », μουρμούρισε μέσα στὰ δόντια του νευριασμένος, κ' ἤρθε νὰ καθήσει κοντὰ στὸ γέροντα.

— Μὴ φοβόσαστε, δὲν ἀκούστηκε τίποτα τέτοιο, πῶς σὰς λήστεψαν, ἔκανε μισογελώντας φαῖδρά γιὰ μιὰ στιγμή. Ἄπλωσε καὶ τὸ χέρι του μάλιστα καὶ τὸ ἀκούμπησε πραῦντικά στὸ κρεββατοστρώσι τοῦ ἀρρώστου.

Ὅμως ὁ Καφούρης, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη του ψυχόρμητη τρομάρια γιὰ τὴν ἀσφάλεια τοῦ θησαυροῦ του, σκεφτότανε τώρα πιὸ ψύ-

χραιμα κ' ἔδλεπε πῶς τέτοιο πράμα εἶταν ἀδύνατο, ἀπὸ ἀνθρώπους μάλιστα τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἀντίθετα, ἡ παραβίαση τῆς πόρτας ἐρχότανε σὰ δῶρο Θεοῦ νὰ τοῦ προσφέρει ἕνα ἐπιχειρήμα γιὰ τὸν ἰσχυρισμὸ πῶς εἶναι ἄθῳος. Ἀποθρασύνθηκε λοιπὸν :

— Santa Madonna! χτὲς βράδου πὺ γύριζα ἀπὸ τὸ λισσάσι μου... ἄρχισε.

— Δηλαδή ἀπὸ τοὺς βάλτους, διόρθωσε μὲ χαμόγελο πονηρὸ ὁ Πρεβεδοῦρος.

Κοιτάχτηκαν στὰ μάτια. Στὶς λίγες στιγμὲς πὺ μεσολάβησαν, παίχτηκε ἀναμεταξύ τους θανάσιμο παιχνίδι. Πρῶτος ὁ γέροντας χαμήλωσε τὰ μάτια του.

— Ἀπὸ τοὺς βάλτους; ἔκανε ἀργά, σὰ νὰ μὴ θυμότανε, γιὰ νὰ βρεῖ ἔτσι καιρὸ νὰ σκεφεῖ.

— Δὲ σὰς εἶδανε νὰ γυρνᾶτε ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Στεριάς.

Τὰ μάτια τοῦ Καφούρη ἀστραψαν. Εἶχε βρεῖ τὸ πάτημα πὺ γύρευε.

— Μὰ βέβαια! λέει. Ἀφοῦ εἶχα βγεῖ ἔξω, μὲ τὴ βαρκέτα μου!...

Γύρισα ἀπὸ τὸ λιμιῶνα.

Ὁ Πρεβεδοῦρος ἔσκυψε συλλογισμένους τὸ κεφάλι. Τοῦ εἶχαν ἀναφέρει πῶς ὁ Γενοβέζος ξανοίχτηκε μὲ τὴ βάρκα, τοῦ εἶπανε γιὰ τὴ φωτιά, μάθανε τὴ συμπλοκὴ πὺ ἔγινε στοὺς βάλτους, ὅμως τὸν ἴδιο τὸν Καφούρη δὲν τὸν εἶχαν ἰδεῖ ἐκεῖ.

Στὸ μικρὸ ὠστῶσο διάστημα τῆς καινούργιας τούτης σιωπῆς, ὁ γέροντας εἶχε προλάβει νὰ κάνει καὶ μιὰν ἄλλη σκέψη: «Μήπως μὲ πρόδωσε ὁ Σγουρός;... Ἄ! τὸν ἄτιμο.»

Πάνω σ' αὐτὴ λοιπὸν τὴ βάση, συνδυασμένη καὶ μὲ κάποιον ἄλλον σχέδιον πὺ εἶχε συλλάβει σκοτεινὰ μέσα στὸ νυχτερινὸ βραχνά του, ἀποφάσισε ν' ἀκολουθήσει καινούργια τῶρα ταχτικὴ, πολὺ πιὸ ξανοιγμένη.

— Ἀφέντη! κάνει μὲ φωνὴ κούφια, ξαφνικά, βάζοντας τὸ κοκαλιάρικο χέρι του πάνω στὸ χέρι τοῦ Φράγκου καὶ ρίχνοντας γύρω του ματιὲς ἀλαφιασμένες. Τοῦ γνέφει μάλιστα νὰ σκύψει κοντὰ στὸ στόμα του καί, μέσα στ' αὐτί, γουρλώνοντας τὰ μάτια του: Ὁ Ντελιούρια βρῖσκειται ἔξω ἀπὸ τ' Ἀνάπλι! λέει.

Κι ἂν ἀκόμα εἶχε βουλιάξει τὸ πάτωμα, κι ἂν ἡ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ εἶχε γκρεμιστεῖ πάνω στὸ κεφάλι τοῦ Πρεβεδοῦρου, λιγότερη θᾶνωθε σκιστιμάρα ὁ ἐκπρόσωπος τῶν Ντελαρός, λιγότερο τρόμο.

— Ὁ Ντελιούρια! μουρμουρίζει καὶ τὰ χεῖλη του πανιάζουν.

— Ναί, ἔγνεψε ὁ γέρος.

Σώπαξαν καὶ κοιτάχτηκαν γιὰ ὦρα πολλή, χαμένοι. Λοιπὸν αὐτὸ εἶταν: Ὁ Ντελιούρια! Ἀπὸ τὴ χτεσινὴ νύχτα κιόλας, σὰν τοῦ ἤρθανε τὰ πρῶτα μαντάτα, ὁ Πρεβεδοῦρος εἶχε νιώσει κάτι παράδοξες ἀνησυχίες ν' ἀργοσαλεύουν μέσα του, προαισθήματα θάλεγγες ἢ κάτι τέτοιο. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία, ἡ τόσο μπερδεμένη, ἡ φωτιά στοὺς βάλτους, τ' ἀπόκοτο ρεσάλτο τῶν κουρσάρων στὴν κοιμισμένη πολιτεία — νύχτα, κοντὰ χαράματα... Εἶχανε βρεῖ τὴ βάρκα τους τὸ πρωῖ, ἀραγμένη μ' ἕνα γάντζο ἐκεῖ στοὺς ἀγριόβραχους τῆς δυτικῆς Ἀκροναυπλίας. Ὁ Καφούρης κι ἄλλες φορές, πάμπολλες, εἶχε ἔρθει σὲ συνάντηση μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἀδερφοῦ του — οἱ σπιγοῦνοι τοῦ τὸ εἶχαν ἀναφέρει τοῦ Πρεβε-

δούρου αυτό—μὰ ποτὲ δὲν ἔγινε τέτοιο κακὸ, πραγματικὸ ρεσάλτο μέσα στ' ὀχυρωμένο Ἀνάπλι. Μονάχα ὁ Ντελιούρια, ὁ ἄφοβος, ὁ Ροτζέρος Ντελιούρια τῆς αἱματόχαρης Ἀραγώνας, εἶταν ἱκανὸς γιὰ τέτοια ἀποκοιτιά. Τὸ ἄκουγαν ἀπὸ καιρὸ πὼς τριγυρίζει μὲ τὸ στόλο του στὰ νερὰ τῆς Ἀνατολῆς, τρέμανε μήπως ζυγώσει, τὸν δραματίζονταν στὸν ὕπνο τους καὶ στὸ ξύπνιο νὰ προβαίνει, μὰ δὲν τὸ περίμεναν ποτὲ πὼς θὰ χει κιόλας φτάσει. . .

— Πιάστηκε κανένας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἄντρες; ρωτάει ὁ Καφούρης χαμηλόφωνα.

— Ὅχι, κανένας.

— Φύγανε;

— Σκοτώθηκαν.

— Ὅλοι τους;

— Ὅλοι.

Ἦξερε πιά αὐτὸ πὸς ἤθελε νὰ μάθει. Ἀνάσανε μ' ἀνακούφιση.

— Ὡστε δὲ μάθατε τίποτα ἀπ' αὐτούς.

— Τίποτα, ἐμολόγησε ἀπλοϊκὰ ὁ Πρεβεδοῦρος, ἔχοντας τὸ νοῦ του ἄλλοῦ.

Ὁ Καφούρης χαμογέλασε ἱκανοποιημένος.

— Δὲν τὰ εἶπα ἔλα, συνέχισε μὲ φιλήδονη σπουδαιοφάνεια. Δὲν ἀναρωτιέται ἢ εὐγένεια σας πὼς οἱ κουρσάροι τοῦ Ντελιούρια μπήκανε στὸ μπουργκος;

Ὁ Πρεβεδοῦρος τὸν κοίταξε γεμάτος ἀγωνία.

— Εἶναι συνεννοημένοι μ' ἕναν ντόπιο ἐδῶ, Ἀναπλιώτη βουργγισέο, ἐξήγησε χωρίζοντας μιὰ-μιὰ τὶς συλλαβὲς ὁ Γενοδέζος.

Ὁ Πρεβεδοῦρος τέντωσε τὰ μάτια του.

— . . . Ναι, ἕνα παιδάριο κακοκέφαλο, Σγούρο τονε λένε.

— Ἀ! κρᾶζει ὁ Φράγκος σὰ νᾶχει γίνει μέσα στὸ νοῦ του ξαφνικὸ φῶς, καὶ τινάζεται δλίρθος.

Λοιπὸν νὰ πὸς ξεκαθαρίζονταν τώρα ἔλα. Ὁ Σγούρος αὐτός, πὸς τοῦ τὸν εἶχανε δεῖξει τὰ χαράματα κάτω στὸ τειχί τῆς θάλασσας, δίπλα στὸν τελευταῖο κουρσάρο. . . Ἐκεῖνος εἶταν ὁ αἴτιος! Γι' αὐτὸ εἶχε ἀνακατευτεῖ μὲ τὸ σκυλοδὶ τῶν κουρσάρων, πὸς οἱ ἄντρες τῆς φρουρᾶς του καταφέρανε νὰ τὸ ξεπαστρέψουν μονάχα τὴν αὐγή.

— Κρῖμα πὸς δὲ θὰ μισρέσω νὰ τὸν ἀνακρίνω, τὸ σκύλο! μούγκρισε. Νὰ τῶξερα, θάλεγα ἄντῖς νὰ τὸν σκοτώσουνε νὰ τὸν δέσουν.

— Τὸν σκότωσαν; ρώτησε ἀνασηκώνοντας τὸ κεφάλι του μὲ ματιὰ ἀπληστη ὁ Γενοδέζος.

— Τὸν σκότωσαν.

Ἐανάπεσε πάλι στὸ μαξιλάρι του μὲ πλατὸ χαμόγελο εὐδαιμονίας.

Ἡ ἐκδίκησή του εἶτανε τώρα πλέρια. Τὸ εἶχε ὀρκιστεῖ μέσα του ἀπὸ τὴ νύχτα πὼς θὰ τὸν ἐξοντώσει τὸν Σγούρο, τὴν ὥρα πὸς τὸν πρωτόδε ἐδῶ μέσα καὶ κατάλαβε πὼς εἶτανε μπλεγμένος μὲ τὴν κόρη του. Νὰ λοιπὸν πὸς ἢ ἐκπλήρωση ἀκολουθοῦσε τὴν εὐχὴ γρηγορότερα ἀπ' ὅσο τὸ περίμενε κι ὁ ἴδιος. Τώρα δὲ θᾶχε ἀνάγκη νὰ πληρώσει ἀνθρώπους νὰ τοῦ τὸν ξεμπερδέψουν.

‘Ο Πρεβεδοῦρος ἔπαψε τὶς βόλτες του καὶ στάθηκε μπροστὰ στὸ κρεββάτι.

— Καλά, κι αὐτὴ ἡ λαβωματιά ;

— ‘Η λαβωματιά... Χμ!... Ἀπὸ τὸ χέρι ἐκείνου.

— Τοῦ Σγούρου ;

— Καὶ βέβαια! Σὰν ἄρχισε τὸ κυνηγητὸ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς εὐγενίας σας, ὁ ἀναθεματισμένος μου τοὺς κουβάλησε ἐδῶ τοὺς Ἀρχηγούς.

Μιὰ τελευταία ἀπορία εἶχε ὁ Πρεβεδοῦρος :

— Γιατί ἐδῶ ;

‘Ο γέροντας χαμογέλασε μὲ μαστορικὴ σεμνότητα.

— ‘Η εὐγενία σας θὰ ξέρει πὼς εἶναι κάποιοι ἐδῶ στὴν πολιτεία ποὺ λένε πὼς ἔχω τάχα χρήματα... Ἄτιμοι συκοφάντες.

‘Ο Πρεβεδοῦρος ἔσμιξε τὰ φρύδια του.

— Ἦρθαν ἐδῶ λοιπὸν νὰ σὲ ληστέψουν ;

— Καὶ βέβαια! Μὰ... καὶ γιὰ κάτι ἄλλο ἀκόμα.

Σήκωσε ὑποκριτικὰ τὰ μάτια του καὶ κοίταξε μὲ συντριβὴ τὸν Πρεβεδοῦρο.

— ... γιὰτί εἶμαι ὁ ἀδερφὸς τοῦ Ἄντρεα Γκαφφὸρε.

— Κ’ ὕστερα ;

— Ἔ, χμ!... Ἡ ἀντιζηλία, ἡ ἐκδίκηση...

Δὲν τοῦ χρειαζόταν ἄλλο τοῦ Φράγκου. Τυλίχτηκε ὀρμητικὰ στὸ μαῦρο του ταμπάρο καὶ βγήκε ἀπὸ τὴν κάμαρα μὲ βήματα μεγάλα.

‘Η συνοδία ἀκούστηκε σὲ λίγο νὰ κατηφορίζει τὸ δρόμο, βιαστικῆ.

‘Ο Ντελιούρια, Χριστὲ καὶ Κύριε, βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τ’ Ἀνάπλι !

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε'

Η ΜΑΝΝΑ Κ' Η ΚΑΛΗ

ΙΧΑΝ ἀφήσει νὰ κείτονται χάμου τὰ κουφάρια τῶν κουρσάρων δλάκερο τὸ πρῶτ. Τέτοια εἶταν ἡ διαταγὴ τοῦ Πρεβεδοῦρου, γιὰ νὰ μπορέσει ἡ πολιτεία νὰ τὰ ἰδεῖ καὶ νὰ θαυμάσει τὸν κίνδυνο ποὺ γλύτωσε, τὴν ἀξιοσύνη καὶ τὴν καλὴ διοίκηση τῶν Φράγκων. Μπροστὰ στοὺς ταλαιπωρημένους γιὰ χρόνια ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ κακοδιοίκηση τῶν τελευταίων αἰώνων Ρωμιούς τῆς Νότιας Ἑλλάδας, τοὺς ἀπαυδημένους ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τῆς Βασιλεύουσας, τίς φαγομάρες, τίς ἐπιδρομές καὶ τίς φορολογίες, οἱ μεγάλοι ἀφέντες τῆς κουγκέστας δὲν ἤθελαν νὰ χάσουν καμμιάν εὐκαιρία γιὰ ἐπίδειξη. Τὸ Δουκάτο τῆς Ἀθήνας καὶ τὸ Πριγκηπάτο τοῦ Μοριά, μὰ κι ὄλες οἱ ἄλλες φράγκικες αὐθεντίες, εἶχανε

δῶσει ὀδηγίες στοὺς Πρεβεδοῦρους καὶ στοὺς βαρῶνους νὰ φέρνονται πατρικὰ στοὺς βιλάνους, νὰ καλοπιάνουν τοὺς βουργησέους καὶ λίγο-πολὺ νὰ πηγαινῶν μὲ τὰ νερά τους. Ἐπειτα, ὁ Πρεβεδοῦρος τ' Ἀναπλιοῦ εἶχε καὶ μιὰ κρυφὴ ἀδυναμία ἀπὸ φυσικοῦ του στὴν ἐπίδειξη. Καταφρονοῦσε τοὺς Ρωμιούς, ὅμως δὲν τοῦ κατοφαίνότανε νὰ ἔχει τὸ θαυμασμὸ τους.

Αὐτὰ ἔγιναν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τῆς εὐγενίας του στὸ σπίτι τοῦ Ματτέου Καφούρη. Ὁ ἀφήνανε λοιπὸν τὰ κουφάρια τῶν κουρσάρων ἐκτεθειμένα στὰ σημεῖα ποὺ πέσανε, ὁ ὄχλος θὰ μπορούσε λεύτερα νὰ τὰ σεργιανίσει, κ' ὕστερα, μὲ τὸ μεσημέρι, θὰ τὰ κρεμοῦσανε σὲ δῶδεκα ὥραιες κρεμάλες, στημένες ψηλὰ στὶς τάπιες τοῦ κάστρου, ἀνάγλυψη καὶ παραστατικὴ ἀπεικόνιση τῆς δικαιοσύνης. Δὲν εἶταν ἔλοι τους σκοτωμένοι στὸν τόπο, καθὼς τὸ ἰσχυρίστηκε ἀργότερα ὁ Πρεβεδοῦρος στὸ Γενοδέξο. Φρόντισαν ὅμως νωρὶς-νωρὶς οἱ Φράγκοι ν' ἀποτελειώσουν μὲ μιὰ καρφωτὴ σαΐτιὰ ὄσους δὲν εἶχαν ἀκόμα ξεψυχήσει. Δὲν ἔπρεπε κανένας τους νὰ λείψει ἀπὸ τὴν τρογγυλὴ ντουζίνα τῆς ἐπίδειξης.

Κοντὰ τὸ μεσημέρι, τὴν ὥρα ποὺ ὁ Πρεβεδοῦρος ἔβγαине φουριόζος ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Καφούρη, καμπέσοι χαζοὶ περιδιάβαζαν ἀκόμα σὰν

τσακάλια γύρω στους σκοτωμένους. Ξεχωριστή έπιτυχία είχε ο τελευ-
ταιος, ο άρχηγός, που έμενε θεατρικά καρφωμένος, όλόρθος, στην άκρη
του θαλασσινού μουράγιου. Μπροστά του γινότανε σύναξη. Γυναί-
κες με τὰ μωρά στην άγκαλιά, μαστόροι άνασκουμπωμένοι, έμπόροι πο-
ζάτοι, κλέρηδες λυμφατικοί, ξυπόλητοι μόρτες, τόν περιεργάζονταν ψι-
λοκουβεντιάζοντας ή χασχογελώντας. Είτανε κ' οί χωρατατζήδες, που
διασκέδαζαν με φίνες έξυπνάδες τὸ κοινό. Οί πιὸ γενναίοι, πρόβαιναν
ένα βήμα καί, τεντώνοντας τὸ χέρι πάνω από τὸ μαυριδερό λεκὲ που
είχε βάψει χάμω τὸ αίματοποτισμένο χῶμα, άγγίζανε με τὸ δάχτυλο τὸ
κρὺ κουφάρι. Στριγγλίζανε τότε οί γυναίκες, μ' άνατριχίλα ήδονική.
Κάθε τόσο τὰ μάτια στρέφονταν πίσω, ψηλά, στὶς κρεμάλες που στήνον-
ταν με βιάση. Καί βάζανε στοιχήματα ποιά θὰ έτοιμαστει πρώτη, άνα-
γαλλιάζανε μυστικά που τὸ πανηγύρι θὰ συνεχιστει Ισαμε τὸ σούρουπο
κ' έτσι ή μέρα τούτη δὲ θάναι τόσο πληχτική, τόσο θανατερά μονότονη
καθὼς οί συνηθισμένες.

Ὡστόσο ὁ Πρεβεδοῦρος εἶχε άνέβει άναστατωμένος στὸ Διοικητή-
ριο. Βγαίνοντας, ἔδῳ καί μισή ὠρα, λογάριαζε πὼς οί κουρσάροι που
πρόσταξε νὰ κρεμάσουν, εἶτανε τοῦ Καφούρη. Γυρίζοντας, ἔλεγε πιὰ με
τρόμο μέσα του πὼς εἶναι τοῦ Ντελιούρια. Ρώτησε σὲ τί σημειὸ βρί-
σκονται οί έτοιμασίες καί τοῦ άποκρίθησαν πὼς τώρα δὰ ἔβγαينه ή
φρουρὰ νὰ μαζέψει τοὺς σκοτωμένους. Πρόσταξε νὰ βιαστοῦνε, νὰ τσα-
κιστοῦν, κ' ὕστερα, παίρνοντας κατὰ μέρος τὸν κιβιτάνο τ' Ἀναπλιου,
ἐξήγησε πὼς ἔπρεπε τὸ γρηγορότερο νὰ χαλαστοῦν οί κρεμάλες.

— Τί! Κι ὁ κόσμος που περιμένει πὼς καί τί τ' άπόγεμα γιὰ νὰ
κάνει χάξι;

— Ὁ Ντελιούρια εἰν' ἔξω από τ' Ἀνάπλι! σφύριξε γοργὰ ὁ Πρε-
βεδοῦρος στ' αὐτὶ τοῦ κιβιτάνου του.

Οί δυὸ άντρες κοιτάχτηκαν γουρλώνοντας τὰ μάτια. Βέβαια που,
τέτοια πρόκληση, θάτανε κουταμάρα καθαρή νὰ γίνει σὸν Ἀραγωνέζο
άμιράλη. Ἡ διάρκεια τῆς ειρήνης που ή συνθήκη τῆς Γαέτας καθιέρωνε
άναμεταξύ στὸ βασιλέα τῆς Ἀραγῶνας Ἰάκωβο καί τοὺς ρηγάδες τῆς
Ἀνάπολης, εἶχε τελειώσει. Τὸ Πριγκηπάτο τοῦ Μοριᾶ, ή ήγεμονία τῶν
Βιλλαρδουίνων, μπορούσε ἴσως - ἴσως νὰ ἔλπίζει ακόμα στή μεγαλοφρο-
σύνη τοῦ Ντελιούρια, από θύμιση καί μόνο πρὸς ἐκείνη τῆ συνθήκη. Ἡ
δυναστεία τῶν Ἀνζού, που βασίλευε στήν Ἀνάπολη, κρατοῦσε κάτω
ἀπὸ τὴν ἐπικυριαρχία τῆς τὸ Πριγκηπάτο τοῦ Μοριᾶ. Ἀλλὰ τάχα ὁ
φοβερός άμιράλης δὲ θὰ μπορούσε νὰ προφασιστει πὼς ή προστασία
τούτη δὲν άφοροῦσε καί τίς πολιτείες ἐκείνες τὶς μοραίτικες, τίς παρα-
χωρημένες ἑμως στὸ Δουκάτο τῆς Ἀθήνας; Ὁ Γουίδος Α' ὁ Ντελαρός
εἶχε προδιδαστει ἀπὸ τὸ ρήγα τῆς Φράντσιας, τὸν Λούη Ἐνατο, ἔδῳ
καί τριάντα χρόνια, σὲ δοῦκα. Ὁ τίτλος τοῦτος, που άνέδαζε τὸ μεγα-
κυρᾶτο σὲ δουκάτο, χαλάρωνε ἴσως, στὰ μάτια τοῦ Ντελιούρια, καί
τοὺς δεσμοὺς τῆς ὑποτέλειας τῶν Ντελαρός πρὸς τοὺς Βιλλαρδουίνους.
Ἔτσι κ' ή ἐπιρροή τῶν Ἀνζού ἄδυνατίζε, καί τ' Ἀνάπλι έμενε ἄβοή-
θητο στή διάθεση τοῦ Ἀραγωνέζου καπετάνιου.

Ὅλα τούτα εἶναι που συλλογίστηκαν οί δυὸ άντρες στὶς λίγες στι-
γμὲς που ἔμειναν βουβοί. Ὁ κιβιτάνος, δίχως ἄλλη αντίρρηση, βγήκε

νά δώσει διαταγή νά ξηλωθοῦν οἱ κρεμάλες, κι ὁ Πρεβεδοῦρος βυθίστηκε σέ ταραγμένη συλλογή.

Σέ λίγη ὥρα, μεταδομένο ἀπὸ στόμα ἄγνωστο, ἔτρεχε στήν πολιτεία τὸ μαντάτο γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ τρομεροῦ κουρσάρου. Ἡ μέρα τούτη, πού προοριζόταν ἀρχικὰ γιὰ σπάνιο θέαμα, τέλειωνε σέ βαρῦθυμη καὶ σκοτεινὴ ἀγωνία. Χάθηκαν σάν ἀπὸ μαγεία τὰ ἐκτεθειμένα πτώματα, κλείστηκαν νωρὶς-νωρὶς τὰ ἐμπορικὰ καὶ, προτοῦ ἀκόμα σημάνει ἡ βραδυὴν ἰσχυρὰ, εἶχανε σφαιλιστεῖ καὶ τὰ σπίτια, σβῆστηκαν τὰ τελευταῖα λυχνάρια.

Βαρὺ καὶ πένθιμο τὸ σούρουπο ἔπεσε πάνω στὴ ζαρωμένη πολιτεία.

Τὴν ἴδια ὥρα, ἡ Ρωμιὰ δούλα τοῦ Καφούρη πού πότιζε τὰ λαχωνικά τοῦ ἄχαμνοῦ περιβολιοῦ της, ἄκουσε νὰ τὴ σιγοκαλοῦν πάνω ἀπὸ τὸ σαμάρι τῆς μάντρας. Θαρῶντας πὺς εἶναι ὁ καλὸς της, ἔνα κάποιος μαστορόπουλο, πετάχτηκε κατὰ κεῖθε πού ἐρχόταν ἡ φωνὴ κι ἀνέβηκε σ' ἕνα ἀγκωνάρι. Πάνω ἀπὸ τὸ σαμάρι εἶδε νὰ προσβάλλει ἕνα πρόσωπο γεροντικό, γυναίκειο. Ἀναγνώρισε μὲ τὸ πρῶτο τὴ βγάγια τοῦ Σγουροῦ.

— Ἐοῦ 'σουνα χριστιανή! Καὶ τρόμαξα...

— Μονάχες εἴσαστε; ρώτησε ἀλαφιασμένη ἡ βγάγια.

— Μονάχες κ' ἔρημες.

Ἡ βγάγια γύρισε τὰ μάτια της ἀνήσυχη στὸ παραθύρι.

— Μὴ σκιάζεσαι, τὴν ἠσούχασε ἡ μικρὴ. Ὁ γέρος φοφολογάει κατὰκόιτος, τοῦ ἔχουν τσακιστεῖ ἄλα του τὰ παιῖδια.

— Ἄκου, τὴν ἀντίσχοψε ἡ γριά, πρέπει νὰ ἰδῶ γρήγορα τὴν κυρά σου. Ἄμε νὰ τῆς τὸ πεις.

— Μετὰ χαρᾶς! Κόπιασε μέσα, ἀπὸ τὸ πορτί.

— Ὅχι. Καλλίτερα ἀπὸ δῶ πού εἶμαι.

Ἡ δούλα ἔδειξε πίσω, τὸ σπίτι τοῦ ἀφέντη της.

— Ἐχεις ἀντίκρυ τὸ παραθύρι. Ὁ γέρος εἶναι ἐφτάψυχος. Ξέρω κ' ἐγώ...

— Καλὰ τότε, ἔκανε ἡ βγάγια καὶ διπλώθηκε στὴ μαντήλα της. Χώθηκε ἀπὸ τὸ πορτί, πού εἶχε στείλει παραγγελιά ὁ Καφούρης καὶ τὸ ξαναφτιάξανε πρῶτ'-πρῶτ', καὶ στάθηκε νὰ καρτερεῖ τὴ Μπιάνκα. Δὲν περίμενε πολὺ. Ἡ νεαρὴ Γενοβέζα ἦρθε γοργὴ κι ἀθόρυδη νὰ τὴ συναντήσῃ.

Πῆρε τὴ γριά ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν τράβηξε στὸ βάθος τοῦ περιβολιοῦ, κάτω ἀπὸ τὴν κουρβουλιασμένη περγουλιὰ. Στάθηκαν ἄρθες μπροστὰ σ' ἕνα μικρὸ πέτρινο πάγκο.

— Εἶναι ζωντανὸς ἡ ὄχι; ρώτησε ἡ κοπέλλα ξέπνοη.

— Ζωντανός, δόξα νᾶχει ὁ Πανάγαθος, κυρά μου!

Ἡ Γενοβέζα ἀνάσανε μ' ἀνακούφιση θριαμβικὴ. Περισσότερο κι ἀπὸ τὴ λύπη τοῦ χαμοῦ, λογάριάζε τὴ ντροπὴ μιᾶς νικημένης ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἀγάπης.

— Λαθωμένος;

— Πολὺ ἀλαφριά.

Στὰ πηχτὰ χεῖλη τῆς Μπιάνκας ἄστραψε πλατὺ χαμόγελο.

— Καὶ λεύτερος;

— Λεύτερος.

Τὰ μάτια της τὰ φώτισε ἄγρια χαρά. Πάει, τέλειωσε! Τούτος εἶταν ὁ ἄντρας πού θ' ἀγαποῦσε σὸ ἐξῆς σ' δλάκερη τῆ ζωῆ της.

— Μὰ πῶς; πῶς; ἔκανε μὴ μπορώντας νὰ συγκρατήσῃ τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς της πού ἀναγάλλιαζε, καὶ κάθησε στὸν πέτρινο πάγκο. Ἐγὼ εἶχα ἀκούσει πῶς τὸν σκοτώσανε.

— Θὰ σοῦ τὰ πεῖ ὁ ἴδιος, τώρα πού θάρθει. Ἐγὼ πετάχτηκα μονάχα νὰ σέ ρωτήσω ἀπὸ μέρος του ἂν μπορεῖ νὰ σ' ἀνταμῶσει ἐδῶ στὸ περιβόλι.

— Ὡστε θάρθει! ἔκανε ἐκστατικὰ ἡ Μπιάνκα καὶ τὰ μάτια της στυλώθηκαν θελὰ στὸν ἀέρα.

— Θάρθει, ἀναστέναξε ἡ γριά. Δὲ θέλει νὰ μ' ἀκούσει πού τοῦ λέω νὰ φυλάγεται. Ἄν τὸν ἴδουν, Χριστέ μου! εἶναι χαμένος. Καὶ τώρα πού δὲ βρήκανε τὸ κορμί του μὲ τοὺς ἄλλους σκοτωμένους, δὲ θὰ τὸν γυρεύουν τάχατες; Δὲ θὰ τὸ κατάλαβαν πῶς ἔχει γλυτώσει; Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή περιμένω νὰ χτυπήσουν τὴν πόρτα μου, νάρθουν ἀρματοωμένοι καὶ νὰ μοῦ τὸν πάρουν. Μεγαλόχαρη, κάνε τὸ θάμα σου νὰ γλυτώσει! . . .

Δάκρυσε.

— Πήγαινε, στείλε τον! λέει ἡ Μπιάνκα καὶ σηκώνεται. Ἐδῶ θὰ τὸν προσμένω.

— Τέτοια ὦρα, μέρα ἀκόμα; Τὸ βάζεις μὲ τὸ νοῦ σου, κυρά μου, τί κίνδυνο τρέχει; Εἶναι γιὰ ζωὴ καὶ γιὰ θάνατο! . . . Ἐδῶ μέσα στ' Ἀνάπλι δὲν ἔχει πιά χωρεμό. Πρέπει νὰ βρεθεῖ τρόπος νὰ φύγει κῦριο πρῶτ' - πρῶτ'.

— Νὰ φύγει; . . .

Ἡ Μπιάνκα ἔμεινε ἀλαλη. Ὁ ἄντρας πού εἶχε διαλέξει ἐδῶ καὶ λίγες στιγμὲς γιὰ δλάκερη τῆ ζωῆ της, ὁ ἄντρας πού τῆς εἶχε σκλαδῶσει τὴν καρδιά, νὰ φύγει, κ' ἔτσι γρήγορα.

Ὅμως στὸ νοῦ της ἤρθε δλάκερη ἡ πρωϊνὴ κουβέντα τοῦ πατέρα της μὲ τὸν Πρεβεδοῦρο, πού τὴν εἶχε κρυφακούσει πίσω ἀπὸ τὸ πορτόφυλλο, θυμήθηκε τὸ μῖσος τοῦ κύρη της, τὴ λύσσα τοῦ γελασμένου Φράγκου. Ἄν ὁ Σγουρὸς ἔμενε στ' Ἀνάπλι, θ' ἄπρεπε νὰ κρύβεται σ' ἄλλο τοῦ τῆ ζωῆ. Καὶ δὲ συλλογιζόταν ἡ Μπιάνκα ἂν τέτοιο πράγμα εἶτανε ποτὲ βολετό. Συλλογιζόταν πῶς τί ἄντρας θὰ εἶναι πιά αὐτὸς πού θὰ ζεῖ ἰσόδια κρυμμένος.

— Ναί . . . πρέπει νὰ φύγει, μουρμούρισε τέλος σὰ μέσα της. Καὶ κοίταξε τὸ βραδυνὸν οὐρανὸ ὅπου ἄρχιζαν ν' ἀνάβουνε τὰ πρῶτα ἀστέρια. «Κῦριο πρῶτ' - πρῶτ'», συλλογίστηκε. «Λοιπὸν ποτὲ πιά δὲ θὰ τὸν ξαναδῶ». Καὶ μιὰ θλίψη βαρειά, μελαγχολία πικρὴ, γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωῆ, κατέβηκε στὴν ψυχὴ της.

Μπουμπουλωμένη, βαδίζοντας βιαστικὰ καὶ σύρριζα στοὺς τοίχους, ἡ βάρια γύρισε στὸ σπίτι της. Σὰν πῆρε τὸν κατήφορο τοῦ τραχινοῦ, στάθηκε μιὰ στιγμή καὶ κοίταξε πίσω της μήπως τὴν ἔχουνε πάρει τὸ κατόπι. Ὁ τόπος εἶταν ἔρημος, βράχια μονάχα καὶ πάντα βράχια. Κατηφόρισε στὸ στάβλο, κ' ἐκεῖ, πάνω στὰ δεμάτια τοῦ σανοῦ, βρῆκε τὸν Νικηφόρο ξαπλωμένο, νὰ λαγοκοιμᾶται.

Στύλωσε τὰ μάτια του καὶ τὴν κοίταξε νάρχεται.

— Είναι μοναχή της, σὲ προσμένει μὲ τὴ νύχτα, τοῦ εἶπε γονατίζοντας κοντά του. Είναι κι αὐτὴ τῆς γνώμης πῶς αὔριο πρέπει νὰ φύγεις πρῶτ' - πρῶτ'.

Κούνησε τὸ κεφάλι του, κ' ἡ ἀκόμα θολὴ ἀπὸ τὸν ὕπνο ματιὰ του γλίστρησε μέσ' ἀπὸ τὸ μισανοιχτὸ σκινιδένιο πορτόφυλλο ἔξω, πέρα, στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ πελάγου καὶ τ' οὐρανοῦ. Κιόλας εἶτανε μακρυνή, φευγάτη, ματιὰ ἀνθρώπου ποῦ ἔκοψε τὰ δεσμά του μὲ τὸ σήμερα καὶ ζεῖ κιόλας στὴν καταχνιά τῆς ἀπόστασης, τοῦ μισεμοῦ. Πρωτοπορία νεφελωτὴ, τὰ ὄνειρα, εἶχαν ἔρθει λίγο πρὶν νὰ τοῦ ξεσηκώσουν πάλι τὸ νοῦ, μέσα στὸ μαυλιστικὸ τους στρούφουλα. Σήκωσε τὸ χέρι καὶ τὸ ἔφερε πασπατευτὰ στὸ μέτωπό του ποῦ τὸ ἔδενε ἐπίδεσμος φαρδύς.

— Πονάει λιγότερο, εἶπε.

Στρώθηκε λοιπὸν κ' ἡ βγάγια του χάμου κι ἄρχισε τὶς κουβέντες της. Σήμερα, δλάκερη τὴν ἡμέρα, δὲν εἶχε σταθεῖ οὐδὲ στιγμή. Χαράματα, ποῦ τὸν εἶδε νὰ τῆς ἔρχεται καταματωμένος, τὸν ἔβαλε νὰ πλαγιαίσει, τοῦ ἔπλυνε τὴ λαβωματιά, τὴν ἔδεσε καὶ τοῦ παραστάθηκε στὸ πρωτοῦπνι. Μὲ τὸ μεσημέρι, τὸν εἶδε ποῦ ξυπνοῦσε ἤσυχος. Τὴν περὶπέτεια τῆς τὴν εἶχε ἱστορήσει μὲ λίγα λόγια ὁ ἴδιος. Ὅμως αὐτὴ, ζυγιαζώντας καλὰ τὰ πράματα, εἶχε κιόλας κάνει τὸ σχέδιό της. Τοῦ ἔβαλε δίπλα του, στ' ἀχερόστρωμα, λίγο βραστὸ κοτόπουλο, ἓνα μουρχοῦτι μὲ ζουμί, καὶ τοῦ εἶπε νὰ μείνει κάλλιο ἐκεῖ ποῦ βρισκεται: ξαπλωμένος παρὰ νὰ μπεῖ στὸ σπίτι γιὰ νὰ πλαγιαίσει στὸ κρεβάτι του. Ἄν ἔρχονταν νὰ τὸν γυρέψουν, μπορούσε στὴν ἀνάγκη νὰ χωθεῖ καὶ μέσα στ' ἄχερα, ἐνῶ τὸ σπίτι θὰ τὸ ψαχοῦλευαν πέτρα τὴν πέτρα. Ὑστερα διπλώθηκε στὴ μεγάλη μπόλια της, ἔκλεισε ἀπ' ἔξω τὴν πόρτα τοῦ στάβλου κ' ἔφυγε βιαστικῆ.

Γύρισε πίσω προχωρημένο τ' ἀπομεσήμερο, πιδ ἤσυχη κ' ἱκανοποιημένη.

— Ἡμῶνα στὴν Ἁγία - Μονή, τοῦ ἐξήγησε. Κρατοῦσε κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη της κ' ἓνα σφιχτοδεμένο μπογαλάκι.

Ἡ Ἁγία - Μονή εἶναι ἓνα μικρὸ μοναστήρι ὡς μισὴ ὥρα ἔξω ἀπὸ τ' Ἀνάπλι, πάνω σὲ ἡμερη, γελοῦμενη λοφοπλαγιά. Ἀρχικὰ χτισμένο γιὰ γοναϊκες, εἶχε γίνει ἀργότερα ἀντρικό. Τὶς καλόγριες, ὁ κτήτορας «Ἐπίσκοπος Ναυπλίου καὶ Ἀργους Λέων», ἔβαλε νὰ τὶς μεταφέρουν στὰ ἐνδότερα, ἀπὸ φόβο τῶν κουρσάρων.

Ἄνοιξε ἡ βγάγια τὸ μπογαλάκι κ' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα ἓνα παλιό, τριμμένο ράσο, ἓνα καλογερικὸ καλυμαῦχι κ' ἓνα ζευγάρι καλλίγια δλοκαίνουργα.

— Ὁ Ἰλαρίωνας μοῦ τᾶδωσε γιὰ σένα. Θὰ περάσει κι ὁ ἴδιος βράδου - βράδου ἀπὸ δῶ.

Εἶταν ὁ καλόγερος ποῦ τοῦ εἶχε μάθει τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐρχόταν ἀκόμα κάπου - κάπου καὶ τοὺς ἔβλεπε, σὰν ἔμπαινε στὴν πολιτεία γιὰ ψώνια ἢ γιὰ νὰ δοκιμάσει τὰ καινούργια κρασιά.

— Τ' εἶναι τοῦτα; Καλογερίστικα;

— Πρέπει νὰ φύγεις, τοῦ εἶπε σκυθρωπῆ, κι ἀλλοίμονο ἂν σὲ γνωρίσουν! Ἐξω χαλαίει ὁ κόσμος, δλάκερο τ' Ἀνάπλι βρισκεται στὸ πόδι. Λένε πῶς αὐτὸς ὁ Σατανὰς ὁ Ντελιούριας φάνηκε πάλι στὰ νερά μας.

Χριστέ μου, σώσε μας τούς άμαρτωλούς! . . . "Όμως έσύ τώρα θά γλυτώσεις. Θά σέ περάσουμε ντυμένον καλόγερο από τά τειχιά ή από τό λιμώνα, έπως έρθει βολικό, και θά μείνεις κρυμμένος τήν αύριανή μέρα στήν καλύβα του 'Ιλαρίωνα, ψηλά στο μετόχι τής 'Αγία - Μονής. Πρέπει νά γιάνεις δλότεια από τή λαθωματιά σου, καρδούλα μου, γιατί θάχεις ύστερα νά κάνεις μακρυνό ταξίδι. Θά πās πέρα, κάτω, στο Μυτζηθρά, στά χώματα τής Ρωμανίας. "Έχεις εκεί, κατά πώς ξέρεις, ένα θετο μεγάλο και τρανό, τόν Σγουρομάλλη. Είναι συγγενής σου από τή συχωρεμένη τή μάνα σου. Θά του δείξεις τό δαχτυλίδι της και θά σ' αναγνωρίσει. Αυτός πρέπει από κει και πέρα νά σέ προστατέψει. "Έγώ θά παρακαλάω πάντα για σένα στις προσευχές μου τή Μεγαλόχαρη.

Σκέπασε τό ζαρωμένο πρόσωπό της κι άρχισε νά κλαίει ήρεμα και σιγανά. Είτανε τό παιδί τής καρδιάς της, ή έλπίδα τής άχαρης γεροντικής της ζωής. Τώρα, θά τόν έχανε. Και ποιος ξέρει αν ποτέ πιά. . .

— Μήν κλαίς, τής λέει αφαιρεμένος, χαϊδεύοντας τ' άσπροκίτρινα μαλλιά πού είχε ξεσκεπάσει γλιστρώντας από τό κεφάλι ή φτωχική της μάυρη μπόλια. Μήν κλαίς. Θά ξανάρθω κάποτε, θά τό ιδείς.

— "Ω! . . . έμένα τότε θά με τρώει τό μαύρο χώμα. "Αν με θυμηθείς, μπορεί τό πολύ - πολύ νά μ' ανάψεις κάνα κερί. Καρδούλα μου. . . , ξέσπασε παίρνοντας τον στήν άγκαλιά της παράφορα, έπως σάν είτανε μικρό παιδί. "Ακριβέ μου! Μή με ξεχάσεις.

"Η νύχτα είχε κατέβει, σκυθρωπή. "Αγκαλιασμένοι έμειναν εκεί, πάνω στ' άχερόστρωμα, δίχως νά μιλάνε. Κι αυτός, μέσα στον ταραγμένο νοϋ του, αναθυμόταν τώρα τά παραμύθια τά παλιά πού του έλεγε σάν είτανε μικρός, για νά τόν ναουρίζει, τις ιστορίες για τό δράκο και για τή βασιλοπούλα, για τό μαγεμένο παλάτι και τ' άντρειωμένο πριγκηπόπουλο πού πάει, πάει ακούραστα, πάνω στ' άτι του, δίχως ποτέ του νά σταθει, ως πού νά βρει τ' άμίλητο νερό, τό νεραϊδόπιτο, και τήν όνειρεμένη χώρα.

Τήν ώρα πού ήρθε ο 'Ιλαρίωνας, ο Νικηφόρος είχε σηκωθεί από τό στρώμα κ' έτοιμαζότανε νά πεταχτεί στής Μπιάνκας. Μπήκε ψαχουλευταύ ο καλόγερος στο σκοτάδι του στάβλου, κουβαλώντας με βαρύ άγκομαχητό τήν έλοστρόγγυλη κοιλιά του. Είχε περάσει πρώτα από του ξαδέρφου του, εκεί πού θά κοιμότανε τή νύχτα τούτη, όμως ή άνάσα του έξεχνε κρασί. Κάθησε κι αυτός πάνω στ' άχερα και κανόνισαν τις τελευταίες λεπτομέρειες.

Πρωτ' - πρωτ', με τό γλυκοχάραμα, θάρχόταν ο 'Ιλαρίωνας και θάπαιρνε τόν Νικηφόρο. Δέ θά ξανοίγονταν με βάρκα από τό λιμώνα γιατί θά τούς έδλεπαν οί ναυτικοί κ' είτανε φόβος. Τό σχέδιό του, αυτούνοϋ, είτανε νά καθάλησει ο Νικηφόρος, κουκουλωμένος καλά, τή μούλα φορτωμένη με τά ψώνια τής Μονής, κι αυτός, κρατώντας τό καπίστρι, νά τόν περάσει έτσι από τήν πόρτα τής Στεριάς. "Αν τόν σταματούσαν, πράμα άπίθανο, θάλεγε πώς είναι ένας καλόγερος άρρωστος πού τόν έφερε χτές βράδυ στο γιατρό και τόν γυρίζει τώρα πίσω στο μοναστήρι.

— Μή φοβόσαστε από τόν κόσμο, τούς πληροφορήσε. Κανένας δέν ξέρει πώς ήσουνα χτές βράδυ στο ρεσάλτο. Οί Φράγχοι τό κρατάνε μ-

στικό, δὲν ξέρω γιὰ ποιὸ λόγο. Τοὺς μόνους ποὺ πρέπει νὰ ξεγελάσουμε εἶναι οἱ σπιγοῦνοι τοῦ Πρεβεδοῦρου· ὅμως ὀλοι τοὺς τώρα, ἀπὸ κιτιθάνο Ἰσαμε δοῦλο, εἶναι παραζαλισμένοι μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ Ντελιούρια. Κ' ἔπειτα, τί καλόγερος θάμουν ἐγὼ ἂν δὲ μπορούσα νὰ ξεγελάσω δέκα πονηροὺς ἀνθρώπους.

— Κι ὁ Ἀστρίτης; ρώτησε ὁ Νικηφόρος. Δίχως τὸν Ἀστρίτη ἐγὼ δὲ φεύγω.

— Οὔτε ποὺ σ' ἀφήνω νὰ φύγεις δίχως τὸ φαρί, εἶπε ἡ βγάγια. Θὰ σοῦ χρειαστεῖ γιὰ τὸ ταξίδι σου. Μὰ ἔννοια σου, πρόβλεψα καὶ γι' αὐτό. Αὐριο τ' ἀπομεσήμερο θὰ τὸν σελλώσω καὶ θὰ τὸν κατεβάσω ἀπὸ τὸ χαλινάρι στὴν πολιτεία. Ἐκεῖ, κλαίγοντας κι ἀναστενάζοντας, θὰ τὸν πουλήσω τάχατες σ' ἄνθρωπο ποὺ θάχει στελεῖε ἀπὸ πρὶν ὁ Ἰλαρίωνας, τὸν ἀγωγιάτη τοῦ μοναστηριοῦ, κι αὐτὸς θὰ σοῦ τὸν φέρει ἴσια στὸ μετόχι.

Τοὺς ἀγκάλιασε καὶ τοὺς δυό.

— Ποτέ μου δὲ θὰ σὰς ξεχάσω! φώναξε συνεπαρμένος ἀπὸ παιδιάτικη χαρὰ.

Ὅμως ἡ γριά βγάγια, μὲ τὴ μητρικὴ τῆς τῆ διαίσθηση, καταλάβαινε πῶς, ἀπὸ τούτην ἴσα-ἴσα τῆ στιγμῇ, ἄρχιζε νὰ τὴν ἀπολησμονάει.

Τὰ σπίτια εἶχανε κλείσει καὶ τὰ λυχνάρια εἶχαν σβηστῆ, ἔταν ὁ Νικηφόρος ὁ Σγουρὸς κατηφόρισε στὸ σπίτι τῆς καλῆς του. Χώθηκε ἀπὸ τὸ πορτί, ποὺ τὸ βρῆκε μισανοιχτό, καὶ πῆγε, ὅπως τὸν εἶχε ὀρμη-νέψει ἡ βγάγια του, στὸ βάθος τοῦ περιβολιοῦ. Ἐκεῖ βρῆκε τὴ Μπιάνκα καθισμένην στὸν πέτρινο πάγκο, νὰ τὸν περιμένει.

— Ἀργησε, τὸν μάλωσε χαϊδευτικά, δίχως τὴν παλιά τῆς ἔπαρση.

Τῆς ἐξήγησε τὸ γιὰτί. Τῆς παράστησε ὀλάκερο τὸ σχέδιο τῆς φυγῆς του. «Καλὸ εἶναι», λέει κείνη στὸ τέλος μὲ τὴ βαρεία τῆς αὐστηρῆ φωνῆ, «μὰ πῶς ἔγιναν τὰ χτεσινοβραδυνά;» Ἦθελε νὰ τῆς τ' ἀνιστορήσει μὲ κάθε λεπτομέρεια.

Μὲ τὸν ἐνθουσιασμό του, ποὺ ἄρχιζε τώρα νὰ φτερώνεται ἀπὸ τὸν ἔμερο τοῦ μεγάλου ταξιδιοῦ, τῆς διηγήθηκε ὀλα τὰ ἐπεισόδια τῆς περασμένης νύχτας. Σὰν ἀπόσωσε τὴν ἀφήγησή του καὶ τῆς εἶπε γιὰ τὴ στιγμῇ ποὺ σήμαινε ἡ πρῶινῃ ἀλπιγγα, τὴ φυγῇ του ἀνάμεσα στοὺς μπερούς βράχους, ἄκρη-ἄκρη στὸ νοτιοδυτικὸ τραχώνι, τὸ γυρισμὸ στὸ σπίτι του, ἄπλωσε τὰ βαρεία μπράτσα τῆς, τὰ ἔδεσε γύρω στὸ λαιμὸ του κι ἀκούμπησε τὸ κεφάλι τῆς στὸν ὄμο του.

— Λοιπὸν θὰ φύγεις, ἔκανε βαθιά, ρεμβάζοντας, κι ἀπὸ τὴ φωνῆ σου τὸ καταλαβαίνω πῶς πολὺ τὸ θέλεις. Ἐχεις δίκιο, δὲ θὰ σοῦ κοστίσει τίποτα. Ὅμως ἐγὼ. . . Ἐγὼ θάθελα, ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρὸς ἂν εἶταν βολετὸ ν'ἀρχιζε ἡ ἀγάπη μας.

Ἡ φωνῆ τῆς εἶχε πάρει ἕναν τόνο πραόττητας τρυφερῆς, ἀγνωστῆς Ἰσαμε τώρα. Γιὰ πρώτη φορὰ θαρεῖς καὶ φανέρωνε τὴν τόσο νεαρή, τὴν χοριστίτικη ἡλικία τῆς. Ὡς τώρα εἶχε δειχτεῖ μπροστά του ὄριμη, πρεσβύτερη, σοφή.

— Ἄκου, τοῦ λέει σὲ λίγο, σηκώνοντας πάλι τὸ κεφάλι τῆς ζωηρά. Τὰ πράματα δὲν εἶναι ὀπως τὰ λένε ἔξω. Ὁ πατέρας μου γέλασε

τὸν Πρεβεδοῦρο στὴν πρωϊνὴ τους τὴ συνάντησι, ὅμως ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θείου μου, ποῦ μοῦ τὰ εἶπανε μπροστά σου — θυμᾶσαι — χτὲς βράδῳ. Poveretti! ἀναστέναξε σιγανά, στὴ θύμισι τῶν σκοτωμένων.

— Πῶς εἶναι λοιπόν; ρώτησε ὁ Νικηφόρος.

— Ὁ Ντελιούρια, εἰν' ἀλήθεια, ἔστειλε μιὰ γαλέρα του χτὲς νύχτα ἔξω ἀπὸ τ' Ἀνάπλι. Εἶχε πάρει τὸ κατόπι μιὰ ταρλίδα τοῦ θείου μου, ποῦ ἐρχότανε λίγο πιὸ πρὶν νὰ συντύχει τὸν πατέρα μου στοὺς βάλτους. Ὁ Ἀραγωνέζος ἤξερε πῶς οἱ ἀνθρώποι τοῦ Γκαμφόρε ἐρχονται νὰ πάρουν χρήματα ἀπὸ τὴν Τράπεζά μας. Ζύγωσαν λοιπὸν μουγγά, κλεφτά, μὲ βάρκες, ἐκεῖ ποῦ ὁ πατέρας μου εἶχε ἀνάψει τὴ φωτιά γιὰ νὰ τὸν βροῦν οἱ δικοὶ μας, καὶ τοὺς πέσανε πάνω, τὴ στιγμὴ ἴσα-ἴσα ποῦ γινόταν ἡ παράδοσι. Στὴ συμπλοκὴ, σκοτώθηκαν δυὸ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θείου μου καὶ λαθῶθηκε ὁ πατέρας. Ὑστερα οἱ Ἀραγωνέζοι, ποῦ εἶταν περισσότεροι, ἀρπάξανε τὰ λεφτά καὶ φύγαγε γιὰ τὴ γαλέρα τοῦ Ντελιούρια. I ladri! . . . Οἱ δικοὶ μας, δῶδεκα ὄλοι-ὄλοι, βάλανε στὴ βάρκα τὸν πατέρα μου καὶ τὸν ἔφεραν πίσω στ' Ἀνάπλι, σκαρφαλώνοντας ἀπὸ τοὺς βράχους, ἐκεῖ ποῦ σταματάει τὸ τειχὶ τῆς θάλασσας.

Τοῦ εἶπε ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἀτιμία τοῦ πατέρα της, ποῦ τὸν κατάγγειλε γιὰ συνεννοημένον τάχα μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ντελιούρια. « Ποτὲ δὲ θὰ τοῦ τὸ συχωρέσω! », πρόσθεσε σκληρά, σφίγγοντας μὲ μῖσος στυγνὸ τὰ δόντια.

Κάθησαν ἀκόμα λίγο, σιγοκουβεντιάζοντας. Τὴν ὥρα ποῦ εἰτοιμαζόταν ἐκεῖνος νὰ φύγει, ἀπλωσε πάλι τὰ μπράτσα της καὶ τὸν κράτησε.

— Μποροῦσες τὴ νύχτα τούτη νὰ τὴν περάσεις ἐδῶ, τοῦ λέει ἄτολμα, τρίβοντας σὰ γάτα τὸ κεφάλι της πάνω στὸ φαρδῦ του στήθος. Θὰ σ' ἔκρυβα καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἐδῶ κανένας ποτὲ δὲ θὰ σκεπτεῖ νάρθει νὰ σὲ γυρέψει.

— Ὅχι, πρέπει νὰ βγῶ ἀπὸ τὴν πολιτεία μόλις ἀνοιχτεῖ ἡ σιδερόπορτα. Σ' ἀφήνω γιὰ!

Τὸν ἔσφιξε πάνω της ἐπίμονα, καὶ τὸν κάθισε πάλι στὸν πάγκο. Ἡ μυρωμένη σὰ λιβάνι ἀνάσα της τοῦ ζάλισε τὰ φρένα.

Τὴν ὥρα ὅμως ποῦ χωρίζονταν τελειωτικά, ἐκεῖ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ πορτί, τὸν κράτησε ἀκόμα μιὰ στιγμὴ καὶ τοῦ εἶπε :

— Μέσα στὸ περσίκι σου θὰ βρεῖς ἓνα μικρὸ μου δῶρο· θέλω νὰ τὸ κρατήσεις. Θὰ σοῦ χρειαστεῖ γιὰ τὸ ταξίδι σου.

Πιὸ πάνω, στὸ διάσελο τοῦ τραχωνιοῦ, στάθηκε ὁ Νικηφόρος μιὰ στιγμὴ κι ἀνοιξε τὸ περσίκι. Μέσα βρῆκε, τυλιγμένα σ' ἓνα μαντῆλι κόκκινο μεταξωτό, δέκα χρυσὰ πέρπυρα. « Μὲ ξέρει γιὰ φτωχό », συλλογίστηκε πικρά. « Μὰ δὲν πειράζει, δὲ θέλω νὰ τὴν προσβάλω. Κ' ἔπειτα, εἶναι μὲ τὴν καρδιά της . . . »

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Σ Τ'

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΥΠΝΟΣ του Σγουρου έκεινη τή νύχτα εΐτανε ταραγμένος. Κάθε τόσο τινάζοταν από όνειρα άλλόκοτα, βραχνάδες άπίθανους, κι άνοιγε διάπλατα τά μάτια του νά ψαχουλέψει τó σκοτάδι. Τό πρώτ' δέν καλοθυμόταν πιά τί εΐχε ιδεί· ή έντύπωση ώστόσο του άπόμνε, περίτρομη, σά νά εΐχε ζήσει τίς ένδιάμεσες τούτες ώρες σέ κόσμο δαιμονικό, στοιχειωμένον από φριχτές κι άπάνθρωπες δυνάμεις. Δυό - τρείς φορές, εΐχε ξεχωρίσει κάποιον πρόσωπο άκαθόριστα γνώριμο και μακρυνό, μορφή γυναικεία, πού έρχότανε πρós αυτόν άργοβαδίζοντας, μέ χαμόγελο χλωμό σά χείλη. «Ποιά νάναι, ποιά νάναι», άναρωτιόταν μέσα στον ύπνο του, γεμάτος

άγωνία, κ' ύπόφερε πού δέ μπορούσε νά τή θυμηθει. Εΐτανε ψηλή, νεαρή, τυλιγμένη σ' άπλόχωρο θαλασσι μανδύα. Του τέντωνε τά χέρια της, τά τυλιγμένα σ' έφαρμοστά άσπρα μανίκια από ύφασμα άπαλό, κ' εΐτανε σά νά τόν προσκαλούσε ή νά του γύρευε βοήθεια. Όμως πιό πίσω, σέ σκοτεινή κ' ύγρή γωνιά, κάτω από χαμηλή καμάρα, τó μούτρο του Πρεβεδούρου προβαίνει και τούς κοιτάζει άφωνα, χαμογελώντας έπίβουλα και σαρχαστικά.

Ένας άνεμος φύσηξε, βίαιος, πού τύλιξε σέ τεφρή καταχνιά τó μαγικό δραμα. Τώρα εΐταν δ' έαυτός του καθαλιεμένος σ' άγριο άτι και κάλπαζε, κάλπαζε, πάνω σέ δρόμο άόρατο από τόν πολú κουρνιαχτό. Θάρουσε πώς τά πέταλα του άλόγου δέν άκουμπάνε στή γή, μά πώς ένα σύννεφο σκοτεινό και βαρύ, σύννεφο θύελλας, τόν έχει συνεπάρει. Κοίταξε τ' άλογο κ' είδε πώς δέν είναι δ' Αστρίτης. Εΐτανε φαρί καταμέλανο, γυαλιστερό σά χέλι, πού ρουθούνιζε τρανταχτά κ' εΐχε τó μάτι στρογγυλό, κόκκινο, σαν άναμμένο κάρβουνο. Ό άνεμος φυσούσε σι' αυτιά του, σάλπιζε, κι δ' καλπασμός γινόταν δλο και πιό γοργός, διαβολικός σΐφουνας μέσα στή βουερή νύχτα.

Τινάχτηκε τρέμοντας, μέ τήν ανάσα του κομμένη, άπλωσε τά χέ-

ρια του κάπου να πιαστεί. Τέντωσε τὰ μάτια του κι άφουγκράστηκε. "Έξω είχε σηκωθεί άνεμος, στ' αλήθεια. Δίπλα του, πάνω στο ίδιο δεμάτι με τ' άχερα, άκουσε τόν ήρεμο και κανονικό άνασασμό τής κοιμισμένης βάγιας. Δέν είχε θελήσει νά τόν άφήσει τούτη τή νύχτα μοναχό του, ήρθε και πλάγιασε εκεί - δά, κοντά του. Σε λίγο τήν ένιωσε ν' αναδεύεται, κι από τό ρυθμό τής άναπνοής της πού άλλαξε, κατάλαβε πώς είχε ξυπνήσει κι αυτή.

Στό σανιδένιο πορτόφυλλο άκούσανε χτύπημα άνάλαφρο. "Έχωσε ό Σγουρός τó χέρι του νευρικά μέσα στ' άχερα, νά πιάσει τó μαχαίρι. "Όμως ή φωνή τής βάγιας μίλησε άτάραχη:

— "Ο 'Ιλαρίωνας είναι. Ήμερώνει.

Σηκώθηκε από τó στρώμα ή γριοβλα και πήγε νά ξεμανταλώσει τήν πόρτα. "Ο 'Αστρίτης, ξυπνημένος κι αυτός, έκρουε χάμου τó πέταλο. Με τὰ μάτια στυλά, ό Σγουρός, συνεπαρμένος ακόμα από τή ζάλη τών όνειρων, κοίταζε δίχως νά καταλαβαίνει τίποτα άπ' ό,τι γινότανε γύρω του.

"Ο καλόγερος έδωσε τή φορτωμένη μούλα του σ' ένα παλούκι έξω από τήν πόρτα, και μπήκε στο στόβλο με φτέρνισμα γερό.

— Καλή σας μέρα! Χειμώνας πλάκωσε.

"Από τ' άνοιχτό πορτόφυλλο, φάνηκε έξω ό ουρανός, πού τόν γαλάζωνε πελιδνά ή αύγή. Κάτω, τó πέλαγο μούγκριζε και δερνόταν.

— Νά ντυθείς από μέσα καλά, λέει ή βάγια γυρίζοντας κοντά στον κανακάρη της. Χριστέ μου, τί άσκημη έποχή πού φεύγεις!

"Από μικρό, τόν είχε άναστήσει με τ' όνειρο πώς κάποτε, σά μεγαλώσει και γίνει παλληκάρι στήν ώρα του, θά τόν ξαποστείλει στο μακρυνό ταξίδι. Είταν ευγενικόπουλο, και δέν τούπρεπε αútουνοϋ νά μείνει και νά μουχλιάσει σέ τούτο δώ τó καψοκάλυδο. Θά πήγαινε νά βρει τó θετό του, πού εΐταν άντρας μεγάλος και τρανός στίς χώρες τής Ρωμανίας. . . "Όμως, όσο κι άν τόλεγε ή βάγια, τότε πού τó πίστευε ακόμα για μακρυνό, τώρα πού τó ψυχοπαίδι της μεγάλωσε, τήν εκαιγε νά τó συλλογιέται. Σιγά - σιγά, με τόν καιρό, ή ιστορία για τó ταξίδι και για τó θετό τόν πανίσχυρο, είχε γίνει παραμύθι. Μηχανικά τó έπλαθε ή γριά, μηχανικά τ' άκουγε και τó παλληκάρι. Και νά πού τώρα, γρήγορα κι άναπάντεχα, εΐτανε χρεία τó παραμύθι νά ξεδιαλύνει.

"Αναψαν τó λυχνάρι, σφάλισαν τήν πόρτα, κ' εκεί, μέσα στο στόβλο, έγιναν όι τελευταίες έτοιμασίες.

"Ο 'Ιλαρίωνας εΐταν άγουροξυπνημένος και χασμουριόταν. "Έτσι πού κάθισε στή γωνιά, ως πού νά συγυριστούνε, τόν πήρε ό ύπνος γερμένον πάνω στο φάρσωμα. Τό ροχαλητό του τράνταξε τήν παράγκα ίσαμε τήν ώρα πού είχε πιά φωτίσει καλά έξω, κι ό Σγουρός ντυμένος με τó ράσο του, τó κεφάλι μπουμπουλωμένο, φόρτωνε πάνω στή μούλα τὰ πράματά του τυλιγμένα σέ σκοutiά. "Ένα κοντό ρωμείικο σπαθί, τó λωρίκι, τὰ σαγγιά του και τó σωκάρδι με τó ταμπάρο.

Καβαλίκεψε τή μούλα και ξεκίνησαν κ' όι τρεις.

Πίσω από τó θεόρατο μαυρο βράχο, ό ουρανός έρρόδιζε. Σύννεφα μελανά κι άλλα στιχτοκίτρινα τρέχανε στον ουρανό παλαβωμένα· ή θάλασσα κάτω, μαδιά μ' άσημωτά λέπια άεικίνητα, άνάδραζε, έτρεχε

καταπάνω στη στεριά και την κοπανούσε άγρια, μανιασμένη. Κάτι είπε ο Ίλαρίωνας, όμως ο άνεμος πήρε τα λόγια του, τα σκόρπισε πέρα. Ή βάρια πορευόταν με σκυμμένο κεφάλι, πένθιμη και βουβή.

Πάνω που φτάσανε στην κατηφοριά, είδανε το φως της ημέρας ξάφνου να ζωηρεύει. Κάποιο σύννεφο είχε ξεσκεπάσει τον ήλιο, ένα σήμαντρο, μακρυά, σήμαινε. Δεξιά, από τη μεγάλη τάπια, αντιδούξε βαρὺ τὸ πρωϊνὸ βούκινο, ξυπνώντας την πολιτεία.

Στάθηκαν μιὰ στιγμή, κ' ἡ βάρια, με τὴν ἀγκαλιά της ἀνοιχτή, χύθηκε ν' ἀποχαιρετήσει τὸ γιό της. Ἐσκυψε κείνος ἀπὸ τὴ μούλα κ' ἔμειναν ἔτσι, γιὰ πολλὴν ὥρα οἱ δύο, κλαίγοντας καὶ σφιγμένοι· δίχως νὰ μιλοῦν. Ὁ Ίλαρίωνας εἶχε σταθεῖ παραδίπλα νὰ προσμένει· βλέποντας δὺς δὺς χρόνιζαν, τοὺς θύμιζε πὼς θὰ εἶταν καλλίτερο νὰ βγαίνανε ἀπὸ τὴ σιδερόπορτα με τοὺς πρώτους. Χωρίστηκαν. Τότε ὁ Σγουρὸς ἔνιωσε τὸ τρεμάμενο χέρι τῆς ψυχομάννας του πὺ κάτι τοῦ ἔχωνε στὸν κόρφο. Ἐκανε νὰ τὴν ἐμποδίσει, μαντεύοντας πὼς εἶναι λεφτά, ἡ πάλμη της δὺς τοῦ ἔκλεισε μαλακὰ τὸ στόμα. «Ἄν μ' ἀγαπᾶς...», τοῦ σφύριξε ἱκετευτικὰ στ' αὐτή. Τῆς πήρε καὶ τῆς φίλησε τὸ χέρι.

Καθὼς κατεβαίνανε τὸν κατηφορικὸ δρομάκο πὺ πάει περικοπά, ἀκούσανε τὸ βουητὸ τῆς πολιτείας ν' ἀνεβαίνει χαρούμενο σὰν ξαλαφρωμένο ἀπὸ τὸ βραχνὰ τῆς νύχτας. Καμπάνες σημαίνανε στὶς ἐκκλησίες ἔδῳ - ἔκει. Ἐνα κοπάδι γλάροι φτερουγίσανε πάνω στ' ἀστραφτερὸ λιμάνι. Γύρισε ὁ Σγουρὸς τὸ κεφάλι του πίσω κ' εἶδε ψηλά, σὲ κάμποση κιάλας ἀπόσταση, τὴ γριούλα βάρια ἀνεβασμένη σὲ μιὰ ξερολιθιά νὰ τὸν κοιτάζει ἀσάλευτη, με χέρια κρεμασμένα. Ὁ άνεμος ἔπαιρνε τὴ μπόλια της καὶ τὴ χτυποῦσε πέρα - δῶθε σὰ λαθωμένο φτερό. Σήκωσε τὸ δεξί της, τοῦ ἔγνεψε με τὸ μαντήλι, ἀποχαιρετιστήρια. Ὑστερα τὸ ἔβαλε στὰ μάτια της.

Τῆς ἔγνεψε κι αὐτός, με σφιγμένη τὴν καρδιά. Κλείδωσε μέσα στὴν ψυχὴ του ἀκριβὰ τούτη τὴν εἰκόνα της, γιὰτι κάτι τοῦ ἔλεγε πὼς εἶναι ἡ τελευταία.

Πὺ κάτω, περνώντας ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Καφούρη, εἶδε τὰ παραθυρόφυλλα κλειστά. Δὲν εἶχανε ξυπνήσει ἀκόμα ἔδῳ. Μονάχα πίσω ἀπὸ τὴ μάντρα τοῦ περιβολιοῦ ἀκουγότανε τὸ σιγοτραγούδισμα τῆς πετεινόμυαλης ρωμιπούλας, πὺ σκάλιζε ἢ πότιζε. Κοίταξε τὸ παράθυρο τῆς Μπιάνκας κι ἀναθυμήθηκε τὴν πρώτη τους γνωριμιὰ, τίς νύχτες τους, τὸ χτεσινὸ βράδυ. «Κοιμᾶται», συλλογίστηκε, «...κοιμᾶται ἡ καλή, τὴν ὥρα πὺ ἡ μάννα ἀγρυπνάει δακρυσμένη.» Ἐκανε τούτη τὴ σκέψη ἄθελα, χαμογελώντας συγκαταβατικὰ, ὅμως ὁ νοῦς του γρήγορα ξεστράτισε γι' ἄλλοῦ, σὰ συνεπαρμένος ἀπὸ τὸν άνεμο πὺ χωνότανε πηλώνοντας στὰ στενορρόμια. Ἐνας - ἕνας, οἱ δεσμοὶ με τὸν τόπο καὶ τὴν παλιά ζωὴ, κόβονταν. Σὰν πουλὶ πὺ φτερακίζει με τὴν αὐγὴ, ἡ ψυχὴ του χυμοῦσε κατὰ τὰ μελλούμενα, τ' ἀρχινισμένο κιάλας μεγάλο ταξίδι.

Ἀνακατέυτηκαν με τὸν κόσμο. Ὁ Ίλαρίωνας βάρδιζε μπροστά, σέρνοντας τὴ μούλα ἀπὸ τὸ καπίστρι. Χαιρέτησε δυὸ - τρεῖς γνωστούς του, ἔρριξε κάμποσες λιμπιστικὲς ματιὲς ἀπὸ τὴν πόρτα στὰ καπηλειὰ. Τοῦ Σγουροῦ ἔκανε ἐντύπωση πὺ κανένας ἀπὸ τοὺς διαβάτες δὲν τὸν πρόσεχε ἰδιαίτερα· θὰ τὸ θαροῦσε φυσικότερο νὰ τὸν κοιτάζουν ὄλοι τους

υπονοιασμένοι. Στήν τελευταία ταβέρνα, έκει - κοντά στή σιδηρόπορτα, ό καλόγερος δέν άντεξε. Κοντοστάθηκε και φώναξε νά του φέρουv ένα κρασοβόλι. «Θά μου κάνει καμμιά συφορά τώρα», συλλογίστηκε φουρκισμένο τό παιδάριο και κοίταξε άνήσυχο τόν κόσμο πού παραμέριζε μπροστά στό ζώο, τούς άνθρώπους τών άρμάτων πού σουλατσάριζαν πάνω στό τειχι και γύρω στήν πύλη.

Ένα ταβερνιάρόπαιδο άλλοίθωρο και ξυπόλητο, πού έσταζε λιγδα, έφερε στόν Έλαρίωνα τό κρασί. Τό δοκίμασε ό καλόγερος, ξύνισε τά μούτρα του, και μάνι - μάνι έστησε καθγά για τήν ποιότητα: «Γιατί του φέρνανε βαρνιώτικο, άφου είτανε παλιός πελάτης και τόν ήξεραν πώς έχει γούστα άρχοντικά;» «Δέ βγήκαν άκόμα τά καινούργια», έξήγησε ό άλλοίθωρος κοιτάζοντας με τδνα μάτι τόν Νικηφόρο. «Πώς δέ βγήκανε! Αύτουv θά τό πει πού γεύτηκε χτές βράδυ ένα άρεζινάδο πρώτης στού Βρακοτρύπη;» «Τά κρασιά του Βρακοτρύπη τά ξέρουμε... , είναι δλα τους νεροκοπημένα». Κατέβασε τό κρασοβόλι ώστόσο ό Έλαρίωνας μονορουφι, κροτάλισε τή γλώσσα του, πλήρωσε και τράδηξε τό καπίστρι. Έπιτέλους, ξεκινούσαν!

Άκριθώς μπροστά στή σιδηρόπορτα, ό καλόγερος σταμάτησε πάλι για νά έπιθεωρήσει τώρα τά χάμουρα τής μούλας αν είναι σφιγμένα καλά. Οί άνθρωποι τών άρμάτων τούς κοίταζαν. «Τί κάνει ό παλαβός!», αναρωτήθηκε αναμμένος άπό τό θυμό ό Νικηφόρος: σαν τό καλοσκέφτηκε όμως, είδε πώς δλα τουτα δέν είναι παρά πανουργίες προορισμένες νά δείξουν άφροντισιά, νά κάνουνε τή φευγάλα φυσικότερη. «Τόπο!», πρόσταξε φράγκικα μιá φωνή κ' ένας άρματωμένος χτύπησε με τό κοντάρι του τή μούλα στα καπούλια. Τσακίστηκε στα προσκυνήματα ό Έλαρίωνας και σκόρπισε στους φρουρούς τής πύλης χαμόγελα ύποχρεωτικά. Στή μεριά πού είχανε σταθει, έμπόδιζαν τή διάβαση. «Έμπρός, έμπρός!», χουγιάζει έξοπίσω τους ένας σεργέντης. Ξεκίνησαν. Έξω άπό τό τειχι, σαν περάσανε και τήν τάφρο, τήν κρεμαστή γέφυρα, ό Νικηφόρος άνάσανε άνακουφισμένος. Όσο νάναι, δλη τούτη ή άργητα του είχε πλακώσει τήν καρδιά.

Προχώρησαν για κάμποσο δίχως νά μιλάνε. Ό άνεμος, φυσώντας μ' άπότομες κι άταχτες ριπές, ξεσήκωνε άπό τό δρόμο σκόνες και χαλίγια. Ό ήλιος άργούσε νά φανεί, τόν έκρυβε ό θεόρατος μαυρός βράχος. Προχώρησαν έτσι μέσα στή μαδιά σκιά άμίλητοι, δίχως καθόλου νά βιάζονται, αντιχαιρετώντας τούς χωριάτες πού έρχονταν κατά τήν πολιτεία. Οί περαστικοί φραγκοκαλόγεροι κοιτάζανε με μάτι περιφρονητικό τόν Έλαρίωνα πού τραβούσε τό καπίστρι σιγοφέλοντας τροπάρια άναστάσιμα. Ένας μεγάλόπρεπος Ναίτης, με τόν άπλόχωρο άσπρο μανδύα του και τόν κόκκινο σταυρό στόν ώμο, καθαιλικεμένος σέ φαρι σιδέριχο, χρυσοχάμouro, αντιέρασε στυλώνοντας ντουvρο τό κεφάλι του. Ό σκουταράτος άκολουθούσε κρατώντας τή λόγχη με τό φλάμπουρο του άφέντη του και τό σκουτάρι.

— Τουτοι οί Φράγκοι τό παρασηκώσανε τό χερουβικό, παρατήρησε ό Έλαρίωνας αφήνοντας τέλος λεύτερη τή γλώσσα του πού τόν έτρωγε άπό ώρα. Δέ σώνει πού μάς ρουφάνε τό μεδούλι, μάς ρίχνουν και κάτι ματιές σα νάμωστε έμεις οί κλέφτες κι αύτοι οί νοικοκυρέοι.

Ὁ Σγουρός εἶχε ἄλλοῦ τὸ νοῦ του.

— Ποῦθε πέφτει ὁ Μυτζηθράς; κείθε; ρώτησε κ' ἔδειξε ἀνατολικά.

— Τί ἔκανε λέει; . . . Τί λές, παιδί μου! Δὲν ξέρεις ποῦθε πρόκειται νὰ πᾶς; . . . Πίσω εἶναι ὁ Μυτζηθράς, δλότελα ἀνάποδα ἀπὸ κει πὸν δείχνεις. Πίσω ἀπὸ τὰ βουνά, κάτω, στὴ Λακρεμονία.

— Καὶ τί κράτος εἶναι ἡ Λακρεμονία;

— Χριστέ μου, σῶσε καὶ πρόφτασε! . . . Ἄμ' ἐσύ, τώρα φαίνεται βγαίνεις ἀπὸ τ' αὐγὸ. Κράτος ἡ Λακρεμονία; . . . Ἡ Λακρεμονία εἶναι πολιτεία, παλληκάρι μου, νά, σὰν τ' Ἀνάπλι, νὰ ποῦμε, ἢ σὰν τ' Ἄργος. . . Θὰ περάσεις πρῶτα ἀπὸ τὶς χώρες τῆς κυρὰ - Ζαμπέας τῆς Βιλ-λαρδουίνας, κ' ὕστερα θὰ μπείς στὸ Μυστρά, ὅπως λένε τὸ Μυτζηθρὰ οἱ Φράγκοι.

Εἶχανε ξαναρχίσει τὴν πορεία τους. Κοκκίνισε ὁ Νικηφόρος, ντροπισμένος γιὰ τὴ χοντρή του ἄγνοια, ὡστόσο, κατὰ τὸ συνήθειό του, γύρισε τὴ ντροπὴ σὲ θυμό.

— Τί Ζαμπέας καὶ Μυστράδες μοῦ κοπανᾶς, καλόγερε! Δὲν ξέρω τίποτα ἐγὼ ἀπ' αὐτά.

Ὁ Ἰλαρίωνας κρυφостаυροκοπήθηκε. Θᾶχε πολλὰ νὰ τὸ δασκαλέψει τοῦτο τ' ἄπλερο παιδί ἴσαμε πὸν νὰ γίνεῖ ἀνθρωπος νὰ ταξιδέψει.

— Δὲν ξέρεις ποῖος εἶν' ἀφέντης τώρα στὸ Μοριά; ρώτησε.

— Ὁ Πρεβεδοῦρος.

— Ποιὸς λέει!

— Ὁ Πρεβεδοῦρος.

— Σῶσον ἡμᾶς υἱὲ Θεοῦ! Κρίμας τὰ γράμματα πὸν σὲ μάθαινα τόσα χρόνια! . . .

— Ἄκουσε, Ἰλαρίωνα, λέει σκληρὰ, ἀπαυδημένος ὁ Σγουρός. Ἐγὼ τὰ γράμματα καὶ τὶς σοφίες σου τὰ γράφω στὰ παλιά μου τὰ τσαγγία. Ὅλα τοῦτα εἶναι δουλειὲς ἀχρείαστες, πράματα σιχαμένα, κατάλληλα γιὰ τοὺς νοτάριους, τοὺς κλέρηδες, τοὺς καλογέρους κι ἄλλα τέτοια τιποτένια ὑποκείμενα πὸν ροκανίζουν τὶς περγαμνὲς ὅπως ὁ σκόρος τὰ σκουτία. Ἐγὼ τὴν ἀξία μου τὴν ἔχω στὸ χέρι μου. Γερὴ γροθιά, γερὸ μπράτσο. Τόσο φτάνει! Χτυπῶ κι ἀνοίγω δρόμο.

— Ὡστε, κατὰ τὴ γνώμη σου δηλαδή, ἐμεῖς οἱ καλόγεροι εἴμαστε πρόσωπα ἀχρείαστα. . .

— Δὲν εἶπα ἀχρείαστα, εἶπα τιποτένια! Ἄς ἔχεις ὡστόσο χάρη, γιὰτὶ δὲ λέω γιὰ τοὺς καλογέρους τοῦ εἴδους σου. Λέω γιὰ κείνους πὸν κουρνιάζουν σὲ κελλιά ἀνήλιαγα καὶ σκαλίζουν τὰ χειρόγραφα, ἱστορᾶνε χρονικά καὶ τὰ ρέστα. Ἐσύ ἀγαπᾶς τὸ καλὸ κρασί, τὸ καλὸ φαί. Εἶσαι ἄλλο σὸί καλόγερος ἐσύ.

— Κι ἔμωσ, γιὰ νὰ ξέρεις, θάρθει ἓνας καιρὸς πὸν πιδὸ πολὺ θὰ λογαριάζονται αὐτοὶ πὸν θὰ ξέρουνε νὰ φτιάχνουν στρογγυλά κι ὠραία γράμματα, ἀπὸ κείνους πὸν θ' ἀνοίγουνε, καταπῶς τὸ λές, τὸ δρόμο τους μὲ τὸ σπαθί τους.

— Ἄμποτε νὰ μὴ ζῶ στὴ γυναίκεια ἐκείνην ἐποχὴ. Ἡ πλάση θὰ κατοικιέται τότε ἀπὸ μουνουχισμένες ψεῖρες.

Στὸ μεταξύ εἶχανε κάμποσο ξεμακρύνει ἀπὸ τ' Ἀνάπλι. Παίρνανε

τὴν ἀνηφορία κι ἔ ἀνεμος πού φυσοῦσε ἀπὸ πίσω, γερός νοτιάς, τοὺς βόηθαγε ν' ἀνεβαίνουν.

— Ποιδς λὲς λοιπὸν πὼς εἶναι ἀφέντης τώρα στὸ Μοριά; ρώτησε τὸ παιδάριο.

— Ἡ κυρὰ - Ζαμπέα, ἡ θυγατέρα τοῦ μακαρίτη μισοῦρ Γουλιάμου τοῦ Βιλλαρδουίνου.

— Ξέρω... θῆναι καμμιά γριά στριμμένη, μὲ σαγόνι μαλλιάρῳ. Γιὰ νὰ διαφεντεύει μιὰ χώρα ἐλάκερη πάει νὰ πεῖ πὼς δὲν εἶναι γυναίκα σωστή... .

— Μὰ τούτη εἶναι νέα, ἄγουρέ μου! και τὴ λένε ὁμορφη. Ἔπειτα δὲ διαφεντεύει μονάχη της τὸ πριγκηπάτο. Ὁ ἀντρας της, ὁ μισοῦρ Φλωρὰν ντ' Αἰνώ, εἶναι λεβέντης καθαλάρῳ ἀπὸ τὴ Φλάντρα, λίγο μεγαλείτερος στὰ χρόνια ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου.

— Και τώρα πὼς κάθονται τοῦτοι οἱ δυὸ πὼς λὲς;

— Στὴν Ἀνδραβίδα, εὐλογημένε, πὼς εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ πριγκηπάτου.

Αὐτὲς κι ἄλλες τέτοιες κουβέντες ἔκαναν οἱ δυὸ συνοδοιπόροι καθὼς ἀνηφόριζαν πρὸς τοὺς λόφους μὲ τὶς γραμμένες καμπύλες πὼς κρατᾶνε στὴ χούφτα, πετράδι καλοδουλεμένο και κομφό, τὸ μικρὸ μοναστήρι μὲ τὴν ἐκκλησιά του. Ὁ ἥλιος εἶχε ψηλώσει κιόλας ὅταν ἔφτασαν ἔξω ἀπὸ τοὺς τοίχους του, τὶς μάντρες και τὰ περιβόλια. Μὰ δὲ μπήκανε στὴ θολωτὴ πύλη. Τὴν ἀφησαν δεξιά κι ἀνηφόρισαν ἀκόμα στὸ μονοπάτι πὼς ἔβγαζε ψηλότερα, σὲ μιὰ καλύδα. Αὐτὴν εἶχε διαλέξει ὁ Ἰλαρίωνας γιὰ κρυψῶνα τοῦ Νικηφόρου.

Εἶταν εὐκόλο νὰ τὸν πάρει στὴ μονή, ὅμως φοβόταν τὶς φλύαρες γλῶσσες τῶν ἄλλων καλογέρων. «Στὴν καλύδα δὲν ἀνεβαίνει ποτὲ κανένας τοὺς», εἶπε στὸν προστατευόμενὸ του... «κανένας ἔξω ἀπὸ μένα και τὸν τσοπάνη τῆς μονῆς καμμιά φορά. Τοῦτος ὅμως εἶναι ἐμπιστικός μου. Τοῦ εἶπα και σοῦχει ἔτοιμο στρώμα, φαί γιὰ μιὰ μέρα και νερό. Θὰ περάσεις λιγάκι σὰ σὲ φυλακή, μὰ πάλι ἐκεῖ θᾶσαι καλλίτερα πρὸς στὴ φυλακή τοῦ Πρεβεδοῦρου.»

Ἦχι, δὲν τὸν πείραζε ἡ μοναξιά τὸν Σγουρό, τὴν εἶχε συνηθίσει ἀπὸ μικρός. Βολεύτηκε ὅσο μπορούσε καλλίτερα στὸ καλογερίκῳ καλύδι, πλάγιασε στὸ στρώμα, ἄφησε τὸν Ἰλαρίωνα νὰ τοῦ ἀλλάξει τὸν ἐπίδεσμο πὼς εἶχε στὸ κεφάλι του κ' ὕστερα, μένοντας μόνος, σφάλισε τὰ μάτια του.

Ἡ λαθωματιά τὸν πονοῦσε και τὸν ἔκαιγε. Ἡ ἄσχημη νύχτα, τὸ πρῶινὸ ξύπνημα και τὸ μικρὸ ταξίδι τοῦ εἶχανε φέρει πυρετό. Φοβότανε πὼς δὲ θὰ μπορέσει οὔτε κι αὔριο νὰ ταξιδέψει, μὲ τὸν ἄσχημο μάλιστα τοῦτον καιρό, πὼς ὅλο και χειροτέρεο. Φυσοῦσε ἔξω ἀνήσυχος ὁ νοτιάς, ἡ γλιαρή του ἀνάσα, πὼς μύριζε χωματῖλα, χωνόταν ἀπὸ τὶς χαραμάδες μέσα στὸ καλύδι, και σύννεφα καταποδιαστά, δροματῖα, σκοτεινιάζαν κάθε τόσο τὴν ἡμέρα. Ἐκεῖ κατὰ τὸ μεσημέρι, ἔνιωσε κάποιον χέρι νὰ τὸν τραντάξει μέσα στὸ βαθύ του λήθαργο. Ἄνοιξε τὰ μάτια κ' εἶδε ἕνα κεφάλι ἀγριόμαλλο, ἀφύσικα μεγάλο, σκυμμένο πάνω του. Τὸ νόμισε γιὰ συνέχεια τοῦ ἀτέλειωτου βραχνᾶ του, μὴν ἀπὸ τὶς τρομαχτικὲς ἐκεῖνες μορφὲς πὼς, σὲ θεωρίες μακρόσυρτες, περνοῦσαν

ἀδιάκοπα πίσω ἀπὸ τὰ πυραχτωμένα του ματόφυλλα. Ἔκανε νὰ γυρίσει στὸ πλευρὸ, ὅμως ἀκούσε τὴ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, λαλιά χωριάτικη, ποὺ τοῦ ἔλεγε πραϋντικά :

— Εἶμαι ὁ τσοπάνος. Θέλεις τίποτα ;

Ἔγνεψε πὼς ὄχι, ἢ τὸ νόμισε. Ὁ στρούφουλας τῶν δνεύρων τὸν συνεπῆρε ἀμέσως στὴ ζαλιστικὴ του τὴ γυροβολή. Κι ὅταν ξανάνοιξε τὰ μάτια του, εἶδε μὲ κατάπληξη πὼς εἶταν βράδου.

Ὁ νοῦς του τώρα σὰ νὰ εἶχε ξελαγαρῦνει. Δίπλα του ἕνας ἄνθρωπος γονατισμένος, πρόσωπο καλοκάγαθο, γεροντικό, τοῦ ἔλεγε πὼς ὁ Ἀστρίτης βρίσκεται σ' ἀσφάλεια, στὸ στάβλο τοῦ μοναστηριοῦ. Ὁ ἄνεμος εἶχε κοπάσει, μυρωδιὰ ἀπὸ γῆ βρεμμένη γλιστροῦσε μέσα ἀπὸ τὸ μισκνοιχτὸ πορτόφυλλο, δροσιστικὴ.

— Βρέχει ; ρώτησε ἀνήσυχος δίχως νὰ ξέρει γιατί, καὶ τέντωσε ὑπερβολικὰ τὰ μάτια του.

— Ἐρριξε μιὰ ψιχάλα, ὁ καιρὸς εἶναι βαρῦς.

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του ἔνωσε τὸν ἑαυτὸ του ἔρημο, μακρυὰ ἀπὸ τὴ ζέστα τῆς γωνιάς, τοῦ σπιτιοῦ ποὺ τὸ θέρμαινε μὲ τὴν παρουσία τῆς ἢ μητρικῆ ψυχούλα τῆς βέργιας.

Στὸ τεφρὸ κάδρο τῆς πόρτας, πρόβαλε τώρα ἕνας ἴσκιος μαῦρος, ποὺ τὸ ἔφραξε. Ἀκούστηκε ἡ λαχανιασμένη ἀπὸ τὸν ἀνήφορο ἀνάσα τοῦ Ἰλαρίωνα κ' ἡ ἀτάραχη φωνὴ του ποὺ ἔλεγε :

— Μὴν ἀνάψετε λυχνάρη. Οἱ Φράγχοι ἀνακαλύψανε τὴ φεῦγάλα σου καὶ φέρνουν ἄνω - κάτω ὀλάκερη τὴν πολιτεία νὰ σὲ βροῦν.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ

Ο ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ξαναβαφτίζει τή γῆ, τή φρυμμένη ἀπό τὸ βαρὺ χνῶτο τοῦ καλοκαιριοῦ. Καινούργιος ἀστράφτει τότε ὁ οὐρανὸς στ' ἀπόδροχο, πυκνὰ μυρίζει τὸ παχύ, τὸ μεστωμένο χῶμα, κ' ἡ στερνὴ βλάστηση, τὸ ξερὸ χορτάρι, τὸ γυμνὸ δεντρί, λάμπουν μὲ καλοσύνη χερουδική, ἀπόδακρη.

Τέτοιοι εἶδε τὸν κόσμον ὁ Νικηφόρος ὁ Σγουρὸς τ' ἄλλο πρωτὸ πού βγήκε ἀπὸ τὸ καλογερικὸ καλύδι. Ὁ Ἀστρίτης τὸν καρτεροῦσε ἀνεδοκατεβάζοντας ἀνυπόμονα τὸ κεφάλι του, σὰ νὰ τὸν καλημέριζε, κι ὁ Ἰλαρίωνας τοῦ κρατοῦσε μὲ κόπο τὸ καπίστρι. Ἔσκαζε ὁ ἥλιος· ἀπὸ τὸν φαρδὺ κάμπο λιβανωτὲς ἀνάσες ἀνέβαιναν, ἀνά-

σαινε ὁ ἀέρας μύρο δροσερό. Τὸ παιδάριο πήδηξε στὴ σέλλα, χούφτιασε τὰ χαλινάρια.

— Στὸ καλὸ! τοῦ φώναξε ὁ καλόγερος.

Ὅμως ἡ φωνή του, πού κάτι πρόσθετε ἀκόμα, χάθηκε πίσω, στὴν ἀπόσταση. Ὁ καβαλάρης χυμοῦσε τὸν κατήφορο· λὲς καὶ τὴν ἔρριχνε πάνω ἀπὸ τὸν ὄμο του τὴ φωνὴ τούτη, μαζί μὲ τὸ ταμπάρο πού φτεροκοποῦσε, καὶ μὲ τίς θύμισες, νὰ μὴν τὸν ἐμποδίζει. Μονάχα τὴν κουούλα του κατέβασε πάνω στὰ φρύδια, μὴν τοῦ τὴ ρίξει ὁ ἀνεμος καὶ φανεῖ ὁ ἐπίδεσμος τοῦ μετώπου.

Τὸ φευγαλέο γνέψιμο τοῦ χεριοῦ του, σημεῖο ἀποχαιρετισμοῦ, ἔσβησε γοργὰ στὸν ἀέρα.

Κάλπασε πρώτα ἴσια μπροστά, κατεβαίνοντας τὴν ἀπαλὴ πλαγιὰ τοῦ λόφου. Εἶχε ἀφήσει λεύτερο τὸ ζῶο, χαλαρὰ τὰ ρέτενα, νὰ χαρεῖ τὴν ἀπεραντοσύνη. Κάλπασε ὄλο πρὸς τὰ βόρεια, παρατώντας ἀριστερὰ καὶ πίσω τὴν κλειδωμένην στὰ κάστρα τῆς πολιτεία, τὸ λιμιῶνα, τὸν κόρφο, τοὺς βάλτους, τίς λεῦκες, τὰ βοῦρλα ὅπου εἶχε κρυφεῖ προχτὲς ὁ Καφούρης, τὴ θύμιση τῆς Μπιάνκας, τὴν ὡς τὰ σήμερα ζωή. Ἐφερε βόλτα τὴν πλατεία γαλαζωπὴ γλῶσσα τοῦ κόρφου. Ἀνεπαίσθητα ὁ δρόμος του λόξευε, ἀγκαλιάζοντας τὸ γιαλὸ. Καὶ σὰν ὁ δῖσκος τῆς στεριάς

νά έστριβε κάτω από τις φτερωμένες όπλές του 'Αστρίτη, βρέθηκε σε λίγη ώρα μακρυνά, αντίκρυ πιά στ' 'Ανάπλι.

Τό έβλεπε τώρα νά ξεμακραίνει άριστερά, νά χωνεύει στον δρίζοντα, σκυθρωπό μέσα στον ύγρό Ισκιο των βράχων, άποτραβηγμένο με δυσπιστία στα ριζά τους, σά σκορπιός. Τό έχανε πίσω από τον ώμο του και μαζί άπολησημονούσε τις δύσκολες ώρες, τον κατατρεγμό, τή νύχτα του ρεσάλτου μέσα στα στενορρύμια, τήν πρωινή φευγάλα, τήν καταδίωξη που του στήσανε. 'Ο 'Ιλαρίωνας τον είχε προειδοποιήσει: «'Όσο δέ θάχεις βγει από τά χώματα του δουκάτου, 'Ανάπλι κι 'Αργος, μη νομίσεις τον έαυτό σου άσφαλισμένο. 'Ο Πρεβεδούρος θά φάει τά σίδερα νά σε βρει. Μά και πάλι, σά μπεις σό πριγκηπάτο των Βιλλαρδουίνων, φυλάξου κ' έχε τό μάτι σου άγρυπνο. Οι Φράγκοι ξεθαρέψανε βλέποντας τον Ντελιούρια νά σηκώνει άγκυρα για τ' άνοιχτά. Σέ θα ρουνε πάντα συνεννοημένο μαζί του, λοιπόν έχουν όλοι τους συμφέρο νά σε ξεπαστρέψουν όπου σε βρούν.»

Τά ξεχνούσε. 'Ο άνεμος έρχόταν με γρήγορες, κοφτές ριπές νά του δροσίσει τό μέτωπο αντίκρυ, τά βουνά τής Μεσαρέας του άνοίγανε τήν άγκαλιά τους. Με τις πρωινές αύρες του πελάγου, γέρνανε πάνω στους δχτους λεπιδωτές οι καλάμιές. Στράφηκε για στερνή φορά και κοίταξε τ' 'Ανάπλι. Είχε ζαρώσει όλότελα τώρα στον πηχτό Ισκιο των βράχων, και τό θαλασσινό του κάστρο, άγγιγμένο από τον ήλιο, ρόδιζε, φλογιζόταν. 'Η 'Ακροναυπλία άγκίστρωνε τό κεντρί της μέσα στην άστραφτερή πλάκα τής θάλασσας. 'Απέστρεψε τό κεφάλι του και πιά δέν κοίταζε παρ' ίσια μπροστά.

Διαβάτες, ίσαμε τώρα, έλάχιστους είχε συναντήσει. Είταν οι συνηθισμένοι μονάχα του πρωίνου, όπως και χτές που έβγαينه με τον 'Ιλαρίωνα από τ' 'Ανάπλι. Χωριάτες που πηγαίνανε στα χωράφια νά όργώσουν, πραματευτήδες με μουλάρια φορτωμένα πανικά, δυδ-τρείς βουργησηόοι έμποροι, καμαρωτοί και βαρυσήμαντοι, με τους μακρυσές τζουμπέδες τους, τά τουρλωτά μπαμπακερά σκιαδιά. Ταξιδεύανε καθισμένοι γυναίκεια πάνω σε μουλές πλουμιστές. 'Ενας ζογκλάτορας, εύκολογνώριστος από τό παρδαλό ρούχο του, τά θρασεμένα κι άθλια γένεια, έρχότανε κατά τ' 'Ανάπλι καθάλα σε γαϊδούρι κοκκαλιάρικο. Ψιλοτραγουδούσε του καλού καιρού, με φωνή βραχνή, σε γλώσσα φράγκικη, και τό ξεδοντιάρικο στόμα του έχασκε σάν πληγή.

Παρ' όλη του τήν παιδίαστική άνεμελιά, ό Σγουρδός εύχαριστήθηκε που ως τώρα δέν είχε καθόλου συναπαντηθεί μ' άρματωμένους. Οι συμβουλές του 'Ιλαρίωνα αντίλαλούσαν ακόμα στ' αυτιά του. 'Η θάλασσα είχε κρυφτεί πίσω, ό κάμπος σώθηκε. Με τά ρέτενα κρατημένα στη γροθιά του, πορευόταν κανονικά τώρα, άνηφορίζοντας τό βουνήσιο δρόμο, μέσα σε μενεξελιά, δροσερή σκιά. Δέ μύριζε πιά τό άλμυρό χνῶτο τής θάλασσας, στον άέρα διάνευε μύρο άνάλαφρο από θυμάρι. Δεξιά-ζεβδά του, σγουραίνουνε τό ρουμάνι τά πουρνάρια. Πάνω από τό κεφάλι του φτερούγι:σε ένα κοπάδι άγριοπερίστερα.

Κοντά τό μεσημέρι, νιώθοντας τήν δρεξη νά τον κεντάει γερά, άνοιξε, δίχως νά σταθει, τό σακκούλι του κ' έβγαλε από μέσα τή φρέσκια μυτζήθρα που του είχε δώσει ό καλόγερος, έκοψε ένα κομμάτι

ψωμί σταρένιο του μοναστηριού κι άρχισε νά τρώει. Ἡ ψυχή του εἶταν ανάλαφρη, ἐνιωθε τὸ αἶμα νά μυρμηγκιάζει ἠδονικὰ στὶς χλωρὲς του φλέβες. Λαστιχάροντας λικνιστικά, μὲ τὸ ρυθμικὸ βάδισμα τοῦ Ἄστρίτη, μάντευε νά ξυπνάει μέσα του κάτι σὰ διάθεση γιὰ τραγοῦδι. Χαμογέλασε δίχως λόγο φανερὸ καὶ βάλθηκε, τρώγοντας, νά σιγοψέλνει. Στὸ μνημονικὸ του τριγύριζαν τὰ κοντάκια πού εἶχε μάθει ἀπὸ μικρὸς, συντροφιά μὲ τὴ βάγια του καὶ τὸ μοναδικὸ του δάσκαλο. Στὸ μεταξύ, ἔτσι καθὼς γίνεται ὕστερα ἀπὸ τὰ πρῶϊμα πρωτοβορῶχια, ἡ μέρα ἔπιανε νά ζεσταίνει, ἡ ἀνάσα τοῦ Ἄστρίτη βάραινε. Συλλογίστηκε πὼς τὸ ἀκριβὸς του φαρὶ θὰ διψοῦσε. Κοίταξε γύρω ἀναζητώντας μηχανικά, στὴ βουνήσια στέγνα, καμμιά πηγὴ.

Δὲν τὰ ἤξερε κείνα τὰ μέρη. Πρῶτῃ φορὰ ξανανοιγότανε τόσο πολὺ ἀπὸ τὸν τόπο του κ' ἡ ἀπλὴ τούτῃ ἀπορία τὸν ἔκανε νά προῖδεαστεῖ κιόλας τίς ἀναπάντεχες δυσκολίες ἐνὸς μεγάλου ταξιδιοῦ. « Κάποιοι πρέπει νά ρωτήσω, συλλογίστηκε, κανένα διαβάτη. . . » Ὅμως διαβάτες εἶχε πάψει ἀπὸ ὦρα νά συναντάει, ὁ δρόμος φιδοσερνόταν ἀδειανὸς μπροστά του, λόξευε καὶ τρύπωνε πέρα, στὴ μσχάλη τοῦ ἀγνωροῦ βουνοῦ. Ἡ πρώτη τούτῃ ἀναποδιά, τὸν φούρκισε.

Τὸ χειρότερο εἶταν ὠστόσο πού ἀρχίζε τώρα κι αὐτὸς ὁ ἴδιος νά διψάει. Μαζί του δὲν εἶχε παρὰ τὴν τσότρα μὲ τὸ κρασί πού τοῦ κρέμασε στὴ ζώνη ὁ Ἰλαρίωνας. Τὴ σήκωσε κ' ἤπιε. Τὸ φάρμακο εἶταν χειρότερο ἀπὸ τὸ κακὸ, γιατί σὲ λίγο ἡ δίψα του ζύπνησε δυνατότερη. Μιά σκέψη τότε, πού τοῦ ἔφεξε στὸ νοῦ, ἔμοιασε ἀληθινὰ ἐμπνευση θεία: « Θὰ κοιτάζω τὰ πατήματα τῶν φαριῶν στὸ δρόμο, στοχάστηκε, κι ὅπου τὰ ἰδῶ νά κόβουν κατὰ τὸ βουνό, θὰ τ' ἀκολουθήσω. Δὲ μπορεῖ παρὰ νά πηγαίνουν σὲ πηγὴ! »

Ἔσκυψε καὶ κοίταξε τὸ δρόμο. Κανένα ἀχνάρι. Τὸ λιγοστὸ χῶμα τοῦ μονοπατιοῦ εἶχε πιεῖ τὴ νυχτερινὴ βροχή, ὁ ἥλιος τὸ εἶχε στεγνώσει. « Ἀναποδιά στὴν ἀναποδιά! », συλλογίστηκε σφιγγοντας τὰ δόντια του μὲ πείσμα. « Δὲ μένει ἄλλο: πρέπει νά ρωτήσω κανένα στρατοκόπο, τὸν πρῶτο πού θὰ βρῶ. . . » Ἐκανε τὴ σκέψη τούτῃ ἀκόμα, ὅταν ἄκουσε καθαρὰ πίσω του τὸ σύνταχο ποδοβολητὸ ἀλόγων.

Τράβηξε τὰ ρέτενα τοῦ Ἄστρίτη, νά τὸν σταματήσει, σύγκαιρα ὅμως, ψυχόρημα, κάτι ἀλαφιάστηκε μέσα του, σκοτεινά. Εἶταν ἄραγε ὁ βιαστικὸς, ὁ ταραγμένος ρυθμὸς τοῦ καλπασμοῦ πού ζύγωνε; Εἶταν τ' ἀνήσυχια προαισθήματα τοῦ Ἰλαρίωνα; Κοίταξε πίσω του καὶ δὲν εἶδε κανένα: οἱ καθαλαρέοι δὲν εἶχαν ἀκόμα στρίψει τὴν ἀγκωνὴ τῆς πλαγιάς. Μηχανικά, ζήτησε γύρω ἕνα πρόχειρο καταφύγιο. Δεξιά, σὲ μικρὴ λαγκαδιὰ μέσα, ξεχώρισε ἕνα σμάρι πλατάνια. Ὁ Ἄστρίτης γύριζε κιόλας κατακειθε, τραβοῦσε ἐπίμονα τ' ἀριστερὸ του ρέτενο. Τὸν ἄφησε λεύτερο, βγήκε ἀπὸ τὸ μονοπάτι καὶ κατηφόρισε τριποδίζοντας στὴ λαγκαδιὰ.

Εὐχάριστη ἐκπληξὴ τὸν περίμενε ἐδῶ. Πίσω ἀπὸ τὸ δαντελωτὸ κίτρινο παραπέτασμα πού κρεμοῦσαν οἱ φυλλωσιὲς τῶν δέντρων, σὲ μσχάλη τοῦ βράχου μέσα, ἕνα κεφαλᾶρι ἀνάβλυζε. Δίπλα, τρία ἄλογα σταματημένα, βοσκοῦσαν ἀτάραχα. Ξεχώρισε μαζί καὶ τοὺς καθαλαρέους πού εἶχαν πεζέψει δίπλα στὴν πηγὴ.

Τὴν ἴδια στιγμή, πάνω στὸ δρόμο, ἄκουσε τ' ἄλογοκρότημα νὰ ζυγώνει, ἀστραπή, νὰ βροντάει κοντινὸ καὶ νὰ περνάει. Κοίταξε μὲς ἀπὸ τὰ κλαριά. Εἶτανε δυὸ σεργιάντες.

Δὲν τοῦ ἄρρεσε αὐτό. Δυὸ σεργιάντες ποὺ ταξιδεύουν, δὲν εἶναι βέβαια πράμα καταπληχτικὸ. Ἡ βιάση ὅμως ἐκείνη, ὁ καλπασμὸς μέσα στὸ βουνό... Δὲ μοιάζανε σὰν κάτι νὰ κυνηγᾶνε; Ἀνάσανε μ' ἀνακούφιση ποὺ δὲν τὸν εἶχανε συντύχει καὶ στράφηκε στοὺς ξένους τῆς πηγῆς.

Εἶτανε κ' ἐκεῖνοι Φράγκοι. Στὴν ἀσάλευτη σκιά τῶν φυλλωμάτων, τὴ μελωτὴ κι ἀσάλευτη σκιά τοῦ μεσημεριοῦ, τοὺς εἶδε νὰ στέκονται ἀτάραχοι, σὰ ναρκωμένοι. Μιά σχιγιά δρόμος τὸν χώριζε ἀπὸ τὴ γούβα τοῦ κεφαλαριοῦ κι ἀπὸ τοὺς ξένους. Ὁ ἕνας εἶτανε καθισμένος πάνω σὲ χαμηλὸ βράχο, ὁ ἄλλος δίπλα του ὀρθός. Γύρω ἀπλώνεται βαθειά, ἡ βουνήσια γαλήνη.

Ἀργά-ἀργά, δισταχτικὸς πάντα, κατέβαινε μὲ τὸν Ἀστρίτη τὴ μαλακὴ πλαγιά. Δὲν τὸν εἶχαν ἀκούσει νᾶρχεται ἀκόμα, ἢ δὲ γνοιάστηκαν, γιὰτὶ δὲ στρέψανε καθόλου τὸ κεφάλι. Ὅσο πήγαινε ὅμως ἐκεῖνος, τοὺς ξεχώριζε καλλίτερα. Εἶτανε σπαθοφόροι, τὸ εἶδε μὲ τὸ πρῶτο. Ὁ καθιστός, παιδάριο ὡς εἰκοσιπέντε τὸ πολὺ χρονῶν, εἶχε τὸ κεφάλι του ξεσκουφωτο, τὴν κουκούλα τῆς ἀτσαλόπλεχτης μάλλιας του ἀναριγμένη στὴ ράχη. Τὰ μαλλιά του, ξανθὰ κι ἀεράτα, σὰν πουπουλένια, κατέβαιναν στοὺς ὤμους του μ' ἀπαλὸ κυματισμό. Τὸ τριγωνικὸ του πρόσωπο, διάφανα γλωμό, στηριζόταν μὲ τὸ πηγούνι στὸ δεξὶ του χέρι ἐνῶ ὁ ἀγκῶνας ἀκουμποῦσε πάνω στὸ γόνατο. Ἀνάμεσα στὰ πόδια του, ποὺ τὰ σκέπαζε μακρὰ διχτάτη μάλλια, ἔνα σκουτάρι μεγάλο, στὸ μισὸ μπόι ἀνθρώπου, εἶταν ἀποθεμένο τὰ σματωμένα χρώματά του γυάλιζαν φρέσκα στὴ σκιά: Ἀστὴρ ἐπιφάνεια χωρισμένη στὰ τέσσερα ἀπὸ πλατὺ γαλάζιο σταυρό.

Τὸν ἄλλον, ὁ Σγουρός δὲν τὸν ἔβλεπε παρὰ μόνον ἀπὸ τὴ ράχη. Εἶταν ὀρθιος, δίπλα στὸ ρυάκι, καὶ μὲ κάτι καταγινόταν. Ἡ μάλλια του, αὐτόν, τὸν σκέπαζε ὀλάκερον φοροῦσε στὸ κεφάλι τὸ κωνικὸ του φαλακρὸ κράνος.

Εἶχε ἰδεῖ ἀρκετοὺς Φράγκους, ἀπὸ μικρός, στ' Ἀνάπλι, ὁ Σγουρός. Ἦξερε πῶς δὲν ἀγαπᾶνε πολὺ τὸ συγχρωτισμὸ μὲ τοὺς ντόπιους, βουργήσεους ἢ βιλάνους. Κρατοῦνε πάντα μιὰ περήφανη ἀπόσταση. Αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς δυὸ, μὲ τὴν πρώτη ματιά, τοὺς χαραχτήρισε: Εἶταν ἱππότης ὁ καθιστός καὶ σκουταράτος τοῦ ὀρθιος.

— Προσκυνῶ σας, λέει ζυγώνοντας, μὲ φωνὴ καθαρὴ, θαρετὴ κι ἀδιάφορη.

Ὁ σκουταράτος γύρισε ἀπότομα, ξαφνιασμένος, τὸν κοίταξε καὶ δὲν ἀποκρίθηκε. Ὁ ἱππότης, ποὺ ἔμοιαζε χαμένος σ' ἀφηρημάδα ἢ ῥέμβη, σήκωσε ἤσυχα τὰ μάτια του, καὶ κούνησε τὸ κεφάλι, ἀνταποδίνοντας βουδὰ τὸ χαιρετισμό. Τὰ μάτια του εἶταν γαλάζια, στὸ ἴδιο χρῶμα μὲ τὸ σταυρὸ τοῦ σκουταριοῦ.

Τὸ ρυάκι, ποὺ φλοῖσχιζε ἀνάμεσα στις πέτρες, τράβηξε τὸν Ἀστρίτη. Πέζεψε ὁ Νικηφόρος, γονάτισε, καὶ πλάϊ-πλάϊ μὲ τὸ φαρί του ἦπτε ἄπληστα κι αὐτός. Οἱ δυὸ ξένοι δὲ μιλοῦσαν. Ὅταν τὸ ρωμιό-

πουλο σηκώθηκε, είδε τὸ σκουταράτο νὰ γυαλίζει τὸ πόμολο τοῦ σπαθιοῦ του, ρίχνοντας σύγκαιρα καὶ σ' αὐτὸν κλεφτὲς ματιές. Ὁ νεαρὸς ἱππότης δὲ σάλευε καθόλου· εἶχε βυθιστεῖ πάλι στὴ ρέμβη του καὶ ἔμοιαζε νὰ ἔχει ξεχάσει κιόλας τὴν παρουσία τοῦ ξένου.

Εἶταν ἕμορφο τὸ μέρος, ἤσυχο καὶ δροσερό. Ἄχ! νὰ ξαπλωθεῖς ἐδῶ, κάτω ἀπὸ τὰ μεγάλα δέντρα, νὰ πλέξεις τὰ δάχτυλά σου πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι, νὰ μισοκλείσεις τὰ μάτια σου καὶ νὰ τεντωθεῖς, λίγες στιγμές. . . Ὅμως ὄχι, εἶτανε χρεῖα νὰ συνεχίσει τὸ ταξίδι του. «Ὅσο πιὸ μακρὰ ἀπὸ τὰ χῶματα τοῦ δουκάτου πᾶς, τόσο καλλίτερα», εἶχε πεῖ ὁ Ἰλαρίωνας. Κάθε ἄργητα εἶταν επικίνδυνη, ἔπρεπε νὰ ξεκινήσει. Μὲ κρυφὸ στεναγμὸ, χτύπησε χαϊδευτικά τὸ σῆροκο τοῦ Ἄστρίτη καὶ ἔπιασε νὰ τοῦ σφίξει τὴν ἰγγλα. Τὴν ἴδια στιγμή, ὁ σκουταράτος, ἀντρας ψηλὸς μὲ μακρὰ κρεμαστὰ μουστάκια, ἀπλωσε τὸ χέρι καὶ τοῦ ἐγενεψε νὰ σταθεῖ.

Τὸ μάτι του — τὸ εἶχε προσέξει ὁ Σγουρὸς — ἀπὸ λίγες στιγμὲς περιεραζόταν λιμπιστικά τὸν Ἄστρίτη. Στάθηκε δίχως νὰ μιλάει καὶ τύλιξε πάλι τὸ περήφανο ζῶο μὲ μιὰ γοργὴ ματιά· κοίταξε καὶ τὸν ἱππότη, πὺρ ρέμβαζε πάντα. Ὑστερα, στὸ Ρωμιό, μὲ τραχεῖα φωνή:

— Πόσο τὸ πουλᾶς; ρωτᾶει φράγκικα.

Τὴν καταλάβαινε τὴ γλῶσσα ὁ Σγουρὸς: «Ὅλοι τους, Ρωμιοὶ καὶ Φράγκοι, εἶχανε μάθει ἄκρες-μέσες νὰ συνεννοοῦνται. Τὸ αἶμα τοῦ ἀνέβηκε στὸ κεφάλι καὶ ἡ ἀνάσα του κόπηκε.

— Δὲν τὸ πουλῶ, ἀποκρίνεται ρωμεῖκα, μὲ δόντια σφιγμένα.

Ὁ σκουταράτος ξαφνιάστηκε. Γυρίζοντας ὅμως ἐπιτήδεια τὴν ἀπορία σὲ καταφρόνια, χαμογέλασε ψυχρὰ, σήκωσε τὸ χέρι του καὶ ἄρπαξε τὸ σαγιὸν τοῦ φαριού, νὰ τοῦ κοιτάξει τὰ δόντια.

Μ' ἓνα γερὸ τίναγμα τοῦ κεφαλιοῦ ὁ Ἄστρίτης λευτερώθηκε ἀπὸ τὸ προσβλητικὸ ἄγγιγμα.

— Κράτησέ το! προστάζει ξαναμμένος ὁ σκουταράτος τὸν Σγουρό.

Ἄρπαξε πάλι τὸ καπίστρι καὶ δοκίμασε ὁ ἴδιος νὰ δαμάσει τὸν Ἄστρίτη· μάτια.

— Κράτα το! ξαναφωνάζει μὲ πείσμα.

Ἄστραπὴ πέρασε μὲς ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ Σγουροῦ ἡ σκέψη. Τοῦ τραβῶ τώρα μιὰ, κατάμουτρα, τὸν ζαλίζω καὶ ὕστερα πηδῶ στὴ σέλλα, δίνω μιὰ σπιρουνιά καὶ μὲ χάνει ἀπὸ τὰ μάτια του. . .

Μὰ δὲν πρόλαβε.

— Τί τρέχει; ρώτησε φράγκικα μιὰ καινούργια, ἤσυχη φωνή.

Ὁ σκουταράτος, δίχως ν' ἀφήσει τὸ καπίστρι, εἶχε γυρίσει στὸν ἀφέντη του. Σκύβοντας στ' αὐτὴ, τοῦ μίλησε γοργὰ καὶ χαμηλόφωνα· μαζί τοῦ ἔδειξε τὰ τρία ἄλογα τὰ δεμένα πιὸ πέρα. Ὁ ἱππότης ἐγενεψε μὲ τὸ κεφάλι του ἀρνητικά, γυρίζοντας δῶθε-κεῖθε τὸ πρόσωπο καθὼς τὸ συνηθίζουν γιὰ νὰ ποῦν «ὄχι» οἱ Φράγκοι.

— Μὰ εἶναι λαθωμένο! ἐπέμενε ὁ σκουταράτος, δείχνοντας πάλι τὰ δικά τους, τὰ δεμένα ἄλογα. Ὁ Σγουρὸς κοιτάζει καὶ αὐτὸς καὶ βλέπει πῶς, πραγματικά, τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ τρία, πὺρ εἶτανε φορτωμένο μ' ἀποσκευές, εἶχε τὸ ζερβὶ του γόνατο δεμένο.

— Ὅχι, λέει ἤσυχα καὶ σταθερὰ ἡ αὐστηρὴ φωνὴ τοῦ ἱππότη.

Ἄνασσε δὲ Σγουρός. Ἄνασσε, καὶ μαζί ἓνα φούντωμα χαρᾶς, εὐγνωμοσύνης, συναίσθημα ἀκαθόριστο, γιὰ τὸ ξένο παλληκάρι, τοῦ ρόδισε τὰ μάγουλα. Στύλωσε πάνω του λαμπερὰ τὰ μάτια, νὰ τὸν εὐχαιριστήσῃ βουδά. Ὅμως ὁ γαλανὸς ἱππότης κοιτάζε ἄλλου πάντα.

Ὁ σκουταρᾶτος ἀναγκάστηκε ν' ἀφήσῃ τὸν Ἀσπρίτη, ὁ ἱππότης σηκώθηκε.

— Πᾶμε, λέει μὲ τὴν ἡρεμὴ φωνή του. Ἀνέβασε τὴ διχτάτη κουκούλα στὸ κεφάλι του, πήρε ἀπὸ δίπλα του τὸ κράνος καὶ τὸ φόρεσε. Εἶτανε κωνικό, κατάστιλβνο σὰν καθρέφτης, καὶ στὰ πλάγια του φουτρώνανε ξεδιπλωμένες δυὸ φτεροῦγες ἀτσάλινες. Τὸ κορμί του, ἔτσι ἀρματωμένο, φάνταζε ψηλόλιγνο. Πάνω ἀπὸ τὴν ἀλυσιδωτὴ μάλλια του μὲ τοὺς ἀμέτρητους φίνους κρίκους, φοροῦσε ἐπιλωρῖκι ἄσπρο καὶ μακρὺ, δίχως μανίκια. Στὸν ἀριστερὸ του ὦμο εἶτανε ραμμένος ἓνας μεγάλος κόκκινος σταυρός.

Καβαλίκεψαν. Ὁ Σγουρός εἶχε σταθεῖ νὰ τοὺς κοιτάξῃ. Τράβηξε πρῶτος ὁ ἱππότης καὶ ἀκολούθησε ὁ σκουταρᾶτος σέρνοντας ξοπίσω του τ' ἄλογο μὲ τίς ἀποσκευές. Θὰ ἔρχονταν ἀπὸ μακρυνὸ ταξίδι. Τὰ πράματά τους εἶτανε σκεπασμένα μὲ ὑφαντὰ βαγδατιά. Προχώρησε πρῶτος ὁ νεαρὸς ἱππότης, ἀνέβηκε τὴ λαγκαδιὰ καὶ πήρε τὸ μονοπάτι. Τραβούσανε δεξιά, κατὰ τὴ Μεσαρέα, ὅπως καὶ ὁ Σγουρός. Τὰ βήματα τῶν ἀλόγων ἔσθηναν λίγο-λίγο, ἢ σιωπὴ ἀπλωνότανε πάλι γύρω, ἢ σιωπὴ τοῦ βουνοῦ. Κ' ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὰ κλαδιά, τὸ ρωμιόπουλο ἔβλεπε νὰ ξεμακραίνει, μικραίνοντας δλοένα, ὁ ζωγραφισμένος πάνω στὸ βαρὺ σκουτάρι γαλανὸς σταυρός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΝΥΧΤΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

ΡΗΚΕ τὸ πανδοχεῖο δεξιά του, ἀκριβῶς ὀπῶς τοῦ εἶχε πεῖ ὁ Ἰακρίωνας. Ἐδῶ θὰ εἶχε σανὸ γιὰ τὸν Ἀστρίτη, φαί γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ κρεβάτι νὰ περάσει τὴ νύχτα. Ὑστερα, χαράματα, θὰ ξεκίνοῦσε πάλι.

Νύχτωνε. Οἱ πλαγιές τοῦ βουνοῦ, ζερβόδεξα, εἶχανε βουτηχτεῖ κιόλας σὲ σκιά μουχνή, ἐνῶ ὁ φαρδὺς οὐρανός, πάνω, ἔφεγγε ἀκόμα μὲ τὴ γαλατερὴ χλωμάδα τοῦ σούρουπου. Πίσω, κατὰ τὴν ἀνατολή, ἕνα - δυὸ ἀστέρια ἀνάθανε κιόλας. Κοίταξε τὸ πανδοχεῖο. Εἶτανε σπῆτι δίπατο, παμπάλαιο, χτισμένο μὲ τεφρὴ πέτρα τοῦ βουνοῦ, δίχως ἐπίχρισμα κανένα. Ἡ θολωτὴ του πόρτα, μεγάλη γιὰ νὰ περνᾶνε ἄλογα ἢ καὶ

καρρότσες ἀκόμα, ἔχασκε σκοτεινὴ τὰ παράθυρα, καφασωμένα μὲ σίδερα ἀπόξω, μορράζανε στραβά.

Μπήκε δίχως νὰ πεζέψει καὶ στάθηκε στὴ μέση τῆς πλακοστρωμένης αὐλῆς. Γύρω βασίλευε ἀφάνταστη ἀκαταστασία, πού ἦ σκιά τῆς νύχτας τὴ μπερδεύε περισσότερο. Ξεχώρισε βραδέλια σωριασμένα, ἕνα τσακισμένο — μὲ τρεῖς μονάχα ρόδες — κάρρο, κούτσουρα γιὰ φωτιά, πάγκους πεταμένους τ' ἀνάσκελα, σκιοινιά μὲ ροῦχα τῆς μπουγάδας ἀπλωμένα. Σκιῆς ἀνθρώπων πῆγαιναν κ' ἔρχονταν μέσα σ' ἕλο τοῦτο τ' ἀνακάτωμα, κ' οἱ φωνές τους, ἄλλες ρωμείκες, ἄλλες φράγκικες, χουγιάζανε δίχως εἰρμὸ καὶ νόημα. Μιὰ πόρτα ἀνοίξε, ξανάκλεισε, ρίχνοντας στὸ ἐνδιάμεσο βλεφάρισμα μιὰ λάμψη φωτιᾶς θαμπωτικῆ. Πυκνὸς καπνὸς κυλίστηκε στὸν ἀέρα, φέρνοντας τὴν πνιγερὴ μυρωδιά ἀπὸ κρέατα ψημένα.

Πέζεψε ἀπορώντας ποῦ νὰ τραθήξει κ' ἔπιασε τὸν Ἀστρίτη ἀπὸ τὸ χαλινάρι, δύσπιστος. Τὰ μάτια του σιγὰ - σιγὰ συνήθιζαν, ὅμως πύκνωνε μαζί, σὰ βιαστικὸ τῶρα, καὶ τὸ σκοτάδι. Κάποιο παιδὶ πέρασε δίπλα του, γοργά, κρατώντας ἀγκαλιὰ ἕνα χοντρὸ λαγγῆι. Τὸ φώναξε μὰ δὲν πῆρε ἀπόκριση. Τράθηξε τότε, ἀγαναχτισμένος, στὰ στραβά, καὶ βρέθηκε μπροστὰ στὴν πόρτα ποῦ εἶχε ἰδεῖ λίγο πρὶν ν' ἀνοίγει. Ἐσπρωξε τὸ πορτόφυλλο, μισόκλεισε τὰ μάτια του τυφλωμένος. Μὲ κομμένη ἀνάσα

ἀπὸ τὸν καπνὸ, εἶχε ἀναγκαστεῖ νὰ τραθηχτεῖ πίσω. Δυὸ - τρεῖς φωνῆς τὸν ἀποπήρην.

— Ποῦ εἶν' ὁ ξενοδόχος; ρωτάει δίχως καθόλου νὰ βλέπει.

Ἕνας Ἰσκιος πελώριος ἔφραξε τὸ λαμπάδιασμα τοῦ φούρνου κ' ἤρθε καταπάνω του.

— Τί δρίζεις;

— Εἶμαι ξένος, ταξιδεύω. Θέλω σανὸ γιὰ τὸ φαρί, γιὰ μένα φαί, κ' ἓνα κρεββάτι.

Ὁ ξενοδόχος κατέβηκε στὸ σκαλοπάτι σφαλώντας πίσω του τὴν πόρτα. Μυρωδιὰ χασάπικου, ἀπὸ σφαχτὰ ὦμά κ' αἷμα ζεστό, ἀνάδινε τὸ παχύσαρκο κορμί του. Σφούγγισε μηχανικὰ τὰ χέρια στὴν ποδιά του κ' ἔπιασε τὸ χαλινάρι τοῦ Ἀστρίτη.

— Ἄφησέ το καὶ περίμενε.

— Ὅχι, θέλω νὰ ἰδῶ ποῦ θὰ τὸ βάλεις! Εἶναι φαρί ἀκριβό, σπάνιο.

Ἀκολούθησε τὸν ξενοδόχο στὸ στάβλο ζαλίζοντάς τον μὲ συστάσεις γιὰ τ' ἄλογο, δηγίγες κὶ ἀκόμα κ' ὑπονοούμενες φοβέρες.

Εἶταν ἡ πρώτη φορά πού ἐμπιστευόταν τὸν Ἀστρίτη σὲ ξένα χέρια. Στὰ στερνά, σοφίστηκε νὰ θαμπώσει τὸν ξενοδόχο γιὰ νὰ τὸν κἀνει ἔτσι περισσότερο προσεχτικό:

— Ποῦθε εἶσαι;

— Ἀπὸ δῶ.

— Δηλαδῆ;

— Ἀπὸ δῶ πού βλέπεις! Τὸ πανδοχεῖο τοῦτο τῶχε ὁ πατέρας μου, κὶ ὁ πατέρας τοῦ πατέρα μου. Ἐδῶ μὲ γέννησε ἡ μάνα μου, κ' ἐγὼ πάλι ἐδῶ θ' ἀφήσω τὰ παιδιὰ μου.

— Ξέρεις τὸ Μυτζηθρά;

— Ἐχω ταξιδέψει ἐκεῖ. Πᾶνε χρόνια.

— Τότε θ' ἔχεις βέβαια ἀκουστὰ γιὰ τὸν ἄρχοντα Σγουρομάλλη.

— Ποιὸς εἶναι ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης;

Κρύωσε ἡ καρδιά τοῦ Σγουροῦ.

— Ἄς εἶναι... Νὰ ξέρεις μονάχα πὼς κ' ἐγὼ πού μὲ βλέπεις εἶμαι ἄρχοντας!

Κατάλαβε στὸ σκοτάδι τὸν ξενοδόχο πού τὸν κοίταζε ξαφνιασμένος, κ' ὕστερα τὸν ἄκουσε νὰ πατάει γέλιο χοντρό.

— Οἱ ἄρχοντες δὲν ταξιδεύουν μονάχοι τους, παλληκάρι μου. Σέρνον ξοπίσω τους δούλους καὶ παραδούλους. Μὲ τὸ συμπάθειο κιόλας...

Βγήκαν ἀπὸ τὸ στάβλο.

— Νὰ ἰδοῦμε ποῦ θὰ σὲ οἰκονομήσω τώρα γιὰ ὕπνο, λέει ὁ ξενοδόχος. Ἀπόψε μοῦ πέσανε πολλοὶ πελάτες.

— Θέλω νὰ κοιμηθῶ σὲ κάμαρα μοναχική.

— Αὐτὸ βγάλ' το ἀπὸ τὸ νοῦ σου! Ἐδῶ δὲν εἶναι παλάτι, παλληκάρι μου· πανδοχεῖο εἶναι. Νᾶσαι εὐχαριστημένος ἂν σοῦ βρῶ κανένα χαμοκούμπι νὰ πλαγιάσεις.

— Τί ἔκανε λέει;

— Κεῖνο πού ἄκουσες. Μιά κάμαρα ἔχω μοναχική, γιὰ κἀνα περστικὸν ἄρχοντα, καὶ τὴν ἔδωσα σ' ἓνα Φράγκο καθαλάρο.

Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ καθαλάρος;

Ὁ Σγουρός ζητάει τὰ διακριτικά του, καὶ μὲ κάποια χαρὰ ἀνεξήγητη μαντεύει πῶς εἶναι ὁ συνοδοιπόρος του, αὐτὸς ποῦ εἶχε συναντήσει τὸ μεσημέρι στὴν πηγὴ.

— Θὰ μὲ βάλεις κ' ἐμένα σὲ μοναχικὴ κάμαρα, λέει μὲ μεγαλείτερη ἀκόμα ἐπιμονή. Ἄγνωστο γιατί, ἕνας πύθος ξυπνοῦσε μέσα του νὰ μὴ φανεῖ παρακατιανὸς στὰ μάτια τοῦ ξένου. Ὁ ξενοδόχος δὲ σήκωνε κουβέντα σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

— Ὅμως οἱ ἀρχόντοι ποῦ κοιμόνται μοναχοὶ τοὺς πληρώνουν διπλά, λέει στὰ τελευταῖα.

— Κ' ἐγὼ ἀρχοντας εἶμαι, σοῦ εἶπα! Καὶ θὰ πληρῶσω διπλά.

Δὲν ἔλαβε θετικὴ ὑπόσχεση ἀπὸ τὸν ξενοδόχο σὰν τὸν ἄφησε μπροστὰ στὴν κλειστὴ πόρτα τοῦ μαγεριοῦ. Φωνὲς βραχνές, νυσταγμένες, ἀκούγονταν θαμπὰ ἐκεῖ-μέσα νὰ τραγουδᾶνε. Δίχως νὰ βγάλει τὴν κουκούλα του, τυλιγμένος πάντα στὸ μανδύα σφιχτά, ἀνοίξε καὶ μπήκε.

— Εὐλόγησον!

Εἶταν μιὰ κάμαρα θολωτὴ, χαμηλὴ, ὅμως εὐρύχωρη. Τρία λυχνάρια κρεμασμένα μ' ἄλυσίδες τὴ φώτιζαν κιτρινωπὰ στὴ μέση, ἀφήνοντας γύρω τοὺς τοίχους στὴ σκιά. Τάβλες μακρὺς καὶ πάγκοι ἀραδιάζονταν ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη ἄκρη, κ' ἐκεῖ, ἐφτὰ-ὀχτῶ ἀνθρώποι τρώγανε μὲ φοβερὸ πάταγο, καλόγεροι Ρωμιοί, ἕνας ἔμπορος, δυὸ Φράγκοι ἀρματωμένοι. Ὁ Σγουρός ἔκανε ἕνα βήμα, σταμάτησε. Τοὺς δυὸ τελευταίους τοὺς εἶχε μαντέψει: εἶταν οἱ σεργέντες.

Τὸ μάτι του ὠστόσο, ποῦ ἔψαχνε γύρω ἀνήσυχο, ξεχώρισε στὸ βάθος τοῦ μαγεριοῦ, στὴ γωνιά, ἕνα τραπέζι μικρὸ, παστρικά στρωμένο, καὶ πίσω του καθισμένο τὸν ἱππότη τῆς πηγῆς. Εἶταν ξεσκούφωτος, δίχως ἀρματωσιά. Τὸ φῶς τῶν λύχνων, ποῦ ξέκοβε τὸ τετράγωνο τοῦ τραπεζιοῦ του καὶ τ' ἀποθεμένα πάνω ἄσπρα χέρια, ἄφηνε τὸ πρόσωπό του στὴ σκιά.

Ἀποφασιστικά, ὁ Ρωμιὸς διέσχισε τὸ δωμάτιο καὶ πῆγε νὰ καθήσει στὴν ἀγκωνὴ τῆς ἀκρινῆς τάβλας. Βρισκόταν ἔτσι ἀντίκρου στοὺς σεργέντες μὰ κοντὰ στὸν ἱππότη. Ἡ ψυχὴ του δὲ γνώριζε τὸ φόβο, καὶ τὴ χαϊρόταν βαθιὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ξανθοῦ παλληκαριοῦ.

— Προσκυνῶ! χαιρέτησε.

Σήκωσε ὁ ἱππότης τὰ μάτια του, δὲ φάνηκε ὅμως καθόλου νὰ τὸν ἀναγνωρίζει. Ἀντixaίρέτησε μ' ἑλαφρὸ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ, ἔπως τὸ μεσημέρι.

Ὁ σκουταράτος μπήκε σὲ λίγο, κρατώντας προσεχτικά δυὸ πιάτα μὲ φαί κ' ἕνα σκουτέλι. Αὐτὸς εἶταν ἀκόμα ἀρματωμένος, μονάχα τὸ κράνος του εἶχε βγάλει, τὸ κεφάλι του ἔμενε σκεπασμένο ἀπὸ τὴν ἀλυσιδωτὴ κουκούλα τῆς μάλλιας. Ὁ ἱππότης τοῦ ἔγνεψε νὰ καθήσει δίπλα. Ὑπάκουσε ἐκεῖνος, κι ἀμίλητοι οἱ δυὸ ἀρχίσανε νὰ τρῶνε.

Τοὺς ἄλλους πελάτες, τοὺς λαϊκοὺς, τοὺς σερβίριζαν ὁ παραγιὸς τοῦ ξενοδόχου καὶ μιὰ χοντρή κοπέλλα μὲ κρεατοελιές στὸ πρόσωπο. Αὐτὴ ἔφερε τὸ φαί τοῦ Σγουροῦ, αὐτὴ τὸν ρώτησε τί κρασί θέλει.

— Ἀπὸ τὸ καλλίτερο! τῆς ἀποκρίνεται δυνατὰ, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν.

Τοῦ ἔφερε ροδίτικο. Ὅμως ἐκεῖνος δὲν πρόσεχε τώρα τί ἔπινε καὶ τί ἔτρωγε. Μιὰ κοίταζε τὸν ἵππότη, φανερά, θαρετά, σὰν ἄνθρωπος ποὺ ζητάει ἀφορμὴ γιὰ κουβέντα, καὶ μιὰ τοὺς ἀντικρυνοὺς του σεργέντες, αὐτοὺς κλεφτά. Ἐτρωγαν ἄπληστα, σχυμμένοι σὰ πιάτα τους, δίχως νὰ φαίνονται πὼς τὸν προσέχουν. Κάπου-κάπου ἀνταλλάζανε καὶ καμμιά κουβέντα στὴ γλῶσσα τους, γοργά, μπουκωμένα. Οἱ βραχνές, μπάσες φωνές τους, μοιάζανε τότε σὰ βρούχισμα. Εἶχαν ἀρχίσει νὰ τρῶνε προτοῦ μπεῖ τὸ ρωμιόπουλο, ἔτρωγαν ἀκόμα ἀφου πιά ἐκεῖνο εἶχε ἀποσώσει τὸ φαί του. Τὰ κρασοβόλια, ψηλά, πηλίνα καὶ χοντρά, εἶχανε μαζευτεῖ παρές-παρές μπροστά τους.

Ὁ ἵππότης τέλειωσε πρῶτος τὸ δεῖπνο του. Πάνω ἀπὸ τ' ἀδειανὸ πιάτο του τ' ἄσπρα του φίνα δάχτυλα πήρανε μιὰ ψίχα ψωμί, τὴ μαλάξανε καὶ σφουγγίσαν μὲ τὸ μαλακὸ ζυμάρει τὸ ἔνα τ' ἄλλο. Κατόπι μείνανε πλεγμένα, σὰ σὲ προσευχή. Γαλήνη παράδοξη, ἀπόκοσμη, εἶτανε χυμένη στὸ πρόσωπό του. Ὁ σκουταράτος ἔτρωγε ἀκόμα δταν μπῆκε ὁ ξενοδόχος. Ζύγωσε τὸ τραπέζακι τοῦ ἵππότη χαμογελώντας δουλικά, προσκύνησε βαθιὰ κ' εἶπε ρωμέϊκα :

— Ἡ κάμαρα τῆς εὐγενείας σου εἶναι ἔτοιμη. Ἐδῶκα καθαρὰ κρεββατοστρώσια.

Τὰ μάτια τοῦ νεαροῦ ἄρχοντα κοιτάζανε τὸν ἄνθρωπο ἀφαιρεμένα. «Δὲν καταλαβαίνει τί τοῦ λέει τώρα», στοχάστηκε ὁ Σγουρός κ' ἔγειρε μὲ καρδιοχτύπι, ἔτοιμος νὰ προσφερθεῖ, νὰ ἐξηγήσει, μὲ τὰ ἐλάχιστα φράγματα ποὺ ἤξερε. Μὰ σύγκαιρα ἀκούει τὸν ξένο ποὺ ἀποκρίνεται καθαρὰ, σὲ γλῶσσα ρωμέϊκη :

— Εὐχαριστῶ. Θ' ἀνέδω.

Ἡ προφορά του εἶχε ἀνάλαφρο μονάχα ξενικὸ τόνο.

Τραβήχτηκε πίσω ὁ Σγουρός, σαστισμένος. Δὲ θάξερε νὰ πεῖ ἂν εἶταν μεγαλύτερη ἢ λύπη του ποὺ ἔχασε τὴν εὐκαιρία νὰ κουβεντιάσει μὲ τὸν ξένο ἄρχοντα ἢ ἡ χαρὰ του ποὺ τὸν ἄκουγε νὰ μιλάει ρωμέϊκα. Ἦξερε βέβαια πὼς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Φράγκους ἔχουν μάθει τὴ γλῶσσα τοῦ τόπου ἢ τὴν καταλαβαίνουν— τριάντα χρόνια βαστοῦσε τώρα ἡ κουγκέστα —, δμως οἱ ἄρχοντες στέκονται πάντοτε μακριὰ ἀπὸ τὸ ρωμέϊκο λαό, τοὺς βιλάνους, καὶ τὸν καταφρονοῦνε.

Καθὼς περνοῦσε μπροστά του ὁ ξενοδόχος, προσκυνώντας πάλι, τὸν φώναξε ὁ Σγουρός.

— Ἐ! ἄνθρωπε . . . Τί ἔκανες γι' αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπα ;

Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ξενοδόχου ἄλλαξε μονομιᾶς.

— Τί μοῦ εἶπες ; ρωτᾷει βαρετὰ κι ἀδιάφορα.

— Τὴ δικιά μου τὴν κάμαρα.

— Θὰ κοιμηθεῖς στὸν ξενῶνα, μὲ τοὺς ἄλλους.

Ἐκανε ν' ἀντιπεράσει· ἔμως μὲ μιὰ γερὴ γροθιά στὸ τραπέζι ὁ Σγουρός εἶχε τιναχτεῖ κιόλας ἀπάνω.

— Ἀνάθεμά σε! τοῦ φωνάζει, στάσου! Δὲ σοῦ εἶπα πὼς θέλω νὰ πλαγιάσω μονάχος ;

Μὲ μιᾶς κάθε θόρυβος γύρω σταμάτησε. Ὅλοι εἶχανε σταθεῖ ἔξω-φνιασμένοι, νὰ κοιτάζουν.

— Κρεβάτι άλλο δὲν ἔχω κι ἄδικα φωνάζεις, ἔλεγε ὁ ξενοδόχος πού ἄρχιζε ν' ἀγριεύει.

— Θὰ μοῦ δώσεις κάμαρα δική μου !

— Ἄντε νὰ τὴ βρεῖς !

— Ἄ ! σκύλε . . .

Σὰ σίφουνας ἡ ὀργὴ εἶχε συνεπάρει τὸ Σγουρό. Ἀρπάζει ἀπὸ δίπλα τὸ σκουτέλι καὶ τὸ σηκώνει. Τραβιέται πίσω ὁ ξενοδόχος νὰ φυλαχτεῖ καὶ σύγκαιρα ἀναποδογυρίζει ἕνα σκαμνί· μαζί, σὺν καὶ τοῦτο νὰ τοῦ ἔδωσε μιὰν ἔμπνευση, σκύβει γοργὰ καὶ τὸ χουφτιάζει ἀπὸ τὸ ποδᾶρι, ἀντὶς γιὰ ρόπαλο.

Ὅμως τὸ παιδάριο εἶχε σταθεῖ τώρα ἀσάλευτο, σὰ μαρμαρωμένο.

Κατάχλωμο, κατέβαζε ἀργὰ - ἀργὰ τὸ χέρι του καὶ κοίταζε τὸν ἱππότη. Ἐνα κῦμα πορφυρὸ ἀνέβηκε στὸ μάγουλό του καὶ τὸ φούντωσε. Τρέμοντας, πνιγμένο στὴ ντροπὴ, εἶπε σὰ δικαιολογία καὶ παράπονο μαζί :

— Εἶσαι ἕνας ἀγροῖκος. Φταίω ἐγὼ πού ἦρθα ἀπόψε στὸ πανδοχεῖο σου. Ἐλεγα τουλάχιστο πὼς θάξερες νὰ ξεχωρίζεις τοὺς ἀνθρώπους . . .

Ἡ φωνὴ του εἶχε θολώσει, σὺν ἀπὸ κρυφὸ λυγμὸ. Ἐμοιαζε ὀλότελα παιδιάτικη ἔτσι, ἀγοριοῦ πού τὸ μάλωσαν μπροστά σὲ ξένους, τὸ ταπεινώσαν σκληρὰ.

— Εἶναι τρελλός, εἶναι γιὰ δέσιμο, μουρμούριζε πισωπλατίζοντας ὁ ξενοδόχος. Οἱ ἄλλοι γύρω, οἱ Ρωμιοί, γελοῦσαν.

— Ὅχι, δὲν εἶμαι τρελλός ! ξεφωνίζει ξάφνου ὁ Σγουρὸς ἀνίκανος πιά νὰ κρατηθεῖ. Τὸ ξέρεις καλά ἐσύ πού μιλάς ποιὸς εἶμαι, κι ἄς κάνεις τὸν ἀνήξερο ! Εἶμαι ὁ ἄρχοντας Νικηφόρος ὁ Σγουρὸς ἀπὸ τ' Ἀνάπλι !

Τὸ εἶπε σηκώνοντας τὴ φωνή του σὰ φλάμπουρο, μ' ἔπαρση. Οἱ καλοῦμαι τὸν κοιτάξανε κ' ὕστερα σκύψανε βιαστικά, κάτι νὰ ποῦνε συναμεταξύ τους, κρυφογέλασαν. Ὁ ξενοδόχος κρέμασε τὰ χεῖλη του περιφρονητικά, ἀδιάφορα, καὶ βγήκε ἔξω. Ὅμως τὸ παιδάριο εἶχε ἱκανοποιηθεῖ. Αὐτὸς πού ἔπρεπε νὰ τ' ἀκούσει μιὰ φορὰ τ' ἀκούσε, οὔτε λόγος. Τόσο ἔφτανε.

Κάθησε. Καὶ τὸ μοιραῖο εἶχε γίνεῖ πιά, τὸ κατάλαβε ὅταν εἶταν ἀργά. Τὸ κατάλαβε ὅταν εἶδε μπροστά του, ὄρθιους καὶ βαρειούς, τοὺς δυὸ σεργέντες.

Εἶχαν σταθεῖ ἀπὸ τὴν ἔξω μεριά τῆς τάβλας καὶ τὸν κοίταζαν ἐξεταστικά. Ἡ κουκούλα τοῦ Ἰσκιωνε τὸ μισὸ πρόσωπο, μὰ τ' ὄνομά του, τ' ὄνομα πού εἶχε μονάχος του προδώσει, ἀντιβούλιζε ἀκόμα μέσα στὴν κάμαρα. Ἄτιμη ἀστοχασιά !

— Τί μὲ θέλετε ; τοὺς ρώτησε μὲ πανιασμένα χεῖλη.

Δίχως μιλιὰ, βάνουσα, ὁ ἕνας σεργέντης ἀπλωσε τὸ χέρι, τοῦ ἄρπαξε τὴν κουκούλα καὶ τὴν ἔρριξε πίσω. Ἐφεξε ἄσπρος, φαρδύς, ὁ ἐπίδεσμος τοῦ κεφαλιοῦ.

— Σήκω ἀπάνω ; προστάζει φράγκικα ὁ ἄλλος.

Ἔτσι λοιπόν, καλὰ τὸ εἶχε μαντέψει τὸ πρῶτ'. Αὐτὸν κυνηγοῦσαν. Καὶ τώρα δὲν ἀπομένει παρὰ μιὰ μονάχα ἐλπίδα, ἡ ὕστατη.

Δίχως νὰ τὸ μελετήσει, σύνταχα, ρίχνει δυὸ ματιές, μιὰ δεξιά,

μιὰ ζερβά. Οί παλάμες του άκουμπούσαν άκόμα πάνω στην τάβλα. Νευρικό, άπότομα, τή σπρώχνει, τήν άναποδογυρίζει και τινάζεται όρθός πάνω στον πάγκο. Τό χοντρού ξύλο, πέφτοντας με τήν κόψη, είχε σπρώξει πίσω τους δυο άντρες, τους πλάκωσε τά ποδάρια, ίσια πάνω στο χτένι. Κάνανε πίσω βλαστημώντας, τρέκλισαν — Χριστέ, βόηθα τώρα!

‘Η άναστάτωση πού άκολούθησε εΐταν άφάνταστη. ‘Αλαριασμένοι, στην άλλη άκρη, οί καλογέροι είχαν σηκωθεί στριγγλίζοντας και τρέχανε κατά τήν πόρτα, ένώ ό ένας τους, άναποδογυρισμένος άπό τή μακρυά τάβλα, ούρλιαζε κάτωθε της σά γουρουνόπουλο μισοσφαγμένο. ‘Ο σκουταράτος του ίππότη πετάχτηκε όρθός κ’ έπιασε τή λαβή του σπαθίου του. Τό ίδιο είχανε κάνει κ’ οί σεργέντες’ όμως τά φράγκικα σπαθιά, μισό μπόι μάκρος, εΐτανε βαρειά. Ταχύτερος ό Σγουρός, είχε ξεθηκάρωσει στο μεταξύ τό δικό του’ ή ρωμέικη κοντή λεπίδα άστραψε ψηλά στο φώς των λυχναριών. Μ’ έναν πήδο, τό ρωμιόπουλο πατάει στην κόψη τής τουμπαρισμένης τάβλας, ζυγιάζεται γοργά και κατεβάξει χτύπημα πελεκητό στο κεφάλι του κοντινού του σεργέντη. Τό κράνος βρόντηξε κούφια, βούλιαξε’ ή λεπίδα, γλιστρώντας πάνω στη γυαλιστερή επιφάνεια, τσοκάνισε τόν ώμο. Κρίκοι τής άλυσιδωτής μάλλιας τινάζονταν και βρέχανε χάμου. Βόγκηξε ό Φράγκος και γονάτισε, με τ’ άριστέρο του χέρι άχρηστεμένο.

‘Ο άλλος όμως, στο μεταξύ, είχε καταφέρει νά γυμνώσει τή δική του σπάθα. Τήν έσυρε πίσω, με τά δυο τά χέρια, και τήν άπόλυσε δρεπανωτά στο πλευρό του Ρωμιού, σά νάτανε νά κόψει σύρριζα δέντρο. Οί καλόγεροι, οί στοιβαγμένοι στο άνοιγμα τής πόρτας, σκεπάσανε τά μάτια τους ρεκάζοντας. ‘Ο έμπορος έπεσε τά πίστομα, άπό τό σκαμνί που έμενε άκόμα καθηλωμένος. ‘Ομως ό Σγουρός είχε πηδήξει, και τό πήδημα τουτο, ψηλότερο άπό τόν κύκλο πού έγραφε ή λεπίδα, τόν τινάξε πάνω στον σεργέντη. Κυλίστηκαν μαζί στο πάτωμα.

Τότε ό σκουταράτος τράθηξε τό σπαθί του. Στο σύμπλεγμα πού σφάδαζε χάμου, ό Φράγκος εΐταν άνάσκελα κι ό Ρωμιός άπό πάνω. ‘Ετσι τους είχε ρίξει ή φορά του πηδήματος, έτσι παλεύανε με νύχια και με δόντια, ό σεργέντης κρατημένος κάτω άπό τό σιδερένιο βάρος τής άρματωσίας του, ό Σγουρός λεύτερος μά κι άνίκανος νά μεταχειριστεί τώρα, άπό τόσο κοντά, τό σπαθί του. Εΐτανε γερός άντρας ό Φράγκος, τά χέρια του σφίγγανε σάν τανάλια τό λαιμό του παιδάριου. ‘Ο σκουταράτος ζύγωσε με βραδύ, άτάραχο βήμα. Σήκωσε άπό τή λαβή τό σπαθί του, σημάδεψε τή ράχη του Ρωμιού, χαμήλωσε τό σβέρκο και κατέβασε τό χτύπημα, μπηχτό.

‘Η λεπίδα είχε σταθεί δυο δάχτυλα πάνω άπό τό κορμί του παλληκαριού. Γυρίζει ξαφνιασμένος ό σκουταράτος νά κοιτάξει αύτόν πού του έχει κρατήσει με τέτοιο άτσάλινο σφιξιμο τό μπράτσο και τά αστισμένα μάτια του βλέπουν τόν ίδιο του τόν άφέντη. ‘Αμίλητος, του έκανε σημείο νά τραθηχτεί.

‘Αλλωστε τό πάλεμα, χάμου, είχε πάρει κιόλας τέλος. Με μιá γροθιά στο πρόσωπο του σεργέντη, ό Σγουρός είχε καταφέρει νά λυτρωθεί. Πήδηξε όρθός, σά λαγωνικό λαστιχάροντας, και πισωπλάτισε κατά τήν πόρτα. ‘Ο σεργέντης πού είχε σηκωθεί, κι ό άλλος πού ξα-

ναρχότανε κι αὐτός, μὲ κρεμαστὸ τὸ ἕνα χέρι, βρήκανε ἀνάμεσά τους καὶ στὸ Ρωμιὸ τὸ γεαρὸ ἱππότη.

— Ἀφήστε τον, τοὺς λέει.

Τὸν κοίταξαν ἀπορημένοι, δίχως νὰ πιστεύουν τ' αὐτιά τους.

— Τί λέει ἡ χάρη σου! κάνει τέλος ὁ ἕνας, σκοτεινά. Ξέρεις γιὰ τί ἄνθρωπο πρόκειται;

— Εἶναι ἐχθρὸς τῶν Φράγκων ἐπικίνδυνος, προσθέτει ὁ ἄλλος. Εἶναι ροβολάτορας.

Ὁ ἱππότης χαμογέλασε ἀχνά.

— Εἶναι πιὸ ἀξίος ἀπὸ σᾶς, κάνει γλυκά.

— Εἶναι κακοῦργος. . .

— Κακοῦργος!

— Ἄνθρωπος τοῦ Ντελιούρια.

Ξάφνου οἱ ὦμοι τοῦ ἱππότη τινάχτηκαν. Ὁ Σγουρός, ποὺ στεκόταν στὴν πόρτα κοιτάζοντας τὴ σκηνὴ δίχως νὰ καταλαβαίνει, τὸν εἶδε νὰ γυρίζει, νὰ τὸν κοιτάζει χλωμός. «Τώρα εἶμαι χαμένος», συλλογίστηκε μὲ πίκρα.

Εἶχε γίνεи μιὰ παύση, βαθεῖα σιωπὴ, ἐπικίνδυνη, γεμάτη ἀγωνία. Τέλος ὁ ἱππότης:

— Ὅχι, ἀφήστε τον, ψιθυρίζει. Θὰ φροντίσω ἐγώ. . .

Δίβουλοι, ἀναποφάσιστοι, οἱ δυὸ σεργέντες προσκύνησαν. Ὅμως, καθὼς τραβιόντανε νὰ βγοῦν, ὁ ἕνας, ὁ πρῶτος, παρατήρησε βραχνά:

— Ἡ χάρη σου δὲν ξαστοχάει βέβαια πὼς ὁ ἄνθρωπος τοῦτος εἶναι ἐπικηρυγμένος ἀπὸ τὸν Πρεβεδοῦρο τ' Ἀναπλιοῦ, τὸν ἀποσταλμένο τοῦ Δουκάτου τῆς Ἀθήνας. . .

— Κ' ἐδῶ, βρισκόσαστε στὰ χῶματα τοῦ Πριγκηπάτου τῆς Ἀχαΐας, ἀποκρίθηκε ψυχρὰ ὁ ἱππότης, κοιτάζοντας τὸν σεργέντη καρφωτά, κατὰματα. Στὴν ἐπικράτεια τῆς πριγκηπέσας Ἰζαμπώ!

Οἱ ἄνθρωποι τῶν ἀρμάτων σκύψανε τὰ κεφάλια τους καὶ τραβήχτηκαν στὴ γωνιά.

— Πᾶμε, ἔγενεψε ὁ ἱππότης στὸν σκοταρᾶτο του.

Περνώντας δίπλα στὸν Σγουρό, δίχως νὰ τὸν κοιτάξει:

— Ἐσεῖς ἀκολουθήστε με, τοῦ εἶπε.

ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΧΡΟΝΙΑ πού τέλειωνε, τὸ 1292, εἶναι γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ρωμισσούνης ἕνας σταθμὸς ἀπὸ κείνους πού μολοντί δὲν ἔχουν τίποτα τὸ μεγάλο καὶ τὸ ξέχωρο γιὰ νὰ διεκδικήσουν τὴν ἀθανασία τῆς Ἱστορίας, ὅμως βαραίνουν πάνω στὴ μοῖρα τῶν λαῶν κι ἀνοίγουν λαγοῦμι βαθύ, ὕπουλο, στὰ θεμέλια κάθε μακρόβιας δεσποτείας.

Στὸ θρόνο τῆς Ρωμανίας καθόταν, νέος τριαντατριῶν χρονῶν, ὁ Ἀνδρόνικος Β' ὁ Παλαιολόγος. Γιὸς τοῦ Μιχαήλ τοῦ Ὀγδοῦ, τοῦ μυθικοῦ αὐτοκράτορα πού ξαναθεμέλιωσε, ὕστερα ἀπὸ τὸ νικητὴ τοῦ Μαξέντιου, τὴν ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία, ὁ Ἀνδρόνικος κουβαλοῦσε στὴν εὐνουχισμένη ψυχὴ του

ἐλα τὰ γερατειὰ καὶ τὴν κούραση μιᾶς φυλῆς πού εἶχε ὡς τώρα πολὺ ζήσει. Ὁ γενάρχης τῶν Παλαιολόγων πατέρας του σημάδεψε τὴ δικὴ του τὴ ζωὴ μὲ τρεῖς πράξεις τεράστιας τόλμης ἢ δεξιούνης: Εἶχε συντρίψει στὴ μάχη τῆς Πελαγονιάς τὴν ἐπαρση τῶν Φράγκων κατακτητῶν, τοὺς εἶχε πάρει πίσω τὴ Βασιλεύουσα καί, γιὰ νὰ τὴν ἀσφαλίσει ἀπὸ ἐνδεχόμενὴ ἐπιδρομὴ καινούργιων σταυροφόρων, ἀποφάσισε ἢ προσίστηκε τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Ἀνδρόνικος πρόβλεπε στὴ δημόσια ζωὴ μὲ μιὰ πράξη ἀναντρίας ἱερόσυλης: Ἐρέμοντας τὴν κατακραυγὴ τοῦ φανατισμένου ἀπὸ τοὺς καλογέρους ὄχλου, ἀρνῆθηκε νὰ κηδέψει τὸ νεκρὸ τοῦ πατέρα του. Ἄλλωστε καὶ τῆς ἀδέσθειας τίς εὐθύνες δὲ βρῆκε τὸ σθένος νὰ τίς φορτωθεῖ μονάρχης του. Συνώμοσε μὲ τέσσερις γυναῖκες, τὴ μάνα του, τίς ἀδερφάδες του, καὶ μὲ τρεῖς ἄντρες ἀναντρους, τοὺς τρεῖς ἀδερφοὺς του. Ὑστερα ἔκανε κανονικὰ τὸ σταυρὸ του, σύμφωνα μὲ τ' ἐρθόδοξο πάντα δόγμα, εἶπε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως δίχως τὸ αἱρετικὸ filioque, κι ἀνέβηκε τὰ σκαλοπάτια τοῦ θρόνου.

Πέρασε τὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ του σὲ βαθεῖα κατάνυξη, θεάρεστα καταφρονώντας ἐλα τὰ ἐγκόσμια. Ἔτσι, μιᾶς κ' οἱ Φράγκοι: εἶτανε πιὰ ἀκίνδunami — καθὼς τὸν βεβαιῶναι οἱ παλατιανοὶ του —, ἄφησε τὰ καρῆια τοῦ στόλου του νὰ σαπίσουν δεμέναι στὸν Κεράτιο. Ἔτσι ἀπόλυσε

δλους τούς γασμούλους θαλασσόλυκους, πού πήγανε μιὰ καί δυο νά ὑπηρετήσουν στοῦ ἐξῆς τούς Φράγκους. Ἔτσι, τέλος, παράτησε τῆς θάλασσας του καί τούς γυαλοὺς στοῦ ἔλεος τῶν κουρσάρων, πού παίρνανε καί δίναν στοῦ ἐξῆς ξέγνοιαστοι. Κι ἀκόμα κατάφερε μιὰ πράξη θρησκευτικὰ καί διπλωματικὰ ἀξιολύγνητη: Ματαίωσε τὸ συνοικέσιο τῆς κόρης τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Νικηφόρου μὲ τὸν μεγάλο του γιό. Ἡ Θάμαρ, κοπέλλα μὲ ὁμορφιὰ πού θάμενε θρυλική, εἶχε ἓνα ἐλάττωμα ἀσυχώρητο: Εἶταν δεύτερη ξαδέρφη τοῦ ἐπίδοξου γαμπροῦ. Λοιπὸν ὁ Ἀνδρόνικος, πού ἀσέθησε ἄλλοτε, γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ δόγματος, στοῦ νεκροῦ τοῦ πατέρα του, δὲ θά γινόταν βέβαια τώρα ἀνίερος αἰρετικὸς γιὰ τὸ ἀσήμαντο ἐκεῖ ὄνειρο νά ἐνώσει μιὰ μέρα ὀλάκερη τὴ Ρωμιοσύνη τῆς Δύσης καί τῆς Ἀνατολῆς κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρο τοῦ πρωτότοκου γιοῦ του.

Στὴ βορειοδυτικὴ ἄκρη τοῦ τωρινοῦ κράτους τῶν Ρωμαίων, στὸν κόμπο ἐκείνον πού δένει πάνω ἀπὸ δυο θάλασσες Εὐρώπη κι Ἀσία, ὁ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, καθισμένος στοῦ θρόνο κάτω ἀπὸ τὸν ἐφιαλτικὸ Ἰσκιό τοῦ πατέρα του, ἔστηνε κουβέντες ἀτέλειωτες μὲ θεολόγους καί καλογέρους, ἐνῶ πέρα, στὴν Ἀνατολή, πού ὄλο κι ἀναταραζόταν λαγοκοιμώμενη, τὸ ἐπερχόμενο ἔθνος τῶν Ὀσμανιδῶν ἀνέμιζε κιόλας τὰ φλόγινα φλάμπουρά του. Στὴν ἄλλη ὠστόσο ἄκρη τῆς Ἑλλάδας, κάτω στοῦ νοτιά, ἓνα κομμάτι γῆς ρωμείκης, ἀπομονωμένο σὰν ξερονήσι μέσα στὴ φουσκοκεριά τοῦ φράγκικου Μοριᾶ, ἀνταριαζόταν ἀδιάκοπα ἀπὸ μακρὰ κι ἀδέβαια μηνύματα, προαισθήματα σκοτεινὰ, ἐπίβουλα σημάδια γιὰ τὸ μέλλον.

Τὸ λέγανε Μυστρά. Τ' ὄνομα δὲν εἶναι ρωμείκο, οὔτε κι ὁ πρῶτος κτήτοράς του εἶταν Ρωμιός. Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν πολιορκία τῆς Μονεμβάσας, ἐδῶ καί σαρανταδύο χρόνια, ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος εἶχε ζητήσει νὰ τοῦ δείξουν κάπου μέρος κατάλληλο γιὰ τὰ θεμελιώσει κραταιὸ δυνάμει. Τοῦ δείξανε, στὰ περὶχωρα τῆς Λακρμεονίας, τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἀντιστύλια πού στέκονται σὲ παράταξη, δορυφόροι βασιλικῆς κομπῆς μπροστὰ στὴ μεγαλειότητα τοῦ Ταυγέτου. Τὸ ρωμείκο ὄνομά του εἶτανε Μυτζηθράς. Ὁ Βιλλαρδουῖνος τὸ στεφάνωσε μὲ καστέλλι ἀτράνταχτο, ἀλλὰ δὲν ἀξιώθηκε νὰ τὸ χαρεῖ. Στὴ μάχη τῆς Πελαγονιάς, νικημένος ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ τὸν Ὀγδοο, ἔχασε μαζί μὲ τὴν προσωπικὴ του ἐλευθερία καί τέσσερα ἀπὸ τὰ μεγάλα του καστέλλα. Ὁ Μυστράς ἔγινε ρωμείκος, ἀκρίτας νότιος, ἐρημικός, σὰ ναυαγὸς γαντζωμένος πεισματερὰ στοῦ βράχο, ἐνῶ γύρω τὸν ἔζωνε τὸ πέλαγο τῆς φραγκιάς, ὁ Μοριᾶς πριγκηπάτο τῶν Βιλλαρδουῖνων.

Μαντάτα λοιπὸν ἀνησυχητικὰ φτάνανε στοῦ Μυτζηθρά, φῆμες ἀόριστες ἀπὸ κείνες πού δὲν ξέρεις ποτὲ ποιοὶ στόμα τῆς φέρνει. Ἀπὸ κάμποσα ὠστόσο χρόνια, εἰρήνη βασιλεψε, συνθηκολογημένη, ἀνάμεσα σὲ Φράγκους καί Ρωμιούς. Ὁ ἄντρας τῆς πριγκηπέσας Ἰσαβέλλας, ὁ Φλωρέντιος ντ' Αἰνῶ, εἶχε ζητήσει τὴ συνθήκη τούτη ἀπὸ τὸν Ἀνδρόνικο Παλαιολόγο, κι ὁ αὐτοκράτορας, πού πρῶτα ἀπ' ὄλα ποθεῖσε τὴν ἡσυχία του, τὴν τόσο εὐνοϊκὴ γιὰ μεταφυσικὰ κι ἀργόσχολα κουβεντολογήματα, ὀλοπρόθυμα τὴν ἔδωσε. Ὁ Μυτζηθράς, ἀπομακρυσμένος γεωγραφικὰ ἀπὸ τὸ κέντρο καί γιὰ τοῦτο λίγο - πολὺ αὐτοκέφαλος,

δοκιμάζε ελες τις συγκινήσεις κι ελες τις αγωνίες τών άμεσων ευθυ-
νων. Έχοντας διοικητή του ένα στρατηγό, πού ή Βασιλεύουσα τόν
έστειλε με περιθώριο ύπηρεσίας ένα χρόνο, τήν «Κεφαλή», τó ρωμέϊκο
κρατίδιο τού φραγκοκρατημένου Μοριά ζούσε τήν περήφανη και ριφο-
κίνδυνη ζωή πού είναι τó ριζικό κάθε ανεξαρτησίας.

Τή νύχτα εκείνη τού φθινοπώρου, τή βροχερή και κρύα, πού é
πρώτος μαντατοφόρος ξεπρόβαλε καλπάζοντας μπροστά στους σκοπούς,
κάτω-κάτω στά ριζά τού βράχου, συμβούλιο έκτακτο γινότανε πάνω,
στό διοικητήριο. Τήν Κεφαλή τήν έζωναν άνησυχίες φαρμακερές. Έξ-
πλοράτορες, ξαποσταλμένοι από τó Μυτζηθρά έδω κ' ένα μήνα στήν
Ήδραβίδα, είχαν γυρίσει πίσω φέρνοντας πληροφορίες άλλόκοτες. Ό
πρίγκηπας Φλωρέντιος, πού από καιρό έτοιμαζόταν νά ταξιδέψει στήν
Ήνάπολη, γιά νά έπισκεφτεί τó λιζιό του βασιλέα της Κάρολο, είχε
ξαφνικά αναβάλει τó ταξίδι του. Λόγος πειστικός κανένας δέν αναφερό-
ταν γιά αίτία τής αναβολής. Όμως, αντίθετα, μαντατοφόροι έκτακτοι
είχαν ξαπολυθεί από τήν πρωτεύουσα τού πριγκηπάτου σ' όλους τούς
βαρώνους και φλαμπουριάρηδες ίππότες τού Μοριά, μ' έδηγίες μυστι-
κές και τή φανερή προσταγή νά έρθουν βιαστικά στή συγκαλούμενη
από τόν πρίγκηπα μεγάλη κούρτη.

— Τί νόημα έχει αυτή ή πρόσκληση; αναρωτήθηκε μεγαλόφωνα
ó στρατηγός κοιτάζοντας σύγκαιρα όλόγυρα στό τραπέζι. Κάτω από τά
θρασεμένα μαύρα φρύδια τó μάτι του σπίθιζε έπικίνδυνο.— Ό μέγας
κοντόσταβλος τής Ήχατας έφτασε αναπάντεχα στήν Ήχατα προχτές
τό πρωϊ.

Κοίταξε γύρω του έναν-ένα τούς συμβουλάτορες πού στέκονταν
βουβοί, μαρμαρωμένοι πάνω στά βαρειά δρύινα θρονιά. Εΐταν έντεκα.
Στά τραδηγμένα τους πρόσωπα ή έγνοια έρριχνε σκιές πένθιμες, ζάρες
ψυχοφθόρας άγωνίας. Οί κίτρινες γλώσσες τών λύχνων πάψανε νά παί-
ζουν, τεντώθηκαν πρós τó ταδάνι και φτύσανε μαύρη, πνιγερή καπνιά.

Ό κόμης τής κούρτης έκοψε πρώτος τή σιωπή:

— Αγάπη και τρέβα έχει ύπογραφεί από τόν πρίγκηπα Φλωράν
κι από τήν αγιότητά του τόν βασιλέα τών Ρωμαίων...

— Η τρέβα έχει ερο πώς κανένας από τούς δυό δέν έμποδίζεται
νά βοηθάει τόν έχθρο τού άλλου.

Όραία ειρήνη μιá φορά! τώρα τó βλέπανε. Ό στρατηγός κατέ-
δασε τ' άγριεμένο μάτι του στό μαλλιαρό του χέρι πού φορούσε τó
βαρύ σμαράγδι. Ό χοντρός μαλαματένιος κρίκος τού δαχτυλιδιου, σύμ-
βολο έξουσίας, χτύπησε μιá, δυό, τρεις φορές τήν τάβλα, κ' οί κρότοι
τής άμχανίας καρφώθηκαν στόν άέρα άδέκαστοι, σκληροί.

— Ποιόν λογαριάζει ó Φράγκος γιά έχθρο; ρώτησε άόριστα, σά
φοβισμένος από τήν ίδια του τή φωνή ó δρουγγάριος τής βίγλας.

Εΐταν ένας άντρας πανύψηλος και ξερακιανός. Τά σταχτιά του μά-
τια άπόφευγαν ταραγμένα τó άνυπόμονο βλέμμα τού στρατηγού, πού
τ' άναζητούσε επίμονα.

— Τó δεσπότη Νικηφόρο.

Ό δρουγγάριος σήκωσε περιφρονητικά τούς ώμους του.

— Τί μπορεί!

— Πολλά. Τοῦ ὑποσχέθηκε συμμαχία ὁ Ἰωάννης ὁ Νόθος.

Ἔτσι ἀνάβλεψαν ξαφνιασμένοι. Ἐντεκα ζευγάρια μάτια ἀντικαθρέφτισαν στραφταλίζοντας τὸ φῶς τῶν λυχναριῶν. Ὡστε λοιπὸν ὁ δοῦκας τῶν Νέων Πατρῶν ξεσηκωνόταν ἀκόμα μιὰ φορά, γιὰ νὰ χτυπήσει ἐπίβουλα τὴ μάνα Ρωμισούνη. . .

— Οἱ ἐξπλωράτορες φέρανε τὸ μαντιᾶτο σήμερα τὸ πρωτῆ, ἔκανε ὁ στρατηγὸς δαγκώνοντας λοῖὰ τὸ χεῖλος του καὶ τὸ γένη. Στὴ θάλασσα καὶ στὸ βουνὸ ὁ δοῦκας Ἰωάννης ξεσηκώνει φουσαῖτο κραταῖδ γυρεύοντας νὰ πάρει ἐκδίκηση γιὰ τὸ φυλακισμένο του γιό.

Αὐτὴ εἶταν ἄλλη ἱστορία, ἀπὸ τὴς μισερὲς ἐκεῖνες καὶ κουτοπόνηρες τοῦ κύρ - Ἀνδρόνικου τοῦ Παλαιολόγου. Στὴν πεισματάρια λύσσα του νὰ ἐξοντώσει τὸ φοβερὸ δοῦκα τῶν Νέων Πατρῶν, τὸν αἱματόχαρο ἀντίπαλο τοῦ μεγάλου του πατέρα, ἡ ἀγιότητα του ὁ βασιλεὺς κι αὐτοκράτορας τῶν Ρωμαίων εἶχε μηχανευτεῖ, μυλιζμένος ἀπὸ τὸ φόβο, νὰ βάλει σ' ἐνέργεια μαζί μὲ τὴ βία καὶ τὴν κατεργαριά. Ἔτσι, ἐνῶ ξαπόστελνε ὀγδόντα πλεούμενα καὶ φουσαῖτο μὲ τὸν Ἱεροκλεῆ καὶ τὸν Ἀλέξιο Ραοῦλ νὰ χτυπήσουν φανερά τὸν ὀμόθετο ἐχθρὸ του, ἔμπαινε σύγκαιρα καὶ σὲ συνεννόηση κρυφῆ μὲ τὴν πρώτη του ξαδέρφη, τὴ βασίλισσα τῆς Ἡπείρου, τὴν Ἄννα τὴν Κατακουζηνή. Ἄπ' αὐτὴν ζητοῦσε νὰ τοῦ πετύχει, μὲ τὸ γυναικίειο της τὸ δόλο, ὅ,τι ὁ ἀντρίκιος πόλεμος τοῦ ἄφηνε ἀβέβαιο: Τὸ ξεθεμέλιωμα τοῦ ἀντιπάλου.

Ἡ Ἄννα ἔβαλε σ' ἐνέργεια τὰ θηλυκὰ της μέσα. Ὁ Ἰωάννης ὁ Νόθος εἶχε γιό κι ὁ γιὸς αὐτοῦ ἀρχίζε νὰ δείχνει ἀνάστημα ἐπικίνδυνο, ἀντάξιο τῶν πρώτων χρόνων τοῦ πατέρα του. Ὁ κύρ - Ἀνδρόνικος ἔβλεπε συχνά, στοὺς καλογερικούς ὕπνους του, τὸ νεαρὸ Μιχαήλ νὰ ὀρθώνεται: αὐθάδης κι ἀπειλητικὸς μπροστὰ στὸν ἀναπαυτικὸ του θρόνο. Ἡξερε ἀπὸ πείρα γενεῶν ὅτι τ' ἀνήσυχια τοῦτα παιδιὰ θεριεύουν γρήγορα, πὼς ἡ ἀνάπτυξή τους εἶναι ἐπικίνδυνη γιὰ ὅ,τι ἤσυχο κι ἀνέμελο ζεῖ νυστάζοντας στὸ λίκνισμα τῆς ἀπραξίας. Λοιπὸν, ἀπὸ τὴν ξαδέρφη του τὴν Κατακουζηνὴ ἤθελε τοῦτο ἀκριβῶς νὰ τοῦ ἐξασφαλίσει. Κ' ἡ εὐχή του ἢ φιλόνομη εἶταν δίκαιο καὶ σωστὸ νὰ πιάσει.

Ἡ Κατακουζηνὴ ξεγέλασε τὸν Μιχαήλ. Τὸν ἔμπλεξε στὸ πλεμάτι κάποιου συνοικέσιου ὑποθετικοῦ μὲ μιὰ ἀπὸ τὴς θυγατέρες της, τὸν μύρανε, τὸν κοίμισε, κ' ὕστερα τὸν παράδωσε δέσμιο στὰ νύχια τοῦ ξαδέρφου.

Τούτῃ τὴν πράξη, τὴ νόμιμη, ζητοῦσε τώρα ὁ γέρο δοῦκας καὶ πατέρας, ὁ παράνομος, νὰ ἐκδικήσει.

— Ἡ Κατακουζηνὴ γελᾶστηκε στοὺς λογαριασμούς της, λέει ὁ στρατηγὸς παίρνοντας κατὰ καθήκον τὸ μέρος τοῦ εὐσεβέστατου μονάρχου. Θαροῦσε πὼς, σ' ἀνταμοιβὴ γιὰ τὴν ὀπηρεσία της, ἡ ἀγιότητά του θὰ πάντρευε τὴν κόρη της μὲ τὸ γιό του. Τώρα, μανιασμένη γιὰ τὴν προσβολή, σπρώχνει τὸν Νικηφόρο νὰ χτυπήσει τοὺς Ρωμαίους, καὶ γίνονται φίλοι οἱ παλιοὶ ἐχθροὶ! Ὁμως ὁ Νόθος εἶναι σύμμαχος ἐπίβουλος. Θὰ τὴν πληρώσει μιὰ μέρα τὴ βασίλισσα γιὰ τὸ παλὶδ τὸ χρέος.

Καὶ γέλασε δυνατὰ, ἄχαρα, μὲ τὸ δυσάρεστο στρατιωτικὸ του γέλιο.

Ἔτσι ἀνάσανα, ξαλαφρωμένοι. Ἀπὸ μέρες ἡ ἀγωνία τοὺς ἔσφιγγε τὴν ψυχὴ, τσάκιζε τὰ μέτωπα μὲ τὴν ἔγνοια. Ἐξάρνου, ἐκεῖ ποῦ ὁ κόμης

τῆς κούρτης ἀνοίγει τὸ στόμα του ν' ἀρχίσει μιὰν ἀναφορὰ γιὰ τὴ στρατιωτικὴ κατάστασι τῶν Φράγκων, ἀλογοκρότημα ἄγριο, λαχανιαστό, ἀκούστηκε ν' ἀνεβαίνει στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο. Τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου πλατάγιζαν στὰ νερὰ τῆς βροχῆς μὲ μεταλλικὸ σκάσιμο καὶ τὸ ρουθούνισμά του κοντανάσαινε μ' ἀνήμερο θυμὸ.

— Θᾶχουμε νέα, εἶπε ὁ στρατηγὸς καὶ σηκώθηκε νευρικά.

Ὅλοι τὸν μιμήθησαν. Οἱ πνιγμένες φωνὲς τῶν σκοπῶν ἀκούγονταν ἀνάρειες στὴ σειρὰ, νὰ δυναμώνουν. Στὸ μικρὸ διάστημα ποῦ μεσολάβησε, ἔλα τὰ μάτια μείνανε καρφωμένα στὴν πόρτα. Τὸ βῆλο ἀνασηκώθηκε, ἕνας σιλεντιάριος μπῆκε.

— Μαντατοφόρος ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, ἀνάγγειλε.

— Νᾶρθει.

Μπῆκε ὁ ἄνθρωπος. Εἶτανε νέος, μὲ τὰ μαλλιά ἀνάστατα καὶ κολλημένα στὸ μέτωπο ἀπὸ τὴ βροχὴ, τὰ ροῦχα του μουσκίδι. Ἐφερνε μαζὶ του μιὰ μυρωδιὰ ὑγρασίας, περνιασθῆ, καὶ στάβλου.

Ξανακάθισαν. Ὁ στρατηγὸς ἐγενεψε στὸ μαντατοφόρο νὰ ζυγώσει.

— Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;

— Ἴσια ἀπὸ τὰ Γιάννενα.

— Πόσες μέρες ἔκανες;

— Τρεῖς μὲ τὸ φαρὶ, μισὴ μὲ τὴ βάρκα.

— Τὲ μαντάτο σου.

— Ὁ δεσπότης Νικηφόρος καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Νόθος νικῆθηκαν κοντὰ στὸ Ζητεῦν.

Θριαμβικὸ σούσουρο σηκώθηκε γύρω στὸ τραπέζι. Ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλας χαμογέλασε ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ξυλιασμένου του κορμιοῦ μὲ περιφρονητικὴ αὐταρέσκεια. Τὸ εἶχε προμαντέψει αὐτός, πὼς ὁ Νικηφόρος εἶταν ἀνίσχυρος. Ὁ κόμης τῆς κούρτης χάιδεψε μεγαλόπρεπα τὰ σταχτερά του γένεια. Κ' ἔξω στὸ διάδρομο, ἔπου τὸ νέο πέταξε σὰ χαρμόσυνο πουλὶ καινούργιας ἡμέρας, οἱ συναγμένοι ἀντικένσωρες, οἱ μίνσωρες κ' οἱ δουκατόροι σκύψανε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ βάλθηκαν νὰ φλυαροῦνε χαμηλόφωνα κ' ἐνθουσιαστικά.

Ὅμως ὁ στρατηγὸς χτύπησε μ' ὀργὴ τὴ γροθιά του στὸ τραπέζι καὶ ἔλοι σὺπασαν.

— Τὶ πανηγυρίζετε; τοὺς ἐκραξε σεργιανίζοντας γύρω τ' ἀστραφτερό του βλέμμα ἐνῶ τὰ γένεια του, τὰ φρύδια καὶ τὰ μουστάκια, τὰ μπερδεμένα καὶ σκληρὰ σὰν ἀγκαθιές, ὀρθώνονταν. Τὰ μαντάτα τοῦτα εἶναι παλιά. Δὲν ἀκούσατε ποῦ τὸν ρώτησα πόσες ἡμέρες ἔκανε νᾶρθει; Οἱ δυὸ δεσπότες νικῆθηκαν ἀπὸ τὸ φουσατο τοῦ βασιλέα ἐδῶ καὶ τέσσερες ἡμέρες. Ὅμως προχτές τὸ πρωτὶ, ὁ Φράγκος κοντόσταβλος ἔφτασε ἀναπάντεχα στὴν Ἀνδραβίδα, καὶ τούτῃ τὴ στιγμὴ οἱ βαρῶνοι, οἱ φλαμπουριάρηδες, ἔλοι οἱ καθαλάροι κ' οἱ σεργέντες τοῦ Μοριᾶ, ξεσηκώνονται γιὰ νὰ δώσουν ἀπόκριση στὸ κάλεσμα τοῦ πρίγκηπά τους. Κάτι καινούργιο μεσολάβησε ποῦ ἔμεῖς δὲν τὸ ξέρουμε. Οἱ Φράγκοι ἀρματώνονται γιὰ πόλεμο.

Σὺπασαν πάλι. Ὅσοι εἶχανε βιαστῆ νὰ χαροκοπήσουν, πασχίζανε νὰ γυρίσουν τὸν ἀστοχο ἐνθουσιασμό τους σὲ περισπούδαστη ἀποφασιστικότητα γιὰ ἄμεση δράση. Ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλας σήκωσε τὰ στα-

χτιά του μάτια στο στρατηγό και τὰ χαμήλωσε πάλι. Στὰ μάτια τούτα γυάλισε, κίτρινη, κρύα φλόγα αντιπάθειας και φθόνου.

Κι ὁ πρωτονοτάριος μὲ τὸ στερεότυπο κι ἀνεξήγητο χαμόγελο, πού ἴσαμε κείνη τὴ στιγμή δὲν εἶχε βγάλει λέξη ἀπὸ τὸ στόμα του, παρατήρησε μέσα στὴ γενικὴ σιωπὴ :

— Μόνο ἡ ἐνδοξότητά του ὁ πρωτοστράτορας λείπει ἀπὸ τὴν ἀποψινὴ μας σύναξη.

Ἄσπρη ὁ στρατηγὸς ἔσμιξε τὰ φρύδια του νευρικός. Πραγματικά : Ἄπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ σιλέντιου εἶχε παρατηρήσει τὴ βαρειά τούτη παράλειψη, μὰ, γιὰ τοῦτο ἴσα-ἴσα, ἀπόφευγε καὶ νὰ τὴν ἀναφέρει. Ὁ δρουγγάριος σήκωσε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ κρῦα μάτια του, τὴν νικηφόρα, καὶ τοὺς κοίταξε δλους γύρω.

Τὴν ἴδια στιγμή, ὁ σιλεντιάριος πού στεκότανε στὴν πόρτα, ἀνασῆκωσε τὸ βῆλο κι ἀνάγγειλε μετριάζοντας εὐλαδικὰ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του :

— Ἡ ἐνδοξότητά του ὁ πρωτοστράτορας Σγουρομάλλης.

Βῆμα σβέλτο καὶ γοργὸ ἀκούστηκε στὸ διάδρομο νὰ ζυγώνει.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΟΣ μαντατοφόρος ἔφτασε κοντὰ τὰ μεσάνυχτα. Τὴν ὥρα κείνη ἦ βροχή, ποὺ εἶχε ξαναρχίσει, ἔπεφτε δαρτῆ, ἀστραπὲς πρασινωπὲς ξεσχίζανε τὰ οὐράνια, κι ὁ Μυτζηθρᾶς δλάκερος, μὲ τὰ κάμποσα σπίτια του καὶ τὶς ἐκκλησιές, ἔλα σκαρφαλωμένα ἀνάκατα στὸν κάθετο σχεδὸν βράχο, εἶχε βουτηχτεῖ στὸν ὕπνο καὶ στὴ σιωπῇ.

Σταμάτησε κάτω, στὰ ριζά, φώναξε τὸ σύνθημα νὰ περάσει καὶ μ' ἀπορία του μεγάλη εἶδε πὼς δὲν τοῦ ἀνοίγαν.

— Μαντατοφόρος ἀπὸ τὴν Ἥπειρο! κραξε ὀρθωμένος στὶς σκάλες τῆς σέλας του. Ἡ φωνή του ἔσχιζε τὸ σκοτάδι τραγική. Εἶτανε μουσκεμένος ἀπὸ τὸ νερό, τσακισμένος ἀπὸ τὸν κόπο.

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκαν. Πάνω ἀπὸ τὴν τάπια, ξεχώρισε κάτι μουρμουρητὰ μπερδεμένα, ὕστερα σὺπασαν καὶ πιά δὲν ἀκουγόταν παρὰ τὸ μεγαλόφωνο κι ἀπέραντο κρουνέλιασμα τῆς βροχῆς.

— Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Ὑψίστου! φωνάζει ἄλλη μιὰ φορὰ ὁ μαντατοφόρος μὲ παλμὸ σπαρχιτικό. Καὶ τούτη τὴ φορὰ τὸ ξεφωνητό του εἶναι σὰν ἐπίκληση ναυαγοῦ ποὺ βουλιάζει.

Πάνω ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ἄστραψε δυὸ φορές. Ἀνάμεσα στὰ πελιδνὰ χεῖλη τῆς ἀστραπῆς ξεκόπηκε μαῦρο κι ὀδοντωτὸ τὸ κάστρο τοῦ Βιλλαρδουίνου. Βροντοχτύπημα ἀπὸ ἀστροπελέκι συντάραξε τὴ γῆ. Ὁ μαντατοφόρος γύρισε τὰ ρέτενα καὶ χύθηκε κατὰ τὸν κάμπο.

Κάλπαζε μέσα σὲ πυκνὸ σκοτάδι, σὲ δρόμους στενοὺς καὶ φιδωτούς. Τὰ χαλίκια κροτάλιζαν, ἀναπηδοῦσαν κάτω ἀπὸ τὰ πέταλα τ' ἀλόγου του, καὶ κλαδιὰ γυμνὰ τὸν βίτσιζαν στὰ μπράτσα, σκαλώνανε στὸ μανδύα του, τὸν ἄρπαζαν ἀγκαθωτά, σὰ νύχια, νὰ τὸν ξεσκίσουν. Δὲν ἔβλεπε ποῦ πάει, τὸ σκοτάδι εἶταν πετρωμένο γύρω του. Ἐκίλεισε τὰ μάτια του κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι του μπροστά. Ξάφνου, δεξιά, ἄκουσε μιὰ πνιχτῆ, σὰν ὑπόγεια, ψαλμωδία.

Ψυχόρμητα, τράδηξε τὰ ρέτενα καὶ σταμάτησε τ' ἀλόγο του. Στὸν καλντεριμωμένο δρόμο τὸ ζῶο γλίστρησε, μὰ μπόρεσε μ' ἕνα ἀπελλι-

σμένο τέντωμα στὰ νεφρά νὰ κρατηθεῖ ὄρθιο. Εἶτανε μιὰ πόρτα χαμηλή, κίτρινο φῶς λύχνου χάραζε ἀπὸ μέσα.

Πέζεψε ὁ καθαλάρης, τράβηξε τὸ φαρί του κοντὰ καὶ χτύπησε τὸ πορτόφυλλο.

— "Ε! ἀκούγεται φωνὴ ἀπὸ μέσα. Τὸ μαγαζὶ ἔχει κλείσει.

«Μαγερίδ εἶναι», συλλογίστηκε ἀναγαλλιάζοντας ὁ ταξιδιώτης, καθὼς ἔνιωσε νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τὶς χαραμάδες μυρωδιὰ ἀπὸ ξύλα καμμένα καὶ φαγητό. — Θὰ τὸν ἀναγκάσω ν' ἀνοίξει, θέλει δὲ θέλει. Καὶ ξαναχτύπησε.

— Κλείσαμε λέω! χούγιαξε ἀπὸ μέσα ἡ ἴδια φωνή.

— "Ανοίχτε γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! φώναξε ὁ μαντατοφόρος χτυπώντας μαζί, ἀπάνωτὰ, τὴν πόρτα.

Βήματα βαριά, συρτά, ζύγωσαν, ἔτριξαν κλειδαριές, ἀλυσίδες, καὶ τέλος τὸ πορτόφυλλο μισάνοιξε.

— Τί θέλεις;

— "Ανοίξε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ! Εἶμαι ξένος κι ὁδοιπόρος. Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἄφησέ με νὰ μπῶ μέσα.

Στὸ ἀνοιγμά τῆς πόρτας στεκόταν ἕνα ἀνθρωπάκι λιανὸ καὶ κακοτράχαλο. Τὸ κεφάλι του ξεκοβόταν στὸ φῶς τῶν λύχνων ἀγκαθωτὸ ἀπὸ μαλλιά καὶ γένεια ἄκουρα, θρασεμένα.

— Τί ἀγαπᾷς;

— Φαῖ καὶ ἄσυλο γιὰ τὴ νύχτα.

"Ὁ κάπελας δίστασε ἀκόμα λίγο, μὰ τέλος ἀνοίξε ὀλάκερο τὸ πορτόφυλλο.

Μπαίνοντας ὁ μαντατοφόρος εἶδε πῶς τὸ μαγαζὶ δὲν εἶταν ἔρημο. Τουλάχιστο δέκα - δώδεκα νοματέοι κάθονταν γύρω στὰ τραπέζια. Μέσα στὴν τσίκνα πού κλωθογύριζε πηχτὴ κάτω ἀπὸ τοὺς χαμηλοὺς θόλους, ξεχώρισε τρεῖς χωριάτες, πεντέξη στρατιωτικούς. Οἱ χωριάτες, βαρεμένοι ἀπὸ τὸ πιετό, γέρνανε ἀκουμπισμένοι στὸ τραπέζι.

"Ἐπεσε ἀπαυδημένος σ' ἕνα σκαμνί, ἄπλωσε τὰ ποδάρια του καὶ ζήτησε νὰ τοῦ φέρουσαν νὰ φάει.

"Ἐξω ἀκούγότανε νὰ τσακίζεται ἡ βροχὴ στὶς πλάκες μὲ θεριεμένο τώρα πείσμα ὀλάκερη ἡ πλάση σὰ νὰ βούλιαζε στὸ νερό, τ' ἀστροπελέκια συγκλονίζαν τὸν κάμπο. Στὸ ἔμπα τοῦ ξένου οἱ κουβέντες εἶχανε πάψει. Τώρα ξανάρχιζαν. Καὶ στὸ τζάκι, ἡ φωτιά τσίριζε, τὰ κούτσουρα σκάζανε κάθε τόσο, θαλπωρὴ γλυκειὰ κλαδωνότανε στὸν ἀέρα.

"Ὁ μαντατοφόρος, πού εἶχε μισοκλείσει τὰ μάτια του, τινάχτηκε ἀλαφιασμένος.

— Τὸ φαρί μου! φώναξε σὰ νὰ βλεπε ὄνειρο κακό. "Αφήσατε τὸ φαρί μου ἔξω, στὴ βροχὴ!

"Ὁ κάπελας ἔγνεψε στὸ παιδί τῆς λάντζας νὰ βγεῖ νὰ πάρει τ' ἄλογο. "Υστερα, στὸν ξένο:

— Πληρώνεις καὶ γιὰ τ' ἄλογο;

— Ἔσκυψε τὸ κεφάλι του ἐκεῖνος, ἀποκαμωμένος.

— Εἶμαι μαντατοφόρος γιὰ τὴν Κεφαλή, εἶπε. "Ἐρχομαὶ ἀπὸ τὴν "Ηπειρο καὶ δὲν ἔχω οὐτ' ἕνα μιλιάρησι.

Τὸ παιδί στάθηκε στὸν τόπο, ὁ κάπελας ἔσιμξε τὰ φρούδια του,

βγήκε πίσω από τὸν πάγκο κ' ἔβαλε τὶς γροθιὲς στοὺς γοφούς του.

— Τότε γιατί ἤρθες ἐδῶ; Νὰ πᾶς στὴ δουλειά σου.

— Δὲ μ' ἄφησαν οἱ βιγλάτορες νὰ μπῶ.

— Εἰσαι μαντατοφόρος ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ δὲ σ' ἄφησαν νὰ μπεις!

Ἐκεῖνος κάπελας κοίταξε γύρω σὰ νὰ γύρευε μάρτυρες γιὰ τὸ κατὰφωρὸ ψέμα.

Τότε ἓνας σπαθοφόρος, ἐκατόνταρχος, ἀπὸ τοὺς καθισμένους πέντε στὸ βάθος τοῦ καπηλιοῦ, σηκώθηκε, ἔγνεψε στὸν κάπελα νὰ ἡσυχάσει, κ' ἤρθε νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὸ μαντατοφόρο.

— Τί μαντάτο φέρνεις; ρώτησε.

— Ἔχω διαταγὴ νὰ δώσω τὴ γραφὴ στὸ στρατηγὸ καὶ σὲ κανέναν ἄλλο.

— Ἔχεις λοιπὸν γραφὴ;

— Ἔχω γραφὴ.

— Κι ἀπὸ ποῦ ξεκίνησες;

— Ἀπὸ τὰ Γιάννενα.

— Ποιὸς γράφει;

— Δὲ μπορῶ νὰ πῶ.

Στὸ μεταξὺ κι ἄλλοι, περιεργοί, εἶχανε σηκωθεῖ ἀπὸ τὰ τραπέζια κ' ἔρχονταν ν' ἀκούσουν.

— Δεῖξε τὴ γραφὴ.

— Ἐδῶ τὴν ἔχω.

Ἄνοιξε τὸ χιτῶνιο στὸ στήθος του καὶ τὴν ἔδειξε. Εἶταν ἓνας λιγνὸς ρόλος μὲ κρεμασμένη βούλα κόκκινη.

— Εἶναι πιττακοφόρος, ἀφήστε τον νὰ μείνει ἐδῶ, ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ τραχειά καὶ μπάσα.

Στράφηκαν ὅλοι κ' εἶδαν ἓναν καλόγερο θεόρατο. Ἀπὸ ποῦ εἶχε μπεῖ κανένας δὲν πρόσεξε, ὅμως, λίγο πρὶν ἀκόμα, δὲν εἶταν ἐδῶ μέσα. Χαμογέλασε βιασμένα σὰ νὰ θελε νὰ πρᾶξει τὴν ἐντύπωση ποὺ ἔκανε ἢ ἀρρενωπή του ἢ φωνή. Εἶχε ὦμους φαρδεῖς καὶ τὰ δόντια του ἀστραφταν κάτασπρα καὶ μεγάλα.

— Ὁ Χριστὸς προστάζει νὰ μαστε ἐλεήμονες στοὺς ὁδοιπόρους. Τὸ παλληκάρι τοῦτο ταξίδεψε νύχτες καὶ μέρες γιὰ τὴ δόξα τοῦ βασιλέα καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἄς τὸν ἀφήσουμε νὰ ξεποστάσει τὴ νύχτα τούτη κάτω ἀπὸ σκεπὴ. Ἡ Κεφαλή θ' ἀναγνωρίσει τὴν ἀγαθὴ μας προαίρεση καὶ θ' ἀνταμείψει τὸ φιλόξενο νοικοκύρη.

Κοίταξε τὸ μαντατοφόρο κατὰματα καὶ πρόσθεσε:

— Γιατί, ἂν κρῖνω ἀπὸ τὴ βιάση του, ὁ πιστὸς αὐτὸς ἀποσταλμένος φέρνει μαντάτο σπουδαῖο.

Ἐκεῖνος κάπελας ἔγνεψε πὼς συμβιβάζεται, οἱ σπαθοφόροι γύρισαν τὶς ράχες τους κ' ἡ σύναξη σκόρπισε.

Ἐφερᾶν στὸ μαντατοφόρο νὰ φάει κ' ὕστερα τὸν ὀδήγησαν στ' ἀνωγί νὰ κοιμηθεῖ. Καθὼς ἀκολουθοῦσε τὸν κάπελα στὴ στενὴ καὶ σάπια σκάλα, μιὰ σκέψη τοῦ ἔφεξε ξάφνου:

— Δὲ μοῦ λές, ἄνθρωπε, τὸ καπηλιό σου εἶναι ἀσφαλισμένο;

— Τί ἀσφαλισμένο;

— Θέλω νὰ πῶ, ξέρεις ποιὸς βάζεις νὰ πλαγιάσουν ἀπόψε ἐδῶ;

— Έλα, ἀκολούθα με τώρα! ἔκανε δύστροπος ὁ κάπελας.

— Ὅχι, πρέπει νὰ ξέρω! Ἡ γραφή πού φέρνω εἶναι μαντάτο ἀκριβό.

— Τρεῖς καλογέρους ἔχω κ' ἕναν ξένο, εὐγενικόπουλο ἀπὸ τ' Ἀνάπλι. Ὅλοι τοὺς ἔχουν πλαγιάσει ἀπὸ νωρίς, μὴ σκοτίζεσαι.

— Τρεῖς καλογέρους, ἔκανε ὁ μαντατοφόρος ἀνεβαίνοντας τὴ σκοτεινὴ σκάλα. Κι αὐτὸς ἐκεῖ - κάτω, ὁ ἄγρυπνος;

Δὲν ἔλαβε ἀπάνκριση. Τὸ λυχνάρι πού κρατοῦσε ὁ κάπελας ψηλά, γιὰ νὰ βλέπουν, φώτισε θαμπὰ ἕνα πατάρι μὲ διάδρομο καγκελωτὸ μπροστά, τρεῖς στενὲς πόρτες στὸν τοῖχο.

— Ἐδῶ θὰ κοιμηθεῖς, ἔδειξε τ' ἀνθρωπάκι ἀνοίγοντας τὴ μεσιανή.

Εἶταν μιὰ κάμαρα μικρὴ καὶ χαμηλὴ σὰν κλούβα, ἴσα πού νὰ χωράει ἀνθρώπο ζαπλωμένο. Ἐνα τρίποδο σακμνί, μιὰ ἀγκαλιὰ σανδὸς ἀντὶ γιὰ κρεββάτι καὶ δίπλα ἕνα σταμνί. Τὸ παράθυρο, στενόχωρο σὰν πολεμίστρα, ἔβλεπε στὸ δρόμο κ' εἶταν φραγμένο ἀπ' ἔξω μὲ σιδερένιο κάγκελο σταυρωτό.

— Ἡ πόρτα ἀμπαρώνεται;

— Ἀμπαρώνεται.

Ὁ μαντατοφόρος δοκίμασε τὸ σύρτη μὰ δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος. Τὸ ξύλο εἶτανε σάπιο. Ἐσπρωξε πίσω ἀπὸ τὸ πορτόφυλλο τὸ σακμνί, ἔκανε τὸ σταυρό του καὶ πλάγιασε.

Ἡ νύχτα ἔξω εἶταν ἄγρια. Τ' ἀστροπελέκια γκρεμίζονταν ἀπάνωτά, τραντάζοντας τὸ δῶμα, ἡ βροχὴ πλατάγιζε στὸ καλντερίμι μὲ πάταγο μεταλλικό. Ὅμως εἶτανε κ' ἡ κούραση βαρειά, κι ὁ ἀπαυδημὸς πού μυρμηδιζε στὰ τσακισμένα μέλη τοῦ ὄδοιπόρου. Σφάλησε τὰ μάτια του καὶ κατρακύλησε σ' ἀβυσσαλέα νάρκη σὰν πέτρα σὲ βάλτο μελανό.

Ὁ κάπελας, πού πέρασε ἀργότερα ἔξω ἀπὸ τὶς τρεῖς πόρτες γιὰ ν' ἀνέβει στὴν κάμαρά του τῆς σοφίτας νὰ πλαγιάσει, τὸν ἄκουσε ν' ἀναστενάξει βαριά, σὰ νὰ βογκοῦσε. Μπορεῖ νάταν ἄρρωστος, μπορεῖ ν' ἄβλεπε κι ὄνειρο μαῦρο. Ἐκεῖ κατὰ τὴν κονταυγὴ, ἡ γυναίκα του πού εἶχε ξυπνήσει ἀπὸ αἰτία ἄγνωστη, τὸν σκοῦντησε δυνατὰ κ' ἔσκυψε πάνω του ἀνήσυχη.

— Ἄκουσε! τοῦ σφύριξε στ' αὐτί.

— Τί τρέχει;

— Δὲν ἄκουσες τίποτα;

— Ὅχι.

— Σὰ νὰ κλαίει μωρὸ παιδί...

Ὁ κάπελας ἀφουγκράστηκε, μὰ δὲν ξεχώρισε κανέναν ἦχο.

— Ἄντε, κοιμήσου, ἔκανε γυρίζοντας στ' ἄλλο πλευρό. Μωρὸ δὲν ἔχουμε στὸ σπίτι.

— Κι ὅμως εἶτανε σὰ ν' ἄκλαιγε μωρὸ, ἢ σὰ νὰ οὐρλιαζε κουτάδι...

— Ὁ ἀγέρας εἶναι. Ὁνειρεύεσαι.

Πραγματικά; ἡ βροχὴ εἶχε πάψει, κι ὁ ἄνεμος σφύριζε στὰ γυμνά κλαδιά.

Ἀποκοιμήθηκαν. Τὸ πρῶτ', χαράματα, κατεβαίνοντας στὸ μαγαζί, εἶδανε τὴν πόρτα τοῦ μαντατοφόρου διαπλατωμένη. Τὸ φῶς εἶταν ἀκόμα

λιγοστό, δὲν ξεχώρισαν τίποτα μέσα. Καθὼς ἔμως ἔφταναν στὰ τελευταῖα σκαλοπάτια, ἡ γυναῖκα στάθηκε στὸν τόπο μ' ἓνα πνιγμένο ξεφωνητό.

— Χριστὲ καὶ Παναγιά! . . . Κοίταξε!

Κοιτάζανε κ' οἱ δυὸ στὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ. Πάνω στὴ ράχη τοῦ χεριοῦ της, ποῦ ἔμενε πιασμένο στὴν κουπαστή, εἶχε ἀπλωθεῖ, πιτσιλιστή, μιὰ μεγάλη στάλα αἷμα.

— Ἦ' εἶν' αὐτό; ρώτησε σαστισμένος ὁ ἄντρας.

Σήκωσαν τὰ κεφάλια τους. Ἐκεῖ, ἄκρη-ἄκρη στὸ πάτωμα τοῦ παταριοῦ, ἓνας μεγάλος μαυροκέκκινος λεκὲς εἶχε περονιάσει τὰ σανίδια καὶ κόμποι χοντροὶ σοῦρωναν ἀργά, σταλάζανε στὴ σκάλα.

Πάνιασε ὁ κάπελας· τέντωσε τὰ μάτια του καὶ χύμηξε πίσω κατὰ πάνω, δρασκελώντας δυὸ-δυὸ τὰ σκαλοπάτια μὲ τὰ στραβά του τὰ ποδάρια.

Ἡ γυναῖκα εἶχε κολλήσει τὴ ράχη της στὸν τοῖχο, παγωμένη, μὲ τὸ στόμα μισανοιχτό. Περίμενε λίγες στιγμές, κοιτάζοντας ψηλά, νὰ ξαναδεῖ τὸν ἄντρα της. Κι ὅταν τὸν ἀντίκρουσε κερωμένο, νὰ ξαναβγαίνει τρεκλίζοντας, νὰ πιάνεται στὸ κάγκελο, ἔσυρε μεγάλη, φοβερὴ στριγγλιά.

Δυὸ καλόγεροι πετάχτηκαν ἀπὸ τὴ δεξιὰ κάμαρα σὰν κοράκια ξεκουρνιασμένα, κοιτάζοντας γύρω τους μὲ μάτια παλαβά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Α'

Ο ΠΡΩΤΟΣΤΡΑΤΟΡΑΣ ΤΟΥ ΜΥΤΖΗΘΡΑ

ΗΜΕΡΩΝΕ γιορτή μεγάλη, τών Ταξιαρχών.

Πάνω στο βράχο του Μυτζηθρά και κάτω σ' όλη την έκταση του κάμπου, σήμαντρα σκόρπια γλυκολαλούσαν από τόν θρ thro. Μὲ τούς ἀτμούς τῆς καταχνιάς, ἡ θύμιση τῆς χτεσινῆς βροχῆς ἐσόθησε στίς ἱρριδιστές ἀχτίδες τοῦ καινούργιου ἡλίου. Κι ἀπ' ὅλους τούς δρόμους πού κλαδώνονται σάν ἄσπρες φλέβες στό λάσιο στῆθος τοῦ μεγάλου κάμπου, καθαλαρέοι καί πεζοί, χωριάτες, ἄρχοντες, λαϊκοί, ἱερωμένοι, ταξιδεύανε τραβώντας ἄλλοι κατὰ τὴν ἀβρῆ Λακρεμονία, τὴ γερμένην ἐρωτιάρικα στό πλευρὸ τοῦ λυγεροῦ Εὐρώτα, κι ἄλλοι πρὸς τὸν ἀδρὸ κι

δρθιο βράχο τοῦ Μυτζηθρά.

Τὰ σπίτια εἶτανε χτισμένα στὴν προσηλιακὴ, τὴν ἡμερώτερη πλαγιά τοῦ βουνοῦ, αὐτὴν πού ἀντικρύζει τὸν κάμπο. Οἱ ἄρχοντες τῆς Λακρεμονίας συνήθιζαν ν' ἀνεβαίνουν τίς γιορτάδες γιὰ νὰ ἐκκλησιαστοῦν στό Μυτζηθρά μαζί μὲ τὴν Κεφαλή καί τούς ὀφφικιαλίους. Καθαλικεμένες γυναίκες, σὲ μοῦλες ἀσημοκούδουνες, οἱ ἀρχόντισσες σακρφάλωναν ἀπὸ τὰ φιδωτὰ στενορρύμια, τὰ πλακοστρωμένα καί σκαλωτὰ, ἐνῶ ἀπὸ ψηλά, τὰ βούκινα καί τὰ σαλπίγγια χαιρέτιζαν τὴν ἐξοδο τοῦ στρατηγοῦ. Εἶταν ἡ στιγμή πού ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ Διοικητήριο μὲ τὴν πλουμιστὴ του ἀκολουθία, καί τραβοῦσε ἀργοπερπάτητος, μαλαμοστολισμένος, κατὰ τὴν ἐκκλησιά.

Χωμένος στὸν ὄχλο πού παραμέριζε βιαστικὰ, ὁ νέος μὲ τὴν πολεμικὴ ἐξάρτηση, τόσο παράταιρος ἀνάμεσα στό φτωχοντυμένο πλῆθος, στάθηγε νὰ κοιτάζει, μὲ περιέργεια. Οἱ στρατιῶτες προπορεύονταν σὲ δυὸ στοίχους, κρατώντας τὰ κοντάρια τους κατεβασμένα, φράγμα μακρὺ. Στὸν πλακόστρωτο δρόμο, τὸν κλεισμένο ζερβόδεξα ἀπὸ πελεκητοὺς βράχους ἕνα μπῶδι ψηλούς, τὰ βήματα κ' οἱ ἀρματωσιὲς κροτάλιζαν σὰ χεϊμαρρος ἀπὸ μπακίρι. Πίσω, στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου πού

φιδολύγιζε κατηφορίζοντας, ή συνοδία πρόβαλε λάμποντας από μάλαμα, άσμη: και μετάξι.

Ποτέ του ώς τώρα ό ξένος δέν είχε τύχει σέ τέτοιο θέαμα. 'Η φορεσιά του τόν έδειχνε άρχοντόπουλο, όμως οι τρόποι κ' ή θωριά του είχανε κάτι τό άγριωπό κι αντίθασο. 'Επαψε νά σκουντάει τούς διπλανούς του, όρθώθηκε στά νύχια και κοίταξε.

Πέρασε πρώτος ό στρατηγός, ντυμένος σέ σακραμάγκι όλομέταξο, ύφασμα πού κυλούσε ύγρό πάνω στό νευρωμένο κορμί του κ' έρριχνε άντιφεγγιές φιλντισένιες. Οι χαμηλόφωνες κουβέντες του όχλου κυλούσαν ζευγαρωτά με τή διαδρομή του, μελισσολόϊ βουερό. Οι άλλοι όφφικιάλιοι έρχονταν τό κατόπι, κι αυτούς τό πλήθος τούς όνομάτιζε έναν - ένα. 'Ο πρωϊνός ήλιος πιτσιλιζε με λαμπαδιάσματα φευγαλέα τό βαρύτιμο ρούκι. Τό ξένο άρχοντόπουλο έσχυψε στόν διπλανό του και ρώτησε :

— Ποιός είναι ό Σγουρομάλλης ;

'Ο άνθρωπος τόν κοίταξε άπορημένος.

— 'Ο άρχοντας Σγουρομάλλης ; 'Η ένδοξότητά του πέρασε. Νά, εκεί κοντά στην Κεφαλή πηγαίνει . . .

'Ακολούθησε με τά μάτια τή διεύθυνση του χεριού κ' είδε, ψηλότερα από τ' άλλα τά κεφάλια, έναν άντρα πού πορευόταν άργοπερπάτητος. Φορούσε κωνικό σκιαδί βυσσινί, και τά μαλλιά του, πηχτά, κορακιάτα, στρουφιζανε γυαλίζοντας πάνω στόν άσπρο σβέροκο. Χύμηξε τό παιδάριο ανάμεσα στό πλήθος, άνοιξε δρόμο με τούς άγκώνες, πάλεψε και τέλος έφτασε στό ύψος του άρχοντα, πάνω πού ό στρατηγός κ' οι πρώτοι τής ακολουθίας μπάνιανε στην έκκλησιά. 'Η σκοτεινή πύλη χώνευε τά χρώματα, τά μέταλλα, τις φωτιές από τά πετράδια. Μαζί κατάρπια και τόν πρωτοστράτορα. Παρασυρμένος από την όρμή του ό ξένος, ήρθε νά πέσει πάνω στό ζυγό τής φρουράς. 'Εσπρωξε δυό στρατιώτες, πάσχισε νά περάσει. 'Αμίλητοι εκείνοι, ζυγώσανε τό ένα με τ' άλλο τά θωρακισμένα κορμιά τους και τόν ξαποστείλανε πίσω.

— 'Αφήστε με . . . αφήστε με ! Έκανε λαχανιασμένος, χτυπώντας με τς παλάμες τά φολιδωτά λωρίκια τους.

— Πίσω !

'Αρπάχτηκε από τά τουφρία του στρατιώτη και τόν χτύπησε με τό γόνατο στά νεφρά. Τό πλήθος, πού είχε παραμερίσει για μία στιγμή άνήσυχο, βάλθηκε νά γελάει.

— Ποιός είν' αυτός ό παλαβός ; ρωτάει ένας πένταρχος ζυγώνοντας άγριεμένος.

'Η ακολουθία όλο και καταχωνιάζόταν στη σκοτεινή πύλη. Κλείνοντας την παράταξη, οι άρχοντισσες ανεβαίνανε τώρα τά σκαλοπάτια, με σούσουρα από μεταξωτά. 'Αχνιστή, γλυκερή μυρωδιά από λιβάνι και ξεστό κερι έέφευγε, ανακλαδιζόταν στόν κρυστάλλινο άέρα του πρωϊνού απόδροχου.

— Χμ ! Είναι ό κακοκέφαλος εκείνος πού παρουσιάστηκε τά ξημερώματα στό παλάτι σώνει και καλά νά ιδει την Κεφαλή, παρατήρησε ό πένταρχος κοιτάζοντας τόν άνήσυχο νέο. Τραθήξου πέρα, παλληκάρι μου, και κάθησε φρόνιμα, μη βάλω νά σέ μαστιγώσουν.

— Είναι ανάγκη να ιδῶ τὴν Κεφαλή! φώναξε ὁ νέος παλεύοντας πάντα πίσω ἀπὸ τὶς ράχες τῶν φρουρῶν. Ἔχω νὰ τοῦ πῶ κάτι βιαστικὸ καὶ σπουδαῖο!

— Κ' ἐγὼ τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω νὰ καθήσεις φρόνιμα. Ἔχουμε στὸ πλάτι βούρδουλες Ἰσια-Ἰσια στὰ μέτρα σου.

Γέλασαν οἱ κοντινοὶ πολλίτες, γέλασαν κ' οἱ στρατιῶτες. Τὸ παιδάριο πρόβαλε τὸ πρόσωπό του ἀνάμεσα στοὺς ὤμους ποῦ τὸν ἐσπρωγχαν πίσω.

— Τότε ἀφῆστε με τουλάχιστο νὰ τὸ πῶ στὸ θεῖο μου, ἔκανε.

— Καὶ δὲν τὸ λὲς καὶ στὸν παπποῦ σου! Ἐμᾶς νὰ ξεφορτωθεῖς.

Φουντώσανε βροντερὰ τὰ γέλια. Ὁ νέος ἀναψε ἀπὸ ντροπὴ καὶ λύσσα.

— Στὸ θεῖο μου τὸ Σγουρομάλλη! φώναξε.

— Ἔλα, ἔλα! εἶσαι γιὰ τὰ σῖδερα, τὸ βλέπω, ἔκανε ὁ πένταρχος. Σπρώχτε τον πίσω, νὰ ξεμπερδεύουμε.

Οἱ στρατιῶτες γύρισαν κατὰ τὸν Σγουρό, τὸν ἄρπαξαν ἀπὸ τὶς μασχάλες. Τὴν ἴδια ἔμως στιγμή, στριγγλιῆς γυναίκες ξέσπασαν στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ δρόμου, πρὸς βολητὸ ἀλόγου ἀκούστηκε σύνταχα νὰ ζυγώνει, τὸ πλῆθος ἀναστατώθηκε,πισωπλάτισε, κ' ἕνας καθαλάρης, πατώντας μέσα στὸ σωρό, ἦρθε νὰ πεζέψει μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια.

Εἶτανε τουρμάρχη. Πῆδηξε ἀπὸ τ' ἄλογο καὶ μπῆκε στὴν ἐκκλησιά. Οἱ ἀξιωματικοὶ ποῦ στέκονταν ἀπ' ἔξω, ζώσανε τὴν πύλη κοιτάζοντας μέσα μὲ περιέργεια, οἱ δυὸ στρατιῶτες παράτησαν τὸν Σγουρό. Στὸ πλακόστρωτο τοῦ σολέα, ἀκούστηκε βιαστικὸ σούρσιμο ἀπὸ τὰ πόδια, ὁ κόσμος παραμέρισε κι ἔλοι εἶδαν τὸ στρατηγὸ νὰ βγαίνει μὲ βήματα μεγάλα, νὰ πηδαίει στ' ἄλογο τοῦ τουρμάρχη καὶ νὰ ξαμολύεται τὸν κατήφορο. Πεντέξη ἀξιωματικοὶ ἀνώτεροι, τὸν ἀκολουθοῦσαν καλπάζοντας ἀπὸ κοντά.

Στὴν ἀναταραχὴ τοῦ κόσμου, ἀνακατεύτηκαν τώρα σπαθοφόροι καὶ χωριάτες, λαϊκοὶ καὶ ἄρχοντες. Ἀπὸ τοὺς ὀφρικιάλιους τῆς ἀκολουθίας λιγοστοὶ μέινανε στὴν ἐκκλησιά, οἱ ἄλλοι πήρανε τὸν ἴδιο δρόμο μὲ τὴν Κεφαλή. Μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια γινόταν μιὰ μικρὴ σύναξη γύρω στὸν Σγουρό ποῦ χειρονομοῦσε καὶ φώναζε:

— Δὲ σᾶς τῶλεγα ἐγὼ; Δὲ σᾶς τῶλεγα;...

Ὁ πένταρχος ἦρθε κοντὰ καὶ τὸν κοίταξε ἀπορημένος.

— Τί ξέρεις ἐσύ;

Οἱ τελευταῖοι ἄρχοντες βγαίνανε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά κι ὁ κόσμος τοὺς ἔκανε τόπο. Ἀνάμεσά τους ἕνας ἀντρας ψηλός, μελαχροινός, ντυμένος μὲ χρυσοκόκκινο σκαραμάγκι, στάθηκε μιὰ στιγμή ἀτάραχος γιὰ νὰ φορέσει τὸ κλαπωτὸ του σικιάδι. Τὰ μάτια του, τὰ μαῦρα καὶ γυαλιστερὰ, ποῦ σεργιάνισαν μηχανικὰ τὸν ὄχλο, εἶχανε μιὰν ἀδιόρατη ἀχτίδα εἰρωνείας. Μαλλιά καὶ γένι μαῦρα, λουσαῖτα, παισιῶναν τ' ὄραῖο του πρόσωπο.

— Ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης! σφύριξε στ' αὐτὶ τοῦ Νικηφόρου ὁ πένταρχος, σὰ γιὰ νὰ τοῦ φανεῖ τώρα ἄρεστός.

Ὁ πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ ὄρθωσε τὸ κεφάλι του καὶ κοίταξε πάλι τὸ συναγμένο πλῆθος. Τὰ μάτια του, ποῦ στραφτάλιζαν ὑγρά

και μαυρα, δε στεκονταν πουθενά, κυλουσαν αδιαφορα πάνω από τα κεφάλια. Το χεϊλος του ανασηκώθηκε ξεσκεπάζοντας ασπρα μυγαλωτά δόντια. Και τὸ ἄφωνο τουτο χαμόγελο, ἔδωσε στο πρόσωπό του κάτι τὸ ἀπάνθρωπο μαζί και τὸ λάγνο. Σήκωσε τὸ δεξί του, πού κρατοῦσε μικρὸ σκῆπτρο με κόμπους ἀσημένιους, σύμβολο τῆς ἐξουσίας και τοῦ τίτλου του, κ' ἔγνεψε νὰ παραμερίσουν τὸν ὄχλο γιὰ νὰ περάσει.

Μαζί με τοὺς ἄλλους κι ὁ Σγουρὸς βρέθηκε κολλημένος πάνω σὲ μιὰ ξερολιθιά, ἀνῆμπορος νὰ σαλέψει χέρι ἢ πόδι. Μέσα στο σύννεφο τῆς χλαλοῆς πού σηκώθηκε, ξεφωνητά, βογκητό, βουή τῆς ποδοπατημένης πλέμπας, ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης κατέβηκε ἀργὰ τὰ μαρμάρινα σκαλοπάτια, ἔστριψε τὸν κατήφορο κ' ἔφυγε ἀκολουθημένος ἀπὸ τέσσερους ὄφρικιάλιους και τρεῖς νεαρὲς ἀρχόντισσες.

“Ὅταν ὁ λαὸς μπέρεσε πάλι ν' ἀπλωθεῖ και νὰ ξανασάνει, ὁ πένταρχος σίμωσε τὸν Σγουρό.

— Ἀκολούθα τον, εἶπε δείχνοντας τὴν ἀγκωνή τοῦ δρόμου ὅπου εἶχε στρίψει ὁ πρωτοστράτορας. Πρόσεχε ἕμως! . . . Δὲν εἶναι πάντα φρόνιμο νὰ τὸν ζυγώνεις . . .

Τὸν ἀκολούθησε. Στὰ πολυδαίδαλα στενορρόμια εἶχε κιόλας χάσει τ' ἀχνάρια του. Μιά - δυὸ φορές τὸ μάτι του πρόλαβε τὴν ἐπίσημη συντροφιά πού χανόταν, γοργῆ κι ἀέρινη, σὲ μιὰ στροφή τοῦ δρόμου. Οἱ κυράδες σηκώανε στὰ δυὸ δάχτυλα τὰ μακρὰ τους τὰ φουστάνια και, τεντώνοντας μπροστὰ τοὺς ψηλόλιγνους λαϊμούς, κακαρίζανε σὰν πουλακίδες. Οἱ ἄντρες βαδίζανε σοβαροὶ κι ἀμίλητοι. Ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης ἔμως προπορευόταν λίγο, κι ὁ Νικηφόρος, δίχως νὰ βλέπει τὸ πρόσωπό του, τὸ φανταζότανε νὰ ἔχει στὰ χεῖλη τὸ ἴδιο ἐκεῖνο εἰρωνικὸ χαμόγελο.

Μάντεψε τὴν κατεύθυνσή τους ἀπὸ τοὺς διαβάτες πού ἔβρισκε κάθε τόσο σταματημένους νὰ κοιτάζουν τὴ λαμπρὴ συντροφιά. Ὁ πρωτοστράτορας εἶχε ἀκολουθήσει διαφορετικὸ δρόμο ἀπὸ τὴν Κεφαλή, δὲν πήγαινε στο Διοικητήριο. «Σπίτι του πάει», εἶπε με τὸ νοῦ του ὁ Σγουρός. Κι ἀληθινά, σὲ λίγο σταμάτησε κι αὐτὸς μπροστὰ σ' ἕνα μικρὸ ἀρχοντικό. Εἶταν δίπατο, ἐρημικὸ, χτισμένο σὲ πλαγιά ἡμερη, με περιβόλι πίσωθὲ του. Δυὸ κυπαρίσσια, ξεπερνώντας τὴν κόκκινη σκεπή, σαῖτευαν τὸν οὐρανὸ με χάρη. Στὴ θολωτὴ πύλη φύλαγε σκοπὸς.

Ρώτησε ἀν εἶναι τοῦτο τὸ σπίτι τοῦ πρωτοστράτορα.

— Αὐτὸ εἶναι, ἀποκρίθηκε ἀφοῦ τὸν κοίταξε πρῶτα, ὑποφιασμένος, ὁ στρατιώτης.

— Ἀκολούθησα τὴν ἐνδοξότητά του ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, πρέπει νὰ τὸν ἰδῶ στὴ στιγμή.

— Δὲ μπορεῖς.

— Εἶναι ἀνάγκη, μεγάλη ἀνάγκη!

— Δὲ μπορεῖς, ξανάπε ὁ σκοπὸς ξερὰ και συνέχισε τίς κανονικὲς του βόλτες μπροστὰ στὴν πύλη.

“Ἄλλο πάλι ἐμπόδιο. Κάτι σὰ μοιρολατρεία χαυνωτικὴ, σὰν ἀποθάρρυνση ἄγνωστη ἴσαμε τώρα στο φυσικὸ του, ἀρχίζε νὰ διανεύει στὴν ψυχὴ τοῦ νέου. Κοίταξε τὸ πήγαιν' ἔλα τοῦ σκοποῦ κι ἀναρωτιότανε μήπως στ' ἀλήθεια εἶταν γραφτὸ νὰ ξεκινήσει ἀπὸ τ' Ἀνάπλι και νὰ

κουβαληθεί στο Μυτιληθρά για να μην κατορθώσει τίποτα στα τελευταία. Είναι λοιπόν των αδύνατων αδύνατο να μιλήσει κανένας στους άρχοντες της Ρωμανίας; Ή σκέψη αυτή τον έβλαβε σ' άπορία έκνευρυστική, του κέντριζε κιόλας την αγανάκτηση. Ή παρέμβαση του σκοπού ήρθε πάνω στην ώρα :

— Τραβήξου πέρα !

Λές και τούδινε ένα χαστούχι ή βάνουση τούτη φωνή.

— Έγώ να τραθηχτώ πέρα ή έσύ; έκανε τρέμοντας, πυροκόκκινος από το κακό του.

— Έλα, έλα ! τὰ χωρατὰ να λείπουν . . .

Και λέγοντας ο στρατιώτης, χαμήλωσε άπειλητικά τη λόγχη του.

Τότε το παιδάριο ξέσπασε.

— Ποιοι είσαστε σεις, μωρέ, που έλο λογχίζετε τον κόσμο ! Ποιοι είσαστε σεις που τον μαστιγώνετε, τον ποδοπατάτε με τὰ φαριά σας ; Ρωμιοί ή Μπαρμπερίνοι ; Οί Φράγκοι, άφεντάδες, έσεις άφεντάδες, έλοι οί σπαθοφόροι της πλάσης άφεντάδες και μονάχα ή πλέμπα σκιάβα, ο λαός των Χριστιανών. Άνάθεμα ! . . .

Οί σκηνές της εκκλησιάς, το ποδοπάτημα του όχλου από το στρατό, τὰ εμπόδια κ' ή καταφρόνια που έβρισκε σε κάθε του βήμα, του είχαν άνάψει από ώρα τὰ αίματα. Κ' είχε έρθει έδω στο Μυτιληθρά όρμημένος από τη βία του πώς πάει να πατήσει τέλος μιὰ γωνιά γής λεύτερης. Χρόνια δάκερα κανάκιζε κι άνάθρεφε το γλυκό τουτο όνειρό του. Άρπαξε το κοντάρι του στρατιώτη, το τράβηξε άπότομα και βρέθηκε πιασμένος μαζί του, δίχως να καταλάβει πώς, στα χέρια.

Τήν ίδια στιγμή ένα γελάκι σκαστό, γυναίκειο, κατακύλησε από πάνω. Σκαστισμένος ο Σγουρός παράτησε το σκοπό και σήκωσε τὰ μάτια του. Στο πέτρινο ταβλάτο, μιὰ νεαρή άρχόντισσα είταν σκυμμένη και τον κοίταζε. Άνασήκωσε το κορμί της, κάτι είπε προς τὰ μέσα κ' ύστερα έσκυψε πάλι και κοίταζε ξεκαρδισμένη το νεαρό ταραξία του δρόμου. Με το έλαφρό μαντήλι που κρεμόταν από τὰ δάχτυλά της, του έγνεψε.

— Τί θέλει τ' άρχοντόπουλο ;

Ή Ο Σγουρός έσιαξε τὰ ρούχα του.

— Κυρά μου, λείει χαιρετώντας μ' άδέξια χάρη, κατά τη μόδα των Φράγκων, ζητώ να ιδώ το θείο μου.

— Ζήτησε να ιδεί τον ένδοξότατο, εξήγησε κι ο σκοπός, κ' έπειδή του είπα . . .

Ή άρχόντισσα σήκωσε προσταχτικά το χέρι της, ο σκοπός κόπηκε με τη μιλιὰ στο στόμα. Ένα-δυο άντρίκια κεφάλια, που σκύψανε από το ταβλάτο, κοιτάζανε κάτω άδστηρά και τραβήχτηκαν πάλι.

— Το θείο σου είπες πώς ζητάς, άγόρι μου ; ρώτησε ή νεαρή κυρά και τὰ σχιστά της μάτια έλαμψαν από πνιγμένο γέλιο.

— Ναι, κυρά μου, το θείο μου τον πρωτοστράτορα !

Μιὰ φωνή άντρίκια, βαρειά, άκούστηκε από πάνω να μαλώνει χαμηλόφωνα την κυρά. Όμως εκείνη γύρισε κατά μέσα, άνοιξε τὰ χέρια της κ' έκανε σκασμένη στα γέλια :

— Αφού είναι ο άνηψιός μας ! . . .

Ἐπειτα ὁ Σγουρὸς τὴν ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια του.

Στάθηκε μὲ τὴν καρδιά ἀναφτερωμένη ἀπὸ ἐλπίδες νὰ προσμένει. «Ὁ ἀνηψιὸς μας». . . Λοιπὸν ἢ ὁμορφὴ τούτη κυρὰ εἶναι θειά του. Ἐπιτέλους νὰ καὶ κάτι πού τοῦ ἐρχόταν δεξιά, κάτι πού μπορούσε νὰ τοῦ βαλοσώσῃ τις ἀμέτρητες λαθωματαῖες τοῦ φιλότιμου. Ἐνας δούλος ἀνοίγει τὴ στιγμή τούτη τὴν πόρτα τοῦ δρόμου καὶ τὸν καλεῖ νάρθει κοντά. Ἐχει σπανά, ψόφιο καὶ κίτρινο μούτρο εὐνούχου. Καθὼς τὸ παιδάριο κάνει νὰ δρασκελίσει τὸ κατῶφλι, ἕνα κίτρινο, σταριδικασμένο χέρι ἀκουμπάει πάνω στὸ στήθος του.

— Ἡ ἐνδοξότητά του, λέει ὁ εὐνούχος μὲ ψιλή, οὐδέτερη φωνή, δὲ μπορεῖ νὰ σὲ δεχτεῖ. Ἐχει μεγάλη ἀπασχόληση τὴ στιγμή τούτη, μὲ τὰ σκυλιά του. . .

Σήκωσε τὰ μάτια σασιτισμένος ὁ Σγουρὸς. Τὸν κοροϊδεύανε ; Ὅμως τὰ μάτια τοῦ δούλου τὸν κοίταζαν μὲ τὴ μελαγχολικὴ σοβαρότητα πού ἔχουν οἱ ἡλίθιοι.

— Σῦρε καὶ πὲς του πὼς εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ τὸν ἰδῶ. Πὲς του ἀκόμα πὼς εἶμαι συγγενῆς του, ἀνηψιὸς ἀπὸ τ' Ἀνάπλι. Νικηφόρος Σγουρὸς λέγομαι. Τ' ὄνομα τοῦτο κάτι θὰ τοῦ θυμίσει. Ἄντε, καὶ νά ! δῶσ' του καὶ τοῦτο δῶ, γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ.

Ἐβγαλε τὸ δαχτυλίδι ἀπὸ τὸ χέρι του, τὸ δαχτυλίδι πού τοῦ εἶχε ἀφήσει ἡ μάνα του, καὶ τὸ ἔβαλε στὴ χούφτα τοῦ δούλου. Ἰστερα, καθὼς ἔκεινος κοινοστεκόταν ἀναποφάσιτος, τράβηξε ἀπὸ τὸ περσίκι του ἕνα - δυὸ μιλιαρῆσια, τοῦ τὰ ἔδωσε.

— Ἄντε ! κάνει σπρώχνοντάς τον νὰ βιαστεῖ.

Ὁ εὐνούχος μπήκε πάλι μέσα καὶ ξανάκλεισε τὴν πόρτα. «Τώρα πιά δὲ μπορεῖ. . . Σὰν ἰδεῖ τὸ δαχτυλίδι !», συλλογίστηκε ὁ Νικηφόρος, «θὰ κατέβει μοναχὸς του στὴν αὐλὴ νὰ μὲ προῦπανθήσει. Θ' ἀνοίξει τὴν ἀγκαλιά του καὶ θὰ πεῖ : «Ἐσύ 'σαι λοιπὸν ὁ γιὸς τῆς Ἐλένης Σγουροῦ, τῆς ἀλησμόνητης συγγένισσάς μας ἀπὸ τ' Ἀνάπλι !»

Καὶ πάλι ἡ καρδιά του ἄρχισε νὰ χτυπάει, μὲ τὴν κρυφὴ λαχτάρα τούτης τῆς στιγμῆς, τῆς στιγμῆς πού εἶχε μάθει ἀπὸ μικρὸς νὰ τὴν προσμένει, καὶ πού θ' ἄνοιγε καινούργιους δρόμους, ἀνυποφίαστους Ἰσάμε τώρα, στὴ ζωὴ του. «Ποιὸς ξέρει ! . . Ἰσως μὲ πάρει κοντά του, νὰ μένω σὰ γιὸς του ἢ ἀδερφὸς μέσα στὸ σπίτι του. Ἰσως μὲ παρουσιάσει στὴν Κεφαλή καὶ μὲ κάνει κ' ἐμένα ὄρφνικιόλιο. Θὰ πάω στὴ Βασιλεύουσα καὶ θὰ μὲ γνωρίσει ὁ βασιλέας. Θὰ τοῦ φιλήσω τὸ πόδι, μέσα στὸ χρυσοτρίκλινο, κι αὐτὸς θὰ πεῖ : «Πάρτε τὸν Νικηφόρο τὸν Σγουρὸ, ἐσεῖς πατριῆσιοι, καὶ φορέστε του τὸ σκαραμάγκι πού ἀρμόζει σι' ὄρφνικιο πού τοῦδωσα καὶ στὸ μεγάλο του τὸ γένος».

Τὸν ξύπνησε τὸ τρίξιμο τῆς πόρτας πού ξανάνοιγε, καὶ μ' ἀπορία βαθεῖα εἶδε τὸ μούτρο τοῦ δούλου νὰ προβαίνει μέσ' ἀπὸ τὸ φτενὸ ἄνοιγμα.

— Ὁ μεγαλύτερος ἀφέντης λυπᾶται κατάκαρδα, λέει, πού δὲ θὰ μπορέσει νὰ σὲ δεχτεῖ. Σοῦ δίνει τὴν εὐχὴ του νὰ πᾶς στὸ καλὸ, λέει, κι ἂν τὸν ἀγαπᾶς σὰ θεῖο σου, νὰ μὴν ξαναφανεῖς στὴν πόρτα του, λέει, γιὰτὶ τότε κι αὐτὸς θὰ ξεχάσει πὼς εἶναι θεῖος σου καὶ θὰ σοῦ φερθεῖ, λέει, καθὼς δὲν ταριάζει : σ' ἀνηψιὸς του. . .

Προτού προλάβει νά συνέρθει τὸ παιδάριο, ἡ πόρτα εἶχε κλειστεῖ στὰ μούτρα του κι ὁ σκοπὸς στεκότανε μπροστά της μὲ μάτι σκοτεινὸ κι ἀποφασισμένο.

Ὅμως δὲν εἶταν γραφτὸ νά δοκιμάσει ὁ Νικηφόρος ὁ Σγουρὸς σήμερα τούτη μονάχα τὴν ἀσχημὴ ἐκπληξη. Καθὼς σήκωνε τὰ μάτια του, πού λίγο ἀκόμα καὶ θὰ βούρκωναν, βλέπει πέρα, στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου, νὰ ξεμπουκάρει ἕνα μπουλουκι στρατιῶτες. Κρατοῦσαν τὶς λόγχες τοὺς δρῆδες, ἀστραφτερὲς πάνω στὰ μακρυὰ κοντάρια. Μπροστά τους πήγαινε ἕνας καλόγερος. Κι ὁ καλόγερος εἶχε τεντωμένο τὸ χέρι κ' ἔδειχνε αὐτόν.

Ἡ σπεῖρα — καμμιά δεκαριά ἐπίλιτες κ' ἕνας δέκαρχος — κοντοστάθηκε μιὰ στιγμή κοιτάζοντας τὸ παιδάριο.

Ἦστερα, ὅλοι μαζί οἱ ἀρματωμένοι, χυμᾶνε ἀφήνοντας πίσω τὸν καλόγερο πού καταχωνιάστηκε στὴ σκιά ἀνάμεσα στὶς ἀρματωσιές, καὶ ζώνουν τὸν ἀνηψιὸ τοῦ πρωτοστράτορα.

— Τοῦτος εἶναι ; ρωτᾷε ὁ δέκαρχος ἀκουμπώντας τὸ δάχτυλο στὸ στήθος τοῦ παιδαρίου καὶ γυρίζοντας τὸ κεφάλι του κατὰ τὸν καλόγερο.

— Αὐτός !

Τὸν ἀρπαξάν ἀπὸ τὰ μπράτσα, καὶ κάποιος τοῦ τράβηξε ἀπὸ τὸ θηκάρι τὸ σπαθί του. Σαστισμένος ἐκεῖνος, στεκότανε καὶ τοὺς κοίταζε ἢ σκέψη του εἶτανε θολή ἀπὸ τ' ἀπικνωτὰ χτυπήματα τῆς μοίρας.

— Ἐμπρός, πάρτε τον ! πρόσταξε ὁ δέκαρχος καὶ τράβηξε πρῶτος μπροστά.

Οἱ στρατιῶτες τὸν ἀδραξάν. Μέσα στὴν κλαγγὴ τῶν ὅπλων, ἄρχισε νὰ βαδίζει κι αὐτὸς ἀσύνειδα, σὰν ἀφιονισμένος. Μονάχα μιὰ στιγμή θυμήθηκε νὰ γυρίσει πίσω τὸ κεφάλι του καὶ τότε, στὴν ἀπόσκια πλευρὰ τοῦ δρόμου, εἶδε ζαρωμένο τὸν καλόγερο νὰ τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὸ μάτι.

Τὸν ἀναγνώρισε. Εἶταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐκείνους πού, χτὲς τὴ νύχτα, εἶχανε πλαγιάσει δίπλα του, στὸ καπηλεῖο . . .

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β'

Η ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ εἶταν καθισμένος σὲ θρόνι ψηλὸ καὶ δεξιὰ του, πιδ χαμηλά, καθόταν ὁ πραιτορας. Ἀριστερά, ὁ χαρτουλάριος ἔγραφε σὲ μικρὸ ἀναλόγιον πάνω.

Οἱ στρατιῶτες στάθηκαν στὸν προθάλαμο κι ὁ δέκαρχος ἔμπασε στὸ πραιτώριον τὸν Σγουρό.

Ἀκόμα Ἰσαμὲ κείνη τῆ στιγμῇ δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ μαζέψει τὰ συλλοϊκά του. Στάθηκε στὴ μέσῃ τῆς μεγάλης αἴθουσας κι ἄρχισε νὰ κοιτάζει γύρω, μὲ βλέμμα νωθρὸ, τοὺς τοίχους, τοὺς φρουροὺς ποὺ στέκονταν ἀσάλευτοι, τὸ διπλανὸ του δέκαρχο, τὸ στρατηγὸ τέλος.

— Ποιὸ εἶναι τ' ὄνομά σου ;

— Νικηφόρος Σγουρός.

— Ἡ πατρίδα σου ;

— Τ' Ἀνάπλι.

Ὁ στρατηγὸς γύρισε καὶ κοίταξε τὸν πραιτορα. Κ' οἱ δυὸ εἶχανε κάνει τὴν ἴδια σκέψη : Ποῦ τὸ πέτυχε τ' ὄνομα, ὁ κατεργάρης ! . . .

Ὅμως ὁ στρατηγὸς, ζαρώνοντας τὸ φρύδι μὲ γνέψιμο ὀργισμένο, στράφηκε στὸν ὑπόδικο :

— Κοιμήθηκες χτές τῆ νύχτα στὸ καπηλειὸ τοῦ Σιγαλοῦ, εἶπε.

— Ναί.

— Δίπλα στὴν κάμαρα κάποιου μαντατοφόρου.

— Ναί.

Στάθηκε μιὰ στιγμῇ κοιτάζοντας τὸ παιδάριο μ' ἀπορία γιὰ τίς ἀδίσταχτες ἀποκρίσεις του.

— Δώσε μου τὸ πιττάκιο !

Ἀνήμερος νὰ καταλάβει ὁ Νικηφόρος, κοίταξε γύρω του σὰ νὰ ζητοῦσε μαρτυρία.

— Ἐγὼ νὰ σοῦ δώσω τὸ πιττάκιο ; κάνει τέλος. Ἀπὸ μένα τὸ ζητᾶς ;

— Ἀπὸ ποιὸν νὰ τὸ ζητήσω ;

— Ἀπὸ τὸ φονιά !

Ἡ Κεφαλὴ ἀνάγειρε στὸ θρονὶ καὶ γέλασε πλατὺ καὶ κρύο γέλιο. Οἱ ἄλλοι σαλεύανε τὰ κεφάλια τους ἢ καρφώνανε πάνω στὸ Νικηφόρο διαπεραστικὸ βλέμμα. Ὡστόσο, κόβοντας ξαφνικὰ τὸ γέλιο ὁ στρατηγός, βρόντηξε τὴ γροθιά του στ' ἀκουμπιστήρι καὶ τεντώνοντας τὸ χέρι του τὸν ἔδειξε κ' εἶπε :

— Ἐσὺ 'σαι ὁ φονιάς !

Διαπλάτωσε τὰ μάτια του ὁ Σγουρός καὶ κοίταξε γύρω. Εἶταν βραχνάς ; Ἡ ὄλοι τοῦτοι γύρω εἶχανε παλαθῶσει ; Ἐκλείσει τὰ μάτια του, τὰ ξανάνοιξε. Οἱ τοῖχοι κ' οἱ κολόνες ἔμεναν ἀσάλευτες, τὰ πόδια του πατοῦσαν στέρεα στὸ πλακόστρωτο.

— Δώσε μου τὸ πιττάκιο, ξανάπε ὁ στρατηγός, ἀπλώνοντας τὸ χέρι του.

Τότε, μὲ μιᾶς, κατάλαβε. Χτύπησε μὲ τὴν παλάμη τὸ μέτωπό του καὶ ξέσπασε σ' ἓνα γέλιο νευρικό, σπασμωδικό, σὰ λόξυγκα. Ὀλόκληρη ἡ καταπιεσμένη λύσσα κ' ἡ ἀγανάχτηση γιὰ τὶς καταφορὲς τῆς μοίρας ξεχύθηκαν στὸ βραχνὸ τοῦτο χάχανο.

Σκυθρωπός, μὲ μάτι φλογισμένο, ὁ στρατηγός τὸν κοίταξε. Δὲν κρατήθηκε. Βρόντηξε τὴ γροθιά του, τινάχτηκε ὀρθός, οὐρλιασε :

— Σκυλε ! Δώσε μου τὴ γραφή, λέω, ποὺ ἔκλεψες χιτὲς τὴ νύχτα.

Ἐχοψε τὸ γέλιο του ὁ Σγουρός.

— Ποὺ ἔκλεψα ; . . . Μὰ τὴν ἀλήθεια, θ' ἄξιζε νὰ σᾶς σκαρώσω τέτοια δουλειὰ καὶ χειρότερη ἀκόμα ! Ἀπὸ τὰ χαράματα χτυπῶ τὶς πόρτες σας γιὰ νὰ σᾶς δώσω τὸ μαντάτο, καὶ δὲ μ' ἀνοίγει κανένας. Τρέχω ξοπίσω σας κ' οἱ δούλοι σας μὲ διώχνουν . . . Τιμὴ καὶ δόξα στὴ Ρωμανία !

— Προδότη !

Ἡ βρισιὰ τοῦ ἤρθε ξαφνικὴ, κατάστηθα. Ἐκανε πίσω ἓνα βῆμα κ' ἔσφιξε τὶς γροθιές του.

— Ἐγὼν προδότης ; Ἐγὼ ! Μαχαιρώνουνε τοὺς μαντατοφόρους τοῦ βασιλέα μέσα στὰ καπηλειὰ, τοὺς κλείνουνε τὶς πύλες, πομπεύουνε τοὺς τίμιους, πνίγουνε τὴν ἀλήθεια, κ' ἐμένα βρίζετε ; Ἐμένα ; . . .

Γέλασε σπασμωδικὰ κι ἄγρια, χτυπώντας μὲ τὶς παλάμες του τὰ μεριά του.

— Εἶσαι ἐξπλωράτορας τῶν Φράγκων, λέει ὁ στρατηγός. Σκότωσες τὸ μαντατοφόρο καὶ πήρες τὴ γραφὴ τοῦ βασιλέα. Δώσ' τηνε στὴ στιγμή, εἰδ' ἄλλιῶς σὲ τυφλώνω.

— Ἐξπλωράτορας . . . τῶν Φράγκων ! . . .

Σήκωσε τὸ χέρι του καὶ χτύπησε τὸ κούτελό του.

— Τοῦτο θὰ μπορούσε νὰ σᾶς μαρτυρήσει τὴν ἀλήθεια, ἂν εἶχατε ὑπομονὴ νὰ τὴ μάθετε, εἶπε δείχνοντας τὴ φρεσκοθρεμμένη οὐλή.

Τὴ στιγμή ἐκεῖνη κάποιος Ἰσκιος μεγάλος γλίστρησε δίπλα του καὶ τὸν προσπέρασε ἓνα βῆμα. Ὁ καλόγερος, γυρνώντας τὸ κεφάλι του, τὸν ἔδειξε καί, χαμογελώντας φαρμακερά :

— Αὐτὸς ἔκανε τὴν πράξη, εἶπε. Μὴν τὸν ἀκοῦτε. Εἶναι ὑποκριτής.

Ἐγινε μιὰ παύση. Τὸ μάτι τοῦ καλόγερου, εὐκίνητο, ἀπόφευγε τὸ βλέμμα τοῦ Σγουροῦ.

— Αὐτός, ξανάπε. Κοιμόμασταν στὴ διπλανὴ τὴν κάμαρα καὶ τ' ἀκούσαμε ὄλα. Μαχαίρωσε τὸ μαντατοφόρο κοντὰ τὰ χαράματα, ροβόλησε τὴ σκάλα καὶ χάθηκε. Τὸ πιττάκιο μὲ τὴ βούλα τοῦ βασιλέα τὸ πῆρε μαζί του. Τὸ πάει στὸν πρίγκηπα τῶν Φράγκων, ποῦ συμμάχησε μὲ τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου γιὰ νὰ χτυπήσουν τοὺς Ρωμαίους.

— Ὅχεντρα! μούγκρισε τὸ παιδάριο κ' ἔκανε νὰ χυμῆξει, ὅμως τέσσερα μαζί χέρια τὸν ἀρπαξαν καὶ τὸν καθήλωσαν. Ὁ καλόγερος ποῦ εἶχε ξαφνικὰ ζαρῶσει, γέλασε βουβά.

Κοίταξε πάλι γύρω του κ' ἔνιωσε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν ἀπέραντη ἐρημιὰ του. Κανένας, κανένας στὰ οὐράνια καὶ στὴ γῆ ποῦ νὰ τοῦ παρασταθεῖ, ποτέ.

— Καλά, κάνει ἄθυμα, μὲ μαύρη ἀπελπισία. Καλά... Ἄν ὅμως ὄλα τοῦτα εἶτανε καθὼς τὰ λέτε, γιατί θάμπαινα στὸ Μυτζηθρά; Ἄν ἤμουν κατάσκοπος, θάρχόμουν νὰ πέσω στὰ χέρια σας;

— Ἦρθες γιὰ νὰ μᾶς παραπλανήσεις, λέει ὁ στρατηγὸς κοιτάζοντας σύγκαιρα τὸν καλόγερο. Ἦρθες νὰ μὴνύσεις ψέματα γιὰ νὰ χάσουμε τὸ ἀχνάρι τῆς ἀλήθειας.

Ἐνόσω ἡ Κεφαλὴ μιλῶσε, ὁ καλόγερος ἐγενεφε ἐπιδοκιμαστικά. Εἶταν ἡ δική του ἡ κατάθεση. Μὰ τὴ στιγμή τούτη, κάτι σὰν ἀστραπὴ φώτισε τὸ νοῦ τοῦ παιδάριου. Σηκώθηκε στὰ νύχια του, φώναξε:

— Οἱ καλόγεροι εἶτανε τρεῖς!

— Λοιπόν;

— Λοιπὸν ἐκεῖνος ποῦ ἔκανε τὸ φόνο κ' ἔκλεψε τὴ γραφὴ, πάει, σὰς ἔφυγε! Τὴν ὥρα τούτη καλπάζει γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα. Νὰ τί ἐρχόμουν νὰ σὰς πῶ πρῶτ-πρῶτ...

Ὁ στρατηγὸς ἔσμιξε τὰ φρύδια του.

— Τρεῖς εἶταν οἱ καλόγεροι; ρώτησε.

— Τρεῖς, ἀποκρίνεται ἀπὸ πίσω μιὰ φωνή.

Γύρισε ὁ Σγουρὸς κ' εἶδε τὸν κάπελα τὸν Σιγαλὸ ποῦ στεκόταν ἀνάμεσα σὲ δύο στρατιῶτες. Εἶτανε κίτρινος σὰν τὸ θειάφι.

— Τρεῖς; ρώτησε πάλι ὁ στρατηγὸς καὶ κοίταξε τώρα τὸν καλόγερο. Σ' ἐμένα ἤρθατε δύο. Ποῦ εἶν' ὁ ἄλλος;

— Ὁ ἄλλος;... Ὁ ἄλλος εἶτανε γιὰ νὰ φύγει χαράματα. Πάει: στὴ Μονεμβάσα.

Ἡ ὑπόθεση τώρα μπερδεύετο ἀσχημα. Πρὶν ἀπὸ λίγη ὥρα, καθὼς στεκόταν στὴν ἐκκλησιὰ ὁ στρατηγὸς μὲ τὴν ἀκολουθία του, ἤρθε ὁ τουρμάρχης καὶ τοῦ ἀνάγγειλε τὸ φόνο τοῦ μαντατοφόρου. Πρέπει νὰ εἶταν ἀποσταλμένος τοῦ βασιλικοῦ φουσατοῦ καὶ θάφερνε νέα σημαντικά, ἀφοῦ λίγες μῶλις ὥρες εἶχε ἀκολουθήσει τὸν πρῶτο ποῦ παρουσιάστηκε νύχια στὸ σιλέντιο. Ποῖο εἶταν τὸ μήνυμα ποῦ ἔφερνε; Καὶ μήπως αὐτὸ ξέγραφε τὸ ἄλλο; Μήπως κάποιος καινούργιος γεγονός, βαρυσήμαντο, εἶχε μεσολαθήσει, καὶ δὲν πρόλαβε νὰ τὸ φέρει στὸ Μυτζηθρὰ ὁ νυχτερινὸς ταχυδρόμος;...

Ἄν κάτι τέτοιο συνέβαινε, τότε τὸ καινούργιο, τὸ χαμένο μαντάτο, θὰ εἶταν δυσάρεστο. Τὸ πρῶτο ἔλεγε πὼς ὁ δεσπότης τῆς Ἡπείρου νικῆ-

θηκε. Τὸ δεύτερο πᾶει νὰ πει πῶς κάποιο ἀναπάντεχο καὶ κεραυνοδόλο γύρισμα τῆς τύχης ἐρχόταν νὰ μηνύσει.

— Πάρτε τους ἔξω, λέει ὁ στρατηγὸς δείχνοντας τὸν Σγουρὸ καὶ τοὺς καλογέρους. Θὰ τοὺς κρατήσετε στὰ σίδερα ὡς πού ν' ἀποφασίσω.

Τοὺς πήρανε. Κι ὅταν οἱ ἄρχοντες μένανε μόνοι κ' ἡ αἰθουσα ἄδειασε κατὰ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ ἀπὸ κάθε κατώτερο, ὁ διοικητῆς τοῦ Μυτζηθρᾶ ἔσιμξε τὰ φρύδια του, κατέβασε τὸ κεφάλι του μ' ἔγνοια καὶ ρώτησε :

— Γιατί δὲν ἀνοίξαν τὴν πύρτα τῶν τειχῶν τῆ νύχτα πούρθε ὁ μαντατοφόρος ;

Τοῦτο εἶταν ἀκριβῶς τὸ πρόβλημα. Οἱ βιγλάτορες εἶχαν ἀναφέρει πρῶτ- πρῶτ τὸν ἐρχομὸ του. Εἶπαν πῶς προυνσιάστηκε μπροστὰ στὶς βίγλες, πῶς φώναξε τὸ σύνθημα καὶ πῶς τοὺς ἐξόρκισε στ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος νὰ τοῦ ἀνοίξουν. Γιατί δὲν τοῦ ἀνοίξαν λοιπὸν ;

Γιατὶ τὴν ἴδια στιγμή πού ὁ μαντατοφόρος φώναζε τὸ σύνθημα, κάποιος ἀξιωματικὸς με πρόσωπο ἀφανέρωτο μέσα στὴ βροχερῆ νύχτα, εἶχε βρεθεῖ, ἄδηλο πῶς, πάνω στὴν τάπια τῆς πύλης κ' εἶχε ἀπαγορέψει νὰ τὴν ἀνοίξουν. Ὑπάκουσαν στὴ διαταγὴ τοῦ ἀνώτερου. Κανένας τοὺς δὲν ἔβαλε προσοχὴ νὰ ἰδεῖ τὸ πρόσωπό του . . .

Στὰ σίδερα. Ἀπὸ μιὰ σκάλια πέτρινη, στριφτὴ καὶ στενὴ ὅσο πού νὰ περνάει ἓνας μονάχα ἄνθρωπος, κατέβασαν τὸν Σγουρὸ στὰ βαθὺ κατωῖ τοῦ Διοικητήριου. Εἶταν φυλακὴ στενόχωρη, ὑγρὴ καὶ σκοτεινὴ. Κάτω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ θόλο, πού μόλις χωροῦσε ἄνθρωπο μέτριο στὸ μπόι, ἓνα κελλί τετράγωνο ἀνοιγόταν, σὰ φαρδὺ πηγᾶδι. Ἐκεῖ τὸν ἔσπρωξαν. Τὸ κεφάλι του χτύπησε στὸν τοίχο, τὸ πηχτὸ σκοτάδι τὸν τύφλωσε· ἔπεσε στὰ γόνατα. Οἱ στρατιῶτες πού κρατοῦσαν τὸ μοναδικὸ φανάρι, ἔκλεισαν τὴ σιδερένια πόρτα, τὴν ἀμπάρωσαν, ἔφυγαν. Ἄκουσε, μέσ' ἀπὸ τὴ ζάλη του, τὴν κλαγγὴ νὰ ξεμακραίνει ἀνεβαίνοντας τὸ λούκι τῆς στριφτῆς σκάλιας.

Τότε, γιὰ πρώτη ἴσως φορὰ στὴ ζωὴ του, ἔκλαψε ἀπὸ ἐγκατάλειψη. Τὰ μάτια του δὲν εἶχανε δάκρυα νὰ χύσουν. Ὅμως ἓνας λυγμὸς ἄγριος, σπαραχτικὸς, ἔπιασε νὰ τρικυμίζει τὸ στήθος του, νὰ χτυπιέται καὶ νὰ φτεροκοπάει ἀναπηδώντας σὰν πουλὶ λαθωμένο ἴσαμε ἀπάνω, στὸ λαϊμό του. Ἐμεινε ἔτσι ὅπως τὸν εἶχανε ρίξει, γονατιστός. Μὲ τὶς γροθιῆς σφιγμένες πάνω στὰ μάτια του, σπάραζε γιὰ ὥρα, ἀνήμερος ν' ἀντιδράσει, ἀνήμερος νὰ σκεφτεῖ. Μέσα στὸν ἀναστατωμένο νοῦ του εἰκόνας ἀσυνάρτητες περνοῦσαν, ὅλες λουσμένες σὲ φῶς μεγάλο, θαμπωτικὸ, ὅπως ἐκείνο πού εἶχε χάσει. Τὸ λιμάνι τῆς πατρίδας του, τὸ φαρδὺ πέλαγο πού τὸ ἔδλεπε κάθε πρῶτ ἀνοίγοντας τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του, ὁ κάμπος τῆς Ἀργολίδας ἀπὸ τὸ λόφο τῆς Ἁγία-Μονῆς, τὰ ψηλά καὶ λεβέντικα βουνὰ τῆς Μεσαρέας . . .

Ἄπλωσε τὰ χέρια του στὰ τυφλά, καὶ μὲ τ' ἀκροδαχτύλια ψηλάφησε τὸν τοίχο τῆς φυλακῆς του. Εἶταν ἀτόφιος, ἀπὸ βράχο πελεκητό. Ἀφέθηκε νὰ γλιστρήσει χάμου κ' ἔγειρε τὸ κεφάλι του σὰν παιδί πού ἀποζητάει μὲ παράπονο τὴν τρυφερὴ ἀγκαλιὰ τῆς μάνας του. Σφάλησε τὰ βλέφαρα, ἀφοῦ τοῦ εἶταν ἀχρηστα πιὰ κ' ἡ νύχτα πού ἔδλεπε μελα-

νότερη από τη νύχτα του ύπνου. Συλλογίστηκε τον Άστρίτη που προσμένει μάταια κάτω στο στάβλο του καπηλειού. Συλλογίστηκε τη βάρια του πού, αυτή, όχι, δέν τον προσμένει. Κουρνιασμένη ψηλά, στο έρημικο σπιτάκι της, καρτερεί μονάχα τον Ταξιάρχη που θάρθει κάποια νύχτα άσπροτυμένος να της κάνει την επίσκεψη. Συλλογίστηκε τη μάννα του, νεαρή κι ανέγγιχτη, σχεδόν παρθενική, καθώς τη φύλαξε στη φαντασία του ό θάνατος κι όπως ποτέ δέν την είχε γνωρίσει. 'Ο άνεμος της θάλασσας, μυρωμένος κ' έλαφρός, φυσάει άργά και δροσίζει το μέτωπό του. Θυμάται τον τόπο του, τά παιδικά του χρόνια, την παλιά ζωή. Κάθε τόσο τινάζεται και δαγκώνει με μανία τη γροθιά του, να πνίξει το λυγμό, γιατί ποτέ οι άντρες δέν κλαίνε. Θυμάται και το φανταχτερό τουτο ξετύλιγμα από δράματα, σά να ξαλαφρώνει σιγά-σιγά τον πόνο, σά να του διασκεδάζει με τή λησμοσύνη την έρημιά.

Έδώ, οι ώρες, τά στάδια της ημέρας, το κύλισμα του χρόνου, δέν έχουν νόημα. Όλα τά έχει κρεμάσει τ' όμοιόμορφο σκοτάδι μετέωρα στην άβυσσο. Βρίσκεις καιρό να σκεφτείς πολλά που εκεί άπάνω, στη φλούδα της γής, δέν προλαβαίνεις να τά καθηλώσεις. Καθώς πριν από το βύθισμα σέ ύπνο, κάποιες έντυπώσεις φευγαλέες λαμπαδιάζουν ξαφνικά μπροστά στα μάτια σου με νόημα βαθύ, καινούργιο.

Έτσι το πρώτο συναπάντημά του στο κεφαλάρι του βουνού, κι άργότερα στο πανδοχείο, με το νεαρό Φράγκο ίππότη.

Ακόμα δέν έχει περάσει το θάμπος από τη νυχτερινή τους συνδιάλεξη. Στο άνωγί του πανδοχείου ό ίππότης είχε διώξει μ' ένα γνέψιμο το σκουταράτο του, που πήγε να πλαγιασει, κι αυτός προχώρησε στο μικρό χαγιάτι. Το φεγγάρι που είχε άνατείλει, έλουζε το χαγιάτι με χνουδωτό γαλάζιο φώς.

Κάθησε ό νεαρός άρχοντας στο μοναδικό σκαμνι και το ρωμιόπουλο στάθηκε όρθιο στον παραστάτη της πόρτας. Άντίκρυ το φαράγγι, με την άσπρουδερή κορδέλλα του δρόμου, άνοιγε βαθειά μασχάλη, δασωμένη από δεντράκια σκελετωμένα και πουρνάρια σγουρά. Το φώς του φεγγαριού την έπνιγε σέ γαλατερή άχνα.

— Λοιπόν είσαστε ροβολάτορας; ρωτάει ό ίππότης κοιτάζοντας το βουνό.

‘Η καρδιά του Σγουρού χτυπάει όρμητικά.

— Όχι, άφέντη! άποκρίνεται και μιά επαναστατημένη ειλικρίνεια φτεροκοπάει στη φωνή του. Μαζί, κάποια καινούργια αίσθηση έρχεται να τον έγκαρδιώσει: ‘Η μοναξιά τούτη, ή ώρα, το βουνό, το άνεξήγητο ένδιαφέρον του ξένου, του δίνουν την ύποψία πως πατάει στο κατώφλι μιās συμπάθειας καινούργιας. Είναι τόσο ταιριαστοι οι δυό τους εκεί, μέσα στην άπέραντη έρημιά! Μπορεί μιá ψυχόρμητη και σκοτεινή φιλία...

— Δέν είσαστε άνθρωπος του Ντελιούρια; ρωτάει ό ίππότης με φανερό τώρα κόπο στη φωνή του.

— Όχι, άφέντη! ξαναλέει κ' ή καρδιά του με μιās ξεχειλίζει. ‘Η δυσπιστία κ' ή φρόνηση του είτανε πάντα ξένες· δίφα να έκμυστηρευτεί τον φούντωνε τώρα. Πήγε να πει δυό-τρεις κουβέντες, να εξηγήσει, κι άπλώθηκε, άσυνείδα. Όταν πιά έπαψε να μιλάει, κατάλαβε

άπορημένος πώς τὰ εἶχε πει ὀλα, δλάκερη τὴ ζωὴ του, τὶς βαθύτερες πίκρες του, τὸ ἄδικο πὸν τὸν ἐπνιγε, τοὺς κατατρεγμοὺς, τὶς ἐλπίδες, τὴν ἐξέγερση καὶ τὴν καρτερία. Ὁ ἱππότης, ἀσάλευτος καὶ βουβός, τὰ εἶχε ἀκούσει.

Ἐμειναν ἀκόμα ἐκεῖ, καθισμένοι ὁ ἕνας, ὀρθὸς ὁ ἄλλος, δὶχως νὰ μιᾶνε. Τὸ φεγγάρι ἀνέβαινε ἀργά· σέργανε μονότονα, ἰσόχρονα τρέμουλα τὰ τριζόνια. Ἡ ὥρα τῆς νύχτας εἶταν ἀγνωρη. Κι ἀνέβηκε ἀκόμα πὸ ψηλὰ τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ βουνήσιο ἀγέρι ζύπνησε.

Δίχως λέξῃ ὁ ἱππότης, σηκώνεται τέλος, περνάει δίπλα καὶ μπαίνει στὴν κάμαρά του. Αὐτὸς μένει ἀκόμα ἐκεῖ, δὶχως ἐπιθυμία γιὰ ὕπνο. Κάτι ἄοριστο, περνώντας στὸν ἀέρα, προμηνάει τὴν αὐγὴ. Στὸ σκαμνὶ τοῦ ἱππότη κάθεται τώρα αὐτὸς, σφαλαίει τὰ μάτια του κι ἀναγέρνει στὸν τοίχο. Τὸ πρῶτο κελάδημα τὸν ζύπνησε. Πετάγεται ὀρθός, ἀνασειέται καὶ νιώθει καινούργιο θάρρος νὰ μυριμηδίζει ἡδονικὰ στὶς φλέβες του. Τὸ φεγγάρι τώρα ἔχει βασιλέψει, ὀμως στὸ κορφοβοῦνι ξαστερώνει τὸ γλυκοχάραμα. Μυρίζει μέντα καὶ θυμάρι.

Καθὼς περνάει ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρτα τοῦ ἱππότη γιὰ νὰ κατέβει κάτω, ξαφνικὰ στέκεται. Ἐνας παράδοξος ἡχος εἶχε γλιστρήσει στ' αὐτὴ του. Ἀφουγκράζεται. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ὁ ἡχος; Ἀπὸ μέσα; ἀπ' ἔξω; ἀπὸ τὸ βουβό; Εἶναι ἀραγε τ' ὀρθρινὸ ἀγέρι πὸν φέρνει τούτῃ τὴ μακρυνὴ φωνή; Καὶ μοιάζει σὰ μουρμουριστὸ ψάλσιμο ἀπὸ στόμα παιδικό, μελωδία ἀπλή, χερουδική, λιγάκι μονότονη, μακρόσυρτο τραγούδισμα πὸν σταλάζει ἀφραστην ὀδύνη. Κάτι σὰ θύμιση νοσταλγική.

Ναί, εἶναι ἀπὸ μέσα, πίσω ἀπὸ τὸ πορτόφυλλο τοῦ ἱππότη. Ὁ διάδρομος μένει ἀκόμα βουτηγμένος στὸ σκοτάδι, ὀμως, σκύβοντας, βλέπει ὁ Σγουρὸς στὸ κατώφλι νὰ χαράζει ἕνα φῶς ἔντονο, γλαυκό. Εἶναι ἡ ἀντιφεγγιὰ τῆς αὐγῆς. Θάλεγες πὸς μέσα στὴν κλειστὴ τούτῃ κάμαρα σελαγίζει κάποιον φῶς ἀγνωστο, ἀχτίδα ξεκινημένη ἀπὸ μακρυνὸ ἀστέρι.

Στὰ νύχια, κρατώντας τὴν ἀνάσα του, ὁ Σγουρὸς προσπέρασε, κατέβηκε στὸ στάβλο, πῆρε τὸν Ἀστρίτη, πλήρωσε τὸν ξενοδόχο καὶ ξεκίνησε. ὀυτε σεργέντης εἶχε φανεῖ νὰ τὸν ἐμποδίσει, ὀυτε κάπελας. Εἶταν ἀκόμα βαθεῖα χαράματα, οἱ ξένοι ὀλοὶ κοιμόνταν.

Γυρίζει ἀκόμα ἡ μελωδία στ' αὐτιά του, κρυστάλλινα διάφανη κι ἀπιαστη, σὰν ἀνοιξιὰτικο ἀγέρι. Μηχανικὰ πασχίζει νὰ τὴν ξαναπει, ὀμως εἶναι ἀδύνατο. Κι ὀστόσο τὴν ἔχει μέσα στὸ νοῦ του, τὴν τραγουδάει μὲ τὸ μνημονικό. Δοκιμάζει πάλι νὰ τὴν πει. Μάταια. Δὲ θὰ τὴν πει ποτέ του.

Ἐάφνου, τεντώνοντας τὰ ματόφυλλα, ἀπότομα ζυπνημένος, ἐπιασε μὲ τὸ ἕνα του χέρι τ' ἄλλο καὶ κασπάτεψε τὰ δάχτυλά του.

— Τὸ δαχτυλίδι μου! φώναξε, τὸ δαχτυλίδι! . . .

Πετάχτηκε ὀρθὸς καὶ κοίταξε γύρω μὲ μάτι παλαβό. Τὸ δαχτυλίδι πὸν τοῦ ἀφῆσε ἡ μητέρα του, τὸ κρικέλι πὸν τὸν φανέρωνε γνήσιο Σγουρὸ, μὲ τὸν ἀη-Θόδωρο πάνω, δὲν τὸ εἶχε πιά, τοῦ τὸ εἶχαν πάρει.

Θυμήθηκε. Εἶταν στοῦ Σγουρομάλλη . . . Ὁ δούλος. Χύμηξε στὴν ὀρτα τῆς φυλακῆς, τὴ χτύπησε ἀπανωτὰ μὲ τὶς γροθιές καὶ φώναξε μ' ὀλη τὴ δύναμη τοῦ στήθους του :

— Κλέφτες! . . . Κλέφτες! . . . Κλέφτες! . . .

Τὸ εἶπε δέκα, εἴκοσι φορές. Ὑστερα ἔπεσε πάλι στὰ γόνατα καὶ πάσχισε μὲ τὰ δάχτυλα, μὲ τὰ νύχια, μπρούμυτα, νὰ πιάσει καὶ νὰ ξεριζώσει, ἂν εἶτανε βολετό, τὸ χοντρὸ μετάλλο φύλλο. Σκίστηκε, μάζωσε. Κουλουριάζοντας τὸ κορμί του, δάγκωσε τὴ γυμνὴ σάρκα τῶν ποδιῶν του στὰ μωλωπισμένα γόνατα. Εἶταν ἀνίσχυρος, ἀνίκανος γιὰ τὸ παραμικρό, σὰν ἓνα γυμνὸ κι ἄθλιο σκουληκι.

Ἐμεινε ἔτσι, πεσμένος γιὰ ὥρες, δίχως νὰ νιώθει πόσο, καὶ τὴ χαιρότανε πικρὰ τὴν ἀνημπόρια του, μὲ τὸ βουβὸ παράπονο τῆς τέλειαις ἀπόγνωσης, τὸ μαῦρο ἀποκάμωμα τοῦ πόνου γιὰ χαμὸ.

Ἀπὸ μακρὰ, ψηλά, ἓνα πιγνέμενο τραγοῦδισμα ἐρχόταν, ἴσως κάποιου σκοποῦ ποὺ πασχίζει νὰ σκορπίσει τὴν πλήξη τῆς βάρδιας του. Ἐνας κόμπος τοῦ ἀνέβηκε στὸ λαιμὸ καὶ πάλι τὰ βλέφαρά του σφίχτηκαν. Ἀπὸ κάποια χαραμάδα ἀόρατη, κάπου στὸν πέτρινο θόλο, ἓνα ρεῦμα ἀνάλαφρο κατεβαίνει φέροντας τὴ μυρωδιὰ τοῦ ὑπαίθρου. Ἀναστέναξε. Καὶ πίσω ἀπὸ τὰ βλέφαρά του τὰ κλειστά, ἀνάμεσα στὶς αὐλές καὶ λικνιστικὲς μελωδίαις ποὺ προοδίζουν τὸν ὕπνο, εἶδε γι' ἄλλη μιὰ φορά, ἔπως σ' ὄλες ἴσαμε τώρα τίς κρίσιμες στιγμὲς τῆς ζωῆς του, ν' ἀνοίγεται ἄραμα ἀξέχαστο: Πάνω σ' ἄλογο ἄσπρο, χρυσοχάμουρο, στητὴ μιὰ νεαρὴ ἀρχόντισσα περνάει. Εἶναι ξένη, καὶ ποτὲ ἢ φωνὴ τῆς δὲν ἔκρουσε τ' αὐτιά του. Ὅμως κάτι τοῦ θυμίζει, κάτι ποὺ ἴσως δὲ θὰ τὸ βρεῖ ποτέ. Τεντώνει τὸ λαιμὸ του καὶ τὴν παρακολουθεῖ ἐναγωνία μὲ τὸ βλέμμα. Τὸ πέρασμά της εἶναι ἀθύρσο. Πνοὴ αὔρας, χαϊδευτικὴ, ἀνεμίζει τὸ βαθυπράσινο μανδύα της, κ' ἓνα μύρο θάλασσας, ἀνάσα τοῦ ὄρθρου ἀγνῆ, τῆς δροσιζει τὸ μέτωπο. Στὸ δρόμο ποὺ ἄφησε ἔρημο φεύγοντας, λὲς κι ἀκόμα τοῦ γνέφει τ' ὄραμά της καλώντας τον νὰ τὴν ἀκολουθήσει. . .

Τινάχτηκε ξαφνιασμένος στὸν ὕπνο του. Μέσα σὲ φεγγαβολὴ πυρρὴ, ἢ σιδερόπορτα τῆς φυλακῆς ἀνοίγε στριγγλίζοντας. Ὁ δαδοῦχος στεκόταν στὰ σκαλοπάτια κρατώντας ψηλὰ τὸ δαυλὸ καὶ βήματα κατέβαιναν τὴ σκάλα. Μιὰ μυρωδιὰ πυκνὴ, ὑγρασία καὶ καμμένο ρετσίνι, σοῦρωσε μέσα στὸ κελλί.

— Ποιὸς εἶναι;

Ἀνασηκώθηκε ἀλαφιασμένος στὸν ἀγκῶνα του καὶ ψάχτηκε νὰ πιάσει τὸ μχαῖρι του, ποὺ τὸ εἶχε πάντα στὴ ζώνη. Τοῦ τὸ εἶχανε πάρει. Ζάρωσε ἀγριεμένος στὴ γωνιά, προσμένοντας. «Μπορεῖ νὰναι κι ὁ μπόγιας», συλλογίστηκε. Δυὸ ἄντρες ὀπλισμένοι κατέβηκαν, κοντοστάθηκαν στὴν πόρτα νὰ συνηθίσουν τὰ μάτια τους στὸ σκοτάδι κ' ὕστερα μπήκανε μέσα. Ὁ δαδοῦχος κρατοῦσε ψηλὰ τὸ δαυλὸ. Τὸν πῆραν ἀπὸ τίς μασχάλες, τὸν τράβηξαν ἔξω. Ἀνέβηκε τὰ σκαλοπάτια, κι αὐτοὶ ἔσπισω του.

Σὰ βρέθηκε ἀπάνω, εἶδε ἀπορημένος πὼς εἶτανε νύχτα. Δοιπὸν εἶχε περάσει μιὰ μέρα δάκαρη κάτω σ' ἐκεῖνη τὴ φυλακὴ! Στὴν ἔρημη αὐλὴ τοῦ Διοικητήριου ἔπεφτε πένθιμο καὶ χλωμὸ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Εἶτανε χάζη. Ἐφυγε ὁ δαδοῦχος μὲς' ἀπὸ καμάρες πολύπλοκες καὶ σκοτεινὲς ποὺ ξεμάχραιναν πέρα, σὲ στοά, κι ὁ Σγυροῦς ἔμεινε μονάχος του μὲ τοὺς δυὸ φύλακες.

— Ἀκολούθα, τοῦ εἶπαν.

Ἀκολούθησε.

Βγήκανε στὸ δρόμο. Καθὼς στρίβανε τὴ γωνιά, τοὺς σταμάτησε ὁ σκοπός. Ὁ ἕνας τὸν πῆρε κατὰ μέρος καὶ τοῦ μίλησε χαμηλόφωνα, ἐνῶ ὁ ἄλλος, κρατώντας ἀπὸ τὸ μπράτσο τὸ δεσμώτη, συνέχισε τὸ δρόμὸ του. Ἄκουσαν σὲ λίγο τὰ βήματα τοῦ πρώτου νὰ τοὺς ἀκολουθοῦν στὸ λιθόστρωτο. Ἡ νύχτα εἶταν ἡσυχη καὶ ψυχρὴ, ὁ ἀέρας μύριζε ὑγρὸ χορτάρι. Προχωροῦσαν στ' ἀνηφορικὰ στενορρόμια βαδίζοντας σύρριζα στοὺς τοίχους, στὸ μέρος τῆς σκιᾶς. Κάποια στιγμή, τὰ πατήματα ἐκείνου ποὺ ἀκολουθοῦσε χάθηκαν. Συνέχισαν οἱ δύο τους, ἀμίλητοι, βιάζοντας τὸ βῆμα.

Σταμάτησαν μπροστὰ σὲ χαμηλὴ μάντρα. Μιὰ πόρτα μικρὴ ἀνοίχτηκε ἀπὸ μέσα καὶ μπήκανε σὲ περιβόλι. Ἀντίκρου βρισκόταν τὸ σπίτι, φαρδύ, δίπατο. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ τοὺς εἶχε ἀνοίξει, τράβηξε μπροστὰ κουτσάινοντας ἀπὸ τὸ δεξιὸ ποδάρι· ὁ Σγουρὸς πάσχισε μηχανικὰ νὰ θυμηθεῖ ποῦ εἶχε ξαναδεῖ τοῦτο τὸ σουλοῦπι. Στὴ μεσιανὴ στοά, ἔκαιγε κρεμαστὸς μεγάλος λύχνος. Ὁ κουτσὸς σηκώθηκε, πῆρε φῶς μ' ἕνα μικρὸ λυχνάρι καὶ τοὺς φώτισε νὰ περάσουνε στὴ σκάλα. Ἐκεῖ, καθὼς ζάρωνε στὸν τοῖχο γιὰ νὰ τοὺς κάνει τόπο, ὁ Σγουρὸς τὸν ἀναγνώρισε. Εἶταν ὁ σπανὸς δούλος τοῦ πρωτοστράτορα, τοῦ ἀρχοντοῦ Σγουρομάλλη. . .

Κοίταξε γύρω του, τὴ σκάλα ποὺ ἀνεβαίνανε, τοὺς τοίχους καὶ τὴν καμάρα, ἀναθυμῆθηκε τὸ περιβόλι, τὴ στοά. Μὰ βέβαια! βρισκότανε στὸ σπίτι τοῦ πρωτοστράτορα, μόνο ποὺ τὸν εἶχανε μπάσει ἀπὸ τὸ πίσω μέρος. . . Ἡ καρδιά του χτύπησε ἄταχτα. Στάθηκε στὸ κεφαλόσκαλο, νὰ πάρει ἀνάσα. Ἀπὸ μικρὸ διάδρομο, περνούσανε σὲ μιὰ σειρὰ κάμαρες σκοτεινὲς πάντα. Δὲς καὶ τὸ σπίτι τοῦτο εἶταν ἀκατοίχητο. Κι ὁμως, κάτι ἀόρατο καὶ ζωντανὸ κυκλοφοροῦσε ἐδῶ - μέσα, κάτι ποὺ ἀναδιγύταν θραεῖς ἀπὸ κάθε γωνιά, ἀπὸ κάποιες πόρτες ἀνοιγμένες στὸ σκοτάδι: Ἐνα ἄρωμα γλυκὸ, πέρασμα ἀπὸ πλάσμα μυρωμένο. «Εἶναι μύρα ποὺ τὰ φέρνουν, καθὼς λένε, ἀπὸ τὶς Ἰνδίες», συλλογίστηκε ὁ Σγουρὸς, «μύρα ἀκριβὰ, γι' ἀρχόντισσες». Θυμῆθηκε τὴ νεαρὴ ἀρχόντισσα ποὺ τοῦ εἶχε μιλήσει τὸ πρωτὶ ἀπὸ τὸ ταβλάτο, μὰ δὲν πρόφτασε ν' ἀποσώσει τὴ σκέψη του. Ἐνα βῆλο ἀνασηκώθηκε, ζάρωσε τὰ μάτια του στὸ ξαφνικὸ φῶς καὶ βρέθηκε μέσα σὲ κάμαρα κατοικημένη.

Ἐνας ἄντρας βρισκόταν ἐκεῖ. Μισογερμένος σὲ μιντέρι μὲ χρυσοπάρυφη στόφρα, εἶχε τὴ ράχη του στραμμένη κατὰ τὴν εἴσοδο καὶ δὲν ἔδλεπε τὸ πρόσωπό του. Τρεῖς διπλὲς λυχνιὲς φέγγανε, γαντζωμένες στοὺς τοίχους. Πάνω στὸ τραπέζι εἶταν ἀφημένα μουρχούτια καὶ πινακία μὲ φαγιὰ. Βαρειά, γλυκερὴ μυρωδιὰ μόνου πύκνωσε τὸν ἀέρα τῆς κάμαρας, προσιτὲς ἀπλωμένες χάμου σβήγανε τὰ βήματα.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶχε μπάσει τὸν Νικηφόρο τραβήχτηκε δίχως νὰ πεῖ λέξη. Ὁ ἄλλος, ποὺ εἶτανε καθισμένος στὸ μιντέρι, γύρισε τὸ κεφάλι του πάνω ἀπὸ τὸν ὦμο του καὶ χαμογέλασε. Ἡ κατατομὴ του ξεκόπηκε φιλντισένια πάνω στὸ βυσσινὶ παραπέτασμα. Εἶταν ὁ Σγουρομάλλης.

Ἀσάλευτος ὁ Σγουρὸς τὸν κοιτάζει. Εἶναι νέος κι ὁμορφος ἄντρας, ὡς τριανταπέντε χρονῶν. Τὰ κορκαῖα μπουκλωτὰ του μαλλιὰ στρουφίζουν πάνω στὸ φαρδύ του μέτωπο, κατρακυλάνε σὲ τοῦφες χοντρές

ἀπὸ τὰ μελίγγια Ἰσαμε πάνω στ' αὐτιά. Ἐὰ χεῖλη του λάμπουν κόκκινα κ' ὑγρά ἀνάμεσα στ' ἀφράτα γένεια. Μισανοιχτά, μὲ τὸ στερεότυπο ἐκεῖνο χαμόγελο, ξεσκεπάζουν τὰ μυγδαλωτά, μεγάλα δόντια. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τεντώνοντας τὸ δείχτη μὲ τὸ χοντρὸ ρουμπίνι, γιὰ φίλημα.

Τὸ παιδάριο ζυγώνει κι ἀνασπάζεται τὸ κρικέλι τῆς ἐξουσίας.

— Λέγεσαι Σγουρός, θαρῶ, κάνει ὁ πρωτοστράτορας ὀκνά, κοιτάζοντάς τον. Σὲ κακομεταχειρίστηκαν. Λάθος! Κάθησε αὐτοῦ.

Τοῦ εἶδειξε ἓνα χαμηλὸ θρονί, κοντὰ στὰ πόδια του, κι ἀνάγειρε στὸν ἀγκῶνα.

— Πῶς βρέθηκες σ' ἐκεῖνο τὸ καπηλειό;

— Ἐρχόμουν στὸ Μυτζηθρά! Ἐρχόμουν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι γιὰ νὰ παρουσιασθῶ στὴν εὐγενία σου καὶ νὰ ζητήσω προστασία. Ἡ μάνα μου, ποὺ πέθανε πολὺ νέα, τέτοια παραγγελιά εἶχε ἀφήσει στὴ βγάγια μου.

— Τί ἐγίνε ἀκριβῶς στὸ καπηλειό; ρώτησε κόδοντάς τον ἀτάραχα ὁ πρωτοστράτορας, κ' ἦ ματιά του κοίταζε ἀφαιρεμένα ἄλλου. Γιατί παρουσιάστηκες πρῶτ' στὸ Διοικητήριο;

— Γιὰ νὰ μὴγύσω τὸ φόνο τοῦ μαντατοφόρου, νὰ πῶ αὐτὰ ποὺ ἤξερα.

— Τί ἤξερες;

— Τὸ μαντατοφόρο τὸν μαχαίρωσαν οἱ καλογέροι!

— ὦ, καλὰ... Ἐγὼ τὸ πιστεύω πῶς δὲν τὸν σκότωσες ἐσὺ. Μὰ τόσο φτάνει.

Καί, λέγοντας, κοίταξε φιλάρεσκα τὸ ἄσπρο κι ἄπαλδ χέρι του στὸ φῶς, δίπλωσε τὰ δάχτυλα καὶ καμάρωσε τὰ ροδαλά του, καλογουαλιμένα νύχια.

— Τὸν σκότωσαν οἱ καλογέροι σοῦ λέω! κάνει ἔντονα, νευρικά, τὸ παιδάριο.

— ὦ, ὦ, σιγά... Θὰ ξυπνήσεις τις ἀρχόντισσες. Μὴν ἀνάβεις... Ἐγὼ φρόντισα νὰ σὲ βγάλουν ἀπὸ τὴ φυλακή. Εἶπες πῶς γυρεύεις προστασία, θαρῶ, ἢ κάτι τέτοιο. Λοιπόν... Πάρε πρῶτα τοῦτο δῶ ποὺ ξέχασες...

Καὶ παίρνοντας ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἔρριξε μέσα στὴν παλάμη τοῦ Νικηφόρου, δίχως νὰ τὴν ἀγγίξει, τὸ δαχτυλίδι ποὺ εἶχε δώσει ἐκεῖνος χτὲς στὸ δοῦλο.

— Καὶ τώρα, λέει ὁ Σγουρομάλλης γοργά, προλαβαίνοντας κάθε κουβέντα τοῦ Νικηφόρου, ἂν θές νὰ σ' ἀφήσουν λεύτερο, τὸ μπορεῖς, κι ἀμέσως κιόλας.

Τὸν κοίταζε σωπαίνοντας.

— Κάτω στὸ δρόμο σὲ περιμένει τὸ φαρί σου, συνεχίζει ὁ πρωτοστράτορας καὶ σηκώνεται σέβλτα. Ἔστειλα νὰ σ' τὸ φέρουν. Εἶπες πῶς γυρεύεις προστασία; λοιπὸν στὸ Μυτζηθρά νὰ μείνεις πιά δὲ σὲ συμφέρει, αὐτὸ πιστεύω τὸ κατάλαβες. Θὰ βγεῖς ὅμως μονάχα ἂν κρατᾶς ἀπάνω σου ἄδεια ὑπογραμμένη ἀπὸ μένα. Μένει νὰ μάθεις ποῦ θὰ πᾶς. Ἀλήθεια, ἔκανε κι ἄλλαξε τόνο φωνῆς μονομιᾶς, πῶς σοῦ μπήκε ἡ ιδέα πῶς τὸ μαντατοφόρο τὸν σκότωσαν οἱ καλογέροι;

Μιλώντας, βημάτιζε πέρα-δῶθε, μὲ βήματα ἀθόρυθα πάνω στὶς παχειὲς προδιές. Κάνοντας τὴν τελευταία ἐρώτηση, στάθηκε ξαφνικά

και κοιταξε τον Σγουρο κατάματα. Δεν ειχε χάσει το χαμόγελό του.

— Τους άκουσα! Ειχα πλαγιάσει δίπλα. Άνοιξαν την πόρτα τους πριν από τα χαράματα και βγήκανε στα νύχια. Ο ένας φύλαξε στη σκάλα, οι δυο άλλοι μπήκανε στην κάμαρα του αποσταλμένου και...

— Μπορεί όμως και να τ' όνειρεύτηκες...

— "Οχι! δεν ειχα ύπνο, τ' αστροπελέκια με κρατούσαν άγρυπνο. Άκουσα το βόγγο. Τότε σηκώθηκα, κι από τη χαραμάδα της πόρτας μου τους ειδα να σμίγουν πάλι, βιαστικοί, στο βαστέρνιο. Ο ένας, ο ψηλός, ροβόλησε τη σκάλα κ' έφυγε, οι άλλοι χώθηκαν στην κάμαρά τους. Βγήκα από τη δική μου, μπήκα στου μαντατοφόρου, όμως ειταν άργά πιά. Ξεψυχοῦσε. Μονάχα δυο λόγια πρόλαβε να πει...

— Τι; έκανε ξερά ο πρωτοστράτορας.

— «Ο Φράγκος ανεβαίνει.» Τουτο μόνο. Δεν κατάλαβα το νόημα.

— «Ο Φράγκος ανεβαίνει», ξανάπε ο Σγουρομάλλης σκεφτικός και ξανάρχισε τις βόλτες του. Ειχε αλλάξει έκφραση, το μέτωπό του ειχε θαμπώσει. Άλλο τίποτα; ρώτησε σταματώντας πάλι.

— Τίποτ' άλλο. Τόν έπνιξε τ' αίμα.

Ο Σγουρομάλλης στάθηκε σκεφτικός. Τα δάχτυλά του, τα πλεγμένα πίσω από τη ράχη του, παίζανε νευρικά, σα να θρυματίζανε κάτι. Άποφασιστικά, με βήματα μεγάλα, πήγε σ' ένα άρμαρι χωστό στον τοίχο, τ' άνοιξε, πήρε ένα λιγνό κύλιντρο και τράβηξε από μέσα μια γραφή. Την ξεδίπλωσε. Κάτω από τα φρύδια του που τώρα ειχανε σμίξει, τα λαμπερά του μάτια διατρέξανε γοργά τις γραμμένες άρδες. Ύστερα έσκυψε, πήρε ένα φτερό και, βουτώντας το σε καλαμάρι αποθεμένο εκεί δίπλα, έγραψε βιαστικά κάτι, άκρη-άκρη, στη γραφή. Την ξαναδίπλωσε, την έβαλε στη θήκη της, και τύπωσε πάνω στο ζεστό κερί μια βούλα.

Ήρθε και στάθηκε πάνω από τον Σγουρό.

— Θα πās στην Άνδραβίδα, λέει κοφτά. Ξέρεις τους δρόμους; Θα σου τους δείξουν. Πρέπει να κρατās τουτο τον κύλιντρο καλά κρυμμένο, κατάσαρκα, με νιόθεις; Σα φτάσεις εκεί, θα ζητήσεις να παρουσιαστείς στο σενεσάλο Νικόλαο Σανταμέρη. Θα του δώσεις στα χέρια του τη γραφή, προσέχεις τί σου λέω; Στα χέρια του και σ' άλλου κανενός! Πηγαίνοντας, δε θα περάσει ούτε από το νοῦ σου καν ν' ανοίξεις τον κύλιντρο για να διαβάσεις τη γραφή. Άν, φτάνοντας εκεί, τη δώσεις με σπασμένη βούλα, εισαι νεκρός. Άλλο δεν έχει. Όπου κι αν πās, όποιανού κι αν ζητήσεις τη βοήθεια, δε θα γλυτώσεις, ξέρε το.

Σταμάτησε να μιλάει και σήκωσε πάνω από το κεφάλι του Σγουρου τ' ό λιγνό κύλιντρο.

— Διάλεξε, ειπε ξαναπαίρνοντας τη συνηθισμένη φωνή του και το ήρωικό χαμόγελο. Ή την αποστολή τούτη και τη λευτεριά σου, ή τη φυλακή που γνώρισες κι από όπου κανέννας πιά δε θα σε βγάλει...

Άλαλο το παιδάριο, σήκωσε το χέρι του, πήρε τον κύλιντρο. Δεν πρόφτασε τίποτα να ρωτήσει. Με βήματα μεγάλα, ο Σγουρομάλλης ειχε βγει από την κάμαρα.

Χαμήλωσε τα μάτια του, κοιταξε το ρόλο που κρατούσε, μα σύγ-

καιρα ένα χέρι τὸν ἄγγιξε στὸν ὦμο κι ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὸν εἶχε φέρει, τὸν πρόσταξε :

— Ἀκολούθη.

Σηκώθηκε, τὸν ἀκολούθησε. Κατέβηκαν τῆ σκάλα μονάχοι τώρα, δίχως ὁδηγὸ βγήκαν ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα τοῦ δρόμου. Στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ὁ Νικηφόρος εἶδε νὰ καρτεροῦν δυὸ ἄλογα κι ὁ δοῦλος τοῦ πρωτοστράτορα, ποὺ τὰ κρατοῦσε. Ὁ Ἀστρίτης, βλέποντας τὸν ἀφέντη του, ἀνεδοκατέβασε τὸ κεφάλι καὶ βρόντηξε χάμου τὸ πέταλο. Ζύγωσε ὁ Σγουρός, τοῦ χაΐδεψε μηχανικὰ τὸ σβέρκο. Ὁ συνοδὸς του δμῶς τὸν σταμάτησε καθὼς ἐτοιμαζότανε νὰ καθαλιέψει, τοῦ πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια τὸ ρόλο καὶ τοῦ τὸν ἔρριξε ἀπὸ τ' ἀνοιγμα τῆς τραχηλιάς μέσα στὸ χιτῶνιο, πάνω στὸ στήθος. Ὑστερα τοῦ ἔδωσε πίσω τὸ σπαθί ποὺ τοῦ εἶχανε πάρει δταν τὸν ἐπίασαν. Καβαλίκεψαν.

Τὸ φεγγάρι τώρα ἔγερνε στὸν οὐρανὸ, μεγάλο, κατακίτρινο. Σπιρούνισαν τ' ἄλογα, ξαμόλυσαν τὰ ρέτενα καὶ χύθηκαν κατὰ τὸν κάμπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ

ΑΕΙΔΕΨΑΝ ἔλη τὴ νύχτα. Στὴν ἀρχὴ μὲ τὸ φεγγάρι, ὕστερα, σὰν ἐκείνο βασιλέψαι, μέσα σὲ σκοτάδι πυκνό. Ὁ συνοδὸς κάλπαζε στ' ἀριστερὰ τοῦ Σγουροῦ, ἀμίλητος. Ἀνέβαιναν δρόμους ἀνηφορικούς, βουνήσιους, κατέβαιναν ἡμερες, πράες πλαγιές, κι ἀπ' ἔλα τοῦτα ὁ Σγουρὸς τίποτα δὲν ἔβλεπε, παρὰ μονάχα τὰ μάντευε ἢ τὰ φανταζόταν. Κάπου - κάπου, σ' ἓνα μονοπάτι στενό, πού τοὺς ὑποχρέωνε νὰ κáψουν τὴν τρεχάλα τους καὶ νὰ περάσουν ἕνας-ἕνας, ἐνιωθε δίπλα του νὰ χάσκει κάτι σὰ βάραθρο. Θαραῦσε τότε πὼς ἀκούει κάτω, σὲ βάθος ἀνυπολόγιστο, νὰ κυλάει τὰ νερά του βουϊζώντας κάποιοι χεῖμαρροι, ἢ κ' ἓνα ἀγνωστο πλάσμα

νὰ σκληρίζει, κάτι σὰν κρυμμένο ἀγρίμι ἢ σὰν πεταμένο, θάλεγε, παιδί...

Ἡ κατάπληξη πού τὸν συνείχε σ' ἔλη τὴ σκηνή του μὲ τὸν Σγουρομάλλη, τώρα εἶχε λυθεῖ. Στοχαζόταν ψυχραιμα καὶ λογικό: Τί εἶτανε τούτη ἢ ἀποστολή πού τοῦ ἀνάθεσαν; Τί ἔλεγε ἡ γραφή ἢ κλεισμένη στὸν κύλιντρο πού τοῦ ἔκρουε ρυθμικά τὸ στήθος; Γιατί τέτοιο μυστήριο στις ὁδηγίες τοῦ πρωτοστράτορα, κι ἀκόμα γιατί νὰ στείλουν αὐτὸν κι ὄχι ἄλλον; Γιατί νὰ τοῦ τάξουν, ἂν παρακούσει, τὸ θάνατο;...

Ἐνιωθε τὸ στήθος του βαρὺ, τὴν ἀνάσα του κομμένη. «Μπᾶς καὶ μοῦ στήνουνε καμμιάν ἀσχημη παγίδα; Μήπως τυχὸν κι ἔλο τοῦτο δὲν εἶναι παρὰ πρόφαση;» Κοίταξε λοξὰ τὸ βουδὸ του σύντροφο. «Ἄν ἦθελαν νὰ μὲ ξεμπερδέψουν, στοχάστηκε πάλι, μπορούσαν καὶ στὸ Μυτζίθρα, μέσα στὴ φυλακή. Ποιὸς ὁ λόγος νὰ μὲ στείλουν δλᾶκερο ταξίδι;...»

Βρῆκε ἓνα συμπέρασμα πού τοῦ φάνηκε λογικό: «Δὲ θέλουνε νὰ στείλουν ἀνθρωπο δικὸ τους μὴν τύχει καὶ τὸ μυριστοῦν εὐκολα οἱ ἔχθροὶ στὸ δρόμο. Στέλνουν ἐμένα πού εἶμαι ἀγνωστος καὶ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ μ' ὀποψιασεῖ. Μπορεῖ, πού ξέρεις, κι ἀληθινὰ ὁ θεὸς μου νὰ βάλθηκε νὰ μὲ δοκιμάσει.» Ἡ ψυχὴ του ἀναγάλλιασε στὴ σκέψη τούτη. «Ἡ γραφή πού κρατῶ θάχει πολιτικὴ σημασία μεγάλη», εἶπε μὲ τὸ παιδιὰ-

τικο μυαλό του. «Τί άλλο, μπορεί να στέλνει ο Σγουρομάλλης στην 'Ανδραβίδα :»

Πιό πέρα ο στοχασμός του δὲν πήγαινε. Τίς λίγες ὥρες πού εἶχε μείνει λεύτερος στὸ Μυτζηθρά, δὲν εἶχε ἀκούσει τίποτα πού νὰ τὸν φωτίσει. Ὁ πόλεμος τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου μὲ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ εἶταν ἀγνωστος. Ἀρκέστηκε στὸ συμπέρασμα πού εἶχε βγάλει κ' ἔνωσε πῶς εἶναι τώρα ἡσυχότερος.

Σήκωσε τὰ μάτια του κ' εἶδε τὴν αὐγὴ νὰ γαλανιάζει στὸν ὀρίζοντα. Τὸ τοπίο γύριζε σιγὰ - σιγὰ νὰ πλάθεται μέσ' ἀπὸ τὸ χάος τῆς νύχτας. Ὁ οὐρανὸς πρασίνιζε ἀδιόρατα καὶ σύννεφα τεράστια, τουφωτά, κυλιόντανε ξεκινημένα ἀπὸ τὸ νοτιά. Τοὺς τύλιξε, λοξὸ καὶ κρύο, τὸ φέγγος τοῦ ὄρθρου.

Δεξιά, στὴν κορυφὴ κάποιου λόφου, εἶδε ὁ Σγουρὸς κουρνιασμένον ἓνα κάστρο πού ξεκοδῶταν φανταστικὰ στὸν πελιδνὸ οὐρανό. Πάνωθὲ του φεύγανε βιαστικὰ τὰ σύννεφα. Πρέπει ἐκεῖ ψηλὰ νὰ φυσοῦσε ἄνεμος ἀνύπαρχτος ἀκόμα γιὰ δῶ - κάτω. Ἐνα σμᾶρι κοράκια πέρασε κρώζοντας πάνω ἀπὸ τοὺς καθαλαρέους καί, κόβοντας ἀπότομα δεξιά, χύθηκε κατὰ τὸ κάστρο μὲ πλατὺ φτεροκόπημα. Ὁ συνοδοιπόρος σήκωσε τὸ χέρι του.

— Ἡ Βελιγοστή, εἶπε ἀνοίγοντας γιὰ πρώτη φορὰ τὸ στόμα του.

Ἔκοψε τὴ φόρα τοῦ ἀλόγου του, στάθηκε δίπλα στὸν Σγουρὸ καί, δείχνοντάς του μπροστά :

— Κεῖθε θὰ τραβήξεις, τοῦ εἶπε.

Κοίταξε. Τὸ ἐπίπεδο τῆς γῆς πού κλεινόταν ἀνάμεσα στὶς διαπλατωμένες ἀγκάλες τοῦ βουνοῦ, ἄφηνε μιὰ χώρα ἀπέραντη καὶ μακρυνὴ νὰ φαίνεται πέρα. Εἶταν ἓνας κάμπος ογούρδς ἀπὸ βλάστηση, γεμάτος φῶς, κ' ἡ αὐγὴ τὸν χεῖδε μ' ἀνάερα πέπλα.

— Στὸ βάθος, ἴσια, θὰ βρεῖς τὴν Καρούταινα. Θὰ τὴ γνωρίσεις εὐθύς, ἔχει μεγάλον καὶ φοβερὸ δυναμᾶρι. . . Ὅμως νὰ μὴ σταθεῖς. Νὰ πάρεις τὸ μεγάλο τὸ ποτάμι, ἀπὸ τὸ δεξιὸ τὸν ὄχτο, καὶ νὰ τραβήξεις ἀκολουθώντας το. Σ' ἐνάμιση μερόνυχτο, θὰ βρῖσκεσαι στὴν Ἄνδραβίδα.

Εἶπε, καὶ δίχως νὰ σταθεῖ ἄλλο, γύρισε τ' ἄλογό του, τυλίχτηκε στὸ ταμπάρο του, καὶ σκύβοντας μπροστὰ ἔφυγε ἀστραπῆ, καλπάζοντας.

Ὁ Σγουρὸς ἀπόμεινε μονάχος.

Κοίταξε γύρω του. Ἡ μέρα πλάταινε. Δεξιά, μιὰ λάμψη κιτρινωπῆ προμηνοῦσε τὸν ἥλιο. Σιγανὰ, ὕπουλα, ἓνας ἄνεμος ἄρχιζε νὰ φυσᾶει, καὶ τὰ σύννεφα, μελανὰ, ἀπλώνονταν πάνω στὸν οὐρανὸ καὶ τὸν ἔσθηναν. Στὸν κάμπο, ἀντίκρου, διάβηκαν φευγαλέοι μεγάλοι ἴσκιοι.

Σπιροῦνισε τὸν Ἀστρίτη καὶ χύθηκε μπροστὰ.

Τράβηξε ἴσια, ὅπως τοῦ εἶχαν δείξει. Γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τίς φοβερὲς κι ἀτέλειωτες ὥρες πού εἶχε περάσει, ἔνωθε τὸν ἑαυτὸ του λεύτερο. Πάσχιζε νὰ ξεχάσει καὶ τὸν κύλιντρο μὲ τὴ γραφὴ τοῦ Σγουρομάλλη, τὸν κύλιντρο πού, δίχως νὰ ξερεῖ γιατί, στάλαζε ἀθυμία βαρειά στὴν ψυχὴ του. Σ' ἓνα χαντάκι μπροστὰ, σταμάτησε. Τοῦ φάνηκε πῶς εἶχε λοξέψει καὶ κοίταξε γύρω νὰ προσανατολισεῖ. Ὁ τόπος δλᾶκερος εἶχε σκοτεινιάσει, μύριζε χῶμα νοτισμένο, κι ἀντίκρου, πάνω ἀπὸ κάτι σκελεθρωμένα δέντρα, ἀναφε κι ἄλλη ἀστραπῆ.

Είχε ξεχαστεί όλότελα. Όσο βρισκότανε στο βουνό, έβλεπε από ψηλά τόν κάμπο, τώρα όμως ή δψη τής χώρας άλλαζε. Ή μόρτα ζύγωνε, τδ ένιωθε, και γύρω εσο πού φτάνει τδ μάτι δέν έβλεπε ούτε καλύδι, ούτε ψυχή.

Δυδ-τρείς σταλαματιές του κόλλησαν στο μέτωπο, δ άνεμος στρούφισε, θαρείς, γύρω στα πόδια του Άστρίτη, σηκώνοντας χύμα χοντρό. Έρριξε δεξιά-ζερβά ματιές βιαστικές, ζητώντας όχι πιά τδ δρόμο του μά κάποιο άσυλο. Στοχάστηκε νά ζυγώσει αντίκρυ, σε μιá συστάδα δέντρα, ισχνό καταφύγιο τής ανάγκης, μά σύγκαιρα ένα άστροπελέκι, λαμπαδιάζοντας άπαισία, συντάραξε τόν κάμπο. Ή μόρτα ξεσπασε, όρμητική.

Τότε σπιρούνισε τόν Άστρίτη και τράβηξε στην τύχη, παίρνοντας ένα μικρό μονοπάτι πού βρέθηκε μπροστά του. Περισσότερο κι από τόν έαυτό του νοιαζότανε για τδ φαρί του μή βραχεί. Πήδηξε ένα μικρό χαντάκι, κατέβηκε σε φαρδύ ξεροπόταμο, άνέβηκε τόν άλλον όχτο, πέρασε κάτω από τά δέντρα, άνηφόρισε, κατηφόρισε, και τέλος, πάνω πού άπελπίζότανε νιώθοντας τδ νερό νά περονιάζει τδ καρδιά του, άγνάτσει ζερβά, σε μικρό λόφο, άνάμεσα στην καταχνιά τής βροχής, ένα χτίριο με παράδοση άρχιτεχτονική.

Κατά κει τράβηξε. Δέν καταλάβαινες άν κατοικούσαν μέσα άνθρωποι· έμοιαζε έρειπιο. Μεγάλη και πολύπλοκη οίκοδομή, με μάντρα μισογκρεμισμένη γύρω, ένα σμάρι χαλάσματα μέσα, μικρά και μεγάλα, παράθυρα ψηλά, με καμάρες. Μοναστήρι φράγκικο παρατημένο έμοιαζε. Άπό κοντήτερα, ξεχώριζες στους τεφρούς πέτρινους τοίχους άχνάρια φωτιάς. Βάτα και ρείκια τδ είχανε πνίξει γύρω, τδ χορτάρι βλάστησε άκόμα και στους άρμούς του μέσα, τά δέντρα του αυλόγυρου θεόρατα, γηραλέα, γέφανε γυμνά. Μονάχα ένα ήσυχο ποταμάκι, άγκαλιάζοντας τά ριζά του λόφου, φλοίσβιζε χαρούμενα, άνυποπτο λές για όλη τούτη τή μόνωση και τήν άκινήσια.

Σε λίγο, δρασκελώντας με τόν Άστρίτη τούς θάμνους, τδ παιδάριο άνηφόριζε τήν πλαγιά. Γύρω στη μάντρα ένα μονοπάτι έτρεχε, κι αυτό άκολούθησε ψάχνοντας νά βρει μιá πόρτα. Περνώντας κάτω από ένα μικρό παραθύρι καγκελωμένο, άκουσε μέσα κουβέντες. Κοντοστάθηκε νά ξεχωρίσει τις φωνές, μά δέ μόρεσε. Πιδ πέρα, του μύρισε καπνός. Λοιπόν τδ ρημάδι τουτο είταν κατοικημένο... Μ' άγαλλίαση κρυφή, αυτιάστηκε τδ τρίξιμο φωτιάς· ζεστό φαί ευόδιαζε τόν υγρό άέρα, και πίσω από μιάν άγκωνή του τοίχου μιá πόρτα ξεκοδύταν θολωτή, φαρδειά.

Πέζεψε, χτύπησε, και σε λίγο άκουσε τήν κλειδαριά νά τρίξει.

Είτανε πανδοχείο. Στή μεγάλη αυλή πού μπήκε, σε ύπόστεγα μέσα, άλογα και μουλάρια στέκονταν δεμένα. Ό βρεμένος σανός, ή φουσκή, ή καπνιά, πύκνωναν τόν άέρα. Δυδ-τρείς δούλοι πηγαινόρχονταν κουβαλώντας κουβάδες με νερό, κούτσουρα για τις φωτιές, παραδάλά κρεβματοστρώσια. Στόν καινουργιοφερμένο δέ δώσανε προσοχή. Ή γυναίκα πού του είχε ανοίξει, τόν δδήγησε δίχως κουβέντες στη μεγάλη σάλλα του ισόγειου επου είταν τδ μαγειρείο. Ένας δούλος μικρός πήρε τόν Άστρίτη.

Στήν πελώρια κάμαρα πού μπήκε ὁ Σγουρός τρώγανε δυὸ συντροφίεξ ξένοι. Δυὸ-τρεῖς μοναχικοὶ ταξιδιωτές, καθισμένοι στίς γωνιές, πίνανε καὶ ρεμβάζανε πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα τῆς καπνιάς πού σούρωναν ἀπὸ τὸ πυρομάχι. Οἱ φωνές ἀκούγονταν μεπερδεμένες καὶ θαμπές ἀνάμεσα στὸ τσιτσιρίσμα τοῦ τηγανιοῦ καὶ στὸ κρουνέλισμα τῆς βροχῆς ἀπ' ἔξω. Τρεῖς φραγκοκαλόγεροι, καθισμένοι καταμεσίς, κουβέντιαζαν μ' ἕξαψη, μεθυσμένων κι ἀνακίτευαν στήν κουβέντα τους λατινικά.

Κάθησε σὲ μιὰ γωνιά καὶ πρόσταξε νὰ τοῦ φέρουν νὰ φάει.

Εἶτανε ξεθεωμένος ἀπὸ τὸν κόπο, τὴ νύστα. Ὑστερα ἀπὸ τὸν νευρικό ὕπνο τῆς φυλακῆς, πού τοῦ εἶχε τσακίσει τὰ μέλη σὴν πορεία σὲ τόπους ἀδατους, δὲν εἶχε γείρει οὐδὲ στιγμή τὸ κορμί του νὰ ξεποστάσει. Τ' ὀλονόχτι ταξίδι, ἡ ἀγωνία, ἡ υπερδιέγερση, ἀνάδιναν τώρα μούδιασμα ἀποκαρωτικό καὶ τὸν ἔδεναν ἀσήκωτα πάνω στὸ σακμλί. Μὲ κόπο ὑπεράνθρωπο στύλωνε τὰ ματῶφyllά του γιὰ νὰ μπορέσει νὰ φάει. Τὸ χέρι του τὸ ἐνωθε μολυβένιο, ἡ ἀπλή κίνηση ἀπὸ τὸ σκουτέλι στὸ στόμα τὸν τσάκιζε. Σηκώθηκε σερνάμενος καὶ ζήτησε δωμάτιο γιὰ ὕπνο.

Τὸν ἀνέδρασαν ἀπὸ σκάλες στενές, στριφτές, σὲ δώματα ἄδεια καὶ σκοτεινά πού μύριζαν κλεισούρα καὶ μούχλα. Πέρασε ἀπὸ κάμαρες μεγάλες κ' ἔρημες, κρύες σὴν τάφους, ὅπου τὸ φῶς στάλαζε λειψό, ἀπὸ τὰ χαλάσματα τῆς σκεπῆς. Ἀκολουθώντας τὸν ὁδηγὸ του, ἕνα παιδί! ξυπόλητο πού κρατοῦσε λυχνάρι, ἀκουγε τὰ βήματά του ν' ἀντιδουρίζουν στοὺς τοίχους καὶ συλλογιζόταν μηχανικά πῶς, ἂν θᾶθελε νὰ γυρίσει πίσω μονάχος, δὲ θὰ κατόρθωνε ποτὲ νὰ βρεῖ τὸ δρόμο. Ἐέλος, σὲ κάποιον πάτωμα ψηλότερο, εἶδος σοφίτα, ὁ ὁδηγὸς σταμάτησε. Ἐσπρωξε μιὰ πόρτα κι ὁ Νικηφόρος μπήκε στήν κάμαρα.

Τὸ κρεβάτι εἶταν στὴ γωνιά, δίπλα στὸ πικραθύρι. Πῆγε δλότσια ἐκεῖ καὶ κάθησε. Δὲν εἶχε τὴ δύναμη οὔτε νὰ γδυθεῖ, οὔτε νὰ πάρει ἀπόφαση, οὔτε νὰ σκεφτεῖ τί θᾶθελε νὰ κάνει. Τὸ παιδί σφάλησε τὴν πόρτα, ἔφυγε. Ἀπὸ τὸ παραθύρι ἔμπαινε φῶς σταχτί, σκυθρωπό, ἡ μέρα ἔξω εἶχε νεκρικά χλωμιάζει. Εἶταν μεσημέρι κ' ἔμοιαζε σούρουπο.

Ἄφησε τὴ ματιά του νὰ χωνέψει στήν ἀπεραντοσύνη τοῦ ὑπαίθρου, στὸν ἀτέρμονο κάμπο πού τὸν βᾶθινε φανταστικά ἡ καταχνιά τῆς βροχῆς. Συλλογίστηκε σκοτεινά, γιὰ τὸν ἑαυτό του, πῶς εἶναι μιὰ ὑπαρξη χαμένη μέσα στὸ θολὸ τοῦτεν κόσμο, δίχως σκοπὸ καὶ δίχως νόημα. Ἀναρωτήθηκε ψυχόρμητα γιατί ἄραγε ὅλα τοῦτα νὰ γίνονται γύρω του, γιατί νὰ βρισκεται ἐδῶ κι ὄχι ἄλλοῦ, γιατί νὰ ὑπάρχει. Ἐγείρε στὸ προσκεφάλι καί, προτοῦ κλείσει τὰ μάτια, τοῦ φάνηκε πῶς ἀκούει: δίπλα, πίσω ἀπὸ τὸ φάρσωμα τοῦ τοίχου, δυὸ ξένες φωνές, ἀντρικές, νὰ κουβεντιάζουν ζωηρά, μ' ἔνταση ἀφόρητη μέσα στὴ χρονοῦτὴ ἡσυχία.

— Ὁ ἀποσταλμένος ἔφυγε χτές τὴ νύχτα ἀπὸ τὸ Μυτιζηθρά, ἔλεγε ἡ μιὰ. Ἄν πηγαίνει στήν Ἀνδραβίδα, θὰ περάσει σίγουρα ἀπὸ δῶ.

— Ἀγναντεύω τὸν κάμπο ἀπὸ τὸ πρῶ. Δὲ φάνηκε πουθενὰ καβαλάρης...

Ὁ νοῦς του δὲ δούλευε. Εἶταν ἀδύνατο. Τὰ λόγια πού ἀκουγε γράφονταν θαρεῖς πάνω σὲ ἀμμουδιά πού τὴ γλύφει εὐθὺς τὸ κύμα.

— Τὸ νοῦ σου! Ἄμα ἀνοίξεις τὴ γραφὴ πού κρατάει, θὰ ἴδεις. Ἐχει δυὸ στολαματιές αἶμα στήν ἀπάνω γωνιά.

—“Αφησε πρώτα νάρθει. Έδω θά σταθεί. Κι αν έ Μεγάλος
Αφέντης θελήσει να . . .

Αποκοιμήθηκε.

Βρόντοι άπανωτσι, επίμονοι, τον ξύπνησαν. “Ανοιξε τὰ μάτια του σιγά-σιγά, με μακάρια νάρκη, κ' είδε πρώτα πώς είτανε νύχτα. Από τὸ παραθύρι έκείνο άπ' όπου πριν έμπαινε τεφρό κι άτονο τὸ φῶς τῆς βροχερῆς ἡμέρας, τώρα μιὰ χρουσταλλένια άχτίδα φεγγαριου σάιτεψε τὸ πάτωμα. Ξανάκλεισε τὰ μάτια του χαμογελώντας δίχως λόγο κι άναθυμήθηκε τις κουβέντες τῆς διπλανῆς κάμαρας. Παράδοξο. Δέν τον τρόμαζαν καθόλου. Τὸ άποσταμένο του κορμι σά να χαιρότανε τώρα τὸ καινούργιο τουτο ένδεχόμενο κάποιου νέου κινδύνου, και τὸ φωσφοριστὸ αίμα πὸυ έσφυζε στῆς φλέβες του άναζητοῦσε τὴν κίνηση, τὴν άσκηση, τὸ τρέξιμο, σά νεαρὸ πουλάρι.

Ξαναβρόντησαν. Κάτω, μπροστὰ στὴν αὐλόπορτα, συνοδία μεγάλη φαίνεται πὸς είχε σταματήσει. “Ακουγε άλογα να χλιμιντρίζουν, πέταλα να χτυποῦν άνυπόμονα στὸ νοτισμένο χῶμα, κουβέντες πλήθιες κι άνάκατες. Κάποιος ξεφώνισε κάτι, -σὲ γλῶσσα φράγκικη.

Τὰ σίδερα τῆς αὐλόπορτας έτριξαν και στὴν καμάρα τοῦ παραθυριου άντιφέγγισε ἡ λάμπη ένὸς δαυλοῦ.

“Αδιάφορος αὐταξότανε τώρα τις φωνές πὸυ άρχισαν να δυναμώνουν και να όργίζονται. Γύρευαν άλογα, έρχονταν άπὸ μακριά τὰ ζῶα τους είχαν κουραστεί, λοιπὸν θά τ' άφηναν στὸ στάβλο τοῦ πανδοχείου και θά συνέχιζαν τὸ δρόμο τους με νέα και ξεκούραστα. “Ηθελαν, με τὴν αὐγή, να βρίσκονται στὴν Καλαμάτα.

Μιὰ φωνὴ άντρίκια, βραχνή, τοὺς άποκρινόταν με σεβασμὸ τρομαγμένο, σὲ γλῶσσα ρωμέικη. “Απὸ τὴν άλλη μεριά οἱ φωνές μπερδεύονταν, όμως είτανε μιὰ πὸυ ξεχώριζε μέσα σ' όλες τις άλλες, βαρειά και σκληρή, μιλώντας τὰ ρωμέϊκα με προφορὰ ξένη. Ξάφνου βροντοφώνησε :

— Δέν έχεις να δώσεις φαριά, αναθεματισμένη, στὴν πριγκηπέσσα τῆς ‘Αχαΐας και στοὺς καθαλάρους τῆς!

“Ο Σγουρός άνασηκώθηκε στὸν άγκῶνα του. «“Η πριγκηπέσσα τῆς ‘Αχαΐας». Είταν αὐτὴ λοιπὸν πὸυ τοῦλεγε ὁ ‘Ιλαρίωνας . . .

“Εκανε να σηκωθεί, γεμάτος περιέργεια, και να κοιτάξει έξω, εταν κάποιος άκούστηκε να τρέχει στὴν πόρτα του, στάθηκε, άνοιξε με φύρια, και τὸ παιδι πὸυ τὸν είχε φέρει τὸ μεσημέρι έδω, μπάζοντας τὸ μούτρο του τὸ τρομαγμένο :

— “Αφέντη, λέει άγκομαχώντας, άφέντη! . . . Θά σοῦ πάρουνε τὸ φαρι σου άπὸ τὸ στάβλο. Είλναι ἡ κυρά - Ζαμπέα με τοὺς καθαλάρους τῆς.

Τὸ φαρι του; Τί έκανε λέει; . . . Ποιὸς είν' αὐτὸς πὸυ διανοήθηκε . . . “Οχι πριγκηπας ναίαι, διι βασιλέας, μα κι αυτοκράτορας μακάρι, δὲ θά κοτῆσει ν' άπλώσει χέρι, γιατί, μα τὴν “Αγια Μετάληψη . . .

“Εσφιξε στὴ χούφτα του τὴ λαβὴ τοῦ σπαθιοῦ του και χύμηξε στὸ παράθυρο. Τ' άνοιξε, έσκυψε έξω.

Τουλάχιστον είκοσι κατάφραχτοι Φράγκοι ίππότες είτανε σταματημένοι μπροστὰ στὸ πανδοχειο. Καβάλα στ' άλογά τους πὸυ χλιμίν-

τριζαν ανάκατα και βροντούσανε τὸ πέταλο στὴ γῆ, μοιάζανε ὄγκοι σιδερένιοι, ἀτράνταχτοι. Κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ στραφτάλιζαν τὰ κρίνη τους, οἱ ἀρματωσιές, και πάνω στὶς λόγχες τους τὶς ὀρθιες ἀνάθανε παίζοντας θαμπωτικὰ πράσινα ἀστέρια.

Στάθηκε σαστισιμένος. Ἡ γενιὰ ποῦ εἶχε ξεπετάξει τέτοιους ἄντρες πελώριους, τελώνια ποῦ πατούσανε στὸ χῶμα και ρίζωναν, δίκαια δυνάστευε τούτη τὴ γῆ. Στὴ φεγγεβολὴ τοῦ δαυλοῦ ποῦ ξαναπρόβαλε, τὰ πρόσωπά τους τὰ κλειστὰ ἀντιφέγγισαν μὲ κοκκινωπὴν εἴψη. Ζήλεια κρυφὴ, φθόνος ἀνήσυχος κέντησε τὴν καρδιὰ τοῦ παιδάριου και τοῦ ἀναψε τὰ μάτια. Τοὺς μισοῦσε, και τοὺς θαύμαζε. . .

Σήκωσε τὰ μάτια του πέρα ἀπὸ τὰ κρίνη και τὶς λόγχες. Ξάφνου, μ' ἓνα χτύπο δυνατὸ, ἡ καρδιὰ του σταμάτησε. Τὰ χεῖλη του πανιάσανε, πιάστηκε ἀπὸ τὸ περβάζι τοῦ παραθυριοῦ γιὰ νὰ μὴ γονατίσει.

Πιὸ πέρα ἀπὸ τοὺς καθαλάρηδες, μονάχη, πάνω στὸ φαρὶ της τὸ κάτασπρο, μιὰ νεαρὴ ἀρχόντισσα εἶταν σταματημένη. Ὁ μανδύας της, ποῦ κρεμότανε βαρὺς στὰ πλευρὰ τοῦ ἀλόγου, τύλιγε τὸ κορμὶ της μὲ μεγάλες, ἀπλόχωρες πτυχές. Ὅμως, μέσ' ἀπὸ τὸ βελουδένιο τοῦτον κάλυκα, ἓνας μακρόμισχος λαιμὸς ὑψωνόταν, ἄσπρος και ἴσιος σὰν τὸ σπαθί, λιγνὸς κ' εὐαίσθητος καθὼς ὁ κρίνος. Τὸ πρόσωπό της τὸ ἤρεμο, ποῦ εἶχε τὰ ματόφυλλα χαμηλωμένα, ὁ Σγουρὸς τὸ ἀναγνώρισε. . . Ἐφερνε στὸ νοῦ του μιὰ μυστικὴ ταραχὴ, σὰν ὄνειρο μαντικὸ, σημάδι βουδὸ τοῦ μοιραίου. Αὐρα ὄρθρου μακρυνὴ φτερούγισε γύρω στὰ ρουθόνια του, μύρο θαλάσσιο, τῆς πατρίδας.

Σιωπηλὴ κι ἀσάλευτη, συντροφεμένη ἀπὸ τοὺς ἱππότες της κι ὄμως μονάχη, στεκότανε παράμερα, τυλιγμένη στὰ ζαφειρένια πέπλα τῆς σελήνης, ἡ πριγκηπέσσα Ἰζαμπώ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Α'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΕΞΟΡΙΣΤΗΣ

Ι

ΓΙΤΑΝΕ κόρη τῶν Βιλλαρδουίνων.

Πάνω στὸ κρεβάτι ποῦ γεννήθηκε, στὴν καρυδένια κορνίζα τ' οὐρανοῦ του, εἶτανε σκαλισμένο ἓνα οἰκόσημο. Χρυσό, εἶχε μαῦρο σταυρὸ στὴ μέση, ἀγκυρωτό, κ' οἱ ἄκρες του διχαλώνονταν σὲ φιδοκέφαλα μ' ὄλοστρόγγυλα χρυσὰ μάτια.

Οἱ γυναῖκες ποῦ παραστέκανε τὴ λεχώνια, πήρανε τὸ νιογέννητο, περάσανε στὴ διπλανὴ κάμαρα κρατώντας το μ' ἀπειρὴ προφύλαξη, καὶ τοῦ φορέσανε πάνω στὶς φασκιὲς μεταξωτὸ λαδίκι μὲ κεντημένο τὸ οἰκόσημο τοῦ πριγκηπάτου. Σὰν ξαναφέρανε στὴ μητέρα τὸ παιδί, βαδίζοντας στὴ σειρά, μ' ἱερατικὴ τάξη, ἐκείνη ἄνοιξε τ' ἄτονα μάτια της καὶ ρώτησε ψιθυριστά, σὲ γλώσσα ρωμέϊκη :

- Τί γένος εἶναι ;
- Κοράσι, δέσποινά μου . . .

Ἡ Ἄννα Ἀγγελίνα Κομνηνὴ ξανάκλεισε τὰ ματόφυλλά της. Τὰ χλωμά της χεῖλη πεταλούδισαν ἀνάλαφρα, σὰν ἀπὸ κρατημένο λυγμὸ ἢ μυστικὴ προσευχή, καὶ τὰ μακρουλά της δάχτυλα, πού φέγγιζαν ξεματωμένα, ἀναδεύτηκαν ψαχουλευταῖά πάνω στὸ κρεββατοστρώσι.

— Δῶστε τὸ μου.

Τὸ ἀπιθώσανε δίπλα της. Γύρισε ἀργά, μὲ κόπο, τὸ κεφάλι, τὸ κοίταξε, καὶ δυὸ κόμποι δάκρυα κυλήσανε στ' ἄσπρα μάγουλά της.

Ἡ νύχτα εἶταν ζεστή, νύχτα τοῦ καλοκαιριοῦ. Στους λαμπαδοστάτες οἱ φλόγες στέκονταν ἀσάλευτες καὶ μακρουλές, ἐλαστικὰ ψηλώνοντας στὴν ξέπνοη ἀτμοσφαῖρα. Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο, ὁ μεγάλος φεγγαρόλυπος κάμπος ἔστειλε τὴ βαρυσμυρωμένη ἀνάσα του, μεστὴ ἀπὸ ἀλμύρα τοῦ πελάγου καὶ λιγόθυμο μύρο μελισσόχορτου. Ἀχνὰ διανεύοντας μέσα στὶς φεγγαρίσιες τὶς ἀχτίδες, ἤρθαν οἱ Μοῖρες νὰ μοιράνουν τὴ νιογέννητη Ἰσαβέλλα, κόρη τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, πριγκηποπούλα τῆς Ἀχαΐας.

Ὡστόσο, ἔξω ἀπὸ τὴν κρεββατοκάμαρα, ἓνας ἄντρας καρτεροῦσε, ἀνυπόμονα βηματίζοντας. Εἶτανε ψηλόκορμος, πλατύστερνος· σὲ κάθε ἄκρη τοῦ διαδρόμου στεκότανε μιὰ στιγμή, καὶ τότε τὰ βαρεῖά του τὰ ποδάρια λές καὶ ριζῶναν, ἀσήκωτα. Γύριζε τὸ κεφάλι του κατὰ τὴν πόρτα τῆς λεχώνας, τὴν κάρφωνε μὲ τὸ μᾶτι. Κῦμα πορφυρὸ πλημμύριζε τότε τὸ πρόσωπό του, κ' ἦ ὀργὴ γιὰ τὴν ἀργητα ἔκανε νὰ σιγοτρέμουν τὰ πηχτά του χεῖλη, πού ἀνάμεσά τους πρόβαλλε ἓνα δόντι ἄσπρο καὶ χοντρό.

Τέλος ἡ πόρτα ἀνοίξε καί, στὸ φῶς τοῦ ἀδύναμου λύχνου, φάνηκε ἡ μορφή ἐνὸς ἀνθρώπου ξερακιανοῦ. Ἀντίκρουσε τὸ καρφωμένο πάνω του κυρίαρχο βλέμμα, ταράχτηκε. Ὑστερα ἔγνεψε μ' ἐγκατέστηση δουλική, χαμηλώνοντας τὰ μάτια του.

— Κοράσι, μεγαλότατε ἀφέντη! μουρμούρισε.

Ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος δὲν εἶπε τίποτα. Τὸ μέτωπό του μονάχα κοκλίνισε, καθὼς κι ὁ φαρδὺς του ὁ σβέρκος· τὰ μάτια του θαμπώσανε μιὰ στιγμή, ἔξαστερώσανε πάλι σὰν ἀγριεμένα γιὰ τὴν πρόσκαιρη τούτη ἀδυναμία. Γυρίζοντας ὀλόκορμος τὴ ράχη, βγήκε μὲ βήμα βραδὸ στὸ λιανωτό.

Εἶτανε χτισμένο ψηλά καὶ δέσποζε, πάνω ἀπὸ τὸ κάστρο, ὀλάκερο τὸν κάμπο. Στὸν γαλακτωμένο ἀέρα οἱ ἐπάλλξεις ξεκόβονταν μαῦρες, δόντια ἀνάστροφα. Ζύγωσε, στηρίχτηκε στὸν ἀγκῶνα του καὶ στάθηκε νὰ κοιτάζει τὴ χώρα τούτη, τὴν ὠραία καὶ πολυπόθητη, τὴ χώρα πού ἀφοῦ μιὰ φορὰ τὴν εἶχε καταχτήσει· ὁ σταυροφόρος πατέρας του, ἀναγκάστηκε νὰ τὴν κερδίσει πάλι, γιὰ δεύτερη φορὰ, αὐτός, μὲ τὸ σπαθί του.

Πίσωθε, ἀμίλητοι, στέκονταν οἱ ἱππότες τῆς ἀκολουθίας.

Κοίταξε ὁ Γουλιέλμος ὁ Βιλλαρδουίνος τὴν Καλαμάτα ξαπλωμένη μπροστά του ἄσπρη κι ἀτάραχη, νὰ κοιμᾶται ἀγκαλιασμένη ἀπὸ τὴν ξεροποταμίᾳ, κοίταξε καὶ τὴ θάλασσα ἀντίκρου πού σπίθιζε τρεμουλιάζοντας κάτω ἀπὸ τὴ μαγγανεία τοῦ φεγγαριοῦ. Κοίταξε ἀριστερὰ τὸν ὀρθὸ Ταῦγετο, πού τὸν χῶριζε ἀπὸ τὴ χαμένη γιὰ πάντα Λακρεμονία καὶ

τ' ὄρατο του κάστρο τοῦ Μυτζηθρά. Κοίταξε καὶ στὸ βάθος τῆ γλῶσσα τῆς στερειᾶς ποῦ φεύγει Ἰσια μπροστά, χάνεται στὴν καταχνιά τοῦ ὀρίζοντα μὲ τὴ Μεθώνη καὶ τὴν Κορώνη. Ἐσκυψε τὸ κεφάλι του κ' ἐνοιωσε γύρω του, σὰ ζωντανὲς ὑπάρξεις, νὰ τὸν καλοῦν ὀλοῦθε οἱ χῶρες ποῦ εἶχε κερδίσει, οἱ χῶρες ποῦ ἔχασε ὅταν χαμοκυλίστηκε ξεσελλωμένος στὸν κάμπο τῆς Πελαγονιάς ἀπὸ τὸ νικηφόρο στράτευμα τοῦ σεβαστοκράτορα Ἰωάννη. Σφίχτηκε ἡ καρδιά του μπροστά στ' ὄραμα τοῦτο τὸ ζωντανό, καὶ τ' ἄλλο, τὸ ἰδεατό, ὀλάκερου τοῦ λεβέντικου τόπου τοῦ Μοριά, ποῦ κομμάτι - κομμάτι, ψίχουλο τὸ ψίχουλο, ξέφευγε μὲς' ἀπὸ τὸ στιβαρό του χέρι.

Κ' ἡ ψυχὴ του σκοτείνιασε γιὰ πάντα κείνη τὴ βραδυὰ στὴ σκέψη πῶς, ἀφοῦ εἶχε στεφανωθεὶ μάταια ἴσαμε τώρα τρεῖς γυναῖκες, μπορεῖ καὶ νὰ εἴταν γραφτὸ ἢ βρασιλικὰ τούτη χώρα ποῦ τοῦ ἀπόμεινε, νὰ βρεθεῖ αὐριο ὄρφανή, δέχως ἀρσενικὸ διάδοχο κι ἀφέντη...

Ἀπὸ τὸ ἴδιο τοῦτο λιακωτὸ πρωταντίκρουσε κ' ἡ Ἰσαβέλλα τὴ θάλασσα ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια.

Εἶταν παιδί εὐαίσθητο, μὲ θωριά ἀλαμπη καὶ βλέμμα θαμπό. Ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες τῆς κούρτης ποῦ τὴν τριγύριζαν πάντα στὶς μεγάλες καὶ βουερὲς κάμαρες τοῦ κάστρου, ξεχώριζε μὲ τὴν ἀκινήσιάν της, τὴν πρόωγὴ σοβαρότητα. Καθισμένη πλάι στὸ θρονί τῆς μητέρας της, ἄφηνε τὴ μικρότερη ἀδερφή της, τὴ Μαργαρίτα, νὰ παίζει μὲ τίς κοῦκλες ποῦ τῆς φέρνανε, κι αὐτὴ στύλωνε τὰ μάτια της στὸ πλακόστρωτο, σὰ ν' ἀκροαζότανε τοὺς ἄλλους νὰ ζοῦν, ἢ σὰ νὰ βυθίζόταν σ' ἀφηρημάδα. Πλήθιο καὶ κελαιδίστο ἀνέβαινε γύρω τὸ κουβεντολόδι ἀπὸ τίς ἀρχόντισσες· πίσω ἀπὸ τοὺς ἀργαλειοὺς ἢ τὰ τελλάρά, τὰ πνιχτὰ γέλια σπαθίζανε μ' ἀστραπὲς ἀσημένιες τὸ μουχλὸ βουητό. Ἀπὸ τὰ ψηλὰ καὶ στενὰ παραθύρια μὲ τὸ χοντρὸ μουράγιο, ὁ ἐφηδικὸς ἥλιος τῆς Μεσογείου τόξευε τ' ἀφράτα μαλλιά — ξανθὰ, μαῦρα, καστανά —, τοὺς ἄσπρους σβέρκους, τὰ λαμπερὰ δόντια. Κ' ἡ Ἄννα Ἀγγελίνα ἢ Κομνηνὴ, ἀκούγοντας μηχανικὰ τίς μαργιόλες ἱστορίες ποῦ διηγόνταν κοκκινίζοντας, ξεκαρδισμένες, οἱ πιδὸ τολμηρὲς, χαμογελοῦσε μὲ συγκατάβαση, χαμηλώνοντας πάνω στὸ ἐρχόχειρο τὰ μάτια της, τὰ μεγάλα καὶ κουρασμένα.

Τὸ κάστρο εἶταν ἔρημο ἀπὸ ἄντρες ὀλοχρονίς σχεδόν. Ἐξέχειλος ἀπὸ μανία ἐκδίκησης, λαβωμένος στὴν περηφάνεια του τὴν ἀδάμαστη γιὰ τὴν αἰχμαλωσία του ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγο, ὁ Βιλλαρδουῖνος εἶχε ξεσηκώσει τοὺς βασσαῖλους του, βαρώνους, φλαμπουριάρηδες κ' ἱππότες, κ' ἔφερεν βόλτες σὰ θεριὸ ἀνήμερο τὸ Μοριά, χτυπώντας πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ τὰ φουσαῖα τοῦ Ρωμοῦ βασιλέα. Ἀβέδεια κι ἀντιφατικὰ φτάνανε τὰ μηνύματα, ἄλλοτε πῶς βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ Λακρμεονία, ἄλλοτε πῶς ἔχει στήσει σέντζιο τοῦ Μυτζηθρά, κι ἄλλοτε πῶς κατηφορίζει κατὰ τὴ Μομεμβάσα. Ἀπαυδημένες ἀπὸ τὴν ἀπαντοχὴ οἱ ἀρχόντισσες, στερημένες γιὰ ὀλάκερους μῆνες, χρόνους, τὴν ἀγκαλιά τοῦ ἄντρα, ξέδιναν μὲ τὸ νοῦ τους τὸν ἀψὺ σὲ φαντασίες πυρετικές, ὄνειρα σκανταλιάρικα καὶ κούφια. Κ' οἱ τροβαδοῦροι, οἱ μενεστρέλοι, οἱ ζογκλατόροι, φερμένοι πάνω σὲ καράβια θαλασσοδαρμένα, ἀλαργοτάξιδα, ἀπὸ τὴ μακρυνὴ χώρα τῆς Φράντσιας, τοὺς τραγουδοῦ-

σαν ἀδιάρκοπα τὰ βάσανα τοῦ Τριστάνου καὶ τοῦ Λανσελότου τὸ θάνατο τοῦ γενναίου Ρολάνδου στὸ Ρονσεβώ, τοὺς πόνους τοῦ ἀγιάτρευτου ἔρωτα καὶ τὴν ἀπέραντη θλίψη τῶν αἰώνιων πολέμων.

Ἀνάμεσα στὸν κόσμον τοῦτο, τὸν ἰδρωκοπημένο μουσικὰ ἀπὸ κρυφὲς λαχτάρεις, πέρασε τὰ παιδικὰ τῆς χρόνια ἢ πριγκιποπούλα Ἰσαβέλλα. Στὴν ὄψη τῆς εἶχε πάρει τὴ θαμπὴ ἀσπράδα τῆς Ρωμίας μητέρας τῆς, τὰ βαθυκάστανα μαλλιά τῆς καὶ ἀκόμα τὴ λιγνὴ καὶ δλόρθη ἐκεῖνη κόψη τοῦ λαιμοῦ ποὺ ἀργολύγιζε μ' ἀρμονικὴ εὐγένεια καὶ χάρι. Ἀπὸ τὸ Φράγκο πατέρα τῆς εἶχε τὰ μάτια, τὰ γαλανά. Ὅμως, στὰ πρῶτα παιδικὰ τῆς χρόνια, ὁ λιγνὸς λαιμὸς καὶ τὰ οὐρανιά μάτια δὶνανε στὴ θωριά τῆς κάτι τὸ ἄτονον καὶ τὸ ἀχνό, τὸ στερημένο σχεδὸν ἀπὸ ὕψους.

Ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος, τὶς σπάνιες φορὲς ποὺ τὴν ἔδλεπε, συλλογιζόταν πῶς ἢ κόρη τούτη, ἢ τόσο ξένη γι' αὐτόν, εἶταν σύμβολο ζωντανό, θεόσταλτο, τῆς παρακμῆς τοῦ γένους τοῦ ποὺ ἀρχίζει...

Τὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας εἶναι ἓνα καλοδοουλεμένο πεπράδι, καὶ τὸ ζυγιάζει ἀνάλαφρα στὴν ἄκρη τῆς ἀνοιγμένης του παλάμης ὁ κάμπος ὁ μεσσηνιακός. Δὲν ἔχει τίποτα ἀπὸ τὸ ἀγριωπὸ ἀποτράβηγμα τῶν ἄλλων κάστρων τοῦ Μοριά. Δὲ στέκεται κουρνιασμένο μισάνθρωπα στὴν ἀητοράχη ἐνὸς βουνοῦ, νὰ δυναστεύει μὲ σκελεθρένιες βίγλες μιὰ χώρα ὑποταχτικὰ ζαρωμένη στὰ ριζὰ του. Προβάλλει μαλακὰ φουσκώνοντας τὴν καρπερὴ γῆ, ἀνασασμὸς μαστοῦ εὐχυμοῦ, ρόγα σπαρταριστὴ πάνω στὴ μητρικὴ τῆς ὕρα.

Ἀπὸ τὸ λόφο τοῦτο λοιπὸν ἡ Ἰσαβέλλα πρωταντίκρυσε τὴ θάλασσα. Σὰν κάτι νὰ τῆς ἔλεγε πῶς τὸ γαλανὸ στοιχεῖο θὰ παίξει ρόλο στὴ ζωὴ τῆς.

Ἐφεύγοντας ἀπὸ τὶς κάμαρες ποὺ μέσα κελαιδοῦσαν οἱ ἀρχόντισσες, ἐρχότανε τὰ βράδυα, πατώντας ἀθόρυβα, νὰ σταθεῖ στὸ ἀνοιγμα τῆς τάπιας. Ἀντίκρου, πλατειὰ καὶ ἐπίπεδη ξαπλώνοταν ἢ θάλασσα, ἀλλάζοντας μέσα στὶς φευγαλέες ὥρες τῆς ἡμέρας ἀπειρα χρώματα, χίλιες θωριές, θεόρατο μάτι τελώνιου ποὺ παιζολάμπει γιὰ νὰ μαγνητίζει τὴν τροφή του. Ὁ ἥλιος, μπάλλα σύφλογη, κατέβζινε δίχως φῶς στὴ δύση· κάποιες καμπάνες ἀπόμακρες, ἐρημικές, σὰν κουδουνίσματα κοπαδιοῦ στὸ βραδυασμένο λόγγο, σημαίνανε ρεμβαστικὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς ἐσπέρας. Ἐὰ πρῶτα φτωχὰ λυχάρια τοῦ λαδιοῦ, σκόρπια, κάτω, στὴ λευκὴ πολιτεία, παλεύανε μὲ τὶς σκιὰς τῆς νύχτας ποὺ κατέβαινε. Καὶ πίσω, στὶς πέτρινες θολωτὲς κάμαρες τοῦ κάστρου, ὅπου οἱ γυναῖκες εἶχανε τώρα κρατήσει τὶς ἀνάσες τους, οἱ ἀργοὶ τόνου ἐνὸς λαγοῦτου, συνοδεύοντας τὸ μοναχικὸ τραγοῦδι κάποιου τροβαδούρου, προβοδίζανε ρυθμικὰ, μακρόσυρτα, τὴν ἀνώνυμη μέρα ποὺ ἔφευγε μὲ βήματα βελουδένια πάνω στὸ βραδυασμένο πόντο.

Ἀμίλητη, δίχως ἀνάσα, ἡ Ἰσαβέλλα κοίταζε. Ἡ θάλασσα τούτη, ποὺ τῆς εἶχε πρῶτη ρίξει ἓνα γαλανὸ βλέμμα πάνω στὴν παιδικὴ τῆς τὴ ζωὴ, ἀσημωτὴ τὰ πρῶινά, μαδιὰ τὰ μεσημέρια, ἄσπρη σὰ γάλα τ' ἀπόβραδα — πότε παιχνιδιάρικα, πότε ἀφρισμένη, πότε σκυθρωπὴ — σὰ νὰ τραβοῦσε τὴν ὑπαρξὴ τῆς. Κοντὰ τῆς, στὸ ἀμμουδερὸ ἀκρογιάλι, εἶχε γνωρίσει τὶς πρῶτες τῆς χαρὲς. Εἶταν τὰ αἰθρία πρῶινά, σὰν ἢ μεγάλη

συνοδία από ἀρχόντισσες παλατιανές κατέβαινε στο γιαιλό για περίπατο. Καβάλα σέ μούλες ἀσημοκούδουνες περνούσαν τήν πολιτεία, ἀνάμεσα σέ δυό γαϊτάνια βουρρησέους που χάζευαν ἀμίλητοι. Γελούσαν οί ἀρχόντισσες, ξεφώνιζαν μέ τάχα τρομαγμένο νάζι, και τὰ νιάτα τους, περνιασμένα από τή μαυλίστρα τή λιακάδα, ἀηδονούσανε στο διαμαντένιο ἀέρα μέ τιτίδιασμα πλήθιο, παλαβό.

Τὰ παιδόπουλα, βαδίζοντας μέ χάρη δίπλα στίς κυράδες, κρατούσαν τὰ ρέτενα, τίς βοηθάγανε μ' ἐρωτιάρα προσοχή νά σκαρφαλώσουν στή σέλλα ἢ νά πεζέψουν. Ἐγερναν ἐκείνες, μαργιόλες, κι ἀκουμπούσανε τή μαλακιά τους τήν παλάμη στούς ὤμους τῶν παιδιῶν. Φευγαλέα, πονηρά, τοὺς χαϊδεύανε μ' ἀφροντισιά σοφή τὰ σγουρόμαλλα στο δέξρο. Κ' οί διαβάτες, σταματώντας στα πλάγια τοῦ δρόμου ἐστατικοί, γεύονταν μέ τὰ μάτια τ' ἀνάλαφρο τοῦτο δνειρο που περνοῦσε.

Δὲν τήν ξιπάσανε τὰ πρῶτα μηνύματα τοῦ ἔρωτα, σάν τὸν μάντεφε νά στήνει ἐλόγυρά της τὰ πλεμάτια του. Μαζί μέ τὰ τραγούδια τῶν μενεστρέλων, τὰ σπάνια τονέα και τίς ἐκδρομές για κυνήγι, εἴτανε κι αὐτὸς ἓνα μέσο, μιὰ σιωπηλὴ σύμβαση, που νά κάνει λιγότερο πληχτική τή ζωὴ τοῦ κάστρου. Τὸν ἀποζητούσανε σάν ἀγιασμό στή δίψα οί κυράδες· ἀλαφροπαίζανε μαζί του για νά ξεκουραστούν οί ἱππότες σταν ξεντόνονταν τὰ σιδεράματα. Εἴτανε κάτι συμφωνημένο, δεχτὸ ἀνεπίσημα, και για τοῦτο τυπικό, δίχως ξέχωρη γεύση. Ἐκείνη, εἴταν ἀπίστευτα σεμνή. Τὰ πρῶτα ροδίσματα στα ἄλλοτε τόσο ἄσπρα μάγουλά της θαρεῖς κι ἀνέδθηκαν μέ τίς πρῶτες ἀχνες τῆς ντροπῆς. Χαμήλωνε τὰ μάτια της, καθὼς τὸ συνήθιζε κ' ἡ μητέρα της, ἢ Ἄννα Ἀγγελίνα, και τήν ἦσθη που ἄρχιζε νά τῆς ζωντανεῖι πίσω ἀπὸ τὰ ματόφυλλα, δὲν τήν ὑποπτεύτηκε κανένας. Ἄλλωστε δὲν πρόλαβε νά καλοξυπνήσει· τήν ξαφνιάσανε στὸν ὕπνο της.

Ἐκεῖ, στή μεγάλη σάλλα τοῦ κάστρου, ὅπου ἐφεγγαν οί λυχνοστάτες κι τρινωπά, στή σάλλα τῆς βεγγέρας για τήν πριγκηπτική οἰκογένεια και για τὸ παλατιανὸ ἀρχοντολόι, μπῆκε ἀπόψε ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος χαρούμενος και ζωηρός. Τὸ πρόσωπό του, τὸ τραχύ, τὸ σπαθισμένο ἀπὸ τή σκληρὴ ζωὴ τῶν πολέμων, χαμογελοῦσε. Εἶχε νά χαμογελάσει χρόνια ὁ πρίγκηπας μέ τέτοιο λαμποκόπημα. Κάθισε ἀναστενάζοντας μ' ἀνακούφιση στο ἀφεντικὸ θρονὶ και κοίταξε τήν Ἰσαβέλλα. Ἐρχόταν ἡ ἀνοιξη και τὸ μεγάλο τζάκι εἶχε σῆσει. Κάθισμένη πάνω σέ κεντητὸ μαξιλάρι, κατάχαμα, ἡ πριγκηποπούλα χάιδευε ἀφαιρεμένα τή γάτα. Δίπλα, τήν ἔσκεπε μέ τή σκιά της ἡ μητέρα της, ἀπὸ τὸ δικὸ της τὸ θρονί. Ἐγενθε ἡ Ἄννα Κομνηνὴ και κάπου-κάπου ἀναστενάζε, καθὼς τὸ εἶχε συνήθειο.

— Ἰζαμπώ, λέει ὁ πρίγκηπας κοιτάζοντας μ' ἀγνωρη Ἰσαμε τώρα τρυφερότητα τήν κόρη του. Μεγάλωσες!

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε. Σήκωσε μιὰ στιγμή τὰ μάτια της και τὰ χαμήλωσε πάλι. Στήν κόψη που ἔκανε ὁ ἀπαλὸς της λαιμὸς μέ τὸ γερμένο λοξὰ κεφάλι, μιὰ μπούκλα καστανὴ γλίστρησε, ἀκούμπησε.

Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ σήκωσε κι αὐτὴ τὰ μάτια της στὸν ἀφέντη και τοῦ χαμογέλασε μέ καλοσύνη.

— Είναι έντεκα χρονών, είπε.

Σώπασαν.

Ἄπ' ἔξω, στὸν περιφερειακὸ δρόμο τοῦ κάστρου, κάποιος σκοπὸς βιάδιζε· σίμωνε, ξεμάκραινε. Ἐνα τραγοῦδι μοναχικὸ ἐρχόταν ἀπὸ πέρα, τὴν ἐξοχή· τὰ σκυλιά, σκόρπια μέσα στὸ σκοτάδι, ἀλυχτοῦσαν.

Ὁ Βιλλαρδουίνος σταύρωσε τὰ χέρια του πάνω στὸ φαρδῦ του στῆθος, ἀκούμπησε πίσω τὴ ράχη του ἄνετα, κ' ἔτσι, ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ζωντανῆς του προτομῆς, εἶπε :

— Ἰζαμπώ, πρέπει νὰ ἐτοιμαστεῖς γιὰ ταξίδι.

Ἡ πριγκηπέσσα Ἄννα ἄφησε τὰ χέρια τῆς νὰ πέσουν στὰ γόνατά τῆς. Τὰ μάτια τῆς στηρίχτηκαν στὸν ἀφέντη καὶ τῆς πιάστηκε ἡ ἀνάσα τῆς. Πίσωθὲ του στεκόταν ὄρθιος, μὲ τὴ στυγνὴ του, μοναστικὴ ὄψη, ὁ ὁ Νικόλαος Σαίντ Ὁμέρ, ὁ μυστικὸς συμβουλάτορας.

Δὲ σάλεψε ἡ Ἰζαμπώ. Μονάχα τὸ χέρι τῆς, ποῦ χαίδευε τὴ γάτα, σταμάτησε πάνω στὴν κίνηση.

Κοιτάζοντας τὴ γυναίκα του κατὰματα, ὁ πρίγκηπας τῆς Ἀχαΐας ἀπόσωσε τὴ φράση του :

— Θὰ παντρευτεῖ στὴν Ἀπουλία τὸν Φίλιππο ντ' Ἀνζού, τὸ γιὸ τοῦ ἀφέντη μας.

Ἀμίλητη ἡ Ἰζαμπώ, ἄρχισε νὰ χαίδεύει πάλι τὴ γάτα.

Ὅταν ἡ βγάγια ἦρθε λίγο ἀργότερα, νὰ τὴν πάρει γιὰ ὕπνο, σηκώθηκε ὑπάκουη, μὲ τὴν κλειστὴ καρτερία ποῦ εἶχε πάντα, καὶ πῆγε νὰ φιλήσει τὸ χέρι τοῦ πατέρα τῆς. Περνώντας ὀμοῦ ἀπὸ τὴ μητέρα τῆς εἶδε τὰ μάτια τῆς πριγκηπέσσας κλαμμένα. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ τὴν τράβηξε παράφορα στὴν ἀγκαλιά τῆς, τὴν ἔσφιξε, τὴ φίλησε μὲ πόνο. Νιώθοντας ὡστόσο καρφωμένο πάνω τῆς, βαρὺ, τὸ βλέμμα τοῦ ἀφέντη, τὴν ἔσπρωξε σιγανὰ στὰ χέρια τῆς βγάγιας κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι τῆς μ' ἀνήσυχη ντροπή.

Ὁ Βιλλαρδουίνος ἔφυγε σὲ λίγες ἡμέρες, πρῶτος, γιὰ τὴν Ἀνάπολη. Μπαρκάρησε στὴ Γλαρέντζα μαζί μὲ τὴν ἀκολουθία του, πλήθος ἵππότες κι ἀνθρώπους τῶν ἀρμάτων. Γεμίσανε δυὸ γαλέρες, μιὰ τοῦ πριγκηπάτου καὶ μιὰ ποῦ εἶχανε στείλει γιὰ τοῦτο οἱ βαρῶνοι τοῦ Ἐγγριπου. Ἡ ἀπόκριση τοῦ βασιλέα Κάρλου ἦρθε λίγον καιρὸ ἀργότερα· τὴ φέρνανε δέκα γαλέρες στολισμένες μὲ σαντάρδα μεταξωτὰ καὶ μὲ πλουμιστὰ στρωσίδια. Σ' αὐτὲς μπαρκάρησε ἡ Ἰζαμπώ μὲ τρεῖς γυναῖκες τῆς. Φίλησε τὴ μητέρα τῆς, τὴ Μαργαρίτα. Κ' οἱ γαλέρες κάνανε πανιά.

Ἀπὸ τὸ πέλαγο, τὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, τὴ μαθιά, ποῦ τὰ μάτια τῆς εἶχανε γιὰ χρόνια φαχουλέψει μ' ἀγωνία, εἶδε πίσω, στὸν ὀρίζοντα, νὰ σήνουν σὲ τριανταφυλλένιο ἀχνὸ τ' ἀγαπημένα ἀκρογιάλια τῆς Ἐλλάδας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΕΞΟΡΙΣΤΗΣ

II

ΛΕΙΔΕΨΑΝ μέρες και νύχτες, μέρες και νύχτες, πάνω σὲ μιὰ θάλασσα ταραγμένη, πού βροντοῦσε ἀφροκοπώντας τὰ τορνεμένα πλευρὰ τῶν καραβιῶν.

Τὴν ἡμέρα ἐβλεπες τὸ πέλαγο ἐλοτρόγουρα νὰ σὲ τυλίγει και ν' ἀπλώνεται ὡς πού φτάνει τὸ μάτι, σμίγοντας τὰ οὐρανοθέμελα. Τὶς νύχτες ὁ φόβος τῶν κουρσάρων ζάρωνε τὶς γυναῖκες στὴ σκοτεινὴ κάμαρα τῆς πρύμης. Μέσ' ἀπὸ τὰ παραθύρια, ὁ ἔναστρος οὐρανὸς φαινότανε νὰ ζυγιάζεται μαλακά, πότε φεύγοντας ἀτόφιος κατὰ πάνω, πότε κυλώντας βροχὴ σπιθάτη πρὸς τὴν ἄβυσσο. Τέλος, τὴν πέμπτη αὐγὴ, φάνηκε ἀντίκρυ νὰ γράφεται μενεξελιά, φτενή, ἡ γῆ τῆς Ἰταλίας.

Ἀνήσυχη περίμενε ἡ Ἰζαμπώ, νὰ ἴδῃ τοὺς ξένους ἀνθρώπους πού ἔαρχονταν νὰ τὴν καλωσορίσουν. Εἶδε στὴν ἀποβάθρα νὰ προσμένει λαὸς ἀπὸ ἄρχοντες και κυράδες, στολὲς βελουδένιες, μεταξωτές, μάλλιες ἀσαλόπλεχτες, τῆκες χαριτωμένες, φτερά, λόγχες, φλάμπουρα, ἐρμίνες. Τὴ ράνανε μὲ λουλούδια χαμογελώντας γιορτινὰ και τὴν προσκύνησαν μ' εὐλόγια και μὲ χάρη. Στὴν παραζάλη τοῦ πρώτου αὐτοῦ ξυπνήματος μέσα σ' ἕναν κόσμο καινούργιο, θυμᾶται ἠαμπὰ τὸν Κάρλο ντ' Ἀνζού, ἄντρα σαρανταεφτά τότε χρονῶν, μ' ἔψη αὐστηρή, μεγάλη γερακωτὴ μύτη, νὰ τὴ ζυγώνει ἀγέλαστος και νὰ τὴ φιλεῖ στὸ μέτωπο μὲ τὴν τυπικὴ στοργὴ τοῦ πεθεροῦ και βασιλέα. Θυμᾶται, πιὸ πίσω, τὸν πατέρα της, καμαρωτὸ κι ὁμως ἀδέξιο μπροστὰ στὸ λίζιο ἀφέντη του. Πρώτη φορά τὸν ἐβλεπε ἔτσι ὑποταγμένο, σὲ ξένη γῆ, γυμνωμένον ἀπὸ κάθε γόητρο κι ἀπὸ τὴν ἐπαρση τοῦ μονάρχη. Κοίταζε κατάματα τὸ βασιλέα του ὁ Βιλλαρδουῖνος και στὰ χεῖλη του εἶχε πῆξει τὸ διακριτικὸ χαμόγελο τῆς ὑποταγῆς. Ὁ ρήγας Κάρλος ἀκούμπησε τὴν παλάμη του στὸ κεφάλι τῆς πριγκηποπούλας, τὴν ἄρρησε νὰ τὸν προσκυνήσει, κ' ὕστερα, δείχνοντας δῖπλα του :

— Ὁ ἀρραβωνιαστικὸς σου, εἶπε.

Γύρισε τρομαγμένη. Πιό πέρα, μπροστά σέ συντροφιά από νεαρούς παλατιανούς, άνοιχτόχρωμα ντυμένους, ένα άγόρι ΐσαμε δώδεκα χρονών στεκόταν άποστρέφοντας έλαφρά τó πρόσωπο. Ήμοιαζε νάχει κάπου άλλοϋ τó νοϋ του, όμως κρατούσε τά μάτια του χαμηλωμένα, και τά φτενά του, άναιμικά χείλη, σφίγγονταν πεισματερά. Εΐταν ψηλότερός της, λιγνός, μ' εϋθραυστη μέση εϋγενικού ζώου. Τά ξανθά του μαλλιά, κατεβαίνοντας με χαλαρές μποϋκλες πάνω στους ώμους, κάνανε τó πρόσωπό του νά φεγγίζει ακόμα πιό διάφανο, ακόμα πιό χλωμό. Στην άριστερή του γροθιά, τή ντυμένη μ' άσπρο κρουστό χειρόχτι, ζυγιαζόταν σφίγγοντας τις άρπάγες του ένα μεγάλο μαϋρο γεράκι του κυνηγιού.

Τήν πήγανε δίπλα του, τής σφυρίζανε στ' αϋτή νά προσκυνήσει. Γύρισε κατ' αϋτήν τó πρόσωπό του ό Φίλιππος ντ' Άνζού δίχως νά σηκώσει τά μάτια του, λύγισε τή μέση του κομφά, και, παίρνοντας, τής άκροφίλησε τó χέρι. Εΐπε, δίχως τόνο, σά ν' άποστήθιζε μάθημα :

— Έχουμε εϋχαρίστηση σήμερα πού ό Παντοδύναμος μās φέρνει νά συναντηθούμε με τήν δμορφη πριγκηποπούλα τής Άχατας. Ήλπίζουμε πώς θάμαστε άρκετά τυχεροί για νά τήν κάνομε κι αϋτήν εϋτυχισμένη για τó καλό του δοξασμένου Βασιλείου τής Άνάπολης και του ώραλου Πριγκηπάτου τής Άχατας.

Άκολούθησε μιá παύση πού τής φάνηκε άτέλειωτη, γεμάτη άγωνία. Οί έπευφημίες των παλατιανών ήρθανε πάνω στην ώρα, νά γεμίσουν τήν άσφυχτική σιωπή. Κι ό Φίλιππος ντ' Άνζού άπόστρεψε πάλι τó πρόσωπό του, άπλωσε τó δεξί του χέρι κι άγκάλιασε άπό τή μέση, έπιδειχτικά, ένα συνομήλικό του άγόρι, σφιχτοδεμένο, με βλέμμα τραχύ, πού στεκόταν δίπλα.

— Με τήν εϋκαιρία τούτη, έΐπε κοιτάζοντας τόν πατέρα του, δέ λησμονούμε τήν παράκλησή μας στο βασιλέα : Ήπιθυμία έχουμε ζωηρή ν' άρραβωνιαστεί μαζί μας, τήν ίδια μέρα; ό στενός μας φίλος ΐσάρδος ντέ Σαμπράν ντ' Άριάνο, έτσι πού ό γάμος νά μη μās χωρίσει ποτέ τόν ένα άπό τόν άλλο.

Ό ρήγας Κάρλος, πού δέ χαμογελοϋσε ποτέ, μόρφασε άλλόκοτα.

— Καλέ μου πρίγκηπα, λέει στόν Βιλλαρδουίνο, μιλήσαμε και χτες για τήν έπιθυμία τούτη του γιού μας. Βρεθήκατε, αν δέν κάνω λάθος, σύμφωνος.

— Η κόρη μας ή Μαργαρίτα θάρθει στην Άνάπολη μόλις ό άφέντης μας ό βασιλέας τó προστάξει, άποκρίθηκε λαμποκοπώντας άπό χαρά ό πρίγκηπας.

— Αϋριο τότε κιόλας νά φύγουνε γαλέρες μας για τήν Άχατα νά τήν πάρουν.

Ό Φίλιππος στύλωσε τó κεφάλι του, με κρυφό θρίαμβο. Κ' ή ΐζαμπώ είδε τή στιγμή κείνη για πρώτη φορά τά μάτια του πού είχανε βλέμμα άτσάλινα γαλάζιο και ψυχρό.

Άπό τή σκηνή τούτη κ' ΐσαμε τήν ήμέρα πού έγινε ό ζευγαρωτός γάμος στο Τράνι, οι άρραβωνιασμένοι δέν άντάλλαξαν ούτε μιá λέξη. Ήξησε κάτω άπό τόν ΐσκιο τής πεθεράς της. Η Βεατρίκη τής Προβέντσας τήν άπομόνωσε στα γυναίκεια διαμερίσματα του παλατιού, χώρα

ἀπὸ τῆ Μαργαρίτα. Ξανάδε γιὰ στερνὴ φορὰ τὸν πατέρα τῆς στὴν τελετὴ τοῦ γάμου καὶ στὶς γιορτὲς ποὺ ἀκολούθησαν. Ὁ Φίλιππος ἀρμάτωσε τὴν ἡμέρα κείνη ἑκατὸ καινούργιους ἱππότες καὶ ὁ Σαμπρὰν ντ' Ἀριάνο εἴκοσι. Ὑστερα ὁ Βιλλαρδουῖνος, μὲ τὸ δεύτερο γαμπρὸ του καὶ τὴ Μαργαρίτα, μπαρκάρησαν γιὰ τὸ Μοριά, κ' ἐκείνη ἔμεινε στὴν Ἀνάπολη, γυναίκα προσχηματικὴ τοῦ Φίλιππου, αἰχμάλωτη τῶν Ἀνζού.

Γιατὶ ἔπρεπε νὰ ἐνηλικιωθεῖ, ἔτσι ποὺ νὰ πάρει ὁ γάμος τῆς ὑπόστασι. Στὸ μεταξύ θὰ τὴν ἀναθρέφανε κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τῆς Βεατρίκης κ' εἶταν ἀνάγκη νὰ παραδεχτεῖ στὸ ἐξῆς γιὰ μητέρα τῆς τὴ μακρυνὴ καὶ ἀγέρωχη κοντέσσα τῆς Προβέντσας. Ζάρωσε στὸν Ἰσκιο τῆς πάλι, ὀριστικὰ τούτῃ τῆ φορὰ, γιατί εἶταν πολὺ μικρὴ γιὰ νὰ ἔχει μέσα στὴν αὐλὴ τὴ θέση μιᾶς γυναίκας, πολὺ μεγάλη γιὰ νὰ χαίρεται τὴν ξεγνοιασιά τοῦ παιδιοῦ. Εἶταν ζωντανὸ χτήμα, τὸ ἐνιωθε, κ' ἡ ἀόρατη παρουσία τῆς πεθερᾶς τῆς θύμιζε ἀδιάκοπα πὼς εἶναι ταγμένη στὸ βασιλικὸ ἀγόρι. Τὴν κλείσανε σ' ἓνα καστέλλι κοντινὸ στὴν Ἀνάπολη, τὸ Κάστρο τοῦ Αὐγοῦ, χτισμένον πάνω σὲ ψηλὸν ἀγριο βράχο. Τὰ ριζὰ του βουτούσανε στὴ θάλασσα, τὴ μαδιά. Γύρω οἱ γλάροι φέρνανε βόλτες μεγάλες, ζυγιάζονταν στὸν ἄνεμο τοῦ πελάγου καὶ σπαθίζανε τὸ κύμα κράζοντας ἀπληστα καὶ γοερά.

Ἡ ζωὴ μέσα σὲ κάστρο τῆς εἶτανε πράμα γινώριμο. Σὲ κάστρο γεννήθηκε, σὲ κάστρο μεγάλωσε καὶ σὲ κάστρο τῆς εἶτανε γραφτὸ νὰ ζήσει. Ὅμως ἐκεῖ - κάτω, στὴν πατρίδα, ὄλα εἶταν ἀγαπημένα καὶ ζεστά: Ἡ ἀσπρη πολιτεία, ὁ φαρδὺς μυρωμένος κάμπος, ἡ θάλασσα, τέλος, ποὺ τῆς κρατοῦσε συντροφιά καὶ ποὺ τὴ γήτευε δίχως νὰ τὴ φυλακίζει. Ἡ ὠριμότητα τοῦ κορμιοῦ τῆς, ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ ξυπνάει κεῖ - κάτω πρῶϊμα, κλωσσασμένη ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς Μεσογείου, ἀποκοιμήθηκε πάλι ἐδῶ, πνίγηκε στὸ πρωτοξύπνημα. Ἡ κρυφὴ λάμψη σήστηκε κάτω ἀπὸ τὸ θολωμένο βλέμμα, καὶ τὰ ματόφυλλα, χαμηλώνοντας βριαλά, ρίξανε τὴν καταχνιά τους στὴ χόβολη. Τὸν Φίλιππο, τὸν ἄντρα τῆς, ἐλάχιστα τὸν ἔδλεπε. Τῆς λέγανε πὼς τὸν περισσότερον καιρὸ κυνηγοῦσε, τρέχοντας πέρα - δῶθε στὰ περὶχωρα τῆς Ἀνάπολης, καβάλα στὸ γοργὸ ἄτι του, μὲ μιὰ συντροφιά παράφορη, βουερὴ, σαλπύγγια, βούκινα, ταυραῖες. Κάποτε, πολὺ σπάνια, σὰ ν' ἀναθυμῶταν ἐκεῖνος ἓνα χρέος φορτικὸ, ἐρχότανε, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ κυνήγι, νὰ τῆς κάνει τὴν ἐπίσκεψη. Εἶταν οἱ μοναδικὲς φορὲς ποὺ ἔδλεπε τὰ πάντα γλωμά του μάγουλα χρωματισμένα. Δυὸ ροδίσματα ἐπικίνδυνα, στρογγυλά, ἀναθάν κάτω ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ τὰ μισανοιγμένα χεῖλη, τὰ πεισματερά, ἀνάσαιναν δύσκολα, λαχανιασμένα. Κρατοῦσε στὴ γαντοφορεμένη γροθιά του τὸ γεράκι· καθότανε στὸ θρονὶ μὲ τὴν ψηλὴ σκαλιστὴ ράχη ποὺ βιάζονταν νὰ σπρῶξουνε πίσω του ἀλαφιασμένες οἱ γυναίκες, καὶ μιλοῦσε σύντομα, κοφτὰ, κοιτάζοντας τὸ παράθυρο, γιὰ τὰ κυνήγια του, τὰ γεράκια του, τὰ σκυλιά του.

Κάποια μέρα εἶπανε τῆς Ἰζαμπὼς ὅτι, ἂν ἤθελε νὰ τοῦ φανεῖ ἀρεστή, καλὰ θᾶκνε νὰ τὸν ἀκολουθήσει στὸ κυνήγι.

Δείχτηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ τῆς — κ' ἴσως τὴν τελευταία — δύστροπη. Βέβαια οἱ μέρες τῆς, οἱ δέσμιες μέσα σ' ἓνα κάστρο ἀποκλεισμένο ἀπὸ τὴ θάλασσα σὰν καρδίη στοιχειωμένο, δὲν τῆς ἄρεσαν καθό-

λου. Ἡ κούρτη τῆς Ἀνάπολης τῆς εἶταν βαρετή, ἡ ζωὴ τῆς δίχως νόημα. Ὅμως νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ φυλακὴ γιὰ νὰ διασκεδάσει κάποιον ἄλλον, τῶνιωθε προσβλητικῶς, ταπεινωσὴν βαρειά, ἀνώτερη ἀπ' ὅσο σήκωνε ἡ γυναίκα αὐτοῦ τῆς. Ἀρνήθηκε.

Τῆς ἐξήγησαν τότε χαμηλόφωνα πὼς τὸν νεαρὸ τοῦτο Φίλιππο, θὰ ἔπρεπε λιγότερο νὰ τὸν κακίζει καὶ περισσότερο νὰ τὸν συμπονεῖ. Ἐνας γιαντὸς φερμένος ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἀπὸ τὴν αὐλὴ τοῦ βασιλέα Λούη, τῆς εἶπε πὼς ὁ ἄντρας τῆς εἶτανε σημαδεμένος μ' ἀρρώστεια τοῦ θανάτου.

— Γιατί δὲ γιαντρεύεται; ρώτησε σμίγοντας τὰ φρύδια τῆς.

— Γιατί δὲ μπορεῖ.

— Καὶ γιατί δὲ φυλάγεται;

— Γιατί δὲ θέλει.

Τῆς φάνηκε παράδοξο. Ὁ νέος μὲ τὸ σκληρὸ στόμα, τ' ἀφαιρεμένο βλέμμα, ποὺ τὴν ἄφησε μ' ἀφροντισιὰ ἀκατάδεκτη στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς του, δὲ μπορούσε πιά οὔτε μὲ τὸν οἶκτο νὰ τῆς μαλάξει τὴν καρδιά. Πῆγε ὡστόσο στὸ κοντῆγι καὶ τὸν ἀκολούθησε κείνη τὴ μέρα στίς παλαθῆς τρεχάλες τοῦ μέσα σὲ λιθάδια καὶ λαγκαδιές, στὴν ἄψη τοῦ δυνατοῦ ἀνέμου, στὴν παραζάλη τοῦ φονικοῦ.

Ἐάρνου, σ' ἓνα ξέφωτο τοῦ δάσους, καθὼς ἡ παγανιὰ ξεμάκραινε οὐρλιάζοντας, βρέθηκε μονάχη, μακρὰ ἀπὸ τὶς γυναίκες τῆς, κοντὰ τοῦ.

Εἶταν ἀνάστατος. Τὰ μαλακά, ἄερίνα μαλλιά του, ἀνακατεμένα κ' ὑγρά ἀπὸ τὸν ἴδρωτα, τοῦ κολλοῦσαν στὸ μέτωπο. Τὸ πρόσωπό του δὲν εἶτανε πιά χλωμό· εἶταν ἄσπρο σὰ φίλντισι. Καὶ τὰ μάτια του, ζαλισμένα ἀπὸ τὴ μάνητα τῆς ἀδιάκοπης τρεχάλας, εἶχανε χάσει τὸ βλέμμα τους καὶ ἀντικαθρέφτιζαν τὸν κόσμο δίχως στίγμα.

Πέζεψε κ' ἤρθε νὰ τῆς πιάσει τὰ ρέτενα τοῦ ἀλόγου τῆς. Τὴν ἀνάγκασε νὰ πεζέψει καὶ αὐτὴ, νὰ καθήσει σ' ἓνα στῤῥωμα ἀπὸ ξερὸ ποῦσι, κρυμμένο μέσα σὲ θάμνους ψηλοῦς. Στάθηκε μπροστὰ τῆς ὀρθίως, καὶ τσακίζοντας νευρικά, μὲ τὰ διάφρανα δάχτυλά του, κάτι κλαδάκια, ρώτησε κοιτάζοντάς τὴν κατάματα:

— Γιατί ἤρθατε σήμερα;

— Ἐὸ θέλησα κ' ἤρθα, τοῦ ἀποκρίθηκε μ' ἀγέρωχη ἀδιαφορία, γυρίζοντας τὰ μάτια τῆς ἄλλου.

— Σὰς τ' ὀρμήνεψαν, λέει κείνος σκληρά.

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε.

— Σὰς εἶπαν ἴσως πὼς εἶμαι ἄρρωστος.

Τὸν κοίταξε, ἀνήσυχη.

— . . . Πὼς εἶμαι ἀποφασισμένος.

Γέλασε ὁ Φίλιππος δυνατὰ, μ' ἓναν παράδοξο παλμὸ στὴ φωνὴ του. Τὰ μάτια του στραφτάλισαν.

— Γι' αὐτὸ ἤρθατε! ἔκανε σφίγγοντας τὰ δόντια του. Λοιπὸν . . . θὰ σὰς τιμωρήσω.

Τῆς ἄρπαξε μὲ δύναμη ἀπίστευτη τὸ χέρι καὶ τὴν κύλησε χάμου στὴ γῆ. Ἀμίλητος καὶ βίαιος ἤρθε καταπάνω τῆς, ἔφραξε μὲ τὸ ἀχνιστό του στόμα τὴν ἀνάσα τῆς. Δίπλα, μέσα στοὺς θάμνους, σὰν πέτρα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἤρθε νὰ πέσει μιὰ πέρικια, χτυπημένη ἀπὸ γεράκι. Τ' ὄρ-

νιο, ἀναγνωρίζοντας τὸν ἀφέντη του, πέταξε καὶ τοῦ γραπώθηκε στὸν ὦμο.

Κάθε πού ἡ Ἰζαμπὴ ἀναθυμᾶται πῶς πρωτόγινε γυναίκα, βλέπει νὰ σκύθει πάνω της τὸ πρόσωπο μὲ τὸ σκληρὸ στόμα καὶ τὰ νεκρὰ μάτια τοῦ βασιλικοῦ ἀγοριοῦ, καὶ τὸ μαῦρο γεράκι πού ζυγιάζεται στὸν ὦμο του ἀπλώνοντας τὶς φτεροῦγες.

Δὲν ξανάδε τὸν Φίλιππο γιὰ μῆνες.

Κι ἄρχισε πάλι ἡ ἴδια ζωὴ, ἡ μονότονη, μέσα στὸ κάστρο, ἡ ἐρημιὰ μὲ τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους, ὁ χειμῶνας πού ἀκολουθεῖ τὸ φθινόπωρο, ἡ ἀνοιξὴ τὸ χειμῶνα.

Εἶταν τώρα δεκάξη χρονῶν. Τὸ πρόσωπό της, τὸ ἄλλοτε παχουλὸ, εἶχε λιγνέψει καὶ μακρύνει. Πάνω ἀπὸ τὰ ματόφυλλα, τὰ μισόκλειστα καὶ σχιστά, οἱ καμάρες τῶν φρυδιῶν ψήλωσαν σὰ δοξάρια τεντωμένα. Τὰ μάτια της, ἀργοκυλώντας ὑγρὰ κ' ἰσκιωμένα, κρύβανε σ' ἀτέλειωτο μούχρωμα τοὺς στοχασμούς. Καὶ συνήθιζε νὰ κρατάει τὸ κεφάλι της ἀναγερμένο, τὸ μικρὸ σαγόνι τεντωμένο μπροστά, ἔτσι πού ἡ ματιά της νὰ παίρνει μᾶκρος, σαῖτιὰ γαλανῆ πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὶς κορφές, πέρα, σ' ἕναν κόσμο δικό της κι ἄγνωστο, κατὰ κεῖ πού βγαίνει ὁ ἥλιος.

Πάχνη παγερὴ μάργωσε τὴν καρδιά της. Ἐγίνε μακρυνὴ κι ἀδιάφορη, σχεδὸν ἀπάνθρωπη, γιὰ ἕλη αὐτὴ τὴν πλάση πού ἔμενε γύρω ἀσουκίνητη. Τὶς γραφές πού τῆς φέρνανε ἀπὸ τὸ Μοριά, μὲ μαντάτα τῶν δικῶν της, τὶς ἄφηνε δλάκερες μέρες ἀξεσφράγιστες. Ἐπαψε νὰ μιλάει γιὰ τὴν πατρίδα, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ βγάγια της τὴ Ρωμιά, τελευταία καὶ μοναδικὴ τρυφερότητα τῆς καρδιάς της. Σὰν καὶ νὰ μὴν εἶχε ποτέ της οἰκογένεια, ποτέ της μάννα καὶ πατέρα, σάμπως νὰ γεννήθηκε μονάχη, μέσα σ' ἕναν κόσμον ἀκατανόητο, σπορὰ κάποιου στοιχείου δίχως φίλτρο.

Τὰ μάτια της, ἀπὸ τὸ ν' ἀγναντεύουν μῆνες, χρόνια τὴ θάλασσα ἀνέλπιστα, πήρανε λὲς τὸ χρώμα της, τὸ βάθος της καὶ τὴν ἀναλγησία.

Μιὰ μέρα, φθινόπωρο τοῦ 1277, ἤρθανε καὶ τῆς εἶπαν ὅτι ὁ ἀντρας της βρίσκεται ἀπὸ βδομάδες ἄρρωστος στὸ κρεβάτι. Εἶχε γυμναστεῖ πολὺ μὲ τὸ τόξο, λέγανε, καὶ κουράστηκε τεντώνοντας τὶς νευρές. Χαμηλόφωνα, καθῶς καὶ τὴν ἄλλη τὴ φορά, τὴν πρώτη, τῆς ἐξήγησαν πῶς ἡ ζωὴ του ἔτρεχε κίνδυνο, πῶς ἡ καρδιά του λιγοθυμοῦσε ἀδιάκοπα καὶ τοῦ σκοτεῖνιᾶζαν τὰ μάτια.

Πῆγε νὰ τὸν ἴδει.

Ζύγωσε ἀκροπατώντας στὸ κρεβάτι του καὶ κάθησε νὰ τὸν κοιτάξει. Τὰ μάτια του εἶταν σφαλιστά, τὰ ματόφυλλά του μαδιὰ, λὲς κ' εἶχανε γίνει πιὰ τόσο διάφανα πού νὰ τὰ διαπερνάει τὸ γαλανὸ φῶς τῆς κόρης. Πεταλούδιζαν ἀνάλαφρα, μ' ἀνατριχιαστικὴ ζωντάνια πάνω στὸ ἄσπρο πρόσωπο, τὸ μαρμαρένιο τρέμιζαν σὰν πέταλα λουλουδιοῦ ἀφύσικου στὸ κρῦο φύσημα τοῦ ἀπέδραδου. Καὶ θαρεῖς πῶς κάτι δραματίζονταν, ἴσως ἐφιάλτες τῆς ἀρρώστειας, ἴσως νοσταλγίες τοῦ δροσεροῦ ὑπαίθρου, καλπασμούς παράφορους σὲ λιβάδια καὶ λαγκαδιές, πίσω ἀπὸ τὸ ἄπιαστο καὶ ποθητὸ κυνήγι.

Χαμήλωσε τὰ μάτια της ταραγμένη. Ἐπὶ τὰ κλειστὰ ματόφυλλα οἱ κόρες ἐκείνες τὴν κοίταζαν στυλά, ἀφόρητα, μὲ τὸ τυφλό τους βλέμμα. Καθόλου δὲν ἀνοιξαν νὰ τὴν ἴδουν, καθόλου δὲν τοὺς μίλησε ἐκείνη. Στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ, γαντζωμένο μὲ τ' ἀρπάγια του, στεκότανε τὸ μαύρο γεράκι. Παράστεκε τὸν πρίγκηπα ποὺ φεύγει, ἐπίμονα, μὲ μάτι πύρινο, πουλι ἐραλδικό, οἰκόσημο τοῦ Θανάτου.

Δὲν τὸν ξανάδε ποτὲ πιά ζωντανό. Ὁ Φίλιππος ντ' Ἀνζού ξεψύχησε ἕνα σταχτί καὶ κρῦο πρωινό, ποὺ ἔξω, στὴ βουρκωμένη θάλασσα φουσοῦσε ἄνεμος μεγάλος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΕΞΟΡΙΣΤΗΣ

III

ΡΑΤΗΣΕ τὸ πένθος του, καθὼς τὸ θέ-
λωνε τὰ συνήθεια, κλεισμένη ἐξή βδο-
μάδες στὴν κάμαρά της. Τὴ μέρα ἄλα-
κερῆ ἔπρεπε νὰ εἶναι ξαπλωμένη στὸ
κρεββάτι, ντυμένη στὰ μαῦρα, πάνω
σὲ κρεββάτοστρώσια κάτασπρα. Ἀρ-
χόντισσες τῆς κούρτης, δεμένες μὲ συγ-
γένειες ἀξεδιάλυτες μαζί της, ἀπὸ τὸν
ἄντρα της, ἔρχονταν νὰ τὴ συντροφέ-
ψουν, γιατί τὸ καλοῦσε ἡ συνήθεια.
Δὲν εἶχε μαζί τους τίποτα νὰ πεῖ· ἔ-
μεναν ἐκεῖνες μακρυνές κι ἀδιάφορες,
γεμάτες ἔπαρση ὅταν θαροῦσαν τὸν
ἑαυτὸ τους ἀνώτερο, φθόνο μουγγὸ σὰν
τύχαινε νὰ βραδυποροῦνε στ' ἄρχοντο-
λόι. Πέρασε ἕμως κ' ἡ πρώτη ἐπικαι-
ρότητα τοῦ πένθους, κι ἀπόμεινε πάλι

μονάχη μὲ τὶς γυναῖκες της, ν' ἀγναντεύει τὴ θάλασσα, δίχως ἀπαντοχὴ
πιά, δίχως ὄνειρο, ἀδειανή.

Πέθανε στὴν Καλαμάτα κι ὁ πατέρας της κι ἀναγκάστηκε πάλι
νὰ πάρει τὴ θέση τῶν τύπων στὸ κρεββάτι. Οὔτε γι' αὐτὸν μποροῦσε ἡ
καρδιά της νὰ χύσει δάκρυα· ἐλάχιστες θύμησες τῆς ἀνατάραξε. Ἡ
ψυχὴ της δὲν ἀξιώθηκε οὔτε καὶ τώρα τὸ βαθὺ ξαλάφρωμα τοῦ θρή-
νου. Ἄκουγε τὶς νύχτες μηχανικά, μακρυνή, τὰ ἐπίμονα ἀνιστορήματα
τῆς βίβλου γιὰ τὸν καιρὸ πού ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος, στὸν ἀνθὸ
τῆς ἡλικίας του καὶ τῆς δυνάμει του, διαφέντευε μὲ σιδερένια λεβεν-
τιὰ τὸ πατρογονικὸ τους πριγκηπάτο. Δυὸ ἱππότες Φλαμανδοί, τιμα-
ριοῦχοι στὸ Μοριά ἀπὸ τοὺς πρώτους, πού ταξίδευαν κάθε χρόνο στὴν
Ἀνάπολη, δὲν ἀμελοῦσαν νάρθουν νὰ τὴν ἴδουν. Ὁ Ἰωάννης ντὲ Σων-
τερὸν κι ὁ Γορφέδος ντὲ Τουρναὶ τῆς φέρνανε τότε τὰ νέα τῆς πατρί-
δας, πού γινότανε μολοτοῦτο ὄλο καὶ πιδὸ μακρυνή. Μεγάλωνε στὰ χρό-
νια ἡ Ἰζαμπώ, ἔφτασε δεκαεφτά, δεκαοχτὼ χρονῶν. Τώρα μποροῦσε
καὶ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ κάστρο της συχνότερα, τὸ πρῶτο πένθος σκεπά-
στηκε ἀπὸ τὸ δεύτερο, μὲ τὸν καιρὸ ξεθώριασε κι αὐτό. Οἱ Ἀνζῶ ξε-
χνούσανε τὸν Φίλιππο, οἱ ὑποθέσεις τοῦ βασιλείου τοῦ ἀπορροφοῦσαν
τὴν προσοχή, ἡ αὐλὴ τους, μικρογραφία τῆς παριζιάνικης τοῦ ρήγα

Φίλιππου τοῦ Τολμηροῦ, γινόταν ὄλο καὶ πιδ λαμπρή, ὄλο καὶ πιδ πλοῦσια. Ἰππότες ἀπ' ἄλλες τὶς χώρες ἔρχονταν νὰ βάλουν τὸ σπαθὶ τους στὴν ὑπηρεσία τοῦ ρήγα Κάρλου, νὰ βρῶνε κοντὰ του τύχη, ἐξιλέωση γιὰ νεανικὰ ἀμαρτήματα, ἱκανοποίηση σκοτεινῆς κι ἀνήσυχης φιλοδοξίας. Ἐνας κόσμος πλουμιστός, παράταιρος, βούιζε γύρω, πήγαινε, ἔρχόταν, ἔφερνε τὴ μυρωδιὰ καὶ τὰ δράματα ἀπὸ τόπους ξένους, μακρυνούς, ξεκινούσε ὄλοένα, κύματα καταποδιαστά, γι' ἀόριστες καταχτήσεις.

Τώρα τῆς λάχαινε συχνὰ ν' ἀκούει, κάτω ἀπὸ τὰ μουράγια τοῦ κάστρου, τὶς νύχτες, σερενάδες ἀπὸ μενεστρέλους πληρωμένους. Νεαροὶ ἰππότες ἐρωτιάρες, ἔβαζαν νὰ τῆς λένε μαντινάδες ποὺ τὶς συνόδευαν γλυκερὲς καὶ μονότονες οἱ βιέλλες. Τὴν καλοῦσαν σὲ τερνέα, τσακίζανε λόγχες γιὰ χατίρι της, τάζανε νίκες στ' ἔνομά της καὶ τὴ διαλέγανε γιὰ κυρὰ τῶν στοχασμῶν τους. Τὸ εὐφάνταστο πνεῦμα τῆς ἐποχῆς εἶχε πλέξει γύρω της ἕνα θρύλο καλλονῆς πρωτόλουδης καὶ κατατρεγμένης ἀπὸ ἀσπλαχνη μοῖρα, δεμένης ἀπὸ τελῶνιο φθονερό, φυλακισμένης ἀλύτρωτα σὲ τεφρὸ καστέλλι. Παλληκάρια πρωτόχνουδα ὄνειρευόνταν ἀνδραγαθίες υπεράνθρωπες γιὰ νὰ τὴ γλυτώσουν. Καὶ νεαροὶ ἄντρες, ἔμπειροι, λιμπίζονταν μαζί μὲ τὸ πριγκηπάτο ποὺ εἶχε γιὰ προικὶ τῆς, τὸ λαχταριστὸ μυστήριό τοῦ κορμιοῦ της.

Ἐμαθε τὸ δεύτερο γάμο τῆς μητέρας της μὲ τὸ Νικόλοο ντὲ Σαίλντ Ὁμέρ, πράξη, καθὼς τῆς εἶπανε, γεμάτη βαθεῖα πολιτικὴ σύνεση. Ἡ πικρὴ ἀπόγουση τῆς ἐρημιᾶς σιγὰ - σιγὰ στέρευε κάθε ἐνδιαφέρον στὴν ψυχὴ της. Καὶ κάθε συμπόνια. Τὸ εἶδε σάν, ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, πήρε καὶ τὸ τελευταῖο μαντάτο γιὰ τὴν Ἄννα Ἀγγελίνα: τὸ θάνατό της. Ἐκλαψε δίπλα της ἡ βγάγια ἀπαρηγόρητα, αὐτὴ ποὺ εἶχε γνωρίσει καλὰ τὴν ἀξέχαστη πριγκηπέσσα. Ὅμως ἡ Ἰζαμπὴ τὴν εἶχε γνωρίσει πρὶν ἀπὸ πολὺν καιρὸ· ἡ μάνα ἔμενε στὴ θύμησή της σθησμένη σὲ καταχνιὰ αὐγινή, ἐκεῖ στὸ βάθος τοῦ ἔριζοντα, στὸν παιδικὸν ὄρθρο. Ἡ θλίψη ποὺ στάλαζε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ στὴν ψυχὴ της εἶταν ἄφωνη, συναίσθηση πῶς κ' ἕνας ἀκόμα δεσμός, ὁ τελευταῖος, κόβεται, ἀπὸ κείνον ποὺ τὴ δένουν μὲ τὸ γύρω κόσμο. Ἀνεπαίσθητα, εἶχε καταλήξει νὰ θαρεῖ τὸν ἑαυτὸ της διαφορετικὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἄφιλο, δίχως πατρίδα, δίχως γονικά, πλάσμα ξερριζωμένο καὶ μετέωρο μέσα στὴν κοινωνία τούτη τὴ συνασπισμένη ἐνάντια της βουδᾶ.

Εἶταν γυναίκα τώρα πιά σωστή, τουλάχιστο ἔτσι εἶδειχνε. Ἡ σοβαρὴ ὠριμότητα τοῦ προσώπου της, ἡ ψυχρὴ χάρη τοῦ κορμιοῦ της τοῦ σπαθᾶτου, τὸ μέγα φέουδο ποὺ τῆς λάχαινε γιὰ κληρονομιά, ἀνοίγαν γύρω της ἕναν κύκλο σιωπῆς καὶ δέους. Περνοῦσε ἀφαιρεμένη, μὲ τὸ ἄργὸ καὶ μαλακὸ βᾶδισμα μιᾶς σιαῆς, τὸ μικρὸ σαγόνι της τεντωμένο μπροστά, ἀναγεμμένο τὸ κεφάλι, τὸ βλέμμα μακρυνό, σχεδὸν ἀπάνθρωπο. Σὲ κανένα δὲν εἶτανε μπορετὸ νὰ διαβάσει κάτω ἀπὸ τὰ ματόφυλλα τὴν ἱστορία τῶν ματιῶν της. Δὲν τὴν ποθοῦσαν πιά τὴν ὄνειρευόνταν ἢ τὴ φιλοδοξοῦσαν. Μεγαλώνοντας σιγὰ - σιγὰ στὰ χρόνια, πάνω στὸν ἀνθὸ τῆς ἡλικίας της τώρα πιά, ἡ κόρη τῶν Βιλλαρδουίνων εἶχε γίνει κάτι περισσότερο ἀπὸ γυναίκα· εἶχε γίνει εἶδωλο.

Στὰ 1285 — εἶταν τότε εἰκοσιτεσσάρων χρονῶν — πένθος βαρὺ

ἔπασε στὴν αὐλὴ τῆς Ἀνάπολης. Ὁ ρήγας Κάρλος, ὁ ἀδερφός τοῦ Ἀγιου Λούη τῆς Φράντσιαις καὶ νικητῆς τῶν Χοχενστάουφεν, ἔκλεισε τὰ μάτια. Ἄδειος ἔμεινε ὁ θρόνος, γιὰ τὸ γιό του καὶ διάδοχο τὸν κρατοῦσαν φυλακισμένο οἱ Ἀραγωνέζοι. Εἶχε νικηθεῖ ἀπὸ τὸν Ντελιούρια σὰν εἶταν ἀρχηγός τοῦ πατρικοῦ στόλου, ἔπασε στὰ χέρια τοῦ φοβεροῦ ἀμιράλη κι ὀδηγήθηκε στὴν Ἰσπανία δέσιμος. Τὸ χηρευάμενο βασιλεῖο ἀνάλαβε νὰ τὸ διαφεντεύει, ἴσαμε τὸ γυρισμό του, ὁ Ροβέρτος, κόντες τοῦ Ἀρτουά.

Τότε, ὅπως σὲ κάθε γύρισμα τοῦ τροχοῦ τῆς τύχης, ἀνθρώπους ἴσαμε χτὲς εὐνοημένους τοὺς ἤπια ἢ σκιά, κι ἄλλοι, ἄσημοι, ἀνέβηκαν στὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Βουβά κι ἀνεπαίσθητα ἡ αὐλὴ ἀλλάξε ὄψη. Τὴν ἴδια ἄλλωστε χρονιά τὴ σημάδευε περιστατικὸ μὲ σημασία γενικότερη: Στὸ θρόνο τῆς Φράντσιαις ἀνέβαινε, διάδοχος τοῦ Φίλιππου τοῦ Τολμηροῦ, ὁ Φίλιππος ὁ Ὠρατός. Πνοὴ νεανικῆ, ἀβρῆ, γόνιμη, φύσηξε πέρα ὡς πέρα, σάρωσε τοὺς γερασμένους ἴσκιους κι ἀνέμισε καινούργια φλάμπουρα, μὲ χρώματα δροσᾶτα.

Μιά μέρα, σὲ τὸρνεό ποῦ συγκέντρωνε τὸν ἀνθὸ τῆς ντόπιας καὶ διαβατικῆς ἀπὸ τὴν Ἀνάπολη ἱπποσύνης, ἀνακηρύχθηκε δρόθυμα νικητῆς κάποιος νεαρός ἀρχοντας ἀπὸ τὴ Φλάντρα.

Οἱ ἐράλδοι τῶν ἀρμάτων σήκωσαν τὰ μακρουλά σαλπύγγια τους, ἐσήμαναν διάτορα. Στὴν ἐξέδρα τὴν πολύχρωμη, ἔπου ἀναδεύονταν γιορτινά, μυρμηγκιάζοντας, τὰ φωτεινά χρώματα, οἱ χιονάτες ἐρμίνες, τὰ φλογᾶτα βελούδα, τὰ ὑγρά μεταξωτά, οἱ κυράδες κρατήσανε τίς ἀνάσες τους. Ὑστερα ἀπὸ μονομαχία πεισματερή, ὁ νικημένος ἱππότης βρισκότανε ξαπλωμένος στὸν ἄμμο τοῦ στίβου· ὁ νικητῆς, ὄρθιος, σήκωνε ψηλά τὸ κοντάρι του, νὰ τὸν ἴδει τὸ πλῆθος. Τοῦ ἔφεραν ἄλογο καινούργιο, γιὰ τὸ δικό του εἶχε σκοτωθεῖ. Καβαλίκεψε κ' ἤρθε κάτω ἀπὸ τὴ θέση ἔπου καθόταν ἡ προγκηπέσσα τῆς Ἀχαΐας. Στάθηκε. Τῆς ἀφιέρωνε τὴ νίκη του, εἶτανε λεύτερη νὰ ὑπαγορέψει τὴν τύχη τοῦ νικημένου. Σήκωσε ὁ ἱππότης τὴ μάσκα τῆς περικεφαλαίας του, καὶ τότε τὸ πρόσωπό του, ροδισμένο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, ἔφεξε νεανικό, γελοῦμενο, τὰ γαλανὰ μάτια του στραφτάλισαν εὐκίνητα, γεμᾶτα αἰσιοδοξία.

Σαστισμένη ἡ Ἰζαμπώ, τραδιότανε στὸ βάθος τοῦ θρονοῦ τῆς γλωμῆ. Δὲν τὸν ἤξερε τὸ νεαρὸ τοῦτον ἀρχοντα, πρώτη φορὰ τὸν ἔδλεπε. Τ' ὄνομά του ἤρθε στ' αὐτιά τῆς ἀνάμεσα στὴ γλαοτὴ τοῦ κόσμου, στὰ σαλπίσματα τῶν ἐράλδων, στὸν παφλασμὸ τῶν σημαϊῶν, σὰ φερμένο θριαμβικὰ πᾶνω σ' ἀστραφτερὸ σύννεφο δόξας.

— Αἰνώ, Αἰνώ! ὁ γενναῖος ἄντρας, φώναζαν οἱ ἐράλδοι. Αἰνώ, Αἰνώ, ὁ γενναῖος ἱππότης! Αἰνώ, ὁ καστελλάνος τοῦ Αἰνώ!

Εἶταν ἀφέντης τοῦ Μπραίν-Λεκόντ, τοῦ Χάλ, τοῦ Σάρτ, τοῦ Ἐστρέμ· ὁ ἀντιβασιλέας κόντες τοῦ Ἀρτουά τὸν εἶχε ὀνομάσει Μεγάλου Κοντόσταβλο τῆς Σικελίας. Ἀρχοντας ἀπὸ τὸν πατέρα του κληρονομικὸς τοῦ Αἰνώ ντ' Ἀβέν, συγγένευε μὲ τὸν πρῶτο Λατίνο αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων. Τὰ τρία του ἀδέρφια εἶταν ἐπίσκοποι, ὁ ἓνας τοῦ Μέτζ, ὁ ἄλλος τοῦ Καμπραὶ κι ὁ τρίτος τῆς Οὐτρέχτης. Εἶχε σύρει τὸ σπαθί του, κατὰ διαταγὴ τοῦ Ροδόλφου τῶν Ἀψβούργων, γιὰ νὰ διαφεντέψει τοὺς βουργησέους τοῦ Καμπραὶ· ζήτησε τὴ δίκαιησία τοῦ Ἐδουάρδου

της Ἰγγλιτέρας ἐνάντια στὸν κόντε τῆς Ὀλλανδίας, ἔταξε νὰ ὑπηρετή-
σει στοὺς Ἅγιους Τόπους γιὰ λογαριασμὸ τῆς κοντέσσας Ἀλίκης
τοῦ Μπλουά. Ὅμως ἄνεμος ξαφνικὸς τὸν εἶχε συνεπάρει κάποια μέρα
κ' ἦρθε νὰ βάλει τὸ σπαθί του στὴν ὑπηρεσία τῶν Ἀνζού, ποὺ πάλ-
λευαν ἀδιάκοπα, σ' ἀγῶνα θανάσιμο, μὲ τοὺς στερνοὺς τῶν Χοχεν-
στάουφεν. Ἐφερνε μαζί του πνοὲς μακρυνὲς ἀπὸ καταχνιασμένες, βορει-
νὲς χώρες, ὄνειρα ἀνήσυχια, ὄραματα θαμπωτικά, φιλοδοξίες ἀκοίμητες,
καὶ χίμαιρες. Κ' ἐλπίδες.

Τὸν ξανάδε ἀπὸ τότε στὴν αὐλή, κι ὄχι μιὰ φορά μόνο. Μέσα ἀπὸ
τὸ παρδαλὸ πλῆθος τοὺς ἄρχοντες, τὸ σχεδὸν ἀνώνυμο, ξεπρόβαλε γι' αὐ-
τὴν μοναδικός, μὲ φυσιογνωμία ξεκομμένη. Ὅχι πῶς ἔδρισκε στὸν ἐσώ-
τερο ἑαυτὸ τῆς, ὁ εὐπατρίδης τυχοδιώχτης, κάποιαν ἰδιαίτερη ἀπήχηση.
Ἀποχτοῦσε ὁμως μιὰν ἀτομικότητα, κάτι τὸ ἀνάγλυφο καὶ τὸ ξεκάθαρο,
μιὰν ἀδρῆ κι ἀπλὴ ὑπόσταση, πράμα ποὺ τὸ νιώθει, ποὺ τὸ ἐκτιμᾷ
ἴσως παραπάνω ἀπὸ τὸ καθετὶ μιὰ γυναίκα. Ἔιταν ἐξωτερικὰ εὐκολο-
νόητος, μὲ τέτοιον ὥστόσο τρόπο ποὺ νὰ μὴ φιμῶνει τὸ ρεμβασμὸ. Μπο-
ροῦσες νὰ ζαλιστεῖς ἀνάλαφρα, γλυκά, σὰν ἀναλογιζέσσουν τὴν περα-
σμένη του ζωὴ, τὴν πολυκύμαντη, νὰ καμαρώσεις τ' ἀρυτίδωτα καὶ λεβέν-
τικα νιάτα του, ποὺ δὲν τσαλακώθηκαν καθόλου ἀπὸ τὴν περιπέτεια, νὰ
ὀνειρευτεῖς ἀχαλίνωτα μαζί του, δίχως μεγάλο φόβο ν' ἀπογοητευτεῖς.
Ἡ ἀνήσυχη κ' αἰσιόδοξη ὁρμὴ του τὴν ἀποζημίωνε γιὰ τὴ δικὴ τῆς τὴ
στεκόμενη ζωὴ.

Ἵστερα, ἔδειχνε ἀπέναντί τῆς μιὰν εὐγένεια τόσο θαυμαστά ἐξυ-
πνη, ποὺ γι' αὐτὴ καὶ μόνο θ' ἄξιζε νὰ τὸν προσέξεις. Δὲν τῆς ἔκανε
φορτικὴ τὴν παρουσία του, δὲν τὴν πολιορκοῦσε καθὼς οἱ ἐρωτιάρηδες
νεαροὶ ἱππότες τίς διαλεχτές τους. Καμμιά ἀδιάκριτη ματαιοδοξία νὰ
τῆς θυμίσει τὴ μέρα ποῦ, χάρη σ' αὐτόν, ὄλα τὰ μάτια τῆς κούρτης
καρφώθηκαν πάνω της καὶ μουρμούρισαν τ' ὄνομά της ὄλα τὰ χεῖλη.
Δὲν εἶχε τὴν ἀδέξια πρόθεση ὁ Φλωρέντιος ντ' Ἀλινὸ νὰ εἰσπράξει τὴν
ἀντίχαρη τῆς χειρονομίας του. Ἐκανε πάλι ἕνα βῆμα πίσω, ἀφοῦ πιὰ
εἶχε λάμψει στὴν ὀλόπρωτη γραμμὴ, καὶ ξαναπῆρε τὴν τυπικὴ του θέση.

Ὅλα τοῦτα εἶταν ποῦ ἔκαναν τὴν καρδιά τῆς νὰ ταρχατεῖ κάποιο
βράδυ καλοκαιρινό, ἐκεῖ, στὰ περιβόλια τοῦ παλατιοῦ, σὰν τὸν εἶδε νὰρ-
χεται ἀνάμεσα στοὺς δυὸ Μορατίτες ἄρχοντες, τὸν Σωντερὸν καὶ τὸν Τουρ-
ναί. Στὸν κόρφο τῆς Ἀνάπολης κατέβαινε ἡ νύχτα· δροσερὰ μύριζαν οἱ
λεμονιές, καὶ μέσα στὶς παχύσκιωτες ἀλλέες ζευγάρια - ζευγάρια εἶχαν
σκορπίσει, σβήστηκαν στὸ σκοτάδι, οἱ κυράδες κ' οἱ παλατιανοί.

Οἱ δυὸ θαρῶνοι στάθηκαν μπροστά τῆς καὶ τὴν προσκύνησαν χα-
μογελαστοί, μὲ τὸ θάρρος ἀνθρώπων ποὺ τὴν εἶχαν ἰδεῖ νὰ γεννιέται.
Μόλις φτάνανε ἀπὸ τὴν Ἀχαΐα, βιάζοντας φέτος τὸ ταξίδι τους γιὰ νὰ
καλωσορίσουν τὸν ξενητεμένο ρήγα τῆς Ἀνάπολης ποὺ τέλος εἶχε γυ-
ρίσει. Ἔιτανε τὸ 1289. Ὁ Κάρλος Β' ὁ Κουτσός, λευτερωμένος τέλος
ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν Ἀραγωνέζων, ὕστερα ἀπὸ δέκα ὀλάκερα χρόνια
σκλαβιάς, ἀνέβαινε στὸ θρόνο τοῦ πατέρα του.

Βλέποντας ὥστόσο τὸν Φλωρέντιο νὰ στέκεται μὲ διάκριση λίγα
βήματα πίσω, γύρισαν, τὸν πήρανε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν παρουσίασαν
στὴν πριγκηπέσσα τους.

— Ένας πολύ γενναίος και πολύ άξιος άρχοντας από τή Φλάντρα, τής είπαν. Δώστε μας τὸ λεύτερο νά σᾶς τὸν γνωρίσουμε.

Λύγισε τή λιανή του μέση εκείνος και τής άκροφίλησε τὸ χέρι, δίχως νά πει τίποτα. Όταν ξανάστησε τὸ κορμί του, είδε ἡ Ἰζαμπώ τὰ μάτια του πὸς τήν κοιτάζανε θαρετά, γελούμενα, με τή γνώριμή τους αλαιοδοξία.

— Μά τὸν γνωρίζω τὸν κόντε τοῦ Αἰνώ! είπε με τή φωνή της τή λιγάκι συρτή, πὸς ἔμοιαζε πάντα νάρχεται από μακρυνή άποδημία.

Ἐ Φλωρέντιος δὲ σάλεψε, δὲ βλεφάρισε.

— Μοῦ ἀφιέρωσε κάποτε μιὰ νίκη του, άπόσωσε ἡ Ἰζαμπώ ἔλαφρά σκανταλισμένη.

Ἐ νεαρὸς άρχοντας, τότε, γέλασε ξάστερα, μ' ἕνα γέλιο σύντομο και ξερό, και στήνοντας τὸ κεφάλι του κοιτάζε γύρω, σάν ἀδιάφορα, πάνω από τὰ κεφάλια τῶν άλλων, καθὼς τὸ είχε συνήθειο.

Μίλησαν ὕστερα οἱ Μοραίτες βαρῶνοι γιὰ τὰ πράματα τοῦ τόπου τους, πὸς δὲν εἶταν και τόσο εὐχάριστα. Ἐπὸ τὸν καιρὸ πὸς πέθανε ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος ἕξη μπάϊλοι στή σειρά είχαν κυβερνήσει τὸ πριγκηπάτο. Ξεσηκωμοὶ τῶν βιλάνων, ἐπιδρομὲς κουρσάρων, φόβοι από τὸ Μυτζηθρά, φιλονικίες ἀναμεταξὺ σὲ Φράγκους άρχοντες, ταράζανε τὸ Μοριά ἀδιάκοπα. Τελευταία, ὁ Γοφρέδος ντὲ Μπρυγέρ, ξεγελώντας τὸν μπάϊλο Νικόλαο ντὲ Σαίντ Ὁμέρ, είχε ἀρπάξει τ' Ἀράκλοβο και φοβέριζε πὼς θά συμμαχήσει με τοὺς Ρωμιοὺς τοῦ Μυτζηθρά ἂν δὲν τοῦ δινότανε φέουδο ἀντάξιο στήν ἀντρεία του και στ' ὀνομά του.

Ἐ Φίλιππος ντ' Αἰνώ δὲν πῆρε μέρος στή συζήτηση. Ἐδειχνε με τή στάση του, εὐγλωττα, πὼς εἶναι τρίτος, ξένος. Ὁμως ἡ σιωπή του εἶταν ἀνετη, καμμιά στενόχωρη ἀδεξιότητα δὲν ἀδικοῦσε τή φυσική του χάρη. Τὰ μάτια του, τὰ ζωηρά και ἀνήσυχα, πεταρίζανε γύρω, πάνω από τὰ κεφάλια, κ' ἔνιωθε πὼς ἡ προσοχή του, δίχως νά εἶν' ἀδιάκριτη, ἔμενε ὡστόσο πάντοτε παρούσα.

Ἐπὸ τότε, και ὄλο τὸν καιρὸ πὸς περάσανε στήν Ἀνάπολη οἱ δυὸ βαρῶνοι, τὸν είδε ἀδιάκοπα μαζί τους ἡ Ἰζαμπώ, και σὲ σύνδεσμο πὸς στενό. Ἐ Κάρλος Β' τὸν είχε ὀνομάσει καπετάνο τῶν Κορφῶν ἡ χρυσή σκάλα ξεδιπλωνόταν καθαρὰ μπροστά στὰ πόδια του, ἀνεβαίνοντας ὄλονα. Ἐτσι, ἡ ταραχή τής Ἰζαμπῶς σάν τής ἔγινε ἡ ἐπίσημη πρόταση, δὲν είχε γι' ἀφορμὴ τὸ ξάφνιασμα, παρὰ τὸ βαθὺ προαίσθημα πὸς ἀληθεύει τέλος. Στὶς λίγες μέρες πὸς μεσολάβησαν από τή συγκατάθεσή της Ἰσαμε τὸ γάμο, ἔγινε μέσα της, ὀμαλά και ἀθόρυβα, μιὰ κοσμογονική ἀλλαγὴ. Μέσ' από τὰ κύματα τής θάλασσας και τήν καταχνιά τής ἀπόστασης, ἀναδύθηκε, ὄνειρο νοσταλγικό, μιὰ ἡπειρος χαμένη. Ξανάδε τήν πατρίδα της, τὰ τριανταφυλλένια άκρογιάλια, τίς ἄσπρες πολιτείες, τοὺς κάμπους πὸς μυρίζουν μελισσόχορτο, τὰ βουνὰ πὸς μυρίζουν θυμάρι. Κατάλαβε ξάφνου πὼς δὲν είχε ξεχάσει ποτέ πὼς τὸ λάγγεμα τοῦ γυρισμοῦ θόλωνε γιὰ νά μὴν πονεῖ, και ὄχι γιαιτὶ είχε γιάνει.

Τῆς φαινότανε τώρα πὼς θά κάνει πανιὰ γιὰ κάποια χώρα πὸς τήν είχε γνωρίσει πριν ἀπ' τή ζωή, μέσα στὸν τρυφερὸ ὕπνο τοῦ μητρικοῦ κόρφου. Μυστική λαχτάρα συνεπῆρε τήν καρδιά της, ἀπαντοχή

γλυκειά κι ανυπόμονη. Ἐδωσε προσοχή ἐλάχιστη στοὺς δρους πού ὑπαγόρευε ὁ Κάρλος ὁ Κουτσός γι' αὐτὸ τὸ γάμο: Ἄν ποτὲ χηρέψει, νὰ μὴν ἔχει δικαίωμα οὔτε αὐτή, οὔτε ἡ κόρη πού τυχὸν στὸ μεταξὺ θ' ἀποχτοῦσε, νὰ παντρευτοῦν δίχως τὴ συγκατάθεσή του. Ὅρος παράνομος, προσβλητικὸς, ἀντίθετος στὶς Ἀσσίζες, καὶ πού τὴν ἔδαξε σὲ Ἰσημοῖρα μὲ τὸ κατώτερο ἀρχοντολόι. Ὅμως οἱ Ἄνζου τὸ θέλανε μὲ κάθε τρόπο τ' ὦρατο πριγκηπάτο, δὲν εἶχανε σκοπὸ νὰ ἴδουν μιὰ μέρα νὰ χάνεται μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια τους ἡ ἐπικυριαρχία. Δέχτηκε ἡ Ἰζαμπώ, δίχως ν' ἀναμετρήσει τίς συνέπειες, ἀνίκανη νὰ μαντέψει τὰ μελλούμενα πού λαγοκοιμόνταν στὸ βάθος τῶν καιρῶν.

Μπαρκάρησαν στὸ Μπρίντζι, λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὸ γάμο, μὲ τὴν ἀκολουθία τους, ἑκατὸ καθαλάρους καὶ τριακόσιους τζαγρατόρους. Οἱ γαλῆρες κ' οἱ ταρίδες ἔκαναν πανιὰ, ξανοίχτηκαν στὸ πέραγο.

Κ' ἔτσι εἶναι πού ἡ Ἰσαβέλλα τῶν Βιλλαρδουῖνων ἀξιώθηκε μιὰ μέρα ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ νὰ ξαναδεῖ τὴ γῆ τῆς Ἀχαΐας.

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΕΝ εΐτανε ψεύτικη, ούτε ύπερβολική, ή περιγραφή για την κατάσταση στο Μοριά που είχαν κάνει εκεί κάτω, στην 'Ανάπολη, οί δυο βαρώνοι. 'Από κοντά, τώρα, φαινόταν Ίσα-Ίσα πιό σοβαρή.

'Απαυδημένοι από τη φτώχεια κι από την έπαρση των Φράγκων, οί Γραικοί βουργησέοι και βιλάνοι άρχισαν να σιγομουγκρίζουν, ν' αναδεύονται άνήσυχα. Οί φεουδάρχες έγδυναν τη φτωχολογιά με την άπληστία τους, καθγαδίζανε άναμεταξύ τους. "Όλο και ξέπεφτε ή χώρα, από την όρφάνια στην πείνα, από την πείνα στην έρήμωση. "Ασπαρτοι έμεναν οί κάμποι, άφου οί χωριάτες ήξεραν πώς έτσι κι άλλιώς

θά τους κορφολογήσουν οί τοπάρχοι· καθαλαρίες από σεργέντες, ροδολώντας από τά δυναμάρια, έπεφταν σάν ακρίδα στα χωριά, ν' άρπάξουν, να γδύσουν. Τους γιαλούς τους έδερναν οί κουρσάροι, 'Αραγωνέζοι, Γενοβέζοι, Σαρακηνοί. "Εγλυφαν άδηφάγα, Ίσαμε τó κόκκαλο, τους Γραικούς, οί Βενετσάνοι κ' οί 'Εβραίοι τοκογλύφοι. Κ' οί πρώτοι ροδολατόροι, ξεκόβοντας μ' άπόγνωση από τά χωριά, παίρνανε τ' άρματα στο χέρι, σμίγανε σμάρια-σμάρια, λησσοσυμμορίες, και στοιχειώνανε τά περάσματα, τά μονοπάτια και τίς δημοσιές.

"Ο πρίγκηπας Φλωρέντιος καταπιάστηκε με κέφι νεοφώτιστου, σβέλτα, να ειρηνέψει και ν' ανασυντάξει τó πριγκηπάτο. "Εδειξε την έξυπνάδα να μñν άρχίσει από τους δυναστεμένους. Περιμάζεψε πρώτα τους δυνάστες. Στα έντεκα χρόνια που είχαν περάσει από τó θάνατο του Βιλλαρδουίνου, και κάτω από τους έξη μπάϊλους που τόν διαδέχτηκαν, οί Φράγκοι άρχόντοι είχανε βρεί δλον τόν καιρό να έξαχρειωθούν. Μ' εύλυγσία θαυμαστή αλλά και σταθερότητα άτσάλινη, κατάφερε γρήγορα να τους ύποτάξει. Τόν αναγνώρισαν για δυνατότερό τους, πιό πονηρό ύπόκυψαν. Τ' όμάτζιο που τού δώσανε, βρήκε τόν τρόπο εκείνος να τó κάνει ούσιαστικό. "Η νεανική του όρμη τάνυσε τίς φτεροβγες της σ' δλο τó φάρδος τής χώρας, έρριξε τόν Ίσκιο τής κυριαρχίας της πάνω κι από τó πιό άπρόσιτο καστέλλι. Κατάλαθαν έτσι οί

δυνάστες, οί κουρνιασμένοι στις ἀητορράχες τοῦ Μοριᾶ, πὼς εἶχαν ἀποχτήσει ἀφέντη.

Ἔστερα καταπιάστηκε μὲ τοὺς ντόπιους, μ' αὐτοὺς ὅμως ὄχι τόσο φανερά καὶ ξεκομμένα. Ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ἀπὸ τὴ φυλὴ του, ὁ Φλωρέντιος ντ' Αἰνὼ εἶχε φέρει μαζί του τὴν ψυχὴ ἐνὸς εὐπατρίδη πού θὰ μπορούσε, ἂν τὸ καλοῦσε ἢ ἀνάγκη, νὰ γίνεῖ κ' ἔμπορος. Ἄφησε νὰ υποθέσουν πὼς κρυφὴ του ἀδυναμία εἶταν ἡ τρυφερότητα, ματαιοδοξία του νὰ τὸν θεωροῦνε προστάτη καὶ πατέρα. Γνώριζε τὴν ψυχὴ τῆς πλέμπας ἀπὸ φυλετικὴ διαίσθηση. Θυμήθηκε λοιπὸν πὼς ἡ πριγκηπέσσα εἶχε στις φλέβες τῆς αἷμα ρωμέϊκο καὶ τὴν κάλεσε νὰ τὸν βοηθήσει.

— Τί μπορῶ, κύριέ μου, νὰ κάνω ἐγώ; τὸν ρώτησε σαστισμένη ἐκείνη κι ὅμως προκαταβολικὰ σύμφωνη.

— Κάτι πολὺ ἀπλὸ κ' εὐχάριστο, κυρία, τῆς ἀποκρίθηκε ξάστερα γελώντας. Ἐνα ταξίδι, μιὰ περιοδεία σ' ἔλη μας τὴν ἐπικράτεια.

Ἡ καρδιά τῆς χτύπησε μ' ἀνήσυχη λαχτάρα. Εἶχε γυρίσει στὴ χώρα πού πάντοτε νοστάλγησε, ἀπὸ αἰχμάλωτη ἔγινε ἡγεμονίδα, ὅμως ἢ ἀνάγκη νὰ βρισκεται στὴν Ἀνδραβίδα τῆς εἶταν χρέος φορτικό. Ἀπὸ τὸν τόπο τοῦτο δὲν εἶχε καμμιά τρυφερὴ θύμηση. Τὴν ψυχὴ τῆς τῆ γήτευε ἡ Καλαμάτα.

— Θὰ πάω, κύριέ μου!

Στὸ βραχὺ διάστημα τῆς συζυγικῆς ζωῆς τους, ἡ Ἰζαμπὼ εἶχε προλάβει νὰ μαντέψει κι αὐτὴ, καθὼς οἱ συμπατριῶτες τῆς βαρῶνοι, μέσα στὸ Φλαμανδὸ εὐπατρίδη τὸν κυρίαρχο. Μιὰ παρθενικότητα ἀπαλὴ, ἀπολησομημένη μέσα τῆς ἀπὸ τὰ παιδικὰ χρόνια πού εἶχε χάσει, ἀναδύθηκε, ζέστανε τὰ παγωμένα ἐκεῖ στὴν ἐξορία μάγουλά τῆς. Ἡ καρτερικὴ ψυχὴ τῆς Ἄννας Κομνηνῆς δὲν εἶχε τελειωτικὰ πεθάνει...

«Θὰ πάω, κύριέ μου.»

Ἔτσι ἀποφασίστηκε τὸ ταξίδι, καὶ τότε μόνον ξανάδε ἡ πριγκηπέσσα Ἰζαμπὼ, γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ δεκαεπτὰ χρόνια, τὸν τόπο ὅπου εἶχε γεννηθεῖ. Τὴν Καλαμάτα.

Τὴν ξανάδε ὅμως — ἀλλοίμονο! — ἀπὸ μακρὰ, μέσα ἀπὸ γαλέρα ξένη... Οἱ Φράγκοι κατάφεραν νὰ πνίξουν τὸ μυστικό, πού θὰ τοὺς ἔφερνε προσβολὴ θανάσιμη. Καὶ μόνον κάποιες μπαλάντες παλιῆς τῆς Ἀραγώνας, τραγουδημένες ἀπὸ ζογκλατόρους ἀλμογάδαρους, βουνήσιους, ράτσα περιφρονημένῃ, τ' ἀνιστοροῦν, παραλλαγμένο πάλι, ἀγνώστο, ἔτσι πού νὰ μοιάζει μὲ παραμῦθι...

Ἐνα πρωτὶ, χαράματα, εἶχε ξεμπαρκάρεῖ ἡ Ἰζαμπὼ στ' Ἀνάπλι. Πέρασε μὲ τὴν ἀκολουθία τῆς βιαστικῆς, ἀνεπίσημα, βγήκε ἀπὸ τὰ χῶματα τῶν Ντελαρὸς καὶ γύρισε Ἰσια στὴν Ἀνδραβίδα. Ἀπὸ τότε, καὶ στὸν ἐνάμιση χρόνον πού ἀκολούθησε, δὲν τῆς δόθηκε ἄλλη φορὰ ἡ εὐκαιρία νὰ ἴδῃ τὴν Καλαμάτα. Στὴν καρδιά τῆς ἔμεινε ἀξεδίψαστος ὁ τρυφερὸς καὶμός.

Στὴν Ἁγία-Σοφία τῆς Ἀνδραβίδας, ἐκκλησιὰ φράγκικη, συνεδρίαζε κεῖνες τῆς μέρες, καλεσμένη ξαφνικά, ἡ Μεγάλῃ Κούρτη τῶν βασσάλων. Εἶχαν ἔρθει νὰ παρασταθοῦν ἀπὸ τὶς τέσσερις ἄκρες τοῦ πριγκηπάτου οἱ βαρῶνοι τῆς Ἀχαΐας κι ἀκόμα ὁ γέρο-κόντες τῆς Κεφαλλονιάς, ὁ Ριχάρδος Ὁρσίφι. Προέδρευε ὁ πρίγκηπας, ἔχοντας ζερβόδεξά

του ἔλους τοὺς στενοὺς του συμβουλάτορες. Εἶταν ἐκεῖ ὁ συμπατριώτης του Ἐγγελθέρτος ντὲ Λιντερκέρκε, ὁ εἰκοσάχρονος μαρεσάλος Νικόλαος ντὲ Σαίντ Ὀμέρ, ὁ κοντόσταβλος Ἰωάννης Σωντερόν, κ' οἱ δυὸ σεπτοὶ πρόγονοι, ὁ Γοφρέδος ντὲ Τουρναι κι ὁ Γουλιέλμος ντὲ Μονπέλ. Στὰ θronιά πού συνηθίζουν οἱ Φράγχοι γιὰ τὸ ἐκκλησίασμα, ἀραδιασμένα τώρα σὲ διπλὴ σειρὰ γύρω στοὺς τοίχους, κάθονταν οἱ βαρῶνοι. Ὁμῶς δεξιὰ στὸν πρίγκηπα καὶ σὲ στασίδι ψηλὸ, σὰν τὸ δικό του, καθόταν ἡ Ἰδία ἡ Ἰζαμπώ, κληρονομικὴ κυρὰ τοῦ πρίγκηπάτου. Ὁ Σάλιος νόμος, πού δὲν ἀναγνωρίζει τὴ θηλυκὴ διαδοχὴ, δὲν ἴσχυε στὸ Μοριά, λοιπὸν ἡ πριγκιπέσσα, τυπικά, προέδρευε ἡ Ἰδία τὴ Μεγάλῃ Κούρτη.

Ἡ μέρα εἶταν βροχερὴ, ἀπὸ τὰ στενὰ παράθυρα τὸ φῶς τοῦ δειλινοῦ ἀντιφέγγιζε μολυβωτὸ στὸ πλακόστρωτο χάρμου. Εἶχαν ἀνάψει τὰ μανουάλια.

Ὁ πρίγκηπας ἔκανε μὲ τὸ δάχτυλο τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ πάνω στὰ χεῖλη του, γιὰ νὰ καλέσει ἔτσι βοηθὸ του τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Εἶπε: — Ἄρχοντες φίλοι κι ἀδερφοί, σὰς κάλεσα ἐδῶ, ἔλους τοὺς πλούσιους ἀνθρώπους καὶ βαρῶνους τοῦ Μοριά, νὰ κουβεντιάσουμε τὰ ζητήματα τοῦ πρίγκηπάτου. Εἴσαστε ἀνθρώποι μου καὶ μοῦ χρωστᾶτε τὴ συμβουλή σας.

Ἦστερα ἄρχισε νὰ φέρνει σὲ συζήτηση ἕνα - ἕνα τὰ ζητήματα, φιλονικίες ἀνάμεσα σ' ἱππότες, δισιτησίες γιὰ τόπους ἀμφισβητούμενους, ὑπερβασίες στὸ δικαίωμα τοῦ κυνηγιοῦ, καταπατήσεις, ξεσυνέριες. Ἡ ἐμήγυρη εἶταν ζωηρὴ. Ἀναδεύονταν ἀνυπόμονα οἱ βαρῶνοι στὰ θronιά τους, παίρνανε μέρος ἢ καταδικάζανε φανατικά, συχνὰ - πυκνὰ βροντοῦσαν τὶς γροθιές τους. Κάποια στιγμὴ, ὁ ἀφέντης τῆς Βοστίσας πού εἶταν ἀψίθυμος, ἔφτυσε μιὰ βρυσιὰ χοντρὴ κατὰμουτρα στὸν τοπάρχη τοῦ Νικλιοῦ. Κ' εὐθὺς βροντήσανε τὰ σιδεράρματα στὶς πλάκες, στὰ σανίδια, οἱ φωνὲς πέρσεψαν, καὶ χρειάστηκε νὰ μποῦνε στὴ μέση οἱ κοντινοὶ γιὰ νὰ κρατηθεῖ ἡ τάξη.

Ἄκουγε μηχανικὰ ἡ Ἰζαμπώ τὴ χλαολή, ἀφαιρεμένα κοίταζε τὰ τραχεῖα πρόσωπα πού πάνω τους θαμπόφεγγαν οἱ κίτρινες φλόγες τῶν κεριῶν. Ὁ ἀέρας εἶχε κιόλας βαρύνει ἀπὸ καπνιὰ καὶ χνῶτα, μυρωδιὰ βροχῆς γλιστροῦσε ἀπ' ἔξω. Ὁμῶς τὰ μάτια τῆς κάθε τόσο γυρίζανε στὸν πρίγκηπα, δειλὰ, φευγαλέα. Τὸν ἤξερε τώρα, ἡ συγκέντρωση τούτη δὲ μποροῦσε ποτὲ νὰ τὸν ἐνδιαφέρει τόσο πού ἔδειχνε. Κ' ὕστερα, ἡ δικαστικὴ σύγκλησὴ τῆς...

Ξάφνου, κατὰ τὸ θράδου, οἱ σεργέντες πού φύλαγαν στὴν πόρτα, μπάσανε μέσα δυὸ ἀνθρώπους ξένους. Εἶταν ἄρχοντες Ρωμιοί, τῆβλεπες ἀπὸ τὰ ρούχα τους τὰ πολυχρῶμα καὶ λουσᾶτα. Ἦρθανε καὶ γονάτισαν μπροστὰ τῆς καὶ στὸν πρίγκηπα. Ὁ γεροντότερος ἀνάλαβε νὰ μιλήσει.

— Ὁ ἀφέντης μας ὁ δεσπότης Νικηφόρος στέλνει τὸ συγγενικὸ χαιρετισμὸ του στοὺς μεγαλότατους πρίγκηπες τῆς Ἀχαΐας, εἶπε, τοὺς ἀνηψιούς του ἀπὸ τὴ συχαρμένη ἀδερφή του, τὴν Ἄννα Κομνηνή.

Ἡ καρδιὰ τῆς Ἰζαμπῶς σπαρτάρησε. Ἦστερα ἀπὸ δεκαεφτὰ χρόνια, σὰ νὰ λάβαινε τώρα τὸ πρῶτο ὑπερτάφιο μήνυμα ἀπὸ τὴ μάνα τῶν παιδικῶν τῆς χρόνων. Στάθηκε ν' ἀκούσει, κρατώντας τὴν ἀνάσα τῆς.

Οἱ ἀποσταλμένοι ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Ἡπειρὸ. Ἄσχημα εἶταν τὰ

πράγματα τοῦ δεσποτάτου: Πόλεμος εἶχε κηρυχθεὶ ἀνάμεσα στὸν Ἀνδρόνικο Παλαιολόγο καὶ τὸν Νικηφόρο Κομνηνὸ· τὰ Γιάννενα εἶχαν πέσει στὰ χέρια τῶν αὐτοκρατορικῶν, κ' ἐξήντα γενοβέζικα κάτεργα, ρογεμένα ἀπὸ τὸν Παλαιολόγο, μῆχανε στὸν κόρφο, ἀπὸ τὸ Ξηρόμερο, νὰ φοβερίσουν τὴν Ἄρτα. Ἀπὸ στεριά πάλι, ἔρχονταν δεκατέσσερις χιλιάδες ἀλογότερες καὶ πεζικά τριάντα χιλιάδες.

Ὁ πρίγκηπας εἶχε ἀκούσει ἀτάραχος τὴν ἀφήγηση τοῦ ἀποσταλμένου.

— Καὶ τί ζητάει ἀπὸ μᾶς ὁ ἀγαπημένος θεῖος μας; ρώτησε τὸ Ρωμιοὺ ποῦ στεκόταν νὰ πάρει ἀνάσα.

Εἶτανε φανερό: Ὁ Νικηφόρος γύρευε βοήθεια. Τὸ εἶπε μὲ φρασσεολογία μπερδεμένη ὁ Ἡπειρώτης ἄρχοντας, ἀραδιᾶζοντας ἀνάκατα εὐχές, παρακάλια, ὑποσχέσεις, εὐλογίες.

— Ὁ δεσπότης δὲ θὰ ξεχνάει πὼς μὲ τοὺς Γραικοὺς τῆς Βασιλεύουσας μᾶς δίνει ἀγάπη καὶ τρέλα, παρατήρησε μ' οὐδέτερη φωνὴ ὁ Φλωρέντιος. Ὡστόσο — κ' ἔκοψε τὴν κουβέντα στὸ στόμα τοῦ Ρωμιοῦ —, ὡστόσο κληρονομικὸς ἀφέντης τοῦ πριγκηπάτου δὲν εἶμ' ἐγώ, ἀλλ' ἀπὸ δῶ ἢ κυρὰ πριγκηπέσσα. Ἡ εὐλάβεια κ' ἡ ἀγάπη στὴν κυρὰ μας εἶναι πολὺ μεγάλες, ἔτσι ποῦ δὲ θὰ μπορούσαμε εὐκολα νὰ τῆς ἀρνηθοῦμε μὴ χάρη, ἅς εἶναι καὶ τόσο μεγάλη σὰν κι αὐτήν. Ἀκούσαμε τὰ λόγια σας. Θὰ ρωτήσουμε τὴ γνώμη τῶν πλούσιων ἀνθρώπων ποῦ εἶν' ἐδῶ παρόντες καὶ θὰ σᾶς ἀποκριθοῦμε τί μᾶς ἀρέσει νὰ κάνουμε, αὐριο τὸ πρωτῆ.

Ἔτσι εἶπε. Κι ὅταν οἱ δύο Ἡπειρώτες βγήκανε πσιωπλατίζοντας, κ' οἱ σεργέντες ξανάκλεισαν τὴς πόρτες, ζήτησε στ' ἀλήθεια τὴ συμβουλὴ τῶν βασισσάων του. Ὅμως αὐτὸς — τὸ ἐνίωθε ἢ Ἰζαμπῶ — τὸ εἶχε ἀποφασίσει: κιάλας, κι ὁ ἰσχυρισμὸς του πὼς δὲ μπορούσε τίποτα νὰ τῆς ἀρνηθεῖ εἶταν μονάχα πρόσχημα. Ἀλλόκοτη πράξη, ἀπὸ κείνες ποῦ συνήθιζε ὁ πρίγκηπας καὶ ποῦ σ' ἔκαναν ἀνίκανον νὰ βεβαιώσεις ἂν εἶταν ἀφιλόκερδες χειρονομίες ἔλο ἀβρότητα ἱπποτικὴ ἢ σχέδια νοῦ πολυμήχανου, νὰ σοῦ φορτώσει μέρος τῆς εὐθύνης καὶ νὰ σὲ γονατίσει μὲ τὸ βᾶρος τῆς συνοχοῆς.

Τῆς εἶπε λίγες μέρες ἀργότερα, στὴν κάμαρά τους:

— Κυρία, ὁ πόλεμος ἀποφασίστηκε, λοιπὸν μεθ' αὐριο τὸ πρωτῆ φεύγω.

Τὸν κοίταζε ἀμίλητη.

— Ἡ φευγάλα μου, πρόσθεσε ὁ πρίγκηπας μὲ τὸ χαμόγελό του, ἔχω τὴν ἐλπίδα πὼς δὲ θὰ σᾶς λυθήσει. Ἔτσι, δὲν ἔρχομαι ἐδῶ γιὰ μὴ σπαραχτικὴ σκηνὴ ἀποχωρισμοῦ. Ἔερατε πὼς δὲ μοῦ πάνε οἱ βαθεῖες κι ὠραῖες συγκινήσεις. Εἶμαι — ἂν μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς μιλήσω μὴ στάλα γιὰ τὸν ἑαυτό μου — ἕνας ἄνθρωπος πολὺ ψυχρὸς, πολὺ κρινός. Μπορεῖ ἢ γυναικεία καρδιά, ἢ τρυφερὴ, νὰ μ' ἀποδοκιμάζει γιὰ τοῦτο, ἀλλὰ πὼς νὰ γίνει! Δὲ μούλαχε τὸ δῶρο νὰ συγκινῶ τὴς ἄμορφες κυράδες, νὰ τοὺς χαϊδεύω μὲ γλυκόλογα τ' αὐτιά, νὰ γράφω στίχους ἐρωτικὸς καὶ τὰ παρόμοια. Εἶμαι παιδί τῆς τύχης, ἄξεστος κι ἀγροίκος πολεμιστής.

— Δὲ σᾶς κρίνω, κύριέ μου, ἀποκρίθηκε ἡ Ἰζαμπῶ χαμηλώνοντας τὰ μάτια της. Σᾶς ὑπακούω μονάχα.

— Λαμπρή ἀπόκριση σὰ χεῖλη ἀρχόντισσας ἀληθινῆς κι ἀπὸ μεγάλο γένος! Ἔτσι κ' ἐγώ, ὑπολογίζοντας στὴ μεγαλοφυχία σας, ἔρχομαι ἐδῶ νὰ σᾶς ζητήσω μεγάλη καὶ δύσκολη ἐκδούλευση.

Δὲν τὸν κοίταξε, μονάχα χλώμιασε λίγο.

— Μιὰν ἐκδούλευση, νὰ τὸ ξέρετε, ὄχι προσωπική γιὰ μένα. Γιὰ ἡν ὥραία τούτη χώρα πού διαφεντεύουμε κ' οἱ δυοί, καὶ πού εἶναι ἡ πατρίδα σας.

— Σᾶς ἀκούω, κύριε.

Σίμωσε βαδίζοντας ἤσυχα, κι ἀπλώνοντας τῆς πῆρε στὶς χουφτες του τὰ μικρά της χέρια. Τὰ χέρια του εἶταν ἀβρά καὶ κρύα.

— Τί θὰ λέγατε ἂν αὐτὸ πού σᾶς ζητῶ εἶταν κάπως... μιὰ σταλιά νὰ ποῦμε, ἐπικίνδυνο...

Σήκωσε τὰ μάτια της καὶ τὸν κοίταξε προσμένοντας.

— Λοιπὸν νά! Σᾶς ζητῶ, τῆς λέει σταθερά, νὰ φύγετε αὐριο πρωτὶ γιὰ τὴν Καλαμάτα.

Κάτι μέσα της σπαρτάρησε, λαχτάρει κι ἀπορία. Δὲν καταλάβαινε τὰ λόγια του.

Ὅμως ὁ Φλωρέντιος ἔμοιαζε νὰ ἔχει ἀποσώσει τὴν κουβέντα του. Τὰ σταχτογάλανα μάτια του, μὲ τίς φωσφοριστὲς κόρες πού μέσα τους λὲς κ' ἔπεφτε ὀλοένα μιὰ ψιχάλα κρύα κι ἀσημωτὴ, τὴν κοιτάζανε τώρα συλά, μὲ χαρούμενη, ἐνοχλητικὴ ἀφροντισιά.

— Λοιπὸν; κάνει ἡ Ἰζαμπώ, παρατώντας νεκρά τὰ χέρια της στὸ μάλαγμα τῶν δικῶν του.

— Αὐτὸ εἶν' ὄλο! φώναξε κείνος. Δὲ σώνει; Ἡ μεγαλοφυχία σας, μὰ τὴν ἀλήθεια, μὲ ξιπάζει!

— Εἶπατε ἐκδούλευση ἐπικίνδυνη, νομίζω, κύριε.

— ὦ! Θεέ μου, ποῦ ἔχω τὸ νοῦ μου! κι ὁ Φλωρέντιος χτύπησε μὲ τὴν πκλάμη του τὸ μέτωπό του. Μὰ βέβαια, λησμόνησα νὰ σᾶς ἐξηγήσω...

Κάθησε δίπλα της στὸ μιντέρι κι ἀλαφρόσχυψε στ' αὐτί της, ἐμπιστευτικά.

— Φοβόσαστε καθόλου τοὺς Ρωμιούς; ρωτᾶει παίζοντας σύγκαира μὲ τὴ μαλαματένια ἀλυσίδα πού κρέμεται γύρω στὸ λαιμό του.

— Τοὺς Ρωμιούς;

— Ναι. Εἶναι συμπατριῶτες σας — ἀπὸ τὴ μητέρα σας θέλω νὰ πῶ. Κάποτε, ἂν δὲν κάνω λάθος, ἄκουσα μάλιστα νὰ λένε πῶς ὁ βασιλέας τοὺς ὁ κύρ-Ἀνδρόνικος σᾶς εἶχε ζητήσει σὲ γάμο. Εἶν' ἀλήθεια;

— Εἶν' ἀλήθεια, ἀποκρίθηκε κοκκινίζοντας ἡ πριγκηπέσσα. Ὅμως ἡμουνα πολὺ μικρὴ ἀκόμα, παιδί.

— Τοῦ ἀρνηθήκατε.

— Ὅχι ἐγώ. Ὁ πατέρας.

Σηκώθηκε ἐλαφρός, ἔβαλε τὰ χέρια στὴ μέση του καὶ τέντωσε τ' ὀμορφο, μελόχυτο κορμί του.

— Φεύγοντας γιὰ τὴν Ἡπειρο, λέει ἀλλάζοντας τόνο, παίρνω μαζί μου τετρακόσιους βασσάλους μας. Τὸ πριγκηπάτο θὰ ὀρφανέψει γιὰ κάμποσο καιρὸ ἀπὸ ἄντρες. Λοιπὸν...

— Λοιπὸν; τὸν ρωτᾶει ἤσυχα.

— Λοιπόν οί Ρωμιοί είναι γένος δολερό, έρκοπάτες. Σάν τὸ μάθουν στὸ Μυστρά, μπορεῖ νὰ θεωρήσουν τὴ στιγμὴ κατάλληλη γιὰ εἰσβολὴ στὸ πριγκηπάτο καὶ γιὰ κοῦρσο.

Τὴν ἔβριζε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ τῆς φύτρα; Τὸ ἔλεγε ἀφρόντιστα, εὐλικρινά; Καὶ τέλος ποῖ εἶτανε τὸ σχέδιό του; Τὴν πρόσταζε νὰ πάει στὴν Καλαμάτα, τὸ πὶδ κοντινὸ στὸ Μυστρά σημεῖο τοῦ πριγκηπάτου, καὶ μαζί φοβόταν μιὰν εἰσβολή. . .

— Δὲ σὰς καταλαβαίνω, τοῦ λέει ἀπλοϊκά.

Γέλασε γέλιο πλατὺ ὁ Φλωρέντιος.

— Μιὰν ἀποστολὴ ἐπικίνδυνη, δὲ σὰς εἶπα; Ἦ λοιπόν! Ἡ παρουσία σας στὴν Καλαμάτα θ' ἀποκομίσει τοὺς Ρωμιούς. «Μιὰ κ' ἢ πριγκηπέσσα τῆς Ἀχαΐας βρίσκεται ἐδῶ, θὰ ποῦν, τὸ πριγκηπάτο δὲ μένει ἀφρόρητο. Ποτὲ δὲ θάψῃνε ὁ πρίγκηπας τὴν κυρὰ του ἀπροστάτευτη, σὲ μέρος ἐκτεθειμένο. . .»

Ἔμεινε ἀναπολόγητη, τόσο παιδιόστικο τῆς φαινόταν τὸ πρόσχημα, τόσο ἀνάξιο του.

Ἐκεῖνος σηκώθηκε καὶ τῆς ἔπιασε μ' ἐπιδειχτικὴ διάχυση τὸ χέρι.

— Χαίρομαι ποὺ συμφωνεῖτε μαζί μου!

Γέλασε πάλι μὲ τὸ δυνατό, ἀπτόμο γέλιο του, καὶ σκύβοντας τῆς φίλησε ἀερά τὰ δάχτυλά της.

Ἔμεινε ἀφαιρεμένη κι ἄτονη ὀλάκερο κείνο τὸ δεῖλι. Κοίταζε τίς γυναίκες τῆς νὰ ἐτοιμάζουν τίς ἀποσκευές γιὰ τὸ ταξίδι, νὰ πηγαίνουν, νὰ ἔρχονται, κι ὁ νοῦς τῆς πιά δὲ δούλευε, κάτι σὰ σιὰ λιπαρὴ τὸν εἶχε σκεπάζσει. Ἐκεῖ κατὰ τὰ λυγανάματα, καθὼς ἔγερνε στὸ κρεβάτι τῆς μὲ τὸ κορμί λυμένο, λὲς κ' εἶχε βαδίσει πολὺ, εἶδε στὴ φαντασία τῆς τὴν Καλαμάτα, τὸ κάστρο ὅπου γεννήθηκε, τὸν ἀφράτο κάμπο, τὴ γαλανὴ θάλασσα. Ὅμως ἀπόρησε ποὺ οὔτε ἡ ἀναπόληση τούτη δὲν τῆς ξυπνοῦσε τώρα τὴν ἀλλοτινὴ λαχτάρα.

Τῆς εἶταν ἔτσι γραπτὸ, θάλλεγε, ἔλους τοὺς πόθους τῆς, τοὺς βαθειοὺς καὶ σπάνιους, νὰ τοὺς γεύεται πραγματοποιημένους κάποιαν ὥρα πού, θὲς ἀπὸ τὴν ἀτέρμονη ἀπαντοχὴ, θὲς ἀπὸ κακοτυχία, κάθε ζωντανὸς παλμός της εἶχε σταματήσει καὶ κάθε θέληστρὸς τους νεκρωθεῖ.

Ἡ ἄλλη μέρα ποὺ ξημέρωσε εἶταν κρύα, συννεφιασμένη. Ὁ χειμῶνας εἶχε μπεῖ κιτρίνιζε καὶ μαραινόταν ὁ ὠραῖος, σγουρὸς κάμπος τῆς Ἀνδραβίδας, καὶ τίς δημοσιῆς τίς ἐρήμωνε ὁ ἀψὺς βοριάς.

Στὸν αὐλόγυρο κάτω, πρόσμεναν οἱ ἱππότες τῆς συνοδίας. Κατέβηκε ἡ Ἰζαμπὴ μὲ τὴ βάρια τῆς καὶ τρεῖς ἀκόμα γυναίκες. Οἱ σταβλίτες σπρώξανε τὰ μουλάρια, τὰ φορτωμένα μ' ἀποσκευές, τὰ ξεογάλανε στὸ δρόμο. Τὰ παιδιόπουλα φέρανε τ' ἄσπρο ἄλογο τῆς κυρᾶς, καθὼς ἕμως ἔκανε κείνη νὰ καθαλικέψει, ὁ πρίγκηπας τὴ σταμάτησε. Καμογελαστὸς ἔσκυψε κοντά της μ' ἀπειρὴ χάρη κι ἄρχισε νὰ τῆς κουβεντιάζει χαμηλόφωνα, σὰν ἔραστής. Τῆς ἔλεγε, τῆς ἔλεγε, ἕμως τὰ λόγια του, ἀντίθετα μὲ τὴν ἐκφρασὴ σου, εἶταν ἀσημαντα καὶ κοινά. Τὶς ἀγαποῦσε πολὺ ὁ Φλωρέντιος τίς δημοσιῆς τούτες κ' ἐπιδειχτικὸς σκηγές. Τέλος, σὰν κορέστηκε ἀπὸ τὰ μάτια ποὺ τοὺς κοίταζαν γύρω, γονάτισε μὲ τὸνα πόδι καὶ τὴν κάλεσε νὰ πατήσῃ στὸ γόνάτο του γιὰ ν' ἀνέβῃ σι' ἄλογο.

— Κύριέ μου, αὐτὸ δὲ γίνεται! λέει κείνη σασιτισμένη.

— Μὰ ναι, γίνεται. Ἐφ'ὸ ὅτι σὰς τὸ λέω ἐγώ!

Ἡ φωνή του εἶχε κάτι τὸ ἀναντίρρητο. Τῆς ἔδωσε τὸ χέρι του, τὴν ἔβαλε νὰ πατήσει στὸ γόνατό του, καὶ μ' ἓνα λαστιχένιο τάνυσμα τῶν νεφρῶν τὴ σήκωσε σὰν πούπουλο ἴσαμε τὴ σέλλα. Ὑστερα πῆρε τ' ἄλογό της ἀπὸ τὸ χαλινάρι καὶ τ' ὀδήγησε ὁ ἴδιος στὴν ἐξώπορτα. Ἐκεῖ, μὲ μιὰ κίνηση κομπῆ καὶ σβέλτη, τὸ ξαμόλυνε στὴ δημοσιά. Τραβήχτηκε πίσω ἓνα βῆμα καὶ ἄφησε τὴ συνοδία νὰ περάσει τριποδίζοντας ἀπὸ μπροστά του.

Ὁ σταβλίτης ποὺ προπορευόταν, σάλπιζε μὲ τὸ βούκινο. Παραμέριζαν ἀλαφιασμένοι οἱ ἄραιοι Ἀνδραβισαῖοι. Ἐεδίπλωσε ὁ σκουταράτος τὸ φλάμπουρο, καὶ στὸν ἄερα πλατάγισε τὸ χρυσὸ καὶ μαῦρο οἰκόσημο τῶν Βιλλαρζουίνων. Ἀκολουθοῦσε τὴν κυρά του ἀπὸ κοντά. Στους στενοὺς δρόμους τῆς πολιτείας, ἀνάμεσα στὰ σπίτια ποὺ διαπλατώνανε βιαστικά τὰ παραθυρόφυλλά τους, κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀγουροξυπημένων βουρρησέων, κρουνέλιασε ἡ λαμπρὴ συνοδία μὲ ποδοβολητὸ σύμπυκνο καὶ χρεμετίσματα κυματερὰ. Ὁ πρωῖνός ἀνεμος ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ἐξοχὴ μύριζε χορτάρι, μακρυνὴ βροχή. Προσπέρασαν τὰ τελευταῖα σπίτια τῆς Ἀνδραβίδας καὶ βγήκανε στὸν κάμπο. Τὸ χρυσόμαυρο φλάμπουρο τῆς Ἰζαμπῶς ξεμάκρυνε φτεροκοπώντας πλαταχιστὰ κάτω ἀπὸ τὰ σκελετωμένα κλαδιά τῶν γυμνῶν δέντρων.

Ὁ δρόμος τραβοῦσε ἴσια κατὰ τὸ νοτιῶν, ἀφήνοντας δεξιὰ του τὴ δαντελωτὴ παραλία τῆς Ἡλείας. Πευκιάς πυκνὸς τοὺς ἔκρυψε πρὸς κάτω τὸ γιαιλό, καὶ ἀνάσταναν τότε μ' ἀνακούφιση οἱ τέσσερις γυναῖκες τῆς ἀκολουθίας. Φοβόντανε τὴ γειτονιά τῆς θάλασσας. Κουρσάρικα, γενοβέζικα κατὰ τὸ πλεῖστο, περιπολοῦσαν ἀδιάκοπα στ' ἀνοιχτά. Οἱ σιδερόφραχτοι ἱππότες τῆς συνοδίας, ἀρματωμένοι ἀπὸ κορφή σὲ νύχια, καθῶς γιὰ μάχη, εἶχαν πάρει ἀπὸ τὰ χέρια τῶν σκουταράτων τὶς λόγχες τους, κρεμάσανε στὴ σέλλα τὰ σκουτάρια καὶ ζῶνανε τὴν κυρά τους ἀπὸ κοντά.

Τὸ μεσημέρι στάθηκαν γιὰ λίγο κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα, νὰ φάνε. Κάθησε ἡ πριγκηπέσσα στὸ χαλὶ ποὺ τῆς ἔστρωσαν, ἀνάρριξε τὸ πέπλο καὶ ἔσιαξε τὰ μαλακὰ καστανὰ τῆς μαλλιά. Γιὰ πρώτη φορὰ ἓνα αἰσθημα εὐεξίας, βαθύ, τάνυξε τὴν ψυχὴ τῆς. Ζάλη γλυκεῖα τῆς λευτεριάς. Χαμογέλασε.

— Γιολάντα, λέει ἀναγέρνοντας στὸν ἀγκῶνα τῆς, τραγούδησέ μου.

Ἡ νεαρὴ Φράγκισσα, στρογγυλοπρόσωπη καὶ ροδομάγουλη κοπέλλα ἀπὸ τὴ Μπουργκόνια, σάστισε.

— Ἐδῶ, στὸ ὑπαιθρο, κυρά μου!

— Ἐδῶ, γιατί; Ποῦ ἄλλοῦ εἶναι τόσο ὁμορφα!

Ἄπλωσε τὸ χέρι τῆς ἡ Ἰζαμπῶ καὶ χაίδεψε τὶς ξερὲς βελόνες ἀπὸ τὰ πεῦκα ποὺ στρώνανε, χαλὶ ἀφράτο, τὴν πλαγιά τοῦ δρόμου. Χαίδεψε τὰ καστανόξανθα μαλλιά τῆς Γιολάντας, χაίδεψε μὲ τὸ μάτι τὰ δέντρα, τὸ χαμηλὸν οὐρανὸ. Ἀγάπη διάχυτη, πλούσια, πέρσευε στὴν καρδιά τῆς. Τὰ πουλιά πετοῦσαν χαμηλά' μουγγὸ εἶταν γύρω τὸ τοπίο, καθῶς ὄταν περιμένει τὴ βροχή.

— Καλὴ μου, εἶναι χρεῖα νὰ βιαστοῦμε, κάνει ἡ βγάγια πάντοτε

προνοητική και ψύχραιμη. Μονάχα αὐτὴ εἶχε τὸ λεύτερο νὰ δίνει γνώμη στὴν πριγκηπέσσα. Τὴν εἶχε θρέψει μὲ τὸ γάλα τῆς, τὴν εἶχε ἀκολουθήσει παντοῦ, στὴν ἐξορία, στὴν κούρτη τῆς Ἀνάπολης, καὶ στὸ γυρισμό. Καθισμένη τώρα μεγαλόπρεπα, μὲ τὸ μπουστο τῆς κορδωμένο, δίπλα στὴν Ἰζαμπώ, ἀπόσωνε τὸ φαί τῆς μ' ὄρεξη ἀκατάβλητη, ἀλλὰ καὶ γεμάτη ἀξιοπρέπεια.

— "Ω! λίγο ἀκόμα, ἐκέτεψε ἡ πριγκηπέσσα.

Ἡ Γιολάντα τραγούδησε, καὶ συνάχτηκαν γύρω οἱ ἱππότες νὰ τὴν ἀκούσουν. Ἡ φωνή τῆς, λιανοτρέμουλη, ψεύτικη, σὰν κούκλας κουρντισμένης, χώνευε στὴν ἀπέραντη σιωπὴ τοῦ δάσους, κάτω ἀπὸ τὸ μπαμπακερὸ οὐρανό. Εἶπε ἓνα τραγούδι τοῦ πανιοῦ, ἀπὸ κείνα ποὺ τραγουδοῦσαν στὴν πατρίδα τῆς οἱ γυναῖκες δουλεύοντας στὸν ἀργαλειό.

— Καιρὸς τώρα! λέει ἡ βάρια αὐστηρὰ μόλις τὸ τραγούδι ἔπαψε.

Καὶ σηκώθηκε πρώτη, τινάζοντας τὰ ψίχουλα ἀπὸ τὴν ποδιά τῆς.

Ἡ Ἰζαμπὼ ἀναστέναξε. "Ἐτσι εἶταν πάντα γι' αὐτὴν, κοντόπνοη ἡ εὐτυχία.

— Πᾶμε.

Ἀνέβηκε στ' ἀλογό τῆς καὶ τράβηξε μπροστά. Καθὼς οἱ ἱππότες βιάζονταν νὰ τὴν προλάβουν:

— Σταθεῖτε πιὸ πίσω, τοὺς λέει σηκώνοντας προσταχτικὰ τὸ χέρι. Θέλω νὰ νομίζω πὼς εἶμαι μονάχη.

Κράτησαν τ' ἀλογά τους, δισταχτικοί. Μονάχα ὁ γερακάρης ποὺ ἔκανε καὶ τὸν ὀδηγὸ, πήγαινε μπροστά. Τὸν ἀκολούθησε σ' ἀπόσταση ἡ πριγκηπέσσα. Ἡ ἀκολουθία ἦρθε τὸ κατόπι μὲ διάκριση.

Ἐέκοψαν ἀπὸ τὸν παραλιακὸ δρόμο κ' ἔστριψαν ἀριστερά, ἀπὸ μονοπάτι. Ἄνεμος τώρα χλιαρὸς καὶ ἄταχος εἶχε σηκωθεί, τὰ σύννεφα, ψηλά, πιάνανε νὰ μελανιάζουν. Κατέβηκαν ἀργὰ ἴσαμε πάνω στὶς δεντροκορφές θαρεῖς, νὰ σκαλώσουν. Ἡ γῆ ἀνάδωσε μυρῶδιὰ πυκνὰ ἀπὸ χῶμα, προαίσθημα βροχῆς. Πίσω, οἱ γυναῖκες, φουρφουλίζοντας σὰν πουλακίδες, τυλίχτηκαν στοὺς μαντύες τους σφιχτά, ἀπὸ τὸ κεφάλι.

Κατέβηκαν μιὰ μικρὴ λαγκαδιὰ, πέρασαν κροταλίζοντας πάνω στ' ἄσπρα χαλίκια τὸν ξεροπόταμο, κι ἀνεβαίνανε τώρα τ' ἀνηφόρι τοῦ ἄλλου ὄχτου, ὅταν, ψηλά, ξεκίβοντας τὴ σκιά του πάνω στὸν ἄλαμπο οὐρανό, ἓνας καθαλάρης φάνηκε νὰ προβάλλει.

Κοντοστάθηκε ὁ γερακάρης κ' ἔπιασε τὸ κρεμασμένο στὸ πλευρὸ τοῦ βούκινο νὰ φυσήξει. Οἱ ἱππότες βιάσανε τ' ἀλογά τους, ζυγώσανε τὴν πριγκηπέσσα, ἀπλώνοντας γύρω ἄχτιδωτά. Ψηλά, δίπλα στὸν πῶτο, φάνηκε τώρα κι ἄλλος καθαλάρης. Εἶχαν σταθεῖ κ' οἱ δύο τους δίπλα - δίπλα καὶ μοιάζανε νὰ κοιτάζουν τὴ συνοδία ποὺ ἀνέβαινε.

— Σταθεῖτε, κυρία! φωνάζουν οἱ κοντινοὶ ἱππότες στὴν Ἰζαμπὼ.

Κράτησε τ' ἀλογό τῆς δίχως νὰ νιώσει ἀνησυχία καμμιὰ. Ἄκουσε τὸ γερακάρη ποὺ φυσοῦσε στὸ βούκινο καὶ τὴ λαγκαδιὰ γύρω ν' ἀντιβουίζει.

— "Ἐ! ποῖς νὰ ζεῖ; κράζει ὁ γερακάρης βάζοντας χωνὶ τίς παλάμες του στὸ στόμα. Θές ὁμως γιὰτὶ ἡ ἀπόσταση εἶταν μεγάλη, θές γιὰτὶ οἱ ξένοι κεῖ πάνω δὲν τὸ εἶχανε σκοπὸ, ἀπόκριση δὲ δόθηκε.

Μιά σαγήνα, σφυρίζοντας, πετώντας, φεύγει από τὸ τόξο ἑνὸς ἀνθρώπου τῆς ἀκολουθίας καὶ χάνεται ψηλά, στὸν οὐρανό.

Ὅμως ἡ πριγκηπέσσα σήκωσε τὸ χέρι της. Δὲν ἤθελε νὰ τοξεύουν, δχι. Στὸ μεταξύ, οἱ ξένοι καθαλάρηδες σάλεψαν, ξεκίνησαν καὶ πῆραν ἦσυχια τὸ κατηφόρι. Εἶταν μονάχα δυό, ἔρχονταν κατὰ δῶθε. Ἐλαμψε ἡ ἀρματωσιά τοῦ πρώτου, ὕστερα, πιδ θαμπά, τοῦ δευτέρου. Τότε φάνηκε πῶς εἶταν Φράγχοι.

Μεσοδρομίες στὴν πλαγιά, συναντήθηκαν ἡ συνοδία κ' οἱ ξένοι. Ὁ πρῶτος εἶταν ἱππότης, σκουταράτος τοῦ ὀ δευτέρου. Ἐάφνου ἡ Ἰζαμπὴ ρίχνει μιὰ φωνὴ χαρᾶς :

— Εὐγενικέ μου Ἰωάννη ! κι ἄπλωσε τὸ χέρι της.

Ὁ ἱππότης κράτησε τ' ἄλογό του, πέξεψε κ' ἤρθε νὰ τῆς φιλήσει τὰ δάχτυλα εὐλαδικά. Εἶτανε νέος, ξανθός, ψηλόλιγνος. Στὸν ὦμο πάνω, τ' ἄσπρο του ἐπιλωρίκι εἶχε ραμμένο γαλάζιο σταυρό.

— Ὑστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια ! λέει ἡ Ἰζαμπὴ κοιτάζοντας τὸ νέο παραξενεμένη. Ὅμως τὰ μάτια της γελοῦσαν. Δυὸ χρόνια . . . Γυρίζεις τέλος στὸ Μοριά, ὕστερα ἀπὸ τὸ προσκύνημά σου στοὺς Ἅγιους Τόπους ; Λοιπὸν ἡ ἐπιθυμία σου πραγματοποιήθηκε τέλος. Πόσα πράματα θὰ εἶδες, εἴ ! . . . Πολέμησες, Ἰωάννη ;

Ἡ φωνὴ της εἶχε μιὰ διάθεση ἀδιόρατα περιγελαστική.

— Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν πολιορκία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τῆς Ἄκρας, εἶπε τὸ παλληκάρι χαμηλώνοντας τὰ μάτια του.

— Ἄ, νὰ λοιπὸν ! Πολέμησες τοὺς Σαρακηνούς, ἔκανες κατορθώματα, δοξάστηκες ! Φαντάζομαι . . .

— Δὲν πῆγα γιὰ νὰ δοξαστῶ, κυρία.

— Ἐέρω, ξέρω. Μαντεύω. Κάποιο τάμξ' . . .

Δὲν ἀποκρίθηκε ὁ ἱππότης.

— Ἐλα, ἀνέβα στὸ φαρί σου κι ἀκολούθα με, πρόσταξε γελώντας ἡ πριγκηπέσσα. Πηγαίνουμε στὴν Καλαμάτα.

Ἰγνάκωσε. Πῆδησε στ' ἄλογό του καὶ πέρασε ἀριστερὰ στὴν Ἰζαμπὴ. Ξεκίνησαν.

— Ποῦ πῆγαινες, ἀρχόντα Ἰωάννη ; Στὴν Ἄνδραβίδα ;

— Ναί, κυρία. Νὰ παρουσιαστῶ στὸν πρίγκηπα.

— Ὁ πρίγκηπας λείπει σὲ πόλεμο. Λοιπὸν ἔλα μαζί μου.

Εἶταν γιὸς τοῦ Γοφρέδου ντὲ Τουρναί, βαρῶνου τῶν Καλαβρύτων. Ἡ οἰκογένειά του εἶχε τίτλους παλιούς, δμως ὄλους τοὺς ἐπισκίαζε ἡ ἱστορία τοῦ σταυροφόρου πρόγονου κ' ἡ σειρά πού πῆρε στὴ διανομή τοῦ Μοριά ὕστερα ἀπὸ τὴν κουγκέστα. Μὲ τὸ φέουδο πού τοὺς δόθηκε οἱ ντὲ Τουρναί γίνονταν μεγάλοι βαρῶνοι τῆς Ἀχαΐας, ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἐμότιμους τοῦ πριγκηπάτου· εἶχανε τὸ δικαίωμα ὑψηλῆς δικαιοσύνης, νὰ κόδουνε νόμισμα καὶ νὰ χτίζουν καστέλλια. Ὅμως ὁ Γοφρέδος τώρα γερνοῦσε πολύ, ὄλο καὶ χαμῆλωνε σ' ἡλιοδασίλεμα θριαμβικό. Ὁ ρήγας Κάρλος τῆς Ἀνάπολης, πού τὸν εἶχε τιμῆσει ἄλλοτε μὲ τὴν προσωπικὴ φιλία του, τώρα βρισκόταν μέσα στὸ χῶμα. Ἐνιωθε κι ὁ γέροντας βαρῶνος τίς δυνάμεις νὰ τοῦ λείδονται, τὴ σπιθαμὴ τῆς ζωῆς του νὰ σιγοτρεμίζει. Σπάνια τώρα πιά κατέδαινε στοὺς κάμπους. Κούρνιαζε σὰ γέρικος ἀητός, ἀποτραβηγμένος μελαγχολικά στὸ κάστρο του, ἔκει

πάνω στά βουνά των Καλαθρότων, και καρτερούσε τὸ γιό του νὰ γυρίσει ἀπὸ τὸ μακρυνὸ ταξίδι. Στύλωνε στὸν ὀρίζοντα μάτι ποθεινὸ ὁ γέρος τοπάρχης, γεμάτο ἀνήσυχες ἐλπίδες. Δὲν ἤθελε νὰ τὸν πάρει ὁ Χάρος, ὄχι, προτοῦ παραδώσει κανονικὰ τὴν ἐξουσία στὸν κληρονόμο του. Δὲν ἔπρεπε ἡ γῆ νὰ μείνει δίχως διάδοχο κι ἀφέντη, οὔτε τ' ὄνομά του νὰ σθηστεῖ.

— Σὲ σαγίτεψαν, εὐγενικὲ μου Ἰωάννη, λέει ἡ Ἰζαμπὴ μὲ τρυφερὴ φαιδρότητα στὴ φωνή της. Χαίρομαι τουλάχιστον πὺ δὲ σ' ἀγγιξαν. Δὲ θάθελα νὰ δώσω τέτοια λύπη στὸ σεβαστό μου πατέρα σου πὺ σὲ καρτερεῖ νύχτα - μέρα.

— Ζεῖ ὁ πατέρας μου λοιπόν ; ἔκανε ὁ νεαρὸς ἱππότης και τὰ μάγουλά του χρωματίστηκαν. Εὐχαριστῶ, κυρία, γιὰ τὴ χαρὰ πὺ μοῦ δίνετε μ' αὐτὴ σας τὴν κουβέντα.

— Ζεῖ, κι ἀναρωτιέμαι μήπως κάνω ἄσχημα πὺ σ' ἀναγκάζω νὰ ξεστρατίσεις. Θὲς ν' ἀνέβεις στὰ Καλάθρυτα ; Σ' ἀφήνω λεύτερο. Μὴν ἔρθεις, ἄρχοντα Ἰωάννη, στὴν Καλαμάτα.

— "ὦ ! ὄχι, ἔκανε ταραγμένους ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί. Θ' ἀκολουθήσω τὴ χάρη σας μιὰ κ' ἔλαχε νὰ τὴ συναντήσω.

Ἀπόστρεψε τὸ πρόσωπό του και τῆς φάνησε πὺς τὸ μάγουλό του εἶχε γίνει παράδοξα χλωμό. Πόσο εἶτανε νέος ! τὸ πολὺ εἰκοσιπέντε χρονῶν. Τὸν εἶχε ἀρματώσει ἱππότη, στὰ δεκαοχτὸ του χρόνια, ὁ Ἴδιος ὁ βασιλέας τῆς Φράντσιας Φιλιππος — ἔτσι λέγανε — κι ἀπὸ τότε ἴσαμε πὺ ξανάρθε στὸ Μοριά, ὕστερα δηλαδὴ ἀπὸ δυὸ χρόνια, κανένας δὲν ἤξερε πὺ εἶχε πάει, πὺς ἔζησε. Φανερώθηκε στὴν Ἀνδραβίδα τὴ χρονιά ἀκριβῶς πὺ πρωτόρθανε στὸ Μοριά ὁ Φλωρέντιος μὲ τὴν Ἰζαμπὴ. Στὸ πρῶτο ξεκίνημα τῆς κρητικῆς για τὴν Καλαμάτα, τότε, τὸν εἶχαν ὀρίσει ἱππότη συνοδῶ. Εἶχε συμμεριστεῖ τὴν περιπέτεια τοῦ ταξιδιοῦ της ἐκείνου, και μαζί της πάλι ξεμπαρκάρησε στ' Ἀνάπλι τὸ μακρυνὸ ἐκεῖνο ἀνοιξιὰτικο πρῶτ'. Ἀμέσως ὕστερα κάποιος ἀνεμος ἀνεξήγητος τὸν εἶχε συνεπάρει. Τάχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ στοὺς Ἁγίους Τόπους κ' ἔφυγε ξαφνικὰ προτοῦ ἀκόμα τὸ καλομάθουν στὴν αὐλή, δίχως ν' ἀποχαιρετήσῃ κανέναν. Ἄλλωστε φίλους δὲν εἶχε, περνοῦσε μιὰ ζωὴ πολὺ μοναχική. Ἐκεῖ - κάτω, στὴν κούρτη τῆς Ἀνδραβίδας, οἱ γυναῖκες παραμέριζαν ταραγμένους μπροστά του, πικραίνονταν πὺ τόσο λίγο τίς πρόσεχε, δὲν ἔπαυαν ὁμως τίς νύχτες νὰ ὄνειρεύονται τὰ δροσερά, τὰ παιδιὰστικά χεῖλη του, και τὸ κρυσταλλένιο φῶς τῶν ματιῶν του.

Κ' ἡ Ἰζαμπὴ ἀναθυμόταν ἕνα λόγο πὺ τῆς εἶχε εἰπεῖ τότε, τὸν καιρὸ πὺ πρωτοξεκίνοῦσαν πάλι μαζί γιὰ τὴν Καλαμάτα. Ἐνα του λόγου αἰνιγματικὸ, κ' ἴσαμε τώρα ἀξεδιάλυτο :

— "Ἐλα μαζί μου, Ἰωάννη, τὸν εἶχε προσκαλέσει ἀφαιρεμένα. "Ἐλα, γιὰτὶ πηγαίνω στὴν πατρίδα μου μὲ τὴν καρδιά βαρειά. Καρτεροῦσα τόσα χρόνια τὴ στιγμή πὺ θὰ τὴν ξαναδῶ, και τώρα πὺ ξεκινῶ τέλος, μοῦ φαίνεται ἔτσι σὰ νὰ εἶμαι ἐξόριστη.

Τὴν εἶχε κοιτάξῃ μὲ μάτι ξαφνικὰ θολό, κ' ὕστερα, ἀποστρέφοντας ἤρεμα τὸ πρόσωπό του :

— Θὰ μάθετε μιὰ μέρα, κυρία, τῆς εἶχε πεῖ, πὺς εἶμαι ἐξόριστος κ' ἐγώ . . .

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε'

ΒΣΠΟΜΝΙ !

Πο τὸ παραθύρι τῆς κάμαράς του, ὁ Σγουρὸς εἶχε ἰδεῖ τὴν Ἰζαμπῶ νὰ φεύγει καθάλα στὸν Ἀστρίτη.

Τὸ σπαθί πού εἶχε βγάλει λίγο πρὶν γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὸ φαρί του, ἔμεινε τώρα πεσμένο χάμου. Τὸ παιδί τοῦ πανδοχείου ἦρθε νὰ τὸν εἰδοποιήσει γιὰ τὸ ἀδίκιο πού τοῦ ἔκαναν, ὅμως δὲν πῆρε καμμιά ἀπόκριση. Τὸν βρῆκε καθισμένον στὸ κρεβάτι του, μὲ τὰ χέρια κρεμασμένα. Τὸ φεγγάρι τὸν ἔλουζε ὀλάκερο, τὸν ἔφεγγε ἀσάλευτον, λὲς καὶ τὸν εἶχε μαριμαρώσει. Ἀπορημένος ὁ ὑπηρέτης, ἔφυγε κλείνοντας ἀθόρυβα τὴν πόρτα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα κατέβηκε ὁ Σγουρὸς ἀπὸ τὴν κάμαρά του,

ζῦπνησε τὸν ξενοδόχο, πλήρωσε τὸ λογαριασμό του καὶ ρώτησε ἂν μπορούσαν νὰ τοῦ πουλήσουν κανένα ἄλογο.

— Χωρατεύεις, παλληκάρι μου ; Σ' ὀλάκερο τὸ Μοριά δὲ θὰ βρεῖς φαρί ν' ἀγοράσεις. Τὰ σηκώνουν ὅλα οἱ Φράγκοι, δὲν τὸ ξέρεις ;

— Θὰ τὸ πληρώσω καλά, λέει τὸ παιδάριο ἀκούγοντας φρουμάσματα στὸ παχνί.

— Τὰ φαριά πού ἔχω κεῖ μέσα δὲν εἶναι δικά μου. Εἶν' αὐτὰ πού τὰ παρατήσανε βρεμένα κι ἀποσταμένα οἱ καθαλάροι τῆς κυρᾶ-Ζαμπέας. Ἀῦριο-μεθαῦριο θάρθουν οἱ σταβλίτες τους νὰ τὰ γυρέψουν, καὶ τότε ἄλλοίμονο σέ μένα ἂν μοῦ τὰ βροῦνε λευψά. Δὲν ἔχω φαρί νὰ σοῦ δώσω, ὄχι. Σῦρε στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ !

Ἔσκυψε τὸ κεφάλι του καὶ τράβηξε νὰ φύγει πεζός. Στὴν πόρτα ὅμως μετάνιωσε, γύρισε πίσω. Μήπως μπορούσαν τουλάχιστο νὰ τοῦ συστήσουν κανένα χωριάτη πού νάχει φαρί, στὰ περίχωρα, νὰ τ' ἀγοράσει ;

Ἄλλο ἄλλοίμονο σέ μένα ἂν μοῦ τὰ βροῦνε λευψά. Δὲν ἔχω φαρί νὰ σοῦ δώσω, ὄχι. Σῦρε στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ !

Ἄλλο ἄλλοίμονο σέ μένα ἂν μοῦ τὰ βροῦνε λευψά. Δὲν ἔχω φαρί νὰ σοῦ δώσω, ὄχι. Σῦρε στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ !

— Δαμιανέ ! ἔκραζε.

Σέρνοντας δὸνὰ τὰ πόδια του ὁ ξενοδόχος πήγε νὰ μισανοίξει τὸ πορτόφυλλο.

— Στους ὀρισμούς σου.

Ἡ φωνή του εἶταν τώρα ὑποταχτική, σὰ νὰ μιλοῦσε σὲ κάποιον πρόσωπο ὄχι ἀπὸ τὰ συνηθισμένα. Ὁ ξένος δὲ μπήκε μέσα· στάθηκε νὰ κουβεντιάξει ἀπ' ἔξω, ἀφανέρωτος. Ὅμως ὁ Σγουρός, χωρὶς νὰ θέλει, ἔστησε τ' αὐτί. Ἡ φωνή τούτη... ποῦ τὴν ἤξερε; Σὰν καὶ νὰ τοῦ θυμίζει κάτι, κι ὄχι πολὺ μακρυνό... Ἔβαλε προσοχή, ὅμως στὴν ἀρχὴ δὲν ξεχώρισε τίποτα. Ξάφνου, μιὰ κουβέντα ποῦ πήρε τ' αὐτί του, τὸν ἔκανε νὰ τιναχτεῖ: «Ὁ μεγάλος ἀφέντης περιμένει, πὲς λοιπὸν νὰ βιαστεῖ», εἶχε πεῖ ὁ ἀόρατος ξένος, τ' ἄκουσε καλά. «Ὁ μεγάλος ἀφέντης!» Στὴ θύμιση τοῦ Νικηφόρου ἀστράψε ὁ διάλογος πίσω ἀπὸ τὸ φάρσωμα, ἐκεῖ - πάνω, στὴν κάμαρά του. Μονομιᾶς ἀποσώνει τὴ σκέψη ποῦ εἶχε ἀρχίσει τότε καὶ ποῦ ὁ ὕπνος τὴν ἔσθησε: «Ἐμένα καρτεροῦν αὐτοὶ οἱ δυό. Μίλησαν γιὰ κάποια γραφὴ καὶ γιὰ ἕναν ἀποσταλμένο... Προσοχὴ λοιπὸν!» Δὲν ἤξερε τίνος εἶταν ἀνθρωποὶ καὶ ποιὸς εἶναι ὁ μεγάλος ἀφέντης. Ὅμως τὸ ψυχόρμητό του δὲν τὸν γελοῦσε, ὄχι, γι' αὐτὸ εἶταν βέβαιος. Καλὸ δὲν τοῦ θέλανε μιὰ φορά... Πῆρε τὴν ἀπόφασή του.

Πισωπλατίζει καὶ στέκεται στὴ σκιά, τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποῦ ὁ ξενοδόχος γύριζε μέσα. Τὸ τζάκι σιγῶσθηγε, θαμπὴ φεγγαβολὴ ἔρριχνε γύρω ἢ θράκα. Ἡ πόρτα εἶχε ξανακλείσει. Μὰ κι οὔτε ὁ ξενοδόχος ἐμοιάζε τώρα νὰ τὸν θυμάται. Εἶχε ἄλλη δουλειὰ τώρα αὐτός, γιὰτὶ τράβηξε ἴσια στὴ σκάλα ποῦ ἀνέβαζε στὸ πάνω πάτωμα. Μόλις τὰ βήματά του ξεμάκρυναν, ὁ Σγουρός τρέχει στὴν πόρτα, τὴν ἀνοίγει, βγαίνει γοργὰ καὶ στέκεται κολλημένος στὸ πορτόφυλλο ἀπ' ἔξω. Μὲ μιὰ ματιὰ ἔφερε γύρω τὴν αὐλὴ. Δὲν εἶταν κανένας.

Προχώρησε μ' ἀπειρη προφύλαξη στὴν αὐλόπορτα καὶ στάθηκε ν' ἀφουγκραστεῖ. Πίσω ἀπὸ τὸ σαθρὸ φύλλο ξεχώρισε βρόντους πιχτούς στὸ ὑγρὸ χῶμα. Κάποιον ἄλογο εἶταν ἐκεῖ, ἔτοιμο ἴσως γιὰ φευγάλα, ποῦ χτυποῦσε χάμου ἀνυπόμονα τὸ πέταλο. Ἡ πόρτα εἶταν ξεκλειδωτή. Ἔσκυψε ὁ Σγουρός στὴν κλειδωνιά, ἔβαλε τὸ μᾶτι του. Δὲν ξεχώρισε παρὰ μιὰ ράχη ἀνθρώπινη, καμπουρωτὴ, ποῦ ἀναδεύεταν κοντὰ στὸ πορτόφυλλο. Τὴν ἴδια στιγμὴ τὸ μάνταλο ἔπαιξε καὶ τὸ παιδάριο μόλις πρόλαβε νὰ τραβηχτεῖ πίσω ἀπὸ τὸ φύλλο ποῦ ἀνοιγόταν.

Τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ φώτιζε ἕναν ἀνθρωπᾶκο λιγνὸ καὶ στραβοκάνη ποῦ ἔμπαινε στὴν αὐλὴ κρατώντας ἄδειο κουδᾶ. Εἶχε ποτίσει τ' ἄλογό του φαίνεται, καὶ τώρα γύριζε μέσα. Πέρασε ἀνύποπτος, ξεμάκρυνε κατὰ τὸ πηγάδι. Τότε, δίχως καιρὸ νὰ χάσει ὁ Σγουρός, γλιστράει ἔξω. Τ' ἄλογο, μαῦρο, ζωηρό, στεκόταν δεμένο στὸ χαλκὰ τῆς πόρτας. Δίπλα ἕνα μουλάρι... Λύνει τ' ἄλογο, πηδάει στὴ σέλλα. Δὲν πρόλαβε νὰ τὸ φερνίσει. Τ' ἄλογο εἶχε χυθεῖ τὸν κατήφορο, ἀστραπή.

Δὲν ἀκούστηκε οὔτε φωνὴ ἐκεῖ πίσω.

Ὅλα τοῦτα εἶχανε γίνεи προτοῦ σχεδὸν προλάβει νὰ τὰ καλοσκεφτεῖ. Καλπάζοντας τώρα στὸν κάμπο, λεύτερος, μάζευε τίς σκέψεις του κ' ἔμενε ἀπορημένος ὁ ἴδιος γιὰ τὴ σβελτοσύνη του. Οὔτε λόγος πῶς εἶχε κάνει τὸ καλλίτερο. Ὅμως ἀπὸ ποῖον εἶτανε βαλτοὶ οἱ δυὸ ἀγνωστοὶ τοῦ πανδοχείου; Ἀπὸ τὸν Σγουρομάλλη, ποῦ δὲν τοῦ εἶχε ἔμπι-

στοσύνη και πρόσταξε νά τόν παρακολουθοῦν; Ἄπο τοὺς Φράγκους; Ἄπο ἄλλον πού δὲν τὸν γνῶριζε κι οὔτε τὸν ὑποπτεύσαν;

Τὶ σημαίνει; Τὸ κυριώτερο εἶναι πῶς ἔχει λυτρωθεῖ και πῶς τραβάει τώρα πιά γιὰ τὴν Καλαμάτα! Ναί, ἐκεῖ πηγαίνει, κατὰ κεῖ πού εἶχε τραβήξει κ' ἡ πριγκηπέσσα Ἰζαμπώ. Ἐκεῖ κι ὄχι στὴν Ἀνδραβίδα, ὄχι στὸ σενεσάλο Σανταμέρη! Ἄς βουρλίξειται ὅσο θέλει ὁ Σγουρομάλλης, ἄς τὸν φοβερίζει μεθ' ἄνατο. Ἐνθουσιασμοὺς ἀλλόκοτους, παρὰφορο μεθῶσι συνεπαίρνει τὴν ψυχὴ του. Σκυμμένος στὸ σβέρκο τοῦ μαύρου φαρισ, μετὰ μαλλιά στὸν ἄνεμο, τὰ ρέτενα ξαμολυμένα, ὁμιλεται ἀπληστοι τ' ἀγέρι πού τοῦ ριπίζει τὸ πρόσωπο κι ἀναζητᾷ στὴ μυρωδιὰ τῆς νύχτας τ' ἀχνάρι ἀπὸ τὸ πέρασμα τῆς Ἰζαμπῶς. Ἐχει μὴν αἰσθησι παραδόξη, τρελλή, πῶς πηγαίνει σὲ συνάντησι ὑποσχέμενη. Ἡ ψυχὴ του ἔχει ἀρραβωνιαστεῖ, κ' ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὰ μαδημένα δέντρα, πίσω ἀπὸ τὸ ἀχνιστὸ μαγνάδι τοῦ φεγγαριοῦ, μιὰ γυναίκα τοῦ ὄρισε ἐρωτικὴ ἀντάμωσι και τραβάει πρώτη νά τὸν προλάβει στὸν τόπο πού τοὺς εἶναι γραφτὸ νά σμίξουν.

Ἐκοψε τὴν τρεχάλα του γιὰτι εἶχε μπει σὲ δάσος. Χορτᾶτος τώρα ἀπὸ ὄρμη, κυριεμένος ἀπὸ τὴ γύρω του μυστικὴ ἀταραξία, βᾶδιζε μετὰ ἄλογο ἤρεμα, κανονικά. Ἡ ὄροσερὴ κ' ὑγρὴ πνοὴ τῆς νύχτας, ἡ νοτισμένη ἀπὸ ἀνασεμιές φυτῶν, τὸν ἀλαφρομεθοῦσε. Εἶταν πλατανιάς σύμπυκνος ἐδῶ, βαθύς. Τὰ φύλλα πού κρέμονταν ἀπὸ τοὺς κλώνους στάλαζαν στὸ μέτωπό του στάλες μυρωδικές. Εἶναι θηλυκὸ τὸ χνώτο τοῦ πλατανιοῦ, γλυκὸ κ' ἰδρωμένο. Χάμου, κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ φαρισ, παχὺ στῶμα φύλλα τσαλακωνότανε μαλακά, βουλιάζοντας στοὺς κρυμμένους νερόλακκους τῆς πρωϊνῆς βροχῆς. Κι ὄλα, ἡ ἀνασεμιὰ τῆς νύχτας και τὸ λιθάνι ἀπὸ τις φυλωσιές, οἱ ἀχιτίδες τοῦ φεγγαριοῦ πού κρέμονται κεντητὲς μέσ' ἀπὸ τὰ κλαδιά, σὴν τέλια, τὰ νερά πού ξαφνιαζονται και τινάζουν σπιθάτη διαμαντόσκοπη γύρω στὰ πέταλα τ' ἀλόγου, πλέκουνε τὸ μαγνάδι μιᾶς ζωῆς ἀπόκρυφης, παραμυθένιας εὐδαιμονίας. Ἐτσι περνᾷ τὸ μαγεμένο δάσος — θυμάσαι; — και τὸ βασιλόπουλο στὰ χειμωνιάτικα παραμύθια τῆς βᾶγιας...

Κυματερὲς σὴν τοὺς ἀχνούς τοῦ ὄρθρου οἱ νεράιδες, ἀπιαστα γυμνά κορμιά, λαμπαδιάζουν σελαγίζοντας μετὰ ξέπλεκα μαλλιά, γαλάζια. Εἶναι τὸ μεσονύχτι, ὄρα μυστικὴ. Μέσα στὸ χορτᾶρι, ἡ λαμπυρία ἀνάθει και σὴνει, σημάδια μαγικά. Στοὺς γέριους κορμούς τῶν δέντρων χέρια ἀπαλά, ἀχνοδάχτυλα, ἔρχονται ν' ἀκουμπήσουν τοὺς ροδαλοὺς καρπούς. Στενάζει παθιάρικα τὸ θυμάρι κάτω ἀπὸ πόδια φευγαλέα και γυμνά· πίσω ἀπὸ τοὺς θάμνους, πράσινα σὴν τὰ νερά τῶν βάλτων μάτια κοιτάζουν στυλὰ τὸν καθαλάρη πού περνᾷ. Στὴν πηγῆ, στὸ κεφαλᾶρι τὸ κρυμμένο ἀνάμεσα στὰ σκέλια τοῦ γεροπλάτανου, ἤρθε νά σταματήσει τὰ βήματά της ἡ ζωθιά, κι ἀναγερμένη στὸν κορμό, μετὰ ἀνίσκιωτο κορμί λυμένο ἀπὸ τὸν πόθο, ἀγναντεύει τὸ παλληκᾶρι πού περνᾷ ἀνέμελο. Γύρω, πίσω, μπρῶς, παντοῦ, τὸ στοιχειωμένο δάσος ἀνταρτίζεται, ξυπνάει· τὸ κάθε τι πού κρύβει μὴν ἀπόκρυφη ζωὴ ἀναδεύεται. Ἀναθυμοῦνται και σιγοσφυρίζουν νοσταλγικά τὴν ἀνοιξιάτικη μουσικὴ τῶν χλωρῶν φύλλων τὰ γυμνωμένα ἀπὸ τὸ φθινόπωρο κλαδιά. Ὅμως ὁ καθαλάρης μετὰ τὸ μαῦρο ἀστράπόματο φαρι δὲ στέκεται, περνᾷ.

Είναί τὸ μεσονύχτι, ὦρα μυστική. Αὐτὸν ὄμως τὸν καρτερεὶ ἐκεῖ - κάτω, πίσω ἀπὸ τὴν ἀχνίνη μαγγανεία τοῦ φεγγαριοῦ, μιὰ πριγκηπέσσα γαλανή, σωμαίνοντας. Καὶ πάνω ἀπὸ τὸ φιλιτισένιο μέτωπό της, τοῦ γνέφει σελαγίζοντας, τὸν προσκαλεῖ, τὸ λαμπερὸ ἀστέρι.

Ἐφτασε στὴν Καλαμάτα προχωρημένο τὸ πρωτῆ.

Εἶταν μέρα αἴθρια. Πάνω ἀπὸ τὸν ἀφράτο κάμπο ἀνέβαιναν ἀργολυώνοντας οἱ τελευταῖοι ἀγνοί, χλιαρὸς κ' εὐχάριστος εἶταν ὁ ἀέρας, ἀνασεμιὰ τῆς Μεσογείου θηλυκιά. Ἀπὸ μακρὰ, ὁ Νικηφόρος, ἀναζητώντας μὲ τὰ μάτια του τὸ κάστρο, τὸ εἶχε ξεχωρίσει νὰ προβάλλει πάνω ἀπὸ τὰ σπίτια, χαμηλὸ κ' ἤρεμο, στεφανώνοντας ἕνα χωματοβουνί. Δὲν εἶχε, ὄχι, τὴν πολεμόχαρη ἀγριὰδα τοῦ Ἀναπλιοῦ, δὲν εἶχε τὸ ὄλο φοβέρια ἀεροζύγισμα τῆς Βελιγροστῆς καὶ τῶν ἀπρόσιτων δυναμαριῶν ποῦ ἀπάντησε στὸ δρόμο. Φρόνιμο κι ἀρχοντικό, μὲ τὶς ὀδοντωτὲς τάπιες του σὰν κρουστὴ δαντέλλα, κούρνιαζε καταδεχτικὰ ἀνάμεσα στὰ συναγμένα γύρω του σπιτάκια.

Ἡ καρδιά τοῦ νέου χτύπησε ζεστά. ὦ, ναί! Αὐτὸ εἶταν τὸ ταίριαστὸ παλάτι μιᾶς γυναίκας. Ἐδῶ, στὴ θερμὴ τούτη χούφτα τῆς εὐλογημένης γῆς, δὲ μπορεῖ ποτὲ ἕνα πλάσμα τρυφερὸ νὰ νιώθει τὸν ἑαυτὸ του ἔρημο. Τάχυνε τὸ βῆμα τοῦ φαριοῦ καὶ μπῆκε στὴν πολιτεία.

Μέσα στοὺς σερπετοῦς δρόμους, στ' ἀκανόνιστα σπίτια, στοὺς διαβιάτες, ἔχασε γρήγορα τὴν κατεύθυνσή του. Ἀπορημένος, ἀναζητοῦσε τώρα τὸ κάστρο καὶ πᾶς δὲν τὸ ἔβλεπε. Τί εἶχε γίνει; Τραβούσε στὴν τύχη, δίχως νὰ ὀδηγᾷ τ' ἄλογό του. Ἡ πολιτεία σιγοβούιζε γύρω ἀπὸ πλήθια κ' ἐργατικὴ ζωὴ. Στὰ μαγαζιά μέσα, τὰ χαμηλὰ καὶ τρυπωμένα ζερβόδεξά του, οἱ μαστόροι δουλεύανε χτυπώντας τὰ σφυριά, πρσιόνιζοντας, ράβδοντας, σκυμμένοι. Ἐνα πλῆθος παράταιρο διασταυρωνόταν στὰ στενορρόμια, Ρωμιοὶ καὶ ξένοι, βουργησέοι, βιλάνοι, ἔμποροι, ναυτικοί, γυναῖκες, φραγκοκαλόγεροι, κλέρηδες, ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων. Ἡ εἰκόνα τοῦ εἶταν γνωστή, τοῦ θύμιζε τ' Ἀνάπλι. Ξεχώρισε τοὺς Ἑβραίους μὲ τοὺς μακρσοὺς τζουμπέδες τους καὶ τὸ λιπαρὸ γένι, τοὺς Βενετσάνους μὲ τὶς ἀκριβὲς στόψες, κάποιους βουργησέους Φράγκους ποζάτους, μὲ καπέλλα ἀλλόκοτα, φανταχτερὰ σὰν τεράστια λουλούδια ποῦ πέφτουν πλισσεδωτὰ στὸν ὦμο, φέρνουνε γύρω τὸ λαϊκὸ κι ἀναρρίχονται πάλι πίσω, στὴ ράχη. Τὰ σκυλιὰ σκαλίζανε στὰ ρεῖθρα τὶς κοπριές, τὰ πουλερικὰ μπαινιδεγαίνοντας λεύτερα ἀπὸ αὐτὴν σὲ δρόμο φερακίζανε κακαρίζοντας μπροστὰ στὰ πόδια τοῦ ἀλόγου. Μουλάρια σταματημένα μπροστὰ σὲ πόρτες, δεμένα πρόχειρα στὰ κοράκια τῶν τοίχων ἴσαμε ποῦ νὰ βγεῖ ὁ χωριάτης ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸ, μπερδεύαν τὰ σκονινιά τους καὶ προγκάγανε, κλωτσούσαν τὸνα τ' ἄλλο. Ὅλο τοῦτο τὸ πλῆθος, ἀνθρώποι καὶ ζῶα, ἀνάκατα, συνωστιζόταν ἀδερφικά, πάσχιζε ὁμάδι γιὰ τὴ ζωὴ του. Καὶ μέσα στὴ χρυσὴ λιακάδα, ποῦ ἀχνίζε τὸν ἀέρα, ἀνέβαινε σύμπυκνος ὁ μπουχὸς ἀπὸ τὶς φωνὲς καὶ τοὺς θορύβους, ἡ μυρωδιὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ στάβλου, ἰδρώτας, χῶμα, ἀνασεμιὰ, ξυνάδα ἀπὸ φρούτα, χνῶτο κρασιοῦ, μπόχα μπαχαρικῶν, ἀχνη ζεστή ἀπὸ αἶμα πηχτό, ποῦ τὰναδίνουν φρεσκοσφαγμένα ζῶα.

Σὲ μιὰ πλατεία, μεγάλο πλῆθος εἶχε συναχτεῖ γύρω ἀπὸ ἕναν ἀνθρω-

πο ντυμένο παρδαλά, κίτρινα και κόκκινα, πού χοροπηδούσε. Ζύγωσε ο Σγουρός, άνεργος. Είταν ένας ζογκλάτορας κ' έπαιζε μ' έξη μπάλλες χρωματιστές. Τις έρριχνε στον άέρα με τó δεξί του, τις έπιανε στη σειρά με τ' άριστερό, και τούτο δλοένα, δίχως σταματημό. Οι καταποδιστές μπάλλες στρουφίζανε γύρω στο κεφάλι του ζογκλάτορα, σχεδιάζοντας στον άέρα φανταστική, πολύχρωμη ρόδα. Δίπλα του, δεμένη μ' άλυσιδα από τó πόδι του άφέντη της, καθότανε στον πσιινό της μια μικρόσωμη μαϊμού που τσάκιζε με τά σουβλερά δόντια της ένα καρύδι. Οι θεατές χασκάριζαν, την πειράζανε, τής πετούσανε καρύδια, μύγδαλα, τσόφλια. Κάποιοι τής ρίχνανε και πέτρες, ή τή φτύνανε. 'Ο ζογκλάτορας μάζεψε τις μπάλλες, έβγαλε από τó πέτσινο σακκούλι του τρία μαχαίρια και βάλθηκε τώρα να τά παίξει στον άέρα καθώς πριν τις μπάλλες. 'Ο Σγουρός τράβηξε πιδ πέρα.

'Ο δρόμος είταν μαλακά άνηφορικός, άραιωνε ο κόσμος. Σε μιάν άγκωνή, καθώς έκανε να στρίψει δεξιά, σταμάτησε. Μπροστά του, σε λίγη άπόσταση, είδε ξαφνικά να δρθώνεται ένα χτίριο δλότελα διαφορετικό από τ' άλλα. Είταν τειχί γερό, χοντρό, τετράγωνο, με πόρτα θολωτή. Ψηλά, στις τάπιες, έλαμψε ή λόγχη ενός φρουρού. Στάθηκε να κοιτάζει τή σφαλιστή βαρεία πόρτα με τις σιδερένιες λουρίδες που δένανε τά ξύλα συναμεταξύ τους, τόν πέτρινο πάνωθέ της μεγάλο θυρεό. Ξάφνου κατάλαβε, ή καρδιά του κόμπιασε. Είταν τó κάστρο.

'Ο άνθρωπος τών άρμάτων που σουλατσάριζε στις τάπιες στάθηκε, τόν περιεργάστηχε με τó μάτι.

—'Αλάργα! κράζει φράγκικα, με τραχειά φωνή.

Στάθηκε ακόμα λίγο, χανωνμένος, να κοιτάζει. Λοιπόν εκεί, πίσω από τά βαρεία τούτα πορτόφυλλα, βρισκόταν ή πριγκιπέσσα. 'Από δω είχε περάσει, από τήν πόρτα τούτη μπήκε, τó χώμα τούτο πάτησε. Του φαινόταν παραμύθι, θάμα. "Έφτασε λοιπόν κι αυτός! 'Εδω, στην πόρτα τή μεγάλη και σφαλιστή, είναι τó τέρμα του ταξιδιού του.

—'Αλάργα!

"Έρριξε μιá ματιá ακόμα, μακρόσυρτη, στα σιδερένια πορτόφυλλα κ' έστριψε τ' άλόγο του. Μηχανικά, άρχισε πάλι να κατηγοριζει. 'Ο κόσμος τόν ξανάζωσε πιδ κάτω, τόν συνεπήρε στο ρέμα του. Πέρασε από καινούργιες γειτονίες, αντίκρυσσε άλλα πρόσωπα, άλλα σπίτια, άλλους δρόμους. "Όμως δέν έβλεπε τίποτα τώρα, πήγαινε άσκοπα, άφαιρέμένος. Σ' ένα στενορρύμι, βρέθηκε ξαφνικά καθηλωμένος σύρριζα σε τóτχο ψηλό, πέτρινο. Γύρω του, τρέχανε σαν παλαβοί, σπρώχονταν, φώναζαν: "Ένα κύμα άνθρωπίνο τόν άρπαξε, τόν ξεκόλλησε από τ' άναγκαστικό του αντιστύλι και τόν έσυρε μπροστά. 'Ακολούθησε κλωτώντας δεξιά - ζερβά κείνους που στριμώχονταν πάνω στα πλευρά του άλόγου του. Ξεφώνιζαν γύρω, σήκωναν τις γροθιές, βλαστημούσαν. Δέν έδωσε προσοχή. Τράβηξε έτσι για κάμποσο μαζί τους, βρέθηκε σ' άλλο δρόμο, ύστερα σ' άλλο, και ξάφνου ξεμπουκάρησε, μ' έλη μαζί τήν πλέμπα, σε χώρο άνοιχτό.

Στάθηκε. Με μιá ματιá που έρριξε γύρω, κατάλαβε πώς έδω βρισκότανε στην άκρη τής πολιτείας. Χωράφια μεγάλα άπλώνονταν πέρα από τά σπίτια, περιβόλια, και πιδ κάτω, ανάμεσα σε ψηλά δέντρα, ή

ἄσπρη πλατεία κορδέλλα τῆς ξεροποταμιάς. Ὅμως τὸ μέρος τοῦτο τώρα δὲν εἶταν ἔρημο. Μεγάλο πλῆθος στεκόταν συναγμένο ἐκεῖ, λαὸς πού μερμηγκιαζε καὶ πύκνωνε ὀλοένα. Ἀπὸ τ' ἄλογό του πάνω ὁ Σγουρός ξεχώρισε τὸ κέντρο τῆς κοσμοσυρροῆς. Εἶταν ἓνα πλάτωμα χτιστό, τετράγωνο, ἴσαμε ἓνα μπόι ἀνθρώπου ψηλό. Καταμεσίς του ἓνα μαῆρι χοντρὸ στεκότανε μπηγμένο, ἔρθιο, καὶ στὴν ἀπάνω του ἄκρη εἶχανε καρφώσει ἄλλο, κοντό, ἔτσι πού νὰ κάνει γωνιά μὲ τὸ πρῶτο. Μιά τραβέερα λοξή στερέωνε τὸ κοντὸ μπράτσο στὸ μεγάλο κορμό. Ὁλάκερο τὸ σχῆμα τοῦτο, σὰ γράμμα τεράστιο, καθβαλιστικό, ξεκοβόταν μαῦρο στὸ θάμπος τοῦ αἵθριου οὐρανοῦ. Τ' ἀναγνώρισε ἀμέσως, τὸ εἶχε δεῖ καὶ στ' Ἀνάπλι νὰ ἔρθώνεται, ψηλά στὸ κάστρο : Κρεμάλα.

Τὸ ἀντιμάμαλο τοῦ κόσμου τὸν σπρώχνει πίσω, μαζί μὲ τ' ἄλογό του, σ' ἓναν τοῖχο. Πάσχισε νὰ κρατηθεῖ στὴ σέλλα, ὅμως δὲν εἶταν εὐκολο. Τ' ἄλγιο πρόγκαγε, φρούμαζε, γυναίκες τρομαγμένες σκλήριζαν γύρω. Τὸ βρῆκε φρονιμότερο νὰ πεζέψει : γιατί, τὸ κάτω - κάτω, νὰ τραδάει τὴν προσοχή ; Ἐπειτα, γύρω στὸ βάθρο τῆς κρεμάλας, εἶχε ἰδεῖ νὰ παιζογουλιζοῦν οἱ λόγχεις κάποιων ἀνθρώπων τῶν ἀρμάτων, κ' ἤξερε τώρα πῶς οἱ Φράγκοι δὲν ἀφήνουν σὲ ντόπιους ἄλογα. Πέζεψε κ' ἔδεσε τὸ δικό του στὸ κοράκι πού βρῆκε δίπλα του, πάνω στὸν τοῖχο.

Βουή πλατεία ἦρθε ἀπὸ πέρα, δεξιά. Γύρισε νὰ ἴδει. Ὅμως ὄλο : τώρα ὀρθώνονταν σὰ νύχια, πηδοῦσαν στὶς ράχες τῶν κοντινῶν τους. Πισωπάτησε, βρῆκε δυὸ - τρία σκαλοπάτια, ἀνέβηκε. Βρέθηκε ἔτσι στὸ κάδρο μιᾶς πόρτας κ' ἐνίωσε πίσω του ἄλλους, φιλοπερίεργους σὰν κι αὐτόν, πού κοιτάζαν σιγοκουβεντιάζοντας, στριμώχνονταν νὰ ἴδου. Ἀπὸ δεξιά, εἶχε ξεμπουκάρει ἓνα κάρρο πού πορευότανε τώρα ἀργά, σχίζοντας μὲ δυσκολία τὸ ἀναστατωμένο πλῆθος. Πάνω στὸ κάρρο τρεῖς ἀνθρώποι ταξίδευαν. Ὁ ἓνας εἶταν ἔρθιος, μὲ τὴ ράχη πρὸς τὸ ἄλογο φороυσε κουκούλα κόκκινη τῆς φωτιάς, μὲ μυτερὴ καὶ κρεμαστὴ ἄκρη. Ὁ ἄλλος, γονατιστὸς ἢ σωριασμένος — δὲν ξεχώριζες — ἄφηνε τὸ ξεσκούφωτο κεφάλι του, μὲ τ' ἀνακατωμένα σγουρὰ μαλλιά, νὰ τραμπαλίζει δῶθε - κεῖθε, σύμφωνα μὲ τὰ τραντάγματα τοῦ κάρρου. Εἶχε κοντὸ καὶ πυκνὸ γένι, ξανθό, ὅμως φαινόταν ἀκόμα νέος, καμμιὰ σαρανταριά χρονῶν. Δίπλα του τέλος, ἔρθιος καὶ κοιτάζοντάς τον, ἓνας παπᾶς ὀρθόδοξος στεκότανε, κρατώντας μικρὸ σταυρὸ στὸ χέρι του.

Γύρω στὸ κάρρο, πήγαιναν συνοδία πεντέξει ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων. Οἱ λόγχεις καὶ τὰ κράνη τους ρίχνανε λάμψεις ἀσημιωτὲς ἀνάμεσα στὸν κουρελὴ λαὸ πού στριμωχνόταν καὶ κρουνέλιαζε σὰ πλάγια.

Καθὼς περνοῦσαν ἀγνάντια τώρα στὸ Σγουρό, ζυγώνοντας στὴν κρεμάλα, κάτι σὰ λυγμὸς βαρὺς ἀκούστηκε πίσω, στὸ σκοτεινὸ βᾶθος τοῦ σπιτιοῦ. Γύρισε τὸ παιδάριο, ὅμως τὰ πρόσωπα πού στέκονταν γύρω του φράζανε τὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας. Κατάλαβε ὡστόσο πὼς βρισκόταν στὸ κατώφλι ἑνὸς μαγαζιοῦ, κρασοπουλεῖδ ἔμοιαζε, κ' οἱ ἀνθρώποι πού εἶχανε πιάσει τὴν πόρτα εἶτανε σχετικοί : πελάτες, ἀφεντικὸ καὶ δοῦλοι. Ξεχώριζε μηχανικά τις κουβέντες τους, τὸν κατατοπίζανε στὸ θέαμα πού ἄρχιζε νὰ ξετυλίγεται ἀντίκρυ. Ὁ κατάδικος εἶτανε ντόπιος, χωριάτης ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα, κάποιος χωριὸ ἐδῶ γύρω.

Σέργιο τονε λέγαν. Ὁ κόκκινος ἄνθρωπος μὲ τὴν κουκούλα, μπόγιας τῶν Φράγκων. Ὅσο γιὰ τὸν παπά, τὸ καταλάβαινε καὶ ὁ ἴδιος, συνόδευε τὸν ἐτοιμοθάνατο, κατὰ τὰ θρησκευτικὰ συνήθεια, στὶς τελευταῖες του στιγμές. Πληροφορήθηκε ὡστόσο ἀπὸ τοὺς διπλανοὺς του ὁ Σγουρός πὼς τὸν κατάδικο τὸν παράστεκε παπάς Ρωμιὸς γιατί οἱ Γιαννισῶτες εἶναι Σλαῦοι κ' οἱ Σλαῦοι ἔχουν τὸ ἴδιο δόγμα μὲ τοὺς Ρωμιούς.

— Τί φταίξιμο ἔχει καὶ τὸν κρεμᾶνε; ρώτησε.

Τοὺς εἶδε νὰ τὸν κοιτάζουν βουβοί. Δυσκολεύονταν νὰ τοῦ ἀποκριθοῦν. Κάποιοι γύρισαν τὰ μάτια τους ἄλλοῦ κ' ἔνας ἄντρας θεόρατος, μὲ πρόσωπο ἀθλασμένο, ρώτησε ἀντὶς γιὰ ἀπόκριση:

— Ξενομερίτης εἶσαι, χριστιανέ;

— Ξενομερίτης.

— Γι' αὐτό, ἔκανε καὶ βουβάθηκε σὰν τοὺς ἄλλους.

Τοῦ φάνηκε παράδοξο. Κοίταξε ἔξω κ' εἶδε τὸ κάρρο πού ἄραζε τώρα δίπλα στὸ χτισμένο βῆθρο, τὸ λαὸ πού στριμωχνόταν γύρω μουγκρίζοντας, καὶ τοὺς ἀρματωμένους τοῦ σηκώνανε τὰ κοντάρια καὶ κοπανοῦσαν μέσα στὸ σωρό. Γιὰ λίγες στιγμές δὲν κατάλαβαινε τί γινότανε, γιατί ἄργοῦνε νὰ κατέβουν ἀπὸ τὸ κάρρο. Οἱ διπλανοὶ του εἶχαν σωπάσει πιά, ἔνιωθε νὰ κοιτάζουν ἀπληστα, μὲ κρατημένες τίς ἀνάσες τους. Ὁ γιγαντώσωμος ἄντρας ἀναστένανε βαριά καὶ κάτι ἔβρασε στὸ λαρύγγι του μέσα, σὰν οὐρλιασμα πνιγμένο. Πιὸ μέσα, στὸ σκοτάδι, πάλι ἀκούστηκε κάτι σὰν ἀναφυλλητό.

Ἀντίκρυ, οἱ ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων εἶχαν καταφέρει τώρα ν' ἀδειάσουν λίγο τόπο γύρω στὴ σκαλωσιά. Ἡ βουή τοῦ ὄχλου ὡστόσο πέρσευε, σκόνη ἀνέβαινε ἀπὸ παντοῦ, θειαφίζοντας καὶ θολώνοντας τὸν ἀέρα. Ὁ μπόγιας κατεβαίνει μὲ προσοχὴ ἀπὸ τὸ κάρρο, τραβώντας μαζί του τὸν κατάδικο ἀπὸ τὰ σκοινιά πού βρίσκονται περασμένα στὸ λαιμό του. Πηγαίνουνε κ' οἱ δυὸ πισωπατώντας σὰν καθούρια, μὲ βήματα ὑπολογισμένα. Εἶναι κάτι παράδοξο, ἀνάποδο καὶ γελοῖο αὐτό, σὰ νὰ παίζον ἕνα παιχνίδι ἀλλόκοτο οἱ δυὸ τους, ἄχαρο χωρατὸ γιὰ τετράποδα, ὄχι γι' ἀνθρώπους. Ἔτσι ἀνέβηκαν, πισώκωλα, τὰ στενά κι ἔρθη σκαλοπάτια, ἔτσι στάθηκαν πάνω στὸ πλάτωμα, μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου.

Τὸ πλῆθος κραταίει τὴν ἀνάσα του. Σ' ὄλο τὸ πλάτος τῶν χωραφιῶν μιὰ μουγγαμάρα ἔπεσε, βαρειά, πυκνὴ ἀπὸ χτυποκάρδια, ἀνυπομονησία, λαχτάρες κρυφές, τυφλὴ περιέργεια, σκοτεινὴ κι ἀβάσταγη δίψα. Τὰ μάτια πού καρφώνονταν στὸ μικρὸ πλάτωμα ἀντικαθρέφτιζαν γυαλίζοντας τὸ μικρὸ σύμπλεγμα τῶν τριῶν ἀνθρώπων. Πέρσευε ὁ πόθος, πλάνταζε, στέγγωνε τὸ βλέμμα.

— Τώρα... Τώρα... μουμούρισαν γύρω οἱ θεατές, σὰ μέσα τους, πασχίζοντας νὰ πνίξουν τὴν ἀνυπόμονη λαχτάρα πού τοὺς φούσκωνε ἴσαμε ἀπάνω, στὸ λαιμό.

— Κοίτα! τοῦ σιάζει τὴ θηλειά...

— Δὲ βιάζονται καθόλου.

— Μὰ γιατί ἄργοῦν; γιατί;

— Βασταίει καλά, δὲν τᾶχει χάσει.

Ἡ τελευταία τούτη παρατήρηση εἶταν γιὰ τὸν κατάδικο. Κι ἀλη-

θινά, μ' ελο πού μέσα στο κάρρο ξμοιαζε κερωμένος, άλαλος και σ' εγκατάλειψη τέλεια, από τή στιγμή πού πάτησε τὸ πρῶτο πέτρινο σκαλοπάτι, από τότε πού ένιωσε τὰ μάτια δλου τοῦ δχλου καρφωμένα πάνω του, ὁ μελλοθάνατος λές και τενώθηκε. Ἔστησε τὸ κορμί του, σήκωσε τὸ κεφάλι του, και τὸ χλωμό του πρόσωπο φωτιζόταν τώρα άπλετα από τὸν ήλιο. Ἡ απόσταση δέν εΐταν μεγάλη, ὁ Σγυρὸς ξεχώριζε άνετα τὰ χαρακτηριστικά του. Εΐχε μέτωπο κοντὸ και φαρδύ, μύτη πλακουδῆ, μάτια χωνευτὰ και χεΐλη λεπτά, σφιγμένα. Τὸ άκανόνιστο ὠστόσο τοῦτο πρόσωπο εΐχε ἕνα νόημα δικό του, δυνατὸ, μιὰ νοστιμάδα πού σου κινούσε τὸ ένδιαφέρον και τή συμπάθεια. Στὰ γερά του μῆλα χρύσιζε ὁ ήλιος, και τὸ ξανθὸ γένι, τὸ άκουρο, χαΐδευε μ' άπαλή σκιά τὸ γυμνὸ λαιμό.

Κάτι σὰ σπηλιάδα δρομαΐα πέρασε πάνω στὰ κεφάλια τοῦ δχλου πού κοιτάζε. Σάλεψαν πέρα-δῶθε, κυμάτισαν και στάθηκαν πάλι, τενωμένα. Στὸ πλάτωμα εΐχαν άνέβει δυὸ βοηθοί, σηκώνοντας μιὰ σκάλα. Τὴν άκούμπησαν στὸ ὄρθιο μαδέρι, βεβαιώθηκαν πὼς πατάει καλά και στάθηκαν ζερβόδεξα νὰ προσμένουν. Ὁ μπόγιας τότε, πισώκωλα πάντα, κρατώντας από τὰ σκοινιά τὸν κατάδικο καθὼς κρατᾶνε τὰ βόδια, άρχισε ν' άνεβαίνει άργά. Μαζί, πισωπατώντας, έρχόταν κ' εκείνος, μόνο πού τὰ χέρια του εΐτανε πισάγκωνα δεμένα, και τοῦτο έβλεπες πὼς τὸν έμποδίζει, εΐταν ὀλοφάνερο. Ψαχουλευτὰ τὸ ποδάρι του έβρισκε τὸ κάθε σκαλί, στεριωνόταν καλά, δοκίμαζε, προτοῦ σηκώσει τὸ κορμί του, γιατί φοβόταν μὴν παραπατήσει, μὴν πέσει και τσακιστεΐ. Ἔτσι άνέβηκαν, άφόρητα άργώντας, ἴσαμε άπάνω. Ἐκει, ὁ μπόγιας σταμάτησε, άγγιξε στὸν ὦμο τὸ συνοδοιπόρο του, νὰ τοῦ δώσει νὰ καταλάβει πὼς εΐχαν φτάσει τέλος. Γιατί εΐχε πάλι σηκώσει τὴ φτέρνα του ὁ κατάδικος, ψαχούλευε νὰ βρεΐ τὸ παραπάνω σκαλοπάτι, κι εταν κατάλαβε πὼς εΐταν ἴσαμ' ἔδῳ, κάτι πολὺ γερὸ θὰ κόπηκε μέσα του. Εΐδες τὸ λυγισμένο πόδι του νὰ κατεβαίνει πάλι άργά, άπρόθυμα, κ' ένιωθες σὲ τούτη τὴν άπλή κίνηση ἔλη τὴν πίκρα, τὴ ραγισμένη ἔλπίδα πού ἦ σκάλα δέν εΐναι άτέλειωτη και πὼς, κίβλας, ἔχει σωθεΐ.

Γοργά, μ' ὠραΐα δεξιούση, ὁ μπόγιας εΐχε πετάξει: στὸ μεταξὺ τὶς άκρες τοῦ ζευγαρωτοῦ σκοινοῦ πάνω από τὸ μπράτσο τῆς κρεμάλας, τὶς τύλιξε, τὶς έσφιξε, τὶς ἔδεσε γερά διπλὸ κόμπο. Εΐταν μιὰ χαρὰ γιὰ τὸ μάτι νὰ βλέπεις πόσο τέλεια τὴν ἔξερε τούτη τὴ δουλειά και τί δεξιότηνης πού εΐταν. Δὲ χασομέρησε. Ξαφνικά, σὰ ζωὸ πού ἔχει στήσει καρτέρι και πού τὸ μάτι του κόβει, κοπανάει μὲ τὸ γόνατο σκουντιά γερὴ στὰ νεφρὰ τοῦ κατάδικου κ' εκείνος τρομαγμένος τινάζεται σὰ μπόγος στὸ κενό. Ὁ μηχανισμὸς δούλεψε ταυτόχρονα, στὸ μωμέντο. Κύλησαν οἱ θηλειές, τεζάρισαν, τὸ κορμί τινάχτηκε μιὰ, δυό, μάκρυνε φανερά, ὕστερα τὰ πόδια σπαρτάρησαν, λές κ' ἤθελαν νὰ τινάξουν πέρα τὰ ποδήματά τους. Κι ελα μονομιᾶς σταμάτησαν. Ἄργά, νανουριστά, τὸ κουφάρι πῆγε κ' ἤρθε στὸν άέρα, άλαφροσαλεύοντας, και τὸ μεγάλο μαυρο δάχτυλο πού τὸ κρατοῦσε κρεμασμένο ξμοιαζε νὰ τὸ παΐζει αφαιρεμένο, σάν καδένα, νὰ τὸ ζυγιάζει μ' άτάραχο καμάρι καθὼς τὸ ψάρι ἦ πετονιά.

Ἄπό τὸ σκαλοπάτι του ὁ μπόγιας κρατοῦσε πάντα τὸ τρίτο σκοινί

τυλιγμένο στον καρπό του. Τὸ μαῦρο πράμα πού σάλευε ἐκεῖ - δὲν εἶταν ἀκόμα λεύτερο· τὸ τρίτο σκοινὶ ἔδενε ἀκόμα τὸν κατάδικο μὲ τὸ νοικοκύρη. Ἡ τελευταία φάση τοῦ ἔργου εἶχε γι' ἀπόλυτο πρωταγωνιστὴ τὸ μπόγια, εἶταν ἀφιερωμένη σ' αὐτόν. Οἱ θεατῆς τὸν εἶδαν νὰ πατάει μὲ τὴν ἴδια πάντα σιγουριά στὰ δεμένα χέρια τοῦ κρεμασμένου, ν' ἀμολιέται μαζί του στὸ σκοινί, σβέλτος, νὰ τὸν γραπώνει ἀγκαλιαστὰ καὶ νὰ κρεμάει πάνω του ὀλάκερο τὸ δικό του βάρος. Εἶταν πράξη φιλανθρωπίας τούτη, μαζί κι ἀσφάλειας, ἐγγύηση πὼς ὁ πνιγμὸς δὲν ἔμενε μισοτελειωμένος. Τὸ χοντρὸ σύμπλεγμα τῶν δυὸ ἀνθρώπων, τοῦ ζωντανοῦ καὶ τοῦ νεκροῦ, πού ἀεροζυγιάζονταν καθαλικομένοι σὰ χτήνη, πῆγε κ' ἤρθε, βαρὺ. Ὑστερα ὁ μπόγιας τέντωσε τὰ ποδάρια του κρατώντας πάντα μὲ τὰ μπράτσα ἀγκαλιὰ τὸν κρεμασμένο, πιάστηκε μὲ τὶς φτέρνες ἐπιθέξια ἀπὸ τὴ σκάλα, καὶ κατέβηκε ἀργά, ἀπολαβαίνοντας φιλήδονα τὸ θαυμασμὸ πού εἶχε προκαλέσει.

Κ' ἡ τελετὴ πῆρε τέλος.

Ἔοια τοῦτα τὰ εἶχε ἰδεῖ ὁ Σγουρὸς μὲ μάτια τεντωμένα, ἴσαμε τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια, κυριεμένος κι αὐτὸς ἀπὸ τὴν ξερὴ δίψα τοῦ γύρω ὄχλου. Πίσωθὲ του οἱ μαζεμένοι στὴν πόρτα σύρανε τὰ πόδια τους, ἀραίωσαν. Ἄκουσε δυὸ - τρεῖς ἀναστεναγμούς, κάτι σὰν πνιχτὸ κλάμα. Εἶταν γνωστοὶ τοῦ κατάδικου, μπορεῖ καὶ συγγενεῖς, αὐτὸ τὸ εἶχε ἀπὸ ὄρα καταλάβει. — Συχωρεμένους! εἶπαν. Γύρισε νὰ κοιτάξει καὶ τοὺς εἶδε ν' ἀποστρέφουν τὰ πρόσωπα χλωμοί, κανα - δυὸ τους δακρυσμένοι. Ὁ πελώριος ἄντρας εἶχε βγάλει τὸ κόκκινο σκουφὶ κ' ἔκανε τὸ σταυρὸ του μὲ χέρι τρεμάμενο. Κι καταμεσίς στὸ μαγαζί, χάμου στὸ πάτωμα γονατισμένος, κάποιος νέος ξανθογένης σὰν τὸ νεκρὸ, εἶχε τὰ μάτια του σφαιλιστά, πλεγμένα τὰ δάχτυλα πάνω στὸ στήθος του, καὶ προσευχόταν:

— Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. . .

Τὴν ἴδια στιγμή, μιὰ ξαφνικὴ κίνηση ἔγινε μέσα, οἱ κοντινοὶ στὸ Σγουρὸ παραμέρισαν, κι ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ μαγαζιοῦ ξεκινώντας ἕνας γέροντας ψηλὸς, σκυφτός, μ' ἄσπρα, κρουελιαστὰ γένεια, ἤρθε βιαστικὰ κατὰ τὴν πόρτα, σπρώχνοντας μπροστά του, ἀπὸ τὸν ὦμο, ἕνα μικρὸ ἀγόρι ἴσαμε ὀχτῶ χρονῶν. Τὸ παιδὶ εἶταν κίτρινο, κερωμένο. Ὁ γέροντας στάθηκε στὸ κατῶφλι, σήκωσε τὸ δεξί, καὶ δείχνοντας τὸ κουφάρι πού κρεμόταν ἐκεῖ - κάτω, εἶπε στὸ παιδὶ μὲ σταθερὴ, τραχειὰ φωνή:

— Βοσπόμνι!

Τὸ παιδὶ ἀπόμεινε νὰ κοιτάζει μαρμαρωμένο, μὲ μάτια μεγάλα, τὸ νεκρὸ.

Γύρισε ἀπορημένος ὁ Σγουρὸς στὸ διπλανό του, ἕναν κοκκαλιάρη νέο πού ἔμοιαζε ὁ πιδ ξένος ἐκεῖ μέσα ἀφοῦ τὰ μάτια του εἶχανε μείνει στεγνά.

— Εἶναι ὁ πατέρας καὶ τὸ παιδὶ τοῦ κρεμασμένου, τοῦ λείει ἐκεῖνος σιγανὰ στ' αὐτί, μαντεύοντας τὴν ἐρώτηση πού τοῦ ἀνέβαινε στὰ χεῖλη.

— Τί! εἶπε ὁ γέροντας στ' ἀγόρι; ρωτάει ὁ Σγουρὸς.

— « Βοσπόμνι » πού θὰ πεῖ στὴ γλῶσσα τους: Θυμήσου!

ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Ο μεσημέρι βρήκε τὸν Σγουρὸ καθισμένο μέσα στὸ ἴδιο ἐκεῖνο μαγαζί, μὲ τοὺς ἀγκῶνες ἀκουμπισμένους πάνω σ' ἓνα τραπέζι. Μπροστά του βρισκόνταν δυὸ ἄδεια σκουτέλια, ἓνα μουρχοῦτι κοντόγεμο. Πίσωθὲ του, τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο ἄφηνε νὰ φαίνονται τὰ μεγάλα χωράρια, ἡ κρεμάλα, ὁ κόσμος ποὺ βολτάριζε καὶ τὴν περιεργαζόταν. Πήγαιναν κ' ἔρχονταν, ἔφερναν βόλτες γύρω στὸ πέτρινο πλάτωμα, σὰν κοπρόσκυλα ἔξω ἀπὸ χασάπικο, χάζευαν μὲ τὸ κεφάλι σηκωμένο, τὸ στόμα μισανοιχτὸ, ἓνα βλακωμένο χαμόγελο στὰ χεῖλη. Εἶταν χωριάτες διαβατικοὶ ἀπὸ τὴν πολιτεία, βουρghῆσοι ποὺ καμώνονταν πῶς πέρασαν ἀπὸ δῶ κατὰ

τύχη. Κ' εἶτανε καὶ γυναῖκες, νοικοκυράδες θεοφοβούμενες, δούλες ἀργόσχολες, κορίτσια τοῦ λαοῦ ποὺ χασκογελοῦσαν μὲ νάζι. Τὰ παιδιά, ξυπόλητη μαρίδα, χοροπηδοῦσαν γαυριάζοντας, πνηγγύριζαν, ἔβγαζαν τὴ γλῶσσα τους στὸν κρεμασμένο, μαῖμουδίζοντας τὸν οἰκτρό του μορφασμό, ἢ τὸν ἔδαζαν σημάδι μὲ τίς πέτρες. Τρία-τέσσερα κοράκια, μαυλισμένα ἀπὸ τὸ μυστηριακὸ κάλεσμα τῆς πείνας, ἔφερναν πλατειῆς βόλτες γύρω στὴν κρεμάλα, μὴ τολμώντας ἀκόμη νὰ ζυγώσουν, ἀνυπόμονα, νευριασμένα. Ὁ ξανθὸς ἥλιος, ποὺ εἶχε ψηλώσει, ἔρριχνε μαβὶ τὸν κορτὸ ἴσκιο τοῦ ξύλου πάνω στὰ κεφάλια τοῦ δῆλου καὶ χαμογελοῦσε στὸ πανηγύρι ἀγνά.

Στὸ κρασοπουλεῖδ μέσα, τὰ πρόσωπα τώρα εἶχαν ἀλλάξει. Ἐφυγαν οἱ συντοπίτες κ' οἱ σχετικοὶ τοῦ κατὰδικου, καὶ μπῆκαν οἱ πελάτες γιὰ τὸ μεσημεριανὸ φαί. Εἶταν ἐλάχιστοι, πεντέξη χωριάτες κ' ἔργατικοί, ποὺ ἔτρωγαν ξεμοναχισμένοι, ἀμίλητοι, μὲ τὴν αὐστηρὴ μελαγχολία τῶν δουλετάδων. Ὁρθὸς πίσω ἀπὸ τὸ τεζάχι ὁ μαλλιαρὸς γίγαντας μὲ τὰ χοντὰ μπράτσα — ὁ μαγαζάτορας — μετροῦσε πέρπυρα, τὴν εἰσπραξὴ τοῦ καπηλειοῦ. Τὸν κοίταζε ὁ Σγουρὸς ἀφαιρεμένος, κι ὁ νοῦς του κλωθογύριζε ἄλλοῦ.

Θάμπος καὶ πίκρα ἀνεξήγητη τὸν συνεῖχε. Λίγο πρὶν, σὲ τοῦτο δῶ τὸ τραπέζι, εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κάπελα τὴν ἱστορία τοῦ

κρεμασμένου. Εΐταν ἀπλή: Πέρα ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα, κατὰ τὰ βουὰ τῆς Μάινης, ἔχει τὸ καστέλλι τοῦ ἑνας Φράγκος καθαλάρως. Βγαίνοντας γιὰ νὰ κατέβει στὴ χώρα ἢ γιὰ νὰ πάει κυνήγι, νὰ σκοτώσει τὸν καιρὸ του, ὁ ἄρχοντας περνάει ἀπὸ σλαύνικο χωριό. Δὲν εἶναι πιά νέος οὔτε κι ἀπὸ τοὺς πρώτους τοῦ πριγκηπάτου, ὅμως οἱ ἀφεντάδες τὸν λογαριάζουν πολὺ γιὰ τὸ καστέλλι τοῦ βρίσκειται κοντὰ στὸ σύνορο τοῦ Μυτζηθρᾶ καὶ στέκεται σὰν εἶδος ἀκρίτας ἀγνάντια στοὺς Ρωμιούς, ποὺ εἶναι πάντα ἐπίβουλοι. Περνώντας λοιπὸν ὁ Φράγκος ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα, εἶχε ἰδεῖ ἀπὸ καιρὸ μιὰ κοπέλλα χωριανή, μικρὴ καὶ ὄροσομάγουλη, νὰ δουλεύει στὸ λαχανόκηπο, πίσω ἀπὸ ἕνα φράχτη. Τὴ λιμπίστηκε. Γι' αὐτόν, νὰ τὴν πάρει, δὲν εἶταν ζήτημα, δὲν εἶχε παρὰ ἔτσι νὰ κάνει, τὸ χέρι του ν' ἀπλώσει. Ὡστόσο, βέρος Φράγκος ἱππότης, καταπιάστηκε πρῶτα μὲ τὸ καλὸ. Πέρασε, ξαναπέρασε, τῆς χαμογέλασε, κράτησε τ' ἄλογό του. Ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ γίνονταν τὰ περάσματά του ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα, κ' ἡ ἀντίσταση ἢ σεμνὴ τῆς Σλαύας λὲς καὶ τοῦ σπιρουνίξε τὸ πάθος ὄλο καὶ πιὸ βαθιά. Τέλος, βλέποντας ὅτι τὰ καλοπιάσματα, ποὺ ξεσηκώνουν ἔτσι εὐκολὰ τὰ μυαλὰ στὶς Φράγκισσες, δὲ σαστίζανε τὴ δεκαεφτάχρονη Σλαύα, ἀποφάσισε μιὰ καὶ καλὴ νὰ ξεμπερδεύει. Κάποια νύχτα ἀσέληνη, τρεῖς ἀνθρώποι ἀπὸ τὸ καστέλλι ἄρπαξαν τὴ μικρὴ καὶ τοῦ τὴν πῆγαν.

Τὴν ξαναφέρανε στὸ σπίτι τῆς ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες. Εἶταν κίτρινη σὰν τὸ κερί, ἀναμαλλiάρα, τὰ μάτια τῆς εἶχανε πῆξει τεντωμένα, γεμάτα ἀλαλὴ φρίκη. Δὲν ἀποκρίθηκε τίποτα σ' ἔσα τὴ ρώτησε ὁ πατέρας τῆς, στάθηκε κρύα, ἄψυχη, στ' ἀγκαλιάσματα καὶ τὸν κοπετὸ τῆς μάνας. Ἐπесе ἄρρωστη, χαροπάλεψε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες. Τέλος, σὰν ξανασηκώθηκε, βγῆκε στὸ λαχανόκηπο κι ἄρχισε πάλι νὰ δουλεύει ἡσυχὰ κ' ὑπομονετικά. Ὅμως τὶς νύχτες τινάζετανε στὸν ὕπνο τῆς κ' ἔβγαζε κάτ' ἑφωνητὰ τρέλλα, οὐρλιάσματα ζώου ποὺ τὸ σφάζουν.

Ἐφτὰ μῆνες ἀργότερα, γέννησε ἕνα παιδί ξερὸ.

Τότε εἶναι πού, σὲ ὦρα ἀπονύχτερη, κοντὰ τὰ χαράματα, ὁ παπὰς τοῦ χωριοῦ, ταξιδεύοντας καθάλα στὸ μουλᾶρι του, βρῆκε σὲ λαγκαδιὰ μικρὴ ἕνα κουφάρι. Τὰ ὄρνια τοῦ εἶχανε ξεσκίσει μὲ τὰ νύχια τους τὸ πρόσωπο, τὰ ροῦχα του ὅμως δείχνανε πὼς εἶταν Φράγκος. Ὁ καθαλάρως τοῦ κοντινοῦ κάστρου λοιπὸν εἶχε χαθεῖ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες τώρα. Τὸν ἀνγχνώρισαν οἱ ἀνθρώποι του σὰν εἶδανε τὸ πτώμα.

Κ' οἱ Φράγκοι, ποὺ λογαριάζανε τὸν καστελλάνο πολὺ, γιὰ τὴν ἀκρίτας τους, οἱ Φράγκοι ποὺ πελεκᾶνε σύρριζα κάθε βλαστᾶρι ἀνταρσίας, ἔπιασαν τὸν Σέργιο, τὸν πατέρα καὶ φονιά, καὶ τὸν κρεμάσανε γιὰ παραδειγματισμὸ μέσα στὴν Καλαμάτα.

Καθόταν ἀφαιρεμένος ὁ Σγουρός, κι ὁ νοῦς του, μηχανικὰ δουλεύοντας, πάσχιζε νὰ βρεῖ ἕνα νῆμα, μιὰ συνέπεια, ἀνάμεσα στὶς εἰκόνας ποὺ στοιχειώανε τὴ θύμισή του. Ἀναθυμόταν τὴν πριγκηπέσσα ποὺ πρωτόδε στὴν πατρίδα του, σὰν ὄνειρο, τὴν πριγκηπέσσα ποὺ τὴν ξανάδε μέσα στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἐκεῖ - κάτω, στὰ βουὰ τῆς Μεσαρέας. Μελετοῦσε τὸ πρόσωπό τῆς τὸ σοβαρὸ καὶ γλυκὸ, τὸ σφαλισμένο μ' ἀρχοντική πίκρα στόμα. Πίσωθὲ του, δίχως νὰ γυρίσει, ἔνωσε τὸ μαθὴ ἴσκιό τῆς κρεμάλας ποὺ τὸν ρίχνει ὁ μεσημεριάτης ἥλιος στὸ χῶμα. Κι ἄ-

ναρωτιόταν πώς γίνεται τὸ ἓνα νὰ ὀδηγᾷε στ' ἄλλο, ἢ πριγκηπέσσα τοῦ ὄνειρου νὰ στήνει τὴν κρεμάλα τοῦ ὤμου μεσημεριοῦ, πώς μπορεῖ ποτέ, στ' ὄνομά της, ἀπὸ θέλησὴ της πές, νὰ γίνονται τέτοια ἀνόσια ἔργα...

Πίκρα καὶ θάμπος συνείχανε τὴν παιδιὰτικὴ ψυχὴ τοῦ Σγουροῦ. Κι ἀναρωτιόταν ἀκόμα, μὲ λαχτάρα κρυφὴ, ἂν τῷ ἔδωκε ἀλήθεια ἐκείνη, ἂν εἶχε γνώση τοῦ τί γίνεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους της, καὶ μήπως δὲ θάταν μιὰ ὥραία πράξι, μιὰ εὐκαιρία ἐξαίσιος, νὰ τρέξει νὰ τὴ βρεῖ, καὶ νὰ τῆς ἀνοίξει τ' ἀνύποπτα μάτια της.

— Κάτι σκεφτικός, λέει ἡ χοντρή, τριζάτη φωνὴ τοῦ κάπελα.

Εἶχε παρατήσει τὸ τεζάχι του, καὶ ξανάρθε μπροστὰ στὸ τραπέζι τοῦ Σγουροῦ σφουγγίζοντας μὲ μιὰ πατσαθούρα τὰ κοντόχοντρα δάχτυλά του. Τὸ ξένο παιδάριο φανερὸ πὼς τοῦ εἶχε ξυπνήσει τὴ συμπάθεια.

— Σκοτούρες, ἔ ;

— Ὁ Σγουρός ἐγενεψε πὼς ναί, ἀόριστα.

Κάθησε ὁ Καλαματιανὸς στὸ σκαμνὶ κι ἀκούμπησε τὸ μπράτσο του στὸ τραπέζι, τὴν ἄλλή του παλάμη στὸ γόνατο.

— Πούθε εἶσαι ;

— Ξενομερίτης.

— Δὲν εἶσαι ἀπὸ τὸ Μοριά ;

— Ὅχι.

Εἶχε μάθει τώρα νὰ κρύβει τὴν ἀλήθεια, νὰ ὑποψιάζεται· μὰ τὸ ἔκανε θεληματικὰ, γιὰ τοῦ τὸ εἶχανε πεῖ καὶ γιὰ τὸ βρῆκε πολλὰς φορὰς σωστό, ὄχι γιὰ τὸ προτιμοῦσε. Ὁ μαγαζάτορας τοῦ φαινόταν ἀγαθὸς ἀνθρώπος. Ὁ γνώριμος πόθος ν' ἀνοίξει τὴν καρδιά του ἀνέβαινε πάλι καὶ τοῦ φούσκωνε τὸ λαιμό.

— Καὶ πὼς ἀπὸ δῶ ;

— Ἐφαξε ἀπὸ τὸ βρεῖ, σαστισμένος. Τὸ ψέμα δὲν τὸ εἶχε πρόχειρο.

— Περαισιτικός, ἀποκρίνεται μὲ δυσκολία. Πάω σὲ κάποιο μοναστήρι.

— Μοναστήρι ; νὰ καλογερέψεις ;

— Ὅχι... Ἐχω συγγενὴ καλόγερο καὶ πάω νὰ τὸν ἰδῶ.

— Εἶναι μέσα, στὸ ἐσωτερικὸ τὸ μοναστήρι ; Ἐδῶ τὰ κοντινὰ τὰ ξέρω.

— Ναί, μέσα εἶναι, στὸ ἐσωτερικὸ.

Σώπασαν. Κοιτάζονταν, κι ὁ κάπελας χαμογελοῦσε μὲ τὰ φαρδεῖα, χοντρά του χεῖλη. Τοῦ φερόταν μὲ κάποια τρυφερότητα, σὰ νᾶχε νὰ κάνει μὲ μικρὸ παιδί.

— Καὶ θὰ μείνεις μέρες στὴν Καλαμάτα ;

— Ναί, ἔτσι λέω.

Πάλι σώπασαν. Ἡ περιέργεια τοῦ μαγαζάτορα εἶταν ἀδιαφύρετη, ἔδλεπε πὼς ρωτοῦσε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δένει τὴν κουδέντα.

— Βρῆκες ξενοδοχεῖο ;

Ἐαφηνικὰ τὸ παιδάριο ταράχτηκε. Ἀλήθεια, αὐτὸ δὲν τὸ εἶχε σκεφτεῖ ἀκόμα· ἔπρεπε κάπου νὰ κονέψει... Μηχανικὰ καὶ σύνταχα λογάριασε μὲ τὸ νοῦ του τὰ πέρπουρα ποὺ κρατοῦσε, εἶδε πὼς δὲν ἀπόμειναν πολλά.

— Ὅχι, δὲ βρῆκα ξενοδοχεῖο, κάνει σαστισμένο.

— Δὲ θὰ βρεῖς εὐκολά. Ἡ Καλαμάτα ἔχει μεγάλο σοῦρτα - φέρτα.
Ἐμπόροι, ναυτικοί, κλήρηδες, σπαθοφόροι...

— Τί νὰ κάνω;

— Μπορῶ νὰ σὲ βοηθήσω, λέει ὁ Καλαματιανὸς ἀφοῦ σκέφτηκε λίγο· ἔλα μαζί μου.

Καὶ σηκώθηκε.

— Νὰ πληρώσω πρῶτα τὸ φαί...

— Καλά, τὰ βρίσκουμε! Ἐδῶ δίπλα θάσαι.

Γέλασε ὁ κάπελας κάνοντας μιὰ πλατειὰ χειρονομία. Εἶταν ὁ πρῶτος καλοπροαίρετος ἀνθρωπος ποὺ συντύχαινε στὸ δρόμο του ὁ Σγουρὸς· οἱ τρόποι του εἶχαν ἕνα εἶδος ἀρχοντιάς. Τράβηξε πρῶτος, ἄνοιξε στὸ πίσω μέρος τοῦ μαγαζιοῦ κάποια πορτοῦλα καὶ κατέβηκε дуδ σκαλιά. Βρέθηκαν στὴ λιακάδα τοῦ μεσημεριοῦ, μέσα σὲ μεγάλη αὐλὴ πλακοστρωμένη.

Γύρω πλήθος σπίτια, μεγάλα καὶ μικρά, στριμύχωνονταν ἀκανόνιστα, παλιὰ τὰ περισσότερα, μὲ τοίχους βαμμένους παρδαλά. Ἐμοιάζε σὰ μικρὴ ἀδιέξοδη πλατεῖα. Οἱ καμάρες καθαλικεύονταν μπερδεμένες, ἕνα - дуδ χαλάσματα εἶχαν κατρακυλήσει καὶ φράζανε τὸ διάβα, κόττες βοσκούσανε στὴ λάσπη, πλατσουρίζοντας μέσα σ' ἀπονέρια τῆς μπουγάδας. Δεξιά, ἕνα μεγάλο ἀνοιγμα ἔβγαζε στὰ χωράφια.

Τὸ σπίτι ὅπου ἀνέβασε ὁ κάπελας τὸν Σγουρὸ εἶταν στενὸ, χωμένο ἀνάμεσα σὲ дуδ μεγάλα. Εἶχε μιὰ κάμαρα μεγάλη κάτω, μιὰν ἄλλη μικρὴ στ' ἄνωγι.

— Ἐ, Πελαγία! Τὸ παιδί ἀπὸ δῶ εἶναι δικό μας, λέει ὁ Καλαματιανὸς στὴ γριούλα ποὺ τοὺς εἶχε ἀκολουθήσει ἀπὸ τὸ κατώγι. Θὰ καθήσει σὲ τούτη δῶ τὴν κάμαρα, καὶ θὰ τὸ φροντίσει.

Συμφώνησαν τὸ νοῦκι. Δὲν εἶταν μεγάλο, θὰ τοῦ φτάνανε τὰ πέρπουρα ποὺ εἶχε στὸ περσοῦκι του, νὰ περάσει δεκαπέντε μέρες καὶ νὰ τῶρει στὸ μαγερεῖο, δίπλα. Τὰ πέρπουρα τῆς Μπιάνκας... Ποῦ νάξερε ἢ ἔρωτεμένη Γενθεῖζα, ἢ τόσο ἀγέρωχη, ἢ ζηλόφθονη, γιὰ τί σκοπὸ θὰ μεταχειριζόταν τὸ δῶρο τῆς ὁ καλὸς τῆς.

— Πράματα ἔχεις νὰ κουβαλήσουμε; ρώτησε ὁ κάπελας.

Ἐὐχι, ἔν εἶχε.

— Πάει καλά. Ἐγὼ γυρίζω στὸ μαγαζί.

Ἐκανε νὰ φύγει, ἔμως ὁ Σγουρὸς τὸν σταμάτησε στὸ κατώφλι, τοῦ ἔπιασε τὸ χέρι.

— Νάσαι καλά, τοῦ λέει μὲ διάχυση. Εἶσαι ἕνας ἀξίος ἀνθρωπος!

— Μπᾶ, κάνε δουλειά σου! Καθένας χρωστάει νὰ δίνει χέρι στὸ διπλανό του, ἔτσι δὲν εἶπε ὁ Χριστός;

— Πῶς σὲ λένε;

— Παντελεῖ.

— Ἐμένα Νικηφόρο· κ' εἶμαι ἀπὸ τ' Ἀνάπλι.

Τὸν κοίταξε παραξενεμένος ὁ κάπελας, θυμήθηκε πῶς λίγο πρὶν τοῦ εἶχε πεῖ ἄλλο, μὰ δὲ μίλησε. Μπορεῖ καὶ νὰ δικαιολόγησε τὴν ἐπιφύλαξη τοῦ ξένου. Ἐγενεψε μὲ τὸ κεφάλι του συγκαταβατικὰ καὶ βγήκε.

Ἡ γριά, μιὰ φουχτίτσα πλάσμα, ξερὴ σὰ φρύγανο, ἔφερε γύρω τὴν κάμαρα, συγύρισε πρόχειρα, τὸν ρώτησε μὴν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τί-

ποτα, και βγήκε έξω. Εΐταν άθόρυβη, λιγομίλητη και διακριτική. Αυτό, του άρεσε. Ή καρδιά του ζεστάθηκε ξάφνου, τεντώθηκε λυμένη. Κοίταξε γύρω την κάμαρα του χαμογελώντας, τó φτωχό κρεβάτι, την παλιά κασέλα, τά δυό σακμινιά. "Όλα τά πήρε από καλό, και για πρώτη φορά από τότε που ξεσιπώθηκε ένιωσε τον έαυτό του σέ περίγυρο φιλικό. Τό μοναδικό παραθύρι έβλεπε στή μεγάλη αύλή. "Εσκυψε κ' έκανε ν' άκουμπήσει, όμως κάτι σκληρό τον έμπόδισε στό στέρνο. Τραβήχτηκε πίσω με δυσαρέσκεια. Εΐταν ο κύλιντρος με τή γραφή του Σγουρομάλλη. "Αχ, ναι, είχε ξεστρατίσει! Πάει, άπίστησε στον πρωτοστράτορα. « Στό σενεσάλο Νικόλαο Σανταμέρη, στήν 'Ανδραβίδα » . . . Πούθε πέφτει ή 'Ανδραβίδα; θάσαι πολύ μακριά. Μά και κοντά νάσαι . . . "Όχι, νά φύγει από την Καλαμάτα δέ γινόταν. Τή γραφή τούτη τή στέλνει ο Σγουρομάλλης στον Σανταμέρη και δέ μπορείς να καταλάβεις τί σχέση έχει ο Ρωμιός άρχοντας του Μυζιθηρά με τó Φράγκο τής 'Ανδραβίδας. Κάτι άνώμαλο, σκοτεινό, ψυχανεμίζεται τó παιδάριο μέσα σ' όλα τούτα. Κάτι που δέν του φαίνεται πολύ τίμιο. Κι αυτός πρέπει νά κουδάλαι λοιπόν μαζί του την ύποπτη γραφή, και νά μñ ξέρει καν τί λέει μέσα . . .

"Έχωσε τó χέρι στήν τραχηλιά του, έπιασε τον κύλιντρο, τον τράβηξε έξω. « Δυό σταλαματιές αίμα » . . . "Άλλο και τούτο πάλι! Τί σου λέει μιá ματωμένη κι αδιάκριτη γραφή; Τή στριφογυρίζει στά δάχτυλά του, τήν κοιτάζει άπ' όλες τίς μεριές. Τίποτα, μοιάζει γραφή σάν όλες τίς γραφές. Ή βούλα του πρωτοστράτορα κρέμεται από μαύρη κορδέλλα, κόκκινη — αίμα πηγμένο . . . Τήν περιεργάζεται. Πάνω, έχει κεφάλι λιονταρίσιο, έκτυπο από τή δαχτυλιδόπετρα του Σγουρομάλλη. Νά την τσακίσει;

Στάθηκε δίβουλος. "Αν τή διαβάσει, θά καταλάβει άραγε τίποτα; Τί θά μπορέσει νά κάνει ή νά έμπόδισει; Τί ξέρει αυτός από τά πολιτικά του Μοριά; . . . Ποιός θά μπορούσε νά τή διαβάσει και νά τον φωτίσει; "Αν συμβουλευόταν τον καινούργιο του φίλο, τον κάπελα . . . Τό πράμα του φάνηκε άπόκοτο, παιδιάστικο. "Αχ! νάταν έδω τολάχιστον ο Ήλαρίωνας, εκείνος ο τετραπερασμένος . . . Μολοτούτο πρέπει νά τó πάρει άπόφαση, στον Σανταμέρη δέ θά τή δώσει τή γραφή, ή σάν τή δώσει, θάσαι ίσως άργά. Λοιπόν;

Ξάφνου μιá σκέψη άστράφτει στό νοϋ του. "Η καρδιά του άρχίζει νά χτυπάει άγρια, τά μηλιγγια του φουσκώνουν. Πώς δέν τó είχε ακόμα στοχαστεί!

Χυμάει, παίρνει τó ταμπάρο του που τó είχε πετάξει στήν κασέλα, σπρώχνει τον κύλιντρο στό άνοιγμα τής τραχηλιάς του, βγαίνει από την κάμαρα και ροβολάει τή σάλα. "Έκανε νά τρέξει στό στάβλο, όμως τó καλοσκέφτηκε, μετάνιωσε. Βγήκε πεζός.

Ρωτώντας, ξαναδρήκε εύκολα τó δρόμο του κάστρου. Τραβούσε τώρα με μεγάλα βήματα, ξαναμμένος. Ή σιδερένια πόρτα που άναθυμήθηκε, ή σφαλιστή, δέν τον έκανε νά διστάσει. Τώρα που θά παρουσιαζόταν για μαντατοφόρος, θά του άνοιγαν, ούτε λόγος . . .

Μεγάλα σύννεφα, σκοτεινά, σάν από μπαμπάκι βρώμικο, σωριάζονταν στον ούρανό τó φως του άπομεσήμερου έπιασε νά χλωμιάζει.

Μιά σκέψη ξαφνική τὸν ἔκανε νὰ κόψει ἄθελα τὸ φαρδὺ βηματισμὸ του :

Λοιπὸν ἔτσι, ξαφνικά, καὶ τόσο εὐκολα, θὰ βρισκότανε τώρα μπροστά της ; Ἐκανε δάκροτο ταξίδι, τράβηξε κάμποσα βάσανα, ἔλπισε, ἀπελπίστηκε, ὑπόφερε, κ' ἔτσι ἀπλὰ τώρα, λὲς καὶ πηγαίνει σὲ δουλειὰ κοινή, στὸ νοτάριο τ' Ἀναπλιοῦ νὰ ποῦμε, θὰ δρασκελοῦσε τὸ στερνὸ κατῶφλι καὶ θ' ἀπόσωνε τὸ μεγάλο του δνειρο ; Γιατί, τώρα, δίχως κὰν νὰ τὸ συλλογιστεῖ, ἔτσι τῶνιθε, πὼς τὸ ταξίδι του δάκροτο τὴν καστρόπορτα ἐκείνη εἶχε γιὰ μοναδικὸ σκοπὸ. Ψέματα εἶπε στὸν ἑαυτὸ του πὼς ξεκίνοῦσε γιὰ τὸ Μυτζηθρὰ καὶ γιὰ τὸ συγγενῆ του τὸν Σγουρομάλλη. Ἐνιῶθε τώρα πὼς γιὰ τὴν ἄγνωστη γυναῖκα ξεκίνησε, καὶ τ' ὄραμά της εἶχε μπροστὰ σὰ μάτια του σ' ὅλο τὸ δρόμο.

Κρυφά, κάτι σὰν ἀπόγευση πικρὴ, ἀλλόκοτη ἀποθάρρυνση, τοῦ πῆζει τὸ στόμα. Τὰ γόνατά του τὰ νιώθει μαλακά, ὁ ἥρωϊκὸς ἄνεμος ποῦ ξεσήκωσε τὴν ψυχὴ του ἔχει πέσει. Ἡ ἐξαίσια ἀπαντοχὴ ἔχει σωθεῖ. Ἄγνωρο εἶναι τὸ κατακάθι τοῦ δνειροῦ.

Ὡστόσο, μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ κάστρου ἢ καρδιά του κλώπησε δυνατὰ καὶ τὸ αἷμα του ἔφερε σύνταχα μιὰ βόλτα. Ἡ πόρτα τώρα εἶταν ἀνοιχτὴ, διαπλατωμένη. Δεξιὰ - ζερβά της πλήθος διακονιάρειοι, ἀρσενικοὶ καὶ θηλυκοὶ, στέκονταν προσμένοντες, σκεδρωμένοι. Μέσα, ὁ δρόμος ἀνέβαινε μαλακὰ ἀνηφορικὸς, ἔστριβε ἀριστερά, ἔκανε ἀγκωνὴ καὶ χανόταν. Δεξιὰ, εἶταν τὸ τειχί, ὁ περιφερειακὸς του δρόμος· πάνω, σεργιάνιζαν οἱ βιγλάτορες ἀρματωμένοι. Ἀπὸ βαθιά, μέσα, ἄκουγες νὰ γαβγίζουσε σκυλιά.

Δὲν εἶδε κανέναν ποῦ θὰ τὸν ἐμπόδιζε νὰ μπεῖ. Προχώρησε. Κάτω ἀπὸ τὴ στοὰ διασταυρώθηκε μ' ἕνα σεργέντη ποῦ κατέβαινε καθάλα. Τὸν ἀκολουθοῦσε ἕνας σκουατράτος πεζός. Δὲν τοῦ μίλησαν καὶ προσπέρασαν.

Σὰν ἔφτασε ὡστόσο στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου, κατάλαβε ἀπορημένος ὅτι στὸ καθαυτὸ κάστρο, δὲν εἶχε μπεῖ ἀκόμα. Ἡ πρώτη τοῦτη πύλη ἔμπαζε μονάχα στὸ πρῶτο μέρος τῶν τειχιῶν. Ἀριστερά, ἄλλο τειχί ὀρθωνόταν, ψηλότερο τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ μπεῖς ἔπρεπε νὰ περάσεις μιὰ σιδερένια καγκελόπορτα, νὰ στρίψεις δεξιὰ, ν' ἀνέβεις σκαλοπάτια ποῦ τὰ ἔβλεπες ν' ἀρχίζουν μονάχα καὶ χάνονταν στὸ πάχος τῆς χτισμένης πέτρας.

Ἐκεῖ, πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, κάποιος ἄλλος κόσμος ζοῦσε, διπλομανταλωμένος καὶ μακρυνός, μιὰ ζωὴ ἄγνωστη, ποῦ τὴ φύλαγαν ἄγρυπνα, ἀγριεμένα, τὰ σκυλιά.

Ἡ καρδιά του φούσκωσε μεμιάς, ξέχειλη ἀπὸ ξανακεντριζόμενον πόθο, ἀνυπομονησία, λαχτάρια.

— Ποῦ πᾶς, ἐσύ ;

Γύρισε, εἶδε ἕναν πανύψηλο ἀρματωμένο. Τὸν εἶχε ἀδράξει ἀπὸ τὸ μπράτσο μὲ τὰ σιδεροπλεγμένα δάχτυλα τῆς διχτάτης μάλλιας του, καὶ τὸν κολτάζε ἀπορημένος.

Σάστισε γιὰ μιὰ στιγμή, ὅμως θυμῆθηκε τὴ δικαιολογία του :

— Εἶμαι μαντατοφόρος.

— Τίνος ;

Σκέφτηκε.

— Τοῦ ἀρχοντα Σγουρομάλλη.
— Σγουρομάλλης... Σγουρομάλλης, κάνει ὁ Φράγκος δύσκολα προφέροντας τ' ὄνομα. Δὲν τὸν ξέρω.

Ἀπόρησε ὁ Σγουρός, μὰ δὲν ἔχασε τὴν ἐλπίδα.

— Ἐχω νὰ δώσω μιὰ γραφή.

— Σὲ ποιόνα;

— Στὴν πριγκηπέσσα.

Τὸν κοίταξε ὁ Φράγκος καλὰ-καλὰ, ἀμίλητος, τοῦ ἄφησε τὸ μπράτσο.

— Ὄλά! Γαλεράνο, κρᾶζει κάποιον ποὺ στεκόταν ἀγναντεύοντας ἀπὸ τὴν τάπια.

Ὁ Γαλεράνος γυρίζει ἀδιάφορος, κάνει δυὸ βήματα κατὰ ὄψω, τὸν πρόλαβε ὁμιῶς ὁ ἄλλος, καὶ τώρα οἱ δυὸ μαζί, μακριὰ ἀπὸ τὸν Σγουρό, σιγοκουβεντιάζουν.

— Θὰ δώσεις τὴ γραφή, λέει ὁ Γαλεράνος ζυγώνοντας τὸ παιδάριο, στὸν καντσιλιέρη. Ἀκολούθα με.

Καὶ τράβηξε πρῶτος κατὰ τὴν καγκελόπορτα.

— Ὅχι! Ἡ γραφή ποὺ κρατῶ δὲν πάει σ' ἄλλα χέρια ἐξὸν ἀπὸ τῆς πριγκηπέσσας. Ἐχω ἐντολὴ νὰ τὴ δώσω μονάχα σ' αὐτήν.

Ὁ Γαλεράνος στάθηκε, γύρισε. Τὸ μάτι του τὸν κοίταζε ὑποψιασμένο.

— Γιατί;

— Ἔτσι.

Σκέφτηκε λίγο ὁ Φράγκος.

— Ποῦ εἶναι τὴ ἡ γραφή;

— Ἐδῶ τὴν ἔχω.

— Καὶ δὲ θές νὰ τὴ δώσεις στὸν καντσιλιέρη;

— Ὅχι.

Ξαφνικὰ ὁ Φράγκος πάτησε ἓνα γέλιο χοντρό.

— Ἄντε μωρὲ Γραικὲ πανοῦργε! κάνει. Καὶ κόβοντας μεμιάς τὸ γέλιο, ἀπότομος: Φεύγα! λέει σπρώχνοντας τον ἀπὸ τὸν ὦμο. Δὲν ἔλειε σήμερα διακονιάρους ἢ κυρά μας!...

Σαστισμένος, δίχως νὰ καταλαβαίνει στὴν ἀρχή, ἀφέθηκε νὰ τὸν σπρώχνουν κατὰ τὴν πύλη. Ἐκεῖ, ξαφνικὰ, σταμάτησε, ἀνασείστηκε. Τί; Τὸν εἶχαν λοιπὸν περάσει γιὰ ζητιάνο!... Τὸ αἷμα τοῦ ἀνέβηκε στὸ κεφάλι, τὸν ζάλισε.

— Διακονιάρους; φωνάζει. Γιὰ ποιὸν μὲ περάσατε, μωρὲ θρασίμια;

Μὰ δὲν πρόλαβε. Τὸν σκούνησαν κ' οἱ δυὸ μαζί, γερά, καὶ χαμήλωσαν μπροστά του ἀπειλητικὰ τὶς λόγχες.

Ἄκουσε γύρω του τ' ἀσκέρι τῶν διακονιάρων νὰ χαχανίζει, μὲ στόματα ξεδοντιάρικα. Γύρισε, κοίταξε γύρω του, εἶδε τὸν ἑαυτὸ του ἀνακατεμένο μ' ὄλη τούτῃ τὴ λέπρα. Τὸν πῆρε ἡ ντροπή. Πνιγμένος, ἔσκυψε τὸ κεφάλι του, δάγκωσε τὰ χεῖλη του ἄγρια καὶ τραθήχτηκε μὲ βιάση πέρα.

Στὸν κατήφορο, ἔτρεξε. Κάτι χοντρὸ καὶ φουσκωμένο τοῦ φτεροκοποῦσε μέσα στὸ λαρύγγι. Ἐσφιγγε τὰ δόντια του γιὰ νὰ πνίξει τὸ λυγμό.

Στὴν πόρτα τῆς... Ζητιάνος.

ΑΠΑΝΤΟΧΗ

ΟΤΕ κατάλαβε πώς δὲν εἶταν, ὅπως τὸ εἶχε ἐλπῖσει, ὅπως τὸ εἶχε φοβηθεῖ, πολὺ ἀπλό.

Ἄπὸ τῆ μιᾶν ὑπερβολὴ ἢ ψυχῆ του, καθὼς τὸ συνήθιζε, ἔπεσε στὴν ἄλλη. Ἄπὸ τὴν ἀποθάρρυνση γιὰ τὸν ἀπρόβλεπτο τερματισμὸ τοῦ ταξιδιοῦ, κατρακύλησε στὴ δυσπιστία γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ γυναίκεια ἐκείνη ὑπαρξη, ποὺ λίγες ὥρες ἀκόμα πρὶν πλανιόταν ἀπικαστὴ μέσα στὴν καταχνιὰ τοῦ ὄνειρου, τοῦ εἶχε γίνει, δίχως νὰ τὸ καταλάβει πῶς, μὲ τὸ νὰ τὴ συλλογιέται τόσα χρόνια τώρα, ἀπίστευτα κοντινὴ κι ἀγαπημένη. Εἶταν ἡ συντροφιά κ' ἡ παρηγόρια τῆς ἐρημικῆς του ψυχῆς. Τώρα τὸ ἔδλεπε

πόσο τὴν εἶχε νιώσει δική του, γνήσια τῆς ψυχῆς του ἀδερφή, ἀναφαίρετη, ἱερὴ σὰν ἄγγελο προστάτη. Βαθιά του, μιὰ ὑπέρογη πεποίθηση εἶχε κρουσταλλῶσει μὲ τὸν καιρὸ, πῶς γνωρίζονταν ἀπὸ πάντα, πῶς εἶχαν βουβὰ οἱ δύο τους συνεννοηθεῖ, πῶς ἕρκος κοινὸς τοὺς ἔχει κρυφοδέσει. Καὶ τώρα τὸν ἀπόδιωχνε, καμωνόταν πῶς δὲν τὸν ξέρει, πατοῦσε τὸν ἕρκο τῆς καὶ μαδοῦσε βάνουσα, μὲ κρύα δάχτυλα, τὸ λευλουδένιο στεφάνι τοῦ μυστικοῦ τους γάμου.

Μεμιάς ὁ κόσμος ἔλος τοῦ φάνηκε ἀδειανὸς καὶ δίχως νόημα. Γι' ἄλλη μιὰ φορά, μὲ πείσμα τυφλό, ἀναγνώριζε τὸν ἑαυτὸ του ἀπατημένο. Ἔτσι ἔλοι τὸν εἶχαν γελάσει γύρω του, ἔλοι πάσχιζαν νὰ τὸν ταπεινώσουν. Ὁ περιγέλος τὸν εἶχε ζῶσει τσουχτερὸς ἀπὸ τὰ πρῶτα κιόλας χρόνια του, εἰρωνεῖα κρυφοδάγκωτη, ἐκεῖ - κάτω στὴν πατρίδα ἀπὸ τοὺς συντοπίτες, στὸ δρόμο του ἀπὸ τοὺς ξένους, στὸ Μυτζηθρὰ ἀπὸ τὸν Σγουρομάλλη, καὶ τώρα ἐδῶ. Σφαλάει τ' αὐτιά του κι ἀκούει ν' ἀνεβαίνει γύρω του, μπουχός, τὸ ξεδοντιάρικο γέλιο τῶν διακονιάρων. Ἡ εἰκόνα ἐκείνη στὴν καστρόπορτα, αὐτὸς ὁ ἴδιος ζωσμένος ἀπὸ τὸ σκουληκι τοῦ δρόμου, τοῦ φαίνεται συμβολικὴ. Ἀνταριάζεται ἡ ψυχὴ του καὶ σηκώνει ἐπανάσταση· ἔχθρα παράφορη, δίψα χαλασμοῦ τοῦ συνεπαίρνει τὰ φρένα.

Νὰ θερῖδὸ παχιδεμένο πῆγε κ' ἤρθε στὴν καμαρούλα τοῦ ἀνώγειου.

Τώρα κι αυτή φαινόταν σιχαμένη, ξένη, δίχως ζέστα κι άνεση, κι ως τού είχε πρίν χαμογελάσει. Ο δαιμονικός σαρκασμός τών ζητιάνων σεργιάνισμα του, παντού, λόχευε στις γωνιές, τρύπωνε στις χαραμάδες, ξεφύσκιε σφυριχτά, ανάσφα βρωμερή, μολυσμένη. Όλοι πάσχιζαν νά τόν λερώσουν, καθέννας τόν παραμόνευε νά τόν πιτσιλίσει με βούρκο, βάλτος άπέραντος είναι ή πλάση και σέ κάθε βήμα πού κάνεις βουλιάζεις και πιδό πολύ.

Νά, εκεί πίσω από τόν τοίχο τούτο, άνεμοδέρνεται ο κρεμασμένος. Τό βράδυ, κατεβαίνοντας, τόν σκεπάζει με σάβανο προδοτικό πού ούτε ανάπαψη θά τού χαρίσει ούτε από τά κοράκια θά τόν φυλάξει. Κοράκια, παντού στον ούρανό τής πλάσης φτεροκοπούν κοράκια. Τά μαυρα τους στόματα κρώζουν ξεφυσώντας χνώτο βρωμερό. Ένας άφέντης περνάει καθάλα στ' άλογο, ματιάζει ένα δόλιο τριαντάφυλλο τού φράχτη, κ' επειδή δέ μπορεί νά τό μυρίσει άν δέ ματωθεί, βάζει τ' άλογό του και τό ποδοπατάει. Μιά γυναίκα ευαίσθητη, με πρόσωπο Παναγιᾶς και μαρμαρένια, κρύα στήθια, στήνει με δάχτυλα γαντοφορεμένα τήν κατάρμαυρη κρεμάλα. Η πλέμπα γύρω χαχανίζει, στήνει πανηγύρι τρελλό, χοροπηδάει έρεθισμένη κι άπληστη γιατί δολίστηκε ψοφίμι. Φτεροκοπούν και κρώζουν τά κοράκια, εύφραίνεται, χοροπηδάει ο άνθρώπινος συρφετός. Κι ο ούρανος, άπάνω, λεκιάστηκε κι αυτός, κυλάει πελώρια σύννεφα αναμαλλιάρικα, καπνούς φαρμακερούς, από καζάνια πού κοχλάζουν ύποχθόνια.

Μέρες δλάκερες κλείστηκε έτσι στην κάμαρά του. Τό χέρι πού είχε άπλώσει για μιá στιγμή, ξεθαρεμένος, στον κόσμο, τό τράβηξε πάλι πίσω, τό έκρυψε φανατικά. Διπλοτυλίχτηκε ξανά, κουλουριάστηκε ή ψυχή του. Έβγαине έξω μονάχα για τό φαί ή για καμμιά περιπλάνηση νυχτερινή, μακριά από τά κατοικημένα μέρη. Η περηφάνεια του ή άδάμαστη είχε λαβωθεί, κ' ή λαβωματιά τόν έτσουζε, πονούσε. Ούτε με τόν Παντελή τόν κάπελα ξανοιγόταν πιά σέ κουβέντες, καθώς πρώτα. Κατέβαζε άγριεμένως, πάνω στο σκουτέλι του, τό κεφάλι, άποκρινόταν μ' άπρόθυμα, έχθρικά μουγκρητά.

Ο χειμώνας ώστόσο είχε μπει, έφτασε και σέ τούτην έδώ τή νότια και χλιαρή μοραίτικη άκρη. Ο κάμπος μαδήθηκε, άνεμοι σαρώσανε τίς δημοσιές, μπόρες ξεσπαζαν αναπάντεχες μέσα στην νύχτα. Άλλοτε πάλι ή βροχή έστηνε ελημερίς τό μοιρολόι της, πιάνοντας τό ίσο από βαθειά χαράματα και κανοναρχώντας ίσαμε τό βράδυ. Στο ίσόγειο, κάτω, ή Πελαγία έχει άνάψει τό τζάκι της τήν άκοος νά πηγαινοέρχεται ήσυχα, καρτερικά, σέροντας τά γεροντικά της βήματα. Ένα βράδυ, τόν είχε προσκαλέσει νάρθει κοντά της, νά πυρωθεί. Άρνήθηκε. Όστόσο, άνεβαίνοντας στην κάμαρά του, ένιωσε τόσο έρημος, τόσο άξιοθρήνητος, πού τό ξανασκέφτηκε δίχως νά τό θέλει.

Πάλεψε για ώρα με τή μισανθρωπία του. Τέλος, ζωσμένος από άνησυχία παράδοξη, μιάν ιδέα άλλόκοτη πού τού έχει περάσει πώς είναι άχρηστο στον κόσμο τούτο κουφάρι, έχθρικό στους ανθρώπους και βλαβερό, πήρε τήν άπόφαση, βγήκε στη σκοτεινή σκάλα και κατέβηκε άλαφροπατώντας στην κάτω κάμαρα, ντροπιασμένος.

Ζέστα γλυκειά τόν ύποδέχτηκε από τό κατώφλι. Η φωτιά σιγό-

τριζε, ανάλαφρη μυρωδιά από ρετσίνι λιβάνιζε στον αέρα. Μπήκε. Πάστρα και τάξη γύρω, δλα έλαμπαν' κάτι τὸ ἀνείπωτο σὰ γαλήνη και μύρο ἐκκλησιαῶς, βασιλικὸς, μέλι ἀπὸ φρέσκο κερί, βλογοῦσε στὴν ἀτμοσφαίρα. Ἡ γριούλα εἶχε ἀποκοιμηθεῖ στὸ θρονί της, μπροστὰ στὸ τζάκι. Προχώρησε κι αὐτὸς ἀθόρυβα και κάθησε. . . Ἐμεινε ἔτσι νὰ θωρεῖ τὴ φωτιά, ν' ἀκούει τὴ βροχή, δίχως νὰ σαλεύει.

Ἀπὸ τότε ξανάρθε, συνήθισε νὰ ἔρχεται. Βρῆκε τὴ δικαιολογία πὼς ἡ Πελαγία εἶταν καλόβολη, διακριτικὴ, δὲν πολυμιλοῦσε. Τὴν ἀκουγε γύρω του νὰ περπατᾷ μουγγά, σὰ ν' ἀλαφρότριζε, φρύγανο πὸν τὸ σέρνει ὁ βραδυνὸς ἀέρας. Συγύριζε τὸ νοικοκυριὸ της, ἔβαζε τὸ κάθε τι στὴ θέση του, ὕστερα ἐρχότανε φρόνιμα-φρόνιμα νὰ καθήσει στὸ θρονί της. Τὸν ρωτοῦσε ἂν θέλει τίποτα, ἀναστένιζε ἀπλοϊκὰ και κοίταζε μὲ μάτι τρεμουλιάρικο, ὑγρὸ, τὴ φλόγα. Τὸ συχνότερο, τὴν ἐπαιρνε ὁ ὕπνος ἐκεῖ-δὰ. Τότε, αὐτὸς, τὴν κρυφοκοίταζε' και τοῦ φαινόταν πὼς ὁ καιρὸς πισώστρεψε, πὼς κάθεται στὸ παραγῶνι τῶν παιδικῶν του χρόνων, πέρα-κει στὴν πατρίδα του, ἀντάμα μὲ τὴ βέργια.

Καλοσύνη πραϋντικὴ, γαλήνη εὐλογημένη, κατέθηκε σιγά-σιγά και πράβνε τὴν ψυχὴ του.

Μιά μέρα, μεσημέρι, ἐκεῖ στὸ καπηλειὸ τοῦ Παντελῆ πὸν ἔτρωγε, πῆρε τ' αὐτί του κάτι κουβέντες δίπλα, πὸν τοῦ ξύπνησαν τὴν προσοχὴ. Εἶταν Καλαματιανοὶ τῆς κάτω χώρας, φτωχολογιά, και κουβέντιαζαν σιγοτραδώντας τὸ κρασί τους.

— Ὁ Φράγκος ξεκαθάρισε τὴν Ἠπειρο.

— Ἐγινε λοιπὸν τὸ χατίρι τοῦ κύρ-Νικηφόρου.

— Ἀμὴ τῆς πριγκηπέσσας; Λένε πὼς αὐτὴ τὸ ζήτησε τοῦ μισσέρ Φλωρᾶν, νὰ δώσει χέρι στὸ θεῖο της τὸ δεσπότη.

— Τὸ ἔκανε γι' ἀγάπη της, ξέρω καλά, λέει δογματικὰ ἕνας ψηλὸς μὲ δεμένο μάτι και κεφάλι ἀλογίσιο, στητό.

Κοίταζε τοὺς συντρόφους του μὲ ὑπεροχὴ, κ' οἱ κουβέντες του, οἱ κοφτές, εἶχαν κάτι τὸ ἀναντίρρητο.

Δὲν εἶπανε τίποτα ἄλλο σ' βιλάνοι, γύρισαν τὴν κουβέντα. Ὅμως τὰ λόγια τοῦτα ἔκαναν τὸ δρόμο τους μέσα στὸ νοῦ τοῦ Σγουροῦ. Παραξενεμένος, ἔφαχνε νὰ πιᾶσει μιὰν ἀκρη, νὰ τὰ δέσει μὲ ὅσα ἴσαμε τώρα ἤξερε, και νὰ βγάλει συμπέρασμα. Ὁ Φράγκος στὴν Ἠπειρο! Ὁ θεῖος τῆς πριγκηπέσσας. . . Γι' ἀγάπη της. . . Κάποιο κενὸ μεσολαδοῦσε στὶς λιγοστές του γνώσεις γιὰ τὰ πράματα τοῦ Μοριαῖ. Κἀτι στὸ μεταξὺ εἶχε ἀλλάξει, πὸν αὐτὸς δὲν τὸ ἔμαθε. Κ' ἡ γραφὴ τοῦ Σγουρομάλλη. . . Μήπως εἶτανε τίποτα σχετικὸ;

Ταράχτηκε.

Ἐφυγαν σὲ λίγο οἱ κατωχωρίτες και μπήκανε στὸ μαγαζι οἱ δυὸ Σλαῦοι, ὁ γερο-Πέτρος και ὁ Φεντόρ. Ἐρχονταν ἐδῶ συχνά, τοὺς εἶχε ἰδεῖ ὁ Σγουρὸς πολλὰς φορὰς ὕστερα ἀπὸ τὴ μέρα τοῦ κρεμασμένου. Μὲ τὸν Παντελῆ τὸν Ζερβοχέρη εἶχανε φιλία, και, κάθε φορὰ πὸν θὰ κατέβαιναν στὴ χώρα, θὰ ξεπέζευαν ἔτσι κι ἄλλιῶς στὸ καπηλειό.

Ὁ κρεμασμένος δὲν εἶταν πιά στὴν κρεμάλα. Τὶς τελευταῖες ἡμέρες εἶχε ἀρχίσει νὰ μυρίζει βαριά, τὰ ὄνρια τὸν σφελιδιάσαν. Λοιπὸν οἱ Φράγκοι ξεκρέμασαν τὸ κουφάρι του και τὸ ἔρριξαν ἔξω ἀπὸ τὴν πο-

λιτεία, σὲ ρεματιά. Ἐκεί ἀπὸ τοῦ μάζεψαν ὁ πατέρας κι ὁ ἀδερφός του, τὸ πήρανε στὴ Γιάννιτσα νὰ τὸ θάψουν.

Ἐρχονταν πάντα λοιπὸν στὸ καπηλειὸ τοῦ Ζερβοχέρη οἱ δυὸ Γιαννιτσιώτες, ἀπιθῶνανε τὰ ψώνια τους ἐκεῖ, γυρίζανε πίσω νὰ τὰ πάρουν, κάθονταν νὰ ξαποστάσουν. Γιὰ νὰ ρθουν, περνοῦσαν κάθε φορὰ μπροστὰ ἀπὸ τὰ χωράφια ὅπου εἶχε στηθεῖ ἡ κρεμάλα τοῦ δικοῦ τους. Δὲν ἀλλάζανε δρόμο οὔτε καὶ τὸν καιρὸ πού τὸ κουφάρι ἀνεμιζόταν ἐκεῖ - πέρα, στὴν ἀκρὴ τοῦ σκοινοῦ. Στέκονταν μονάχα λίγες στιγμὲς ἀμίλητοι, καὶ τὸ κοίταζαν. Ὁ γέροντας στύλωνε τότε τὸ κορμί του ὀρθό, τὸ πρόσωπό του γινόταν πέτρα. Τοῦ ἀδερφοῦ τὰ μάτια θάμπωναν, λὲς κι ἀναρουφιόταν ἀκόμα πιδ βαθιὰ στὶς σκοτεινὲς γούδες. Στὸ βάθος ὅμως, πολὺ μακριὰ, ἀναθε μιὰ πράσινη σπίθα. Ξεκινούσε πάλι ὁ Φεντόρ, γιὰ νὰ μπεῖ στὸ μαγαζί, μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο, τὸ καμπουρωτὸ μέτωπο μπροστὰ, σὰ νὰ ἤθελε κάτι νὰ κουτουλήσει.

Πήρανε σήμερα τὸν Παντελῆ κατὰ μέρος καὶ κάτι σιγοκουβέντιασαν οἱ τρεῖς τους. Τὰ μούτρα τους εἶταν σκοτεινά, τὰ χεῖλη τους μόλις πού ἀλαφροπαίζαν. Μονάχα ὁ Πέτρος ὄρθωνε κατὰ τὸ συνθήειό του τὸ κορμί καὶ κάθε τόσο γύριζε τὸ κεφάλι μὲ τ' ἄσπρα ἀφράτχ γενεῖα γύρω του, κοίταζε μὲ μάτι ξάστερο τοὺς πελάτες.

Σὰ φύγανε γιὰ τὸ χωριό, ἦρθε ὁ Ζερβοχέρης ν' ἀκουμπήσει τὰ μαλλιαρὰ του χέρια στὸ τραπέζι τοῦ Νικηφόρου.

— Τί καινούργια ; ρώτησε τυπικά, ὅμως ἔδλεπε πὼς ὁ νοῦς του τρέχει ἀλλοῦ, τὸ μάτι του εἶταν ἀφαιρεμένο.

Κι ὁ Σγουρός δὲν εἶχε κέρφια γιὰ κουβέντα, ἀνησυχία μεγάλη τὸν ἔτρωγε ἀπὸ μέρες τώρα. Τὰ πέρπυρα σώνονταν, τὸ πρόβλημα πὼς θὰ κάνει, τί θὰ γενεῖ, τοῦ ἔτρωγε τὸ μυαλό. Θᾶπρεπε νὰ φύγει ; Ὅμως τέτοια λύση δὲν ἤθελε οὔτε νὰ τὴ συλλογιστεῖ καν. Καὶ στὶς πρῶτες ἀκόμα ἐκείνες στιγμὲς τῆς μεγάλης ἀποθάρρυνσης δὲν εἶχε βάλει μὲ τὸ νοῦ του τέτοιο πράμα. Κάτι ἀξεκαθάριστο καὶ σκοτεινὸ τὸν ἔδενε ἐδῶ, μ' αὐτὸ τὸν τόπο.

Κ' ἐπειτα, μαύρη μοῖρα ! Ποῦ νὰ πάει ; Στὴν πατρίδα του ; Εἶταν προγραμμαμένος. Στὰ χῶματα τοῦ Μεγάλου Δουκάτου τῶν Ντελαρὸς ποτὲ δὲ θὰ μπορέσει νὰ ξαναπατήσει τὸ ποδάρι του. Δὲν εἶναι γι' αὐτοὺς ὁ ροβολάτορας ; Ὁ ἄνθρωπος πού ἔκανε τὸ νυχτερινὸ ρεσάλτο μὲ τοὺς κουρσάρους τοῦ Ντελιούρια ; . . .

Κάθησε ὁ Ζερβοχέρης στὸ σκαμνὶ βαριά καὶ σφούγγισε τὰ δάχτυλά του μὲ τὴν πατσαβούρα.

— Βγήκανε πάλι ἀνθρώποι στὸ κλαρί, λέει βαρυανασιίνοντας. Μὲ τὸ χειμῶνα, ἢ πεῖνα πέρσεψε.

Δὲν ἀποκρίθηκε ὁ Σγουρός. Ὁ νοῦς του ἔτρεχε ξοπίσω ἀπὸ τίς δικές του ἔγνοιες.

— Ἀπὸ τότε βλέπεις πού ὁ πρίγκηπας ἔφυγε γιὰ τὴν Ἡπειρο, συνέχισε ὁ κάπελας, ἢ χῶρα ἔμεινε πάλι ἀπροστάτευτη. Οἱ τοπάρχοι γδύνουνε τὸ χωριάτη.

Ἐάφνου, ἢ κουβέντα πού εἶχανε κάνει οἱ Καλαματιανοὶ στὸ διπλανὸ τραπέζι, ξανάρθε στὴ θύμιση τοῦ Νικηφόρου. Ἐσκυψε μ' ἐνδιαφέρον :

— Ἐφυγε, ἀλήθεια, ὁ πρίγκηπας γιὰ τὴν Ἡπειρο ;

‘Ο Ζερβοχέρης τέντωσε τὰ μάτια του.

— Που ζεις, παιδί μου! ἀπόρησε, καθώς ἄλλοτε εἶχε ἀπορήσει στὸ δρόμο τῆς Ἁγία - Μονῆς ὁ Ἰλαρίωνας. Δὲν ξέρεις πῶς στὴν Ἡπειρὸ ὁ μισοὲρ Φλωρὰν πολεμáει μὲ τὰ φουσαῖτα τοῦ κυρ - Ἀνδρόνικου τοῦ Παλαιολόγου ;

‘Οχι, δὲν ἤξερε τίποτα αὐτός. Πολεμáει ; γιατί ; ἀπὸ πότε ; πῶς ; Χρειάστηκε νὰ τοῦ ἐξηγήσει ὅσο πιὸ καθαρὰ μπορούσε ὁ Ζερβοχέρης. Τοῦ εἶπε γιὰ τὴ μεγάλη κούρτη τῆς Ἀνδραβίδας, τὴν πρεσβεία τοῦ δεσπότη Νικηφόρου, τὴν ἀπόφασή τοῦ πρίγκηπα. Τοῦ ἐξηγήσει τὴ γενναλογία τῆς πριγκηπέσσας καὶ πῶς εἶταν μισὸ Φράγκισσα, μισὸ Ρωμιά ἀπὸ τὴ μάνα της, τὴν Ἄννα Ἀγγελίνα. Οἱ λεπτομέρειες, οἱ κουθέντες τῶν ἀρχόντων μεταξύ τους, περνοῦσαν ἀπὸ τ’ ἀράπικα χεῖλη τοῦ Ζερβοχέρη μὲ μιὰ σιγουριά καὶ πεποίθησή πὺ λὲς κ’ εἶταν παρῶν σ’ ὅ,τι κρυφὸ εἶχε γίνεῖ. Ἡ φαντασία του, ἡ ἀνοικονόμητη σὰν τὸ κορμί του, φούσκωνε τὰ πάντα, τὰ ξόμπλιαζε, τοὺς φόρτωνε φτερά, στολίδια καὶ λοφία.

Βουδὸς τὸν ἄκουγε ὁ Σγουρός, ἡ προσοχή του δὲν κεντριζόταν μονάχα ἀπὸ τὴ ρητορικὴ τοῦ ταβερνιάρη. Ἀπὸ ὧρα, κάτι θαμπὸ ἀναδευότανε στὴ θύμισή του, πὺ ἔδρισκε ἐπὶ τέλους τώρα σχῆμα καὶ νόημα. Ἐάφνου βρόντηξε τὴ γροθιά του στὸ τραπέζι.

— Νά λοιπὸν γιατί! φωνάζει ἄγρια.

· Ὁ Ζερβοχέρης τὸν κοίταξε ἀπορημένος.

— Τί πράμα ;

« Ὁ Φράγκος ἀνεβáνει ! », εἶπε μιλώντας στὸν ἑαυτὸ του ὁ Σγουρός κ’ ἐπίασε τὸ μέτωπό του Ναι, ναι. Τώρα τὸ καταλάβαινε τὸ νόημα τῆς κουθέντας πὺ εἶπε ξεψυχώντας ὁ μαντατοφόρος ἐκεῖ - κάτω στὸ καπηλειὸ τοῦ Μυτζηθρᾶ. « Ὁ Φράγκος ἀνεβáνει ». . . Ὁ πρίγκηπας πηγαίνει γιὰ τὴν Ἡπειρὸ . . . Εἶταν ἀποσταλμένος τοῦ αὐτοκράτορα ὁ δολοφονημένος, κ’ ἐρχόταν νὰ εἰδοποιήσει τὴν Κεφαλὴ, νάχει τὸ νοῦ της. . .

Ζωσμένους ἀπὸ τὴν περιέργεια ὁ Ζερβοχέρης, ἔσκυβε πάνω ἀπὸ τὸ τραπέζι νὰ πιεῖ τὴν ἐξηγήσῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Σγουροῦ. Ὁμως ἄδικα ἔλπιζε. Παρατώντας τὸν σύζυλο, τὸ παιδάριο σηκώθηκε βιαστικὰ καὶ βγήκε ἔξω. Ὁ τόπος δὲν τὸν χωροῦσε. Σὰ νάσπασε κάποιος φράχτης καὶ νά, σωρὸς κουδάρια εἶχαν κατακυλῆσει μέσα στὸ κρανίο του οἱ καινούργιες ἔγνοιες. Τὸν εἶχε ἀναπάντεχα περιχύσει φῶς ὠμό.

Οἱ Φράγκοι εἶναι σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Ρωμιούς, τὸ φουσαῖτο τοῦ αὐτοκράτορα στέλνει μῆνυμα στὴν Κεφαλὴ τοῦ Μυτζηθρᾶ, κὶ ὁ μαντατοφόρος πέφτει δολοφονημένος ἀπὸ ἄγνωστο χέρι. Δίγες ὧρες ὕστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ Σγουρομάλλης, πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ, στέλνει — καὶ μὲ τρόπο κάμποσο ἀνώμαλο — μυστικά, μιὰ βουλωμένη γραφτὴ στὸ σενεσάλο τῶν Φράγκων Σανταμέρη. Λοιπὸν. . .

Λοιπὸν ὁ Σγουρομάλλης. . . Χριστέ !

Βάδιζε μὲ δρασκελιῆς μεγάλες στὴν ἐξοχὴ πὺ τὴ σάρωνε ὁ κρυερὸς βοριάς καὶ μιλοῦσε δυνατὰ, μονάχος του, ἔκανε παράφορες χειρονομίες. Ὁ Σγουρομάλλης, προδότης τῆς Ὁρθοδοξίας. . . Στάθηκε πιάνοντας τὸ μέτωπό του πὺ ἔλεγε νὰ τιναχτεῖ. Κὶ ὁ Σγουρομάλλης εἶναι :

συγγενής του, τῆς μάννας του αἷμα. Κι αὐτὸς ὁ ἴδιος τώρα κουδαλαίει πάνω του τὴν ἀδιάβαστη γραφή.

Νὰ τὴν ἀνοίξει; Ρίχτηκε κάτω ἀπὸ ἓνα σκελεθρωμένο δέντρο, ἔγρωσε τὸ τρεμάμενο χέρι του στὸ ἀνοιγμα τῆς τρυχηλιάς, ἄρπαξε κ' ἔβγαλε ἔξω τὸν κύλιντρο. Καταραμένο βάρος! Βδομάδες τώρα τὸ σέρνει πάνω του, νύχτα-μέρα τὸ νιώθει νὰ τοῦ ὀργώνει τὰ στήθια. Ἔσφιξε νευρικά, μὲ γαντζωμένα δάχτυλα, τὸ πέτσινο μαῦρο ντύμα, τὸ τσαλάκωσε, τὸ βασάνισε. Ἄν ἀνοίξει τὴ θήκη τούτη, σὰν τί θὰ μάθει; Ἢ καταλάβει ἄραγε τί πρέπει νὰ κάνει; Καὶ θάναι πιά καιρός;

Γι' ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ φοβέρα τοῦ Σγουρομάλλη ἀντιλάλησε στ' αὐτιά του. «Ὅπου κι ἂν πᾶς, ὅπου κι ἂν καταφύγεις, δὲ θὰ γλυτώσεις...» Ὅμως πόσο ὠχρὴ τώρα, ἀπόμακρη! Τόσον καιρὸ τώρα ποῦ βρίσκεται στὴν Καλαμάτα, τίποτα δὲν τοῦ ἔτυχε. Ὅχι, δὲν εἶναι ἡ σύσταση τοῦ ὑπουλοῦ συγγενῆ — φοβέρα γιὰ μικρὸ παιδί — ποῦ θὰ τὸν ἐμποδίσει. Στὸ πανδοχεῖο τῆς Μεσαρέας, ἀλήθεια, τ' αὐτί του εἶχε πάρει κάτι κουβέντες ἀγνώστων ποῦ μοιάζανε νὰ τὸν παρακολουθοῦν. Ὅμως κι αὐτοὶ χάσανε τ' ἀχνάρια του, ποιὸς ξέρει τώρα ποῦ βόσκουν. Σίγουρα θ' ἀπελπίστηκαν, ἢ παράτησαν τὸ κυνήγι. Λοιπὸν ἡ γραφή εἶναι ἐδῶ καὶ δὲν ἔχει παρὰ ἔτσι νὰ κάνει, νὰ τσακίσει ἡ βούλα.

Τὸ χέρι του, ποῦ ἔσφιγγε τὴν πέτσινη θήκη, μονομιᾶς χαλάρωσε. Μιὰ καινούργια σκέψη, μέσα στὸν θαλασσοδαρμὸ τῶν συλλογισμῶν, τοῦ λύγισε τὰ νεῦρα. Κ' ἡ ἐλπίδα, τὸ μοναδικὸ μέσο; Ἔτσι δὲν τὸ εἶχε λογαριάσει πὼς θὰ μπορέσει νὰ βρεῖ τὸ δρόμο του πρὸς τὴν πριγκηπέσσα; Δίχως γραφή στὰ χέρια πὼς θὰ τὴ ζυγώσει, τί θὰ τῆς πεῖ; Στὶς λίγες βδομάδες ποῦ εἶχαν περάσει ἀπὸ τὴν πρώτη του ἀπόπειρα καὶ τὴν ταπείνωση στὴν πόρτα τοῦ κάστρου, ἡ πρώτη ὀργή του εἶχε χωνέψει, ξεθύμανε. Λύγισμα μαλθακό, ἐγκατάλειψη ἀποκαρωτικῆ πράξης πάλι τὴν ψυχῆ του. Ἀδιόρατα, μέσα στὶς βουδὲς ὥρες τῆς μοναξιάς, τοῦ ὕπνου ἀκόμα, ἡ παλιὰ τρυφερότητα εἶχε ἀναδοθεῖ, τὸν νανοῦριζε, τὸν ἀλαφρομεθοῦσε.

Ὅχι, ὄχι. Ἴσως εἶναι ἀργὰ πιά ν' ἀνοίξει τὴ γραφή, ἴσως εἶναι ἀνώφελο. Κ' ἐπικίνδυνο, ποῦ ξέρεijs. Δὲ φοβόταν, ὄχι. Μὰ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦτα, ἰσάριθμες δικαιολογίες ἀπέναντι στὸν ἑαυτό του, συντηροῦσαν τὴν ἐλπίδα πὼς δὲν εἶχε μάταια ταξιδέψει, πὼς δὲ βασανίστηκε ἄσκοπα.

Σηκώθηκε, ξεκίνησε πάλι. Πορευόταν στὴν τύχη, δίχως νὰ ξέρει ποῦ. Κοίταξε γύρω του μὲ μάτι ἀδειανό, γυάλινο, δίχως νὰ βλέπει. Στὸ βάθος, μέσα στ' ἄδυτο τῆς ψυχῆς του τῆς ἀγριωπῆς, κάτω ἀπὸ δλη τὴν πίκρα καὶ τὴν ἐξέγερση, ἔκρυβε πάντα του, κι ἄς μὴν τὸ ἤξερε οὔτε κι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀλαζονεῖα ριζωμένη στὸ αἷμα του. Πάντα του εἶχε τὴ μυστικὴ πεποιθήση πὼς μέσα στὸ βάθος τοῦ ἀγνώστου αὔριο, κρύβεται γι' αὐτὸν κάτι ἐξάισιο καὶ μεγάλο.

Βάδιζε δλάκερο τὸ δειλινό, ἴσαμε τὸ βράδυ. Ὁ χειμωνιάτικος ἄνεμος σφύριζε πάνω στὴν ἐξοχή, τὴν ἔκανε σ' ἔλο τὸ φάρδος τῆς ν' ἀνατριχιάζει. Σύννεφα τεράστια κυλιόντανε στὸν οὐρανὸ βιαστικά, παραμορφώνονταν, σχίζονταν, σκαλώνανε στὶς βουνοκορφές, μπουμπάρια. Κάθησε, σφούγγισε τὸ ἰδρωμένο μέτωπό του ποῦ εἶχε σμυριδωθεῖ ἀπὸ τὸν κουρ-

νιαχτό, σηκώθηκε, ξεκίνησε πάλι. Κατά τὸ βράδυ ξέπεσε σὲ κάτι χυλάσματα, πάνω σὲ ἡμερη πλαγιά. Τὰ πόδια του εἶτανε βαρειά, ὁ κόπος ἔλυνε τοὺς ἄρμούς του. Κοίταξε γύρω του, δὲν ἤξερε πιά ποῦ βρισκόταν. Κάτι σὰ νύστα τοῦ βάραινε τὰ ματόφυλλα. Ἀνάγειρε, ἀκούμπησε τὴ ράχη του στὶς πέτρες καὶ σφάλησε τὰ μάτια του. Ξάφνου δοκίμασε τὴν αἰσθησὴ τοῦ ἀνθρώπου ποῦ δὲν εἶναι μόνος, ποῦ κάποιος τὸν παραστέκει. Τέντωσε τὰ μάτια του καὶ γύρισε τὸ κεφάλι. Στὸ χαμηλωμένο φῶς τοῦ σούρουπου ξεχώρισε ἕναν ἰσχυρὸ ὄρθιο κοντὰ του.

Ἐκανε νὰ σηκωθεῖ, ὅμως τὰ πόδια του εἶταν μολυβένια. Ὁ ξένος τὸν κοίταζε κατάματα. Τὰ μάτια του, τὰ γουδωτὰ καὶ σκοτεινὰ, δὲν ἄφηναν νὰ φανεῖ τὸ βλέμμα, ὅμως τὰ χεῖλη του, τὰ στενά, σὰ νὰ χαμογελοῦσαν.

— Τί κάνεις ἐδῶ; ρωτάει μ' ἀλλόκοτη προσφορὰ.

Τότε τὸν ἀναγνώρισε. Εἶταν ὁ Φεντόρ.

— Κάθουμαι, ἀποκρίνεται σασιτισμένος, δίχως νὰ ξέρει κι αὐτὸς πῶς νὰ δικαιολογηθεῖ. Ἀναπάντεχα, κάτι σὰ ντροπὴ τὸν εἶχε κεντήσει.

— Ποῦ πηγαίνεις τέτοιαν ὥρα; ρωτᾷ ὁ Σλαῦς κοιτάζοντάς τον ἐρευνητικά. Ἡ φωνή του εἶταν βαρειά, θιμητή.

— Πουθενά... Ἔτσι γυροῦσα... στὴν τύχη.

Τὰ μάτια τοῦ Γιαννιτσιώτη τὸν κοίταζαν στ' λά. Εἶταν φανερὸ πῶς διάβαζε στὸ πρόσωπό του.

— Εἶσαι κουρασμένος, πολὺ;

— Ὅχι! ἔκανε ζωηρὰ καὶ πῆγε νὰ σηκωθεῖ μὰ δυσκολεύτηκε.

Τὸ χέρι τοῦ Φεντόρ γλίστρησε κάτω ἀπ' τὴ μασχάλη του καὶ μὲ δύναμη σιδερένια τὸν στύλωσε ὄρθιο.

— Πρέπει νὰ γυρίσω τώρα, ἔκανε ὁ Σγουρὸς βιαστικὰ τάχα.

— Τέτοιαν ὥρα; Εἶναι μακρὰ ἢ Καλαμάτα. Μὴ μπεῖς μὲ τὸ βράδυ.

— Γιατί;

— Γιατί οἱ Φράγκοι θὰ ὑπονοιαστοῦν.

Τὸν κοίταξε στὰ μάτια ὁ Σγουρὸς, ἀπορημένος. Κοιτάχτηκαν κ' οἱ δύο.

— Τί θὰ ὑπονοιαστοῦν; ρώτησε ἄφωνα, δίχως νὰ καταλαβαίνει.

Ὅμως ὁ Γιαννιτσιώτης, ἀντὶς γι' ἄλλη ἀπόκριση, ξεκίνησε μπροστὰ καὶ τοῦ εἶπε:

— Ἐλα μαζί μου. Ἐδῶ - δὲ εἶναι τὸ χωριό.

Τὸν ἀκολούθησε. Τὸν ἀκολούθησε δίχως νὰ ξέρει γιατί, ἴσως ἐπειδὴ δὲν εἶχε τίποτα καλλίτερο νὰ κάνει. Ἀνέβηκαν τὸ διάσελο καὶ πήρανε τὸ μονοπάτι. Ἀντίκρυ, ὁ Σγουρὸς ξεχώρισε τ' ἄσπρα χωριάτικα σπιτία.

Σὰ μπήκανε, εἶτανε πιά νύχτα. Μιά - δύο φωτιές ἀνάδανε σὲ τζάκια, καὶ μέσ' ἀπὸ τίς μισανοιχτὲς πόρτες, περνώντας, ἔδλεπες γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸν καπνὸ νὰ στρουφίζει πυκνομυρίζοντας ξύλο. Μυρωδιὲς ἀπὸ ζεστὸ φαί, κοπριά καὶ βλάστηση πλανιόντανε στὸν ἀέρα. Πίσω ἀπὸ τοὺς φράχτες, ἀλυχτοῦσαν σκόρπια κάποια σκυλιά.

Πορεύτηκαν ἀμίλητοι, μὲ σκυμμένα κεφάλια, ἴσαμε κάποιοι φράχτη χαμηλό, ξερολιθιὰ στεφανωμένη μ' ἀγκαθερὰ φρύγανα. Πίσω, ἀπλωνόταν τὸ περιβόλι, πορτοκαλλιές, μανταρινιές, νεραντζιές. Τὸ σπιτί, χτισμένο μὲ πλίθρες, μικρὸ, στεκόταν μισοκρυμμένο πέρα ἀπὸ τὰ δέντρα.

Ὁ Φεντέρ ἐσπρωξε τὸ σανιδένιο πορτόφυλλο καὶ μπήκανε στὸ περιβόλι. Τὸ φεγγάρι ἔβγαине πάνω ἀπὸ τὸ βουνό, ὅμως τὰ κουρελιασμένα σύννεφα στέκοιταν πάνω του καὶ τὸ θάμπωναν. Κάπου κοντά, ἓνα τραγοῦδι μοναχικὸ ἀκουγόταν, ἀπὸ φωνὴ βαρειά, γεροντικὴ θάλλεγες, σ' ἀγνωστὴ γλῶσσα. Εἶταν ἀργό, θλιβερό, κ' ἔμοιαζε νάρχεται ἀπὸ μακρυνή, νοσταλγημένη χώρα.

Στὴν ἀρχὴ θάμπωσε τὸν Σγουρὸ ἡ λάμψη τῆς φωτιᾶς. Τὸ τζάκι λαμπάδιαζε, τριζοβλοῦσε μὲ θρίαμβο χαρωπὸ. Δὲ μπόρεσε τίποτα νὰ ξεχωρίσει παρεκτὸς μιὰ μεγάλη κάμαρα ἀσοβάτιστη μὲ πάτερα χοντρά ἄντις γιὰ ταβάνι καὶ πάνωθε τὰ σανίδια τῆς σκεπῆς. Ὁ καπνὸς κυλιότανε κ' ἐδῶ παχύς, κολουρίαζε τίς τουλοῦπες του νωθρὰ προτοῦ ξεθυμάνει ἀπὸ τὰ πάνω. Ἐνας ἴσκιος μεγάλος ξάφνου ὀρθώθηκε μπροστὰ στὴ φωτιά, τὴν ἔκρυψε. Τὸ παιδάριο ἀνοίξε τὰ μάτια του. Εἶδε τὸ γέροντα τὸν Πέτρο πὸν στεκόταν μπροστὰ του, χαμογελώντας πλατιά.

— Καλῶς ὄρισες, ἀφέντη! λέει μὲ τὴ βαθειά του τὴ φωνή.

Δὲν ἔδειχνε καμμιάν ἐκπληξη πὸν τὸν ἔδλεπε ἐδῶ. Λὲς καὶ τὸν περιέμενε.

— Εὐλόγησον, ἔκανε κι αὐτὸς ἀνακουφισμένος.

Τότε ξεχώρισε στὸ παραγῶνι μιὰ γυναίκα μαυροντυμένη, πὸν καθόταν ἔχοντας κοντὰ τῆς δυὸ μικρά. Ἐσιαξε τὸ φουστάνι τῆς, σηκώθηκε κάπως σαστισμένη. Τὰ μικρὰ κρυφτήκανε πίσω τῆς.

— Ἐλα, τοῦ λέει ὁ Φεντέρ καὶ τοῦ βάζει ἓνα σακαμνὶ νὰ καθήσει μπροστὰ στὴ φωτιά. Ἐδειξε τὴ γυναίκα πὸν εἶχε σηκωθεί, καὶ πρόσθεσε δίχως νὰ τὴν κοιτάξει: — Ἡ γυναίκα τοῦ ἀδερφοῦ μου.

Ἐκανε νὰ χαμογελάσει ὁ Σγουρὸς, μὰ τὸ χαμόγελο πάγωσε στὰ χεῖλι του. «Ἡ γυναίκα τοῦ κρεμασμένου», συλλογίστηκε. Στὴ φευγάλεα ματιὰ πὸν τῆς ἔρριξε, εἶχε ἰδεῖ πὼς εἶτανε νέε κι ἀκόμα ὁμορφῆ. Ἡ πύρα τῆς φωτιᾶς δὲν κατόρθωνε νὰ χρωματίσει τὰ γλωμότατα μάγουλά τῆς.

Κάθησαν γύρω στὸ τζάκι, ὁ Σγουρὸς στὸ σακαμνὶ, ὁ Φεντέρ χάμου, ὁ γέροντας σὲ παλιὸ θρονί.

— Τί κάνει ὁ Ζερβοχέρης; ρώτησε ὁ Πέτρος κοιτάζοντας τὸ παιδάριο κατάματα μὲ τὴν καρφωτὴ καὶ ξάστερη ματιὰ του.

— Καλὰ εἶναι. Ἐκεῖ τὰ πολεμάει, πάντα στὸ καπηλειό.

— Ἀξίος ἄνθρωπος! εἶπε ὁ γέροντας καὶ σήκωσε ψηλὰ τὰ πυκνὰ του φρύδια.

Τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ παιδιὰ τραβοῦσε ἐπίμονα τὸ φουστάνι τῆς γυναίκας, πὸν εἶχε τραθηχεῖ τώρα παράμερα καὶ στεκόταν ὄρθια, μὲ τὴ ράχη ἀκουμπισμένη στὸν τοίχο. Ἡ παρουσία τοῦ ξένου τὸ εἶχε φαίνεται ὀλότελα ἀναστατώσει, γιὰτὶ πάσχιζε νὰ χωθεῖ εὐάκερο πίσω ἀπὸ τὴ μάννα του. Ἐκεῖνὴ κάτι τοῦ εἶπε στὴ γλῶσσα τῆς, γέλασε ἄφωνα. Τὸ μαδημένο πρόσωπό τῆς ἔλαμψε μεμιας καὶ τότε φάνηκε, γελώντας, νὰ ξανανιώνει.

— Βάρια! ἔκραξε πρὸς τὰ μέσα.

Ὁ Φεντέρ εἶχε ἀγκαλιάσει τὰ γόνατά του καὶ κοίταζε στυλὰ τὴ φλόγα. Δυὸ σπίβες κοκκινωπὲς ἀνάβανε στὸ βάθος τῶν ρουφηγμένων ματιῶν του.

— Πρῶτη φορὰ ἔρχεσαι στὴ Γιάννιτσα; ρωτᾶει ὁ Πέτρος.

— Πρώτη.

Μίλησε ό γέροντας για τώ χωριό, τούς συντοπίτες του, τώ άγαθά του τόπου. Βγάζανε τώ φθινόπωρο όπωρικά, ξεραίνανε στόν ήλιο σπικα. Οί οίκογένειες δέν είταν πολλές, ζούσαν όμως μονιασμένες. Κανένας δέ φθονούσε τώ διπλανό του έπειδή ό Θεός έτυχε νά του δώσει κάτι περισσότερο. Άνθρώποι φτωχοί, μώ που ξέρανε πώς ό ίδρωτας γλυκαίνει τώ ψωμί κ' ή άγάπη εξαλαφρώνει τή θλίψη.

— Έσύ ποϋθε είσαι : ρώτησε τέλος.

— Άπό τ' Άνάπλι.

— Τ' Άνάπλι ; κι ό γέροντας έσμιξε με προσπάθεια τώ φρύδια του, νά θυμηθεί. Κάπου τόν είχε άκουστά αυτό τόν τόπο. Είταν έδω στό Μοριά ; Όμως ό Φεντόρ, πού καθόλου δέ μιλούσε και κοίταζε επίμονα τή φωτιά, άναδούτηκε νευρικά τώρα.

— Τώ φαί ! έκραξε στή γυναίκα με τήν τραχειά του τή φωνή.

Ό Πέτρος έκοψε τήν κουέντα.

Ό πόρτα άνοιξε κ' ένα άγόρι μπήκε μέσα. Όρθε στό παραγώνι, γονάτισε κ' έπιασε νά πετάει φρύγανα στή φωτιά. Τώ κοίταζε ν' άρπάζονται άπό τή φλόγα, νά πυρώνονται, νά σγουραίνουν. Στόν ξένο έρριξε μιά μονάχα ματιά και συνέχισε τώ παιχνίδι του άδιάφορα. Ό Σγουρός τώ άναγνώρισε, μ' όλο πού δέν τώ είχε ξαναδει άπό τότε : Τώ παιδί τώ Σέργιου.

Ό Αλήθεια, για τόν κρεμασμένο κανέναν τους δέν είχε πεί λέξη. Ό σιωπή τούτη τόν έβγαζε άπό δύσκολη θέση τόν Σγουρό και μαζί, κρυφά, σά νά τόν βασάνιζε. Δέ θάξερε νά πεί ποιό άπό τώ δυό συναισθήματα είταν τώ δυνατότερο στήν ψυχή του. Ό Ισικιος του άδικοχαμένου πλανιόταν έδω - μέσα ζωντανός, τώ ένωθεσ. Κι ώστόσο . . .

Έπιασε νά μιλήσει κι αυτός για τήν πατρίδα του, άδέξια, άκατάστατα, σάν άνθρωπος άσυνήθιστος ν' άνιστοράει. Τόν άκουγαν άμίλητοι, κοιτάζοντας τή φωτιά. Μονάχα ό Πέτρος γύριζε κάπου - κάπου τώ πρόσωπο και κάρφωνε πάνω του τώ μάτια. Μιλούσε ό Σγουρός, δίχως νά έχει πολλά νά πεί, μόνο και μόνο για νά μη δείξει άκαταδεξιά, κι άκόμα για νά μη δικαιώσει τόν Φεντόρ πού έδειξε άδημονία στήν τάχα άδιάκριτη έρώτηση του πατέρα του. Ό Η γυναίκα πού ξαναμπήκε, καλώντας τους νά καθήσουν στό τραπέζι, τόν έβγαλε άπό τήν άμνηχανία του.

— Έμπρός, έλα, τώ λέει ό Φεντόρ με τή δυσάρεστη κι άθελα προσταχτική φωνή του.

Κάθησαν οί τρεις άντρες κ' ή γυναίκα στάθηκε όρθια. Τώ παιδιά είχαν συναχτεί στό παραγώνι.

— Πού είν' ή Βάρια ; ρωτάει τή γυναίκα ό Φεντόρ.

— Βάρια ! φώναξε κατά τώ μέσα πάλι έκείνη.

— Νάρθει νά πάρει τώ παιδιά. Κ' έσύ νά καθήσεις.

Ό πόρτα πού έμπαζε στήν άλλη κάμαρα άνοιχτηκε και μιά κοπέλλα μπήκε φέροντας, σέ γαθάθα μέσα, τώ άχνιστό φαί.

— Έλα, Βάρια, είπε με φωνή πιό άπαλή τώρα ό Φεντόρ.

Ό Απόθεσε ή κοπέλλα τή γαθάθα στό τραπέζι και κοίταξε άπλοϊκά τόν Σγουρό. Τήν κοίταξε κι αυτός. Είταν ίσαμε δεκαεφτά - δεκαοχτώ χρονών, μέτρια σ' άνάστημα, με πρόσωπο στρογγυλό και μάγουλα άνθισμένα.

Πάνω από τὰ δυνατά της ζυγωματικά φέγγανε σταχτερὰ τὰ σχιστά της μάτια.

Ἡ διήγηση τοῦ Ζερβοχέρη τοῦ ἤρθε τότε στοῦ νοῦ: Ἡ κόρη τοῦ κρεμασμένου, ἡ κοπέλλα πού τὴν ἄρπαξε ὁ Φράγκος... Σάστισε. Χριστέ! Ἔιταν παιδί πράμα... Φευγαλέα, κοίταξε τὸ ξέσκεπο κεφάλι της μὲ τὰ ξηνοκάστανα μαλλιά, τὰ χωρισμένα κανονικά στὴ μέση, τίς δυὸ χοντρές πλεξοῦδες πού τὸ στεφανώνανε σφιχτά, σὰ νὰ τ' ἀγκάλιαζαν. Πῆγε στοῦ παραγῶνι νὰ μαζέψει τὰ παιδιά, κ' ἡ μάγνα της στοῦ μεταξὺ κάθισε στοῦ τραπέζι. Ὡστόσο, καθὼς ὁ Πέτρος σηκωνόταν, ἔλοι τὸν μιμήθηκαν, μαζὶ κ: ὁ Σγουρός. Στάθηκαν ὄρθιοι, παράμερα ἡ Βάρια μὲ τὰ μικρά, ἄκουσαν τὴν προσευχὴ πού εἶπε δυνατὰ ὁ γέροντας κ' ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους.

Ἰσπερὰ ἡ Βάρια ἔφυγε μὲ τὰ παιδιὰ κ' οἱ ἄλλοι ἄρχισαν νὰ τρῶνε.

Δὲν ξαναφάνηκε ἡ κοπέλλα παρὰ μόνον ἀργότερα πολὺ, σὰν εἶχανε σηκωθεί ἀπὸ τὸ φαί καὶ κάθονταν πάλι στοῦ παραγῶνι. Μπήκε σπρώχνοντας μπροστὰ της τὰ τρία παιδιά, τὰ ἐδήγησε στοῦ γέρο νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι. Ὁ Πέτρος σταύρωσε μὲ τὸ δάχτυλο τὰ μέτωπά τους, τὰ καληνύχτισε. Ἡ μάγνα, πού εἶχε σηκώσει τὸ τραπέζι, ἔφερνε τώρα τὰ στρώσια νὰ βάλει τοῦ Νικηφόρου νὰ κοιμηθεῖ.

— Φόρτωμα σὰς γίνηκα, κάνει γελώντας ἐκεῖνος, ἐξοικειωμένος κιόλας ὡστόσο καὶ νιώθοντας τὸν ἑαυτοῦ ἀνετον ἐδῶ - μέσα, σὰ νάταν γνώριμος παλιός.

— Ὁ ξένος εἶναι σταλμένος ἀπὸ τὸ Θεό, εἶπε ὁ Πέτρος σμίγοντας τὰ φρύδια του.

Τοῦ στρώσανε μπροστὰ στοῦ παραγῶνι κ' ἔφυγαν ἕνας - ἕνας, πρῶτα ἡ μάγνα, ὕστερα ὁ γέροντας, τελευταῖος ὁ Φεντόρ. Ἰσαμε τὴ στιγμή πού ἔμειναν μονάχοι οἱ δυὸ τους, ὁ ἀδερφός τοῦ Σέργιου βημάτιζε μπροστὰ στοῦ τζάκι καὶ τὰ δάχτυλά του ψαχούλευαν νευρικά τὸ κοντὸ ξανθὸ του γένι. Περίμενε ὁ Σγουρός, νιώθοντας πὼς κάτι ἔβλει νὰ τοῦ πεῖ ἐκεῖνος καὶ διστάζει, βασανίζεται. Τέλος τὸν εἶδε νὰ γυρίζει ἀπότομα, νὰ φεύγει κατὰ τὴν πόρτα καὶ νὰ τὸν καληνυχτίζει δίχως καθόλου νὰ τὸν κοιτάξει, σκυθρωπός.

Ἀπόμεινε μονάχος. Ἀφαιρεμένος, στάθηκε ἀκόμα λίγο νὰ κοιτάξει τὴ φωτιά, ν' ἀναλογίζεται τοὺς καινούργιους τοῦ γνῶριμους, ἕνα - ἕνα. Τέλος πλάγιασε. Ἦσυχία βαθεῖα εἶχε ξαφνικά πέσει γύρω ἀπὸ μέσα, στοῦ ὑπόλοιπο σπίτι, δὲν ἀκουγόταν οὔτε φτερό. Μισόκλεισε τὰ μάτια, ναρκωμένος ἀπὸ τὴν ἡμερὴ ζέστη τῆς φωτιᾶς, τῆς σπιτικῆς γλύκα. Σιγά - σιγά, τ' αὐτί του, συνηθίζοντας, ξεχώριζε τοὺς ἀπαλούς θορύβους τῆς νύχτας, πλήθιο κελάρυσμα ἀπὸ νερά, τὸν ἀνεμο πού θροῖζει στὰ δέντρα. Ζάλη ἀλαφρῆ, τοῦ ὕπνου, τὸν τύλιξε. Ξάφνου, τέντωσε τὰ μάτια, ξαγρυπνισμένος ἀπὸ μιὰ θύμιση πού τοῦ εἶχε φέξει: ὦμα στοῦ νοῦ: Ὁ Ζερβοχέρης εἶχε πεῖ πὼς τὸ κορίτσι τῆς νύχτα ἀνταρτίζεται, φωνάζει. Ἀπαίσιο πράμα!... Μήπως εἶταν γι' αὐτὸ πού ἤθελε νὰ τὸν προειδοποιήσει ὁ Φεντόρ κ' Ἰσαμε τὴν τελευταία στιγμή δίσταξε; Δὲν τ' ἀποφάσισε φαίνεται, ἡ ντροπὴ θὰ τὸν βούβαινε ἴσως...

Λύπηση βαθεῖα, μιὰ τρυφερότητα συκινημένη, μάλανε τὴν καρδιά τοῦ Σγουροῦ, συναίσθημα πού σπάνια δοκίμαζε στὴ ζωὴ του. Ἐπίασε

νά συλλογίζεται τὴ Βάρια, τὸ τρυφερό της πρόσωπο, τὰ καστανόξανθα μαλλιά μὲ τὶς σφιχτὲς πλεξοῦδες. Εἶδε τὰ χεῖλη τὰ παιδιάτικα νὰ τοῦ χαμογελοῦν, τοὺς χαμογέλασε ἀχνὰ κι αὐτὸς . . .

Σὰν ξύπνησε, εἶταν ἡμέρα.

Πετᾶχτηκε ἔξω ἀπὸ τὰ στρωσίδια, ἑλαφρός. Εἶχε κοιμηθεῖ βαθιά, ὥρες πολλές, ὅμως ὁ χτεσινὸς κόπος, τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο τὸ βαρὺ ποῦ τὸν εἶχε λιανίσει, εἶτανε πιά ξεχασμένο. Κ' ἡ ψυχὴ του εἶταν ἀνάλαφρη, γεμάτη κέφι, αἰσιοδοξία. Κάτι ἀπὸ τὸν παλιὸν ἑαυτὸ του, πάχνη πρωϊνὴ ποῦ τὸν δρόσιζε στὰ παιδικὰ του χρόνια, ἐκεῖ - κάτω, στὴν πατριδα, μάργωνε τώρα τὸ μέτωπό του, ξαστέρωνε τὸ νοῦ. "Ὅλα τοῦ φάνηκαν ἀπλὰ κ' εὐκολα, ὁ χτεσινὸς πυρετὸς ποῦ τὸν βασάνισε, ἀρρώστεια κ' εἶχε περάσει. Ἀνακλαδίστηκε ἡδονικά, οἱ χυμοὶ μυρμηδίσαν στοὺς ἀρμούς του. Ἄνοιξε τὴν πόρτα, τὴ διαπλάτωσε, κι ἀνάσανε βαθιὰ τὸν πρωϊνὸ ἀέρα. Μύριζε δάσος, χῶμα ὑγρό. Χαμογέλασε στὴν ἡμέρα.

Στὸ περιβόλι εἶδε σκυμμένο τὸν Φεντόρ νὰ σκαλιζει.

— Καλημέρα, τοῦ φώναξε χαρούμενα, φιλικά.

Γύρισε ὁ Σλαῦος, τὸν εἶδε, παράτησε τὸ σκαλιστήρι του κ' ἦρθε κοντά. Παράδοξο. Κι αὐτουνοῦ ἀκόμα, τὰ πάντοτε σκοτεινὰ μάτια τώρα σὰ νὰ εἶχαν φέξει. Τὰ στενά του χεῖλη μὲ τὴν πικρὴ ζάρα, χαμογελοῦσαν.

— Κοιμήθηκες καλὰ ; τὸν ρώτησε.

— Σὰ μωρὸ στὴν κούνια !

— Βάρια ! φώναξε ὁ Γιαννιτσιώτης.

Ἡ κοπέλλα φάνηκε στὴ γωνιά τοῦ σπιτιοῦ, λὲς καὶ περιμένε ἐκεῖ, νὰ τὴ φωνάξουν. Οἱ πλεξοῦδες της εἶτανε τώρα ἀμολητὲς στὴ ράχη καὶ κατέβαιναν βαρειές, πηχτές, ἴσαμε κάτω ἀπὸ τὴ μέση. "Ἔτσι, μὲ τὸ πρωϊνὸ της χτένισμα, τὸ ἑλαφρὸ ἀνοιχτόχρωμο φουστάνι, ἔμοιαζε ἀκόμα πιδ μικρὴ, σχεδὸν παιδούλα. Χαμογέλασε στὸν Σγουρὸ δίχως νάζι ντροπῆς καὶ δίχως φιλαρέσκεια.

— Νὰ σοῦ φέρω νὰ νιφτεῖς, τοῦ λέει.

"Ἐφυγε καὶ ξανάρθε μὲ μιὰ κανάτα κέδρινη, ἕνα κατακαίνουργο προσόψι ριγμένο στὸ γυμνὸ της μπράτσο. Τοῦ ἔρριξε νὰ νιφτεῖ στὸ λάκκο κάποιας λεμονιάς. Ὁ Φεντόρ εἶχε καθήσει χάμου, στὸ σκαλοπάτι τῆς πόρτας, καὶ τρόχιζε τὸ μαχαίρι του.

— Θὰ κατέβουμε μαζὶ στὴ χώρα, φώναξε τοῦ Σγουροῦ. Θάχω μαζὶ καὶ τὸ μούαρι. Ἄν θές, καθαλικεῖς.

— Ὅχι, θάρθω μὲ τὰ πόδια, ἔκανε κείνος μπουχίζοντας τὰ νερὰ ποῦ τοῦ περιχύνανε τὸ κεφάλι. Σ' ἔδρεξα ; ρώτησε γελώντας τὴ Βάρια.

— Ὅχι, μὲ δρόσισεις μιὰ στάλα.

Γέλασαν μαζὶ. Ἦ ἄσπρα γυμνά της πόδια, τὰ πεντακάθαρα, εἶχανε πιτσιλιστεῖ. Ἀλήθεια, καθόλου δὲν τὴν ἄκουσε τὴ νύχτα νὰ φωνάζει. Γιατί τάχα ; Εἶταν ὁ ὕπνος του βαρὺς, ἢ μήπως τὴν εἶχαν στείλει νὰ κοιμηθεῖ σ' ἄλλο σπίτι ;

— Ὁ παππούς σου δὲν εἶναι ἐδῶ ; τὴ ρώτησε γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴν ἐξεταστικὴ ματιὰ ποῦ τῆς ἔρριχνε.

— Ἐφυγε νύχτα, γιὰ τ' ἀμπέλι.

Σκουπίστηκε με τὸ προσόψι πὸ μύριζε λεβάντα κ' ἔρριξε με τὰ δάχτυλα πίσω τὰ κυματερά του καστανὰ μαλλιά. Τ' ἀνοιχτὸ στό λαιμὸ κλιώνιο ἄφηνε τὸ ἄσπρο στήθος του νὰ φέγγει.

— Μὴ σοῦ πέσει, εἶπε ἡ Βάρια κ' ἔδειξε με τὸ δάχτυλο τὸ γυμνὸ του στέρνο.

Ἔβαλε τὸ χέρι του νὰ δεῖ τί τοῦ λέει, κ' ἔπιασε τὸν κύλιντρο. Τὸ μέτωπό του σκοτεινίωσε μιὰ στιγμή.

— ὦ! δὲν εἶναι τίποτα, λέει ἀφρόνιστα.

Κάτω ἀπὸ τὴ σκελεθρωμένη κληματαριά τῆς πόρτας, καθισμένοι στὰ σκαλοπάτια, κολάτισαν ὁ Φεντόρ κι ὁ Σγουρός, με φρέσκο τυρὶ καὶ ψωμὶ σταρένιο πὸ ἔφερε ἀπὸ τὸ μαγερειὸ ἡ Βάρια. Ὅστερα, φόρτωσαν τὸ μουλάρι, ἐτοιμάστηκαν γιὰ τὸ δρόμο. Καθὼς ὁμως στέκονταν ἀκόμα μιὰ στιγμή ἔξω ἀπὸ τὸ φράχτη, γιὰ νὰ στεριώσουν τὸ φόρτωμα, ἡ μάννα φάνηκε ξάφνου νᾶρχεται βιαστικὰ πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι. Χύμηξε, κι ἀμίλητη, ἔπεσε στὰ γόνατα μπροστὰ στὸν Σγουρό, τοῦ πῆρε τὸ χέρι, τὸ φίλησε, τ' ἀκούμπησε στὸ μέτωπό της.

— Γιατί; κάνει ἐκεῖνος ἄφωνα, σασιτισμένος, καὶ τὸ τράβηξε.

Ὁ Φεντόρ κοίταξε ἄλλοῦ, ἡ Βάρια εἶχε τὰ ματόφυλλά της χαμηλωμένα. Τὰ μάγουλά της σὰ νὰ χλώμιασαν.

— Ἐμπρός, κάνει τραχειὰ ὁ Φεντόρ.

Ξεκίνησαν.

— ὦρα καλή! τοὺς εὐχήθηκε ἡ Βάρια.

Πέρασαν ἀμίλητοι τὸ χωριὸ καὶ βγήκανε στὸ δρόμο. Καθὼς ὁμως κατηφόριζαν στὸν κάμπο, ὁ Φεντόρ, πὸ πάλι τυραννοῦσε με τὰ δάχτυλα τὸ γένι του, εἶπε δίχως νὰ κοιτάζει τὸ συνοδοιπόρο του:

— Μὴ τὴν περάσεις γιὰ παλαθὴ.

— Ποιάνε; ἀπόρησε ὁ Σγουρός.

— Τὴν Ὀλγα.

Κατάλαβε πὼς τοῦ μιλοῦσε γιὰ τὴ νύφη του.

— Δὲ σκέφτηκα καθόλου τέτοιο πράμα!

— Τὴ νύχτα πὸ κοιμήθηκες σπίτι της δὲ θὰ τὴν ξεχάσει, εἶπε ὁ Φεντόρ. Εἶναι μάννα βλέπεις...

Δὲν καταλάβαινε. Γέλασε σπασμωδικὰ ὁ Σλαῦος.

— Ἀπὸ δῶ κ' ἔμπρός θὰ σ' ἔχει ὡς ἄγγελό της, νὰ τὸ ξέρεις. Ἔτσι εἶν' αὐτὴ...

— Μὰ γιατί; γιατί;

Κοίταζε πέρα ὁ Φεντόρ, τὸν κάμπο.

— Γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τέσσερους μῆνες ἡ Βάρια δὲν τράχηκε στὸν ὕπνο της, εἶπε με σκοτεινὴ φωνή. Μπορεῖ καὶ τὸ δαιμόνιο νὰ ἔχει βγεῖ πιά ἀπὸ τὸ κορμὶ της.

Ἔμεινε ἀπορημένος ὁ Σγουρός· καὶ στὸν ὑπόλοιπο δρόμο, καθὼς ὁ σύντροφός του δὲν ἀνοίγε πιά τὸ στόμα, βρῆκε ὄλο τὸν καιρὸ νὰ συλλογιστεῖ τὰ χτεσινά. Σὰν ὁμως τὸ μάτι του ἔπεσε στὸ ψῆλωμα τοῦ κάστρου, οἱ στοχασμοὶ του πῆρναν ἄλλη κατεύθυνση. Δὲν ξαναθυμήθηκε τὴ Γιάννισσα, τοὺς φιλόθενους Σλαῦους καὶ τὴ Βάρια οὔτε τὴ μέρα κείνη, οὔτε τίς κατοπινές.

Ἡ ψυχὴ του ὠστόσο σὰ νὰ εἶχε λουστεῖ σὲ κάποια θαυματουργή

πηγή και καθαρίστηκε από τὰ σκοτάδια που τή στοίχειωναν, τις ἀντάρες. Ἡ παλιὰ ἐπαρση ξυπνοῦσε πάλι με τὴν ἀνάρρωση, τοῦ ὄρθωνε τὸ κεφάλι. Τόσο εἶναι ἀχάριστη ἢ ἀνθρώπινη καρδιά. . .

Ὁ χειμῶνας προχωροῦσε. Τὶς ἡμέρες του ὁ Σγουρὸς τις σκόρπιζε μονάχος ἢ με τὴ συντροφιά τοῦ Ζερβοχέρη, καθισμένους σ' ἓνα τραπέζι τοῦ καπηλειοῦ, ν' ἀκούει τὰ νέα. Ὁ πόλεμος στὴν Ἡπειρο εἶχε πάρει τέλος, ὁ πρίγκηπας γύρισε στὴν Ἀνδραβίδα, κατέβηκε γιὰ λίγες μέρες στὴν Καλαμάτα, ξανάφυγε. Δὲν τὸν ἀκολούθησε ἢ πριγκηπέσσα, τόσο τῆς εἶταν ἀγαπημένο, λέγανε, τὸ κάστρο τοῦτο τὸ πατρικὸ της. Γύριζε κι ὁ Σγουρὸς στοὺς δρόμους, χασομερώντας ὅπου ἔδλεπε σύναξη, σκοτώνοντας τὴν ὥρα του με τοὺς πλανόδιους ζογκλατόρους, τοὺς θαυματοποιούς που περνοῦσαν ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Τὰ πέρπουρα τῆς Μπιάνκας καὶ τῆς βέγιας του εἶχανε πιά σωθεῖ, πούλησε καὶ τ' ἄλογο γιὰ νὰ ζήσει λίγες βδομάδες ἀκόμα, νὰ σπρώξει τὸν καιρό. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τί θὰ κάνει δὲν ἤξερε. Δὲν ἔλεγε ν' ἀπελπιστεῖ, γιὰτι οὔτε τὸ πείσμα, οὔτε ἡ περηφάνεια τὸν ἀφηναν. Ὡστόσο ἡ ὕπαρξη τούτη ἀρχίζει πιά νὰ τὸν βαραίνει, ἡ ἀπραξία, τὸ ἀσκοπο, τοῦ σκοτεινιάζαν τὴν ψυχὴ. Τὸ μεγάλο, τὸ ἐξαισιο πού πάντα του περίμενε στὴ ζωὴ, δὲν ἐρχόταν, ὄχι, δὲν ἐρχόταν.

Τὰ βράδια, μόλις σκοτεινιάζε, ζύγωνε στὰ περίχωρα τοῦ κάστρου. Ἐφερνε βύλτες κάτω ἀπὸ τις τάπιες, στεκόταν μπροστὰ στὴ σιδερόπορτα, ἔστηνε τ' αὐτί. Ψηλὰ στὸν οὐρανὸ λαμπύριζαν τρεμουλιάζοντες τ' ἀστέρια, ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ καὶ θεόρατο μουράγιο τοῦ Πενταδάχτυλου, πέρα, ἔρχονταν κρύες, ἀνατριχιαστικὲς πνοές. Τὸ ποτάμι, τυλίγοντας σὲ πλατεῖα ἀγκυλιὰ τὸ κάστρο καὶ τὴν πολιτεία, κυλοῦσε σιγοβουίζοντας τ' ἀπονέρια τῆς τελευταίας βροχῆς κατὰ τὴ θάλασσα. Μυρωδιὰ νοτερή, ἀπὸ χῶμα ὑγρὸ, ξερὰ φυτὰ κι ἄλμυρα, ἀνέβαινε στὸν ἀέρα.

Τότε, συχνά, ἀναθυμόταν με πόνου ψυχῆς τ' ἀκριβὸ του ἄλογο, τὸν Ἀστρίτη, τὴ φτερωτὴ λευτεριά που εἶχε γνωρίσει μαζί του, τις παλαθὲς τρεχάλες τους στὸν κάμπο τῆς πατρίδας. Ἐδῶ - δῶ, πίσω ἀπὸ τὰ ψηλὰ τειχιὰ, πρέπει νὰ στέκεται τὴ στιγμή τούτη τὸν περήφανο κι ὄρατο φαρὶ. Βημάτιζε ὁ Σγουρὸς ἀργά, σύρριζα στὴν πέτρα, κι αὐτιαζόταν τὸν ἀνεμο τῆς νύχτας, ἐλπίζοντας ν' ἀκούσει κάποια στιγμή τὸ γνῶριμο χλιμίντρισμα. Ἄν τὸν εἶχε ἀκόμα τὸν Ἀστρίτη, θὰ ἐνιωθε τὸν ἑαυτὸ του πιὸ δυνατό, τὴν ψυχὴ του λιγότερο μονάχη. Ὅμως ὁ χαμένος σύντροφος εἶχε σταθεῖ περισσότερο ἀπ' αὐτὸν τυχερός, σήκωσε τὸ γλυκὸ βάρος τῆς ὄνειρεμένης γυναίκας. Τὸν βλέπει ἀκόμα στὸ νοῦ του νὰ ξεμακραίνει ἀτάραχος καὶ καμαρωτός, με τὸ πολῦτιμο φορτίο πᾶνω στὴ σέλλα του, ἐκεῖ, στὸν νοτιομένο ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ τὸ σεληνόφως κάμπο τῆς Μεσορέας. Τὸν ἀναθυμάται με πόνου, καὶ τὸν φθονεῖ. Σὲ κάποιες στιγμὲς παράλογης ἐξαψης, τὸ ἐξαισιο φαρὶ φαντάζει στὸ νοῦ του σὰ φίλος προδοτικὸς.

Οἱ βροχὲς ἀραίωσαν, οἱ νύχτες κόντηναν καὶ πήρανε νὰ γλυκαίνουν. Κατέβαινε τις φεγγαροβραδυὲς στὸ γιαλὸ καὶ ξαπλωνόταν στὸν ἄμμο ἀνάσκελα, με τὰ χέρια, πλεγμένα κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι. Ἡ ἀνάσα τῆς θάλασσας φούσκωσε, μοσκοβόλησε γιαιοσεμιά, βιόλες. Καὶ στὰ χωράφια, τὰ πρωινὰ, τὸ χαμομήλι ξεμύτιζε χρυσίζοντας, δειλὸ.

Μύρισε Ἀπρίλης.

ΟΝΕΙΡΟ ΠΟΥ ΞΕΔΙΑΛΥΝΕΙ

ΗΝ πεις ποτέ πώς ή ζωή σταμάτησε τη γυροβολή της.

Ἄπο καιρό, μήνες τώρα, ἔλα ἔμοιζαν ἀσάλευτα, μονότονες κι ἀφόρητα ἴδιες οἱ μέρες. Πήγαινε κ' ἐρχόταν ὁ Σγουρός, ρέμβαζε, ἔστηνε κουβεντολόγια ἀσκοπα μὲ τὸν Ζερβοχέρη. Ἐμαθε ἀγάλια - ἀγάλια νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ ξένες ἔγνοιες, καθότανε ν' ἀκούει τοὺς καὺμούς τοῦ κάπελα, τὰ οικογενειακά του. Εἶχε ἀδερφὸ μεγαλύτερο ὁ Ζερβοχέρης, σιδερά, Τιμόθεο τονε λέγαν, ἀντρα ξακουστὸ σ' ἔλη τὴν Καλαμάτα γιὰ τὴ σωματική του ρώμη. Ἐπαιρνε τὸ σιδερένιο λαστὸ ὁ Τιμόθεος καὶ τονε λύγιζε μὲ τὸνα χέρι, πετοῦσε στὸν ἀέρα τὴ βαρειὰ καὶ τὴν ἀρπαζε στὸ φτε-

ρό, δίχως νὰ λυγίσει τὸ μπράτσο του. Πολὺ παινευόταν ὁ Παντελῆς γιὰ τὸν ἀδερφὸ του, τὸν κολάκευε νὰ τὸν ρωτᾶς γιὰ τὸ σιδερά, μ' ὄλο πού εἶχανε δυὸ χρόνια ἐλάκερα νὰ μιληθοῦν οἱ δυὸ τους. Διαφορὲς κληρονομικὲς τοὺς εἶχανε χωρίσει, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα τους. Ἐκεῖ, στὴν ἀκροποταμιὰ πού εἶναι τὸ σιδεράδικο, τὰ χειμωνιάτικα βράδευα, ταχτικά, οἱ βιλάνοι τῆς Καλαμάτας συνάζονταν γιὰ μακρυὲς βεγγέρες, κουβέντιαζαν γιὰ τὰ νιτερέσα τους, ἢ λέγανε παραμύθια, ἱστορίες. Ἄλλοτε, ἕναν καιρό, πήγαινε κι ὁ Παντελῆς ἐκεῖ, ἔπαιρνε μέρος στὶς βεγγέρες, πρωτοστατοῦσε στὶς κουβέντες πού γίνονταν. Τώρα εἶχε ἀποτραβηχτεῖ, χολιασμένος. « Δὲ θὰ ξαναπατήσω στοῦ σιδερά ὄσο ζῶ », ἔλεγε, « ὄχι! δὲ θὰ ξαναπατήσω. » Ὅμως ἔβλεπε πὼς τὸ ἀποτράβηγμα τοῦτο πολὺ τοῦ στοιχίζει. . .

Τέτοια λοιπὸν εἶχε γίνει τώρα ἡ ζωὴ τοῦ Σγουροῦ. Λὲς καὶ τὸ περιγελαστικὸ δαιμόνιο τῆς Μοίρας, τοῦ εἶχε φυλάξει, αὐτουνοῦ πού τόσα ὄνειρεύτηκε, νὰ σέρνει τὴ ζωὴ του ἔτσι, ἀγωνα, χαῦνα, ἀπὸ πανδοχεῖο σὲ καπηλειό. Χίλιες φορές εἶχε φέρει βόλτα τὴν Καλαμάτα, τίς ἀστικὲς γειτονιὲς πού στριμώχνονται ξιππασμένα γύρω στὸ κάστρο, τίς φτωχοσυνοικίες κάτω, στὴν ἀκροποταμιὰ τοῦ Νέδου. Ἐάφνου — κόντευε πιὰ ἡ ἀνοιξη — ἐκεῖ πού περιδιάδαζε μιὰ μέρα στὰ βρώμικα στενορρύμια τῆς φτωχολογιάς, ἡ καρδιά του χτύπησε ἕνα βρόντο βαρὺ καὶ στάθηκε στὸν τόπο.

Ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ὡς εἴκοσι βήματα ἀπόσταση, εἶχε πάρει τὸ μάτι του ἕνα ἄνθρωπο μπροστὰ σ' ἀσεβωμένο τοῖχο, καὶ ποὺ στεκόταν νὰ τὸν κοιτάζει.

Τίποτα τὸ ἀνησυχητικὸ ἢ ὑποπτο δὲν εἶχε τὸ ἐξωτερικὸ τοῦ ξένου. Εἶταν ψηλός, ρωμαλέος, φοροῦσε χιτῶνιο ἴσαμε τὰ γόνατα, σταχτί, κάλτσα κολλητή, κίτρινη, ποὺ ἀνέβαινε στὰ μεριά του. Ἐνας μανδύας μαῦρος, ριχτός, κρεμόταν στὴ ράχη του. Τὸ μαυρόμαλλο σγουρὸ κεφάλι του εἶταν ξέσκεπο, στὸ σαγόνι του φύτρωνε μαῦρο ψαλλιδιμένο γένι.

Ἐμοιαζε ἀπὸ τὴ φορεσιά του, τὸ παρυσιαστικὸ, Ρωμιοὺς εὐπορος πολίτης ἢ στρατιωτικὸς δίχως ἀρματωσιά. Ἡ στάση του ἢ ἀτάραχη ἢ ἄφηνε βέβαια ἀδιάφορο κάθε ἄλλο διαβάτη ἐξὸν ἀπὸ τὸν Σγουρό. Ὅμως τὸ μάτι τοῦ ξένου, τὸ μαῦρο καὶ γυαλιστερό, ἔκανε τὸ παιδάριο ν' ἀνατριχιάσει.

Ποῦ τὸ εἶχε ἰδεῖ αὐτὸ τὸ μάτι; Ὁ θαμπωμένος νοῦς του ἀνάδεψε βιαστικὰ δσες μποροῦσε νὰ ξεσηκώσει πρόχειρες θύμισες. Τὰ ρούχα αὐτά, ὁ μανδύας, ὄχι... τοῦ εἶταν ἀγνωστα, τ' ἀνάστημα ἔμως, ἢ κορμωσασσιά, ναί, κάτι τοῦ θύμιζε, κάτι πολὺ δυσάρεστο, ἀπωθημένο στὸ κατάκι τοῦ μνημονικοῦ του. Ὅσο γιὰ τὴ ματιά... ὦ! γι' αὐτὴν εἶτανε σίγουρος. Τὴν εἶχε ξαναδεῖ ἔτσι τὴν ἀναθυμᾶται κι ἄλλοτε νὰ τὸν κοιτάζει, καθὼς καὶ τώρα, καρφωτή.

Σὰ ντροπιασμένος ὡστόσο ἀπὸ τὸν ξαφνικὸ του δισταγμὸ, ποὺ ὁ ξένος θὰ τὸν εἶχε βέβαια προσέξει, προχώρησε ὁ Σγουρὸς τραβώντας ἴσια καταπάνω του. Ἡ γειτονιά εἶταν ἔρημη. Μακρύτερα, τὰ σήμαντρα σημαίνανε τὸν ἔσπερινό. Σάφου, ἐκεῖ ποὺ τὸ παιδάριο κοντοζύγωνε, ὁ ξένος ἔστριψε ἀπότομα, καὶ μὲ ταχύτητα θαυμαστή, γλιστρημα σκιᾶς, χάθηκε στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου.

Τὸ περιστατικὸ τοῦτο δὲν εἶταν βέβαια γιὰ νὰ καθησυχάσει τὸ παιδάριο. Μὲ τὴν περιέργεια κεντημένη, μιὰν ἀγανάκτηση μουγγή ποὺ τοῦ σπιρούνιζε τὰ νεῦρα, ἀνοιξε τὸ βῆμα, ἔφτασε στὴ γωνιά καὶ χύμηξε νὰ ἰδεῖ ποῦ πάει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μαῦρο μανδύα. Ἀπορημένος, τὸν εἶδε νὰ ἔχει κερδίσει δρόμο θαυμαστὰ καὶ νὰ φεύγει σὲ μεγάλη ἀπόσταση.

Λὲς καὶ δὲν εἶχε τὸ ἴδιο βῆμα καθὼς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι αὐτός. Σβέλτος, παράδοξα ἀνάλαφρος παρ' ὄλο του τὸ μπῶι, τινάζόταν μπροστὰ στὸ κάθε πάτημα, μὲ λαστιχάρισμα γουστέρως. Θάλεγε πὺς δὲ βαδίζει, χαμοπεταίει. Εἶταν ἴσως οἱ ἄκρες τοῦ μανδύα ποὺ ἀνεμίζονταν τὸ κατόπι του, σὰ μελανὰ φτερά... .

Χύθηκε ξοπίσω του ὁ Σγουρὸς, τὸν ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια μέσα στὰ φιδωτὰ στενορρόμια, τὸν ξανάδε. Λαχανιασμένος κιόλας, ἐνιωθε μ' ἀπελπισία τὸ σούρουπο νὰ πέφτει, νὰ σκοτεινιάζουν γύρω τὰ στενά. Κι ὅμως τὰ δρασκελοῦσε ἀκράτητος, τέντωνε τὸ μάτι του, τὸ κάρφωνε στὴ μαύρη παντιέρα ποὺ φεύγει ἴσια μπρός, δίχως τίποτα ἄλλο γύρω του νὰ βλέπει. Σκοντάβοντας σὲ σωροὺς σκουπίδια, παραπατώντας μέσα σὲ λάκκους, βάδιζε ἐπίμονα, φανατικά. Κι ὁ ἄλλος ὄλο καὶ ξεμάκραινε, ἔμοιαζε ἀπιαστός, πουλί, ἰσκιος, καθὼς μέσα σὲ βραχνά.

Ἔτσι κυνηγήθηκαν ἴσαμε τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ξένος σταμάτησε ἀπό-

τομα μπροστά σὲ κάποια πόρτα θολωτή. Στρούφισε ὁ μανδύας του ἀπὸ-τομα καὶ πλατάγισαν οἱ μελανές του δίπλες. Τὸ χέρι τοῦ ἀγνώστου χούφτιασε τὸ μάνταλο, τὸ γύρισε, ἀνοίξε, μπῆκε. Τὸ πορτόφυλλο ἔκλεισε πάλι πίσω του μὲ πάταγο.

Εἶχε ἀπλώσει τὸ ποδάρι του νὰ τρέξει ὁ Σγουρός, δταν κάτι σὰν ἀστραπή σπάθισε τὸ νοῦ του. Τὸ χέρι ἐκεῖνο ποῦ τεντώνεται ἀποφασιστικά, ποῦ χουφτιάζει σὰν ἀρπάγη, τὸ ντουρο μπράτσο, ὁ μαῦρος μακρὸς μανδύας ποῦ ἀνεμίζεται κ' ὕστερα πέφτει βαρὺς, σὰ ράσο... Τι-νάχτηκε. Ναί, ναί! Τὸν ἀναθυμᾶται. Ὁ καλόγερος, ἐκεῖ-κάτω, στὸ καπηλειὸ τοῦ Μυτζηθρά... Ὁ φονιάς τοῦ μαντατοφόρου!

Γιὰ λίγες στιγμές, στάθηκε ὁ Σγουρός ἀσάλευτος, αστισμένος. Ἀπὸ καιρὸ τὸ ἐνωθε, δίχως καὶ νὰ τὸ συλλογιέται, πὼς τὸ ράσο ἐκεῖνο δὲν εἶταν παρὰ μεταμφίεση. Ὁ καλόγερος... πράχτορας ποιὸς ξέρει τίνος δυνατοῦ, μπορεῖ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Σγουρομάλλη. Κι ὁ μαντατοφόρος τοῦ Παλαιολόγου πέφτει νεκρὸς. Ἀφάνταστη περιπλοκή! Ὅμως δὲν εἶναι τῶρα καιρὸς νὰ τὴν ξεμπλέξει. Νὰ τὸν προφτάσει μόνο, νὰ τί χρειάζεται νὰ τὸν προφτάσει.

Ἐτρεξε. Μὲ λίγες δρασκελιές, τὴν ἔφτασε τὴν πόρτα. Βεβαιώθηκε μηχανικὰ πὼς τὸ σπαθὶ κρεμότανε πάντα στὸ πλευρὸ του· ἄρπαξε τὸ μάνταλο, τὸ γύρισε, ἀνοίξε. Σάφνου ἔμεινε ἀλαλος, μ' ἀνοιχτὸ στόμα.

Ἡ πόρτα τούτη, ἡ χτισμένη στὴ μέση μιᾶς μεγάλης μάντρας, δὲν ἔμπαζε πουθενά. Πίσω, εἶταν ἄδειος σπιτότοπος, πρὶν πέρα χωράφια, ὕστερα δρόμοι, παράγκες, κ' ἔτσι ἴσαμε τὴν ποταμιὰ.

Τῶρα τὸν εἶχε χάσει τελειωτικά, εἶτανε βέβαιο.

Ἄφησε τὸ χέρι του, ποῦ κρατοῦσε ἀκόμα τὸ μάνταλο, νὰ πέσει, ἀκούμπησε τὸν ὦμο του στὸν παραστάτη κι ἀπόμεινε νὰ κοιτάζει σκοτεινὸς χάμου, στὴ γῆ. Αὐτὸ ποῦ καρτεροῦσε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, σὰν ξεδρόμισε γιὰ τὴν Καλαμάτα, καὶ ξεγελοῦσε μοναχὸς του τὸν ἑαυτὸ του πὼς πάει πιά, ἀστόχησε, ναί! εἶχε ἀληθῆσει. Ἡ παρουσία του ἐδῶ ἔγινε γνωστή. Μιὰ σκέψη καινούργια, ποῦ τῶρα μόλις τοῦ γεννιέται στὸ νοῦ, τὰ φωτίζει ξάφνου ἄλα: Ἐκεῖ, στὸ πανδοχεῖο τῆς Μεσαρέας, πίσω ἀπὸ τὸ φάρσωμα, οἱ δυὸ φωνές... Ἡ μιὰ εἶταν τοῦ ἴδιου τούτου δαίμονα, τοῦ ψευτοκαλόγερου, ποῦ τοῦ εἶχε στήσει ἐκεῖ-πέρα νυχτερινὸ καρτέρι. Διό τοῦ εἶταν καὶ τ' ἄλογο ποῦ ἄρπαξε. Λοιπὸν ἀπὸ σήμερα κ' ἐμπρὸς θ' ἀρχίσει τὸ μεγάλο πάλεμα, ὁ ἀγώνας γιὰ ζωὴ καὶ γιὰ θάνατο, αὐτὸς πού, καθὼς τὸ ἐνωθε βαθιά, δὲν τοῦ εἶτανε γραμμένο νὰ τὸν ξεφύγει.

Ναί, ναί, τῶρα τὸ βλέπει. Κ' ἡ χαύnowση τούτη ποῦ τὸν δένει τὸν τελευταῖο καιρὸ, κ' ἡ ἀθυμία, ἐκεῖ ἔχουν τίς ρίζες τους, στὴ σκοτεινὴ ἀπαντοχή. Τ' ὄρνιο τὸ μελανοφτέρουγο, τὸ ἤξερε καλά, τὸ μάντευε πὼς κάποτε θὰ ξαναρχόταν.

Σήκωσε τὰ μάτια του καὶ κοίταξε γύρω. Ἐπιανε νὰ νυχτώνει. Ἀργά, ἀποθαρρημένα, πῆρε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς, ἔκοψε ἀπὸ γειτονιὲς ποῦ τοῦ εἶταν γινώριμες καὶ πῆγε νὰ καθήσει στὸ συνηθισμένο τραπέζι του, στὸ καπηλειὸ τοῦ Ζερβοχέρη. Τὸ κεφάλι του τ' ἄφησε νὰ κρέμεται βαρὺ, τὰ μάτια του κοίταζαν μηχανικὰ τὸ ἀφημένο πᾶνω στὴν τάβλα χέρι του, τὸ ἀνεργο, τίς γαλάζιες φλέβες ποῦ μέσ' ἀπὸ τὴν ἀσπρη

ἐπιδερμίδα φουσκώνουν καθαλικεύοντας τὸ χτένι. Δὲν τὸν τρώμαζε ὁ θάνατος, ὄχι. Τὸν λάβωνε μόνο, βαθιά, ἡ ἰδέα πῶς, ἂν δὲν προφτάσει νὰ ζήσει ἀρκετά, τότε τὸ μεγάλο, τὸ ἐξαισιο, ποτὲ δὲ θὰ ξημερώσει γι' αὐτόν, κι ὀλάκερη ἢ ἴσαμε σήμερα ζωὴ του θὰ μείνει ἄσκοπη, δίχως νόημα· κι αὐτοὺς πού τόσο τὸν περιγέλασαν, δὲ θὰ βρεῖ τὸ μέσο νὰ τοὺς ἀποστομώσει . . .

Καθὼς πάντα ὅταν τὸν ἔδλεπε σκεφτικό, ὁ Παντελῆς ἦρθε ν' ἀκουμπήσει τὶς γροθιές του στὸ τραπέζι μόλις ἀπόσωσε τὴ δουλειά του. Τὸ δύστροπο ὕψος πού ἔπαιρνε συχνὰ ἀπέναντί του τὸ παιδάριο, στὶς μεγάλες του ἀκεφιές, δὲν τοῦ εἶχε κόψει τὸν ἄερα. Ὅταν σ' ἔπαιρνε ἀπὸ καλὸ ὁ Ζερβοχέρης δύσκολα ξεκόλλαγε. Εἶτανε σὰν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα κι ἀγαθὰ σκυλιὰ πού τὰ κλωτσᾶς κι αὐτὰ σοῦ γλύφουν τὴν πατούσα.

— Πάλι ἐγνοῖες;

Ὅμως τώρα ἡ διάθεση τοῦ Σγουροῦ εἶταν διαφορετική.

— Κάθησε, ἐγνεψε δείχνοντας τὸ ἀδειανὸ σακμίνι.

Κάθησε ὁ Ζερβοχέρης, ἀφοῦ πρώτα σφουγγίσει τὰ δάχτυλά του στὴν αἰώνια κλαδωτὴ πετσέτα. Μεσολάβησαν λίγες στιγμές. Κι ἀπτόμα, ὁ Σγουρός, δίχως ἄλλον πρόλογο:

— Πρέπει νὰ ξέρεις κάποια πράματα, λέει.

Καὶ πιάνει καὶ τοῦ ἀνιστοράει μὲ τὸ νῖ καὶ μὲ τὸ σίγμα δλόκληρη τὴν ὡς τὰ σήμερα ζωὴ του. Τὰ παιδικὰ χρόνια, ἡ παράδοση γιὰ τὸ οἰκογενειακό του ὄνομα, οἱ φιλοδοξίες, τ' ὄραμα τῆς πριγκηπέσσας πού περνάει, τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸν Καφούρη, ἡ φυγὴ, ὁ Μυτζηθράς, ὅλα πέρασαν, ζωηρὰ χρωματισμένα, στὴ διεξοδικὴ τούτη ἀφήγηση. Ἦθελε κάποιο ἀχνάρι ν' ἀφήσει πίσω του ἂν χανόταν ἄσκοπα, κ' ἤθελε ἀκόμα, τὴ βραδυὰ τούτη, νὰ δοκιμάσει μιὰ συμπάθεια κοντὰ του, ἕνα ἐνδιαφέρο· σὲ κάποιονε νὰ ξομολογηθεῖ.

Ὁ Παντελῆς ὁ Ζερβοχέρης, κάπελας ἀπὸ πατέρα, ἀνώνυμος μέσα στὸν ὄχλο τοῦ τόπου του καὶ τοῦ καιροῦ του, προορισμένος ποτέ του νὰ μὴν ξεμυτίσει ἀπὸ τὴν ἀφάνεια, εἶταν ἀνθρωπος μὲ τερατώδη φαντασία. Ἡ ἀφήγησι τοῦ Σγουροῦ στάθηκε τὸ πιὸ θαυμαστὸ παραμῦθι πού εἶχαν ἀκούσει ποτὲ τὰ μαλλιαρά του αὐτιά. Καταπληχτικὴ εἶταν ἡ ἐντύπωση πού δοκίμασε. Ἀνίκανος νὰ μιλήσει, μὲ τὸ στόμα μισανοιχτό, μὲ τὰ φρύδια του τεντωμένα, κοίταζε τὸ παιδάριο ἀπροσβολωμένος. Τὰ συναισθήματα πού εἶχαν μεμιᾶς ξαπολυθεῖ μέσα του εἶταν πολὺπλοκα. Ἐνδιαφέρο φανατικό, συγκίνηση τρυφερή, ξιππασιὰ ἀκαταμάχητη, ἀπορία ἐκστατικὴ. Δυσκολεύτηκε πολὺ ὡς πού νὰ ξαναβρεῖ τὴν ἀνάσα του καὶ τὴ μιλιὰ του.

— Εἶσαι εὐγενικόπουλο καὶ δὲ μοῦ τῶλεγες! ἔκανε τρέμοντας κι ἀπλωσε τὶς παλάμες του νὰ σφίξει μέσα τους τὸ χέρι τοῦ παιδαρίου. Στὴ φωνή του διάνευε τώρα ἀόριστο δέος, ἀπλοϊκὸς σεβασμός.— ὦχ! ἐγὼ καλὰ τὸ εἶχα μαγτέψει. . . Καὶ λὲς πῶς ἔχεις καὶ προστάτη τὸν Ἄη-Θόδωρο, κεντημένο στὸ σωκάρδι σου. Γιὰ νὰ τὸν δῶ. . . ὦ, Παναγιὰ παρθένα! . . .

Ἀπλωσε τὸ χέρι του καὶ ψηλάφησε μὲ τ' ἀχροδαχτύλια, εὐλαδικά, τὸ κέντημα πού τοῦ παρουσίαζε τὸ παιδάριο. Τὰ γουρλωμένα μάτια του γυάλιζαν.

Βαθιά τὴ χάρηκε, ἀλήθεια, τὴ στιγμή τούτη ὁ Σγουρός. Χρόνια ἐλάκερα περίμενε τὴν ἀπλοϊκὴ ψυχὴ πού θὰ τὸν θαυμάσει τέλος κι αὐτὸν κάποτε. Ἡ καρδιά του, ἀνομολόγητα, πλημμύρισε χαρὰ κ' εὐγνωμοσύνη.

Και μονομιᾶς ἄλλα ξεχάστηκαν, καὶ τὰ μαύρα προαισθήματα κ' οἱ περασμένες πίκρες καὶ τὰ μελλούμενα προβλήματα. Ἐνθουσιασμοὺς τὸν συνεπήρε.

— Μὴ σὲ νοιάζει, λέει ζωηρά, σὰ νάταν αὐτὸς τώρα νὰ παρηγορήσει κι ὄχι νὰ παρηγορηθεῖ. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνους πού βάζουν ἔτσι κάτω τ' ἄρματα! Τὴ ζωὴ μου θὰ τὴν πουλήσω ἀκριβὰ, νὰ τὸ θυμᾶσαι. Ὅποιος ἄτιμος, φονιάς, σπιούνης, τολμάει, ἄς ἔρθει. Τὸν καρτερῶ!

Καὶ φούσκωσε τὰ στήθια του κομπάζοντας.

— Χμ! ἀναδρουχέται κι ὁ Ζερβοχέρης καὶ τρίζει τὰ δόντια του φοβερά. Ἄς ἔρθει!

Δυσκολεύτηκε πολὺ νὰ τὸν ξεφορτωθεῖ τὸν Ζερβοχέρη κείνο τὸ βράδυ ὁ Σγουρός. Ὁ κάπελας τὸν ἀκολούθησε στὴν κάμαρά του, στρώθηκε αὐτὸκλήτος στὸ μοναδικὸ σακνὶ καὶ συνέχισε ἐπίμονα τὴν κουδέντα, κι ἀφοῦ πιά τὸ παιδᾶριο εἶχε πλαγιάσει, νικημένο ἀπὸ τὴ νύστα.

— Καὶ τώρα τί θὰ κάνουμε; ρωτάει τέλος ὁ κάπελας βάζοντας τὶς γροθιές του στοὺς γοφούς. Τὸ εἶχε πάρει προσωπικὸ τὸ ζήτημα.

— Ἄν καταφέρουν νὰ μὲ ξεκάνουν, λέει τὸ παιδᾶριο τευτώνοντας γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ νυσταγμένα μάτια του, θὰ φροντίσεις ἐσὺ νὰ πάρεις τὴ γραφὴ ἀπὸ τὸν κόρφο μου καὶ θὰ τὴν πᾶς στὴν πριγκηπέσσα. Θὰ τῆς ἀνιστορήσεις ὅ,τι σοῦ εἶπα. Καὶ θὰ τῆς πεις...

— Ὅχι! μούγκρισε ὁ Ζερβοχέρης καὶ βρόντηξε τὴ φοβερὴ του γροθιά στὸν τοῖχο. Ὅχι! αὐτὸ δὲ θὰ γίνει, μακάρι κι ὁ ἴδιος ὁ ἐξαπώδης νὰ τὸ ἔχει βουληθεῖ. Μοναχός σου θὰ τῆς τὴν πᾶς τὴ γραφὴ, ἐγὼ σ' τὸ λέω, ὁ Ζερβοχέρης.

Σηκώθηκε. Τὸ φτενὸ πάτωμα στέναζε κάτω ἀπὸ τὰ βήματά του. Βγῆκε μὲ φούρια, δίχως νὰ καληνυχτίσει, σφάλησε καλὰ τὴν πόρτα καὶ κατέβηκε τὴ σκάλα, βαρὺς.

Ὁ Σγουρός φύσηξε τὸ λυχνάρι χαμογελώντας μ' εὐδαιμονία κι ἀποκοιμήθηκε. Τὸ πρωτὶ, κατεβαίνοντας στὴν αὐλὴ νὰ νιφετῆ, σκόνταψε πάνω σ' ἕναν μπόγο ἀφημένον πίσω ἀπὸ τὴν ξώπορτα. Ἐσκυψε ἀπορημένος πού τὸν εἶδε νὰ σαλεύει κι ἀναγνώρισε τὸν κάπελα.

— Ἐ! τί κάνεις αὐτοῦ; ρωτάει σασιτισμένος.

— Κοιμόμουν.

Εἶχε πλαγιάσει στὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ, μὴν τύχει καὶ περάσουν τὴ νύχτα οἱ φονιάδες.

Εἶταν ἀκόμα χαράματα. Ἡ μέρα εἰδειχνε κίολας πὼς θάναι ὠραία, χλιαρὸ πρωτὶ ἀπριλιάτικο. Συνεπαρμένος ἀπὸ κέφι σπάνιο ὁ Σγουρός, βγῆκε καὶ τράδηξε κατὰ τὸν κάμπο. Εἶχε βασανιστεῖ πολὺ ὡς πού νὰ ξεφορτωθεῖ τὸν κάπελα. Τὸ εἶχε βάλει πρόγραμμα ὁ Ζερβοχέρης ἀπὸ χτὲς τὴ νύχτα, νὰ τὸν παίρνει τὸ κατόπι παντοῦ ἔπου πηγαίνει. Δὲ θ' ἄφηνε αὐτὸς νὰ τοῦ τὸν μαχαιρώσουν, ὄχι. Ὅμως τὸ παιδᾶριο τώρα εἶχε ξανάβρει τὴν παλιά του αἰσιδόξη ἀψηφισιά. Τὴ νύχτα εἶδε ὄνειρο ὠραίο, πού ἀκόμα τονε γήτευε: Εἶδε πὼς εἶταν καθάλα, λέει, σὲ φαρὶ κόκκινο καὶ κατέβαινε μιὰν ἡμερὴ πλαγιά. Κάτω, σὲ λίγη ἀπό-

σταση, τὸν καρτεροῦσε ἡ δροσερὴ σκιά ἐνὸς δάσους. Ἐφτασε. Οἱ κορμοὶ τῶν δέντρων, πλαστικοὶ κι ἄσπροι, λαμπαδιάζανε θαμπὰ στὸν Ἰσκιο, σὰ γυναίκεια κορμιὰ δλόγυμνα. Ξάφνου, ἀνάμεσά τους, κάνει ἔτσι καὶ βλέπει τὸν Ἀστρίτη . .

Τόσο εἶταν. Ὅμως τὸ γλυκὸ λίκνισμα τοῦ ταξιδιοῦ τὸν νανουρίζει ἀκόμα.

Τράβηξε στὴν τύχη, πέρα, κατὰ τὸν δρίζοντα. Ἡ γῆ, ζεσταμένη κιόλας ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀνάδινε μιὰν ἀχνα θαλπρωρῆς ἀνθρώπινη. Κάποια πουλιά, τσιροπούλια, μεθυσμένα ἀπὸ φῶς, χοροπηδοῦσαν στὸ λαμπικαρισμένον ἀέρα, τιτίθιζαν πνιχτὰ, φωνοβλες πού ἡ χαρὰ τοὺς ἔσφιξε τὸ λαρύγγι. Ἀπὸ τ' ἀντικρυνὰ βουνά, ἀγνὴ ἐρχέταν ἡ πνοὴ τοῦ λόγγου. Καὶ πίσω, στὸ γλυκὸ χαμῆλωμα τῆς στεριᾶς, ἡ θάλασσα στραφτάλιζε, λαμποκοποῦσε, ἀνασηκωνόταν στὸν ἀέρα μετέωρη, ἀλαμπη λεπίδα σπαθιοῦ πού ἕνας ἀρχάγγελος τὸ ἔχει γυμνώσει καὶ τὸ τεντώνει.

Πορευτῆκε γιὰ ὦρα, πορευτῆκε ἀσυναίσθητα, ὄλο μπροστά. Στὴ γῆ, δοκίμαζε νὰ ξεμουτίζει νιὸ χορτάρι, κρυφές ζωές, ἀτολμες, ἀναδεύονταν κάτω ἀπὸ τοὺς θάμνους, μαμοῦδια καὶ γουστερίτσες πού τρυπῶνον ἀνήσυχτα στὸ ζύγωμα τοῦ ἀνθρώπου. Μέσα σ' ἕνα σῦδεντρο, στὸ ἤρεμο ἀνηφόρι μιᾶς λοφοπλαγιάς, ἐκεῖ πού ἀρχίζει ἀραιὸ δασάκι, κάθησε. Ὑστερα ἀπὸ τὴν πορεία καὶ τὴν λιακάδα πού τοῦ εἶχαν ἀνάψει τὸ κορμί, ἡ ἀχαμνὴ τούτη σκιά στάλαζε πάνω του ἀκριβὸ βάλσαμο. Ἐνας φράχτης αὐτοσχέδιος, ἀπὸ ξεραγκαθιές καὶ ψηλὰ σπάρτα, τοῦ ἔκρυβε τὸν κάμπο, τὴν πολιτεία, τὴ θάλασσα. Ξαπλώθηκε ἠδονικά, τεντώθηκε, ἔπλεξε πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι τὰ χέρια του καὶ μισοσφάλησε τὰ μάτια. Τὸ αἶμα, ζυπνημένον, μυρμήδιζε στὰ πόδια του, ἔσφυζε στὶς γάμπες, κατέβαινε ψαχουλετὸ Ἰσαμε τίς φτέρνες κάτω καὶ τάνυζε τὰ δάχτυλα. Ἀνάσανε βαθτιὰ. Μπορεῖ καὶ ν' ἀποκοιμηθῆκε. Ξάφνου ἕνας ἀχὸς παράδοξος βούιξε μέσα στὸν κάμπο.

Ἀπορημένος, στυλώνει τὰ ματόφυλλα, κρατάει τὴν ἀνάσα του καὶ στέκεται ν' ἀφουγκραστεῖ. Πάλι. Εἶταν βούκινο.

Ἀντιλαλώντας βαρύαχο, κυματερό, τὸ σάλπισμα ἔμοιαζε νὰ φεύγει, νὰ σαῖτεύει τὴν ἀπόσταση καὶ νὰ γλιστράει πάνω ἀπὸ τὸν κάμπο μακρόσυρτο, παλμικό. Γαβγίσματα τὸ συνόδευαν. Στὴ γῆ, ἔπου εἶχε ἀκουπισμένο τὸ κεφάλι του ὁ Σγουρὸς, βρόντοι μακρυνοὶ πυκνοδοῦρίζαν. Τοὺς ἀναγνώρισε, εἶταν ποδοβολητὸ ἀπὸ ἄλογα. Κράτησε τὴν ἀνάσα του κ' ἔστησε τ' αὐτί.

Τώρα τὰ βούκινα ἀντιλαλοῦσαν πλήθια. Ἡ πολυάριθμη καθαλαρία πού τὰ κρατοῦσε, ἔμοιαζε νὰ ἔρχεται ἀπὸ πέρα, ἀριστερά, νὰ περνᾷ ἀγνάντια του, στὴν ἀπόσταση, νὰ στρίβει φεύγοντας πρὸς τὸ βάθος, καὶ πάλι νὰ ξανάρχεται. Δὲν εἶτανε συνοδία πού ταξιδεύει κανονικά, σὲ ἴσιο δρόμο. Τὸ ποδοβολητὸ κ' ἡ βουὴ πήγαιναν, ἔρχονταν, ἔσθηναν, φούντωναν, σὰν ἐπέλαση παράφορη πού γράφει βόλτες τεράστιες πάνω στὸν ἀπλωτὸ κάμπο. Τὸ κυματερό σάλπισμα ἀνεμιζόταν, φλάμπουρο μακρὺ, τὰ σχυλιὰ γάβγιζαν φρενιασμένα.

Ἀνασηκώθηκε ὁ Σγουρὸς στὸν ἀγκῶνα του, ὕστερα στὰ γόνατα, τέλος ὄρθιος, καὶ κοίταξε πάνω ἀπὸ τὰ σπάρτα.

Εἶταν ἐκεῖ - κάτω, στὴ γυμνὴ κ' ἐπίπεδῃ ἔκταση: Μιὰ συνοδία

μεγάλη κάλπαζε όρμητικά, διασχίζοντας λοξά τόν κάμπο, έρχόταν κατά δώ. Από τις πολύχρωμες φορεσιές, τά λιθομάργαχα στελοχάμουρα, τά πνιγμένα άλλόκοτα ξεφωνητά, ό Σγουρός κατάλαβε πώς είτανε Φράγκοι. Ή καρδιά του σκίρτησε, σταμάτησε. Άνάμεσα στους άντρες πού φορούσαν τά κυνηγετικά τους ρούχα, κοντά χιτώνια κι ανάλαφρες τόκες στο κεφάλι, φτερωτές, άνεμίζονταν λίγα φουστάνια. Με πυραχτωμένο μάτι ό νεαρός Ρωμιός ψαχούλευε τó πλήθος εκείνο πού πύκνωνε, άπλωνόταν, λαστιχάριζε σά φολιδωτό κορμί φιδιού. Μπροστά, στήν κεφαλή τής παγανιάς, δεύτερη ή τρίτη άπό τούς καθαλαρέους, τήν ξεχώρισε : Είταν ή πριγκηπέσσα.

Ή φράγκικη αύλή κυνηγούσε. Στα γαντοφορεμένα χέρια τών καθαλαρέων, πάνω στο δάχτυλο γαντζωμένα με νυχοπόδαρα σφιχτά, ζυγιάζονταν τά γεράκια. Κάθε τόσο, με μιάν άπότομη στροφή, ή κεφαλή τής συνοδίας ξεδρόμιζε, έκοβε τήν τρεχάλα της, καρφωνόταν στέν τόπο, και τότε κάποια γεράκια, λευτερωμένα άπό τά καπερούνια τους, τινάζονταν και σαϊτεύανε τόν άέρα. Τα έβλεπες νά γράφουν κύκλους άνηφορικούς, νά ψηλώνουν ίσαμε πού νά τά ρουφήξει τó θάμπος τού δλόφεγγου ούρανού. Άσάλευτη ή συνοδία τότε, περίμενε κρατώντας τά κεφάλια σηκωμένα οί άρχόντισσες κ' οί καθαλάροι, τρώγανε με τά μάτια τó στερέωμα. Εάφνου, στριγγό ένα ξεφωνητό ζώο άπό τά μεσούρανα, έρχότανε νά τούς μαυλίσει, νά τούς ξεσηκώσει. Χυμώντας πάλι μ' άγριο ποδοβολητό, σωρός κουδάρι καλπασμοί, ξεφωνητά, γαθγίσματα, γέλια, ή παγανιά ριχνότανε σέ κάποιο σημείο τού κάμπου, άπληστη και βουερή.

Έκει, πάνω σέ δυό σπιθαμές γής, τó θύμα, άκόμα ζεστό, σπαρτάριζε ως πού νά κόψει τά δεσμά του με τή ζωή. Τα λαγωνικά τó είχαν ξετρωπώσει μεσά στους θάμνους και τώρα, τεντώνοντας τά μακρουλά τους τά μουσούδια, τ' όσμίζονταν τρεμουλιαστά. Μ' άπληστη χαρά ή άρχοντική παρέα έστηνε κύκλο γύρω στο ματωμένοπραματάκι, τó περιεργαζόταν άνυπόμονα. Και τó γελούμενο κουβεντολόδι, τά ήδονικά σύγκρα, τά φλίνα χωρατά, ξόμπλιαζαν πλούσια τή σύντομη κ' επίσημη σκηνή τού ταπεινού θανάτου.

Όμως ό Σγουρός δέν έβλεπε τίποτα άπ' όλα τούτα. Τα μάτια του ένα μονάχα είδωλο άντικαθρέφτιζαν, τήν Ίζαμπά, και τó φαρί της τó άσπρο. Ζωηρός, άνήσυχος ό Άστρίτης, στεκότανε τρώγοντας με τó καρφοπέταλο τó γή τó έξυπνο κεφάλι του έκανε μικρά άπανωτά τινάγματα σά νά καμάρωνε και μαζί σά ν' αύτιαζόταν. Ρογιασμένο τó παιδάριο, με τούς άρμούς του λυμένους, κοίταζε τις δυό μεγάλες τούτες άγάπες τής ζωής του, τή γυναίκα και τ' άλογο, τις δεμένες τώρα σ' ένα και μοναδικό σύμπλεγμα, κ' ένιωθε τήν ψυχή του νά φεύγει τó κατόπι τους, νά φτερακίζει.

Ή συνοδία ξεκίνησε πάλι, ξεμάκρυνε, έκανε μιá τεράστια βόλτα πάνω στέν κάμπο κ' ύστερα τράβηξε άνεβαίνοντας άριστερά, χάθηκε με κομψό τριποδισμό πίσω άπό μικρή λοφοσειρά. Δέν άργησε νά ξαναφανεί. Τα ξεφωνητά πού ξέσπαγαν πάλι άκράτητα έδειχναν πώς έχουν ξαμολυθεί τά γεράκια. Με ποδοκρότημα πού τράνταζε τή γή, οί Φράγκοι ξεμπουκάρανε πίσω άπό ένα σύδεντρο, χύμηξαν σπιρουνίζοντας τ' ά-

λογά τους, σιμώσανε σάν κεραυνός, λές κ' εΐτανε νά περάσουν πάνω από τόν κουρμμένο Σγουρό, διάβηκαν άστραπή μπροστά του σέ μακρυά σειρά.

Εΐχε ζαρώσει λίγο, έσχυφε τó κεφάλι του μή τόν ίδου, κι όταν τούς άκουσε νά ξεμακραίνουν, πρόβαλε πάλι.

Και νά πού τó αίμα του παίρνει μιá βόλτα γοργή, αναρουφίεται στην καρδιά. 'Ο τόπος μπροστά του δέν εΐταν έρημος πιά, καθώς πρίν. 'Η συνοδεία πέρασε, όμως εκεί, σάν άστρο πού κόπηκε από τή σπιθάτη ούρά ενός κομήτη, μιá γυναίκα πάνω σέ άλογο εΐναι σταματημένη. Πρώτη φορά, Χριστέ μου, τήν έβλεπε από τόσο κοντά! Σέ πέντε μόλις βήματα άπόσταση, στητή και σάν άπορημένη, καθάλα στον 'Αστρίτη, κοίταζε με τó διάφανο, αύστηρό της βλέμμα τόν άγνωστο νέο πού εΐχε προβάλει έτσι ξαφνικά μπροστά της. Τά μικρά της χέρια εΐτανε ντυμένα με γάντια άσπρα, πέτσινα. Στην άριστερή της γροθιά στεκότανε γραπωμένο πουλι σπάνιο, γεράκι άσπρο. Κρατούσε τó κεφάλι της όρθιο, στητό, τó μικρό σαγόνι τεντωμένο, και τά μάτια της, πού για μιá στιγμή στραφτάλισαν από τήν άνήσυχη ύποψία, θλώσαν πάλι ανάμεσα στά μισοκλεισμένα ματόφυλλα, τά σχιστά.

Γονατιστός εκείνος, δίχως νά έχει τή δύναμη νά σηκωθεί; στεκότανε νά τήν κοιτάζει. Τó αναμαλλιασμένο από τó ξάπλωμα κεφάλι του, με τίς χαλαρές πουκλες, τίς κεντημένες από ξερόχорта και χώμα, πρέπει νά εΐχε κάτι τó άγριωπό καθώς ξερόβαλε μαζί με τó μισό του στήθος πάνω από τó θάμνο. Μπορεί και νά τής φάνηκε, μέσα στην έρημική και για τούτο θεριεμένη φαντασία της, σά νεαρό στοιχειό τού δάσους. Δέν έκανε καμμιά κίνηση ν' άντισταθεί στά περπάτημα τού 'Αστρίτη πού άτάραχος και σάν εύχαριστημένος από τόν έαυτό του εΐχε ξεκινήσει και τού τήν έφερε ακόμα πιό κοντά. Κράτησε τά ματόφυλλά της μισοσφαλισμένα, άφέθηκε έτσι νά οδηγηθεί στά αναπάντεχο τούτο λόξεμα τού δρόμου της.

'Ο 'Αστρίτης ποδοπατούσε τίς ξεραγκαθιές σηκώνοντας κομπά και με καμάρι τó γόνατο. 'Ηρθε νά σταθεί μπροστά στον άφέντη του, με τó πολύτιμο φορτίο του πάνω στη ράχη. Κούνησε πάνω - κάτω τó κεφάλι του και χλιμίντρισε χαμηλόφωνα, φιλικά, με χαρά συγκρατημένη. Ζαλισμένος, δίχως ανάσα, ό Σγουρός σηκώθηκε, έκανε ένα βήμα πίσω.

Ναί, πρώτη φορά στη ζωή του τήν έβλεπε από τόσο κοντά. Στίς λίγες στιγμές τής άπορίας και τής σιωπής πού μεσολάβησαν, τού δόθηκε ή εύκαιρία νά τήν προσέξει, όχι με τó νού του, πού άπόμεινε θαμπωμένος, αλλά με τήν ψυχή. Τήν εΐχε δει ως τώρα βιαστικά, μέσα στον άνεμο τής φευγάλας ή κάτω από τó θολό φεγγάρι. Με τή φαντασία του, άθέλητα, τήν εΐχε πλάσει κάπως διαφορετική από ό,τι εΐτανε. Τήν έλεγε πολύ πιό νέα, τήν όψη της τή φανταζόταν πολύ πιό άτονη, πιό κοντινή. Εΐταν μεγαλειότερη του στά χρόνια, κάπως βαρειά στην άκίνησία της τήν αύστηρή, κ' εΐχε μακρυνό τó βλέμμα. Κάτι τó άπάνθρωπο, καθώς στά ειδώλα, σ' έκανε βλέποντάς την νά δειλιάζεις. Εΐχε τó δέρμα άσπρο και θαμπό, άπαλά πυκνό, καθώς τó βελούδο, κι από τόν κόρφο της αναδινόταν μύρο άνάερο, άχνινο λιβάνισμα κορμιού γυναίκειου πού λαχάνιασε και κρυφανασαινει.

Έάφνου, σά νά εΐχε κοπέι τó άμπόδεμα, εκείνη άλαφροτινάζει

κατά πίσω τὸ κεφάλι. Σφίγγει τὰ ρέτενα τοῦ ζώου, σμίγει τὰ φρύδια της καὶ γυρίζει ἓνα γύρο τὸ συρτό της βλέμμα.

Ἡ συνοδία, ξεσηκωμένη ἀπὸ τὴν ὄρμη τοῦ καλπασμοῦ, ἀχολογοῦσε τώρα καὶ σάλπιζε πέρα, σὲ κάμποση κιόλας ἀπόσταση ἀπὸ τὸ σῦδεντρο. Δὲν εἶχανε νιώσει φαίνεται μὲ τὸ πρῶτο τὸ ξεστράτισμά της, μπορεῖ καὶ νὰ τὸ νόμισαν θεληματικῶς. Ἀπόστρεψε τὸ πρόσωπό της ἀπὸ τὸ παιδάριο, πού τὴ θωροῦσε κατάχλωμο, ἀκουμπισμένο μὲ τὴ ράχη σ' ἓνα δέντρο, καὶ δοκίμασε νὰ ξεμακρύνει.

Ὅμως ὁ Ἀστρίτης δὲν τὴν ὑπάκουγε πιά. Ριζωμένος μὲ τὰ τέσσερα στῆ γῆ, κοίταξε κι αὐτὸς κατάματα τὸν ἀφέντη του. Τὸ ἄσπρο μικροῦλι χέρι τῆς καθαλάρισσας τοῦ τίναξε τὰ ρέτενα, τὸ κομψὸ πόδι τοῦ ἔκρουσε ἀνυπόμονα τὰ πλευρά. Τέλος, παρακλητικὰ, τὰ φίνα δάχτυλα ἀνέβηκαν νὰ τοῦ χαϊδέσουν τὸ λαιμό. Τίναξε πίσω τὸ κεφάλι του, σὰ νᾶλεγε πῶς ὄχι.

Τότε τὰ μάτια τῆς πριγκηπέσσας, διαπλατωμένα κι ἀνήσυχα, στυλώθηκαν στὸν Σγουρό. Στὴν ἀπλοϊκὴ ἀμυχανία τους ἔφεγγε γιὰ πρώτη φορὰ τώρα μιὰ ἀνθρώπινη ἀχτίδα.

Δίχως νὰ νιώθει τί κάνει ἐκεῖνος, ἔπесе στὰ γόνατα.

— Συχώρεσέ με, κυρά μου, τῆς λέει ὀλότερος καὶ μεθυμένος. ἴσαμε τώρα σὲ θωροῦσα ἔρθιος ἐδῶ, κι ὅμως τὸ ξέρω πῶς εἶσαι ἢ πριγκηπέσσα. Ἀκόμα κι ἂν δὲ σ' εἶχα ἰδεῖ ποτέ, θὰ τὸ μάντευα τώρα... Ὅμως μὴ ζητᾶς ἀπὸ τὸ ἀξιο τοῦτο φαρί νὰ σὲ πάρει μακρυνά μου. Δὲ θὰ σ' ἀκούσει! Ἀγαπάει ἐμένα βλέπεις πιὸ πολύ, ἀφοῦ εἶναι δικό μου.

Τὸν κοίταξε σαστισμένη, μὲ τὸ στόμα μισανοιχτό.

— Δικό σου τὸ φαρί; ψιθυρίζει ρωμείικα μὲ κάποια φρίκη στῆ φωνῆ της, δίχως νὰ καταλαβαίνει.

— Δικό μου! Τὸ πήρες τὴ νύχτα ἐκεῖνη, θυμᾶσαι; κ' εἶταν τὸ φεγγάρι ὀλόγιμο, τὴ νύχτα πού πέρασες ἀπὸ τὸν κάμπο τῆς Μεσαράς. Σ' ἔβλεπα τότε γιὰ δευτέρα φορὰ. Ἡ πρώτη εἶταν κάποιον πρωῖνὸ ἐδῶ καὶ χρόνια, στὴν πατρίδα μου, τ' Ἀνάπλι.

Τὸν ἀκουγε νὰ τῆς μιλάει λαχανιασμένος, μὲ τὴν πνοή του πού φούντωνε κ' ἐσθῆγε μονομιᾶς, καὶ δὲν πίστευε τ' αὐτιά της. Ἡ γλώσσα του ἢ ρωμείικη τῆς θύμιζε πράματα μακρυνά, τὰ παιδικὰ χρόνια της, τὴν Ἄννα Ἀγγελίνα, τὴ ζωὴ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξορία. Στὰ τελευταῖα του λόγια ὠστόσο, τὸ μέτωπό της συγνέφιασε.

— Τ' Ἀνάπλι, κάνει σὰ μέσα της γιὰτὶ κάτι ἀναθυμᾶται.

Σώπασαν κ' οἱ δυό. Τὰ μάτια της, πού εἶχανε λίγο-λίγο μισοκλείσει πάλι, τὰ ἔβλεπε τώρα νὰ ξαναπαίρνουν τὴν πρώτη τους ἀπάθεια.

— Κυρά μου, μὴ φύγεις! κρᾶζει ἐκεῖνος παράφορα. Ξεστράτισα ἀπὸ τὸ δρόμο πού μοῦ εἶχαν τάξει, ξεστράτισα μὲ κίνδυνο ζωῆς, κ' ἤρθα στὴν Καλαμάτα μονάχα γιὰ νὰ σὲ ἰδῶ! Χτύπησα στὴν πόρτα τοῦ κάστρου σου κ' οἱ ἀνθρώποι σου μὲ διώξανε. Τριγύριζα νύχτες ὀλάκερες ἀπόξω, καρτεροῦσα δίχως νὰ ξέρω κ' ἐγὼ τί καρτερῶ. Ἐδῶ στὰ χωράφια, κάτω στὸ γιολό, μ' ἤλιο καὶ μὲ βροχή, τριγύριζα, καὶ σὲ ζητοῦσα. Σὲ πρόσμενα, πῶς νὰ σ' τὸ πῶ, κυρά! σὲ πρόσμενα νὰ μούρθεις μὲ τ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ, μὲ τὴν ἀνάσα τοῦ πελάγου. Ἡρότες, κ' εἶσαι

αὐτοῦ χάμου, καὶ σὲ θωρῶ. Στάσου, κι ἂν θῆς μὴ μοῦ μιλάς, καθόλου μὴ μιλάς. Μονάχα, μὴ φύγεις, κυρά, μὴ μοῦ φύγεις!

Τὸν ἄκουσε προσεχτικά, ἀσάλευτη, μὲ τὰ μάτια της χαμηλωμένα. Δυὸ ροδίσματα ἀνάλαφρα ἀχνίζανε τὰ μάγουλά της. Σὰν ἔπαψε κείνος νὰ μιλάει, ἀφέθηκε ἤρεμα ἢ πριγκηπέσσα νὰ γλιστρήσει, μὲ θρόισμα μεταξωτό, ἀπὸ τῆ σέλλα τοῦ φαριοῦ καὶ πάτησε τ' ἀπαλά σαντάλια της στὸ χῶμα.

— Ναί· βλέπω γιατί ἤρθες στὴν Καλαμάτα, τοῦ λέει ψυχρά, δίχως νὰ τὸν κοιτάζει. Βλέπω γιατί ζητοῦσες νὰ μεῖ ἴδεις... Τὸ φαρι! τοῦτο εἶναι δικό σου, κατάλαβα· οἱ ἀνθρώποι μου σοῦ τὸ πῆραν. Ἐκῆσαν ἀσχημα. Θὰ τοὺς μαλώσω. Πάρ' το πίσω λοιπόν!

Λέγοντας, τοῦ εἶχε πετάξει τὰ ρέτενα στὸ μπράτσο του, ἀνασῆκωσε μὲ τὸ δεξί τῆ μακρὰ φούστα της καὶ τράβηξε νὰ φύγει βιαστικά μέσα ἀπὸ τοὺς θάμνους.

Τινάχτηκε ὀρθιος, χαμένος.

— Κυρά μου! τῆς κρᾶζει σπαραχτικά. Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, στάσου!

Εἶχε κοντοσταθεὶ καί, μισοστρέφοντας τὸ κεφάλι πάνω ἀπὸ τὸν ὦμο της, τὸν ἄκουγε. Ὅμως ἡ μιλιὰ του τώρα εἶχε πιαστεῖ. Στὰ στήθια του μέσα βροντοῦσε ἄγρια ἢ καρδιά, τοῦ ἔπνιγε τὴν ἀνάσα...

— Τὸ φαρι εἶναι δικό σου, τοῦ λέει μὲ ἤρεμη περηφάνεια. Σὲ γνώρισε ποῦ ἦσουν ἐδῶ κρυμμένος καὶ ξέκοψε ἀπὸ τῆ συντροφιά. Ἔτσι μ' ἔφερε ἐδῶ. Οἱ ἀνθρώποι μου θὰ με γυροῦν.

Ἐκανε πάλι νὰ ξεκινήσει, ὅμως, σὰ μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ, εἶδε τὰ χέρια του ποῦ ἀπλώνονταν μὲ βουβὴ ἱκεσία. Μισόσκυψε, ἔκανε πῶς διάζει τὸ μακρὸ φουστάνι της ποῦ εἶχε μπλέξει στὶς ξεραγκαθιές. Εἶταν δίχρωμο τὸ φουστάνι της, ἀπὸ πάνω ἴσαμε κάτω χωρισμένο, γαλάζιο δεξιά, ἀριστερὰ ἄσπρο. Πάνω στὸ στέρνο εἶχε γαζωμένο χρυσο οἰκόσημο μὲ μαῦρο ἀγκυρωτὸ σταυρό. Μιά λευκὴ σκουφίτσα, τεζαριστή, τῆς ἔκρυβε τὰ μαλλιά, τὸ μισὸ μέτωπο, τ' αὐτιά, κ' ἐρχότανε ν' ἀγκαλιάσει τὸ πρόσωπο κάτω ἀπὸ τὸ μικρὸ σαγόνι. Στὰ πλάγια ὅμως, ἀπὸ δυὸ ἐπιδέξιος χαραμάδες, δυὸ χοντρὲς πλεξοῦδες κρέμονταν μελωτές, καθαρὸκάστανες, κατέβαιναν ἴσαμε τὸ λαιμὸ καὶ πάλι ἀναδιπλώνονταν γιὰ νὰ κρυφτοῦν στὸν κεφαλόδεσμο μέσα. Φοροῦσε στὴν κορφή τοῦ κεφαλιοῦ της τὸ κάλυμμα ἐκεῖνο τὸ χαμηλὸ κ' ἐξάγωνο, ποῦ τῆς εἶχε ἴδει γιὰ πρώτη φορὰ στ' Ἀνάπλι.

Ὁρθώνοντας τὸ κορμί του μὲ προσπάθεια σκληρῆ, στυλώνοντας τὰ πόδια του, τὴν εἶχε τώρα σιμῶσει. Στάθηκε ψηλότερὸς της δίπλα, πιόστηκε χουφτιάζοντας λίγα σπάρτα, στὰ χεῖλη του τρεμόπαιξε πικρὸ χαμόγελο.

— Δὲν εἶμαι ζητιάνος, κυρά μου, λέει μὲ περηφάνεια, καὶ λάθος κάνεις ἂν θαρεῖς πῶς σὲ ζητοῦσα γιὰ νὰ μοῦ δώσεις πίσω τὸ φαρι. Εἶμαι στὸν τόπο μου εὐγενικόπουλο, καὶ μάλιστα ἀπὸ μεγάλο οἶο. Ἀπὸ τὸν Λέοντα τὸν Σγυορὸ κρατάω, ἂν ἔχεις ἀκουστά, τὸν ἄρχοντα τοῦ Ἀναπλιοῦ καὶ τοῦ Ἀργους. Τ' ὄνομά μου Νικηφόρος. Νά, ἴδές... ἔχω στὸ σωκάρδι μου κεντημένο καὶ τὸν προστάτη μου τὸν Ἀη-Θόδωρο, μεγάλη του ἢ χάρη! Λάβε τὸν κόπο νὰ κοιτάξεις, ἀρχόντισσα!

Ἄνοιξε στὸ στήθος του τὸ χιτώνιο. Κ' ἐκείνη, ἀκούγοντάς τον, δὲν ἤξερε ἂν πρέπει νὰ σασιώσει ἢ νὰ γελάσει. Ἀναπάντεχη φαιδρότητα τῆς ξυπνοῦσε τὸ παιδιάστικο παίνεμά του. Γύρισε, τὸν κοίταξε, στὰ μάτια της ἄστραψε ἡ ἀγνωρῆ ἐκείνη, ἡ νεανική εὐεξία.

Ὡστόσο ἡ ἔκφρασή του ἐκείνου εἶχε μονομιᾶς ἀλλάξει. Τέντωσε τὰ μάτια του, πασπάτευε νευρικά τὸ στήθος του καί, μέσα ἀπὸ τὸν κόρφο του, τράβηξε τὸν κύλιντρο μὲ τὴ γραφὴ τοῦ Σγουρομάλλη. Τώρα μόλις τὸν εἶχε θυμηθεῖ.

— Παναγιά μου! ἔκανε βραχνά. Νά γιὰ τί ἐρχόμουν!

Κοίταξε ζαλισμένος τὸν κύλιντρο καὶ τῆς τὸν πρόσφερε ἀπλώνοντας τὸ χέρι του δίχως νὰ σιμώσει πιὸ πολύ.

Ἐκείνη στεκόταν ἀπορημένη.

— Πᾶρε... πᾶρε, κυρά μου! Αὐτὸ θὰ σ' ἐνδιαφέρει. Μοῦ τῶσε ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης, ὁ πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρά. « Στὸ σε-νεσάλο Νικόλαο Σανταμέρη νὰ τὸ δώσεις », μοῦ εἶπε. Μὲ φοβέρισε μὲ θάνατο ἂν τὸ ἀνοίγα στὸ δρόμο. Δὲν τὸ ἀνοίξα λοιπόν, ὅμως προτίμησα νὰ σ' τὸ φέρω ἐσένα. Πάρ' το! Βλέπεις; ἡ βούλα εἶναι ἀπείραγη. Ἔτσι θὰ καταλάβεις πιὸ καλὰ πὼς δὲν εἶμαι ζητιάνος, καὶ θὰ μὲ δικαιολογήσεις πού χτύπησα τὴ σιδερόπορτα τοῦ κάστρου σου.

Δισταχτική πάντα, μ' ἀπορία βαθεία, ἄπλωσε τὸ γαντοφορεμένο χέρι της καὶ πῆρε τὸν κύλιντρο ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη, δίχως ν' ἀγγίξει τὰ δάχτυλα τοῦ παιδάριου. Ἔσπασε τὴ βούλα, ξεδίπλωσε τὴ γραφή. Στις ἀράδες δὲν ἔριξε παρὰ μιὰ μόνο ματιά, κοίταξε τὸν Σγουρὸ καί, γυρίζοντας πάλι τὸ βλέμμα της στὴν περιγραμμένη, βάλθηκε νὰ τὴ διαβάξει.

Ὅμως κι αὐτός, ἀπὸ τὴ θέση πού στεκόταν, εἶχε καρφώσει τὰ μάτια του στὴ γραφή. Καθὼς ἡ πριγκηπέσσα διάβαζε, τὸ φύλλο ἀνέβαινε ὀλοένα, ἀνάγερνε καὶ κρεμοῦσε ἀνάποδα τὴν ἀρχή του. Ἀναθυμήθηκε ὁ Σγουρὸς τὴν κουβέντα τοῦ ἀγνωστού ἐκεῖ-κάτω, στὸ πανδοχεῖο τῆς Μεσαρέας. Πάνω-πάνω στὴ γωνιά, μαυρισμένους, ἴδιες σταλαματιῆς ἀπὸ σκουριά, εἶχε ξεχωρίσει τώρα δυὸ κόμπους ξεροῦς αἶμα...

Ποδοβολητὸ ἀπὸ ἄλογο ἀκούγεται, ζυγώνει, κ' ἓνας νεαρὸς Φράγκος μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά στὸν ἄνεμο, τὴ φτερωτὴ τόκα στὸ χέρι, παρουσιάζεται στὸ μονοπάτι. Κοίταξε ἀνήσυχα δεξιὰ-ζεβὰ. Ἄν εἶδε τὴν πριγκηπέσσα, σταμάτησε τὸ φαρί του ἀπότομα, πήδηξε κάτω. Τραβώντας το ἀπὸ τὰ ρέτενα, παραμέρισε τὰ ψηλὰ σπάρτα κ' ἤρθε κοντὰ της.

Ἡ Ἰζαμπὴ εἶχε σηκώσει τὰ μάτια της.

— Ἐμένα ζητᾶς, ἄρχοντα Ἰωάννη; ρώτησε.

Ὅμως κι ὁ Σγουρὸς κοίταξε τὸ νεαρὸν ἱππότη, καὶ τὰ μάτια του εἶχαν τεντωθεῖ. Στὸ παιδικό, τὸ ἀνάλαφρα χλωμὸ πρόσωπο, ἀναγνώριζε τὸν προσάτη πού εἶχε ἀναπάντεχα συντύχει τὴν πρώτη μέρα πού ξεκίνησε, τὸν καθάλαρο μὲ τὸ γαλάζιο σταυρό.

Ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναὶ μίλησε στὴν Ἰζαμπὴ φράγκικα. Ἀπὸ τὸ παραγμένο ὕφος του, τὰ λίγα λόγια πού εἶπε χαμηλόφωνα μὲ σεβασμό, ὁ Νικηφόρος κατάλαβε πὼς ὀλάκερη ἢ συντροφιά, ἀναστατωμένη ἀπὸ τὴν ἐξαφάνιση τῆς πριγκηπέσσας, εἶχε σκορπιστεῖ γύρω κ' ἔψαχνε τὸν κάμπο. Ἀπ' ὄλα ὅμως τοῦτα, ἐκεῖνο πού τοῦ ἔκανε τὴν πιὸ βαθεῖα ἐντύπωση εἶταν πὼς ὁ νεαρὸς ἄρχοντας δὲ φαινόταν καθόλου νὰ τὸν

αναγνωρίζει. Μιά μονάχα ματιά του είχε ρίξει 'σάν πρωτόρθε, ματιά άχρωμη, και τώρα πιά δέν τόν κοιτάζε καθόλου.

Ώστόσο, στήν ψυχή του Σγουρου άυγή χαράς είχε άνατείλει. Σάν και νά του είχε κάνει σημείο ο Ουρανός. Τόσα ευτυχισμένα συναπαντήματα τήν ίδια ώρα! «Ώ! σίγουρα κάτι αλλάζει πιά», στοχάστηκε, κι άνατρίχιασε κρυφά στο προαίσθημα πώς μπορεί τό μεγάλο, τό έξαισιο, ν' άρχίζει επίτελους...

— Μπορείς νά πηγαίνεις, άρχοντα Ίωάννη, λείι άτάραχη ή πριγκηπέσσα και χαμηλώνει πάλι τά μάτια της στή γραφή. Θα έρθω μόλις άδειάσω.

Τότε μονάχα, σάν άπό τό σάστιμά του, ο ίππότης γύρισε πάλι νά κοιτάξει τόν Σγουρό. Τά μάτια του, τά πάντα τόσο φεγγερά, δέν άποκρίθηκαν στο θριαμβικό χαμόγελο, στο άδιόρατο γνέψιμο του ρωμίου. Κάτι σά σκιά τεφρή πέρασε άπό τό βάθος τους.

Γύρισε άπότομα, πήδηξε στ' άλογό του κ' έφυγε καλπάζοντας.

Η πριγκηπέσσα Ίζαμπώ διάβαζε. Τ' άσπρα μικρά της χέρια κρατούσαν τευτωμένει τή γραφή, τά ίσκιωμένα μάτια της άκολουθούσαν άργά, μέ προσοχή, τίς άράδες. Τέλος κατέβασε τά χέρια της, κοιτάζε τόν Σγουρό λίγες στιγμές, και τά γραμμένα τόξα των φρυδιών της άνασηκώθηκαν.

— Ξέρεις τί λείι μέσα τούτη ή γραφή; ρωτάει μέ τήν έλαφρά συρτή φωνή της.

— Όχι, κυρά μου! Παίρνω δροκο στ' όνομα του Θεου του ζώντος, όχι.

Γύρισε τά μάτια της άλλου, αφαιρέθηκε. Ώστερα, δίχως νά τόν κοιτάζει:

— Λείι σ' όποιονε τή διαβάσει, νά βάλει νά σέ θανατώσουν.

Μαρμάρωσε τό παιδάριο.

— Νά μέ θανατώσουν;...

Δέν του άποκρίθηκε. Κοιτάζε πέρα, κατά τόν κάμπο που άπλωνόταν άτέρμονος. Άγέρι άπαλό τής τάραζε τό φουστάνι.

Τά μάτια του χαμήλωσαν, πέσανε στή γραφή που ή πριγκηπέσσα κρατούσε άνάποδα κρεμασμένη και, κάτω άπό τό μακρύ κείμενο, είδε τρεις άράδες γραμμένες λοξά, μέ γράμματα κόκκινα, άπό άλλο χέρι.

Αύτη είταν ή έντολή του Σγουρομάλλη.

Σύγκαιρα, ο καλπασμός ξανακούστηκε, κοντινός. Είτανε τούτη τή φορά όχι ένας αλλά πέντε Φράγκοι ίππότες. Πεζέψανε μπροστά στους θάμνους, και μέ σεβασμό άβρό, σιμώσανε τήν πριγκηπέσσα. Τά μάτια τους κοιτάζανε λοξά, ύποφιασμένα, τόν νεαρό Ρωμίο.

— Ήρθατε, φίλοι; Έκανε ζωηρά ή Ίζαμπώ, αλλάζοντας ξαφνικά φος, και τους χαμογέλασε πρόσχαρα.— Σās καρτερούσα!

Ώστερα, δείχνοντας τόν Σγουρό μέ τό ένα χέρι, ένω μέ τ' άλλο άπόσωνε τό τύλιγμα τής γραφής:

— Δώστε ένα φαρί στ' άρχοντόπουλο. Ήρχεται άπό τήν Ήπειρο, μου φέρνει μαντάτο άπό τό θείο μου τόν δεσπότη Νικηφόρο. Ν' άκολουθήσει τή συνοδία μας... Και τώρα έμπρός για τήν Καλαμάτα!

Άνέθηκε στόν Άστρίτη έλαφριά, στύλωσε ψηλά τό κεφάλι της, και τράβηξε πρώτη.

Ο ΞΕΝΟΣ ΤΗΣ ΠΡΙΓΚΗΠΕΣΣΑΣ

ΚΟΛΟΥΘΟΥΣΕ τὴ συνοδίᾳ, στὸ δρόμο ποὺ διασχίζει τὸν κάμπο, κ' ὕστερα στὰ στενωροῦμια μέσα τῆς Καλαμάτας, θαμπωμένος, μὲ τὸ νοῦ του σατισμένον ἀκόμα. Ὅλα τοῦτα εἶχαν γίνει τόσο γοργά, εἶταν τόσο ἀναπάντεχα, ποὺ κάθε στήριγμα λογικὸ λῆς καὶ τοῦ εἶχε λείψει. Σὰ νὰ βρέθηκε μονομιᾶς μετατοπισμένον μέσα σὲ κόσμον πρωτόφαντον, μαγικόν, ζάλη ποὺ τὸν συνεπῆρε καὶ τὸν ταξιδεύει.

Δὲν πρόσεχε τὸν κόσμον ποὺ παραμέριζε μπροστὰ στὴν πριγκηπικὴ ἀκολουθία προσκυνώντας. Τὸ θέαμα τοῦτο, ποὺ θὰ τὸν γέμιζε ἴσως σ' ἄλλη περίστασι μ' ἔπαρση, τώρα ξετυλιγόταν ἀδειανὸ ἀπὸ νόημα μπροστὰ του.

Μονάχα μιὰ στιγμή, πάνω ποὺ ζυγώνανε στὸ κάστρο, κάτι τὸν ἔκανε νὰ τιναχτεῖ ἀνάλαφρα, νὰ παγώσει. Εἶχε ἰδεῖ ἀνάμεσα στὸ στενὸ γαϊτάνι τοὺς βουρρησέους ποὺ στέκονταν ζερβόδεξα χαζεύοντας, ἕνα ζευγάρι μάτια νὰ τὸν κοιτάζουν.

Εἶτανε σκοτεινὰ μάτια, βαθουλὰ, κι ὅμως μέσα τους εἶχανε σκληρὴ σπίθα. Ξύπνησε γιὰ μιὰ στιγμή ἀπὸ τὸ βῦθος του, τ' ἀναγνώρισε. Εἶταν ὁ Φεντόρ. Πῶς εἶχε βρεθεῖ ἐκεῖ; Ἀπὸ τύχη βέβαια. Ἐρχόταν ἀπὸ τὴ Γιάννισσα καὶ θὰ πήγαινε στοῦ Ζερβοχέρη. Δίπλα, στεκόταν ὀρθοστημένος πάντα, ἀλύγιστος, ὁ Πέτρος. Τ' ἄσπρα μαλλιά του καὶ τὰ προφητικὰ γένεια του ρίχνανε μεταλλικὴ λάμψη στὸν ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ.

Μηχανικὰ, ἀδέξια, ἔκανε νὰ τοὺς χαμογελάσει. Παραξευένυτηκε ποὺ ὁ γέροντας δὲν τὸν κοίταξε καθόλου· ἔμοιαζε οὔτε νὰ τὸν ἔχει κὰν ἰδεῖ. Ὁ Φεντόρ ὅμως, Ἰσαμὲ ποὺ ὁ Σγουρὸς πέρασε παρασυρμένος ἀπὸ τὴ συνοδίᾳ, εἶχε τὰ μάτια καρφωμένα πάνω του. Δὲν ἀπάντησε στὸ βουδὸ χαιρετισμὸ τοῦ νέου· τὸ καμπουρωτό του μέτωπον σὰ νὰ εἶχε σκοτεινιάσει. Πέρασε ὁ Σγουρὸς νιώθοντας πῶς τὴν παίρνει μαζί του τὴν ἀπάνθρωπη τούτη μαιτιά, καρφωμένην στὴ σάρκα του σὰ μαχαίρι.

Στὸ κάστρο μέσα ἄλλες ἐντυπώσεις, καινούργιες, τὸν ἀπορρόφησαν. Ἀπὸ τὰ γύρω ὑπόστεγα οἱ σταβλίτες εἶχαν ξεχυθεῖ νὰ κρατήσουν τ' ἄλογα τῶν ἀφεντάδων. Γαβγίζανε τὰ σκυλιὰ ἄγρια, χλιμίντριζαν τ' ἄλογα, οἱ γερακάρηδες σφυρίζανε στὰ δρνια. Ἀνάλαφροι πηδῆξαν κάτω ἀπὸ τὶς σέλλες πρῶτοι οἱ ἱππότες καὶ τελευταία, ἀκουμπώντας τὸ γαντοφορεμένο χέρι τῆς στὸν ὦμο τοῦ Ἰωάννη ντὲ Τουρναί, πέζεψε ἡ πριγκηπέσσα. Γιὰ λίγες στιγμὲς ἡ μεγάλη αὐτὴ φούντωσε ἀπὸ φωνές, κουδουνίσματα καὶ γέλια. Μέσα στὸ ζαλιστικὸ οὖρε κ' ἔλα σάστισε ὁ νεαρὸς Ρωμιός. Τρέχανε οἱ σκουταράτοι, τραβούσανε στὰ παχινὰ τ' ἄλογα οἱ σταβλίτες, τὸν σκουντάγανε, τὸν συνεπαίρναν, πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ, κανένας δὲν τὸν ἤξερε κι οὔτε τοῦ ἔδινε σημασία. Σὰν ἀναζήτησε μὲ τὰ μάτια τὴν Ἰζαμπώ, στὸ μέρος πού τὴν εἶχε ἴδει νὰ πεζεύει, δὲν τὴ βρῆκε πιά. Γύρω στὴν αὐτὴ εἶταν ἕνα πλήθος χτίσματα, μονόπατα, δίπατα, στοές, χαγιατία πλεγμένα μὲ κληματαριές, ταβλάτα, σκαλοπάτια μαρμαρένια. Μιά δλάκερη γειτονιά ἄγνωστη, χωρισμένη ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο μὲ τειχιὰ χοντρά πού δὲν τὰ ἔδλεπες μὰ πού τὰ μάντευε γύρω. Τὸ παραμῦθι συνεχιζόταν.

Πισωπλάτισε καὶ ἀκούμπησε τὴ ράχη του σ' ἕναν ξύλινο στύλο πού βάσταζε μακρὸ χαγιατί. Μυρωδιὰ ζεστή, τσίκνα ἀπὸ κρέατα πού ψήνονταν σὲ μαγερεία, πύκνωσε τὸν ἀέρα. Γύρω, στὰ διάφορα παραθύρια, μεγάλα καὶ μικρά, πρόσωπα ἄγνωστα εἶχαν προβάλει, γυναικεία τὰ περισσότερα, καὶ χαμογελοῦσαν ἢ κουβέντιαζαν. Τὰ παιδιόπουλα, μὲ τὰ καλοχτενισμένα μαλλιά πού κατέβαιναν γύρω στὸ κεφάλι, τρέχανε σβέλτα καὶ μάζευαν ἀπὸ τὶς σέλλες τὰ πλουμιστὰ πανωσκέπια. Οἱ σκυλόμαγκοι, κρατώντας γερά στὴ γροθιά, μάτσο, τ' ἀχιτιδωτὰ λουριά, σύρανε τ' ἀνήσυχια καὶ πεινασμένα λαγωνικά στὶς κλοῦβες.

Ἀπαυδημένος, νιώθοντας τὸν ἑαυτὸ του ἀδέξιο σὰν παρεΐσαχτο, κάθησε στὸ πεζούλι. Δεξιὰ του τὰ πλατεῖα μαρμαρένια σκαλοπάτια ἀνέβαζαν σὲ μικρὴ ἐκκλησιά μὲ πόρτα καὶ παραθύρια φράγκικα. Ἡ αὐτὴ ὄλο κ' ἐρημωνόταν, τραδήχτηκαν ἀπὸ τὰ παραθύρια οἱ χαμογελαστὲς μορφές. Ἀκουγες τῶρα μουγγά, σὰ μέσα ἀπὸ κατώγια, νὰ βογκᾶνε τὰ γαβγίσματα τῶν σκυλιῶν, κάπου-κάπου ἕνα κυματερὸ χλιμίντρισμα ἀλόγου. Οἱ μεγάλες πλάκες τῆς αὐτῆς ἀστραφταν στὸν ἥλιο. Σταύρωσε ὁ Σγουρός τὰ χέρια του κι ἀπόμεινε νὰ καρτερεῖ μ' ἀνήσυχο νεῦρο, ντροπιασμένος. Τὸν εἶχανε προσκαλέσει ἐδῶ ἢ εἶταν αἰχμάλωτος :

Γιατί κι αὐτὸ δὲν εἶταν ἀπίθανο. «Λέει ἡ γραφή νὰ σὲ θανατώσουν...» Τὰ λόγια ἀντιλαλοῦνε πάντα στ' αὐτιά του. Πρῶτὴ φορὰ πού τὴν εἶδε, βυτερα ἀπὸ τόση ἀπαντοχή, καὶ στὰ λίγα λόγια πού τοῦ εἶπε τοῦ μίλησε γιὰ θάνατο. «ὦ! ἂν τοῦ εἶναι γραφτό, κι ἀπὸ τὸ δικό της τὸ χέρι... καλῶς νάρθει! Ὅμως τούτῃ ἡ ἐγκατάλειψη, ἡ ἀδιαφορία, τοῦ εἶναι ἀφόρητες. Κάλλιο κατάδικος παρὰ ἀγνοημένος. Γιατί ἄραγε σ' ὄλο τὸ δρόμο δὲ γύρισε νὰ τὸν κοιτάξει οὔτε μιὰ φορὰ; Γιατί τὸν παράτησε στὴν ἐρημὴ αὐτὴ, σὰ διακονιάρη;

Κι ὅμως, τὴν πρώτη στιγμὴ, ἔταν τοὺς βρῆκαν οἱ ἱππότες ξεμοναχιασμένους τοὺς δυὸ τους μέσα στὸ σῦδεντρο, ἐκεῖνη εἶχε πάρει τὸ μέρος του, ὑποκρίθηκε πὼς τὸ ρωμιόπουλο εἶναι μαντατοφόρος τοῦ θεοῦ τῆς τοῦ Νικηφόρου. Οὔτε λέξη δὲν εἶπε γιὰ τὸ ἀληθινὸ περιεχόμενο

της γραφής. Γιατί άραγε ; . . . Χαμογελάει πάλι ο Σγουρός, με γλυκειά άπορία. Έξαισία ύποκρισία της θηλυκιάς ψυχής ! Τόν συμπόνεσε άραγε για όσα πρόφτασε να της πει σχετικά με τόν έαυτό του ; Τόν συμπάθησε μήπως με τό πρώτο τους κίόλας συναπάντημα ; Γιατί είταν πρώτη φορά πού τόν έδλεπε, ένώ αυτός κουβαλούσε μέσα του τό είκόνησμά της δυό δλάκερα χρόνια τώρα.

Ή θύμιση της βουδής αυτής συνωμοσίας τους, της αϋθόρμητης, μπροστά στους Φράγκους, γλυκαίνει την ψυχή του, τη βαλσαμώνει. Είναι κίόλας σάν ένας μυστικός δεσμός.

Χαμογελούσε παρακολουθώντας νοερά τ' όραμά του πού διανεύει μέσα στη θαμπωτική λιακάδα της αϋλής, όταν ένιωσε δίπλα του, πίσω, κάτι σά ζωντανή παρουσία ανθρώπου και, πάνω πού έκανε να γυρίσει, κάποιον χέρι πού άκουμπάει μαλακά στόν ώμο του. Γύρισε. Είδε κοντά του ένα μεγάλο κεφάλι κοκκινόμαλλο και δυό μάτια πού τόν κοίταζαν ήσυχα.

— Όνειρεύεσαι, φίλε, λέει ρωμέϊκα ο άγνωστος με φωνή βαθειά και βραχνή.

Τόν κοίταξε ο Σγουρός, άπορημένος. Είταν ένας άνθρωπος μέτριος στ' άνάστημα αλλά σφιχτοδεμένος. Τό μεγάλο του άκατέργαστο κεφάλι, με τά πυρρά κι άκουρα μαλλιά, πού χώνονταν σ' ένα είδος δίχτυ κρεμαστό πάνω στό σβέρκο, στηριζόταν σέ λαϊμό χοντρό και σέ φαρδεϊς ώμους. Τό πρόσωπό του, τό ήλιοκαμμένο, τό αϋλάκωναν χεριακιές άνήμερες, σά μαχαιριές. Φορούσε χιτώνιο κόκκινο της φωτιάς, με γλώσσες μακρυές πάνω στό μεριά και στό μπράτσο, κίτρινη μάλλιια στό νευρωμένα μα στραβά ποδάρια του. Έμοιαζε, έτσι ντυμένος, για ζογκλάτορας, από τούς πλανόδιους εκείνους.

— Όχι, καρτερώ μονάχα, άποκρίθηκε άπόθυμα ο Σγουρός.

Ό κάπως έχθρικός τόνος της φωνής του δέν πέρασε άπραχτήρητος φαίνεται από τόν άγνωστο. Τά μάτια του, τά μεγάλα κι άγρυπνα, τά φώτισε μιá σβέλητη σπίθα έξυπνάδας. Όμως δέ σάσισε. Κοίταζε τό παιδάριο καλά - καλά κ' ύστερα, δρασκελώντας τό χαμηλό πεζούλι, κάθισε άτάραχα δίπλα του.

— Πάρε θέση, τού έδειξε δίπλα.

— Έδω ;

— Έδω.

Χαμογέλασε καταφρονετικά ο Σγουρός.

— Δέν πιστεύω να με προσκαλέσανε για να σταθώ στην αϋλή, κáνε με κάποιον νεύρο.

Δέν έδωσε άπόκριση ο κοκκινότριχης. Έβγαλε από τό πέτσινο περσίκι πού κρεμόταν στη ζώνη του μιá χούφτα σταφίδα ξερή κι άρχισε ήσυχα - ήσυχα να μασουλάει.

— Νιώθεις από γεράκια ; ρωτάει.

— Όχι.

— Από σκυλιά ;

— Ούτε.

Έγινε μιá παύση.

— Ἀπὸ τραγοῦδια ξέρεις; Εἶσαι λυράρης, τραγουδιστής, ζογκλάτορας;

— Σοῦ φαίνομαι γιὰ τέτοιος; ρωτᾷε ἀγαναχτισμένο τὸ παιδάριο ρίχνοντας στὸν ξένο ματιὰ κεραυνωτή.

Χαμογέλασε κείνος, αἰνιγματικά.

— Καταφρονᾷς τὴ χαρωπὴ γνώση. Ἄσχημα κάνεις. Τὴν ἔχουν σὲ μεγάλη ὑπόληψη οἱ Φράγκοι.

— Καὶ σὺν τὴν ἔχουν!

Δὲν ἀποκρίθηκε ὁ κοκκινοτρίχης. Ζύγιαζε πάντα τὰ λόγια του προτοῦ μιλήσει.

— Τότε δὲ θὰ μπορέσεις εὐκολὰ νὰ ριζώσεις ἐδῶ.

Ἄπὸρησε ὁ Σγουρός.

— Νὰ ριζώσω; Καὶ ποιὸς σοῦ λέει, φίλε, πὼς γυρεύω νὰ ριζώσω; Πάλι χαμογέλασε ὁ ξένος.

— Νιὸ βλαστάρι — τρυφερὴ λαχτάρα, κάνει σὰ μέσα του, μὲ φωνὴ τραγοῦδιστή. Κρῦψε τὸ σπαθί σου.

Μηχανικὰ τὸ ρωμιόπουλο ἔπιασε τὴ λαβὴ τοῦ σπαθιοῦ του ποῦ ἔδειχνε προδοτικὰ τὸ πόμολό του κάτω ἀπὸ τὸ μανδύα.

— Κάθησε, λέει πάλι ὁ κοκκινοτρίχης.

Κάθησε, σὺν ἀπαυδημένος, ἀλλὰ καὶ μὲ κεντημένη κάπως τὴν περιέργεια.

— Μὲ βλέπεις ἐμένα; Ἔρχομαι ἀπὸ μακρὰ. Ἡ δουλειὰ μου μενεστρέλος. Γύρισα στεριὲς καὶ θάλασσες, ὄργωσα τὸν κόσμον. Τραγοῦδῆσα παίζοντας βιέλλα στὴν κούρτη τοῦ Πέτρου τῆς Ἀραγώνας, στοῦ Κάρλου τῆς Ἀνάπολης καὶ στοῦ Φίλιππου τῆς Φράντσιαις. Χωρὶς νὰ λογαριάσω τὰ καστέλλια ποῦ μὲ δέχτηκαν στὸ δρόμον. Ἰσαμε τὴ χώρα τῶν Σαρακηνῶν ἔφτασα. Στὰ χέρια τῶν ἀπίστων, γνῶρισα τὰ μπουντρούμια τῆς Δαμιέττας τρία χρόνια σφαλιστά. Λάβε τὸν κόπον νὰ κοιτάξεις...

Ἄνοιξε τὸ χιτώνιον στὸ τριχωτὸ του στῆθος καὶ ἔδειξε τρία μακρὰ σημάδια ὀλόμαυρα ποῦ τὸ χαράζανε πέρα γιὰ πέρα. Ἡ σάρκα, στὰ πλάγια, εἶτανε τσιτωμένη καὶ τριανταφυλλιά.

— Τ' εἶν' αὐτό;

Γέλασε ὁ ξένος.

— Ἄν τὸ βρεῖς! Ἀγνάβια ἀπὸ ψῆσιμον. Μὲ ξαπλώσανε πάνω σὲ σάβρα πυρωμένη.

Ἄνατριχίωσε τὸ παιδάριο καὶ τραβήχτηκε ἄθελα πίσω.

— Βλέπεις πὼς εἶμαι καλοσυστημένος τὸ λοιπόν. Στὸ δικό μας τ' ἀρχοντολόγι τέτοιες εἶναι οἱ ἄρμες. Οἱ ἀφεντάδες τίς ἔχουν ζουγραφισμένες στὸ σκουτάρι τους μὲ χρώματα σμαλτωμένα. Ἐμεῖς οἱ τραγοῦδιστάδες στὸ κορμί. Χμ! μιὰ βδομάδα ἔχω σὲ τοῦτο δῶ τὸ κάστρο ποῦ βλέπεις καὶ ἀκόμα δὲν κατάφερα νὰ τραγοῦδῆσω σὲ βεγγέρα τῆς κυρᾶς. Κάθε ποῦ τὸ ζητάω μ' ἀναβάλλει.

Χαμογέλασε πάλι, κοίταξε πέρα καὶ ἀφαιρέθηκε. Πάνω στὸ τραχὺ καὶ τυραγνισμένο του πρόσωπον, στὸ ἀκατέρηστο καὶ σὰ φουντωμένο ἀπὸ τὸ κόκκινον μαλλὶ κεφάλι του, τὰ μάτια του παίρνανε κάπου-κά-

που μιὰ γλύκα ἀνείπωτη. Κ' ἡ λαλιά του εἶταν ἀλλόκοτη, μιὰ στάλα τραγουδιστή, ἀδιόρατα χαδιάρια.

— Εἶσαι Ρωμῖος; ρωτᾷε ὁ Σγουρός.

— Ρωμῖος εἶμαι, ἀποκρίθηκε ὕστερα ἀπὸ μικρὸ δισταγμὸ.

— Καὶ πῶς ξέπεσες ζογκλάτορας; Οἱ ζογκλατόροι πού ἔχω συντύχει ἴσαμε τώρα εἶταν ὄλοι τους Φράγκοι.

— Γεννήθηκα στὴν Κρήτη, εἶπε ἀόριστα ὁ ξένος ὕστερα ἀπὸ μικρὴ πύση. Ξέκοψα ἔμως νωρὶς ἀπὸ τὸ νησί. Ταξίδεψα στὶς θάλασσες, χρόνια...

Δὲν ἀπόσωνε τίς κουβέντες του. Συνήθιζε νὰ τίς ἀφήνει μετέωρες, σὰ νὰ χανόταν σὲ ρεμβασμὸ ἢ νὰ μετάνιωνε γιατί εἶχε ἀρχίσει. Ἀπὸ ἀντίκρυ, τ' ἀνοιχτὰ παράθυρα, ἕνας χαρούμενος σαματᾶς ἀκούστηκε, σκουτέλια πού ἀναδεύονται, κουβέντες ζωηρὲς καὶ γέλια. Ὁ Σγουρὸς ἔστησε τ' αὐτί.

— Ἦρῶνε κεὶ μέσα, λέει πικρά.

— Ναι, στή μεγάλη σάλλα. Οἱ ἀφεντάδες κ' ἡ κυρά. Ἐσὺ ἔφαγες;

— Ὅχι, δὲν πεινάω.

— Ἐλα νὰ σὲ πάω στὸ μαγερεῖό, ξέρω τὰ κατατόπια.

— Δὲ θέλω σοῦ εἶπα!

Τὴ λοξὴ ματιὰ πού τοῦ ἔρριξε ὁ μενεστρέλος τὴν κατάλαβε ὁ Σγουρός. Μὰ δὲ γνοιόστηκε. Τὸν ἀφήσε νὰ τὸν κοιτάζει.

— Πόνος κρυτὸς — γλυκὸ φαρμάκι, σιγοτραγούδησε πάλι μέσα στὰ δόντια του ὁ ξένος.

— Τί μουρμουρᾷ;

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε. Χαμογελοῦσε ἀχνά.

— Ἐρχεσαι ἀπὸ μακρὰ; κάνει σὲ λίγο, σὰ νὰλλάζε κουβέντα.

— Δὲν ξέρω!

— Ἐρχεσαι ἀπὸ μακρὰ. Καὶ τὸ μάτι σου εἶναι νοτισμένο.

Νεύρισε.

— Τί κουβέντες εἶν' αὐτές; Μίλα καθαρὰ, νὰ σὲ νιώθω.

— Κ' εἶσαι εὐγενικόπουλο. Κ' ἔχει σταυρὸ ἢ καρδιά σου.

Ἀπαυδημένος τώρα ὁ Σγουρὸς δίνει μιὰ καὶ σηκώνεται ἀπὸ τὸ πεζοῦλι. Σώνει ὡς ἐδῶ!

— Μόνο νᾶχεις τὸ νοῦ σου, ἄκουσε πίσω του τὴν ἤσυχη φωνὴ τοῦ κοκκινότριχου. Τὸ πρόσεξε τὸ σημάδι της; Στὸ μελίγγι της τὸ ζερβὶ εἶναι τὸ σημάδι...

Ἄθελά του, δίχως νὰ ξέρει γιατί, ἀνατρίχιασε. Γύρισε καὶ κοίταξε τὸ μενεστρέλο.

— Ποιὸ σημάδι; ρωτᾷε ἄφωνα.

— Στὸ μελίγγι της τὸ ζερβὶ, πρόσεξε νὰ ἴδεις. Ἐκεῖ εἶναι πάντα...

Ἐνα ἐλάχιστο, μελανὸ νεῦρο. Τὸ ἔχω ἴδει καλὰ ἐγώ.

Σώπασαν, κοιτάζονταν.

— Κακὸ σημάδι. Ὅποιοι δοκιμάσει τὸ κρεβάτι της, τάζεται τοῦ Χάρου.

Βήματα ἀνάλαφρα καὶ γοργὰ ζύγωσαν στὸ πλανόστρωτο. Προτοῦ προλάβει νὰ συνέρθει ὁ Σγουρὸς ἄκουσε κοντά του μιὰ δροσερὴ παιδικᾶ-στικὴ φωνή:

— Τοῦ λόγου σου εἶσαι ὁ μαντατοφόρος ;
Γύρισε κ' εἶδε ἕνα παιδόπουλο. Δὲν κατάλαβε, ὁ νοῦς του εἶταν ἀκόμα σαστισμένος.

— Ναι, ναι, αὐτὸς εἶναι, ἀποκρίνεται ὁ μενεστρέλος χαμογελαστός.

— Λοιπὸν γιατί δὲ μιλάει !

Τώρα μονάχα θυμῆθηκε ὁ Σγουρὸς τὸ ψέμα τῆς πριγκηπέσσας :
«Ὁ μαντατοφόρος ἀπὸ τὴν Ἕπειρο» . . .

— Ἀκολούθα με, τοῦ λέει τὸ παιδόπουλο. Θὰ σοῦ δείξω τὴν κάμαρα ποῦ θὰ μείνεις. Ὑστερα θὰ σὲ πάω στὸ μαγερεϊό.

Μηχανικά, ἀκολούθησε. Σὰν πέρασαν ἔμως τὴν αὐλή, ἀναθυμήθηκε τὸ μενεστρέλο καὶ γύρισε νὰ τὸν ξανακοιτάξει. Ἡ θέση δπου καθότανε πρὶν ἐκεῖνος εἶταν τώρα ἀδειανή. Σὰ νὰ τὸν εἶχε ἀναρουφήξει ἡ λιακάδα, ἡ μεσημεριάτικη, ποῦ τὴ στοιχειώνουν τ' ἀερικά.

Ἀνέβηκαν τὴ σκάλα καὶ βγήκανε σὲ μακρὸ χαγιάτι. Στους ξύλινοὺς στύλους μπλέκονταν κληματαριές, μιὰ γιασεμιὰ μὲ φυλλαράκια δροσερὰ ἀγκάλιαζε παθιάρικα τὰ φτενὰ σανιδένια κάγκελα. Μύριζαν νωπά, δροσερὴ ἀνάσα κυπαρισιοῦ, τὰ ξύλα. Ἀπὸ δῶ ἡ πλακόστρωτη αὐλὴ καὶ τὰ παράταιρα χτίσματα γύρω θύμιζαν μοναστήρι. Καὶ τὰ γέλια, ὁ σαματὰς τῶν χαροκόπων ἀφεντάδων, εἶχε χαθεῖ. Γαλήνη ρεμβαστική, ἠλιοστάλαχτη, ἐπηξέ γύρω.

Ἀκολούθησε τὰ σβέλτα βήματα τοῦ παιδόπουλου Ἰσαμε τὴν ἄκρη τοῦ χαγιατιοῦ. Ἐκεῖ τὸ ἀγόρι ἀνοίξε μιὰ πρασινοδαμμένη πόρτα καὶ μπήκε πρῶτο. Μπήκε κι αὐτὸς ξοπίσω. Εἶταν μιὰ καμαρούλα τετράγωνη, χαμηλοτάβανη, μὲ τοίχους ἀσβεστομένους. Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ἔμπαινε πρόσχαρο τὸ φῶς τῆς αὐλῆς. Ἀντίκρου ἔμως, στὸν τοῖχο, τὸ στενὸ καὶ ψηλὸ σὰν πολεμίστρα παραθύρι ξέκοθε ἕνα γαλάζιο μονάχα κομμάτι οὐρανοῦ. Τὸ μουράγιο ἐδῶ εἶταν χοντρὸ, θεόρατο. Ἰσαμε τέσσερες σπιθαμὲς πάχος τὸ λογάρισε ὁ Σγουρὸς μὲ τὸ μάτι.

— Ἐδῶ θὰ μείνεις, εἶπε τὸ παιδόπουλο.

Κοίταξε γύρω του. Ἐύλινο κρεβδάτι μὲ καθαρὰ στρωσίδια, ἕνα σεντοῦκι, δυὸ σακμινιά. Στὸν τοῖχο, χτιστό, ἕνα ἀρμάρι. Στὸ πεζοῦλι τοῦ παραθυριοῦ κανάτι μὲ νερό.

— Μπορεῖς, σὰ θές, νὰ νιφτεῖς. Νὰ ξαποστάσεις.

«Ὅχι» ἔγνεψε καὶ πῆγε στὸ παραθύρι. Σιάτισε. Τὸ ὕψος ἀπὸ δῶ εἶταν τεράστιο. Δὲ μπορούσε νὰ ἴδῃς κάτω, τόσο χοντρὸ εἶναι τὸ ντουβάρι, ἔμως ἐνιωθῆς τὸ τεχνὶ τοῦ κάστρου νὰ κατεβαίνει κρεμαστό, κ' ὕστερα ὁ κοφτὸς βράχος. Ἡ πολιτεία εἶταν πίσω, ἀπὸ τὴν ἡμερὴ πλαγιά. Ἀπὸ δῶ ἔβλεπε τὸν ἔρημο κάμπο νὰ φεύγει ἀνατολικά, κι ἀντίκρου, στὸ βάθος, τὸ βουνὸ ψηλὸ καὶ κοκκαλιάρικο, ποῦ τὸν φράζει. Πέρα ἀπὸ τὸ κάστρο, ξετύλιγε τὴ φαρδειά του κορδέλλα τὸ ποτάμι.

Στάθηκε ἐκεῖ λίγο κι ἀφαιρέθηκε. Πόσο εἶταν ψηλά, πόσο μακριὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ εἶχε γνωρίσει ὡς τὰ τώρα. Κι ἀπὸ ποῦ ξεκίνησε γιὰ ν' ἀράξει ἐδῶ ! . . . Οἱ γνῶριμες μορφὲς περνᾶνε φευγαλέες ἀπὸ τὰ μάτια του : Ἡ βάρια, ὁ Ἰλαρῶνας, ἡ Μπιάνκα, ὁ Καφούρης, ὁ πρεβεδοῦρος. Ὑστερα ὁ Σγουρομάλλης κ' ἡ γυναικία του. Τέλος ὁ Ζερβοχέρης, ὁ Πέτρος, ἡ μικρὴ ἡ Βάρια . . . Θάμα ἀλλόκοτο ποῦ

είναι κ' ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου!... Ὅμως ὁ νοῦς του δὲ σταματᾷ σ' αὐτούς.

Ὁ νοῦς του σταματᾷ στὸν τελευταῖο γινώριμο, ξαναβλέπει τὸ χοντρὸ σύφλογο κεφάλι. Καὶ ξανακούει τὴν τραγουδιστὴ φωνή: «Στὸ μελίγγι τῆς τὸ ζερβὶ ἔχει τὸ σημάδι. Κακὸ σημάδι... Ὅποιος δοκιμάζει τὸ κρεββάτι τῆς, τάζεται τοῦ Χάρου...»

Πράμα ἀκατανόητο. Λίγες ὥρες πᾶνε μονάχα πὺ τὴν πρωτόσμιξε, κὶ ἀπὸ τότε ἴσαμε τώρα δυὸ κιόλας φορές ἄκουσε νὰ τοῦ μιᾶνε γιὰ θάνατο.

— Ἐλα κ' ἔχω δουλειά! κάνει πίσω του ἡ ἀνυπόμονη φωνὴ τοῦ παιδόπουλου.

Τὸ εἶχε δλότελα ξεχάσει.

— Τί μὲ θές;

— Νὰ σὲ πάω στὸ μαγερεῖό. Θὰ χαθεῖς μονάχος.

Ἐκανε ν' ἀρνηθεῖ ὅμως μιὰ σκέψη καινούργια τὸν ἐμπόδισε. Μπορεῖ ἐκεῖ νὰ ξανάβλεπε τὸν κοκκινοτρίχη. Μιὰ ἐπιθυμία παράδοξη τὸν εἶχε κυριέψει ξάφνου, νὰ τὸν ξαναβρεῖ.

Εἶτανε στὸ κατώϊ τὸ μαγερεῖό. Πέρασαν πάλι τὴν αὐλὴ καὶ κατέβηκαν ἀπὸ σκοτεινές, σακαμμένες στὸ πάχος τοῦ τειχιοῦ σκάλες. Ἐδῶ μύριζε γῆ, ὑγρασία καὶ μούχλα. Εἶταν στοὰ χαμηλὴ, πὺ μάκρανε ἀπεριόριστα θαρεῖς στὸ βάθος. Δυὸ παραθύρια στενὰ τὴ φώτιζαν ἀπὸ τὴ μιὰ μπάντα. Τὰ χινῶτα τῆς κουζίνας, ὁ καπνὸς τῆς γωνιάς, σκοτείνιαζαν ἀκόμα περισσότερο τὸ πένθιμο τοῦτο ἄντρο, καὶ τὸ ἀναμμένο τζάκι ἔρριχνε στοὺς ἀσοβάτιστους τοίχους ἀντιφεγγιές ἀνήσυχες καὶ πυρρές.

Ὁ Σγουρὸς δάγκωσε τὸ χεῖλος του. «Τὸ μαγερεῖό τῶν δούλων», σκέφτηκε πικρά.

Ἄν ὅμως τὸ θέαμα τῆς τρώγλης εἶταν θλιβερό, οἱ καρδιές τῶν ἀνθρώπων πὺ φώλιαζαν ἐκεῖ μέσα, οἱ ψυχωμένες ἀπὸ τὸ στοιχεῖο τῆς βαρέλας, σκόρπιζαν τραγουδιστὰ μιὰ λαγγαμένη αἰσιοδοξία. Μπερδεμένοι σκοποῖ, βαχνοὶ κὶ ἀργόσυρτοι, ξετρύπωναν μέσα ἀπὸ τὶς σκοτεινές μασχάλες τῆς πέτρας. Ἡ φλόγα, τσιρίζοντας, τοὺς κρατοῦσε ἕνα ἄρρυθμο καὶ ψαλτικὸ ἴσο.

Τὸ παιδόπουλο τὸν παρατήρησε ἀδιάφορα κ' ἔφυγε ἡ ἀγγάρεια του εἶχε τελειώσει. Ὁ Σγουρὸς ὅμως, ἀκούγοντας ρωμέικο τραγοῦδι, ἔνωσε τώρα τὸ κουράγιο του νὰ στυλώνεται. «Ἐμπρός, εἶπε μέσα του, μὲ πατριῶτες εἶμαι.» Καὶ τράβηξε νὰ καθῆσει κάπου, στὴν τύχη.

Ἡ μεγάλη τάβλα ὅπου ἔτρωγε τὸ κατώτερο προσωπικὸ τοῦ κάστρου εἶχε ξεστρωθεῖ. Ἀπόμειναν καθυστερημένοι οἱ φανατικοὶ τοῦ πιοτοῦ μόνο κὶ ὅσοι δὲν εἶχανε κάπου ὑπηρεσία. Ἀποτραβηγμένοι σὲ γωνιές, κάτω ἀπὸ τὰ μεγάλα ἀραδιασμένα βαρέλια, κάθονταν ψιλοκουθενιάζοντας, σιρόπιναν καὶ λιανοτραγουδοῦσαν. Βλέποντας τὸν καινούργιο νὰ ζυγώνει, σῶπασαν ἢ χαμήλωσαν τὶς φωνές τους.

— Πατριῶτης εἶμαι, ἔκανε πρόσχαρα ὁ Σγουρὸς. Μὴν ἐμποδιζόσαστε, ἀδέρφια!

Τὸν κοίταξαν ἀπορημένοι. Ἡ πικρὴ πείρα πὺ ἀπόχτησε στὴν τελευταία τούτη περίοδο τῆς ζωῆς του, κάτι εἶχε ἀλλάξει μέσα του.

Δὲν εἶτανε πιὰ καθόλου ὁ ἀλαζονικὸς ἐρημίτης τ' Ἀναπλιῶ. Ἡ ταλαίπωρημένη ψυχὴ του διδάχτηκε τὴν ἀνθρωπιὰ, δίδαξε γιὰ φιλία.

— Κάθησε, τὸν προσκάλεσε δισταχτικὰ ἓνα παιδί, μαθητευόμενος γερακάρης, κἀνοντάς του τόπο στὸ στενὸ πάγκο.

Κάθησε.

— Πῶς ἀπὸ δῶ; ρώτησε κόβοντας τὴ στενόχωρη σιωπὴ κάποιος τσοπάνης ἀγριογένης ποῦ εἶχε κατέβει χαράματα ἀπὸ τὰ χειμαδιὰ.

Ἔκανε ν' ἀποκριθεῖ μὰ πετάχτηκε καὶ τὸν ἔκοψε ὁ διπλανὸς του σταδλίτης:

— Εἶναι τὸ εὐγενικόπουλο ποῦ ἔφερε μὲ τὴν ἀκολουθία τῆς ἡκυρά, λέει μὲ προθυμία πολὺξερη. Ἐγὼ δὲ σὺπιασα τὸ φαρι νὰ πεζέψεις; ρώτησε γυρίζοντας στὸν Σγουρό.

— Ἐσύ, ναί, ἀποκρίθηκε κείνος, ποῦ δὲ θυμόταν τίποτα τέτοιο.

— Μαντατοφόρος εἶσαι ἄκουσα νὰ λένε, κάνει μιὰ δούλα μεγαλόστηθη ποῦ στεκόταν ὄρθια κι ἀνασκουμπωμένη. Ἐὰ μάτια τῆς κυλοῦσαν ὑγρά καὶ σκανταλιάρικα.

— Ναί, μαντατοφόρος εἶμαι...

— Κι ἀπὸ ποῦ;

— Ἀπὸ... τὴν Ἠπειρο.

— Ἀχ! ἔχω πάει στὴν Ἠπειρο, λέει φράγκικα μιὰ σκοτεινὴ φωνὴ ποῦ ξεφύτρωσε ἀπὸ σκοτεινὴ γωνιά.

Κοίταξε ὁ Σγουρὸς κ' εἶδε ἓνα φραγκοκαλόγερο μὲ ράσο τριμμένο, μούτρο νεκροκεφαλῆς καὶ χοντρὴ κόκκινη μύτη.

— Ὡστε ἔχει καλὰ κρασιὰ στὴν Ἠπειρο! συμέρανε ὁ νεαρὸς γερακάρης.

Οἱ ἄλλοι γύρω γέλασαν. Ὁ φραγκοκαλόγερος ἔμεινε ντοῦρος κι ἀσυγκίνητος.

— Ταῖς πρεσβεΐαις τῆς Θεοτόκου! εὐχήθηκε δυνατὰ, προκλητικὰ, ἓνας Ρωμιὸς καλόγερος. Σήκωσε τὸ σκουτέλι του κ' ἤπια μὲ τελετουργικὴ ἐπισημότητα.

Ἡ κουβέντα ἔδωσε, κύλησε κατὰ τὴν Ἠπειρο, τὶς θύμισες τοῦ φραγκοκαλόγερου, τὸν πόλεμο ποῦ τέλειωσε κει-κάτω. Ὅμως ὁ Σγουρὸς δὲν ἄκουγε πιὰ. Μὲ μάτι ἀνυπόμονο, κοίταζε τὴν πόρτα, μήπως ἴδει τὸν κοκκινοτρίχη μενεστρέλο νὰ μπαίνει. Σκέφτηκε νὰ ρωτήσει: γι' αὐτόν, ἔμως κόμπιασε: δὲν ἤξερε κἀν τ' ὄνομά του.

— Δὲν πίνεις, ἀδερφέ; ρωτᾷει ὁ Ρωμιὸς καλόγερος σκουντώντας τὸν ὦμο του.

— Δὲν ἔχω φάει ἀκόμα.

— Τί! εἶσαι ἀκόμα νηστικός; ἀπόρησε ἡ δούλα καὶ ξαμολύθηκε. Βάλε φαί γιὰ τ' ἀρχοντόπουλο! φώναξε στὴ γυναίκα ποῦ ἀνακάτευε τὶς χύτρες στὴ γωνιά.

— Ταῖς πρεσβεΐαις τῆς Θεοτόκου, εὐχόταν στερεότυπα ὁ καλόγερος πίνοντας. Θὰ μείνεις ἐδῶ, στὸ κάστρο;

— Ἐτσι λέω...

— Καλὴ ἰδέα, μονάχα νὰ φυλάγεσαι ἀπὸ τοὺς φραγκοκαλόγερους. Εἶναι ἀφωρεσμένοι.

— Χμ!

— Κοίταξε μένα. Είδες; Ούτε ματιά δὲ ρίχνω σ' αὐτὸν ἐκεῖ.

Ξεθαρεύτηκε τὸ παιδάριο καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση:

— Δὲ μού λές; ἔχεις ἡμέρες ἐδῶ;

— Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.

— Λοιπὸν θὰ ξέρεις. Ἕνας μενεστρέλος, μὲ κόκκινο ρούχο, κόκκινα μαλλιά...

Ὁ καλόγερος τὸν κοίταζε δίχως νὰ καταλαβαίνει.

— Τὸν ἔχεις ἴδει;

— Ποιόνε;

— Αὐτὸν ποῦ σοῦ λέω.

— Τί δουλειὰ κάνει;

— Μενεστρέλος, τραγουδιστής...

— Ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ! Δὲν κάνω χωρὶ μὲ τέτοιους.

Ἡ δούλα ἤρθε φορτωμένη σκουτέλια ἀχνιστά καὶ τ' ἀπίθωσε μπροστὰ στὸν Σγουρό.

— Θεός, ἀγόρι μου, κρασί λιαστό ἢ ἀρεζινάδο;

— Ὅ,τι νᾶναι.

— Ἐ! Ὑπατία. Φέρε ἀρεζινάδο ἀπὸ τὴν κάβα στ' ἀρχοντόπουλο.

— Ὅταν σὲ ρωτᾶνε γιὰ κρασί, εἶπε δογματικά ὁ καλόγερος, μὴ λές ποτέ σου «ὄ,τι νᾶναι». Τὸ λαγωνικὸ γνωρίζεται ἀπὸ τ' αὐτιά κι ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ μουρχοῦτι. Πές μου τί πίνεις νὰ σοῦ πῶ ποιὸς εἶσαι. Ὁ Θεὸς κατὰ τὰ σαγία μοιράζει καὶ τὴν κρυάδα. Εἶσαι ἄγουρος καὶ θὰ μάθεις. Καλὸ κρασί καλὰ στερνά.

Καὶ σὰν ἀπόσωσε τὸ κορδόνι τ' ἀποφθέγματα ἄπλωσε θαρετὰ καὶ πῆρε ἀπὸ τὸ πινάκι τοῦ Σγουροῦ ἕναν τσίρο καλοποτισμένο στὸ ξύδι.

Ὅμως ὁ κοκκινотρίχης δὲ φαινόταν πουθενά, ὄχι, δὲ φαινόταν.

Ρώτησε καὶ τὸν τσοπάνη, ὅμως ὁ χωριάτης δὲν κατάλαβε κανὲν τί τὸν ρωτᾷ. Ὁ γερακάρης μποροῦσε νὰ ξέρει, σὰν ἄνθρωπος τοῦ κάστρου ποῦ εἶταν, ὅμως τῶρα κι αὐτὸς εἶχε πάρει ἀπὸ δίπλα τὸν ταμπουρά του καὶ ψιλοτραγουδοῦσε:

Ἡ θάλασσα μὲ πότισε

λαχτάρες καὶ φαριμάκια...

— Νὰ δῦσαι, Βαρβάρα! ἀναστένανε ὁ σταβλίτης βαριά κι ἀγκάλιασε στὰ πεταχτὰ τὴ μέση τῆς γυναίκας ποῦ περνοῦσε.

— Κάτω τὰ βρωμόχερά σου, ἀντίχριστε!

Ἐκανε νὰ τοῦ τὴ φέρει μὲ τ' ἀνάποδο, μὰ τὸ χέρι της παραπῆρε καὶ χτύπησε κατὰμουτρα τὸ φραγκοκαλόγερο. Ὁ ἅγιος ἄνθρωπος ἔπεσε στὸ τραπέζι μπρούμυτα, μονοκόμματος, καὶ δίχως ἄλλο προοίμιο ἄρχισε νὰ ρουχαλίζει.

— «Κύματι θαλάσσης...», σιγόψελνε μὲ τὴ μύτη, ἀδιάφορος, ὁ Ρωμιὸς συνάδελφός του.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἕνας ἄντρας θεόρατος, ντυμένος μὲ τομάρια καὶ προβιὲς σὰν ἀγριάνθρωπος, μπαίνει βαδίζοντας βαριά, ἐπίσημα.

— ὦ!... ὦ! ὁ Κύριλλος, ξεφώνισαν ἐκστατικές οἱ γυναῖκες. Κάντε τόπο, τόπο!

Οἱ ἀρσενικοὶ ξύνισαν τὰ μούτρα τους ἀλλὰ ζάρωσαν.

Ζύγωσε ὁ ἀρκουδιάρης, ἀκούμπησε τὴ φοβερὴ γροθιά του στὴν τάβλα ἔπου ἔτρωγε ὁ Σγουρὸς καὶ κοίταξε γύρω, ἡγεμονικά, τὴν παρέα.

— Τώρα κάτι θὰ κάνει, . . . τώρα κάτι θὰ κάνει! λιγώθηκαν οἱ γυναῖκες.

Ἐψαξε γύρω του μὲ μάτι πού εἶχε γίνει ἡλίθιο ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία. Εἶδε τὸν κοιμισμένο φραγκοκαλόγερο, στύλωσε καλὰ τὰ χοντρά του τὰ ποδάρια, καὶ χουφτιάζοντας τὸ σκοινὶ πού εἶχε στὴ μέση του ὁ κοιμισμένος, τὸν σήκωσε μὲ τὸ ἓνα χέρι ψηλά καὶ τὸν ἄφησε νὰ βροντήξει χάμου, στὶς πλάκες.

Οἱ γυναῖκες ξεφώνισαν παράφορα, θαμπωμένες. Μὰ τὸ ρουχαλιτὸ τοῦ κοιμισμένου συνεχίστηκε χάμου, δίχως ἄλλη διακοπὴ.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ Κύριλλος; ρώτησε ὁ Σγουρὸς τὸν ὁμόθηρσκό του καλόγερο πού ἀστραφτε ἱκανοποιημένος.

— Πρόσωπο πολὺ σημαντικό, ἂν καὶ μ' ἐπάγγελμα ταπεινὸ. Εἶναι ὁ γουρνοβοσκὸς τοῦ κάστρου.

— Ἄχ! κάτι καινούργιο θάχει νὰ μᾶς πεῖ, ἀνχστενάξε μὲ λαχτάρα ἡ Βαρβάρα καὶ ζύγωσε τὴ συντροφιὰ πλέκοντας ἐκστατικά τὰ δάχτυλά της.

Ἀνασεύστηκε τ' ἀγγίμι, πέταξε χάμου τὸ ραβδί πού κρατοῦσε, τὸ χοντρὸ σὰ ρόπαλο, καὶ κάθησε κατάχαμα, μὲ τὴ ράχη του γυρισμένη μισάνθρωπα στοὺς ἄλλους.

— Ἐρχομαι ἀπὸ πέρα . . . ἀπὸ τὴν Ἀρχαδιά, βρυχήθηκε σὲ λίγο σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ του. Οἱ βελανιδιᾶς ἀνθίσαν. Κάποιος κουρσάρος Ἀραγωνέζος, Ντελιούρια τονε λένε, φάνηκε στὰ νερά μας.

Τὸ σκουτέλι ἐπese ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Σγουροῦ.

ΟΙ ΔΥΟ ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΪΝΕΣ

ΝΑ κυριακάτικο πρωϊνό, τελευταίες ημέρες του Μάρτη, ή πολιτεία ξεσηκώθηκε από θόρυβο άσυνήθιστο. Λαγοῦτα κελάϊδησαν στο μεγάλο δρόμο, κουδουνίσματα, πεταλόκρουσμα πλήθιο, βαβούρα παρέας χαροκόπων που πορεύεται. Θαρώντας πως κάποιος γάμος πλούσιος περνάει, οι μαγαζάτορες κ' οι διαβάτες τρέξαν από τὰ στενορρύμια νά ιδοῦν. Δέν εΐταν γάμος. Μιά συνοδία μακρῶν, ἄλογα χρυσοχάμουρα κι ἀσημοκούδουνα μουλάρια, εΐχε μπει στην Καλαμάτα. Ἡ κεφαλή της τραβοῦσε ὀλόβια γιά τὸ κάστρο. Μπροστά, ὀλόπρωτοι, πάνω σ' ἄλογα με χαλκόχυτα λεβέντικα κορμιά, πήγαιναν δυὸ ἐράλδοι κρατώντας μακρουλά

σαλπίγγια που σπίθιζαν στὸν ἥλιο μπρούτζινα.

Οἱ βουργησέοι τῆς Καλαμάτας, τὰ ξυπόλητα ἀγυιόπαιδα, οἱ βιλάνοι κ' οἱ κουρελῆδες διακονιάρεοι, ἀναζήτησαν ἀνυπόμονα μετὸ μάτι τὸν ἀφέντη τῆς λαμπρῆς τούτης συντροφιάς. Δέν εΐταν εὐκολο νά τὸν μαντέψεις μετὸ πρῶτο. Ἐοπίσω ἀπὸ τοὺς ἐράλδους πήγαιναν τρεῖς ζογκλατόροι παρῶλοἱ, καθαλικεμένοι σὲ μούλες κουδουνάτες. Αὐτοὶ εἶναι που παίζανε τὰ λαγοῦτα τους καὶ τὶς βιέλλες. Εἶχαν στηριγμένα τὰ ἔργαλα στ' ἀριστερὸ μερὶ καὶ μετὸ δεξὶ χέρι δουλεύανε τὸ δοξάρι. Κατόπι ἔρχονταν, πάνω σ' ἄλογα, πέντε σκουταράτοι ντυμένοι φανταχτερά, στολὲς πράσινες κεντημένες μετὸ χρυσὰ λιοντάρια, καὶ πίσωθὲ τους ἀτέλειωτη σειρά μουλάρια δίχως καθάλαρη, φορτωμένα βουνά μπόγους που τοὺς σκεπάζανε πανωσκεπια ὑφαντά. Σὰν πέρασαν τὰ ζαλωμένα ζῶα, κάνανε τὴν ἐμφάνισή τους δέκα ἱππότες τρομεροὶ, ἀτασάλωμένοι ἀπὸ γύχια σὲ κορφή. Σφίγγανε στὸ δεξὶ τὴ λόγχη, καὶ τὰ βλοσυρά τους μοῦτρα ξεκόβονταν σὰ μάσκες μέσα ἀπὸ τὴ διχτάτη κουκούλα τῆς ἀρματωσιάς. Ὅμως τὴν τραχειὰ τούτη αἰσθησιὴ ἐρχόταν ἀμέσως ὕστερα νά τὴν ἀπαλύνει ἡ δροσερὴ χάρη που σκόρπιζαν τὰ καθαλικεμένα σὲ κάτασπρα μουλάρια ὀχτῶ ξανθὰ παιδόπουλα. Οἱ δίχρωμες φορεσιές τους — κοντὰ ἴσαμε τοὺς γοφούς οὐρανιὰ χιτῶνια κι ἄσπρες σφιχτὲς μάλλιες στὸ πόδι — ἀλάφρωναν ἀκόμα πιὸ πολὺ τὰ σβέλτα

παιδιάτικα κορμιά. Και τότε, ξαφνικά, μάντευες ποιός είναι κείνος που έρχεται έτσι τραγουδιστά στην Καλαμάτα. Ξοπίσω από τὰ παιδόπουλα, στη μέση τῆς συνοδίας που τὴ συνέχιζαν ἴσαμε πέρα ἕνα πλήθος γυναῖκες νεαρές, ἄλλοι ἰππότες, σκουταράτοι καὶ θαρλέτοι, πήγαινε πάνω σὲ μούλα κάτασπρη μιὰ γυναικούλα στρουμπουλή, τριανταφυλλένια, ζαχαρωτὴ καὶ ἄσπρη σὰ μωρό, μὲ πρόσωπο γελοῦμενο, ἀχτιδοβόλο.

Ζυγιαζότανε μὲ μικρὰ ξεφωνητὰ ἀνήσυχια, ναζιάρικα, πάνω στη σέλλα. Τὰ ζωηρὰ ματάκια τῆς, τὰ κατάμαυρα, σπίθιζαν κοιτάζοντας γύρω πότε μὲ καμάρι ἀπλοϊκό, πότε μὲ πονηριὰ σκανταλιάρικη, πότε μὲ παιδιάστικη τρομάρα. Εἶτανε νέα, ἴσαμε εἰκοσιεφτά - εἰκοσιοχτὼ χρονῶν. Τὰ δυὸ παιδόπουλα που βάδιζαν πεζὰ ζερβόδεξά τῆς, προσέχοντας γιὰ τὴν ἰσορροπία τῆς, σήκωναν κάθε τόσο τὸ κεφάλι καὶ τῆς ἔδειχναν τὸ χαμογελαστὸ τους πρόσωπο. "Ένας χοντρός ἐκκλησιαστικός, μὲ χαρούμενη σὰν τῆς κυρᾶς του θωριά, πήγαινε τὸ κατόπι, κ' ὕστερα ἄλλος καθαλάρης πάνω σὲ μαῦρο ἄλογο γυαλιστερό. Αὐτὸς κρατοῦσε ξεδιπλωμένο στη λιακάδα καὶ στὸν ἄνεμο τὸ φλάμπουρο τῆς ἀρχόντισσας. Οἱ Καλαματιανοὶ τὸ εἶδαν, τὴν ἀναγνώρισαν. Εἶταν ἡ κυρὰ τῆς "Ακοθας, ἡ Μαργαρίτα τῶν Βιλλαρδουίνων.

— Θέ μου, τί τόπος ἀνάποδος! ἔλεγε μονολογώντας γοργὰ καὶ φλύαρα, μὲ τὴ λίγο ψευδὴ τῆς κουβέντα. Ξεκινᾷς μὲ κρύο, φτάνεις μὲ ζέστη. Βοριάς στὸ Ματάγριφο, βροχὴ στὴν Ἄνδραβίδα, χιόνια στὴ Μεσαρέα, ζέστη στὴν Καλαμάτα. Νά το, νά το, πάλι ἴδρωσα! Θὰ ξεβάψει πάνω μου τὸ κόκκινο πανωσκέπι κ' ὕστερα θὰ μοιᾶζω μὲ παντζάρι... Γαλερᾶνε, Γαλερᾶνε! ἄ, ὄχι, ἐσύ 'σαι, Ρολάνδο, ἀγόρι μου; "Έλα κοντά, νὰ ζεῖς. Ξεθηλύκωσέ μου τὸ μανδύα καὶ πάρ' τονε. Μπερδεύεται στὰ σελοχάμουρα καὶ θὰ μὲ ρίξει.

Τὸ ἀριστερὸ παιδόπουλο, δίχως νὰ σταματήσει, ἀνασηκώθηκε στὰ νύχια, βόηθησε τὴ βαρωνέσσα νὰ βγάλει τὸ μανδύα καὶ τὸν ἔρριξε στὸ μπράτσο του. Ὑστερα τῆς χαμογέλασε γλυκά, στερεότυπα, γιὰτὶ ἡ κυρὰ τῆς "Ακοθας δὲν ἀνεχόταν παρὰ μόνο πρόσωπα γελοῦμενα στὸν ἰδιαίτερο περίγυρό τῆς.

Ἡ κεφαλὴ τῆς συνοδίας, που εἶχε φτάσει κιάλας μπροστὰ στη σιδερόπορτα τοῦ κάστρου, σταμάτησε. Σήμηναν τὰ σαλπίγγια, τρίξανε ἀπὸ μέσα οἱ ἄλυσίδες κ' οἱ κλειδαριές, τὰ βαρεῖα πορτόφυλλα διαπλατίωθηκαν κ' ἡ λαμπρὴ καθαλαρία κρουνέλιασε κροταλλίζοντας μέσα στὴν ὑγρὴ στοά.

Εἶταν ξαφνικὴ ἡ ἐπίσκεψη. Οἱ σεργέντες τῶν τειχιῶν, που εἶχανε δώσει στοὺς καστρινούς τὸ πρῶτο μήνυμα, ξεσήκωσαν μεγάλην ἀναστάτωση. Τρέχανε σὰν παλαβοὶ οἱ σταθλίτες, γάβγιζαν κοπαδιαστὰ οἱ σκύλοι, σκουταράτοι τακίζονταν νὰ προλάβουν γιὰ τὴν ὑποδοχὴ. Μέσα σ' ἐλάχιστες στιγμὲς ἡ μεγάλη πλακόστρωτη αὐλὴ ξεχείλισε ἀπὸ πλήθος πολυτάραχο, ἀνθρώπους καὶ ζῶα. Τὰ φορτωμένα μὲ δῶρα τῆς κυρᾶς τῆς "Ακοθας μουλάρια, βαρεῖα, πεισματάρικα, φράζανε κάθε πέρασμα, κλωτσούσαν. Τὰ εἶχε βάλει ἡ βαρωνέσσα νὰ πηγαίνουν μπροστὰ, ἀντὶς ν' ἀκολουθοῦν τὴ συνοδία, γιὰ νὰ κάνει ἔτσι μεγαλύτερη αἴσθηση ὁ πλούσιος ἐρχομός. Εἶτανε πάντα τῆς μιὰ στάλα ἐπιδειχτικὴ ἡ Μαργαρίτα. Καὶ τὴν ἄυλὴ εἶχε πήξει, ἀποκλείστηκε ὁ στενὸς δρόμος που

ἀνέβαζε περικοπά, μὲ στοῆς καὶ σκαλοπάτια, στὸ καθαυτὸ καστέλλι, κ' οἱ ἱππότες τῆς ὀπισθοφυλακῆς, οἱ σκουραῖτοι τοὺς κ' οἱ βαρλέτοι σηκώνανε κάτω μεγάλο σαματὰ καθὼς πάσχιζαν νὰ περάσουν.

Τὴν Ἰζαμπὴ τὴ βρῆκε τὸ μαντάτο στὴν ἰδιαιτέρη τσάμπρα της. Ὅ,τι εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ κ' οἱ γυναῖκες της τὴν ἔβλεπον θούσανε ν' ἀλλάξει ροῦχο. Παραξελεύθηκε, δὶχως νὰ φανερώσει καὶ ξέχωρη συγκίνηση. Τὰ μάτια της καρφώθηκαν ἀπορημένα στὴ Μπουργκινιδὸν τὴ Γιολάντα πού ἦρθε νὰ πάρει τὰ συχαρίκια. Ποτὲ δὲ φάνερωσε ἀπότομες καὶ μεγάλες συγκινήσεις τὸ ἀσάλευτο πρόσωπο τῆς πριγκηπέσσας.

— Κυρά μου! εἶναι ἡ ἀδερφή σας, λέω, ἡ κυρά τοῦ Ματαγκριφόν, ξανάπε ἡ ροδαλὴ Γιολάντα μὲ κομμένη τὴν φούρια καὶ φωνοῦλα ξέπνοη.

— Λοιπὸν . . . , ἔκανε ἡ πριγκηπέσσα ἀτάραχη καὶ δὲν ἀπόσωσε ἀμέσως τὴν κουβέντα της. Ἄς ἔρθει!

Ἀνάγειρε πίσω τὸ κεφάλι της καὶ ἄφησε τὴν καστάνη της κόμη νὰ ξεχυθεῖ στὴ ράχη λεύτερα. Οἱ γυναῖκες βιάστηκαν νὰ τὴν ἀλαφροσηκώσουν στὰ δάχτυλά τους, νὰ τὴν πλέξουν.

Ἡ κρεββατοκάμαρα εἶταν σὲ πάτωμα ἀπὸ τὰ ψηλότερα τοῦ κάστρου. Τὰ δυὸ ζευγαρωτὰ της παραθύρια βλέπανε σὲ χάος κρεμαστό. Ἀπὸ τὰ κιτρινωπὰ λαδόχαρτα ἀντιφέγγιζε μέσα φῶς χρυσαφί, ἀπαλὸ.

— Ἀνοίξτε τὸ παραθύρι, πρόσταξε ἡ Ἰζαμπὴ.

Ἀνοῖξαν τὸ ἓνα παραθυρόφυλλο κ' ἡ πρωϊνὴ ἀνάσα τῆς ἀνοιξῆς φτερούγισε γύρω στὰ μαλλιά τῆς πριγκηπέσσας. Τὴν ἤπια ἀργά, ἡδονικὰ, μὲ τὰ φιλιτισένια της τὰ ρουθούνια πού κρυφοτρέμιζαν. Δὲν ἔδλεπε ἀπὸ τὸ παραθύρι παρά μονάχα ἓνα στενὸ κομμάτι σμαλτωμένου οὐρανῶ. Ὅσμιζόσουν ἕμως μέσα στὴν πνοὴ τῆς ἀνοιξῆς τὴ μυστικὴ λαχτάρα τοῦ ἀνθισμένου κάμπου καὶ τὸ δροσερὸν ἰδρῶτα τῆς μακρυνῆς θάλασσας.

— Ἐτοιμη, κυρά μου!

Κοίταξε στὴν ἀσημένια πλάκα τοῦ μικροῦ καθρέφτη τὸ φρεσκοχτενισμένο κεφάλι της, τὸ γύρισε δεξιὰ, ζερβά, ἔσκυψε καὶ ἀνάβλεψε νὰ τὸ ἴδῃ καὶ ἀπὸ πάνω. Μιὰ χωρίστρα μοίραζε καταμεσίς τὰ μαλακὰ μαλλιά της πού στρώνονταν κολλητὰ πάνω στὸ καλοπλασμένο κεφάλι. Ἐπειτα, ξαφνικὰ, πάνω στὰ μελίγγια, δυὸ τοῦφες ξέφευγαν ἀφράτες, στρούφιζαν σὲ μπουκλωτὰ τσαμπιὰ καὶ κρέμονταν κορνιζάροντας τὸ πρόσωπο ἴσαμε τὸ χλωμὸ λαιμὸ.

— Καλά, εἶπε ἄτονα, ἀδιάφορα, καὶ ἄφησε τὸ χέρι της μὲ τὸν καθρέφτη νὰ πέσει στὴν ποδιά της.

Τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη ἡ πόρτα ἀνοίξε κ' ἡ Μαργαρίτα χύθηκε μέσα.

— Πῶ, πῶ! τί χαρὰ εἶναι τούτη; Σὲ ξαναβλέπω τέλος πάντων, σὲ σφίγγω στὴν ἀγκαλιά μου! Ἄπονη! — κελιάδισε λαχανιαστά, ἀγκαλιάζοντας μὲ φούρια τὴν ἀδερφή της. — Τί ὀμορφιές! Τί ὀμορφιές! Θέ μου, ἄφησέ με νὰ σὲ καμαρώσω. Πῶ, πῶ! Καλὲ σὺ εἶσαι τρέλλα, ἔναιρο! Ἴδια ἢ Ἰζόλδη! . . . Ἐχεις Τριστάνο, ἔχεις; ρώτησε ἐμπιστευτικὰ, σὺδόντας σὲ αὐτὴ τῆς πριγκηπέσσας ἐνῶ τὴν πνίγανε τὰ γέλια κακαριστὰ. Ἐ, σεῖς, . . . μὴν ἀκοῦτε, ἀδιάντροπες! ἀποπῆσε μισο-

σοβαρά, μισο-άστεϊα τις γυναίκες πού χαμογελοῦσαν με διάκριση γύρω. Στάσου λοιπόν, μὰ στάσου νὰ σὲ ἰδῶ! Εἶναι καινούργιο αὐτὸ τὸ χτένισμα; Τρέλλα! Θὰ τὸ μάθεις καὶ στὶς γυναίκες μου νὰ μοῦ τὸ κάνουν; "Οχι, ὄχι, μὴ μοῦ πεῖς τίποτα, θὰ τοὺς τὸ μάθεις. Κι ἄς μὴ μοῦ πηγαίνει. Ἄλλιῶς θὰ σὲ ζηλεύω, νὰ τὸ ξέρεις! Οὐφ, δῶστε μου ἕνα θρονὶ νὰ κάτσω, τσακίστηκα! Τί με κοιτάζετε, χαζὲς ἔσεῖς, με τὰ χέρια κρεμασμένα! . . .

Ἐπεσε μετ' τὸ ἔλαστικό της βάρος, τὸ καμπυλωτό, στὸ θρονί, κι ἄερίσε τὸ ξαναμμένο της πρόσωπο μετ' τὶς παλάμες.

— Ἄς εἶναι! . . . Εὐλογημένος τόπος τούτη ἡ Καλαμάτα. Καλό-τυχη! . . . σὲ μακαρίζω πού κάθεσαι ἐδῶ. Ἐκεῖνο τὸ Ματαγκριφόν, φρίκη! Ἐρημιά, πλήξη, νεκροταφεῖο! Δὲ μοῦ πάει καθόλου ξέρεις τώρα ἂν μπορῶ νὰ ζήσω ἐγὼ ἔτσι. . . Ἐπειτα ἐκεῖνος ὁ ἀφέντης μου, πὲς πὼς δὲν τὸν ἔχω καθόλου. Μέρεις, βδομάδες ὀλάκερες, στὰ κυνήγια του! Συλλογιέται καλλίτερα τὶς πέρδικες, τὰ ζαρκαδία, τοὺς λαγούς, παρὰ ἐμένα! Δὲν εἶμαι δυστυχισμένη; πὲς μου. Οὐφ! . . . Ἀλήθεια, τὸ ταξίδι τοῦτο με ζάλισε. Μὰ κ' ἐκεῖνη πάλι ἡ μοναξιά! . . . Λέω νὰ ξεδώσω λιγάκι. Θὰ κατέσω στὴν Ἄνδραβίδα, ὕστερα θὰ ταξιδέψω στὴν Ἐστίθα. Τὰ ταξίδια, λένε, ἀνοίγουν τὴν καρδιά. Ἐσὺ τί λές; Ἄμ' πὲς μου δὰ καὶ τίποτα. . . Ἄφησε πιά αὐτὴ σου τὴν αἰώνια βουδαμάρα! . . .

Ἡ πριγκηπέσσα Ἰζαμπώ, πραγματικά, δὲν εἶχε ἀποπειραθεῖ, μέσα σ' ἕνα θρόνο τοῦτο τὸν κατακλυσμό, ν' ἀντισκόψει οὔτε μιὰ φορὰ τὴν ἀδερφή της. Ἀπὸ φυσικοῦ της λιγόλογη, ἔβρισκε τώρα πὼς ἔτσι κι ἄλλιῶς τὸ πράμα πάλι θὰ εἶταν ἄσκοπο. Ἡ Μαργαρίτα εἶταν ἀπὸ τοὺς προνομιούχους ἀνθρώπους πού πρῶτα μιᾶνε κ' ὕστερα σκέφτονται. Περιορίστηκε λοιπόν ἡ Ἰζαμπώ νὰ σηκώσει ἀργὰ τὸ χέρι της καὶ νὰ γνέψει στὶς γυναῖκες της νὰ φύγουν.

Βγῆκαν ἀθόρυβες, στὴ σειρά, καὶ σφάλησαν τὴν πόρτα.

Ἡ Μαργαρίτα, πού τις εἶχε παρακολουθήσει κάπως ἀνήσυχη νὰ φεύγουν, ἄλλαξε μεμιάς ἔκφραση κ' ἔγινε πάλι διαχυτική. Τὸ πρόσωπό της εἶταν ἐξαιρετικὰ εὐμετάβολο, πάντα.

— Ἐπιτέλους, εἴμαστε μονάχες σὰ δυὸ ἀδερφοῦλες! λιγώθηκε· όμως ἡ αὐστηρὴ ὄψη τῆς Ἰζαμπῶς τῆς ἔκοψε τὸν ἄερα.

— Καὶ τώρα πὲς, μίλησε ἀτάραχα ἡ πριγκηπέσσα. Σὲ τί χρωστούμε, Μαργαρίτα, τὴ χαρὰ πού σὲ βλέπουμε στὴν Καλαμάτα;

Τὰ ἔχασε ἡ κυρὰ τῆς Ἀκοθας. Ἐκανε νὰ ψευτοχαμογελάσει, κοκκίνισε, ἴδρωσε, χλώμιασε, καὶ τέλος, μ' ἕνα στανικὸ γέλιο πού ἔμοιαζε μετ' τὸ ξερὸβήχα:

— Ὠραὶά ὑποδοχὴ μοῦ κάνεις! παραπονέθηκε.

— Ὁ ἐρχομός σου εἶταν ἀναπάντεχος. Μὲ σάσισε. Ὅμως ξέρεις καλὰ πὼς χαίρομαι πάντα νὰ σὲ βλέπω.

Τόσο εἶταν. Ἡ κυρὰ τῆς Ἀκοθας ἔπρεπε ν' ἀρκεστεῖ στὸ χλιαρὸ τοῦτο κομπλιμέντο. Δὲν ἐπέμεινε τὴν ἤξερε καλὰ τὴν Ἰζαμπώ. Μονάχα πού ἡ προσπάθειά της πῆγαινε χαμένη. Ἡ ἐπίσκεψή ἔπαιρνε πιά ἄλλον τόνο ἀπὸ κείνον πού πάσχισε νὰ τῆς δώσει μπαίνοντας.

— Καλὰ! κάνει τέλος μετ' ὑφους μισοκακόμοιρο, ἀναστενάζοντας συγ-

κινητικά. Ἐγώ, σὰ μικρότερη, σωστό εἶναι νὰ δέχομαι τὴ δική σου τὴν ἐρμήνεια...

Σώπασαν. Ἀπὸ τὴν αὐτὴ κάτω ἀκουγόταν ὁ σαματὰς ποὺ ἔκαναν τὰ τετράποδα κ' οἱ συνοδοιπόροι τῆς βαρωνέσσας. Ἐνα περιστέρι πήδηξε ἀπὸ τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ στὸ παραθύρι, πιάστηκε στ' ἀκουμπιστῆρι καὶ πάλι ἔκανε φτερό.

— Δὲ θὰ μείνω καὶ πολὺ, ἄρχισε ἄτολμα ἡ Μαργαρίτα.

— Γιατί ὄχι! Θὰ χαρῶ στ' ἀλήθεια νὰ μείνεις ὅσο θὲς στὸ κάστρο. Τὸ σπῆτι μου εἶναι σπῆτι σου. Ἐδῶ γεννηθήκαμε κ' οἱ δύο, Μαργαρίτα.

— Ἐδῶ, ἀλήθεια, ἀναστέναξε ρεμβαστικά ἡ βαρωνέσσα ποὺ δὲ νοσταλγοῦσε τίποτα ποτέ.

— Καὶ τώρα θὰ φροντίσω πῶς νὰ βολευτεῖς καλλίτερα, εἶπε ἡ Ἰζαμπὴ καὶ σηκώθηκε σβέλτη.

— Ἐσὺ ἢ ἴδια; Δὲ γίνεται! Αὐτὸ εἶναι δουλειὰ τοῦ τσαμπρελιάνου σου.

— Ναί, μὰ ἐγὼ θέλω νὰ σὲ περιποιηθῶ μονάχη μου, καὶ χαμογέλασε ἡ Ἰζαμπὴ γιὰ πρώτη φορὰ μὲ κάποια καλωσύνη.

Ἄνοιξε τὴν πόρτα, φώναξε τὴ Γιολάντα καὶ τῆς ἔδωσε τὶς ὁδηγίες τῆς χαμηλόφωνα. Οἱ γυναῖκες τῆς, μαζί μὲ τὶς γυναῖκες τῆς βαρωνέσσας, προσμένανε στὴν ἀντικάμαρα. Τὶς κοίταξε ὅλες στὴ σειρά ἡ Ἰζαμπὴ, ἐκεῖ συναγμένες μπροστὰ τῆς, ἀμίλητες. Τὸ γαλάζιο, ἀδιάφορο μᾶτι τῆς πέρασε ἀπὸ πρόσωπο σὲ πρόσωπο, φεγγερό, μὲ προσοχὴ ἀτάραχη. Σὰν κάτι ν' ἀναζητοῦσε. Ὑστερα γύρισε μέσα δίχως νὰ κλείσει τὸ πορτόφυλλο.

Ἡ Μαργαρίτα, μ' ὅλο ποὺ εἶχε προφασιστεῖ τὴν τσακισμένη, στεκότανε τώρα μπροστὰ στὸ παραθύρι, ὄρθια, καὶ κοίταζε ἔξω. Τὴν ἤξερε καλὰ ἡ Ἰζαμπὴ. Ἡ φλυαρία τῆς, ἡ φούρια, κάποιαν ἀμηχανία πασχίζανε νὰ κρύψουν, ἔνα συναίσθημα ἐνοχλητικό.

— Θὲς νὰ ξεκουραστεῖς στὰ δώματά σου; νὰ ξεντυθεῖς;

— Ναί, ναί, καλή μου! πρόφτασε ἡ βαρωνέσσα ἀρπάζοντας τὴν εὐκαιρία ἀπὸ τὰ μαλλιά. Σ' εὐχαριστῶ!

Χαμόγελο ἀδιόρατο παιχνίδισε στὰ χεῖλη τῆς Ἰζαμπῆς.

— Πέρασε. Εἶναι κοντὰ στὰ δικά μου, τῆς εἶπε.

Τῆς ἄνοιξε μονάχη τῆς τὴν πόρτα κ' ἐγενεψε στίς ἄδρες ν' ἀκολουθήσουν τὴν κυρά τους. Πέρασανε, προσκυνώντας. Καὶ σὰν ἡ πόρτα ἔκλεισε, μάντεψε ἡ Ἰζαμπὴ πῶς ἡ Μαργαρίτα τούτη τὴ στιγμή ἀνασαίνει βαθιὰ, μ' ἀνακούφιση, γιὰ τὸν πρόσκαιρο λυτρωμὸ τῆς.

Ὅταν ἡ κυρὰ τῆς Ἀκοβας ξαναβγήκε ἀπὸ τὴν κάμαρα, εἶταν μεταμορφωμένη. Εἶχε ἀλλάξει φουστάνι, χτενισιὰ, καὶ κάτι πρόσχαρο κι ἀφρόντιστο ἔλαμπε στὸ πρόσωπό τῆς. Ἀγκάλιασε τὴν ἀδερφή τῆς, τὴν ξαναφίλησε σταυρωτά. Εἶταν πολὺ διαχυτική πάντα. Κατέβηκαν ἀγκυλιασμένες στὴ μεγάλη σάλλα τοῦ ἰσόγειου καὶ κᾶνανε μαζί τὴν ἐμφάνισή τους μπροστὰ στοὺς συναγμένους ἐκεῖ παλατιανούς. Ἡ βᾶγια ἐρχότανε τὸ κατόπι τῆς, προσημένη ἀπὸ καμᾶρι. Μὲ τὴν καιρὸ εἶχε πάρει μέσα στὸ κάστρο καὶ στὴν κούρτη κάτι σὰ θέση μητέρας βασιλικῆς. Ἀπὸ τότε ποὺ ἔλειψε ἡ Ἄννα Ἀγγελίνα ἡ Κομνηνὴ, εἶχε ἀποχτήσει τὴν πεποί-

θηση πώς στέκεται στο δικό της το πόδι. Ἄλλοίμονο σὲ κείνον ποὺ ἔαχε ποτὲ τὴν ἀποκοτιὰ νὰ τῆς ἀμφισβητήσῃ αὐτὸ τὸν τίτλο.

Οἱ ἱππότες, οἱ σκορπισμένοι στὴ μεγάλη σάλλα, παράτησαν τὰ σκάκια καὶ τὰ ζάρια, σηκώθηκαν καὶ προσκύνησαν βαθιὰ τὶς δυὸ Βιλλαρδουίνες. Τὸ βράδυ ἔπερτε σιγὰ - σιγὰ· οἱ δούλοι πάσχιζαν ν' ἀνάψουν τὸ μεγάλο τζάκι. Ἄκόμα κ' ἡ Μαργαρίτα, βλέποντας τὴν πρώτη φλόγα τῆς φωτιᾶς νὰ ξεπετιέται, ἀναθυμήθηκε κάποια ἀπώτατα περασμένα :

— Θαρῶ, λέει σκύβοντας στὴν καθισμένη στὸ διπλανό της θρονὶ Ἰζαμπώ, πὼς ξαναβλέπω τὸν πατέρα μας νὰ βηματίζει πέρα - δῶθε στὸ πλακόστρωτο, τὴ μητέρα μας νὰ γνέθῃ ἐκεῖ, στὸ παραγῶνι . . .

Δὲν ἀποκρίθηκε ἡ Ἰζαμπώ. Μὲ τὸ σαγόνι της στηριγμένο στὴ γροθιά, κοίταξε τὶς φλόγες ποὺ θέριευαν τριζοβολώντας.

— Μὰ ἰδές, κάνει ξάφνου ζωηρεύοντας τὴ φωνή της ἡ Μαργαρίτα. Ὁ σενεσάλος ἔρχεται νὰ σοῦ ὑποβάλλῃ τὰ σεβάσματά του.

— Ὁ σενεσάλος; ἔκανε ἀπορημένη ἡ πριγκηπέσσα καὶ κοίταξε τὴν ἀδερφή της.

— Μὰ ναί, καλὴ ἀδερφή, . . . ὁ Σαιντ - Ὁμέρ !

Κ' ἔδειξε ἓνα νέο ποὺ παραμέριζε τοὺς ἱππότες, ἀνοίγοντας δρόμο πρὸς τὶς δυὸ κυράδες.

Δὲν ξέφυγε ἀπὸ τὸ μάτι τῆς Μαργαρίτας τὸ μικρὸ τίναγμα τῆς Ἰζαμπῶς.

— Μὰ πῶς! πρόλαβε νὰ πεῖ σχεδὸν ἄφωνα ἡ πριγκηπέσσα. Ὁ Σαιντ - Ὁμέρ εἶναι στὴν Καλαμάτα ; . . .

— Μπα! Δὲ σ' τὸ εἶχα πεῖ ; Κοίτα ποῦ ἔχω τὸ νοῦ μου ! Βάζω στοίχημα πὼς ξαστόχησα νὰ σοῦ τὸ εἶπῶ . . . Βέβαια ! Ὁ σενεσάλος ἦρθε μαζί μου.

Δὲν πρόφτασε ἡ Ἰζαμπώ τίποτα νὰ προσθέσῃ. Ὁ Νικόλαος ντὲ Σαιντ - Ὁμέρ ξεθηλόκωνε τὸ ταμπάρο του καὶ πρόοκλινε μπροστά της.

Εἶτανε νέος, ἴσαμε εἰκοσιδυὸ - εἰκοσιτριῶν χρονῶν. Τὸ ψηλὸ του ἀνάστημα τὸ ἀδικοῦσε δυσανάλογα ἓνα μεγάλο μακρουλὸ κεφάλι, πρὸσωπο μὲ χαρακτηριστικὰ τόσο κανονικὰ ποὺ νὰ καταντοῦν ἀπ' ἀνθρώπων. Εἶχε κάτι ἀπὸ τ' ἀγάλματα ἢ παγερὴ τούτη θωριά, μὲ τὸ ἀσάλευτο βλέμμα καὶ τὸ σκαλιστὸ στόμα, τὸ μαρμάρينو. Σοῦ θύμιζε τοὺς ἀρχαγγέλους τοὺς ζωγραφισμένους στὰ τέμπλα κάθε ρωμέικης ἐκκλησιᾶς.

Γονάτισε μὲ τὸ ἓνα πόδι, πῆρε τὸ χέρι τῆς πριγκηπέσσας καὶ τ' ἀκούμπησε στὰ κρῦα του χεῖλη. Σηκώθηκε ἀμέσως πάλι καὶ τὴν κοίταξε κατὰματα.

— Φέρνω στὴν κυρά μου τὸ χαιρετισμὸ τοῦ λίζιου ἀφέντη μου, εἶπε μὲ τὴ μπάσα του φωνή. Ὁ πρίγκηπας λυπήθηκε πολὺ ποὺ δὲ μπόρεσε νὰ ἰδεῖ τὴν εὐγενία σας προτοῦ φύγῃ γιὰ τὴν Ἀνάπολη.

— Ἐφυγε ὁ πρίγκηπας !

— Μὰ ναί ! Οὔτε κι αὐτὸ σ' τὸ εἶχα πεῖ ; κάνει ἡ Μαργαρίτα καὶ πνίγεται στανικὰ στὰ γέλια. Φαντάσου ! Πάει, δὲν ἔχω πιά μυαλό ! . . .

Τὸ μάτι τῆς Ἰζαμπῶς εἶχε σκοτεινιάσει.

— Καλὰ, πρόφερε ψυχρὰ κι ἀπόστρεψε τὸ πρόσωπό της. Καλῶς ἦρθατε στὴν Καλαμάτα, ἄρχοντα ντὲ Σαιντ - Ὁμέρ !

Ἄψυχα πέρασε μέσα στή σάλλα τοῦ κάστρου ἢ ἐξαιρετική τούτη βραδυὰ πού ἔσμιγε πάλι στὸ πατρογονικό τους, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, τίς δυὸ κόρες τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου. Ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς σὰ νὰ εἶχε ἀνεπανόρθωτα κοπεῖ, καὶ μέσα στὴν ψηλή, φαρδειαὶ κάμαρα, πού τὴ φωτίζανε τώρα κοκκινωπὰ κι ἀνήσυχα ἢ φωτιὰ κ' οἱ κρεμασμένοι λύχοι, πλανιόντανε σκιές πού πέρασαν ἀντάμα μὲ φαντάσματα πού δὲν κατέρθωσαν ποτὲ νὰ ἐνσαρκωθοῦν. Παράτονα ξέσπαζαν τὰ ξάστερα γέλια τῆς Μαργαρίτας τὴν ὥρα τοῦ τραπεζιοῦ· σ' ἄλους βάραινε ἢ λιγόλογη κι αὐστηρὴ παρουσία τῆς πριγκηπέσσας. Καὶ στάθηκε σύντομη, δίχως ζωντάνια, ἢ βεγγέρα πού ἀκολούθησε.

Ὁ καντσιλιέρης ζύγωσε τὴν πριγκηπέσσα, πού εἶχε βάλει νὰ σπρώξουν τὸ θρονί της μπροστὰ στὸ τζάκι, καὶ τὴ ρώτησε δισταχτικὰ ἂν ἔχει εὐχαρίστηση ν' ἀκούσει ἕναν - κάποιον μενεστρέλο. Εἶταν ἀπὸ τοὺς πιδ ἄξιους στὴν τέχνη του κ' εἶχε μέρες πού περιμένει τοῦτο τὸ χατίρι.

— Ἄχ ναί! νὰ τὸν ἀκούσουμε, νὰ τὸν ἀκούσουμε, παρακάλεσε μὲ λαχτάρα ἢ Μαργαρίτα.

Οἱ ἱππότες κ' οἱ κυράδες κοίταζαν μὲ ἀγωνία τὴν πριγκηπέσσα. Εἶτανε τόσο πληχτική ἢ ζωὴ! τόσο πληχτική! . . . Ὁ Σαϊντ-Ὀμὲρ κάρφωνε τὸ ἄγρυπνο μάτι του πάνω της.

Τὸν εἶδε, στύλωσε περὶφρανα τὸ πανκόρμι της.

— Ὅχι! δὲν εἶναι ἢ βραδυὰ κατάλληλη, λέει κοφτά. Ἡ ἀδερφή μας εἶναι κουρασμένη ἀπὸ τὸ ταξίδι καὶ πρέπει ν' ἀναπαυτεῖ.

Μὲ μιὰ ματιὰ προσταχτική, ἀνάγκασε τὴ Μαργαρίτα νὰ σωπάσει. Σηκώθηκε ἀπότομα, τὴν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μαλακὰ μὰ σταθερὰ τὴν τράβηξε μαζί της ἔξω, στὴ σκάλα τὴ σκοτεινὴ.

Ἡ βάρια ἀκολούθησε ποζάτη, μὲ τὸ κεφάλι στητό.

Σ' ἄλη τὴ διαδρομὴ ἴσαμε πού ν' ἀνέβουνε στὰ δώματά τους, οἱ δυὸ ἀδερφάδες σώπαιναν. Δυὸ σκουταράτοι εἶχαν χυμῆξει καὶ προπορεύονταν σηκώνοντας ψηλὰ τοὺς ἀναμμένους δαυλοὺς. Ἡ σκάλα ἔτριζε κάτω ἀπὸ τ' ἀνάλαφρα βιαστικὰ βήματα τῆς πριγκηπέσσας καὶ τῆς βαρωνέσσας. Ἡ Ἰζαμπὴ εἶχε ἀφήσει τὸ χέρι τῆς ἀδερφῆς της κι ἀνέβαινε πρώτη, σηκώνοντας μὲ τὰ δυὸ δάχτυλα τὸ φαρδὺ φουστάνι της, πού σουσουρίζε. Ἡ Μαργαρίτα κοίταζε ἀλαφιασμένη, μὲ μικρὰ τινάγματα σπουργίτη, τοὺς κόκκινους τοίχους τῆς σκάλας, τίς σκοτεινὲς στοῆς, τίς ἄδειες κάμαρες πού περνοῦσαν.

Στὴν πόρτα τῆς πριγκηπέσσας οἱ δυὸ δαδοῦχοι σταμάτησαν. Ἡ βάρια εἶχε χαθεῖ νωρίτερα· περνώντας, μπῆκε στὴν κάμαρά της. Ἄνοιξε λοιπὸν μονάχη της τὸ πορτόφυλλο ἢ Ἰζαμπῶ, ἔμπασε μέσα τὴν ἀδερφή της καὶ ξανάκλεισε. Ἐνα λυχνάρι δίδυμο ἔκαιγε δίπλα στὸ κρεβάτι, φωτίζοντας ἄτονα τὴν κάμαρα μὲ φῶς λαδί. Ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο ἔμπαινε δροσάτη ἢ ἀνασεμιὰ τῆς ἀνοιξιιάτικης νύχτας, στοιχειωμένη, ἀπὸ ψυχὲς λουλουδιῶν.

— Χριστέ, τί ψύχρα! ἀνατρίχιασε ἢ Μαργαρίτα καὶ ζάρωσε μέσα στὸ μανδύα της.

Ἐκλεισε, δίχως λέξη, τὸ παράθυρο ἢ Ἰζαμπῶ, ἔρριξε στὸ κρεβάτι τὸ δικό της τὸ μανδύα, καὶ κάθησε στὸ σεντοῦκι, γνέφοντας σύγκαιρα στὴν ἀδερφή της νὰ τὴ μιμηθεῖ. Ἡ βαρωνέσσα ὑπάκουσε.

— Καὶ τώρα λέγε! πρόσταξε ἢ πριγκηπέσσα δίχως ἄλλο προοίμιον.
— Νὰ πῶ τί ;
— Γιατί σ' ἔστειλε ἐδῶ ;
— Ποιός; ἀπόρησε τάχα ἢ κυρὰ τῆς Ἀκοβας τεντώνοντας τὰ
στρογγυλά της τὰ ματάκια.

Ἡ Ἰζαμπὴ χαμογέλασε κρυά.

— Ὁ πρίγκηπας Φλωράν.

Ἄνοιξε τὰ χέρια της ἡ Μαργαρίτα, καμώθηκε πὼς σαστίζει, πὼς
νευριάζει, ὅμως τὸ μάτι τῆς Ἰζαμπῆς τὴν ἀνάγκασε νὰ χαμηλώσει τὸ
δικό της δαμασμένον κι ἀνίσχυρον.

— Εἶσαι ἀλλόκοτη! Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἔνωσα πὼς ὁ ἐρχομός μου δὲν
σοῦ ἔκανε εὐχαρίστηση, Ἰζαμπῶ . . .

— Γιατί σ' ἔστειλε στὴν Καλαμάτα; ρωτᾷ πάλι, σταθερὰ κ' ἔν-
τονα ἡ πριγκηπέσσα.

Τότε κατάλαβε ἡ Μαργαρίτα πὼς κάθε προσποίηση θὰ εἶταν ἄσκοπη.
Ἡ πονηριά της δὲν ἔβαζε εὐκόλα τ' ἄρματα κάτω· ὅταν ὅμως ἀναγκαζό-
τανε νὰ τὸ κάνει, δὲ φυγομαχοῦσε, οὔτε γονάτιζε. Ἔδινε τόπο σὲ μιὰν
ἀγανάχτηση νευρωμένη. Τὸ πείσμα τὸ ἄγριο τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρ-
δουίνου εἶχε κληροδοτηθεῖ μεταμορφωμένο ἀνόμοια στὶς δυὸ του θυγατέρες.

— Ἐ, λοιπόν, καλὰ! λέει ἡ Μαργαρίτα καὶ στυλώνει τὸ κορμί της
μὲ τὸ ἀφράτο στήθος τῆς περιστέρας. Σὰ θὲς νὰ τὸ πάρεις ἔτσι, πᾶρ' το.
Ὁ ἀφέντης σου εἶναι τόσος καιρὸς ποῦ σὲ καρτερεῖ στὴν Ἀνδραβίδα
κ' ἐσὺ δὲ στοχάστηκες καθόλου πὼς εἶχες χρέος νὰ πᾶς κοντά του.

— Ἐγὼ; Ἐγὼ; Μὴ δὰ ἔφυγα μόνη μου, ἀπὸ δική μου θέληση,
γιὰ τὴν Καλαμάτα;

Στάθηκε λίγο νὰ συγκρατήσῃ τὰ νεῦρα της, ποῦ δὲν τ' ἄφηνε ἄλ-
λωστε ποτέ της νὰ τὴν ἐξουσιάζουν, ἀνάσανε βαθιὰ καὶ πρόσθεσε ἤρεμα:

— Δὲν ξέρεις καλὰ τὰ πράγματα, καλὴ ἀδερφή. Ὁ Ἰδῖος ὁ πρίγκη-
πας μὲ ξαπόστειλε, προτοῦ ξεκινήσῃ γιὰ τὸν πόλεμον. Ὑπάκουσα· αὐτὸ
εἶν' ἔλο.

— Ξέρω καλὰ. Ξέρω, ἂν θὲς νὰ μάθεις, κι ἀπὸ σένα τὴν ἴδια πε-
ρισσότερα. Ὅμως, γυρίζοντας ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἦρθε ἐδῶ, σὲ εἶδε. Ὑ-
στερα ξανάφυγε γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα, κ' ἐσὺ ἔμεινες. Τί λόγο εἶχες
νὰ μείνεις;

— Καὶ σὰν τί λόγο εἶχε κείνος ποῦ μ' ἔστειλε ἐδῶ;

— Δὲν ξέρω, κάνει ὑποκριτικὰ ἡ Μαργαρίτα καὶ χαμηλώνει τὰ
μάτια της. Ἐγὼ ἔχω ἐμπιστοσύνη τυφλὴ στὸν πρίγκηπα Φλωράν.

Στύλωσε τὸ κορμί της ἡ Ἰζαμπὴ καὶ γιὰ λίγες στιγμὲς δὲν εἶπε
τίποτα. Τὰ μάτια της, παγερά, ἀσάλευτα, κοίταζαν τὴν ἀδερφή ποῦ
τ' ἀπόφρευε τώρα. Μιὰ ζάρα καταφρόνιας τῆς χαράκωνε τ' ἀκρόχειλο.

— Καὶ τώρα τί μὲ προστάζει, μὲ τὸ στόμα σου, νὰ κάνω; ρώτησε
μὲ εἰρωνεῖα ἀδιόρατη καὶ πικρὴ.

— Ὁ πρίγκηπας δὲ σὲ προστάζει! Ὁ πρίγκηπας σοῦ ἔχει εὐλά-
θεια ἀληθινή, Ἰζαμπῶ. Ἐγὼ ποῦ τὸν εἶδα σοῦ λέω πὼς ἔφυγε γιὰ τὴν
Ἀνάπολη βαρυνικραμένος.

— Εἶμαι ἀπαρηγόρητη, καλὴ ἀδερφή! Ὅθ' σοῦ ζητήσω λοιπὸν τὴ

δική σου τὴν ὀρμήνεια πῶς πρέπει στὴν περίστασι τούτῃ νὰ φερθῶ, ἐσένα ποὺ τὸν εἶδες.

Ἄμηνανία βασάνισε γιὰ λίγες στιγμὲς τὴ Μαργαρίτα. Ὅμως, τι-νάζοντάς τὴν ἀπὸ πάνω τῆς μ' ἀγανάχτησι, καθὼς εἶχε κάνει λίγο πρὶν καὶ γιὰ τὴν ἀστοχὴ πονηριά, σήκωσε ἀψήφιστα τὰ μάτια τῆς, κοίταξε κατάματα τὴν Ἰζαμπὼ κ' εἶπε θαρετὰ :

— Νὰ δώσεις στὸ σενεσάλο Σαιντ-Ὀμέρ τὴ γραφὴ τοῦ πρωτοστράτορα Σγουρομάλλη.

Δὲ σάλεψε ἡ Ἰζαμπὼ. Εἶχε ἀπὸ καιροὺς μάθει τὴ μεγάλη ἀρετὴ νὰ μὴν προδίνει τὸ ξάφνιασμα τῆς ψυχῆς τῆς στὶς κρίσιμες στιγμὲς τῆς ζωῆς. Ὅμως χλωμάδα κέρινη, νεκρική, τὴν περιχούσε.

— Ἄ! εἶπε ἄφωνα. Τὴ γραφὴ...

Ἡ Μαργαρίτα τὴν κοίταξε ἀμίλητη. Τώρα ποὺ τὸ φιλότιμό τῆς εἶχε ἱκανοποιηθεῖ, ἕνας ἴσκιος συμπόνοιας ἀπάλυσε τὴ ματιὰ τῆς. Τὴν ἀγαποῦσε κατὰ βῆθος ἢ βαρυνέσσα τὴ μεγάλη τῆς ἀδερφή. Ἄπλωσε μαλακὰ καὶ τῆς ἔπιασε τὸ χέρι.

— Ἰζαμπὼ, κάνει σιγανά, ἀνήσυχη, τί εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς γραφῆς;

Δὲν ἀποκρίθηκε ἡ πριγκηπέσσα. Τὰ μάτια τῆς, χωνεμένα, κοίταζαν πέρα.

— Ἰζαμπὼ, καλὴ ἀδερφή!... Δὲ θὲς νὰ μοῦ πεις;

Ἄνασεισθηκε ἡ μεγάλη καὶ γύρισε τὰ μάτια τῆς στὴ Μαργαρίτα.

— Δὲν ξέρω, λέει ἀφαιρεμένα. Οὔτε κ' ἐγὼ δὲν ξέρω...

— Τότε λοιπὸν;... Καὶ τί θὰ γίνῃ τώρα;

Σήκωσε τοὺς ὤμους τῆς ἡ Ἰζαμπὼ, τοὺς ἄφησε πάλι νὰ πέσουν.

Ἡ Μαργαρίτα τῆς ἔσφιξε τὸ χέρι νευρικά.

— Ὁ Σαιντ-Ὀμέρ προσμένει. Ἦρθε ξεπίτηδες ἐδῶ. Καὶ δὲ θὰ φύγει ἂν δὲν τοῦ δώσεις τὴ γραφὴ. Κι ἂν πάλι τοῦ τὴ δώσεις...

Ἄπόσωσε τὴ φράση τῆς μ' ἕνα στεναγμὸ βαρῦ.

— Ἄν τοῦ τὴ δώσω; ρώτησε ἡ Ἰζαμπὼ μὲ μάτι ποὺ ἄστραψε ξαφνικά.

— Ἄν τοῦ τὴ δώσεις, κάνει ἡ Μαργαρίτα πανικόβλητη, ἡ ὑπόψια στηρίζεται. Ὅμιολογεῖς πῶς τὴν κράτησες ἐσὺ ὅσο εἶταν ἀκόμα χρήσιμη, ἐπιθεβαιώνεις τὴν κρυφὴ ἐνάντια σου κατηγορία τοῦ μισσέρ Φλωράν.

— Ποιὰ κατηγορία;

— Θέ μου! κ' ἡ Μαργαρίτα ἀνατρίχιασε. Πῶς βρῖσκεσαι; σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς Ρωμιοὺς τοῦ Μυτζηθρά!... Τὸν ξέρεις καλὰ τώρα τὸν ἀρέντη σου. Εἶναι φιλόποτος. Ποτὲ δὲν ξεχνάει πῶς, ἂν εἴμαστε κόρες τοῦ πατέρα μας, ἔχουμε ὅμως στὶς φλέβες μας καὶ τὸ αἷμα τῆς Ἄνας Ἀγγελίνας.

Σώπασαν. Καθισμένες δίπλα - δίπλα πάνω στὸ παλιὸ σενοῦκι, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ πατέρα τους, σφιγμένες ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, στητὴ ἡ Ἰζαμπὼ, ζαρωμένη ἡ Μαργαρίτα, σιγανασαίνανε ζευγαρωτά.

— Μὰ γιατί, γιατί δὲν τὴν ἔστειλες στὸ σενεσάλο τὴ γραφὴ;

— Δὲν ξέρω. Καὶ σὰ νὰ ψαχούλευε κ' ἡ ἴδια μέσα στὴ συνείδησή

της, πρόσθεσε ύστερα από λίγο, αφαιρεμένα: Θαρῶ από λύπηση...

— Σὰν τί εἶδος λύπηση; Γιά ποιόν;

Ἡ πριγκηπέσσα γύρισε, κοίταξε τὴν ἀδερφή της μὲ μάτι ἀνθρώπου πού ξυπνάει ἀπὸ ὄνειρο μακρυνό, καὶ ξερά, μὲ φωνὴ ἀχρωμῆ, τῆς εἶπε γιὰ τὸ ἐπεισόδιο τοῦ κυνηγιοῦ, τὴν παράδοξη συνάντησή μὲ τὸν ἄγνωστο Ρωμιὸ στὸ σῦδεντρο τοῦ κάμπου.

Ἄκουγε ἡ Μαργαρίτα, ἄκουγε μισοσκυμμένη, σὰ νὰ τῆς βάραινε τοὺς ὤμους ἔγνοια πιεστικὴ, καὶ σιγὰ - σιγὰ μιὰ ἀπορία χάραζε στὴν ψυχὴ της. Σ' ἄλλή τούτη τὴν ἱστορία, κείνο πού δὲν καταλάβαινε, πού δὲν ἀναγνώριζε, εἶταν ἡ ἀδερφή της.

— Εἶν' ἐδῶ αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος; εἶν' ἀκόμα ἐδῶ; ρώτησε ζωνηρὰ σὰν ἔπαψε νὰ μιλάει ἡ Ἰζαμπώ.

— Ναι, ἐδῶ εἶναι. Κάπου μέσα στὸ κάστρο θὰ βρῖσκεται. Δὲν τὸν ξανάδα...

Καὶ σὰ νὰ τὴν παραξένευε τώρα κι αὐτὴν τὴν ἴδια τὸ τελευταῖο τοῦτο:

— Εἶπα νὰ τὸν κρατήσουν ἐδῶ ἴσαμε πού νὰ ξεκαθαριστῆ τὸ πρᾶμα, πρόσθεσε γιὰ δικαιολογία.

Ὅμως τὸ βλέμμα τῆς Μαργαρίτας, πού τὴν κοίταξε ἀπορημένο καὶ προσεχτικὸ, δὲ μπόρεσε νὰ τὸ ἀντέξει. Κατέβασε πρώτη τὰ μάτια της αὐτὴ τῆ φορά. Ἀλήθεια, τὸ πὼς κράτησε τὸν ἄγνωστο μαντατοφόρο στὸ κάστρο της, μποροῦσε νὰ περάσει καὶ γιὰ πράξη σωφροσύνης. Στὸ μεταξὺ ὅμως ἔκανε καὶ τίποτα γιὰ νὰ ξεκαθαριστῆ ἡ ὑπόθεσις τῆς γραφῆς; Εἰδοποίησε τὸ σενασόλο πού εἶταν ὁ φυσικὸς παραλήπτης της; Ἐξέτασε τὸ Ρωμιό; Φρόντισε νὰ ξεδιαλύνει τὸ μυστήριον τῆς ἀργητάς του;

— Ἀχ! γιατί, γιατί νὰ τὸ κάνεις αὐτό, Ἰζαμπώ; θρήνησε ἡ Μαργαρίτα πλέκοντας τὰ χέρια της. Ἐσύ; Ἐσύ; καὶ τὴν κοίταξε στὰ μάτια σαστισμένη. Τώρα ποῖς θὰ τὸν πείσει τὸ μισοῦρ Φλωρὰν πὼς σ' εἶχε ἀδικοῦσαι; Σ' ἔστειλε, φεύγοντας γιὰ τὸν πόλεμον, στὴν Καλαμάτα νὰ σὲ δοκιμάσει, δὲν τὸ κατάλαβες, καλὴ ἀδερφή; Καὶ νὰ πού, μὲ τὴν πράξιν σου, τὸν δικαίωσεις.

— Μ' ἔστειλε νὰ μὲ δοκιμάσει; φώναξε ἡ Ἰζαμπώ κι ἀναπήδησε.

Τὰ τετωμένα μάτια της ψαχοῦλεψαν τὸν ἄέρα, τίς θύμισές της, κι ὀλάκερη ἡ σκηνὴ στὸ παλάτι τῆς Ἀνδραβίδας τῆς ἄστραψε στὸ νοῦ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὴν εἶχε παρακαλέσει τότε, ὁ πρίγκηπας, κ' ἔτσι ἀναντίρρητα, νάρθει στὴν Καλαμάτα! Γι' αὐτὸ χάραζε στὰ χεῖλιν του τὸ παράδοξο χαμόγελο. Κ' εἶχε βάλει νὰ τὴν κατασκοπεύουν... Ἀπόδειξη πὼς δὲν πέρασαν δέκα μέρες πού ὁ Ρωμιὸς τῆς ἔδωσε τὴ γραφὴν κι ὁ Σαιντ-Ὀμέρ εἰδοποιήθηκε κιόλας κ' ἐρχότανε σήμερα στὴν Καλαμάτα νὰ τὴ γυρέψει.

— Ναι... , τώρα βλέπω, λέει συλλογισμένη, σιγανά.

Ἀπὸ τίς πιδ μεγάλες τρικυμίες πού ἀναστατώνανε τὸ στῆθος της ποτὲ δὲν ἄφηνε νὰ φαίνεται ἄλλο ἀπὸ μιὰ μικρὴ σπιλιάδα.

— Τώρα τί θὰ γίνει; ξανάπε ἡ Μαργαρίτα καὶ βαρυστέναξε.

Δὲν ἤξερε ἡ Ἰζαμπώ, τίποτα δὲν ἤξερε. Οἱ δικαιολογίες, οἱ μετανιωμοί, εἶτανε πρᾶματα ξένα στὸ φυσικὸ της. Πάλι ἐνιωθε νὰ τὴν ξε-

σηκώνει άπαλά και νά τή σέρνει τό μαλακό έκεινο κύμα τής μοιρολα-
τρικῆς αδράνειας.

— Θά τοῦ τή δώσω τή γραφή, εἶπε άπλά. "Άλλωστε δέ χρειάζε-
ται... Οἱ Ρωμιοὶ τοῦ Μυτζηθρά δέν τή λάβανε καθόλου.

— Οἱ Ρωμιοὶ τοῦ Μυτζηθρά ;

— Ναι. "Ο Σγουρομάλλης έστελνε στόν Σαιντ-Όμέρ τήν ἴδια τή
γραφή τοῦ Παλαιολόγου πού πρόσταζε τό Μυτζηθρά νά χτυπήσει μέ
δόλο τό πριγκηπάτο. Τό μήνυμα τοῦ αυτοκράτορα δέν έφτασε φαίνεται
στόν προορισμό του, έπεσε εὐθύς στά χέρια τοῦ Σγουρομάλλη, πού εἶ-
ναι έμπιστικός τοῦ πριγκηπα. "Η γραφή έχει πάνω-πάνω δυό σταλα-
ματιές αίμα... Κι ὁ Σγουρομάλλης τήν έστελνε στό σενεσάλο, γρά-
φοντας μέ τό χέρι του μιὰ σύσταση νά θανατωθεῖ ὁ μαντατοφόρος.

— "Α!...

"Έσκυψε τό κεφάλι τής ἡ Μαργαρίτα, βυθίστηκε σέ συλλογή. Σκο-
τεινή ἱστορία! "Ένα-ένα πασχίζει νά ξεμπλέξει τά νήματά τής, μπλέ-
κει, και πάλι ξαναρχίζει. Μιὰ άπορία — κι άλλη — τής σπαθίζει τό
μυαλό :

— Και γιατί δέν τόν θανάτωσες τό μαντατοφόρο, καλή αδερφή ;

— Νά τόν θανατώσω ; Έκανε ἡ "Ιζαμπώ και τραδήχτηκε πίσω.

— Νά τόν θανατώσεις βέβαια!...

— Μαργαρίτα!... Τό λές μέ τά σωστά σου αυτό ;

— Και γιατί ὄχι ;

Κοίταζε χαμένη ἡ πριγκηπέσσα τήν αδερφή τής, τό ροδαλό μω-
ρουδίστικο πρόσωπο, τό άπαλό και πρόθυμο στήθος, τά κουκλιστικά
χέρια μέ τά νυχάκια τά γυαλιστερά. "Ω, ναί! τά νυχάκια τοῦτα εἶχαν
ὄλο τό κουράγιο νά σπαράξουν, και δίχως νά ταραχτεῖ καθόλου τό πο-
νηρό και σκανταλιάρικο γέλιο τής κυράς. Αὐτή εἶταν ἡ Μαργαρίτα.

— Ναι, λές νικημένη ἡ "Ιζαμπώ. "Ισως θάπρεπε νά τό κάνω,
ἴσως εσύ αὐτό νά έκανες...

— Και βέβαια πού θά τό έκανα! Τό ρωτᾶς ;

"Έσκυψε ἡ πριγκηπέσσα τό κεφάλι, τό μάτι τής χώνεψε.

— Εἶναι τόσο νέος!...

Μονομιᾶς ἡ βαρυνέσσα εἶχε τιναχτεῖ.

— Νέος ; Έκανε. Νέος ; "Ως πόσο ;

— Δέν ξέρω... Παιδάριο πές...

Τά μάτια τής Μαργαρίτας σπίθιζαν.

— "Α! μά τότε... ᾶ! μά τότε... Και πές μου, καλή αδερφή,
παρακάλεσε σκύθοντας στ' αὐτή τής πριγκηπέσσας μέ γελάκι ταραγμένο,
εἶναι καλοκαμωμένος ; έχει κορμί ὄμορφο ;...

— Δέν ξέρω, άποκρίθηκε πάλι, άθυμα, ἡ "Ιζαμπώ και τραδήχτηκε
μακρῶ τής.

— Στάσου, στάσου, πρέπει νά μοῦ πεις! Κι ᾤφησε, τί σέ νοιάζει
σένα! "Εγώ θά τά διορθώσω ὄλα. Αὐτός ὁ Σαιντ-Όμέρ εἶναι χοντρο-
κέφαλος!... Μπορῶ νά τόν φέρω στά νερά μας εγώ. Τί σέ νοιάζει!...
Λοιπόν, θά μοῦ τόν δείξεις τόν φυλακισμένο σου ;

— Δέν εἶναι φυλακισμένος, εἶπε ἡ "Ιζαμπώ και σηκώθηκε.

— Δέν εἶναι φυλακισμένος ; Τί ; λεύτερο τόν έχεις! "Α, μα

τότε... Ἰζαμπώ! φώναξε ἡ Μαργαρίτα καὶ ξεκαρδίστηκε. Λεύτερος μέσα στὸ κάστρο σου ἕνας νέος πού σοῦ τὸν ἔστειλαν γιὰ νὰ τὸν θανατώσεις; Ἄ, ὄχι! αὐτὰ δὲ μ' ἄρέσουν, ὄχι, δὲ μ' ἄρέσουν. Μήπως ἄλλαξες ἀπὸ τότε πού ἔχω νὰ σὲ ἰδῶ;

Γελοῦσε ἡ κυρὰ τῆς Ἄκοβας, γελοῦσε ἀκράτητα, καὶ τὸ μικροκαμωμένο παχουλὸ κορμὶ τῆς κυλιότανε πάνω στὰ μαξιλάρια τοῦ σεντουκιοῦ, πού τῆς τὸ εἶχε ἀφήσει ἀδειανὸ τώρα ἡ πριγκηπέσσα. Παράδοξη ἐξέλιξη μιᾶς σκηνῆς πού ἔλεγεσ πὼς θὰ σταθεῖ τόσο δραματικὴ προτοῦ ἀρχίσει! Κ' εἶτανε κατενθουσιασμένη ἡ βαρωνέσσα, ἀπολάβαινε βαθιὰ τὴν ἀναπάντεχη λύτρωσή της ἀπὸ τὸν ἀταίριαστο γι' αὐτὴν ρόλο τοῦ σωφρονιστῆ, καὶ πλημμύριζε βαθειά, ὀρμητικὴ ἀγαλλίαση γιὰ τὴν καλὴ τύχη πού τὴν ἔσπρωξε νὰ ἔρθει στὴν Καλαμάτα.

— Ἡ ὥρα εἶναι προχωρημένη, λέει ξερὰ ἡ πριγκηπέσσα.

Εἶχε σταθεῖ μπροστὰ στὸ παραθύρι κι ἀνάσαινε μὲ ρουφηξιὲς κοντές, ἀνυπόμονες, τὴν ἀνοιξιὰτικὴ νύχτα.

— Καλὴ σου νύχτα, κάνει δίχως νὰ στραφεῖ.

Ἡ βαρωνέσσα ἔπαψε ἀπότομα νὰ γελάει. Σηκώθηκε πειθήνια, καληνύχτισε κι ἀνοιξε τὴν πόρτα τῆς κάμαράς της.

Ὅμως προτοῦ ξανακλείσει τὸ πορτόφυλλο, στάθηκε μιὰ στιγμή στὸ κατῶφλι καὶ κοίταξε τὴν Ἰζαμπώ πού τῆς γύριζε τώρα ἐπίμονα τὴ ράχη. Πάλι ζωγραφίστηκε στὸ πρόσωπό της ἡ ἀπορία. Ὅμως τὸ γέλιο στάθηκε δυνατότερο. Ἔβαλε ἕνα χάχανο ἀταχτοῦ παιδιοῦ, σκέπασε μὲ τὶς παλάμες τὸ στόμα της καὶ σφάλησε τὸ πορτόφυλλο γοργά, μὴ τὴν ξαναμαλώσουν.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

ΤΟ μέρες ἀργότερα, ὁ σενεσάλος Σαιντ-Ὀμέρ ἔφευγε ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Κουβαλοῦσε μαζί του, θριαμβικά, τὴ γραφὴ τοῦ Σγουρομάλλη — πού τώρα πιά ἦταν ἀχρηστη. Ἡ βαρωνέσσα κράτησε τὸ λόγιο τῆς. Εἶχε μονάχη τῆς καταπιαστὴ νὰ δώσει ἐξηγήσεις στὸ σενεσάλο. Τοῦ εἶπε πῶς ἡ γραφὴ ἔφτασε στὰ χέρια τῆς ἀδερφῆς τῆς ὅταν εἶταν πιά ἀργά, πῶς ἔτσι κι ἀλλιῶς δὲν πέτυχε τὸν ἐπικίνδυνο σκοπὸ τῆς μιᾶς καὶ δὲν ἔφτασε στὰ χέρια τῆς Κεφαλῆς, ἀλλὰ τοῦ Σγουρομάλλη, καὶ πῶς ἡ πριγκηπέσσα, κρίνοντας ὅτι δὲν εἶχε πιά καμμιά ἀξία, τὴν κράτησε προσμένοντας νὰ τὴν παραδώσει στὸν ἴδιο τὸ σενεσάλο

τοῦ πριγκηπάτου τῆς, μὲ πρώτη εὐκαιρία.

Μιὰ ἀπορία μονάχα εἶχε ἀπομείνει στὸν Σαιντ-Ὀμέρ: γιατί ἡ γραφὴ ἄργησε τόσο νὰ φτάσει στὰ χέρια τῶν Φράγκων; Ζήτησε λοιπὸν νὰ ἰδεῖ ὁ ἴδιος τὸν ταχυδρόμο. Τοῦ τὸν ἔφεραν. Ἡ ἀνάκριση στάθηκε σύντομη καὶ οἱ ἐξηγήσεις τοῦ Σγουροῦ ἱκανοποιητικὲς. Τὸν εἶχαν ἐμποδίσαι νὰ παρουσιαστῆι στὴν πριγκηπέσσα, τὸν ἐδιώξαν ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ κάστρου γιατί τὸν πέρχασαν γιὰ ἀγύρτη. Οἱ δυὸ σεργέντες, πού φυλάγανε βάρδια τὴ μέρα πού παρουσιάστηκε, ἀναθυμήθηκαν ἄχρες-μέσες τὸ περιστατικὸ, τὸ μολόγησαν.

— Καὶ γιατί ἔφερες τὴ γραφὴ στὴν κυρὰ καὶ ἔχει σὲ μένα; ρώτησε τελεταῖα ὁ σενεσάλος κοιτάζοντας ἐπικίνδυνα τὸν Σγουορῶ.

— Ταξιδεύω στοὺς τόπους σου γιὰ πρώτη φορὰ, ἀποκρίθηκε τὸ παιδάριο, δὲν ἤξερα ἀν ἡ εὐγενεία σου βρίσκειται στὴν Ἀνδραβίδα ἢ στὴν Καλαμάτα. Ἐμαθα στὸ δρόμο πῶς ἡ πριγκηπέσσα εἶναι στὴν Καλαμάτα καὶ στοχάστηκα πῶς καὶ ἐλόγου σου θὰ βρίσκεσαι ἐδῶ, ἀντάμα μὲ τὴν κούρτη.

Στραβομουτσούνιασε ὁ Σαιντ-Ὀμέρ. Δὲν τοῦ ἄρεσε νὰ δεῖχεται πῶς αὐτὸς ἔχει τ' ἄδικο καὶ ἕνας βιλάνος τὸ δίκιο. Ἐνα μονάχα καταφύγιο ἀπέμεινε τώρα γιὰ τὸν ἐγωῖσμό του: νὰ ἐκτελεστῆι ἡ ὁρμήνεια τοῦ Σγουρομάλλη.

—'Ο ἄνθρωπος αὐτὸς πρέπει νὰ θανατωθεῖ, εἶπε σκύδοντας στ' αὐτὴ τῆς βαρωνέσσης πὺ παραστεκόντανε στὴ σκηνὴ αὐτῆ.

—'Εγνοια μὴν ἔχετε, ἄρχοντα σενεσάλο, βεβαίωσε ἡ Μαργαρίτα δίχως νὰ ξεκολλάει τὸ μάτι τῆς ἀπὸ τὸν Σγουρό. 'Ο ἄνθρωπος θὰ θανατωθεῖ.

Ἔστερα ἀπὸ τοῦτο, ἤσυχος πιά ὁ Σαλιντ-Ὁμέρ, ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα.

Τὸ ἴδιο βράδυ, ὁ Σγουρὸς ἀναζητοῦσε ἐπίμονα τὸν Κοκκινότριχη. Ἔστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο διάλογό τους, τὸν ὄχι καὶ τόσο φιλικό, τὴ μέρα πὺ τὸ παιδάριο πρωτόρθε στὸ κάστρο, ὁ μενεστρέλος εἶχε κατορθώσει ἀγάλια-ἀγάλια νὰ τοῦ κερδίσει τὴ συμπάθεια. Ἀναμύωνονταν τὸ συνηθέστερο τὰ βράδυα, ὅταν ὄλα γύρω ἤσυχάζουν, σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς αὐλῆς ἢ στὸν περιφερειακὸ δρόμο τῶν τειχιῶν. Ἐκεῖ καθισμένοι, πότε στὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ πότε στὴν κώχη μιᾶς τάπιας, κουβεντιάζανε γιὰ τὰ περασμένα καὶ γιὰ τὰ μελλούμενα, γιὰ τοὺς μακρινοὺς τόπους, τὴ μεγάλη θάλασσα, τὴν κυρὰ τοῦ κάστρου, τὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων, τὸ θάνατο καὶ τὴ ζωὴ.

Λοιπὸν νὰ κουβεντιάσουν γιὰ θάνατο ζητοῦσε κι ἀπόψε ὁ Σγουρὸς τὸν Κοκκινότριχη. Γιατὴ τώρα πιά ἀμφιβολία δὲν τοῦ ἔμενε καμμιά. Μ' ὄλο πὺ δὲν εἶχε ἀκούσει τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ σενεσάλου μὲ τὴ βαρωνέσση, τὸ κάλεσμά του καὶ μόνο ἀπὸ τὸν Σαλιντ-Ὁμέρ τὰ ἔκανε γι' αὐτὸν ὄλα φανερά: Τὴν ὡς τὰ σήμερα ἄργητα τὴ χρωστοῦσε στὴν πριγκιπέσσα. Μὰ τώρα πὺ ὁ Σαλιντ-Ὁμέρ γνώρισε τὴν ἀτιμὴ ἑρμηνεία τοῦ Σγουρομάλλη, τὸ γραμμένο θάπρεπε βέβαια νὰ πληρωθεῖ...

Τὸ αἷμα τοῦ ἔφερνε βόλτες ξαφνικῆς, σκουριχτές, καὶ πάλι ἀναρουφιόταν. Ὁ συγγενὴς ὁ δικὸς του, πουλáει τὴν ὀρθοδοξία στὸ Φράγκο, ποῖὸς ξέρει γιὰ ποῖα σιχαμερὴ ἀντίχαρη... Ὁχ! καὶ νὰ συλλογιέσαι πὺς ἔδω καὶ λίγους μῆνες τὸν εἶχε στὰ χέρια του τὸν Σγουρομάλλη, πὺς στάθηκε κάμπροση ὥρα κλεισμένος μέσα σὲ μιὰ κάμαρα τοῦ Μυτζηθρά μονάχος μαζί του. Τότε νὰ ἤξερε ὅ,τι ξέρει τώρα, μὲ πόση ἀγαλλίωση θὰ χούφτιαζε ἕνα λεπίδι νὰ τοῦ τὸ μπῆξει στὸ πλευρό! Μὰ ὄχι, τίποτα δὲν ἤξερε τότε, εἶταν ἀκόμα ἄπραγος, ὀρνίθι, καὶ τὸν κοίταζε τὸν προδότη μὲ στόμα ἀνοιχτὸ ἀπὸ θαυμασμὸ καὶ καρτεροῦσε τὴν προστασία του, τὴ στοργή του.

Ποῦ διάτανο εἶναι ἀπόψε τοῦτος ὁ Κοκκινότριχης! Ἄνοιξε ἡ μαύρη νύχτα τὸ στόμα τῆς καὶ τὸν κατάπτε; Φέρνει βόλτες ἀνήμερες ὁ Σγουρός, ἀνεβαίνει στὰ χαγιάτια, κατεβαίνει στὰ κελάρια, ψαχουλεύει στὴ σκιὰ τῆς αὐλῆς, κατηφορίζει στὸ διάζωμα τῶν τειχιῶν, ὅμως πουθενὰ δὲν τὸν βλέπει. Ψάχνει μανιακά, ἀψηφώντας ἀκόμα καὶ τὸν κίνδυνο νὰ τὸν προσέξουν, νὰ τὸν βάλουν στὰ σίδερα. Ἰδέες παράφορες περνᾶνε ἀπὸ τὸ μυαλό του: Νὰ μπεῖ κλεφτὰ στοὺς στάβλους, ν' ἀρπάξει τὸν Ἀστρίτη καὶ νὰ λακῆσει, στὰ τέσσερα. Ὅμως ἡ κάτω σιδερόπορτα εἶναι σφαλιστῆ. Νὰ κρεμαστεῖ μ' ἕνα σκοινί ἀπὸ τὸ τειχί καὶ νὰ φύγει τρέχοντας μέσα στὴ νύχτα. Δὲ θὰ τὸν δοῦνε οἱ βιγλάτορες; Νὰ προσμένει τὴν αὐγὴ καὶ τότε νὰ ξεκόψει ἀνακατεμένος μὲ τοὺς χωριάτες πὺ μπακιοβγαίνουν κουβαλώντας σὲ φορτωμένα ζῶα τίς σοδιές... Ὅλα τοῦτα εἶναι καὶ τολμηρὰ κι ἀνέμυαλα. Καὶ πάνω ἀπ' ὄλα, καί... τὸν

παίρνουνε μακρὰ της, μακρὰ ἀπὸ τῆ μοναδικῆ γυναῖκα ποὺ ὄνειρεύτηκε στὴ ζωὴ. Ἄν... ἂν ἔτρεχε σ' αὐτὴν, καὶ τῆς μιλοῦσε, καὶ τῆς ἔλεγε τὴν ἀπελπισία του;...

Ἡ σκέψη τούτη δὲν εἶναι πιδ φρόνιμη ἀπὸ τίς προηγούμενες, ὅμως ἔχει τὸ βαρὺ θέλγητρο νὰ τὸν ξαναφέρνει κοντὰ της, ἀκόμα πιδ κοντὰ ἀπὸ τώρα. Βρίσκει ἐπιχειρήματα πλήθια νὰ τὴν τονώσει: Τὸ κάτω-κάτω πριγκηπέσσα εἶναι, ἄρα δυνατότερη κι ἀπὸ δέκα μαζὶ σενεσάλους. Ὑστερα, τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ τῆς ἐξηγηθεῖ γιὰ μιὰ φορὰ ξεκάθαρα, πέρα γιὰ πέρα, νὰ ξεδιαλύνει τὴν παρεξήγηση ποὺ βαραίνει τὴ ζωὴ του καὶ ποὺ τὸν ἀναγκάζει νὰ φεύγει κυνηγημένος, σὰν ψυχὴ κολασμένη, ἀπὸ παντοῦ. Ναι, ναι, στὴν πριγκηπέσσα θὰ τρέξει, θὰ προσπέσει καὶ θὰ τῆς πεῖ: «Ὅχι, ὄχι, δὲν ἔρχομαι νὰ σοῦ ζητήσω χάρη, οὔτε συμπόνια! Οἱ ἄντρες δὲ ζητᾶνε ποτὲ προστασία ἀπὸ γυναῖκα. Σοῦ ζητῶ μονάχα νὰ μ' ἀκούσεις, νὰ μὲ δικάσεις μονάχη σου, κι ἂν μὲ κρίνεις ἄξιο γιὰ θάνατο, θανάτωσέ με!»

— Ἄ μπᾶ! ἡ θηλειὰ τῆς κρεμάλας δὲν εἶναι ἡ ἀγκαλιὰ ποὺ πρέπει στὸ λαιμό σου, παλληκάρι μου, εἶπε περιγελώντας μιὰ φωνὴ βραχνῆ κοντὰ στὰ πόδια του.

Εἶχε ξεχαστεῖ καὶ μονολόγησε δυνατὰ τὸν ἄκουσαν. Καρφώθηκε στὸν τόπο, παγωμένος. Ἀπὸ τὴ φωνὴ ὥστόσο ἀναγνώρισε τὸ πλάσμα ποὺ ἀναδεύεταν στὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησιᾶς. Δόξα νᾶχει ὁ Θεός! εἶταν ὁ Κοκκινότριχος.

— Ποῦ ἦσουν; σ' ἔφαχνα ὀλοῦθε! ἔκανε ἀνακουφισμένος τέλος κ' ἔπεσε καθιστὸς δίπλα.

— Εἶχα ἄλλες δουλειές, ἀποκρίθηκε ὁ μενεστρέλος ἀόριστα, δίχως ν' ἀποσώσει τὴν ἐξήγηση, κατὰ τὸ συνήθειό του.

Κάθονταν δίπλα-δίπλα, ἀγκαλιάζοντας τὰ καλάμια τῶν ποδιῶν τους. Τὸ μισοφέγγαρο εἶχε ψηλώσει, ὅμως τὴ δική τους τὴ γωνιά τὴν ἔθαβε πηχτὴ σκιὰ. Ἀπὸ δίπλα, στοὺς στάβλους, κάπου-κάπου ἕνα ἄλογο ἀναταραζότανε στὸν ὕπνο του, φρούμαζε καὶ βροντοῦσε μουγγὰ τὸ πέταλο στὸν στοιβαγμένο χάμου σανό.

Ἄνυπόμονα, λαχανιαστά, ὁ Σγουρός ἀνιστόρησε στὸ μενεστρέλο τὰ σημερινὰ περιστατικά. Ἡ φωνὴ του εἶταν πνιχτὴ, μὲ τὰ φλετουρίσματα ὅμως τῆς καρδιᾶς του ἀνέβαιναν στὸ λαιμό του ξαφνικὰ ξεσπάσματα. Ὁ Κοκκινότριχος ἀτάραχος, μισοξαπλωμένος ἀνετα, τὸν ἄκουγε μὲ ὑπεμονή.

— Ὅλ' αὐτὰ τὰ ξέρω, εἶπε σὰν ἡ ἀφήγηση πῆρε τέλος.

— Τὰ ξέρεις; Ποῦ τὰ ξέρεις!

— Τὰ ξέρω. Ἡ τύχη σου δὲν εἶναι καὶ τόσο ἄσχημη ποὺ φαντάζεσαι, παλληκάρι μου.

Συχνὰ τὸ εἶχε παρατηρήσει στὶς συνομιλίες τους ὁ Σγουρός: Ἦξερε πολλὰ πράματα ὁ Κοκκινότριχος, πολλὰ κι ἄγνωστα γιὰ τοὺς ἄλλους ἐκεῖ μέσα. Τόσες μέρες τώρα δὲν εἶχε κατορθώσει τὸ παιδάριο ν' ἀνακαλύψει ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς μάζευε τίς πληροφορίες του ὁ μενεστρέλος. Τὸ μόνο ποὺ εἶχε παρατηρήσει εἶτανε πῶς, τὴν ἡμέρα, πολὺ σπάνια τύχαινε νὰ τὸν ἴδει.

— Δὲν ξέρω τί θές νὰ πεῖς, ἀποκρίθηκε δύστροπα, νευρωμένος.

για τὴν κρυψίνοια καὶ τὴν ἀταραξία τοῦ ξένου. Τὸ μόνο ποὺ νιώθω εἴ-
ναι πῶς πρέπει νὰ δοθεῖ ἕνα τέλος σὲ τοῦτο δῶ τὸ μπέρδεμα.

— Τὸ νοῦ σου! μὴ βιαστεῖς, ἔκανε ὁ Κοκκινوترίχης κ' ἔβαλε τὸ
χέρι του μαλακὰ πάνω στὸ μπράτσο τοῦ Σγουροῦ. Ἡ μοῖρα ἔχει πε-
ρισσότερο νοῦ ἀπὸ σένα. Κι ἀπὸ μένα, πρόσθεσε γελώντας ἄφωνα.

Κάθησαν ἀκόμα λίγο δίπλα - δίπλα, δίχως νὰ μιλάνε. Κοιτάζανε
τὸ μισοφέγγαρο ποὺ ἀνέβαινε στὸν οὐρανό. Εἶταν χροσταλλένιος ὁ οὐ-
ρανὸς καὶ κρύος, νύχτα τῆς πρώτης ἀνοιξης. Πιπέριζε στὰ ρουθούνια ὁ
ἀέρας, μυρίζοντας σανὸ βρεμένο. Ὁ Σγουρὸς ἔδωσε μιὰ καὶ σηκώθηκε.

— Καληνύχτα!

Δὲν ἔλαθε ἀπόκριση. Τράβηξε συκθρωπὸς γιὰ τὴν κάμαρά του.
Ἀνεβαίνοντας τὴ σκάλα, στοχαζότανε πικρὰ πῶς οὔτε καὶ τοῦτος ὁ μο-
ναδικὸς ἀνθρωπος ποὺ ἔλεγε πῶς θὰ συμμεριστεῖ τὴ θλιβερὴ του θέση,
φνέρωσε καμμιὰ συγκίνηση. Τοῦ εἶταν γραφτὸ λοιπὸν νὰ πᾶει ἀκλαυ-
τος. Ἡ θύμιση τοῦ κακόμοιρου τοῦ Ζερβοχέρη τοῦ ἦρθε γιὰ πρώτη
φορὰ στὸ νοῦ, ὕστερα ἀπὸ τόσες μέρες. Ἄχ, ἐκεῖνος εἶταν ἀνθρώπος!...
Καὶ σφίχτηκε μὲ νοσταλγία κρυφὴ ἢ καρδιά του.

Τὴν ἄλλη μέρα ὥστόσο τίποτα τὸ ἀσυνήθιστο δὲν τοῦ ἔτυχε. Οὔτε
καὶ τὴν παράλλη. Ἀπορημένος καθότανε νὰ περιμένει τὸ μοιραῖο καὶ
σάσιζε ποὺ δὲν τὸ ἔδλεπε νᾶρχεται. Τὴν ἀπόφασή του νὰ παρυσιαστεῖ
στὴν πριγκηπέσσα τὴ νέκρωσε μέσα του, δίχως νὰ ξέρει κι ὁ ἴδιος
γιατί, ἢ κουθέντα τοῦ Κοκκινوترίχη. Κ' οἱ σκέψεις του γιὰ φευγάλα
ἀκόμα περισσότερο κρύωναν. Ξανάθρε τὸ μενεστρέλο καθισμένον στὰ
σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν τρίτη νύχτα ἀπὸ τὸ μισεμὸ τοῦ Σαιντ -
Ὁμέρ, ὅμως δὲ μίλησαν καθόλου γιὰ τὰ ἴδια. Ὁ Σγουρὸς ἀπόφυγε ἀπὸ
περηφάνεια, ὁ ἄλλος δὲν ἔδειξε οὔτε πῶς ἀναθυμᾶται κἀν τὸ περι-
στατικό.

Τὴν τέταρτη νύχτα ὥστόσο, καθὼς γύριζε στὴν κάμαρά του, κάτι
παράδοξο τοῦ ἔτυχε.

Ἔιχε μόλις προβάλει στὸ χαγιάτι, ξεμπουκάροντας ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ
σκάλα, ὅταν τ' αὐτί του πῆρε τρίξιμο ἀπὸ βήματα, κάτω, στὴν ἔρημη
αὐλὴ. Εἶταν περπάτημα ἀντρίκιο, ζωηρό. Ἐσκυψε νὰ κοιτάξει.

Δὲν εἶδε τίποτα στὴν ἀρχή. Ὁ ἀνθρώπος θὰ προχωροῦσε φαίνεται
κάτω ἀπὸ κάποιο χαγιάτι, σύρριζα στοὺς τοίχους ποὺ ἔκρυβε ἡ σκιά.
Ἐάφνου πρόβαλε ἐκεῖ - δά, σχεδὸν κάτω ἀπὸ τὰ κάγκελα τοῦ Σγουροῦ,
στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Δὲν εἶτανε μόνος. Ἐνα παιδόπουλο τὸν συνό-
δευε, ἀλαφροπατώντας, τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ποὺ εἶχε πρωτοδηγήσει τὸν
Σγουρὸ στὴν κάμαρά του.

Στάθηκαν μιὰ στιγμὴ κι ἀνταλλάξανε δυὸ - τρεῖς κουθέντες. Τὸ
παιδόπουλο κάτι ἔβαλε στὸ περσίκι του εὐχαριστώντας, ἴσως κανένα
πουγκί. Ὁ ἀντρας τυλίχτηκε στὸ ταμπάρο του κι ἀνοίγοντας τὸ βήμα
δρασκελίσει τὴν αὐλὴ. Τότε, μεμιάς, βλέποντας τὴ μπέρτα τούτη ποὺ
πλαταγίζει μαλακὰ στὸ νυχτερινὸν ἀέρα, ὁ Σγουρὸς ἀνατρίχιασε. Γαν-
τζώθηκε στὴν κουπαστὴ γιὰ νὰ μὴν τρεκλίσει. Ὁ ἀντρας ποὺ ξεμά-
κραινει στὴ φεγγαρόλουστη αὐλὴ μὲ τὸ βουδὸ χαμοπέταμα τοῦ ὄρνιου,
εἶταν ὁ ἴδιος ὁ ψευτοκαλόγερος τοῦ Μυτζηθρά, ὁ πρᾶχτορας τοῦ Σγου-
ρομάλλη.

Δὲ μπόρεσε νὰ σαλέψει τὸ παιδάριο, δὲ μπόρεσε νὰ σπάσει τ' ἀμπόδεμα πού τὸ κάρφωνε στὴ θέση του, παρὰ μόνον ἀφοῦ ὁ ἄγνωστος εἶχε καταχωνιαστῆεὶ στὴ χωνευτὴ πέτρινη σκάλα. "Ἐφευγε ἀπὸ τὸ κάστρο. "Ὁμως ἦρθε! "Ἦρθε. . . "Ἄρα ἀνακάλυψε τὸ λημέρι του. Καὶ τώρα ἄλλη μιὰ σκοτεινὴ ζάρα ξεσκεπαζότανε στὴν ἱστορία τῆς γραφῆς, συνειρμὸς αὐτόματος ἀπὸ συλλογισμοὺς λειτουργοῦσε, κ' ἕνα χέρι ἀόρατο ἔγραφε πάνω στὸ μεγάλο ἀσπρουδερὸ φύλλο τῆς αὐλῆς, μὲ γράμματα δλοκάθαρα, τὴν ἐξήγησι: "Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔκλεψε τὴ γραφὴ μαχαιρώνοντας τὸ μαντατοφόρο κατὰ διαταγὴ τοῦ Σγουρομάλλη, παραμόνευε τὸν ἀνηψιὸ τοῦ πρωτοστράτορα στὴ Μεσαρέα, ἔχασε ἀναπάντεχα τ' ἀχνάρια του, τὰ ξαναβρῆκε πάλι στὴν Καλαμάτα, εἰδοποίησε εὐθὺς τὸν Σαῖντ-"Ὁμὲρ κ' ἐρχότανε σ' ἀδιάκοπη συνεννόησι μὲ τοὺς ἐδῶ Φράγκους.

Τοῦτα ἀνάδευε μέσα στὸ νοῦ του ἕνα μεγάλο μέρος τῆς νύχτας, κλεισμένος στὴν κάμαρά του, ὁ Σγουρός. "Ὁ Σαῖντ-"Ὁμὲρ εἶχε φύγει, κι ὅμως ὁ φοιτῆς ἦρθε ἀπόψε στὸ κάστρο, νύχτα, καὶ κάποιον ἀντάμωσε. "Ὁ κάποιος αὐτὸς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἐχθρὸς δικὸς του, τοῦ Σγουροῦ. Ποιὸς ὅμως; "Ἡ Ἰδία ἢ πριγκηπέσσα; "Ὡ, πίκρα! "Ἡ μήπως ἡ βαρωνέσσα ἢ ἀδερφή της, πού παραστάθηκε στὴν ἐξέτασή του ἀπὸ τὸ σενεσάλο καὶ πού τὸν κοίταζε ὅλη τὴν ὥρα ἔτσι ἀπληστα; . .

Κοντὰ τὰ χαράματα, τὸν πῆρε ὁ ὕπνος, καὶ ξύπνησε ἀργὰ τ' ἄλλο πρωτῆ. Σὰ νὰ εἶχε συνηθίσει ἀπὸ τὰ πολλὰ στίς ἀγωνίες καὶ πιά δὲν τοῦ ἀναστατώνωναν δλοκληρωτικὰ τὴν ψυχὴ. "Ἡ νότιή του, στὸ βάθος, ἔβγαине πάντα δυνατότερη. Ἐύπνησε ξεκούρατος, φρέσκος, καὶ καθίως γίνεται πάντα τὸ πρωτῆ, καταφρόνεσε τίς ἀνησυχίες του τῆς περασμένης νύχτας.

«Δὲ βαριέσαι! συλλογίστηκε, μιὰ γυναῖκα θὰ μὲ βάλει ἐμένα κάτω; "Ἡ μήπως ὁ χοντροκέφαλος ἐκεῖνος ὁ σενεσάλος! . . . Δέκα μαζὶ Φράγκοι δὲν ἔχουνε τὴ γνώση μισοῦ Ρωμιοῦ.» Τεντώθηκε σὰ νεαρὸ λαγωνικό, τάνυσε τὰ μέλη του καὶ γέλασε μονάχος. Τὸ ἐνωθε τόσο σφιχτὸ καὶ μαζὶ τόσο λυγερὸ τὸ κορμὶ τοῦτο! "Ἰδιο καλοδουλεμένο ἀτσάλι. Μπροστὰ στὸ διαπλατωμένο παραθύρι του, ἀνάσαινε βαθιά, ἴσαμε κάτω στὸ διάφραγμα, τὸν κορτερὸ ἀνοιξιότη ἀέρα. "Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀδράνεια ἀπὸ καιρὸ τὸν βάραινε, καταντοῦσε ἀρρώστεια τῆς ψυχῆς. Θὰ ἦθελε νὰ τρέξει, νὰ λαδῶσει τοὺς ἄρμούς του, νὰ παίξει μὲ λεπίδες, νὰ ζυγιστεῖ ἐπικίνδυνα πάνω ἀπὸ γκρεμνὸ. Κάποιες στιγμῆς, ἀναθυμότανε νοσταλγικὰ τίς ὥρες πού τὸν κυνηγοῦσαν γιὰ ροβολάτορα στ' Ἀνάπλι. "Ἄχ ναί, τότε, τότε πού λαχάνιαζε καὶ πού ρουφοῦσε ἀπληστα, κοντανασαίνοντας, τὸν ἀέρα, τότε μονάχα γεύτανε στ' ἀλήθεια τὴν οὐσία τῆς ζωῆς.

Κατέβηκε στὴν αὐλὴ ἀλαφρὸς, χαρούμενος, μὲ περπατησιὰ λεβεντικὴ. Κατὰ βάθος δὲν τοῦ κακοφαινότανε καθόλου πού εἶχε γίνεϊ ἀναπάντεχα πρόσωπο σημαντικὸ καὶ τὸ κυνηγᾶνε, τὸ δολιεύονται, τὸ καταδικάζουν σὲ θάνατο ἀκόμα. Στὴν αὐλὴ, οἱ γερακάρηδες γυμνάζανε τὰ ὄρνια. Στὰ χέρια τους, κρατοῦσανε λουριὰ μακρὰ μὲ δεμένα στὴν ἄκρη κόκκινα κουρέλια πού κρασταίνανε τὰ πουλιὰ, καὶ τὰ σκουρίζανε σὰ σφεντόνες. Τὰ γεράκια, πού εἶχαν πηδῆξει ἀπὸ τοὺς γρόθους, σαῖτευαν ἀνηφορικὰ τὸν ἀέρα, κόθανε βόλτες στὰ μεσοῦρανα κ' ὕστερα χυμοῦσαν κάτω, νὰ πέσουν σὰν πέτρες πάνω στὰ κόκκινα δολώματα. Τρέμιζαν τὰ δεμένα στίς λιανές τους γάμπες κουδουνάκια, κι ὁ πρωῖνός, ὁ διάφανος

άερας, άηδονούσε δλούθε από κρουσταλλένια κουδουνίσματα πού κατρακυλάνε τόν κατήφορο ή σβήνουνε τ' άφήλου.

Πέρασε με τ'ό κεφάλι στητό άνάμεσα στους γερακάρηδες και στις δουλες πού κουβαλούσανε νερό από τ'ό πηγάδι. Του φάνηκε πώς ή έμφάνισή του τραβούσε τήν προσοχή. Χάρηκε τήν πρόσκαιρη τούτη δημοτικότητα και στύλωσε ακόμα περισσότερο τ'ό κορμί του. Έβκανε μιá βόλτα με ύφος άνώτερο στα τειχιά, στις μεσαυλές, στα λιακωτά και στα χαγιάτια. Τά χτίρια του κατώτερου προσωπικού είταν πολλά και σ' όλα μπορούσε λεύτερα ν' άλωνίσει. Όμως τ' άρχοντικά του είταν απαγορευμένα. Έκει στα δώματα δου κονεύουν οι ίππότες με τούς σκουταράτους, οι γυναίκες, ή πριγκηπέσσα τέλος, δέν είχε τ'ό δικαίωμα νά ξανοιχτεί. Τά θωρούσε πάντα από μακρυά και ρέμβιζε. Αυτό γινότανε τά βράδυα, τότε πού ή μεγάλη αύλή άδειαζε, και πού τ'ό φιλότιμό του δέν έτρεχε κίνδυνο κανένα. Η ψυχή του μπορούσε τότε λεύτερα νά όνειρευτεί.

Τ'ό μεσημέρι, στο μαγερειό, βρέθηκε πάλι άντάμα με τούς γνώριμούς τους υπηρέτες. Ό σταβλίτης χαριεντιζότανε με τή Βαρβάρα, ό φραγκοκαλόγερος έπινε στη γωνιά του γεμάτος άξιοπρέπεια κ' έμβρίθεια. Είτανε κ' οι άλλοι όμοτράπεζοι, από τούς περαστικούς εκείνους πού ανανέωναν όλοένα τ'ό μικρό λαό του κάστρου. Όλοι τους, μόλις αυτός μπήκε, σώπασαν, τόν κοίταξαν κλεφτά.

Τ'ό πράμα, τώρα, του έκανε έντύπωση. Σάν κάτι καινούργιο νά είχε μεσολαθήσει, κάτι πού τόν άφορούσε άμεσα και πού του έμενε άγνωστο ώστόσο. Κάθησε άπορημένος. Η Βαρβάρα, πού τόν καλοκοίταζε πάντα, του έφερε τ'ό φαί και σύγκαιρα του έριξε μιá ματιá γεμάτη άνησυχία.

Σιγά-σιγά οι κουβέντες ξαναδένανε γύρω. Κάμποσοι σαγιάτορες καθισμένοι δεξιά, χωράτευαν μεγαλόφωνα και πίνανε μ' άπληστία. Είχανε βάλει στοίχημα μ' έκανε τής παρέας τους πού κοκορευότανε πώς θά πιεί ένα κράνος ξέχειλο κρασί. Αναποδογύρισαν τ'ό άσημοκαπνισμένο κράνος, άδειάζανε μέσα δυό μουρχούτια και του τ'ό πασάρανε. Βούτηξε εκείνος τ'ό κεφάλι του κι άρχισε νά πίνει με μεγάλες καταπισές. Οι άλλοι γύρω βροντούσανε στην τάβλα τ'ες γροθιές τους, ξεκαρδισμένοι.

Ό νεαρός γερακάρης μπήκε και τράβηξε κατά κεί πού κάθονταν οι σύντροφοί του.

— Μάθατε τ'ό μαντάτο; ρωτάει φωναχτά. Ό Ντελιούριας φουντάρησε στα νερά τής Άρκαδιás!

Κάποιο νόημα θά του κάνανε, γιατί ή κουβέντα κόπηκε στο στόμα του. Τους κοίταξε αστασιμένος, ύστερα τόν Σγυρό, και σκύδοντας άρχισε νά μιλάει χαμηλόφωνα κι αυτός. Του φάνηκε τού Σγυρού μιá - δυό φορές πώς έβλεπε κάποιους από τούς γερακάρηδες νά τόν κοιτάζουν λοξά και νά καμώνονται τόν άδιάφορο μόλις γύριζε πάνω τους τά μάτια.

Όμως, άθελά του, είχε πάψει τώρα νά προσέχει. Ό νοός του γύριζε άλλο, κεντρισμένος από τήν πρώτη κουβέντα του νεαρού γερακάρη. Πάλι ό Ντελιούριας! . . . Δέν είτανε τάχα σάν ένα σημάδι άλλόκοτο τούτη ή περιοδική έμφάνιση του Άραγωνέζου κουρσάρου στη ζωή του; Η μορφή του Κοκκινότριχη, με τήν έντύπωση τής ήμέρας πού πρωτογνωρίστηκαν, του ήρθε, δίχως νά ξέρει γιατί, στο νού. «Πρόσε-

ξες τὸ σημάδι της; στὸ μελίγγι της τὸ ζερβί εἶναι τὸ σημάδι...» Ἀλήθεια, πολλές φορές ἀπὸ τὴ μέρα κείνη τοῦ εἶχε ξανάρθει στὸ νοῦ ἡ θύμιση τῆς μισοτελειωμένης κουβέντας τοῦ Κοκκινότριχου. Τί μπορούσε νὰ ξέρει ὡστόσο αὐτός; Οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἴδους του εἶναι παράξενοι ἀγύρτες. Ὅσες φορές τὸν ξαναρώτησε ἀπὸ τότε, ἀρνήθηκε κείνος νὰ τοῦ δώσει καθαρότερη ἐξήγηση· χαμογελοῦσε μονάχα, κοιτάζοντας ἄλλοῦ.

Ζάλη ἀνάλαφρη, ἀποκάρωμα τοῦ μεσημεριοῦ βστερα ἀπὸ τὸ φαί καὶ τὸ πιετό, θόλωνε τὸ νοῦ του. Ἄκουγε σὰν πίσω ἀπὸ παχὺ παραπέτασμα τὰ χοντρά γέλια τῶν στρατιωτικῶν, τοὺς γερακάρηδες ποὺ σιγοκουβέντιαζαν βουίζοντας σὰ μελίτσι, τὰ χαχανητά καὶ τὰ τραγούδια.

Ἡ Βαρβάρα εἶχε καθήσει σ' ἓνα σκαμνὶ κοντὰ στὸ τζάκι καὶ δίπλα της, ἀνακούρκουδα χάμου, ἡ Ὑπατία. Ὁ Ρωμιὸς καλόγερος, μὲ ἀγκῶνες ριγμένους στὴν τάβλα, ἔσκυβε τὸν πουλακιδένιο λαιμὸ του μπροστὰ κ' ἔλεγε:

— Διαβάστε τὴν Ἀποκάλυψη, διαβάστε! «Καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας.»

— Χριστέ μου! σύγκρυο μὲ πιάνει, ἔκανε ἡ Βαρβάρα χαϊδεύοντας τὰ χοντρά της μπράτσα.

— Τί εἶναι τὰ δέκα κέρατα; ρώτησε χαζὰ ἡ Ὑπατία.

ᾧ ναί, ναί, τὸν κοίταζαν. Δίχως νὰ τὸ θέλει, ἐνίωθε γύρω του τὶς κλεφτὲς ματιὲς νὰ τὸν κεντᾶνε σποραδικά, σὰ βελόνια. Στόλωσε τὸν κορμὸ του καὶ γύρισε τὰ μάτια του ἓνα γύρο, αὐστηρά. Εἶδε τὰ κεφάλια νὰ σκύδουν. Τοῦ πέρασε γιὰ μιὰ στιγμή ἡ ἰδέα νὰ ζητήσει ἐξήγηση, ὅμως τὸ βρῆκε ἀνάξιο του. Ἀπόφαγε ἀμίλητα, σηκώθηκε σκυθρωπὰ καὶ βγήκε ἔξω.

Πάλι τοῦ φάνηκε, καθὼς διέσχιζε τὸ μαγερεῖο, πὼς οἱ κουβέντες εἶχαν πάψει καὶ πὼς οἱ ματιὲς ἑλωνῶν τὸν συνόδευαν.

Πέρασε τὴν αὐλὴ μὲ τὸ ἴδιο ἀργὸ καὶ θεληματικὰ ἐπιβλητικὸ βήδισμα, συλλογισμένους ὅμως τώρα. Μιὰ στιγμή, ἔκει πού ἔκανε νὰ στρίψει γιὰ ν' ἀνέβει στὴν κάμαρά του, κάτι ἄορατο σὰ νὰ τὸν σταμάτησε. Ἀνασείστηκε μ' ἓνα συναίσθημα ἀκαθόριστης δυσἀρέσκειας καὶ κοίταξε γύρω του μὲ ἀπορία. Δυὸ ζευγάρια μάτια, ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τὸ χαγιατί τοῦ ἀρχοντικοῦ, τὸν κοίταζαν στυλά. Ἡ ματιά του διασταυρώθηκε μὲ τὴν ξένη. Εἶταν ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί.

Δὲν τὸν εἶχε ξαναδεῖ ἀπὸ τὴ μέρα κείνη, στὸ σῦδεντρο ποὺ ἦρθε νὰ πάρει τὴν πριγκηπέσσα. Τῶν ἄλλωνῶν ἀρχόντων οἱ μορφὲς τοῦ εἶχανε γίνει σιγὰ-σιγὰ γνώριμες, κι ἄς μὴν ἤξερε τὰ ὀνόματά τους. Καθημερινὰ σχεδὸν τοὺς ἔδλεπε, τότε νὰ καθαλικεύουνε στὴν αὐλὴ καὶ νὰ ξεκινοῦν ἀκολοθημένοι ἀπὸ τοὺς σκουταράτους, τότε νὰ πεζεύουν γυρίζοντας ἀπ' ἔξω, τότε νὰ κάθονται στὰ χαγιατία, τὶς λιακαδερεὲς ἡμέρες, καὶ νὰ παίζουνε σκάκι, νὰ κουβεντιάζουν ἀναμεταξύ τους καὶ νὰ γελοῦν. Κάποιοι ἀπὸ δαύτους, φανατικοὶ κυνηγοὶ, γύμναζαν οἱ ἴδιοι στὴν αὐλὴ τὰ γεράκια τους. Μονάχα αὐτὸν δὲν τὸν εἶχε ἰδεῖ ποτέ. Ἀναρωτιόταν συχνὰ τὸ γιατί, κι ἂν βρισκεται ἀκόμα στὴν Καλαμάτα. Οἱ σταβλίτες τὸν εἶχαν πληροφόρησει πὼς ναί.

Και λοιπόν νά πού τέλος φανερώνεται ὁ ἱππότης μὲ τὸ γαλάζιο σταυρό. Δὲ φοροῦσε τὴν ἀρματωσιά του τώρα. Εἶχε μακρὸ χιτῶνα τενφρό, μὲ φαρδεῖες βυσσινιῆς φάσες, καὶ τὰ χαλαρά του ξανθόμαλλα ἀνεπαύονταν ἀτάραχα στοὺς ὤμους του. Σφίγγοντας τὴ μέση του, κοιμῶτανε στὸ πλευρό του, ἀντὶς σπαθί, ἓνα πέτσινο ἀπλὸ περσίκι. Τὸ παρουνιστικὸ του, καθὼς πάντα, εἶχε κάτι τὸ ἱερατικόν.

Κοιτάχτηκαν γιὰ λίγο, δίχως νὰ σαλεύουν. Ἡ ματιὰ τοῦ ἱππότη εἶτανε γαλάζια κι ἀλύγιστη. Τὸ πρόσωπό του εἶχε πάντα τὴν ἀγγελικὴ του τὴν κανονικότητα, ὅμως σάν κάτι ἀδιόρατο νὰ τὸ ἀλλοίωνε τώρα. Ἡ ἔκφραση εἶτανε σκληρή, μιὰ σκιὰ μελανὴ τοῦ τσάκιζε ἄσχημα τὸ ριζομύτι.

Μηχανικὰ ὁ Σγουρὸς ἀλαφρόσφυσε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ τὸ δεξὶ του στὴν καρδιά ἔγνεψε ἓνα ἀόριστο προσκύνημα. Ὅταν ξανασήκωσε τὸ πρόσωπο τοῦ φάνηκε πὼς ὁ ἄρχοντας δὲν εἶχε κὰν σαλέψει ὄχι, δὲν τὸν ἀντιχαιρέτησε. Πειραγμένο τὸ ρωμιόπουλο, ἀντιπέρασε καὶ χώθηκε στὸν ἀπόσκιον θόλον τῆς σκάλας.

Ὅμως ἡ ματιὰ τοῦ ἱππότη στεκότανε πάντα μπροστὰ στὰ μάτια του. Τὴν πῆρε μαζί στὴν κάμαρά του.

Τὸ ἴδιο βράδυ, ἀνεβαίνοντας ἀργὰ νὰ κοιμηθεῖ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ταχτικὴ του συνάντηση μὲ τὸν Κοκκινότριχον, ἔνιωσε σαστισμένος νὰ τὸν σταματᾶνε στὸ σκοτεινὸ χαγιάτι. Ἐἓνα χέρι ἀπάλω εἶχε πιᾶσει τὸ δικόν του καὶ μιὰ ἀνάσα θερμὴ τοῦ τύλιξε τὸ πρόσωπο.

— Ποιὸς νὰ ζεῖ; ρώτησε ἀγριωπά, ξαφνιασμένος.

Δίχως νὰ τοῦ ἀποκριθοῦν, τὸν τράβηξαν ἀπὸ τὸ χέρι μαλακὰ σὲ δρόμο ἀντίθετο ἀπὸ τὸ δικόν του. Εἶτανε χάση καὶ τὸ φεγγάρι δὲν εἶχε ἀκόμα βγεῖ. Μέσα στὸ πυκνὸ σκοτάδι, ἔνιωσε πὼς ἀνέβαιναν σκαλοπάτια, ἀνοίγανε πόρτες, περνοῦσανε κάμαρες ἀδειανές, κατέβαιναν. Τέλος, κάπου σταμάτησαν.

Ἐμεινε ἀσάλευτος, νὰ περιμένει.

Στὴ διαδρομὴ τούτη εἶχε νιώσει καλὰ πὼς ὁ ὁδηγός του εἶτανε γυναίκα. Ἀπὸ τὴν ἀφή τοῦ χεριοῦ τῆς τῆ λογάριάζε νέα. Χίλιες ὑποθέσεις διασταυρώνονταν στὸ νοῦ του, τὸ θαμπωμένον ἀπὸ τὴν κατάπληξη. Οἱ πρῶτες του ὑπόνοιες στάθηκαν ἀνησυχητικές: «Τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖο μου βράδυ, εἶχε συλλογιστεῖ. Ἡ ὁρμήνεια τοῦ Σγουρομάλλη ἔπιασε τόπο.» Ὅστερα, προχωρώντας, εἶχε σκεφτεῖ πὼς τὸ ξεμπέρεμά του ἀπὸ τοὺς Φράγκους δὲν εἶταν ἀνάγκη νὰ πάρει τὸ μυστικὸ κι ἀλλόκοτο τοῦτο χαραχτήρα. Μποροῦσε νὰ γίνῃ καὶ στὰ φανερά ἀφεντάδες δὲν εἶτανε νὰ τὸν κάνουν ὅ,τι θέλανε; Ὅμως, τότε, τί νόημα εἶχε τὸ ἀναπάντεχο περιστατικόν; Μιὰ σκέψη, κάλλιο κρυφὴ λαχάρια, πού τοῦ χάραξε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὸ νοῦ, τὴν ἔσβησε εὐθὺς ὁ ἴδιος. Ὅχι, ὄχι! δὲ μποροῦσε νὰ εἶναι αὐτό... Ὅχι εἶταν ὑπερβολικὰ ὠρατο...

Ἐφτασε στὸ τέρμα, ἢ στὸ σταθμὸν τουλάχιστο τοῦ ταξιδιοῦ του, μὲ τὴν καρδιά παλλόμενη, τὴν ἀνάσα πιασμένη. Πού ξέρεῖ κανένας ποτέ!... Στάθηκε νὰ περιμένει ἀφοῦ εἶχε ἀκούσει πιὰ τ' ἀνάλαφρα βήματα τῆς ὁδηγήτρας του νὰ ξεμακραίνου. Λογάριασε πὼς οἱ ἀρχόντοι θὰ εἶχανε τώρα πιὰ πλαγιάσει. Γυρῶντας ἀπὸ τὴ συνάντησή του μὲ τὸν Κοκκι-

νοτρίχη, είχε ἴδει τὰ παράθυρα τῆς μεγάλης σάλλας σκοτεινά. Ἡ βεγγέρα εἶχε πάρει τέλος. Ποιὸς λοιπὸν τὸν καλοῦσε τέτοιαν ὥρα σὲ μυστικὴ ἀντάμωση;

Τινάχτηκε νιώθοντας νὰ τὸν πιάνουνε πάλι ἀπὸ τὸ χέρι. Δὲν εἶχε ἀκούσει καθόλου τὰ βήματα ποὺ τὸν ξαναζύγωσαν. Ὑπάκουσε ὡστόσο καὶ πάλι στὸ βουδὸ κάλεσμα, κι ἀκολούθησε. Ἐκानαν μερικὰ βήματα, στάθηκαν, μιὰ πόρτα χάραξε, εἶδε φῶς χαμηλὸ, ἀπὸ λυχνάρια, τὸν ἀλαφρόσπρωξαν νὰ μπεῖ, καὶ τὸ πορτόφυλλο σφαλίστηκε πάλι πίσωθὲ του.

Κοίταξε γύρω μὲ ἀπληστη περιέργεια.

Εἶτανε κάμαρα μέτρια στὸ μέγεθος, ὄχι λουσατή. Δυὸ λυχνοστάτες στημένοι διαγώνια, φωτίζανε τοὺς ἀσβεστωμένους τοίχους καὶ τὸ πάτωμα τὸ στρωμένο μὲ χρωματιστὰ πλακάκια. Στὸν ἀντικρινὸ τοῖχο κρεμότανε βαρεῖα καὶ μεγάλη πανοπλία ἐποχῆς περασμένης: κράνος, πελέκι, σκουτάρι, σπαθί, κεφαλοσπάστης καὶ λόγχη. Στὸ πλακόστρωτο κείτονταν σκορπισμένα, κατὰ τὸ συνήθειο τῶν Φράγκων, χορτάρια μυρωδικά, φρεσκοκομμένα. Ἀναδίνανε μιὰ δροσερὴ πνοή, νοσταλγία υπαίθρου, ποὺ τὴ λίγωνε ἢ ζεστοῦ ἀνάσα τῶν λύχνων, γλυκερὸ χινῶτο καμμένου λαδιοῦ. Κάτω ἀπὸ τὴν πανοπλία, σὲ θρονί ἀπὸ μαῦρο ξύλο σκαλιστό, καθότανε στητή, μὲ ἀκίνησία εἰδῶλου, μιὰ νεαρὴ γυναίκα.

Ὁ Σγουρὸς τέντωσε τὰ μάτια του, σάστισε καὶ δυσκολεύτηκε νὰ πιστέψει. Ὅστόσο, νιώθοντας πὼς ἔπρεπε νὰ διορθώσει τὸ γρηγορότερο τὴν ἀρρητιά του, γονάτισε μὲ τὸ ἓνα πόδι καὶ προσκύνησε τὴν κυρὰ τῆς Ἀκοβάς.

— Ἐλα κοντά, βιλάνε! εἶπε ρωμέϊκα ἢ προσταχτικὴ φωνὴ τῆς βαρωνέσσας.

Τινάχτηκε σὰ νὰ τὸν βίτσιαν. Βιλάνος; αὐτὸς βιλάνος;

— Κυρὰ πανέμνοστη, τῆς λέει ὀρθὸς πάλι, συγκρατώντας μὲ κόπο τὴν ὀργή του, δὲν εἶμαι βιλάνος καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς! Εἶμαι εὐγενικόπουλο, βλαστάρι μιᾶς ἀπὸ τὶς πρῶτες φαμίλιες τοῦ Μοριᾶ. Σγουρὸ μὲ λένε, ἂν ἔχεις ἀκουστά! Σγουρὸ!

Κι ἀναρίχοντας τὸ ταμπάρο του, ἀνοίξε τὸ χιτώνιο ζερβά, πάνω στὸν κεντημένο μὲ τὸ βελόνι Ἀη-Θόδωρο.

Ἡ βαρωνέσσα τὸν κοίταξε ἀμίλητη. Μιὰ ζάρα σκληρὴ τῆς χάραξε τὸ μεσοφρόδι.

— Εἶσαι Ρωμιὸς ἢ Φράγκος; ρώτησε.

— Ρωμιός, κυρὰ μου!

— Τότε βιλάνος, ξανάπε ἢ κυρὰ τῆς Ἀκοβάς κοφτά.

Τὸ μάτι του θλόωσε, ἔμως τὰ δόντια του ποὺ σφίχτηκαν τοῦ χαλινώσανε τὴν ὀργή.

— Εἶμαι ἀπὸ τὸ γένος τῆς μάννας σου, κυρὰ! τῆς λέει.

Ἡ βαρωνέσσα ταράχτηκε.

— Εἶσαι κακοκέφαλος! κάνει, ὅμως πάλι συγκρατήθηκε. Τὸ ἄσπρο παχουλὸ χεράκι τῆς ἔσφιξε θεληματικὰ τὸ λιονταροκέφαλο ποὺ ἀπόσωνε τ' ἀκουμπιστήρι τοῦ θρονιοῦ, καὶ τὸ μάτι τῆς ἤμέρεψε, θλόωσε. Κοίταξε γιὰ λίγο ἀμίλητη τὸ νεαρὸ παλληκάρι μὲ τὸ χαλκόχυτο κορμί, τὴν τόση λεβεντιά. Σὰ νὰ τρέμισε τώρα τὸ ὑγρὸ τῆς βλέμμα.

— Στοχάζομαι, κάνει άργά, πώς δέ θά ξέρεις τήν τύχη πού σέ προσμένει . . .

— Τήν τύχη, κυρά! Τήν τύχη μου τήν πλάθω μονάχος μου εγώ, μέ τούτα μου τά χέρια.

“Απλωσε τά χέρια του καί τά κράτησε τεντωμένα κάτω από τά μάτια της. “Α! μά εΐταν άνυπόφορος. Τό αίμα άνέβηκε στο κεφάλι τής βαρωνέσσας καί τά μάτια της άστραψαν. “Ομως τά χέρια του, τά γυμνά ίσαμε τούς ώμους, εΐτανε τόσο ώραία, τόσο ώραία!

— Δέ θά ξαναβγείς ποτέ άπό τούτο τό κάστρο, έκανε καί σύγκαιρα ένωσε κ' ή ίδια πώς ή φωνή της δίνει άλλο άπ' ό,τι θάθελε νόημα στα λόγια της. Ποτέ! Ξανάπε άποροζημένη νά τόν κοιτάζει.

— “Άμποτε ν' άληθέψει ό λόγος σου!

“Γί άσπρα δόντια πού ειχε! Τά δόντια του εΐταν γυαλιστερά κι άσπρα σάν ξεφλουδισμένα μύδαλα.

— Λίγη ζωή σου μένει! τού λέει ξαφνικά μέ σκληρή φωνή, σφίγγοντας πεισματερά τις γροθιές της.

Στάθηκε παραξενεμένος νά τήν κοιτάζει, όμως άτάραχος, δίχως καθόλου νά χλωμιάζει.

— Αυτό . . . τό ήξερα, πρόφερε τέλος άφωνα κ' έσκυψε συλλογισμένα τό κεφάλι του. Στο νοϋ του ειχε έρθει άόριστα ή σκοτεινή προειδοποίηση τού Κοκκινότριγχι.

— Τό ήξερες; Τό ξέρεις καί δέν πέφτεις στα γόνατα νά ίκετέψεις, νά κλάψεις για τή ζωή σου; . . . Χά! μαντεύω. Λογαριάζεις πώς πάντα θά βρεις τρόπο νά ξεκόψεις, νά ξεγελάσεις τούς Φράγκους, έ; Τήν τύχη σου τήν πλάθεις μέ τά χέρια σου, ειπες. Θαρείς πώς θά γλυτώσεις άπό τά χέρια μας, έπως γλύτωσες κι άπό τού Σγουρομάλλη!

“Η φωνή της ειχε άπότομα δυναμώσει καί τά μάτια της λάμπανε σκληρά. “Ομως σά νά τήν τρόμαζε κι αυτή τήν ίδια τό άθέλητο τούτο ξέσπασμα, κόπηκε ξαφνικά, καί τά μάτια της, άνήσυχα, κοιτάξαν πίσω άπό τόν Σγουρό, τήν πόρτα.

Δέν τού ξέφυγε τού παιδάριου ή στιγμή αυτή. Παρ' όλη τή σαστιμάρα πού ειχε νιώσει ακούγοντας τ' όνομα τού πρωτοστράτορα, παρ' όλη τήν αγανάχτηση πού τού άναμόχλευε ή κατάφωρη τούτη όμολογία για τις συνεννοήσεις τού συγγενή του μέ τούς Φράγκους, ή τρομάρα τής βαρωνέσσας τόν παραξένεψε. Γιατί αυτή ή τρομάρα; Δέν εΐταν λοιπόν νόμιμη ή άποφινή της επέμβαση; “Ο τρόπος πού τόν κάλεσαν, πού τόν έφεραν μπροστά της, τού ήρθε στο νοϋ. “Αλήθεια, δέν έμοιαζε καθόλου μέ τόν τρόπο πού μεταχειρίζονται για τούς καταδίκους . . .

“Όλα τούτα τά σκέφτηκε ό Σγουρός γοργά, μέσα σέ μιάν άστραπή τού νοϋ, όσο άκριβώς χρειάστηκε ή βαρωνέσσα για νά συνέρθει άπό τήν τρομάρα της. Κ' ειχε ακόμα τήν έτοιμότητα νά συγκρατήσει τό πρώτο του μηχανικό κίνημα, νά μη γυρίσει κι αυτός τά μάτια του κατά τήν πόρτα.

“Η βαρωνέσσα, πού τόν κοίταζε τώρα ύπονιασμένη, δέ μόρεσε νά διαβάσει τίποτα στο πρόσωπό του. “Όχι, ή στιγμιαία τρομάρα της φαίνεται πώς δέν ειχε προδοθεί . . .

— Είσαι κακοκέφαλος και φαντασμένος, λέει αδιάφορα, αυταρχικά. Ἡ νιότη σου είναι άνέμουαλη. Ἐν ἤξερες τί σε περιμένει, σύγουρα δὲ θὰ μιλοῦσες μὲ τέτοιον τρόπο. Δὲν πειράζει! σ' τὸ σχωρνᾶω. Νά, ἰδὲς. Σοῦ δίνω και τὸ δαχτυλίδι μου γιὰ φίλημα.

Καί, λέγοντας, τοῦ ἄπλωσε τὸ χέρι της τὸ σφιγμένο ἴσαμε τὸν καρπὸ σ' ἐφαρμυστὸ δλομέταξο μανίκι.

Δίστασε λίγο, τὴν κοίταξε δίχως κανένα σημεῖο μετάνοιας ἢ ὑποταγῆς, ἔσκυψε και φίλησε τὴ χοντρή δαχτυλιδόπετρα. Ἔτσι εἶναι ποῦ ἢ Μαργαρίτα τῆς Ἄκοβας εἶδε τὰ πηχτὰ καστανὰ μαλλιά του, τὰ κυματερά.

— Ἀνέμουαλο παιδί! ἀναστέναξε χαμογελώντας μὲ λιγόθυμη ἀνάσα.

Ἐγινε μιὰ πύση. Τὰ σκορπισμένα στὸ πλακόστρωτο χορτάρια μυρίζανε ρεμβαστικά· πύκνωσε τὸν ἀέρα ἢ γλυκερὴ ἀνάσα τῶν λύχνων.

— Δὲν ἀγαπᾶς τὴ ζωή, Σγουρέ; ρωτάει ἢ βαρυνέσσα ἀφαιρεμένα.

— Τὴ ζωή, κυρά μου; Καί ποῖς δὲν τὴν ἀγαπᾶει τὴ ζωή!

— Τότε λοιπὸν; ἔκανε ἐκείνη και δὲν ἀπόσωσε τὴ φράση της. Ἀνάρριξε μονάχα τὸ μανδύα της, σὰ νὰ ζεσταινόταν, και σιγαναστέναξε.

— Κυρά, κάνει ὁ Σγουρὸς ἀποφασιστικά, δὲν εἶμαι μαντατοφόρος τοῦ Σγουρομάλλη, οὔτε βιλάνος. Ἐχεις τὴν εὐχαρίστηση ν' ἀκούσεις ποῖς εἶμαι;

Τοῦ ἔγνεψε πὼς ναί, ὀκνά, μὲ τὸ βλέμμα χωνεμένο στὸ ρεμβασμὸ της. Κ' ἐκεῖνος τῆς μίλησε τότε γιὰ τὴν πατρίδα του, γιὰ τὴν κακοτυχιά του, γιὰ τὴν καταραμένη συγγένειά του μὲ τὸν πρωτοστράτορα τοῦ Μυτζηθρά, γιὰ τὸ ξεστράτισμα ποῦ τὸν ἔφερε στὴν Καλαμάτα. Τῆς μιλοῦσε κι ὄλο κρυφοστοχαζόταν πὼς, ὅ,τι τῶρα τῆς ἀνιστοράει, ἐκείνη θὰ πάει νὰ τὸ προφτάσει τῆς πριγκηπέσσας, κ' ἔτσι τὰ λόγια του δὲ θὰ χαθεῖν, κ' ἔτσι ἢ γυναίκα τοῦ ὀνειροῦ θὰ ξανακούσει τ' ὄνομά του.

— Ξεστράτισες λοιπὸν, εἶπε συλλογισμένη ἢ Μαργαρίτα, γιὰ νὰρθεις στὴν Καλαμάτα. Καί δὲν πῆγες νὰ βρεῖς τὸ σενεσάλο!

— Ξεστράτισα, ναί, ἀποκρίθηκε κοκκινίζοντας, μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα. Ἰσαμ' ἐδῶ μποροῦσε νὰ τῆς ὀμολογήσει παραπάνω ὄχι.

Μὰ δὲν τὸν ρώτησε· τὸ εἶχε μαντέψει. Καί δὲν τὴν ἔνοιαζε πολὺ πολὺ. Τέτοια εἶταν ἢ Μαργαρίτα.

— Ἄκουσε, τοῦ λέει ἀφήνοντας τὸ βλέμμα της νὰ πλανηθεῖ πάνω του θολό. Ἐγὼ σοῦ θέλω καλό. Δὲν πρέπει νὰ σε γελάσω λέγοντάς σου πὼς ἢ τύχη ποῦ σε προσμένει εἶναι ζηλευτή. Ὅμως ἄφησε νὰ ἰδοῦμε, μὴ θλίβουσαι. Κι ἀνίσως τὸ βρῶ σωστό, κάτι θὰ κάνω γιὰ σένα. Κ' ἔλα πάλι νὰ μὲ βρεῖς, προτοῦ φύγω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα...

Τὸν κοίταξε ἀκόμα δίχως νὰ τὸν διώχνει, μὲ κάποιο παράπονο στὰ μάτια της. Τὸν εἶχε ἐλπίσει πιὸ τολμηρό, πιὸ ἀσυλλόγιστο: μὲ θλίψη της τὸν ἔδρισκε ἀπραγο στὶς γυναῖκες. Δὲν εἶχε καταλάβει, ἄχ! δὲν εἶχε καθόλου καταλάβει...

— Σγουρὸ εἶπες σὲ λένε, κάνει πάλι μὲ μουσικὴ ταραχή, γιὰ νὰ πει κάτι, κι ἀπλώνει τὸ χέρι της, τοῦ ἀγγίζει μὲ τ' ἀκροδαχτύλια τὰ μαλλιά του. Πόσων χρονῶν εἶσαι;

— Εἰκοσιτριῶν, κυρά.

— Κ' ἔχεις ὄμορφα μαλλιά! γέλασε ἐρεθισμένη, μὰ σύγκαιρα,

σάν κάτι ν' άκουσε, στύλωσε άλαφιασμένη τὸ κορμί της κ' ἔστησε τ' αὐτί.

Δὲ σάλεψε καθόλου τὸ παιδάριο. Ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα σὰ ν' αὐτιαζότανε τώρα κι αὐτὸς ἓνα γοργὸ σούρσιμο νὰ ζυγώνει.

— Πήγαινε, πήγαινε τώρα! κάνει ἀναστατωμένη ἢ βαρωνέσσα καὶ σηκώνεται πολὺ χλωμῆ.

Δὲν πρόλαβε νὰ πεῖ τίποτ' ἄλλο. Ἡ πόρτα πίσω εἶχε ἀνοιχτεῖ. Τὰ μάτια τῆς Μαργαρίτας τεντώθηκαν.

Γύρισε κι αὐτὸς. Καὶ σὰ νὰ εἶχε ξάφνου δεχτεῖ ἓνα κατάστηθο χτύπημα, ταλαντεύτηκε πίσω-μπρός, τοῦ θόλωσαν τὰ μάτια.

Δὲν τὴν ἀναγνώρισε μὲ τὸ πρῶτο τῆ γυναίκεια μορφή ποῦ στεκότανε μπροστὰ στὸ πορτόφυλλο. Εἶταν ψηλῆ, μ' ἀνάστημα βασιλικό, καὶ τὸ πρόσωπό της τὸ ἄσπρο εἶχε μιὰν ἀκίνησιὰ μαρμάρινη. Κάτω ἀπὸ τὰ βρειὰ ματόφυλλα μὲ τὶς μακρυὲς βλεφαρίδες, τὸ ἀσάλευτο βλέμμα κοίταζε κατάματα τὴ βαρωνέσσα. Δὲν εἶπε τίποτα, δὲν ἔκανε χειρονομία καμμιά. Ἡ παρουσία της εἶχε κάτι τὸ ἐπιβλητικὸ καὶ τὸ ἀπίθανο.

Ἐνίσωσε νὰ τὸν τραβᾶνε κρυφὰ ἀπὸ τὸ χέρι, πσιωπλάτισε σαστισμένος καὶ βρέθηκε πάλι σὲ σκοτάδι βαθύ. Ἐνα βῆλο εἶχε πέσει, καθὼς τόσες Ἰσαμὲ σήμερα φορὲς στὴ ζωὴ του, κ' ἔκρυψε τ' ὄραμα ἀπὸ τὰ μάτια του. Ἡ ἄγνωστη ὄδηγῆτρα τὸν τράβηξε βιαστικὰ κι ἀμίλητα ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς κάμαρες τοῦ νυχτωμένου κάστρου καὶ τὸν ἔβγαλε πάλι στὸ χαγιάτι. Βρέθηκε μόνος. Τὸ λειψὸ φεγγάρι μόλις ἔβγαίνει φῶς κιτρινωπὸ, νεκρικό, ἀνέτελλε πάνω στοὺς τοίχους καὶ στὶς πλάκες. Μύριζαν ἀόριστα κάποια γίαισεμιά.

Πῆρε, πάλι, ἄργά, τὸ δρόμο γιὰ τὴν ἐρημικὴ του κάμαρα κ' ἐνίσωσε πῶς κουβαλαίει μαζί του τὸν βαθὺ πόνου μιᾶς πληγγῆς ποῦ ξανάνοιξε.

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟ ΑΓΕΡΙ

Ι ΔΥΟ ἀδερφάδες είχαν μείνει μόνες. Δὲ μιλοῦσε ἡ Ἰζαμπώ. Κοίταζε τὴ Μαργαρίτα ἀσάλευτη, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, τὸ μικρὸ σαγόνι τῆς τεντωμένο, τὰ μάτια μισόκλειστα κάτω ἀπὸ τὰ βαρεῖα ματόφυλλα. Κ' εἶχε τὸ κορμί στητό, πολὺ ἴσιο. Ὅμως τὸ βλέμμα τῆς, τὸ θολὸ κι ἀόριστο μέσα στὴν ὑγρὴ σκιά πού ρίχνανε τὰ ματόκλαδα, σὰ νὰ γινόταν ὄλο και πιδ ἔντονο, ὄλο και πιδ βαρὺ.

Ἀναδεύτηκε μὲ δυσφορία ἡ βαρυνέσσα μέσα στ' ἀόρατο πλεμάτι πού τῆς εἶχανε ρίξει και τὴ δέσανε. Ἀναδεύτηκε στὴν ἀρχὴ ἀνήσυχια, ὕστερα μ' ἀγανάκτηση. Μιὰ σκιά κακίας τῆς μελάνωσε τὸ κυρτὸ κι ἄσπρο μέ-

τωπο, τὸ μωρουδίσιο.

Ἡ πριγκηπέσσα δὲν εἶπε λέξη. Γύρισε και τράβηξε πάλι κατὰ τὴν πόρτα ὅπουθε εἶχε μπεῖ.

— Ἰζαμπώ! ἔκραξε ἡ κυρά τῆς Ἀνοβας. Ἰζαμπώ! και τὰ πονηρὰ ματάκια τῆς γέλασαν. Πού πᾶς; Στάσου!

Στάθηκε ἡ πριγκηπέσσα, δίχως νὰ στραφεῖ.

— Καλὴ ἀδερφή! φωνάζει γελώντας ἡ βαρυνέσσα και τρέχει κοντὰ τῆς. Γιατί δὲ μοῦ μιλάς; Τί σοῦ ἤρθε; Σοῦ κακοφάνηκε πού δέχτηκα τὴν παράκληση αὐτοῦ τοῦ βιλάνου; Θὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια: τὸν λυπήθηκα. Εἶτανε τόσο σκιαγμένος! Δὲν εἶχε τὸ κουράγιο νὰ σοῦ προσπέσει γιὰ τὴ ζωὴ του και μ' ἰκέτεψε νὰ μεσολαθῶσω ἐγώ. Ἐ! δὲν εἶναι δὰ και μεγάλο τὸ φταίξιμο! Οὔτε ἀνακατεῦτηκα καθόλου στὰ δικαίωμάτά σου... Δογάριαζα νὰ σὲ παρακαλέσω μονάχα, ἀνίσως θελήσεις νὰ τὸν λυπηθεῖς...

Σταμάτησε, γιατί εἶχε τὴν πρεπούμενη πονηρία νὰ ξέρει πὼς δικαιολογεῖται μονάχα ἡ φταίχτης. Σταμάτησε και βρῆκε πάλι τὸ ἀτάραχο ὕφος τῆς, τὴν ἀξιοπρέπεια.

— Ὅπως ἐσὺ κρίνεις, κάνε, εἶπε τέλος ἀδιάφορα. Τὸ κάτω-κάτω, ἐμένα τὴν ξέρεις τὴ γνώμη μου: Γιὰ τοὺς τέτοιους, καλὸ γιατρικὸ εἶναι μονάχα ἡ κρεμάλα.

Ναί, τοῦτο εἶταν προτιμότερο. Οἱ δικαιολογίες εἶναι πάντα ὑπο-
πτες, ποτὲ ἢ προδοσία.

Ἄκουσε ἡ πριγκηπέσσα, ὄμως καὶ τῶρα δὲν εἶπε τίποτα. Στὸ κα-
τώφλι μονάχα, μὲ φωνὴ ἀναπάντεχα μαλακιά, ἀταίριαστη μὲ τὸ πα-
γερό της φέρισιμο :

— Καλὴ σου νύχτα, Μαργαρίτα, εἶπε κ' ἔφυγε.

Τὴν ἄλλη μέρα, ἐκεῖ κατὰ τὸ μεσημέρι, ἡ Γιολάντα ποῦ ἔγενθε
καθὼς κ' οἱ ἄλλες οἱ γυναῖκες δλόγουρα στὴν πριγκηπέσσα, ἔκοψε τὸ
τραγοῦδι της καὶ ρώτησε :

— Κυρά μου, ἡ εὐγενία της ἢ βραωνέσσα εἶν' ἀλήθεια πῶς μᾶς
φεύγει :

Δὲν ἤξερε τίποτα ἡ Ἰζαμπώ· δὲν ἀποκρίθηκε.

— Κ' ἐσένα, γλωσσού, ποιὸς σοῦ τῶδωσε τὸ μαντάτο ; μάλωσε ἡ
βάγια.

— Ἐγὼ . . . δὲν ξέρω τίποτα ! Οἱ γυναῖκες της τὸ λένε . . .

— Γλωσσούδες ὄλες σας, κ' ἐσὺ κ' ἐκεῖνες ! βρόντηξε ἡ βάγια μὲ
τὴ χοντρή, τὴν τρεμάτη φωνή της. Ἄλλο δὲν ξέρετε παρὰ νὰ ξομπλιά-
ζετε τίς ἀφέντρες σας.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὁ τσαμπρελιάνος μπῆκε νὰ ρωτήσῃ τὴν πριγ-
κηπέσσα ἂν ἔχει τὴν εὐχαρίστηση νὰ δεχτεῖ τὸν ἱππότη ντὲ Τουρναί.

— Μετὰ χαράς.

Οἱ γυναῖκες ἔσκυψαν στὴ δουλειά τους, ἀόριστα ταραγμένες. Ἡ
ἐμφάνιση τοῦ ξανθοῦ ἄρχοντα σκόρπιζε ἔτσι πάντα ἀνάμεσό τους ἕνα
κρυφὸ καὶ γλυκὸ σύγκρουο. Ἄλλωστε τὸν ἔβλεπαν τόσο σπάνια ! Ἀντί-
θετα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοὺς ἱππότες, ἐκεῖνος ἀριά καὶ ποῦ παρουσιαζότανε
στὴν κούρτη. Καὶ καμμιά κυρὰ δὲν εἶχε περηφανευεῖ ποτὲ πῶς ἄκουσε
ἀπὸ τὸ στόμα του γλυκόλογο. Λέγανε πῶς εἶναι ἀγνός, ἀλαφροῦσκιω-
τος, κ' ἴσως κάπου — δὲν ξέρανε ποῦ — ταγμένος . . .

Μπῆκε ντυμένος ἀπλά, καθὼς τὸ συνήθιζε, μ' ἕνα μακρὺ μενεξελὴ
χιτώνα. Δὲ φοροῦσε χρυσαφικά, οὔτε γεράκι κρατοῦσε στὴ γροθιά του.

— Ἰωάννη, μὲ θυμηθήκατε λοιπόν ; ρωτᾷ χαμογελαστὴ ἡ πριγ-
κηπέσσα.

Ὁ ἐρχομὸς του τῆς ἔφερεν πάντα μιὰν αὐγὴ πρόσχαρη στ' ἀχειλί.
Μπροστά του ἐνιωθε νὰ τῆς ξυπνάει ἡ τόσο καλὰ θαμμένη γυναῖκεια
της φιλαρέσκεια· κέφι πονηρὸ τὴν κυρίευε νὰ τὸν πειράζῃ. Ἰσως εἶ-
ταν κ' ἡ αἰσθησις πῶς δὲ ριψοκινδυνεύει ἔτσι τίποτα, ἴσως ἡ ψυχρό-
μητη ἀντίδραση τῆς θηλυκιάς ψυχῆς γιὰ τὴν ψυχρότητά του πρὸς τὸ
φύλο της. Μπορεῖ ὅμως κ' ἕνα βαθύτερο προαίσθημα, πῶς μονάχα αὐτὴ
κάνει ἐξαίρεση σὲ τοῦτο τὸν κανόνα . . .

— Εἶμαι πάντα πιστὸς ἱππότης τῆς χάρης σας, εἶπε ὁ Ἰωάννης
ντὲ Τουρναί κρατώντας τὰ μάτια του χαμηλωμένα. Τ' ὄρατο του πρό-
σωπο εἶταν σήμερα περισσότερο ἀπὸ πάντα σοβαρό.

— Καθῆστε κοντά μου, Ἰωάννη.

Στάθηκε ὄρθιος, δίχως ν' ἀποκριθεῖ στὴν πρόσκληση.

— Περίεργο ! . . . θάλεγε κανένας πῶς κάτι σοβαρὸ ἔχετε νὰ μοῦ
πεῖτε, ἔκανε ἡ πριγκηπέσσα κοιτάζοντάς τον ἐρευνητικᾶ.

Κ' ἐπειδὴ δὲν τῆς ἀποκρινόταν, ἔγενψε στίς γυναῖκες της νὰ τρα-

εχητοῦν. Μονάχα ἢ βγάγια ἔμεινε στὴν κάμαρα, γιὰ τὸν τύπο. Κι αὐτὴ δμῶς πῆγε στὸ βάζος, ἀνάμεσα στὰ δυὸ παραθύρια, κ' ἔκει κάθησε νὰ γνέθει.

— Σὰς ἀκούω, ἱππότη.

— Κυρία, ἄρχισε ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί, δὲν ξέρω ἂν τὸ μαντάτο ποῦ ἔρχομαι νὰ σὰς φέρω εἶναι γιὰ τὴ χάρη σας τόσο ὀδυνηρὸ ὅσο γιὰ μένα. Πιστέψτε ὡστόσο πὼς τὸ φέρνω κοκκινίζοντας. Στὸ τίμιο καὶ παλιὸ ὄνομα τῶν Τουρναί, τὸ μαντάτο αὐτὸ θυμίζει ἕνα στίγμα, καὶ δὲ θὰ ζήσω ἡσυχῶς ἴσαμε τὴν ὥρα ποῦ ὁ Οὐρανὸς θὰ μ' ἀξιώσει τέλος νὰ τὸ ξεπλύνω!

— Μὲ κάνετε ν' ἀνησυχῶ, εὐγενικέ μου Ἰωάννη. . .

— Ν' ἀνησυχῆτε, κυρία, ἔκανε ὁ νεαρὸς ἄρχοντας καὶ σηκώνοντας τὸ βλέμμα του κοίταξε κατὰματα τὴν πριγκηπέσσα. Θὰ εἶταν παράδοξο ἂν δὲν ἀνησυχούσατε. . . Ἐνας καταραμένος ἐχθρὸς τῆς χάρης σας, μιὰ ὑπαρξὴ φευγάτη ἀπὸ τὴν κόλαση, ὁ κουρσάρος ἐκεῖνος ποῦ ἀπαξιῶνω νὰ τὸν ὀνομάσω, προβαίνει πάλι στὴ ζωὴ σας!

— Ἄ, ἔκανε ἡ Ἰζαμπὴ καὶ χαμήλωσε τὰ μάτια της. Ἀνάλαφρη χλωμάδα θάμπωνε τὸ πρόσωπό της. Ὅμως δὲν εἶταν φόβος, τὸ ἤξερε καλὰ ὁ Τουρναί.

Στεκότανε τώρα δίχως νὰ μιλάει καὶ τὴν κοίταζε. Τὸ μάτι του τὸ ξάστερο εἶχε πάρει, καθὼς κ' ἡ φωνὴ του λίγο πρὶν, μιὰ κρύα λάμψη.

— Ὅμως εἰσαστε βέβαιος; ρώτησε ἡ πριγκηπέσσα μὲ φωνὴ ἀδύναμη, ποῦ πάσιχιζε νὰ τὴν κάνει ἀδιάφορη. Κι ἄλλοτε ἄκουσα νὰ λένε πὼς τὸν εἶδανε στὶς θάλασσές μας, μὰ φαίνεται πὼς εἶτανε καθαρὴ φαντασία.

— Τ' ἀκούσατε; πότε;

— Μὰ. . . πάει τώρα λίγος καιρὸς.

— Δὲν εἶταν φαντασία, ὄχι, χαμογέλασε πικρὰ ὁ νεαρὸς ἄρχοντας. Ὁ δαίμονας αὐτὸς παρουσιάστηκε μιὰ φορὰ, χάθηκε, δμῶς ξαναφανερωθεῖς τώρα. Δὲ χωράει πιὰ ἀμφιβολία: Τριγυρίζει ὀλοένα ἐδῶ κοντά.

— Γιὰ νὰ ξαναφύγει θαρῶ. . .

— Ὅχι! Δὲ θὰ φύγει τούτη τὴ φορὰ. Ἐρριξε ἄγκυρα στὰ νερὰ τῆς Ἀρκαδιᾶς.

— Καὶ τί φοβόσαστε, Ἰωάννη; Κανένα ρεσάλτο;

— ὦ! ἂν εἶταν αὐτὸ μονάχα. . .

— Τότε; ἔκανε ἡ πριγκηπέσσα μὲ θαυμαστὴ ἀφέλεια.

Δάγκασε τ' ἀχειῖλι του καὶ τὸ μάτι του θόλωσε, ἄστραψε πάλι.

— Τὴ φορὰ τούτη δὲ θὰ φύγει! φώναξε σφιγγοντας τὴ λαβὴ τοῦ σπαθιοῦ του νευρικὰ τόσο ποῦ τὰ δάχτυλά του ἄσπρισαν. Δὲ θὰ μοῦ ξεφύγει, μὰ τὸν ἄγιο Κορνῆλιο!

— ὦ! ἔλατε, ψευτογέλασε ἡ Ἰζαμπὴ μὲ προσποιητὴ ἀδιαφορία. Κάνετε σὰν παιδί!

— Σὰν παιδί λέτε; εἶπε ὁ ἱππότης καὶ τινάχτηκε. Τ' ὄνομα τῶν Τουρναί ἔχει θαμπώσει, ἡ ζωὴ μοῦ ἐγινε μαρτύριο, κ' ἡ χάρη σας μὲ λείει παιδί; . . . Αὐτὸ, μὰ τὴν ψυχὴ μου τὴν ἄγια, δὲν τ' ἀξίζω, κυρία!

Καὶ κρέμασε τὸ κεφάλι του πάνω στὸ στήθος μὲ πεισματερὴ κι ἀναστατωμένη συντριβή.

— Μὰ τέλος πάντων, πείτε μου, ἔκανε χαμογελώντας πονηρὰ ἢ πριγκηπέσσα. Ποῖον ἰδιαιτέρο λόγο ἔχετε νὰ μισεῖτε τόσο τὸν Ἄραγωνέζο ἀμιράλη;

Κι ἂν ἀκόμα τὸν εἶχανε χαστουκίσει κατάμουτρα, ὁ ἱππότης δὲ θὰ χλωμιαζε τόσο. Τὰ μάτια του τεντώθηκαν ζαλισμένα καὶ στὸ πρόσωπό του χύθηκε κιτρινίλα νεκρική. Ποτὲ δὲ θὰ περιμένεες πῶς αὐτὴ ἢ φαινομενικὰ τόσο ἤρεμη θωριά κρύβει πάθη τόσο βίαια κ' εἶναι ἱκανὴ γιὰ τέτοιες ἀναστατώσεις.

— Ποιὸ λόγο! . . . Μὲ ρωτᾶτε ποιὸ λόγο! κάνει χαμένος. Ἐχετε λοιπὸν τὸ χάρισμα νὰ ξεχνᾶτε τόσο εὐκολὰ ἐσεῖς, κυρία;

— ὦ! γιὰ «κεῖνο» λέτε; . . . ψιθύρισε χαμηλώνοντας ἄθελα τὴ φωνή της ἡ Ἰζαμπώ. Μὰ ἐλάτε, ἐλάτε στὰ σύγκαλά σας τώρα, καλέμου Ἰωάννη! Σκεφτεῖτε ψύχραιμα. Ἄν ἔγινε τότε μιὰ προσβολή, αὐτὴ εἶταν μονάχα γιὰ μένα.

— Μιὰ κυρὰ δὲν προσβάλλεται, κι ἄς εἶναι μακάρι πριγκηπέσσα, εἶπε ὁ ἱππότης σκοτεινός. Τὰ λαδιώματα τῆς τιμῆς τὰ δέχτηκε κατὰ-στηθα ὁ συνοδός σας· κι αὐτός, ἤμουν ἐγώ.

Τὸ προσεχτικὸ κ' ἤρεμο μάτι τῆς Ἰζαμπῶς παρακολουθοῦσε ἄγρυπνα ὄλες τὶς ἀντιδράσεις πού φωτοσκίαζαν ἀνήσυχα τὸ πρόσωπο τοῦ νεαροῦ βασιάλου. Γι' ἄλλη μιὰ φορά, καμώθηκε τὴν ἀνήξερη.

— Ὡστε γι' αὐτὸ . . ., ψιθύρισε τάχα μέσα της.

Στὸ βλεφάρισμα μιᾶς ἀστραπῆς, ὁ Ἰωάννης εἶχε σηκώσει τὰ μάτια του, κοίταξε τὴν πριγκηπέσσα καὶ τὰ χαμήλωσε πάλι. Ὅμως τὸ γοργὸ τοῦτο ἀνάβλεμμα ἔσωσε γιὰ νὰ φανερώσει τὴν καινούργια, τὴ βαθύτατη ταραχή του. Χαμογέλασε αἰνιγματικὰ ἢ ἀρχόντισσα.

— Τότε καλά, ἱππότη. Κανένας δὲ θὰ σᾶς ἐμποδίσει νὰ πάρετε τὴν ἐκδίκηση πού θέλετε· μέινετε ἤσυχος.

— Δὲν εἶναι ἐκδίκηση! ἔκραξε κεῖνος μὲ φοβερὴ ταραχή. Ἡ ἐκδίκηση εἶναι ἀμάρτημα, δὲ μοῦ ἀρμόζει. Τιμωρία, αὐτὸ ζητῶ!

— Ἔστω λοιπόν. Τὴν τιμωρία.

Σώπασαν. Ἄρρυθμα, μὲ κόπο μεγάλο, τὰ τινάγματα τῆς ταραχῆς καταπέφτανε ἀγάλια - ἀγάλια στὸ στήθος τοῦ ἀρχοντα Ἰωάννη. Τέλος, νιώθοντας τὸν ἑαυτὸ του μιὰ στάλα ἡρεμώτερο:

— Μιὰ τελευταία λέξη, κυρία, λέει. Ὁ δαίμονας αὐτὸς ἔχει τὸ συνήθειο, καθὼς ξέρετε ἴσως, νὰ στέλνει προάγγελους τοῦ ἐρχομοῦ του στοὺς τόπους πού λογαριάζει νὰ κουρσέψει. Εἶναι οἱ ἀποσταλμένοι πού προετοιμάζουν τὸ ἔργο του.

— Λοιπόν, Ἰωάννη;

— Λοιπὸν ἕνας ἀπὸ δαύτους βρίσκεται κιόλας στὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας.

— Ἐδῶ; ἀπόρησε ἡ πριγκηπέσσα.

— Ἐδῶ. Κι ὄχι ἀπὸ χτές. Πᾶνε μέρες τώρα πού μ' ἔτρωγε ἡ ὑπόψια. Εἶναι φαίνεται γραφτὸ μου νὰ τυφλώνομαι κάθε πού ἀπλώνεται πάνω μου ὁ ἴσκιος τοῦ Γραμμένου.

— Δὲ σᾶς καταλαθαίνω πιά, ἱππότη· τὰ λόγια σας μοῦ φαίνονται σωστὸ αἰνίγμα.

— Θὰ σᾶς τὸ ξεδιαλύνω ἀμέσως. Ὅταν γύριζα ἀπὸ τὸ προσκύνημά

μου, τὸ φθινόπωρο πού μᾶς πέρασε, ἔτυχε νὰ βρεθῶ κάποια νύχτα σ' ἓνα βουνήσιο πανδοχεῖο τῆς Μεσαρῆας. Ἐκεῖ, ἀπάντησα κάποιον ἀγνωστο Ρωμιό. Τὸν κυνηγοῦσαν ἀποσταλμένοι τοῦ πρεβεδοῦρου τ' Ἀναπλιοῦ, γιατί τὸν εἶχαν πιᾶσει, λέει, νὰ βρισκεται σὲ συνεννόησιν μὲ τὸν Ντελιούρια. Στὸ μαγερεῖο τοῦ πανδοχείου, ἔπου τὸ βράδυ ἐκεῖνο τρώγαμε, αὐτὸς, ἐγὼ κ' οἱ ἀποσταλμένοι τοῦ πρεβεδοῦρου, ἔγινε μιὰ συμπλοκή. Ὁ Ρωμιὸς εἶτανε νέος, καὶ μὲ καρδιά, χρωστῶ νὰ τ' ὁμολογήσω. Κράτησε κεφάλι στοὺς Φράγκους, ἂν καὶ λαθωμένος κι ἀβοήθητος. Τοῦ παραστάθηκα τότε, τὸν γλύτωσα. Τὴν ἴδια νύχτα, μοῦ διηγήθηκε ὁ ἴδιος μιὰν ἱστορία διαφορετικὴ, μιὰν ἱστορία ἔπου αὐτὸς εἶταν ὁ ἀδικημένος, καὶ μοῦ ὀρκίστηκε πὼς δὲν ἔχει σχέση καμμιά μὲ τὸν Ντελιούρια. Εἶχα τὴν ἀνοησία νὰ τὸν πιστέψω.

— Δὲ βλέπω τί σχέση ἔχει τοῦτο μὲ τὰ τωρινά. . .

— Ἐχει, κυρία! Γιατί ὁ νέος ἐκεῖνος βρίσκεται τώρα ἐδῶ, στὸ κάστρο σας.

— Ἀπίστευτο! Καὶ πὼς; δίχως ἐγὼ νὰ τὸ ξέρω;

— Μὲ τὴ συγκατάθεσή σας ἴσα-ἴσα, αὐτὸ εἶναι τὸ πικρό. Ἐσεῖς τὸν προσκαλέσατε.

— Ἐγώ;

— Ναί. Θυμόσατε τὸν μαντατοφόρο πού ζύγωσε τὴ χάρη σας, μιὰ μέρα κυνηγιοῦ, ἔξω, στὸν κάμπο;

— Ἄ, ἔκανε ἡ πριγκηπέσσα καὶ χαμήλωσε τὰ ματόφυλλά της.

— Δοιπόν, αὐτὸς. Τώρα μόλις ξυπνῶ κ' ἐγώ. Ὁ ἄνθρωπος πού ξέρετε καλὰ τώρα, εἶναι προάγγελος τοῦ Ντελιούρια, κυρία!

Δὲ μίλησε ἡ πριγκηπέσσα. Κοίταξε τὸν ἱππότη, κοίταξε χάμου, σκέφτηκε· καὶ ξάφνου πάτησε τὰ γέλια.

— Γελᾶτε; μουρμούρισε σασιτισμένος ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί.

Ἡ ἄρχοντισσα γέλοῦσε, γέλοῦσε. Ἐνα συντριβάνι ἰλαρότητας ἀναπάντευτης εἶχε ἀναβλύσει ἀπὸ τὴν καρδιά της καὶ τινάζεταν σὲ δέσμες ἀκράτητες, ἀπανωτές, κρουνέλιαζε πλαταγίζοντας μὲ ἦχο ἀσημένιο. Κάτι ἀνάλαφρο καὶ ξέγνοιαστο φτερούγιζε, σὰν ἄσπρο περιστέρι, μέσα στὴ φωτερὴ του αἴγλη.

— Γελᾶτε! ξανάπε μ' ἀγανάκτηση ὁ ἱππότης.

— Γελῶ, Ἰωάννη, καὶ πὼς νὰ μὴ γελῶ! Τὸ ἄμοιρο τοῦτο παλληκάρι πού μοῦ λές, κοντεύει νὰ πάρει τ' ἀνάστημα δαίμονα καταχθόνιου στὴ φαντασία ὀλονῶν σας. Κ' ἐγὼ πού τοῦ πρωτομίλησα ἄλλο δὲν εἶδα παρὰ ἓνα παιδί ἄπραγο καὶ συνεπαρμένο ἀπὸ μιὰ θεριεμένη φαντασία. Ὁ ἓνας τὸ λέει κατάσκοπο τῶν Ρωμιῶν, ὁ ἄλλος προδότη, ὁ σενεσάλος ὀρκίζεται πὼς στάθηκε ἱκανὸ νὰ γελᾶσει τὸν ἴδιο τὸν Σγουρομάλλη, κ' ἐσύ μοῦ τὸν παρασταίνεις τώρα γιὰ σύτροφρο τοῦ Ντελιούρια. Τί νὰ πρωτοπιστέψω; Πὼς εἶναι ἔλ' αὐτὰ μαζί; Ἡ πὼς δὲν εἶναι τίποτα;

— Κυρία, λέει ὁ ἱππότης σοβαρά, ὑστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ σκέψη, ἡ δική μου γνώμη, ἂν μοῦ δίνετε τὸ ἐλεύθερο νὰ σᾶς τὴν πῶ, εἶναι πὼς ἔλα τοῦτα δὲν ἐμποδίζουν καθόλου τὸ ἓνα τ' ἄλλο. Πρῶτος ἐγὼ ἔδωσα πίστη στὸ Ρωμιὸ κ' ἔτσι δὲ μὲ παραξενεύει ἡ εὐπιστία σας τώρα. Μόρφωσα μιὰν ἐντύπωση καὶ τὴν ὑπόβαλα στὴν κρίση σας μ' ὄλο τὸ σεβασμὸ πού σᾶς χρωστῶ. Δὲ θὰ τὸ βάλω πείσμα νὰ πείσω τὴ χάρη

σας . . . Θα παρακολουθήσω τὸν ἄνθρωπο. Κι ὅταν θὰ ἔχω πιά περισσότερες ἀποδείξεις, ἀποδείξεις ἀκλόνητες, γιὰ τὴν ἐνοχή του, τότε θὰ ἔρθω νὰ σὰς βρῶ ἄλλη μιὰ φορά. Θὰ εἰσαστεεὺτε λείτερη τότε ν' ἀποφασίσετε. Ὅμως ἐγώ, καὶ μὴν τὸ θεωρήσετε παρακοή, θ' ἀκολουθήσω τὸ δικό μου τὸ δρόμο. Ἐχω ἕναν παλιὸ λογαριασμὸ νὰ ξεδιαλύνω μὲ τὸν Ντελιούρια. Εἶναι λογαριασμὸς τιμῆς. Καὶ τώρα πού ὁ πατέρας μου γέρασε κι ἀποτραβήχτηκε, ἔχω ἱερὸ χρέος ἢ νὰ κρατήσω τὸ οἰκόσημὸς μας ἄσπιλο, ἢ νὰ πεθάνω.

Ἔτσι εἶπε καὶ, γονατίζοντας, πῆρε ν' ἀκροφιλήσει τὴ φούστα τῆς πριγκηπέσσας. Ὑστερα, δίχως νὰ σηκώσει τὰ μάτια του, χλωμὸς πάντα, πσιωπάτησε, ὑποκλίθηκε στὸ κατῶφλι ἄλλη μιὰ φορά, καὶ βγήκε.

Εἶχε ἀπομείνει μονάχη. Τὸ διασκεδασμένο, ξέγνοιαστο χαμόγελο πού πλανιότανε γύρω στὰ χεῖλη τῆς ἐνόσω ἀκόμα μιλοῦσε ὁ νεαρὸς ἱππότης, μεμιαῖς ἔσθησε. Σὰ ν' ἄπεσε μιὰ μάσκα, καὶ πίσω τῆς ἀναδύθηκε πρόσωπο τραγικό. Τ' αὐτὴ τῆς παρακολούθησε μηχανικὰ τὰ βήματα πού ξεμάκρναν. Κάτι ἄόρατο ἔφευγε μαζί του, κάτι πού δὲ θὰ τῆς εἶταν γραφτὸ νὰ ξαναβρεῖ.

Ἀποτίναξε μὲ κόπο τὴν ἀποκαρτωτικὴ ἀφηρημάδα καὶ γύρισε δεξιά - ζερβὰ τὰ μάτια τῆς μ' ἀγωνία κρυφή. Ἄχ, ναί, εὐτυχῶς ἀνάμεσα στὰ δυὸ παράθυρα καθόταν μισοκοιμισμένη ἡ βάρια. Πάνω στὸ ἀκουμπιστήρι τοῦ παραθυροῦ ἦρθε νὰ σταθεῖ φτερακίζοντας μαλακὰ, βαριά, ἕνα περιστέρι. Κοίταξε μὲ τ' ἔλοστρόγγυλο κοκκινωπὸ του μάτι μέσα στὴν κάμκρα, φουρφουλίστηκε, σεργιάνισε δυὸ - τρεῖς βήματα μακρὰ καὶ ἔκανε φτεροὺς πάλι.

Ἀναστéναξε βαριά ἢ πριγκηπέσσα.

— Βάρια! φώναξε. Κ' ἢ φωνὴ τῆς φάνηκε στὴν ἴδια παράδοξη, πνιγμένη, ἔτσι ὅπως μέσα σὲ βραχνά.

Ἡ βάρια εἶχε ξαφνιαστεῖ· σηκώθηκε τρεκλίζοντας, μισοξαλισμένη ἀπὸ τὴ νύστα.

— Τί σοῦ ἔλαχε, καλή μου;

— Τίποτα . . . τίποτα, μурμουύρισε ἡ Ἰζαμπὼ πιέζοντας μὲ τὴν παλάμη τὸ στήθος τῆς.

Σηκώθηκε ζωηρά, τράδηξε ἴσια στὸ παράθυρο, πιάστηκε δεξιά - ζερβὰ ἀπὸ τοὺς παραστάτες καὶ κοίταξε ἔξω.

Ἀντίκρου, πέρα, ἀσήμιζε ἡ θάλασσα. Ἡ λάμψη τῆς εἶταν ἀτόφια καὶ σκληρὴ, ἀτσαλένια λάμψη. Τὸ μάτι τῆς Ἰζαμπῶς καρφώθηκε ἐκεῖ, χώνεψε. Ἐνωθε καὶ ἡ ἴδια τὴν ἀνάσα τῆς κοντὴ, συχνή, τὴν καρδιά τῆς ταραγμένη. Ἡ θάλασσα λοιπόν, πάλι ἡ θάλασσα . . . Ἄραγε ἀπὸ κεῖ θὰ τῆς ἔρθει τὸ ἀγνωστο πού προσμένει; Στέκεται ἀνυπόμονη, καὶ σύγκαιρα τρομάζει. Ὡχ, ἀγωνία κρυφή!

— Ὅρίζεις τίποτα; ρώτησε πίσω τῆς, κοντά, ἡ χοντρὴ φωνὴ τῆς βάριας.

Τινάχτηκε ἀπίθανα τρομαγμένη καὶ ἕνα σύγκρουο φευγαλέο τὴν πείριχσε.

— Φώναξε τίς γυναῖκες! ἔκανε βιαστική.

— Δὲ μπορῶ τάχατες ἐγὼ νὰ σὲ δουλέψω;

— Φώναξε σοῦ λέω τίς γυναῖκες!

Τις φώναξε. Και σάν μαζεύτηκαν όλες γύρω, με σούσουρο πλήθιο τών φουστανιών, σάν κάθισαν πάλι στά σκαμνιά τους και πιάσανε ἤσυχα τὴ δουλειά, ἔνωσε κ' ἡ πριγκηπέσσα πῶς εἶναι ἤσυχότερη κάπως. Ἄνάγειρε τὸ κορμί της στὴ ράχη τοῦ θρόνου, ἀνάσανε βαθιά, κ' ἀφέθηκε στ' ὄνειρό της.

Ἡ Μαργαρίτα δὲν ἔφυγε τὴν ἄλλη μέρα, οὔτε και τὴν παράλλη. Εἶχε ἀποφύγει γιὰ δυὸ μέρες νὰ συναναστραφεῖ τὴν ἀδερφή της, γιὰ νὰ ἐκδηλώσει ἔτσι τὴν περήφανη δυσφορία της. Τὴν ἤξερε καλά ἡ Ἰζαμπώ. Προλάβαινε νὰ πάρει τὴ θέση τοῦ δυσαρραστημένου ἢ Μαργαρίτα, ὥστε νὰ μὴ τῆς ἐπιβάλουν τὴ θέση τοῦ φταίχτη. Και τὴν εἶδηση πῶς τάχατες θάφευγε, τὴν εἶχε ἡ Ἰδία διαδώσει. Ἐβαλε τὶς γυναῖκες της νὰ φλυαρήσουν τάχα, κ' ὕστερα στρώθηκε νὰ προσμένει τὰ μαντᾶτα πού θὰ τῆς ἔφερναν, τί εἶπε ὁ ἕνας, τί ὁ ἄλλος, ποῖς λυπήθηκε, ποῖς χάρηκε.

Ὅχι, ὄχι, δὲ θὰ τὸ κουνούσε εὐκολα τώρα ἡ κυρὰ τῆς Ἀκοβας.

Ὅταν ξαναφέρνει στὸ νοῦ της ἡ Ἰζαμπώ τὴ βαρωνέσσα, χαμογελάει μέσα της με συγκατάβαση, καθὼς κι ἄλλοτε χαμογελοῦσε. Οἱ πράξεις, τὰ λόγια τῆς νεώτερης ἀδερφῆς, δὲν τῆς κάνανε ποτὲ σοβαρὴ ἐντύπωση. Μονάχα πού, ἀπὸ λίγες τώρα μέρες, στὸ σιωπηλὸ τοῦτο χαμόγελο σταλάζει κ' ἕνας θολὸς κόμπος φαρμάκι. Ἡ Μαργαρίτα πῆρε δικαιώματα πού δὲν ἔχει, σφετερίστηκε μιὰ στιγμή τὴν ἐξουσία τῆς πριγκηπέσσας — οὔτε λίγο οὔτε πολὺ! Γιατὶ τοῦτο βέβαια πρέπει νὰ εἶναι ἡ αἰτία τῆς δυσαρρέσκειας πού νιώθει ἡ Ἰζαμπώ... Τί ἄλλο;... ὦ, ναί, ποτὲ τῆς δὲν πολυγιοιάστηκε γιὰ ἐξουσίες και δικαιώματα αὐτῆ, ἄφησε ἀδιάφορα νὰ κυβερνᾶνε τὸν τόπο της πότε οἱ μπάιλοι και πότε ὁ Φλωρέντιος. Ὅμως ἡ Μαργαρίτα — ἔ, ὄχι δά! Ἀπὸ μέρος τῆς μικρῆς ἀδερφῆς, αὐτὸ εἶναι ἀσέβεια. Καθένας νὰ ξέρει τὴ θέση του — αὐτὸ μόνο.

Σάν ξαναμίξιν ὥστόσο οἱ δυὸ ἀδερφάδες, μπροστὰ στά μάτια τῆς κοῦρτης, βράδυ στὴ μεγάλη σάλλα, δὲν ξανάπανε λέξη γιὰ τὸ περιστατικὸ τῆς νύχτας ἐκεῖνης. Ἰδιαίτερη συνάντηση στὶς κάμαρές τους δὲν ἀποζήτησαν οὔτε ἡ μιὰ οὔτε ἡ ἄλλη. Περνούσανε τώρα τὶς βραδυές τους δίπλα - δίπλα κι ἀρμονικά, στὶς βεγγέρες τῆς σάλλας, ἢ χώρια στὴν κάμαρά της ἢ καθεμιὰ τους. Ἐπειτα, τὰ γούστα τους εἶταν ἀντίθετα. Ἄγαπούσε τὸ πρόσχαρο κουβεντολόι με τοὺς ἄρχοντες ἢ βαρωνέσσα, τὰ χωρατά, τὶς σκανταλιάρικες κι ἔλο ὑπονούμενα ἱστορίες. Ἐπαίξε σκάκι με τὸν καπελάνο τοῦ κάστρου, με τοὺς ἱππότες, φανατιζότανε σάν ἄντρας, πείσμωνε σάν κακομαθημένο ἀγόρι, ἀγρίευε κάποτε κ' ἔβριζε σάν ἄνθρωπος τών ἀρμάτων. Ἡ πριγκηπέσσα τὴν κοίταζε νὰ διασκεδάζει κ' εἶχε στά χεῖλη της χαμόγελο προστατευτικό. Στ' ἀκρόχειλό της σύγκαιρα χάραζε, ἀδιόρατη, μιὰ ζάρα καταφρόνιας.

Ἄλλωστε ὁ νοῦς τῆς πριγκηπέσσας ἔτρεχε τώρα ἀλλοῦ.

Ἀπὸ μέρες, ἕνα διάστημα πού δὲ θὰ ἤξερε νὰ τὸ καθορίσει κ' ἡ Ἰδία, ἀνησυχία μυστικὴ φλετούριζε βουβὰ μέσα στά στήθη της. Ξυπνοῦσε τὸ πρωτὶ νωρίς, σ' ὦρα ἀσυνήθιστη, κ' εἶχε τὸ ἀόριστο συναίσθημα πῶς τὴν ἔκραζαν ἐνῶ κοιμόταν. Τέντωνε τὰ μάτια της, κοίταζε δεξιὰ - ξερβὰ, ἀνασέκωνε τὸ κεφάλι της κ' ἔστυγε τ' αὐτί. Τίποτα. Μ' ἕνα μικρὸ στεναγμὸ ἄφηνε τὸ κεφάλι της νὰ πέσει πάλι στὸ μαξιλάρι κ' ἔμενε ἐκεῖ

ασάλευτη, τρέμοντας να σαλέψει χέρι ή πόδι. Τα βράδια, ταραχή ανεξήγητη την κυρίευε, το αίμα της κυλούσε βιαστικά μέσα στις φλέβες, ή καρδιά της σπαρτάριζε. Άνυπομονησία μυστική λές και χυνότανε τότε κάτω από το δέρμα δλάκερου του κορμιού της, κόνταινε ή ανάσα της, λιγότευε γύρω ό άέρας. Σηκωνόταν από τη θέση της κ' έφερνε βόλτες βιαστικές μέσα στην κάμαρα, με το μάτι χωνεμένο, τά νεύρα ευαίσθητα. Άλλοτε πάλι, αυτό έρχόταν άναπάντεχα, άνειδοποίητα, σ' ώρες διαφορετικές τής ήμέρας. Τότε οι άδρες τή βλέπανε ν' άλαφροχλωμιάζει, να σηκώνεται ξαφνικά, άν κάτι να είχε άκούσει στόν άέρα, να τις κοιτάζει μία - μία με μάτι άλλόκοτο, λές κ' είχε πάψει πιά να τις άναγνωρίζει. Κάποτε, καταμεσις σε μιá τέτοια κρίση, τις έδιωχνε άπότομα, ζητούσε να μείνει μονάχη. Θύμωνε με τή βάγια, αυτή πού δέν είχε παραφερθεί ποτέ και πού τή σεβότανε σά μάννα της. Για πρώτη φορά άκουγαν τή φωνή της οι άδρες να ψηλώνει, και καθώς αυτό δέν τούς είχε τύχει άλλοτε ποτέ, σάσιζαν δλότελα, νομίζοντας πως άκουνε φωνή ξένη.

Όλες τις άλλες στιγμές, τις ήρεμες, έμενε ή πριγκηπέσσα καθισμένη στο θρονί της ασάλευτη, με το μάτι στυλό, να κοιτάζει τόν άέρα, το πάτωμα ή έξω από το παραθύρι. Ποτέ της δέν είχε δείξει κάποια κλίση για τήν άναψυχή κ' αυτό έθλιβε βαθιά τις άρχόντισσες τής κούρτης πού λίγο - πολύ είταν άναγκασμένες να συμμερίζονται τά γούστα της. Δέ λαχτάριζε θάλεγεσ ποτέ ή καρδιά της για ένα τορνέο, ένα κυνήγι ή ένα τραγουδι μενεστρέλου. Στανικά θά έπαιζε κάπου - κάπου μιá παρτίδα σκάκι με κάποιον άρχοντα ή με τόν καπελάνο της, μα και τότε ή στάση της θά είταν το ίδιο νηφάλια, το ίδιο σοβαρή, και το πρόσωπό της, δίχως να γίνεται άυστηρό, έμενε πάντοτε κλεισμένο. Μιά φήμη μυστική είχε διαδοθεί στόν περίγυρό της πως είναι ύπαρξη άκαρδη, μισάνθρωπη. Κανέννας, αλήθεια, δέν είχε εύνοηθεί ποτέ με κάποιαν έξομολόγησή της.

Τώρα, από τότε πού ό καιρός καλοσύνεψε σταθερά, άγαπούσε να κατεβάνει τά πρωινά, ή νωρίς το δείλι, σ' ένα είδος περιβολάκι στριμωγμένο στο πίσω μέρος του άρχοντικού. Είτανε μιá γωνιά στενόχωρη, τετράγωνη, λίγες δρασκελιές τόπος, πού τόν έφραζε προς τά έξω το ψηλό τειχί. Φύτρωναν εκεί - πέρα, άχαμνά έξαιτίας το φτωχό χώμα του βράχου, κάποια κοινά λουλούδια και χορτάρι βάνουσο. Στόν πάγκο πού είτανε στημένος κάτω από μιá ροδιά, καθόταν ή πριγκηπέσσα. Δέν ήθελε τις γυναίκες της να τήν άκολουθοϋν εκεί. Μονάχη ή βάγια τήν παράστεκε. Κάθονταν λοιπόν οι δυό τους, κουβεντιάζοντας κάπου - κάπου, και λέγανε για τ' άλλοτινά, για κάποιες κοινές θύμισες από τόν παλιό καιρό, τότε πού ζούσε ό Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος, από τή ζωή στο κάστρο του Αύγου, στην κούρτη τής Άνάπολης. Άλλωστε, το συνηθέστερο, είταν ή βάγια πού μιλούσε. Με τή φανατική προσήλωση τών γερόντων στα περασμένα, άναθυμόταν, άναθυμόταν, κ' έβρισκε ώρατο μονάχα ό,τι είτανε παλιό.

Η Ίζαμπώ, πού άκουγε ή έμοιαζε ν' άκούει, χαμογελούσε άφαιρέμένα. Κατά βάθος, οϋτε κι αυτή ή άναδρομή στα περασμένα τή διασκέδαζε. Έμοιαζε να τήν ύποφέρει μάλλον, από συγκατάβαση, παρ

νά τήν προκαλεί. Είταν ἀπίστευτα φαρδύς ὁ κύκλος τῆς ἀδιαφορίας πού τριγύριζε τήν ὑπαρξή της.

Ὅμως, τὸν τελευταῖο τοῦτον καιρό, καὶ τὸ χαμόγελο ἀκόμα — στερνὸ θάλλεγες σύμβολο τῆς παρουσίας της στὴ ζωὴ — εἶχε σβήσει. Μὲ μάτι μεγάλο, γυαλιστερό, ἢ πριγκηπέσσα κάρφωνε ἓνα ἀόρατο σημεῖο πάνω στὸ χορταριασμένο χῶμα. Τὸ σκυμμένο πανωκόρμι της δὲν πρόδινε πιά τὴν παλιὰ ἀταραξία, τὴν ἐπίσημη. Σὰν κάποια σκέψη ἐπίμονη νὰ τὴν ἔφερνε τὸ κατόπι της. Κ' ἔβλεπε στὴ θωριά της τὴν προσπάθεια τῆ σκληρῆ ν' ἀκούσει, νὰ θυμηθεῖ, νὰ δράμει ξοπίσω ἀπὸ τὰ περασμένα, ν' ἀπομυζήσει τὸ νόημά τους τὸ ἀγνοημένο, κ' ἴσως νὰ γραπωθεῖ πάνω του, νὰ τὸ ξεδιάλυνη, νὰ τὸ συμβουλευτεῖ.

Καθὼς οἱ παραμονές της μέσα στὴν ἀδιέξοδη τούτη αὐτὴ γίνονταν δλο καὶ πιὸ μακρύνες, ὁ τσαμπρελιάνος της πού εἶχε μιὰ μέρα χρεῖα νὰ τὴν ἴδει, ἀναγκάστηκε νὰ παρουσιαστῆ ἐκεῖ πέρα. Τῆς ἔφερε μῆνυμα ἀπὸ τὸν πρίγκηπα, πὼς σὲ λίγον καιρὸ γυρίζει.

— Καὶ τί ἄλλο λέει; ρώτησε μὲ ξαφνικὴν ἀνησυχία ἡ Ἰζαμπώ.

— Τίποτ' ἄλλο, κυρία.

— Δὲ λέει νὰ πάω στὴν Ἀνδραβίδα;

— Ὅχι, κυρία.

Ἀναστέναξε μ' ἀνακούφιση.

— Καλὰ, μεσσίρ Κολινέτο, σ' εὐχαριστῶ, εἶπε μ' ἀναπάντεχη θέρμη ἐγγνωμοσύνης στὴ φωνή της. Κι ἄπλωσε τὸ χέρι της νὰ τὸ φιλήσει ὁ γέροντας, σημεῖο πὼς εἶταν ἰδιαίτερα εὐχαριστημένη.

Καθὼς ὁ τσαμπρελιάνος πήγαινε νὰ βγεῖ, τὸν σταμάτησε ἡ βγάγια. Εἶπανε μεταξύ τους χαμηλόφωνα, ἀπὸ διάκριση, λίγες κουβέντες πού δὲν τις παρακολούθησε ἡ Ἰζαμπώ. Εἶχε κυλιστεῖ πάλι στὴ γνώριμή της πύρα - στερνὰ ἀφηρημάδα. Ὡστόσο τ' αὐτὴ της, μηχανικά, πήρε τὰ τελευταῖα λόγια τῆς βγάγιας:

« Ἀνίσως κι αὐτὸ τὸ γιατρικὸ πού σοῦ λέω δὲν κάνει τίποτα, φέρτε ἕναν Ὀρθόδοξο παπᾶ νὰ τὸν ξομολογήσει. Γλυτωμὸ ἔτσι κι ἄλλιώς δὲν ἔχει. »

Παραξενεύτηκε.

— Ποιός; ρώτησε δίχως νὰ πολυπροσέχει.

— Ὁ νιούτσικος Ρωμιὸς πού μένει στὸ κάστρο ἀπὸ θέληση τῆς χάρης σας, ἐξήγησε μὲ κάποιο δισταγμὸ ὁ μεσσίρ Κολινέτος.

— Ὁ Ρωμιός; . . .

Ὁ τσαμπρελιάνος, ἀπορημένος, τὴν εἶδε νὰ χλωμιάζει.

— Ναί, κυρία, ἐξήγησε. Ἔχει πέσει ἄρρωστος ἀπὸ μέρες τώρα.

Τὰ χαρακτηριστικὰ στὸ πρόσωπο τῆς πριγκηπέσσας ἔπηξαν, σὰν ἄσπρο κερί πού παγώνει.

— Καὶ τώρα μοῦ τὸ λέτε! κάνει σὲ λίγο μὲ τρεμάμενη καὶ συκρατημένη ὀργή.

— Κυρία, σάστισε ὁ γέροντας, δὲν ἔδραζα μὲ τὸ νοῦ μου πὼς ἔπρεπε ν' ἀνησυχίσω τὴ χάρη σας. . . Ρώτησα τὴ βγάγια. . . πού ξέρει τὰ γιατροσόφια.

Μεμιᾶς ἡ ὀργὴ τῆς πριγκηπέσσας πέρσεψε, ξέσπασε. « Λοιπὸν ἔτσι, γίνονται μέσα στὸ κάστρο της πράματα πού αὐτὴ δὲν τὰ ξέρει! Καὶ

θαροῦν οἱ ἄλλοι πὼς εἶναι σὲ θέση νὰ κρίνουν τί λόγους ἔχει αὐτὴ νὰ κάνει τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Θαροῦνε πὼς ἔτσι, στὸ βρόντο ἢ ἀπὸ ἰδιοτροπία ἀδικαιολόγητη, δίνει τὴν ἄλφα ἢ τὴ βῆτα προσταγῇ. Ἀνήκουστο! Νὰ τὸ ξέρουν καλά: Αὐτὸ δὲ θὰ τὸ ἀνεχτεῖ ποτέ, κι ἀπὸ κανένα!»

Ἔιτανε τόσο ἀναπάντεχο, τόσο ἀνεξήγητο τὸ ξέσπασμα, ποῦ ὁ γέροντας τὰ ἔχασε δλότελα. Ποτὲ δὲν τὴν εἶχε ἰδεῖ ἔτσι τὴν κυρά του. Ἀκόμα κ' ἡ βῆγια στεκόταν ἄλλα, μὲ τὸ πλαδαρὸ της στόμα μισανοιχτό, τὸ ἀπόπληκτο μούτρο της ἀποσβολωμένο.

— Ἄρρωστος, κι ἀπὸ καιρό! φώναξε ἡ Ἰζαμπώ. Μὴ δὰ στείλατε νὰ φωνάξετε γιαιτρός; θέλω νὰ ξέρω. Καὶ μάθατε τί ἔχει; Στὸ κάστρο μου μέσα καθένας γίνεται ἀφέντης, ἔ; Νὰ τί μαθαίνω σήμερα!... Ποιὸς τὸν περιποιεῖται τὸν ἄρρωστο;

— Ἐνας μενεστρέλος, φίλος του, ἐξήγησε τρέμοντας ὁ τσαμπρελιάνος.

— Μενεστρέλος! Ὁραῖα! Ἐνας ἀγύρτης! Σ' εὐχαριστῶ, μεσίῃ Κολινέτο, σ' εὐχαριστῶ!

— Κυρά μου!..., ἔκανε συντριμμένος ὁ γέροντας.

— Βῆγια! Θὰ τρέξεις τώρα εὐθὺς νὰ ἰδεῖς τὸν ἄρρωστο. Θὰ τοῦ παρασταθεῖς σ' ὅ,τι θελήσει, θὰ βάλεις νὰ φέρουν ἀπὸ τὴν Καλαμάτα γιατρὸ καὶ θάρθεις νὰ μοῦ πεῖς ὕστερα, ἀκουε;

— Ναί, καλὴ μου.

— Βιάσου!

Κ' ἔδειξε μὲ χειρονομία προσταχτικὴ στοὺς δυὸ γέροντας τὴν πόρτα ποῦ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ περιβόλι. Ἐφυγαν.

Σὰν ἔμεινε μονάχη της ἡ πριγκηπέσσα ἐνίωσε τὴν παραφορὰ της νὰ καταπέφτει. Κάτι σὰν κόπος μεγάλος τῆς εἶχε τσακίσει τὰ μέλη. Παράτησε τὰ χέρια της ἄτονα νὰ κρεμστοῦν στὸν πάγκο, ἀνάγειρε τὸ κορμὶ της, ἀκούμπησε στὸν τοῖχο τὸ κεφάλι της.

Ἔιταν ἡ ὥρα ἡ θερμὴ τοῦ ἀπομεσήμερου. Ψηλά, ὁ οὐρανὸς βάθαινε σὲ χρῶμα, κάποια καμπάνα σήμαινε μακρὰ. Ἐνιωθε πὼς ὁ ἥλιος γέρνει, τὸ δειλινὸ ἔρχεται. Ἡ στενὴ φυλακὴ ποῦ ἔφραζε ὀλοῦθε τὸ ἀχαμνὸ περιβολάκι — κόκκινο μουράγιο ἀντίκρου, ἄσπροι στεγνοὶ τοῖχοι ὀλόγυρα — κάτι κρατοῦσε ἀπὸ τὴ ζέστα τοῦ μεσημεριάτικου ἡλίου καὶ τώρα τ' ἀνάδινε μὲ χνῶτο πικρὸ. Ἡ Ἰζαμπώ ἀνάσαινε λειψά, μὲ κόπο.

Ὅμως μιὰ πνοὴ ἀνεπαίσθητη, κάτι σὰν τάραγμα τοῦ ἀέρα ἀπὸ φτεροκόπημα κοντινὸ, κατακύλησε ἀπὸ τὴν ψηλὴ τάπια. Τάραξε μυστικὰ τὰ φύλλα τῆς ροδιᾶς, ἀνάδεψε δυὸ-τρεις ἀνέρες τριχοῦλες γύρω στὸ κεφάλι τῆς πριγκηπέσας. Ἡ ἀνάσα της ἔγινε ἀλαφρότερη, τὰ ροδαλά ρουθούνια ἤπιανε συγκινημένα τὴν ἀκριβὴ δροσιά.

« Ἀπρίλης μπαίνει », ἔκανε ἄφωνα, μιλώντας στὸν ἑαυτὸ της ἡ Ἰζαμπώ σὰ νὰχε ἀκούσει τὴ χαμηλόφωνη κουβέντα ποῦ εἶπε τ' ἀγέρι γύρω στ' αὐτὴ της. Καὶ τὰ μάτια της, ποῦ στυλώνονταν ἀντίκρου δίχως νὰ κοιτάζουν, χαμογέλασαν μὲ καλοσύνη ἀπλοϊκὴ, καθὼς χαμογελοῦν τὰ μάτια ποῦ ἀντικρίζουν τὸ ἀγγελικὸ πρόσωπο μικροῦ παιδιοῦ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Γ'

ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ
ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΙΑΣ

ΥΣΟΚΟΠΩΝΤΑΣ και λαχανιάζοντας ή βάγια, βιαστική, είχε διασχίσει κάμαρες, ανέβηκε σκάλες, πέρασε χαγιάτια, βαστέρνια, κελλάρια, και τέλος έφτασε μπροστά στην πράσινη πορτούλα του Σγουρού. Ο μεσαίρ Κολινέτος έτρεχε τὸ κατόπι της με τὸ κοντὸ και γοργό του βήμα, νὰ τὴν οδηγήει, νὰ τὴν προφταίνει.

— Ἀπὸ δῶ, βάγια, δεξιὰ... , τώρα ἀριστερά... , ἴσια, ἴσια!... Ἐδεκεί. Ναι. Τοῦτο εἶναι τὸ πορτί.

— Σπολλάτη! Ἐπρεπε ἀπὸ μέρες νὰ μοῦ τὸ εἶχες δείξει...

Μὲ τὴ σερπετὴ ἀσυνέπεια τοῦ μαθημένου νὰ ὑπηρετεῖ δρέξεις δυνατῶν, ἡ βάγια εἶχε παρατήσει τώρα τὴ συμ-

μαχία της με τὸν τσαμπρελιάνο κ' ἔπαιρνε τὸ μέρος τῆς ψυχοκόρης της. Τὸ κεραυνοβόλο βλέμμα της, τὸ ψυχρὸ μούτρο, συμπλήρωναν εὐ-γλωττα τὴν ἀγανάκτηση και τὴν ἀρχοντική της διαμαρτυρία.

Ἄνοιξαν και μπήκανε.

Ἡ κάμαρα εἶτανε μικρή, τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο ἀντίκρυ ξέκοβε ἕνα κομμάτι θαμπωτικὸ τοῦ βραδυασμένου οὐρανοῦ. Ὅλα τ' ἄλλα γύρω εἶταν βουτηγμένα σὲ καταχνιά πυκνή. Ἡ βάγια στάθηκε τυφλωμένη.

— Ποῦ εἶναι τὸ παλληκάρι;

Στὸ φωτεινὸ κάδρο τοῦ παραθυριοῦ, εἶδε ἕναν ἴσκιο νὰ σηκώνεται και νὰ παραμερίζει. Ὁ τσαμπρελιάνος τῆς ἔδειξε τὸ κρεβδάτι. Τὰ μάτια τῆς βάγιας, ποῦ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν ἴσκιο, γύρισαν, εἶδαν τὸν ἄρρωστο. Εἶτανε λοιπὸν δυὸ ἀνθρώποι μέσα στὴν κάμαρα. Ὁ ἕνας, ὁ ὄρθιος, εἶχε μαλλιά και γένεια πυροκόκκινα, ἀκουρα: ἔμοιαζε σαραντάρης. Ὁ ἄλλος, ὁ πλαγιασμένος, εἶταν παιδάριο πρωτόχνουδο, χλωμό.

— Παρθένα μου! τί γλυκὸ ἀγόρι...

Ζύγωσε, ἔσκυψε και κοίταξε τὸν ἄρρωστο ποῦ ἀνοίγει τώρα τὰ μάτια του σὰ νὰ ξυπνοῦσε ἀπὸ ὕπνο βαθύ. Τὸ πρόσωπό του εἶχε μιὰ δια-

φάνεια φιλντισένια· τὰ μισανοιχτά, φρυμένα χείλη του ξεσκέπαζαν μιὰ σειρὰ δόντια ἄσπρα κ' ὑγρά.

— Δῶσε μου τὸ χέρι σου, καρδούλα μου, τὸ χρυσό σου τὸ χεράκι!

Κάθησε στὸ κρεβάτι, τοῦ πήρε τὸ χέρι, τὸ πασπάτευε. Ἔιταν ἰδρωμένο καὶ ζεστό. Ἐσκυψε καὶ τοῦ κοίταξε τὰ μάτια. Κάτι σὰν καταχνιὰ τὰ σκέπαζε· ἡ ἀνάσα του εἶταν ἀδύναμη, ἀνεπαίσθητη. Ὅμως κί ὁ ἄρρωστος τώρα, σὰ νὰ γύριζε μὲ κόπο ἀπὸ μακρὰ, ἔδειχνε ἐκπληξη γιὰ τὰ ξένα πρόσωπα πού ξυπνώντας τὰ ἔβλεπε συμμένα πάνω του. Ἐάφνου, σὰν κάτι νὰ μάντευε, ἔδωσε μιὰ καὶ σηκώθηκε στὸν ἀγκῶνα του.

— Ὅχι, ὄχι, μὴ μοῦ σηκώνεσαι! Κάτω νὰ πέσεις, κάτω. Ἐίσαι ἰδρωμένος καὶ θὰ σὲ πάρει τ' ἀγιάζι. Ἐ, μεσοῖρ Κολινέτο, τί στέχεις σὰ μόνπιλο αὐτοῦ-δὰ! Σφάλῃσε τὸ παράθυρο. Καὶ σῦρε νὰ φωνάξεις δυὸ γυναίκες. Τὸ παλληκάρι ἔχει χρεῖα νὰ τὸ φροντίσουν.

Ἐνῶ ὁ τσαμπρελιάνος τσακιζότανε νὰ ἐκτελέσει τίς προσταγές τῆς βγάιτας, αὐτὴ ἀνοιξε τὸ σωκάρδι τοῦ Σγουρού, τοῦ πασπάτευε τὸ στῆθος. Τὰ χέρια τῆς εἶχανε μιὰ σθέλιτη κ' ἐμπειρη δεξιούνη. Ἐσκυψε τέλος στὸ πρόσωπό του καὶ βάλθηκε νὰ τοῦ κοιτάζει μ' ἔντονη προσοχὴ τὰ μάτια. Τὰ ματόκλαδά του τῆς φάνηκαν γυρισμένα.

— Τίποτα δὲν ἔχεις, καρδούλα μου, μὴ βάζεις ἔγνοια. Τίποτα δὲν ἔχεις. Τώρα ἐγὼ θὰ σοῦ εἰπῶ ἕνα ξόρκι, θὰ βάλω νὰ σοῦ φτιάξουν ἕνα γιαιτρικό καὶ γρήγορα θὰ γιάνεις. Ἐτσι νὰ σὲ χαρῶ! Μόνο νὰ καθήσεις στὸ κρεβάτι, νὰ φυλαχτεῖς ἀπὸ τ' ἄερικά τοῦ μεσημεριοῦ καὶ τῆς νυχτός. Φυλαχτό, ἔχεις; Νὰ τὸ κρατεῖς ἀπάνω σου.

Ἐβγαλε ἀπὸ τὸ πορτοκί της, τὸ κρεμαστό ἀπὸ τὴ μέση, ἕνα σπειρὶ λιθάνι, πρόσταξε τίς γυναίκες πού εἶχαν ἔρθει βιαστικές μὲ τὸν τσαμπρελιάνο νὰ τῆς φέρουνε κάρθουνο ἀναμμένο κ' ἕνα σκουτέλι καθαρὸ νερό, ἄνιψε τὸ λιθάνι, σταύρωσε τὸ νερό καὶ πρόφερε ὄρθια τὸ ξόρκι:

— Πίφι σπιτζίσιους, φιλίους, βήλους, μύτους, αὐτοὺς παρακλητούς, στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόδου Θεοῦ, ἀμήν. Ἄγιε, ἄγιε τοῦ Θεοῦ Σ:χάηλ, βοήθη τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ — πῶς σὲ λένε, καρδούλα μου:

— Νικηφόρο.

— Τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Νικηφόρον.

Ἐστερα ράντισε μὲ τὸν πρόχειρο ἄγιασμοδ τὸν ἄρρωστο, τοῦ ἔλειψε τὰ ματόφυλλα, τὸ μεσοφρύδι, τὰ μελιγγια.

— Νὰ μοῦ φέρετε τὸ βράδυ, στὴν κάμαρά μου, εἶπε στὶς γυναίκες, θεριακὴ, ἀσκάδι καὶ ξῶδι. Πρέπει πρῶτ-πρῶτ, προτοῦ λαλήσει τὸ κοκὸρι, νὰ πιεῖ ὁ ἄρρωστος τὸ γιαιτρικό.

Ἡ κάμαρα μύριζε βαριὰ λιθάνι· κάθε πού ἀνοιγόταν τὸ πορτόφυλλο, μύρο δροσερὸ γλιστροῦσε μέσα, ἀπὸ τὰ γιασεμιά τοῦ χαγιατιοῦ. Ὁ Σγουρὸς ἔθροῦσε πῶς τ' ὄνειρο τοῦ πυρετοῦ του συνεχίζεται καὶ τώρα πλέει σ' ἄγνωστη, ὑπερτάφια πλάση.

Ἡ βγάιτη στύλωσε τὸ κορμί της, ἔκανοποιημένη. Εἶχε κάνει ὅ,τι ἔπρεπε, χάρηκε γιὰ λίγες στιγμὲς τὴν ὑπέρτατη ἐξουσία πού τῆς ἔδιναν οἱ μεταφυσικές της ἀρετές: Πρόσταξε δαιμόνια κί ἀνθρώπους. Φρόντισε ἀκόμα γιὰ λίγα δευτερότερα πράματα, σκέπασε καλὰ τὸν ἄρρωστο,

είπε στις γυναίκες να του κάψουν άπήγανο στην κάμαρά του και τον καληνύχτισε.

Βγήκε θριαμβικά, στητή, και ξοπίσω της ή μικρή ακολουθία, ό μεσσίρ Κολινέτος κ' οι δυό γυναίκες.

Ό Σγουρός, σασι:σμένος άκόμα, κοίταξε με μάτια τεντωμένα, τή φανταστική πομπή να βγαίνει από τή μικρή του πόρτα. "Αν δέν είτανε τό γλυκό μύρο του λιθνιού που ευώδίαζε και τώρα τον άέρα, θά έλεγε πώς είχε μονάχα όνειρευτεί. Γύρισε τ' άπορημένα μάτια του στον Κοκκινότριχη.

Ό μενεστρέλος, που είχε σ' όλο τουτο τ' άναμεταξύ τραβηχτεί σε μιá γωνιά και σόπαινε, ξεκόμμισε από τον τοίχο, ήρθε να καθήσει πάλι στο σκαμνί. Γέλιο σιωπηλό, πλατύ, έσχιζε στα δυό τράγισιο του μούτρο.

— Σ' έχουνε γι' άμποδεμένον, είπε με τή βραχνή του τή φωνή και κούνησε δύσπιστα τό κεφάλι. "Όμως τά μάγια που ξόρκισαν, τίποτα δέ φελάνε. . .

Ό άρρωστος άναστέναξε.

— Τά μάγια που σε δένουνε, γέλασε ό Κοκκινότριχης, δέ φοδόνται άπήγανο ούδэ ξόρκι.

Άλήθεια, άνεξηγήτη είταν ή ξαφνική άρρώστεια του Σγουρού. Άπό τή βραδυά που βρέθηκε δίχως να καταλάβει πώς μπροστά στην κυρά τής "Ακοθας, από τή βραδυά που είδε τήν Ίζαμπώ να προβαίνει σά φάντασμα μπροστά στα μάτια του, κάτι σαν άδασκαμός είχε βαρύνει πάνω στο κορμί του. Γύρισε στην κάμαρά του τσακισμένος, με τούς άρμούς του λυμένους, σά να είχε πολύ βασανιστεί. Πλάγιασε, όμως ύπνος δέν τον κολλούσε. Σηκώθηκε, άνοιξε τό παραθύρι, άνάσανε τή νύχτα, κάθισε ν' άκούσει τό βαθύ βουητό του κάμπου, τις δοξαριές των τριζονιών. "Όρες πέρασαν έτσι, κι ό ύπνος δέν έρχόταν. Ξαναπλάγιασε, έμεινε άνασκελωμένος, με τά μάτια άνοιχτά. Η αύγή τον βρήκε έτσι.

Δέ θυμόταν, όχι, άλλη φορά στη ζωή του που να ξενύχτησε.

Τί άκριβώς του συνέβαινε τώρα, δέ θά μπορούσε να τό πεί. Είτανε μιá αίσθηση παράδοξη, περίπλοκη, άξεκαθάριστη άκόμα. Γλύκα μαλθακή αναπάλιαζε τήν ψυχή του, λές κ' είτανε ν' αναλιγώσει δάκερη και να σταλάξει κάτω. Δάκρυ γινόταν ή καρδιά του, καυτό, βαρύ, αίματερό δάκρυ. Σαν άπολησμονιόταν, ένωθε να τον τυλίγει ευδαιμονία άπέραντη και μουσική, κύμα θερμό που τον ανασήκωνε, τον ταξιδεύει. "Όταν πάλι, άνταρσιασμένο τον ζυπουόσε τό σκοτεινό ψυχόρμητο, φόβος βαθύς τον κυρίευε ξάφνου, πρωτόγνωρη τρομάρα. Καταλάβαινε πώς δέν είναι πιά, όχι, οι παλιές παιδι:άστικες άλητείες τής φαντασίας του. Τά παράτολμα όνειρα δέν τον μαυλίζανε τώρα, ό νοός του δέ συνεπαίρνόταν. Ύπόμμενε κ' ύπόφερε βουβά. Σκιá μεγάλη, σοδαρή, δέος μυστικό κατέβαινε στην ψυχή του. Κ' ένωθε τότε πώς κάτι άγνωστο έρχεται να τον άνταμώσει, κάτι σαν τό βαθύ βουητό του δάσου που ό όδοιπόρος τό πρωτακούει ψηλά, μακρυάθε να σιμώνει, άναταράζοντας τις φυλλωσιές, σημάδι προάγγελο τής καταιγίδας.

Μονάχα ένα καταλάβαινε: Πώς τά μάτια του έπου κι άν γύριζαν, τήν πάσα στιγμή, άλλο δέν έδλεπαν παρά μιá μορφή γυναίκεια. Τήν

ἔβλεπαν νὰ πλέει στὸ ἄπειρο, νὰ ξεκόβεται σὲ φόντο σκοτεινό, καθὼς τ' ἀστέρι στὸν οὐράνιο θόλο. Εἶταν καινούργια ἢ μορφή, σὰν καὶ τώρα μονάχα νὰ τὴν πρωτόδε. Κι ὅμως κάτι τοῦ θύμιζε, κάτι ἀπώτατο καὶ βαθύ. Ἡ θωριά της τὸν κάρφωνε ἐκστατικό, γιὰ ὥρες. Τὸν κοίταζε στυλά, μὲ σοβαρὸ βλέμμα, κ' ἡ ἀγωνία τὸν ἐπνιγε τότε νὰ δώσει κι αὐτὸς σημεῖο ζωῆς στὸ ἔναστρο ἐκεῖνο βλέμμα, ποῦ τὸνιωθε βαρὺ ἀπὸ νοήματα.

Ἔτσι πέρασαν δύο, τρεῖς, τέσσερες ἡμέρες. Τὴν πέμπτη, δὲ μπόρεσε νὰ σηκωθεί ἀπὸ τὸ κρεβάτι του. Κι ὅταν τὴν ἄλλη μέρα ὁ Κοκκινότριχης, ἀνησυχώντας ποῦ δὲν τὸν ἔβλεπε, ἤρθε νὰ τοῦ χτυπήσει τὴν πόρτα, τὸν βρήκε στὸ στρώμα μὲ τὰ χεῖλη φρυμμένα, τὸ βλέφαρο βαρὺ, τὸ μάγουλο ξεματωμένο, καθὼς θὰ τὸν ἔδρισκε ὕστερα ἀπὸ ἄλλες τρεῖς ἡμέρες ἢ βάρια τῆς Ἰζαμπώς.

— Τί ἔπαθες, ἄγουρε ;

— Ἄρρωστος εἶμαι, ἔκανε βαρὺθυμα τὸ παιδάριο.

Κι ἀλήθεια, δὲν ἤξερε τί εἶχε. «Κάποια ταραχὴ τῶν αἱμάτων, συλλογιζόταν, ἢ κι ἀδασκαμός.»

Τὸ ἔμπειρο μάτι τοῦ μενεστρέλου τὸν ψαχοῦλεψε προσεχτικά.

— Χμ, χμ! σιγομούγκρισε. Δέθηκες χεροπόδαρα τώρα.

— Δέθηκα ; . . . Λές, ἀλήθεια, νάμαι ἀμποδεμένος !

— Ἔτσι λέω, γέλασε σαρκαστικά ὁ Κοκκινότριχης.

Νά το ! καλὰ τὸ μάντεψε αὐτός.

— Καὶ τώρα ; ρώτησε μὲ τρόμο.

Ὁ Κοκκινότριχης σήκωσε τοὺς ὤμους του, ἔφησε τὸ ρώτημα ἀναπάντητο, κατὰ τὸ συνήθειό του. Δὲ φανέρωνε ποτὲ νὰ ἔχει κανενὸς εἶδους τρυφερότητα ἢ καρδιά του αὐτουνοῦ. Μονάχα στρώθηκε στὸ πλάϊ τοῦ ἀρρώστου, τὸν φρόντισε, τοῦ κράτησε συντροφιά, κι ἀπὸ τότε συνέχισε νὰρχεται κάθε μέρα.

Κουβέντιαζαν ἡσυχά, νωθρά, γιὰ θάλασσες, γιὰ πλεούμενα, γιὰ ναυτικούς, γιὰ ξένους τόπους. Ἦξερε πολλὰ ὁ Κοκκινότριχης, μονάχα ποῦ δὲν τ' ἀνιστοροῦσε ποτὲ πρόθυμα. Μὲ τὸ τσιγκέλι τοῦ ἀβγαζέσ τὰ λόγια, καὶ πάλι, συχνά, σὰ νὰ μετάνιωνε, σ' ἔφηγε καταμεσίς σὲ μιὰ κουβέντα.

— Θεριὰ ἢ θάλασσα, ἔχει ;

— Ἐχει.

— Γοργόνες ;

— Ὅχι.

— Δὲν ἔχει γοργόνες ;

— Ὅχι λέω !

Πῆρε ἡ ὀργή ! Ἐρχονταν ἔτσι κάτι φορές ποῦ ὁ ἀναθεματισμένος τοῦτος σοῦ χαλοῦσε κάθε κέφι. Τώρα τί θὰ ἔχανε νὰ πεῖ πὼς ἔχει τόντις ἢ θάλασσα γοργόνες ; Ὅμως δὲν τὸλεγε, ὄχι. Δὲν τὸλεγε γιὰτὶ μάντευε πὼς τὸ λαχταρᾷ. Καταραμένη στραβοξυλιά ! Νὰ σὲ γδύνει ἀπὸ κάθε ἀπάτη.

Κι ὅμως πάλι, μαζί του, ἔρχονταν φορές ποῦ ἔκανε φτερά ὁ νοῦς. Δὲ φαινότανε νὰ τὸ ἀποζητάει, δὲν πάσχιζε νὰ σὲ μαυλίσει. Μιὰ λέξη ἔλεγε, καὶ τοῦτο ἔσωνε. Στὴν ἄκρη τοῦ κάθου, ἐκεῖ ποῦ ὁ ἀφύς ὁ ἀνε-

μος του πελάγου φυσάει με φούρια, σου ἔδινε μιὰν ἀπότομη, ρωμαλέα σκουινιά. Τίναζόσουνα στο χάος καὶ πιά ἢ φαντασία σ' ἄδραχνε ἀπὸ τὰ μαλλιά.

— Ἐκεὶ ποὺ ὁ ἥλιος στάζει λυωμένο μάλαμα . . .

— Μάλαμα ;

— Στὴ χώρα μετὶ τὶς χουρμαδιές . . .

Οἱ ἀνθρώποι τοῦ κάστρου μάθανε τὴν ἀρρώστια τοῦ ρωμιόπουλου ἄγνωστο πῶς. Δυὸ μονάχα μέρες ἀφοῦ εἶχε πιά πέσει στὸ στῶμα, ἤρθανε νὰ μάθουν τί ἐγινε, γιὰτὶ δὲν τὸν βλέπουν. Στὴν ἀρχὴ τὸ παιδὸ-πουλο, ὕστερα δυὸ σκουταράτοι, τέλος ὁ τσαμπρελιάνος ὁ ἴδιος. Οἱ Φράγκοι ἔδειξαν πῶς γνοιάζονται γιὰ τὴν ὑγεία του καὶ τοῦ στείλανε γιαιτρικά. Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ τοῦ φέρανε νὰ πιεῖ ἓνα ζεστό, καμωμένο ἀπὸ βρασμένα βόταννα, ὁ ἄρρωστος χλώμιασε καὶ κυριεύτηκε ἀπὸ βαθεῖα τρεμούλα.

— Ποιὸς μοῦ τὸ στέλνει ; ρώτησε ξέπνοα.

— Ὁ μεσσίρ Κολινέτος.

Τὰ χέρια του πέσανε σὰ θερισμένα. « Ἄ », ἔκανε μονάχα.

Ὁ Κοκκινοτρίχης, τοῦ πήρε τὸ σκουτέλι ἀπὸ τὰ χέρια προτοῦ τὸ δοκιμάσει, τὸ πήγε κοντὰ στὸ παράθυρο καὶ ἐκεὶ βάλθηκε νὰ τὸ κοιτάξει καλὰ στὸ φῶς, νὰ τὸ ἀναταράξει, νὰ μυρίζεται τοὺς ἀχνούς του.

— Τί κοιτᾶς ;

Δὲν ἀποκρίθηκε ὁ μενεστρέλος, συνέχιζε τὴν ἐξέτασή του. Τέλος τοῦ τῶωσε.

— Πιέ το, δὲν ἔχει φαρμάκι.

— Φαρμάκι ; !

Ὁ Κοκκινοτρίχης ἐγενεψε ἀδιάφορα.

— Ξεχνᾶς, ἄγουρε, πῶς ὁ σενεσάλος σ' ἔχει γιὰ ξέκαμα.

Καὶ ραῖσε μέσα στὴν καρδιά τοῦ Σγουροῦ. Ὅχι, δὲν εἶταν αὐτὸ ποὺ εἶχε φανταστεῖ ἐκεῖνος . . .

Τέλος, τὰ γιαιτροσόφια τῆς βιάγιας ἤρθανε πάνω στὴν ὦρα. Τὸ ξόρκι, τὸ γιαιτρικὸ ποὺ τοῦ ἔστειλε, κάνανε τὸ καλὸ τους. Κοιμήθηκε ἡσυχα τὴ νύχτα ἐκεῖνη, ἔδρωσε, καὶ τὸ πρωτὶ, ξυπνώντας, ἐνίωσε πῶς εἶναι πιὸ ἀλαφρός. Ξαναθυμήθηκε τὰ χτεσινά. Σὰν εἶχανε μείνει μονάχοι οἱ δυὸ τους μετὶ τὸν Κοκκινοτρίχη, τοῦ εἶχε πιάσει ταραγμένος τὸ χέρι :

— Κοκκινοτρίχη . . ., τὴν ξέρεις αὐτὴν ; καὶ ἔδειχνε μετὰ τὰ μάτια τὴν πόρτα ἀπ' ὅπου μόλις εἶχε βγεῖ ἢ μικρὴ πομπή.

— Τὴν ξέρω.

— Εἶναι ἡ βιάγια τῆς . . .

— Τῆς πριγκηπέσσας. Λοιπόν ;

Εἶταν ξερὴ, κρύα ἢ φωνὴ τοῦ Κοκκινοτρίχη. Κόπηκε ὁ Σγουρός.

— Τίποτα, μουρμούρισε.

Τὴν ἄλλη μέρα, ὁ μενεστρέλος μονάχος του εἶπε, στὴν αἰνιγματική του γλῶσσα :

— Αὐτὸς ποὺ δένει, αὐτὸς ξεδένει.

Γελοῦσε σαρκαστικὰ λέγοντάς το. Ὅμως ὁ Σγουρός, γιὰ πρώτη φορὰ, νόμισε πῶς τὸ κατάλαβε τὸ νόημα τῆς κουβέντας του.

Σὰν ἔφυγε ὁ Κοκκινότριχης, σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του καὶ δοκίμασε νὰ περπατήσῃ. Τὰ μέλη του εἶταν βαρειά, μουδιασμένα. Ἔκανε μερικά βήματα, πῆγε στὸ παραθύρι. Ἡ πρώτη ἀνάσα τοῦ ἀνοίχτου ἀέρα μῆκε στὰ σωθικά του δροσιτική, βάλσαμο. Μισοκάθησε στὸ χοντρὸ μουράγιο καὶ ἀφαιρέθηκε νὰ κοιτάξῃ πέρα.

Τὸ βράδου ἔπεφτε, ἀργά. Ἀντιφεγγιὰ ροδαλή, χρυσαφιά, φούντωνε τὸν οὐρανὸ καὶ ἔλο δυνάμωνε ἢ ἑξαψή της. Φλόγες μεγάλες τεντώθηκαν, ἔγενεσαν. Ἀπὸ κάτω, χαμηλά, ἓνα ἦσυχο κουβεντολόι ἀκουγόταν, πραϋντικὰ μονότονο καὶ μουντό. Δυὸ φωνές γυναίκες. Ἔστησε μηχανικά τ' αὐτί, καὶ ξάφνου ἡ καρδιά του σπαρτάρησε, πνίγηκε.

Ἡ μιὰ, ναι, εἶτανε γινώριμη.

Καταραμένο μουράγιο, χοντρὸ τρεῖς σπιθαμές! Ἀδύνατο νὰ κοιτάξεις στὰ ρίζα του. Μπορεῖς ὅμως νὰ χωθεῖς ἀνάμεσα στοὺς παραστάτες τοῦ παραθυριοῦ, νὰ πέσεις μπρούμυτα καὶ νὰ προβάλεις τὸ κεφάλι. Τότε βλέπεις.

Βλέπεις κάτω καὶ λιγάκι δεξιά, ἓνα μικρὸ τετράγωνο, εἶδος αὐλίτσα πού ἔχει καὶ μιὰ ροδιά. Κάποια γυναίκα ἠλικιωμένη κάθεται ἀντίκρου στὸ δέντρο καὶ κουβεντιάζει γνέθοντας. Κάπου-κάπου μιὰ ἄλλη φωνὴ τῆς ἀποκρίνεται, καὶ αὐτὴ γυναίκα, ὅμως νεανική. Δὲ βλέπεις καθόλου τὸ πρόσωπο πού μιλάει ἔτσι, γιατί δλάκερο τὸ σκεπάζει τὸ φύλλωμα τοῦ δέντρου. Καὶ θαρεῖς πὼς ἀποκρίνεται στὴν ἠλικιωμένη γυναίκα, μὲ στόμα κρυφὸ, ἢ ἴδια ἡ ροδιά, πού μὲ τὴν ἀνοιξὴ ἔδγαλε τρυφερά, καινούργια φύλλα.

Τότε ἡ ἀρρώστεια τοῦ ἔγινε γλυκειά, ἡ κάμαρά του ἀγαπημένη. Καρτεροῦσε τὴν ὥρα πού θάρθουε πάλι οἱ δυὸ γυναῖκες νὰ καθήσουν στὴ μικρὴ αὐλή, κ' ἡ ἀπαντοχὴ τούτη, ἡ σπαρμένη ἀνυπομονησίες, χτυποκάρδια, ἔδινε γι' αὐτὸν νόημα καὶ γεύση σ' δλάκερη τὴν ἡμέρα, σ' δλάκερη τὴ νύχτα. Τρόμαζε μήπως ὁ Κοκκινότριχης ἔρθει καὶ τὸν χασομερήσῃ: σὲ ὥρα ἀκατάλληλη, μήπως τὸν προφτάσῃ σκυμμένον στὸ παραθύρι. Ἄρχισε ν' ἀμπάρωνει τὴν πόρτα, νὰ γίνεταί πονηρός, νευρικός. Τὸ μάτι τοῦ μενεστρέλου, τὸ κορτερά ἔμπειρο, τὸν ἐνοχλοῦσε. Βάλθηγε νὰ ὑποκρίνεται καὶ πάσχιζε νὰ ξεγελάει τὸ σύντροφό του, τὸν ἴσαμε χτῆς πολῦτιμο.

Κάθε δειλινό, ταχτικά, στὸ στενάχωρο περιβολάκι, θ' ἀκουγόταν ἡ μαγικὴ φωνή. Συνεπαρμένος ξαφνικά, μὲ πιασμένη τὴν ἀνάσα, θὰ χυμοῦσε νὰ κρεμαστεῖ στὸ παραθύρι του. Μὲ τὸ λαϊμὸ τενωμένο, μὲ κίνδυνο νὰ γκρεμισεῖ στὸ βράαθρο, ἔσκυβε, ἀγωνιζότανε νὰ ἴδῃ κάτι, μιὰν ἄκρη ἀπὸ φόρεμα. Εἶχε τὴ συνηθισμένη της θέση ἢ φωνὴ καὶ δὲν τὴν ἄλλαζε· κάποιο σανιδένιο πάγκο ἴσως στὴ ρίζα τῆς ροδιάς. Ἄλλοτε πάλι, κάποιες φορές, πειθανάγκασε τὸν ἑαυτὸ του σ' ἓνα τραχύ, γλυκὸ μαρτύριο. Μὲ τὴ ράχη στὸν τοῖχο του, τὰ μάτια σφαλιστά, δίπλα στὸ παραθύρι, στεκότανε ν' ἀκούει ἔτσι, στὰ τυφλά, δίχως νὰ σκύβει ἔξω. Ἡ φωνὴ εἶτανε τότε σὰ μακρυνὴ μουσική, πού ὁ ἀέρας τὴ σκορπάει, κ' ἡ δίχως λόγια μελωδία της σοῦ ξυπνοῦσε ὀράματα, παράτολμες ὀπτασίες. Ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ἔτσι βρῖσκει ἠδὸν ἢ αἱματηρὴ νὰ βασιανίζει τὸν ἑαυτὸ της. Πολλὲς φορές ἀναρωτιότανε μονάχος του ἴσαμε πότε θὰ μπορεῖ νὰ μένει σὲ τοῦτο τὸ κάστρο καὶ ἂν δὲ θάρθει τὸ πλή-

ρωμα του χρόνου ν' αλλάξει ρότα ή τύχη του. Δεν ήξερε γιατί τον λησμόνησαν και πώς θάφτηκε ή υπόθεση της γραφής του Σγουρομάλλη. Του χάρισαν άραγε τή ζωή ή μονάχα που αναδάλανε; Και γιατί; "Αν δοκίμαζε νά ξεκόψει μονάχος του, θά τον άφηναν ή όχι; Μήπως είναι κατάδικος που καρτερεί, δίχως νά τó ξέρει, τή μέρα του μαύρου λυτρωμοσ; "Η εικόνα της κρεμάλας με τó κουράρι του Σιέργιου θαμπόφειγε στο νοσ του, και μαζί ή άλλοτινή άπορία: τήν καταδίκη εκείνη, ποιός τήν άποφάσισε; "Αναθυμάται στο σύδεντρο τó γαντοφορεμένο χερράκι που κρατάει τά ρέτενα του "Αστρίτη. Αυτό;

"Η βάγια ήρθε άλλη μιá φορά νά τον ιδει τί κάνει. "Ο ζήλος της τώρα ειτανε πολú μετριασμένος, από τότε που έμαθε πως ó άρρωστος πήρε τó καλλίτερο. Μπήκε με πόζα βασιλικιά, έχοντας τó κατόπι της μιá γυναίκα της άκολουθίας, και στάθηκε μόνο λίγες στιγμές. Αυτός, τήν κοίταζε θαμπωμένος, πράμα που πολú τήν κολάκεψε. Δεν ήξερε πως τά μάτια του ψαχούλευαν με θαυμασμό τó ανθρώπινο πλάσμα που κάθεται κάθε βράδυ στο περιβολάκι κ' έχει τó χάρισμα νά μιλάει με τή σγουρή ροδιά. Καθώς πήγαινε νά βγει, αυτός χύμηξε κοντά της και τή σταμάτησε:

— Κυρά, πές μου: ει ν' αλήθεια πως εισαι Ρωμιá; "Ετσι μοσ ειπαν.

— Ρωμιá ειμαι, τουσ αποκρίθηκε άπορημένη.

Τήν κοίταζε ακόμα πιό έντονα, κάτι πήγε νά πει, όμως δέν έδγαλε άχνα. "Υστερα από λίγες στιγμές άπαντοχής μάταιης, ή βάγια βγήκε από τήν κάμαρα σαστισμένη.

— Τó δόλιο τ' άγόρι, ειπε στη γυναίκα της άκολουθίας καθώς περνούσανε τó χαγιάτι, δέ φαίνεται νάμεινε δλότελα άπειραγο. "Η κακιά του ή άρρώστεια τó σημάδεψε στο μυαλό. "Εχει τά συλλοϊκά του ζαβωμένα.

Κατέθηκε ίσια στο περιβολάκι κ' έδωσε τά νέα στην πριγκηπέσσα: "Ο Ρωμιός μαντατοφόρος ειχε πάρει πιá τó καλλίτερο, όρθοπόδιε.

— Ποιός μαντατοφόρος; ρώτησε άδιάφορα ή "Ιζαμπώ.

— Καλή μου, ό άγυρος εκείνός που μ' ειχες στείλει έδω και μέρες νά τον κοιτάζω!

— "Α, εκανε μ' άπάθεια ή πριγκηπέσσα και δέν έδωσε πιá προσοχή.

"Η βάγια κάθησε στη θέση της πειραγμένη, έπιασε πάλι τή ρόκα και δέν ξανάνοιξε τó στόμα της όλο τó δειλινό, για νά δείξει τή δυσάρεσκειά της που τήν ειχανε ξεκουνήσει άδικα.

Δυσ μέρες άργότερα, ή κυρά της "Ακοβας, σάν άπαυδομένη από τήν άγωνα παραμονή της στο κάστρο της Καλαμάτας, ανάγγειλε πως θά έφευγε. Ειχε πιá κοροφολογήσει όλες τις χαρές που μπορούσε νά της προσφέρει ή έδω ζωή. Μπορεί και νά βαρέθηκε τήν ευσχημη αντίκμαρα που τής εκανε ή άδερφή της.

— Και τότε φεύγει; ρώτησε άδιάφορα ή "Ιζαμπώ.

— Μεθαύριο πρωτ, κυρία, τήν πληροφόρησε ό μεσοίρ Κολινέτος.

Κάλεσε τή βάγια και της έδωσε οδηγίες για τά δώρα που έπρεπε νά χαρίσουν στη βαρωνέσσα. Νά φορτώσουν πέντε μουλάρια σύκα ξερά της τελευταίας σοδειάς, φουντούκια, μύγδαλα, σταφίδα. Νά βάλουνε

καινούργια πανωσκέπια στη σέλλα της, ύφασμένα από τις γυναίκες του κάστρου. Κ' ένα μικρό βαγένι ροδόσταμο να της βάλουν μαζί, να ρίχνει στις λιχουδιές που τόσο της άρεσουν και να φτιάχνει μύρο για τον κόρφο της.

Καθώς ή βάγια πήγαινε να βγει, ο τσαμπρελιάνος, που από ώρα δίσταζε, πήρε την απόφαση.

— Κυρία, αύριο βράδυ, στη μεγάλη σάλλα θα συναχτεί ή κούρτη για τον αποχαιρετισμό...

— Δοιπόν;

— Θα είναι μια δλότελα σπάνια βεγγέρα...

— Έμπρός, μεσίρ Κολινέτο! περιμένω.

— Η βαρωνέσσα έχει συμπάθεια, τ'ό ξέρει ή χάρη σας, στους μενεστρέλους.

— Κ' έτσι έχει συμπάθεια;

— Αν θάθελε ή χάρη σας να δώσει την άδεια σ'έκεينو τ'ό μενεστρέλο που τόσον καιρό τώρα βρίσκεται στο κάστρο και καρτερεί...

Η Ίζαμπώ σκέφτηκε για μια στιγμή κ' ύστερα, σηκώνοντας τούς ώμους της:

— Άς γίνει κι αυτό, είπε.

Ο Κολινέτος βγήκε εξαλαφρωμένος, με τή μικρή του τή χορευτική περπατησιά.

— Έτσι μπράβο, καλή μου! έκανε διαχυτικά κ' ή βάγια, να σ'ας βλέπω τις δυο άγαπημένες, καθώς τόν καιρό που ήσασαν μικρές.

Όμως ή Ίζαμπώ έκανε μια χειρονομία ανυπόμονη κ' ή βάγια άπομεινε με τή μιλιά στο στόμα. Πειραγμένη πάλι, στήνοντας τ'ό κεφάλι όρθιο μ' άξιοπρέπεια, έφυγε από τ'ό περιβολάκι.

Η Ίζαμπώ γύρισε τ'ά μάτια της γύρω, κοίταξε μηχανικά τ'ό άναιμικό κηπάκι της που πάσχιζε να προφασιστεί μιάν άνοιξιάντικη προθυμία, τ'ά φτωχικά του τ'ά χορτάρια, τούς ψηλούς τοίχους που τ'ό έφραζαν όλουθε. Άριστερά, ένας μικρός φράχτης έδινε μια ψευδαίσθηση άληθινού ύπαίθρου. Πίσω όμως, πιδ πέρα, όρθωνότανε πάλι τ'ό κοκκινωπό τειχι κ' έφραζε τή θέα τ'ό κόσμου ίσαμε ψηλά στόν ούρανό. Έτσι είτανε κ' ζωή της.

Χαμήλωσε πάλι τ'ό κεφάλι της, λυγίζοντας τόν ώραιο άσπρο λαιμό της, και κοίταξε τ'ά χέρια της. Όμορφα, μικρά, κι άνεργα χέρια. Άφημένα πάνω στήν ποδιά, μοιάζανε σ'ά δυο άσπρα περιστέρια που κλάρωσαν με τ'ό βράδυ, άπλοϊκά. Τί καρτερουν άδιάκοπα;

Ξάφνου τρομάζει, τινάζεται. Άριστερά, δίπλα της, είχε άκούσει τριξίμο άσυνήθιστο. Προτού προλάβει να κοιτάξει, είχε νιώσει κιόλας πώς κάποιος πήδηξε τ'ό φράχτη και μπήκε στο περιβολάκι της. Γύρισε, τόν είδε. Στεκόταν όρθός, πατώντας στο παχύ χορτάρι, κ' ή όψη του είταν άπίστευτα γλωμηή.

— Ποιός είναι! ρωτάει ξαφνιασμένη, νιώθοντας πώς δέν πρέπει να τόν αναγνωρίσει.

Τήν κοίταζε με μάτια μεγάλα, έκστατικά, και δέν άποκρίθηκε άμέσως, λές και τ'ό άποροφούσε δλάκερο τ'ό νου ή θωριά της. Κοιτάχτηκαν έτσι άμίλητοι κ' οι δυο τους για λίγο.

— Κυρά μου! ξεσπάζει ξαφνικά τὸ παιδάριο καὶ χυμώντας πέφτει μπροστὰ στὰ πόδια τῆς ὄχι γιὰ νὰ γονατίσει, μὰ σὰ νὰ μὴ τὸν κρατούσανε πιά τὰ δικά του. Κυρά μου, μὴ θυμώσεις! Ἄλλο δὲ βαστούσα πιά. Σκότωσέ με ἢ διώξε με, ἐγὼ εἶμαι ἀνήμπορος ν' ἀποφασίσω.

Εἶταν συντριμμένος, ἀγνώριστος, μὲ τὰ μαλλιά του ἀνάστατα, βαθουλωμένα τὰ μάτια, τὰ μάγουλα χωνεμένα. Χλωμάδα νεκρική εἶταν χυμένη στὸ πρόσωπὸ του. Ἐκεῖνη ἔστησε τὸ πανωκόρμι τῆς καὶ ξανάβρε τὴν αὐτοκυριαρχία τῆς.

— Δὲ σὲ ξέρω, ἔκανε ψυχρά, ὅμως ἔνωσε ψεύτικη τὴ φωνή τῆς καὶ τὴν ἔζωσε μεμιάς ὁ πανικός πὼς προδόθηκε.

— Εἶμαι ὁ μαντατοφόρος τοῦ Σγουρομάλλη, αὐτὸς ποὺ τὸν καταδίκασαν οἱ δικοί σου σὲ θάνατο, κυρά μου.

Σαστισμένα τὸν κοίταξαν μιὰ στιγμή τὰ μάτια τῆς. Ἀλήθεια, τόση ἀφέλεια εἶταν ποτὲ δυνατή; Κάτι σὰ χαμόγελο χάραξε μέσα τῆς, ποὺ μπόρεσε εὐκολὰ νὰ τὸ κρύψει.

— Ναί, σὰ νὰ θυμοῦμαι, ἔκανε μὲ κατεργαριά.

— Ἀλήθεια; ὦ! σ' εὐχαριστῶ, κυρά μου.

Κι ἀπλώνοντας, πῆρε τὸ φόρεμά τῆς ἄκρη-ἄκρη, τὸ φίλησε.

— Καὶ τί ζητᾷς ἀπὸ μένα τώρα;

— Νὰ λυπηθεῖς τὸ μαρτύριό μου. Νὰ μὲ σκοτώσεις ἢ νὰ μὲ διώξεις! Φοβήθηκε ξάφνου πὼς δὲ θὰ μπορούσε νὰ κρατήσει; ἄλλο τὸ χαμόγελό τῆς. Ἡ παιδιάστικα ἔμμονη ἰδέα τοῦ φαίδρυνε τὴν ψυχὴ τῆς.

— Μὰ γιατί; Τὴ βιολογία τῆς ζωῆ σου;

— Ναί, ἔκανε κείνος παράφορα. Δὲν εἶναι πιά τούτη ζωή!

Ξάφνου, μιὰ σκέψη σκοτεινὴ πέρασε ἀπὸ τὰ μάτια τῆς. Τὸν κοίταξε καλὰ καὶ σήκωσε τὸ κορμί τῆς.

— Καταλαβαίνω. Σὲ δέρνει ὁ φόβος τί θ' ἀπογίνει μὲ σένα. Φοβάσαι τὸ θάνατο...

— Ὅχι! φώναξε κείνος καὶ πετάχτηκε ὀρθίος. Ποῖς σοῦ εἶπε τέτοιο πράγμα γιὰ μένα; Νᾶρθει ἐδῶ μπροστὰ μου νὰ τὸ πεῖ!

Τώρα δὲ μπόρεσε νὰ κρύψει πιά τὸ χαμόγελό τῆς. Εἶταν τόσο νόστιμη ἢ νεανική του καύχηση...

— Καλὰ, καλὰ, τοῦ λέει πρᾶυντικά, ὅμως παραξενεύομαι...

— Γιατί δὲν ξέρεις. Γι' αὐτό! Κυρά μου, ἔχω πόνου καρδιάς ἀγιάτρευτο γιὰ σένα.

Ἀπόμεινε ἀλαλη. Ὅχι, μὰ τὴν ψυχὴ τοῦ μεγάλου πατέρα τῆς τοῦ Βιλλαρδουίνου, αὐτὸ δὲν τὸ περίμενε! Ἔτσι ξαφνικά, κ' ἔτσι ἀπλὰ νὰ τῆς τὸ πεῖ! Ἀπίστευτο. Κι ἂν τῆς ξομολογίότανε γι' ἄλλην ἀκόμα γυναῖκα, πάλι περισσότερο δισταγμὸ θάδειχνε. Ἀναστάτωση βαθεῖα τῆς τάραξε κάθε ψυχραιμία. Νὰ θυμώσει; νὰ γελάσει; νὰ πειραχτεῖ; Τί ἔπρεπε νὰ κάνει; Ὅχι, ὄχι, αὐτὸ δὲν τὸ περίμενε.

— Εἶσαι τρελλός, τοῦ λέει ξέπνοη.

— Ναί, τὸ ξέρω! εἶμαι. Καὶ γιὰ σένα. Θαρεῖς δὲν τὸ στοχάζομαι ἐγὼ; Νύχτες δλάκερες βασανίζω τὸ δόλιο μου τὸ μυαλό. Τί θές, συφοριασμένη, λέω, τί γυρεύεις; Νὰ σταματήσει τὸ φεγγάρι τὸ δρόμο του καὶ νὰ γυρίσει πίσω; Δὲ γίνεται, δὲν εἶναι τῆς Φύσης! Νὰ πέσει ἕνα ἀστέρι τ' οὐρανοῦ στὴν ἀπαλάμη σου; Αὐτὰ δὲ γίνονται. Ὅχι. Ψέματα,

κυρά μου; "Όμως έλα πού δέ μπορώ νά κάνω άλλιώς; Δικό μου είναι τό φταίξιμο;

Τόν άκουγε και κάτι άκράτητο, νευρικό, σπαρταρούσε μέσα στά σωθικά της, δέν ήξερε κ' ή ίδια: γέλιο ή κλάμα; Φουρτούνιαζε ή καρδιά της, φούσκωνε νά σπάσει τά δεσμά του στήθους. "Άλλοτε ποτέ δέν τής είχε τύχει τέτοιο πράμα. Τρόμαξε πολύ.

— Πάψε, πάψε, μουρμούρισε και σύγκαιρα έρριξε μιάν άνήσυχη ματιά στόν πόρτα.

— Νά πάψω; μπάς και σέ πρόσβαλα; "Όχι, άν σέ πρόσβαλα νά μου τό πεις. Ξέρω κ' έγώ!... έσεις οί άρχόντοι τής Φραγκιάς, έχετε άλλες ιδέες. Καταφρονάτε τό λαό, τόν βρίζετε βιλάνο. "Αν είναι έτσι τό πράμα, μάθε κυρά πώς βιλάνος δέν είμαι. Είμαι Σγουρός γνήσιος, και μέ τ' όνομα. Δές έδω!

Και γι' άλλη μιá φορά στή ζωή του, ξεσκέπασε έπιδειχτικά τόν "Αη-Θόδωρο πού είχε κεντημένο στο σωκάρδι του.

— "Όχι, όχι... δέ σέ καταφρονώ, τοῦ λέει τώρα εκείνη αδύναμα, κυριεμένη από βαθύτατη τρεμούλα, και τά μάτια της κοιτάζουν άλλου. Δέ σέ καταφρονώ... .

— "Ω, τόξερα πώς έσύ είσαι άλλιώτικη! φώναξε τό παιδάριο έξαλλο και γονάτισε νά τής άγκαλιάσει τά πόδια. "Όμως ξαφνικά ή τρεμούλα της πέρσεψε, τά μάτια της θόλωσαν, και τό παγωμένο χέρι της τόν έσπρωξε μακριά.

— Φύγε, φύγε! έκανε παραλογοισμένη, μ' άπόγνωση.

— Μέ διώχνεις. Νά πάω πού; Είσαι ή άνάσα μου κι ό ήλιος μου. Νά πάω κούρι; στείλε με κάλλιο για κρεμάλα. "Έτσι όλα παίρνουν τέλος και κρίμα δέ θάχεις άφου έγώ σου τό ζητώ. Είχα άγάπη στή ζωή, έπλαθα δνεира νά έξουσιάσω. "Όλα μου τά πήρες, μ' άφησες έρημο. Τί είμαι τώρα; "Ένα τίποτα. Κείτομαι άρρωστος μέσα στο κάστρο σου, σιχαμερός σακάτης. Θαρεις πώς τό βαστώ; "Όχι, όχι, διώξε με άν τό θές, όμως στείλε με στον τάφο.

Τό χέρι της, πού όλο και πιό αδύναμα, όλο και πιό κουρασμένα έσπρωχνε μακριά τό σχυμένο κεφάλι του, βρέθηκε με τά δάχτυλα χωμένα στα μαλλιά του, τά μαλακά, τά πλούσια και ζεστά μαλλιά του. "Έκει, για λίγη, άπολησημονήθηκε. Τά μάτια της, χαμηλωμένα, κοίταζαν τό νεανικό κεφάλι με τόν τρυφερό σβέρκο, εκεί πού ένα μικρό πλεξίδι στρούφιζε. "Έκλυση γλυκειά, εύτυχία κι όδύνη, κατέβηκαν στήν καρδιά της, τή μώρωξαν.

— Τρελλόπαιδο πού είσαι, έκανε χαμηλόφωνα, σά μέσα της, κ' ένα πικρό χαμόγελο τής χάραξε τό στόμα.

Τώρα ένιωθε τόν έαυτό της ήρεμότερο, περισσότερο συγκρατημένο.

"Έκείνος, σήκωσε τό κεφάλι του και τήν κοίταξε άπορημένος.

— "Ιδές με καλά, τοῦ είπε ή "Ιζαμπώ γλυκά, ήρεμα. "Έγώ είμαι πιά γριά.

"Έτσι τοῦ είπε.

Πατήματα άκούστηκαν πίσω από τό πορτόφυλλο, ή κλειδαριά έτριξε.

— "Έλα, πήγαινε τώρα!

Σηκώθηκε γοργός, τῆς ἔρριξε ἀκόμα μιὰ ματιά, ἀνασπάστηκε τὸ φόρεμά της καὶ πήδηξε τὸ φράχτη. Ἡ βάρια μπήκε τὴν ἴδια στιγμή.

Τόσο εἶταν. Μιὰ ἀστραπή ἀνοιξιὰτικὴ κ' ἔσβησε. Ὅμως ἐκεῖνος, φεύγοντας κλεφτὰ ὀπουθε εἶχε ἔρθει, πήρε μαζί του τὸ θάμα της. Τὰ μάτια του κρατοῦσαν τὸ θάμπωμα τῆς ἀπιαστῆς στιγμῆς κι ἀπόμειναν τενωμένα.

Εἶχε ἀκολουθήσει δρόμο περίπλοκο γιὰ νὰ κατέβει στὸ περιβολάκι. Τὰ χτίσματα τοῦ κάστρου εἶταν μεπερδεμένα κι οὔτε ἔπρεπε νὰ περάσει ἀπ' ὅπου λάχει. Πάσχισε νὰ ξαναβρεῖ τὶς ἴδιες στράτες, τὰ ἴδια περάσματα, καὶ βασιάνισε τὸ μνημονικὸ του νὰ τὰ γνωρίσει ἔτσι πὸν τὰβλεπε τώρα ἀπὸ τὴν ἀνάποδη. Παραπλανήθηκε μέσα σὲ κατώγια, στοές, σκάλες. Ἐτρεξε πολλὲς φορὲς νὰ βγεῖ, καὶ πάλι γύρισε πίσω. Σὰν ἐρχότανε, μιὰ ὀρμητὴ τυφλὴ τὸν ἔσερνε καὶ δὲν εἶχε τὴν ψυχραιμία, τὴν πρόνοια, νὰ σημαδέψει τίποτα στὸ νοῦ του. Τώρα, μιὰ ζάλη ἀλλιώτικη τὸν εἶχε συνεπάρει πάλι καὶ σκουντουφλοῦσε στὴν ἀξενὴ πέτρα, στὰ σφαλίστὰ πορτόφυλλα καὶ στὶς ἀγκωνῆς δίχως νὰ πολυσυλλογιζεταὶ ἂν αὐτὸ πὸν κάνει εἶναι φρόνιμο.

Ὅστοςὸ δὲ συναντοῦσε πουθενὰ ψυχὴ. Λὲς κ' εἶταν ἀκατοίκητη τούτη ἡ μεριά τοῦ κάστρου. Χοντρὸ τειχί, τεφρό, ἀπὸ πελεκητὴ πέτρα ἴσαμε πάνω ψηλά, κ' ἡ σκεπὴ ἡ μαυρισμένη ἀπὸ καπνιές, ἀόρατη πίσω ἀπὸ τὶς ἀνάερες ἀράχνες. Σὰν κελλάρια μεγάλα, βαθειὲς γιστέρνες γιὰ τὶς σοδειές. Σκόνταψε πάνω σὲ σωροὺς κούτσουρα τῆς φωτιάς, κασσέλες βάρειές, σιδεροδεμένες, πιθάρια τοῦ λαδιοῦ, τσουβάλια. Ψαχουλεύοντας τὸν τοῖχο, βρῆκε ἓνα σανιδένιο πορτόφυλλο, σήκωσε τὴ σιδερένια ἀμπάρα, βγήκε. Ἀνέβηκε μιὰ σκάλα καὶ βρέθηκε σὲ μέρος ἀγνωστὸ του, χαγιάτι σκεπασμένο καὶ μακρὸ, πὸν ἔδλεπε ψηλοκρεμαστὰ στὴ μεγάλη αὐλή. Εἶχε βραδυάσει.

Κόιταξε κάτω. Στὴ θολούρα τοῦ ἀπόδραζου, ξεχωρίζες κάποιους ἴσκιους νὰ πηγαίνουν καὶ νᾶρχονται, τελευταῖοι σταδλίτες πὸν κουβαλᾶνε νερὸ στὰ ζῶα τοῦ στάβλου, ἓνα -δὺο γερακάρηδες χασομέρηδες, μιὰ δούλα. Ἀπὸ δῶ, ἡ αὐλὴ ἔμοιαζε ἀλλιώτικη, παραμορφωμένη στὸ σχῆμα. Τὴν ἤξερε ἴσαμε τώρα μονάχα ἀπὸ τὸ δικό του τὸ χαγιάτι. Ἐψαξε μὲ τὸ μάτι ἴσαμε νὰ τὸ βρεῖ· εἶτανε δεξιά, χαμηλότερα, μὰ τρόπος νὰ περάσεις ἀπὸ δῶ ἐκεῖ δὲ φαινότανε κανένας. Σὲ μιὰ στιγμή, δλάκερη ἡ εἰκόνα γύρισε μέσα στὸ νοῦ του, λαμπικάρησε. Ταραγμένος, εἶδε πὺς βρισκότανε στὸ λιακωτὸ τοῦ ἀρχοντικοῦ, στὰ δώματα πὸν μένουν οἱ ἱππότες.

Τότε θέλησε νὰ φύγει τὸ γρηγορότερο. Γύρισε πίσω, ἔκανε νὰ πάει ξανά τὴ σκάλα πὸν εἶχε ἀνέβει, ὅμως κάτι ἀόρατο τὸν σταμάτησε, ἓνας ἀχὸς ἀνάλαφρος πὸν εἶχε ἔρθει στ' αὐτὴ του μὲ τὴν πνοὴ τοῦ βραδυνοῦ ἀέρα. Σαστισμένος, στάθηκε μὲ τὸ πρόσωπο σηκωμένο κι ἀφουγκράστηκε. Εἶτανε μιὰ μελωδία μακρυνή, ἀργή. Πούθε ἐρχόταν :

Κοίταξε γύρω του. Δὲν καταλάβαινε. Κάτω, στὴν αὐλή, μιὰ φλόγα μεγάλη πήδηξε ξάφνου κ' ἔρριξε πορτοκαλλὶ φέγγος στοὺς τοίχους, τρεμουλιάρικο. Κάτι ἔκαιγαν. Ἄκουσε μακρυνὰ τὰ γέλια πὸν ἔκαναν οἱ σταδλίτες. Μύριζε γλυκὰ φατ' ζεστό, καπνὸς ἀπὸ ξύλα. Κ' ἡ μελωδία, ἀνάλαφρη, λιανοτρέμουλη, ξένη στὸν παλμὸ τοῦτο τῆς σπιτικῆς ζωῆς,

σά μήνυμα άκατανόητο άπό άλλον κόσμο. Σήκωσε τὰ μάτια του τὸ παιδάριο ψηλά, στὸν οὐρανὸ ποὺ βάθαινε δλοένα και σθηνόταν. Σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τ' αστέρια. Κ' εἶτανε τὸ τραγοῦδισμα λειτουργικὸ, ψαλμωδία άγνωστης θρησκείας, μελωδία δίχως λόγια, με στόμα κλειστὸ.

Τότε θυμήθηκε. Ἐκεῖ - πάνω, στὸ βουνήσιο πανδοχεῖο τῆς Μεσαρέας, μιὰ νύχτα τοῦ φθινοπώρου ποὺ πέρασε . . . Ἔτσι τὴν εἶχε ἀκούσει και τότε τὴν άγνωστη φωνή, νὰ ψέλνει πίσω άπό μιὰ πόρτα. Κ' εἶτανε τότε ἡ νύχτα πρὸς τὸ τέλος της, χάραζε ἔξω, γαλατερός, ὁ βαθὺς ὄρθρος. Στὸ νοῦ του ἀνάτειλε ἡ ἴδια καθὼς και τότε εἰκόνα, ἑνὸς ἱππότη νεαροῦ, με μαλακὰ ξανθὰ μαλλιά και σφαλιστὰ μάτια. Ποιὸς εἶναι ὁ μακρυνὸς θεὸς ποὺ ἡ ψαλμωδία τούτη τὸν ἐπικαλιέται μ' ἔτσι βαθὺ καὶ μὸ ; Θλίψη ἀτέρμονη σταλάζει στὴν ψυχή. Δὲν εἶναι μήνυμα ἐλπίδας ἀναστάσιμης, ἀπαντοχὴ μελλοῦμενης εὐδαιμονίας, ὄχι. Εἶναι θρήνος τραγοῦδιστὸς, καρτερικὸς, παράπονο ζωῆς ποὺ χάθηκε κι οὔτε πιά θ' ἀνατεῖλει.

Σύγκροσ ἀνεξήγητο ἔδραμε τὸ ρωμιόπουλο κατακόρυφα. Διπλώθηκε στὸ μαντύα του και ροβόλησε τὴ σκάλα. Μονάχα σάν ἔφτασε κάτω στὴν αὐλή, ἀνάσανε με κάποιαν ἀνακούφιση. Πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὴν κάμαρά του συλλογισμένο. Σάν ἕνας ἴσκιος νὰ εἶχε περάσει πάνω στὸ πέλαγο τῆς εὐτυχίας του και νὰ τοῦ εἶχε θολώσει τὴν ἀτόφια λάμψη.

Μπαίνοντας, ἔνιωσε πὼς κάποιος άλλος εἶταν μέσα στὴν κάμαρά του. Στάθηκε ἀνήσυχος δίχως νὰ ξέρει γιατί.

— Ποιὸς εἶν' αὐτοῦ ; ρώτησε σκυθρωπά.

— Ἐλα, ἀποκρίθηκε ἡ βραχνὴ κι ἀδιάφορη φωνὴ τοῦ Κοκκινοτρίχη.

Ἀνάσανε ξελαφρωμένος κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα. Ἡ κάμαρα εἶταν κατασκότεινη, ὅμως ὁ οὐρανὸς ἀντίκρυ, στ' ἀνοιχτὸ παράθυρο, ἔπιανε νὰ ξανοίγει. Στὸν πέτρινο παραστάτη, φέγγιζε τὸ λεῖψὸ φεγγάρι.

Κάθησε, και γιὰ κάμποση ὥρα δὲν εἶπανε λέξη οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ άλλος. Ἀπὸ πάνω, ψηλά, ἕνα τραγοῦδι μονότονο ἄρχισε, ἀπλοϊκὸς σκοπὸς και θλιβερός. Τ' ἀκουγες συχνὰ τὰ βράδρια, γιὰ ὥρες, και κάποτε σάν ξυπνοῦσες τὴ νύχτα, ἀνάμεσα στοὺς ὕπνους σου, νὰ ξαγρυπνάει. Τὸ ἔλεγε ὁ βιγλάτορας τοῦ κάστρου, ὁ κουρνιασμένος στὸ ψηλότερὸ του ὄωμα σάν ἐρημικὸ πουλί.

— Κοκκινοτρίχη, κάνει χαμηλόφωνα ὁ Σγουρός, μοῦ εἶχες πεῖ κάποτε, θυμάσαι ; πὼς ἔχει στὸ μελίγγι της ἕνα σημάδι . . .

Δὲν ἔλαβε ἀπόκριση.

— Δοιπὸν . . . τὸ εἶχες πεῖ ἀλήθεια, Κοκκινοτρίχη ;

— Ἀλήθεια.

Ἐγινε μιὰ παύση.

— Κ' εἶναι σημάδι τοῦ θανάτου αὐτό ;

— Σημάδι τοῦ θανάτου.

Σώπασαν. Τὸ τραγοῦδι ἀνέμιζε στὰ μεσοῦρανα τὸ κυματερὸ γαῖ-τάνι του δίχως ἀρχὴ και δίχως τέλος.

— Τὴν πρωτόδα ἐδῶ και δυὸ χρόνια θαρῶ, στὴν πατρίδα μου, ἕνα πρωῖνὸ ποὺ δὲν εἶχαν ἀνοίξει ἀκόμα οἱ πύλες. Ἐρχότανε πάνω

σ' αλογο άσπρο, κ' είχε μανδύα μεγάλο, πράσινο σαν τὸ νερὸ τῆς θάλασσας. Λίγοι ἀρματωμένοι τὴν ἀκολουθοῦσαν. . .

Σώπασε. Μὲ τὰ μάτια του τεντωμένα στὸ σκοτάδι, ζετύλιγε νοερὰ τὴν ἀξέχαστη σκηνή. Βαριαναστέναξε.

— Πῶς θὰ τελειώσει αὐτό;

Ἀποκάρωμα βαρὺ, ἀνεξήγητο, τοῦ ἔδενε τὰ μέλη. Ἐνιωθε πῶς βουλιάζει σὲ βάλτο δίχως τέλος κι ὅλο τὸν ρουφάει τὸ σκοτάδι, τὸ ἀσάλευτο καὶ μελανὸ νερὸ. Καὶ πάλι ξανάρθε ἡ εἰκόνα, ἐπίμονη.

— Ἡ αὐγὴ τῆς ρόδιζε τὸ μάγουλο. Ὅμως κρατοῦσε τὰ ματόφυλλά της χαμηλωμένα κ' εἶχε μιὰ ζάρα πίκρας στ' ἀκρόχειλο.

Ὁ Κοκκινότριχης καθόταν ἀσάλευτος, ἀσυγκίνητος, στὸ χοντρὸ σακμὶ του. Κοίταζε τὸ φεγγάρι ποῦ ἀνέβαινε ἀσημίζοντας τὸν οὐρανὸ.

— Ἡ γαλέρα τὴν ξεμπαρκάρησε στὸ ἔμπα τοῦ κόρφου, εἶπε.

— Ἡ γαλέρα;

— Ἡ γαλέρα τοῦ ἀμιράλη. Τὴν εἶχαν ἀρπάξει τὰ κουρσάρικα τρεῖς μέρες πρὶν, μαζὶ μὲ τοὺς καθαλάρους της, καθὼς περνοῦσε ἀπὸ τὸ γιालὸ τῆς Ἀρκαδιᾶς. Δὲν πρόλαβε νὰ φτάσει, τότε, στὴν Καλαμάτα. . .

Ἡ ἀνάσα τοῦ Σγουροῦ ἄταχτη, ἀναστατωμένη, ζύγωσε μέσα στὸ σκοτάδι. Τὸ ἰδρωμένο χέρι του χούφτιασε νευρικὰ τὸ μπράτσο τοῦ μενεστρέλου.

— Ἀλήθεια τὸ λές; Ὁ Ντελιούριος λοιπὸν. . .

— Τὴν ἄφησε στὸ ἔμπα τοῦ κόρφου, ἔξω ἀπὸ τ' Ἀνάπλι. Οὕτε κι αὐτὸς δὲν ἤξερε γιατί τὴν ἄφησε. Σὰ νὰ λύγισε, γιὰ πρώτη φορὰ, ἡ δύναμή του. Τὴν ἄφησε, κι ὅταν πιά τὸ μετάνιωσε, εἶταν ἄργά.

— Τὸ μετάνιωσε!

— Ναί, τὸ μετάνιωσε. Δυὸ χρόνια τώρα γυρίζει στὶς θάλασσες, κολασμένη ψυχὴ, ξεκόβει γιὰ τὰ πέλαγα καὶ πάλι ξαναγυρίζει. Καὶ φέρνει βόλτες ἔξω ἀπὸ τ' ἀκρογιάλια τοῦ Μοριᾶ, ἀγναντεύει τὴ στεριά μὲ τὸ γερακίσιο μάτι του, σηκώνει ἀπελπισμένος ἀγκυρα, ξανάρχεται. Αὐτὸ εἶναι πιά τὸ ριζικὸ του. Καὶ τὸ μάγουλό του σκάφτηκε, τοῦ ψάρωσε τὰ γένεια. Κ' εἶταν αὐτὸς ὁ ἀμιράλης ποῦ σκόρπισε τὸ στόλο τοῦ Φίλιππου τοῦ Τολμηροῦ.

Σώπασαν.

— Κ' οἱ ἀνθρώποι της, οἱ καθαλάρου, δὲν ἀντιστάθηκαν;

— Ἄ ναι, ἀντιστάθηκαν, ὅμως οἱ κουρσάρου εἶτανε περισσότεροι, βλέπεις, τοὺς κάνανε καλά. Ἐτρεξε τὸ αἷμα ρυάκι. Τελευταῖος ἔπεσε ἀπὸ τὸ φαρί του λαθωμένος ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί.

Ὁ ἰδρώτας πάγωσε στὸ μέτωπο τοῦ Σγουροῦ.

— Ἀχ, εἶταν κι αὐτὸς μαζὶ. . .

— Εἶταν ὁ ἀρχηγὸς τῆς συνοδίης.

— Ὄστε. . . τὴν ἀποζητάει ὁ Ντελιούριος, κάνει χαμηλόφωνα, ἄργά, τὸ παιδάριο.

— Ἀποζητιῶνται κ' οἱ δυὸ τους, ἀγουρε! γέλασε ὁ Κοκκινότριχης. Τὸν ἀπαντέχει ὀλοένα, χρόνια τώρα, ἡ Βιλλαρδουίνα.

Σύγχροο μεγάλο πέρασε τὴ ράχη τοῦ Σγουροῦ.

— Τὸν ἀπαντέχει; . . .

— Καὶ τὸν τρέμει μαζί. Ἔτσι εἶναι : τὸν ἀπαντέχει καὶ τὸν τρέμει ! Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τοῦ ἔρωτα.

Τὸ τραγοῦδι τοῦ βιγλάτορα ἀνεβαίνει, λιγνεύει, κάνει νὰ πετάξει πέρα καὶ πάλι πέφτει, σὰν πουλὶ δεμένο ἀπὸ τὸ ποδᾶρι. Ἡ νύχτα, πού γύρω ἔχει πυκνώσει, βαραίνει χλιαρὴ, κατακαθίζει ἀγάλια· ἀγάλια, πάχνη σιωπῆς.

Ἡ χοντρή παλάμη τοῦ Κοκκινότριχη κατέβηκε στὸν ὦμο τοῦ παιδάρου βαρειά καὶ γερῆ.

— Ἀνασείσου, εἶπε ὁ μενεστρέλος ἀλλάζοντας τόνο. Πορεύεσαι σὲ βάλτο καὶ σὲ ρουφάει. Σηκώσου ὀρθιος, ἔλα νὰ πᾶμε!

Ὁ Σγουρὸς σήκωσε τὸ κεφάλι του, τὸν κοίταξε μὲ μάτι ὑπνωμένο.

— Νὰ πᾶμε . . . Ποῦ ;

— Πέρα ! Οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας εἶναι μεγάλοι, δὲν ἔχουν ἄκρη, θὰ ἴδεις.

— ὦχ ! ἔκανε τὸ παιδᾶριο καὶ κρέμασε πάλι τὸ κεφάλι του.

Τὰ μάτια του εἶχανε θαμπώσει καὶ πιά δὲν ἔδλεπαν καθαρὰ.

— Μιὰ μέρα θάρθεις, τὸ ξέρω, εἶπε ὁ μενεστρέλος. Ἡ καρδιά σου θὰ φαρδύνει καὶ τότε πιά τίποτα δὲ θὰ σὲ κρατάει ἐδῶ. Ἔτσι θὰ γίνει. Γιατὶ εἶσαι γεννημένος λεύτερος ἐσύ.

Χαμογέλασε πικρὰ τὸ παιδᾶριο.

— Ναι, ἐγὼ σ' τὸ λέω, εἶπε μ' ἐπιμονὴ τραχειὰ ἢ βραχνή φωνή τοῦ Κοκκινότριχη. Ἔτσι θὰ γίνει. Θάρθεις !

ΜΙΑ ΦΡΑΓΚΙΚΗ ΒΕΓΓΕΡΑ

ΙΔΕ δνειρο εκείνη τή νύχτα ή 'Ιζαμπώ, και τ' άλλο πρωί ζυπνησε έχοντας τά χείλη της μαργαρωμένα ακόμα από τή μυστική του γλύκα. Είδε πώς βρισκόταν άκουμπισμένη σέ χαγιάτι έλάνθιστο, κισσοπλεγμένο, και γύρω, σέ τοίχους και σέ κάγκελα, σκαρφαλώνανε μαργιόλικα τ' άγιοκλήματα κ' οί γιασεμιές. Κάτω, στο περιβόλι τó νοτισμένο ακόμα από τήν πρωινή πάχνη, ένα πνιχτό βήμα άκούγεται, μαλακό σάν πάνω σέ παχειά χλόη. Σκύβει και τόν βλέπει. Είναι κείνος, έρχεται. Της χαμογελάει όρθρινά, τής άπλώνει βουβά τά χέρια του. Τότε τά μαλλιά της λύνονται, μακραίνουν κυματερά, μακραίνουν ώσπου νά φτάσουν στο χώμα.

Σκάλα δέν έχει: τó χαγιάτι για ν' άνέβει άπάνω ó ξένος. Πιάνει λοιπόν τά μαλλιά της, τά χουφτιάζει, κι αυτή φοβάται πώς θά τήν τραθήξει κάτω μέ τó βάρος του. Όμως δέν τήν τραβάει, όχι, μονάχα τήν κοιτάζει στα μάτια μέ θλίψη. Κ' εκείνη τόν κοιτάζει, μέ βαθύ καυμό. Στέκονται άλαλοι: εκεί, δίχως νά σαλεύουν. Τους ένώνει μονάχα άφρατο και θερμό ποτάμι, τά μαλλιά.

Τόσο είταν. Όστερα δέ θυμάται πιά ποδ παράδειρε, από τί σκοτεινά λαγούμια του ύπνου πέρασε για ν' άνέβει πάλι στην ήμέρα. Κ' ή μέρα είταν έξω όμορφη, ó σμαλτωμένος ουρανός άστραφτε σ' ένα ανοιχτό τετράγωνο πάνω δεξιά στο παραθύρι. Ό ήλιος φέγγιζε μέσ' από τά κίτρινα λαδόχαρτα, τά τεντωμένα στα άλλα, τά σφαλιστά. Πρώτη φορά, ύστερα από μέρες πολλές, πού ή 'Ιζαμπώ ζυπνούσε δίχως τρομάρα.

Η βάνια, μπαίνοντας, τή βρήκε νά χαμογελάει. Χνουδι: τρυφερό είχε άπλωθει στο πρόσωπο τής πριγκηπέσσας και τó γλύκαινε. Έγενεψε στην ψυχομάννα της νά πάει κοντά, τήν ανάγκησε νά καθήσει στο κρεβάτι: και τήν άγκάλιασε παράφορα μέ τά γυμνά της μπράτσα πού άχνιζαν ακόμα από τή ζέστα του ύπνου. Τó πρόσωπό της χώθηκε χαδιάρικα στο γέριχο κόρφο μέ τρεμούλα ευτυχίας μυστικής, σάν έδω και πολλά χρόνια, τότε πού είταν ακόμα παιδούλα.

—“Ωχ! βάγια, μούχουνε κάνει μάγια, παραπονήθηκε κρύβοντας τὸ πρόσωπό της... ”Ωχ! βάγια, μούχουνε κάνει μάγια... ”

— Χριστός και Παναγιά! τί λές, καρδούλα μου! ἀνησύχησε ἡ ψυχομάννα.

“Ὅμως ἐκείνη, δίχως ν’ ἀκούει τώρα, χαμένη στὸ ζωντανὸ δράμα τῆς νύχτας, ξανάλεγε μ’ ἀπελπισία γλυκειά :

—“Ωχ! βάγια, μούχουνε κάνει μάγια... ”

Κοντὰ τὸ μεσημέρι, ἡ κυρὰ τῆς “Ἀκοβας πὺ ἀποφάσισε, μιὰ και θᾶφευγε αὔριο, σὰ μικρότερη, νὰ πάει νὰ βρεῖ τὴν ἀδερφή της, παραξενεύτηκε ἀκούγοντας, ἐκεῖ πὺ ζύγωνε, ἕνα πλατὺ τραγουδιστὸ μουρμούρισμα πίσω ἀπὸ τὶς πόρτες. Στάθηκε ν’ ἀφουγκραστεῖ. Εἶταν, βέβαια, οἱ κοπέλλες τῆς πριγκηπέσσας πὺ τραγουδοῦσαν κάποιον τραγουδι τοῦ πανιοῦ. Νὰ τί ἀκουσε ἡ κυρὰ τῆς “Ἀκοβας :

*Ἡ πεντάμορφη ἡ Γιολάντα
μὲ τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό,
στὸ κουβούκλι ράβει πάντα
καὶ στενάζει μὲ καῦμό... ”*

Παραξενεύτηκε ἡ κυρὰ τῆς “Ἀκοβας. “Ἀπὸ τὴ μέρα πὺ ἤρθε, δὲν εἶχε ἀκούσει τὶς κοπέλλες τῆς ἀδερφῆς της νὰ τραγουδᾶνε. Πῶς σήμερα ;... Μὴν εἶχε λάχει τίποτα πὺ αὐτὴ δὲν τῆξερε ; Σικανταλισμένη, περίεργη, ἀνοῖξε ἀπότομα τὴν πόρτα. Οἱ ἄδρες, σκυμμένες στὴ δουλειά τους, γνέθανε τραγουδώντας — ἀλήθεια! — και κάτι σὰ χαμόγελο τοὺς ξάνοιγε τὶς θωριές τους. Ἡ πριγκηπέσσα γύρισε ἤρεμα τὸ πρόσωπό της, εἶδε τὴν ἀδερφή της και τῆς χαμογέλασε παιδικά.

— Καλὴ ἀδερφή, χαίρομαι πὺ σὲ βλέπω! “Ἐλα νὰ καθήσεις ἐδῶ σιμά.

Προσηκώθηκαν οἱ κοπέλλες και τὸ τραγουδι κόπηκε στὰ χεῖλη τους. Μέσα στὴν παράτονη τούτη σιωπὴ, ἡ Μαργαρίτα προχώρησε ἀδέξια, νιώθοντας ἀναπάντεχα ξένον ἐδῶ τὸν ἑαυτὸ της.

— Μὰ... δὲ θὰ καθήσω και πολὺ, εἶπε νὰ δικαιολογηθεῖ και κοκκίνισε σὰ νὰ εἶχε σφάλει.

—“Ὅχι, ὄχι, νὰ καθήσεις.

Τῆς ἔφεραν ἕνα θρονί, κάθησε. Τὰ μαγουλάκια της εἶχαν ἀνάψει, κ’ ἕνας ψιλὸς-ψιλὸς ἰδρώτας τῆς σμυρίδωνε τὸ φουσκωτὸ της μέτωπο.

—“Ἦρθα νὰ σ’ εὐχαριστήσω γιὰ τὰ χαρίσματά σου, καλὴ ἀδερφή, εἶπε ψάχνοντας νὰ βρεῖ τὰ λόγια της. “Ἦρθα νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀγάπη μου γιὰ τὴν καλὴ σου γνώμη.

Χαμογελοῦσε ἡ “Ἰζαμπώ. Τὰ γαλανὰ μάτια της, γυρισμένα κατὰ τὸ παραθύρι, κοίταζαν ἔξω, πάνω ἀπὸ τὴ γλάστρα μὲ τὸ βασιλικό, κατὰ τὸν ἀπριλιάτη κάμπο, τὴ μαδιὰ θάλασσα και τὸν ἀτλαζωτὸ οὐρανό.

— Τί ὄμορφος καιρός, Μαργαρίτα! εἶπε.

— Ναί, τόντι... ὄμορφος, ἔκανε σαστισμένη κ’ ἡ βαρωνέσσα.

“Ἀνακάθησε στὸ θρονί της, συγυριστικὴ, πάσχισε κάτι νὰ βρεῖ νὰ πεῖ, μὰ δὲν κατάφερε ν’ ἀνοίξει στόμα. “Ὅλα γύρω εἶταν καινούργια και ξένα. Κοίταξε τὴν ἀδερφή της κλεφτά’ ἀπόρησε. Πῶς εἶχε ἔτσι ξαννιώσει ἀναπάντεχα ἡ “Ἰζαμπώ :

— Καὶ φεύγεις αὐριο, εἶπε ἡ πριγκηπέσσα.

— Ναί, αὐριο...

— Θὰ κάνεις ἄμορφο ταξίδι!

“Ὅλα λοιπὸν τάβρισκε ἄμορφα; Τὰ λιόμαυρα ματάκια τῆς βαρωνέσσας ἄστραψαν.

— Θὰ περάσω ἀπὸ τὴν Ἀνδραβίδα. Τί θές νὰ πῶ τοῦ ἀφέντη σου;

Ἐαφνικὸ χλώμιασμα χύθηκε στὰ μάγουλα τῆς πριγκηπέσσας. Ὅμως δὲ σάλεψε, ρώτησε μόνον, μ’ ἄλλη φωνή:

— Δὲ λείπει στὴν Ἀνάπολη ὁ πρίγκηπός μου;

— Λεῖπει, μὰ θὰ γυρίσει. Μπορεῖ καὶ νᾶχει γυρίσει ὥσπου νὰ πάω.

Ἄλλιῶς πάλι, θὰ τὸν προσμένω, ἔχω κάτι δικὰ μου νὰ τοῦ πῶ, γιὰ τὰ φῆτε τοῦ Ματάγγριφου, τὰ βενέφικα τῶν καλογέρων, ξέρεις. Ἀτέλειωτες μπερδεψοδουλειές...

Ἡ Ἰζαμπὴ κοίταζε πάντα ἔξω. Τὸ βλέμμα τῆς τώρα εἶχε γίνει ἔμμοно καὶ σκληρό.

— Τίποτα νὰ μὴν τοῦ πεις, ἔκανε.

Εἶπαν ἀκόμα κάτι λίγα, ἀδιάφορα. Ὅταν ἡ βαρωνέσσα σηκώθηκε νὰ φύγει, ἡ πριγκηπέσσα εἶχε ξαναβρεῖ τὸ χρῶμα τῆς καὶ τὸ χαμόγελό τῆς. Δὲς καὶ τὰ μικρὰ σύννεφα δὲ σκαλώνανε πιά στὴν κορφή ἔπου στεκότανε τώρα. Κρατοῦσε τὸ κεφάλι ψηλά, ψηλότερα ἀπὸ πρῶτα, κ’ ἔχει - πάνω εἶταν ἀπαρασάλευτα αἰθριὸς ὁ οὐρανός.

Μονάχα, σὰν ἔμεινε πάλι μονάχη μὲ τίς κοπέλλες τῆς, κάλεσε τὴ βάγια καὶ τῆς εἶπε:

— Θὰ μηνύσεις τοῦ καντσιλιέρη μου τοῦ μεσσὶρ Λεονάρδου πὼς παίρνω γιὰ σκουταράτο στὴν ὑπηρεσία μου τὸ νέο Ρωμιὸ πού τὸν ἔγινανες τίς προάλλες. Ἀπὸ σήμερα τονε παίρνω. Καὶ ν’ ἀναλάβει εὐθύς. Τὸ βράδυ νᾶναι στὴ βεγγέρα.

Ἡ φωνή τῆς εἶταν ἤρεμη, μὰ κατηγορηματικὴ.

— Ἀπορῶ μὲ σένα, καλή μου! κόττησε νὰ πεῖ ὡστόσο ἡ βάγια.

Ὁ Ρωμιὸς δὲν εἶναι ἀρχοντόπουλο τῆς Φραγκικῆς καὶ τὸ πράμα μπορεῖ νὰ χτυπήσει ἄσκημα στοὺς ἀρχόντους.

— Βάγια, εἶπα!

— Ὅπως ὀρίζεις, κυρά μου...

Τὸ πρόσωπο τῆς Ἰζαμπῆς ξαστέρωσε, ἡ στιγμιαία σκληράδα τοῦ ἔσθησε κάνοντας τόπο πάλι στὸ ἀγνὸ χαμόγελο.

— Καὶ πὼς τονε λένε, εἶπες, τὸ μαντατοφόρο;

— Σγυροῦ, κόρη μου, Νικηφόρο Σγυροῦ. Χρωστῶ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια πὼς εἶναι κι ἀρχοντόπουλο, ἀπὸ γενιὰ πολυσέβαστη σὲ μᾶς τοὺς ντόπιους.

— Ναί, Σγυροῦ, Νικηφόρο Σγυροῦ, πρόσφερε ἡ πριγκηπέσσα ἀργοπλάθοντας μιὰ - μιὰ στὸ στόμα τίς συλλαβές.

Γύρισε στὶς ἄβρες καὶ τίς κάλεσε νὰ πιᾶσουν πάλι τὸ τραγοῦδι τους.

Ἄρχισε ἡ ἀνέμουαλη ἡ Μπουργκινιόνα πρώτη καὶ καλλίτερη:

*Ἡ πεντάμορφη ἡ Γιολάντα
μὲ τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό,
στὸ κουβοῦκι ράβει πάντα
καὶ στενάζει μὲ καῦμό!*

- Τί σιενάζεις, περιστέρα;
 Σοῦ μπερδεύτηκε ἡ κλωνιά;
 — Δές, μοῦ λέει, σὸν κάμπο, πέρα,
 τὸν ἱππότη πὸν περονᾶ!

Κ' οἱ κοπέλλες, μ' ἔνα στόμα, τὸ δίστιχο:

Δές, μοῦ λέει, σὸν κάμπο, πέρα,
 τὸν ἱππότη πὸν περονᾶ! . . .

— Γιολάντα, κάνει ἡ Ἰζαμπώ, ἔχεις ἀγαπήσει ποτέ σου, καλή μου;
 Οἱ κοπέλλες σήκωσαν τὰ κεφάλια ἕλες μαζί και κοιτάζανε ἀθελά
 τους τὴν πριγκηπέσσα. Πρώτη φορά τὴν ἀκούγανε νὰ μιλάει γιὰ ἔρωτα.
 Στὰ μάτια τους ἔφεγγε βαθεῖα ἀπορία.

— Κυρά μου, σάστισε ἡ Μπουργκινιόνα κ' ἔγιναν παπαροῦνα τὰ
 μάγουλά της . . ., ποιὸς σ' αὐτὸν τὸν κόσμο δὲν ἔχει ἀγαπήσει! . . .

Χαμογέλασε γλωμὰ ἡ πριγκηπέσσα. Τὰ μάτια της γύρισαν, καθὼς
 τὸ συνήθιζαν, στὸ παραθύρι και κοίταζαν τὴ σγουρή τούφα τοῦ βα-
 σίλικου.

— Θᾶσαι εὐτυχησμένη λοιπόν, λέει ρεμβαστικά.

— Ὄχ! εἶναι ἁμορφο βάσανο ὁ ἔρωτας, κάνει μὲ δειλὸ νάζι ἡ Γιο-
 λάντα, βάσανο γλυκότατο, κυρά μου.

Σώπασαν. Οἱ κοπέλλες εἶχαν σκύψει πάλι στὴ δουλειά τους και
 στριφογύριζαν τ' ἀδράχτια σκεφτικές. Σὲ λίγο:

— Πότε ἀγάπησες, Γιολάντα; ρωτᾶει πάλι ἡ Ἰζαμπώ.

— Μιὰ και δυὸ μονάχα, κυρά μου;

Χαχανητὸ πλήθιο ἀνάδρυσε γύρω ὀλομεμιάς και λούφαξε πάλι δια-
 κριτικά. Τὰ χεῖλη δαγκώθηκαν.

— Τότε δὲν ἀγάπησες ἀληθινά, Γιολάντα!

Ἡ Μπουργκινιόνα ἀνοιξε τὰ μάτια της διάπλατα. Αὐτὸ ποτὲ δὲν
 τῆς τὸ εἶχανε πεῖ ὡς τώρα.

— Μιὰ φορά ἀγαπάει κανένας, Γιολάντα. Ἔτσι δηλαδή λέω ἐγὼ
 μὲ τὸ νοῦ μου . . .

— Μὰ . . . ἡ κάθε φορά, κυρά μου, ἔχει τὴ χάρη της!

Καινούργια χάχανα.

— Μιὰ φορά μονάχα, εἶπε σοβαρὰ ἡ πριγκηπέσσα.

Οἱ κοπέλλες σώπασαν. Τ' ἀδράχτια πιάσανε πάλι νὰ στριφογυρί-
 ζουν μὲ περισκεψή.

— Καὶ κάποτε, εἶπε ἡ πριγκηπέσσα ἀργά, μπορεῖ και νὰ πεθάνει
 κανένας δίχως ν' ἀγαπήσει. Ναί, δίχως νὰ προφτάσει ν' ἀγαπήσει. Καὶ
 τότε παίρνει μαζί του τὸν καυμό.

Τ' ἀπομεσήμερο, ἡ βγάγια μπαίνοντας στὴν κάμαρα τῆς πριγκη-
 πέσσας τὴ βρῆκε νὰ δοκιμάζει φουστάνια. Δυὸ μεγάλες κασσέλες και
 μιὰ μουσάντρα εἶταν ἀνοιχτές, ξεχειλίζοντας μεταξωτά, ἐρμίνες, βε-
 λοῦδα σὲ μύριων εἰδῶν χρώματα, και τὸ κοντάρι δίπλα στὸ κρεββάτι λύ-
 γιζε κάτω ἀπὸ ἄλλα στοιθαγμένα πάνω του. Τρεῖς κοπέλλες, γονατιστές

δλόγυρα στήν κυρά τους, τή βόηθαγαν. Μιά τέταρτη, στεκότανε δίπλα ὀρθή, κρατώντας ἀναριγμένα στά μπράτσα της τ' ἀκόμα ἀδοκίμαστα φρουστάνια.

Ξαφνιάστηκε ἡ βάγια. Ποτέ δὲν εἶχε ἰδεῖ τὴν ψυχοκόρη της τόσο νὰ γνοιάζεται γιὰ τὴν ὁμορφιά της. Πάντα φροντιζότανε, πάντα ξεχώριζε μέσα στὴν κούρτη ἀπ' ὄλες τὶς ἀρχόντισσες, ἀγαποῦσε τὸ σπάνιο καὶ τ' ἀκριβό, μὰ καὶ σὲ τοῦτο ἀκόμα ἐβλεπε τὴ βαθύτερή της ἐκείνην ἀδιαφορία. Δὲς καὶ ντυνότανε μονάχα γιὰ τὸν τύπο· κανένα στολίδι δὲν τῆς ξεσήκωνε ποτέ, καθὼς στὶς ἄλλες τὶς κυράδες, τὸ μυαλό. Ὑφάσματα, διαμαντικά, χρυσικὰ, τὰ ἔβαζε πάνω της μὲ κάποιαν ἀδιόρατη βαριεστισιμάρα, πὺ μολοτοῦτο ἔκανε τὴν ἀρχοντιά της νὰ φαντάζει ἀκόμα πιὸ γνήσια καὶ κομψή.

Τώρα μιὰ λάμψη παιδιαστικὴ τρέμιζε στά γαλανὰ της μάτια, καὶ ἄχνη ζεστή, κρυφὴ λαχτάρα, τῆς ρόδιζε τὰ μάγουλα. Δοκίμαζε ἕνα κεντητὸ σιγοῦνι, χρυσοπράσινο, ραμμένο ἀπὸ περίφημο χρυσοράφτη Ρωμιό.

— Ἐλα, ἔλα, κάθησε αὐτοῦ, βάγια! ἔκανε ἀνυπόμονα. Βόηθησέ με νὰ διαλέξω.

— Γιὰ τορνέο στολίζεσαι, καλή μου; ἢ γιὰ γάμο!... Ἀπορῶ μὲ σένα.

— Ὅχι, ὄχι, γιὰ τὸ βράδυ στολίζομαι, γέλασε ἡ Ἰζαμπὼ καὶ τὸ γέλιο της ἀνάδρουσε μὲ δροσιὰ κοριτσιίστικη. Πρέπει νὰ τιμήσουμε τὴν ἀδερφή μας τὴ βαρωνέσσα.

Κάθησε ἡ βάγια κ' εἶπε τὴ γνώμη της. Τὴν εἶπε μὲ τόνο περισπούδαστο, κατηγορηματικὸ, γιὰτὶ ἐπαιρνε πάντα πολὺ στά σοβαρὰ τὶς ἐξουσίες πὺ τῆς ἀνέθεταν. Γρήγορα ὁμως ἤρθε σὲ διαφωνία μὲ τὴν ψυχοκόρη της, πὺ εἶχε σήμερα πολὺ δύσκολα τὰ γούστα. Πείσμωνσε λοιπὸν κ' ἡ βάγια, ἀποτραβήχτηκε στὴ γωνιά καὶ κρέμασε τ' ἀπόπληκτο μούτρο της. Μὲ κάποια χαιρεκακία ἀσύνειδη θυμήθηκε τότε νὰ πεῖ τῆς Ἰζαμπῶς, γιὰ νὰ τὴν τιμωρήσει :

— Ἀλήθεια, ὁ Ρωμιὸς ὁ μαντατοφόρος...

— Τί; κελάϊδῃσε ἡ φωνὴ τῆς πριγκηπέσσας πὺ εἰσαίξε τὴ φουστὰ της σκυμμένη.

— Δὲν τὸ θέλει τὸ ἀξίωμα πὺ τοῦδωσες.

Ἡ Ἰζαμπῶ ἔμεινε σκυμμένη. Μ' ὄλο πὺ τὸ αἷμα ἀνθίξε μὲ τὴ στάση αὐτὴ στὸ πρόσωπό της, τὰ μάγουλά της χλόμισσαν.

— Ἄ, κάνει τέλος ἀπλὰ καὶ ἀναστυλώνει ἀργὰ τὴ μέση της.

Ἡ βάγια εἶχε ξεχάσει κιόλας τὴν ἐκδίκησὴ της καὶ φανέρωνε τώρα τὴν ἀπορία της γι' αὐτὸ τὸ παράξενο :

— Δέω μὲ τὸ νοῦ μου πὺς εἶναι ὀλότελα παραλογοισμένος! Στὸ μεσοῖρ Λεονάρδο πὺ τὸν κάλεσε, ξέρεις τί εἶπε; « Ἐγὼ εἶμαι γιὰ θάνατο ἐδῶ, εἶπε, ὄχι γιὰ ὀφφίκια». Καὶ τὸ μούτρο του εἶταν σκοτεινὸ.

Ἡ Ἰζαμπῶ ἔπαιξε μὲ τὰ μακρουλά της δάχτυλα τὴν κορδέλλα πὺ κρατοῦσε γύρω στὴ μέση της τὸ κεντητὸ περσίκι. Τὴν τέντωσε ξερά, ἢ κορδέλλα κόπηκε.

— Ὅπως ἀγαπάει, εἶπε μὲ φωνὴ ἄχρωμη.

—'Ο μεσσίρ Λεονάρδος δὲν τοῦ τὸ χάρισε, αὐτὸ - δὰ ἔλειπε! Τοῦ εἶπε πὼς δὲν εἶναι δικαίωμά του . . .

—'Οχι! ξεφώνησε πνιχτὰ ἢ πριγκηπέσσα. 'Οχι, νὰ μὴ τὸν ἀναγκάσουν. Δὲ θέλω!

— Τί λές, καλὴ μου! Νὰ χαθεῖ, ὁ ἀχάριστος! . . . 'Ο,τι θέλει αὐτὸς θὰ κάνει; 'Η θέλησή σου εἶναι προσταγὴ.

—'Οχι λέω!

— Ναί, ναί, καλά. 'Ο μεσσίρ Λεονάρδος τοῦ ἔδωσε νὰ καταλάβει πὼς ὁ βιλάνος δὲ λέει ἔχι ποτὲ σὰ διατάζει ὁ ἀφέντης. Κ' ἔτσι ὁ ἀνέμυαλος θὰ ὑπηρετήσει τὴ βεγγέρα σου ἀπόψε κιόλας τὸ βράδυ.

'Η 'Ιζαμπὺ ἀπόσπρωξε τὶς κοπέλλες τῆς καὶ κάθησε στὸ θρόνι.

—'Ο μεσσίρ Λεονάρδος δὲν κατάλαβε τί τοῦ μῆνυσα, εἶπε μὲ δόντια σφιγμένα, ἢ ἐσὺ βάγια δὲν τοῦ ἐξήγησες καλά.

—'Ἐγώ; πάλι ἐγὼ ἔφταιξα! πῆρε φωτιά τὴν ἡμέραν καὶ σὴν κώθηκε.

'Η ὄψη τῆς πριγκηπέσσας ἦταν ἀσπρη καὶ κλειστή.

— Μὴ φωνάζεις, ἔκανε ἤρεμα, παγερά.

Συγκρατήθηκε ἡ βάγια, ὅμως δὲ μπόρεσε νὰ μείνει ἄλλο στὴν κάμαρα. Βγήκε ἔξω. Τῆς ἐρχότανε νὰ σκάσει ἀπὸ τὴ φούρκα τῆς· δὲν τὴν καταλάβαινε καθόλου πιά τὴν ψυχοκόρη τῆς, καθόλου!

'Οπως ὁ καντολιέρης τὴν εἶχε ἐπιβάλει τὴν πριγκηπικὴ θέληση. 'Ἐκεῖ κατὰ τὰ λυχανάματα, μαζί μὲ τοὺς ὑπηρέτες ποὺ πήγαιναν νὰ στρώσουν τὸ τραπέζι, τοὺς σκουταράτους ποὺ τοὺς ἐπιτηροῦσαν, μπῆκε γιὰ πρώτη φορὰ κι ὁ Σγουρὸς στὴ σάλλα τοῦ κάστρου.

Ἔιτανε κάμαρα μεγάλη, ψηλὴ, μὲ κάτασπρο σανιδένιο πάτωμα καὶ σκεπὴ ἀπὸ ξύλο σκοῦρο σκαλιστό. Μιὰ σειρὰ φαρδεῖα παράθυρα, στὴν πλευρὰ ποὺ ἀγγαντεύει τὴ θάλασσα, τὴ φωτιζέσανε τὴν ἡμέραν. Τὴν ἔδωκε ἀπὸ κεῖ τὸ μαβὶ οὐρανὸ νὰ σὴνηται.

Μέσα, σκιά σταχτογάλανη στοιβαζότανε στὶς γωνιές, καταχνιὰ ἀνάλαφρη διάνευε στὸν ἄερα. Ἀνάφανε τρεῖς λυγροστάτες. Στὸ κιτρινωπὸ τοὺς φῶς τρέμιναν γιὰ μιὰ στιγμὴ οἱ ἀσβεστομένοι τοῖχοι, τὸ μεγάλο σθηστὸ τζάκι, οἱ παραστάτες τῶν παραθυριῶν. Κ' εἶδες νὰ φαρδαίνει φανταστικὰ ἢ σάλλα, νὰ χάνονται τὰ σύνορά τῆς στὴ σκιά, νὰ σὴνηται τὸ ταβάνι. Καταμεσίς στὸ μάκρος τῆς, τὸ πάτωμα ἔκανε δόντι κι ἀνέβαινε μὲ τέσσερα σκαλοπάτια στὴν κρεββάτα. 'Ἐκεῖ θὰ κάθονταν οἱ μεγάλοι ἀφεντάδες. Μιὰ σειρὰ κάγκελα φίνα, τορνευτά, καὶ ψηλοὶ στύλοι δεμένοι μὲ τόξα ἀνάλαφρα ἀπὸ καλοκενημένο ξύλο, χωρίζαν τὴν ἀρχοντικὴν κρεββάτα ἀπὸ τὴ χαμηλὴ σάλλα. Πάνω ἀπὸ τὸ τζάκι, εἶτανε χιτιμένο πέτρινο, βαρὺ, τὸ οἰκόσημο τῶν Βιλαρδουίνων, στὸς τοίχους κρέμονταν πανοπλίες τοῦ παλιοῦ καιροῦ, σκουτάρια θεόρατα, λόγχες πανύψηλες, σπάθες φοβερές, κρᾶνη γιὰ τορνεὰ ἢ γιὰ μάχες. Σὲ κοιτάζαν μὲ τὰ μαῦρα κι ἀδειανά τους μάτια, σὰ σιδερένιες νεκροκεφαλές.

Τὸ τραπέζι τὸ μεγάλο, στὸ βάθος τῆς κρεββάτας, καὶ τ' ἄλλα δυὸ στὰ πλάγια τῆς, εἶχανε στρωθεῖ σὰ μπῆκαν οἱ δοῦλες. Βαδίζοντας ἀργά, μὲ φιδωτοὺς γύρω στὴ σάλλα ἐλιγμούς, σκόρπισαν στὸ πάτωμα χορτάρια ἀπὸ τὰ μικρὰ πανέρια ποὺ κρατοῦσαν στὶς ἀγκαλιές τους. Ἔιτανε μυρωδικὰ χορτάρια φρέσκα, κομμένα ἀπὸ τοὺς ὄχτους τοῦ Νέδου, με-

λισσόχορτα και λυγαριές, λίππια και λεβάντες. Τ' άσπρα γυμνά ποδάρια πλανήθηκαν ανάμεσα τους, σκόρπισαν τις τούφες μαλακά, περιστερία που περιδιαβάζουν σε λιβάδι. Ύστερα έφυγαν άθόρυβα. Και τότε άρχισαν να μπαίνουν οι ίππότες.

Τούτοι είτανε ζωηροί, πρόσχαροι, καμπόσοι έπιδειχτικά φωνακλάδες. Με τον έρχομό της άνοιξης, είχαν άψησει τα ταμπάρα, και τα κορμιά τους, τα καλογυμνασμένα, πλάθονταν χυτά κάτω από το έφαρμοστό ρούχο. Συναχτήκανε σμάρια-σμάρια, στήσανε τα ζατρίκια, στρωθήκανε στους πάγκους και στα θronιά, κ' οι άλλοι, έρθιοι, γύρω, θωρούσανε το παιχνίδι, στοιχημάτιζαν, γελούσαν, μαυλίζανε τους παίχτες ή κουβέντιαζαν άφρόντιστα. Ξεχώρισε ο Σγουρός μερικούς που του είταν από πριν γνώριμοι ή που τους έμαθε μόλις τώρα. Ο καπελάνος, άντρας ψηλός μ' άρειμάνια όψη, μούτρο τραβηγμένο και γεμάτο χαρακιές που κάλλιο θύμιζαν σπαθιές σε πρόσωπο πολεμιστή παρά τυράγιες άσκητη, έπαιζε πεισματικά με τον κοντόσταβλο τον Σωντερών και βροντούσε τις φιογούρες του άγριωπά πάνω στην καρδαλή τάβλα. Μεσόκοπος ο κοντόσταβλος, πυργωτός και χοντρός σαν έρθιο βαρέλι, κρατούσε τα γόνατά του ανοιχά, τον άριστερό γρόθο του στο μερί, το κορμί στητό, ντουβρο το σβέρο, και γελούσε πλατιά, με μάγουλα που τεζάριζαν γυαλίζοντας κόκκινα, και μ' αίματοστάλαχτα χείλη. Το γέλιο του, όρμητικό, χοχλακιστό, άναπηδούσε κάθε τόσο και πλημμύριζε τη μεγάλη σάλλα, δεσπόζοντας τις άλλες τις φωνές, σε ρουχαλητό δράκοντα.

— Η σπάθα κουρελιάζει το ράσο, ή σπάθα κουρελιάζει το ράσο! βρούχιζε για να πεισώσει τον αντίπαλό του.

Χοντρές σταλαματιές ιδρώτας άρχιζαν να παχνίζουν τη στραγγυλή κουρά του καπελάνου. Τα χωνευτά μάγουλά του βάρωνταν λίγο-λίγο πράσινα.

Όμως ο καπελάνος της Καλαμάτας, ο γασμούλος με το μυτερό γένη, στερνό άπομεινάρι: της ρωμείικης ρίζας του, ο Γκούζης, έπαιζε παρέκει παιχνίδι: πιό ήρεμο, πιό σύμφωνο με τις πολιτικές του άρχές. Το παχουλό χέρι του σήκωνε άργά, μ' άδιάφορο στοχασμό, τα πούλια της ντάμας και τ' άπόθετε σταθερά, ύστερα από ψύχραιμο ύπολογισμό, σ' άλλο τετράγωνο. Ο συμπαίχτοράς του, άγνωστος στον Σγουρό ίππότης, παρακολουθούσε το παιχνίδι: μ' όψη έπιδειχτικά νωθρή και με ματιά καρφωτή, γερακίσια.

Στη συντροφιά των νέων, ο Έγγελδέρος ντε Διντερκέρκε, ο Φλαμαντέζος, ήγεμόνευε με το δυσθεώρητο άνάστημά του και με το γόητρο του συντοπίτη του πρίγκηπα. Είχε το κεφάλι του στητό μ' έπαρση ο Διντερκέρκε, γαμπή μύτη και χείλη άχρωμα, φτενά, που χαμογελούσαν στο κενό άκατάδεχτα. Στήριζε τη γροθιά του στη μέση, κι όλοι οι συνομιλητές το ίδιο, κατά το συνήθειο που είχαν οι ίππότες οι κομποί. Ο γιός του καπελάνου, ο Βαρθολομαίος Γκούζης, άναιμικό και φθονερό παιδάριο, άνήσυχο να στεριώσει τη νόθη θέση του ανάμεσα σ' όλο τουτό το φράγκικο άρχοντολόι, τον κατασκόπευε λοξά και μαϊμούδιζε μ' όση μπορούσε άφρόντισιά τις στάσεις του, το άγέρωχο, κι άκόμα τη φωνή του.

— Λένε πως οι άλαφροσκιωτοι ίππότες ξέρουν τη γλώσσα των

πουλιῶν, εἶπε μιὰ στιγμή γιὰ νὰ δείξει πὼς ἔχει κι αὐτὸς γνώμη.

Μιὰ σύντομη παύση κ' εὐθὺς ἀμέσως γέλιο δυνατὸ ἀκολούθησε τὰ λόγια του. Ὁ Φλαμαντέζος στύλωσε τὸ κορμί του.

— Ἔτσι λένε τὰ μυθιστορήματα πῶν τροβαδούρων, πραγματικά, ἔκανε δίχως νὰ τὸν κοιτάξει καὶ τόνωσε τὸ κοροϊδευτικὸ του χαμόγελο.

Ὁ Βαρβολομαῖος κιτρίνισε σὰ νὰ εἶχε καταπιεῖ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα.

Ὁ καπετάνος, ποὺ κρατοῦσε πάντα καὶ παντοῦ στημένο γύρω του τ' αὐτί, ἄκουσε τὸ γέλιο, γύρισε, εἶδε, δὲ μίλησε, καὶ μὲ ἀταραξία ἱκανότατη σήκωσε ἄλλο πιόνι τῆς ντάμας.

Ὁ ἐρχομὸς τῆς βαρωνέσσας ἔμπασε καινούργιο ἀέρα στὴν ὀμήγυρη. Συνάχτηκαν γύρω τῆς οἱ σκόρπιοι νεαροὶ ἱππότες, προσηκώθηκαν οἱ μεσόκοποι παίχτες καὶ καμώθηκαν πὼς παρατᾶνε τὰ παιχνίδια. Ὅμως ἡ κυρὰ τῆς Ἄκσθας τοὺς ἐγενεφε ζωηρὰ νὰ συνεχίσουν.

— Ὅχι, ὄχι, ἔκανε μὲ τὴν τσιριχτὴ φωνούλα τῆς, ἐγὼ θὰ καθήσω ἐδῶ σὲ μιὰ γωνιά καὶ δὲ θ' ἀνησυχῆσω κανένα!

Ζάρωσε μὲ νάζι γάτας σ' ἓνα θρονί, δίπλα στὸ σθηστὸ τζάκι, καὶ πῆρε ὄψη σεμνή, ἄδολη. Τὸ μελισσολόι οἱ νεαροὶ τὴν τριγύρισε μὲ πρόθυμη ἀγωνία: « Τί εἶναι ἡ ντάμα Μαργαρίτα; εἶναι κακοδιάθετη; μπᾶς καὶ θνεϊριάστηκε ἄσκημα τῆ χτεσινῆ νύχτα; » Οἱ πιὸ θαρετοί, οἱ εὐνοημένοι, τόλμησαν καὶ σκανταλιάρικα παραμαντέματα: « Ἐὶ τὰξίδι τὸ αὐριανό; ἢ λύπη πὼς παρατάει ἐρημη τὴν Καλαμάτα καὶ τὸ κάστρο, ἢ τύψη γιὰ τὸν καϋμὸ ποὺ θ' ἀφήσει πίσω τῆς.» Λαχανιάζοντας, γαργαλισμένη ἢ βαρωνέσσα, διαφέντευε τὴν ἀθωότητά τῆς μὲ χαδιάρικα φούρικα. Τὰ μάγουλά τῆς εἶχανε ξανάψει καὶ τὰ ματάκια τῆς πότε σπίθιζαν ἀνήσυχια, πότε λιγώνονταν μ' ἔκλυση ξελογιαστικῆ. Τόσο πλῆθος ἀρσενικὸ γύρω τῆς δὲν τὸ μπορούσε, ὄχι, δὲν τὸ μπορούσε.

Τὸ μάτι τῆς ὠστόσο, μέσα στὸ θαμπὸ θνεϊρὸ τῆς παραζάλης, πῆρε τὸν Σγουρό. Μιὰ -δυὸ φορές πάσχισε νὰ τὸν καλοκοιτάξει ἀνάμεσα στὰ κορμιά τῶν παλατιανῶν ποὺ τῆς ἔφραζαν τὴ θέα. Δὲν πίστευε τὰ μάτια τῆς.

— Οὐφ! τί ζέστη, ἔκανε κι ἀέρισε νευρικά τὸ πρόσωπό τῆς μὲ τὸ χέρι τῆς, γνέφοντας σύγκαιρα νὰ ξεσφίξουν τὸν κλοιὸ γύρω. Παραμέρισαν οἱ ἱππότες. Καὶ τότε ἡ ματιὰ τῆς πήδηξε, σαῖτεψε τὸ ἄδειο διάστημα τῆς σάλλας καὶ καρφώθηκε στὸ κολλητὸ στὸν τοῖχο κι ἀσάλευτο ρωμιόπουλο. Τὰ χεῖλη τῆς μισανοίχτηκαν σαστισμένα.

Τὴν ἴδια στιγμή, τὰ δυὸ βαρεῖα πορτόφυλλα διαπλωτήθηκαν, ὁ καντσιλιέρης παρουσιάστηκε καὶ σηκώθηκαν οἱ καθισμένοι. Μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ διαδρόμου, λαμπάδισαν κόκκινες οἱ δάδες. Εἶταν τέσσεροι οἱ δαδοῦχοι ποὺ ἔρχονταν κρατώντας ψηλὰ τὴν κυματερὴ φλόγα. Ἔσθησε κάθε ψίθυρος στὴ σάλλα. Καὶ μέσα στὴν πλατεῖα σιωπῆ, ἀνάμεσα στοὺς δαδοῦχους ποὺ εἶχαν σταθεῖ ζερβόδεξα στὴν πόρτα, προχώρησε μ' ἀλαφρὸ θρόϊσμα ἀπὸ μετάξι, βαδίζοντας πάνω στὰ μυρωδικὰ χορτάρια, ἢ πριγκηπέσσα Ἰζαμπώ.

Φοροῦσε μακρὸ χιτῶνα σὲ χλωμὸ χρῶμα σταχογάλανο, ἀπὸ ἱριδιστὸ μετάξι τῆς Ἐστίδας. Τὰ μακρουλά καὶ χυτὰ τῆς χέρια, εἶταν σφιγμένα στὸ φινό, τὸ σχεδὸν διάφανο λεμονί μεταξωτὸ τῆς σώρουχο,

πού πρόβαινε μέσ' ἀπὸ δυὸ φαρδεῖες σχισμές, καμωμένες στοὺς ὤμους τοῦ χιτώνα. Ἡ βελουδένια τῆς κάπα, μακρυά, βαθυγάλανη, εἶχε ἀφράτο γιὰ ἀπὸ ἐρμίνα χιονάτη, χαδιάρικο κάλυκα γιὰ τὸ φιλντισένιο λαιμό. Κρατοῦσε μὲ τ' ἀριστερὸ τῆς χέρι τὴν κορδελλιέρα πού ἔδενε πίσω ἀπὸ τοὺς ὤμους τῆ βαρειὰ κάπα. Πάνω στ' ἀριστερὸ τῆς μερὶ κυμάτιζε μὲ τὴν πτύχωση τοῦ χιτώνα, κεντητό, χρυσόμαυρο, τὸ οἰκόσημό τῆς.

Προχώρησε ἴσια στὴν κρεβάτα, ἀκολουθημένη ἀπὸ μακρυὰ θεωρία κυράδες, ἀνέβηκε τὰ σκαλοπάτια καὶ κάθησε στὸ θρόνι τὸ ψηλότερο, μπροστὰ στὸ τζάκι. Ἀνάλαφρο, ἀπελπισμένο σχεδὸν χαμόγελο χάραζε στὰ χεῖλη τῆς. Τὸ κεφάλι τῆς, τὸ σφιγμένο ὀλέγυρα ἀπὸ τὴν ἀσπρη ἐφαρμοστὴ κουκούλα, τὸ κρατοῦσε στήτῳ, δίχως ἐπαρση. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴ χαμηλὴ ὀχτάγωνη κορόνα τῆς, τὴ μαλαματένια, μέσ' ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς κουκούλας πού ἀγκάλιαζε καὶ τὸ μικρὸ πηγγοῦνι σφιχτά, τὸ πρόσωπό τῆς ξεκοβόταν καθαρὸ, ἤρεμο, μακρυνό.

Γιὰ λίγες στιγμές, τίς πρώτες, οἱ ἀρχοντες ἔμειναν βουβοί, σὰ μαγεμένοι. Ποτὲ δὲ θυμόνταν νὰ ἔχουν ἰδεῖ τόσο ξεκούραστη, τόσο χαριτωμένη καὶ μαζί τόσο ἐπίσημη τὴν πριγκηπέσσα τους. Τὸ καθαρὸ γαλάζιο βλέμμα πού σεργιάνισε ἀργὰ πάνω τους, ὁ ὀρθὸς κορμὸς μὲ τ' ἀναπαυμένα στ' ἀκουμπιστήρια τοῦ θρονοῦ χέρια, εἶχανε γνήσια τὴ βασιλοπρέπεια. Σώπαινε κι ἀγνοχομογελοῦσε. Ὅμως μέσα στὴ μεγάλη σιωπῇ, ἀνάμεσα στοὺς ψηλοὺς λαμπαδοστάτες, κάτω ἀπὸ τὸ ἐντοιχιζόμενο ψηλὰ οἰκόσημο, ἡ κυρὰ τοῦ Μορέως ἔπαιρνε τὴν ἱερατικὴ καλλονὴ ἐνὸς εἰδώλου.

— Κυρία, λέει ὁ κοντόσταβλος λύνοντας τὴν εὐλαβικὴ σιωπῇ πρῶτος μὲ τὸ θάρρος πού τοῦ ἔδιναν τὸ ἀξίωμα κ' ἡ γενιά του. Κυρία, μὰ τὸν ἄγιο Κορνῆλιο! στέκομαι μπροστὰ στὴ χάρη σας καθὼς μπροστὰ στὸ ἄγαλμα τῆς Δέσποινάς μας. Ὁμορφότερη κυρὰ δὲν ἔχει οὔτε τὸ βασίλειο τῆς Καστίλλιας. . .

— Θλίβομαι γιὰ τὸν ξάδερφό μου τὸν πρίγκηπα πού δὲ μπορεῖ ἀπόψε νὰ σὰς χαρεῖ μὲ τὰ δικά μου τὰ μάτια, εἶπε ὁ Λιντερκέρκε προσκυνώντας.

Κοίταξε ἡ Ἰζαμπὴ τὸν Φλαμαντέζο καὶ διάβασε στ' ἄχρωμα χεῖλη του τὸ ὑπουλο χαμόγελο.

— Τὸ μάτι τοῦ ξαδέρφου μας, εἶπε μὲ τὴ χαϊδευτικὴ τῆς ἤρεμης φωνῇ, ἀξίζει ὅσο τὸ μάτι τοῦ ἀφέντη μας. Ἔτσι αὐτὸ πού βλέπει ὁ πρῶτος, τὸ κερδίζει ὁ δεύτερος.

Ὁ Λιντερκέρκε πισωπάτησε κρυφοδαγκώνοντας τὸ φτενό του χεῖλι. Κ' ἡ πριγκηπέσσα γύρισε στὴν ἀδερφή τῆς, πού καθισμένη δίπλα, χαμογελοῦσε στανικά. Τὴν εἶχαν ξεχάσει τώρα τὴ Μαργαρίτα. Οἱ νεαροὶ ἱππότες, κάνοντας ἡμικύκλιο σὲ λίγη ἀπόσταση ἀπὸ τὸ πριγκηπικὸ θρόνι, κουβέντιαζαν τώρα χαμηλόφωνα ἀναμεταξύ τους καὶ τὰ μάτια τους κρυφοκοίταζαν τὴν πριγκηπέσσα ἀτολμα. Ἐκανε ἐντύπωση ὁ ἀποψινὸς τῆς ἀσυνήτιστος στολισμός. Ἡ σκέψη πὼς σκοπὸς τῆς εἶτανε νὰ τιμῆσει τὴ βαρωνέσσα, πού αὐριο ἐφευγε, εἶχε κινήσει θαυμαστικὸ ἔπαινο.

Κ' ἐκεῖ, στὴν ἄλλην ἄκρη τῆς σάλλας, ὁ Σγουρὸς πού εἶχε σμίξει δύστροπα τὰ φρύδια του, ἔταν οἱ δαδοῦχοι πρωτοφάνηκαν, ὁ Σγουρὸς

πού είχε περάσει τὴ νύχτα τυραγνώντας τὴν ψυχὴ του μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Κοκκινότριχου, ὁ Σγουρὸς πού ἀπόρριψε μὲ πείσμα κακιομένο τὴν πριγκηπικὴ εὐνοία, ἐνιωθε τώρα ν' ἀπολιγώνεται ἡ καρδιά του καὶ σύγκαιρα ζήλεια καινούργια νὰ τὴ δαγκώνει, ὅμως τούτῃ ἀναπάντεχη: Καὺμὸς καυτερός γιὰ ὅ,τι ἀπόσπρωξε κι ἄλλοι μποροῦσαν ἴσως νὰ τὸ χαροῦνε.

Τὸν συνέφεραν ἀπὸ τὴν παραζάλῃ του τὰ βούκινα πού σημάνανε στὶς πόρτες. Εἶδε τὴν πριγκηπέσσα πού σηκώθηκε, προχώρησε λίγα βήματα, στάθηκε μπροστὰ στὸ τραπέζι. Οἱ σκουταράτοι σπρώξανε τὸ θρονὶ ἔξω τῆς κ' ἐκείνη ξανακάθησε ἔχοντας δεξιὰ τὴν ἀδερφή της. Κάθησε ἀριστερὰ ὁ κοντόσταβλος, ἀντίκρου ὁ καντισιλιέρης, ὕστερα οἱ ἄλλοι ἱππότες κ' οἱ κυράδες. Τὰ τρία τραπέζια γέμισαν μὲ πρόσχαρες συντροφιές. Κ' οἱ σκουταράτοι πάλι, μαζί μὲ τὰ παιδοπούλα, ἔφεραν γύρω, σὲ μικρὰ σκουτέλια, τὸ τριανταφυλλόνερο γιὰ νὰ πλύνουν τὰ δάχτυλά τους οἱ ἄρχοντες.

Ἄχρηστος αὐτὸς καὶ ξένος, στεκότανε μακριά, μὲ κρεμασμένα χέρια, μπροστὰ στὸν τοῖχο.

— Εἶδα τὸ γερακάρη τῆς χάρης σας σήμερα τὸ πρωὶ νὰ κρατᾷε στὸ γρόθο του γεράκι ράτσας σπάνιας, εἶπε στὴ Μαργαρίτα ὁ Σωντερὸν μὲ τὸ στόμα του μπουκουμένο σιόλας. Μά τὸν ἄγιο Οὐμβέρτο! τέτοια γεράκια δὲν τὰ βλέπουμε πιά συχνὰ στὶς μέρες μας.

— Τὸ γεράκι αὐτὸ εἶναι δῶρο, ἀποκρίθηκε κοκκινίζοντας φιλάρεσκα ἡ βαρωνέσσα, καὶ τὸ παίρνω μαζί μου φεύγοντας, σὰν τὴν καλλίτερη θύμιση ἀπὸ τοῦτο τὸ ταξίδι.

Κρυφοκοίταξε τὴν ἀδερφή της νὰ ἰδεῖ ἂν ἔχει νιώσει τὸ πείραγμα, ἡ πριγκηπέσσα ὅμως σκουπίζε τὰ δάχτυλά της ἀπὸ τὸ τριανταφυλλόνερο μὲ τὸ ἴδιο ἀπολησμονημένο χαμόγελο στὰ χεῖλη.

— Παρατήρησα τὸ φάρδος τῶν ὤμων του, συνέχισε ἀνύποπτος ὁ κοντόσταβλος, τὰ γερά του ποδάρια, τὸ στογγυλὸ κι ἀγριωπὸ του μάτι. Σὰν τὸ ζύγωσα, δὲν ἔδειξε κανένα φόβο. Βάζω στοίχημα πὼς τὸ ὄρνιο τοῦτο ἔρχεται ἴσα ἀπὸ τὴν Ἰσλανδία.

— Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ἐξήγησε ἡ βαρωνέσσα.

— Θὰ τὸλεγα! Ἀπὸ τὴν Ἰσλανδία ἢ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Τὸν παλιὸ καιρὸ τῆς μεγάλης παλληκαριᾶς, μονάχα ἐμεῖς οἱ σταυροφόροι ξέραμε νὰ φέρουμε μαζί μας, γυρίζοντας, τέτοια γεράκια.

— Θὰ παρακαλέσω τὴ χάρη σας, εἶπε ὁ Λιντερκέρκε, νὰ δεχτεῖ κι ἀπὸ μέρος μου ἓνα μικρὸ χάρισμα πού εἶναι συμπλήρωμα ἀπαραίτητο γιὰ τὸ καλὸ γεράκι: Ἐνα ζευγάρι κουδουνάκια μαλαματένια, μ' ὄλοκάθαρο σὰν κρύσταλλο κουδούνισμα. Τὰ ἔχω φέρε ἀπὸ τὸ Μιλάνο.

— Κι ἀπὸ μένα τότε ἓνα καπεροῦνι, ἄσπρο, δερμάτινο, μὲ τίς ραφές του λιθομάργαρες, εἶπε ὁ πατέρας Γκύζης. Ἐχει στὴν κορφὴ λοφίον ἀπὸ πουλὶ παραδείσιο.

Ἡ κυρὰ τῆς Ἀκοβας χτύπησε ξετρελλαμένη τ' ἄσπρα της τὰ χεράκια.

— ὦχ! θ' ἀρχίσω νὰ θλίβομαι πού φεύγω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Δὲν τὸξερα πὼς μ' ἀγαπᾶνε τόσο ἐδῶ...

Ὁ Λιντερκέρκε τὴ ρώτησε ἂν θὰ τραβοῦσε ἴσα γιὰ τὸ Ματάγριφο.

—“Όχι, όχι, έκανε ζαρώνοντας τή μυτίτσα της, τὸ Ματάγριφο εἶναι τόπος πένθιμος. Θαρῶ πάντα, σὰ βρίσκομαι ἐκεῖ· πάνω, πὼς με κυνηγάει ἡ ψυχὴ τῆς ἄμοιρης ἐκείνης Μαργαρίτας ντὲ Νεϊγύ. ”Έρχεται τίς νύχτες καὶ σκαλώνει στὶς τάπιες, κρώζοντας τσιριχτά, μὲ μορφὴ κουκουβάγιας.

Οἱ κοντινοὶ ἱππότες κρέμασαν γιὰ μιὰ στιγμή τὰ μούτρα τους γιὰ νὰ δεῖξουν πὼς συμμερίζονται τὴ δυστυχία τῆς βαρωνέσσας. Ἡ Μαργαρίτα ντὲ Νεϊγύ φαίνεται πὼς ἀπαιτοῦσε καὶ μετὰ θάνατο τὸ μερτικό της ἀπὸ τὴ βαρωνεία, ποὺ τῆς τὴν εἶχε πάρει ἄλλοτε γιὰ τὴ μικρὴ του κόρη ὁ Βιλλαρδουῖνος. Ὁ κοντόσταβλος ὁμως, ποὺ εἶταν φανατικὸς κυνηγὸς, παρασυρμένος στὸ μεταξὺ ἀπὸ τὴ συζήτηση, κουβέντιαζε μεγαλόφωνα μὲ τὸν καπελᾶν καὶ τὸν Κολινέτο γιὰ γεράκια καὶ σκυλιά. Εἶχε βγάλει μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὸ κομμάτι τοῦ ψητοῦ ἀπὸ τὸ πινάκι του κ' ἀγωνιζόντανε νὰ τὸ διαμελίσει.

— Λένε πὼς δταν γυρίσει ἀπὸ τὴν Ἀνάπολη ὁ ἀφέντης μας ὁ πρίγκηπας, εἶπε ἕνας νεαρὸς ἱππότης μὲ μαλλιά γυαλιστερά ἀπὸ τὸ σαφνόλαδο καὶ κρεατωμένη κοκκινωπὴ μύτη, θὰ προκηρύξει μεγάλο τορνέο στὴν Ἀνδραβίδα.

— Ἄμποτε! ἀναστέναξε ἡ βαρωνέσσα. Θάναι τὸ πρῶτο τορνέο ποὺ βλέπω ὕστερα ἀπὸ πέντε δλάκερα χρόνια στὸν ἄχαρο τοῦτον τόπο τοῦ Μοριᾶ.

— Ἄχαρος τόπος; μισογέλασε ὁ Λιντερκέρκε.

— Τί χρειαῖ ἔχετε σεῖς, ἄρχοντα Ἐγγελβέρτο! Ταξιδέψατε δλάκερο τὸν κόσμο καὶ χαρήκατε. Ἐμεῖς ὁμως...

— Λένε πὼς ὁ ἄρχοντας ντὲ Λιντερκέρκε εἶναι ξέχωρα δυνατὸς στὰ τορνέα, ἔκανε ὁ λαδωμένος ἱππότης μὲ γλυκερὸ χαμόγελο κόλακα.

Τὸ ἀναγνώρισαν ὅλοι. Καὶ τὸν ρώτησαν ποιὸ εἶταν τὸ καλλίτερο, κατὰ τὴν γνώμη του, τορνέο ἀπ' ὅσα γνώρισε.

— Τὸ τορνέο στὸ Βέριγκεν, ἔξω ἀπὸ τὴν Κολώνια, εἶπε ὀρθώνοντας τὸ γλυμμένο του μούτρο. Ὁ δούκας τῆς Βραβάντης κι ὁ κόντες τοῦ Λουξεμπούργκου μαλώνανε τότε γιὰ τὴν κυριαρχία πάνω στὸ δουκάτο τοῦ Λιμπούργκου. Εἶτανε ροῖνα - μητέρα τῆς Φράντσιαις ἡ Μαρία, χήρα τοῦ Φίλιππου τοῦ Τολμηροῦ. Ἔτσι, οἱ καλλίτεροι ἱππότες τοῦ ρηγάτου ἤρθανε τότε νὰ λάβουν μέρος γι' ἀγάπη της. Χίλιες πεντακόσιες λόγχες ἀπὸ τὴ Φράντσιαι, τὴ Φλάντρα, τὸ Αἰνὼ καὶ τὴ Βραβάντη παρατάχτηκαν σκαλωτὰ πίσω ἀπὸ τὸ δοῦκα.

— Τί ὁμορφα! χάζεψε ὁ Βαρθολομαῖος Γκούζης.

— Ὅμως ὁ κόντες τοῦ Λουξεμπούργκου εἶχε μαζί του μονάχα χίλιες τριακόσιες λόγχες. Λοιπὸν διακόσιοι ἱππότες τῆς Βραβάντης βρέθηκαν ἀναγκασμένοι, μὲ πόνο καρδιάς, ν' ἀποτραβηχτοῦν, γιὰ νὰ εἶναι τὰ δυὸ στρατόπεδα ἴσια.

— Κ' ἐσεῖς, ἄρχοντα Λιντερκέρκε, μείνατε; πετάχτηκε πάλι ὁ Βαρθολομαῖος.

Ὁ Φλαμαντέζος τὸν κοίταξε μὲ τὸ κρῦο μάτι του. Οἱ ἄλλοι γύρω χαμογέλασαν.

— Λοιπὸν, λοιπὸν; ρώτησε ἡ βαρωνέσσα ἄπληστα.

— Εἶταν ὁμορφη μέρα ἐκείνη, ἀληθινά, συνέχισε ὁ Φλαμαντέζος.

Ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη συγκρούστηκαν οἱ «σκάλες». Ἐτρεμε ἡ γῆ, κι ὁ ἀέρας γύρω μας ἀηδονοῦσε ἀπὸ τ' ἀτσάλια ποῦ βροντοῦσανε τὸνα μὲ τ' ἄλλο. Στὸν ἀπέραντο κάμπο, μέσα στὴν καταχνιά τοῦ κορνιαχοῦ, ἔβλεπες ἄλογα νὰ τρέχουν χωρὶς καθυλάρη, ἀστραπὲς ἀπὸ σπάθες ποῦ γυρίζανε μῦλο, πανωσκέπια πολύχρωμα καὶ χιτῶνες ὀλομέταξους καὶ παντιέρες διχαλωτὲς νὰ λαμπαδιάζουν.

Ὁ κοντόσταβλος, συνεπαρμένος, βρόντηξε κεραυνωτὰ τὴ γροθιά του στὴν τάβλα.

— Θὰ σὰς μιλήσω ὕστερα κ' ἐγὼ γιὰ τὴ σταυροφορία! βρυχήθηκε.

Ὅμως τὸν ἀνάγκασαν νὰ σωπάσει καὶ γύρισαν πάλι τὰ μάτια τους διψαλέα στὸ Φλαμαντέζο.

— Λοιπόν; λοιπόν;

Κοντοστάθηκε νὰ χαρεῖ τὴν ἐντύπωση κι ἀνάσανε μὲ τρεμουλιάρικα τὰ φτερούγια τῆς κοφτερῆς του μύτης τὸν ἀέρα ποῦ εἶχε κιόλας πυκνώσει ἀπὸ τσίχνα κι ἀνασεμιές.

— Εἶταν ἀκόμα ψηλὰ ὁ ἥλιος ποῦ πενταχόσιοι ἱππότες κείτονταν στὸν κάμπο νεκροί. Σὰν ὅμως ὁ κόντης τοῦ Λουξεμπουργκου σκοτώθηκε, καὶ τρία τοῦ ἀδέρφια σκοτώθηκαν, καὶ πλῆθος ἱππότες τους ἔπεσαν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια μας, ἡ παράταξη τοῦ Λουξεμπουργκου ὁμολόγησε πὼς εἶτανε νικημένη.

Σήκωσε τὸ μουρχοῦτι του κ' ἤπιαε κρασί.

— Ὅμορφοι καιροί! καιροὶ γι' ἄντρες γενναίους, εἶπε μὲ νοσταλγία. Ὁ δούκας τῆς Βραβάντης πῆρε τὸ Λουξεμπουργκο, ὅμως ἔδωσε τὴν κόρη του γυναίκα στὸ γιὸ τοῦ σκοτωμένου κόντε. Νὰ τί θὰ πεῖ ἱπποτισμός.

— Σὰ μυθιστόρημα! λιγώθηκε ἡ βαρωνέσσα.

— Καλλίτερα ἀπὸ μυθιστόρημα, κυρία, ἔκανε ὁ Φλαμαντέζος μὲ χαμόγελο στυφὸ. Οἱ τροβαδούροι εἶναι ἀγύρτες καὶ θρασίμια. Σκαρῶνουνε τοὺς στίχους τους πάντα μεθυσμένοι! Μονάχα ἡ τέχνη τῶν ἀρμάτων εἶναι εὐγενική.

Ὅμως ὄχι, τ' ἀγαποῦσε ἡ Μαργαρίτα τὰ μυθιστορήματα καὶ τοὺς τροβαδούρους. Δὲ σήκωνε καμμιάν ἀντίρρηση πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ἀγαποῦσε τοὺς τροβαδούρους, γιατί ξέρανε ν' ἀγαποῦν ὅσο κανένας ἄλλος, καὶ γιατί κάποιοι ἀπὸ δαύτους εἶχανε μάλιστα τὴν ἐξαίσια εὐαισθησία νὰ ἐρωτευτοῦν στὴ ζωὴ τους γυναῖκες ποῦ δὲν τίς εἶδανε ποτέ.

— Αὐτὸ εἶναι παλαβομάρα καθαρή! κάγχασε ὁ κοντόσταβλος. Μεθᾶς ποτέ ἀπὸ κρασί ποῦ δὲν πίνεις;

«Ναί, ναί. Ὁ Ζώφρ Ροντέλ λόγου χάρη, ποῦ ἀγάπησε τὴν πριγκηπέσσα τῆς Τριπολιτίδας. Κι ὁ Ραμπὼ τῆς Ὁράγγης μὲ τὴν κοντέσσα Ὑργκέλ...»

Ἕνας ἱππότης μεσόκοπος, μὲ κολλητὰ σὰ μελίγγια του λοῖδια κορακάτα, εἶπε:

— Μονάχα οἱ τροβαδούροι ποῦ εἶτανε σύγκαιρα κι ἄρχοντες εἶναι πρόσωπα ἀξία λόγου.

Ἄ ναί, αὐτούς, κι ὁ κοντόσταβλος τοὺς παραδεχόταν. Ὁ Τιμπὼ τῆς Καμπανίας νὰ ποῦμε. Ἡ ὁ καστελλάνος τοῦ Κουσύ.

— Κι ὁ Μπλοντέλ; εἶπε ἡ πριγκηπέσσα.

Πρώτη φορά μιλούσε δυνατά απόψε. Σώπασαν για μιὰ στιγμή και τὴν κοίταξαν σαστισμένοι. Ἡ πριγκηπέσσα νὰ παίρνει τὸ μέρος τῆς χαρωπῆς γνώσης! Δὲν τὸ περίμεναν.

— Ὁ τρυφερός Μπλοντέλ; λέει γλυκὰ χαμογελώντας. Τί κι ἂν δὲν εἶταν ἄρχοντας! Μ' ἀρέσει νὰ τὸν συλλογίζομαι καθὼς ἐγύριζε τὸν κόσμο μὲ τὸ λαγούτο του. Τραγουδοῦσε κάτω ἀπὸ τ' ἄγνωστα ἀστρα, μήπως ἀκούσει κάποτε νὰ τοῦ ἀποκρίνεται, πίσω ἀπὸ τὰ σίδερα μιᾶς φυλακῆς, ἢ φωνὴ τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόκαρδου, τοῦ βασιλικοῦ του ἀφέντη.

— Τὸ περιστατικὸ τοῦτο δὲν εἶναι ἱστορία ἀληθινή, εἶπε σκληρὰ μιὰ καινούργια φωνή. Εἶναι παραμῦθι!

— Ὅλοι γύρισαν στὴν ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ κ' εἶδανε τὸ λευκὸ πρόσωπο τοῦ Ἰωάννη ντὲ Τουρναί. Κρατοῦσε τὰ βλέφαρα χαμηλωμένα και στὸ ἀγνό του μέτωπο κάτι σὰν ἀδιόρατη σκιά εἶχε σταθεῖ.

— Πῶς! ἐδῶ εἴσαστε, εὐγενικέ μου Ἰωάννη, παραξευεύτηκε χαρούμενα ἡ πριγκηπέσσα Ἰζαμπώ. Καὶ τόσο μακρὰ μου!

— Ἡ χάρη σας νὰ μὲ συμπαθήσει. Ἦρθα ἀπὸ τοὺς τελευταίους, και βρήκα ἐδῶ ἀδειανὴ θέση.

Τὸν προσκάλεσε νᾶρθει κοντὰ τῆς και κάμποσοι ἱππότες προθυμοποιήθησαν νὰ προσφέρουν τὸ δικό τους τὸ θρόνι στὸ γιὸ τοῦ Γοφρέδου, τοῦ θρυλικοῦ γέροντα τῶν Καλαβρύτων. Ἀρνήθηκε ἐπιμονα ἐκείνος, δμως ἀναγκάστηκε τέλος νὰ ὑποκύψει. Ἡ παῦση ποῦ εἶχε γίνει ἄθελα στὶς κουβέντες, ἔπως πάντα σὰν παρουσιαζόταν ὁ ἄρχοντας Ἰωάννης, λύθηκε. Τὰ παιδόπουλα ἔφερναν ἀδιάκοπα γύρω στὶς τρεῖς τάβλες μεγάλες κανάτες κέδρινες, εὐωδιαστές, κερνώντας ἀράδα τὸ χιῶτικο, τὸ κυπριώτικο ἢ τὴ μαλθουαζία. Ἀνέβαινε ἡ ἔξαψη στὰ πρόσωπα, πλήθεινε σύσμιχτο τὸ κουβεντολόγι και τὰ μάτια ἔρριχναν γυαλιστερὲς ἀναλαμπές.

— Οὔτε κι ἀπόψε ἄραγε θὰ πατήσετε τὸ τάξιμό σας, καλέ μου Ἰωάννη, ρώτησε χαμογελώντας ἡ πριγκηπέσσα, γιὰ νὰ πιεῖτε στὴν ὑγειὰ τῆς ἀδερφῆς μας τῆς Μαργαρίτας ποῦ φεύγει;

— Ἡ χάρη σας ξέρει, ἀποκρίθηκε ὁ νεαρὸς ἄρχοντας μὲ μάτια χαμηλωμένα, πῶς δὲν εἶναι τάξιμο παρὰ ὄρκος βαρῦς. Τὸ κρασί εἶναι γιὰ μένα τὸ αἶμα τοῦ Κυρίου και μονάχα σὰ θεῖα μετάληψη τὸ γεύομαι.

Ἡ Μαργαρίτα ἀπόστρεψε τὸ πρόσωπό τῆς νευρικὰ κ' ἔπιασε κουβέντα μὲ τὸ διπλανό τῆς. Τὸ μάτι τῆς, ποῦ πετάρριζε γύρω πονηρά, συνάντησε πάλι τὸν Σγουρὸ ὄρθιον ἐκεῖ-κάτω, στὸ βάθος τῆς σάλλας.

— Θυμόσαστε, ἄρχοντα, ρωτᾶει δυνατὰ τὸ συνομιλητὴ τῆς, τὴν ἱστορία τοῦ αὐτοκράτορα Ροβέρτου και τῆς ἀγάπης του;

— Ὁ ἄνθρωπος ἀνοίξε τὰ μάτια του ἀπορημένος.

— Ὁ αὐτοκράτορας Ροβέρτος λοιπόν, ἀγάπησε μ' ἔρωτα μιὰ κατῶτερή του, τὴ νταμουαζέλλα ντὲ Νεβίλ. Τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους στὸ μεταξύ ἀπαιτοῦσαν νὰ παντρευτεῖ ὁ αὐτοκράτορας μὲ μιὰ Γραικὴ βασιλοπούλα, τὴν Εὐδοξία Λάσκαρη, ποῦ εἶτανε θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας. Ὁρμήγειες, παρακάλια, τίποτα δὲ φελοῦσε, τόσο ὁ ἔρωτας τυφλώνει τὸν ἄνθρωπο. Τώρα θὰ σὰς πῶ και πῶς τοῦ τρώει τὸ κεφάλι: Σὰν εἶδανε λοιπόν οἱ βαρῶνοι πῶς τίποτα δὲ γίνεται μὲ τὸ καλό,

ἀρπάζουν τὴ ντὲ Νεβίλ, τῆς κόβουε τ' αὐτιά, τὴ μύτη, ἀρπάζουν καὶ τὴ μάγνα τῆς καὶ τὴ ρίχουε στὸ Βόσπορο. . .

— Δίκαιη τιμωρία, παρατήρησε στοχαστικὰ κι ἀνόητα ὁ ἑπότης.

— Τώρα θὰ ἴδείτε! Τρομαγμένοι ὁ αὐτοκράτορας Ροβέρτος, φεύγει καὶ πάει στὴ Ρώμη. Ὁ πάπας Γρηγόριος τοῦ λέει νὰ ἡσυχάσει καὶ νὰ γυρίσει πίσω στὸ Βυζάντιο. Ὅμως ἡ Θεία Πρόνοια δὲν κατεβάζει πρόθυμα τὸ σπαθὶ τῆς παρὰ μονάχα πάνω στὸ κεφάλι τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Ὁ Ροβέρτος σταματᾷ μεσοδρομὶς στὸ κάστρο τοῦ θείου μας, τοῦ συχωρεμένου Γοφρέδου Βιλλαρδουίνου, κ' ἐκεῖ ἀφήνει τὴ στερνὴ του πνοή, χάνοντας ἀντάμα ζωὴ, ἔρωτα καὶ θρόνο.

— Πολὺ διδαχτικὴ ἱστορία, εἶπε μ' ἐμβρίθεια ὁ ἑπότης ποῦ δὲν εἶχε καταλάβει τίποτα.

— Ναί, πολὺ διδαχτικὴ! τόνισε μεγαλόφωνα κ' ἡ Μαργαρίτα.

Τὸ φαγητὸ κόντευε νὰ πάρει τέλος. Εἶχανε φέρει ξηρούς καρπούς : σῦκα, καρύδια, σταφίδες, καὶ μονάχα ὁ κοντόσταβλος κρατοῦσε ἀκόμα, ἐπίμονα, στὴν πελώρια χούφτα του, τὸ μουρχοῦτι ξέχειλο μὲ κρασί.

Ἡ Ἰωάννης ντὲ Τουρναὶ ἐγειρε ἀνάλαφρα τὸ κορμὶ του πρὸς τὴν πριγκηπέσσα καὶ ψιθύρισε δίχως σχεδὸν νὰ σαλεύει τὰ χεῖλη του :

— Ὁ βαρώνος Γοφρέδος ντ' Ὠνουὰ μᾶς στέλνει μήνυμα πὼς ὁ Ντελιούρια πόδισε στὸ Ζόγκλο.

Τὸ χαμόγελο δὲ σβήστηκε ἀπὸ τὸ στόμα τῆς πριγκηπέσσας. Τ' ὄνομα τοῦτο δὲν ξυπνοῦσε πιά κανέναν ἀντίλαλο μέσα τῆς.

— Λοιπὸν ; ρωτᾷε ἡσυχᾶ.

— Ὁ καταραμένος αὐτὸς ἔχει τὸ θράσος νὰ βγάξει κι ἀνθρώπους του στὴ στεριά νὰ πάρουν νερὸ ἢ ἄλλα χρειάζόμενα γιὰ τὶς γαλῆρες καὶ γιὰ τοὺς ναῦτες.

— Ἄν ὁ βαρώνος τὰ κρίνει αὐτὰ ἐπικίνδυνα, δὲν ἔχει παρὰ νὰ τὰ ἐμποδίσει, παρατήρησε ἡ Ἰζαμπώ.

— Ἐπικίνδυνα ! Πρόκειται γιὰ πρόκληση, γιὰ προσβολή, κυρία !

— Ἐνας λόγος παραπάνω λοιπὸν ἂν πρόκειται γιὰ προσβολή, ἀποκρίθηκε μὲ τὴ γλυκεῖά τῆς τὴ φωνὴ ἡ πριγκηπέσσα.

Ἡ ἄρχοντας Ἰωάννης ἔμεινε γιὰ λίγο ἀμίλητος, μὲ τὰ φρύδια του σφιγμένα.

— Τὴ νύχτα τούτη θὰ ξεκινήσω μὲ δέκα ἀνθρώπους μου γιὰ τὸ Ζόγκλο, εἶπε.

Ἡ ἔγινε ἀντίκρου μιὰ κίνηση, τραβήχτηκαν σκαμνιά, ὁ τσαμπρελιάδος σηκώθηκε δρθίος.

— Κυρία, λέει στὴν πριγκηπέσσα, γι' ἀγάπη τῆς βαρωνέσσας, τῆς ντάμα Μαργαρίτας, καὶ γι' ἀγάπη ἄλλης ἐδῶ τῆς συντροφιάς, δώστε τὴν ἄδεια νὰ τραγουδήσει μπροστὰ στὴ χάρη σας ὁ μενεστρέλος ποῦ προσμένει.

Ἡ Ἰζαμπώ ἔγνεψε μὲ τὸ χέρι, καταφατικὰ. Ζωηρὸ σούσουρο χαρᾶς σηκώθηκε γύρω. Τράβηξαν τὰ θρονιά, ἀλλάξαμε θέσεις ὅσοι δὲν καλόβλεπαν, ἄλλοι σηκώθηκαν δρθιοὶ γιὰ ν' ἀκουμπήσουν τὸν ἀγκῶνα τους στὸ θρονὶ τῆς κυρᾶς τους, κ' ἡ λαμπρὴ ὀμήγυρη ἀργόπηξε στὴν καινούργια τούτη στάση τῆς ρέμβῆς καὶ τῆς ἀπαντοχῆς.

Στὸν ἄδειο χῶρο τῆς σάλλας, παρουσιάστηκε προχωρώντας ἀτάρα-

χος, άργά, με τή βιέλλα του κάτω από τή μαχαλία και τὸ δοξάρι στο χέρι, ὁ Κοκκινότριχης.

Εἶχε φορέσει, γιά τὴν περίσταση τούτη, τὸ πιὸ καινούργιο και καλὸ του ρούχο: καστανὸ χιτώνιο, ἴσαμε τίς γάμπες μακρὺ, κι ἀπὸ πάνω γλωσσωτὴ μπερτα κατακόκκινη. Πάνω στὰ φλογάτα μαλλιά του μιὰ σκούφια ὁμοίχρωμη εἶταν ἀποθεμένη, πού ἡ μύτη της ἔπεφτε στὸ πλάι μαλακά. Τὴν τράδηξε μὲ σεβασμὸ γεμάτο ἀξιοπρέπεια μὲ μόλις ἔφτασε στὴ μέση τῆς σάλλας. Ἀνέβηκε τὰ σκαλοπάτια τῆς κρεβάτας μεγάλου-πρεπα, προσκύνησε τὴν πριγκηπέσσα, προσκύνησε μὲ λιγότερη κλίση δεξιά, ζερβά, και κάθησε στὸ χαμηλὸ σκαμνὶ πού τοῦ εἶχανε βάλει ἀνάμεσα στὰ τρία τραπέζια.

Εἶτανε φανερὸ πὼς εἶχε τὴ συνήθεια νὰ τραγουδάει σ' ἐπίσημες συγκεντρώσεις. Οἱ συγκρατημένοι και μαζί ἀνετοὶ τρόποι του, ἡ ἀταραξία πού ἔδειξε νὰ κουρντίσει τὴ βιέλλα του, νὰ δοκιμάσει δίχως βιάση τίς χορδές, νὰ ζυγιάσει καλὰ στὸ δεξί του τὸ δοξάρι, δείχνανε τὸν ἀνθρωπο πού, ἂν κ' ἔχει τὴ συναίσθηση πὼς κάνει ἀρχόντους νὰ τὸν περιμένουν, δὲν παραμελεῖ γιά τοῦτο και τὸ σεβασμὸ του πρὸς τὴν τέχνη του. Περίμενε λίγο, ἴσαμε πού νὰ κατακαθῆσει γύρω και τὸ στερνὸ μούρμουρο τῆς χαμηλόφωνης κουβέντας, κ' ὕστερα σηκώθηκε ὀρθιος, μὲ τὸ μεγάλο του τὸ κεφάλι στητό.

— Τί ἔχει εὐχαρίστηση ν' ἀκούσει ἡ γαληνότατη πριγκηπέσσα τῆς Ἀχαΐας; ρώτησε. Θέλει τὸ προσκύνημα τοῦ Καρλομάγνου και πὼς ὁ μεγάλος ἐκεῖνος αὐτοκράτορας ἔφερε μαζί του ἀπὸ τὴ χώρα τῶν ἀπίστων ἅγια λείψανα πού τ' ἀπίθωσε στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγ - Διονύση; Θέλει τὸ τραγοῦδι τοῦ Ζιράρ τῆς Βιέννας και πὼς ὁ γενναῖος Ρολάνδος πάλατιψε μὲ λόγχη και μὲ σπαθὶ μιὰ μέρα δλάκερη ἐνάντια στὸν ἀξιο Ὀλιβιέ, δίχως κανέναν ἀπὸ τοὺς δυὸ τους νὰ νικήσει; Θέλει τὸ τραγοῦδι τοῦ Ἀιμερί πού πήρε τὴ Ναρμπόνα; Ἡ μήπως προτιμáει ἡ χάρη της κανένα ρομάντζο ἔρωτικό, καθὼς τοῦ Τριστάνου και τῆς Ἰζόλδης, τοῦ Λανσελότου τῆς Ἐρίνης πού τὸν ἀγάπησε ἡ βασιλισσα Τζινέβρα, τοῦ κασελλάνου τοῦ Κουσύ, τῆς Φλαμένκας, τοῦ Γαλεράνου; Γιά ἔ,τι ποθεῖ ἡ χάρη της εἶμαστε πρόθυμοι, κι ἀκόμα γιά κανένα παραμῦθι πρόσχαρο, ἀπὸ κείνα πού λύνουν τὴν καρδιά στὸ γέλιο, τὸ Γυλιάμο μὲ τὸ γεράκι: νὰ ποῦμε, τοὺς Τρεῖς καμπούρηδες μενεστρέλους ἢ τὸ βιλάνο πού κέρδισε τὸν Παράδεισο. Ὅ,τι κι ἂν διαλέξει ἀπὸ τοῦτα ἡ χάρη της ἡ κυρὰ τοῦ Μορέως, δὲ θά μετανιώσει.

Ἡ Ἰζαμπὺ ἔκανε νόημα ἀδιαφορίας. Τὸ μακρόθυμο χαμόγελο δὲν εἶχε σθῆσει ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Μονάχα πού ὁ Σγουρός, ἀντίκρου της τώρα, ἂν και στὴν ἄλλην ἄκρη τῆς μεγάλης σάλλας, συλλογιζόταν ἀθελά του πὼς δὲ φάνηκε καθόλου νὰ τὸν εἶδε ἀπόψε, οὔτε γιά μιὰ στιγμή τὰ μάτια της δὲν πέρασαν ἀπὸ πάνω του, κι οὔτε καμμιά πρόφαση τοῦ δόθηκε νὰ τὴ ζυγώσει. Στεκότανε πάντα ξένος κι ἀχρηστος ἐκεῖ, σάμπως νὰ τὸν εἶχανε κουβαλήσει μονάχα γιά νὰ τὸν ταπεινώσουν.

Διάλεξε ἡ κυρὰ τῆς Ἀκοβας τὸ τραγοῦδι, κ' εἶταν ἕνα παραμῦθι πρόσχαρο κ' ἔρωτικό. Ὁ Κοκκινότριχης ξανακάθησε, πήρε τὴ στάση του μὲ σοβαρότητα μεγάλη, ἀκούμπησε τὴ βιέλλα στὸ ζερβὶ του γόνατο κ' ἔσυρε τὸ δοξάρι. Ἡ μπάσα του, θαμπὴ και κάπως τραχειὰ φωνή,

ἀνέβηκε ἀργά, κλαδύθηκε ἀδιόρατα, ἔδεσε σφιχτὰ τὸν κόμπο τῆς μελωδικῆς γητειᾶς.

Ἔϊταν ἔξω νύχτα καθαρὴ, νύχτα τοῦ Ἀπρίλη, καὶ τὸ φεγγάρι ἀνέβαινε λειψὸ στὸν οὐρανό. Γλυκομύριζαν οἱ φουντωμένοι βασιλικοὶ στῆς γλάστρες, ξέπλεκο ἀπὸ τὰ χαγιάτια κρεμόταν τὸ γιασεμί, ψυχὲς λουλουδιῶν ἀγέννητων χαμοπετοῦσαν στὸν ἄερα. Ἡ δροσάτη ἀνασεμιὰ τῆς νύχτας, ἄχνα κορμιοῦ ἀπόλουτρο, ἐκλωθε στὴ μεγάλη πόρτα πού, δριάνοιχτη, δνειρευόταν. Ἡ αὐλὴ μὲ τὴν ἄσπρη πλάκα εἶχε στοιχειώσει στὸ διάνεμα τοῦ φεγγαριοῦ. Καὶ μέσα, στὸ βάθος τῆς μακρυᾶς σάλλας, μπροστὰ στὸ πελώριο τζάκι, μιὰ πριγκηπέσσα ἀφαιρεμένη, στήριζε τὸν ἀγκῶνα τῆς στὸ θρονί, ἔγερνε στὴν παλάμη τὸ κεφάλι τῆς, καὶ μὲ τὸ μάτι θολό, ταξίδευε.

Σὰν ἀπόσωσε τὸ πρῶτο του τραγοῦδι ὁ μενεστρέλος, ἡ συντροφιά ἀπόμεινε μὲ κεντρισμένη τὴ δίψα. Διάλεξε καὶ τὸ δεύτερο ἢ κυρὰ τῆς Ἀκοβας, ὅμως τὸ τρίτο τὸ διάλεξαν μὲ κοινὴ βοή οἱ ἀρχόντοι. Ἔϊτανε μακρύτερο αὐτό, ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ βασιλιᾶ Ἄρτους τῆς Βρεττάνης καὶ τῶν ἵπποτῶν τῆς Στρογγυλῆς Τάβλας. Φέρανε στὸν Κοκκινότριχην ἓνα μεγάλο καυκὶ κρασί ροδίτικο, ἤπιε σηκώνοντάς του ψηλὰ καὶ τ' ἀπίθωσε ἄδειο δίπλα του, στὸ πάτωμα. Ἐνα παιδόπουλο ἔτρεξε νὰ τοῦ τὸ ξαναγεμίσει.

— Νὰ μᾶς πεῖς γιὰ τὸ Μεγάλο Γαλεότο! πρόσταξε ὁ κοντόσταβλος καὶ σφούγγισε μὲ τ' ἀνάστροφο τοῦ χεριοῦ του τὸ φαρδύ στόμα του.

— Καὶ γιὰ τὸν μεσιρ Γκωδαίν!

— Καὶ γιὰ τὸ Λανσελότο!

Οἱ φωνὲς φούντωναν καὶ κατάπεσαν σὰν κοπάδι περιστέρια πού κάνουν φτερό γιὰ μιὰ στιγμή καὶ πάλι ποδίζουσαν βαρεῖα στὸ χῶμα. Ὁ Κοκκινότριχης ἀνάρριξε στὸν ὦμο του τὸ ταμπάρο μὲ χειρονομία βασιλικιά, γύρισε γύρω τὸ κεφάλι, τοὺς εἶδε ἄλαλους νὰ τὸν κοιτάζουν κ' ἔσυρε τὸ δοξάρι του.

Οἱ χρωματιστὲς λαμπάδες εἶχανε μισάσει, πήξανε δάκρυα χοντρά. Βαρὺς γινόταν ὁ ἄερας, πυκνός, καταχνιὰ ζυμωμένη μ' ἀνάσες, ἄχνες ἀπὸ ψημένα κρέατα πού κλωθογύριζαν καθυστερημένες, καύτρα ἀπὸ τὰ κερῖα, κόρφους γυναικείους, χορτάρια μυριστικά πού λιγώνονται πατημένα. Τὸ δροσερὸ ρεῦμα τῆς νύχτας περιδιάβαζε στὸ κατώφλι δίχως νὰ μπαίνει μέσα. Ἐκεῖ πῆγε νὰ τὸ συναπαντήσει κι ὁ Σγυροῦς. Ἀκούμπησε στὸν παραστάτη τῆς πόρτας καὶ τ' ἀνάσανε. Ἐνὸ κεφάλι του εἶταν βαρὺ, βούιζε, τὰ γόνατά του λύνονταν σὰν ἀπὸ κόπο μεγάλο.

Ὁ θόρυβος πού ἔγινε μέσα, τὸν εἰδοποίησε πὼς τὸ τραγοῦδι εἶχε τελειώσει. Σέρνανε πάλι τὰ σκαμνιά, ἀλλάζαν στάσεις, κουβέντιαζαν ζωηρά. Γύρισε κ' εἶδε τὸν Κοκκινότριχην ὀρθιον, πού ἄδειαιζε ἄλλο καυκὶ ροδίτικο. Τ' ἀπόθεσε χάμου κ' ἔμεινε ὀρθιος, σὰ γιὰ νὰ δείξει πὼς προσμένει τὴ διάθεση τῆς πριγκηπέσσας.

Ἡ Ἰζαμπώ, γέρνοντας τὸ κεφάλι στὸν ὦμο τῆς, κουβέντιαζε μὲ τὴν ἀδερφή τῆς.

— Ἀπὸ πού εἶσαι μενεστρέλο; ρωτᾷει ὁ κοντόσταβλος.

— Ἀπὸ τὴν Ἀραγώνα, ἀρχοντά μου, ἀποκρίνεται ὁ Κοκκινότριχης κοιτάζοντας στυλὰ τὴν πριγκηπέσσα.

Δὲ σάλεψε ἡ Ἰζαμπώ, σὰ νὰ κράτησε ἕμως γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ἀνάσα της.

— Ἀραγωνέζος! Καὶ ξέρεις ἔτσι καλὰ τὴ φράγκικη τὴ γλῶσσα :

— Γεννήθηκα στὴν Κρήτη, μὲ πήγανε παιδί στὴν Ἀραγώνα, ἕμως μεγάλωσα στὴ Φράντσια. Τὸν καιρὸ πού ἤμουνα στὴ σταυροφορία . . .

— Ἐκανες στὴ σταυροφορία! φώναξε ὁ κοντόσταβλος κι ἄνοιξε τὰ χέρια του. Ἄ! μὰ τότε εἶσαι φίλος, φίλος γκαρδιακός! Ἔλα νὰ μιλήσουμε γιὰ τὰ ἁμάρτια ἐκεῖνα χρόνια τῆς παλληκαριᾶς. . .

Ἐδῶσε ἕνα καυκί γεμάτο στὸν Κοκκινότριχη, σήκωσε τὸ δικό του καὶ τὸ ἤπιε μονορούφι. Ὡς πού νὰ τὸ κατεβάσει πάλι, οἱ ἐρωτήσεις εἶχαν ἀρχίσει νὰ βρέχουν ὁμάδι. Ρωτοῦσαν τὸν Κοκκινότριχη οἱ ἀρχόντοι γιὰ τὴν Ἀραγώνα, γιὰ τὰ κάστρα της, γιὰ τοὺς ἀφεντάδες της, γιὰ τὰ παράξενά της. Ὁ κοντόσταβλος χύμηξε μέσα στὸ σωρὸ ξεφωνίζοντας πὼς αὐτὸς θέλει νὰ μιλήσει γιὰ τὴ σταυροφορία, μονάχα γιὰ τὴ σταυροφορία. Ὅμως δὲν τὸν ἄκουγαν. Τὸ κέφι τοῦ κρασιοῦ χαλάρωσε τὴν εὐλαθητικὴ διάκριση πού τοῦ χρωστοῦσαν. Στὸ σίφουνα ὡστόσο μέσα, ὁ μενεστρέλος κρατοῦσε τὴν ἀπάθειά του ἀκλόνητη. Ἀποκρινόταν σ' ὄλους, γοργὰ κ' ἐπιδέξια, στύλωνε τὸ κεφάλι του, καὶ τὸ βλέμμα του δέσποζε περήφανο, εἰρωνικό.

Τοὺς ξεσήκωσε τὰ μυαλὰ μιλώντας τους γιὰ τὰ σπαθιά τῆς Κόρδοβας, τὰ ξακουσμένα, γιὰ τὶς λεπίδες τῆς Σαραγόσσας καὶ τοῦ Τολέδου. Μαύλισε τὶς κυράδες περιγράφοντας μὲ σερπετινὴ μαστοριά τὰ μεταξωτὰ τῆς Βαλέντσιαις καὶ τῆς Ἀλμέριαις, τὰ μπαμπακερὰ τῆς Γρενάδας. Τοῦ δῶσανε κι ἄλλο καυκί μὲ ροδίτικο νὰ πιεῖ καὶ τότε τοὺς εἶπε γιὰ τὰ κορίτσια τῆς Ἀραγώνας. Ἐναμμένοι, γελώντας ἄν παλαβοί, τὸν ἄκουγαν νὰ τοὺς ἀνιστοράει γιὰ τὶς κοπέλλες πού δέονται κει - κάτω στὸν Ἅγι - Ἀντώνη καὶ κατεβάζουν τὸ εἰκόνημά του στὸ πηγάδι λέγοντας: «Θὰ μείνεις αὐτοῦ μέσα ὥσπου νὰ βροῦμε ἀρραβωνιαστικό!» Τοῦ ζήτησαν τραγούδια τῆς Ἀραγώνας νὰ τοὺς πεῖ, καὶ τοὺς τραγούδησε ἕνα πού λένε τὰ κορίτσια, πάλι τὰ κορίτσια, πὼς ὅλες τάχα οἱ ἀσχημες τοῦ κόσμου συνάχτηκαν ἕνα βράδυ νὰ ρωτήσουν τὸν Ἅγι - Ἀντώνη ἂν ἔχει ἢ πλάση ἄλλες ἁμώτερές τους. Χαχάνιζαν οἱ ἱππότες, καὶ γελοῦσε φρενιασμένη, κακαρίζοντας, ἡ κυρὰ τῆς Ἀκοβας μὲ τὸ κεφάλι της ἀναγεμμένο στὸ θρονί της. Τέτοιο γλεντοκόπι, ὄχι, κανένας δὲν τὸ περίμενε πὼς θὰ συνταράξει ἀπόψε τοὺς τοίχους τοῦ κάστρου. Χρόνια νὰ ζήσει ὁ μενεστρέλος!

Ὅμως ἡ ὥρα εἶτανε πιά προχωρημένη. Διόρθωσε τὸ μανδύα στοὺς ὤμους της ἡ Ἰζαμπώ κ' ἔπιασε μὲ τ' ἄσπρα της τὰ δάχτυλα πάνω στὸ στήθος τὴν κορδελλιέρα. Ἐτοιμαζόταν ἴσως νὰ σηκωθεῖ. Λοιπὸν ὁ Κοκκινότριχης τὸ εἶδε, ἄπλωσε τὰ χέρια του.

— Θὰ τραγουδήσω στὴ συντροφιά σας, εὐγενικοί μου ἀρχόντοι καὶ κυράδες, εἶπε, ἕνα παλιὸ τραγούδι τῆς Ἀραγώνας πού μὲ τοῦτο θὰ τελειώνουμε.

Ἐπικρότησαν μὲ θόρυβο, πήρανε πάλι τὶς θέσεις τους καὶ στάθηκαν πειθήνια νὰ περιμένουν. Ὁ Κοκκινότριχης ὡστόσο, τώρα πού τοὺς εἶχε δαμάσει, δὲ βιαζόταν. Ρούφηξε ἤσυχα τὸ κρασί πού τοῦ ἀπόμεινε

στο καυλί, κάθισε πάλι στο θρόνι του τὸ μοναχικό, στήριξε τὴ βιέλλα στο γόνατό του καὶ ζύγισε τὸ δοξάρι.

Δὲν εἶτανε τραγουδι τῆς χαρᾶς· συρτοί, ἀργοὶ προλόγισαν οἱ τόνοι τῆς βιέλλας. Ἡ φωνὴ ἀκολούθησε ἤρεμη καὶ βαρειά. Εἶτανε μιὰ μελωδία ἀπλή, σχεδὸν ἀγριωπὴ, μὲ ἀνεπαίσθητο νανούρισμα στὸ βᾶδισμά της. Κ' ἡ ἱστορία — παραμῦθι; παράδοση; — ἔλεγε γιὰ κάποιον κουρσάρο, καμάρη τῆς θάλασσας καὶ τρόμο τῶν γιαιῶν, ποῦ μιὰ μέρα, δλότελα ἀναπάντεχα, κάνοντας ρεσάλτο σὲ μακρυνὴ χώρα, ἄρπαξε ἀιχμάλωτή του μιὰ πριγκηπέσσα.

Σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο, τὴν ἄρπαγὴ, εἶτανε τὸ τραγουδι τοῦ Κοκκινότριχου, δταν ἔγινε κάτι δλότελα ἀναπάντεχο. Οἱ ἀρχόντοι, ποῦ εἶχανε κιόλας κοιταχτεῖ μιὰ - δυὸ φορὲς ἀναμεταξὺ τους σασιτισμένοι, εἶδανε τὸν Ἰωάννη ντὲ Τουρναὶ νὰ σηκώνεται, νὰ χυμάει, νὰ στέκεται μπροστὰ στὸν ξένο δλότρεμος, νεκρικὰ χλωμός, νὰ σηκώνει τὸ χέρι του καὶ νὰ φωνάζει ἄγρια, δεῖχνοντας τον:

— Στὰ δπλα, ἄρχοντες Φράγχοι! Ὁ ἄνθρωπος τοῦτος εἶναι προδότης καὶ σὰς πρόσβαλε!

Ἔτσι εἶπε. Καὶ σὺγκαιρα κατέβασε τὸ χέρι του μ' ὀρμή, ἄδραξε τὴ βιέλλα, τὴν τίναξε χάμου. Τὸ ὄργανο τσακίστηκε μὲ βόγκο βαθύ. Ὅμως κι ὁ μενεστρέλος δὲ βρέθηκε ἀπροετοίμαστος. Λαστιχάροντας μ' ἀπίστευτη γοργάδα, πήδηξε ὀρθός, κλώτσησε τὸ σκαμνὶ του στὰ πόδια τοῦ ἱππότη. Ὅλοι οἱ ἀρχόντοι, σὰν ἓνα σῶμα, εἶχανε σηκωθεῖ. Σαματὰς μεγάλος, φωνὲς ἀγριωπές, θρονιὰ ποῦ ἀναποδογυρίζουν, σκουτέλια ποῦ κυλᾶνε χάμου, βλαστήμιες φούντωσαν μεμιᾶς. Τρομαγμένες σκληρίζαν οἱ κυράδες. Οἱ φλόγες τῶν κεριῶν, ψυσημένες ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴ, παίζανε ἀπότομα, σειόντας δλόκορμους τοὺς τοίχους, μπερδεύοντας τοὺς ἴσκιους.

— Εἶναι κουρσάρος, ἄνθρωπος τοῦ Ντελιούρια! Ξεφώνισε ὁ ἄρχοντας Ἰωάννης. Ἀρπάχτε τον!

Χύμηξαν. Ὅμως ὁ Κοκκινότριχος, μέσα στὸ ἀνακάτεμα, εἶχε χαθεῖ. Τὸν εἶδανε ξάφνου, ὄρθιο, πάνω στὸ πεζοῦλι ἐνὸς παραθυριοῦ. Μισσοκυμμένος, μὲ ζάρωμα ζώου ποῦ φερμάρει τὸν ἐχθρό του, εἶχε τυλίξει τὸ ταμπάρο γύρω στ' ἀριστερό του μπράτσο καὶ τὸ κρατοῦσε σηκωμένο ἀντὶς σκουτάρι μπροστὰ στὸ στήθος του. Μ' ἀστραπιαία κίνηση, κάτι τράβηξε ἀπὸ τὴ ζώνη του, ποῦ ἔλαμψε στὸ δεξιὸ του χέρι.

Οἱ ἱππότες εἶταν ἄοπλοι, ντυμένοι μονάχα γιὰ βεγγέρα. Ὁ Ἰωάννης ὡστόσο εἶχε ὀρμήσει στὸν τοῖχο, πήδηξε σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς κρεμασμένες πανοπλίες καὶ τράβηξε μὲ τὰ δυὸ του τὰ χέρια ἓνα βαρὺ παλαιϊκὸ σπαθί. Ἰσαμε ποῦ νὰ πεταρίσουνε τὰ βλέφαρα, τὸν εἶχανε μιμηθεῖ κι ἄλλοι. Πέντε, δέκα λεπίδες μεγάλες λάμπανε ὄρθιες στὸ ἀνήσυχο φῶς τῶν κεριῶν. Οἱ κυράδες, ξέφρενες, εἶχαν χυθεῖ κατὰ τὶς πόρτες. Πίσω ἀπὸ τὸ τραπέζι, μπροστὰ στὸ τζάκι, εἶχε ἀπομείνει μονάχη της, καθισμένη πάντα, ἡ πριγκηπέσσα.

— Θάνατος! θάνατος! ξεφώνιζαν οἱ ἀρχόντοι.

Τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ Κοκκινότριχου πήγε, ἤρθε, τινάχτηκε μπροστὰ. Σὰν πουλι ἀτσάλινο, σφυρίζοντας κούφια, ἡ μακρουλὴ λεπίδα τῆς ναδάχας πέταξε καὶ κάρφωσε στὸ σανιδένιο πάτωμα τὸ πόδι ἐνὸς Φράγ-

κου. Μούγκρισε ὁ ἱππότης, τσάκισε. Ὅμως οἱ ἄλλοι, μὲ φωνὲς λύσσας, χύθηκαν κατὰ τὸ παραθύρι.

Τότε ὁ Κοκκινοτρίχης, πού εἶχε στυλώσει γιὰ μιὰ στιγμή τὸ κορμί του, ἔδωσε ἕνα φοβερὸ κλῶτσο στὸ παραθυρόφυλλο, τὸ σύντριψε, στάθηκε ἄκρη-ἄκρη στὸ πεζοῦλι. Τὸ μεγάλο του πρόσωπο, μὲ τὸ περιγελαστικὸ στόμα καὶ τὰ φλογᾶτα μαλλιά, ἔφεξε μιὰ στιγμή στὸ βαθυγάλανο φόντο τῆς νύχτας. Καὶ ξάφνου χάθηκε.

Σὰν ἔσκυψαν ἀπὸ τὸ παραθύρι, ψαχουλεύοντας μὲ τὸ μάτι τὸ μεγάλο βάθος, τοὺς βράχους πού τοὺς φώτιζε τὸ φεγγάρι, δὲν εἶδανε τίποτα. Λὲς καὶ δὲν εἶταν ἄνθρωπος αὐτὸ πού πήδηξε, παρὰ στοιχειό, κ' ἡ νύχτα τὸ εἶχε ρουφήξει.

HIERRO, DESPIERTA TE!

ΟΝΑΧΟΣ, συλλογισμένος, ὁ Σγουρός γύριζε στήν κάμαρά του. Ὅλα τούτα πού εἶχανε γίνει ἀπόψε, τοῦ φαίνονταν ἀλλόκοτα. Κι ὅμως δὲν τοῦ εἶχαν κάνει τήν ἐντύπωση τοῦ ξαφνικοῦ. Ἄποκρίνονταν σέ κάποια βαθύτερα, σκοτεινά, προαισθημάτα του.

Ὅλα τώρα φέγγανε καθαρά. Τό τελευταίον τραγοῦδι τοῦ Κοκκινότριχης μῆπως δὲν τὸ εἶχε οὐσιαστικά πρωτακούσει αὐτός χτές βράδυ, καί μάλιστα ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὸ μυθικὸ ντύμα του; Στὸ γιὰ τὴν Ἀχαΐας, ὀδεύοντας γιὰ τὴν Καλαμάτα, ἐδῶ καί χρόνια, ἡ Ἰσαμπῶ εἶχε πέσει στὰ χέρια τῶν Ἀραγωνέζων κουρσάρων. Ὁ Τουρναί δὲν τὴν λησμόνησε ποτὲ ἐκεῖνη τὴν ταπεινώση.

Κι ὁ Κοκκινότριχης εἶταν ἀποσταλμένος τοῦ Ντελιούρια, ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πληρώματά του, κ' ἴσως - ἴσως προσωπικά ἐμπιστικὸς τοῦ ἀμειράλη.

Τί ἤρθε νὰ κάνει στήν Καλαμάτα; γιατί μπῆκε στὸ κάστρο καὶ παραφύλαξε τόσο καιρό; Ἐδῶ ἀρχίζει νὰ πέφτει ἡ σιὰ, ὅχι ὅμως καί τόσο πυκνὴ πού νὰ μὴ μπορεῖς κάτι νὰ ξεχωρίσεις. Τὰ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ μενεστρέλου εἶναι ὁ δείχτης. Σὰν ψυχὴ κολασμένη γυρίζει τίς θάλασσες ἀπὸ τότε πού τὴν ἄφησε νὰ τοῦ φύγει ὁ Ντελιούρια, κι ἀποζητάει τὴν πριγκηπέσσα. Κ' ἐκεῖνη — ἀλλοίμονο — δὲν τὸν ξέχασε. Πάντα της, σκοτεινά, τὸν καρτερεῖ. Καί νὰ πού φτάνουνε μαντάτα πὼς ὁ Ἀραγωνέζος φάνηκε στὰ νερά τῆς Ἀρκαδιᾶς — κάτω στὰ μαγερεῖά τὸ εἶπαν, ἐδῶ καί μέρες. Καί νὰ πού ὁ Κοκκινότριχης, σὲ στιγμὴ βαθύτερης εἰλικρίνειας, χτές βράδυ, ἴσως γιὰ τὴν προαισθανόταν νὰ ζυγώνει ἡ ὥρα τῆς φευγάλας του, τὸν προσκαλεῖ κι αὐτόν, τὸν Σγουρό, νὰ πάει μαζί του, νὰ ξανοιχτεῖ στὶς μεγάλες θάλασσες. Ὁ μενεστρέλος ἤρθε στὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας προάγγελος τοῦ κουρσάρου. Τί ἀποστολὴ εἶχε; Ἄγνωστο. Μπορεῖ ὅμως καί τὴν ἀπλή, τὴν βαθειὰ τούτη, νὰ δώσει ἓνα σημεῖο ζωῆς, ἓναν ἀρραβῶνα, μιὰ θύμιση, ἀπὸ μέρος τοῦ Ντελιούρια.

Μπῆκε στήν κάμαρά του ὁ Σγουρός, μὰ δὲ σφάλησε τὴν πόρτα. Καταλάβαινε πὼς τὴ νύχτα τούτη δὲ θὰ μπορούσε νὰ κοιμηθεῖ.

Πλήθος συναισθήματα αντιφατικά τάραζαν την ψυχή του. Πίκρα βαθεία τοῦ ζάρωνε τὸ χεῖλι. Χμ! κι αὐτὸς ποὺ εἶχε ξεθαρρευτεῖ μὲ κίνδυνο ζωῆς νὰ φτάσει χτῆς ἴσαμε τὸν πάγκο τῆς ροδιάς. Κι αὐτὸς ποὺ εἶχε ἐλπῖσει τρελλά, γιὰ μιὰ στιγμή, νὰ τυλίξει στὴ φλόγα του τὴν πριγκηπέσσα! . . . Ὁ νοῦς της ταξίδευε ἄλλου, κι ἂν δὲν τὸν θανάτωσε εἶταν γιὰ τὸν ξέχασε, κι ἂν ἔβαλε νὰ τὸν γιάνουν ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια του εἶταν μόνον ἀπὸ πονοψυχιά. Ὁ νοῦς της ταξιδεύει ἄλλου. Πέρα κει - κάτω, ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, γνέφει ὁ κουρσάρος, ὁ ἄντρας ὁ δοξασμένος καὶ τρανός. Ἐκεῖνον νιώθει αὐτὴ ἀξίό της. Ὁ Ρωμιὸς εἶναι ὁ θλιβερός βιλάνος, τὸ κατοικίδιο.

Κάθησε στὸ κρεβάτι του κι ἀνάγειρε τὸ κορμί του στὸν τοῖχο. Στὸ πεζούλι τοῦ παραθυριοῦ ξενυχτοῦσε τὸ φεγγάρι, λιθανίζοντας μ' ἀπαλὴν ἄχνη τὸν ἀέρα τῆς σκοτεινῆς κάμαρας. Καλὰ ἔκανε αὐτὸς ποὺ ἀρνήθηκε τὴν εὐνοιά της. Ὅχι, κανένα χάρισμα δὲν ἤθελε πιά ἀπὸ τὸ ἀφαιρεμένο της χέρι. Δὲν κατέθηκε ἴσαμε τὸ κρυφὸ περιβόλι, τὸν πάγκο τῆς ροδιάς, γιὰ νὰ ζητιανέψει τὰ ψίχουλα. Ἄς τὴν κρατοῦσε τὴ μεγαλοψυχιά της γι' ἄλλους. Αὐτὸς, εἶταν ἄρχοντας.

Κ' ἐκεῖνὴ δὲν τοῦ ἔρριξε ἀπόψε οὔτε μιὰ ματιά. Οὔτε κὰν τὸν εἶδε. Τόσο εἶταν μεγάλη καὶ βασιλικιά στὸ ψηλὸ της τὸ θρόνι! Πίκρα φαρμακερὴ τοῦ δαγκώνει τὴν καρδιά. Σὲ ποιόνε νὰ τὸ πεῖ; Ἀπόψε εἶναι γραφτὸ νὰ λείπει κι ὁ Κοκκινότριχης, ὁ σύντροφος. Ποτὲ δὲν ἔνωσε τὸν ἑαυτὸ του τόσο μονάχο. Ἡ κάμαρα εἶναι ἡ ἴδια, ἡ ὥρα ἡ ἴδια σὰν καὶ χτῆς, δμῶς ὁ φίλος πάει.

Νοσταλγία βαρειά τὸν κυρίεψε, καῦμός μεγάλος, ποὺ δὲν εἶχε ἀκούσει τὸ κάλεσμα τοῦ μενεστρέλου. Νὰ φύγει! Ἄχ, ἂν εἶχε φύγει μαζί του. Πόσο καλὰ, παρήγορα, πρέπει νὰ εἶναι κει - κάτω, στὴ θάλασσα! Καὶ τί ἀντρίκια, τί ζωντανὴ χαρὰ ἢ ζωὴ τοῦ κουρσάρου. . .

Σηκώθηκε, στάθηκε στὸ παραθύρι. Τὰ ρουθούνια του τεντώθηκαν, ἀποζητώντας στὸν ἀέρα τῆς νύχτας, τὸ μακρυνὸ μύρο τῆς θάλασσας. Τὴν εἶδε κει - κάτω, στὴν ἄχνη τῆς φεγγαροβραδυᾶς, νὰ τανύζεται ἡρεμῆ, βουβή. Εἶναι τὸ βασίλειο τοῦ ἄλλου, τοῦ κολασμένου, ποὺ τὴν ὀργώνει μὲ τὴν πλώρη τῆς γαλέρας του ἀσταμάτητα. Κι ὁ Κοκκινότριχης γιὰ κει τραβάει τώρα, νὰ βρεῖ τὸν τυχερὸ θαλασσοπόρο. Τὸ μισημένον ἄντρα ποὺ προβαίνει στὴ ζωὴ σου ξαφνικά, πότε γιὰ νὰ σοῦ μεταλλάξει τὸ ριζικὸ, πότε γιὰ νὰ σὲ γυμνώσει ἀπὸ τ' ὄνειρο τῆς ζωῆς σου.

Σὰν τραβήχθηκε ἀπὸ τὸ παραθύρι ὁ Σγουρός, ἡ νύχτα εἶχε προχωρήσει. Τὰ μάτια του, θαμπωμένα ἀπὸ τὸ φεγγάρι, κουρασμένα ποὺ κοίταζαν ἐπίμονα τὴ μακρυνὴ θάλασσα, ψαχοῦλεψαν τυφλὰ τὴν πυκνὴ σκιά τῆς κάμαρας. Εἶχε γυρίσει τὸ κεφάλι του γιὰ τὴν δοκίμασε ξάφνου μιὰ παράδοξη αἴσθησι πὼς κάποιος βρῖσκεται ἐκεῖ πίσω του. Δὲν ξεχώριζε τίποτα. Μονάχα τ' αὐτί του πῆρε τὸ φρούμασμα ἀλόγων κάτω, στὴ αὐλὴ, καὶ τὸ κροτάλισμα ἀπὸ καρφοπέταλα ποὺ κρούονται ἀνυπόμονα στὶς πλάκες. Τέτοιαν ὥρα ποιὸς φεύγει ἀπὸ τὸ κάστρο;

Κι δμῶς, τ' αὐτί του νὰ ποὺ πιάνει κάτι στὸν ἀέρα, σὰν τὸ ἀδιόρατο θρόϊσμα ἀνθρώπινης ἀνάσας. Τὸ σκοτάδι παίρνει τὸ μυστικὸ θάλπος καὶ τὴν κρυφὴ ταραχὴ ποὺ φανερώνει τὴν παρουσία ἀνθρώπου.

Μεμιάς, δίχως τίποτα νά ξεχωρίσει μὲ τὰ μάτια, ἀπόχτησε τὴ βεβαιότητα πὼς κάποιος ἔχει μπεῖ στὴν κάμαρα.

—Ἐ! σηκώνει μιὰ φωνὴ ξερή, ἀγριωπά, νά ξορκίσει τὸ ἄγνωστο.

Ἄκουσε τὸν ξένο πὸ ἀναδεύτηκε, καὶ τοῦ φάνηκε νά τὸν ξεχωρίζει.

— Μὴν τρομάζετε, εἶπε σὲ γλώσσα ρωμέικη μιὰ ξένη, πράη φωνή.

Εἶμαι ὁ ἱππότης ντὲ Τουρναί.

Κατάπληξη ἔδεσε τὸν Σγουρό. Ὁ,τιδήποτε ἄλλο θὰ περίμενε ἐξὸν ἀπὸ τοῦτο. Πρώτη του σκέψη εἶταν πὼς τὸν γελοῦνε, πὼς κάποιος ἀερικὸ τῆς νύχτας ἔχει χωθεῖ στὴν κάμαρά του. Ὅμως, μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ λογικοῦ, μὲ τὴν πρώτη ὑποψία πὼς τὸ πράμα δὲν εἶναι κι ὀλότελα ἀπίθανο, κῦμα ζεστό χαρᾶς, συγκίνηση ἀνεξήγητη ξεχείλισε τὴν ψυχὴ του.

—Ἀρχοντά μου, κάνει σαστισμένος, ν' ἀνάψω τὸ λυχνάρι...

—Ὅχι, εἶπε ἡ φωνὴ κατηγορηματικά. Καὶ πρόσθεσε: Καλλίτερα ἔτσι.

Στάθηκε ἀπορημένος, νά περιμένει. Γιὰ λίγες στιγμές, ἡ σιωπὴ κρεμάστηκε μετέωρη. Τέλος ὁ ἱππότης ξέσφιξε τὰ χεῖλη του:

—Ἐδῶ καὶ μῆνες, σ' ἓνα πανδοχεῖο τῆς Μεσαρέας, σᾶς πρωτογνώρισα. Ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων, σταλμένοι ἀπὸ τὸν πρεβεδοῦρο τοῦ Ἀναπλιοῦ, σᾶς κυνηγοῦσαν. Ξεφύγατε τὸν κίνδυνο. Οἱ διώχτες σας, τότε, μοῦ εἶχανε πεῖ πὼς εἴσατε ροβολάτορας, συνεννοημένος μὲ τὸν Ἀραγωνέζο, καὶ πὼς δώσατε χέρι σ' ἓνα ρεσάλτο τῶν κουρσάρων. Τὸ πιστεύω. Τὴν ἴδια νύχτα, ἐσεῖς ὁ ἴδιος μοῦ τὸ ἀρνηθήκατε. Τότε πιστεύω ἐσᾶς.

Σταμάτησε. Συνεπαρμένος ὁ Σγουρός, θέλησε νά τοῦ πεῖ γιὰ τὴν εὐγνωμοσύνη του, τὸ χρέος πὸ ἐνιωθε ἀπέναντι σ' αὐτὸν πὸ τοῦ εἶχε παρασταθεῖ τότε κ' ἔγινε σωτήρας του. Μῆνες δόλακερως κουβαλοῦσε στὴν καρδιά του τὸ βάρος τῆς εὐγνωμοσύνης, ὅμως ποτὲ δὲν τοῦ εἶχε δοθεῖ τὸ λεύτερο νά τὴ μολογήσει, νά ξαλαφρωθεῖ. Τὸν κρατοῦσαν σ' ἀπόσταση, καμώνονταν πὼς δὲν τὸν θυμόνται...

—Ἀπὸ τότε, καιρὸς πέρασε, εἶπε ὁ ἱππότης σταθερά, γρήγορα, σὰ νά μάντευε τὴ σκέψη τοῦ παιδάριου καὶ νᾶθελε νά τὸν προλάβει. Σᾶς ξαναβρῆκα ἐδῶ, στὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας. Καινούργια κατηγόρια σᾶς βράκινε. Ὁ πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ ὀρμήνευε νά σᾶς ἀφανίσουν, γιὰτι εἴσατε, λέει, ἄνθρωπος ἐπικίνδυνος στοὺς Φράγκους...

—Ἀρχοντά μου! στὸ Θεὸ παίρνω ὄρκο...

— Οὐ λήψη τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ! εἶπε ἡ φωνὴ τοῦ ἱππότη ἀτότομη καὶ σκληρή.

—Ὡστόσο μ' ἔχουν ἀδικοβάλει! Πὼς νά ἐξηγήσω στὴν ἀφεντιά σου...

—Ἐχω πειστεῖ. Τὰ συμφέροντα τοῦ Σγουρομάλλη δὲ μ' ἐνδιαφέρουν καὶ τὸ πριγκηπάτο ἔχει τὸ μέσο νά διαφεντεύει τὰ δικά του. Ὅμως ἐγὼ σᾶς θαροῦσα ἐδῶ σταλμένον καὶ πάλι ἀπὸ τὸν Ντελιούρια...

—Ἐμένα!

—Ναί. Μὴ μιλήστε! Τώρα πιά ξέρω πὼς καὶ πάλι σᾶς ἀδικόβαλα. Ἐχω δυὸ φορὲς φταίξει, ὑποψιάστηκα τὸν ἄθωο. Ὁ ἀληθινὸς φταίχτης ξεσκεπάστηκε ἀπόψε, οἱ ὑποψίες μου λοιπὸν δὲν εἶταν ὀλότελα ἄστοχες. Μονάχα πὸ εἶχανε ξεστρατίσει.

—Ὁ Κοκκινότριχης...

— Δὲν ξέρω τ' ὄνομα. Ὁ ἀποσταλμένος τοῦ Ἀραγωνέζου ξέφυγε, καὶ τώρα τρέχει βέβαια νὰ βρεῖ τὸν κύριό του. Τὴν φορὰ ἄλλως τούτη ἢ ἀποκοιτᾷ δὲ θὰ μείνει ἀτιμώρητη. Ἔχουν παλιὸ χρέος νὰ ξοφλήσουν οἱ Φράγκοι στοὺς Ἀραγωνέζους.

Ἔπαψε, ἀνάσανε βαθιά.

— Φεύγω σὲ λίγες στιγμὲς νὰ πάω σὲ προϋπάντηση τοῦ Ντελιού-ρια. Δὲν ξέρω ἂν θὰ ξαναγυρίσω ἀπὸ κεῖ-κάτω, γιὰ τοῦτο ἔρχομαι τώρα νὰ σᾶς βρῶ. Ἔρχομαι νὰ σᾶς ζητήσω συχώρεση.

— Συχώρεση ; . . .

— Δὲ θὰ μοῦ τὴ δώσετε ;

Ἄλαλος ἀπόμεινε ὁ Σγουρός.

— Κι ἀνίσως σᾶς πῶ ὅτι ἀλλιῶς δὲ μοῦ εἶναι βολετὸ νὰ πεθάνω ; εἶπε ὁ ντὲ Τουρναί.

Ἡ φωνὴ του εἶτανε σταθερὴ καὶ γαλήνια· ἔμως στὸ βάθος της, σ' ἓνα ἀπώτατο βάθος, λὲς καὶ κάποιον παράπονον τρέμιζε.

— Ἀρχοντά μου, ἀπὸ μένα ζητᾷς συχώρεση ! Καὶ γιὰ ποιοὺ κρίμα ;

— Σᾶς ἀδικόθαλα δυὸ φορὲς.

Δὲν καταλάβαινε ὁ Σγουρός.

— Κ' ὕστερα ;

Τὸν ἔνιωσε καλὰ ποὺ κάτι πῆγε νὰ πεῖ, μὰ δὲν τὸ ξεστόμισε. Στὸ σκοτάδι μέσα, ὁ ἴσκιος του ἔμεινε ἀσάλευτος, ἔμως ἀνάδινε κάτι ἀόριστοι λάμπεις, σὰ μέταλλο γυαλιστερό. Τότε ὁ Σγουρός κατάλαβε πὼς εἶταν ἀρματωμένος.

— Ὁ καιρὸς δὲ μὲ παίρνει· κάτω στὴν αὐλὴ τὰ φαριὰ τρῶνε τὸ καρφοπέταλο, εἶπε ὁ ἱππότης. Θὰ μοῦ δώστε τὴ συχώρεση ἢ ὄχι ;

Μεμιαῖς ἢ καρδιά του τὸν συνεπῆρε τὸν Σγουρό. Κάποια σκέψη ποὺ μόλις ἀρχίζε νὰ ξεμυτίζει, φούντωσε μέσα του, τὸν ξεσήκωσε.

— Συχώρεση ; Θὰ σ' τὴ δώσω τὴ συχώρεση, λέει ταραχμένος. Ὅμως κ' ἐσὺ θὰ μὲ πάρεις μαζί σου. Ναί, ναί ! θὰ μὲ πάρεις. Ἔχεις, λές, χρέος παλιὸ νὰ ξοφλήσεις μὲ τοὺς Ἀραγωνέζους. Ἔχω κ' ἐγὼ ! Μὴ ρωτήσεις ποιοί, καθὼς κ' ἐγὼ δὲ σὲ ρωτᾷω. Ἐνα φαρι θὰ μοῦ δώσεις, ἓνα φαρι παραπάνω στὴ συνοδία σου. Κ' ἐδῶ ἔχω, κοίτα, τὸ σπαθί μου ! Μὲ εἶδες κάποιον βράδου νὰ τὸ παίζω στὴν ἀπαλάμη μου ὄχι ἄσχημα θαρῶ. Λοιπὸν, ἰδές ! τὸ παίρνω . . .

Δὲν ἀποκρίθηκε ἀμέσως ὁ ἱππότης. Ἡ πρόταση τοῦ ἐρχόταν ὀλότελα ἀναπάντεχα, πολὺ ὀρηκτικὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ τὴ ζυγιάσει. Ἴσως καὶ κάποιον ἄλλοι, ἄγνωστοι στοχασμοί, νὰ πάλευαν μέσα του. Τέλος :

— Αὐτὸ δὲν τὸ εἶχα στὸ νοῦ μου, εἶπε ἀργὰ σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ του. Ὅχι, ὄχι . . . δὲν τὸ εἶχα στὸ νοῦ μου . . .

— Καὶ τί μὲ τοῦτο ! Σ' τὸ λέω ἐγὼ. Πᾶρε με, μὴ στέκεσαι δίδου-λος, ἀφέντη, πᾶρε με καὶ θὰ ἴδεις πὼς κάτι ἀξίζω.

Στάθηκε ὡστόσο ἀκόμα γιὰ λίγες στιγμὲς ἀναποφάσιτος ὁ Τουρναί.

— Ξέρετε πὼς ἓνας ἀπὸ τοὺς δυὸ μας, εἶπε σκοτεινά, μπορεῖ νὰ μὴν ξαναγυρίσει πίσω ;

— Τὸ ξέρω. Μ' ἔχεις γιὰ κανένα δειλό, νὰ τρομάξω ; Κ' ὕστερα, ποῦ τὸ ξέρεις ἂν δὲν ἔχω κάνει μέσα μου εὐχή γιὰ τὸ θάνατο . . .

Στὸ σκοτάδι μέσα ὁ ἱππότης ἔκανε μιὰν ἀθέλητη χειρονομία ἀπο-

ρίας. Ὑστερα σήκωσε τὸ δεξί του κι ἄγγιξε μὲ τὸ ἀτσαλόπλεχτο χεῖρ-
ρόχι του τὸ στήθος τοῦ Σγουροῦ.

— Πιστεύεις στὸν ἀληθινὸ Θεό ; ρωτᾷ με φωνὴ βραχνή.

— Χριστιανὸς εἶμαι !

Ἄκουσε τὸ παιδᾶριο τῆ διχτάτη ἀρματωσιὰ νὰ σαλεύει μὲ τριβὴ
μεταλλικῆ. Τὸ ἀτσαλόπλεχτο χεῖρι, τὸ κρῦο, ἔπιασε τὸ δικό του, τὸ ἀνα-
σήκωσε καὶ τ' ἀπόθεσε πάνω σ' ἓνα κομμάτι μέταλλο χοντρό.

— Ὅρκισου !

Ἡ χούφτα τοῦ Σγουροῦ, πασπατεύοντας, ἔπιασε τὴ σταυρωτὴ λαβὴ
τῆς φράγκικης σπάθας.

— Ὅρκισου, εἶπε χαμηλόφωνα ὁ ἱππότης, πὼς προὔπαντᾷς τὸ θά-
νατο μὲ θέλημα δικό σου.

— Μά τὴν ψυχὴ μου, τ' ὀρκίζομαι !

Στὴν ἀχνὴ ἀντιφωγιά τοῦ φεγγαριοῦ, εἶδε τὰ γαλάζια μάτια τοῦ
ἱππότη νὰ τὸν καρφώνουν στυλά. Μιὰ παλάμη βαρειά, μεταλλικῆ, τοῦ
ἀγκάλιασε τὸ σῆρκο, τὸν τράβηξε μαλακά, καὶ στὰ χεῖλη του ἔνιωσε
ν' ἀκουμπᾶνε σιγοτρέμοντας δυὸ κρῦα χεῖλη.

Δὲν ἀνταπόδωσε τὸ φίλημα, τόσο εἶχε σαστίσει. Τὸ πορτόφυλλο
ποῦ ἀνοίχτηκε ξαφνικά, τοῦ θάμπωσε τὰ μάτια μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγ-
γαριοῦ.

— Ἐλα ! εἶπε ὁ Φράγκος καὶ τράβηξε μπροστά.

Τὸ παιδᾶριο ἄρπαξε τὸ σπαθί του ἀπὸ τὸ καρφί τοῦ τοίχου καὶ
τὸν ἀκολούθησε. Στὸ μακρὸ χαγιάτι, ὁ Τουρναὶ προχωροῦσε μὲ βήματα
μεγάλα. Τὸ κρᾶνος του ἀνᾶδινε ἀντίλαμπα γαλάζια, σπιθᾶτα κ' ὕγρα.

Κάτω, στὴν αὐλὴ, προσμένανε τ' ἄλογα. Μερικοὶ σκουταράτοι καὶ
σεργέντες, ἀρματωμένοι καθὼς ὁ ἱππότης ἀπὸ κορφὴ σὲ νύχια, τέλειω-
ναν τίς προετοιμασίες, σφίγγανε τὰ σελλοχάμουρα, πότιζαν τὰ ζῶα. Ὁ
ἄρχοντας Ἰωάννης πρόσταξε νὰ δώσουν ἓνα ἀπὸ τ' ἄλογα στὸ Ρωμιό.

— Ὅχι, εἶπε κείνος. Μὲ τὴν ἄδειά σου, ἄρχοντά μου, θὰ πάρω
ἄποιο μ' ἄρέσει ἐμένα.

Κ' ἐπειδὴ τὸν κοίταζαν γύρω ἀπορώντας, τράβηξε μονάχος του
στὸ στάβλο, φώναξε τοὺς σταβλίτες καὶ τοὺς ζήτησε νὰ τοῦ φέξουν.
Τὰ ζῶα, ξυπνημένα ἀπὸ τὸ φέγγος τῶν δαυλῶν, ταραζόνταν ἀνήσυχα.
Ὅμως ὁ Ἄστρίτης τὸν ὀσμίστηκε ἀπὸ μακρὰ καὶ χλιμίντρισε κυμα-
τερά, χαμηλόφωνα. Δὲν εἶταν ἡ πρώτη φορὰ ποῦ ξαναβλέπονταν. Συ-
χνά, στίς χαμένες ὥρες του μέσα στὸ κάστρο, ὁ Σγουρὸς πῆγαινε καὶ
τὸν ἔβλεπε, τοῦ χεῖδε τοῦ σῆρκο, φρόντιζε γιὰ τὸ φαί του, ὀρμήνευε
τοὺς σταβλίτες πὼς νὰ τὸν προσέχουν. Ἐκανε νὰ τὸν τραβῆξει τώρα
ἔξω, ὅμως τὴν τελευταία στιγμὴ, δίστασε. Τὸ στρογγυλὸ μάτι τοῦ ζώου
τὸν κοίταξε τρυφερά, γεμάτο ἀγαθωσύνη. « Ὅχι, συλλογίστηκε ὁ Σγου-
ρὸς, ἐσὺ τουλάχιστον νὰ ζήσεις ! » Ἀπλως τὸ χεῖρι του καὶ τράβηξε
ἓνα ἄλλο φαρί, μικρὸσωμο, μὲ μακρουλὰ νευρωμένα ποδάρια. Τὸ ἔβγαλε
στὴν αὐλὴ, τὸ σέλλωσε καὶ πήδηξε πάνω. Ὁ ἱππότης κ' ἡ ἀκολουθία
του εἶχανε κιόλας καθαλικέψει. Εἶταν ὄλοι τους, μαζί μὲ τὸν Σγουρὸ,
ἔντεκα. Ξεκίνησαν βουβοὶ καὶ βγήκαν ἀπὸ τὸ κάστρο.

Τὸ φεγγάρι εἶχε κιόλας ἀνέβει ψηλά. Κοιμόταν ἡ πολιτεία, δε-
μένη στὸ μαγνάδι τῆς φεγγαροδραδυᾶς. Στούς γαλαχτωμένους τοίχους

τὸ κροτάλισμα τῶν ὀπλῶν ἀντιβούϊξε σύνταχο, κεραυνωτό. Κατηφόρισαν ἀνάμεσα στὰ βουθὰ σπίτια, μακρὺ, ἀτσαλόχυτο ρυάκι, καὶ βγήκανε στὸν κάμπο. Ἡ δημοσιὰ τραβοῦσε κατὰ τὸ Νησί, ἀφήνοντας ζερβά της καὶ σ' ἀπόσταση τῆ θάλασσα. Τὴν ἀκολούθησαν κέδοντας τὸν καλπασμὸ τῶν ἀλόγων, πὺ πορευέτηκαν πὰ μὲ συγκρατημένο τριποδισμό. Προπορευόταν ὁ Τουρναὶ πᾶνω σὲ φαρί κάτασπρο, θωρακισμένο μ' ἐπίρρινο σουδλερὸ καὶ φαρδεῖὰ ἀτσάλινα φύλλα στὰ καπούλια. Ὁ σκουταρᾶτος τοῦ ἐρχόταν τὸ κατόπι μὲ ζευτιλιγμένο τὸ διχαλωτὸ φλάμπουρο. Ἄριστερὰ στὸν ἱππότη, σὲ μικρὴ ἀπόσταση, πήγαινε ὁ Σγουρός, ἀνάλαφρος, μὲ τὸ φαρί του. Ἀναβάτης κι ἄλογο εἶταν οἱ μόνοι τόσο ἀπροφύλαχοι, σχεδὸν γυμνοί, μέσα στὴν ἀκολουθία. Τὸ παιδιάριο εἶχε μονάχα τὸ φθαρμένο του παλιὸ καθβάδι ἀπὸ κίτρινο κετσὲ καὶ τὸ κοντό του τὸ σπαθί κρεμασμένο στὸ πλευρό του. Στὸ ξέσκεπο κεφάλι, τὰ καστὰνὰ μαλλιὰ ἀνεμίζονταν ἀνάκατα ἀπὸ τὸ νυχτερινὸν ἀέρα.

Ταξίδεψαν ἔτσι: ὀλη τῆ νύχτα.

Τὸ φεγγάρι εἶχε ἀπὸ ὦρα βασιλέψει ὄταν, περνώντας μπροστὰ ἀπὸ ἕνα ἀχεροκάλυδο, δεξιὰ στὸ δρόμο, ἄκουσαν νὰ λαλεῖ τ' ὄρνιθι τῆς αὐγῆς. Τότε ὁ ἄρχοντας Ἰωάννης σήκωσε τὸ χέρι του κ' ἐγένεψε νὰ σταθοῦνε.

Μακρυὰ, ἀντίκρυ, κάτι εἶχε ἀρχίσει ὀροσερὸ ν' ἀνασαίνει, τὸ ἀγιάζι ὀλοένα δυνάμωνα, φέρνοντας πᾶνω στὰ κρουσταλλένια φτερά του μακρυνὸ μύρο, τῆς θάλασσας.

Οἱ ἄντρες πεζέψανε βαριά στὸ νοτισμένο χῶμα, ἐπιθεώρησαν τὰ φαριά τους, διόρθωσαν τὶς ἀρματωσιές τους, καὶ σφίξανε τὰ λουριά. Ὁ ἱππότης μπῆκε στὴν καλύδα.

Εἶτανε φτωχικὸ γιγατάκι ξωμάχου, προορισμένο γιὰ βίγλα, νὰ φυλάει τὰ γύρω βοσκοτόπια. Ὁ χωριάτης, ψηλὸς καὶ νευρωμένος ἄντρας κοντὰ στὰ πενήντα, μὲ τὸ πρόσωπο σακαμμένο ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ βουνοῦ, βράχος πὺ τὸν χαράκιασαν οἱ νεροσυρμές, εἶχε σηκωθεῖ κιόλας ἀπὸ τὸ στρῶμα. Δὲ σάστισε βλέποντας τὸν ἄρχοντα πὺ ἐμπαινε ἀναπάντεχα στὸ καλύδι του, καὶ τὴν ἀρματωμένη συνοδίκα ἀπ' ἔξω. Προσκύνησε ἀτάραχα, πρόσφερε ἀμίλητα τὸ μοναδικὸ του σακμνί στὸν ἱππότη κ' ἕνα σκουτέλι γάλα ζεστὸ πὺ τ' ἄρμεξε ἀπὸ τὴν κασίκα του. Οἱ σεργέντες δέσανε τὰ φαριά τους καὶ κάθησαν γύρω στὴν καλύδα, πᾶνω στὶς πέτρες. Πίσω, στὴν ἀνατολή, ἔπαινε νὰ ροδίξει.

Καθισμένος παράμερα ὁ Σγουρός, ἀφοῦ ἔδεσε κοντὰ του τὸ φαρί του σ' ἕνα φράχτη, συλλογιζόταν. Τίποτα δὲν τοῦ ἔμενε ἀνεξήγητο λογικὰ ἀπὸ τὴ στάση καὶ τὴν ἀπόφαση τοῦ ἱππότη. Ἡ ταπείνωση, ὀσοδὴποτε παλιά, δὲν εἶναι κάτι πὺ ἕνας Φράγκος ἄρχοντας τὸ λησμοναίνει ποτέ, ἀκόμα περισσότερο ἢ ταπείνωση μπροστὰ σὲ γυναῖκα. Εἶχε ταπεινωθεῖ λοιπὸν ἐδῶ καὶ χρόνια ὁ Τουρναὶ, καὶ μπροστὰ σὲ ποιά γυναῖκα! Θανάσιμη εἶταν ἢ προσβολὴ νὰ τοῦ τὴν πάρουν μέσα ἀπὸ τὰ χέρια του, αὐτονοῦ πὺ εἶχε ἀναλάβει ὑπεύθυνα τὴν ἀσφάλειά της. Στὸ ἔξῃς, ἀναμεταξὺ στὸ Φράγκο καὶ τὸν Ἀραγωνέζο δὲ χωραίε ἄλλο παρὰ θάνατος. Καὶ τὴ φορὰ τούτη εἶναι φανερὸ πὺς ἢ ὁ Ντελιούρια ἢ ὁ Τουρναὶ θὰ πέσει στὸν ἀγῶνα. Ἀλλιῶς δὲ γίνεται. Τὴν εἶχε ἰδεῖ ὀλοκάθαρα τὴν ἀπόφαση ὁ Σγουρός στὸ κρῦο μάτι τοῦ ἱππότη.

Κι όμως τὸ μάτι αὐτό, τὸ ὑπεροπτικὸ καθὼς δλων τῶν Φράγκων, δὲ μοιάζει μὲ τ' ἄλλα πού γνώρισε ἴσαμε τώρα. Στὸ βουνήσιο πανδοχεῖο τῆς Μεσαρέας μιὰ φορά, τὴ νύχτα τούτη δεύτερη, τοῦ φάνηκε νὰ ξανοίγει μέσα του, σ' ἀπίθανο βάθος, μιὰν ἄλλη σπιθα, ἀπαλὴ κι ἀόριστη λάμψη ἀπὸ ἄγνωρο φῶς. Εἶτανε μάτι δλοκάθαρο, μάτι φεγγερό, ἀλλὰ καθὼς στὸ πιὸ διάφανο νερὸ δὲ βλέπεις μονάχα τὸν οὐρανὸ ν' ἀντικαθρεφτίζεται μὰ καὶ εἰδωλα τοῦ βυθοῦ νὰ τρεμίζουν, ἔτσι καὶ στὸ μάτι τοῦ ἄρχοντα Ἰωάννη τὸ κρυφὸ φέγγος τοῦ κόσμου κρουσταλλιάζει ξένο πάνω σὲ πλάση ὑποβρύχια. Εἶναι μάτι ἱκανὸ νὰ τρεμίσει ἀπὸ τὴν ὑγρὴ λάμψη τῆς συμπόνιας, νὰ θολώσει μὲ τὴν ἀλαλη ρέμβη τῆς τρυφερότητας, νὰ χωνέψει σ' ὄνειρο βαθύ. Ἐκεῖ-κάτω, στὴ σκοτεινὴ κάμαρα τοῦ κάστρου, δυὸ κρυὰ χεῖλη ἀκούμπησαν στὰ χεῖλη τοῦ Σγουρού. Τ' ἀναθυμᾶται, κ' ἔνα παράδοξο, λιανὸ σύγγραφο τοῦ περιχύνει τὴ ράχη. Ἀνεξήγητο φιλή! Εἶναι βούλα φιλίας ἢ σημάδι ἐχθρας ἱερῆς; Τ' ἀναρωτιέται. Γιὰ πολλοστὴ φορά ἡ ψυχὴ του ἀνορθώνεται ἀπὸ τὴ λαχτάρα τῆς φιλίας, ν' ἀδερφωθεῖ μὲ τούτην, εἰδικά, τὴν ἄγνωστη ψυχὴ τοῦ νεαροῦ Φράγκου. Καὶ γιὰ πολλοστὴ φορά κάτι τὸν σταματᾷ, ἕνα χέρι ἀόρατο καὶ παγερὸ πού μπαίνει ἀνάμεσό τους.

Σηκώθηκε, γιὰτὶ ἡ ὄρασις τῆς αὐγῆς ἔπερτε βρειδιά πάνω στοὺς ὤμους του καὶ τοὺς νότες. Βημάτιζε κρυφοκοιτάζοντας τὴν ἀνοιχτὴ θύρα τῆς καλύδας. Μέσα εἶταν σκοτάδι, μιὰ μενεξελιά σκιά· δὲμποροῦσε νὰ ξεχωρίσει τίποτα. Ζύγωσε περικοπά, κἀνοντας τὸν ἀδιόφορο, καὶ εἶδε. Ὁ ἱππότης καθότανε στὴν ἴδια θέση, πάνω στὸ μοναδικὸ σκαμνί, μόνον πού τώρα εἶχε τοὺς ἀγκῶνες του ἀκουμπισμένους στὰ γόνατά του καὶ τὸ πρόσωπό του κρυμμένο στὶς παλάμες του. Τὸ κράνος του τὸ εἶχε βγάλει. Τὰ μαλλιά του χύνονταν πάνω στὰ χέρια του, μὲ μιὰν ἔκλυση πού θύμιζε τὴν ἀπελπισία. Λαγοκοιμότανε, στοχαζόταν ἢ ἔκανε μέσα του κάποια προσευχή;

Εἶτανε φανερὸ πὼς εἶχανε σταματήσει γιὰ νὰ ξαποστάσουν τ' ἄλογα. Σὰν ἔφεξε πιά καλὰ, ὁ ἱππότης κάλεσε τὸ σκουταράτο του καὶ τοῦ ἔδωσε ὁδηγίες. Μ' ἄλλους δυὸ συνοδία, θὰ ξεκίνοῦσε μπροστά, θὰ κατέβαινε στὸ Ζόγκλο καὶ θὰ κατόπτει. Ἐπρεπε νὰ συνάξει ὄσες εἶταν βολετὸ ἀσφαλέστερες πληροφορίες γιὰ τὸ ἀραξοβόλι τῶν Ἀραγωνέζων, τὴ δύναμή τους, τὸ μέρος πού βγαίνανε νὰ πάρουν νερό. Ἰστερα θὰ παρουσιαζότανε στὸ βαρῶν τῆς Ἀρκαδιᾶς, τὸν ἄρχοντα Γομφέδο ντ' Ὠνούα, καὶ θὰ τοῦ ἔλεγε πὼς ὁ ἱππότης Ἰωάννης ντὲ Τουρναι ἦρθε ξεπίτηδες ἀπὸ τὴν Καλαμάτα μ' ἀνθρώπους του, νὰ χτυπηθεῖ μὲ τοὺς κουρσάρους. Ἄλλοι πολλοὶ ἄρχοντες ἀπὸ τὴν Καλαμάτα θ' ἀκολουθοῦσαν σὲ λίγο. Ἄν ὁ βαρῶνος τὸ κρίνει καλὸ, μπορεῖ νὰ ἐνώσει τὴ δύναμή του μὲ τὴ δική τους. Ἄλλιῶς αὐτοὶ θὰ καταπιάνονταν μονάχοι τους. Ἐτσι νὰ τοῦ πεῖ. Κι νὰ τοῦ δώσει καλὰ νὰ καταλάβει πὼς ὁ ἱππότης δὲν ἔχει στὸ νοῦ του νὰ γυρίσει πίσω ἄπραχτος.

Ὁ σκουταράτος πῆρε δυὸ σεργέντες, καθάλίκεψε κ' ἔφυγε μαζί τους στὴ στιγμὴ.

Κόντευε πιά μεσημέρι ἔταν, ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς Καλαμάτας, φάνηκε νὰ ζυγώνει καθάλαρία πυκνὴ. Τὸ μακρουλὸ σὰ φίδι κορμί τῆς, φολιδωμένο μ' ἀτσάλι, σεργνότανε σερπετὰ στὸ βουνήσιο στρατί, μα-

λακά κυματίζοντας στὰ γυρίσματα τοῦ δρόμου. Ἄχρῖνο σύννεφο τὴν προβόδιζε, μετέωρα κρατημένο σ' ὄλο τὸ μάκρος. Ἀνάμεσό του στραφτάλιζαν ψιχαλιστὰ στὶς πρῶτες ἀχτίδες τοῦ ἡλίου, οἱ λόγχες. Τὰ φλάμπουρα, μεταξωτά, δροσερόχρωμα, χρυσοπλεγμένα, φτεροκοποῦσαν σὰ μαγικὴ θεωριά πουλιὰ πού σκέπουν μιὰ λιτανεῖα.

Μπροστὰ στὸ καλύβι, ἡ κεφαλὴ σταμάτησε· σπρωγμένη ἀπὸ τὸ πλῆθος πού ἀκολουθοῦσε, ὀγκώθηκε, ξεχειλίσε στὰ μπάζα τοῦ δρόμου. Πέζεψαν οἱ πρῶτοι. Εἶταν ὁ βαρῶνος τῆς Χαλαντρίτσας ὁ Γκὺ ντὲ Τρεμούγι κι ὁ γαμπρὸς του ὁ καστελλάνος τῆς Καλαμάτας Γεώργιος Γκούζης. Ὁ ἄρχοντας Ἰωάννης εἶχε βγεῖ νὰ τοὺς προὔπαντήσει. Ἀνταλλάξανε λίγα λόγια χαμηλόφωνα, ἀνάμεσα στὰ χλιμιντρίσματα καὶ τὸ ποδοκρότημα τῶν φαριῶν. Ὁ βαρῶνος τῆς Χαλαντρίτσας ἔδωσε διαταγὴ νὰ πεζέψει ἐκεῖ δλόκερο τὸ φουσατο. Σημάνανε τὰ βούκινα, καὶ τὸ μουκανητό τους, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν κεφαλὴ, ἔδραμε κυματερὸ ἴσαμε πέρα στὴν οὐρὰ τῆς καβαλαρίας. Σὲ λίγες στιγμὲς μέσα, τὸ ἔρημο τοπίο ψυχώθηκε. Σπάζοντας τὴν παράταξή τους οἱ Φράγκοι ἱππότες, σκουταράτοι, σεργιάντες, εἶχανε ξεχυθεῖ δλόγυρα, δέσανε τὰ φαριά τους κάτω ἀπὸ τὰ δεντράκια, ξεφόρτωσαν τὰ βαρειὰ σκουτάρια, μπήξανε τὰ φλάμπουρα στὴ γῆς, κόνεψανε στὰ πουρνάρια.

Τώρα πιά, μέσα στὸ λαὸ ἐκεῖνο, ὁ Σγουρὸς ἔχανε κάθε ἐλπίδα νὰ ξαναβρεθεῖ κοντὰ στὸ νεαρὸ ἱππότη. Οἱ Φράγκοι τὸν κοιτάξανε παραξενεμένοι καθὼς περνοῦσε. Τί ἤθελε τοῦτος ὁ ξένος, ὁ φτωχοντυμένος καὶ ξερμάττωτος, ἀνάμεσό τους; Τ' αὐτὶ του ἔπιασε κάτι κουδέντες:

— Ποιὸς εἶναι;

— Ὁ δθηγός.

Τὸν περνούσανε γιὰ ντόπιο, μισθωμένο νὰ οδηγήσει τὴ φράγκικη παγανιὰ ἀπὸ κρυφὰ μονοπάτια. Οἱ ματιὲς πού τοῦ ρίχνανε δὲν εἶτανε φιλικές. Ξεχώριζε μέσα τους τὴν καχυποψία, τὴν ἐχθρα. Πάντα τους στέκονταν δύσπιστοι οἱ Φράγκοι μπροστὰ σὲ Ρωμιό. Μιὰ-δυὸ συντροφίες, πού ἔκανε κείνος, τάχα μου ἀδιάφορα, ἀπὸ ψυχόρμητη στὸν ἀνθρωπο κοινωνικότητα, νὰ τίς ζυγώσει, σταμάτησαν τὴν κουδέντα τους ἀπότομα. Στὸ τετράγωνο πού τ' ἄφηνε γυμνὸ ἢ διχτάτη ἀρματωσιὰ μὲ τὸ κράνος πάνω στὸ πρόσωπο, εἶδε τίς ἔψεις τους νὰ συννεφιάζουν. Τέλειωσε! εἶταν ἄλλη φυλὴ, ἄλλος κόσμος, ἄλλη πίστη, ποτὲ δὲ θ' ἀδερφώνονταν ἐκεῖνοι κι αὐτός.

Στύλωσε τὴ μέση του, βρόντηξε ἀλαζονικὰ τὸ θηκάρι τοῦ σπαθιοῦ του στὸ γυμνὸ, σφιχτὸ μερί του, κι ἀντιπέρασε.

Ἡ μέρα, πού εἶχε ξυπνήσει κρουσταλλένια, ἄρχιζε νὰ χαλάει. Κάποιοι ἀνεμος φύσηξε ψηλά, μεγάλο σύννεφο σάρωσε τὸν ἡλιο, κι ἄλλα ξεπήδησαν, κοπαδιαστά, φλοκωτά, ἀπὸ τίς βουνοκορφές. Τὸ ἡλιόχαρο ἀγροτικὸ τοπίο γύρω σκυθρώπασε, σὰν καὶ τὸ αἷμα του νὰ εἶχε ξάφνου ἀναρουφηχτεῖ. Στὴν ἀλαμπη θολοῦρα, ἔβλεπε τούς Φράγκους καθισμένους ἢ ὀρθίους, σμάρια-σμάρια γύρω, νὰ τροχίζουν τὰ σπαθιά τους, νὰ γυαλίζουν τὰ κράνη, νὰ παστρεύουν τὰ βαρειὰ σμαλιωμένα σκουτάρια τους μὲ τὰ παρδαλὰ οἰκόσημα. Ὁ ἀχὸς τοῦ στρατοπέδου ἀνέβαινε μπερδεμένος καὶ θαμπός, κουδάρι φωνῆς τραχείες, κλαγγὴ ἀπὸ

μέταλλα, χλιμιντρίσματα παλμικά, γδούποι κούφιοι από τις όπλές που κρούνε τή γή.

Ό σκουταράτος με τούς δυο σεργέντες γύρισε πάνω που έπιανε να σουρουπώνει. Πήδηξε από τό φαρί του και μπήκε στο καλύδι. "Άργησε να βγει. Στρώνονταν για ύπνο, πρόχειρα, γιατί δέν είχανε πάρει μαζί τους τέντες, όταν σήμανε ένα βούκινο. Στην πόρτα του άχεροκάλυδου, θαμπά τώρα, ξεχώρισαν δυο - τρείς ίσκιους που είχανε βγει και κουδέντιαζαν. Τό βούκινο σήμανε πάλι, κι άλλο άποκρίθηκε πέρα, μακρυνό. Οί άντρες πήδηξαν όρθιοι, ψαχούλεψαν με τά μάτια τό σκοτάδι, άδριστα άνήσυχοι. Ξεχώρισαν σε λίγο τό πεταλόκρουσμα άλόγων που ζύγωναν κ' είδανε μιάν όμάδα καθαλαρέους να όρθώνεται μέσα στη βραδυνή σκιά.

Πεζέψανε μπροστά στην καλύδα και σμίξανε με τούς άρχοντες που καρτερούσαν εκεί. Οί ψηλοί σιδερένιοι ίσκιιοι τών άφεντάδων χασομέρησαν λίγο στην πόρτα κ' ύστερα λυώσανε στο σκοτάδι της. "Ένα λυχνάρι άναψε μέσα, τρεμίζοντας, ελάχιστο άστέρι κιτρινωπό.

Είχε περάσει τό λουρί του φαριού στο μπράτσο του ό Σγουρός, κ' είχε πλαγιάσει δίπλα, σε μιá πουρναρόριζα. Τά ματόφυλλά του βαραίνανε, μολυδωμένα από τή νύστα. Από τό προχτεσινό βράδυ είχε να κοιμηθεί, και δέν έβαλε στο στόμα του παρά λίγα χλωροτύρι με ψωμι κριθαρένιο που τόν φίλεψε ό όμόθρησκός του ό χωριάτης, κρυφά πίσω από τήν καλύδα. Οί Φράγκοι είχανε στείλει άπόσπασμα στα κοντινά χωριά και φέρανε σφαχτάρια. Μιά - μιá ανάθανε τώρα γύρω οί φωτιές, τρυπιάτα θαμπωτικά τó μελανό μανδύα τής νύχτας. Στην αντίφεγγιά τους τήν πορτοκαλλιά που λαμπάδιαζε, σάλευαν άδριστα, άχνές, οί σκληρές μορφές τών πολεμιστάδων. Τις είδε να μετεωρίζονται, άσώματες, να μορφάζουν βουδά, να θολώνουν. Ύστερα δέν είδε πιá τίποτα.

Τινάχτηκε στον ύπνο του ακούγοντας τό βούκινο κι άνασηκώθηκε στα γόνατα. Είταν ακόμα νύχτα. Γύρω, στο μπλάδο σκοτάδι, θαμπασάλευαν με φούρια κάποιοι ίσκιιοι, όγκοι άκαθόριστοι και βαρειοί. Άκουσε φωνές βραχνές, βηξίματα, βλαστήμιες. Από τ' άστέρια κατάλαβε πώς ζύγωνε ή αύγή. Σηκώθηκε κι αυτός, άνασειστηκε, πασπάτεψε τó σθέροκο του φαριού του. Οί Φράγκοι συδαιλίζανε τις θρακιές, πασχίζοντας να ξυπνήσουν καμμιά λιανή φλόγα, γιατί τό σκοτάδι είταν πηχτό. Ψαχουλευτα κατάφεραν ώστόσο να σελλώσουν τά φαριά τους, να σφίξουν τις ίγγλες και να καθαλικέψουν. Ένα - δυο προστάγματα που χουγιάξανε σκόρπια, τούς συνεφέραν όλότελα. Είταν τώρα όλοι τους έτοιμοι, πάνω στις σέλλες, και καρτερούσαν.

Καβάλα κι αυτός στο φαρί του, πασχίζοντας να προσανατολιστει μέσα στο νυχτερινό εκείνο πέλαγος, περίμενε. Τί θα γινότανε τώρα; Δέν ήξερε. Οί στιγμές του φαίνονταν αιώνες, ή σκέψη πώς θ' άπομείνει χαμένος, άνώνυμος, μέσα στο σιδερόφραχτο και ξένο τουτο πλήθος, του είταν άφόρητη. Κέντησε τό φαρί να προχωρήσει, να ζυγώσει στην καλύδα, απ' όπου βέβαια θάδβαινε ό ίππότης Ίωάννης, όμως έπεσε πάνω σε Φράγκους, άκουσε να τόν άποπαίρνουν και σταμάτησε. Ξάφνου όλόκερο κείνο τό πλήθος άνασειστηκε, κύλησε μπροστά. Στην όρθρινή γα-

λήγη, τὸ πεταλόχροσμα φούντωσε πλήθιο, σὰ θάλασσα πὺ ἀποτραβιέ-
ται σαρώνοντας τὰ βότσαλα τοῦ γυαλοῦ.

Προχώρησαν ἔτσι γιὰ κάμποσο, ἀμίλητοι κι ἀβράτοι ἀναμεταξὺ
τους, ὡς πὺ τὸ σκοτάδι ἔπιασε ν' ἀραιώνει, νὰ σπάζει, καὶ μιὰ ἀντι-
φεγγιὰ μεταλλική, ἀπρογάλανη, ν' ἀναδίνεται γύρω. Πίσωθε, ὁ οὐρανὸς
φωτιζόταν. Προχώρησαν ἀκόμα, ἀποχτώντας ὄλο καὶ περισσότερο ὑπό-
σταση, σχῆμα, ὄγκο, χρῶμα. Τώρα βαδίζανε κατηφορίζοντας σὲ μεγάλη,
ἤρεμη πλαγιά. Ἡ μέρα πὺ ξυπνοῦσε, εἶταν συννεφιασμένη.

Σταμάτησαν. Μπροστὰ, μιὰ σειρὰ ἀχαμνά, σκελετωμένα δεντρά-
κια, ἔφραζε τὸν δρίζοντα. Τὸ μέρος εἶταν ἐπίπεδο, εἶδος μικρὸ ὀροπέ-
διο. Οἱ Φράγχοι ἀπλώνονταν στὰ πλάγια, τέντωναν τὴν παράταξή τους
σὲ φάρδος, μὲ βάθος πολὺ μικρὸ. Ἀναζήτησε μὲ τὰ μάτια τὸν ἱππότη.
Στὸ πλήθος ἐκεῖνο τίς πανοπλίες εἶταν δύσκολο νὰ τὸν ξεχωρίσει. Σερ-
γιάνισε μπρός, πίσω, στὰ νῶτα τῆς παράταξης, καὶ τέλος τὸν ἀναγνώ-
ρισε δεξιά, κάτω ἀπὸ τὸ φλάμπουρό του. Ζύγωσε καὶ στάθηκε κι αὐτὸς
μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους του.

Ἀπὸ δῶ, σκύθοντας τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στοὺς ὤμους τῶν μπροστι-
νῶν του, μπορούσε νὰ ἰδεῖ κάτω, στὴν πλαγιά, καὶ πέρα ἀκόμα. Ἀνά-
σανε στὸν ἀέρα τὴ μυρωδιὰ τῆς θάλασσας, κατάλαβε πὺς βρίσκονταν
ἀντίκρου σ' ἀκρογιάλι. Κατάφερε νὰ σπρωχτεῖ ἀνάμεσα στοὺς σεργέντες,
ἀδιαφορώντας γιὰ τίς βλαστήμιες τους, καὶ ξάνοιξε ἔτσι, κάτω, ὀλάκερο
τὸ πεδίο. Τὴν ἴδια στιγμή, ὁ Τουρναί, ἀκούγοντας τοὺς ἀντρες του νὰ
ταράζονται, γύρισε, τὸν εἶδε καὶ σταμάτησε γιὰ λίγο τὰ μάτια πάνω
του. Οἱ σεργέντες σῶπασαν.

Μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας πὺ δυνάμωνε, φάνηκαν κάτω, πίσω ἀπὸ
θάμνους, νὰ σαλεύουν ἀρματωμένοι πεζοί. Εἶτανε σαγιτάτορες Φράγχοι
κρυμμένοι. Τὰ σκυφτὰ κορμιά τους, τὰ κεφάλια πὺ προβαλῖναν μὲ προ-
φύλαξη, δειχνανε πὺς κάτι φερμάρουν. Εἶναι τοῦτοι ἡ πρώτη γραμμὴ
τῆς φράγκικης παράταξης, στοχάστηκε ὁ Σγουρός. Τώρα τί θὰ γίνει ;
τώρα τί θὰ γίνει ; ἀναρωτιότανε σὰν ἄπλερος πὺ εἶτανε σὲ μάχες, καὶ
μαζὶ, σκοτεινά, ἐνιωθε μέσα του πὺς ὄλα τοῦτα, δὲ μοιάζανε καθόλου
μὲ ὅ,τι εἶχε φανταστεῖ. Σὰν κάποιο ἀγρίμι νὰ παραμόνευαν οἱ μικρο-
σκοπικοὶ ἀνθρώποι ἐκεῖ - κάτω. Ἡ ἀγωνία, κάτι ἀγριωπὸ σὰ λύπηση,
ντροπή καὶ λαχτάρα μαζὶ, σὲ κυρίευε. Ἐψαξε μὲ τὸ μάτι του νὰ βρεῖ
τὸ κυνήγι καὶ παραξενεύτηκε πὺ δὲν τὸ ἔβλεπε. Δεξιά, εἶτανε μιὰ πο-
ταμιά, μὲ σγουροὺς ἀπὸ βλάστηση ὄχτους. Ἐνάφερε τὸ μάτι στοὺς σα-
γιτάτορες καὶ μὲ κατάπληξη τοὺς εἶδε ξάφνου, δίχως λόγιο φανερό, νὰ
πηδᾶνε σὰν κεντρισμένοι ἀπὸ ἀλογόμυγα, νὰ στήνουν ὀρθὸς τίς σαγιτές
καὶ ν' ἀμολᾶνε τίς νευρές. Σφύριγμα πλήθιο, ἀπανωτὸ, βίτσισε τὸν ἀέρα.

Σύγκαιρα, πέρα, ἀπὸ τίς καλαμιές τοῦ ὄχτου, ἕνα βούκινο ἀπάν-
τησε μ' ἄγριο μουκανητό, ὕστερα ἄλλο, κι ἄλλο. Τ' αὐτὸ τοῦ Σγουροῦ
ξεχώρισε μακρυνὸ σάλαγο, φωνές. Δὲν πρόφτασε τίποτα πιὰ νὰ συλλο-
γιστεῖ. Ἡ βαρειά παράταξη τῶν καθαρῶν σείστηκε, ξεκίνησε ἀργά,
κι αὐτὸς μαζὶ τῆς. Μπροστὰ οἱ σαγιτάτορες εἶχανε χαθεῖ, σὰν ἀπὸ μα-
γεία. Εἶδε τὸν Ἰωάννη ντὲ Τουρναί πὺ κατέβαζε τὴ μακρυὰ του λόγχη.
Μαζὶ, ὀλάκερο τὸ στήθος τῆς γραμμῆς, πέρα ὡς πέρα, ὀρθοτρίχιασε
ἀπὸ λόγχες πὺ ξαμώνανε. Τὸ βᾶδισμα τῶν φαριῶν τάχυνε, τάχυνε.

Δὲν ἄκουγε πιά ὁ Σγουρὸς παρὰ τοὺς βρόντους τῆς καρδιάς του, ποὺ τὸν ξεκουφαίναν. Δίχως νὰ νιώθει τί κάνει, χούφτιασε κι αὐτὸς τὴ λαβή, γύμνωσε τὸ σπαθί του. Κ' ἔνα κῶμα ἤρθε, τὸν τύλιξε, τὸν σήκωσε, τὸν συνεπῆρε.

Ἀπτόμα ξαμολυμένα τὰ φαριά, εἶχαν ξεχυθεῖ τὸν κατήφορο. Μὲ παραζάλη σὰν τοῦ σίφουνα, κευρανωτὸ βροντοκόπημα, τρέχανε, καλπάζανε, πετοῦσαν. Ἡ μακρὰ παράταξη, ἀφοῦ κυμάτισε στὸν κάμπο, σαρώνοντάς τον δρεπανωτά, ἔσπασε, καὶ τὰ φλάμπουρα, πλαταγίζοντας κροταλιστά, φεύγανε μπροστὰ σκόρπια, παρασυρμένα. Κυματερή, ἀνάκατη, ἀνεμιζόταν ἡ βουή ποὺ σέρνανε τὰ βούκινα. Μεθυσμένοι ἀπὸ τὴ ζάλη τῆς ὁρμῆς οἱ Φράγχοι σήκωσαν λαχὴ μεγάλη. « Μονζουὰ κι ἅγιος Διονύσης! » κράζαν ἄγρια καὶ σπιρουνίζανε τὰ φαριά τους. « Μονζουὰ κι ἅγιος - Διονύσης! » Κ' ἡ γῆ, πιομένη λὲς ἀπ' τ' ἀνοιχτὰ μὲ λύσσα στόματα, ἔφευγε κάτωθε μὲ τρέλλα, στρούφιζε δλάκερη, σφύριζε, γινόταν ἄσπρος χεῖμαρρος, χανόταν.

Πέσανε κατὰστηθα, τυφλά, πάνω στὶς καλαμιές, τὶς περάσανε πέρα ὡς πέρα σὰ νάτανε φράχτης ἀπὸ φρύγανα, δρασκέλισαν τὰ χαλίκια τῆς ποταμιᾶς, σπάσανε κι ἄλλη σειρά καλαμιές καὶ παίρνοντας τὸν ἀνήφορο, βγήκανε πάνω. Ξάφνου, σὲ μιὰν ἀστραπή, τοὺς εἶδανε μπροστὰ τους. Εἶταν ἀντίκρου οἱ Ἀραγωνέζοι, ὄρθιοι πάνω στὰ φαριά τους τὰ κατὰφραχτα, ἀσάλευτοι σὰν τειχὶ ἀπὸ ἀτσάλι. Ὁ ἀέρας ἀηδόνισε γύρω ἀπὸ μεταλλικές, ἀόρατες βιτσιές. Ἀκαριαῖα καρφωμένοι ἀπὸ τὶς σαγίτες πάνω στὴν ὁρμὴ τους οἱ πρῶτοι Φράγχοι, κουτροβαλίστηκαν χάμου, σωρὸς κουβάρι καθαλαρέοι κι ἄλογα. « Μονζουὰ κι ἅγιος Διονύσης! » κράζανε μανιακὰ οἱ ἄλλοι, σκεπάζοντας μὲ τὴν πολεμικὴ τους τὴν κραυγὴ τὸ οὐρλιασμα τῶν χτυπημένων. Βρέχανε τώρα οἱ σαγίτες ἀπανωτά, κεντώντας μὲ ἀσημηωτὲς βελονιές τὸν ἀέρα. Κυλιόντανε χάμου οἱ λαθωμένοι, κλωτσούσανε τὸν ἀέρα ἀνασκελωμένα τὰ φαριά, φλάμπουρα ραβδίζανε μὲ τὸ κοντάρι τους τὸ χῶμα, ἔμωσ οἱ ἄλλοι προσπερνώντας, πηδώντας πάνθε, τρέχανε, τρέχανε, μὲ τὸ μάτι στεγνὸ, ἐπίμονα καρφωμένο στὴν ἀντικρυνὴ γραμμὴ, ποὺ πρόσμενε. Καὶ τέλος ἔφτασαν.

Βρόντος δαιμονικός, σκάζοντας σὰν ἀστροπελέκι, δόνησε τὸν κάμπο καὶ τὸ γιαιλό. Μὲ τὴν τυφλὴ φορὰ τῆς πέτρας, οἱ Φράγχοι εἶχανε ριχτεῖ δλόσωμοι πάνω στοὺς Ἀραγωνέζους. Τὰ ὄπλα δὲν πρόκαμαν νὰ μεσολαθήσουν. Τσακίστηκαν οἱ λόγχεις σὰν ἄχυρα, καὶ τινάχτηκαν κομμάτια τὰ κοντάρια τους στὸν ἀέρα. Ἀτσάλι μ' ἀτσάλι, φαρί μὲ φαρί, κορμὶ μὲ κορμὶ συγκρούστηκαν, ἀναπήδησαν ἀπὸ τὸ βρόντηγμα καὶ σωριάστηκαν χάμου, ἀνάκατα, μέταλλα, ἀνθρώποι, ζῶα. Οἱ ἄλλοι, ποὺ φτάνανε πετώντας τὸ κατόπι, πήδηξαν μέσα στὸ σωρὸ ποὺ ἀνάβραζε πασσαλειμμένος αἶμα καὶ χῶμα. Μπλέκανε κεῖ - μέσα, χτυπιόνταν μὲ τὶς σπάθες, σκίζανε κρᾶνη, κεφαλές, δρεπανωτὰ θερίζανε, κάθετα πελέκαγαν, μηχητὰ καρφώναν, κι ἀνάμεσα σ' ἄλη ἐκείνη τὴ μάνητα τῆς ζωῆς ἔβλεπε ἀντρες ὄλο σφρίγος νὰ παίρνουνε ξάφνου τὴν ἀποσβολωμένη ἔκφραση τοῦ ἀντρείκελου ποὺ ἀνοίγει τὰ χέρια του δίχως νόημα, ἀναποδογυρίζει τσακισμένο τὸ κεφάλι του καὶ σωριάζεται κάτω μὲ μάτι ψόφιο καὶ θολό.

Ὁ Σγουρὸς δὲν εἶχε χάσει ἀπὸ μπροστὰ του τὸ φλάμπουρο τοῦ

Τουρναί. Μειονεχτικά θωρακισμένος για τέτοια σύγκρουση, είχε σ' αντίλλαγμα την απεδίκλητη λευτεριά στις κινήσεις του και την πολύτιμη ελαφρότητα. Δίχως σκέψη ή συναίσθηση, άνεδοκατέβαζε σύνταχα, δεξιά - ζερβά, τὸ κοντό σπαθί του κ' ἐνιωθε ὡστόσο πὼς σπάνια τυχαίνει νὰ μὴ συναντήσει κάτι τὸ λεπίδι του. Ξεχώρισε ἔτσι ἀόρατα, σὲ φευγαλέες ματιές, κοντάρια νὰ θερίζονται πὺξ ξαμῶνανε κατὰ τὸ στήθος ἢ τὰ πλευρὰ τοῦ φαριοῦ του, κρᾶνη νὰ βουλιάζουν καὶ νὰ κυλιούνται πέρα μὲ τσακισμένα τὰ λουριά, ἀρματωσιᾶς διχτάτες νὰ χαράζονται τινάζοντας γύρω ἀχιτιδωτὰ τοὺς ψιλοὺς τοὺς κρίκους. Προχωροῦσε μὲ δυσκολία τὸ φαρί του, τσαλαβουτώντας σ' ἔδαφος ἀνώμαλο, ζωντανὸ ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ζῶα. Κάτι ἀνάβραζε ὀλοένα ἀπὸ κάτω, χέρια ἀπὸ κορμιὰ πολὺπλοκα σηκωνόνταν γαντζώνοντας μὲ τὰ δάχτυλά τους, πρόσωπα πελιδνὰ ζητώντας νὰ βγοῦνε στὸν ἀφρὸ τεντώνονταν γιὰ μιὰ στιγμή στὸ φῶς, καὶ πάλι, σὰν κάτι νὰ τὰ ρούφηξε, βούλιαζαν. Στὰ μᾶτια του μπροστὰ δλα μπερδεύονταν, ἔρχονταν βόλτα, ἀναδόσηναν. "Ἀκουγε στ' αὐτιά του τὸ σάλαγο τῆς μάχης καὶ τῆ βουή ἀπὸ τὸ αἷμα του. Ὅμως τὰ ρουθούνια του, ταυοσμένα, γοργανάσαιναν τὸν πηχτὸ ἀέρα μὲ εἶψα ἀκόρροστη, καὶ τὰ σφιγμένα δόντια του τὰ γαργάλιζε κάτι σὰν ἀγριμιοῦ πεῖνα.

"Ἔτσι πολέμησαν ὡς πού ὁ ἥλιος ψήλωσε καὶ γαλάχτωσε τὸν ἀτόφια συννεφιασμένο οὐρανό. Ἀγάλια - ἀγάλια οἱ σφιχτὲς μάζες ἀραίωσαν, σκορπίζανε μέσα στὸν κάμπο, μπουλούκια ξεκρόνονταν ἐδῶ - ἐκεῖ, παλεύοντας πάντα μὲ μάνητα, δίχως σχῆμα, μπερδεμένα, σὰν τέρατα μ' ἀρίφνητα ποδάρια ἀλόγου, ἀνθρώπινες κεφαλές, ἀτσάλινες φολίδες, λοφία πουπουλένια. Σπαρμένοι κατὰχαμα στὸ λάσιο στήθος τοῦ πλατύστερνου κάμπου κείτονταν ἢ ἀργοσάλευαν μπόγοι ἄμορφοι, κορμιὰ ἀνθρώπων καὶ ζῶων σφαγμένων, σ' ὕστατο καὶ παράφορο ἀγκάλιασμα. Ἡ μεγάλη βουή ἀπλωνόταν ὡς πέρα, στὶς μασχάλες τῶν βουνῶν. Καὶ πέρα ἢ ἀτέρμονη θάλασσα, θαμπὴ καὶ σγουρωμένη, κυλοῦσε τὰ κύματά της ρυθμικά, τὰ ἔστελνε καταποδιαστὰ νὰ ξαπλωθοῦνε στ' ἀκρογιάλι, καὶ μουρμούριζε μ' ἀταραξία ρεμβαστική τὸ μουσικὸ τῆς τὸ τραγοῦδι.

Βαθμιαία μὲ σταθερὰ ἢ νίκη ἔγερνε πρὸς τὴ μεριά τῶν Ἀραγωνέζων. Ἀδιάκοπα πολεμώντας ἀπὸ τὴν αὐγή, οἱ Φράγκοι, ὄλο καὶ λιγότευαν, ἀραίωσαν, σκορπίζονταν, σμάρια ἐρημικὰ σὰν ξέρες στὸ πέλαγο τοῦ κάμπου. Ὅγδόντα σκοουταράτοι, ἐξῆ ἱππότες εἶχανε κιόλας πέσει αἰχμάλωτοι στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, κ' ἔβλεπες συνοδίεσ ἀργοπερπάτητες, πένθιμες, νὰ διασχίζουν τὸ πεδίο τῆς μάχης τραβώντας πρὸς τίς ἀραγμένες πιδ πέρα κουρσάρικες ταρίδες. Στὸ μεταξύ, ἀπὸ τίς γαλέρες πὺξ στέκονταν ἀσάλευτες καταμεσίς στὸ λιμάνι, μ' ἀκίνησία ἀδυσώπητη, ἄλλες ταρίδες ξεκολλούσανε, ξέχειλες ἀπὸ ἀρματωμένους, καὶ λάμνανε κουβαλώνοντας τους στὸ γιολό. Προτοῦ ἀκόμα ἀράξουν, οἱ Ἀραγωνέζοι ρίχνανε τ' ἄλογά τους στὸ ξέβαθο νερό, πηδούσανε στὶς σέλλες καὶ χύνονταν καλπάζοντας στὴ μάχη, μπουλούκια - μπουλούκια, σὰν κοπάδια ἀκρίδες, σέρνοντας ἄγρια ἰαχή. Κάποιες ὀμάδες φράγκικες, χάνοντας τὸ ἠθικὸ τους, ἀπελπισμένες γιὰ τὴν ἔκβαση, εἶχανε πάρει πίδα, καὶ τώρα τίς ἔβλεπες νὰ φεύγουν καλπάζοντας πέρα, κατὰ

κείθε πού είχαν έρθει, μ' ένα φλάμπουρο στη μέση και μερικά λοφία τσακισμένα πού ανεμίζονταν θλιβερά.

Ο Τουρναι είχε βρεθεί μονάχος ανάμεσα σέ πηχτό βουρκο από κορμιά σωριασμένα ανάκατα στο χῶμα. Αποκαμωμένο τὸ φαρί του βάδιζε με δυσκολία, δρασκελώντας τούς λαβωμένους πού μούγκριζαν, και τὰ πτώματα. Τὸ δεξί του χέρι, σφίγγοντας πάντα τὸ κοντάρι, κρεμόταν ἀπαυδημένο, κι ἀπὸ τὴ λόγγη σούρωνε κ' ἔσταζε κάτω τὸ αἷμα πού εἶχε δέσει, πηχτό. Τὸ πρόσωπο τοῦ ἱππότη εἶτανε πελιδῶν και τὸ μάτι του γυάλιζε χαμένο. Ὡστόσο ὁ σκουταράτος του, πού τὸ φαρί του εἶχε σκοτωθεῖ, κατόρθωσε νὰ βρεῖ ἄλλο, ὄρφανὸ ἀπὸ ἀναβάτη, τὸ καβαλίκεψε και τώρα ἐρχότανε μ' ὀλόρθο πάντα τὸ κοντάρι πού ἀνέμιζε τὸ φλάμπουρο ν' ἀκολουθήσει τὸν ἀφέντη του. Ἱππότης και σκουταράτος πορεύτηκαν ἔτσι γιὰ λίγο, ἀνεργοί, μέσα στο φριχτὸν κύκλο τῆς ἡσυχίας πού εἶχε ἀπλωθεῖ γύρω, σὰ δυὸ φαντάσματα.

Ἐάφνου ὁ Τουρναι ἀνασείστηκε. Τὸ νεκρὸ μάτι του σεργιάνιζε ἀπὸ συνήθεια τὸ πεδίο τῆς μάχης, ψάχνοντας νὰ ἴδῃ πού βρίσκονταν σὲ μεγαλειότερη ἀνάγκη οἱ ὁμόθενοί του, γιὰ νὰ τοὺς δώσει ἕνα χέρι, ὅταν ξάνοιξε ἀριστερά, κατὰ τὸ γιαιλό, ἕνα σφιχτὸ μπουλουκι Ἀραγωνέζους πού ἔρχονταν καλπάζοντας. Εἶτανε συναγμένοι γύρω ἀπὸ φλάμπουρο ψηλό, ζωηρόχρωμο, πού ἀνέμιζε μ' ἔπαρση τ' ἄλικά χρώματά του και τὰ χρυσάφια. Στὴ μέση τῆς ὁμάδας ξεχώριζε ἕνας καθαλάρης μεγαλόκορμος, μ' ἀστραφτερὴ πανοπλία ἀπὸ ἀτσάλι ἀτόφιο, κράνος και πλάκες τόσο λαμπικαρισμένα πού θάλεγες πὼς δὲν ἔχουνε πιὰ τὸ ἀσημωτὸ χρώμα τοῦ μετάλλου παρὰ ἀντικαθρεφτίζουν ὕγρα τὸ γύρω κόσμο. Ζύγωναν, ὁ βαρὺς και ρυθμικὸς γδοῦπος τῶν φαριῶν συντάραζε κιόλας τὴ γῆ.

Ὁ νεαρὸς ἱππότης τράβηξε νευρικά τὰ ρέτενα, τὸ φαρί του καρφώθηκε στὸν τόπο. Τὸ θολὸ τοῦ μάτι εἶχε ἀναπάντεχα σπιθίσει. Ἀνασηκώθηκε στὶς σκάλες τῆς σέλλας, στύλωσε τὸ κεφάλι του και σαῖτεψε με τὴ ματιὰ τὴν ἀπόσταση. Ἀπορημένος ὁ σκουταράτος εἶχε κρατήσει κι αὐτὸς τὸ φαρί του και κοίταζε τὸν ἀφέντη του μ' ἀνησυχία, μὴ νιώθοντας γιὰτί στέκονται ἐκεῖ, ἔτσι μονάχοι οἱ δυὸ τους κ' ἐκτεθειμένοι.

Οἱ Ἀραγωνέζοι φτάνανε. Ἀνάμεσά τους και στοὺς δυὸ Φράγκους ἀπλωνόταν ἀνοιχτὸς χῶρος, πιτσιλισμένος μονάχα ἀπὸ δυὸ-τρεις σωροὺς ἄμωρα κουφάρια. Ὁ σκουταράτος γύρισε γύρω τὸ κεφάλι, ψάχνοντας ἀνέλπιδα νὰ ἴδῃ ἀπὸ πουθενὰ βοήθεια. Ἀλλοίμονο, τὸ ἤξερε: οἱ ἀνθρώποι τοῦ Τουρναι δὲ θάρχονταν, εἶχανε σπείρει τὸν κάμπο με τὰ κορμιά τους. Πέρα, δεξιά, ζερβά, οἱ τελευταῖοι Φράγκοι πρόβαλλαν τὴν τελευταία ἀντίσταση, κατρακυλοῦσαν ἀπὸ τίς σέλλες τους ἀνάμεσα σὲ πλῆθος ἐχθρικές λόγγες ἢ ἔπεφταν αἰχμάλτοι, ἀποκαμωμένοι, μ' ἄκαρπο σφαδασμό. Ἐαναγύρισε τὰ μάτια στὸν ἀφέντη του λοιπὸν ὁ σκουταράτος, χλωμὸς ἀλλὰ ἀποφασισμένος, κ' ἔσφιξε στο δεξί του τὸν κεφαλοσπάστη, τὸν σφαιρικὸ κι ἀγκαθωτό.

Ἐάφνου ὁ Τουρναι γύρισε τὸ κεφάλι του.

— Τὸ φλάμπουρό μου! ἔκραξε. Σήκωσε ψηλὰ τὸ φλάμπουρό μου!

Ἡ φωνή του εἶχε κάτι τὸ σπαραχτικὸ.

Ἦγάκουσε ὁ σκουταράτος. Στὸ ὄρθιο κοντάρι, τὸ φαλλιδωτὸ φλά-

μπουρο ἀναδιπλώθηκε, φτεροκόπησε και ξετύλιξε κυματερὰ τὸ χρωματιστὸ οἰκόσημο τῶν Τουρναί.

Ὁ ἱππότης εἶχε στηρίξει καλὰ τὴ λόγχη του στὴ μασχάλη, ἔσφιξε πάνω στὸ στήθος του τὸ τριγωνικὸ του σκουτάρι.

— Ἄρχοντα Ντελιούρια! ἔσυρε φωνὴ μεγάλη. Ἄρχοντα Ντελιούρια, σὲ χαιρετῶ!

Ἔτσι εἶπε. Καὶ μαζί, σκύβοντας μπροστὰ τὸ κορμί, ἔμπηξε τὰ σπιρούνια στὴν κοιλιά τοῦ φαριοῦ του, τινάχτηκε μαζί του, ἓνα σῶμα, πάνω και πέρα ἀπὸ τὴ γῆ, κ' ἔφυγε μπροστὰ σὰν τὸν ἀνεμο.

Οἱ Ἄραγωνέζοι, ἀντίκρου, εἶχανε σταθεῖ σασιτισμένοι. Δὲν πρόλαβαν νὰ πάρουνε θέση. Μονάχα ὁ ἀστραφτερός καθαλάρης εἶχε χαμηλώσει τὴ λόγχη του. Σὰ βράχος ξεθεμελιωμένος πού καταρακυλάει ἀναπηδώντας, βουίζοντας, ἀπὸ τὸ βουνοῦ, ὁ Φράγκος εἶχε ριχτεῖ σύγκορμος πάνω στὸν Ἄραγωνέζο. Οἱ λόγχες τους τσακίστηκαν σὰ φρύγανα πάνω στὰ σκουτάρια. Ἄλογα κι ἀναβάτες γενήκανε γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα, λὲς κ' εἶτανε νὰ χωνέψουν σὲ μάζα μοναδική. Κι ὁ Ντελιούρια, μὲ ραγισμένο τὸ σκουτάρι του, τὰ ποδάρια του τιναγμένα ἀπὸ τὶς σκάλες, ἀναποδογυρίστηκε πάνω στὴ σέλλα του και γκρεμίστηκε καταγῆς.

Αὐτὰ ἔλα γίνανε σὲ μιὰν ἀστραπή. Οἱ Ἄραγωνέζοι, θαμπωμένοι, εἶχαν ἀθέλητα παραμερίσει, και τὰ φαριά τους, προγκώντας, τοὺς ἔσερναν κιόλας μακρῶς. Τὰ κράτησαν τραβώντας ἄγρια τὰ ρέτενα, μῆγγοντας οὐρλιάσματα λύσας. Καθὼς εἶχανε σκορπίσει ἀχιθιδωτὰ γύρω στὸν τόπο ὅπου οἱ δυὸ ἄρχοντες συγκρούστηκαν, στάθηκαν ἔτσι, κύκλος, ἀνορθώνοντας τὰ ζῶα στὰ πισινά. Τὰ μάτια τους, τεντωμένα, κοιτάζανε τὸν ἀρχηγό τους, πού ἔμενε τώρα ἀσάλευτος στὸ χῶμα. Εἶτανε τελειωμένος; Σ' ἔλο τὸ διάστημα πού αὐτοὶ παλεύανε νὰ μαζέψουν τὰ φαριά τους, ὁ Ντελιούρια δὲν ἔδινε κανένα σημάδι ζωῆς. Σικοτεινά, μέσα τους, εἶπανε πῶς ἴσαμε ἐδῶ εἶταν.

Τότε κάτι σὰν ἀνεμος καυτός, ἄγριος, ἦρθε νὰ τοὺς ζαλίσει τὰ φρένα. Ὁ Φράγκος εἶχε σταθεῖ παραδίπλα στὸν ἀμύραλη, δίχως λόγχη, και τραβούσε ἤρεμα τὸ σπαθί του. Ἄτάραχος, τοὺς καστεροῦσε. Ὁ σκουταράτος του, πειθήνιος, ζύγωσε και στάθηκε πίσω του μὲ τὸ φλάμπουρο πάντοτε ὀρθιο. Ὅμως οἱ πρῶτοι ἔρχονταν κιόλας καταπάνω τους καλπάζοντας, μὲ τὶς λόγχες τεντωμένες. Οἱ ἄλλοι χύθηκαν ἀπὸ γύρω, καταποδιαστά, σέρνοντας λάμπειες ἀτσάλινες, σὰν πεφτάστερα μέσα σ' ἀνοξιότιχη νύχτα.

— Hierro, despierta te! κράζανε μεθυσμένοι, μὲ δόντια σφιγμένα, «Σίδερο, ζύπνα!», τὴν πολεμικὴ τοῦ τόπου τους κραυγῆ.

Μέσα στὸ κῆμα αὐτὸ πού ὀλοῦθε τὸν ἔζωσε, ὁ Τουρναί σήκωσε πελεκητὰ τὴ σπάθα του μιὰ, δυὸ, τρεῖς φορές, ὕστερα τρέκλισε, κλονίστηκε, βούλιαξε. Τὸ φαρί του γονάτιζε, ἔφεπτε μ' ἀνοιγμένη τὴν κοιλιά του. Καὶ τὸ φλάμπουρο πού πῆγε κ' ἦρθε, ἀνεμίζοντας πάνω ἀπὸ τὴ σύρραξη τὸ οἰκόσημο, σὰν ἄλμπουρο καραβιοῦ πού φουντάρει, τέλος ἔγειρε κι αὐτὸ, χάθηκε.

Εἶχανε κάνει κύκλο γύρω στὸ σημεῖο πού καταποντίστηκε τὸ παλληκάρι, και μὲ τὶς μακρυές τους λόγχες κεντοῦσαν, ἀνασκάλευαν τὸ βυθό. Γονατιστὸς ἐκεῖνος, μὲ τὸ μεγάλο του τριγωνικὸ σκουτάρι στηρι-

γμένο στη γῆ, ὀχυρωμένους ἔτσι πού μονάχα τὸ κεφάλι του νὰ προβαίνει, πάλευε μὲ τὸ σπαθί του ν' ἀποκρούσει τὶς μπηχτές. Σὰ στενὲς γλῶσσες φιδιῶν λαστιχάροντας ξαμῶνανε οἱ λόγχες γύρωθε καὶ τὸν κεντοῦσαν. Ὅμως κρατοῦσε ἀκόμα ἡ διχτάτη ἀρματωσιά του. Τὰ φαρῖα, φρενιασμένα, μὲ μάτι γουρλωτό, ὀρθῶνονταν στὰ πεισινά τους τὰ ποδάρια καὶ μὲ τὰ μπροστινὰ δέρνανε τὸν ἀέρα πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του.

Πάλαιψε ἔτσι γιὰ κάμποσο, γλωμός, μὲ τὰ χεῖλη του σφιγμένα. Στὸ πρόσωπό του, πού εἶχε πετρώσει καὶ δὲν ἔκανε καμμιά σύσπαση, παράδοξη γαλήνη εἶταν τώρα ἀπλωμένη, ἀταραξία μαρμάρινη. Μονάχα ἡ ματιὰ του, λαμπερὴ μέσα στὴ σκιά, γοργή, πετάριζε δῶθε, κεῖθε, προλάβαινε τὸν κίνδυνο, τὸν ἔκοβε μεσοδρομίες, γιὰ νὰ ξαναρχίσει πάλι. Μπροστά του, ξαπλωμένος στρωτά, ἔμενε ὁ σκοουταράτος, ἀσάλευτος. Ἐνα στενὸ μαυροκόκκινο ρυάκι εἶχε σουρώσει ἀπὸ τὸ μπλάβο χεῖλι του καὶ χάραζε τὸ χωνεμένο μάγουλό του. Ἀπὸ πάνω, στὸ σφιχτὸ χῶρο, σὰ στόμιο πηγαδιοῦ, οἱ σπαθιῆς σταυρῶνανε σύνταχες τὸ γαλαχτωμένο καὶ φεγγερὸ κομμάτι τ' οὐρανοῦ, σφυρίζοντας μὲ πεισματερὸ τρόχισμα, κρούονταν ξερά, μεταλλικά, λεπίδα μὲ λεπίδα. Γοργές, στριμωχτές ξεφύσαιναν οἱ ἀνάσες. Κι ὁ ἱππότης τὸν ἔβλεπε τὸν Μεγάλον Ἀφέντη ν' ἀρχεται, νὰ κοντοζυγώνει, ἰσκιῶνοντας τὸ ὕστερο κομμάτι τ' οὐρανοῦ πού ἔλο καὶ στενεύει ἀνωθὲ του.

Ἐκεῖ, νιώθει κάτι ζωντανό, ζεστό, ν' ἀναδεύεται δίπλα του καὶ νὰ κολλάει στὸ πλευρὸ του. Δὲ μπορεῖ νὰ κοιτάξει, δὲν προφταίνει, ὅμως τοῦ φαίνεται σὰν καὶ μιὰ ζωὴ νὰ φυτρώνει μέσ' ἀπὸ τὸ χῶμα. Ἐνα χέρι ξένο σηκώνεται δίπλα στὸ δικό του, κρατώντας κοντὸ σπαθί, κι ἀρχίζει νὰ πελεκάει σύνταχα, ἀραιώνοντας τὸ ἀγκαθερὸ σφίξιμο ἀπὸ γύρω. Ἐνα, ὕστερα δεῦτερο φαρῖ σωριάζεται, μὲ τρύπια τὴν κοιλιὰ, παρασέρνοντας στὸ πέσιμο τὸν ἀναβάτη. Οἱ ἐχθροὶ σὰ νὰ σάστισαν. Τονωμένοι ἀναφερόνται κι αὐτὸς καὶ νιώθει τώρα λιγότερο βαρὺ τὸ χέρι σου. Γυρίζοντας μύλο τὸ σπαθί του, χαλαρώνει τὸ σφίξιμο πού πήγαινε νὰ τὸν πνίξει. Καὶ μαζὶ, ἀθέλητα, μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ, νιώθει νὰ στέκεται δίπλα του, ἀδερφικὰ γονατισμένος, συμμαχητής, ὁ ἀλλόκοτος ἐκείνος Ρωμιὸς πού τὸν ἀκολούθησε ἀπὸ τὴν Καλαμάτα.

Μιὰ φωνὴ δυνατὴ, προσταχτικὴ, ἀκούστηκε νὰ ἔρχεται ἀπὸ κάπου, σὰν ἀπὸ τὸν οὐρανό. Οἱ λόγχες γύρω ἀποσύρθηκαν, ὁ φονικὸς κύκλος ξέσφιξε. Ζαλισμένος, μὲ τὰ μάτια θολὰ, ὁ ἱππότης εἶχε γείρει τὸ κεφάλι, καὶ τὸ χέρι του πού κρατοῦσε τὸ σπαθί ἔπεσε βαρὺ, μολυβένιο στὴ γῆ. Ἐνωσε ἕνα μπράτσο γερὸ πού ξαφνικὰ τὸν ἀγκάλιαζε καὶ τὸν ἔσφιγγε νὰ τὸν στηρίξει. Ὁ νεαρὸς Ρωμιὸς σηκώθηκε ὀρθίος δίπλα, ὑποχαστάζοντας πάντα τὸν συμπολεμιστὴ του.

Ἀνάμεσα στοὺς ἐχθροὺς πού εἶχανε παραμερίσει σαστισμένοι, πρόσβαλλε τώρα ἕνα καινούργιο πρόσωπο. Εἶτανε πολεμιστὴς μεγάλοκορμος, μ' ἀρματωσιὰ ἀστραφτερή, καὶ ζύγωνε πεζὸς, μ' ἀργὸ βῆμα. Οἱ Ἀραγωνέζοι σταμάτησαν ἀπορημένοι καὶ χαμήλωσαν τὶς λόγχες τους στὴ γῆ, εὐλαδικὰ. Προχώρησε ὁ πεζὸς πολεμιστὴς καὶ στάθηκε μπροστὰ στ' ὀλόρθο σύμπλεγμα τῶν δυὸ πού εἶχαν ἀπομείνει νὰ μάχονται τελευταῖοι. Εἶταν ξεσοκούφωτος. Ὁ ἀνεμὸς τῆς θάλασσας σιγανέμιζε τὰ φαρὰ του, σγουρὰ μαλλιὰ.

—“Ἄρχοντα Ντελιούρια, λέει βλέποντάς τον ὁ Τουρναί καὶ στυλῶ-
νει μὲ θέληση σκληρῇ τὰ πόδια του στὴ γῆ. Δὲν πέθανες! Καὶ πάλι
λοιπὸν μ’ ἔχεις νικήσει.

Δὲ μίλησε ὁ ξένος. Τὸ ἀρχοντικό του πρόσωπο φανέρωνε μιὰν ἡρε-
μία συλλογισμένη, μελαγχολικὴ.

Κοιτάχτηκαν στὰ μάτια οἱ τρεῖς ἄντρες, ὁ ψαρρομάλλης, ὁ ξανθὸς
κι ὁ καστανός. Κοιτάχτηκαν δίχως νὰ μιᾶνε. Κι ὁ Φράγκος γύρισε
τὴ ματιὰ του γύρω, στὸ μεγάλο κάμπο, τὸν σπαρμένο μὲ τὰ κουφάρια
τῶν δικῶν του, στὸν κάμπο ποῦ εἶχε πιά σωπάσει, τὴν ξανάφερε στὸν
Ἄραγωνέζο, χούφτιασε ἀπὸ τὴ λεπίδα τὸ ματωμένο του σπαθί καὶ τοῦ
τ’ ἄπλωσε δίχως λέξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Ο ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΝΕΙΡΟΥ

ΦΤΑΣΕ δειλινὸ στήν Καλαμάτα τὸ μαν-
τᾶτο τῆς καταστροφῆς. Δυὸ Φράγκοι
ἀπὸ τοὺς νικημένους, ἓνας ἱππότης κ' ἓνας σκουταράτος, παρουσιάστη-
καν στὴ σιδερόπορτα τοῦ κάστρου καραβοτσακισμένοι. Εἶχανε κουρε-
λιασμένα ἐπιλωρίκια, λασπωμένες ἀρματωσιές, βουλιαγμένο κράνος ὁ
σκουταράτος, εἶτανε δίχως κράνος, μὲ τὰ μαλλιά ἀκατάστατα κ' ἰδρω-
κοπημένα, ὁ ἱππότης. Τὰ φαριὰ τους, τὰ δανεικά, γιατί τὰ δικά τους
εἶχανε σφαχτεῖ ἐκεῖ - κάτω, κρεμούσανε τὰ κεφάλια τους στὴ γῆ, κι ἀπὸ
τὰ τεζαρισμένα χεῖλη τους σούρωνε καὶ στάλαζε χᾶμω σάλιο ἀφρισμένο.

Ἡ πριγκηπέσσα τὴν ὥρα κείνη, βρισκότανε στὸ κουβούκλι τῆς.

Καθισμένη στήν κασσέλα, μπροστά στο παραθύρι, αγνάντευε τή θάλασσα, πέρα, κι όσμιζότανε αφαιρεμένα τήν ανάσα του βασιλικού. Ἡ πολιτεία, κάτω, ζάρωνε κιόλας στή βραδυή της περισυλλογή. Τά σήμαντρα του έσπερινου είχαν από ώρα σωπάσει.

Μπήκε ό τσαμπρελιάνος ταραγμένος, δαγκώνοντας τά χείλη του, καί τής ανάγγειλε πώς ένας ίππότης, από κείνους του Ζόγκλου, ζητούσε νά τής παρουσιαστεί. Τά μάτια της, τά χαινωμένα στήν αιώνιά τους ρέμβη, άναψαν. Μόλις σήμερα τό πρωί είχε μάθει τά όνόματα των πολεμιστάδων πού φύγανε για τήν παράτολμη έπιχείρηση.

— Νά όρίσει άμέσως! πρόσταξε τόν τσαμπρελιάνο.

Κι όταν ό πολεμιστής μπήκε στο κουβούκλι γεμάτος άμμηχανία και συστολή, κι ζταν εκείνη τόν ειδε έτσι συντριμμένο, ή καρδιά της έδωσε ένα χτύπο βαθύ και σταμάτησε, γιατί δραματίστηκε με τό πρώτο τήν άπέραντη εικόνα του χαμού.

— Μιλήστε, άρχοντα ίππότη! Έκανε ξέπνοη με χείλη πανιασμένα.

Ἐάντρας στεκότανε παράμερα, στήν κώχη του τοίχου πού τόν έσθηνε ή βραδυή σκιά. "Άνοιξε τά χέρια του και τ' άφρησε νά ξαναπέσουν δίχως λέξη, με συντριβή βουθή.

— Λοιπόν; τόν ξαναρώτησε.

Κρατούσε τό κεφάλι του σκυφτό. Σήκωσε τά ντροπιασμένα μάτια του, τήν κοίταξε φευγαλέα, τά ξαναχαμήλωσε.

— Είμαστε νικημένοι, κυρία, πρόφερε τέλος.

Και με λίγα λόγια, πού βγαίνανε κι αυτά από τό σφιγμένο λαρύγγι του με κόπο, τής ανιστόρησε άδέξια τή σύγκουση με τούς Ἐραγωνέζους, τήν ήττα των Φράγκων, τό θρίαμβο του Ντελιούρια.

Τής ειπε κι άλλα, για τήν υπέρτερη δύναμη του έχθρου, για τήν πλεονεχτική του θέση, για τήν άντρεία των βασσάλων της. Ὅμως αὐτή δέν άκουγε πιά. Με τό βλέμμα θολό, γυρισμένο πάλι έξω, στον έρίζοντα πού βράδυαζε, έβλεπε ν' άπλώνεται κει κάτω ένας κάμπος φαρδύς, σπαρμένος με κορμιά, φλάμπουρα κουρελιασμένα, σκουτάρια πού ράγισαν, και καταμεσίς του, ξαπλωμένο άνάσκελα, ένα νεαρό παλληκάρι δίχως άρματωσιά, πού τά καστανά μαλλιά του άπλώνονται άχιτωτά γύρω, στή γή, κι από τό πλευρό του άργοκυλάει ένα ρυάκι ζεστό αίμα.

— Και χάθηκαν... έλοι; ρώτησε με χείλη τρεμάμενα.

ἘΟ κρυφός πόθος νά δικαιολογήσει τή φυγή του μεγαλοποιώντας τή φθορά, τό θέριεμα τής φαντασίας από τό φόβο, όρμήνεψαν στον ίππότη τήν άπόκρισή του:

— Ὅλοι, κυρία. Ὅλοι, έξόν από τόν ταπεινό δούλο, πού βλέπει μπροστά της τώρα ή χάρη σου, τό σκουταράτο του κι άκόμα κάποιους άλλους, λιγοστούς, πού γυρίζουν ξοπίσω μου στήν Καλαμάτα.

Στάθηκε και τόν άκουσε πίνοντας άπληστα τά λόγια του. Πρόσμενε τή συνέχεια, μα σαν τόν ειδε νά σταματάει, πήρε τήν άπόφαση και τόν ρώτησε όνομαστικά για μερικούς, σκόρπια, όποιους τής έρχονταν πρόσχειρα στο νοϋ. «Κι ό τάδε; κι ό δεινα; τί είχαν γίνει;» Ἡ άπόκριση στάθηκε στερεότυπη, άδυσώπητη: Νεκροί!

Νεκροί!

Γύρισε πάλι τὰ μάτια της έξω, ἀμίλητη. Κάτι ὡς τώρα ἀνυποφίαστο τσακίστηκε μέσα της καὶ σωριάστηκε βουδά, σὰ στάχτη. Μεμιάς ἐνιωθε τὸν ἑαυτὸ της γυμνωμένον πάλι ἀπὸ τὸ πουπουλένιο ἐκεῖνο ντύμα πού εἶχε ἀρχίσει νὰ τῆς ζεσταίνει τὴν ὑπαρξὴ σιγὰ-σιγὰ. Στὸ βλέμμα της θαμπόφεξε ἡ παγερή, ἡ καλιά ἀσπραδά τοῦ μαρμάρου.

— Καλά, εἶπε βαριά, σκληρά. Δὲ σὰς θέλω τίποτ' ἄλλο.

Καὶ τοῦ ἔγνεψε ν' ἀποσυρθεῖ.

Τὴν ἄλλη μέρα ἤρθανε κι ἄλλοι πολεμιστάδες. Εἴτανε περισσότεροι ἀπ' ἔσους θὰ περίμενε κανένας ὕστερα ἀπὸ τὴν περιγραφὴ τοῦ πρώτου. Ἡ αὐτὴ τοῦ κάστρου εἶχε ζωντανέψει τώρα ἀπὸ ἓνα ἀδιάκοπο σῦρε κ' ἔλα, καθαλαρέους πού πέζευαν, ἄλογα πού χλιμίντριζαν, σκουταράτους πού ξαρματώνανε τοὺς ἀφεντάδες τους ἢ πού βοηθάγανε τοὺς λαθωμένους ν' ἀνέβουνε τὰ σκαλιὰ τοῦ ἀρχοντικοῦ. Βρήκανε δουλειὰ κ' οἱ κυράδες τῆς κούρτης κι ὀλημερίς πιά τρέχανε δῶθε-κειθε πολυάσχολες, πλένανε μὲ κρασί τις λαθωματίες, φτιάνανε ξαντό, ἀλλάζαν ἐπιδέσμους. Ἀναπάντεχα, ὁ βαθμιαῖος γυρισμὸς τῶν νικημένων τοῦ Ζόγχλου πῆρε ἓναν τόνο ἀνομολόγητου πανηγυριοῦ. Ξύπνησε τὸ λαγοκοιμισμένο ἐνδιαφέρο γιὰ τὴ ζωὴ, κ' ἡ ζωὴ ἀλλάξε ρυθμὸ κι ὄψη.

Μέσα στὴ φρεσκαδούρα τούτη, πού τὴν κρυφοτάραζε καὶ κάποια κρυφὴ ἀγωνία — ἡ σκέψη πὼς ὁ Ντελιούριος τὸ κάτω-κάτω εἶναι νικητῆς, πὼς ἡ θάλασσα γίνεται τώρα ἀκόμα πιδ ἐπικίνδυνη ἀφοῦ ἡ στεριά ἔχει χάσει κάμποσους ἀπὸ τοὺς ἀξιους ὑπερασπιστῆς της—, ἡ ἀπόφαση τῆς πριγκηπέσσας νὰ ξεσηκώσῃ τὴν κούρτη καὶ νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα ἔπεσε σὺν ξαφνικῷ. Πάγωσαν ὄλοι ὕστερα τ' ἄκουσαν, διστάσανε στὴν ἀρχὴ νὰ τὸ πιστέψουν, ἀναζήτησαν ὕστερα μιὰν ἐξήγηση καὶ τέλος εἶπανε μὲ τὸ νοῦ τους πὼς τὸ πριγκηπάτο τρέχει κίνδυνο μεγάλο κ' ἡ πριγκηπέσσα πάει νὰ μπεῖ κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ ἀφέντη της.

— Ὅμως ὁ πρίγκηπας βρίσκεται ἀκόμα στὴν Ἀνάπολη...

— Στείλανε νὰ τὸν φέρουν πίσω.

Τὰ συμπεράσματα τῆς πρόχειρης λογικῆς πήρανε μὲ τὸ πρῶτο ἀξία καὶ βῆρος ἐμπιστευτικῆς πληροφορίας. Ὁ πρίγκηπας θάρθει, ὁ πρίγκηπας ἔρχεται. Κάτι μεγάλο κακὸ ἐτοιμάζεται ἀπὸ τὴ θάλασσα· αὐτὸ εἶναι!

Ἡ βῆγια ὠστόσο, πού βρισκότανε στὴν πιδ στενὴ ἀπ' ὄλους ἐπαφὴ μὲ τὴν πριγκηπέσσα, δὲ μπορούσε νὰ πιστέψῃ τις διαδόσεις. Τὴν παραμονὴ τοῦ ξεκινήματος γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα, βρῆκε τὴν Ἰζαμπώ, ὅπως καὶ κάθε μέρα τώρα στερνά, καθισμένην ὀλομόναχη στὸ κουδοῦκλι της.

— Γιὰτὶ κάθεσαι αὐτοῦ χάμω, καρδούλα μου, καὶ μαρζώνεις; Γιὰτὶ δὲν κατεβαίνεις νὰ πάρεις ἄερα στὸ περιβολάκι σου;

Ἡ Ἰζαμπώ φαινόταν ἤρεμη. Ἠρεμὴ κι ἀδιάφορη. Ἐκανε μιὰ χειρονομία ἀδειανὴ ἀπὸ νόημα.

— Μ' ἀρέσει καλλίτερα ἐδῶ.

— Ὅμως πρῶτα, κάθε δειλινὸ τέτοιαν ὦρα...

Ἡ πριγκηπέσσα σήκωσε τὸ χέρι της μὲ κάποιαν ἀδημονία. Τ' ἄφησε νὰ ξαναπέσει. Σὰ νᾶθελε κάτι νὰ πεῖ καὶ τὸ μετάνιωσε.

— Ἐλα νὰ κατέβουμε μαζί, ἔλα νὰ σὲ χαρῶ, ἐπέμεινε ἡ βῆγια.

Ὁ μακρὸς ἄσπρος λαιμὸς λύγισε λοξά, τὸ κεφάλι ἐγείρει ἀνάλαφρα στὸν ὦμο.

— Δὲ θέλω, βάγια, εἶπε σιγά, δὲ θέλω πιά νὰ καθήσω κάτω ἀπὸ τὴ ροδιά.

Καὶ σὲ λίγο :

— Βάγια...

— Καλή μου!

— Βάγια, πὲς μου, εἶν' ἀλήθεια λοιπὸν αὐτὸ ποὺ λέει τὸ σημάδι :

— Ποιὸ σημάδι ; ἀναστατώθηκε ἡ βάγια.

— Τὸ σημάδι ποὺ ἔχω στὸ μελίγγι μου. Νά, ἐδῶ...

Καί, λέγοντας, πασπάτευε μὲ τὰ δάχτυλά της τὴν ἄκρη τοῦ ἀριστεροῦ της τοῦ φρυδιοῦ.

Ἡ βάγια σηκώθηκε φρενιασμένη. « Τ' εἶτανε πάλι αὐτά ; ποιὸς πῆγε καὶ τῆς σφύριξε τέτοιες παλαβομάρες !... »

— Ὅχι, ὄχι, τὸ ξέρω. Κ' ἐσύ τὸ ξέρεις, βάγια. Τὸ σημάδι λέει ἀλήθεια. Δὲ θὰ χαρῶ ποτέ μου ὅ,τι ἀγαπῶ.

Τῆς τὸ εἶχε πεῖ, ἐδῶ καὶ χρόνια, μιὰ γριά διακονιάρα, ἐκεῖ κάτω στὴν Ἀνάπολη, στὸ κάστρο τοῦ Αὐγοῦ. Μιὰ γριά ποὺ ζητιάνευε μπροστὰ στὴ σιδερόπορτα. Κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη δὲν τὴν ξανάδε, λὲς κ' εἶχε ἔρθει ἀπὸ ἀλαργινὴ, ἀγνωστὴ χώρα, μονάχα γιὰ νὰ τῆς τὸ πεῖ. Δίγες μέρες ἀργότερα, πέθανε ὁ Φίλιππος ντ' Ἀνζού.

— Ὅμως τὸ συχωρεμένο τὸν πρῶτο σου ἄντρα... ἄρχισε τώρα ἡ βάγια ἀναγκασμένη ν' ἀναθυμηθεῖ τὰ παλιά.

— Δὲν τὸν εἶχα ἀπὸ ἔρωτα, ξέρω. Ὅμως πέθανε, δὲν πέθανε ; Ἐκεῖ νὰ δεῖς ! Πέθανε, καὶ δὲ χάρηκα τὸ γάμο μου. Κ' ἔζησα χήρα καὶ φυλακισμένη, σκλάβθα πὲς, τὰ καλλίτερα χρόνια μου.

Ἄλλα ἡ ἀπόμεινε ἡ βάγια. Πρῶτη φορὰ τὴν ἀκουγε τὴν ψυχοκόρη της νὰ μιλάει μὲ πόνο, μὲ συγκίνηση, μὲ κάποια τρυφερότητα, γιὰ τὸν ἑαυτὸ της. Στάθηκε ζαλισμένη νὰ τὴν κοιτάξει. Σὰ νὰ μὴν τὴν ἀναγνώριζε.

— Ἐλα, ἔλα. Καιρὸς νὰ ἐτοιμαζόμαστε γιὰ τὸ ταξίδι ! ἔκανε μὲ ψεύτικη βιάση ἡ Ἰζαμπὴ κόθοντας τὴ σιωπὴ ἀπότομα, σὰ νὰ εἶχε μετανιώσει γιὰτὶ προδόθηκε.

Ἐφυγαν τὴν ἄλλη μέρα, χαράματα. Ἐφυγαν, κ' εἶτανε μακρὰ συνοδία, πλουμιστή, δλάκερη ἢ κούρτη, κυράδες στολισμένες, κι ἄρχοντες, καὶ σκουταράτοι ἄρματωμένοι, σεργέντες, παιδόπουλα. Γιὰ ὦρα πολλὴ κρουνέλιασαν, φαριά καὶ μουάρια, κροταλίζοντας στοὺς δρόμους τῆς Καλαμάτας. Ὅμως πόσο διαφορετικὰ εἶταν ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῆς κυρᾶς τῆς Ἀκοβας ! Οὔτε σουραύλια ἐδῶ, οὔτε χάχανα, οὔτε γελοῦμενο κουθεντολίϊ. Πῆγαιναν ἀμίλητοι καὶ συλλογισμένοι, πρῶτα ἓνα σῶμα σεργέντες γιὰ ἐμπροσθοφυλακὴ, ὕστερα κάποιοι ἱππότες, ἢ πριγκηπέσσα μὲ τὸν κηπελάνο της καὶ τὸν τσαμπρελιάνο, ἢ βάγια, οἱ γυναῖκες, οἱ σκουταράτοι, τὰ μουάρια μὲ τὶς ἀποσκευές, καὶ τέλος, ὀπισθοφυλακὴ, ἄλλο σμάρι σεργέντες. Οἱ Καλαματιανοὶ εἶδαν τὸ φλάμπουρο τῆς πριγκηπέσσας νὰ ξεμακρύνει ἀκυμάτιστο μέσα στὸν ἀσάλευτο ἀνοιξιὰτὴ ἀέρα, κρεμασμένο γύρω στὸ κοντάρι θλιβερά.

Ἀμίλητο καὶ σκυθρωπὸ στάθηκε δλάκερο τὸ ταξίδι. Ὅσο ζύγωναν

στ' ἀκρογιαλί τόσο μεγάλωνε κ' ἡ βαρυθυμιά. Νευρικοί γίνονταν οἱ ἄντρες κ' ἡ ἀνησυχία τῶν γυναικῶν ἀρχίζε νὰ ξεμουτίζει. Σὰ φάνηκε ἡ βαθυγάλανη γραμμὴ τῆς θάλασσας, τὰ μάτια ἀγρίεψαν καὶ στυλώθηκαν πάνω της ὑποψιασμένα. Οἱ σεργέντες προχώρησαν μὲ προφύλαξη, σφίγγοντας στὶς ἀτσαλόπλεχτες γροθιῆς τους τὶς λόγχες, κ' οἱ γυναῖκες κράτησαν τὰ δικά τους τὰ ζῶα πιὸ πίσω. Τὸ πέλαγο φαινόταν ἐρημο ὅσο πού φτάνει δεξιά, ζερβά ἢ μπρὸς τὸ μάτι. Πήρανε τὴν κορδέλλα τοῦ γιαλοῦ καὶ συνέχισαν τὸ δρόμο τους γοργά, ἔχοντας τὰ μάτια τους πάντα γυρισμένα κατὰ τὴ θάλασσα.

Ἡ πριγκηπέσσα, καθὼς πάντα, δειχνόταν ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες ἢ πιὸ ψυχραιμῆ. Μονάχα αὐτὴ δὲν κοίταζε τὸ πέλαγο καὶ τὸ μάτι της καρφωνόταν ἴσια μπρὸς, χωρὶς νὰ βλέπει. Εἶτανε θολὸ τὸ μάτι της κι ὄλο ἀπάθεια, στεγνὴ ἀδιαφορία. Κι ὅμως ἐβιαζε τὸ φαρί της νὰ προχωρήσει, μὲ τὸ τακῶνι, μηχανικὰ, τοῦ ἔκρουε τὴν κοιλιά. Κρυφὴ βιασύνη εἶτανε χυμένη στὸ αἷμα της, ἀπὸ ἄλλη ἔμως αἰτία. Ἐφευγε ἀπὸ τὴν Καλαμάτα ἢ Ἰζαμπῶ κυνηγημένη, ταραχὴ τὴν συνεῖχε ἀλλόκοτη, πόθος ἀπὸ κάπου νὰ ξεφύγει, κάπου νὰ φτάσει, ἀλλὰ δίχως κι αὐτὴ ἢ ἴδια νὰ ξέρει ποῦ καὶ γιατί.

Δὲ σταμάτησε στὴν Ἀνδραβίδα. Κατέβηκε μ' ὀλάκερη τὴν κούρτη στὴν Κλαρέντζα, κ' ἐκεῖ πέζεψε. Σκληράδα πρωτόφαντη εἶτανε τώρα χυμένη στὸ πρόσωπό της, σὰν καὶ νὰ τὸ ἀργάστηκε στὸ μεταξὺ ὁ ἀνοιχτὸς ἀέρας τοῦ κάμπου καὶ τοῦ γιαλοῦ. Πέζεψε στὴν καλὴ της τὴν πολιτεία κ' εὐθὺς ἀμέσως σὺναξε γύρω της τὴν κούρτη. Ὁ πρίγκηπας ἔλειπε, λοιπὸν εἶταν αὐτὴ τώρα ἀναγκασμένη νὰ γνοιαστεῖ γιὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ πριγκηπάτου. Καὶ πρῶτα - πρῶτα ἢ ἦττα τοῦ Ζόγκλου. Ἦθελε νὰ πάρει ἀναφορὲς λεπτομερειακῆς κ' ὑπεύθυνες, ν' ἀναμετρήσει τὴν ἔκταση τῆς ζημιάς, ν' ἀποφασίσει τί ἀπέμενε νὰ γίνει.

Ὁ Ντελιούρια δὲν εἶχε ξεμακρύνει ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς Ἀχαΐας. Κάπου ἐδῶ σὰ παράλια γύριζε, αὐτὸ τ' ἀνάφεραν μπροστὰ στὴ συναγμένη κούρτη αὐτόπτες πὺρ εἶχανε δεῖ τὰ πλευτικά του ν' ἀρμενίζουσαν κοπαδιστά, κι ἀνάμεσά τους, καμαρωτῆ, γεμάτη ἔπαρση, τὴν κόκινη γαλέρα, τὴ δική του. Πάνω στὶς κουβέρτες καὶ μέσα στ' ἀμπάρια τους οἱ ἀραγωνέζικες γαλέρες κουβαλοῦσαν τοὺς Φράγκους αἰχμαλώτους, καὶ τὸν Γεώργιο Γκούζη, καὶ τὸν Ἰωάννη ντὲ Τουρναί, ἔξη ἱππότες, ὀγδόντα σκουταράτους.

— Ἐξη ἱππότες!, ὀγδόντα σκουταράτοι! ἔκραξε ἡ Ἰζαμπῶ καὶ πετάχτηκε ὄρθια, σφίγγοντας στὴ γροθιά της τὸ ἀκουμπιστήρι τοῦ θρονιοῦ της. Ἐμένα δὲ μοῦ εἶχανε πεῖ γιὰ αἰχμαλώτους.

Στενόχωρη σιωπὴ ἀπλώθηκε στὴν κούρτη. Κανένας ἴσαμ κείνη τὴ στιγμή δὲν ἤξερε τίποτα βέβαιο, τώρα μονάχα γινόταν ὁ ἀπολογισμός.

Γύρισε τὸ βλέμμα της ὀργισμένο δεξιά, ζερβά, κ' ὕστερα ξανακάθησε. Τὸ μέτωπό της εἶχε γίνει τώρα ἀκόμα πιὸ σκληρό, ὅμως ἕνα φέγγος τῆς ξεστέρωσε τὰ μάτια. Πῆρε ἀμέσως τὴν ἀπόφαση. Ἐαπόστειλε τὸν ἀμιράλη της νὰ συναπαντήσει τὸν Ντελιούρια ὅπου τὸν βρεῖ, καὶ νὰ τὸν προσκαλέσει νὰ ἔρθει σὲ συνάντηση προσωπικὴ μαζί της. Ἔτσι νὰ κάνει. Κι αὐτὴ θὰ προσμένει ἐδῶ.

Ύστερα, χωρίς άλλη συζήτηση, διέλυσε τὴν κούρτη.

Περίμενε τὸ γυρισμὸ τοῦ ἀμιράλη μιὰ, δυὸ μέρες δλάκερες, ἀκουμπισμένη στὸ παραθύρι τοῦ ἀρχοντικοῦ της, τὸ παραθύρι μὲ τὴν ἀψιδωτὴ καμάρα. Ἀπόθετε τὸ βλέμμα της στὴ θάλασσα τὴν ἡμερὴ κάθε πρωτῆ, τὴ μαδιὰ κι ἀνατραχημένη τὸ μεσημέρι, τὴ γαλατερὴ τ' ἀπόθραδο. Εἶταν ἀστραφτερὸ τὸ μάτι της, ζωηρό, κ' ὕστερα πάλι ἕνα λάγγωμα τὸ θόλωνε, κουρασμένο. Τότε, ἀθέλγητα, ἀναθυμότανε τὶς ἄλλες φορές, τὶς ἀμέτρητες, πού ἔτσι καθισμένη σ' ἄλλους τόπους, σ' ἄλλους γυαλοὺς, ἀγνάντευε τὸ πέλαγο δίχως ἀπαντοχή, μ' ἕνα ἀποκάρωμα ναρκαωτικὸ πού μούδιαζε τὸ κορμί της. Τέλος, τὴν τρίτη μέρα τὸ πρωτῆ, μιὰ γαλέρα ξένη φάνηκε νὰ γλιστράει μουγγὰ καὶ νὰ μπαίνει στὸ λιμάνι.

Σηκώθηκε μὲ χτυποκάρδι κρυφὸ ἢ πριγκηπέσσα κ' ἔκανε μιὰ - δυὸ βόλτες μέσα στὸ κουδοκλι. Τὰ χέρια της τὰ ἐνιωθε παγωμένα, ἡ ἀνάσα της κόντανε. Πέρασε ὦρα ἴσαμε πού νὰ φωνάζει τὶς γαυμικές της νὰ τὴ ντύσουν. Ὑστερα πῆγε στὴ σάλλα, κάθησε στὸ θρονί της, καὶ στρώνοντας τὰ χέρια της πάνω στ' ἀκουμπιστήρια, μὲ τὴ βασιλοπρέπεια πού τῆς εἶταν γνώριμη, περίμενε.

Εἶτανε δυὸ ἱππότες Ἀραγωνέζοι, ἀποσταλμένοι τοῦ Ντελιούρια. Μπήκανε μὲ βῆμα ἀγέρωχο, ὀρθοστήνοντας τ' ἀρματωμένα κορμιά τους, καὶ κρατώντας τὸ πηγουδι ψηλά, μ' ἔπαρση. Καταμεσὶς ὁμῶς στὴ σάλλα, σὰν ἀντίκρυσαν τὴν κυρὰ τοῦ Μορέως, κοντοστάθηκαν. Κάτι σὰν ἀπορία τρέμισε στὰ μάτια τους. Ἀλαφρώσανε τὸ βαρὺ τους βῆμα, ζύγωσαν ἀκροπατώντας, μὲ κάποιο δισταγμὸ. Τοὺς ἔστειλε ὁ ἀφέντης τους, νὰ χαιρετήσουν ἀπὸ μέρος του τὴν πριγκηπέσσα καὶ νὰ δεχτοῦν τὶς προσταγές της.

Ἄκουσε ἡ Ἰζαμπὴ δίχως νὰ σαλέψει τὸ βλέφαρο. Ὑστερα, μὲ φωνὴ καθαρὴ, σταθερὴ, τοὺς εἶπε: «Ἀρχοντες ἱππότες, νὰ φέρετε παρακαλοῦμε καὶ τὸ δικό μας τὸ χαιρετισμὸ στὸν ἀφέντη σας, τὸ γενναῖο ἀμιράλη τῆς Σικελίας. Καὶ νὰ τοῦ πεῖτε πῶς δεόμαστε στὸ Θεὸ γιὰ τὴ μακροήμερευσή του καὶ γιὰ τὴ δόξα του. Ἔχουμε εὐχαρίστηση νὰ συναντηθοῦμε μαζί του, σήμερα κιόλας, γιὰ νὰ μελετήσουμε ἀντάμα οἱ δυὸ τοὺς ἄρτους πού θὰ μᾶς δοθοῦνε πίσω οἱ ἀνθρώποι μας. Θὰ βγοῦμε μαζί μὲ τὸν κοντόσταβλο τοῦ πριγκηπάτου μας καὶ τοὺς κεφαλάδες τῆς Ἀχαΐας νὰ προῦπαντήσουμε τὸν ἀμιράλη ἔξω ἀπὸ τὰ τειχεῖα τῆς καλῆς μας πολιτείας τῆς Κλαρέντζας. Καλὸ Ποτάμι λένε τὴ θέση πού θὰ τὸν προσμένουμε, ἐκεῖ μπροστὰ στὸν πύργο. Τέτοια εἶναι ἡ ἐπιθυμίᾶ μας. Κι ἄμποτε τὸ μαντάτο μας τοῦτο νὰ βρεῖ τὸ γενναῖο ἀμιράλη σὲ ὑγεία καὶ καλὴ διάθεση.»

Εἶπε. Καὶ τοῦτο σήμκινε πῶς οἱ πόρτες τῆς Κλαρέντζας δὲ θ' ἀνοίγονταν στὸν κουρσάρο πρόθυμα, οὔτε κὰν ἀπὸ τὸ χέρι μιᾶς γυναίκας. Οἱ Ἀραγωνέζοι ἀρχοντες πήρανε τὸ μήνυμα, βαθυπροσκύνησαν, βγήκανε πωσωπατώντας καὶ τράβηξαν ν' ἀνταμώσουν τὸν καπετάνιο τους.

Ἐκεῖ κατὰ τὸ δεῖλι, ἡ πριγκηπέσσα τῆς Ἀχαΐας βγήκε ἀπὸ τὴν Κλαρέντζα καθάλα στὸ φαρί της τ' ἄσπρο, τριγυρισμένη ἀπὸ σμᾶρι παιδόπουλα καὶ ξοπίσω της, μακρὰ σειρὰ, τοὺς κεφαλάδες τοῦ πριγκηπάτου. Τὸ φλάμπουρο τῶν Βιλλαρδουίνων μὲ τὸ χρυσοὸ κάμπο καὶ τὸ μαῦρο ἀγκυρωτὸ σταυρὸ τὴν ἀκολουθοῦσε ἀπὸ κοντὰ, καὶ τώρα ἀνεμι-

ζότανε νωχελικά, μ' ἄρχοντική μεγαλοπρέπεια, ἀπὸ τὸ μπάτη τοῦ πελάγου. Σὲ μαῦρο καθὼς κοράκι καὶ γυαλιστερὸ φαρὶ τριπόδιζε ὁ κοντόσταβλος, ἀστράφτοντας δλάκερος μέσα στὴ φρεσκογυαλισμένη ἄρματωσιά του. Κ' οἱ βαρώνοι, οἱ φλαμπουριάρηδες, οἱ ἱππότες, οἱ σκουταρᾶτοι, οἱ σεργέντες, ρυθμίζανε τὸ βαρὺ βῆμα τῶν φαριῶν τους μὲ τὸ ἀνάλαφρο κ' ἤρεμο τοῦ ἄσπρου φαριοῦ ποῦ σήκωνε ἀβρὰ στὴ ράχη του τὴν κυρά τους, καὶ προβάδιζε.

Ὁ Ντελιούρια πρόσμενε ἐκεῖ, στὸν τόπο τῆς ἀντάμωσης, σὰ γνήσιος ἱππότης ποῦ εἶταν. Βλέποντας τὴν πριγκηπέσσα νὰ ζυγώνει, πέζεψε, ἔβγαλε τὸ κράνος του καὶ τὸ κράτησε στὴν ἀγκαλιά του. Τὰ κυματερά του ψαρά μαλλιά μὲ τὴ σκληρὴ τρίχα, πέφτανε πίσω στὸν τράχηλο, ξεσκεπάζοντας τὸ ψηλὸ, χαρακωμένο μέτωπο ποῦ οἱ ἀνέμοι τοῦ πελάγου τὸ εἶχανε χαλκώσει. Λύγισε τὸ ἕνα του γόνατο, ἀνασήκωσε στὴ ράχη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ τὸ ἄσπρο χέρι τῆς πριγκηπέσσας καὶ τὸ φίλησε. Ὑστερα σηκώθηκε, τὴν κοίταξε κατάματα. Εἶταν ἄντρας κοντὰ στὸ ἠλιόγευμα· στὰ μάτια του τὰ σκληρά, τὰ βαθειά, κάτι σιγοτρέμιζε, σὰν πρόωρο δάκρυ τῶν γερατιῶν.

Τοὺς εἶχανε στρώσει στὴ σκιά τοῦ πύργου χαλιά ζαφειρένια. Ἐκεῖ τὴν ὁδήγησε ἀπὸ τὸ χέρι ὁ κουρσάρος καὶ κάθησαν. Οἱ ἄλλοι κι ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη, Φράγχοι κι Ἀραγωνέζοι, τραβήχτηκαν παράμερα μὲ διάκριση, δυὸ χωριστὲς ομάδες, σὰν ἐχθροὶ ποῦ εἶταν. Τραβήχτηκαν καὶ βάλθηκαν νὰ σιγοκουδεντιάζουν ἀναμεταξύ τους, ἀπὸ μακρὰ ἠθρώνοντας τοὺς δυὸ ἀφεντάδες, ἢ νὰ ρίχνουν λοξές, ἀλαζονικὲς ματιές ἢ μιὰ στὴν ἄλλη ὀμάδα καὶ νὰ κοιτάζουν, ἀδιάφορα τάχα, τὸ γιालὸ, τὴ θάλασσα, τὶς ἀραγμένες κάτω στὸ μικρὸν κόρφο γαλέρες.

— Κυρά μου εὐγενική, εἶπε ὁ Ντελιούρια, δὲν ἔρχομαι σὰν ἐχθρὸς νὰ συντύχω τὴ χάρη σας, καὶ θὰ μοῦ εἶταν ἀνυπόφερτη ἢ σκέψη πὼς μὲ θαρεῖτε νικητῆ.

Κοντοστάθηκε, περίμενε τὴν κουβέντα της καὶ βλέποντας πὼς δὲν ἐρχόταν, ἀπόσωσε μ' ἕνα ἀδιόρατο στεναγμὸ :

— Ἐρχομαι σὰ νικημένους.

Σήκωσε πάλι τὰ μάτια του καὶ τὴν κοίταξε. Στεκόταν ἀσάλευτη, μὲ τὸν ἄσπρο λαϊμὸ ὀλόρθο, τὸ μικρὸ πηγροῦνι τεντωμένο μπρός, καθὼς τὸ συνήθιζε, τὸ βλέμμα ἰσκιωμένο ἀπὸ τὰ μακρὰ μεταξωτὰ ματόκλαδα. Τὸ βλέμμα τοῦτο σὰ νὰ τὸν κάρφωσε στὰ στήθια, κι αὐτὸς σιγοδόγκηξε. Ἀλήθεια, εἶταν ἡ πριγκηπέσσα ποῦ εἶχε τὴ στάση τοῦ νικητῆ, κι αὐτὸς τοῦ νικημένου.

— Ἐρχομαι ἀκόμα, εἶπε ἄτολμα ὁ Ντελιούρια, σὰν παλιὸς γνώριμος. . .

Ἡ ματιά της ξαφνικὰ σκοτεινίωσε.

— Ἀρχοντα ἀμιράλη, εἰσαστε ἱππότης ;

Ἡ φωνή της εἶτανε βαθειά κι αὐστηρή. Φωνὴ ὤριμη.

— Τὸ λέγε καὶ τὸ πιστεύω, κυρία !

— Τότε, ἀρχοντα ἀμιράλη, δὲ γνωριστήκαμε ποτέ.

Τὴν κοίταξε, θαμπωμένος. Στ' ἀκρόχειλό του κάτι τρέμιζε, ζάρα ὀδυνηρὴ, τινάχτηκε νευρικὰ, χαλινώθηκε. Ἐγειρε στὸ στήθος του τὸ κεφάλι κι ἀνάσανε βαθειά, μουγγά.

— Στους όρισμούς σας, ειπε δαμασμένος.

‘Ο μπάτσης έρχόταν από τó πέλαγο ανάλαφρος, παιχνιδιάρης σάν άνηθο άγύρι, και τρελλόπαίριζε με τά σγουρά του κουρσάρου, τά σμυριδωμένα καθώς με τριμμένο σίδερο. Μύριζε θάλασσα έσπερινή ó μπάτσης.

— Μιλήστε μου για τó βασιλείο τής Σικελίας, για τó βασιλείο τής ‘Αραγώνας, για τά ταξίδια σας και για τούς πολέμους, ειπε ή ‘Ιζαμπώ χαμογελώντας με χάρη. Είμαι περίεργη έγώ ν’ άκούω για τόν κόσμο.

‘Ανοιξε τά χέρια του, πήγε μιá χειρονομία νά σχεδιάσει, δέ μόρρεσε. Τά χέρια του έπεσαν άδέξια στά γόνατά του. Και τής μίλησε γι’ αυτá πού του ζητούσε, τής ειπε για τó βασιλέα ‘Αλφόνσο τής ‘Αραγώνας και για τίς διαφορές του με τó βασιλέα τής Φραγκιάς τó Φίλιππο, για τó Δανγκντόκ, τή Σικελία, τήν ‘Ανάπολη και τήν ‘Ιθηρική.

— ‘Αρχοντα ίππότη, τού λέει ύστερα, άφου τόν είχε άκούσει πρώτα μ’ ύπομονή, κρατάτε πάνω στις γαλέρες σας ανθρώπους έδικούς μας.

— Τόντι, κυρία. Κ’ έρχόμουν νά σάς τούς γυρίσω πίσω.

— Τά λύτρα λοιπόν. ‘Ορίσετε τά λύτρα.

Πάλι τήν κοίταξε. Κάτι επικίνδυνο σελάγιζε στά μάτια του.

— ‘Η καλή μας πολιτεία, ή Κλαρέντζα, θά τά πληρώσει πρόθυμα, γιατί μās αγαπάει, ειπε ή ‘Ιζαμπώ άντέχοντας άλύγιστα στή ματιά του. ‘Εχουμε σεδασμό μεγάλο στά έθιμα τής ίπποσύνης και ξερούμε πώς ένας νικητής δέ δίνει πίσω δίχως λύτρα τούς άιχμαλώτους πού κέρδισε σέ τίμιο άγώνα.

Τó βλέμμα του είταν σκληρό. Τήν κάρφωσε στά μάτια, στό στόμα, κατέβηκε στό χέρι.

— Τά όρισα τά λύτρα, ειπε βαριά. Και δείχνοντας με τó δάχτυλο : Δώστε μου τó χερόχτι σας.

‘Η ‘Ιζαμπώ χαμογέλασε γλυκά.

— Λυπάμαι, άρχοντα άμιράλη. Δέ με νικήσατε σέ τορνέο ειρηνικό, αλλά σέ μάχη. Και χερόχτι δέν έχω διπλό.

‘Ο Ντελιούρια τινάχτηκε. ‘Ωχ! αυτό είταν πολύ, πάρα πολύ. Θά τó βαστούσε ; ‘Ανασείστηκε σάν άγρίμι πού τó κέντρισαν, φούσκωσε τó στήθος του και στύλωσε τó κεφάλι. ‘Υστερα, με σφιγμένα χείλη, πέταξε στό βρόντο έναν αριθμό άπίθανο, συντριφτικό. Και πάτησε τά γέλια.

Δέ σάλεψε βλέφαρο ή ‘Ιζαμπώ. «Καλά, άρχοντα άμιράλη, άποκρίθηκε μονάχα, πειθήνια. Θά τó πληρώσουμε τó ποσό πού ζητάτε.»

Τότε ή Ντελιούρια έκοψε τó γέλιο του. Κάτι σάν έδρωτας παγωμένος τού μάργωνε τó μέτωπο. Σήκωσε τή βαρεία παλάμη του, τó σφούγγισε μηχανικά, με τ’ άνάστροφο, κι άπόμεινε άλλος.

— Θά τó πληρώσουμε άπέψε κιόλας τó ποσό, συνέχισε ήρεμα ή ‘Ιζαμπώ. Και πιά έλόγου σας, σάν άληθινός ίππότης πού είσαστε, θά κάνετε πανιά και θά ξανοιχτείτε πέρ’ από τά νερά τής ‘Αχαΐας.

Τόν κοίταξε και τού χαμογελούσε παιδικά, μ’ άπέραντη γλύκα. Τά μάτια τής, με τó παντοτεινά ξένο βλέμμα, είχανε γίνει τώρα ανθρώπινα και ζεστά. Είτανε ξέχειλα από άρμονία βουδή τά μάτια τής.

καθώς ἡ θάλασσα πού ἠσυχάζει μὲ τὸ βράδυ. Ἐπλωσε τὸ χέρι της μὲ ἀφέλεια δισταχτικῆ καὶ τὸ ἀπόθεσε, ἀπαλό, ζεστό, πάνω στὴ ροζιάρικη γροθιά του.

Κ' ἐκεῖνος, μὲ ἓνα λυγμὸ βαθύ, ἔσκυψε νὰ τὸ φιλήσει.

Σηκώθηκε πρώτῃ.

— Δὲ θὰ ξαναἰδωθοῦμε ποτὲ πιά, ἄρχοντα ἀμιράλη, τοῦ εἶπε.

Εἶχε σηκωθεῖ μαζί της. Τὸ κορμί του ἔμοιαζε κουρασμένο, κ' εἶτανε σὰ νὰ πέρασαν πάνω του σὲ λίγες στιγμὲς κάμποσα ἀκόμα χρόνια.

— ὦχ, ναί, ἔκανε πικρὰ ὁ κουρσάρος. Νιώθω πὼς εἶμαι γέρος πιά.

Ἐγίνε μιὰ μικρὴ σιωπὴ.

— Ὅμως ἐγὼ θὰ τῷθελα πολὺ νὰ εἶμαι ἀκόμα νέα, εἶπε ἡ Ἰζαμπὼ καὶ γέλασε φαιδρὰ. Σήκωσε σύγκαιρα τὸ χέρι της κ' ἔγενεψε στοὺς δικούς της νὰ ζυγώσουν.

Ὁ Ντελιούρια ἀπόδωσε τοὺς αἰχμαλώτους δίχως ἀναβολή. Τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς γαλέρες ἀρματωμένους, ἀπείραχτους, καὶ στάθηκαν ὅλοι σὲ παράταξη μπροστὰ στὴν κυρὰ τους. Τὰ μάτια της πήγανε κ' ἤρθαν ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη ἄκρη, ἀπληστα. Καὶ πάλι.

— Δὲ λείπει κανένας; ἔκανε ὕστερα βραχνά, σὰ μέσα της.

— Κυρία! λέει ξαφνιασμένος δυσάρεστα ὁ Ντελιούρια, εἶμαι τίμιος ἄντρας.

— ὦ, ναί, δὲν τὸ ἀμφισβήτησα. Ὅμως λέω μέσα μου πόσοι, ἀχ πόσοι εἶναι νεκροί! . . .

Τὸ πρόσωπό της εἶχε γίνε ἄσπρο σὰν τὸ κρίνο. Ἐπλωσε τὸ χέρι της καὶ στηρίχθηκε στὴ βέργια της. Τότε ὁ Ντελιούρια πήρε ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Ἰωάννη ντὲ Τουρναί καὶ φέρνοντάς τον μπροστὰ της :

— Κυρὰ πριγκηπέσσα, λέει, σὰς συσταίνω τὸν ἱππότη τοῦτον γιὰ ἕναν ἀπὸ τοὺς καλλίτερους τοῦ κόσμου, ἀπ' ὅλους ὄσους εἶδα ποτὲ μου σὲ τόσους πολέμους πού ἔκανα. Καὶ σὰς βεβαιώνω πὼς μὲ ἔρριξε μὲ μιὰ κονταριά χάμου, ἐμένα καὶ τὸ φαρί μου σύγκαιρα, ἔτσι παλληκαρῖσια πού θὰ μὲ εἶχε σκοτώσει ἂν οἱ ἀνθρώποι μου δὲ μοῦ εἶχανε δώσει χέρι, πράμα πού τ' ἀναγνωρίζω γιὰ μεγάλη τιμὴ. Γιατὶ βασιλιάς ἢ πριγκηπάς θάπρεπε νὰ τὸ εἶχανε χαρὰ τους νὰ λάβουνε κονταριά ἀπὸ τέτοιο ἱππότη. Κι ἂν εἶταν ἡ χάρη του γιὰ παντρειά, δὲ θὰ γύρευα καθόλου λύτρα, μόνο θὰ τὸν ἔπαιρνα μαζί μου στὴ Σικελία καὶ θὰ τοῦδινα σὲ γάμο τὴ θυγατέρα μου*.

Εἶταν χλωμὸς πολὺ ὁ ἄρχοντας Ἰωάννης καὶ τὰ καλογραμμένα χεῖλη του σφίγγονταν πεισματερά. Βαθυχαιρέτησε τὴν πριγκηπέσσα, δὲν εἶπε λέξη. Κ' ἐκεῖνη πάλι τὸν κοίταζε βουδῆ, μὲ μάτι νεκρὸ, σὰ νὰ μὴν ἀκουγε κι οὔτε νὰ ἐνωθε. Κάτι ἀσίγαστο, σὰν ἐρώτηση, σὰν καὺμός, ἀνέβαινε στὸ λαιμὸ της, τὸν φούσκωνε, ὅμως δὲν ἔλεγε νὰ τὸ πλάσει ἢ γλῶσσα της σὲ κουδέντα.

Ἐναν-ἐναν ἔφερε ὁ Ντελιούρια τοὺς αἰχμαλώτους ἀπὸ τὸ χέρι καί, μπροστὰ στὴν κυρὰ τοῦ Μορέως, τοὺς παρέδωσε στὸν Τουρναί, γιὰ χάρισμα. Τόσο εἶχε θαυμάσει τὴν ἀξία του καὶ τὴν ἀντρεία του. Ὑστερα

* Ἱστορικό.

προσκλήθηκε στην πριγκηπέσσα κι αποτραβήχτηκε. Οί δικοί του τὸν ἀκολούθησαν σ' ἀπόσταση εὐλαβική.

Τὸν εἶδε ἡ Ἰζαμπὼ νὰ ξεμακρύνει ψηλός, στητός, μὲ τὸ κεφάλι του μονάχα ἀλαφροσκυμμένο. Τὸ βάδισμά του εἶταν σταθερὸ μὰ βαρὺ, ἀνάλαφρα λικνιστικὸ, καθὼς τῶν ναυτικῶν. Ὁ μπάτης ἀνέμιζε μαλακά, κουρασμένα, τὰ σταχτιά μαλλιά του.

Γύρισε στὴν πολιτεία τῆς ἡ πριγκηπέσσα κ' εἶπε νὰ κλείσουν τίς πόρτες. Στὸ δρόμο δὲν εἶχε μιλήσει παρὰ μονάχα μὲ τὸν Τουρναί, λίγες λέξεις :

— Θὰ μοῦ ἀνιστορήσετε αὐριο τὴ μάχη σας, ἄρχοντα Ἰωάννη.

— Ὅχι, κυρία. Αὐριο θὰ ἔχω φύγει.

— Γιὰ ποῦ;

— Γιὰ τὰ Καλάβρυτα. Ὁ γέροντας πατέρας μου μὲ προσμένει ἐκεῖ. ψηλά, στὸ κάστρο μας. Μὲ προσμένει νὰ γυρίσω γιὰ νὰ πεθάνει.

Ἐγινε μιὰ παύση. Τὰ φαριά τους βαδίζανε δίπλα -δίπλα, ἀργά, σὰ νὰ δνειρεύονταν.

— Δὲ θέλετε πιά νὰ μείνετε στὴν κούρτη μου; ρωτᾷ ἡ Ἰζαμπὼ δίχως νὰ τὸν κοιτάζει.

— Ὅχι. Εἶμαι αὐτοχος καὶ σὰς φέρνω αὐτυχία. Θὰ ξανακατέβω δμως ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα, θὰ ξανακατέβω δταν βρεθεῖτε σὲ καμμιάν ἀνάγκη. Τότε τὸ σπαθί μου, τὸ κατατρεγμένο ἀπὸ τὴ μοῖρα, θὰ μπεῖ καὶ πάλι στὴν ὑπηρεσία τῆς χάρης σας.

Πρόσθεσε, μὲ φωνὴ βαθύτερη, κοιτάζοντας μακριά :

— Καὶ θὰ εἶναι εὐτυχισμένο τὸ χέρι ποῦ τὸ κρατεῖ ἂν τὸ σφίξει στὸν ὕστατο σπασμὸ γιὰ τὴ δική σας τὴ δόξα.

Σφάλησαν τίς πόρτες τῆς Κλαρέντζας καὶ καλέσανε τοὺς προεστούς. Δὲν τοὺς δέχτηκε ἡ ἴδια ἡ πριγκηπέσσα. Δὲν ἔντεχε νὰ τοὺς μεταδώσει μὲ τὸ στόμα τῆς τὸ πένθιμο μαντάτο. Τοὺς καλέσανε καὶ τοὺς εἶπανε τὸ ποσὸ ποῦ ἔπρεπε νὰ συναχτεῖ γιὰ τὰ λύτρα. Ἐκεῖνοι ἀκούσανε τὴν καταδίκη ἀμίλητοι, πικροί, κι ἀποτραβήχτηκαν μὲ τὰ κεφάλια σκυμμένα, ἀναδακρυώνοντας. Σὰν κατεβήκανε καὶ σπάρθηκαν στὴν πολιτεία, τὰ σπίτια σφαλήσανε τὰ πορτοπαράθυρά τους. Καὶ μέσα, ξέσπασε ὁ θρῆνος.

Εἶχε πεῖ στὸν κοντόσταβλο ἡ Ἰζαμπὼ νὰ φροντίσει ὁ ἴδιος γιὰ ν' ἀνεφοδιάσουν τίς ἀραγωνέζικες γαλέρες. Στὰ χέρια τοῦ τσαμπρελιάνου τῆς ἔβγαλε ἕνα κουτί ἀργυρὸ, δουλεμένο ἐπιδέξια ἀπὸ τεχνίτη ντόπιο, γέματο χρυσαφικά, καὶ τὸν πρόσταξε νὰ πάρει μιὰ ταρίδα καὶ νὰ τὸ πᾶει στὸν Ντελιούρια. « Θυμητικά καὶ χαρίσματα ἀπὸ τὴν κυρὰ τοῦ Μορέως », νὰ τοῦ πεῖ. Ἰστερα ἀποτραβήχτηκε στὸ κουβούκλι τῆς. Τὸ βράδου εἶχε πέσει. Δὲν ἄφησε ν' ἀνάψουν τοὺς λύχνους, μόνο κάθησε πίσω ἀπὸ τὸ παραθύρι μὲ τὴν ἀψιδωτὴ καμάρα κι ἀφέθηκε νὰ κοιτάζει τὴν πολιτεία, τὴ θάλασσα.

Εἶταν βουδῆ ἡ πολιτεία, σὰ νεκρή, ἡ θάλασσα ἡσύχαζε ναρκωμένη. Κάτω, στοὺς δρόμους, δὲν ἀκούγονταν καθὼς τ' ἄλλα βράδουα τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν γελώντας. Μιὰ μυρωδιὰ νοτερή, χλωτὸ τῆς θάλασσας, διάνευε στὸν ἀέρα. Καὶ πίσω ἀπὸ τὰ σφαλιστὰ παραθυρόφυλλα μάντευε τοὺς βουργησέους ποῦ δακρυσμένοι, μὲ χεῖλη τρεμάμενα κι ὄψη χλω-

μή, μαζεύανε δ,τι είχαν και δέν είχαν, τὰ κόπια χρόνων, γιά νά πληρώσουνε στόν κουρσάρο τὰ λύτρα τῆς ἔξαγοῶς.

Ἡ καρδιά της εἶτανε ραγισμένη. Μιά κούραση ἀποκαρωτική, βάρος στοὺς ἄρμους ἀσήκωτο, τὴν κάρφωνε πάνω στὸ σκαλιστὸ μαῦρο θρονὶ της. Γύρω ἢ κάμαρα εἶχε σκοτεινιάσει, ὁ οὐρανὸς ἔμως ἔξω ἀναθε ἀκόμα ἀπὸ φέγγος ἀλαμπο, γαλατερό. Πέρασε ὦρα, ὁ ὀρίζοντας ρόδιση, πυραχτώθηκε, ἔσβησε. Ψηλὰ σιγοτρέμισαν ἕνα, ὕστερα δυὸ ἀστέρια.

Καθότανε νὰ τὰ κοιτάζει μὲ τὸ νῦ μουδιασμένο, τὰ μάτια της καυτὰ καὶ στεγνά. Κάτι πάνω στὸ στήθος της τὸ βάραινε, ἢ ἀνάση της ἔξφευγε δύσκολη, τυραγισμένη. Ἐνιωσε τὰ χέρια της, τ' ἀφημένα στ' ἀκουμπιστήρια, νὰ τρέμουνε, καὶ σύγκαιρα μιὰ τρομάρα χύθηκε στὴν ψυχὴ της. Κατέβασε τὰ μάτια της, τὰ κοιτάξε. Μόλις πού χαράζανε μὲ τὴ λευκότητά τους, μουντά, στῆ βραδυνὴ σκιά. Ἐτσι: θὰ τρέμουν ὕστερα ἀπὸ χρόνια, ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, μὲ τὰ γερατιά. Κ' ἢ ζωὴ θὰ ἔχει περάσει.

Μέσα στῆ μουγγὴ ἡσυχία, κάτι σὰ σκληριὰ γυναικεία ἀκούγεται, ἀπὸ τὴν πολιτεία, κάτω. Σὰ σκληριὰ πού ἀντιλαλεῖ ὅταν πάνω ἀπὸ ἕνα σπῖτι ἀστραφε τὸ δρεπάνι τοῦ Χάρου. Τὰ μάτια τῆς πριγκηπέσσης τευτώνονται. Καὶ πάλι, ἰδεατῆ, ἀνεβαίνει γύρω, σὰ βουὴ πού τὴ ζώνει, ὁ θρῆνος τῆς πολιτείας. Σήκωσε τὰ χέρια της, σφάλησε μὲ τὶς παλάμες τ' αὐτιά της κ' ἔκλεισε τὰ μάτια της.

Καὶ τότε εἶδε δράματα, εἰκόνες πού ἔρχονται καὶ φεύγουν. Ἐναν κάμπο σπαρμένο μὲ κουφάρια, πού ἔχει καταμεσίς του ξαπλωμένο ἀσάλευτο κάποιο παλληκάρι κασανό. Ἐνα πέλαιο βραδουασμένο καὶ πάνω γαλέρες μὲ τὰ πανιά τους ἀνοιχτά, νὰ φεύγουν κατὰ τὸν ὀρίζοντα γλιστρώντας ἀπαλά, σὰ γλάροι. Ἐνα δρόμο μακρὺ, στὸ βάθος βουνὰ πανύψηλα, κάποιοι καθαλάρη πού ξεκινάει μὲ τὴν αὐγὴ κι ὄλο μικραίνει στὴν ἀπόσταση, σθῆνη, χάνεται ἀπὸ τὸ μάτι.

Τὰ εἶδε ἔλ' αὐτὰ, ἤπια τὸ πικρὸ τους ἀπόσταγμα σταλιά-σταλιά, ἴσαμε τὸν τελευταῖο κόμπο. Τώρα τὸ κροντηρι εἶταν ἀδειο, ἔχασκε κάτω ἀπὸ τὰ μάτια της στεγνό. Ὅμως ἔπρεπε πάλι νὰ γεμίσει, γιὰτὶ ἄλλο δὲν εἶναι πιὸ ἀθάσταχο ἀπὸ τὸ ἀδειο πού διψάει. Ἀνοίγονται τότε οἱ μυστικὲς πηγές, οἱ ἀπόκρυφες, κι ὁ ἅγιασμος πού ἀνάβλυσε ζεστός, κυλάει. Ἐνιωσε στὰ χέρια της τὸ παράδοξο ὑγρὸ, στὰ ματόκλαδα, στὰ μάτια. Τρόμαξε. Τράβηξε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τὶς παλάμες της πού εἶχανε νοτίσει καὶ τὶς ψηλάφησε θαμπωμένη. Τὸ ἔπιανε τὸ ὑγρὸ τοῦτο πού εἶτανε γέννημα τῶν ματιῶν της ζωντανό, ἀχιστό, καὶ τὸ χαΐδευε μ' ἀπορία βαθειὰ καὶ μὲ τρεμουλιαστὴ λαχτάρα. ὦ, θάμα! οἱ κρυφὲς λοιπὸν πηγές δὲν εἶχανε στερέψει, οἱ δεσμοὶ τῆς συγγένειας μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δὲν εἶχανε τελειωτικὰ κοπεῖ.

Ἀνέμελα, ἀδίσταχτα, ἔρριξε τὸ πρόσωπό της στὶς χούφτες κι ἀφέθηκε νὰ παρασυρθεῖ στὸ θρῆνο της. Κάπως ξαλάφρωνε ἢ ψυχὴ της τώρα πού ἔνωθε τὸν καῦμό της συνταιριασμένο μὲ τὸν καῦμό ἄλλων ἀνθρώπων, μὲ τὸν πλατὺ γύρω της θρῆνο τῆς πολιτείας. Καὶ τὸ θάμπωμα ὄλο ἀνέβαινε, δυνάμωνε, φούσκωνε σ' ἀναφυλλητό.

Γιὰ πρώτη φορὰ, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού εἶταν ἀκόμα παιδοῦλα, ἔκλαιγε ἢ πριγκηπέσσα Ἰζαμπώ.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ

ΤΗΝ Ἀνάπολη ὅπου βρισκόταν ὁ πρίγκηπας Φλωρέντιος, εἰδοποιήθηκε γιὰ τὴν ἤττα τοῦ Ζόγκλου, γιὰ τὴ συνάντηση τοῦ Ντελιούρια μὲ τὴν πριγκηπέσσα. Δίχως ἀναβολή, μπαρκάρησε καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἀχαΐα.

Τὸν περίμεναν ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα. Στὸ μεταξὺ διαφέντευε τὸ πριγκηπάτο, μπάιλος ἀνεπίσημος, ὁ σενεσάλος Νικόλας ντὲ Σαιντ-Ὀμέρ, γιὰτὴ πριγκηπέσσα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ ἐνεργητικότητα ποὺ ἔδειξε φτάνοντας στὴν Κλαρέντζα, εἶχε ἄλλο τόσο ἀνεπάντεχα παρατήσει τὰ πάντα στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ ζοῦσε τώρα ἀθέατη, ἀποτραβηγμένη στὸ κουβοκλι της. Ἡ παλιά της μισανθρωπία εἶχε μεγαλώ-

σει, καὶ πιά δὲν ἔλεγε νὰ δεχτεῖ κανένα, οὔτε τοὺς κεφαλάδες ποὺ ἔρχονταν ἀλαργοτάξιδοι, ἀπὸ τὰ βουνήσια τους καστέλια, νὰ τῆς ὑποβάλουν τὰ σεβάσματά τους καὶ νὰ τῆς ἀναφερθοῦν γιὰ ὑποθέσεις σχετικὲς μὲ τὰ φέε τοῦ Μοριᾶ. Κάποια ἀκαταστασία βασίλευε σ' ἔλα, οἱ βαρῶνοι μπλέκονταν πάλι σὲ καθγάδες μὲ τὰ μοναστήρια, τὰ ἐκκλησιαστικὰ τάγματα σήκωναν κεφάλι, καταπατήθηκαν τὰ χτήματα μερικῶν κατώτερων κληρῶν καὶ οἱ βιλάνοι, μοναδικοὶ ἀμέτοχοι στὶς διαφορὲς τοῦτες μὰ κ' αἰώνιοι χρεῶστες, πληρώνανε μὲ τὸ ὑστέρημά τους, μὲ τὸν ἰδρωτὰ τους, μὲ τὸ ψωμί τους, κι ὄχι σπάνια καὶ μ' αἷμα, τὸν ὅποιο νικητὴ διάδοχο.

Ὁ εἰκοσάχρονος σενεσάλος, παρ' ὅλη τὴ ζωηρὴ του δρεξη ν' ἀποφασίζει καὶ νὰ κάνει σύνταχα αἰσθητὴ τὴ θέλησή του, βρισκόταν ἀναγκασμένος ν' ἀναβάλλει ἴσαμε τὸ γυρισμὸ τοῦ πρίγκηπα. "Ἄλλωστε τὸ νοῦ του μέρα μὲ τὴ μέρα τὸν ἀπορροφοῦσε ὅλο καὶ περισσότερο ἡ μεγάλη ὑπόθεση τῆς καρδιάς του. Ὁ Σωντερόν, ὁ μνημειακὸς κοντόσταβλος, ὅλο καὶ ξέπεφτε, τὰ γερατιὰ τοῦ εἶχανε στήσει σέντζιο στενό, ἀνέβαιναν μ' ἐπικίνδυνα ρεσάλτα, κρόσσα τὴν κρόσσα τοῦ ἐρειπώνανε τὸ πυργωτὸ κορμί καὶ πιά γινότανε φανερὸ τὸ ἀπίστευτο, πὼς θάρθει κι αὐτουνοῦ ἡ ὦρα του νὰ πέσει. Ἀτάραχη ἡ ὠραία Γουλιέρμα, ἡ κόρη τοῦ κόντε τῆς Κεφαλλονιάς, ἔβλεπε τὸν ἄντρα της νὰ καταρρέει. Δὲν

του είχε συχωρέσει ποτέ την τρομαχτική διαφορά της ηλικίας που τους χώριζε. Γι' αυτήν, ο θάνατός του ήταν κάτι φυσικό, αναγκαίο, όπως ο θάνατος ενός προγόνου. Σύντροφο δὲν τὸν ἔνωσε ποτέ. Ἡ ἀλαζονική καρδιά της δὲν παραδινόταν εύκολα, τὴν κολάκευε ὅμως ἡ νιότη κ' ἡ πρόωρη δόξα τοῦ Σαίιτ-Ὁμέρ. Λογάριαζε νὰ ἔχει μ' αὐτὸν μιὰν ἀνταμοιβή ἐπάξια καὶ μιὰν ἀνανέωση, διαιώνιση, τῆς ἀξεδίψαστης φιλοδοξίας που ἔλυσε τὴν ψυχὴ της.

Οἱ ἔρωτες τους εἶταν γνωστοί, παραδεχτοὶ καὶ καθιερωμένοι μέσα στὴν κούρτη. Ἀπὸ καιρὸ εἶχαν ξεπεράσει τὸ σκάνδαλο. Τοὺς ἔβλεπαν τοὺς δυὸ ἄλλοι τόσο ταιριαστοὺς στὰ νιάτα, στὴ φιλοδοξία, στὴ δύναμη, που τοὺς δέχονταν σὰν ἀρραβωνιασμένους. Ὁ μελλούμενος θάνατος τοῦ κοντόσταβλου κι ὁ γάμος ὁ δικὸς τους προβάλλονταν στὴν ἴδια εἰκόνα, σὰν ταυτόσημη κ' ἐνιαία τελετὴ.

Τώρα που ἡ φοβέρα τοῦ κουρσάρου εἶχε ξεμακρύνει, μὲ τέτοιες γλυκὲς ἔγνοιες ἀρχίζει πάλι νὰ σκορπάζει τίς ὥρες της ἡ κούρτη. Προσμέγανε τὸν πρίγκηπα νὰ γυρίσει μὲ λαχτάρη, γιὰ ν' ἀνοίξει πάλι ἡ ζωὴ, νὰ γίνουν κυνήγια, ξεφαντώματα, τερνέα. Ἡ πριγκηπέσσα κινουσε πάλι τὴν ἀντιπάθεια ἄλλο καὶ περισσότερο; ἔτσι που κλεινότανε μονάχη. Καταδίκαζε καὶ τοὺς ἄλλους στὴν ἀδράνεια, μιὰ ζωὴ ἀνούσια καὶ πληχτική, σὰ νὰ εἶχε πέσει πένθος βασιλικὸ στὸν τόπο. Κοντὰ της δὲν εἶταν προκοπὴ.

Ὅμως, ἐκείνη, δὲν τὴν ἔμελε γιὰ τὴ μουρμουριστὴ τούτη κατακραυγὴ. ἴσως οὕτε καὶ νὰ τὴν ὑπονοιαζόταν. Καθισμένη στὸ ἐρημικὸ θρόνι, πίσω ἀπὸ τὸ ἴδιο παραθύρι, ἀγνάντευε τὴν αἰώνια θάλασσα, καὶ ρέμβιζε. Τώρα οἱ στοχασμοὶ της εἶταν ἀδίσταχτοι, καθαροί. Δὲν πάσχιζε σὰν ἄλλοτε νὰ τοὺς θολώσει ἡ ἔμφυτη ντροπὴ, ἡ ἔγνοια γιὰ τὸ χρέος. Τὸ ἴδιο εἶχε χαθεῖ κι ὁ μυστικὸς φόβος, μιὰ κ' ἡ αἰτία του ἔλειψε. Τώρα που ὁ ἀγαπημένος εἶταν νεκρός, δὲ φοβότανε πιὰ νὰ τὸν φέρνει ζωντανὸ στὸ νοῦ της, νὰ τοῦ κουδεντιάξει νοερά, νὰ τοῦ ἔμολογεῖ τὸν κρατῶ της τὸν καῦμό. Εἶταν γλυκύτερες οἱ στιγμὲς τοῦτες, δταν μὲ τὴ φαντασία τοῦ ἀκουμποῦσε τὸ χέρι της πάνω στὰ μαλακά, κυματερὰ μαλλιά, καὶ χαμογελώντας τὸν ἄφηνε, μὲ δυὸ ἀκριβὰ λόγια, νὰ μαντέψει τὴν ἀγάπη της. Παλμὸς κοριτσιίστικος δόνιζε τὸ στῆθος της τότε, κ' ἡ καρδιά της, μεθυσμένη, ἀπολιγνύονταν. Ὅμως ἐκεῖνος, ὀρηκτικός, παράφορος, μὲ τὴν ἀστοχασιὰ τῆς ἀγούρης νιότης, πηδούσε πάνω καὶ τὴν τραβοῦσε στὴν εὐρωστὴ ἀγκαλιά του. Ἐνα κύμα μυρωδικὸ χυμοῦσε τότε ἀπὸ γύρω καὶ τὴν ἄρπαζε, τῆς ἔπνιγε τὴν ἀνάσα, κ' ἐκείνη πιὰ, σφραλγνύτας τὰ μάτια, τοῦ ἀφηνότανε δίχως σκέψη, δίχως σθένος, ξαφνιασμένη ἠδονικά. Ναι, ἔτσι ἔπρεπε, ἔτσι εἶταν τὸ γραφτὸ καὶ τ' ὁμορφο! Χιλιάδες φορές μέσα στὴν ἡμέρα, ἀχόρταγα, ξανάρχιζε καὶ ζούσε τὴ στιγμὴ τούτη. Κ' εἶταν πάντα καινούργια, ἀνεξάντλητη, κι ἀπόσωνε μὲ τ' ὄνειρο τὴν ἀρχιμισμένη, τὴ μισοτελειωμένη σκηνὴ τοῦ δειλινοῦ ἐκείνου στὸν πάγκο τῆς ροδιάς.

Ὅχι, δὲ ντρεπότανε πιὰ νὰ τὸν καλεῖ μὲ τὴ σκέψη. Ὁ θάνατος εἶχε ἐξαγνίσει τὸν πῆθο, κ' ἡ θύμιση τοῦ παλληκαριοῦ πρόβαλλε μέσα της σχεδὸν ἱερή, σὰ χρέος πρὸς ἕνα νεκρό.

Μιὰ μέρα, πρωτὶ, καθισμένη στὴν ταχτική της θέσιν, ἄφηνε τὰ μάτια

της να σεργιανίζουσαν αδιάφορα τὸ λιμάνι, νὰ περιεργάζονται ἀφαιρεμένα τις γαλέρες πρὸ φέρτωναν καὶ ξεφάρτωναν. Ἐνα πλῆθος παράταιρο πήγαινε κ' ἐρχότανε στ' ἀκρογιαλὴν, ἀπασχολημένοι, βουρρησίοι μὲ μακροῦς τζουμπέδες, χαμάληδες γυμνοπόδαροι, ναυτικοὶ ἀνασκουμπωμένοι, ψαράδες πρὸ καλαφάτιζαν τις βάρκες τους ἢ μπαλώνανε τὰ δίχτυα τ' ἀπλωμένα στὴ λικακάδα. Ἀπὸ τὸ μεγάλο καὶ βαρὺ σὺν κάστρο χτίριο τῆς φλωρεντινῆς Τράπεζας τῶν Περούτζι, εἶδε δυὸ καλογέρους Φρεμενουρίου νὰ βγαίνουν βιαστικοί. Ἀπόσυρε τὸ βλέμμα, ἀπαυδημένα, καὶ προτίμησε ν' ἀκολουθήσει δυὸ γλάρους πρὸ γράφανε στὸ κενὸ μεγάλες, ἀκατανόητες καμπύλες. Ἔτσι τὸ μάτι της ἔπεσε πέρα, στὴ μπούκα τοῦ λιμανιοῦ. Κ' εἶδε τρεῖς νάβες μὲ σαντάρδα πολύχρωμα, ξενικά, νὰ μπαίνουν στὸν κόρφο.

Μονομιᾶς, μιὰ ταραχὴ δλόξαφνη χύθηκε στὸ αἷμα της. Στύλωσε τὰ μάτια μ' ἀγωνία στὰ καρδιά πρὸ ἐρχονταν, τὰ ψαχούλεψε νευρικά κ' ἡ ὄψη της ἔγινε σκληρὴ κι ἄγρια. Εἶταν ἴσως ὁ πρίγκηπας πρὸ ἔφτανε. Κοίταξε πάλι τ' ἀκρογιαλὴν, νὰ ἴδῃ ἂν εἶχε γίνει ἐκεῖ καμμιά κίνηση, ἂν πρόσεξαν τις τρεῖς νάβες. Τίποτα, ἔλοι συνέχιζαν τὸν κανονικὸν τοῦς ρυθμὸν. Τότε ἠσύχασε κι αὐτὴ κάπως, ἀνάσανε βαθιά. Οἱ νάβες προχωροῦσαν, ἔφταναν. Εἶτανε γενοβέζικες. Ὅχι, φανερὸ πῶς δὲν εἶταν ὁ πρίγκηπας μέσα. . .

Τώρα μονάχα, πρὸ βεβαιώθηκε, καταλάβαινε πόσο πολὺ εἶχε τρομάξει. Σὰ νὰ σηκώθηκε πάνω ἀπὸ τὰ στήθια της μιὰ τεράστια πλάκα. Ἀνάσανε βαθιά, ἄταχτα, κ' ἡ καρδιά της κοπανοῦσε ἀπὸ μέσα, ἀλαφιασμένη ἀκόμα. Μιὰ σκιά πέρασε ἀπὸ τὰ μάτια της, ἡ εἰκόνα τοῦ λιμανιοῦ σκοτείνιασε. Ἐγειρε τὸ κεφάλι στὸν ὤμο της κι ἀναστéναξε σθημένα.

Ἡ βᾶγια πρὸ μπῆκε, ἔβαλε τις φωνές· ἡ πρίγκηπέσσα εἶταν λιποθυμισμένη. Ἐτρεξαν οἱ γυναῖκες, τὴν πήρανε ἀγκαλιά, τὴν βάλανε στὸ κρεβάτι, τῆς βρέξαν με τριανταφυλλόξυδο τὰ μάτια, τὰ μελιγγία. Βαριαναστέναξε κι ἄνοιξε τὰ ματόφυλλα. Τὸ βλέμμα της εἶτανε μακρυνό, θολό. Κοίταξε γύρω δίχως νὰ καταλαβαίνει, κι ἀπόμεινε γιὰ ὦρα πολλὴ ἀσάλευτη, σὺν ἀποσολωμένη. Κάπου-κάπου, μιὰ τρανταχτὴ ἀνατριχίλα τὴν διαπεροῦσε, κυλώντας σύρριζα στὴ ραχοκοκκαλιά της.

Ἀπὸ τὴν μέρα κείνη δὲν ξανακάθησε στὸ παραθύρι πρὸ βλέπει στὸ λιμάνι. Προτίμησε ἕνα ἄλλο, μικρὸ, σὲ σκοτεινὸν διάδρομο, πίσω ἀπὸ τὸ κουδοῦκι της, πρὸ ἔβλεπε στὴ μεσαυλή. Ἀπὸ δῶ ἡ θέα εἶταν μονότονη, πληχτική, ψηλὰ τειχιά, χοντρά, λίγος οὐρανὸς πάνω, ἡ στερεότυπη ζωὴ τοῦ παλατιοῦ κάτω: Γερακάρηδες πρὸ σφύριζαν γυμνάζοντας τὰ ὄνια, σταδίτες πρὸ πότιζαν τ' ἄλογα, σκοουταρᾶτοι πρὸ σελλώνανε καὶ ξεσελλώναν. Μυρωδιὰ πικρὴ ἀπὸ σανὸν καὶ στάβλο ἀνέθαινε, τὸ μαγγάνι γυρίζοντας στρίγγλιζε ρυθμικά, τὰ λαγωνικά σκούζανε μέσα στὶς κλωσδες. Μὲ τὸ βράδυ, ὁ σαματὰς ἔξεπεφτε. Ἐσοῦσια ἀπλωνότανε τότε πυκνὴ. Καὶ στὸ κομμάτι τ' οὐρανοῦ, πρὸ εἶχε γίνει μπλάβο, ἀνέβαινε βουδὰ ἕνα φεγγάρι πελώριο, κίτρινο καὶ στρογγυλὸ, φάντασμα πρὸ προβάλλει σὲ βραχνὰ μέσα.

Κι ὥστόσο ἡ ἀγωνία μεγάλωνε. Ὁ πρίγκηπας ἔδου νάνα θᾶφτανε, μιὰ καινούργια ζωὴ ἔπρεπε τότε νὰ ξαναρχίσει. Τὴν τρόμαξε

αυτή τῆ σκέψη, γιατί ἔνωθε τὸν ἑαυτὸ τῆς κουρασμένο πολύ. Ἰλιγγοὶ φευγαλέοι τὴν τύλιγαν ἐκεῖ πού καθόταν ἡσυχὴ κ' ἐκμηδενισμένη, Ἰλιγγοὶ σὰ γάζες καπνουδερές, πού ἀναδίνονται ἀπὸ ἀόρατὴ λόχη. Ἀηδία βαθεῖα τὴν κυρίεψε γιὰ ἕ,τι στὴν τρεχοῦμενη ζωὴ κεντοῦσε τὸ κέφι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἀποσπρωχνε τὰ φαγητὰ πού τῆς ἔφερναν, σιχάθηκε τὸ θέαμα τῶν δούλων πού μασουλᾶνε δουλεύοντας στὴν αὐλή, ἀποστράφηκε τοὺς ἀρχόντους πού τοὺς ἔβλεπε νὰ περνᾶνε, μὲ τὴ σκέψη πὼς λίγο πρὶν εἶχανε κι αὐτοὶ καθήσει σὲ τραπέζι. Ὁρες - ὦρες, κάτι σὰν πανικόδ μεγάλος τὴν κυρίεψε, καὶ τότε ἔβαζε τὴ φωνή, καλοῦσε τὴ βγάγια τῆς νὰ τρέξει. Ἐφτανε ξεφουσαίνοντας ἢ ψυχομάννα, μὲ τ' ἀπόπληχτα μάτια τῆς γουρλωτὰ. « Ἴί ἔπαθε ἢ καλὴ τῆς; σὰν τί σικιάχτηκε ἢ ἀκριθὴ; » Ὅμως, στὸ μεταξὺ, ἢ Ἰζαμπὴ εἶχε προλάβει νὰ συνέρθει. Στύλωνε ξερὰ τὸ κορμί, ἔσφιγγε τὰ φρύδια τῆς σκληρὰ καὶ τὴν ἀπόπαιρνε. Τί τῆς ἦρθε τῆς βάγιας; ποῖδς τὴν ἔκραξε; Καὶ σύγκαιρα ἔσφιγγε στὰ κρυφὰ τίς γροθιές τῆς, τόσο πού τὰ ροδαλὰ νύχια νὰ χώνονται μέσα στὸν τρυφερὸ καρπὸ.

Ἐνα δειλινό, κάτι εἶδε ἀπὸ τὸ παραθύρι στὴν αὐλή, πού ἔκανε τὴν καρδιά τῆς νὰ σταματήσει. Κρατώντας τὴν ἀνάσα τῆς, ἀλαφρόσκυψε, τέντωσε τὸ λαιμὸ τῆς. Ἐάφνου τρεμούλα δυνατὴ τὴν κυρίεψε καὶ τὰ παγωμένα χεῖλη τῆς πάνιασαν. Ἐκεῖ, στὸ πηγάδι, ἕνας σταβλίτης πάσχιζε νὰ ποτίσει ἕνα ἄσπρο φαρί. Τὸ ζῶο τραβοῦσε τὸ κεφάλι του πέρα, τὸ τίναζε πεισματερά, ἀρνιότανε νὰ βουτήξει τὰ χεῖλη του στὴ γούρνα. Πρόσεξε ἢ Ἰζαμπὴ κ' εἶδε πὼς τὸ νερὸ εἶταν θολό. Τὸ περήφανο φαρί ἀηδίαζε νὰ πιεῖ ἀπὸ κει πού εἶχανε ποτιστεῖ τ' ἄλλα ζῶα τοῦ κάστρου. Μειμιάς ἢ ὀργῇ συνεπήρε τὸ σταβλίτη. Διπλιάζει τὸ λουρὶ στὸ δεξιὸ του γρόθο, τὸ ζυγιάζει γοργά, κ' ὕστερα, μὲ φόρα, τραβάει μιὰ σκαστὴ στὸ πόδι τοῦ φαριοῦ.

Ἀπόμεινε κατάπληχτο τὸ ζῶο. Τὸ κεφάλι του τινάχτηκε πάνω, στύλωσε τ' αὐτιά, καὶ τὸ στρογγυλὸ του μάτι ἀγρίεψε, ἄστραψε φοβερό. Φανερὸ πὼς δὲν εἶταν μαθημένο σὲ τέτοια μεταχείριση. Μάταια πάσχιζε νὰ τὸ ζυγώσει τώρα ὁ σταβλίτης. Ὁρθωμένο στὰ δυὸ πσιναὶ ποδάρια, χτυποῦσε μὲ τίς ὀπλές τὸν ἄερα, τινάζότανε πέρα, ξέφευγε, κ' ἢ κοντὴ, σκληρῇ του χαίτη ὀρθοστηνόταν ἀνατριχιασμένη, φουντωτῇ.

Ἡ πριγκηπέσσα, πού ἔτρωγε μὲ τὰ μάτια τὸ θέαμα, ἔβαλε μιὰ σκληριά: « Βάγια! » Τὸ εἶχε ἀναγνωρίσει τὸ φαρί, στὸ νοῦ τῆς εἶχε φαντάζει ξάφνου ἢ θύμηση. . . « Βάγια! » Ἐκεῖ - κάτω, στὴν Καλαμάτα, μιὰ μέρα κυνηγισῶ. . . « Βάγια! Βάγια! » Ναι, εἶταν τὸ δικό του τὸ φαρί, τὸ ἀκριθὸ του, ἐκεῖνο πού τὴν πῆγε στὸ σῦδεντρο τοῦ κάμπου κ' ἔτσι τὸν πρωτογνώρισε. . .

Ἡ βάγια δὲν ἔρχότανε, χασομεροῦσε διστάζοντας, ὕστερα ἀπὸ τὰ πρόσφατα παθήματά τῆς. Πετᾶχτηκε ὀρθια ἢ πριγκηπέσσα, νὰ πάει νὰ τὴ βρεῖ. Ὅμως τὴ συνάντησε στὴν πόρτα, γιατί ἔφτανε ὠστόσο.

— Βάγια, σὲ κράζω καὶ δὲν ἀποκρίνεσαι!

Τρόμαξε ἢ ψυχομάννα βλέποντας τὸ ἀγνώριστο πρόσωπο τῆς ἀκριδοῦς τῆς.

— Καρδούλα μου, τί σοῦρθε; Χριστὸς καὶ Παναγιά! . . .

Ἡ Ἰζαμπὼ τὴν ἄρπαξε ἄγρια ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὴν ἔσυρε στὸ παραθύρι.

— Βλέπεις ἐκείνον ἐκεῖ τὸ μπόγια; ἐκείνον μὲ τὴν προδιά...

— Ναί, καλή μου, σταβλίτης εἶναι, τὸν βλέπω... μὰ γιατί μὲ σφίγγεις; μὲ πονᾷς!

— Κοίταξε καλά, γνώρισέ τον, βάγια! Τὸν πρόσεξες;... Λοιπόν! Πήγαινε τώρα νὰ πεις νὰ τὸν πιάσουν καὶ νὰ τοῦ μετρήσουν σαράντα ραβδιές. Ἄκουσ; σαράντα ραβδιές. Κι ἀπὸ μένα, ἔτσι νὰ τοῦ ποῦνε.

Ἀπόμεινε ἡ βάγια νὰ τὴν κοιτάζει ἄλαλη. Ποτὲ τῆς δὲν τὴν εἶχε ἰδεῖ ἔτσι. Ποτὲ δὲν τὴν εἶχε ἀκούσει νὰ προστάζει τιμωρία.

— Τί μὲ κοιτᾷς; Πήγαινε!

Χτύπησε τὸ πόδι τῆς χάμου, τὰ μάτια τῆς τινάζανε φωτιές. Ζαλισμένη ἡ βάγια ἔκανε νὰ κινήσει, μὰ πάνω πού ἔφτανε στὴν πόρτα, σὰν κάτι νὰ ἔνωσε, γύρισε πίσω τὸ κεφάλι τῆς. Ἴσως πού πρόλαβε ν' ἄρπάξει τὴν ψυχοκόρη τῆς ἀγκαλιά. Ἡ πριγκηπέσσα ἔπεφτε κίτρινη σὰν τὸ λεμόνι.

Τὴ συνέφεραν μὲ κόπο· κι ὅταν ἀπόμεινε πάλι μονάχη μὲ τὴ βάγια τῆς, πάνω στὸ φαρδύ, ψηλὸ κρεββάτι, εἶχε βραδυάσει πιά. Δὲν εἶχαν ἀνάψει τὰ καντηλιέρια, μονάχα ἕνας λύχνος ἔκαιγε μπροστὰ στὸ παλιδὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας, θυμητικὸ τῆς Ἄννας Ἀγγελίνας. Τὸ κουβουκλι ἔπλεε στὴ σιιά.

Ἄπλωσε τὸ χλωμὸ χέρι τῆς ἡ Ἰζαμπὼ κ' ἔπιασε τὸ γέριχο χέρι τῆς βάγιας. Δὲ γύρισε κατ' αὐτὴν τὰ μάτια, τὰ κρατοῦσε καρφωμένα στὸν ἀτλαζωτὸ οὐρανὸ τοῦ κρεββατιοῦ, τὸν αἱματοκόκκινο. Κ' εἶτανε μάτια δίχως βλέμμα.

— Φοβᾶμαι, βάγια, ... ἀκούστηκε ψιθυριστὴ ἡ φωνὴ τῆς.

Ἡ ψυχομάνα ἔσκυψε πάνω τῆς, ἀνήσυχη.

— Σώπα, μὴ μοῦ μιλήσεις... Φοβᾶμαι... ὦ! φοβᾶμαι...

Ἀπόμειναν κ' οἱ δυὸ κρατώντας τίς ἀνάσες τους γιὰ ὦρα, δίχως νὰ μιλοῦν.

— Πές μου, βάγια, ἀκούγεται τέλος ἡ φωνὴ τῆς πριγκηπέσσας. Πεθαμένος, μπορεῖ νὰ κάνει τὴν κοιλιὰ γυναίκας νὰ καρπίσει;

— Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ! σταυροκοπήθηκε ἀνατριχιάζοντας ἡ βάγια.

— Ὁχι, εἶναι ἀνάγκη νὰ μοῦ πεις...

Σώπασαν.

— Θὰ εἶναι ἕνα παιδί δυστυχισμένο, λέει σὲ λίγο ἡ Ἰζαμπὼ χαμηλόφωνα, σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ τῆς.

Τὴν κοίταξε παλαθωμένη ἡ βάγια. Τί ἔλεγε; Παναγία Παρθένα! Τῆς σάλεψε μήπως ὁ νοῦς;

— Δυστυχισμένο παιδί, δυστυχισμένο! κάνει μέσ' ἀπὸ τὴ σιιά ἡ φωνὴ τῆς Ἰζαμπὼς, ἀνάλαφρα τραγουδιστὴ.

— Τί λές, καλή μου;

Γύρισαν τὰ μάτια πού λάμπανε στὸ σκοτάδι καὶ κοίταξαν ἀπορημένα τὴ βάγια.

— Δὲν τὸ ξέρεις, βάγια, λοιπόν;

— Τί πράμα, καρδούλα μου ;

— "Ω, ναί, ούτε κ' ἐσύ τὸ ξέρεις, ούτε κ' ἐσύ. . .

Καί σὲ λίγο :

— Θὰ γίνω μητέρα, βάγια *

Ἦ γριά ἔκανε νὰ βάλει μιὰ φωνή. Ξεφωνητὸ χαρᾶς. Μὰ δίχως
κι αὐτὴ νὰ τὸ ξέρει γιατί, ἔφραξε μὲ τὶς παλάμες τὸ στόμα της.

— "Ω καρδούλα μου ! καὶ τώρα μοῦ τὸ λές ; ἔκανε πνιγμένα.

— Σσοτ ! σὺπα . . . , Μὴ τὸ ταράξεις στὸν ὕπνο του . . .

Εἶτανε τρυφερὴ ἢ φωνὴ τῆς πριγκηπέσσας, φωνὴ μητέρας.

"Ἐσκυψε ἢ βάγια περίεργη, νὰ μάθει πῶς, κι ἀπὸ πότε. Στὰ γέ-
ρικα σωθικά της κάτι τώρα ἀναδευότανε λαχταρώντας· μιὰ διψασμένη,
καινούργια ἀγάπη. Ἦ χαρὰ τῆς ξεχείλιζε τὸ στήθος, πλάνταζε :

— "Ἀχ ναί, θυμάμαι . . . Στὴν Καλαμάτα, ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες,
Μάρτης εἶτανε . . . Ὁ ἀφέντης ὁ πρίγκηπας εἶχε κατέθει, σὰν πῆρε
τέλος ὁ πόλεμος, γιὰ λίγες μέρες . . . Τότε.

Τὸ χέρι τῆς Ἰζαμπὼς ἔσφιξε σκληρὰ τὸ χέρι της.

— Σὺπα !

Ἦπάκουσε, πειθίγνια, δίχως νὰ καταλαβαίνει ὅμως τὸ γιατί.

— Καλά, ἡσύχασε. Σωπαίνω.

Κι ἄλλο δὲ ρώτησε. Κάθησε ἐκεῖ, στὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τοῦ
λύχνου, νὰ παραστέκει τὴν ψυχοκόρη της, ν' αὐτιάζεται τὴν ἀταχτη
ἀνάσα της, ἴσαμε πού χαμήλωσε, βάρυνε κ' ἔγινε ἡσυχη, ρυθμική.

Τότε σηκώθηκε ἀθόρυβα, τράδηξε τὶς κουρτίνες τοῦ κρεββατιοῦ
κ' ἔφυγε ἀκροπατώντας.

Ἦ πρίγκηπας ἔφτασε ἀπὸ τὴν Ἀνάπολη ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες.
Τὸ χαρμόσυνο μαντάτο τὸν προϋπάντησε στὴν ἀποβάθρα κιόλας, μόλις
πάτησε πόδι στὴ στεριά, γιατί εἶτανε πολλοὶ οἱ βασιτικοὶ νὰ τοῦ τὸ
προφτάσουν, καὶ νὰ πάρουν τὰ συχαρίκια. Τ' ἄκουσε δίχως νὰ σαλέ-
ψει μάτι ἢ φρύδι, φάνηκε μονάχα εὐχαριστημένος, καὶ βουτώντας τὸ
χέρι στὸ κεντητὸ περαίκι του μοίρασε ἀπλόχερα, χουφτες, τὰ τορνεζά.

Στὴν πόρτα τοῦ κάστρου, πηδώντας ἀπὸ τὸ φαρὶ πού τοῦ εἶχανε
φέρει, πέξεψε ἀνάλαφρα, μὲ κομπῆ σβελτοσύνη, κι ἀνέδηκε μὲ γοργὸ
βῆμα τὰ σακαλιὰ.

Ἦ πριγκηπέσσα τὸν περίμενε στὴ μεσαυλὴ, τριγυρισμένη ἀπὸ τὶς
ἄδρες της, γιορτινὰ ντυμένες. Εἶχε φορέσει κι αὐτὴ τὸν καλὸ της τὸ
μανδύα, σταχτὴ μὲ γαρνιτούρα ἀπὸ ἐρμίνα στὸ λαιμό.

Χαιρογελοῦσε. Μονάχα ἢ ὀψη της εἶταν λίγο χλωμὴ, τὰ μάτια της
μιὰ στάλα κουρασμένα. Ὅμως αὐτὸ ταίριαζε τόσο στὴν περίσταση πού
ἔλοι τὸ σχολίασαν μ' εὐμένεια. Καθὼς προχώρησε λίγα βήματα νὰ συντύ-
χει τὸν πρίγκηπα, τὸ βᾶδισμά της πρόδωσε μιὰ - κάποια ἀστάθεια, κάτι
τὸ ἀβέβαιο καὶ τὸ δισταχτικόν. Ὁρες - ὥρες, ἔτσι, ἢ ἀπροσπέλαστη τούτη
γυναίκα ἔπαιρνε ἀθέλητα θάλεγες κάτι τὸ παιδιάστιχο στὴ στάση της,
στὴ χειρονομία, κι αὐτὸ ἀνάδινε γύρω της μιὰ γοητεία σκλαδωτική.

Χαιρέτησε ταπεινὰ τὸν πρίγκηπα· τὴ φίλησε στὸ μέτωπο ἐκεῖνος.

* Ἦ Μαχὼ τῶν Βιλλαρδουίνων στάθηκε ἢ πιὸ δυστυχισμένη ἀπὸ ὅλες τὶς
γυναῖκες τῆς γενιᾶς της.

Όστερα ανέθηκαν στα δώματά τους μαζί, κρατημένοι από τὸ χέρι. Πίσω τους σκόρπισε ἀργοβούζοντας τὸ μελισσολόγι οἱ ἄρχοντες κ' οἱ κυράδες.

Ἀπὸ τὴν Ἀνάπολη, ὁ πρίγκηπας Φλωρέντιος ξανάφερεν τὸ ἀπτύχτα πρόσχαρο πρόσωπό του, τὴ λάμψη τῆς αἰσιοδοξίας στὰ μάτια του, κάτι τὸ φωτεινὸ, τὸ φρέσκο καὶ τὸ αἶθριο ποῦ ἔκανε ἀδιάκοπα τὴν ὄψη του νὰ λάμπει. Ἔΐταν ἀκούραστη, καθῶς πάντα, ἡ σπιθιάτη ματιά του, ἀνήσυχη. Καὶ γελοῦσε ἔπως πρῶτα, μὲ τὸν ξάστερο ἐκεῖνο, δυνατὸ καυχασμὸ, ποῦ κοβότανε ὁμως ἀπότομα κι ἄφηνε μιὰν ἐντύπωση ἀμηχανίας, δυσάρεστη στὸν περίγυρό του.

Τὶς πρῶτες ἡμέρες, ἡ Ἰζαμπὴ στάθηκε μπροστά του μὲ πραότητα, ἀνήσυχη κάπως. Οἱ στιγμὲς ἔπου ἔμεναν οἱ δυὸ τους μονάχοι, τῆς εἶτανε πιὸ ἐπώδυνες ἀπὸ πρῶτα, ἡ ἀπαντοχὴ τους ἀγωνιαστικὴ, σὰ νᾶτανε ν' ἀκούσει πάντα κάτι πολὺ σκληρὸ ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ὅμως ἐκεῖνος, ὅταν ἔφευγε, τίποτα ἄτοπο δὲν εἶχε ξεστομίσει. Καὶ τότε, μαζί μὲ τὴν ἀνακουφισμένη ἀνάσα ποῦ ἄφηνε ἡ Ἰζαμπὴ, ἔνωθε καὶ κάποιον ἀόριστον ἀγανάχτηση νὰ τὴν κεντάει, σάμπως καὶ τὸν ἀπάνθρωπο λόγο ποῦ περίμενε ἀπὸ τὰ χεῖλη του, νὰ τὸν χρόνιζε ξεπίτηδες ἐκεῖνος, ἀπὸ χαιρεκακία ψυχρὴ, ἔτσι ποῦ σοφά, μὲ σύστημα, νὰ τὴ βασιανίζει.

Ἄλλωστε δείχτηκε μαζί της καθῶς καὶ πρῶτα, ἴσως περισσότερο κι ἀπὸ πρῶτα, γεμάτος ἐνδιαφέρο, εὐγενικός. Τῆς σύστησε ἀνάπαυση, ξεγνοιασιά, αἰσιοδοξία, ἔδωσε διαταγὰς νὰ τὴ φροντίζουν ὅσο παίρνει πιὸ πολὺ κ' ἔβαλε στὴν ὑπηρεσία της δυὸ ἀκόμα, δικούς του, σκοουταράτους. Οἱ φροντίδες τοῦτες τῆς εἶταν βασιανιστικὰ δυσάρεστες. Βαθιά της, δίχως λόγο, ἡ κάθε του χειρονομία ἀντιφέγγιζε σὰν ἀδικαιολόγητη προσβολή. Ἡ εὐγένειά του, ἡ ἀμεμπτα τυπικὴ, ἀποξένωνε ἀντὶ νὰ δεσμεύει.

Ἔτσι πέρασε τὸ καλοκαίρι καὶ μπῆκε τὸ φθινόπωρο. Τώρα ἡ Ἰζαμπὴ ἔνωθε βαρὺ, δέσμιον τὸ κορμί της. Ἡ καινούρια ζωὴ ποῦ ἀναδευότανε στὰ σπλάχνα της, ἀνεπαίσθητα, συστηματικὰ, εἶχε ἀποχτήσει κιόλας ὑπαρξὴ ζωντανὴ γι' αὐτὴν, ἀνάσαινε μέσα της κ' ἐπιβιολότανε σὰν πλάσμα μὲ φυσιογνωμία κιόλας, καὶ χαραχτήρα. Ἄθελα ἡ σκέψη της γύριζε ἐλοένα στὸ κέντρο ἐκεῖνο, στὴ θερμὴ καὶ παλλόμενη ἀπὸ λαχτάρια νὰ ὑπάρχει ἀπαλὴ μάζα, ποῦ ψαχουλεύει μέσα στὸ σκοτάδι τῶν σπλάχνων νὰ βρεῖ δρόμον πρὸς τὸ φῶς. Τρυφερότητες ἀναπάντεχες, ξαφνικὲς, τὴν κυρίευαν τότε, μιὰ εὐαισθησία τρεμουλιαστὴ, καὶ στὴν καρδιά της στάλαζε βάλσαμον ἀκριβὸ ἢ αἰσθησιὴ πῶς δὲν εἶναι πιὰ μονάχη, πῶς φέρνει μαζί της, πῶς πλάθει μυστικά, τὴν ἰσόδια στὸ ἔξῃς συντροφιά της καὶ παρηγόρια.

Ἔΐταν στιγμὲς ποῦ ἡ ἐσωτερικὴ τούτη ἀγαλλίαση ἀχιδοβολοῦσε κ' ἔξω, στὸν ἄψυχο καὶ ἔμψυχο περίγυρον, στὰ πράγματα καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Δάκρυα σιωπηλῆς χαρᾶς κυλοῦσαν ἀπὸ τὰ μάτια τῆς Ἰζαμπῆς ἐκεῖ ποῦ ρέμβαζε καθισμένη. Ἡ καρδιά της αὖξαινε, πλάταινε. Ἔΐτανε πρόθυμη, λαχταροῦσε καὶ τὸν πρίγκηπα νὰ συχωρέσει ἀκόμα, φιλοδοξοῦσε νὰ τὸν νιώσει, νὰ τὸν φέρει κοντὰ της σὰ φίλον ἐμπιστικὸν καὶ σὰν προστάτη, νὰ τοῦ μιλήσει ξάστερα, μὲ καλοσύνη, νὰ τὸν ἀκούσει νὰ τῆς μιλάει: ἔτσι κι αὐτός, καὶ νὰ τοῦ χαρίσει ἀπλόχερα τὴν ἐρημικὴ της τὴν ψυχὴ.

“Όμως, εκείνος, πού πρόστρεχε υποχρεωτικά στο κάλεσμά της, στεκόταν ευγενικός, άμετανόητα ευγενικός, με την ψυχή σφιγμένη σε χαμόγελο άβροης φροντίδας. Καί τὸ θερμὸ ποτάμι τῆς διάχυσης, πού εἶχε ξεχειλίσει γιὰ νὰ τὸν ἀγκαλιάσει, πισώστρεφε χοχλακίζοντας, γιὰ νὰ καταποθεῖ πάλι στὴν ὑπόγεια κι ἀγνοημένη του φλέβα, σκοτεινὸ.

Ὁ πρίγκηπας, γυρίζοντας ἀπ’ τὴν Ἀνάπολη, εἶχε βρεθεῖ ζωσμένο ἀπὸ μύριες ἔγνοιες. Εὐχαρίστησε θερμὰ τὸ σενεσάλο πού τόσο καλὰ εἶχε προβλέψει γιὰ πάμπολλες ὑποθέσεις τοῦ πριγκηπάτου, κ’ ὕστερα, μὲ τὴ συνηθισμένη του ἀποφασιστικότητά, ἔδωσε γοργὰ κι ἀναντίρρητα, σ’ ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀτέλειωτο, τίς λύσεις. Συγκάλεσε τὴν κούρτη τῶν βασσάλων καί μὲ λόγια σταρᾶτα τοὺς ἔδωσε νὰ καταλάβουν πὼς ἔχει σκοπὸ νὰ περιμαζέψει μὲ κάθε τρόπο τὴν πλεονεξία τους. Λιγότερο ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τίς διενέξεις μὲ τάγματα ἐκκλησιαστικὰ καί μοναστήρια. Ὅπως κάθε φρόνιμος πολιτικός, ἔκανε ἐπίδειξη μεγάλης εὐλάβειας, ὥστε νὰ μπορεῖ ἀπαρεξήγητα ν’ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν οὐσία. Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Δ’ εἶχε πεθάνει, καί τὸ κογκλάβιο συνεδρίαζε μῆνες τώρα χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῆς διαδοχῆς. Ἔτσι, κάποια ἀβεβαιότητα βασίλευε στὰ ὑπατά ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀναποφασιστικότητά τοῦ κογκλάβιου ἀντιφέγγιζε ἀδυναμία χλωμὴ σ’ ὅλες τίς ἐξαριημένες ἀπὸ τὴν Ἁγία Ἐδρὰ ὀργανώσεις, κι αὐτὸ ἀποθράσυνε τοὺς ἀντιζήλους τους. Ὁ πρίγκηπας τῆς Ἀχαΐας ἕως, ξέροντας καλὰ πὼς στὴ Ρώμη πηγαίνουν κ’ ἔρχονται ἀδιάκοπα οἱ πράχτορες ὄλων τῶν δυτικῶν θρόνων καί δουλεύουν σκοτεινὰ. τίς συνειδήσεις τῶν καρδινάλιων γιὰ τὴν ὑποστήριξη τοῦ δικοῦ του ὁ καθένας ὑποψήφιου, ἀπόφυγε νὰ προκαλεῖ τὴν Ἐκκλησία. Ὑπολόγιζε ἔτσι, σοφά, νὰ μὴν ἐκθέσει τὸ λίκιο ἀφέντη του, τὸ ρήγα Κάρλο τῆς Ἀνάπολης, στὴ δυσἀρέσκεια κανενὸς δυνατοῦ τῆς ἡμέρας. Τοῦ ἔφτανε γιὰ τώρα ἡ κατάφωρη ἀδυναμία τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Δείχνοντας ἀπειρη προσήνεια, ματαίωνα τὰ ζητήματά τους μὲ τὴν ἀναβολή.

Περισσότερο ὁμως τράβηξε τὴν προσοχή του ἡ ἐσωτερικὴ κατάσταση τῆς χώρας, πού εἶχε χειροτερέψει ἠνωπαισθητά καί θαυμαστά. Κακὴ προαγγελλόταν ἡ σοδειὰ γιὰ τὴ χρονιὰ ἐκεῖνη. Ἐπιτροπὲς βουργυσέοι εἶχαν παρουσιαστῆ ἔδῳ - ἐκεῖ στοὺς κεφαλάδες καί παραπονέθηκαν γιὰ τὴ μεταχείριση πού γινότανε στοὺς βιλάνους. Θέλοντας οἱ τοπάρχοι νὰ προλάβουν μὲ τὸν τρόπο κάθε ἀνταρσία κυοφορούμενη, εἶχανε σπρώξει κάποιους βουνήσιους στὴν ἐξέγερση. Χωριάτες ἀδικημένοι βγήκανε στὸ κλαρὶ κ’ οἱ δημοσιῆς δὲν παρουσίαζαν πιά καμμιάν ἀσφάλεια. Παρκαυονίονταν οἱ ἔμποροι πὼς δὲ μποροῦν πιά νὰ ξανοιχτοῦνε σὲ μακρονὲς μεταφορὲς, ἢ κίνηση στοὺς λιμῶνες ξέπεφτε, ἀραίωνε ἡ ἐξαγωγή κι αὐτὸ χαμήλωνε ἐπικίνδυνα τὴν εἴσπραξη ἀπὸ δασμούς. Σὲ δυὸ χωριὰ ὅπου κατέβηκαν οἱ σεργέντες νὰ βοηθήσουν γιὰ τὸ μάζεμα τῶν φόρων, οἱ βιλάνοι τοὺς ὑποδέχτηκαν μὲ τὰ ξινάρια στὸ χέρι. Ἐπεσαν κορμιὰ, πεντέξη ἀπὸ κάθε μέρος. Οἱ βαρώνοι, μὴ ξέροντας ἄλλη ταχτική, κρεμάσανε στὰ διάσελα, γιὰ παραδειγματισμὸ, καμμιά δεκαριά ἀθώους, ψαρεμένους στὴν τύχη.

Τέτοιες εἶταν οἱ ἔγνοιες πού παίρνανε τὸν Φλωρέντιο μακρὰ ἀπὸ τὸ κουβούκλι τῆς πριγκηπέσσης, ἐνῶ ἡ φροντίδα του γιὰ κείνην γινό-

τανε φανερό πώς μεγάλωνε μέρα τή μέρα. Μεγάλωνε, τὸ ἔβλεπες, μαζί μὲ τὸ θέριεμα τοῦ παιδι ὃ πού θρέφανε τὰ σπλάχνα της. Ποτὲ δὲν εἴτανε τόσο φωτεινὸ τὸ πρόσωπό του ὅσο ἔταν ἐρχότανε, μὲ τὸ γοργό του βᾶδισμα, νὰ τὴν ἰδεῖ. Ἐγερνε πάνω της τρυφερός, μὲ χαμόγελο παιχιδιάρικης αἰσιοδοξίας, τῆς ἔλεγε λόγια χαρούμενα, γιὰ νὰ ξεδώσει ὁ νοῦς της ἀπὸ τὴν ἀδιαμαρτύρητη μελαγχολία πού τὴ βάραινε. Ὅμως, ἔαφρου, σὰν κάτι ἄόρατο νὰ εἶχε κοπεῖ ἀνάμεσός του, ἀπόμειναν κ' ὁ δὸς βουβὸι, μὴ βρίσκοντας τί ἄλλο νὰ ποῦνε. Καὶ τότε, αὐτός, δίχως νὰ χάσει τὸ χαμόγελό του, πού μονάχα γινότανε τώρα ἀνεπαίσθητα σκληρό, τῆς φιλοῦσε τὸ ἄψυχο χέρι κ' ἔφευγε, νιώθοντας πὼς ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ παραμονὴ του θὰ εἴταν ἀδέξια.

Σ' ὀλάκερη τὴ ζωὴ του ὁ πρίγκηπας Φλωρέντιος δὲν ἔκανε οὔτε μιὰ πράξη ἀδέξια. Κ' ἴσως - ἴσως τοῦτο ἀκριβῶς νὰ εἴτανε πού τὸν κράτησε σ' ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Τότε, ἐκείνη, γύριζε τὸ βλέμμα της ἔξω, στὸ ὑπαιθρο, πού ἀρχίζανε νὰ τὸ δένουν οἱ πρῶτοι φθινοπωρινοὶ ἀνεμοὶ. Κοίταζε δίχως σκέψη καμμιὰ τὰ φύλλα πού ξεκρεμιόνταν ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ στάλαζαν μὲ καρτερία ἀνέλπιδη στὴ γῆ. Κοίταζε τὸν οὐρανὸ πού σαρωνόταν ἀπὸ σύγνεφα μεγάλα, ἐξογκωμένα, τὴ θάλασσα πού χλώμιαζε ἔαφρου καὶ πού τὴ διαπερνοῦσαν ἀνατριχίλες φευγαλέες, σὰν ἱσκιοὶ ἀπὸ γιγάντια φτερά. Ὁ σάλαγός της, πλατύς, ἀνήσυχος, ἔφτανε στὴν ἐρημικὴ κάμαρα, τὴ γέμιζε βαρεῖα μυρωδιὰ πελάγου. Κοντὴ γινόταν ἡ ἀνάσα, ὁ ἀέρας γύρω κρυερός. Καὶ κάτι σὰν τὸ πελιδνὸ ἀντικαθρέφτισμα ἑνὸς κόσμου ὑπερτάφου πλανιόταν στὸν ἀέρα, μήνυμα θλιθερὸ μιᾶς ζωῆς δίχως τέρμα, δίχως ζέστα, καὶ δίχως κανένα πιά καὺμῶ.

Σ' ἀδράνεια τέλεια καθόταν ἡ Ἰζαμπώ, σὰ φυτό, νὰ νιώθει τὴν κρυφὴ κυσφορία τῶν σπλάχνων της, νὰ τὴν ἀκροάζεται, νὰ τὴ βαστάζει. Οἱ στοχασμοὶ της γίνονταν ἔλο καὶ πιδ λίγοι, κάτι σὰ νάρκη ἔδενε τὸ νοῦ της, τὸν παράχωνε σὲ πούπουλο χνουδωτό. Δὲν ὄνειρευότανε πιά, δὲν τρώμαζε. Τώρα κ' ἡ θύμιση τοῦ παλληκαριοῦ πού χάθηκε γινότανε μακρυνή, σὰν ἐντύπωση ὄνειρου πού ὁ ὕπνος πιά δὲ θὰ τὸ ἀναστήσει. Ἐνὸς ὄνειρου ἀπίστευτου, πού κάποτε εἶδες, μὰ πού σου ἄφησε περνώνας τὸ ἀνάπαλο χνουδι τοῦ φτεροῦ του πάνω στὴν καρδιά.

Ἡ κόρη τοῦ Φλωρέντιου καὶ τῆς Ἰζαμπῶς γεννήθηκε στίς 30 τοῦ Νοέμβρη. Ἡ βᾶγια, πού ἔτρεξε πρώτη νὰ δώσει τὸ χαρμόσυνο μαντάτο στὸν πρίγκηπα, τὸν βρῆκε στὴ μεσαυλὴ νὰ δοκιμάζει ἕνα καινούργιο φαρί. Βλέποντάς την νὰ ἔρχεται, κατάλαθε κείνος τὸ σκοπὸ της, ὅμως δὲ βιάστηκε νὰ πεζέψει. Ἐβλεπε ξεπίτηδες τὸ φαρί νὰ κάνει ἕναν ἀκόμα γύρο, τοῦ χᾶιδεψε τὸν τράχηλο μὲ τὴν παλάμη του, πέταξε τὰ ρέτενα στὸ σκοουταράτο καὶ τέλος πήδηξε κάτω δίχως βιάση, μὲ ξέγνοιαστη ἐλαφρότητα. Οἱ κινήσεις του εἴτανε πάντα πολὺ μελετημένες. Τόσο ἀφρόντιστη εἴταν ἡ στάση του ὥστε ἡ βᾶγια, πού εἶχε χυμῆξει νὰ τὸν ζυγώσει, κοντοστάθηκε λαχανιασμένη, δίβουλη. Οἱ ἱππότες, νιώθοντας πὼς κάτι ἰδιαιτέρο θὰ λεγότανε, τραβήχτηκαν παράμερα μὲ διάκριση.

— Γιὰ μᾶς ἔρχεσαι, βᾶγια; ρώτησε τέλος ὁ πρίγκηπας, γυρίζον-

τας τὸ πρόσωπό του χαμογελαστὸ πάνω ἀπὸ τὸν ὤμο του, ἐνῶ ξεθιλιώ-
κωνε σύγκαιρα τὸ χερσόχτι του.

— Τὰ συχαρίκια μου, ἀφέντη πρίγκηπα! Χρύνους πολλοὺς νὰ ζή-
σει ἡ κόρη τῆς ἀφεντιάς σας.

Τὸ πρόσωπο τοῦ Φλωρέντιου γύρισε πάλι μπρὸς κ' ἔσκυψε στὸ
χερσόχτι, πὺ ἐμοιάζε νὰ βγαίνει μὲ δυσκολία. Ἔτσι ἡ βράγια δὲν εἶδε
τὴν ἔκφρασή του. Δὲν τὴν εἶδε ἡ βράγια, οὔτε κανένας ἄλλος. Τὸ χέρι
του ὡστόσο, μὲ μόλις λευτερώθηκε, βούτηξε στὸ περσίκι, ἔβγαλε μιὰ χού-
φτα τορνέζα καὶ τὴν ἀπίθωσε στὴν παλάμη τῆς γριάς. Ἄν ἔκρινε ἀπὸ
τὸ ποσὸ ἡ βράγια, θὰ ἔπρεπε νὰ λογαριάσει πὼς ἡ χαρὰ τοῦ πρίγκηπα
εἶταν ἀληθινὰ μεγάλη. Ὡστόσο ἐκεῖνος δὲν τὴν ἔδειξε. Ἔστησε πάλι
τὸ κεφάλι του ψηλά, ἔγνεφε χαμογελώντας στοὺς ἀρχόντες νὰ ζυγώ-
σουν καὶ τοὺς εἶπε μὲ τὴν κρύα του τῆ φωνή:

— Ἀποχτήσαμε σήμερα, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, μιὰ κόρη. Μπο-
ρεῖτε νὰ τὸ κάνετε γνωστό.

Δέχτηκε τίς εὐχὰς τῶν ἀρχόντων κι ἀνέβηκε στὸ κουδοῦκλι τῆς
πριγκηπέσσας.

Ἡ βράγια ὡστόσο κάρφωνε τὰ μάτια της στὴν πόρτα ἀπ' ὅπου εἶχε
μπεῖ ἐκεῖνος, κι ἀπόμνε μουδιασμένη, δίχως νὰ ξέρει κι αὐτὴ τὸ
γιατί. Λίγο πρὶν, σὰ ροβόλοῦσε τὰ σκαλιὰ λαχανιάζοντας γιὰ νὰ ἔρθει
νὰ τοῦ δώσει τὸ μαντάτο, ἐνιῶθε μαζί μὲ τὴ χαρὰ καὶ μιὰν ἀόριστη
ἀνησυχία. Τώρα, κοιτάζοντας τὴν ἄδεια κάμαρα ἀπ' ὅπου εἶχε περά-
σει ὁ πρίγκηπας, ἀναθυμόταν ἄθελά της μιὰν ἄλλη εἰκόνα, ἐδῶ καὶ
τριάντα πάνω-κάτω χρόνια. Σὲ μιὰ τάπια τοῦ κάστρου, ἐκεῖ-κάτω
στὴν Καλαμάτα, τὸ μακαρίτη Γουλιέλμο Βιλλαρδουῖνο, νὰ στέκεται βα-
ρύθυμος καὶ νὰ κοιτάζει τὴν ἀσπρη πολιτεία πὺ κοιμᾶται ἀνύποπτη
στὴ φεγγαροβραδυὰ. Τοῦ εἶχε, τὴ νύχτα ἐκεῖνη, γεννηθεῖ ἓνα παιδί.
Κ' εἶταν — ἀλλοίμονο — κορίτσι. Μήπως ἡ Ἰζαμπὼ εἶχε κληρονομήσει
τὸ φυσικὸ τοῦτο ἀπὸ τὴ μάνα της, τὴν Ἄννα Ἀγγελίνα, νὰ φέρνει
στὸν κόσμο μονάχα θηλυκά;

ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

ΑΡΓΣ έπεσε ο χειμώνας τή χρονιά έκεινη. Άνεμοι κρυεροί σαρώσανε τόν κάμπο, σβήσανε κάθε λάμπος από τόν ουρανό και τις σκιές από τó χώμα. Πελιδνή ξυπνοῦσε ή μέρα, με τó λειψό της αιμα άναρουφηγμένο, σάν ύστερα από ύπνο πού τόν στοίχειωσαν δυειρα κακά. Τά πουλιά έφυγαν τρομαγμένα, πριν της ώρας τους, κυνηγώντας τόν ήλιο.

Τότε κάτι σάν τρόμος άόριστος άπλώθηκε σ' όλη τή χώρα, μιά σιγανή, σύσμιχτη βουή από τó στόμα τών πεινασμένων. Τά βράδυα, με τó ήλιόγερμα, οι συνοδίες τών άφεντάδων πού ταξίδευαν ή γύριζαν από τó κυνήγι, συναντοῦσαν στο δρόμο τους πλά-

σματα άκατονόμαστα, κάτι σά σκέλεθρα πού τά ξεέρασε, πράσινα και νωπά από τή μούχλα τής γής, τó στόμα τού τάφου. Σέρνονταν κουρελιάρικα σ' αϋλάκια, σκαρφάλωναν στά μπάζα τών δρόμων γαντζώνοντας τά δάχτυλά τους σπασμωδικά, άνοίγανε τó στόμα τους μαῦρο, και κοίταζαν γύρω με μάτι γυάλινο, ψόφιο, θαμπό. Οι βιλάνοι λιμοχτοῦσαν. Σάν τσακάλια πού ξεσκαρίζουν με τó σύθαμπο, παρατάγανε τά χωριά τους, τις καλύβες άπ' όπου δέν έθλεπες πιά ούτε ένα γαϊτάνι ν' ανεβαίνει καπνός, και πιάνανε τά περάσματα. Δέ ζητιανεύανε. Τά γδυμένα από σάρκα χέρια τους δέν είχανε λές τή δύναμη νά σηκωθούν, νά τεντώσουν τή χούφτα. Λέξη δέν έλεγαν κοίταζαν μονάχα. Και τó μάτι τους, τó ναρκωμένο και βαρύ, είχε ένα χαραχτηριστικό άλλόκοτο, νά τó βλέπεις μπροστά σου κι όταν άκόμα δέν τó κοιτάξεις, νά τó νιώθεις σάν είχες άντιπεράσει, καρφωμένο στη ράχη σου.

Σήκωναν με κόπο τó κεφάλι τους, άκούγοντας καθαλαρία νά ζυγώνει, τó στήνανε στο λιπόσαρκο λαιμό, κρατούσανε τήν άνάσα τους και πρόσμεναν. Ή συνοδία περνούσε. Τότε, δίχως λέξη, σωριάζονταν πάλι μονοκόμματοι, σά σωρός κόκκαλα ξερά, κι άπόμεναν κεραυνωμένοι, με τά δόντια στο χώμα.

Κάποτε, περνώντας, τούς άκουγες νά βγάζουν έναν άχό παράξενο, τρεμουλιαστό, σάν τραγούδι. Δέν ξεχώριζες λόγια. Μιά γλώσσα

στεγνή και πυρετοφρυμένη αναδευότανε πίσω από τὸ σκοπὸ, πηχτή. Κυμάτιζε ἀδύναμο τὸ τραγοῦδι πάνω στὸν βραδυασμένο κ' ἔρημο κάμπο, ξετυλιγότανε κ' ἔκλωθε σὰν χαπνός, ἔλυωνε στὴν ἀπόσταση, ἔμως και τότε δὲν ἔλεγε πὼς ἔχει σωπάσει. Τὸ ἔπαιρνες θαρεῖς μαζί σου, τ' ἄκουγες ἀτέλειωτα νὰ σοῦ τριβελίζει τ' αὐτιά, ἐνωθες πὼς στὸ ἐξῆς θὰ σὲ κατοικεῖ και θὰ σὲ στοιχειώνει.

Εἶδανε στὸ κάστρο ἀνθρώπους τῆς κούρτης ποῦ ἦρθαν ἀπ' ἔξω κατὰ χλωμοί, σὰν ἄλλοπαρμένοι, και ποῦ δὲν ξέρανε νὰ ποῦνε γιατί. Στὰ μάτια τους μέσα, τρομάρες περνοῦσαν ἀκόμα, ἀντιλάμποντας κρυερά. Σὰ νὰ εἶχαν διασταυρωθεῖ στὸ δρόμο τους με λιτανεῖες ἀπὸ λεῖψανα ποῦ πορεύονταν βρυκολακισμένα.

Ὁ πρίγκηπας ἔλαβε μέτρα. Πρόσταξε τοὺς κεφαλάδες ν' ἀνοίξουν τίς γιστέρες τῶν δυναμαριῶν τους και νὰ δώσουν στάρι, λάδι, καλαμπόκι στοὺς βιλάνους τῶν φέ τους. Αὐτὸς ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ γίνε παράδειγμα, ἔβαλε νὰ μοιράσουν τὸ ἕνα πέμπτο ἀπὸ τίς σοδεῖς τῶν κάστρων ποῦ εἶχε στὴν ἄμεση ἐξουσία του. Γιὰ τοὺς σκλάβους ποῦ ξεσηκώνονταν ἔδωσε ὁδηγίες νὰ κάνουν οἱ τοπάρχοι, ὅσο εἶτανε βολετό, στραβὰ μάτια και νὰ μὴν τοὺς ἐξερεθίζουν με ποινὲς ἀγύριστες. Τέτοιες ὁ θάνατος, ὁ ἀκρωτηριασμός ἢ ὁ ραβδισμός ὡς τὸ σακάτεμα. Τοὺς παλατιανούς του τέλος τοὺς ὀρμήνεψε σοφὰ νὰ μὴ τριγυρίζουν στὴν ὑπαιθρη χώρα παραστολισμένοι, βελουδα, μεταξωτά, ἐρμίνες και τὰ ρέστα, πράμα ποῦ θὰ γαργάλιζε τ' ἀρπαχτικά ἐνστιχτα τῶν λιμασμένων, θὰ ἔδινε ἀφορμὴ σὲ ληστεῖες ἢ κι ἀκόμα θὰ τοὺς ξυποῦσε τὴν ἀγανάκτηση.

Τὰ θεάρεστα τοῦτα μέτρα, λιγοστὴ γιαιτρεία ἔφεραν στὸ κακὸ. Ἡ πείνα εἶχε περσέψει. Σὰ σταγόνες νερὸ πάνω σὲ πυρωμένο σίδερο, ἐξατμίστηκαν ἀκαριαῖα οἱ διανομές. Οἱ τοπάρχοι ἐφαρμόσανε τὸ φιλόπρωπο πρόγραμμα τῆς δικαιοσύνης με κρύα καρδιά και σὲ ποσοστὰ ποῦ δριζε τοῦ καθενός τους ἢ συνείδηση. Ὅσο γιὰ τίς ποινές, ἐδῶ ἢ συμμόρφωση με τὴν ὀρμήνεια τοῦ πρίγκηπα ἔβρισκε λιγότερες δυσκολίες, γιατί οἱ πεινασμένοι δὲν εἶχανε πιά τὸ νεῦρο νὰ ξεσηκώνονται. Ἡ μεγαλύτερη ἐνόχληση ποῦ μπορούσανε νὰ κάνουν εἶτανε νὰ πεθαίνουν κοπαδιαστά, νὰ μένουν ἄθαρτοι καί, κατ' ἀνάγκη, ὅταν δὲν προλάβαιναν — τόσοι ποῦ εἶτανε — τὰ σκυλιὰ ἢ τὰ ὄρνια νὰ τοὺς φᾶνε, νὰ μολεύουν τὸν ἀέρα με τὴ βρωμα τῆς νεκρίλας ἢ με ἀρρώστιες σιχαμερές. Λίγο-λίγο οἱ ἀνθρώποι τῶν κάστρων ἀποτραβήχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χοντρά τους τὰ τειχιὰ γιὰ νὰ ἔρχονται ὅσο μπορεῖ σὲ λιγότερη συνάφεια με τὸ σκουληκι ποῦ μερμηγκιάζει στὸν ἀνοιχτὸ ἀέρα. Ἐνα χώρισμα ἐγινε ἀνάμεσα στοὺς τρέφιμους τῶν δυναμαριῶν και τοὺς πεινασμένους τοῦ βουνοῦ ἢ τοῦ κάμπου. Τὸ τραγοῦδι τῶν φαντασμάτων ἔπαψε πιά νὰ φτάνει στ' αὐτιά τῶν ζωντανῶν. Κ' ἕνα εἶδος ἡσυχίας μακάθριας ἀπλώθηκε γύρω, μιὰ γαλήνη ποῦ κι ἂν δὲν ἔμοιαζε με τὴν ἄλλοτινὴ, τὴ γελοῦμενη, τουλάχιστον ἀνάπαυε τ' αὐτι κι ἄφηνε τὴ συνείδηση ἀτάραχη, νὰ κοιμάται.

Ὁ πρίγκηπας, στὴν περίσταση τούτη καθὼς και στίς ἄλλες, ἔδειξε γνήσια προσόντα ἡγεμόνα. Μονάρχος αὐτὸς δὲν τρόμαζε νὰ ἔρχεται σὲ συνάφεια με τοὺς καταδικασμένους. Καθάλα στὸ φαρί του, με συνοδία μικρὴ ἀπὸ τρεῖς σκουταράτους, ἕνα-δυὸ φρεμενοῦριους καλογέρους τῆς Κλαρέντζας, κ' ἕνα γερακάρη ντόπιο γιὰ ὀδηγὸ, ξεκινούσε κάθε

τόσο γιὰ τὰ χωριά, τὰ κοντινὰ ἢ τὰ μακρυνότερα. Ἐμπαινε στὰ χαμόσπιτα, μοίραζε ὄτι εἶχε νὰ μοιράσει, ἔδινε κουράγιο στοὺς χωριάτες μὲ λόγια παρηγορίας, καὶ μὲ ὑποσχέσεις. Ἡ παλιά του τόλμη κ' ἡ αἰσιοδοξία δὲν τὸν εἶχανε παρατήσει. Ἄλλωστε βρισκότανε στὸν ἀνθὸ τῆς ἡλικίας του· ἀγαποῦσε τὸ χωράτῳ, τὸ πῆριγέλασμα, τ' ἄλογα, τ' ἄρματα καὶ τὸ πιετό. Στῆ συντροφία του εἶχε πάντα κάποιον πού, θεληματικὰ ἢ ἄθελα, γινόταν ὁ στόχος στὶς κοροϊδίες. Ἄρχιζε τὰ πειράγματα ὁ πρίγκηπας κι ἀκολουθοῦσαν οἱ ἄλλοι, γιὰ νὰ τοῦ γίνονται ἀρεστοί. Τότε, τὸ γέλιο τοῦ Φλωρέντιου ξέσπαζε δυνατὸ, τρανταχτὸ, λιγάκι κρῦο μονάχα. Οἱ σύντροφοί του, δίχως νὰ τὸ μολογοῦνε, τὸ βρίσκανε δυσάρεστο.

Σήμερα, πηγαίνοντας στὸ μονοπάτι πού ἔξωνε σερπετώντας τὴ βουνοπλαγιά, εἶχε καλέσει δίπλα του τὸ φρεμενούριο τῆς συνοδίας καὶ τοῦ ζητοῦσε λατινικὰ ρητὰ πού παinueύουν τὸ κρασί καὶ τοὺς χαροκόπους. Ὁ καλόγερος, κολακεμένος, εἶχε πάρει στὰ σοβαρὰ τὸ ζήτημα κ' ἐπιστράτευε τὶς θύμισές του ἀπὸ διαβάσματα ἐκκλησιαστικά. Ἐάφνου, δυο-τρεις σταλαματιῆς πέσανε βαριά πάνω στὸ χέρι τοῦ Φλωρέντιου πού κρατοῦσε τὰ ρέτενα. Οἱ σκουταῖοι τῆς ἀκολουθίας, πού εἶχανε μείνει πρὸς πίσω, βιάσανε τ' ἄλογά τους.

— Ἀδελφέ, λέει ὁ πρίγκηπας στὸν καλόγερο, θαρῶ πὼς τραβάτε τὴν κουκούλα σας καὶ σκεπάζετε τὸ κεφάλι σας.

— Τῶντι, ἄρχοντά μου!

— Κι ἔμωσ οἱ μάρτυρες δὲν τρομάζανε τὴ βροχὴ, τὸν ἀνεμὸ ἢ τὸ χιόνι...

Ὁ ἄνθρωπος ἀπόμεινε σασιτισμένος.

— Ἀφέντη πρίγκηπα, κάνει τέλος διασταχτικά, ὄλοι δὲν εἶναι διαλεχτοὶ τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ δεχτοῦν τὸ φωτιστέφανο τοῦ μαρτυρίου.

— Καὶ ποιὸς διαλέγει τοὺς διαλεχτούς;

— Ὁ Πανάγαθος βέβαια.

— Τότε θὰ πει πὼς ἔχουν κάνει πολὺ βαρεὰ ἀμαρτήματα οἱ διαλεχτοί.

— Γιατί, ἂν ἐπιτρέπει ἡ χάρις σου;

— Γιατί ἂν οἱ κακοκαιρίες εἶναι γιὰ τοὺς μάρτυρες κ' ἡ καλοσύνη γιὰ τοὺς ἄλλους, τότε διαλεχτοὶ δὲν εἶναι οἱ πρῶτοι παρὰ οἱ δεῦτεροι, ἔπως ἐλόγου σας νὰ ποῦμε.

Ὁ φρεμενούριος μπερδεύτηκε, ἔμωσ δὲν πρόλαβε καὶ νὰ σακρώσει τὴν ἀπόκρισή του. Ὁ οὐρανὸς εἶχε ἀπὸ ὥρα βαρύνει, μύριζε γύρω χωματίλα πιπεριστή, καὶ πουθενὰ στὸν κάμπο καὶ στὸ βουνὸ δὲν ἔβλεπε δέντρο ἢ καλύδι. Ἡ μπόρα ξέσπασε, δαρτῆ.

Σφιγμένη γύρω στὸν πρίγκηπα ἡ συνοδία πορευτήκε γιὰ ὥρα, νιώθοντας τὸ κρῦο νερὸ τοῦ Γενάρη νὰ τῆς κρουνελιάζει στοὺς ὠμους, στὰ μπράτσα, στὰ πλευρά, νὰ χώνεται ἀπὸ τὸ λαίμω καὶ νὰ κλαδώνεται στὴ ράχη. Τὰ ροῦχα κολλοῦσαν πάνω στὸ κρέας πλαδαρά.

Πήγαιναν τώρα ἀμίλητοι, καμπουριασμένοι, μὲ τὴ βαρυθυμιὰ πού σταλάζει στὴν ψυχὴ ὁ θυμὸς τῶν στοιχείων κ' ἡ κάποια ἔμφυτη ἀνησυχία γιὰ τὰ ἐπακόλουθα. Μονάχα ὁ πρίγκηπας κρατοῦσε τὸ χέρι του, μιλοῦσε καὶ κάγχαζε δίχως νὰ παίρνει ἀπόκριση ἀπὸ κανένα. Δὲ βρήκανε γιαντάκι, ἢ δέντρο τουλάχιστο κουφαλιασμένο νὰ βάλουν τὸ κε-

φάλι τους, παρά μόνον άργά τὸ βράδυ. Στὸ χωριάτικο καλύβι ἢ φωτιά εἶτανε λιγοστή, τὰ κούτσουρα, νοτισμένα κι αὐτά, τρίζανε καὶ κάπνιζαν. Προτοῦ καταφέρουνε νὰ καλοστεγνώξουν, ἀποκοιμήθηκαν ὄπως-ὄπως. Τῆ νύχτα ἀκούσανε τὸν πρίγκηπα νὰ κουβεντιάζει ἀκόμα, μονάχος, μὲ ζωηρότητα ἀσυνήθιστη. Τὸ πρωῖ, σὰν ξύπνησαν, τὸν βρήκανε περιχυμένον ἀπὸ σύγκραυ τρανταχτά, τὰ δόντια του νὰ κροταλίζουν καὶ τὸ πρόσωπό του νὰ λάμπει σύφλογο ἀπὸ τὴ θερμῆ.

Τὸν ἔφεραν πίσω στὸ κάστρο, μέσα σὲ φορεῖο πρόχειρο, ἀπὸ κλαδιά. Ὁ γιατρὸς ποῦ ἤρθε νὰ τὸν ἰδεῖ δὲ δυσκολεύτηκε γιὰ τὴ διάγνωση. Ἡ πούντα εἶταν πασιδῆλη.

Κ' ἔτσι ἄρχισε ἡ ἀρρώστια τοῦ πρίγκηπα ποῦ ἔβαλε σ' ἀνησυχία σοβαρῆ δλάκερο τὸ πριγκηπάτο. Τίς πρῶτες ἡμέρες, τὸ κακὸ εἶχε πάρει τ' ἀπάνω. Βαρειά, σφυριχτὴ ξέφευγε ἡ ἀνάσα τοῦ ἀρρώστου, τὰ μάτια του ἔμειναν ἐπίμονα σφαιριστὰ καὶ κάτι σὰν ἄχνα πνιγερῆ, χνῶτο φωτιάς ἔμοιαζε νὰ τυλίγει τὸ πρόσωπό του. Τὸ συνθῆστερο βουτηγμένος σὲ νάρκη, δὲ φαινόταν οὔτε ν' ἀκούει οὔτε νὰ νιώθει τί γίνεται γύρω του. Τὸν ἄκουγαν συχνὰ νὰ παραμιλάει, καὶ τότε εἶτανε λόγια ἀνεξήγητα γιὰ τοὺς τριγυρινούς του, ὀνόματα πρωτάκουστα, μὲ ἦχο ξενικό. Πρόσταζε συντρόφους ἀόρατους ἢ ἐρχότανε σὲ λόγια μαζὶ τους γιὰ συμφέροντα ἄγνωστα, μοιρασιῆς τόπων, ποῦ κανένας ποτὲ δὲν τοὺς εἶδε οὔτε τοὺς ἀκουσε. Ὁ ξάδερφός του ὁ Ἐγγελλέρτος ντὲ Λιντερκέρκε, ποῦ βρέθηκε ἕνα τέτοιο βράδυ κοντὰ στὸ κρεββάτι τοῦ ἀρρώστου, ἀναγκάστηκε νὰ ἐξηγήσει πὼς τὰ ὀνόματα ποῦ ἄκουγαν εἶτανε φλαμαντέζικα, θύμισες ἐφιαλτικῆς ἀπὸ τὴ μακρυνῆ πατρίδα.

Ἀνάθανε τὸ μεγάλο τζάκι, ποῦ εἶχε μαυρίσει τὸν τοῖχο γλύφοντάς τον γιὰ χρόνια, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, καὶ καθισμένοι γύρω, ἢ πριγκηπέσσα κ' οἱ στενότεροι τῆς κούρτης, παραστέκανε τὸν πρίγκηπα ἀμίλητοι ἢ σιγοκουβεντιάζοντας. Τρίζανε τὰ ξύλα στὴ φωτιά, ἀναλαμπῆς ξαφνικῆς καὶ πρόσκαιρες ἀνασέρανε τὰ σοβαρὰ γύρω πρόσωπα ἀπὸ τὴ σκιά, τὸ ἀνεμόδροχο κροτάλιζε στὰ παραθύρια. Ἄκουγες ἔξω, πίσω ἀπὸ τὸν κρουνελιαστὸ φράχτη τῆς νεροποντῆς, κανένα σκυλὶ ἀλαφιασμένο νὰ γαβγίζει. Κάποιο ξύλο ἀπὸ τὰ ἐπιπλα, ἀνακλαδίζοντας τοὺς ἀρμούς του στὴ χλιαρῆ ἀνάσα τῆς φωτιάς, τανυζότανε μὲ ξαφνικὸ τρίξιμο. Κ' ἡ μυρωδιά τοῦ ρετινιοῦ ποῦ ἀρροστάλαζε στὸ τζάκι, ἀνάκατη μὲ τὴν περονιαστὴ τῆς ὑγρασίας ἀπὸ τὰ μαῦρα δοκάρια τῆς σκεπῆς καὶ μὲ τὴ γλυκερῆ ἀπόπνοια τῆς ἀρρώστιας, πύκνωναν τὸν ἀέρα, τὸν ἔδεναν πηχτά, ἔτσι ποῦ νὰ μουδιάζει τὰ ματόφυλλα καὶ νὰ μαυλίζει ὑπουλα τὸν ὕπνο.

Μονάχα ἡ Ἰζαμπὴ δὲν ἀποκαρωνόταν. Τὸ μάτι της, χωνεμένο τώρα καὶ κατάκοπο ὕστερα ἀπὸ τὴ γέννα, καρπωνόταν ὡστόσο στὴ φλόγα ἀκοίμητο καὶ κοίταζε στυλά, δίχως νὰ ρεμβάζει. Εἶτανε στραφταλιστὸ κι ἄγρυπνο τὸ μάτι της, μὲ κάποιαν ἀγριεμένη λάμψη βαθιὰ στὴν κόρη. Δίχως νὰ σαλεύει, τὰ ἐνιωθε ὅλα γύρω της, τὸ κύλισμα στὸν ὕπνο τοῦ κοντόσταβλου, τὸν Σαλιτ-Ὁμὲρ ποῦ λογοπαίζοντας ζύγωνε ἀπὸ τὰ πίσω τὸ θρονὶ τῆς Γουλιέρμας καὶ τώρα, ἀλαφροσχυμένος πάνω στὰ μαλλιά της, κάτι μουρμούριζε ἀδιόρατα καὶ σφυριχτά. Νιώθει τὰ μαῦρα μάτια τῆς Ὁρσίνοι νὰ πεταρίζουν ἀκόρεστα, ἀνήσυ-

χα, νὰ λαμπαδιάζουσαν στ' ἄκουσμα τῆς ἀνάσας ποῦ χαϊδεύει τ' αὐτὴ τῆς. Ὁ καπελάνος, μισοκοιμισμένος, ξεκοκκίζει ἀκόμα τὸ προσευχολοῖ του μουρμουρίζοντας μπερδεμένα λατινικά. Στὸ βαρὺ βυσσινὶ μεταξωτὸ, ποῦ κρέμεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τοῦ κρεββατιοῦ, ξεκόβεται καλογραμμένη καὶ σὰν ἀψυχη ἢ κατατομὴ τοῦ πρίγκηπα, ποῦ ἔχει τὰ μάτια του σφαλιστὰ καὶ μιὰν ἐπίσημη αὐστηρότητα, πρωτόφαντη γι' αὐτόν, στὸ στιλπνὸ μέτωπο, στὰ φτενὰ χεῖλη.

Τὸν βλέπει χωρὶς νὰ τὸν κοιτάζει. Δὲν τὸν ἀγάπησε ποτέ· μονάχα κάποια σιγὴ, τὴν πρώτη, τῆς κολάκεψε τὸν ἐγωϊσμό τῆς. Κι ὅμως εἶναι λεβέντης ὠραῖος καὶ λαχταριστός. Εἶταν. Τώρα εἶναι ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ τῆς, τοῦ παιδιοῦ ποῦ κοιμᾶται χερουδικὰ στὴν κούνια, μέσα στὸ κουβούκλι. Εἶναι ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ τῆς κι αὐτὸ δὲν τῆς τὸν κάνει κοντηνότερο. Μονάχα ἱερὸ τὸν κάνει. Ἄτολμα τὰ δάχτυλά τῆς, μὲ πρόφαση νὰ στρώσουν τὰ τεντωμένα μαλλιά στὸν κρόταφο, ἀγγίζουσαν τὸ σημεῖο ὅπου, πίσω ἀπὸ τὸ διάφανο δέρμα, φεγγίζει ὁ μελανὸς σταυρός. Σύγκροτο λιανὸ τῆς τρέχει τότε στὴν ἐπίδερμίδα. Καὶ τὰ μάτια τῆς, ποῦ πότε ἀγριεύονται κι ἄλλοτε πάλι θολώνουσαν, καρφώνουσαν μ' ἔνταση τὴ φλόγα, τὴν ψαχουλεύουσαν, ἀνήσυχτα. Ὁ ἄντρας αὐτός, ἀν φύγει ἀπὸ κοντὰ τῆς, θὰ πάρει στὰ σφραγισμένα χεῖλη του ἓνα μεγάλο, βαθὺ ἐρωτηματικόν.

Κι ὅμως εἶταν ἀναγκασμένη νὰ μὴν ἀφήνεται στὴ νάρκη τούτη ποῦ πίνγει τὴν ψυχὴ μὰ σύγκαιρα ξεκουράζει τὸ μυαλό, τὸ λύγει σὰ μέσα σὲ χλιαρὸ λουτρό. Τώρα ποῦ ὁ Φλωρέντιος ἔλειψε ἀπὸ τὴ θέση του, ἔπρεπε νὰ στέκεται στὸ πόδι του αὐτῆ, νὰ γνοιάζεται γιὰ τὶς δουλειὲς τοῦ πρίγκηπάτου, νὰ δέχεται τοὺς βασιλάους ποῦ ἔρχονταν ταξιδευτὲς ἀπὸ τὰ μακρυνὰ τοὺς τὰ καστέλλια, νὰ λέει τί θὰ κάνουν στὴν περισταση τούτη καὶ στὴν ἄλλη. Συχνά, καθισμένη στὴ μεγάλη σάλλα, κάτω ἀπὸ τὸν μεταξωτὸ οὐρανὸ μὲ τὸ κεντητὸ οἰκόσημο, προέδρευε σὲ παρλαμάδες, ἀκροαζότανε λόγους, εἶταν ἀναγκασμένη ν' ἀποκρίνεται ἀνάλογα κι αὐτῆ. Δὲν εἶχε χάσει τὴν παλιά τῆς τὴ βασιλοπρέπεια. Ἦξερε νὰ κρατᾶει πάντα τὸ κορμὶ τῆς ἐπίσημα στητό. Μονάχα τὰ μάτια τῆς εἶχανε τώρα μιὰ σκιά χυμένη κάτω ἀπὸ τὸ βλέφαρο, κ' ἔτσι καθὼς εἶτανε κομμένα δὲν ἔμοιαζαν πιά μὲ τὰ πολυτίμα κι ἀπάνθρωπα μάτια ἑνὸς εἰδώλου. Ἡ φαντασμαγορία τοὺς εἶχε γίνει σκεφτικὴ καὶ πιὸ βαθεῖα, κ' εἶτανε πιότερο ἀνθρώπινα, πονετικά, τώρα.

Ἐνα βράδυ μπάσανε στὴ μεγάλη σάλλα κάποια ἀντιπροσωπεῖα ἀπὸ ἐμπόρους ξενομερίτες, Βενετσιάνους ποῦ ἔρχονταν νὰ πουλήσουν τὴνπραμάτεια τοὺς στὸ Μοριά. Συνάδελφοί τοὺς ἀπὸ τὴ Βενετιὰ τοὺς εἶχαν ἐπιφορτίσει, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τούτη, νὰ διαμυρτυρηθοῦν γιὰτι πολλές παραγγελίες τοὺς σ' ἐμπόρους τῆς Ἀχαΐας δὲν ἔφταναν στὸν προορισμό, χροնίζαν ἀδικαιολόγητα ἢ γινότανε φανερό πὼς ποτὲ δὲν εἶχανε ξεκινήσει ἀπὸ τὴν Κλαρέντζα. Ἄν τὸ φέροσιμο τοῦτο συνεχιστεῖ, νὰ ξέρει τὸ πρίγκηπάτο πὼς ἢ γαληνότερη Δημοκρατία θὰ κόψει κάθε ἐμπορικὴ σχέση μὲ τὸ Μοριά, καὶ τότε νὰ ἰδοῦμε ποῖδες θὰ βγεῖ χαμένους...

Ἄκουσε ἀτάραχη ἢ Ἰζαμπὴ τίς διαμαρτυρίες, καὶ μὲ τὸ μάτι ἀδιάφορο περιεργαζότανε τὰ φορέματα τῶν ἀποσταλμένων τὰ λουσαῖα, τὰ διαμαντικά ποῦ εἶχανε στὰ δάχτυλα, τίς ἀγέρωχες κι ἀκατάδεχτες

μορφές τους. Είτανε πολλοί, οί περισσότεροι ηλικιωμένοι, με γενειάδες άσημιές που κυμάτιζαν μυρωμένες πάνω στα στήθια τους. Κάμποσοι είχανε και νεώτεροι, με γενεία μαύρα καλοφαλιδισμένα, γυαλιστερά μάτια άκρόρεστα. Από το θρονί της, το ύψωμένο πάνω σε βάθρο με τρία σκαλοπάτια, τους έδλεπε δλους, άραιομένους μπροστά της, να την κοιτάζουν και ν' άκουνε με προσοχή τὰ λόγια του έπικεφαλής τους που μιλούσε με δύναμη κι αυθάδεια.

Όταν άπόσωσε την έμιλία του ο Βενετσάνος, πλατειά σιωπή έπεσε στη μεγάλη σάλλα. "Έξω ο καιρός είχε βαρύνει πάλι. Τὰ λαδόχαρτα των παραθυριών τὰ κεντούσανε τὰ δάχτυλα της βροχής. Ξενομερίτες και παλατιανοί έστρεψαν έρωτηματικά τὰ μάτια τους στην πριγκηπέσσα.

Κ' εκείνη, άφου στάθηκε ακόμα λίγο, σά να μην είχε νιώσει καν πως ήρθε τώρα ή σειρά της να μιλήσει, σηκώθηκε τέλος, ήρεμη.

— "Άρχοντες έμπόροι, λέει μόλις σαλεύοντας τὰ χείλη της, άκούσαμε τις διαμαρτυρίες σας καλόκαρδα και θλιδόμεστε για τή ζημιά που γίνηκε σε σας και στους έδικούς σας. Όμως για τή ζημιά τούτη δέν είναι φταίχτες οί άνθρωποι μας. Ο Θεός να σας φυλάξει από την άμαρτία ν' άδικοβάζετε άθώους. Και θέλουμε να σας ρωτήσουμε κ' έμεις, μιας κ' ήρθε ή σειρά μας: Ξέρετε σε τί τόπο ξεμπαρκάρατε; Να σας τδ ποθμε: Σε τόπο συφοριασμένο, που τον δέρνει, μήνες τώρα, ή πείνα και τδ θανατικό. Σε τόπο άμοιρο διπλά, γιατί άλλοτε είχαν ευλογημένος και τώρα δέν έχει σπειρι σιτάρι ούτε για να ταίσει ένα πουλί. Έδγατέ στις δημοσιές και κοιτάξτε τους βιλάνους μας. Στα χαντάκια ξεψυχάνε, σκαλίζοντας με τὰ νύχια τους τδ χώμα που στέρεψε και δέν έχει πια σπόρο να τους θρέψει. Και τὰ σπίατα τους είναι κρύα, κι από τή σκεπή τους δέν βγαίνει πια καπνός. Και τδ ανεμέθροχο τους δέρνει δλημερίς, ή νύχτα τους παγώνει έπου τους βρει πεσμένους. . .

Μίλησε έτσι, δίχως να σηκώνει καθέλου τή φωνή της, δίχως να προφασίζεται μιάν ύστερόβουλη συγκίνηση. Ζωγράφισε με πιστότητα άξιόπρεπη τδ πένθιμο-δραμα, που τδ μάντευε γύρω της, πίσω από τὰ χοντρά τειχιά του κάστρου, να ζωντανεύει. Τὰ μάτια της, τὰ κουρασμένα, σεργιανίζανε σύγκαιρα δεξιά-ζερβά πάνω στα κεφάλια των έμπόρων. Έάφνου σταμάτησαν κάπου, στυλώθηκαν, τρέμισαν.

Η μόρα είχε ξεσπάσει έξω, κεραυνωτή. Στη σκεπή της σάλλας, πάνω στα μαυρισμένα δοκάρια, πλήθυνε και πέρσεψε τδ πλατάγισμα τδ νεροδ. Χάθηκε ή φωνή της πριγκηπέσσας γιατί όλωνών τ' αυτιά γέμισαν από τδ σάλαγο τής νεροποντής. Όμως τὰ μάτια της έκεινη έμεναν καρφωμένα σ' ένα κεφάλι έμπόρου, από τὰ πιδ μακρυνά, πίσω πίσω στην τελευταία άράδα, και στο λαιμό της κάτι σαν κόμπος είχε άνέβει και τον έφραξε.

Περίμεναν ακόμα λίγο οί Βενετσάνοι, να σιγάσει ο σαματάς, ν' άκούσουν τή συνέχεια, όμως τδ πράμα άρχιζε να τραβάει σε μάκρος. Η πριγκηπέσσα, με θολό μάτι, άνοιξε τὰ χέρια της μηχανικά και ξανάπεσε στο θρονί της. Άναδεύτηκαν τότε με άμηχανία κ' εκείνοι, άλληλοκοιτάχτηκαν κ' είχανε άναμεταξύ τους να τραθηχτοδνε. Στον τσαμπρελιάνο, που είχαν ο πιδ κοντινός, έξήγησαν πως θά ξανάρχονταν την άλλη μέρα.

Όμως ή πριγκηπέσσα, που είχε πάρει τώρα τδ βλέμμα της άψυχο

ἀπὸ τὸν τελευταῖο ἐκείνον, ἔγενετο νὰ σταθοῦνε καὶ μίλησε χαμηλόφωνα στὸν τσαμπρελιάνο.

«Ἡ βραδυὰ εἶναι πολὺ ἀσχημη, δὲν πρέπει ν' ἀφήνουν ξένους ἀνθρώπους νὰ φύγουν μὲ τέτοιον καιρὸ ἀπὸ τὸ κάστρο. Νὰ τοὺς βάλουνε στὸν ξενῶνα νὰ κοιμηθοῦν. Κι αὐριο, ἔχει ὁ Θεός.»

Βαθυπροσκύνησαν οἱ Βενετσάνοι κι ἄρχισαν ν' ἀποτραβιῶνται, σέρνοντας τὰ πόδια τους στὸ πλακόστρωτο. Καθὼς μετατοπίστηκαν, κάμποσοι ἀπὸ τοὺς τελευταίους βρέθηκαν πρῶτοι. Ἔτσι μπόρεσε ἡ πριγκηπέσσα νὰ ξαναδεῖ, καθαρότερα τῶρα, τὸν ἔμπορο ποῦ τῆς εἶχε τραβήξει λίγο πρὶν τὴν προσοχή. Εἶτανε νέος, μὲ γένεια μαλακὰ καὶ μὲ ξάστερα καστὰνὰ μάτια. Ὅμως ὄχι, δὲν ἔμοιαζε τὸ βλέμμα του μ' ἐκείνο ποῦ θάρεψε πῶς εἶδε ἐκείνη πρὶν. Κ' ἔνα σκουρὶ χαμηλό, πράσινο, πάνω στὰ κυματέρὰ μαλλιά... Ἄγνωστη μορφή, ξένη!

Τοὺς εἶδε νὰ ξεμακραίνουν στὴ σάλλα, νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴ μεγάλη πόρτα ἀντίκρου' ἕνας στεναγμὸς τῆς ἄδειασε τὸ στήθος. Κάτι σὰ σπαραγμὸς καὶ σὰν ἀνακούφιση μαζί. Παναγία Παρθένε! πῶς μπορεῖ νὰ γελαστεῖ κάποτε ὁ ἀνθρώπος... Νὰ βλέπεις φαντάσματα, ἴσκιους νεκρῶν, στὸ φῶς τῆς ἡμέρας...

Ἦρθε γοργή, γοργότερη ἀπὸ χτέες, ἡ νύχτα τὸ βροχερὸ τοῦτο βράδυ. Ἀποτραβηγμένη στὸ κουδοῦκλι τῆς ἡ πριγκηπέσσα, εἶχε ξεντυθεῖ τὸ ἐπίσημο φόρεμα τῆς ὑποδοχῆς καὶ καθόταν συλλογισμένη μπροστὰ στὸ ἀναμμένο τζάκι. Ἐκεῖ τὴ βρῆκε τὸ σκοτάδι.

Καθότανε καὶ δὲ μιλοῦσε. Μιά-μιὰ οἱ ἄδρες, ἀπαυδημένες νὰ σπαίλουν, εἶχαν ἀποτραβηχτεῖ ἐπιτήδεια, γλιστρώντας σὰ σκιές. Στὴ διπλανὴ κάμαρα, τὴ δικιά τους, εἶχαν ἀνάψει κιόλας τοὺς λύχνους καὶ κουβέντιαζαν πρόσχαρα, τραγουδοῦσανε παρτουῖρες, χασκάριζαν. Στὸ κουδοῦκλι τῆς πριγκηπέσσας ἀπόμεινε μονάχα ἡ βάγια, ποῦ κι αὐτὴ, νανουρισμένη ἀπὸ τὸ τριξίμο τῆς φωτιᾶς, τὴ γλυκεῖα ἔκλυση τῆς ζέστης, εἶχε ἀποκοιμηθεῖ στὸ θρονὶ τῆς. Ἀπὸ τὴ γωνιά, δίπλα στὸ μεγάλο τὸ κρεβάτι, κάπου-κάπου ἕνα κλάμα μωροῦ ξέσπαγε καὶ πάλι μῶρωνε. Ἐκεῖ, στὴ σκαλιστὴ τῆς κούνια, κοιμόταν ἡ πριγκηποπούλα ἢ Μαχώ.

Παράδοξη ταραχὴ εἶτανε χυμένη ἀπόψε στὴν ψυχὴ τῆς Ἰζαμπῶς. Γιὰ ἕνα δλάκερο χρόνο, ὅπου κάθε τρικύμισμα εἶχε καταπέσει, ὅπου κ' ἡ τελευταία σπηλιάδα ἔσθησε θαρεῖς γιὰ πάντα πιά, μιὰ γαλήνη βραιιά, νεκρική, εἶχε ἀπλωθεῖ πάνω στὶς θύμισες τῶν περασμένων. Ἦρέμησε ἡ ψυχὴ τῆς, μὲ τὴν ἡρεμία ἐκείνη τὴν ἀσύνειδη, τὴν ἴδια μὲ τὸ ἀποκάρωμα τῆς νύστας. Μονάχα γιὰ τὴν κόρη τῆς λαχτάριζε μέσα τῆς μιὰ τρεμουλιάρια ἀγάπη, στοργὴ φαντακτικὴ· κάτι σὰ φόδος σκοτεινός, τρομάρα μπροστὰ στὸ ἄγνωστο, ψύχωση νὰ τὴν προστατέψει ἐνάντια σ' ἀόρατο ἐχθρό. Καὶ νὰ ποῦ τῶρα, δλότελα ἀναπάντεχα, ἕνας δλάκερος κόσμος, θαμμένος στὴ χόβολη, θαρεῖς καὶ στοιχειώνει· ξάφνου. Παράδοξη τρομάρα! Κάτι σὰν τὸν ἀντίλαλο ἐνὸς ὀνειροῦ πάρα ζωντανοῦ, ποῦ τὸ εἶδες τὴ νύχτα, καὶ ποῦ σ' ἀκολουθεῖ ὡστόσο τὸ πρῶτ', προεκτείνοντας στὸ ξύπνιο τὴν αἰσθησή του μὲ καταποδιστοὺς ὀμόκνους κύκλους.

Τσίριξε ἡ Μαχώ, κ' ἡ βάγια ἀναπήδησε ξαφνιασμένη. Μηχανικὰ

ξαμώνοντας, έδωσε μιὰ τῆς κούνιας νὰ σαλέψει καὶ μουρμούρισε μισοκοιμισμένη τὸ ρωμέϊκο νανούρισμα :

*Κοιμήσου ἀστρί, κοιμήσου αὐγή, κοιμήσου νιὸ φεγγάρι,
κοιμήσου πὺν νὰ σὲ χαρεῖ ὁ νιὸς πὺν θὰ σὲ πάρει.*

Τὸ κλάμα ἔπαψε, καὶ τὸ ἀνεμόδροχο ἔκρουσε, τράνταξε τὰ παρθυρόφυλλα. Ἡ Ἰζαμπὺ εἶχε βουλιάξει βαθιὰ στὸ θρονὶ τῆς, ζαρώνοντας μὲ τρομάρια ἀσύνειδη.

Ἄργὰ τὸ βράδυ, πῆγε νὰ καθήσει δίπλα στὸν ἄρρωστο, ὅμως ὄχι γιὰ πολὺ. Εἶταν ἡσυχώτερος ἀπόψε ὁ πρίγκηπας. Ὁ Ἐγγελεῆρτος ντὲ Λιντερκέρκε καθότανε στὸ προσκεφάλι του καὶ κουβέντιαζαν οἱ δύο τους ἰδιαίτερα γιὰ κάτι. Μόλις ἡ πριγκηπέσσα μπῆκε, κόψανε τὴν κουβέντα τους.

Σχεδὸν ἀναπάντεχα εἶχε ξεφύγει τὸν κίνδυνο ὁ Φλωρέντιος. Ἡ σιδερένια του κράση πάλαιψε μὲ λύσσα ἕναν δλάκερο μῆνα. Ὑστερα εἶχε πάρει τ' ἀπάνω, σιγὰ - σιγὰ, καὶ μονάχα ἕνας βήχας ξερός τοῦ ἀπόμνε. Ἡ θερμὴ τὸν ἔπιανε τὰ δειλινὰ μένο. « Καλὸ σημάδι », γνωμοδότησε ὁ γιατρὸς τοῦ κάστρου βαρυσήμαντα, πὺν δὲν εἶτανε κι ὁ λιγότερο ἀπορημένος κατὰ βάθος γιὰ τὴ σωτηρία.

— Κυρία, δὲν πλαγιάσατε ἀκόμα! παραξευεύτηκε ὁ πρίγκηπας βλέποντας τὴν Ἰζαμπὺ νὰ μπαίνει. Τὸ πρόσωπό του ἔδειχνε πρόσχαρο. Καὶ σὰ νὰ φοβότανε μὴν παρεξηγηθεῖ ἡ ἀπορία του :

— Κουβεντιάζουμε ἐδῶ μὲ τὸν ξάδερφό μας γιὰ τὰ παλιὰ τῆς πατρίδας μας, εἶπε γυρίζοντας τὴν κουβέντα. Πιάνουμε νὰ γερνάμε ἐλόγου του κ' ἐγώ, λοιπὸν οἱ γεροντομπασημένοι, καθὼς θὰ ἔχετε ἀκουστά, γυρίζουν ὀλοένα στὰ παιδιάτικα τους.

Καὶ γέλασε δυνατὰ, ὅμως τὸν φίμωσε ὁ βήχας.

Χωράτεψε μὲ κέφι ἀπόψε, πειράζοντας τὸν ξάδερφό του, ρωτώντας γιὰ διάφορους παλατιανούς. Ὑστερα, καθὼς ἡ Ἰζαμπὺ σηκωνότανε νὰ φύγει :

— Πάρνω ὀλοένα τὸ καλλίτερο, κυρία, εἶπε, κι αὐτὸ μὲ παρηγορεῖ γιατί ἔτσι θὰ σὰς δίνω λιγότερη ἐγνοια στὸ ἐξῆς. Χρωστῶ ἀκόμα νὰ σὰς πῶ ὅτι ἡ συντροφιά σας μὲ εἶναι πάντα πολὺτιμη. Ποτὲ ὅμως δὲ θ' ἀνεχόμεν τὴν ὑποψία πὺς σὰς κουράζω. Ὅταν δὲ βρισκόσαστε σὲ διάθεση, μὴ νομίζετε τὸν ἑαυτὸ σας ὑποχρεωμένο νὰ μὲ συντροφεύει. Θὰ ἤμουν ἕνας ἔλειεινὸς ἀν ἀξίωνα τὸ ἀντίθετο.

Τραβήχτηκε ἄθυμη ἡ Ἰζαμπὺ, μὴ ξέροντας ἀν πρέπει νὰ πάρει τὰ λόγια τοῦ πρίγκηπα γιὰ φιλοφρόνηση, γιὰ διαμαρτυρία, γιὰ περιγέλασμα ἢ παράπονο. Ἡ ἴδια πάντοτε ἀμφιβολία, τὸ αἶνιγμα πὺν τόσο τῆς κούραζε τὴν ψυχή. Ὅμως ἀπόψε ἐλάχιστη διάθεση εἶχε νὰ τὸ ξεδιαλύνει.

Γύρισε στὸ κουβούκλι τῆς γοργά, ἀκολουθώντας τοὺς δύο βαρλέτους πὺν προβαδίζανε μὲ τίς δάδες. Γύρισε ἀνατριχιάζοντας, γιατί ἡ ἀδιάκοπη βροχή εἶχε νοτίσει δλάκερη τὴν ἀτμοσφαῖρα. Ἡ Μαχὼ κοιμόταν ἡσυχῇ. Ἐεντύθηκε λοιπὸν κ' αὐτὴ καὶ πλάγιασε, ὅμως δὲν τράβηξε τὴν κουρτίνα τοῦ κρεββατιοῦ τῆς. Φοβότανε νὰ μείνει ἔτσι ἀμέσως στὸ σκοτάδι.

Τὸ καντήλι ἔκαιγε τσιρίζοντας μπροστὰ στὸ παλιὸ εἰκόνημα τῆς Ἄννας Κομνηνῆς. Στὸ φῶς του, ἡ κάμαρα, γεμάτη σκιές μαλακές, ρευστές, πότε τρέμιζε καὶ πότε καθηλωνόταν. Ἐξω ὁ ἄνεμος εἶχε τώρα κοπάσει, ἡ βροχὴ ἔπεφτε σύμπυκνη καὶ στρωτῆ.

Κύλησε ἀσύνειδα σὲ συλλογὴ ἡ Ἰζαμπώ. Μπροστὰ στὰ μάτια της, ποὺ καρφώνονταν στυλὰ στὴν ἐλάχιστη φλόγα τοῦ καντηλιοῦ, καθὼς σὲ μακρυνὸ ἀστέρι, εἰκόνες ζωηρὲς ἄρχισαν νὰ περνοῦν, δράματα ἀπὸ τὴν περασμένη της ζωὴ, σκόρπια. Ἐκανε, δίχως νὰ τὸ γυρεύει, μιὰν ἀναθεώρηση, καὶ τὸ βαθὺ ἐρωτηματικὸ ὀρθωνότανε διψαλέο, τυραννικὸ, πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπό της. Τί γνώρισε ἴσαμε τώρα; γιατί ἔζησε; Τρομάρα τὴν ἔπιανε μήπως ἀποκριθεῖ. Κ' ἤξερε πῶς ἡ ἀπόκριση θὰ εἶταν ἡ σιωπὴ της.

Ἐκεῖ εἶναι ποὺ θὰ τὴ βρῆκε κλεφτοπατώντας ὁ ὕπνος, γιατί ξάφνου τινάχτηκε, τέντωσε τὰ μάτια της κ' ἐνίωσε σύγκαира πῶς ἓνα διάστημα χρόνου ἔχει κυλήσει. Τί τὴν ζύπνησε; Τ' ἀναρωτήθηκε φέρνοντας τὸ βλέμμα γύρω στὴν ἄδεια κάμαρα. Τίποτα. Ἡ Μαχὼ παραπονέθηκε στὸν ὕπνο της καὶ πάλι μώρωξε. Ἡ βροχὴ εἶχε κοπάσει.

Ἀναπάντεχα, ἡ κάμαρα γύρω τῆς ἔγινε στενόχωρη. Σφάλησε τὰ μάτια της νὰ μὴν τὴν κοιτάζει, νιώθοντας πῶς ἔτσι κι ὁ φόβος θὰ γαλήνευε. Δίγες ὅμως θὰ εἶχανε τρέξει στιγμὲς ποὺ μάντεψε πῶς εἶταν ἀνάγκη ἀπόλυτη νὰ τὰ ξανανοίξει. Τ' ἀνοίξε. Καί, μὲ τὸ πρῶτο, ἀντίκρουσε τὸ βῆλο τῆς πόρτας ποὺ ταραζόταν.

Μεμιάς, κάτι σὰν ἓνα χέρι σιδερένιο τῆς ἀδράχνει τὴν καρδιά, τὴ σφίγγει. Κόβεται ἡ ἀνάσα της, νιώθει τὰ μάγουλά της νὰ ξεματώνουν, νὰ παγώνουν. Ἄλλα, μὲ τὸ μάτι τενωμένο, εἶχε ἰδεῖ ξεκάθαρα, στὸ μouxρὸ φέγγος τοῦ καντηλιοῦ, μιὰν ἀνθρώπινη μορφὴ νὰ μπαίνει στὴν κάμαρα ἀθόρυθα, σὰν Ἰσκιος μεγάλος. Εἶταν ἓνας ἄντρας.

Δὲ μπόρεσε νὰ σύρει τὴ σκληριὰ ποὺ σπαρταροῦσε στὸ σφιγμένο της λαιμό. Ὁ ἄνθρωπος στάθηκε μιὰ στιγμὴ μπροστὰ στὸ βῆλο ποὺ εἶχε πάλι πέσει, κοίταξε γύρω, νὰ κατατοπιστεῖ. Ὑστερα προχώρησε ἀργά, καὶ τὰ μάτια του κοίταζαν τὸ κρεβάτι.

Τὸν ἔβλεπε τώρα νὰ ἔρχεται, νὰ ζυγώνει, κ' εἶταν ἀνίκανη νὰ ἀλέψει, νὰ βάλει μιὰ φωνή. Κἀτί σὰ νὰ τὴν ἀμπόδενε. Τὸν ἔβλεπε καθαρὰ, ὅμως αὐτὸς δὲ μπορούσε νὰ τὴν ξεχωρίσει μέσα στὴ σκιά τοῦ κρεβατιοῦ, ὅπου στεκότανε ζαρωμένη. Μακρὸς μανδῦας ἔπεφτε ἀπὸ τοὺς ὤμους του χαλαρὰ ἴσαμε τὰ σφυρὰ τῶν ποδιῶν του. Τὸ πρόσωπό του ὅμως, ἔχοντας πίσω τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, ἔμενε βουτηγμένο στὴ σκιά. Ζύγωσε ἀργά, σταθερὰ, ἀδυσώπητα, μεγαλώνοντας ὀλοένα, σὰ βραχνάς. Κ' ἡ σκληριὰ ποὺ δὲν κατόρθωνε νὰ ραῖσει τὸ σφιγμένο λαιμὸ τῆς Ἰζαμπῶς καὶ νὰ ξεσπάσει, ξάφνου ἀντήχησε μέσα στὴν κάμαρα ἀπὸ ἄλλο στόμα, βρεφικὸ.

Ἡ Μαχὼ, ξαφνιασμένη ἀπὸ δνειρο, εἶχε ζυπνήσει.

Στάθηκε ὁ ἄντρας μονοκόμματος, σὰν καρφωμένος ἐκεῖ ποὺ βρισκόταν. Γύρισε τὸ κεφάλι του, εἶδε τὴν κούνια, ποὺ φαίνεται δὲν τὴν εἶχε προσέξει πρὶν. Γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἔμεινε ἀσάλευτος. Ἐκλαίγει ἡ Μαχὼ, θρηνοῦσε, κ' ἡ μικρὴ της ἡ κούνια τρανταζόταν ἀπὸ τὸ δάριμο. Ὁ ξέ-

νος έκανε κατά κεί ένα βήμα, έσκυψε από μακριά, κοίταξε. Μαζί, τó φώς τού καντηλιού έγραψε με κοντύλι χρυσαφι τήν κατατομή του.

Τότε, ή Ίζαμπώ τόν άναγνώρισε : 'Ο Βενετσάνος έμπορος, ó νέος, τέτοια είταν ή πρώτη της σκέψη. Σύγκαιρα όμως κάτι σά νά ξεσκίστηκε μέσα της, τά μάτια της ανάβλεψαν και μιá άλλη μορφή, γνώριμη, άστραψε στή θύμισή της. Θεέ μεγαλοδύναμε ! 'Η δψη τούτη, ή νεανική, τά μαλακά κυματερά μαλλιá, τ' άγρυπνο ξάστερο μάτι . . . Σύγκρυσó μεγάλο τήν περιχύσε. "Άραγε óι νεκροί γυρίζουσό πίσω στή ζωή :

"Όμως στό πρόσωπο τού άντρα πού κοίταξε τó παιδί, ένας σπαργμός είχε παραμορφώσει τά χαρακτηριστικά τώρα. Στύλωσε τó κορμί του, γύρισε τó κεφάλι του, κοίταξε τó κρεβάτι, και πάλι τήν κούνια. Τó μέτωπό του είχε ζαρώσει, σπασμός δδύνης και συντριβής τού αúλάκωνε τó πρόσωπο. Τά γένεια του, πού τó φώς τού καντηλιού τά χρύσωνε και τά έσθηνε, τρέμισαν από λυγμό βουβό.

Μεμιάς στρέφεται δλόκορμος κατά τήν πόρτα, δρασκελάει τήν κάμαρα γοργά, παραμερίζει τó βήλο, χάνεται. 'Η Μαχώ άπόμεινε νά σιγοκλαίει, κυλώντας άγάλια - άγάλια πάλι στόν ύπνο μ' άραιωμένα άναφυλλητιά.

Δέν ήξερε τ' άλλο πρωτ ή Ίζαμπώ, ξυπνώντας τσακισμένη, άν είχε ίδεί στ' αλήθεια ή σέ βραχνά τή σκηνή της χτεσινής νύχτας. Μονάχα σάν ξανακάθισε στό θρονί της μεγάλης σάλας και μπάσανε τούς έμπόρους από τή Βενετιά βεβαιώθηκε. 'Όσο κι άν γύριζε δεξιά, ζερβά τά μάτια της, πουθενά δέν έβλεπε πιά τó νέο με τó μικρό γέμι και με τά κυματερά μαλλιá.

Τó μεσημέρι, ó τσαμπρελιάνος της άνέφερε πώς κάποιος φαρί έλειπε από τó στάβλο. "Άσπρο φαρί, από τά δικά της. "Ένας άνθρωπος ξένος είχε παρουσιαστεί χαράματα σ' έναν από τούς σταβλίτες, τού φανέρωσε ποιός είταν, βρέθηκε γνώριμος από τόν καιρό της Καλαμάτας, και καθώς τó ζώο τόν ύποδεχότανε με σημάδια χαράς άσυνήθιστης, τó πήρε κ' έφυγε μόλις άνοιξαν τή σιδερόπορτα τού κάστρου.

— Πρόσταξα νά ραβδίσουν τó σταβλίτη, πρόσθεσε ó τσαμπρελιάνος πασχίζοντας νά δικαιολογηθεί.

— "Όχι, όχι ! Ξεφώνισε βραχνά ή πριγκηπέσσα πού είχε γίνει άσπρη σάν τó πανί. Καί τυραγνώντας τά λιγνά χέρια της, μαλάζοντας τά μαραμένα δάχτυλά της μ' άγωνία, «είχε τó λεύτερο από μένα ó ξένος, είπε, νά πάρει τó φαρί. Είτανε χρεία τó γρηγορότερο νά φύγει».

"Έτσι είπε. "Υστερα άνέθηκε πάλι στό κουδοκλι της, κλείστηκε μέσα, πήρε τήν κόρη της στήν άγκαλιά της, κι αφήνοντας τó θολό της βλέμμα νά φύγει από τó παραθύρι έξω, στ' άκρογιάλι, στό πέλαγο, στήν καταχνιά, έκλαψε ήσυχα και πικρά, γιά τά νιάτα της πού είχανε σθήσει.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΞΕΝΟΣ είχε φύγει την ώρα που λαλούσε τ' όρνιθι τής αυγής.

"Ερημος εΐταν ό μεγάλος κάμπος. Στο βουρκωμένον ούρανό, τὰ νέφια που στράγγισαν όλονυχτίς τή βροχή τους στέκονταν τώρα τεντωμένα κι ασάλευτα, σάν ψόφια. Γύρω όμως, στόν όρίζοντα, ή φράντζα τους είχε σκάσει, κι από κεί ένα φώς γαλάζιο γλιστρούσε λοξά. Τό ένιωθες ν' άπλώνεται στόν άέρα νοτερό, δίχως ν' άγγίξει τή γή. Ο κάμπος δλάκερος εΐταν ένα μαύρο βουρκοτόπι. Έδώ-έκει λεπίδες γυαλιστερές τόν φολίδωναν, οΐ λάκκοι που γκώσανε από τό νερό και τό ξέρασαν. Κάποια σκέλεθρα δέντρων, σκόρπια, ξεκόβονταν στο άσημωτό άν-

τίφωτο, φαντάσματα, γνέφοντας έξαλλα με τ' άσαρκα δάχτυλά τους.

Ο ξένος κάλπαζε σκυμμένος στο σβέρκο του φαριού του, με τό μάτι καρφωμένο ίσια μπροστά. "Ετρωγε τό όρόμο δίχως νά τόν καλοελέπει, και μονάχα στο πρόσωπό του ένιωθε κάθε τόσο κεντιές ψιλές, ύγρές, σάν από στάλες τής νυχτερινής βροχής που είχανε κρεμαστεί στόν άέρα, καθυστερημένες. Ο άέρας που σχιζότανε, του σάρωνε τ' αυτιά και του τραβοΐσε τά μαλλιά πίσω. "Ακουγε τό μαντύα νά πλαταγίζει σά φλάμπουρο πίσω από τούς ώμους του. Κι όλο έφρευε, έφρευε, δίχως ν' αλλάζει ρυθμό ή όρόμο, ίδια σαΐτα που τινάχτηκε από τεξαρισμένη νευρά, και τραβάει ίσια, δλότρεμη από τή λαχτάρα του ίλίγγου.

Όστίσο τό φώς δυνάμωνε, ή μέρα έπιανε νά πλαταΐνει. Στο πριν ομοϊόμορφο έπίπεδο του κάμπου, άρχιζαν νά πλάθονται κάποιες μορφές: Ένα καλύδι, κάποιοι θάμνοι' μακρότερα, πέρα, ένα χωριό. Ο καβαλάρης άκουγε τήν άνάσα του φαριού του νά βραΐνει κι όμως δέν έκοβε τήν τρεγάλα του. Τό φανατισμένο μάτι του, που σαΐτευε δίχως παρέκκλιση τήν απόσταση, είχε μιá λάμψη παλαθή, κάτι σάν τρομαγμένη μανία. Πέρασε ίδιος άνεμος τό πρώτο χωριό. Με τεντωμένα μπρός-πίσω ποδάρια τό φαρί του ξύρισε φράχτες, σωρούς, χαλάσματα.

Μονάχα άφου ξεπέρασε τὰ σπίτια και βγήκε πάλι στὸν άνοιχτὸ κάμφο, σάν κάτι νὰ θυμήθηκε ὁ καθαλάρης. Γύρισε τὸ σκυμμένο του κεφάλι πίσω κ' ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸ χωριὸ πὸ ξεμάκραινε στὸν ὀρίζοντα. Δὲν εἶχε ἰδεῖ οὔτε ἕναν ἄνθρωπο περνώντας, δὲν ἄκουσε οὔτε μιὰ φωνή. Κι ὁμως ἡ μέρα εἶχε γιὰ καλὰ φέξει, κ' οἱ χωριάτες ξυπνᾶνε πάντα πρωτῆ. Κοίταξε πάλι μπροστὰ, μ' ἔλο πὸ ἡ ἄπορία ἔμενε ζωντανή στὸ νοῦ του. Τοῦ φαινότανε τώρα σὰ νὰ εἶχε διαβεί ἀπὸ μέρος κουρσεμένο, νεκρὸ. Κάποιες εἰκόνες ἀόριστες, ἐντυπώσεις πὸ τὸ μάτι του εἶχε ἀρπάξει: στὰ πεταχτὰ, ζωντάνευαν στῆ θύμισή του: Μιὰ στιγμή, τοῦ εἶχε φανεῖ πὸς δρασκελαίει ἕνα κορμί ξαπλωμένο φαρδῶ - πλατὺ καταμεσὶς στὸ δρόμο. Σύρριζα σὲ μιὰ ξερολιθιά, σὰ νὰ εἶδε ζαρωμένη, τυλιγμένη σὲ κουρέλια κι ἀσάλευτη, μιὰ μάζα πὸ θύμιζε κορμί ἄνθρώπου. Παράδοξος τόπος! Σαστισμένος ὁ καθαλάρης, νιώθοντας ἕνα λιανὸ σύγκρουσιν νὰ τοῦ κυλάει στῆ ραχοκοκκαλιά, ἀναρωτήθηκε ἀσύνειδα ἂν εἶτανε στ' ἀλήθεια χωριὸ αὐτὸ πὸ εἶχε περάσει ἡ στοιχειωμένο δράμα τῆς φαντασίας του. Σήκωσε ἀνάκρυφα τὸ δεξί, κι ἔλο καλπάζοντας, ἔκανε τὸ σταυρὸ του.

Ἄγάλι - ἀγάλι, τὰ σύννεφα τραβιόνταν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Τὸ φέγγος τῆς ἡμέρας πὸ ἀπλωνόταν Ἰσαμε τώρα σταχτὶ και κρῦο, σὰ σιδερένιο ἀντίλαμφο, ἔλο και γλίσαινε ἀπὸ μιὰν ὑπόνοια ροδαλῆς ἄχνας. Ὁ καθαλάρης ἔκοψε τὸ δρόμο του, χἀῖδεψε τὸ σπαρταριστὸ σβέρκο τοῦ φαρισοῦ, και τὰ μάτια του, στῆν ἐπαφή τοῦ χεριοῦ μὲ τῆ ζωντανή, ζεστὴ σάρκα τοῦ ζώου, σὰ νὰ μέρεψαν. Κάτι ἔδωσε μέσα τους, ἕνα κἀντιωμα θαμπὸ και φευγαλέο, τρυφερὸ. Εἶχε τώρα ὀρθοστήσει τὸ κορμί του. Τὸ κεφάλι του, λυμένο ἀπὸ τῆ σκληρῆ ἔνταση τῆς τρεχάλας, γύριζε ἄνετα δεξιά, ζερβά, τὰ μάτια του σεργιάνιζαν τὴν ἐξοχή πὸ ζωντάνευε κάτω ἀπὸ τὸ φιλάργυρο χἀδι τοῦ χειμωνιάτικου ἡλιοῦ.

Ἐκεῖ εἶναι πὸ βλέπει, πάνω στὸ λαοπερὸ φρῶδι μιᾶς γράνας, κάτι νὰ σαλεύει, ν' ἀνασηκώνεται, κ' ἕνα ἀνθρώπινο κεφάλι νὰ στήνεται σὲ τεντωμένο λιπόσαρκο λαιμὸ, σάν τοῦ φιδιοῦ πὸ ζυγιάζεται και φερμάρει. Κοιτᾶζει καλλίτερα ὁ καθαλάρης και ξεχωρίζει ἕνα καύκαλο μαδημένο, δυὸ ρουφηγμένα σὲ γοῦδες σκοτεινὲς μάτια, ἕνα στόμα πὸ χαμογελάει φριχτὰ καθὼς ἡ νεκροκεφαλὴ, δείχνοντας τὰ δόντια του. Ὁ ἄνθρωπος, πὸ μοιάζει συρμένος ἐκεῖ μὲ τὴν κοιλιὰ, ἀλαφροτινάζεται μιὰ, δυὸ, σὰ νὰ θέλει νὰ κράξει τὸν καθαλάρη και δὲ μπορεί, ἡ σὰ νὰ τὸν ἔπιασε λόξιγκας ἀφύσικος. Και μεμιᾶς σωριάζεται μπρούμυτα, κεραυνοβλημένος.

Σταμάτησε τ' ἄλογὸ του ὁ διαβάτης, πέζεψε, και κρατώντας τὸ ἀπὸ τὸ χαλινάρι, ἀνέθηκε τῆ γράνα. Εἶτανε τεντωμένος κατάχαμα ὁ χωριάτης, μὲ τὸ μούτρο του χωμένο στῆ λάσπη και τὰ δάχτυλα βουτηγμένα μέσα τῆς γαντζωτᾶ. Τὸ κορμί του, πὸ ἔμοιαζε ἔτσι ἀπίθανα μακρὸ, τὸ σκέπαζαν παράταιρα κουρέλια, ὄχι ὁμως ἄρκετὰ γιὰ νὰ μὴ χάσκουν οἱ πλευρὲς του, οἱ ἀγκῶνες του και τὸπους - τὸπους ἡ ράχη. Βιάστηκε νὰ σκύψει ὁ ξένος, νὰ τὸν γυρίσει ἀνάσκελα. Πιάνοντάς τον ὠστόσο, ἀνατρίχιασε, γιὰ τὸ δάχτυλά του, συναντώντας τὸ γυμνὸ κορμί, βούλιαζαν ἀνάμεσα στὰ κόκκαλα. Εἶταν ἀποσκελετωμένος.

Τότε ὁ διαβάτης κατάλαβε. Νευρικά, ἀνήσυχα, πασπάτευσε τὸ

χέρι πού άπλωνόταν άψυχο δίπλα, έπικασε τὸ σφυγμὸ, έσκυψε στὸ παρμωρωμένο ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὸ βουρκο πρόσωπο, ἀκούμπησε τ' αὐτὶ τοῦ στὸ ἄθλιο στήθος. Ὑστερα σηκώθηκε, ἀργά. Τὰ μάτια του, πού γύρισαν ἀνήμπορα σ' ὄλο τὸ φάρδος τοῦ μεγάλου κάμπου, εἶχανε πάρει μιὰν ἀόριστη λάμψη φρίκης. Ἀπὸ παντοῦ, γύρω, τοῦ φαινότανε πῶς ἀναδίνεται ἓνα φύσημα παγερό, ἀπόκοσμη πνοή τοῦ τάφου. Τὰ λόγια πού εἶχε ἀκούσει χτές, στὴ μεγάλη σάλλα τοῦ κάστρου, ξανάρχονταν στ' αὐτιά του: «Ξέρετε σὲ τί τόπο ξεμπαρκάρατε; σὲ τόπο πού τὸν δέρνει ἡ στέρηση καὶ τὸ θανατικὸ...» Χριστέ! Σ' ὄλο τὸ φάρδος τοῦ ἀφράτου τούτου κάμπου, μυριάδες ζωές χαροπαλεύουν, μὲ τὴν ἀνάσα κοντή, τὰ μάτια θολωμένα. Κι ὁ ἀκριβὸς ἥλιος τοῦ Φλεβάρη δὲ θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ ζεστάνει τ' ἀταρκα τούτα κορμιά, πού τὰ κυριεύει ἀργοπατώντας ἡ φριχτὴ παγωνιά τῆς ἀσιτίας.

Ἐσκυψε, ἀνασήκωσε τὸ λείψανο πού εἶχε γίνει ἀπίστευτα βαρὺ, τὸ ζαλώθηκε γιὰ νὰ κατηφορίσει: τὴ γράνα. Ἦ ἄλογο τὸν ὑποδέχτηκε μὲ φανερὴ ὀκναρέσκεια, ἔτσι πού τὸν εἶδε φορτωμένον. Δυσκολεύτηκε ὁ ξένος Ἰσαμε πού νὰ τὸ συγκρατήσῃ, νὰ δέσει πρόχειρα μὲ δυὸ λουριὰ στὰ καπούλια του τὸ κουφάρι. Ὑστερα πήδηξε κι αὐτὸς στὴ σάλλα καὶ ξεκίνησε. Πέρα, σὲ πεντέξη βολές σατίας ἀπόσταση, ἔβλεπε τὰ πρῶτα σπίτια ἐνὸς χωριοῦ.

Ἐκεὶ πῆγε. Μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά, κάτω ἀπὸ μιὰ γέρικη ἰτιά μαδημένη, πέζεψε. Τρεῖς-τέσσεροι φουκαράδες, λιπόσαρκοι κι ἀποχαυνωμένοι, πού μόλις ζυγιάζονταν στὰ ποδάρια τους, τὸν ζύγωσαν βουβά. Στάθηκαν κύκλο γύρω του, ἄλλοι ἀπλώνοντας δισταχτικὰ τὴν παλάμη κι ἄλλοι κοιτάζοντάς τον μονάχα μὲ μάτι ψόφιο, ἐπίμονο, ἐνῶ ἐκεῖνος ξεφόρτωνε τὸ λείψανο καὶ τ' ἀπόθετε προσεχτικὰ στὸ πεζοῦλι τοῦ νάρθηκα. Ὑστερα τράβηξε τὸ περσίκι του νευρικά, τοὺς πέταξε μιὰ χούφτα νομίματα, ἀπορημένος ὅμως δὲν εἶδε παρὰ μονάχα τὸν ἓνα τους νὰ σκύβει, μὲ κόπο, γιὰ νὰ μαζέψῃ δυὸ τορνέζα. Οἱ ἄλλοι στέκονταν προσμένοντας.

— Ἐ! Ποιὸς θὰ μοῦ δώσει ἓνα χέρι νὰ κουβαλήσουμε τοῦτο τὸ λείψανο στὸ κοιμητήρι; ρώτησε.

Δὲν ἀποκρίνονταν, οὔτε σάλευαν.

— Παπὰ δὲν ἔχει τὸ χωριὸ; ρωτᾶει ξανά, φουρκισμένος.

Τὸν κοίταζαν.

— Ὁ δαίμονας νὰ σᾶς κάψει! Ψυχὴ δὲν ἔχετε, βδελύγματα; Χωριανὸς σας θὰ εἶναι ὁ νεκρὸς τὸ δίχως ἄλλο, ἐδῶ ἀπ' ἔξω τὸν βρῆκα. Ποιὸς ἀπὸ σᾶς ξέρει τοὺς δικούς του, νὰ τοὺς κράξῃ;

— Μιὰ μπουκιὰ ψωμί, ἀφεντικὸ, νὰ συχωρεθοῦν τ' ἀποθαμένα σου, μουρμούρισε ὁ ἓνας τρέμοντας σὰ σκυλι πού βγαίνει ἀπὸ νερὸ παγωμένο. Ἡ φωνὴ του εἶτανε κούφια καὶ μουντῆ.

Στάθηκε σασιτισμένος καὶ τοὺς κοίταξε ὄλους κ' ἓναν-ἓνα γύρω του. Εἶχαν ἀκόμα τὸ ἀνθρώπινο σχῆμα, ὥστόσο κάτι πάνω τους, στίς θωριές τους, θύμιζε τὸ τετράποδο. Εἶταν ἀραγε τὸ μάτι, πού δὲν ἀντιφραγγίζει καμμιάν ἀνθρώπινη σπίθα νοημοσύνης; Εἶταν τὸ στόμα τὸ χαλαρὸ κι ἀπληστο, μὲ τ' ἀνασηκωμένο χεῖλι τ' ἀγριμιοῦ; Κάτι σὰν πρωτόγνωρη τρομάρα, βαθειὰ φρίκη, ἔκανε τὸν ξένο νὰ χλωμιάσει.

— Πού είναι ο παπάς; ρώτησε ταραγμένος.
‘Ο χωριάτης πού του είχε ζητήσει τὸ ψωμί τὸν κοίταξε γιὰ λίγο σὰ νὰ μὴν ἔπαιρνε εὐκολὰ τὰ λόγια.

— Πέθανε, ἀποκρίθηκε τέλος, μηχανικά.

— ‘Ο νεκροθάφτης;

— Πέθανε.

— Κι αὐτός;

— Μιὰ μπουκιὰ ψωμί, ἀφεντικό...

— Δὲν ἔχω! Ταξιδευτὴς εἰμαι. Ξέρεις τὸν πεθαμένο;

— Τὸν ξέρω, ἀποκρίθηκε ὁ χωριάτης ἀδιάφορα, δίχως νὰ τὸν κοιτάζει.

— Σὺρε νὰ κράξεις τοὺς δικούς του καὶ θὰ σοῦ δώσω ὅ,τι μπορῶ. Σὺρε.

— Πέθαναν.

— Κ’ οἱ δικοὶ του!

— Μιὰ μπουκιὰ ψωμί, ἀφεντικό...

— Ἀνάθεμα! ἀρπάχτηκε ὁ ξένος ἄθελά του καὶ χτύπησε νευρικά τὴ γάμπα του μετὰ τὸ λουρὶ τοῦ φαριού πού κρατοῦσε στὸ χέρι, καθὼς τὸ συνηθίζουν οἱ κάβαλαρέοι. Κοίταξε γύρω του σύγκαιρα, μετὰ ἀμηχανία, σὰ νὰ ζητοῦσε ἀνθρώπο νὰ συνεννοηθεῖ. Ὅμως ὁ τόπος εἶταν ἔρημος, οἱ ἄλλοι πού στέκονταν λίγο πρὶν ἐκεῖ δίπλα εἶχαν χαθεῖ βουδά, σὰν ἴσκιοι.

— Τί θὰ τὸν κάνουμε τώρα τοῦτον; ἔκανε σὰ νὰ μιλοῦσε μονάχος του γιὰ τὸ νεκρό.

— Πέταξέ τον χάμου.

Τὸ μάτι τοῦ ξένου ἀστράφη ἀπὸ ἀγανάκτηση. Κοίταξε κατὰματα τὸ χωριάτη, πού φάνηκε καθόλου νὰ μὴ νιώθει τὸ νόημα τῆς ματιᾶς.

— Τί λές, σίχαμα! Ἔτσι τοὺς πετᾶνε τοὺς πεθαμένους στὸ χωριό σας;

Δὲν εἶπε τίποτα ὁ χωριάτης, μονάχα, γυρίζοντας, ἐγενεψε τοῦ ξένου νὰ τὸν ἀκολουθήσει. Τράθηξε πρῶτος, μετὰ κόπο, σύρριζα στὸν τοῖχο τῆς ἐκκλησιᾶς, κι ὁ καθαλάρης ὑπάκουσε, σέρνοντας πάντα τὸ φαρί του ἀπὸ τὸ χαλινάρι. Ἐκεῖ, στὴ γωνιά τοῦ ἱεροῦ, ὁ χωριάτης ἀκούμπησε στὸν τοῖχο νὰ μὴν πέσει, στάθηκε. Δὲν πρόφτασε νὰ ζυγώσει ὁ ξένος. Μιὰ στάλα ἀέρας εἶχε φυσήσει, πού σήκωσε ξαφνικά γύρω βρώμα ἀναγουλιαστική. Κοντοστάθηκε ζαλισμένος, δίστασε, ὥστόσο ἔκανε ἀκόμα λίγα βήματα, μηχανικά, δίπλα στὸ χωριάτη.

Πίσω ἀπὸ τὸ ἱερὸ εἶτανε τόπος χέρσος. Πεντέξη κυπαρίσσια, σταυροὶ σανιδένοι. Κατάλαθε. Ὅμως ὁ χωριάτης εἶχε σηκώσει τὸ χέρι του, κάτι ἔδειχνε. Κοίταξε κι αὐτός. Χάμου, στὸ χῶμα τὸ ἀνώμαλο, πεταμένα σκόρπια κι ἀνάκατα, κάτι δέματα μακρουλά, τυλιγμένα σ’ ἄσπρο πανί, σὰν τεράστια σκουλήκια, ἀργοσάπιζαν. Μετὰ σύγκρυο μακρὸ, ἔναν κόμπο πού τοῦ ἔπνιγε τὸ λαρύγγι, ὁ ξένος μάντεψε. Οἱ νεκροὶ τοῦ χωριοῦ. Κανένας δὲν εἶχε γνοιαστεῖ, ἢ δὲν εἶχε βρεθεῖ, νὰ τοὺς θάψει. Τοὺς εἶχανε κουβαλήσει σὰν ἀπὸ συνήθεια Ἰσαμε κει καὶ τοὺς παράτησαν πάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, γιὰτὶ τ’ ἀκόμα ζωντανὰ χέρια δὲν εἶχαν τὴ δύναμη νὰ τὴ σκάψουν. Καὶ πάνω στὰ σάβανα, τὰ κουρε-

λιασμένα ἐδῶ πιθό πολύ, ἐκεῖ λιγότερο, κοράκια γαμφώνυχα στέκονταν γαντζωμένα, ράμφιζαν σύνταχα, μέ χτυπιές ἀπάνωτες κι ἀνυπόμονες τὰ γυμνωμένα κουφάρια, ἐνῶ τὰ φτερά τους, τὰ μελανὰ καί μισανοιγμένα, ζυγιάζονταν, σπαρταροῦσαν ἀπό λαίμαργη ἡδονῆ.

Δέν εἶδε τίποτ' ἄλλο. Εἶχε στραφεῖ μονοκόμματος, εἶχε ἀρπάξει στὰ τυφλά τῆ χήτη τοῦ φαριοῦ του, καί πηδώντας πάνω στή σέλλα ἐφευγε πέρα μέ ἄγριο καλπασμό. Τὰ ρουθούνια του, πού ρουφούσαν ἀνήμερα τὸν ἀψὺ ἀέρα τοῦ ὑπαίθρου, δὲ μποροῦσαν νὰ ξεφυσήσουν τὴν ἀνόσια μυρωδιά.

Τὸν βρῆκε τὸ μεσημέρι σὲ τόπο ἄξενο, ἔρημο ἀπὸ κατοικιὰ ἀνθρώπου. Πέζεψε σ' ἓνα χάλασμα καί κάθησε πάνω στὰ κρῦα κ' ὕγρα λιθάρια. Τὸ φαρί του ἔσερνε τὰ χεῖλη σύρριζα στὸ νοτιομένο χῶμα ζητώντας μάταια τροφή. Ὅμως καί τὸν καθαλάρη εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸν κεντάει ἢ πείνα. Σηκώθηκε ὀρθός, ἀνέβηκε στὸ γκρεμισμένο τοῖχο κι ἀγνάντεψε πέρα, δλόγυρα, τὸν ὀρίζοντα. Εἶταν ἀδειανός. Τότε, λογαριάζοντας πὺς τὸ βράδου ἔρχεται σύντομα στὴν ἐποχὴ τούτη τοῦ χρόνου, τράβηξε κοντά του τὸ φαρί, τοῦ χάιδεψε μέ πικρὸ χαμόγελο συμπόνοιας τὸ σβέρο, σὰ γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ γιὰ τὸν τόσο κόπο, κι ἀνέβηκε στή σέλλα. Ξεκίνησαν ἀργά, στοχαστικά, οἱ δύο τους, τραμπαλίζοντας τὰ κεφάλια τους, μέ βαρῦθυμη ἐγκαρτέρηση.

Κοντὰ τὸ βράδου, ζύγωναν σὲ χώρα βουνήσια. Εἶχε παρατήσει τὸν παραλιακὸ δρόμο ὁ ταξιδιώτης κι ἀκολουθώντας τὸν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ τραβοῦσε ὄλο πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Δὲ φαινότανε καλὸς γνώστης τοῦ τόπου. Οἱ πληροφορίες πού θὰ εἶχε γιὰ τὸ δρόμο του πρέπει νὰ εἶταν ἀόριστες, γιὰτὶ κάθε τόσο ἔστηνε τὸ κεφάλι του καί σεργιάνιζε γύρω βλέμμα ἐρευνητικό. Ὡστόσο, εἶχε πιάσει νὰ συρουπώνει. Τὸ βουνό, πού ὀρθωνότανε δεξιά, ἔρριχνε βαρὺ τὸν ἴσκιό του στὴ λαγκαδιά, κ' ἡ ὕγρασία του ἀπόβραδου ἀρχίζε νὰ λιθανίζει: νοτερὴ τὸν ἀέρα. Μακρυνά, πέρα, σ' ἀγνωστὴ μασχάλη τοῦ βουνοῦ, ἄκουσε ἀνάλαφρο κουνούσιμα κοπαδιοῦ καί τραχὺ γάβγισμα σκύλου.

Σὰν κ' ἡ καρδιά του ν' ἀναθάρρεψε μέ τοῦτο, ἔσφιξε τὰ ρέτενα στὴ γροθιά, ἔβιασε τὸ φαρί του στ' ἀνηφόρι. Ἄχνα μενεξελιά πασπάλιζε τὰ βουνὰ ἀντίκρου. Κιόλας οἱ ὄγκοι σθῆνονταν, ἔλυωνε ἡ μορφή τοῦ τοπίου σὲ θολούρα μουχνή. Τὸ αἰσθημα τῆς ἐρημιᾶς, σύγκρουο γιὰ τὸ στρατοκόπο ἀθέλητο, ξεκινημένο ἀλαργινά, ἀπὸ πανάρχαιους προγόνους, τὸν περιχουσε μέ δέος. Εἶταν ἡ ἐπίσημη ὥρα τοῦ ἔσπερινου. Κοίταξε γύρω του μ' ἀνησυχία, ὀσμίστηκε τ' ἀγέρι πού τὸ πίκραινε κιόλας μύρο ἀπονύχτερο. Ἐάφνου, ἀντίκρου, πέρα, εἶδε νὰ κεντάει τὸ σύθαμπο, σὰν ἄστρο χρυσό, ἓνα φῶς ἐλάχιστο. Κι ἄλλο...

Κατὰ κεῖ τράβηξε. Τὸ μάκρος τοῦ δρόμου δέν τὸ εἶχε λογαριάσει καλά. Καθὼς γίνεται σὰν πορεύεσαι στὸ βουνό, τὸν ξεγέλασε τὸ κορδελωτὸ μονοπάτι. Εἶτανε νύχτα σὰν ἔφτασε.

Τὸ χωριουδάκι, λιγοστὰ καλύδια ζυμάχων σκορπισμένα σὲ μασχάλη τοῦ βουνοῦ, ἔμοιαζε κοιμισμένο. Πέζεψε ὁ καθαλάρης μπροστὰ στὸ μοναδικὸ τώρα φωτισμένο καλύδι κ' ἔσπρωξε τὸ πορτί. Μέσα, ἓνα λυχνάρι τοῦ λαδιοῦ ἔκαιγε.

Εἶτανε μιὰ μονάχα κάμαρα, χτισμένη μέ πέτρα. Στὸ λιγοστὸ φῶς,

πού τρεμούλιασε από τὸ φύσημα τοῦ βραδυνοῦ ἀέρα, φάνηκαν ἀνάκατα, στοίβαχμένα στὶς γωνιές, τὰ σύνεργα πού μαρτυροῦν τὴν παρουσία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζώου: Ἄχερόστρωμα, προδιές, λεβέτια, ἓνα σαμάρι, τσεκούρι, λίγος σανός, μιὰ σκάφη ἀναποδογυρισμένη. Πάτησε τὸ κατώφλι ὁ ξένος κ' ἔκανε νὰ μπεῖ, μὰ σὰν κ' ἦ ἐγκατάλειψη τούτη νὰ τοῦ ξύπνησε κάποιο σκοτεινὸ σεβασμὸ, στάθηκε νὰ κοιτάζει γύρω.

— Ἐ! δὲν εἶναι κανένας ἐδῶ; ρωτάει θυανάτα.

Σύγκαιρα, σὰν καὶ κάτι νὰ ἔνιωσε δίπλα του, τραβήχτηκε δεξιά κ' ἔσυρε τὸ πορτόφυλλο.

Ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, στὴν ἀγκωνή τοῦ τοίχου, ἓνας ἀντρας στεκόταν ὀρθίος, μὲ τὸ κεφάλι σχυμμένο. Τὸ κουρελιασμένο σωκάρδι του ἀφηνε δλότελα γυμνὸ τὸ στῆθος, πού εἶχε σκελετωθεῖ. Δὲν ἔμοιαζε ν' ἀνασαίνει. Ὡστόσο, τὸ δεξί του κρατοῦσε ἀκουμπισμένο στὴ γῆ ἓνα μεγάλο τσεκούρι ἀστραφτερό, ἀπὸ κείνα πού ἔχουν οἱ ξυλοκόποι.

Στάθηκε ὁ ξένος νὰ τὸν κοιτάζει. Στὸ σάστιμα τῆς πρώτης στιγμῆς δὲ μπορούσε νὰ συναρμολογήσει μιὰ σκέψη. Ὡστόσο ἓνα γινόταν φανερό: Πῶς ἐκεῖ πού στεκόταν ὁ ἀγνωστος ἔμοιαζε νὰ παραφυλάει μὲ σκοπὸ ὕπουλο τὸ διαβάτη πού θὰ ἔσπρωχνε τὸ πορτί τοῦ καλυβιοῦ νὰ μπεῖ μέσα.

Εἶδε τὸ στῆθος τοῦ ἀνθρώπου νὰ βουλιάζει, σὰν ὕστερα ἀπὸ ἀνασασμὸ βαθύ, κι ἀπὸ τὰ χεῖλη του ἀκουσε νὰ ξεφεύγει πνιχτὸς βόγκος.

— Τί κάνεις αὐτοῦ, ἀνθρώπε; ρωτάει ὁ ξένος μὴ ξέροντας καλὰ - καλὰ τί νὰ πεῖ.

Τὸ τσεκούρι ξέφυγε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ξωμάχου κ' ἔπεσε χάμου. Ἄνασήκωσε ἀργὰ τὸ κεφάλι του. Τὰ μάτια του γυάλιζαν παράδοξα.

— Τράβα τὸ δρόμο σου, ἔκανε βραχνά.

Ἄ ξένος ἀπόμεινε νὰ τὸν κοιτάζει.

— Τράβα τὸ δρόμο σου! ξανάπε ὁ χωριάτης, κ' ἦ φωνή του δηλοῦσε καθαρὰ τὴ φοβέρα. Ὅμως ξάφνου, σὰν καὶ μὲ τοῦτο νὰ εἶχε σωθεῖ ἡ ἀντοχή του. σωριάστηκε σύρριζα στὸν τοῖχο, κουβαριαστός. Τὸ κεφάλι του κύλησε βαρὺ πάνω στὸ στῆθος.

Δίχως νὰ χάνει καιρὸ ὁ ξένος εἶχε γονατίσει, τὸν σήκωσε στὰ μπράτσα του καὶ τὸν ἔφερε νὰ τὸν ξαπλώσει στὸ σάπιο ἀχερόστρωμα. Δυσκολεύτηκε πολὺ νὰ τὸν συνεφέρει. Οὔτε νερὸ δὲν εἶχε τὸ καλύβι· τὸ κρεμασμένο στὸν τοῖχο φλασκὶ εἶταν κατάξερο. Τοῦ ἔτριψε τὰ μελίγγια μὲ τὸ δάχτυλο, τὸν φύσηξε στὸ πρόσωπο, τοῦ φώναξε στ' αὐτί. Μὲ κόπο μεγάλο πῆρε τὴν πρώτη ἀνάσα ὁ λιγοθυμισμένος, καὶ προτοῦ ἀνοίξει τὰ μάτια του, μουρμούρισε ἓνα ὄνομα, ὄνομα γυναικείου:

— Μαρία...

Βόγκος βαρὺς τοῦ ἀνασήκωσε τὸ στῆθος. «Μαρία» ξανάπε κι ἀνοίξε τὸ βλέφαρο. Τὸ μάτι του εἶταν θολό, μακρυνό.

— Ἐλα, ἀκούμπησε ἐδῶ τὸ κεφάλι σου, λέει ὁ ξένος πραϋντικά καὶ σπρώχνει τὸ γόνατό του κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅμως ἐκεῖνος δὲ φαινόταν νὰ καταλαβαίνει. Τὰ μάτια του κυλοῦσαν ἀργὰ δῶθε - κείθε, σὰν κάτι νὰ ψάχνανε μέσα στὸ καλύβι νὰ βροῦν, καὶ τὸ πρόσωπό του τὸ τυραννοῦσαν ζάρες τρεμούλιαστὲς ἀγωνίας.

— Τὰ παιδιὰ, μουρμούρισε ἄτονα, τὰ παιδιὰ... δὲ θὰ τὰ ταῖσεις ἀπόψε τὰ παιδιὰ, Μαρία;...

Ξανάκλεισε τὰ μάτια του κ' ἕνας λυγμὸς τοῦ ἐπνιξε τὴ φωνή. Ἄπορημένος ὁ ξένος, εἶχε κοιτάξει γύρω του νὰ ἴδῃ σὲ ποιά ψυχὴ λέγονταν τοῦτα-τὰ λόγια. Στὴ γωνιά, μιὰ χοντροκομμένη κούνια στεκόταν ἀδειανή. Στὰ σκαμμένα μάγουλα τοῦ χωριάτη κύλησαν δυὸ χοντροὶ κόμποι δάκρυα.

Τότε κατάλαβε. Μὲ χέρια ποὺ τρέμανε ἀθελά του, ἀκούμπησε προσεχτικὰ τὸ κεφάλι τοῦ ἀνθρώπου στ' ἀχερόστρωμα καὶ σηκώθηκε δρθιος. Ὅχι, Χριστέ! ὄχι, αὐτὸ δὲ μποροῦσε πιά νὰ τὸ ὑποφέρει. Ἄναστατωμένος, μὴ ξέροντας τί νὰ γίνῃ, πῆγε κ' ἤρθε μέσα στὸ καλύδι, πῆγε κ' ἤρθε νευρικά, σφίγγοντας τὶς γροθιές του. Πάνω, στὰ ξερόκλαδα τῆς σκεπῆς, φλετούριζε ἀνήσυχος ὁ βουνήσιος ἀέρας. Μακρυά, ἀντιλαλώντας συρτὰ στὸ φαράγγι, ἕνα σκυλὶ οὐρλιαζε, καθὼς ἔταν ὁ Χάρος τριγυρίζει ἀκροπατώντας.

Πῆγε κ' ἤρθε ὁ ξένος μέσα στὸ ἐρημικὸ καλύδι καὶ δὲ θάξερε νὰ πεῖ πόση ὥρα πέρασε ὡς τὴ στιγμή ποὺ ξανάβρε τὸν ἑαυτὸ του. Τὰ πόδια τῶρα, τὰ ἐνιωθε τσακισμένα, σὰ νὰ εἶχε πεζοπορήσει πολὺ. Κάθισε δίπλα στὸν ξαπλωμένον ξωμάχο κι ἀνάγειρε τὸ κεφάλι του στὸν τοῖχο... Ὅταν ἀνοιξε πάλι τὰ μάτια του, ὁ ἀέρας γύρω εἶχε πολὺ κρυώσει. Ἄνατρίχιασε, πετάχτηκε δρθιος. Τὸ φαρί του εἶχε μπει στὸ καλύδι καὶ στεκότανε παραδίπλα ἤσυχο, νὰ τὸν κοιτάξει. Ἄπο τὴν πόρτα, ποὺ εἶχε μείνει ἀνοιχτή, ὁ ξένος εἶδε τὸν οὐρανὸ πλημμυρισμένον ἀστέρια. Τὸ ἀχερόστρωμα δίπλα εἶταν ἀδειανό.

Πῆγε νὰ σταθεῖ στὸ κατώφλι. Τὸ σκοτάδι ἀκόμα εἶτανε πυκνὸ, ὅμως τ' ἀγέρι μύριζε βαθὺν ἔρθρο. Ξαναμπήκε μέσα καὶ βάλθηκε νὰ ἐτοιμάσει τὸ φαρί του γιὰ τὸ ξεκίνημα. Τοῦ ἔτριψε τὰ μέλη νὰ τὸ ζεστάνει, ἔσφιξε τὴ σέλλα, πῆρε ἕνα χερσόβολο σανὸ ἀπὸ τὴ γωνιά καὶ τοῦ τὸ ἔδωσε νὰ φάει. Ἄνησυχὰ ἀόριστῃ τρεμούλιαζε μέσα στὴν καρδιά τοῦ ξένου, ταραχὴ γιὰ κάτι ποὺ λὲς καὶ πλανιότανε στὸν ἀέρα ἀόρατο.

Περίμενε ἀκόμα λίγο νὰ φωτίσει, κ' ὕστερα τράθηξε τὸ φαρί του ἔξω. Στάθηκε προτοῦ καθαλικάψῃ νὰ κοιτάξῃ γύρω. Ψυχὴ. Ἡ βουνοπλαγιά καὶ τὸ φαράγγι, κάτω, μένανε βουδιά, κανένα ἀπὸ τὰ τρία-τέσσερα κοντινὰ καλύδια δὲν ἔμοιαζε κατοικημένο. Ψηλά, στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ποὺ ἀνέβαινε κορτὴ, σὲ βράχινο καύκαλο γαντζωμένο, ἕνα φράγκικο καστέλλι ὀρθονώτανε σταχτερό. Τὰ στορογυλὰ πυρχιά του, στίς ἀγκωνές τῶν τειχιῶν, κρατοῦσανε ψηλά τὶς ὀδοντωτές κρόσσες τους σὰν πέτρινες κορόνες, μ' ἐπαρση δυναστική. Δυὸ-τρία κοράκια, μελανὰ πάνω στὸν ἄσπρο οὐρανὸ τῆς αὐγῆς, τὸ φέρνανε βόλτα.

Καθαλικάψῃ ὁ ξένος, ξεκίνησε. Τὸ βουνὸ γύρω ἔπιανε ν' ἀχνοροδίζει. Οἱ καστανιὲς ἀνακλαδίζονταν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του· μιὰ πηγὴ, κάπου κρυμμένη, κελαιΐζουσε.

Σήκωσε τὰ μάτια του, εἶδε γιὰ μιὰν ἀκόμα φορὰ τὸ σταχτὶ κάστρο μὲ τ' ἀνάστροφα δόντια, τὰ σήκωσε ψηλότερα κ' εἶδε τὸν οὐρανὸ, τὸν τρίσβαθ οὐρανὸ ποὺ ἀρχίζει νὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸ μακρυνὸν ἥλιο. Τὸ βουνὸ σῶπαινε γύρω. Βουδαμάρα θανάτου, παγερὴ.

Ἄνατρίχιασε ὁ καθαλάρης· τυλίχτηκε στὸ μαντύα του σφιχτὰ καὶ χώθηκε στὸ ἰσκιερὸ φαράγγι.

Η ΒΕΓΓΕΡΑ ΤΩΝ ΒΙΛΑΝΩΝ

ΒΡΕΧΕ, βροχή δαρτή. Στο σιδεράδικο μέσα, εκεί στην κάτω χώρα της Καλαμάτας, είχαν σφαλήσει την πόρτα και κάθονταν κατάχαμα, γύρω στο άναμμένο καμίνι. Είτανε κάμποσοι, όμως δὲ μπορούσες μὲ τὸ πρῶτο νὰ τοὺς μετρήσεις. Τὰ πρόσωπά τους, πού τὰ φώτιζε κοκκινωπά, λαμπαδιάζοντας κάθε τόσο, τὸ ἀντίφεγγο τοῦ καμινιοῦ, τρεμούλιαζαν μετέωρα στὸ σκοτάδι, ἔσθηναν καὶ πάλι ἐφεγγαν.

Ἐξω ἡ νύχτα κρουνέλιαζε, πλατάγιζε, λὲς κ' ἡ νεροσυρμὴ τὴν εἶχε πνίξει ὀλοῦθε. Σὰν καὶ τὸ νερὸ ν' ἀνέβηκε τρία μπόγια, πάνω ἀπὸ τὴ σκεπή, καὶ τώρα τοῦτοι ἐδῶ, μέσα στὸ σιδεράδικο, ἀπόμειναν στὸ βυθό,

βουλιαγμένοι. Βουὴ σύσμιχτη, ἀδιάκοπη, περνοῦσε ἔξω, τὸ φουσκωμένο ποτάμι.

Ἐνα παιδί, γυμνὸ ἴσαμε τὴ ζώνη, δούλευε τὸ φουσερό. Κρεμιότανε στὴν ἀλυσίδα ὀλόκορμο, μάζευε σὰν κάδουρας τὰ πόδια του, κατέβαινε μαζί της καὶ πάλι λαστιχάριζε ὀρθό. Μπροστὰ στ' ἀμόνι ἔνας ἄντρας μὲ πλάτες τετράγωνες, κρύδοντας μὲ τὸ φάρδος τους τὴ λάμψη, σήκωνε τὸ δεξι σφιγμένο γρόθο καὶ τὸ κατέβαζε βαριά, ξερά, τρομερά. Ἀηδονοῦσε, κουδούνιζε κάτω ἀπὸ τὸ σφυρὶ τὸ σίδηρο. Κάθε τόσο οἱ σπίθες τινάζονταν ἀχτιδωτὰ κι ἀστερώνανε τὸ πυραχτωμένο σκοτάδι.

Ἐάφνου ἡ χλαπαταγὴ τοῦ νεροῦ πέρσεψε, σάμπως ἡ σκεπὴ νὰ εἶχε βουλιάξει κ' οἱ καταρράχτες τ' οὐρανοῦ νὰ χύθησαν μέσα. Εἶχε ἀνοίξει ἡ πόρτα, ξανάκλεισε. Πάλι ξεμάκρυνε ὁ σαματὰς τῆς νεροποντῆς, καὶ τὰ πρόσωπα πού εἶχανε μηχανικὰ στραφεῖ κατὰ κεῖ, γύρισαν πάλι νὰ κοιτάζουν ὀκνὰ τὸ πυρομάχι. Τὰ μάτια τους γυάλιζαν ἀσάλευτα, ἀντικαθρεφτίζοντας ἄψυχα τὴ φλόγα. Ὁ νοιοφερμένος, ἄντρας κοντὰ στὰ σαράντα, στάθηκε μπροστὰ στὴν πόρτα, ἀνασείστηκε νὰ τινάξει τὸ νερὸ, σὰ σκύλος πού βγαίνει ἀπὸ ποτάμι, κ' ὕστερα, μὲ βήμα ἀργὸ καὶ βαρὺ, πῆγε νὰ καθήσει ἀνακούρκουδα ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους.

Ὁ σιδεράς παράτησε χάμου τὴ βαρεία, καὶ μὲ τὰ δύο του χέρια σήκωσε ἀπὸ τὴ λαβή, πάνω ἀπὸ τὴ φλόγα, τὸ σπαθὶ πού σφυροκοποῦσε.

Εΐταν μακρύ, φαρδύ φράγκικο σπαθί. Τό κοίταξε κλείνοντας τό ξνα μάτι, σημαδευτά, από τή ρίζα τής λεπίδας στή μύτη, νά λογαριάσει τήν κόψη, τήν Ισάδα. Ξφεξε πυραχτωμένο, σά ρομφαία άρχαγγελική. Τ' άκούμπησε πάλι στ' άμόνι και πήρε τή βαρεία.

Όμως ξνα κλάμα μωρού, αναπάντεχη λάμψη ήλιου μέσα στή σκυθρωπή βουαμάρα τής συντροφιάς, σαΐτεψε από μιάν άκρη, πέρα. Ό σιδεράς γύρισε τό στρογγυλό του τό κεφάλι πού έμοιαζε βιδωμένο στο χοντρό σβέρκο σφιχτά. Τό μούτρο του είχε ζαρώσει με δυσαρέσκεια.

— Τί τούρθε του δαίμονα; βρυχήθηκε. Πάλι δνειριάζεται τή λάμια;

Βιαστικό, τρομαγμένο ανάδεμα άκούστηκε στή σκοτεινή γωνιά και μιá φωνή γυναίκεια πού πασχίζει μурμουριστά νά μωρώξει κάποιο βυζασταρούδι.

— Σφάλησέ του τό στόμα, Άναστασώ! φοβέρισε ο σιδεράς, τό καλό πού σου θέλω!

— Ήμαρτον, ήμαρτον, Χριστέ μου! θρήνησε δλότρεμη ή γυναίκα και τύλιξε τό μωρό στα κουρέλια του κόρφου της. Τό κλάμα ώστόσο δέν έλεγε νά σωπάσει.

— Ή, πού ταπεινά, άδερφέ Νικόδημε! κάνει μιá φωνή ψαλτική στα πόδια του σιδερά κ' ξνα χέρι άχαμνό, μαυρομάνικο, σηκώνεται νά τον προλάβει καθώς έκανε νά κινήσει.

Στάθηκε ο άνθρωπος με τή βαρεία κ' έσφιξε με περίσκεψη τά φρύδια του.

— Έκ στόματος νηπίων και θηλαζόντων κατηρτίσω αϊνον, συνέχισε ή καλογερική φωνή. Ήτσι ειπεν ο Κύριος.

Μιά γριά σκελετωμένη, με στόμα πλαδαρό και ρουφηγμένο, σηκώθηκε από χάμου, ζύγωσε τή νεαρή μάννα και γονάτισε δίπλα τής. Μαζί κ' οι δυο καταπαιάστηκαν νά ξανακοιμίσουν τό μωρό.

— Φοβάμαι, μάννα, φοβάμαι, μурμουούριζε ή νεαρή γυναίκα σφίγοντας τό παιδί στον κόρφο της.

— Σταύρωσέ του τό προσκεφάλι, Άναστασώ, όρμήνεψε ή γριά. Και νά του άλείψεις τον άφαλό με λάδι, λάδι από τήν καντήλα. Μεσονύχτι έρχονται οι λάμιες, όχι με τά λυχνανάματα. Μη τον άκοους αυτόν... Κι όταν μурρίσουν λάδι από εικόνισματα, λακίζουν.

— Όχι! άναστέναξε ή άλλη άναδακρύζοντάς.

Ή βαρεία είχε άρχίσει πάλι νά πέφτει πάνω στο άναμμένο σίδερο, ρυθμικά. Φούντωνε τό καμίνι. Σάν κ' ή μικρή παύση τής δουλειάς κ' οι κουβέντες πού άκούστηκαν νά είχανε συνεφέρει τους άλλους από τό χαθνο τους άποκάρωμα, ξνα σούσουρο τώρα χυνόταν γύρω κι άπλωνε δυναμώνοντας. Εΐτανε βιλάνοι, Καλαματιανοί τής κάτω χώρας, φτωχο-λογιά. Μαζεύονταν έτσι τ' άπέθραδα, μπουλούκια-μπουλούκια, άλλοι στου ένός τό μαγαζί, άλλοι σε καμμιάν άποθήκη εύρύχωρη, και συντροφεύονταν νά σκορπίσουν τις μακρυές νύχτες του χειμώνα.

— Δέν έχει ζωή, ειπε στόν καλόγερο για τό μωρό ο καθισμένος δίπλα του τσαγγάρης. Κάθε νύχτα, μεσονύχτι, έρχεται ή λάμια και του ρουφάει τό αϊμα κόμπο τον κόμπο από τό λαιμό.

— Σώπα, εύλογημένε!

— Στὴν ψυχὴ τοῦ πατέρα μου! Δὲν ἔχεις ἰδεῖ τί κιτριναίρικο ποὺ εἶναι; Διάφανο σὰν τὸ κερί. Ἔχει κι ἀπὸ κάτω στ' αὐτὶ τοῦ ἕνα μαῦρο σημαδάκι, τόσο - δά, ἴσαμ' ἕνα σπειρὶ σιτάρι. Ἀπὸ κεῖ τὸ βυζαίνει ἡ λάμνισσα.

Σταυροκοπήθηκε ὁ καλόγερος κ' οἱ ἄλλοι γύρω τὸν μιμήθηκαν.

— Ἐχετε δεῖ λάμια ποτέ σας; ρωτᾶει γουρλώνοντας τὰ μάτια του ἕνας ράφτης, ἀνθρωπάκος κοντὸς σὰ βάτραχος μὲ φουσκωτὸ μοῦτρο μωροῦ. Ἐγὼ ἔχω ἰδεῖ.

— Σῶσον ἡμᾶς υἱὲ Θεοῦ!

— Ὅπως σὰς βλέπω καὶ μὲ βλέπετε. Εἶτανε στὸ χωριό μου, ἐκεῖ πάνω, στὴν Κεσφίνα. Νύχτα εἶτανε, νύχτα τῆς ἀνοιξῆς, κ' εἶχα βγεῖ νὰ κουβαλήσω νερὸ γιὰ τὰ ζωντανὰ στὸ στάβλο...

Στριμώχνονταν γύρω του, σέρνοντας γιὰ νὰ ζυγώσουν τὰ πσιναὶ τοὺς πάνω στὸ κοπανισμένο χῶμα. Στὸ ἀνήσυχο σκοτάδι ποὺ πότε πύρωνε, πότε χώνευε, οἱ σκιές τοὺς μερμηγκιάζανε κατάχαμα σὰ σκουληκὶ ποὺ ἀναβράζει. Μιὰ μυρωδιὰ ἀχνίζε πάνωθὲ τους, χλιαρὴ, ἀπὸ χνώτα καὶ μασχάλες.

— Εἶχε λοιπὸν σωθεῖ τὸ νερό, τὰ ζωντανὰ δὲ λέγανε νὰ ἡσυχάσουν. Τί νὰ κάνω κ' ἐγὼ! παίρνω τὸν κουβὰ καὶ τραβῶ γιὰ τὴ βρύση. Εἶτανε δρόμος πολὺς, ὁ τόπος ἔρημος, νύχτα χωρὶς φεγγάρι. Ἡ βρύση εἶναι σὲ ρεματιά, κι ἀπὸ μακρὰ δὲ φαίνεται. Μονάχα σὰ ζυγώσεις καλὰ καὶ τὸ μονοπάτι στρίψει, τὴ βλέπεις ξάφνου μπροστά σου. Πήγαινα λοιπὸν, πήγαινα κ' ἡ καρδιά μου, ἀδέρφια, χτύπαγε γιὰτι — νὰ ξέρετε — εἶναι ἄγριο πράμα τὴ νύχτα ὁ λόγος.

— Ἄγριο πράμα, εἶπε συμφωνώντας κ' ἕνας ζευγάς.

— Γύρω παντοῦ ἐρημιά, σκοτάδι. Νὰ σου λοιπὸν καὶ πιάνει τ' αὐτὶ μου μακρὰ, μέσα στὸ βουνό, ἕνα τραγοῦδι.

— Ἀερικὸ θάτανε...

— Ἔνα τραγοῦδι, μὰ τί τραγοῦδι! Δὲν εἶταν ἀνθρώπος αὐτὸς ποὺ τραγοῦδαγε ἔτσι γλυκά, δὲν εἶταν γυναίκα. Λὲς κ' εἶχαν ἀνοίξει τὰ οὐράνια κι ἀκούγονταν οἱ ἀγγέλοι. Ἄλλο νὰ σοῦ λέω κι ἄλλο ν' ἀκούς...

— Λοιπὸν; λοιπὸν; κάνουνε γύρω ἀνυπόμονα.

— Μπρὸς νὰ τραθήξω φοδόμουνα, πίσω νὰ κάνω σκιαζόμενον. Μὲ τὰ πολλά, τὸ παίρνω ἀπόφαση καὶ τραβῶ. Κατεβαίνω στὴ ρεματιά, χώνομαι κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Ἡ βρύση εἶταν ἐκεῖδὰ νὰ, ἀκουγα κιόλας τὸ νερὸ νὰ τρέχει. Στρίβω, ποὺ λέτε, τί νὰ δῶ! Στὸ βράχο καβάλα, σὰν πάνω σὲ φαρί, μιὰ γυναίκα ἀσπροφορεμένη καθότανε, κ' εἶταν αὐτὴ ποὺ τραγοῦδοῦσε μ' ἔτσι ἀγγελικὴ φωνή.

— Πῶς εἶτανε; πῶς εἶτανε; ρώτησε ἀπληστα τὸ μισόγυμνο παιδί σταματώντας τὸ φουσερό.

— Δούλευε μωρέ! χούγιαξε ὁ σιδεράς.

— Δουλεύω, ἀφέντη.

Τὸ καμίνι λαμπάδισε κ' ἡ βαρεῖα κοπάνισε τὸ σίδερο βροντώντας.

— Εἶτανε ψηλὴ! Χριστέ μου, τί ψηλὴ! κ' εἶχε ξέπλεκα τὰ μαλλιά της. Στὸ δεξιὸ κράταγε ἕνα χτένι, χρυσοῦ χτένι, καὶ χτενίζότανε.

— Λοιπὸν; λοιπὸν;

— Ἐγὼ τὰ χρειάστηκα. Παρατῶ χάμου τὸν κουβὰ, κάθουμαι πάνω

γιατι τὰ γόνατα δὲ μὲ βαστούσαν, καὶ σταυροχεριάζομαι νὰ τὴν κοιτάζω.

— Κι αὐτὴ;

— Αὐτὴ τραγοῦδαγε τοῦ καλοῦ καιροῦ. Εἶναι σὲ ξέφωτο ἢ θρύση μας, λοιπὸν ἀπὸ δῶ πού θρισκόμουν ἔβλεπα καλὰ, μ' ὄλο πού δὲ μ' ἔβλεπε ἢ λάμια.

— Δὲν εἶτανε λάμια. Νεράϊδα εἶτανε, διόρθωσε μὲ ὕφος ἔμπειρο ὁ ζευγάς. Ἡ λάμια δὲν τραγουδαίει.

— Κ' εἶταν ὁμορφη; ρώτησε πάλι τὸ παιδί χωρὶς ὁμως ν' ἀφήσει τὸ φουσερό.

— Ὅμορφη λέει! Ἔλαμπε γύρω ὁ τόπος, λὲς κ' εἶχε φανεῖ τὸ φεγγάρι.

— Ὁ ἐξαποδῶ παίρνει πολλὰ σχήματα γιὰ νὰ μᾶς θάλει σὲ πειρασμό, παρατήρησε δογματικὰ ὁ καλόγερος.

— Καὶ δὲν τῆς μίλησες;

— Νὰ τῆς μιλήσω; Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ! Τί λὲς, κακορίζικε; Γιὰ νὰ μοῦ πάρει τὴ μιλιὰ;

— Μπᾶ; Τὴν παίρνουν τὴ μιλιὰ οἱ λάμιες;

— Δὲν εἶτανε λάμια, σὰς λέω! Νεράϊδα εἶτανε, διόρθωσε πάλι, ἄγρια ὁμως τώρα, ὁ ζευγάς.

— Τὴν παίρνουνε .λέει; Ἄμα σὲ νιώσουν, σὲ χτυπάνε, κι ἅμα σὲ χτυπήσουν . . .

Ὁ ράφτης δὲν ἀπόσωσε τὴν κουβέντα του. Μὲ θρόντο φοβερό, κλωτσιὰ τρανταχτὴ, ἢ πόρτα τοῦ σιδεράδικου εἶχε ἀνοίξει. Στὸ ἀνεμόδροχο πού μπουκάρησε μέσα, ἓνα σχῆμα ἀνθρώπινο στρούφιξε σὲ μιὰ στιγμή, ἀναδίνοντας ἀναλαμπὲς παράδοξες. Ὅλοι ζάρωσαν, μὲ τὴν ἀνάσα κομμένη.

Τὸ πορτόφυλλο ξανάκλεισε σπρωγμένο ἀπὸ χέρι ρωμαλέο. Ἡ φλόγα τοῦ καμινιοῦ εἶχε καταπέσει, στὸ μισοσκόταδο ὁμως εἶδανε νὰ προχωρεῖ ἄντρας ψηλός, ντυμένος μ' ἀρματωσιὰ διχτάτη.

Εἶτανε Φράγκος. Τὸν ἀναγνώρισαν ἀμέσως, πετάχτηκαν ὀρθοί. Στάθηκε ἐκεῖνος καταμεσίς στὸν κύκλο πού ἄφηναν ἀδειανό, στήριξε τὶς ἀτσαλόπλεχτες γροθιές του στοὺς γοφούς κ' ἔφερε τοὺς βιλάνους δόλτα μὲ μιὰ ματιὰ σκοτεινὴ κάτω ἀπὸ τὸ γυαλιστερό του κράνος.

— Χμ! ἔκανε ἐπίβουλα.

Τὸ νερὸ τῆς βροχῆς εἶχε γλιστρήσει πάνω στὰ μέταλλα τῆς ἀρματωσιᾶς του καὶ μονάχα τὸ κίτρινο ἐπιλωρίκι, μουσκεμένο, κολλοῦσε καλουπώνοντας τὸ κορμί, κ' ἔσταζε.

Ζύγωσε τὸ σιδερά, πού βαθυπροσκυνοῦσε βουβός, στάθηκε πολὺ κοντὰ του.

— Ἐ, σὺ βιλάνε, κάνει φράγκικα μὲ τραχειὰ φωνή, εἶν' ἔτοιμη ἢ ἀραγγελιά μου;

Ὁ σιδεράς ἔσκυβε τὸ κεφάλι του καὶ δὲν ἔβγαζε ἄχνα.

— Ἐ! σένα μιλῶ, ξαναλέει ὁ ἄρχοντας μὲ τρανταχτὴ φωνή. Στὸ λαρύγγι του μέσα ἔμοιαζε ν' ἀναθράζουν χαλίκια.

— Ἀφέντη, κάνει τέλος τρέμοντας ὁ σιδεράς, ἀφέντη . . ., κ' ἡ φωνὴ του κόπηκε σὰ νὰ εἶχε χάσει τὴν ἀνάσα του.

— Λοιπὸν;

—'Αφέντη, ξελος! Νόμιζα πώς εΐτανε γι' αὔριο βράδῳ ἢ παραγα-
γελιά. Ἔτσι συμφωνήσαμε, ὁ σκουταράτος τῆς ἀφεντιάς σου κ' ἐγώ.
Ἔπειτα . . . ἔπειτα, θέλει, βλέπεις, κάμποση δουλειά . . . Εἶναι χαρα-
γμένος σὰ δυὸ ὁ σιδερένιος ὠμίτης.

—Ἔτσι συμφωνήσατε, ἔ! εἶπε ὁ Φράγκος καὶ τὰ χεῖλη του τε-
ζάρισαν ξεσκεπάζοντας σύρριζα τὰ μεγάλα του χοντρά δόντια σ' ἓνα
ἀνήμερο χαμόγελο.

Στάθηκε λίγο, μὲ τὰ πόδια ἀνοιχτά, τὶς γροθιὲς στοὺς γοφούς, μι-
σοσκυμμένο τὸ κεφάλι, ν' ἀναμετράει τὸ σιδερά μὲ τὸ βλέμμα.

— Ἴνως εἶν' αὐτό; ρώτησε ἀπότομα, ἀπλώνοντας τὸ χέρι του καὶ
δείχνοντας τὸ πυρωμένο σπαθὶ πάνω στ' ἄμῳνι.

— Τοῦτο . . . τοῦτο εἶναι ἐνὸς ἀφέντη ἀπὸ τὸ Γεράκι, περαστικοῦ.

— Ἐνὸς ἀφέντη ἀπὸ τὸ Γεράκι, ξανάπε ζυγιάζοντας ἀργὰ τὰ λόγια
του ὁ Φράγκος, καὶ ξαφνικά, ἀναπάντεχα, μὲ τὸ σιδερόπλεχτο δεξί του,
κοπανάει μιὰν ἀνάποδη στὸ πρόσωπο τοῦ σιδερά.

Κόπηκαν γύρω ἐλονῶν οἱ ἀνάσες. Στὸ μάγουλο τοῦ βιλάνου χαρά-
ξανε κιάλας σημάδια κοκκινωπά, κόμποι ἀναβρύζανε φουσκώνοντας,
κυλώντας, αἷμα.

— Λογαριάζεται πρῶτος λοιπὸν ὁ ἀφέντης ἀπὸ τὸ Γεράκι! πρῶ-
τος ὁ ἀφέντης ἀπὸ τὸ Γεράκι! οὐρλιαζε σὰ μανιασμένος ὁ Φράγκος καὶ
βαροῦσε κλωτσιῆς στ' ἄμῳνι, σὰ πόδια τοῦ σιδερά, σὰ σωριασμένα
παραδίπλα μέταλλα κ' ἐργαλεῖα. Οἱ βιλάνοι γύρω, τουρτουρίζοντας, μὲ
γουρλωμένα μάτια, πισωπατοῦσαν καὶ στριμώνονταν κατὰ τοὺς τοίχους.
Τὸ βυζασταρούδι εἶχε ξυπνήσει μὲ τὸ σαματὰ κ' ἔμπηγε τσιριξιῆς
ἄγριες. Ὁ σιδεράς ἔμως δὲν εἶχε σαλέψει οὔτε τρίχα. Σὰ βράχος εἶχε
ἀπομείνει, ἀτράνταχτος, στὸ χτύπημα τῆς ἀρματωμένης παλάμης, καὶ
μονάχα ἔσκυβε τὸ κεφάλι του.

— Σκλάβοι, θρασίμια, ἔχ, σκουλήκια! ξεφώνισε ὁ ἄρχοντας ἀπο-
θριωμένος λὲς μὲ τὴν ψυχραιμία τοῦ βιλάνου. Γύρισε τὰ μάτια του
γύρω ἀπληστὰ, μὴ ξέροντας τί νὰ βρεῖ, ποῦ νὰ ξεσπάσει. Καὶ νά! βλέ-
πει τὸ καμίνι μὲ τὴν πυρωμένη θράκα. Ἀρπάζει λοιπὸν τὸ σιδερά ἀπὸ
τὰ μαλλιά, τοῦ δίνει μὲ τ' ἄλλο χέρι μιὰ σπρωξιά καὶ τοῦ χώνει
στ' ἀναμμένα κάρβουνα τὸ κεφάλι.

Βόγκος βαρὺς ἀκούστηκε γύρω. Σὰν κάτι νὰ τσιτσιρίζε, μυρωδιὰ
ψημένο διάνεψε κιάλας στὸν ἀέρα. Ὁ σιδεράς εἶχε τιναχτεῖ πίσω μὲ
οὐρλιασμα τρομερό. Μαζί, ἐκεῖ ἀνάμεσα στοὺς βιλάνους, κάποιοι πα-
ραμέρισε τοὺς ἄλλους καὶ μ' ἓναν πῆδο βρέθηκε στὴ μέση ὀρθός. Εἶταν
ἄντρας μεγαλόσωμος, μὲ μαῦρο πηχτὸ μαλλὶ καὶ παχειὰ κόκκινα χεῖλη.
Κατάντικρυ στὸ Φράγκο, στάθηκε τεντώνοντας τὰ φαρδεῖά του στήθια
προκλητικά, λὲς κ' εἶτανε νὰ πέσει πάνω στὸν ἄρχοντα ἐλόχορμος, νὰ
τὸν λυώσει.

— Σιγά, σιγά! Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! , σφύριξαν γύρω οἱ τρο-
μαγμένοι βιλάνοι. Ἐμᾶς λυπήσου, Ζερβοχέρη! . . .

Δὲν εἶχε σφάλει ὁ Φράγκος γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ ἀντιπάλου του.
Ἔβλεπε τὰ χέρια ποῦ ἀπλώνονταν ἀπὸ τὴ σκιά καὶ τὸν τραβοῦσαν
πίσω, ἄκουγε, μάντευε τὶς ἱεσιῆς τῶν βιλάνων. Μιά-δυὸ γυναικίειες

σκληριές ακούστηκαν, πνιγμένες. Χούφτιασε το σπαθί του από τη λαβή κ' έκανε να τὸ σύρει.

Ὅμως, βλέποντας πὼς ὁ Ζερβοχέρης στεκόταν ασάλευτος σὰ νὰ λύγιζε μέσα του στὰ παρακάλια, καὶ μονάχα πού τὸν κοίταζε κατάματα δίχως νὰ θλεφαρίζει, ἔκρινε σωστότερο νὰ μὴν ἀνοίξει μὲ διλάνους καθγά. Στὰ μελανὰ του χεῖλη ἔπαιξε περιφρονητικὸ ἕνα χαμόγελο. Τράβηξε τὸ χέρι του ἀπὸ τὸ σπαθί, σεργιάνισε γύρω του τὸ βλέμμα ἀργά, μὲ καταφρόνια, καὶ γύρισε τὶς πλάτες. Ἀργὰ βαδίζοντας, πῆγε κατὰ τὴν πόρτα.

Ἐκεῖ, ἀκούμπισμένον μὲ τὴ ράχη πάνω στὸ κλειστὸ πορτόφυλλο, βλέπει ἕναν ἀγνωστον ἀντρα νὰ τὸν κοίταζει μὲ μάτι μεγάλο καὶ λαμπερό. Εἶτανε ξένος, ντυμένος μὲ κομπὰ ροῦχα φράγκικα κ' ἕνα φαρδὺ μαντύα στοὺς ὤμους, μουσκεμένον ἀπὸ τὴ βροχή. Πρέπει νὰ εἶχε μπεῖ λίγο πρὶν, ἀπαρτῆρητος. Τὸ νεανικὸ πρόσωπό του, μὲ τὰ κολλημένα ἀπὸ τὸ νερὸ σγουρὰ καὶ τὸ καστανὸ γένι, ἔφεγγε στὴ σκιά καθαρό, ἀρυτίδωτο.

Παραξευένυτηε ὁ Φράγκος, δμωσ δὲν πρόδωσε τὸν ἀθέλητο δισταγμὸ του. Τράβηξε ν' ἀνοίξει τὸ πορτόφυλλο σάν καὶ κανένas νὰ μὴν εἶτανε μπροστά. Καθὼς δμωσ χούφτιαζε τὸ μάνταλο, νιώθει νὰ τοῦ πιάνουν τὸ χέρι κὶ ἀκούει τὸν ξένο πού τοῦ λέει ἤρεμα, μὲ χαμηλὴ φωνή:

— Ἀρχοντα ντὲ Λιντερκέρκε! μιὰ μέρα θὰ ξαναἰδῶθοῦμε ἐμεῖς οἱ δυό.

Στάθηκε ὁ Φλαμαντέζος κ' ἔσμιξε τὰ φρύδια του. Τί εἶτανε τούτη ἡ ἀπόκοτη πρόκληση; Τὰ μάτια του ρίξανε λάμψη ἀπορίας κακῆ. Ὅμως μάταια πάσχισε ν' ἀναγνωρίσει, ν' ἀναθυμηθεῖ, τὸν ἀνθρωπο πού τοῦ μιλοῦσε ἔτσι.

— Ποιὸς εἶσαι σύ; ρωτάει τέλος ἀπότομα.

Ὁ ξένος παραμέρισε καὶ τοῦ ἔδειξε τὴν πόρτα.

— Πέρνα, τοῦ λέει.

Στάθηκε ὡστόσο ἀκόμα μιὰ στιγμή ὁ Λιντερκέρκε, μὲ τὰ φρύδια του σφιγμένα.

— Εἶσαι Φράγκος; ρωτάει πάλι, εἶσαι ἄρχοντας καὶ μοῦ μιλάς;

— Ἀρχοντας εἶμαι, ἀποκρίνεται ὁ ξένος καὶ χαμογελαίε παράδοξα.

Γι' αὐτὸ μὴν ἔχεις ἔγνοια...

Ἄνοιξε μονάχος του τὸ πορτόφυλλο κ' ἔγνεψε στὸ Φλαμαντέζο νὰ περάσει. Ὑστερα, μόλις ἐκεῖνος θγήκε, ἔκλεισε πίσω του τὸ πορτόφυλλο κ' ἔβαλε τὴν ἀμπάρα.

Τὴ σύντομη τούτη σκηνὴ κανένas μέσα στὸ σιδεράδικο δὲν τὴν εἶχε προσέξει. Ὅλοι τριγύριζαν τὸ σιδερά, τὸν πασπατεύανε κρῆτωντας τὸν ἀπὸ τὶς μασχάλες, βοηθάγανε νὰ πάει στὸ στρώμα καὶ νὰ ξεπλώσει. Μούγκριζε κείνος σὰ ζῶο μισοφαγωμένο, μὲ τρεμουλιάρικο λυγμὸ, χτυπιότανε παλαδὰ, γιατί ἡ φωτιὰ τοῦ εἶχε ἀφανίσει τὰ χέρια, καθὼς τὰ ἔβαλε μπροστὰ στὸ μούτρο νὰ φυλαχτεῖ καὶ τὰ μαλλιὰ του εἶχανε κῆψαλιστεῖ, καὶ τὸ δεξί του μάτι, ἀλλοίμονο, ἔχασκε ἄσπρο, θαιπὸ, γιὰ πάντα τυφλωμένο ἀπὸ τὴ φλόγα πού τοῦ ἐξάτμισε γυαλάδα μαζὶ καὶ φῶς.

Εἶχε ἔρθει κοντὰ κ' ἡ γυναίκα του, μὲ τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά,

κι ακολουθοῦσε θρηνώντας γοερὰ τὴ συνοδία ποῦ τὸν πῆγαινε στὸ στρῶμα. Τὸ στήθος τῆς εἶτανε γυμνὸ, μὲ τὸ δεξι βυζὶ στὸ στόμα τοῦ μωροῦ τῆς. Εἶχε σωπάσει τὸ παιδί καὶ βύζαινε ἀπληστα. Μονάχα ὁ Ζερβοχέρης εἶχε ἀπομείνει πίσω, στὴν ἴδια θέση καθὼς πρὶν. Γυρισμένος κατὰ τὸ καμῖνι, κοίταζε τὴ φωτιὰ ποῦ χώνευε, μὲ μάτι ἀφαιρεμένο.

Εἶτανε πέρα τὸ στρῶμα, στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ στενωμάκρου μαγαζισοῦ, κοντὰ στὴν κούνια τῶν παιδιῶν, δίπλα στὸ τζάκι. Ἡ φλόγα τοῦ καμινιοῦ δὲ φώτιζε πιά. Τὰ εἰκονίσματα, μαυρόχρυσα, θαμπόφεγγαν ψηλά, φωτισμένα ἄχνὰ ἀπὸ τὸ καντήλι. Πασχίσανε νὰ πρᾶνουν τὸ σιδερά ποῦ τώρα ἐκλαιγε σὰ μωρό, ἀπαρηγόρητα, καὶ κάθε τόσο, κεντρισμένος ἀπὸ τὶς σουβλιές, τινάζεταν, οὐρλιαζε, σπικτραροῦσε. Εἶταν ἀντρας πελώριος, μὲ δύναμη στὰ χέρια ἀσυνήθιστη. Τρομαγμένοι οἱ συντρόφοι του, λιανοὶ σὰ φρύγανα μπροστά του, κάνανε νὰ τὸν πιάσουν καὶ πάλι διστάζανε, ζαρώνανε τρέμοντας. Ὁ καλόγερος, κουβαριασμένος, σταυροκοπιόταν, μουρμούριζε μπερδεμένες προσευχές. Γονατισμένο πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ μισόγυμνο παιδί, ὁ παραγιός, ἐκλαιγε κι αὐτὸ μεγαλόφωνα, καθὼς κλαίνε οἱ μάγκες τοῦ δρόμου σὰν τὶς ἔχουνε φάει. Καὶ στὸ σκοτεινιασμένο μαγαζί, ποῦ φέγγη ξέθωρα τὸ περνοῦσαν, πότε κοκκινωπὰ τῆς φωτιᾶς ποῦ χροπάλευε, πότε κίτρινα τοῦ καντηλιοῦ καθὼς ξαφνιαζότανε, τσίριζε καὶ πάλι ἀποκοιμιόταν, ὁ κυματερὸς βόγκος τοῦ σιδερά, ἢ σιγανὴ βουὴ τῶν βιλάνων, τ' ἀναφυλλητὰ τῶν γυναικῶν, θρηῆνοι, παραμιλητὰ, προσευχές, μπλέκονταν, χοχλάκιζαν, ὅπως σὲ κάποιο μακρυνό, μαῦρο λάκκο τῆς κόλασης, ἐκεῖ ποῦ θὰ στηθοδέρνονται στὸν αἰῶνα, δίχως ἀναπαμό, οἱ ἀλύτρωτες ψυχές τῶν καταδίκων.

— Ἄκου πῶς κάνει, Χριστέ μου! σφύριζε στὸν καλόγερο ὁ παραγιός τρέμοντας δλόκορμος, σὰ νὰ τὸν περιχόνανε μὲ παγωμένα νερά.

— Ἐλεος καὶ κρίσιν ἄσομαί σοι, Κύριε· ψαλῶ καὶ συνοίσω ἐν ψῶδι ἀμώμφ· πότε ἦξεις πρὸς με·

— Λάδι ἀλειψτε τὶς πληγές του, λάδι ἀπὸ τὸ καντήλι, ὀρμήνεψε ὁ ράφτης.

— Ναι, ναί, συφορά μου, λάδι, εἶπε μηχανικά, μ' ἀναφυλλητὸ ποῦ τῆς ἔπνιγε τὴ φωνή κ' ἦ Ἄνασταςώ, κι ἀναθυμήθηκε τὰ δασκαλέματα λίγο πρὶν τῆς μάννας τῆς, πῶς νὰ ξορκίζει τὴν αἵματοπότρα λάμια.

Εἶχανε καταφέρει μὲ κόπο μεγάλο νὰ συγκρατήσουν τὸ σιδερά, καὶ τώρα, ἀγάλια - ἀγάλια, ἢ λύσσα τοῦ πόνου του κατάφευτε, χαμηλώνανε, κοπάζανε τὰ ξεφωνητὰ του. Μονάχα κάπου - κάπου σφάχτες θὰ τὸν καρφώνανε σουβλεροί, γιατί πεταγόταν ἀπὸ τὸ στρῶμα καὶ τινάζε στὸν ἄερα χέρια, πόδια, οὐρλιάζοντας. Ὅστερα πάλι ἔγερνε, ὑπάκουος, ὁ βόγκος του γινότανε συρτός, βαθύς, σὰν -παράπονο παιδιοῦ ποῦ τὸ ναουρίζουν.

Κι ἀλήθεια, εἶχε κουβαριαστεῖ στὸ προσκεφάλι ἢ γριὰ μάννα του, καὶ χἀῖδευε ἀπαλά, μὲ τὸ ἄσαρκο χέρι τῆς, τὰ ἰδρωκοπημένα μαλλιά του. Τὰ χἀῖδευε ἀνάλαφρα, μόλις ἀγγίζοντας, σὰν ἀγέρι ποῦ περνάει. Κάθε τι στὸ κορμὶ του εἶχε γίνει ἀνατριχιαστικὰ εὐαίσθητο, καίγανε σὰν κάρβουνα ἀναμμένα οἱ πληγές του. Ὅμως ἐκεῖνη τὸ ἤξερε αὐτό. Λοιπὸν σκυμμένη φυσοῦσε κάθε - τόσο ἦσυχά τὸ πρόσωπό του, νὰ τὸ δροσίσει.

Δὲν τὰ εἶχε καὶ τετρακόσια ἢ γριά, ἔσπερνε στὴ ράχη τῆς πάρα πολλὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο χρόνια. Ἀπολησμονήθηκε λοιπὸν σιγά-σιγά ἐκεῖ πού καθότανε, νόμισε πὼς βρίσκεται πάλι πίσω, σ' ἄλλοτινοὺς καιροὺς. Μπορεῖ κ' ἡ στάση τούτη, τὸ σκύψιμο πάνω στὸ γιό, νὰ τὴν ξεγέλασε, κάτι μακρυνὸ νὰ τῆς θύμισε, γιὰτὶ σὲ λίγο ἄρχισε νὰ σιγοτραγουδάει.

— "Ἐ! μάννα, τὴ σκουντάει ἡ Ἀναστασώ, ἔχεις καρδιά, μούρη μου, γιὰ τραγούδια :

Δὲν τὴν ἄκουσε, εἶταν ἐλότιστα ἀπορροφημένη. Ἀναθυμήθηκε ἀκόμα καὶ τὰ λόγια, ὕστερ' ἀπὸ τὸ σκοπὸ, κι ἄρχισε νὰ τὰ λέει. Εἶταν ἓνα νανούρισμα παλιό, τοῦ δικοῦ τῆς τοῦ καιροῦ, τότε πού ὁ κόρφος τῆς ἔτρεχε ἀκόμα γάλα.

— Δὲ θὰ πάψει πιά! ἔκανε ὁ τσαγγάρης νευρικά, βουλώνοντας τ' αὐτιά του γιὰ νὰ μὴν ἀκούει τὸ μουκανητὸ τοῦ σιδερά.

— Θὰ πάψει, εἶπε ὁ παραγιός μὲ πεποίθηση. Δὲν τὸν ξέρεις αὐτόν, εἶναι θεριὸ μονάχο. Θὰ πάψει. Καὶ θὰ κοιμηθεῖ.

Κι ὁ σιδεράς ἀποκοιμήθηκε. Εἶχε ὥρα πολλὴ παλαιψέι, ἡ νύχτα εἶτανε βαθεῖα, γλυκὸ τὸ νανούρισμα τῆς μάννας. Καμπόσοι ἀπὸ τοὺς βιλάνους, ἓνας-ἓνας, δυὸ-δυὸ, εἶχανε σηκωθεῖ κι ἀκροπατώντας εἶχανε φύγει. Οἱ ἄλλοι ὥστόσο ἔμεναν ἐκεῖ, παραστέκοντας τὸ σύντροφο τὸ βασιανισμένο. Ὁ ράφτης; μὲ τὸ στορογγυλὸ κεφάλι ἀναγυρτὸ στὸν τοῖχο, κοιμότανε χάσκοντας στὸν ἀέρα. Κυλισμένος στὰ πόδια του κατὰχαμα ρουχάλιζε ὁ ζευγὰς. Ὅμως οἱ ἄλλοι ξαγρυπνοῦσαν. Πέρα, στὴν ἄλλῃ ἄκρη, μέσα στὸ σκοτάδι, γιὰτὶ ἐδῶ δὲν ἔφτανε τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ καὶ τὸ καμῖνι εἶχε σθῆσει, ὁ Ζερβοχέρης εἶχε καθῆσει μονάχος στὸ σκαμνί, μὲ τὴ ράχη του γυρισμένη κατὰ κεῖ πού εἶταν οἱ ἄλλοι. Κοίταζε τ' ἀμόνι καὶ τὸ παρατημένο πάνω του σπαθί, ἀσάλευτος, σὰν πελεκημένος σ' ἀτόφιο βράχο.

— "ὦχ, ὁ βιλάνος δὲν ἔχει λυτρωμό, λέει κουνώντας πέρα-δῶθε τὸ κεφάλι του ὁ τσαγγάρης μὲ κλάψα στὴ φωνή.

— Προχτὲς κατέβηκαν ἀπὸ τὸ κάστρο, ἄρχισε ὁ παραγιός, καὶ μπήκανε στὰ χαλάσματα τοῦ Καρυταινίτη. Εἶχανε μάθει πὼς ἐκεῖ βρίσκονται κρυμμένα πέντε κιούπια λάδι, παραχωμένα κάτω ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα. Ψάξανε, τὰ βρήκανε καὶ τὰ σήκωσαν. Ὑστερα πήρανε τὸν Καρυταινίτη, τὸν ραβδίσανε γερά καὶ στὰ τελευταῖα τὸν βουτήξανε στὸ ἓνα κιούπι γιὰ νὰ τὸν βαφτίσουν, λέει, νὰ γίνει Φράγκος.

— Κι ἀλλαξοπίστησε ; ρώτησε τρομαγμένη μιὰ φωνή.

— Δὲν ἀλλαξοπίστησε, ἔμως βγήκε ἀπὸ τὸ κιούπι μισοπνιγμένος.

— "ὦχ, σὰς τὸ λέω, σὰς τὸ λέω, ὁ βιλάνος δὲν ἔχει λυτρωμό, θρήνησε πάλι ὁ τσαγγάρης.

Ὁ καλόγερος στεκότανε μὲ τὰ μάτια διαπλατωμένα, γεμάτα δράματα, νὰ κοιτάζει τὸ σκοτάδι. Τὰ χέρια του κρατοῦσαν ἀγκαλιασμένα τὰ καλάμια του, σφιχτά, καὶ τὸ μακρουλὸ του πρόσωπο πού σοῦρωνε σ' ἀχνό, ἀνάριο γένι, φέγγιζε πάνω ἀπὸ τὰ γόνατά του διάφανο στὴ σιὰ.

— Θάρθει καιρός, θάρθει καιρός... ἄρχισε νὰ λέει μὲ θαμπὴ φωνή, σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ του, μὰ δὲν ἀπόσσωσε τὴν κουβέντα του. Μουρμουριστά, καθὼς σὲ παραμιλητό, ἔπιασε νὰ σιγοψέλνει κάτι

πού δὲν ἔμοιαζε μὲ ψαλμωδία γνωστή. Τὸ τραγουδιστό του μούρμουρο διέανεψε λιανοτρέμουλο, σὰ γαϊτάνι ἀνάερο καπνός, μπερδεύτηκε μὲ τ' ἄλλο, τὸ νανούρισμα τῆς μάννας τοῦ σιδερά. Ὅλοι σωπαίνουν.

Ἄκουγες ἔξω τῆς πόρτας πού εἶχε δυναμώσει καὶ πλατάγιζε σὰν πέλαιγο ἀπέραντο, μελανό. Στέναζε μακρυὰ ὁ ἀνεμος, σαρώνοντας μὲ φτεροκόπημα πλατὺ τὸν κάμπο. Ὁ παραγιός σηκώθηκε στὰ γόνατα χλωμός, μὲ τὰ μάτια τεντωμένα, κ' ἔγνεψε ν' ἀκούσουν.

— Τί εἶναι;

— Μακρυὰ, πέρα... δὲν ἀκοῦτε;

ἌΟχι, δὲν εἶχαν ἀκούσει. Ἡ νύχτα ἀνάβραζε καὶ δερνότανε σὰ μαυλισμένη ἀπὸ δαιμόνους. Εἶτανε κ' ἡ βουή τοῦ ποταμοῦ, πού δὲν ἐσώπαινε.

Ξανακάθισε ὁ παραγιός ἀλλὰ τ' αὐτί του ἔμενε πάντοτε στημένο.

— Σὰ βούκινο, μακρυὰ, ξανάπε ἄφωνα.

Ὁ καλόγερος δὲν εἶχε σιλέψει. Τὰ μάτια του, μεγάλα, κοίταζαν στυλὰ στὸ ἴδιο δλοένα σημεῖο.

— Βούκινο, τέτοιαν ὥρα; ἀπόρησε ὁ τσαγγάρης δύσπιστα.

Ἄφουγκράστηκαν ὡστόσο, δίχως καὶ νὰ μποροῦν νὰ ξεχωρίσουν τίποτα μέσα στὸ σάλαγο τῶν στοιχείων.

— Δὲν ξέρομε τὴν ὥρα οὐδὲ τὴ στιγμή, εἶπε ὁ καλόγερος μηχανικά, σὰν κάτι ν' ἀποστήθιζε. Κ' ἐπειδὴ τὸν κοίταζαν προσμένοντας: Ἔτσι θ' ἀκουστεὶ ξάφνου, ἐξήγησε δίχως νὰ τοὺς κοιτάζει, κι ἄλλοί-μονο σὲ κείνονε πού δὲ θὰ τὸν βρεῖ ἄγρυπνο.

Τὰ μάτια του εἶχαν ἀνάψει: στὸν ἄσαρκο λαϊμό του μιὰ χοντρή φλέβα σπαρτάριζε ρυθμικά, σύνταχα, μὲ τὸ σφυγμὸ τοῦ πυρετοῦ. Τεζάρισε τὰ φτενά του χεῖλη σ' ἓνα ἄπληστο χαμόγελο πού τοῦ ξεσκέπασε τὰ δόντια.

— Ἄμαρτωλοί, ποῦ φύγετε!...

Ὁ τσαγγάρης ἔκανε τὸ σταυρὸ του κ' οἱ ἄλλοι γύρω τὸν μιμήθη-καν. Ἐτρεμε σὰν τὸ ψάρι ὁ παραγιός.

— Τί θ' ἀκουστεὶ; ρώτησε σκύβοντας στ' αὐτί τοῦ διπλανοῦ του, τί θ' ἀκουστεὶ;

— Ἡ σάλπιγγα, ἀποκρίθηκε σιγανὰ ὁ ἄνθρωπος, ἡ σάλπιγγα τῆς Δεύτερης Παρουσίας.

Πέρα, μπροστὰ στὸ καμίνι, ὁ Ζερβοχέρης δὲν εἶτανε πιά μονάχος. Ὁ ξένος πού μίλησε στὸ Φλαμαντέζο ἱππότη, μπροστὰ στὴν πόρτα, τὸν εἶχε ζυγώσει ἀθύρβια καὶ στεκόταν ὀρθίος πίσωθὲ του. Κανένας δὲν εἶχε προσέξει ὡς τώρα τὸν ἄγνωστο τοῦτον ἐπισκέπτη στὴ γωνιά, ἐκεῖ πού λούφαζε.

Στάθηκε λίγες στιγμὲς νὰ κοιτάζει τὸν καθισμένον ἄντρα, ὕστερα σήκωσε τὸ χέρι του καὶ τὸν ἄγγιξε στὸν ὦμο ἀνάλαφρα. Δὲ σάλεψε ὁ Ζερβοχέρης, ὁ νοῦς του ἔτρεχε μακρυὰ. Τότε ὁ ξένος τὸν φώναξε μὲ τ' ὄνομά του.

— Τί ὀρίζεις; ρώτησε κείνος δίχως νὰ στραφεῖ, μὰ ξάφνου, σὰν κάτι νὰ τὸν εἶχε κεντρίσει ἢ σὰν καὶ τώρα μόλις νὰ πρόσσεχε τὴ φωνή, ἀνασείστηκε, γύρισε, κοίταξε σκοτισμένος τὸν ξένο.

Τὸ σχῆμα αὐτό, μὲ τὰ φράγκικα ρούχα, καθὼς ξεκοβότανε στὸ

ἀλαργινὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, τοῦ φάνηκε ἄγνωστο. Ὅμως ἡ φωνή, ἡ φωνή, σὺν κάτι νὰ εἶχε ἀναδέψει μέσα στὸ μνημονικὸ τοῦ ἡ φωνή.

— Ποιὸς εἶσαι; ρώτησε.

— Ζερβοχέρη, ξανάπε ὁ ξένος καὶ μισόστρεψε τὸ πρόσωπό του ἔτσι πὺ νὰ τὸ πιάνει τὸ φέγγος τοῦ καντηλιοῦ. Τὰ κοντὰ του γένεια χρῦσιαν, σβύστηκαν.

— ὦ! ὦ! κάνει ὁ Ζερβοχέρης χαμένος καὶ σηκώνεται ἀργὰ ἀπὸ τὸ скаμνί. Σὺγκαιρα ἀνοίγει νὰ μαλλιαρὰ του μπράτσο διάπλατα.

Ἡ ψαλμωδία τοῦ καλόγερου ἀκούστηκε πάλι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη. Εἶχανε γονατίσει τὴν κεῖ κάτω, προσεύχονταν.

— Σσστ! σῶπα, λέει ὁ ξένος καὶ τραβάει τὸ Ζερβοχέρη ἀπὸ τὸ μπράτσο σὲ βαθύτερη σκιά, δίπλα στ' ἄμῶνι.

— Ἐδῶ! ἔδῶ!... Ἡρθες! ἔλεγε ὁ Ζερβοχέρης κ' ἔχανε τὰ λόγια τοῦ ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰ. Εἶχα πάψει. ναί, εἶχα πάψει πιά νὰ σὲ προσμένω...

— Ἡρθα, ἔγενεψε ὁ νέος. Καὶ πρόσθεσε, δείχνοντας κατὰ κεῖ πὺ εἶταν οἱ βιλάνοι: Ἡμουν ἐδῶ, καὶ εἶδα.

Ἄγκαλιάστηκαν, ἔμειναν λίγες στιγμὲς ἔτσι, δίχως νὰ μιλοῦν.

— Τὸν ξέρεις ἐκεῖνον ἐκεῖ; ρωτᾷ με τρεμούλα στὴ φωνή ὁ Ζερβοχέρης.

— Ποιόν;

— Ἐκεῖνον, στὸ στρώμα...

— Ὅλα τὰ εἶδα, εἶπε πάλι ὁ νέος. Εἶμαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐδῶ.

Ὁ Ζερβοχέρης κρέμασε τὸ κεφάλι του, βαρῦ.

— Εἶναι ὁ ἀδερφός μου, Νικηφόρε, ἔκανε μὲ φωνὴ ραγισμένη.

Σῶπασαν. Ἡ ψαλμωδία ἔμεινε ἐκεῖ κάτω συνεχιζόταν κ' εἶτανε τὴν κ' ἄλλες φωνὲς πὺ τὴ συνόδευαν, μουρμουριστά.

— ὦ, Χριστέ! ὦ, Χριστέ! βόγκηξε ἀνήμπορος νὰ κρατηθεῖ πιά ὁ Ζερβοχέρης.

Ὁ Σγουρὸς ἀπλωσε τὸ χέρι του στ' ἄμῶνι καὶ πῆρε τὸ παρατημένο ἐκεῖ σπαθί. Ψαχουλεύτῃ, ζήτησε τὸ δεξὶ τοῦ φίλου του. Τὸ βρήκε στὸ σκοτάδι, μεγάλο, γερὸ, νὰ κρέμεται μὲ τὴ γροθιά σφιγμένη. Τοῦ ἀνοίξε τὰ δάχτυλα, τοῦ ἔβαλε στὴ χούφτα τὴ λαβή.

Ὁ Ζερβοχέρης τὸν κοίταξε ἀπορημένος. Στὴν καυτὴ του χούφτα τὸ κρῦο σίδερο τὸ ἔνωθε τὴν εὐχάριστο, δροσιτικὸ. Ἐάφνου κατάλαβε. Τὸ μάτι του ἀναψέ: κι ὁ Σγουρὸς ἔνωσε σύγκαιρα τὴ γροθιά ἐκεῖνη, πὺ κρατοῦσε τὴν σπαθί, νὰ σφίγγεται μὲ νεῦρο. Τὴν ἔσφιξε πάνωθε κι αὐτός, τὴν κράτησε μὲ τὸ χέρι του ἔτσι, γύρω στὴ λαβὴ κλειδωμένη.

ΑΞΕΧΑΣΤΑ ΚΑΙ ΞΕΧΑΣΜΕΝΑ

ΑΛΑΖΙΟ και θολό εΐτανε τὸ χάραμα, φῶς ὑποβρύχιο, τὴν ὥρα πού βγήκανε ἀπὸ τὸ σιδεράδικο ὁ Σγουρὸς κι ὁ Ζερβοχέρης. Στὴ βαθειὰ γαλήνη τοῦ ὄρθρου, ἄκουγες μονάχα τὸ ποτάμι νὰ βουΐζει, φουσκωμένο ἀπὸ τὴ νυχτερινὴ βροχή. Πεζοπόρησαν μέσα στὰ λασπερὰ σοκάκια, μονάχοι. Τὰ φτωχόσπιτα γύρω στέκονταν βουβά, πετρωμένα, καθὼς σὲ πολιτεία νεκρή.

Ἀκολούθησαν τὴν ἀκροποταμιά, ἀνεβαίνοντας κατὰ τὶς ἀνατολικὲς γειτονιές, κάτω ἀπὸ ψηλὰ πλατάνια.

— Πούθε πάμε δῶθε; ρώτησε ὁ Ζερβοχέρης σηκώνοντας μιὰ στιγμή τὸ κεφάλι του.

— Στὸ πανδοχεῖο, ἐκεῖ πού ξεπέζεφα χτὲς τὴ νύχτα.

Κατέβασε πάλι τὸ κεφάλι του ὁ κάπελας καὶ πορεύτηκε δίχως νὰ μιλάει. Κάθε τόσο δμῶς ἀναστενάζε. Τέλος, σὰ νὰ μὴν ἀντεχε πιά :

— Θᾶπρεπε τώρα, εἶπε στὸν Σγουρὸ μὲ πνιγμένη φωνή, νὰ σὲ προσκαλέσω στὸ σπίτι μου, τὸ ξέρω. Ὑστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ πού λείπεις... Ὅμως δὲ μπορῶ, δὲ μπορῶ πιά...

Ὁ νέος τὸν κοίταξε παραξενεμένος.

— Γιατί νὰ μὲ προσκαλέσεις; ρώτησε.

— Ἔτσι θᾶπρεπε, ἔκανε μὲ πεποίθηση ὁ Ζερβοχέρης. Μὰ πῶς νὰ σὲ προσκαλέσω πού δὲν ἔχω πιά σπίτι!

— Δὲν ἔχεις;

Ὁχι, δὲν εἶχε πιά σπιτικό ὁ Ζερβοχέρης. Σὰν ἔπεσε ἡ μεγάλη δυστυχία στὸν τόπο κ' οἱ δουλειὲς ἀραίωσαν, τὸ καπηλειὸ ἄρχισε νὰ περνάει δύσκολες ἡμέρες. Θέριζε τὸ θανατικό τὴν πολιτεία, οἱ βουρρησέοι κλείνονταν στὰ σπίτια τους, τρέμοντας μὴν τοὺς καρυδώσουν στὸ δρόμο οἱ πεινασμένοι βιλάνοι, καὶ τοῦτοι πάλι δὲν εἶχανε τὰ μέσα γιὰ ξεφαντώματα. Ὡς κι ὁ λιμῶνας ἐρημώθηκε, οἱ ναυτικοὶ δὲν ἀνέβαιναν στὴν πολιτεία, τὰ λιγοστὰ καράβια πού ἀράζανε στὸ μῦλο ξεφορτώνανε βιαστικά, φορτώνανε πάλι καὶ κάνανε γρήγορα πανιά, νὰ ξανοιχτοῦν στὸν καθαρὸ ἀέρα τοῦ πελάγου, μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο τοῦτο

πού μύριζε νεκρίλα Σφάλησε λοιπόν τις πόρτες του στα τελευταία και τὸ μαγαζί, ξεπούλησε τὰ υπάρχοντά του ὁ μαγαζάτορας. Τώρα καθότανε σὲ καποϊανοῦ συγγενῆ του, ἐκεῖ, στὰ νότια τῆς Καλαμάτας, φιλοξενούμενος. Μὲ μιὰ χειρονομία ἀόριστη, ἔδειξε στὸ φίλο του κατὰ πού, πάνω· κάτω.

Σώπαινε ὁ Σγουρός κι ἀναλογιζότανε πῶς ἀλλάζουν τ' ἀνθρώπινα, πῶς περνοῦν οἱ καιροί, ἴσαμε πού ν' ἀνοικοκλείσεις πὲς τὰ μάτια σου. Τώρα πού ξανάβλεπε πάλι τὴν Καλαμάτα, τοῦ φαινότανε σὰν καὶ χτῆς μονάχα νὰ τὴν εἶχε ἀφήσει. Τὰ ἴδια στενορρόμια, γνωστές γειτονιές, κάποια αἰσθησιὰ πού εἶχε λαγοκοιμηθεῖ μέσα του καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς σημερινῆς αὐγῆς ζυπνάει πάλι. Κι ὅμως, ἂν σφαλοῦσε τὰ μάτια, θὰ ἔβλεπε πίσω ἀπὸ τὰ ματόφυλλά του νὰ περνάει ζωντανὸ τ' ὄραμα τῆς ἐνδιάμεσης ζωῆς του, ἕνας ὀλάκερος καινούργιος κόσμος.

Στάθησαν μπροστὰ στὴν ξώπορτα τοῦ πανδοχείου. Ἄπ' τ' ἀνοιχτὸ πορτόφυλλο ἔβλεπε μέσα τὴν πλακοστρωμένη αὐλή μὲ τοὺς στάβλους ὀλόγυρα καὶ τὸ σκοουριασμένο καταμεσίς μαγγάνι.

— Ἐδῶ κάθεσαι; ρώτησε ντροπιασμένος ὁ Ζερβοχέρης.

— Ἐδῶ.

— Καὶ πῶς θρέθηκες στὸ σιδεράδικο χτῆς νύχτα;

Χαμογέλασε ὁ Σγουρός.

— Ἐφτασα θράδου, ἐξήγησε τραβώντας τὸ φίλο του ἀπὸ τὸ μπράτσο νὰ μπεῖ μαζί του στὸ πανδοχεῖο. Ἐφτασα θράδου, λοιπόν πέξεψα, ἀσφάλισα τὸ φαρί μου ἐδῶ κ' ὕστερα βγῆκα νὰ σὲ γυρέψω.

— Ἄ! κάνει ὁ Ζερβοχέρης καὶ τὸν κοιτάζει στυλά. Βγῆκες μόλις ἔφτασες, νὰ γυρέψεις ἐμένα... Βγῆκες μὲ τὴ βροχή...

Ἡ φωνὴ του εἶτανε βραχνή κ' ἔτρεμε.

— Ἐ, βγῆκα! δὲν ἔβρεχε δὲ καὶ πολὺ τὴν ὥρα κείνη...

— Χμ, καλὰ. Λοιπὸν; λοιπὸν;...

— Λοιπὸν νά! Σὲ βρῆκα.

Ἐκανε τὸν πρόσχαρο, τὸν ἀνέμελο ὁ Σγουρός, νὰ τοῦ διασκεδάσει τὴ θλίψη, ὅμως ἐνιωθε κι ὁ ἴδιος τὴ φωνὴ του ψεύτικη. Τὸν κρυφοκοίταξε ὁ Ζερβοχέρης καὶ ξανάσκυψε τὸ κεφάλι του.

— Πῆγες... ἐκεῖ; ρώτησε. Πῆγες στὸ... μαγαζί;

— Ναι, πῆγα, ρώτησα, μοῦ εἶπαν πού θὰ σὲ βρῶ: Στοῦ ἀδερφοῦ του τοῦ σιδερά, μοῦ εἶπαν. Εὐκόλη δουλειά, συλλογίστηκα. Τὴν ξέρω δὲ τὴν Καλαμάτα...

Δὲν εἶπε τίποτα ὁ Ζερβοχέρης. Μὲ τὸν ἀδερφό του τὰ εἶχε ξαναφτιάζει στὸν καιρὸ τῆς μεγάλης δυστυχίας, ἢ κοινὴ συμφορὰ τοὺς ἔνωσε. Τὸ πανδοχεῖο εἶτανε σχεδὸν ἔρημο τὴν ὥρα τούτη, μιὰ δούλα ἀγουροζυπνημένη εἶχε φανεῖ σὲ μιὰ πόρτα, παράτησε χάμου τὸν κουδὰ πού κρατοῦσε κι ἀνακλαδιζότανε.

Ὁ Σγουρός τράβηξε τὸν κάπελα στὴ σκάλα πού ἀνέβαζε στὸ χαγιάτι κι ἀπὸ κεῖ στὰ δωμάτια.

— Τώρα ἐγὼ πρέπει νὰ φύγω, θὰ θῆς νὰ κοιμηθεῖς.

— Ὅχι, ὄχι, διαμαρτυρήθηκε ζωηρὰ ὁ νέος, ἔχουμε πολλὰ νὰ ποῦμε ἐμεῖς οἱ δύο.

Ἡ κάμαρα ἔπου κάθησαν δὲν εἶτανε μεγάλη. Ἀπὸ τὸ παράθυρο

δμως τ' άνοιχτό έβλεπες έξω ν' άπλώνεται, ανάμεσα σέ δυό μουσκεμένα πλατάνια, δλάκερη ή άσπρη πολιτεία μ' ένα χαρούμενο ανακάτωμα. "Επιανε ή μέρα νά φωτίζει, ό ήλιος σέ λίγο θά έβγαινε κι ό ούρανός ειχε λαμπικάρει από τή νυχτερινή βροχή, έφεγγε τώρα γαλατερός, σμαλτωμένος.

— Εάπλωσε κεί, θές νά ξαπλώσεις ; ρώτησε ό Σγουρός τό φίλο του δείχνοντας τό κρεβάτι.

— Όχι, όχι, . . . εγώ ; διαμαρτυρήθηκε ό Ζερβοχέρης σασιτισμένος. Οί τρόποι του είταν άδέξιοι, έμοιαζε δύσκολα νά χωράει στό μικρό τοúτο δωμάτιο.

— Κάθισε λοιπόν ! Θάχεις ανάγκη νά ξαποστάσεις.

Ό κάπελας κάθισε άκρη-άκρη στό κρεβάτι, σά νά φοδόνανε μή λερώσει τά παστρικά σετόνια. Ό Σγουρός στάθηκε όρθιος, τόν κοίταξε χαμογελώντας. "Ενωθε τόν έαυτό του πολύ ευδιάθετο, ούτε πού τοδ άποφαινόνταν ή άγρόπνια τής περασμένης νύχτας. Καί μαζί, άθελά του, συλλογίστηκε πάλι πόσο τά πράματα είχαν αλλάξει, πώς τήν πρώτη φορά πού είχανε σμίξει οί δυό τους έμοιαζε νά είναι αυτός ό άδύναμος κι ό Ζερβοχέρης νά έχει τήν ύπεροχή. Τώρα . . .

Γύρισε κατά τό παράθυρο κι άνάσανε τόν πρωϊνό άέρα. Είταν ύγρός, πιπεράτος άέρας, τά πλατάνια τόν νοτίζανε με σάρκινη μυρωδιά.

— Πώς άλλαξες ! Έκανε σιγανά ό Ζερβοχέρης.

— Άλλαξα ;

Δέν άποκρίθηκε ό κάπελας. Τόν κοίταζε με σκυμμένο τό βαρύ του κεφάλι. Τά κόκκινα άράπικα χείλη του κρέμονταν χαλαρά, τά μαύρα του μαλλιά κολλάγανε τά κατασά τους στό μελίγγια.

Ξάφνου από πέρα, έξω, αντιλάλησε ένα βούκινο. Βαρύς, συρτός ήρθε ό άχός του νά φτεροκοπήσει ώς έδω μέσα, άφου πρώτα άστραψε πλατιά πάνω από τήν κοιμισμένη πολιτεία. Τοú φάνηκε τοú Ζερβοχέρη πώς οί ώμοι τοú Σγουρού τρεμούλιασαν.

— Βγαίνει; ό ήλιος, ειπε μηχανικά ό νέος.

Όμως δέ γύρισε. Δέ γύρισε νά κοιτάξει έξω, κατά τό κάστρο. Είταν εκεί, άριστερά, έτσι νά έκανε από τό παραθύρι θά τό έβλεπε νά προβαίνει πάνω από τά σπίτια τής Καλαμάτας, στό φουσκωμένο άπαλό μαστό τής γής. Όμως δέν έσκυψε.

— Θά μείνεις έδω ; ρώτησε άτολιμα ό Ζερβοχέρης.

— Θά μείνω. Ναι ! έτσι λέω, νά μείνω. Πεθύμησα μιá στάλα τή στεριά.

Άκούμπησε τή ράχη του στό περβάζι τοú παραθυριού και σταύρωσε τά χέρια του πάνω στό στήθος.

— Ταξίδεψες λοιπόν στίς θάλασσες ;

— Ναι. Ταξίδεψα βλον τοúτο τόν καιρό στίς θάλασσες.

Τά μάτια του άστραφταν. Σά νά είχανε φέρει μαζί τους κάποια καινούργια φέγγη, σπιθοβολές από πέλαγα πού κυματίζουν έρημικά, κάτω από άγνωστους ούρανοúς.

— Γιατί δέ με ρωτάς ;

— Τί νά ρωτήσω ; άπόρησε ό Ζερβοχέρης.

• Έγινε μιá μικρή παύση.

— Θυμᾶσαι τὴ μάχη στὸ Ζόγκλο ;

— Στὸ Ζόγκλο ; Πάει καιρός, κάπου ἕνας - ἐνάμισης χρόνος θαρῶ . .
Ναί, ἄκουσα.

— Ἦμουν ἐκεῖ.

Ὁ ἥλιος ἔβγαине. Ρέδισε ἡ Καλαμάτα, κι ὁ ἀέρας μύρισε θάλασσα μακρυνή. Ἐνα σήμαντρο, ὕστερα ἄλλο, κουδούνισαν πέρα.

— Ἦμουν ἐκεῖ, ξανάπε ὁ Σγουρός. Μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Τουρναί ξεκίνησα, νύχτα. Στὸ δρόμο μᾶς ομίξανε κι ἄλλοι, ἀπὸ τὴν Ἀρκαδιά, ἀπὸ τὴ Χαλαντρίτσα. Εἴχαμε γίνει τὸ πρῶτ πολλοί, δλάκερο φουσαῶτο. Ὅμως οἱ Ἀραγωνέζοι εἴτανε περισσότεροι. Πολέμησαν πεισματικά οἱ Φράγχοι, ὡς πὺ νικήθηκαν. Διγοστοί πρέπει νὰ εἶναι κείνοι πὺ γλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἀπόμειναν στὸν κάμπο, σκοτωμένοι. Ἐμᾶς, τοὺς τελευταίους, μᾶς ἔμπασαν οἱ Ἀραγωνέζοι στὶς γαλέρες τους καὶ κάνανε πανιά.

Στάθηκε, σὰ νὰ εἶχε μαντέψει στὰ μισανοιγμένα χεῖλη τοῦ Ζερβοχέρη μιὰν ἀπορία νὰ κρέμεται.

— Μὲ νόμισες καὶ μένα σκοτωμένον, ἔκανε.

— Σ' εἶχα χάσει ἀπὸ καιρό, πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη στὸ Ζόγκλο. Σ' ἔχασα μιὰ μέρα, ἕνα πρωῖνό, ἀναπάντεχα.

Τότε ὁ Σγουρός ἀναθυμήθηκε, ντράπηκε. Ναί, εἶχε δίκιο ὁ Ζερβοχέρης, τὸν εἶχε χάσει ἔτσι καθὼς τὸ ἔλεγε, κάποιον πρωῖνό. Κ' εἴταν ἀκόμα τέλος τοῦ χειμῶνα, πάει ἕνας χρόνος τώρα, κόντευε ἡ ἀνοιξη. Δὲν ἤξερε τίποτα ἀπὸ τ' ἄλλα ὁ Καλαματιανός, οὔτε τὴ συνάντηση στὸν κάμπο τὴν ὥρα τοῦ κυνηγιοῦ, οὔτε τὸ μπάσιμο στὸ κάστρο, οὔτε τὰ σχετικὰ μὲ τὴ γραφὴ τοῦ Σγουρομάλλη, τὸν Σαιντ-Ὁμέρ, τὴ Μαργαρίτα τῆς Ἀκοβας, τὸν Κοκκινότριχη τέλος, καὶ τὸν Τουρναί. Δὲν εἴταν βολετὸ νὰ τ' ἀποφύγει, ἔπρεπε νὰ τοῦ τὰ πεῖ. Ἐσμίξε τὰ φρούδια του, πεισματερὰ, ἔτσι πὺ τὸ συνήθιζε κι ἄλλοτε, σὰν τὰ ἐβάζε μὲ τὸν ἑαυτό του, καὶ κάθησε στὸ σκαμνί. Συνοπτικά, μὲ φωνὴ οὐδέτερη, τ' ἀνιστόρησε. Κ' εἶπε μονάχα τ' ἀπαραίτητα, ὅσα εἶχανε μείνει πὺ ξένα στὴν ψυχὴ του.

Δὲν εἶπε τίποτα, ὄχι, τίποτα δὲν εἶπε γιὰ τὴν ἀρρώστια του, δὲ μίλησε γιὰ τὴ ροδιά. Στὴν ἀφήγησή του, μονάχα ὁ ἑαυτός του ἔπαιζε ρόλο. Εἴτανε μιὰ σειρὰ ἀπὸ γεγονότα δεμένα μεταξύ τους λογικά, ξερά. Ἡ ἀνάγκη νὰ δώσει τὴ γραφὴ τοῦ Σγουρομάλλη τὸν ὁρμήνεψε νὰ μιλήσει στὴν πριγκηπέσσα. Ἄλλωστε δὲν εἴταν αὐτὸς πὺ τὴν εἶχε ἀποζητήσει, ὁ Ἀστρίτης τοῦ τὴν ἔφερε. Κακὴ ὥρα! Βρῆκε τὸ μπελά του μὲ κείνη τὴν ἀναθεματισμένη τὴ γραφὴ στὸ κάστρο. Ὑπόνοιες τῆς Μαργαρίτας, ἀνάκριση ἀπὸ τὸν Σαιντ-Ὁμέρ, καταδίκη του νὰ μένει φυλακισμένος . . . Καλὰ πὺ ξεσηκώθηκε ὁ Τουρναί νὰ πάει στὸ Ζόγκλο, κ' ἔτσι βρῆκε τὴν εὐκαιρία κι αὐτὸς νὰ ξεκόψει. Μοναδικὴ του ἀνακούφιση σ' ὄλο κείνο τὸ διάστημα ὁ Κοκκινότριχης. Ἀλήθεια, τοῦ εἶχε μιλήσει τοῦ Παντελῆ γιὰ τὸν Κοκκινότριχη ;

— Ὅχι, λέει συλλογισμένος ὁ πρῶην κάπελας.

Ἐδῶ ἡ φωνὴ τοῦ Σγουροῦ ζεστάθηκε, κἀτι σὰν ἐνθουσιασμός ἦρθε νὰ τὴ φωντώσει. ὦ! ἔπρεπε νὰ τὸν ἔχει γνωρίσει κανένας τὸν Κοκκινότριχη γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ νιώσει . . . Ἐτσι, μὲ λόγια, δὲ λέγεται . .

Σηκώθηκε, στάθηκε δρθιος στο παραθύρι και κοίταξε έξω. Τώρα έμοιαζε δλότελα με τόν παλιό Σγουρό, πρίν από τδ μισεμό για τδ Ζόγκλο, τδ παιδάριο με τις άπότομες έναλλαγές, τούς ένθουσιασμούς, τά πείσματα, τή θεριεμένη φαντασία και τά φλογερά πάθη. Τδ πρόσωπό του έφεξε στο άντίφωτο του ήλιου νεανικό, άταίριαστο με τδ γένι πού τδ μεταμόρφωνε.

— Στή γαλέρα πού με μπάσανε, ύστερα από τή μάχη, τόν βρήκα μέσα. Είταν εκεί καθισμένος, ήσυχα-ήσυχα, στην κουπαστή τής πρύμης, θαρεις και με πρόσμενε. "Όταν μ' είδε να μπαίνω άράδα με τούς Φράγκους, δέ σάλεψε, δέ μου έγνεψε. "Εμένα κρύωσε ή καρδιά μου, νόμισα πώς δέ θέλει να μου δώσει γνώρα, πώς έγινε κιόλας δ έχθρός. "Όμως σέ λίγο, με τ' άπόδραδο, ήρθε να καθήσει άτάραχος κοντά μου, και μουπιασε κουβέντα σά να συνέχιζε άλλην άρχινισμένη λίγο πρίν, και μίλησε έπως μου μιλούσε και στο κάστρο, δίχως να με κοιτάζει, με τά μάτια γυρισμένα πέρα, κατά τή θάλασσα.

»'Αργά πολύ, σάν ειχε πέσει πιά τδ βράδυ, και δέ μπορούσε να με ίδει καλά, ούτε κ' έγώ να τόν ίδω, πήρα τδ θάρρος και τόν ρώτησα :

» — Πώς δέν τσακίστηκες άπό κεί πού πήδησες, στο κάστρο;

» Δέ μ' άποκρίθηκε. "Έτσι τδ συνήθιζε, μιλούσε μονάχα δταν αυτός τ'έθελε. "Απόμεινα κ' έγώ άμίλητος κοντά του να κοιτάζω πέρα από τήν κουπαστή στο σκοτάδι, ν' άκούω τή θάλασσα πού φούσκωνε έξω και πάφλαζε. Είχανε κάνει πανιά οι γαλέρες, τώρα τραβούσαμε άνοιχτά, σ' άγνωστους δρόμους.

» Σέ λίγο παίρνω πάλι τδ θάρρος και τόν ρωτώ, πολύ σιγά :

» — Παραξελεύτηκες πού με είδες έδω, Κοκκινότριχη;

» — Τ'όξερα πώς θάρβεις, μου έιπε άτάραχα.

» "Ωχ, ναι, τ'όξερα, πώς μπορούσε να μ'ην τδ ξέρει! "Έκει πάνω, στο κάστρο, βραδυές δλάκερες καθώς έτούτη είχαμε μιλήσει για δλ' αυτά. Κ' ένα βράδυ, μου ειχε πει : « Οι δρόμοι τής θάλασσας είναι μεγάλοι, δέν έχουν άκρη.» Κ' ειχε πει ακόμα, τδ ίδιο εκείνο βράδυ : « Μιά μέρα ή καρδιά σου θα φαρδύνει και τότε πιά τίποτα δέ θα σέ κρατάει έδω. "Έτσι θα γίνει. Θάρβεις.»

"Ο Ζερβοχέρης κοίταζε τόν Σγουρό, τ' αγαθά του τά μάτια τόν περιεργάζονταν με σεμνή, κρυφή άπορία. Είταν δ ίδιος και μαζί δέν είταν δ ίδιος. Μιλούσε μοναχός του, σά ν' άποστήθιζε κάτι. Τδ πρόσωπό του δέν είταν άσπρο και παρθενικό σάν άλλοτε. "Ελαμπε μελαψό στο παραθύρι, χαλκόχυτο. Κάτι τδ τέντωνε, από μέσα.

— Λίγες μέρες άργότερα, άφου άρμενίσουμε περιπολεύοντας στ' άνοιχτά του Μοριά, μ'ς ήρθε από τή στεριά μαντάτο. Οι Φράγκοι γύρευαν από τούς "Αραγωνέζους να τούς δώσουνε πίσω τούς αιχμαλώτους. Είδα τόν Ντελιούρα από μακριά, στή μπροστινή γαλέρα, τήν κόκκινη, πού είταν ή δική του. Δέχτηκε τούς άποσταλμένους κάτω από κόκκινο χρυσοκέντητο ούρανό, καθισμένος σά βασιλέας. Δίπλα του, δρθός, στεκότανε με τούς άρματωμένους "Αραγωνέζους άρχοντες, άν και φτωχοντυμένους πάντα, δ Κοκκινότριχης, γιατί είταν έμπιστικός του. Δέχτηκε τούς δρους τών Φράγκων δ άμιράλης και ποδίασε κοντά στήν Κλαρέντζα. Κατάλαβα τότε κ' έγώ πώς ήρθε ή στιγμή μου να διαλέξω . . .

» Κατάλαβα, μα δὲν τὸ σκέφτηκα οὐδὲ στιγμή. Δόξα νάχει ὁ Θεός, Φράγκος δὲν ἦμουν, λογαριασμὸ γιὰ μένα κανέννας δὲ θὰ γύρευε. Ἄν ἤθελα ἐδῶνα, μποροῦσα ἂν ἤθελα νὰ μείνω. Κοίταξα γύρω νὰ βρῶ τὸν Κοκκινότριχη καὶ τὸν εἶδα παραδίπλα νὰ κοιτάζει τὴ στεριά. Δὲ γύρισε καθόλου νὰ μὲ κοιτάξει. Ἔνωσα μέσα μου κάτι πονηρὸ νὰ μὲ δαγκώνει, πειρασμὸς νὰ τὸν πεισιμῶσω πού φαίνονταν γιὰ μένα τόσο πολὺ σίγουρος. Ὅμως δὲν τόκανα, ἢ ψυχὴ μου εἶχε κιόλας ἀράξει στ' ἀνοιχτά. Εἶδα τούς Φράγκους πού βγαίνανε χαρούμενοι μὲ τὶς ταρίδες στὴ στεριά, τοὺς ἄλλους, τοὺς δικούς τους, πού τοὺς ἀπαντέχανε πέρα. Τὸ κάτω-κάτω ἐμένα κανέννας δὲ μὲ πρόσμενε. Εἶτανε κιόλας ἀργά, φυσοῦσε ἀπὸ τὸ πέλαγο δροσερὸς ὁ μπάτης, στ' ἀμπάρι τῆς γαλέρας σιγοτραγουδοῦσαν οἱ ναυτικοὶ τραγούδια τῆς πατρίδας τους. Ἡ στερνὴ ταρίδα ξεκόλλησε ἀπὸ τὸ πλευρὸ τῆς γαλέρας ξέχειλη. Σὰν τὴν εἶδα νὰ σηκώνει κουπί, κατάλαβα πὼς εἶχα ἀποφασίσει. Κ' ἐμείνα.»

Κ' ἔπειτα ἤρθαν οἱ ἁμφοὶ καιροί, οἱ δυνατοί. Ἄντάμα μὲ κουρσάρους, σὲ μιὰ γαλέρα μέσα πού ποτὲ σχεδὸν δὲν ἀραζε, περιπλανήθηκε σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση, γνώρισε φουρτοῦνες καὶ μπουνάτσες, δουλειὰ σκληρὴ, παλέματα μὲ τὰ στοιχεῖα, σπάνιες, πολύτιμες ὥρες πού τὸ κορμὶ λύνεται ξαποσταίνοντας ἢ λαγοκοιμᾶται δίχως νὰ πάψει ν' αὐτιάζεται ἀκόμα καὶ τὸ πέταμα τῆς μύγας. Ὅλ' αὐτὰ τ' ἀνιστόρησε ὁ Σγουρὸς στὸ φίλο του ἀνάκατα, δίχως εἰρμό. Τὰ μάτια του γυάλιζαν ἀπὸ πυρετὸ καὶ σύγκαιρα, μιλώντας, ἔλο καὶ τὰ ὀραματιζόταν ὅσα γνώρισε, τὰ ξαναζοῦσε ἀπληστὰ, μὲ πάθος. Ὁχ, ναί, εἶχε δουλέψει στ' ἀρμενα καὶ στ' ἀμπάρια, εἶχε ἀεροζυγιαστεῖ πάνω στὸ τοιμποῦκι σὲ ὥρες πού τὸ κῆμα πηδάει ἀφρίζοντα σὰ σκύλος λυσασμένος νὰ σ' ἀρπάξει, κ' εἶχε μάθει ἀκόμα πὼς ἀνοίγουν μ' ἓνα τίναγμα στὸν ἀέρα ξερὸ τὴ φονικιά ναβάχα, πὼς τὴ δαγκώνουν μὲ γυμνὰ δόντια ὅταν φερμάρουν τὸν ἐχθρό. Ὅλα τὰ εἶχε γνωρίσει, ἔλα. Τοὺς λιμιῶνες τῆς Δύσης σὲ καταχνιασμένα, ὄνειροπόλα πρωῖνά, τοὺς ἄλλους τῆς Ἀνατολῆς μὲ τὸ αἰῶνιο μεσημέρι, ἐκεῖ πού γυναῖκες βαρυμῦρωτες κουλουριάζουν τὸ μελαφρὸ κορμὶ σ' ἀύστολους χοροὺς μὲ τουμπελέκια καὶ μὲ ντέφια. Εἶχε δουλέψει στὸ δεξιὸ τὸ γάντζο, τὸ πελέκι. Κ' εἶχε λουστει μὲς στὴν ἀλμύρα τοῦ νεροῦ, γεύτηκε τὸν ἰδρώτα τῆς γυναίκας, μύρισε τὴν ἄχνα τοῦ αἵματος.

Ὁρα πολλή, ἀφοῦ εἶχε φύγει πιά ὁ Ζερβοχέρης, ἀπόμεινε στὴν ἴδια θέση, ἐκεῖ μπροστὰ στὸ παραθύρι, συνεπαρμένος ἀπὸ τὶς θύμιες πού στοιχειώσανε καὶ τὸν ἔζωναν τώρα θεριεμένες. Στ' αὐτιά του βουίζοντας μὲ σάλαγο βαθύ, χτυποῦσε τὸ αἷμα του, σ' ἀπανωτὲς ἐφόδους. Ἄχ ναί, εἶχε ζήσει πολλά, εἶχε ζήσει κ' ἴσως ἀκόμα καὶ ν' ἀμάρτησε. Ἐκεῖ κάτω, στὰ πέλαγα, εἰν' ἓνας ἄλλος νόμος πού κυβερνάει. Δὲν ἔχεις τὸ λεύτερο νὰ τὸν διαλέξεις. Δὲν ἔχεις τὴν εὐκαιρία οὔτε νὰ τὸν σκεφτεῖς.

Ἔτσι εἶχε πάει ἴσαμε τώρα ἡ ζωὴ του, σὲ κύκλους ὁμόκεντρος πού ἔλο καὶ φαρδαίνουν. Μιὰ πέτρα εἶχε πέσει στὸ νερὸ κάποια νύχτα, τότε, ἐκεῖ κάτω στὴν πατρίδα του, σὰν ἔκαναν τὸ ρεσάλτο τους οἱ ἀνθρώποι τοῦ Γκαφφὸρε, μιὰ πέτρα καὶ συντάραξε τὴ μακάρια ἀκινησία. Τὸ εἶχε νιώσει καλά, τὴ νύχτα ἐκείνη, πὼς ξεκινάει. Ὁ δρό-

μος του από τότε κ' εμπρός είναι ένας βλιγγος. Τρέχει, τρέχει, ξεσηκωμένος από τὸν άνεμο τῆς θύελλας, δίπλα του σκιές, τόποι, δράματα περνοῦν, μὰ τίποτα δὲν προφταίνει ἐκεῖνος νὰ καθηλώσει. Εἶναι καθὼς στὰ παραμύθια τῆς θάγιας, δταν τὸ βασιλόπουλο τὸ παίρνει ὁ άνεμορούφουλας καὶ βλέπει ξάφνου πὼς χορεύουν γύρω του οἱ νεράιδες. Ποιανῆς θ' ἀρπάξει τὸ μαντήλι, νὰ τὴν ὑποτάξει; Στὴ ζωὴ του τὴ λαχανιασμένη νιώθει ὁ Σγουρός θαθιὰ ἕνα δυσάρεστο κενό. "Ὅχι, δὲν τὸ ἔπιασε ἀκόμα μὲ τὰ δάχτυλά του τ' ὄνειρο, κάτι σὰ νὰ λακίσει διαρκῶς ἀπὸ μπροστὰ του. Δὲν τὸ γνώρισε ἀκόμα, ὄχι, τὸ ἐξαίσιο καὶ τὸ μεγάλο πού ἔχει ἀπὸ χρόνια ὑποσχεθεῖ κρυφὰ στὸν ἑαυτὸ του.

Τὸ ἴδιο θράδυ, διωγμένος ἀπὸ τὴ μοναξιά, γῆγχε νὰ σεργιανίσει, δίχως πρόγραμμα. Πάσχισε στὴν ἀρχή, συνειδητά, νὰ φέρει βόλτα τὶς γειτονιὲς πού εἶχε ἄλλοτε γνωρίσει τὸ λιγότερο. Στριβοντας ὡστόσο κάποιον στενορρόμι, βρέθηκε ἀγνάντια σὲ μιὰ πλατεία πού κάτι τοῦ θύμιζε. Ἐκεῖ, ναι, εἶχε ἴδει, τὴ μέρα πού πρωτορχότανε, κάποιοι ζογκλάτορα νὰ παίζε μὲ σπαθιά καὶ μὲ μπάλλες. Ἡ θύμιση φέρνει ἀλυσιδωτὰ τὴ θύμιση. Πεθύμησε, σὰν ἀπὸ νοσηρὴ ἀνάγκη, νὰ ξαναδεῖ τὸν ξέφραγο χῶρο ἐκεῖ πού εἶχανε κρεμάσει τὸν Σέργιο. Χτὲς νύχτα, πηγαίνοντας στοῦ Ζερβοχέρη, δὲν εἶχε ξεχωρίσει τίποτα, εἶτανε βροχὴ καὶ θαθὸ σκοτάδι. Ξεκίνησε λοιπὸν γιὰ κεῖ, καὶ μαζί ἕνας καινούργιος πόθος ἔφεξε μέσα του, νὰ ξανάβρει τὸν Φεντόρ. "Ὁ ναι, νὰ τὸν ξανάβρει, εἶταν ἀνάγκη τώρα! Ἡ σκέψη τούτη ξυπνοῦσε ἀναπάντεχο ἀντίλαλο μέσα του, κάτι σὰ λύση σ' ἕνα σκοτεινὸ πρόβλημα πού τὸν τυραννοῦσε.

Σύγκαιρα τὸ κέφι του ὀρθοστήνεται, ἀναντρανίζει. Θέ μου! πὼς δὲν τὸ εἶχε σκεφτεῖ πιδ πρὶν; Ὁ Φεντόρ εἶταν ὁ ἄνθρωπος πού τοῦ χρειαζόταν. Τότε, σὰν τὸν εἶχε πρωτογνωρίσει, δὲν ταίριαζαν οἱ δύο τους, τίποτα δὲν τοῦς ἔδενε μαζί. Γραφὴ βουλωμένη εἶχε μείνει γι' αὐτὸν ὁ ἐρημικὸς χωριάτης τῆς Γιάννιτσας. Γιὰ νὰ πει τὴν ἀλήθεια, τοῦ εἶταν αἰνιγμα καὶ συυθρωπὴ του ψυχὴ. Τώρα δμως, τώρα κάτι ἔχει ἀλλάξει. Καὶ μαζί ἕνα ἀλλόκοτο αἶσθημα ἀνακούφισης καὶ περηφάνειας ἀντιστυλώνεται μέσα του, ἡ συναίσθηση πὼς ἔχει ὠριμάσει, πὼς ὁ ἄντρας παραμέρισε τὸ παιδὶ καὶ παίρνει ἀποφασιστικὰ στὸ χέρι του τὴν πρωτοβουλία.

Περνώντας ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο, ἀναθυμήθηκε ξάφνου τὴν τελευταία φορὰ πού εἶχε ἴδει τὸ Γιαννιτώτη, ἐκεῖ, σὲ τοῦτο ἀκριβῶς τὸ σημεῖο, μαζί μὲ τὸν πατέρα του. Πάει καιρός, εἶτανε τὴν πρώτη κιόλας ἡμέρα, δταν προσκολλημένος στὴν ἀκολουθία τῆς Ἰζαμπὼς τραβοῦσε γιὰ τὸ κάστρο, νὰ μανθρωθεῖ. Κι ὁ Σλαβὸς τὸν εἶχε κοιτάξει σκοτεινά, μὲ βουθὴ ἀπορία καὶ καταφρόνια. Τὸ ξαναβλέπει καὶ τώρα τὸ βλέμμα του, βαρὺ, μέσ' ἀπὸ τὶς γούδες τῶν ματιῶν, νὰ τὸν κοιτάζει στυλά, ἀνυπόφερτο. Κ' εἶχε πολὺ, κατάδαθα πληγωθεῖ τὴ μέρα κείνη ὁ Σγουρός, εἶχε ματώσει κ' εἶχε ντραπεῖ. Τί ἔλεγε ἡ ματιὰ τοῦ Σλαβού; — Εἶσαι πουλημένος στοὺς Φράγκους, εἶσαι προδότης! — Προδότης! αὐτὸ πού εἶχε στοχαστεῖ κι ὁ ἴδιος ἄλλοτε γιὰ τὸν Σγουρομάλλη, τὸ συγγενῆ του. Ἀνάθεμα! Θέλεις νὰ τοῦ εἰποῦνε πὼς τάχα τῆχει στὸ αἷμα του; . . .

Πὼς τὴν εἶχε λησμονήσει τὴ ντροπὴ ἐκείνη τόσο γρήγορα; Πὼς

τήν πέταξε ἀπὸ πάνω του ἔτσι εὐκολα μέσα στὸ κάστρο ; Ναί, ναί, καινούργιες ἐντυπώσεις τὸν εἶχανε συνεπάρει ἐκεῖ, ἐντυπώσεις, κι ἄλλα, κάτι ἄλλο, πιδ μαυλιστικὸ καὶ βαθύ...

Ἐκεῖ ποὺ πορεύεται, μονάχος του, κάνει μιὰν ὀργισμένη χειρονομία, χτυπάει μ' ἀπόγνωση τὴ γροθιά του στὸ μερὶ. Ἔτσι λοιπὸν ἀπομωρώθηκε, ἔγινε θύμα, παίγνιο. Κόλαση κι ἀστροπελέκι ! Τὸν εἶχανε βρεῖ ἀπραγο καὶ τὸν περιγέλασαν. Θεὸς ξέρει τί γέλια πνιχτὰ σκάσανε πίσω του, σὰ γύριζε τὴ ράχη. Θαρρεῖ πὼς ἀκούει ἀκόμα τὸ γελάκι τῆς κυρᾶς τῆς Ἀκοῦας, τὶς ἄβρες ποὺ σκουντιῶνται καὶ τὰ κρυφολένε, σκανταλιάρικα, τὶς δοῦλες, δλάκερο τὸ γυναικολόγι τοῦ κάστρου νὰ τὸν παιζογελάει. Δὲ θὰ τὸ πάρει τὸ αἷμα του πίσω :

Στάθηκε μπροστὰ στὴ σφαιλιστὴ πόρτα ποὺ εἶταν ἄλλοτε τὸ καπηλειὸ τοῦ Ζερβοχέρη καὶ κάθησε στὸ πέτρινο σκαλοπάτι. Ἀγνάντια του ἀνοιγότανε τὸ χωράφι, μεγάλο, ἀδειανό, μὲ τὸ χῶμα του ἀνεδατισμένο, κόκκινο ἀκόμα ἀπὸ τὴ βροχή. Κρεμάλα δὲν εἶτανε στημένη, δμως αὐτὸς τὴν ἔβλεπε στὸ νοῦ του, ἀξέχαστα. Τὴ βλέπει στὴν ἴδια, τὴν παλιὰ θέση, ψηλὴ, μαῦρη, νὰ κρατᾷ σὰ δάχτυλο γαντζωτὸ τὴν πετονιά, τὸ βαρὺ κουφάρι ἀπὸ τὸ τευτωμένο σκοινί. Τὸ ἀνθρωπολόγι σκόρπισε, δμως τὰ κοράκια φτεροκοπᾶνε φέροντας βόλτες τὴν τροφὴ τους. Ἀκούει τοὺς κρωγιοὺς τους καὶ σύγκαιρα, στ' αὐτί του μέσα, γυναικεία γέλια, πνιχτὰ, λαίμαργα, μπλέκονται μαζὶ καὶ κρῶζουν. Γύρω, πέρα, παντοῦ, ὁ κάμπος ἀπλώνεται, ἀπέραντος, ἀπὸ τὴν Καλαμάτα ὡς τὸ βουνὸ καὶ πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ ἴσαμε τὴν Κλαρέντζα. Εἶναι ἔρημος ὁ κάμπος, γιὰ τὸν θέρισαν μὲ δρέπανο κοφτερό, πέρα ὡς πέρα. Τὰ χωριά κείτονται νεκρά, στὶς γράνες ψοφήσανε σὰν τὰ σκουλήκια οἱ βιλάνοι. Ἐνα κοιμητήριον ξεχειλίσει κ' οἱ τάφοι ξεράσανε τοὺς πεθαμένους. Κοράκια, παντοῦ κοράκια κλώθουν, σ' ὀλάκερο τὸ Μοριά, πέρα ὡς πέρα, μ' ἡγεμονικὴ ἀταραξία. « Ἐέρετε σὲ τί τόπο ξεμπαρκάρατε ; σὲ τόπο συφοριασμένο, ποὺ τὸν δέρνει, μῆνες τώρα, ἡ πείνα καὶ τὸ θανατικὸ ! » Ἀνάθεμα ! ξέρει ἄραγε καλὰ ἡ γυναίκα αὐτὴ τί λέει, καθὼς ἀπλώνει τ' ἀβρά της χέρι σὰν Παναγία πάνω ἀπὸ τὸ σκαλιστὸ τῆς τὸ θρονί ; Ἐέρει καλὰ ; Ἡ μήπως ἀποστήθισε μηχανικὰ δυὸ λόγια ποὺ γι' αὐτὴν δὲν ἔχουνε νόημα ; Ἐξίδεψε, εἶδε, γινώρισε ; Κι ἀναρωτήθηκε ποτὲ τῆς, τοῦτο πρῶτ' ἀπ' ὄλα, Χριστέ ! ποὺς τάχα εἶναι ὁ αἷτιος ; Κάθησε μιὰ νύχτα ἄραγε νὰ ξομολογήσει τὴ συνείδησή της :

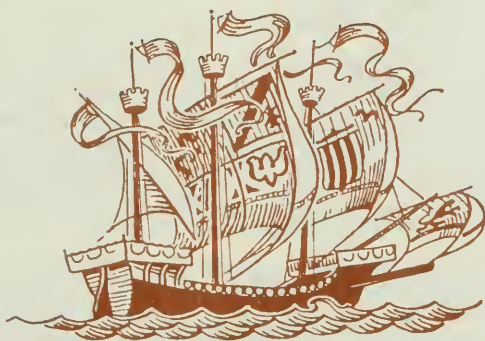
Ὁ ἥλιος ἔγερνε, πάλι τὰ σήμαντρα χτυποῦσαν. Σηκώθηκε ἀργὰ καὶ κοίταξε γιὰ μιὰν ἀκόμα φορὰ γύρω του. Ὁ τόπος τοῦτος θὰ μένει γι' αὐτόν, εἶσο θὰ ζεῖ, στοιχειωμένος ἀπὸ ἴσκιους ἀνήσυχους. Στὴ δύση σύννεφα μαδιὰ ἔχουν στοιβαχτεῖ καὶ πνίγουν τὸν ἥλιο. Κόκκινο εἶναι τὸ ἠλιοθασίλεμμα, τὰ κουβαριασμένα σύννεφα μουςκέψανε στὸ αἷμα. Ἐάφνου ἀναθυμᾶται τὸ μικρὸ δωμάτιο ὅπου εἶχε καθῆσαι κι αὐτὸς διπλα, στὴν αὐλὴ, τὴ γριούλα τὴν Πελαγία. Ἐνας πόθος σπαρταράει φοδισμένα μέσα του νὰ τὴν ξαναδεῖ. Εἶταν ἀθόρυβη, ἀνῆμπορη σὰ φρύγανο ποὺ τὸ σπρώχνει ὁ ἀέρας. Ἄχ ναί, τοῦ θύμιζε τὴν καῦμενούλα του τὴ βάγια. Σπρώχνει τὸ σανιδένιο τὸ πορτί καὶ μπαίνει.

Ἐρημη εἶναι ἡ αὐλὴ, οἱ κότες δὲν τριγυρίζουν πιά στὴ λάσπη. Στὰ νύχια, μὲ χτυποκάρδι, ζυγώνει στὸ στενὸ σπιτάκι, ἀγγίζει τὴν

πόρτα. Είναι σφαλιστή, άμπαρωμένη. Και τὸ παράθυρο κλειστό. Τίποτα δὲν ὑπάρχει πιά, τίποτα. Δὲ θὰ καθήσει πιά τὰ βράδουα στὸ παραγῶνι τῆς ἡ γριούλα πὸ μύριζε λεβάντα καὶ λιθάνι. Ὅχι, δὲ θὰ καθήσει πιά. Ἔτσι, μπορεῖ, κ' ἐκεῖ κάτω στ' Ἀνάπλι, ἡ θάγια... Τὸ δρέπανο ἄστραψε πέρα ὡς πέρα, σ' δλάκερο τὸ Μοριά. Τὰ κοράκια ἄλωνίζουν, πάνωθε, νικηφόρα.

Ἐπνιξε τ' ἀναφυλλητό του, ἀπορημένος κι ὁ ἴδιος πὸ ράγιζε ἔτσι ἀναπάντεχα ἡ καρδιά του, βγήκε γρήγορα στὸ δρόμο. Ἡ ψυχὴ του εἶτανε δαρεία, κόμπος πηχτός τοῦ ἔφραζε τὸ λαρύγγι. Κι ὅμως, πρώτη φορὰ τῆ στιγμῆ τούτη, νιώθει κάτι μέσα του νὰ λαμπαδιάζει καὶ νὰ τὸν ζεσταίνει. Ἡ ἔρημιὰ παίρνει νόημα, ψυχώνεται. Τὸ κενὸ τοῦ στήθους του γεμίζει.

Σὰ ν' ἀκούει στ' αὐτιά του, ξεκινημένο μέσ' ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, ν' ἀντιλαλεῖ ἓνα πλατύ, ἐμβατήριο τραγοῦδι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

« ΣΑΣ ΦΕΡΝΩ

ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ »

Ο ΒΡΑΔΥ, ἀργά, ὁ πυρετός του δὲν εἶχε καταπέσει. Ἦρθε νὰ σπρώξει τὴν πόρτα τοῦ σιδεράδικου καί, μπαίνοντας, ἄκουσε μ' ἀπορία του τὴ θαιρεϊὰ νὰ βροντᾶει στ' ἄμῃνι.

Ἵρθιος μπροστὰ στὸ καμίνι, σκεπάζοντας μὲ τὶς τετράγωνες πλάτες του τὴ λάμψη, στεκότανε πάλι ὁ σιδεράς. Ἐλεγε ὁ Σγουρός πὼς θὰ τὸν ἔβρισκε ἀκόμα νὰ κουλουριάζεται ἀπὸ τοὺς πόνους στὸ στῶμα, ἐκεῖ πού τὸν ἄφησε χτές, κι ἀντὶς γι' αὐτὸ τὸν ἔβρισκε στὸ πόδι, ἔτσι καθὼς τὸν εἶχε πρωταντικρῦσει. Σήκωσε στὸ δεξιὸ του τὴ θαιρεϊὰ καὶ τὴν κατέβασε ρωμαλέα πάνω στὸ πυρωμένο σίδερο. Ἀπορημένος ὁ Σγουρός ζύγωσε νὰ τὸν κοι-

τάξει, σὰ νὰ μὴν πιστεue τὰ μάτια του. Εἶτανε πραγματικὰ αὐτός, μονάχα πού τὸ μάτι του τὸ εἶχε δεμένο μ' ἓνα στενὸ λουρίδι βρώμικο, λοξὰ σφιγμένο γύρω στὸ κεφάλι.

Κοίταξε γύρω του. Ὁ Ζερβοχέρης δὲν εἶταν ἐκεῖ, δὲ θὰ εἶχε ἔρθει ἀκόμα. Σκέφτηκε νὰ καθήσει, νὰ τὸν περιμένει, εἶδε ὅμως τοὺς ἄλλους πού τὸν κοίταζαν μ' ἀπορία. Κατάλαβε πὼς δὲν εἶτανε τόσο ἡ ἀγνωστὴ σ' αὐτοὺς θωριά του, ὅσο τὰ ροῦχα του πού τοὺς παραξένευαν. Τοῦ πέρασε ἡ σκέψη πὼς μπορεῖ νὰ τὸν περνᾶνε γιὰ Φράγκο, ντράπηκε.

— Ὁ Παντελῆς δὲν εἶν' ἐδῶ ; ρώτησε ρωμέϊκα, δυνατὰ, γιὰ ν' ἀποδείξει τὴν ἀληθινή του κατάσταση, κ' εἶπε τὸ βαφτιστικὸ μονάχα τοῦ Ζερβοχέρη ἔτσι πού νὰ καταλάβουν ὅλοι πὼς εἶτανε μ' ἐκείνον σχετικὸς πολὺ.

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκαν μὲ προθυμίαν. Καθισμένοι χάμου οἱ βιλάνοι καθὼς καὶ χτές, τὸν κοίταζαν ἀπὸ τὴ σκιά, λουφάζοντας.

— Θὰ τὸν προσμένω, εἶπε καὶ στῶθηκε κατάχαμα κι αὐτός, ἀνάμεσά τους.

Τοὺς ἔνωσε πού τραδιόνταν ἀπὸ κοντὰ του, δῦσπιστοι. Οἱ κουβέντες εἶχανε καταπέσει, σὰ νὰ φοβόνταν νὰ μιλήσουν τώρα πού εἶταν

κι αὐτὸς ἐκεῖ. Ἦ αὐτὶ τοῦ πῆρε μιὰ λέξη πού εἰπώθηκε πιδ ἐκεῖ μουρμουριστά : « Γασμουλος » . . .

Πολὺ τοῦ βαρυφάνηκε. Γασμουλος ; Αὐτὸς γασμουλος ; Στὴ θύμισή τοῦ ἀνάδειψε πάλι ἡ μισητὴ εἰκόνα τοῦ Σγουρομάλλη, πού ἐκεῖνος εἶτανε γασμουλος πραγματικά. Ἔκανε νὰ διαμαρτυρηθεῖ, αὐθέρμητα, ὅμως τὴν ἴδια στιγμή ἢ πόρτα ἀνοίξε καὶ μπῆκε ὁ Ζερβοχέρης.

Ὁ κάπελας, βλέποντάς τον, ἄστραψε δάκρυος. Ἦρθε κοντά του νὰ στρωθεῖ καὶ τὸν πῆρε μὲ τὸ ἕνα χέρι γύρω ἀπὸ τοὺς ὤμους, σὰ γιὰ νὰ τὸν ἀγκαλιάσει. Εἶταν ὀλότελα ἀλλιώτικος ἀπὸ χτές. Οἱ σκοτεινοὶ στοχασμοί, τὸ πρῶτο σάσισμα πού τὸν ξανάδε ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ, εἶχανε περάσει τώρα καὶ στὸ ἀναμεταξὺ τοῦτο ζύπνησε πάλι μέσα του ὁ παλιὸς Ζερβοχέρης, ὁ πρόσχαρος, μαζί μὲ τὴν ἀλλοτινὴ τρυφερότητα γιὰ τὸ παιδᾶρι ἀπὸ τ' Ἀνάπλι.

— Μοιάζω γιὰ γασμουλος ; ρωτᾶει γελώντας δυνατὰ ὁ Σγουρός, ν' ἀκούσουν οἱ ἄλλοι ;

— Γασμουλος ; γιατί ;

— Ἔτσι . . . ρωτῶ.

Δὲν κατάλαβε ὁ Ζερβοχέρης. Τοῦ ἐρχότανε πολὺ ἄβολα ὅταν δὲν καταλάβαινε κάτι, καὶ τότε τὰ ἔχανε ὀλότελα. Τὸ μούτρο τοῦ ἐπαιρνε μιὰν ὄψη ἀποσβολωμένη, πανικόβλητη. Στὰ τελευταῖα, ἀφοῦ κοίταξε σαστισμένα γύρω του σὰ νὰ γύρευε βοήθεια, μπῆκε στὸ νήμα :

— Ποιὸς εἶπε τέτοιο πράμα ; ρωτᾶει ἀγριεμένος :

— Κανένας. Ἔτσι τὸ λέω.

Ὁ Ζερβοχέρης κοίταξε πάλι γύρω του, φοβερός. Μπὰς κ' εἶχε τὴν ἀποκοιτᾶ κανένας νὰ προσβάλει τὸ φίλο του ; Οἱ βιλόνοι, νιώθοντας νὰ πλανιέται πάνω τους ἢ ἐξεταστικὴ ματιὰ του, ἔσκυβαν ἕνας-ἕνας τὰ κεφάλια περιτρομοί.

— Ἄκου, εἶπε ὁ Σγουρός βάζοντάς του τὸ χέρι τοῦ πάνω στὸ μαλλιαρὸ μπράτσο, τὰ ρουχα τοῦτα πού φορῶ ἀλήθεια μὲ κάνουνε σὰ Φράγκο ἢ σὰ γασμουλο. Ἀποφάσισα λοιπὸν νὰ τὰ βγάλω. Ἔχεις κανένα πού νὰ τὰ θέλει ;

— Τί ! ὅτὰ τὰ πουλήσεις ; σάστισε ὁ κάπελας. Εἶναι ρουχα ἀκριβά.

— Ὅχι, ὅτὰ τὰ πετάξω.

Καί, λέγοντας, ἔρριξε ὁ Σγουρός τὴ μπέρτα ἀπὸ τοὺς ὤμους του, ἔβγαλε καὶ τὸ θελουδένιο χιτῶνιο καί, σωρὸ-κουδάρι μαζί τὰ δύο, τὰ πέταξε πέρα. Εἶχε ἀπομείνει τώρα μονάχα μὲ τὸ σωκάρδι του. Ἀνάσανε βαθιά, ξαλαφρωμένος. Σὰ νὰ κουβάλοῦσε τὸ θάρος τοῦτο τῆς σκλαβιάς ἀπὸ τὴ μέρα πού ξαναπάτησε τὸ χῶμα τοῦ Μοριᾶ κει-κάτω, στὴν Κλαρέντζα. Πάνω στὸ σωκάρδι τοῦ φάνηκε ὁ κεντημένος Ἄθ-Θόδωρος.

— Ναι, ναι, εἶσαι εὐγενικόπουλο, λέει σιγανά, μ' ἐστατικὸ χαμῆγελο ὁ Ζερβοχέρης καρφώνοντας τὰ μάτια του εὐλαδικὰ στὸ οἰκογενειακὸ σημάδι, εἶσαι ἀπὸ μεγάλη γέννα . . .

— Ὅχι, κάνει ζωηρὰ ὁ Σγουρός καὶ σηκώθηκε πάνω. Ὅχι, δὲν εἶμαι τίποτα ! Εἶμαι Ρωμιός. Ἐνας κ' ἐγὼ ἀνάμεσὸ σας. Καὶ σὰς φέρνω τὴν Ἀνάσταση !

Ἦ εἶχε πεῖ δυνατὰ, ὅλοι γύρισαν καὶ τὸν κοίταξαν. Ἀκούμπησε

στ' άμόνι τή βαρειά ό σιδεράς, σταμάτησε τό φουσερό ό παραγιός, ή 'Αναστασώ από πέρα, κοντά στην κούνια, σηκώθηκε στα γόνατα.

Κι ό καλόγερος, πού εΐτανε δίπλα κ' εΐχε άκούσει από τήν άρχή τήν κουθέντα, έτσι καθώς τó συνηθίζουσι νά κρυφακουσε οι καλόγεροι, έβαλε μπρός στα μάτια του τó χέρι άντήλιο, κοίταξε τó παλληκάρι μιá στιγμή, κι άπόμεινε θαμπωμένος. Για τή σαλεμένη του τή φαντασία ό ξένος πού όρθωνότανε ξαφνικά μέσα στη λάμψη του καμινιού, μισόγυμνος, δέ μπορούσε νέ εΐναι άλλος κανένας. Εΐταν ό Ταξιάρχης. . .

Οί βιλάνοι τόν κοιτάζανε σαστισμένοι, λιγάκι άνήσυχόι: Κατάλαβε τή δύσκολη στιγμή ό Ζερβοχέρης.

—'Ε άδέρφια! νά σās γνωρίσω έδω ένα άξιο παλληκάρι, τούς λέει δυνατά, με κάποια κρυφή έπαρση δείχνοντας τόν Σγουρό. Του πέρασε τó χέρι κάτω από τó μπράτσο και τόν έσφιξε κοντά του.— Εΐν' ευγενικόπουλο από τ' 'Ανάπλι, φίλος μου γκαρδιακός, νά, ιδέστε, έχει και τόν 'Αη-Θόθωρο κεντημένονε στο σωκάρδι του — μεγάλη του ή χάρη! Σγουρό τονε λένε, τó βαφτιστικό του Νικηφόρο, από τούς μεγάλους τούς Σγουρούς, θά έχετε άκουστά. . .

—'Όχι, όχι, τίποτ' άπ' όλα τούτα, διαμαρτυρότανε τó παιδάριο μ' δλο πού καταλάβαινε τή λύπη πού κάνει στον Ζερβοχέρη.

'Όμως εκείνος δέν τόν πρόσεχε, τόν έδειχνε στους βιλάνους και συγγαίρα τούς όνομάτιζε έναν-ένα, για νά τούς γνωρίσει κι αυτός.

— Τούτος έδω εΐν' ό Σάββας ό ζευγάς, από τó Νησί. Και τούτος ό 'Αρτέμης, ό ράφτης από τήν Κεσφίνα. Κάνε έτσι μωρέ τó κεφάλι σου έσύ, νά ιδεί τó ευγενικόπουλο τόν Σεραφείμ τόν τσαγγάρη από τó Βλυσίρι. 'Αμή τόν Γεδεών τόν καλόγερο, τόν εΐδες τόν Γεδεών τόν καλόγερο από τó μοναστήρι των 'Αγίων Πάντων; 'Επεσε άρρωστος στην Καλαμάτα και για τούτο τόν βλέπεις τώρα έδω· σε λίγες μέρες θά μισέψει.

'Ονομάτισε και τούς άλλους ό Ζερβοχέρης πού κάθονταν πιό πίσω, κοντά στον τοίχο τó μαυρισμένον από τήν άθάλη και τή σκιά. Θά εΐτανε δώδεκα ή δεκαπέντε νοματέοι, δλοι ζωές σκοτεινές, δουλευτάδες τής πολιτείας, ξωμάχοι του κάμπου, βιλάνοι δίχως πρόσωπο, μ' ένα βαφτιστικό μονάχα για σημάδι. Στα τελευταία γύρισε και κατά τó σιδερά ό Ζερβοχέρης, χαμηλώνοντας τó βλέφαρο, άτολμος πολύ.

— Και τούτος εΐν' ό Τιμόθεος ό σιδεράς, ό μεγάλος άδερφός μου, εΐπε με φωνή συγκρατημένη.

'Ο άνθρωπος με τή βαρειά δέ στράφηκε. Κοπάνισε μιá γερή στο σίδερο πού δούλευε πάνω στ' άμόνι, έσφιξε τις χοντρές του τις μασέλες και βρουχήθηκε σιγανά. 'Υστερα έβαλε όρθια τή βαρειά, σταύρωσε πάνω τά χέρια του και κοιτάζοντας με τó μοναδικό του μάτι τόν Σγουρό στυλά:

—'Ο Τιμόθεος ό στραβός, εΐπε τραχειά. Αυτός εΐμαι!

Καθήσανε πάλι κάτω, ό Ζερβοχέρης κι ό Σγουρός. 'Η 'Αναστασώ, μουλωχτά, στα τέσσερα, εΐχε σουρθεί εκεί πού πέσανε τά φράγκικα ρουχα του παιδάριου, και βιαστικά, φοβισμένη, τά ξεδίπλωνε, τά πασπάτευε και τά περιεργαζόταν. 'Αφησε τά τρεμάμενα δάχτυλά της νά γλιστράνε ήδονικά πάνω στο μαλακό βελουδο, τó θολό της βλέμμα έκσταση άπέραντη τó πλημμύριζε και θαυμασμός.

—“Ε, τί κάνεις αὐτοῦ, νύφη; ρωτάει μιὰ στιγμή ξυπνώντας ἡ γριά. Τινάχτηκε ἡ νεαρή γυναίκα, κέρωσε.

— Γιὰ τ’ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! κάνει πνιχτά. Μὲ χαντακώνεις, μάννα! Καὶ τὸ μάτι της, παλαθωμένο, κοίταξε τὸ σιδερά, μὴν ἔχει ἀκούσει.

— Ἀλήθεια τὸ λές; ρωτάει σιγανὰ τὸν Σγουρὸ ὁ Ζερβοχέρης, θὰ τ’ ἀλλάξεις τὸ ρουχο σου;

— Τ’ ἀλλάξα κιόλας. Δές! εἶμαι λεύτερος σὰν τὸ πουλί!

— Γιατί, Νικηφόρε;

— Γιατί δὲ θέλω νάμαι σκλάβος.

Πάλι δὲν καταλάβαινε ὁ κάπελας. Τὸ μάτι του ἀποσβολώθηκε, τὸ κυρίεψε ὁ πανικός. Ὑστερα:

— Σκλάβος εἶναι ὁ βιλάνος, κάνει σκεφτικά, ὄχι ὁ ἄρχοντας.

— Σκλάβος εἶναι ὁποῖος πουλήθηκε.

Κοίταξε μιλώντας τὸ καμίνι κ’ ἡ ματιά του χώνευε σὲ ρέμβη μακρυνή. Ἐγινε μιὰ μικρὴ παύση.

— Πῶς βρέθηκες ντυμένος ἔτσι; Πλούτηνες;

— Ναί, πλούτηνα. Στὴ Βενετιά πού ξεμπαρκάρησα πλουταίνεις εὐκολα, ἄμα θέλεις...

Δὲν ἀπόσωσε τὴν κουβέντα του. Ρέμβασε. Τέλος:

— Ἦθελα νὰ γυρίσω ἀγνώριστος στὸ Μοριά, εἶπε, εἶχα λόγος. Νά, γιὰ τοῦτο ἀλλάξα ρουχο. Μιά συντροφιά ἐμπόροι πού ξεκινάγανε γιὰ τὴν Ἀχαΐα, μ’ εὐκολόνανε νὰ ταξιδέψω. Ἀνακατεύτηκα μαζί τους, μπαρκάρησα, βγήκα στὴν Κλαρέντζα...

Ἐνα κεφάλι εἶχε χωθεῖ ἀνάμεσα στοὺς ὤμους τους, δυὸ μάτια στρογγυλά, χαζά, γυάλισανε μὲ λαίμαργια:

— Εἶναι μεγάλος τόπος ἡ Βενετιά, ἔ; ρωτάει μιὰ φωνὴ γυναικωτή, ἡ φωνὴ τοῦ ράφτη. Στρώνουνε λέει τοὺς δρόμους μ’ ἀσήμι, φύλλα ἀπὸ ἀσήμι, — ψυχὴ μου! — καθὼς ἐμεῖς ἐδῶ τὰ εἰκονίσματα!

— Ψέματα! ἔκανε ὀργισμένος ὁ Σγουρός.

Ὁ ἀνθρωπάκος ζάρωσε ἀπορημένος καὶ γύρω στὰ ματάκια του ἔπαιξε ἕνα δουλικό, ζορισμένο χαμόγελο:

— Καλά, καλά! ὅπως ἀγαπᾶς. Λέω μονάχα αὐτὸ πού ἀκουσα...

Τὸν κοίταξε ἀγαναχτισμένος ὁ Σγουρός.

— Ὅχι, ὄχι, νὰ μὴ λές αὐτὸ πού ἀκουσες, νὰ μὴν τὸ λές ποτέ! ἔκανε μὲ παράδοση ἔξαψη. Νά εἶσαι βιλάνος, μὰ νὰ μὴν εἶσαι σκλάβος!

Οἱ ἄλλοι γύρω πάψανε νὰ κουβεντιάζουν, κοίταξαν ἀπορημένοι τὸν καινουργοφερέμένο. Ἀλλόκοτος ἀνθρωπος, ἀλήθεια, ἀράθυμος πολὺ. Τί εἶχε κι ὄλο ξεφώνιζε; τί νόημα ἔκρυβαν ἄρχαγε αὐτὰ πού ἔλεγε γι’ ἀνάσταση καὶ γιὰ σκλαβιές;

Ὅταν σηκώθηκαν νὰ φύγουν, ὁ Γεδεὼν ὁ κалόγερος κράτησε πίσω τὸν Ζερβοχέρη.

— Ἀλήθεια τὸ λές πῶς τονε ξέρεις καιρό; ρωτάει ἐμπιστευτικά, δείχνοντας μὲ τὸ δάχτυλό του τὸ παιδάριο.

— Ἀλήθεια! κομπάζει ὁ κάπελας.

— Καὶ πέρασε κι ἄλλη φορὰ ἀπὸ τὰ χώματά μας;

— Κι ἄλλη φορὰ, βέβαια! Κάθησε, τότε, στὸ καπηλειό μου.

Ὁ κалόγερος κάτι μουρμούριζε μπερδεμένα, μὲ τὸ κορμί του σκυφτό.

— Τί μασουλάς αὐτοῦ, καλόγερε :

— Δὲν εἶναι, δὲν εἶναι αὐτὸς ποῦ λές, ἐγὼ ξέρω, μουρμούρισε ὁ Γεδεὼν τεντώνοντας τὸ μάτι του σὰν καὶ κάτι νὰ δραματιζόταν. Καὶ τραβώντας κοντά του τὸν Ζερβοχέρη μὲ χέρι νευρικό καὶ τρεμάμενο :
— Εἶναι κάποιος ἄλλος σοῦ λέω . . . Ἄλλος !

Ὁ κάπελας τὸν κοίταξε μὲ περιφρόνηση, ξεγάντζωσε τὸ μπράτσο του ἀπὸ τὰ δάχτυλα τοῦ καλόγερου καὶ τράβηξε νὰ προφτάσει τὸν Σγουρό. Τὸν ἤξερε καλὰ τὸν Γεδεὼν, δὲν εἶτανε νὰ τοῦ δίνειι σημασία. Οἱ βιλάνοι τὸν πίστευαν ἄξιον ἄνθρωπο, θεόπνευστο, ὅμως αὐτὸς τὸν εἶχε γιὰ παλαβό, τίποτ' ἄλλο.

Ξανάρθε καὶ τ' ἄλλο βράδου στὴ βεγγέρα τοῦ σιδηράδικου ὁ Σγουρός, κι ἀπὸ τότε ἔγινε ταχτικὸς, κάθε βράδου. Οἱ βιλάνοι τοῦτοι, στὴν ἀρχὴ τοῦ εἶτανε ξένοι, τὸν κρατοῦσαν ἀθελά τους σὲ μιὰν ἀπόσταση δυσπιστίας ἢ σεβασμοῦ, ὅμως κοντά τους, δίχως νὰ ξέρει γιατί, αὐτὸς ἐνωθε ἀνακούφιση κ' ἐμπιστοσύνη. Εἶταν ἄνθρωποι ἀπλοϊκοί, μὲ τὸ μυαλὸ χοντρὸ καὶ μισοκοιμισμένο. Ἀπὸ τὸ μεγάλο κόσμο δὲν ξέρανε τίποτα, ἢ γνῶση τους εἶχε κλειστεῖ μέσα στὸ στενὸν κύκλο τῆς καθημερινῆς δουλειᾶς τους. Εἶχανε τὴν ψυχὴ ὥστὸσο διψασμένη γιὰ κάθε τι ποῦ τοὺς ἔμενε ἄγνωστο. Σὰν κάτι μεγάλη φυτὰ τῶν θαλασσινῶν βυθῶν, πλαδάρὰ κι ἀργολίκνιστα, ἀνοίγονταν διάπλατα οἱ καρδιές τους. ὅταν τὰ νερὰ ἀναδεύονταν μιὰ στάλα. Εἶτανε γεμιστὲς ἔκσταση ψυχές, πρόθυμες νὰ πιστέψουν, κρυφὰ τυραγνισμένες ἀπὸ τὴ λαχτάρα νὰ μεθύσουν καὶ νὰ θαυμάσουν.

Τοὺς κοίταζε, πολλὲς φορές, ἀποτραβηγμένοι σὲ μιὰ σκοτεινὴ γωνιά, μὲ τὴ ράχη καὶ τὸ κεφάλι του ἀκουμπισμένα στὸν τοῖχο, νὰ στέκονται ἐκεῖ δᾶ, κουβαριασμένοι χάμου, καὶ νὰ κοιτάζουν ἀσάλευτοι, ὥρες, τὴ φωτιά τοῦ καμινιοῦ. Στὸ νοῦ του τότε περνοῦσαν θύμισες φωτεινὲς κ' εὐκίνητες, οἱ ἄλλοι, αὐτοὺς ποῦ γνῶρισε στὴ θάλασσα, οἱ ναῦτες τῶν κουρσάρικων, μὲ τὸ μάτι τὸ ἀνήσυχο ποῦ στακμακίζει, τὸ μελαψό, γυμνασμένο κορμί, τὴ γοργὴ ἀνάσα. Δὲν ἤξερε γιατί κάνει μέσα του τὴν ἀντιπαροβολὴ τούτη. Ὅμως ἕνας καῦμός ἀναθε καὶ σιγὸ-καίγε στὴν καρδιά του, ἢ βασανιστικὴ ἀπορία γιατί τοῦτοι ἐδῶ νὰ εἶναι ἔτσι κ' οἱ ἄλλοι ἀλλιῶς ; τί εἶναι κεῖνο ποῦ ξεχωρίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ πῶς, μὲ τί μέσο, ἀνασταίνεται στὸ φῶς τοῦ ἡλίου μιὰ ψυχὴ.

Ὁ καιρὸς εἶχε καλοσυνέψει. Μπήκε τὸ καλοκαίρι. Βράδου, μὲ τὸ φεγγάρι, τοῦ ἄρρεσε τώρα νὰ τριγυρίζει στοὺς δρόμους τῆς πολιτείας, τοὺς ἐρημούς, νὰ κάθεται σὲ μιὰ πέτρα, κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια, στὸν ὄχτο τοῦ ποταμιοῦ. Ἡ παλιά του ἢ ἀγάπη γιὰ τὴ μοναξιά δὲν εἶχε ὀλότελα σβήσει. Ὅμως δὲν εἶτανε σὰν ἄλλοτε ἀποτράβηγμα μισάνθρωπο, ἀγριωπὴ μνησικακία. Κάτι ἀνήσυχο τρέμιζε μέσα του, λαχτάρα ξέχειλη ποῦ φουσκώνει, θεριεύει, φοβερίζει. Στὸ νοῦ του χάραζε, τίς ὥρες ἐκεῖνες, ἢ ἀδρὴ μορφή τοῦ Κοκκινότριχου μὲ τὸ κεφάλι τοῦ τελῶνιου καὶ τὰ πυραχτωμένα τὰ μαλλιά. Ἡ ψυχὴ του, μουσικά, ἔτρεφε γιὰ κείνον μιὰ σεμνὴ τρυφερότητα ἀνάμιχτη μ' ἀόριστο δέος. Τὸν ἀναθυμόταν ὀδηγητὴ, δάσκαλο, ἐμπνευστὴ. Ποτέ του δὲν τὸν εἶχε γνωρίσει καλὰ, σὲ βᾶθος καὶ σὲ πλάτος τὸν Κοκκινότριχου. Πάντα κάτι θᾶλεγε πῶς κρύβει, κάτι πίσω ἀπὸ τὴν πεισματάρια σιωπὴ του, τὰ μισό-

λογα ἢ τὴ μακρυνὴ ματιά. Ἡ αὐστηρὴ του ὑπαρξὴ ἔμενε ἑφτασφράγι-
στη γραφῇ, βαρεῖα ἀπὸ νόημα ποῦ ἄλλως ποτὲ δὲ θὰ τὸ διαβάσει. Ὅχι,
δὲν τὸν ἤξερε τέλεια, δὲν τὸν γνώρισε ποτὲ τὸν Κοκκινότριχῃ. Κι ἄλλως,
στὶς ὥρες τοῦτες τῆς μοναξιάς, μ' ὄλες τίς μυστικὲς δυνάμεις τῆς ψυ-
χῆς του, τὸν ἐπικαλιόταν.

Εἶταν ἓνα βράδυ τῆς πρώιμης ἀνοιξῆς ποῦ σπᾶσανε τέλος μέσα
του οἱ φραγμοί. Νύχτα ἡσυχῃ, ὀροσερὴ τὸ λειψὸ φεγγάρι, ποῦ βγῆκε
ἀργά, ψηλάφιζε ἀφαιρεμένο τὰ πλατάνια. Πέρα, στὴν ἐξοχή, ἀγρυπνοῦ-
σαν μέσα στοὺς βάλτους τὰ βατράχια. Κατέθηκε βιαστικὸς στὸ στάβλο,
ἔλυσε τὸν Ἀστρίτη, σήκωσε τὴν ἀμπάρα τῆς ξώπορτας καὶ βγῆκε στὸ
δρόμο τραβώντας πίσω του τὸ φαρί. Πῆδησε στὴ σέλλα.

Ἡ Γιάννιτσα ἔμοιαζε ἀποκοιμισμένη ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ ὁ Σγου-
ρός. Στάματησε μπροστὰ στὸ σπίτι τοῦ Φεντέρ καὶ πέζεψε. Φῶς δὲ
φαινότανε πουθενὰ μέσα. Ἡ σκέψη πὼς ἔρχεται ἀργά, σὲ ὥρα ἀσυνή-
θιστη, τὸν εἶχε τυραγνήσει καὶ στὸ δρόμο, δὲν τ' ἀποφάσιζε ἄλλως νὰ
πισωστρέψει. Ἔτσι πάντα του, ὅταν ἡ φούρια τὸν συνέπαιρνε, στεκό-
ταν ἀνίκανος νὰ δαμάσει τὸν ἑαυτό του. Ἔδωσε πρόχειρα τὸν Ἀστρίτη
στὸ κοράκι τῆς πόρτας κ' ἔσπρωξε τὸ κάγκελο. Στὸ μπιστάνι μέσα,
προχώρησε δισταχτικὰ, στὰ νύχια.

Ἦσυχο κι ἄλλο εἶτανε τὸ σπίτι. Στάθηκε νὰ τὸ κοιτάζει, ἔτσι
μαρμαρωμένο μέσα στὸ κρῦο, πρασινωπὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Θύμισες
ξέθωρες τρέξανε ζωντανεύοντας στὸ νοῦ του, ἡ βραδυὰ ποῦ εἶχε πρω-
τόρθει, τὸ φωτισμένο ἀπὸ τὴ φλόγα παραγῶνι, ἡ προφητικὴ μορφή τοῦ
Πέτρου, κ' ἡ χήρα τοῦ κρεμασμένου, καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ, κ' ἡ Βά-
ρια. Ναί, Βάρια τῆνε λέγαν. Κ' εἶχε χοντρὲς πλεξούδες γύρω στὸ κε-
φάλι τῆς...

Τριγύρισε στὸ μπιστάνι, ἀλαφροπατώντας σὰν κλέφτης, μὲ τὴν
ἀνάσα πιασμένη. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ χτυπήσει τὴν πόρτα, μὰ κι
οὔτε νὰ φύγει μποροῦσε. Κοίταζε τὸ σπίτι ὀλοῦθε, τὸ περιεργαζότανε
μηχανικὰ. Σύγκαιρα δούλευε ἀσύνειδα κι ὁ νοῦς του, ἐπλαθε εἰκόνες,
τίς ἔσθηνε. Ταραχὴ παράδοξη τὸν συνεῖχε καὶ μαζί τρυφερότητα ἀνε-
ξήγητη. Νά, ἐδῶ, πίσω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τοίχους, κοιμάται ἀνασαίνον-
τας ἀνάλαφρα, σὰν τὸ πουλί, κάποια ἀπλοϊκὴ παιδοῦλα. Κάποιος εἶπε
πὼς τὴν ἔχουν μολέψει, τῆς σφάξανε τὴν παρθενιά. Μὰ νὰ ποῦ τίποτα
στὸν κόσμον δὲ σὲ κάνει πιὸ ἀγνὸ ἔσο νὰ τὴν ἀναθυμᾶσαι. Ἐχει πρό-
σωπο στρογγυλὸ, μὲ σχιστὰ χαμηλωμένα μάτια, καὶ μελωτὲς πλεξού-
δες ποῦ ἀγκαλιάζουν τὸ κεφάλι τῆς σφιχτὰ. Βάρια τῆνε λένε.

Ἄκουσε βῆμα κοντὰ του καὶ στάθηκε καρφωμένος στὸν τόπον. Κά-
ποιος τὸν εἶχε ζυγώσει, περνοῦσε μπροστὰ. Μιά τραχεῖα φωνή:

— Ποιὸς εἶν' αὐτοῦ;

Ἄναχνώρισε τὴ φωνὴ τοῦ Φεντέρ.

— Ἐγώ, ἔκανε μὲ τὸ λαρύγγι σφιγμένο. Καὶ πρόσθεσε, ἀτολμα:

Ὁ Σγουρός.

— Ποιὸς; ρωτᾷε πάλι ἡ φωνὴ ὕστερα ἀπὸ ἀδιόρατη παύση.

Ἐκανε δυὸ βήματα, ζύγωσε.

— Ὁ Σγουρός εἶμαι, Φεντέρ. Δὲ μὲ θυμᾶσαι;

Ὁ Γιαννιτώτης στεκόταν ἀσάλευτος κοντὰ στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ

και τον κοίταζε με τις σκοτεινές γούδες των ματιών του. Δεν άποκρίθηκε ο Σγουρός. Το κορμί του Γιαννιτώτη έμοιαζε λιγάκι καμπουριασμένο· στο πρόσωπό του, θές από το φώς του φεγγαριού, θές από άγνωστη αίτρία, τὰ μάγουλα είχαν δλότελα χωνέψει και ξεχώριζαν έξογκωμένα μονάχα τὰ ζυγωματικά. Στο χέρι του κρατούσε τσάπα και φτυάρι; έρχόταν από το πίσω μέρος του σπιτιού.

— Τι θέλεις; ρωτάει με τον ίδιο άφιλόξενο τόνο.

Το περίμενε ο Σγουρός πώς θα τον βρει άμάλαγο, κι όμως τώρα κάτι σά να κόπηκε μέσα του. Άναγκάστηκε να δάλει μεγάλη προσπάθεια για να άπαντήσει:

— Να σου μιλήσω θέλω, Φεντόρ.

Δέ φαινόταν εκείνος καθόλου πρόθυμος. Άργησε να τ' άποφασίσει. Τέλος, σπρώχνοντας την πόρτα:

— Έλα, έκανε σκυθρωπά και μπήκε πρώτος.

Ή κάμαρα με το τζάκι ειταν θεοσκότεινη. Στο σκοτάδι μέσα, ο Γιαννιτώτης πηγαινόρθε με την ίδιαν άνεση που περπατούσε και στο φώς του φεγγαριού. Τον άκουσε ο Σγουρός να συγυρίζει τὰ έργαλειά του, να άνοίγει ένα έρμάρι, να το κλείνει πάλι, κάτι άλλο άκόμα να φροντίζει, και τέλος, άφου βγήκε μιá στιγμή, να ξανάρχεται μ' ένα λυχνάρι άναμμένο. Τ' άπόθεσε στην ποδιά του τζακιού, στάθηκε όρθιος.

— Τι θές να μου πεις; ρωτάει κοιτάζοντας άλλου.

Ώχ! ειχε πολλά, πάρα πολλά να του πει, μα να που τώρα δεν ξέρει από που να άρχίσει. Στέκεται με το μέτωπο σκυφτό, το στήθος φουσκωμένο, κι άναζητάει μιάν άκρη να πιάσει από το μπροδεμένο νήμα των στοχασμών του.

— Νά, λέει τέλος ξεσπάζοντας, δεν το υποφέρω πιά να με θαρεις άποστάτη, κ' ήρθα! Το ξέρω πώς με θαρεις άποστάτη... Με ειδες τη μέρα κείνη, πάει καιρός, που καθάλα σε φαρι φράγκικο έμπαινα στο κάστρο. Ναι, ναι, σε θυμάμαι που με κοίταζες, κ' ήσουνα με τον πατέρα σου. Και το κατάλαβα — μη θαρεις — το νόημα της ματιάς σου. Πήγαινα για να παραδώσω τη γραφή, έτσι έμπλεξα, τη θυμάσαι τη γραφή του Σγουρομάλλη; Σου ειχα μιλήσει θαρῶ γι' αυτήν. Έπρεπε να τη δώσω — πώς να γίνει; Έτσι έμπλεξα. Ή τύχη τόφερε να πέσω στα χέρια τους, βρέθηκα μπροστά στο διάβα τους, εκεί- κάτω, στον κάμπο. Λοιπόν με παίρνουνε μαζί τους, με κλείνουνε στο κάστρο. Διαταγή ρητή να μη βγῶ καθόλου αν δέ μολογήσω τὰ πάντα. Ό σενεσάλος με μπλέκει στα δίχτυα του, ή κυρά της Άκοβας στήνει γύρω μου παγίδες. Κι άλλα πολλά, άμποτε να μου δοθει ο καιρός κάποτε να σου τ' άνιστορήσω. Τέλος καταφέρνω, ύστερα από μήνες, να ξεφύγω. Και πώς! Παίρνοντας το κατόπι έναν ίππότη — τον ξέρεις; Τουρναί τονε λένε, άλλόκοτο παλληκάρι, θαρῶ πώς εινα κι άλαφροσχιωτος. Βρίσκω λοιπόν ευκαιρία και φεύγω μαζί του, νύχτα, για το Ζόγκλο. Ειτανε ποδισμένες εκεί οι γαλέρες του Ντελιούρια...

Στάθηκε να πάρει άνάσα. Ή σιωπή του Φεντόρ του πίεζε το στήθος, τον έφερε σ' άμηχανία μεγάλη. Εάφνου κατάλαβε τη θέση του, ειδη πώς άράδιαζε δικαιολογίες. Το ίδιο καθώς και στο Ζερβοχέρη.

Όμως τώρα εΐτανε διαφορετικά, ή σιωπή του Γιαννιτώτη έκρυβε κάτι βαρύ, άνεξιχνίαστο. Ήνιωσε τόν έαυτό του ξεγυμνωμένο.

— Δέ μου μιλάς; γιατί δέ μου μιλάς; ρωτάει με φωνή πνιγμένη και στέκεται νά περιμένει μ' άγωνία τήν άπόκριση.

Ό Γιαννιτώτης δέν άποκρινόταν.

— Άκουσε, κάνει ξαφνικά σηκώνοντας τή φωνή του όργισμένα ό Σγουρός. Άνίσως με θαρείς προδότη, νά μου τό πεις! Δέ θά σταθώ ούτε στιγμή έδώ μέσα.

Άναπάντεχα, ένα μουγγό κύμα παραφοράς του φούσκωσε τό στήθος. Μίσος άπότομο για τό Σλαύο πλημμύριζε ή καρδιά του, δλάκερη εκείνη ή όρμή για έξομολόγηση γύριζε τώρα σε πικρό φαρμάκι. Εΐτανε μαύρη ή ψυχή του Γιαννιτώτη, ίκανότερη για τό μίσος παρά για τήν άγάπη. Και μπορεί στο βάθος νά μήν έκρυβε άλλο άπό μιάν άλαζονεία σκοτεινή.

— Καλά, όπως άγαπās! συμπέρανε άπότομα και γύρισε κατά τήν πόρτα.

Περίμενε πώς εκείνος, άκόμα και τήν τελευταία στιγμή, θά τόν φωνάξει. Μά δέν τό έκανε. Άνοιξε τήν πόρτα ό Σγουρός και βρέθηκε μεμιάς έξω, στη δροσερή και φωτισμένη νύχτα. Τό φεγγάρι τόν καρτερούσε. Με βήμα γοργό, δρασκέλισε τό μποστάνι, άνοιξε τήν ξώπορτα, έλυσε τόν Άστρίτη. Η ψυχή του εΐτανε ταραγμένη, άνάδραζε τό αίμα του μουγγά. Ώστόσο, προτού κινήσει, γύρισε τό κεφάλι του μιά φορά νά κοιτάξει τό βουδó σπίτι. Κοιμότανε σά στοιχειωμένο μέσα στη χειμωνιάτικη φεγγαροβραδυά. Κ' εκεί, πίσω άπό τά σφαλιστά του τά παρθυρόφυλλα, κρυβότανε ζηλιάρικα τό μυστικό μιάς γαλήνης άτέρμονης, κάποια παιδούλα με χοντρές πλεξούδες σφιχτές γύρω στο κεφάλι.

ΠΡΩΤΗ ΣΠΙΘΑ

ΕΝ ξανάδε τὸν Φεντόρ γιὰ καιρὸ, μῆ-
νες. Στὸν Ζερβοχέρη δὲν ἔκανε κου-
βέντα γιὰ τὸν πηγαϊμὸ τοῦ τὸ νυχτε-
ρινὸ στῆ Γιάννιτσα, παραξενεύτηκε
ποῦ οὔτε κ' ἐκεῖνος τοῦ μιλοῦσε ποτὲ
γιὰ τοὺς Σλαῦους. Ἔμοιαζε νὰ μὴν
ἔχει πιά μαζί τους μεγάλη συνάφεια
ὁ κάπελας.

Τὸ καλοκαίρι τώρα εἶχε περάσει,
μπῆκε γλυκὰ τὸ φθινόπωρο.

Μιὰ μέρα τοῦ Ὀχτώβρη, πολὺ
πρωτῆ, χτύπησαν χαρμόσυνα τὰ σή-
μαντρα τῆς Καλαμάτας. Ἡ πολιτεία,
ποῦ βρισκόταν ἀκόμα μουδιασμένη ἀπὸ
τὸν ὕπνο, ζωήρεψε ξαφνικά. Ἀνοίξανε
τὰ παραθύρια τοὺς οἱ βουργησέοι, βγή-
κανε στὰ κατώφλια τῶν χαμόσπιτων

οἱ βιλάνοι καὶ κοιτάζονταν μ' ἀπορία φιλοπερίεργη. Φήμες ἄρχισαν
νὰ τρέχουν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἀσυνάρτητες. Ὁ ἕνας ἔλεγε πῶς ὁ
πρίγκηπας Φλωρὰν κέρδισε κάποια σπουδαία νίκη, ὁ ἄλλος πῶς ὁ ρήγας
τῆς Ἀνάπολης ξεμπαρκάρησε στὸ Μοριά. Ὡστόσο οὔτε πόλεμο εἶχε μὲ
κανέναν τὴ στιγμή τοῦτη ὁ πρίγκηπας, οὔτε στὸ Μοριά εἶχε ἄλλοτε
ποτὲ πατήσει τὸ κουτσὸ ποδάρι τοῦ ὁ ρήγας. Στὰ τελευταῖα, ἀνθρώποι
τοῦ κάστρου βγαλμένοι στὴν πολιτεία γιὰ δουλειές, ἔδωσαν τ' ἀληθινὸ
μαντάτο: Ἀπὸ τὴν Ἀπουλία μαθεύτηκε πῶς ὁ πρίγκηπας τοῦ Τάραντο
εἶχε παντρευτεῖ τὴ θυγατέρα τοῦ δεσπότη τῆς Ἀρτας, τὴ Θάμυρ Κο-
μνηνή. Αὐτὸ εἶταν!

Λοιπὸν τὸ πριγκηπάτο γιόρταζε τοὺς γάμους, μαζί κ' ἡ Καλαμάτα.
Ὁ πρίγκηπας τοῦ Τάραντο εἶναι ὁ κληρονόμος τῆς Ἀχαΐας, ἄρα ἐπι-
κυρίαρχος τοῦ Φλωρέντιου. Οἱ βιλάνοι μὲ τὸ χοντρὸ μυαλὸ δυσκολεύον-
ται νὰ καταλάβουν τὴ σχέση, χαμουργελοῦν ἀδέξια, κουτά, κι ἀναζητᾶνε
μέσα τους μιὰ δικαιολογία γιὰ νὰ χαροῦν. Οἱ βουργησέοι ὁμως πού,
αὐτοί, ἔχουν μυαλὸ πιδ σβέλτο, οἱ βουργησέοι ποῦ ξέρουν πρόσωπα καὶ
πράγματα καλὰ κι οὔτε ἀφήνουν εὐκαιρία ποτὲ νὰ μὴ δειχτοῦν εὐχάρι-
στοὶ στοὺς ἀφεντάδες, διαπλάτνουν τώρα τὰ παραθύρια τοὺς χαρμό-
συνα, χτυπώντας μὲ σπουδὴ τὰ παραθυρόφυλλα στοὺς τοίχους, βγαί-

νον στα λιακωτά με πρόσωπα αχτιδοβόλα και κρεμάνε στα πεζούλια χρωματιστά χαλιά.

— Ποιός είν' ο πρίγκηπας ο Τάραντος; ρωτάνε ἐδῶ κ' ἐκεῖ τοὺς πιὸ φωτισμένους οἱ βιλάνοι.

— Ὁ γιὸς τοῦ ρήγγα τῆς Ἀνάπολης, συφοριασμένε!

— Ἀμ' ἐμεῖς γιατί γιορτάζουμε;

— Γιατί ὁ ἀφέντης μας ὁ πρίγκηπας εἶναι ἀνθρωπος λίξιος τοῦ ρήγγα Κάρλου! Κατάλαβες;

Ὁ βιλάνος μπερδεύει στὸ πλαδαρὸ μυαλό του πρίγκηπες και ρηγάδες, χαμογελαίει χαζὰ γιὰ νὰ φανεῖ πὼς μπῆκε στὸ νόημα κι αὐτὸς, κι ἀπομένει θαυμάζοντας ὄλο τοῦτο τὸ πανηγύρι.

Κοντὰ τὸ μεσημέρι, ὁ Ζερβοχέρης ποὺ εἶχε ἀνοίξει τώρα καινούργιο μαγαζί, μαγέριχο, στὰ δυτικὰ τῆς πολιτείας, εἶδε τὸν τσαγγάρη τὸν Σεραφεῖμ νὰ φτάνει βιαστικὸς κι ἀνήσυχος, μὲ μούτρο χαλασμένο.

— Τί τρέχει, Σεραφεῖμ;

Ὁ τσαγγάρης στάθηκε νὰ ρίξει πρῶτα μιὰ προνοητικὴ ματιὰ γύρω. Βλέποντας πὼς στὸ τραπέζι κάθονταν μονάχα Ρωμιοί, ἀποφάσισε νὰ μιλήσει.

— Κοντὰ στὸ κάστρο, πιάσανε οἱ Φράγχοι δυὸ Γιαννιτωῦτες Σλαύους και τρεῖς Ρωμιούς.

— Μπὰ; Καὶ γιατί;

— Γιατί κάτι εἶπανε, λέει, στὴν πλέμπα ποὺ εἶτανε συναγμένη ἐκεῖ, κάτι κακὸ γιὰ τοὺς ἀφεντάδες.

— Σὰν τί κακὸ εἶπανε;

— Δὲν ξέρω. Βρίσανε τὸν ἀφέντη τὸν πρίγκηπα ἢ βλαστήμησαν.

Δὲν ἔδωσε ἰδιαίτερη προσοχὴ ὁ Ζερβοχέρης. Τέτοια περιστατικὰ τυχαίαναι συχνὰ πικνά.

— Τί διάτανο ἔπαθες ἐσύ; ρωτáει τὸν Σεραφεῖμ βλέποντάς τον ποῦπερτε μὲ τὰ γόνατα λυμένα σ' ἓναν πάγκο.

— Ἀχ νᾶσουν ἐκεῖ, νᾶδλεπες, Ζερβοχέρη! ἔκανε ὁ τσαγγάρης τρέμοντας νευρικὰ και μὲ μάτι τεντωμένο. Αἷμα τοῦ βγάλανε τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ στόμα.

— Τὸν βαρέσανε;

— Τὸν βαρέσανε λέει! Μὲ τὰ κοντάρια, τὰ σκυλιά! στὸ κεφάλι, στὴ ράχη, κατάστηθα, ἔπου θές. Χάμω τονε κυλήσανε και τὸν πατάγαν.

— Ὠχ! τὸν ἄμοιρο.

— Κι ὁ ἄλλος, ὁ γέροντας, στεκόταν ἀσάλευτος, μὲ τὴ μακρυὰ του τὴ γενειάδα, και κοίταζε τὸ νέο δίχως νὰ λέει λέξη, μὲ μάτι γυαλιστερό.

Τὸ χέρι τοῦ κάπελα ποὺ κρατοῦσε τὴν κουτάλα ἄρχισε νὰ τρέμει σιγανὰ. Σκέπασε τὴ χύτρα, σκούπισε τὰ χέρια στὴν ποδιά του, τὴν ἔλυσε και τὴν ἄφησε νὰ πέσει κουβάρι σ' ἓνα σακμνί.

— Νέος εἶταν ὁ ξνας, λέει, κι ὁ ἄλλος γέροντας μὲ μακρυὰ γενειάδα;

— Ναί, ἔτσι εἶταν.

Σχεδὸν δὲν τοῦ ἔμενε ἀμφιβολία τώρα τοῦ Ζερβοχέρη. Πέταξε δυὸ κουβέντες τοῦ παρχιοῦ του, νὰ ἔχει τὸ νοῦ του στὸ μαγαζί, κι ἀπο-

λύθηκε έξω. Ὁ Σεραφεῖμ ἀπόμεινε στή θέση του νά κοιτάζει στυλά τὸ πάτωμα μὲ μάτι τενωμένο.

Ἐτρεξε ὁ Ζερβοχέρης, μὰ ποῦ νά πρωτοτρέξει; Οἱ δρόμοι εἶχανε γεμίσει κόσμο· Ρωμιοὶ καὶ ξένοι, Φράγκοι, Γενοβέζοι, Βενετοῦνοι, σουλατσάριζαν ἀνάκατα, φλυαρώντας. Εἶτανε καὶ Κυριακὴ, ἡ Καλαμάτα εἶχε γεμίσει κόσμο, χωριάτες ποὺ μπήκανε ἀπὸ τὰ χαράματα νά πουλήσουν στὸ παζάρι ἢ ν' ἀγοράσουν, καλογέροι ὀρθόδοξοι καὶ δυτικοί, ναυτικοὶ πῶν караβιῶν ποὺ ἔμεναν ἀραγμένα στὸ λιμῶνα. Ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς μεγάλης πείνας κ' ἐδῶ δὲν εἶχε ξαναἰδεῖ κίνηση τέτοια ἢ πολιτεία. Πυκνὸς εἶχε γίνει κιόλας ὁ ἀέρας ἀπὸ τὴ σκόνη, τὶς ἀνασαιμίες, τὴ βαβούρα τοῦ ὄχλου. Ὅλοι πάσχιζαν νά δειχτοῦν περισσότερο χαρούμενοι ἀπὸ κεῖνο ποὺ πραγματικὰ ἐνιωθαν, γιὰτὶ οἱ Φράγκοι δίνουν μεγάλη προσοχὴ στὶς τέτοιες ἐκδηλώσεις. Σὲ θέλουμε νά συμμερίζεσαι, νά τὸ δεῖχνεις πῶς συμμερίζεσαι τὴν κάθε τους κατάσταση.

Προχωρώντας μὲ κόπο ὁ Ζερβοχέρης, τράβηξε πρῶτα γιὰ τὸ κάστρο. Ἦθελε νά βεβαιωθεῖ ἂν εἶτανε πραγματικὰ οἱ φίλοι του ἐκεῖνοι ποὺ πιάστηκαν ἀπὸ τοὺς Φράγκους καὶ λογάριαζε νά γυρέψει γιὰ τοῦτο πληροφορίες ἀπὸ κάποιο σταβλίτη, πατριώτη του. Ἡ σιδερόπορτα, σὰν ἔφτασε, εἶτανε διάπλατα ἀνοιχτή, μὰ δὲν τὸν ἀφῆσαν νά περάσει. Γύρισε λοιπὸν πίσω καὶ βάλθηκε νά ρωτᾷε τοὺς μικροπουλητάδες καὶ τοὺς διακοιναρέους ποὺ στέκονταν ἐκεῖ ἀπόξω ἑλημέρις. Οἱ πληροφορορίες ποὺ σύναξε ἔτσι, δικαιώανε τὴ σύντομη ἀφήγηση τοῦ Σεραφεῖμ. Πραγματικά, δυὸ Σλαῦους Γιαννιτωῦτες καὶ τρεῖς Ρωμιοὺς εἶχανε πιάσει οἱ ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων, λίγα βήματα πρὸς κεῖ, δὲν πάει πολλὴ ὥρα. Δυὸ Γιαννιτωῦτες, πατέρα καὶ γιό. Περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ κοντά, τραβώντας γιὰ τὸ παζάρι, ὅταν ἕνας ἱππότης καθάλα στὸ φαρί του, μὲ δυὸ σκουταράτους ξοπίσω του, βγήκε ἀπὸ τὸ κάστρο. Ὁ κόσμος εἶχε πῆξει στὸ στενὸ διάβα, ἀνάμεσα σὲ δυὸ σπίτια, ὁ ἱππότης βιαζότανε, σηκώθηκε λοιπὸν ὀρθὸς στὶς σκάλες τῆς σέλλας του, ἔβαλε φωνή, κ' ἐπειδὴ ἢ πλέμπα, στριμωγμένη καθὼς εἶταν, δυσκολευότανε νά παραμερίσει, θύμωσε ὁ ἀφέντης καὶ σπιρούνισε τὸ φαρί του. Μιά-δυὸ γυναικες πέσανε ξεφωνίζοντας κάτω ἀπὸ τὶς ὀπλές; ἕνα παιδάκι τρόμαξε, τὰ ἔχασε καὶ βρέθηκε πατημένο ἀπὸ τὸν κόσμο. Τότε ὁ νέος ἀπὸ τοὺς δυὸ Σλαῦους κάτι εἶπε μέσα στὰ δόντια του, κάποια βλαστήμια βέβαια, σήκωσε τὴ γροθιά κατὰ τὸν οὐρανὸ κι ἄρπαξε μὲ τ' ἄλλο του χέρι τὸ φαρί τοῦ ἱππότη ἀπὸ τὸ καπίστρι. Ὁ ἀφέντης δὲ χρειάζότανε δὰ καὶ τόσο. Μὲ τὸ χαλινάρι διπλοασμένο στὸ χέρι, τραβάει μιὰ βιτσιὰ κατὰμουτρα στὸν αὐθάδη. Τινάζεται κείνος πίσω, ζαλλίζεται, μαυροκοκκινίζει, κάνει νά ούρει κάτι ἀπὸ τὸ ζωνάρι του. Μὰ δὲν πρόλαβε. Οἱ σκουταράτοι εἶχανε κιόλας πηδῆξει ἀπὸ τὶς σέλλες κάτω καὶ τὸν ἀδράχανε γερὰ ἀπὸ τὰ μπράτσα. Μὲ τὸ σαματὰ ποὺ γίνηκε, ἀκοῦνε κ' οἱ ἄλλοι πρὸς πέρα, ἀπὸ τὸ κάστρο, τρέχουν, ρίχνονται στὸν βιλάνο, τὸν κυλᾶνε χάμου σὰν τ' ἄρνι κι ἀρχίζουν νά τὸν κλωτσᾶνε κατὰστήθα, νά τὸν πατᾶνε μὲ λύσσα. Πραγματικὰ τοῦ ἔτρεξε αἷμα ἀπὸ τὸ στόμα. Ὑστερα τὸν σήκωσαν στὰ χέρια ἀναίσθητο, δέσανε πιασάκωνα τὸ γέροντα, πιάσανε στὴν τύχη καὶ τρεῖς Ρωμιοὺς, καὶ τοὺς οὐρανε ὄλους μαζί μέσα στὸ κάστρο.

Δὲν τοῦ ἔμνε ἀμφιβολία τοῦ Ζερβοχέρη. Αὐτοὶ εἶταν οἱ Γιαννισῶτες, τὸ ἔβλεπε δλοκάθαρα τώρα, σὰ νὰ εἶχε βρεθεῖ μπροστά: Ὁ Φεντόρ κι ὁ γερο - Πέτρος. Ἀπὸ καιρὸ, εἶν' ἡ ἀλήθεια, τὸν φοβότανε τὸν Φεντόρ. Τὸν ἔβλεπε δλο καὶ περισσότερο ν' ἀποτραβιέται, νὰ σκοτεινιάζει, τὸ μάγουλό του νὰ σκάθεται, τὸ μάτι του νὰ χωνεύει βαθιὰ μέσα στὶς γούβες, κι ἀναρωτιόταν ἀνήσυχα ποῦ θὰ τὸ βγάλει ἡ ἄκρη μ' αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο. Εἶχε τυλιχτεῖ σὲ βαρεῖα μνησικακία ὁ Φεντόρ, ὀρθοτρίχιασε σιγὰ - σιγὰ σὰ σκαντζόχοιρος ποῦ ἀπαντέχει ἀδιάκοπα τὸν ἐχθρό του. Τὸν ἔβλεπε πολλές φορές, ἔτσι νὰ στέκεται ἀποτραβηγμένος, ἀμίλητος, μισάνθρωπος, κ' ἔλεγεσ ἄθελα μέσα σου πὼς κάτι σκοτεινὸ μελετάει στὸ νοῦ του. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ κρεμάσανε τὸν ἀδερφό του, μιὰ σταθερὴ, ὑποულὴ μεταλλαγὴ εἶχε ἀρχίσει μέσα του. Ἐγινε μονόχωντος πρῶτα, ἀψύς, εὐερέθιστος. Ὅσο κι ἂν τὸν συναναστρεφόσουν ἄλλοτε, ἔβλεπεσ τώρα, κι ἀπὸ μέρα σὲ μέρα περισσότερο, πὼς κάτι σὲ διώχνει ἀπὸ κοντά του. Ὁ Ζερβοχέρης, ἀφήνοντας τὸ παλιό του τὸ μαγαζί, ἔχασε τ' ἀχνάρια τοῦ Φεντόρ μὰ δὲν τὸν ἀποζήτησε καθόλου. Μονάχα σήμερα, ποῦ ὁ Σεραφεῖμ ὁ τσαγγάρης τοῦ ἔβαλε τὴν πρώτη ὑποψία, ξανάβρε ξάφνου κι ἀναπάντεχα τὸ παλιό του ἐνδιαφέρο γιὰ τὸν ξεχασμένο φίλο. Κι ὅπως εἶταν ἄνθρωπος ἄκακος καὶ πονετικὸς ὁ Ζερβοχέρης ὁ κάπελας, ἀμολούθηκε νὰ κάνει γι' αὐτὸν ὅ,τι τοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι.

Γιατὶ δὲν εἶτανε παῖξε - γέλασε τὸ περιστατικὸ τοῦτο ποῦ ἔτυχε στοὺς δυὸ Γιαννισῶτες μὲ τοὺς Φράγκους. Ἄν κάποιος δὲν ἐνδιαφερόταν, ἂν τώρα ποῦ τὸ πράμα εἶτανε ζεστὸ κάποιος δὲν ἔτρεχε, — πάει, καθὼς γινότανε σὲ τέτοιες περιπτώσεις, θὰ τοὺς ρίχνανε πατέρα καὶ γιὸ στὰ λαγούμια τοῦ κάστρου κ' ἐκεῖ θὰ σαπίζανε σ' ὀλάκερη τὴ ζωὴ τους.

Μιᾶς κι ἀπότυχε στὸ κάστρο ὁ Ζερβοχέρης, ἄλλη ἐλπίδα πρόχειρη δὲν τοῦ ἔμνε, ἔπρεπε νὰ τρέξει στὸν παπα - Δανιήλ, τὸν ἐφημέριο τῆς Ἁγίας - Σοφίας. Εἶτανε σύμβουλος πολύτιμος στὶς δύσκολες ὥρες ὁ παπα - Δανιήλ, ἀλλὰ κι ἄνθρωπος μ' ἐπιρροὴ πραγματικὴ τοὺς ἀφεντάδες. Τίτλο ἰδιαίτερο στὴν Ἐκκλησία τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν εἶχε, παπὰς ἀπλὸς εἶταν, οὔτε κὰν ἀρχιμαντρίτης, ἡ ἐκκλησία ποῦ λειτουργοῦσε φτωχικὴ, ἐκεῖ - κάτω στὶς συνοικίεσ τῶν βιλάνων. Ὅμως πολλές φορές ἔτυχε νὰ μεσολαβήσει σ' ἀνάλογεσ στιγμὲσ, παράτησε ἀδισταχτα τὴν ἡσυχία τοῦ σπιτιοῦ του, μάζεψε τὴν ἄκρη τοῦ ράσου στὴ χούφτα του, μ' ἄνεμο καὶ μὲ βροχὴ, μεσάνυχτα ἢ μὲ λιοπύρι, ἔκοψε δρόμο, χτύπησε πόρτεσ, παρκαλέσε, ρητόρεψε, ἐκέτεψε, ὀρθωσε φοβερίζοντασ ἀκόμα, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλοῦσε, τὸ μικροσκοπικὸ του ἀνάστημα κ' ὑπερασπίστηκε ἀποτελεσματικὰ τοὺς βιλάνουσ ποῦ εἶχαν ἐμπιστευτεῖ τὴν τύχη τους στὰ χέρια του. Σὲ κάθε στιγμὴ μεγάλης ἀνάγκης ὁ Δανιήλ πρόβαλλε γιὰ τὸ βιλάνο σὰν ὕστατο καταφύγιο.

Καθόταν ἐκεῖ - κάτω, δίπλα στὴν ἐκκλησία, σ' ἓνα χαμηλὸ ἄσπρο σπιτάκι, κοντὰ στὴν ποταμιὰ. Γιὰ νὰ πάει ἐκεῖ ὁ Ζερβοχέρης ἔπρεπε νὰ περάσει ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τὰ λημέρια τοῦ Σγουροῦ, τὸ πανδοχεῖο κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια. Λόξεψε λοιπὸν λιγάκι γιὰ νὰ ἴδει καὶ τ' ἀρχοντόπουλο, μήπως εἶχε κι αὐτὸ καμμιά καλὴ ἰδέα νὰ τοῦ πεῖ σχετικὰ μὲ τὸν Φεντόρ. Τῇ λογάριαζε τὴ γνώμη τοῦ Σγουροῦ ὁ Ζερβοχέρης,

πρώτα γιατί τὸν ἤξερε νὲς σοδαρό, ξυπνό, τίμιο, καὶ δεύτερο γιατί εἶταν εὐγενικόπουλο, πράμα πού τοῦ ἔκανε πάντα τοῦ κάπελα μεγάλη ἐντύπωση. Ὅμως στὸ πανδοχεῖο πού ρώτησε, τοῦ ἀποκρίθηκαν πὼς δὲν ἤξεραν κανένα Σγουρό.

— Δὲν τὸν ξέρετε ; ἀπόρησε ὁ Ζερβοχέρης κι ἀπόμεινε μὲ τὸ στόμα του μισανσιχτό.

Ἔτσι, δὲν τὸν ἤξεραν.

— Μπᾶς κ' ἔφυγε ; Εἶταν ἐδῶ κ' ἔφυγε ;

Ἔτσι, τοῦ λένε, οὔτε εἶταν οὔτε ἔφυγε κανένας μὲ τέτοιο παρανόμι. Θαύμασε ὁ κάπελας. Ὅμως σύγκαιρα μιὰ σκέψη καινούργια πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ του πονηρά, πού τὸν ἔκανε ἀμέσως ν' ἀλλάξει ὕφος.

— Μπᾶ, λάθος θὰ κάνω, δῆλωσε χαμογελώτως ὑποχρεωτικὰ κι ἀποτραβήχτηκε. « Τὸ εὐγενικόπουλο δὲν ἔχει πεῖ τ' ἀληθινό του τ' ὄνομα στὸ πανδοχεῖο, στοχάστηκε ἐνῶ συνέχιζε τὸ δρόμο του, δὲν τῷχει πεῖ γιατί φυλάγεται πάντα ἀπὸ τοὺς Φράγκους τοῦ κάστρου, πού τὸ ξέρου ». Θυμήθηκε ἀκόμα τὰ ὄσα τοῦ εἶχε ἀνιστορήσει γιὰ τὸν καιρὸ πού ἔμεινε στὸ κάστρο ὁ Σγουρός, καὶ δικαιολόγησε τὸ προνοητικὸ του πνεῦμα. « Καλὰ κάνει, συλλογίστηκε. Μονάχα ἐμένα γιατί νὰ μὴ μοῦ τὸ ἐμπιστευτεῖ πὼς μπῆκε στὴν Καλαμάτα μὲ ψευτονόμι ; » Τούτη ἡ τελευταία σκέψη τὸν πίκρανε ὅσο νάσαι τὸν κάπελα. Τόσον καιρὸ τώρα, δὲν εἶχε τύχει ποτὲ νὰ πᾶει νὰ γυρέψει στὸ πανδοχεῖο τὸν Σγουρὸ κ' ἔτσι ἀπόμεινε μὲ τὴν ἐντύπωση πὼς τὸ εὐγενικόπουλο παρουσιάζεται ἀνεμπόδιστα παντοῦ μὲ τ' ἀληθινό του ὄνομα. « Κοίτα, κοίτα ! μονολογοῦσε βαδίζοντας ὁ Ζερβοχέρης, κάπως μελαγχολικός, λὲς πὼς ἔχεις ἕνα φίλο γκαρδιακὸ καὶ μιὰ μέρα, ἀναπάντεχα, μαθαίνεις πὼς αὐτὸς καθόλου δὲ σ' ἐμπιστεύεται. Ἄλλοκοτος πού εἶναι ὁ κόσμος ! . . . »

Θλιβόταν ὁ Ζερβοχέρης καὶ μαζί, κρυφά, ἐνιωθε τὸ μυτερὸ δόντι μιᾶς ζήλειας νὰ τοῦ δαγκώνει τὴν καρδιά. Ἀπὸ καιρὸ, μέρες τώρα, εἶχε καταλάβει πὼς ὁ Σγουρὸς κάνει παρέα καὶ μ' ἄλλους ἐξὸν ἀπ' αὐτόν, καὶ παρέα κάπως ἀσυνήθιστη, κρυφὴ νὰ ποῦμε. Ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἐκεῖνος ἐρχότανε νὰ τὸν βρεῖ μόλις μπούχιζε τὴ μοναξιά του, τώρα περνοῦσαν μέρες δάκερες πολλὲς φορὲς χωρὶς καθόλου νὰ τὸν ἴδει. Κάποια φορὰ, τὸν εἶχε πάρει τὸ μάτι του μακρῶ, μέσα στὸ σούρουπο, νὰ ξεμακραίνει κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια, ἀκολουθώντας τὸν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ, συντροφιά μὲ τὸν Σάββα τὸ ζευγά. Μιὰν ἄλλη φορὰ τοῦ φάνηκε πὼς τὸν εἶδε μέσα σὲ ξένο καπηλεῖο, νὰ κάθεται ἀνάμεσα σὲ τρεῖς ἀγνωστους βιλάνους πού μοιάζανε ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους χωριάτες. Τέλος ἕνα βράδυ, μπαίνοντας ἀναπάντεχος στὸ μαγαζὶ τοῦ Ἀρτέμη τοῦ χρυσοράφτη, δι,τι εἶχανε κλείσει, τὸν εἶχε βρεῖ θρονιασμένον ἐκεῖ νὰ μιλάει μὲ πάθος στὰ κοπέλια καὶ στὸν ἴδιο τὸν Ἀρτέμη, νὰ λέει κάτι πού μόλις αὐτὸς παρουσιάστηκε, τῷκοψε ὁ Σγουρὸς ἀμέσως.

Ἔτσι αὐτὰ δὲν τοῦ ἀρέσουν, ὄχι, δὲν τοῦ ἀρέσουν τοῦ Ζερβοχέρη. Κι ὅπως γίνεται πάντα σὰ θὲς νὰ βρεῖς μιὰ δικαιολογία στὴ ζήλεια σου, συλλογίζονται τώρα ὁ κάπελας πὼς τὰ κρυφομιλήματα, τὰ μυστικά, τὰ ἰδιαίτερα, εἶναι πράματα πού δὲν ἀρέσουν στοὺς Φράγκους, ἄρα ἐπικίνδυνα στοὺς καιροὺς πού ζοῦμε.

Ἔπρεπε, μὲ τρόπο, ἔτσι πού νά μὴν τοῦ κακοφανεῖ κιόλας, νά τὸν εἰδοποιήσῃ τὸ φίλο του. Γιὰ τὸ καλὸ του.

Αὐτὰ συλλογιζόταν ὁ Ζερβοχέρης καθὼς πήγαινε στοῦ παπαῦ, κ' εἶταν τόσο ἀπορροφημένος, πού ἀπολησμονήθηκε, προσπέρασε τ' ἄσπρο σπιτάκι. Γύρισε πίσω λοιπόν, σὰν εἶδε τὴν πλάνη του, καὶ θρῆκε τὸν παπαῦ καθισμένον κιόλας στὸ τραπέζι νά τρώει τὸ φτωχικὸ του τὸ φαί, ραδίκια βραστὰ καὶ πατάτες ψημένες μὲ τὴ φλούδα.

Δὲν εἶτανε κοιλιόδουλος ὁ παπα - Δανιήλ, τ' ἀγαποῦσε ὁμως καὶ τὸ καλὸ φαί καὶ τὸ καλὸ κρασί. Τὰ μέσα του δὲν εἶτανε, ἀλλοίμονο, τόσα πού νά τὸν ἀφήνουν συχνὰ νά χαίρεται τὸ πρῶτο. Ἄπὸ τὸ δεύτερο ὁμως, δόξα νάχῃ ὁ Πανάγαθος, δὲν ἔμενε ποτὲ στερημένος. Εἶχε πάντα στὸ κατώγι τὸ βαρελάκι του· ἡ καρδιά του, χάρη σὲ τοῦτο ἴσως, ἔμενε ἀνοιχτὴ καὶ πρόσχαρη, παιδιάτικη πὲς, ἀκόμα καὶ τώρα πού εἶχε πατήσῃ τὰ ἑβδομήντα. Κοντὸς στ' ἀνάστημα, λιγνός, ἀνάλαφρος, μ' ἀφράτα μαλλιά καὶ φουντωτὰ γένηια, θὰ σοῦ ἔκανε, δταν τὸν πρωτόβλεπες, μιὰ παράδοξη ἐντύπωση μικροῦ παιδιοῦ πού μασκαρευτήκε γιὰ νά παραστήσῃ τὸ γέρο. Σὲ προσδεχότανε σὰν τὸν ζύγωνες, εἶτε γνωστὸς ἤσουν εἶτε ἀγνωστος, μὲ τὸ ἴδιο πάντα χαρούμενο χαμόγελο πού ἔκανε τὰ λιόμαυρα ματάκια του ν' ἀστράφτουν. Τίποτα στὸν κόσμον δὲν ἀγαποῦσε τόσο ὅσο τὸ χωρατό, ἄς εἶταν καὶ σκανταλιάρικο — δὲν πεiráζει.

Καλοδέχτηκε τώρα τὸν Ζερβοχέρη, κ' ἐπειδὴ εἶχε τὸ στόμα του μπουκωμένο, τοῦ ἔγνεψε κουνώντας στὸν ἀέρα πρόσχαρα τὰ χέρια του νά καθῆσαι. Ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος, πού τέντωνε τὶς ἀχτίδες του λοξὰ ἀπὸ τὸ παραθύρι, γέμιζε φῶς θαμπωτικὸ τὰ φουντωτὰ ἄσπρα μαλλιά. Μικρούλης, ἐλάχιστος πίσω ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ τὸ πεντακάθαρο τραπέζομάντηλο ὁ παπα - Δανιήλ ἔμοιαζε τώρα σὰν κανένα ἀπὸ τ' ἄκακα ἐκεῖνα, τ' ἀέρινα δαιμόνια τῆς ἐξοχῆς πού τρυπώνουν τὶς φεγγαροβραδυὰς ἀπὸ τὶς καμινάδες καὶ βάζουνε χέρι στὶς λιχουδιὰς τῶν νοικοκυριῶν.

— Δὲν εἶμαι γιὰ νά καθῆσω, παπά μου, ἐξήγησε μελαγχολικὸς μὰ καὶ μ' εὐλάβεια ὁ Ζερβοχέρης. Τὸ καπηλεῖο ἔχει δουλειὰ τὴν ὥρα τούτη κι ἀναγκάστηκα νά τ' ἀφήσω στὸ χαζὸ ἐκεῖνο τὸν παραγιό μου γιὰ νά τρέξω στὴν ἀφεντιά σου.

Καὶ μὲ λίγα λόγια λαχανιασμένα, ἐξήγησε τὴν ὑπόθεσιν τῶν πέντε στὸν παπα - Δανιήλ.

— Ἀσχημὴ δουλειά, πολὺ ἄσχημη, παρατήρησε κείνος πού εἶχε ἀκούσει προσεχτικὰ ἄλλ' ἀτάραχα τὴν ἱστορία. Δὲν εἶταν ἡ πρώτη φορὰ οὔτε ἡ τελευταία πού ἔρχονταν νά τὸν ξεσηκώσουν γιὰ παρόμοια αἰτία. Ἐντύπωση ἢ σάσισμα δὲν ἐνιωθε πιά ποτὲ κανένα. Ἄπὸ τὸν καιρὸ τῆς πείνας, ἀπὸ τότε πού οἱ βιλάνοι ξεσηκώθηκαν στὸ Μοριά, πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ, ἐνάντια στοὺς τοπάρχους, οἱ Φράγκοι ἔχουν ἀγριέψῃ...

Σφουγγίσει μὲ τὴν πετσέτα του τὰ κόκκινα, ὕγρα χεῖλη του κι ἀπόμεινε μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος.

— Ἐγὼ μιὰ φορὰ θὰ κἀνω κείνο πού πρέπει, εἶπε ὕστερα, ὁμως ἂν θέλουμε νά εἶμαστε οἵγουροι πὼς κάτι θὰ καταφέρουμε, πρέπει νά βάλουμε μπρὸς κι ἄλλο μέσο.

Κοίταξε τὸν Ζερβοχέρη πὺ στεκόταν ὄρθιος, ἀδέξιος, βαρὺς, μὲ τὸ κατσαρόμαλλο κεφάλι τοῦ θλιθερὰ κρεμασμένο.

— Ἐχεις ἐνδιαφέρο μεγάλο γι' αὐτὸ πὺ μου λές, Ζερβοχέρη; ρώτησε.

— Ἐχω, παπά μου, πῶς δὲν ἔχω! Ἀἰετάρια εἴμαστε οὐλοί, φέματα;

— Καλὸς ὁ λόγος σου, ἔτσι σὲ θέλω! Λοιπὸν ἄκου καὶ τὸ μέσο: Θᾶχεις ἀκουστά βέβαια πῶς οἱ Φράγχοι ἀγαπᾶνε λίγο-πολύ τὰ πέρ-
πυρα. Ἀρχόντοι εἶναι, δὲ μπορῶ νὰ πῶ, ἀνάγκης ἔχουν, κόσμο πολὺ
τρέφουνε γύρω τους, πῶς νὰ κάνουν! Ἄν δουλέψει ὁ βιλάνος, θὰ φᾶνε
κι αὐτοί, ἀλλιῶς ποιὸς θὰ τοὺς θρέψει; Δουλειὰ δική τους εἶναι, βλέ-
πεις, μονάχα ὁ πόλεμος. Μὲ τὴν πείνα ὅμως πὺ ἔπεσε τώρα στερνὰ στοὺς
βιλάνους καὶ μὲ τὸ θανατικὸ, στενέψανε τὰ πράματα στὸ Μοριά, στενέ-
ψανε καὶ γιὰ τοὺς ἀρχόντους. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ τοὺς βοηθήσουμε...

— Νὰ τοὺς βοηθήσουμε ἡμεῖς, οἱ φτωχοί; σάστισε ὁ Ζερβοχέρης.

— Ὁ λόγος τὸ λέει! ἔκανε γελώντας ὁ Δανιήλ. Δὲν τῆπε καὶ τὸ
Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ νὰ βοηθᾶμε ἀλλήλους; Δὲν κάνει ἐξαίρεση γιὰ
τοὺς Φράγκους... Λοιπὸν, αὐριο πὺ θὰ πάω στὸν καστελλάνο, — ἄκου
πὺ σοῦ λέω — θὰ μ' ἀκούσει πιὸ καλοδιάθετα ἂν μὲ ἴδει νὰ κρατᾶω
στὰ χέρια μου κ' ἓνα τσουπωτὸ σακκοῦλι. Τὸ χρυσάφι, Ζερβοχέρη μου,
κελιτῖδάει ὁμορφα, γλυκά, ἔχει φωνὴ ἀηδονίσια...

Ὁ κάπελας κατάλαβε. Πολλὲς φορές ἴσαμε τώρα εἶχε τύχει νὰ πιά-
σουν οἱ Φράγχοι: βουργησέους, μὲ κάποια τάχα ψευτοκατηγορία φανερὴ
καὶ τὸν κρυφὸ σκοπὸ μονάχα νὰ τοὺς ἀπολύσουν μόλις οἱ δικοὶ τους θὰ
τὸ ἔπαιρναν ἀπόφαση νὰ τοὺς ἀγοράσουν. Ὅμως, στὶς τέτοιες φορές,
γυρεύουν πολλὰ οἱ Φράγχοι, καὶ γιὰ βουργησέους ἀκόμα πάρα πολλὰ.

— Πῶς θὰ βροῦμε τὸ χρυσάφι; στέναξε.

— Γιὰ νὰ τὸ βροῦμε ἀπὸ δικὰ μας, οὔτε λόγος νὰ γίνεται, συμφώ-
νησε κι ὁ Δανιήλ. Ἐνας τρόπος ὑπάρχει μονάχα: Νὰ τὸ δανειστοῦμε.

— Κι ἀπὸ ποιόν; Ποιὸς δανείζει βιλάνους, παπά μου!

— Ἐχω μιὰν ἰδέα ἐγὼ πὺ σοῦ μιλῶ. Μὰ τὸ πράμα δὲν εἶν' εὐ-
κολο, νὰ τὸ ξέρεις ἀπὸ τώρα.

Κ' ἐξήγησε τὸ σχέδιό του. Εἶτανε στὴν Καλαμάτα, φερμένος ἀπὸ
λίγον καιρὸ, κάποιος ἐμπηρευόμενος ξενομερίτης, Βενετσάνος. Ὁ Ζερ-
βοχέρης δὲ μπορούσε νὰ τὸν ξέρει γιὰτὶ στοὺς δρόμους δὲν ἔβγαине
ποτὲ σχεδόν. Τὸν ἔλεγαν ἀμύθητα πλούσιο. Κλεισμένος στὸ σπίτι του,
ἔκει πάνω, στὰ ριζὰ τοῦ κάστρου, διεύθυνε μ' ἀνθρώπους ἐμπιστικούς
του, πὺ πηχαινόρχονταν νύχτα-μέρα, τὶς δουλειὲς μιᾶς ἀπὸ τὶς μεγά-
λες, καθὼς λέγανε, τράπεζες τοῦ Μοριά. Σ' αὐτὸν ἔπρεπε νὰ πᾶνε καὶ
γιὰ τὰ λύτρα τῶν δυὸ Σλαῶν. Μονάχα πὺ καὶ πάλι τὸ πράμα δὲ θὰ
εἶτανε τόσο εὐκολο, γιὰτὶ οἱ πλούσιοι, καὶ μάλιστα οἱ τραπεζίτες, δὲ
δανείζουν λεφτὰ ἂν δὲ σιγουρευτοῦνε πρῶτα ὅχι πιὰ γιὰ τὸ κεφάλαιο
μὰ καὶ γιὰ τὸν τόκο. Κ' εἶναι: βαρὺς ὁ τόκος πὺ ζητᾶνε οἱ τραπεζίτες,
πολὺς βαρὺς.

— Λοιπὸν; ρώτησε ἰδρώνοντας ὁ Ζερβοχέρης.

— Λοιπὸν ἡμεῖς δὲ μπορούμε νὰ δώσουμε γιὰ τὸ δάνειο ἐγγύηση
χτήματα, πράματα ἢ χρυσάφια, καθὼς τὴ δίνουν οἱ βουργησέοι.
Μπορεῖ, Θεὸς τὸ ξέρει, νὰ μᾶς γυρέψουν κάτι ἄλλο...

— Σάν τί άλλο :

Κόμπιασε ὁ παπα - Δανιήλ, σηκώθηκε καὶ βάλθηκε νὰ σκαλίζει μὲ τὰ δάχτυλά του τὰ γένεια του. « Ἀλήθεια, σάν τί άλλο », μουρμούριζε κοιτάζοντας στυλά τὸ τραπέζι μὲ τὸ μάτι ἀφαιρεμένο, σάν τί άλλο : »

Βαρεῖά σιωπή, στενάχωρη, ἔπεσε ἀνάμεσα στοὺς δυὸ ἄντρες. Μιά πεταλούδα ἄσπρη εἶχε μπεῖ ἀπὸ τ' ἀνοικτὸ παραθύρι, ποὺ ἔβλεπε στὸ περιβολάκι τοῦ Δανιήλ, καὶ χοροπηδοῦσε ἀκατάστατα στὴν κάμαρα, μεθυσμένη ἀπὸ ἥλιο. Γρύλισε ἔξω τὸ μαγγάνι τοῦ πηγαδιοῦ ποὺ τὸ γύριζε ἀργά, ἀγκομαχώντας, ἡ ἀδερφή τοῦ παπαῦ, ἡ Μπίλιω. « Ἀλήθεια, σάν τί άλλο : » μουρμούριζε ὁ γεροντάκος ἐπίμονα ψαχουλεύοντας τ' ἀσημωτὰ γένεια του μ' ἀμηχανία. Τέλος, ἀλλάζοντας ὕφος, καὶ σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ του :

— Ὅχι, ὄχι, δὲν πρέπει νὰ πᾶμε, ἔκανε ζωηρά. Θεὸς ξέρει τί θὰ μᾶς γυρέψει ! Καὶ καθὼς ὁ Ζερβοχέρης τὸν κοίταζε μ' ἀγωνία, — Ἄφησε, ἄφησε, θὰ πάω πρῶτα στοὺς Φράγκους ἐγώ, εἶπε, νὰ μάθω πόσα θὰ χρειαστοῦν.

Κ' ἐσπρωξε ἀπὸ τὸν ὦμο, φιλικά, τὸν κάπελα κατὰ τὴν πόρτα.

Στὸ κατώφλι, ὁ Ζερβοχέρης κοντοστάθηκε.

— Νὰ τοὺς μαζέψω, ρώτησε ἄτολμα, νὰ πᾶμε ὄλοι μαζί :

— Ποιούς :

— Τοὺς συντρόφους, τοὺς βιλάνους.

Στάθηκε συλλογισμένος ὁ παπάς.

— Νὰ σοῦ πῶ δὲν εἶναι κακὴ ἰδέα . . . Ὅμως ὄχι : στοὺς Φράγκους, ὄχι ! Δὲν τοὺς ἀρέσει νὰ βλέπουν πολλοὺς μαζί. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς ξεσηκωμούς, καταλαβαίνεις . . . Ἄν χρειαστεῖ, θὰ πᾶμε ἔτσι καθὼς τὸ λὲς στὸν ξενομερίτη ποὺ σοῦ εἶπα, ἢ κάπου ἄλλου.

Ἐο Ζερβοχέρης κατέβηκε ἕνα σκαλοπάτι.

— Ὁ Νικόλας ὁ Μαῦρος, ἔκανε γυρίζοντας, αὐτὸς δὲ μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα στὴν ἀνάγκη, σάν τοῦ προσπέσουμε :

Ἐο Νικόλας ὁ Μαῦρος εἶταν ἀπὸ τ' ἀρχοντολόι τὸ ρωμέικο τῆς Καλαμάτας, μὰ εἶχε δηλώσει πίστη στοὺς Φράγκους, ἔγινε ἀνθρώπος τους, καθὼς οἱ Γκύζηδες, κ' οἱ Φράγκοι σ' ἀντάλλαγμα τοῦ ἔδωσαν ὄφρικο.

Ἡ φωτερὴ ὄψη τοῦ παπα - Δανιήλ σκοτεινίασε.

— Ὅχι, ὄχι στὸ Μαῦρο ! ἔκανε πεισματικά. Θὰ σοῦ πῶ ἐγώ, ἄφησε, θάχεις μήνυμά μου ἴσαμε τὸ βράδυ.

Τοῦ φίλησε τὸ χέρι ὁ κάπελας κ' ἔφυγε σκεφτικός, μὲ τὴν ψυχὴ τυραγνισμένη ἀπὸ κάποια ἀόριστη ἀνησυχία.

Θὰ ἤθελε νάτανε βολετὸ νὰ τρέξει τώρα ἀμέσως στοὺς γνωστούς του, συντρόφους καὶ φίλους, νὰ δώσει εἶδηση, ν' ἀνάψει φωτιά, νὰ τοὺς ξεσηκώσει. Ὁ τρόπος, ὁ σοβαρὸς, ὁ ἀσυνήθιστος, τοῦ παπα - Δανιήλ σάν ἄκουσε τὴν περιπέτεια τῶν πέντε βιλάνων, ἀντὶς νὰ τὸν καθησυχάζει, χειρότερα τὸν τάραζε. Καλὰ τῷχε φοβηθεῖ αὐτὸς, εἶταν ἀσημη μπλεξιά. Ἄν οἱ δικοὶ τοὺς δὲ βιάζονταν, ποιδς ξέρει . . . Ἐβλεπε κιάλας ὁ κάπελας, μὲ τὴ φουντωμένη του φαντασία, τοὺς ἀμοιρους ριγμένους σ' ἕνα βαθὺ κατώγι, ἐκεῖ στὰ σκοτεινὰ λαγούμια τοῦ κάστρου, νὰ ρεῦουν καὶ νὰ σαπίζουν γιὰ χρόνια στὰ σίδερα, δίχως ἐλπίδα γλυτωμοῦ.

Ὅμως ἡ ὥρα εἶταν περασμένη, μεσημέρι, τὸ μαγαζὶ μονάχο. Γύ-

ρισε τσακίζοντας, να προκάνει τή δουλειά, κι ανέβαλε για τ' απόγεμα τήν άλλη του φροντίδα. 'Ο τσαγγάρης εΐταν εκεί, τόν περίμενε. 'Αφανισμένος, με τὸ στενόμακρο μούτρο του, πού οί θέρμες τὸ εΐχανε λυώσει καί ξεράνει, κρεμασμένο, ἀπόμενε σωροβολιασμένος στὸν πάγκο νὰ κοιτάζει τήν πόρτα μ' ἀνάβλεμμα ἐναγώνιο. Δὲν τοὺς γνώριζε προσωπικά αὐτὸς τοὺς πέντε πού πιάσανε οἱ Φράγκοι, ἕμως ἢ συφορά πού τοὺς βρῆκε, ἢ ὠμὴ σκηνὴ μπροστὰ στὸ κάστρο, πού τήν εἶδε με τὰ μάτια του, τόν εΐχανε συγκλονιστικά ἐπηρεάσει. Εἶχε ἔτσι πάντα τὸ μιάν ἀρρωστιάριχη εὐαίσθησία στὶς ἀγριότητες ὁ Σεραφεῖμ ὁ τσαγγάρης, καί τὰ ξεχαρβαλωμένα ἀπὸ τὶς θέρμες νεῦρα του τινάζονταν, σφάδαζαν στὸ παραμικρὸ ἀγγιγμα.

— Τί ἀπόκανες; ρώτησε τρέμοντας, σὰ νὰ φοβόταν τήν ἀπάντηση πού θὰ λάθει ἀπὸ τὸν Ζερβοχέρη.

— Τίποτα, δὲν ἔχω καιρὸ τώρα γιὰ κουβέντες. Μόνο νὰ τρέξεις ἐσὺ νὰ βρεῖς τὸ φίλο μου, τὸ εὐγενικόπουλο, καί νὰ τοῦ πεῖς πὼς εἶναι χρεῖα νὰ τὸ ἰδῶ τὸ γρηγορότερο. Κ' ὕστερα νὰ πᾶς στοὺς ἄλλους, τοὺς δικούς μας, νὰ τοὺς συνάξεις ὅλους στὸ σιδεράδικο. 'Ακοῦς; ὅλους. Ὅσους βρεῖς περισσότερους! Κατὰ τὰ λυχανάματα, θάρθῃ κ' ἐγώ. Αὐτὸ νὰ κάνεις, τσαγγάρη, κατὰλαδες; Σῦρε τώρα, τρέχα!

'Ο τσαγγάρης, πού ἀναγνώριζε στὸν Ζερβοχέρη σημαντικὴ ὑπεροχή, σηκώθηκε ὑπάκουος καί ξεκίνησε βιαστικὸς νὰ κάνει τὸ θέλημα πού τοῦ ἀνάθεσαν.

Νωρὶς τ' ἀπομεσήμερο, ἔμαθε κι ὁ Σγουρὸς τὸ περιστατικὸ πού εἶχε λάχει στοὺς πέντε βιλάνους. Τὸ ἔμαθε πρῶτα ἀπὸ τὸν Σάββα τὸ ζευγά, γιατί, αὐτόν, εἶχε προλάβει κιόλας καί τόν εἶδε ὁ ἴδιος ὁ Ζερβοχέρης. Τὸ μεσημέρι δὲν εἶχε πάει καθόλου στὴν κάμαρά του ὁ Σγουρὸς, ὁ τσαγγάρης ἄδικα τὸν περίμενε κόβοντας βόλτες νευρικὰ μπροστὰ στὴν αὐλόπορτα τοῦ πανδοχείου. Βρῆκε ἕμως τοὺς ἄλλους ὁ Σεραφεῖμ, σάν ἀπελπίστηκε ἀπὸ τὸν Σγουρὸ, ἔτρεξε στὸ ραφτάδικο τοῦ 'Αρτέμη, ἀπὸ κεῖ στὸ σιδεράδικο τοῦ Τιμόθεου, κ' ὕστερα πῆρε συνέχεια ὅλους τοὺς ἄλλους.

Τὸ μαντάτο πού κουβαλοῦσε λαχανιασμένος ὁ τσαγγάρης πετοῦσε ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, ἀπὸ μαγαζὶ σ' ἐργαστήρι κι ἀπὸ ἐργαστήρι σ' αὐλή, κι ἀπὸ κεῖ, ἔξω, πέρα, στὰ χωράφια, χωρὶς ἕμως νὰ κάνει βέβαια σ' ὅλους τήν ἴδια ἐντύπωση, τὴν κεραυνόβολη πού εἶχε εὐχηθεῖ ὁ Ζερβοχέρης. Τέτοια περιστατικά εἶτανε παραπάνω ἀπὸ συχνά, καθημερινὰ πές, καί μάλιστα τώρα τελευταῖα. Ὅλοι δίχως ἐξαίρεση ὡστόσο ἔδιναν ὑπόσχεση πὼς θὰ πᾶνε τὸ θράδυ χωρὶς ἄλλο στὸ σιδεράδικο τοῦ Τιμόθεου. Ἡ προσταγὴ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἀπὸ τὰ δυὸ ἀδέρφια, κάπελα ἢ σιδερά, εἶτανε πάντα σεβαστὴ, εἶδος διαταγῆς προεστοῦ, κ' ἢ ἀλληλεγγύη ἀναμεταξὺ στοὺς βιλάνους τῆς Καλαμάτας, μικροπουλητάδες, τεχνίτες, ἐργατικούς, ξωμάχους, πολὺ προχωρημένη. Κάμποσην ὥρα προτοῦ σκοτεινιάσει, ἄρχισαν νὰ σφαλᾶνε τὶς πόρτες τους, νὰ παρτάνε ὁ ἕνας τὸ σφυρί, ὁ ἄλλος τὸ σουδλί, ὁ τρίτος τὴν ἀξίνα, καί νὰ ξεκινᾶνε γιὰ τοῦ Τιμόθεου.

Ὅταν ὁ ἥλιος βασίλειψε, εἶταν ὅλοι τους συναγμένοι.

NEXUM SE DARE

ΙΤΑΝΕ καμμιὰ πενηνταριά νοματέοι, οί περισσότεροι άντρες ψημένοι, λιγοστοί γέροι, τρεις-τέσσερις γυναίκες, οί δυό με τὰ μωρά στην άγκαλιά. Τό σιδεράδικο είχε γεμίσει, όμως άκόμα δέν είχανε στρωθεί χάμου, σταυροπόδι, καθώς τό συνήθιζαν. Στέκονταν όρθοί ή άκουμπισμένοι στους τοίχους, μπουλούκια-μπουλούκια, και σιγοκουβέντιαζαν. Κάμποσοι από δαύτους δέν είχανε καν βγάλει τήν ποδιά τής δουλειάς. Τά χέρια τους εΐτανε λερά, βαρειά, άποσταμένα από τό μεροδουλι.

Βασίλεψε ό ήλιος και τότε τό καμίνι του σιδερά έφεξε λαμπαδιάζοντας στους άσοβάτιστους πέτρινους τοίχους. "Όμως όσο προχωρούσε ή ώρα, ή σκιά

βάραινε, στοιβαζόταν άσολερή στις γωνιές. Ξεχύθηκαν λοιπόν και στο δρόμο, για νά βλέπουν, νά βλέπονται, σαν άνθρωποι άμάθητοι που εΐτανε νά ζούνε τις νύχτες, στο σκοτάδι. Κάποιος ώστόσο ειπε πώς εΐναι άπρονόητο νά μυριστούν τή σύναξη οί Φράγκοι. "Αρχισαν έτσι νά ξανακπαίνουν στο σιδεράδικο, άναψαν ένα δαυλό, που μοσκοδόλησε ζεστό ρετσίνι, ύστερα δεύτερο, τους μπήξανε στους άρμούς του πέτρινου τοίχου και, κουρασμένοι από τήν άπαντοχή, νυσταγμένοι από τόν κόπο τής ημέρας, πιάσανε τώρα νά στρώνονται χάμου, στο κοπανισμένο χώμα, ν' άγκαλιάζουν τά γόνατά τους και νά χαμουριώνονται βαριεστημένα, γλαρώνοντας.

Τό κέρκετο πέρασε στο δρόμο με βήμα άκατάστατο και βαρύ, κλαγγή από σπάθες, λόγχες, σκουτάρια. "Όλοι κρατήσανε τήν άνάσα τους. "Η νύχτα εΐτανε χλιαρή, άνοιξιάντικη, κάτω από τό πορτόφυλλο, στη φαρδιά χαρμαμάδα, έδλεπες τό φεγγάρι νά προσμένει ρεμβό. "Ο σιδεράς παράτησε τή βαρειά κι άφησε τό καμίνι νά σήσης. Δέν έπρεπε οί Φράγκοι νά ξέρουν πως εκεί μέσα ξεγρυπνάνε βιλάνοι. Κάλλιο νά νομίζουν πως ό σιδεράς πλάγιασε απόψε νωρίς. "Αν είχε κανένας τους παραγγελιά νά δώσει ή νά γυρέψει, ως περάσει αύριο, με τήν ημέρα.

"Αργοπορημένος ήρθε ό Ζερβοχέρης, καθώς τό είχε πει. "Ηρθε με τήν ακολουθία του, τό ράφτη, τόν τσαγγάρη και τό ζευγά, σαν άληθι-

νός ἄρχοντας τῆς πλέμπας πού εἴταν. Στὸ κατῶφλι ὅμως τοῦ σιδεράδικου, ἀναγκάστηκε ψυχόρμητα νὰ παρατήσῃ τὸ ἡγεμονικὸ τοῦ ὕφους. Ἐδῶ ἄρχιζε τὸ βασιλεῖο τοῦ πρεσβύτερου, τοῦ σιδερά. Μπήκε λοιπὸν ἀδέξιος, γεμάτος ἀμηχανία, μὲ τὰ μάτια λοξογυρισμένα ἀνήσυχτα κατὰ τὴ μεριά τοῦ Γιμόθεου, μὰ καὶ φουσκώνοντας σύγκαιρα τὰ στήθια του γιὰ νὰ ξιπάσει τοὺς συντρέφους.

Στάθηκε μὲ κάποια δυσφορία κρυφὴ δίπλα στ' ἄμόνι, εἶδος θέση ἐπίσημη, ἔβαλε τὶς παλάμες στοὺς γοφούς του, ὕστερα στὴ μέση του, τὶς ξανάφερε στοὺς γοφούς του, ἀναδεύτηκε στενόχωρα, καὶ τέλος, κοιτάζοντας γύρω - γύρω τοὺς βιλάνους πού εἶχανε ζυγώσει καὶ πρόσμεναν σωπαίνοντας, μίλησε :

— Ἀδέρφια, εἶπε, σὰς φωνάξαμε ἀπόψε ἐδῶ γιὰ νὰ σὰς δώσουμε ἓνα μαντάτο. Κι οὔτε νομίσαμε πὼς ἔχουμε τὸ λεύτερο νὰ σὰς τὸ κρύψουμε γιὰτι ὅλοι, ἔτσι κι ἄλλιῶς, θὰ τὸ μαθαίνατε, ἀφήνω πού πολλοὶ θὰ τῷχετε μάθει κιόλας. Μιλᾶω σωστά; Δοῖπόν τὸ μαντάτο πού λέω εἶναι σπουδαῖο γιὰ ὅλους μας, γιὰτι ὅσο κι ἂν πεῖς πὼς εἴμαστε οἱ βιλάνοι ἀδύναμοι, ἅμα συνταχτοῦμε πολλοὶ μαζί καὶ δύναμη περισσότερὴ ἀποχτοῦμε ἀπὸ τὸν καθένα μας χωριστά, καὶ γνώση. Ἔτσι λέω ἐγὼ μὲ τὸ μυαλό μου. . . Ἄμ' τάχα τί διάφορο ἔχει ὁ βιλάνος πού ἰδρωκοπάει μερνονητὶς σκυμμένος στὴ δουλειά; Πάλι: μεγάλος εἶναι ὁ Πανάγαθος ἅμα τὸν βοηθήσει νὰ ταίξει τὴ φαμίλια του, ν' ἀνάψῃ ἓνα κούτσουρο τὸ χειμῶνα στὸ τζάκι, νὰ βάλῃ κάνα βαγένι κρασί σὲ μιὰ γωνιά, γιὰ τὴ χαρὰ καὶ τὴ λύπη πού λέει ὁ λόγος. Μὰ τὸν περισσότερο καιρὸ ὁ βιλάνος παλεύει ἄχαρα γιὰτι οὔτε ἓνα χερόβολο σὰνὸ δύναται νὰ βάλῃ στὴν πάντα γιὰ τὰ ζωντανά του, οὔτε ἓνα σπειρὶ σιτάρι γιὰ τὰ παιδιὰ του, οὔτε σὰν κλείσει τὰ μάτια του ἀφήνει τίποτα πίσω, μόνο ἢ γυναίκα του, σὰν εἶναι ζωντανός, τὸν χουγιάζει πῶναι τάχα ἀνεπρόκοπος, καὶ σὰν σφαλίσει τὰ μάτια του τὸν κλαίει, πού τὸν εἶχε στήριγμα. Ὅμως ἄμειρη καὶ σφεριασμένη εἶναι καὶ τούτη πές, γιὰτι ἡ γυναίκα δίχως τὸν ἄντρα δὲν κάνει οὔτε μιλιάρει, καὶ τὸ χωράφι ξεραίνεται, καὶ τ' ἀλέτρι δὲν ἔχει μπράτσο νὰ τὸ δουλέψῃ, καὶ τὰ βυζανιάρικα κράζουν γυρεύοντας ψωμί, κι ὁ ἀφέντης ὁ Φράγκος ξαποστέλνει τοὺς ἀρματωμένους του νὰ σοῦ πάρουν τὸ ὑπέρημα, κι ὁ κόσμος ἔχει βάσανα, κι ἄσ' τα, καλύτερα ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴν ἀναθυμᾶται. . .

Σταμάτησε νὰ πάρῃ ἀνάσα. Εἶχε μπλέξει ἀξεδιάλυτα στὴ μακρυὰ του τὴν περίοδο, γι' ἄλλου ξεκίνησε κι ἄλλου βρέθηκε. Κοίταξε γύρω του μ' ἀγωνία, μὲ τὸν πανικὸ στὰ μάτια πού τὸν εἶταν γνῶριμος ὅταν δὲν κατάφερε κάτι. Δυὸ - τρία μούτρα ἐδῶ - ἐκεῖ τὸν κοιτάζανε γελώντας χαζά, ἄφωνα. Τ' ἄλλα εἶτανε σκυθρωπά, καμπόσα ἀνάμεσά τους δειχνανε δυσαρεστημένη ἀπορία κ' ἓνα ἢ δυὸ τῶ φάνηκαν μάλιστα ἐχθρικά. Ἀποφασισμένος καθὼς εἶταν ὡστόσο, χτύπησε τὴ γροθιά του στ' ἄμόνι καὶ τέντωσε τὸ κορμὶ του προκλητικᾶ.

— Ὅχι, ὅποιος ἔχει δεύτερη γνώμη νὰ μοῦ τὴν πεῖ! βροντοφώνησε, κ' ἐγὼ παίρνω μπροστά σας ὄρκο νὰ μὴν τονε βαρέσω! Ὅμως θέλω πρῶτα νὰ μοῦ πεῖτε ἂν εἶχανε τάχα δίκιο σήμερα οἱ ἀφεντάδες οἱ Φράγκοι πού πιάσανε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κυλήσανε κατὰ γῆς καὶ τὸν πατήσανε στὸ λαιμὸ καὶ τὸν χτυπάγανε κλωτσιᾶς ὀλοῦθε ἔτσι πού νὰ

φτύσει αίμα ὁ συφοριασμένος, καὶ τὸν ἔβαλαν ὕστερα στὰ σίδηρα καὶ χίλια - δυὸ ἄλλα ἀκόμα κάνανε πού δὲν πάει ἡ γλώσσα μου νὰ τ' ἀνιστορήσω. Καὶ πιάσανε μαζί τὸ γέρο τὸν πατέρα του κι ἀκόμα τρεῖς Ρωμιούς. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ ἄδικο γιατί εἶναι μεγάλη ἁμαρτία καὶ πληρώνεται στὴ ζωὴ ἐτούτη καὶ στὴν ἄλλη, νὰ τὸ ξέρετε! Ἐγὼ ρώτησα τὸν παπα - Δανιὴλ πού εἶναι πολύξερὸς ἄνθρωπος καὶ διαβασμένος καὶ μοῦ τῆπε κι αὐτὸς πὼς εἶναι ἄδικο, μεγάλο ἄδικο. Ἄμὴ τότες τί νὰ ποῦμε ἐμεῖς οἱ ἄλλοι πού εἴμαστε ἀδέρφια τους καὶ ξέρομε τὸν καυμὸ τους, κι αὐριο μπορεῖ νὰ πάθουμε τὰ ἴδια καὶ χειρότερα, Θεὲ μου φύλαγε τὸν κόσμον...

Ἔτσι μίλησε ὁ Ζερβοχέρης καὶ μίλησε ἀκόμα γιὰ ὦρα πολλή, εἶπε γιὰ τὰ πάθη τῶν Ρωμιῶν καὶ γιὰ τὴν ἀπονιά τοῦ Φράγκου, γιὰ τὰ δίσεχτα χρόνια πού πέρασαν, γιὰ τὴν ἀγάπη πού προστάζει τὸ Εὐαγγέλιο, γιὰ τὸ χρέος πού ἔχουν οἱ φτωχοὶ νὰ βοηθᾶνε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἡ ἔμιλλα του εἶταν ἀρρυθμὴ, καθὼς ἡ ψυχὴ του πού εἶχε φουρτουριάσει, μιὰ φούσκωνε μ' ἀγανάκτηση φοβερὴ καὶ μιὰ ξέπεφε σὲ βαρὺ παράπονο, πνιγμένο. Τὸν ἀκουγαν ἐκεῖνοι περίεργοι, χωρὶς νὰ μποροῦν ἀκόμα νὰ μαντέψουν πού πάει νὰ καταλήξει. Πολλοὶ ἀπὸ δαύτους, δίχως νὰ μπαίνουνε βαθύτερα στὴν οὐσία τῆς στιγμῆς, ἀπολάβαιναν ἀσύνειδα τὸ ἀσυνήθιστο περιστατικὸ πού τοὺς εἶχε λάχει ἀπόψε ἐδῶ, στέκονταν νὰ τὸν κοιτάζουν ἀπληστα, μὲ στόμα μισανοιχτό, χαίρονταν τὴ συντροφικὴ γύρω σὺναξη καὶ κρυφά, μέσα τους, γιορτάζανε γιὰ τὸ πανηγύρι. Ὅμως αὐτὸς, ἀνήσυχος διπλά, χωρὶς νὰ παύει νὰ μιλάει, ἔρριχνε κάθε τόσο ματιές ἀνυπόμονες στὴν πόρτα. Ὁ παπα - Δανιὴλ δὲν τοῦ εἶχε μὴνύσει ἀκόμα, καθὼς τὸ εἶχε ὑποσχεθεῖ. Τί ἔκανε δλο τ' ἀπόγεμα; Ἄδῃλο. Σπίτι του δὲν εἶταν, ἡ Μπίλιω ἀνάλαβε νὰ τὸν εἰδοποιήσει πὼς οἱ βιλάνοι θὰ τὸν προσμένανε τὸ βράδυ πιά στὸ σιδεράδικο. Δὲν ξεμπερδεψε ἄραγε ἀκόμα μὲ τοὺς Φράγκους;

— Πάνε χρόνια πολλὰ, εἶπε ὁ κάπελας σφουγγίζοντας μ' ἀνάστροφο χέρι τὸ ἰδρωμένο μέτωπό του, πού ὁ τόπος τοῦτος εἶτανε λεύτερος, καθὼς μᾶς λένε οἱ παλιότεροι. Ἐένος δὲν εἶχε πατήσει τὸ χῶμα τοῦ Μοριᾶ, στὶς ράχες τῶν βουνῶν μας δὲν ἔβλεπες κάστρα. Ὁ βιλάνος, πού λέτε σύντροφοι, εἶτανε τότες ἀφέντης στὸ χωράφι του, δούλευε τὴ γῆς, τὴν πότιζε μὲ τὸν ἰδρῶτα του, ὅμως κ' ἐκεῖνη τὸν ἔτρεφε, αὐτὸν καὶ τὴ φιλία του, καὶ τὰ ζωντανά του. Χαρὰ Θεοῦ εἶταν ὁ Μοριάς, βλογγιμένος τόπος! Καὶ νὰ σου μαῦρη μέρα! ἔρχονται οἱ Φράγκοι ἄρματωμένοι, σηκώνουνε πόλεμο, στήνουνε σέντζια στενά στὶς πολιτείες, κουρσεύουν τὰ χωριά μὲ φωτιά καὶ μὲ σίδερο, πατᾶνε τὸ Ρωμιὸ στὸ σθέρκο. Αὐτὴ εἶναι ἡ κουγκέστα πού τὴ λένε κι ἀπὸ τότες ὁ τόπος μας δὲν εἶδε καλὸ. Πρόσεξες τ' ἄλογο σὰν τῶχεις ἀμολυτὸ, πὼς εἶναι ζωηρὸ καὶ μὲ σπιθαμὸ μάτι, κι ἅμα τοῦ περάσεις τραχηλιά, τὸ ζέψεις σὲ μαγγάνι, πὼς σκύβει τὸ λαιμὸ του τὸ καχορίζικο κι ἀγκομαχάει καὶ ρεῦει; Ἔτσι κι ὁ Ρωμιός. Ἐωμάχος στὸν κάμπο εἶτε στὸ βουνό, δουλευτὴς στὴν πολιτεία, μὲ πριβιλέτζιο εἶτε δίχως πριβιλέτζιο, βιλάνος μένει πάντα κι ὅ,τι κι ἂν πιάσει στὸ χέρι του γίνεται σάχτη, κι ὅ,τι βγάλει μὲ τὸν ἰδρῶτα του δὲ φτουράει. Γιατί τὸ ψωμι τῆς σκληθιάς εἶναι πικρὸ, δὲ θρέφει τὰ σπλάχνα τοῦ ἀνθρώπου, ἀδέρφια!

— Τέτοιο εΐταν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶπε ἀναστενάζοντας ἕνας ἀπὸ τὸ σωρὸ, μαραγκὸς τὸ ἐπάγγελμα, μὲ μάτια κόκκινα πού ὀλοένα τρέχανε νερό.

— Τὸν καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὴν κουγκέστα, λέει ἕνας ἄλλος, στὸ Μορι-ἀ βασίλευε κάποιος βασιλιάς πού εἶχε παλάτι μαρμαρένιο, ἐκεῖ ψηλά, σὲ κορφοδοῦνι τῆς Μεσαρέας, κ' εἶχε τὸ παλάτι ἐφτὰ πόρτες μαρμαρένιες, καὶ στίς ἐφτὰ πόρτες φύλαγαν ἐφτὰ δράκοι θεόρατοι.

— Λοιπόν; λοιπόν; ρώτησαν ἄπληστα κάτι γυναῖκες κι ἀναδεύτηκαν νὰ τὸν ζυγώσουν τεντώνοντας τὰ μάτια τους, σπρώχνοντας μὲ τὸν ἀγκῶνα τοὺς διπλανούς, ν' ἀνοίξουν δρόμο.

Ὅμως ὁ Ζερβοχέρης ὀργισμένος, θὲς γιατί τοῦ πήρανε τὴ μιλιὰ ἀπὸ τὸ στόμα, θὲς γιατί στ' ἀλήθεια μῆσα τοῦ ἀποδοκίμαζε τὸ φαντασιοκόπημα, σήκωσε τὴ γροθιά του κ' ἔβαλε φωνή:

— Πᾶψτε μωρέ! θρασίμια, χαζοκούταβα! Σῶνουν τὰ παραμύθια! Σῶνουν, π' ἀνάθεμα τῇ φύτρα σας! Ἔτσι θὰ κοιμόσαστε πάντα;

Σώπασαν καὶ τὸν κοίταζαν ἀπορημένοι, μὲ κάποιο σεβασμὸ.

— Μὲ τὸ συμπάθειο, κυρ - Παντελῆ, ἔκανε ὁ προσβλημένος, δὲν εἶναι παραμύθια αὐτὰ πού λέω.

— Παραμύθια εἶναι μωρέ, κι ὅποιος δὲν τὸ πιστεύει θὰ τοῦ ἀνοίξω ἐγὼ τὸ καύκαλο μὲ μιὰ σφροντυλιὰ νὰ φύγουν οἱ καπνοὶ, νὰ ξαρρωστῆσει, νά!

Σώπασαν καὶ σκύψανε τὰ κεφάλια τους. Κι ὁ σιδεράς, πού μῆσα τοῦ καμάρωνε πάντα τὴ δύναμη, ἀνάσανε βαθιά, μὲ καμάρι γιὰ τὸ μικρότερό του, στύλωσε τὸ στρογγυλὸ του τὸ κεφάλι καὶ τοὺς κοίταξε γύρω μὲ τὸ μοναδικὸ του μάτι πού ἔλαμπε θριαμβικὰ.

— Μᾶς φώναξεις νὰ συναχτοῦμε ἀπόψε ἐδῶ, Ζερβοχέρη, ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ τραχειὰ ἀπὸ πέρα, στὸ βάθος τοῦ σιδεράδικου. Τί μᾶς θέλεις;

Τὰ μάτια τοῦ κάπελα ἀναψαν

— Τί σᾶς θέλω; Τὸ ρωτᾶς; βρόντηξε. Ποιὸς εἶν' αὐτὸς πού ρωτᾶει; Θέλω νὰ τὸν ἰδῶ!...

Ζαρώσανε μουδιασμένοι, ἐνῶ ἐκεῖνος σηκωνότανε στὰ νύχια καὶ πάσχιζε νὰ ξεχωρίσει τὸν αὐθάδη.

— Ἐγὼ εἶμαι, δές με, εἶπε ἀτάραχα ἡ φωνὴ κ' ἕνας κοντὸς στραβοκάνης, μὲ τετράγωνους ὤμους καὶ σφιχτὸ κορμί, φάνηκε νὰ παραμερίζει τοὺς διπλανούς του γιὰ νὰ προχωρήσει.

— Χμ, ἐσύ 'σαι, Μάρκο; ἔκανε ἡμερωμένος κάπως ὁ Ζερβοχέρης. Καλά, θὰ σοῦ τὸ πῶ λοιπόν. Σᾶς θέλω νὰ βοηθήσετε γιὰ νὰ γλυτώσουμε τοὺς πέντε δικούς μας.

— Καὶ πῶς νὰ βοηθήσουμε; τί μπορούμε ἑμεῖς;

— Πολλὰ μπορούμε! βρουχῆθηκε ὁ κάπελας χτυπώντας πάλι τὴ γροθιά του στ' ἄμῃνι πού ἔμεινε βουβό.

Καὶ τοὺς ἐξήγησε μὲ λίγα λόγια, μπερδεμένα κι αὐτὰ, τὴν πρόταση τοῦ παπα - Δανιήλ. Στὴν Καλαμάτα εἶχε ἔρθει, δὲν πάει πολὺς καιρὸς, νὰ καθῆσει ἕνας ξενομερίτης Βενετσάνος, μὲ χρῆμα πολὺ. Αὐτὸς μπορεῖ νὰ δώσει τὰ πέρπυρα, ἔσα πέρπυρα θὰ γυρέψουν οἱ Φράγκοι γιὰ λύτρα. Ἀνάγκη λοιπόν νὰ συναχτοῦν ἔλοι μᾶζι καὶ νὰ πᾶνε

νά παρακαλέσουν τὸν τραπεζίτη. Ὁ Βενετσάνος θὰ τοὺς πει βέβαια πὺς θέλει κάτι γιὰ ἐγγύηση, νὰναι σίγουρος δηλαδή πὺς θὰ τὰ ξαναπάρει πίσω τὰ λεφτά του. Κι αὐτοὶ θὰ τὸ δώσουν, δίχως δεύτερη κουβέντα θὰ τὸ δώσουν, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ κιβιτάνου τὰ φυλακισμένα τους ἀδέρφια.

— Δὲν εἶν' ἀδέρφια μας οἱ δυό, εἶναι Σλαῦοι, πετάχτηκε κάποιος.

— Τί λές, μωρέ! . . . Ποιὸ εἶναι τὸ θρασίμι πὺ μιλάει ἔτσι;

Στὴ μεριά πὺ εἶχε ἀκουστῆ ἢ φωνὴ ἔγινε ἓνα στρίμωγμα κι ὁ ἄνθρωπος πὺ εἶχε μιλήσει τρύπωνε πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

— Κ' οἱ Σλαῦοι δὲν εἶν' ἀδέρφια μας; φώναξε ὁ Ζερβοχέρης ἀγριεμένος. Ὁ Χριστὸς ξεχώρισε τοὺς Σλαῦους ἀπὸ τοὺς Ρωμιούς, μωρέ; Δὲν προσκυνᾶνε κ' οἱ Σλαῦοι Χριστό;

— Προσκυνᾶνε, προσκυνᾶνε, συμφώνησαν οἱ κοντινότεροι κουνώντας πειθίγια τὰ κεφάλια τους.

— Τὸ λοιπὸν;

— Κι ἂν μᾶς γυρέψει ὁ Βενετσάνος τίποτις κακὸ;

— Σὰν τί κακὸ νὰ μᾶς γυρέψει;

— Νά, ἂν μᾶς γυρέψει νὰ πουλήσουμε τὴν ψυχὴ μας στὸν Τρισκατάρτο! Οἱ Βενετσάνοι δὲν εἶναι ὀρθόδοξοι σὰν τοὺς Ρωμιούς.

Ὁ Ζερβοχέρης βρέθηκε μπλεγμένος. Ὅχι πὺς τὸν παραδεχότανε αὐτὸς τὸν κίνδυνον νὰ πουλήσουν τὴν ψυχὴ τους, τέτοια πράγματα δὲν τὰ πολυπίστευε πὺς γίνονται καθεμέρα. Ὅμως δὲν ἤξερε μὲ τί τρόπο ν' ἀποκριθεῖ, ἀπόμεινε σαστισμένος ἀπὸ τὸ ἀναπάντεχο ρῶτημα. Τέτοια σκέψη, ἀλήθεια, δὲν τοῦ εἶχε περάσει ἴσαμε τώρα ἀπὸ τὸ κεφάλι.

Μὲ στόμα μισανοιχτό, πασχίζοντας κάτι νὰ βρεῖ γι' ἀπόκριση, στεκότανε νὰ τοὺς κοιτάζει κ' ἡ ἀγωνία τοῦ ἔπνιγε χειρότερα τὴ φωνή. Κιόλας ἔκεινοι, παρὰσυρμένοι ἀπὸ τὴν ἀντίρρηση, ἀρχίζουν νὰ μουρμουρίζουν συναμεταξύ τους, συμφωνοῦσαν πὺς τὸ πρᾶμα εἶταν ἔτσι κι ἀλλιῶς ἐπικίνδυνον, πὺς δὲν ἄξιζε δὲ καὶ τὸν κόπο. Μερικοί, διορθώνοντας τὴν ἀόριστη ἀνησυχία πὺ εἶχε σπεῖρει αὐτὸς πὺ πρωτομίλησε, λέγανε πὺς, τὸ λιγότερο, ὁ Βενετσάνος θὰ τοὺς γύρευε ν' ἀλλαξοπιστήσουν, ν' ἀπαρνηθοῦν τὴν ὀρθοδοξία καὶ νὰ παραδοθοῦν στὸ ἔλεος τῶν φραγκοκαλόγερων. Φρίκη κι ἀνατριχίλα τοὺς κυρίευε στὴ σκέψη τούτη: Κι ὁ Ζερβοχέρης πὺ τόσο πάσχιζε, πὺ εἶχε ἰδρῶσει νὰ τοὺς φέρει στὰ νερά του, τοὺς ἔβλεπε τώρα νὰ λακίζουν, νὰ τοῦ ξεφεύγουν μὲς' ἀπὸ τὰ χέρια σὰν τὸ νερό.

Πάνω σ' αὐτά, κάνει ἔτσι καὶ βλέπει τοὺς συναγμένους κοντὰ στὴν πόρτα νὰ παραμερίζουν, καὶ τὸν παπα-Δανιὴλ νὰ ἔρχεται κατὰ δῶθε δρασκελώνοντας μὲ τὰ μικρά του τὰ ποδάρια τοὺς καθισμένους χάμου βιλάνους πὺ δὲν εἶχανε προλάβει νὰ σηκωθοῦν. Ἀνάσανε βαθιά, ἀνακουφισμένος, καὶ τὸ πρόσωπό του ἔλαμψε. Ἡ ἐλπίδα μεμιάς φούσκωνε πάλι μέσα του.

— Ἐλα, ἔλα! φώναξε τοῦ παπα κουνώντας στὸν ἄερα τὰ χέρια του. Ἐλα νὰ τοὺς πεις τί ἔχουν χρέος νὰ κάνουν.

Ζύγωσε ὁ παπα-Δανιὴλ καὶ στάθηκε μπροστὰ στὸν κάπελα. Τὸ πρόσωπό του πὺ ἴσαμε τώρα, κατὰ τὸ συνήθειό του, χαμογελοῦσε, ξεξάρωσε ξάφνου κ' ἔγινε σοβαρό.

— Γιατί μιλάς έτσι στ' ἀδέρφια σου, Ζερβοχέρη; ἔκανε αὐστηρά. Ἔρχομαι νὰ σοῦ πῶ πῶς δὲν ἔχουν τίποτα νὰ κάνουν.

— Τίποτα;

Ἐκείνου ἀπόμεινε μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό. Σούσουρο ἀποδοκιμαστικὸ γι' αὐτὸν ἀπλώθηκε γύρω.

— Τίποτα, ναί. Εἶδα τὸν κιβιτάνο.

— Καὶ λοιπὸν;

— Λοιπὸν εἶναι μάταιο νὰ πασχίζουμε. Οἱ πέντε θὰ κρεμαστοῦν.

— Τί;

Ἅλλοι πάγωσαν. Πίσω, στὸ σκοτεινὸ βάθος τοῦ σιδεράδικου, κάτι πνιγμένο σὰ λυγμὸς ἀκούστηκε, ἔμως ἢ προσοχὴ ἐλόντων εἶτανε τόσο γυρισμένη στὸν παπὰ, ποὺ κανένας δὲ σκοτίστηκε νὰ κοιτάξει.

— Θὰ κρεμαστοῦν; . . . Καὶ γιατί; ρώτησε ἀφωνα, μὲ χεῖλη μουδιασμένα ὁ Ζερβοχέρης.

— Γιατί τὸ ξέχασες, οἱ Φράγκοι ἔμως τὸ θυμῆθηκαν. Γιατί ὁ ἀδερφὸς τοῦ Σλαύου μαχαίρωσε στὴν Κεσφίνα, πάει ἐνάμισης τώρα χρόνος, ἔναν δικὸ τους, καθαλάρο. Κι ὁ κιβιτάνος, δὲν τοῦ βγάξεις ἀπὸ τὸ μυαλὸ πῶς οἱ Σλαῦοι ἔχουνε πάρει ἔρκο ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ νὰ πολεμᾶνε τοὺς Φράγκους.

Φῶς ἔγινε ξαφνικὸ στὰ μάτια τοῦ Ζερβοχέρη. Αὐτὸ εἶταν! Νὰ τί φοβότανε, δὶχως κι ὁ Ἰδιος νὰ τὸ καταλαβαίνει, ἀπὸ τὸ πρωτὶ. Λοιπὸν ὁ Φεντὸρ ἔτρεχε κίνδυνο μεγάλο, καλὰ τὸ εἶχε νιώσει αὐτός. Κίνδυνο μεγάλο, καὶ μαζὶ του ὁ Πέτρος κ' οἱ τρεῖς Ρωμιοί. Σὰν ἄκουσε τὸν τσαγγάρη νὰ τοῦ φέρνει πρῶτος τὸ μήνυμα, κάτι σκοτεινὸ μέσα στὴν ψυχὴ του εἶχε ἀλαφιαστεῖ. Ἄθελα ὁ νοῦς του εἶχε γυρίσει στὸν ἄλλο, τότε, τὸν Σέργιο; κ' εἶχε ξαναθεῖ γιὰ μιὰ στιγμή τὴν κρεμάλα ποὺ στήνεται μπροστὰ στὸ καπηλεῖο. Ὡσσοφορά! εἶτανε τὸ ριζικὸ λοιπὸν τῆς ἀμοιρῆς τούτης φαμίλιας νὰ περάσει, ἄντρας σὲ ἄντρα, ἀπὸ τὴ θηλειά;

— Καὶ δὲν ἔχουνε γλυτωμὸ; ρώτησε μὲ φωνὴ ξέπνοη τὸν παπὰ.

— Πὲς πῶς δὲν ἔχουν.

Γύρισε τὰ μάτια του ὁ Ζερβοχέρης, τὰ τρομαγμένα τώρα καὶ θολὰ, καὶ κοίταξε ἄτολμα τὸν Δανιήλ. Σὰν κάτι νᾶκρυβε ὁ λόγος τοῦτος. Κ' οἱ βιλάνοι τὸ εἶχανε κι αὐτοὶ νιώσει, κι ὄλοι τους κοίταζαν, μ' ἀνάσα κρατημένη, τὸν Δανιήλ στὰ χεῖλη.

— Πὲς πῶς δὲν ἔχουν, ὄχι, ξανάπε κείνος. Φαινότανε σὰ νευρικός, κάτι σφάδαζε στὸ πρόσωπό του ἀριστερά, κοντὰ στὰ γένηια.

Ἐκεῖνος ὁ Ζερβοχέρης δὲν ἀντέχει πιά.

— Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, μίλα, παπὰ! λέει φωνάζοντας. Κάτι μᾶς κρύβεις.

Ἅλλοι εἶχανε στριμωχτεῖ γύρω, ζύγωσαν, πρόσμεναν.

— Ὁ κιβιτάνος δὲ μοῦ τόπε ἔτσι, πῶς δὲν ἔχουν γλυτωμὸ, ὄχι δὲ μοῦ τόπε. Γέλασε ἀνήμερα, μὲ χτύπησε στὸν ὦμο σὰ νὰ μὲ κοροῖδευε ποὺ φαινόμενα κουτὸς καὶ μοῦ ἐξήγησε πῶς οἱ Φράγκοι περνοῦνε τώρα στερνὰ δύσκολες ἡμέρες. «Ἄν εἶχε ὁ Σλαῦος σου βιδὸς πολὺ, μοῦ λέει, θὰ σοῦλεγα, παπὰ, πῶς νὰ τὸν γλυτώσεις.»

— Ἄ! . . . ἄ! ἔκανε ὁ Ζερβοχέρης.

—“Ω, τὸν ἀντίχριστο, λέει μέσα στὰ δόντια του κι ὁ παπάς.

Σάστισαν. Πρώτη φορά ἀκούγανε τὸν Δανιήλ νὰ βρίζει τοὺς Φράγκους· ἴσαμε τώρα ποτὲ δὲν εἶχε ξεστομίσει φανερά κάτι κακὸ γιὰ τοὺς ἀφεντάδες. Εἶταν ἄνθρωπος γνωστικός κ' ἤσυχος ὁ παπα-Δανιήλ, ἤξερε πὼς πρέπει νὰ μένει πάντα εὐχάριστος στοὺς δυνατοὺς γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ βοηθάει ἔτσι τοὺς βιλάνους.

“Ὁμως ὁ Ζερβοχέρης δὲν κρατιότανε πιά, μιᾶς κ' εἶχε μπεῖ στοὺς νόημα.

— Πόσα γύρεψε ; Πόσα ;

— Μὴ μὲ ρωτᾶς, Ζερβοχέρη, μὴ μὲ ρωτᾶς ! ἀκόμα κι ἂν εἶτανε νὰ πουληθεῖς δλᾶκερος, καὶ νὰ πουλήσεις δλα τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ νὰ πουλήσουν οἱ συντρόφοι σου τὰ δικά τους, πάλι δὲ θὰ τὸ πλήρωνες τὸ ποσό. “Ὁχι. Μὴ μὲ ρωτᾶς, Ζερβοχέρη . . .

Κίνησε νὰ φύγει, στὰ μάτια του τρέμιζε μιὰ σπίθα ὑγρή, ἄπειρη συμπόνια. “Ὁ κάπελας δμως τοῦπесе μπροστά, παραλογοισμένος, τὸν σταμάτησε.

— Πές μας ! Πές μας . . .

Στάθηκε δίβουλος, τοὺς κοίταξε δλους γύρω.

— “Ὁχι, εἶπε σὰ μιλώντας μέσα του, εἶναι ἄδικο. Κι ἀνώφελο . . .

— Πές μας !

Κ' ἐπειδὴ στεκότανε πάντα δισταχτικός, ἀναποφάσιτος, ὁ Ζερβοχέρης τέντωσε τὸ χέρι του, τὸ σήκωσε καί, φέρνοντάς το γύρω, πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν βιλάνων :

— “Ἐμεῖς ποὺ βλέπετε ἐδῶ, θὰ τὰ πληρώσουμε, ὅσα κι ἂν εἶναι ! φώναξε παράφορα. “Ἐμεῖς ἐδῶ δλοι.

“Ὁ παπάς κούνησε μὲ χαμόγελο πικρὸ τὸ κεφάλι του.

— Ποτέ, εἶπε. Δὲ γίνεται.

— Γίνεται ! “Αφοῦ σ' τὸ λέω ἐγώ !

— Δὲ γίνεται, ὄχι . . .

“Ἀπόρησε ὁ κάπελας.

— Μὰ πόσα εἶναι λοιπόν ;

— Διακόσα πέρπουρα, ἀποκρίνεται ὁ παπάς στυγνά.

“Ὁ λόγος ἄστραψε κ' ἔπесе σὰν ἀστροπελέκι. Οἱ βιλάνοι κοιτάχτηκαν ἀποσβολωμένοι.

— Διακόσα . . . πέρπουρα ! . . .

Εἶτανε ποσὸ φανταστικό, σύγκρυο σ' ἔπιανε καὶ μόνο νὰ τὸ συλλογιέσαι. Διακόσα πέρπουρα ! “Ἐνα βασίλειο ἂν εἶτανε νὰ πουληθεῖ, δὲ θᾶξιζε τόσο.

— “Ὁχ ! βόγκηξαν οἱ βιλάνοι καὶ σκύψανε τὰ κεφάλια τους. Κάποιοι, κοντὰ στὴν πόρτα, τὴν ἀνοίγανε κιόλας καὶ κάνανε νὰ τραβήχτην. Τί ὄφελος πιά νὰ συζητᾶς ;

“Ὁ Ζερβοχέρης ἀσάλευτος πάντα στὴ θέση του, μὲ τὴ ράχη καμπουριασμένη, τὸ κεφάλι βαρὺ πάνω στὸ στήθος, ἀπόμεινε ἄλαλος. Θολά, δυσκίνητα, κάποιοι στοχασμοὶ σιγαναδεύονταν στοὺς νοῦ του, κάνανε νὰ δέσουν σὲ συλλογισμό καὶ πάλι σκόρπιζαν. Τὸ σούσουρο εἶχε φουντώσει γύρω, οἱ βιλάνοι ξομπλιάζανε τὰ λόγια τοῦ παπαῦ, φανέρωναν τώρα τὴ

δυσφορία τους. Τί τους κουβάλησαν απόψε ἐδῶ ; γιατί νά τοὺς ξεσηκώσουν ;

— Οἱ Φράγχοι μᾶς περιγελάνε. Οὔτε ὁ πρίγκηπας δὲν ἔχει νὰ πληρώσει διακόσα πέρπυρα.

— Τὸ εἶπανε γιὰ νὰ καταλάβει ὁ παπᾶς πὼς δὲ γίνεται αὐτὸ πού πῆγε νὰ γυρέψει.

— Κάλλιο νὰ τραδηχτεῖ καθέννας στὴ γωνιά του, λέω ἐγώ. Ἄν μᾶς νιώσουν πὼς συναχτήκαμε ἀπόψε ἐδῶ, θὰ πιάσουν αὐριο κι ἄλλους.

— Τὸ κάτω - κάτω, γιατί νὰ σηκώσει χέρι ὁ Σλαβὸς ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα ; Ἄφεντάδες εἶναι οἱ Φράγχοι, λογαριασμὸ θὰ μᾶς δώσουν ; Ὅ,τι τοὺς ἀρέσει, αὐτὸ κάνουνε.

Ἡ τελευταία τούτη ἀποψη φαινόταν ἡ πιὸ λογικὴ, μ' αὐτὴν ἀρχίζαν οἱ περισσότεροὶ νὰ συμφωνοῦνε. Κ' ἐκεῖνοι πού λίγο πρὶν κοιτάζανε τὸν Ζερβοχέρη ὑπάκουα, μὲ τὸ μέτωπο σχυμμένο, τώρα σηκώνανε τὸ κεφάλι τους ἀπόκοτα, τοῦ ρίχνανε ματιὰς ἀτίθασσες, ὀργισμένες.

Ἐάφνου τὸν βλέπουνε ν' ἀναντρανίζεῖ. Τὰ μάτια του, πού εἶτανε θολὰ, ξεστερώνουν σὲ μιὰ στιγμὴ, ἀστράφτουν, πεταρίζουν γοργὰ ἐδῶ, ἐκεῖ. Τοὺς εἶχε ἴδει, κατάλαθε.

— Ἐ! μπήγει μιὰν ἄγρια φωνή. Ἐ, σεῖς ! πού πάτε ;

Οἱ συναγμένοι μπροστὰ στὴν πόρτα σταμάτησαν.

— Φεύγουμε, Ζερβοχέρη, λέει ἀτάραχα ὁ στραβοκάνης μὲ τὴν τραχειὰ φωνή.

— Φεύγετε ; οὐρλιάζει ὁ κάπελας καὶ τινάζεται σὰ νὰ τὸν εἶχανε βιτοῖσει. Φεύγετε, θρασίμια ! Ἀνάθεμά σας . . . Κανέννας μὴ σαλέψει.

Καὶ λέγοντας, κάνει ἔτσι τὸ χέρι του, χουφτιάζει ἀπὸ δίπλα τὴ βαρειά καὶ τὴ σήκωνε σὰν πούπουλο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. « Ὅποιοι κάνουνε βῆμα, τὸν ἀφήνω στὸν τόπο ! » λέει.

Στάθηκαν σαστισμένοι. Ἐτσι ἂν τὸν χτυποῦσε ἡ τρέλλα καὶ τὴ σφεντόνιζε τὴ βαρειά, μέσα στὸ σωρό . . . Οἱ γυναῖκες στρίγγλισαν, οἱ μπροστινοί, κάνοντας νὰ φυλαχτοῦν, πέσαν ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλον, κλωτσοπατήθηκαν.

— Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ !

Γυρίσανε τὰ μάτια τους μ' ἀπελπισία στὸν παπᾶ, προσμένοντας ἀπ' αὐτὸν βοήθεια. Γεμάτοι κατάπληξη θυμῶς τὸν εἶδανε νὰ μένει ἀτάραχος καὶ νὰ τοὺς κοιτάζει. Πίσω ἀπὸ τὸν ἄδερό του ὁ σιδερὰς χαμογελοῦσε βουβά, τὸ μοναδικὸ μάτι του ἔλαμπε ἀπὸ καμάρι. Οὔτε κι αὐτὸς ἀκόμα δὲν τὴ σήκωνε ἔτσι εὐκόλα τὴ βαρειά.

— Φεύγετε, σκυλιά, φωνάζει ὁ κάπελας, καὶ δὲ σὰς καίγεται καρφί τί θ' ἀπογίνει, ἔ ; Αὐριο πρῶτ', βγαίνοντας ἀπὸ τὰ σπίτια σας, ρίχτε μιὰ ματιὰ σ' ἄλώνια. Ρίχτε ! Θὰ ἴδεῖτε τίς κρεμάλες, πέντε κρεμάλες ψηλές, καὶ πέντε κορμιὰ πού στριφογυρίζουν στὸν ἄερα. Ὁ, καταραμένοι ! Δὲν ἔχετε σπλάχνα κ' αἷμα ; δὲν ἔχετε ἀδέρφια, γονιούς, γυναῖκες, παιδιά ; Δὲν κλάψατε ποτὲ δικὸ σας κανένα ;

— Τί θὲς νὰ κάνουμε, Ζερβοχέρη ; ρωτάει καρτερικὰ μιὰ γεροντικὴ φωνή.

— Τί νὰ κάνετε ; νὰ σκίσετε τὰ ρούχα σας, μωρέ ! Νὰ δέσετε ἕνα σκοινὶ στὸ λαιμὸ σας καὶ νὰ πάτε ξυπόλητοι νὰ παρακαλέστε. Νὰ μα-

ζέφετε ὅ,τι ἔχετε καὶ δὲν ἔχετε, τὸ βίος τοῦ ὁ καθέννας, καὶ νὰ τὸ δώ-
σετε γιὰ τοὺς καταδικασμένους. Τί τὸ θέλετε τὸ βίος ἅμα δὲ μπορείτε
νὰ τὸ διαφεντέψετε; Σήμερα πιάσανε αὐτούς, αὐριο θὰ πιάσουν ἄλλους.
Θᾶρθει ἢ σειρά σας, ἀγρίμια, καὶ τότε θὰ μερώσετε. Θὰ κλάψετε μαῦρο
δάκρυ, γιὰτι κανέννας δὲ θὰ σᾶς γνοιαστεῖ, ἀφοῦ τώρα δὲν τοὺς γνοια-
ζόσαστε κ' ἔσεῖς ἐκείνους.

— Σάμπως κι ἂν ξεπουλήσουμε τὸ βίος μας, θὰ μαζέψουμε διακόσα
πέρπουρα;

— Ὅσα μαζέψετε! Πάλι περισσότερο θάνατι ἀπὸ τὸ τίποτα.

— Οἱ Φράγκοι θὰ μᾶς γελάσουν, λέει μὲ πεποιθήση ὁ στραβοκά-
ννης. Θὰ πάρουνε τὰ πέρπουρα καὶ θὰ κρεμάσουν καὶ τοὺς φυλακισμένους.

— Κάντε το, μωρέ, κι ἄς τοὺς κρεμάσουν! Αὐτὸ θὰ πεῖ νὰ κάνεῖ
τὸ χρέος τοῦ ὁ καθέννας.

Σώπασαν, κοιτάχτηκαν. Ὅχι, αὐτὸ δὲν τοὺς ἄρесе. Νὰ πουληθοῦν
ἐλάκεροι, νὰ μείνουνε στὸ δρόμο, κι ὅλα νὰ πᾶνε χαμένα. Τί τ' ὄφελος;
Τρελλὸς πρέπει νάνατι ὁ Ζερβοχέρης.

Ἐνας μεσόκοπος ψηλός, ξερακιανός, μ' ἀργασμένο πετσι ἀπὸ τὴ
δουλειὰ στὸ ὑπαιθρο, παραμέρισε τοὺς ἄλλους, βγῆκε μπροστά.

— Ἐσὺ τί θὰ δώσεις, Ζερβοχέρη; ρωτᾷει.

— Ἐγώ; Ἐγὼ θὰ δώσω ὅ,τι ἔχω, τὰ πάντα μου! Τὸ καπηλειό,
τὰ ροῦχα μου, τὰ στρωσίδια τοῦ κρεβάτιοῦ μου! Τὸ αἷμα μου θὰ δώσω.

— Δὲν τ' ἀγοράζουνε τὸ αἷμα σου οἱ ἀφεντάδες. Ἄμα τὸ θέλουν
τὸ παίρνουν χάρισμα.

Γέλια δυνατὰ ἀκούστηκαν πίσω. Ὁ κάπελας φρένιασε.

— ὦ! θεομπαίχτες, βρουχήθηκε τρέμοντας.

— Αὐτὸ πὸν εἶτανε νὰ γίνεῖ γίνηκε, λέει ἐπίσημα, κοφτὰ ὁ ξω-
μάχος. Ὁ παπάς πῆγε στοὺς Φράγκους, παρακάλεσε. Ἄπὸ δῶ καὶ
πέρα... ὁ Θεός!

Καὶ σήκωσε τὸ κοκκαλιάρικο δάχτυλό του κατὰ τὴν οὐρανὸν.
Ἔστερα γύρισε τὴς πλάτες.

— Σκυλιά, θὰ σᾶς σουθλίσω! φωνάζει παλαβὰ ὁ Ζερβοχέρης καὶ
μ' ἕναν πῆδο πετιέται ἀπὸ τὴ θέση του, βρῖσκεται ἀνάμεσά τους. Ἀ-
πλώνει τυφλὰ τὰ χέρια του κι ἀδράχνει δυὸ μέσα στὸ σωρό.

— Κανέννας δὲ θὰ βγεῖ ἀπὸ δῶ μέσα ζωντανός, ξεφωνίζει. Ὅποιοι
δρασκελιέει τὸ κατώφλι, νάνατι ἀφορεσμένους!

— Ἄφησέ μας, Ζερβοχέρη...

— Ἡ κόλαση νὰ σᾶς φάει, προδότες τοῦ Χριστοῦ!

— Ἄφησέ μας!

— Ὅχι. Κάλλιο νὰ σᾶς πνίξω μὲ τὰ χέρια μου.

Εἶπε, κ' εἶταν ἔτοιμος νὰ τὸ κάνεῖ. Ἐέφρενος, τράνταζε τοὺς δυὸ
ποῦ εἶχε ἀρπάξει, τοὺς τῖναζε σὰν ἄψυχα κουφάρια. Χλωμοὶ ἐκείνοι,
πανιασμένοι, γουρλώνανε τὰ μάτια τους, ζαλλίζονταν, στρίβανε κιόλας
τὸ βολβό. Ὅμως ἡ ἀγανάχτηση εἶχε φουντώσει, πέρσευε γύρω. Στρίγ-
γλισαν οἱ γυναῖκες, ρεκάξανε τὰ μωρά, δυὸ - τρεῖς φωνές ἀντρίκιες φο-
βέρισαν:

— Πίσω, Ζερβοχέρη!

— Πιάστε του τὰ χέρια...

— Δὲν ἔχεις ἀπάνω μας δικαίωμα!

Στὸ ἀνακάτωμα ποὺ ἄρχιζε, ὁ κάπελας εἶταν ὁ πιὸ ψηλός, ὁ πιὸ γερός, καὶ τὸν ἔβλεπε καμπουριασμένο, μὲ τὰ χέρια ἀνοιχτά, στητὰ ποδάρια, νὰ τσαλαβουτάει μέσα σὲ βουρκο πηχτό, νὰ παραδέρνει. Ὁ στραβοκάνης ὅμως, γοργά, εἶχε παραμερίσει τοὺς διπλανούς του κ' ἐρχότανε μὲ δρασκελιῆδες μεγάλες κατὰ πάνω του. Ὁ ξωμάχος τοῦ ἄρπαξε τὸ δεξὶ καὶ πάσχιζε νὰ τοῦ ξεγαντζώσει τὰ δάχτυλα ποὺ τράνταζαν τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς βιλάνους.

— Ἀνάθεμά σε, Ζερβοχέρη, ἀνάθεμα! σύρανε φωνὴ στριγγιὰ κάτι γυναῖκες.

— Εἶναι δαιμονισμένος!

— Ἐορκίστε τον!

Στάθηκε μονάχος του, ἀπαυδημένος. Στάθηκε βαριανασαιώντας καὶ πέρασε τ' ἀνάστροφο τῆς παλάμης του στὸ μέτωπό του ποὺ εἶχε ἰδρώσει, πάνω στὸ πρόσωπό του τὸ τσακισμένο ἀπὸ τραγικὸ μορφασμό. Θάλεγε πῶς εἶταν ἕτοιμος τῶρα νὰ κλάψει. Ἄργα, τρεκλίζοντας, ἔκανε δυὸ βήματα πίσω. Τὰ μάτια του εἶταν θολά, στυλωμένα χάμου, οἱ τεντωμένες τοὺς κόρες θαρεῖς πῶς κάτι δραματίζονταν μὲ φρίκη. Ἐβλεπε δλοζώντανε μπροστά του νὰ στήνονται, νὰ ξεκόβονται μαυρὲς στὸ γαλάζιο οὐρανό, οἱ πέντε ψηλὲς κρεμάλες.

Ὅμως οἱ ἄλλοι εἶχανε πιά ξαμολυθεῖ. Πινητὰ στὴν ἀρχή, ὕστερα φουσκώνοντας, σηκῶνανε βουή, τὸν ζῶνανε, τὸν ἔσπρωχναν, στένευαν τὸν κλοιό τους. «Ἀνάθεμά σε, Ζερβοχέρη! κφώναζαν», ἀνάθεμά σε, ποὺ θὰ μᾶς στείλεις ἔλους στὴν κρεμάλα τοῦ Φράγκου», καὶ τὸν βρίζανε τῶρα καταπρόσωπο, τοῦ δείχνανε τοὺς γρόθους, τὸν φοβέριζαν, μιὰ γυναίκα τεντώνοντας τὸν ἄσαρκο λαιμό της τὸν ἔφτυσε.

— Θέλει νὰ μᾶς πουλήσει δλάκερους στὸν ἄπιστο!

— Νὰ μᾶς γδύσεις!

— Ὁ καταραμένος, θὰ μᾶς πάρει στὸ λαιμό του!

Ἐκεῖνος ὥστόσο, σὰ νὰ μὴν ἐνιωθε τῶρα πιά, σὰ νὰ μὴν ἀκουγε, στεκότανε μὲ τὸ μάτι χωνεμένο, τὰ σκέλια του στητὰ, νὰ κοιτάζει: χάμου, ἐνῶ οἱ δικοὶ του, ὁ ζευγάς, ὁ ράφτης, ὁ τσαγγάρης, πάλευαν βογκώντας, παρακαλώντας, σπρώχνοντας μ' ὀση δύναμη εἶχαν, νὰ κρατήσουν τὸ κύμα τῆς πλέμπας ποὺ ξεχειλίζε καὶ γύρευε νὰ τὸν πνίξει.

— Ἦσουχάστε, στ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σᾶς ξορκίζω! ἦσουχάστε, φώναζε μὲ σηκωμένα τὰ χέρια του ὁ παπάς.

Ὁ σιδεράς ὅμως, χωρὶς νὰ παίρνει μέρος, μὲ τὸ γουρουνίσιο του τὸ μάτι ἀναμμένο ἀπὸ βαθειὰ ἀγαλλίαση, ἀπὸ θαυμασμό, στεκότανε πιὸ πίσω, πλάϊ στὸ καμίνι, καὶ κοίταζε τὸ χαλκομὸ μὲ περιέργεια φιλήδονη.

Ἐάφνου, πίσω, κοντὰ στὴν πόρτα, γίνεται μιὰ ἀπότομη ἀναταραχὴ οἱ βιλάνοι σπρώχνονται, κάνουν ἄθελά τους τόπο. Ἐνα σμάρι καινούργοφερμένοι, ποὺ μόλις μπήκανε, προχωροῦν στὴ γραμμὴ, γοργά, παραμερίζοντας μὲ χέρια ἀπλωμένα τοὺς ἄλλους. Εἶναι νέοι, μαστορόπουλα μὲ γερά καὶ γυμνασμένα στὴ δουλειὰ μπράτσα, κοντὸ μαλλί ποὺ στρουφίζει πάνω στὸ μέτωπο, ξύπνιο μάτι. Μ' ἐλάχιστες, ἀπλὲς κινήσεις, χωρίζουν ἐκείνους ποὺ εἶχανε πιαστεῖ στὰ χέρια, στέκονται στεφάνι γύρω στ' ἄμόνι, μὲ πρόσωπο κατὰ τὸν ὄχλο, ἔχοντας πίσω, σ' ἀσφά-

λεια, τὸν κάπελα. Ὁ Σγυρὸς, ποῦ ἦρθε ἐπικεφαλῆς τους, σηκώνει τὰ χέρια του καὶ γνέφει στὴν πλέμπα νὰ σωπάσει.

Σώπασαν. Εἶχε πῆξει ἀπὸ λαὸ τὸ σιδεράδικο, ὁ ἀέρας εἶτανε πυκνός, βαρὺς, θόλωνε ἢ καπνιά τοῦ ρετινιοῦ τῆς φλόγες. Γιὰ μιὰ στιγμὴ μποροῦσε ν' ἀκούσεις ἀπὸ πέρα, στὴν ἄλλη ἄκρη, τὸ κρεμασμένο μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα καντήλι νὰ τρίζει. Ἐνα μωρὸ ἔκανε νὰ τριρῖξει κ' ἡ μάννα τοῦ φίμωσε βιαστικά τὸ στόμα μὲ τὴν παλάμη της. Ὁ Σγυρὸς πάτησε στὸ πεζοῦλι τοῦ καμινιοῦ, βρέθηκε ἕνα κεφάλι ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους κ' ἔφερε γύρω τὰ μάτια του, γυρεύοντας ἐπίμονα τὰ δικά τους.

— Ρωμιοὶ βιλάνοι! φώναξε μὲ βροντερὴ φωνή, γιατί σπαράζετε τὶς σάρκες σας; Ἐκεῖ, ἔξω ἀπὸ τὴ σανιδένια, τὴ ρεπιασμένη πόρτα, παραμονεύει ὁ Φράγκος. Αὐτιάζεται τὸ βογκητὸ σας καὶ χαίρεται, μυρίζεται τ' ἀχνιστὸ σας αἷμα καὶ τριβει μ' ἀγαλλίαση τὰ χέρια του. Εἶναι ἱκανοποιημένος, γιατί βρῆκε σὲ σᾶς τοὺς ἴδιους τὸν καλλίτερό του βοηθό. Δὲν τὶς στήνει ὁ Φράγκος τὶς κρεμάλες. Ἐσεῖς τὶς στήνετε! Δὲν ἔχει χρεῖα πιά ν' ἀπλώσει τὸ νυχοπόδαρό του γιὰ νὰ σᾶς ἀδράξει. Τοῦ πέφτετε στὴ χούφτα μέσα. Ντροπή, Ρωμιοὶ βιλάνοι! ντροπή!

Τὰ εἶπε αὐτὰ μὲ πάθος, πελεκητά, κ' ἡ φωνὴ του βροντοῦσε κουνδουρίζοντας, χάλκινη. Στάθηκε μιὰ στιγμὴ, τοὺς κοίταξε αὐστηρά, καρφώνοντας τὰ μάτια του στὰ δικά τους.

— Γιατί φιλονικᾶτε; Ἦμουν ἐκεῖ λίγες στιγμὲς κι ἄκουσα τὰ λόγια τοῦ ἀδερφοῦ μας τοῦ Ζερβοχέρη. Μὰ τὴν ἄγρια μου τὴν ψυχὴ, βάζω στοίχημα πῶς δὲν τὰ καταλάβατε. Ὅχι. Καὶ δὲ φταίτε σεῖς ποῦ δὲν τὰ καταλάβατε. Φταίει ὁ ἴδιος ὁ Ζερβοχέρης. Σᾶς μίλησε ἄπρεπα, σᾶς ἀποπῆρε, ἔσπρωξε τὸ μαχαίρι βαθύτερα στὴ λαθωματιά σας ποῦ ἀρκετὰ κιόλας ματώνει. Τί εἶπε ὁ Ζερβοχέρης; Νὰ πουληθεῖτε; νὰ δώσετε τὸ βιὸς σας; νὰ ρίξετε στὸ δρόμο τὶς φαμίλιες σας; ν' ἀφήσετε τὰ παιδιὰ σας νὰ πεινάσουν; Ἔτσι εἶπε; Ἀσχημα μίλησε ὁ Ζερβοχέρης. Πέντε δικοὶ μας στάθηκαν ἄτυχοι καὶ πρέπει, λοιπόν, ὄλο νὰ χαθοῦμε; Εἶμαι σύμφωνος μαζί σας κ' ἐγώ. Τί ἔπρεπε νὰ πεῖ ὁ Ζερβοχέρης; Ἀφήστε μένα τώρα νὰ σᾶς ἐξηγήσω τί πάσχιζε νὰ πεῖ: « Γιατί βασανίζομαστε, ἀδέρφια; Γιατί ματώνουμε; Γιατί πεινάμε; Στὸν τόπο μας εἶμαστε καὶ μᾶς ἀποσπρώχνουν, στὸ γονικό μας καὶ μᾶς φέρνονται σὰ νᾶμαστε ἀπόπαιδα. Τὴ γῆς δουλεύουμε, τὴν τέχνη μας κοιτάμε, πολὺ ἰδρώνουμε, λίγο θερίζουμε, λιγότερο μᾶς ἀπομένει. Σὲ τί ἁμαρτία πέσαμε ποῦ εἶμαστε καταδικασμένοι ἔτσι σ' αἰώνια κόλαση; Γιατί ὁ Θεὸς ἀποτράβηξε ἀπὸ μᾶς τὸ χέρι του; Στέρεψε ἡ μάννα ἢ γῆς, δὲ φυτρώνει πιά χορτάρι, οἱ κάμποι κοκκαλώσανε ἀπὸ τὸ χειμωλιάτη-ἄγέρα. Μαυρίλα καὶ θανατικὸ πέρα ὡς πέρα στὸ Μοριά! Πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας σειέται φοβερίζοντας τὸ δρεπάνι τοῦ Χάρου.» Νὰ τί εἶπε ὁ Ζερβοχέρης. Ἀσχημα μίλησε, ἀδέρφια;

Στάθηκε πάλι, τοὺς κοίταξε κ' ἐκεῖνοι δὲν εἶπανε λέξη.

— Ὅμως ἐγὼ δὲ θὰ σᾶς πῶ τὰ ἴδια. Ὅχι, τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲ θὰ πῶ. Ἐγὼ θὰ μιλήσω γλώσσα τραχειά, γλώσσα ἀπονη, θὰ πνίξω τὴν καρδιά, θὰ φιμώσω τὸ θρῆνο. Ὅποιος κλαίει εἰν' ἔχθρός μας, δὲ μᾶς θέλει καλό. Ἐγὼ θὰ σᾶς γυρέψω μονάχα νὰ μοῦ δείξετε τὰ μπρά-

τσα σας, τὰ γερά, τ' ἀργασμένα. Τὰ μπράτσα πού μαλάζουν τὸ σίδηρο, πού ἔδηγαν τ' ἀλέτρι, πού σφίγγουν τὸ σφυρί, τὰ μπράτσα τὰ χαλκόχυτα καὶ τ' ἀντρίκια. Καὶ θὰ ρωτήσω : Τί τὰ κάνετε τὰ μπράτσα σας, βιλάνοι τοῦ Μοριᾶ ; Ὅταν τῆ νύχτα μπαίνει ὁ λύκος σπρώχοντας ὑπούλα τὸν πέρτα τοῦ καλυβιοῦ σας καὶ ζυγώνει στὸ ζεστὸ στρώμα πού κοιμᾶται ἡ φαμίλια σας, κι ὀσμίζεται ἐπίδουλα μ' ἀνάσα βρωμερῆ τ' ἀνάπαλο κρέας τῶν παιδιῶν σας, τί κάνετε, βιλάνοι τοῦ Μοριᾶ ; Κρύβετε τὸ κεφάλι σας στὸ κρεβματοστρῶσι ; Γονατίζετε ἀναδακρῦζοντας ; Ἄναστενάζετε καὶ μοιρολογᾶτε ; Ἡ πετιέστε ἐλόρθοι, μὲ νεῦρο τεντωμένο, ἀρπάζετε ἀπὸ τῆ θράκκα τὸ πυρωμένο δαυλι καὶ χυμᾶτε δλότσια πάνω στ' ἀγρίμι ;

Κόπηκε ἀπότομα, σὰ νὰ πρόσμενε ἀπόκριση. Ξανάπε :

— Ρωμιὸ βιλάνοι, γιατί ἀφήνετε τὸ λύκο νὰ πατάει τὸ καλύδι σας ; Γιατί τοῦ δίνετε δικαίωμα νὰ μολεύει μὲ σάπιο χνώτο τὰ παιδιᾶ σας ; Γιατί γονατίζετε ἄβουλοι καὶ τρέμοντας ; Νὰ ἡ θράκκα δίπλα, καὶ τὸ πυρωμένο δαυλι καρτερεῖ. Πότε θὰ τ' ἀρπάξετε ; Καὶ ποιά εἶναι ἡ πιὸ τρανὴ ἁμαρτία ; Νὰ κάψεις τῆ γούνα τ' ἀγριμιοῦ ἢ νὰ τοῦ θυσιάσεις τὸ παιδί σου ;

Σταύρωσε τὰ χέρια του. Εἶδε τὰ μάτια τους πού τὸν κοίταζαν ἀλαφιασμένα, ἄκουσε δυὸ - τρεῖς ἀνάσες γοργές.

— Γιατί, ὄχι, δὲν τᾶχετε πιὰ ὄλα σας τὰ παιδιά, μετρήστε τα καὶ θὰ δεῖτε. Σᾶς σκότωσε τ' ἀγρίμι ἓνα, σᾶς σκότωσε δυὸ, σᾶς σκότωσε τρία, κ' ἐσεῖς τὸ κοιτάζετε. Ἄμαρτία, βαρεῖα ἁμαρτία, βιλάνοι τοῦ Μοριᾶ ! Ὅ ἀφήσετε λοιπὸν καὶ τ' ἄλλα, τὰ στερνὰ πού σᾶς ἀπομένουν, ν' ἀδικοχαθοῦνε ;

Τὸν κοίταζαν τεντώνοντας τὰ μάτια τους, μισανόγοντας τὰ χεῖλη, μὲ τὴν ἀνάσα ταραγμένη, τὸ λαρύγγι στεγνὸ. Τὸ ἀρχικὸ σάστισμα πού νιώσανε βλέποντάς τον νὰ πηδαίει στὸ πεζοῦλι, ἀκούγοντας τὰ πρῶτα ὀρηκτικά του λόγια, εἶχε γυρίσει ἀδιόρατα σὲ θάμπωμα, συνεπαρμὸ, παράκρουση. Θαρύσανε πῶς βλέπουν τῆ σκηνή, τ' ἀχεροκάλυθο ξεμοναχιασμένο στῆ μελανὴ χειμωνόδαρτη νύχτα, τ' ἀγρίμι πού γλιστράει μέσα στὸ σκοτάδι ἀδέξιο, βαρὺ, φοβερό. Ἡ ἀγωνία τῆς κρίσιμης στιγμῆς, νῆμα λιανοτρέμουλο πού κρατᾶει τῆ ζωῆ κρεμασμένη ἐπικίνδυνα πάνω ἀπὸ τὸ μαῦρο στόμα τοῦ χαμοῦ, ζάλιζε τὰ μάτια, ἔσφιγγε τὸ λαιμό. Μιὰ τρίχα χρόνου, ἴσαμε πού νὰ παίξει τὸ βλέφαρο, καὶ τὸ ἀπαίσιον ἔργο γίνηκε. Εἶναι τεντωμένες ὡς τὸ σπάσιμο οἱ μυστικὲς ἴνες, ἀναριγώντας δονίζονται καὶ μουγγὰ στενάζουν. Ὡ Χριστὲ τῶν οἰκτιρμῶν !

Πρῶτη μιὰ γυναίκα ἔσυρε τῆ φωνή, σπαραχτικά :

— Ἐλεος ! Τί νὰ κάνουμε ; πές μας !

Δὲ γύρισαν νὰ τὴν κοιτάξουν. Εἶτανε σὰ νὰ εἶχε μιλήσει γιὰ ὄλους. Αὐτὸν μονάχα κοίταζαν, ἀπληστα.

Σήκωσε τὰ χέρια του καὶ τ' ἄπλωσε γνέφοντας πραῦντικά, νὰ γαληνέψουν. Στὸ πρόσωπό του, ἀδόκητα, τὸ στυγνὸ ἀγρίωμα εἶχε σβῆσει καὶ τώρα ἔφεγγε μακαριότητα ἱλαρῆ.

— Θὰ σᾶς τὸ πῶ. Ὅμως ἡ ὥρα δὲν ἤρθε ἀκόμα. Θὰ σᾶς τὸ πῶ σὰν ἔρθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Στὸ μεταξύ, ἀγγρυνάτε ! Μὴν ἀφήσετε τὸ βλέφαρό σας νὰ βαρύνει, καθὼς οἱ μωρὲς παρθένες στὸ Εὐαγ-

γέλιό. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ εἰσαστε μονιασμένοι, τοῦτο μὴν ξαστοχάτε. Νὰ συμπονᾶτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, νὰ τοῦ παραστεκόσαστε στὴν κακιά σιγμῇ. Αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμή σας. Τὰ δάχτυλα σὰν εἶναι χωρισμένα δὲ μπορούνε τίποτα, σὰν δμως σφιχτοῦν μαζί γίνονται γροθιά. Τὸ ἴδιο ριζικό ἔχετε ὅλοι καὶ τὸν ἴδιο καύμό. Γιὰ τοῦτο σὰς λέω πῶς πρέπει στὰ στήθια σας μιὰ μόνο καρδιά νὰ χτυπάει, καθὼς μιὰ καὶ μοναδικὴ μάννα σας γέννησε καὶ σας τρέφει, ἡ γῆς. Βιλάνοι τοῦ Μοριᾶ, μὴν τὸ ξεχνάτε: στὴ χαρὰ καὶ στὴ λύπη, σὲ ζωὴ καὶ σὲ θάνατο, εἰσαστε ἀξέρφια.

Πέρα, στὸ βάθος τοῦ σιδεράδικου, ἀκούστηκε πάλι ἓνας λυγμός. Τὴν φορὰ τοῦτη μουρμουρητὸ σηκώθηκε, κάτι φωνῆς ξεχώρισαν, οἱ μαζεμένοι καὶ κάτω ἀναταράχθηκαν ξαφνιασμένοι. Ὁ Σγουρός ὀρθώθηκε στὰ νύχια του.

— Ἐλάτε τώρα ἔσεις, φώναξε.

Ἡ σὺναξη ποῦ εἶχε πῆξει ἐνόςω κείνος μιλοῦσε, τώρα κυμάτισε, μερμήγκιασε, καὶ ἀνάμεσα στοὺς ἀρμούς της ποῦ χαλάρωναν, κάποια κεφάλια, ξεκινώντας ἀπὸ πέρα, παρελάσανε ζυγώνοντας. Ἦρθανε ν' ἀραδιαστοῦν γύρω στ' ἀμόνι. Πάλι: ἔσφιξε ἀντίκρου ἡ μάζα τῆς πλέμπας, τέντωσε τὸ λαιμὸ μὲ περιέργεια, νὰ κοιτάζει τοὺς νιοφερμένους.

Εἶταν οἱ φαμίλιες τῶν πέντε φυλακισμένων. Τὶς ἀναγνώρισαν μὲ τὸ πρῶτο. Γυναίκες, κορίτσια, παιδιὰ, δυὸ - τρεῖς γέροι. Οἱ γυναῖκες εἶχανε ριγμένο πάνω στὸ κεφάλι τοὺς ἀμολυτὸ ἀπὸ ἓνα μαῦρο ἢ καθεμιὰ μαντήλι. Τὰ παιδιὰ σταθήκανε μὲ μάγουλο χλωμό, κολλώντας τρομαγμένα πάνω στὶς μαννάδες. Σκύδανε τὸ κεφάλι τὰ μεγαλύτερα μὲ ἀμηχανία ντροπιασμένη, ἐνῶ τὰ πιὸ μικρὰ κοιτάζανε γύρω τοὺς σαστιμένα καὶ ἀνήσυχα. Οἱ βιλάνοι, χαμηλώνοντας τὴ φωνή, τὰ δεῖξαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο.

Προτοῦ ἀκόμα περὶ λέξη ὁ Σγουρός, εἶχανε κιόλας μαντέψει τὸ νόημα τῆς λιτανείας. Στηνόνταν ἀγνάντια τοὺς ζωντανή, γραμμμένη μὲ κοντύλι σκληρό, ἢ εἰκόνα τῆς ὀρφάνιας.

Ἄπλωσε τὸ χέρι του ὁ Σγουρός, ἔδειξε τὸ θλιθερὸ μπουλουκι: στοὺς βιλάνους.

— Ἰδέστε, εἶπε.

Ὅμως τώρα δὲν τόλμησαν. Ρίξανε ματιὰς φευγαλέες στὰ γυναικὸ - παιδὰ κα' εὐθὺς γύρισαν ἄλλοῦ τὰ μάτια τοὺς, ἐνοχλημένοι. Μέσα τοὺς κάτι ἀναθεύσαν, σὰ ντροπή.

— Τὰ πλάσματα τοῦτα εἶναι κομμάτια ἀπὸ τὴ σάρκα σας, λέει ὁ Σγουρός, κα' εἶναι αἷμα δικό σας. Ἀπόψε ἔχουν ἀκόμα τὸ καθένα, κάπου, ἓναν προστάτη. Πατέρας, ἀδερφός, πάλευε ἴσαμε χτῆς νὰ τὰ ταῖσει, νὰ τὰ ντύσει, νὰ τὰ ζεστάνει τὸ χειμῶνα, νὰ τὰ φυλάξει ἀπὸ κάθε κακό. Αὔριο δὲ θάχουν κανένα. Θὰ περάσουν οἱ μέρες, θὰ περάσουν οἱ μῆνες. Τὸ χειμῶνα ποῦ θάρθει, ἐκεῖ ποῦ θὰ πυρώνετε σεῖς τὰ δάχτυλά σας στὸ παραγῶνι, θ' ἀκοῦτε σύγκαιρα στὸ δρόμο, μέσα στ' ἄγριο τ' ἀνεμόδροχο, νὰ τριγυρίζουν ζητιανεύοντας μὲ συρτὴ φωνή, τὰ ὀρφανὰ τῶν ἀδικημένων. Κα' ἡ ψυχὴ σας θ' ἀνταριάζεται, βιλάνοι τοῦ Μοριᾶ, καὶ δὲ θάχετε τὴν τόλμη ν' ἀνοίξετε τὴν πόρτα σας, νὰ τοὺς δώσετε ἓνα ξε-

ροκόμματο. Γιατί τὸ χέρι σας θὰ τρέμει. Κ' ἡ καρδιά σας θὰ εἶναι βαριά, δειλή, κάτι κρυφὸ κι ἀγκαθερὸ θὰ τὴν τρυπάει.

Στὸ μπουλουκι τὸ συναγμένο γύρω στ' ἄμῳνι ξέσπασαν ἀναφυλλητά. Μιὰ γυναίκα σκέπασε μὲ τὶς δύο τῆς παλάμες τὸ πρόσωπο κ' ἔπεσε στὰ γόνατα. Δυὸ μικρὰ τὴν ἀγκάλιασαν ἀπὸ τὸ λαιμό, τεντώνοντας ἀγριεμένο τὸ μάτι.

Βαθιά, ἴσαμε πέρα στὴν ἄλλην ἄκρη τοῦ σιδεράδικου, κυμάτισε ἡ πλέμπα. Ἔνα μούρμουρο ταραγμένο εἶχε σηκωθεί, καθὼς ἔταν τὴ θάλασσα τὴν ἀναταράζει ξαφνικὸ μπουρίνι.

— Μὴ ρίχνεις τὸ κρῖμα στὸ λαιμό μας! ἀκούστηκε μιὰ γοερὴ φωνή. Μὴ μᾶς κολάζεις!

Ἔνας γέροντας μ' ἄσπρη κατραकुλιστὴ γενειάδα πρόβαλε μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ χτύπησε μὲ τὶς γροθιὲς τὰ στήθια του.

— Ἐμένα, ἔμένα νὰ κρεμάσουν ἀντὶς γι' αὐτοὺς οἱ Φράγχοι! [κέ-τεψε.

Καὶ καθὼς οἱ κοντινοὶ του πάσχιζαν νὰ τὸν τραβήξουν πίσω, ἄλλος πρόβαλε, μεσόκοπος αὐτός, κι ἀμέσως ἄλλος.

— Νὰ πληρώσουμε τὰ λύτρα, φωνάξανε. Νὰ πληρώσουμε γιὰ τὸ κεφάλι τους στὸ Φράγχο.

Τοῦτο μονάχα εἶταν. Κ' ἡ θύελλα εἶχε ξαμολυθεῖ. Σπρώχοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, παλεύοντας μὲ τοὺς ἀγκῶνες νὰ λευτερωθοῦν ἀπὸ τὸ σφιξιμο τοῦ περιγύρου, σκοινιάθοντας, κουτρουβαλώντας, ἔρχονταν νὰ ριχτοῦν μπροστὰ στ' ἄμῳνι, σὰν πάνω σὲ ξέρα ποῦ τὴ ζῶνει ἀφροκοπώντας ὁ πελαγοδαρμός. Οἱ ἄλλοι, πιδ πίσω, σηκώνανε τὰ χέρια τους, κρᾶζανε, γνέφανε ἀπεγνωσμένα. Τὸ καλιό, μαυρισμένο σιδεράδικο, ἀντιβούιζε ἀπὸ τὸ ξεφωνητό. Οἱ φλόγες τῶν δαυλῶν πήγαιναν κ' ἔρχονταν, ἀνεμίζοντας ἐξαλλες σὰ φλάμπουρα τὶς ἀναμαλλιάρες τους κόκκινες κόμμες. Σαλεύανε σύνταχα, ζαλιστικά, πάνω στοὺς πέτρινους τοίχους, μεγάλες ἀπίθανες σκιές. Κ' ἡ σύσμιχτη βουὴ φουσκώνοντας, χοχλακιστὴ, πούμωνε τὸν ἄερα, κυλιότανε σὰν παχὺς καπνὸς πυρκαγιᾶς, ξέφευγε ἀπὸ τοὺς ἄρμους τῆς σκεπῆς κι ἀπλωνόταν ἔξω, στοιχειώνοντας τὴ γαλαχτωμένη, χνουδάτη φεγγαροβραδυά.

Ὁ Ζερβοχέρης εἶχε σταθεῖ βαθιὰ σαστισμένος, μὲ στόμα μισανοιχτό. Δίπλα του ὁ ράφτης, ὁ τσαγγάρης κι ὁ ζευγάς, κυριεμένοι κι αὐτοὶ ἀπὸ τὸ φρένιασμα τῆς πλέμπας, σηκώνανε τὰ χέρια τους ψηλά, φωνάζανε μέσα στὸ γενικὸ σάλαγο λόγια ἀξεδιάλυτα, ἀγκαλιάζανε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἀνακατεύονταν μὲ τοὺς βιλάνους, κλαίγανε σὰν τὰ μωρὰ παιδιὰ. Σιγὰ-σιγὰ κι ἀγνωστο πῶς, τὸ ξέσπασμα ἐκεῖνο τῆς ἀπελπισίας εἶχε μεταλλάξει σ' ἀλλόκοτο ἐνθουσιασμό, κλάμα καὶ γέλιο ἀνακατεμένα, μεθύσι παράφορο. Ἔδλεπες πρόσωπα μουσκεμένα στὰ δάκρυα νὰ λάμπουν ἀπὸ χαρὰ ἀφραστη, ἄντρες τραχειοὺς νὰ γονατίζουν καὶ ν' ἀγκαλιάζουν τὰ παιδιὰ τῶν φυλακισμένων, νὰ τὰ σηκώνουν μὲ τὰ δύο τους χέρια ψηλά, ὅσο ποῦ φτάναν ψηλότερα, γέροντες νὰ περᾶνε ἀναγαλλιάζοντας, σὰ νὰ χορεύανε, κορίτσια ποῦ κρέμονταν τυλιγοντας τὰ μπράτσα τους σὲ ξένους λαιμούς.

Ὁ παπᾶς εἶχε βουλιάξει μέσα στὸ πλῆθος ποῦ τὸν ἔξωσε ἀπ' ὄλουθε. Τὸν ἔσφιγγαν τώρα, τὸν ζόριζαν, γυρεύοντας νὰ τοὺς πει πῶς πρέπει

νά καταπιαστούν, σὲ ποῖονε νά πᾶνε, τί νά γυρέφουν, τί νά προσφέρουν γι' ἀντίχαρη. «Τὸ βίός μας, ὅ,τι ἔχουμε καὶ δὲν ἔχουμε, λέγανε, τὸ μαγαζί μας, τὰ ζωντανά μας, τ' ἀλέτρι μας.» Ἐνας πρότεινε νά δώσει γιὰ ἐγγύηση δλάκερη τῆ σοδειά τοῦ σπιτιοῦ του ποῦ θᾶκανε τοῦτο τὸ φθινόπωρο, ν' ἀφήσει τῆ φαμίλια του νά πεινάσει. Ἄλλος νά βγεῖ ζητιανεύοντας σὲ πολιτεῖες καὶ μοναστήρια τρεῖς μῆνες δλάκερους κι ὅ,τι συνάξει νά εἶναι τοῦ δανειστή. Φώναζαν ὄλοι μαζί, στίβανε τῆ φαντασία τους νά βρουνε τρόπους ποῦ βγάζουνε χρήμα, συναγωνίζονταν μὲ πάθος, μὲ ζήλεια, νά ξεπεράσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον σ' ἀπλοχεριά, κ' ἡ ἄδυναμία ποῦ βρίσκανε νά συνεννοηθοῦν, ν' ἀκουστοῦνε μέσα σὸ θόρυβο, τοὺς μαύλιζε ἀκόμα περισσότερο τὰ φρένα, ἐρέθιζε, κέντριζε τῆ μανία τους. Καταφέρανε μὲ κόπο μεγάλο νά καταστρώσουν χοντρικὰ τὸ σχέδιο πῶς θὰ πᾶνε σὸ Βενετσάνο. Εἶταν ἰδέα ἐνὸς χωριάτη ἀκκληρου, ποῦ ἔτοιμαζότανε νά καλογερέψει, ἐνὸς χωριάτη σκοτεινοῦ ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Μάϊνης.

— Θὰ πᾶμε ξυπόλητοι, ἀδέρφια, τοὺς εἶπε, μ' ἕνα σωκάρδι ὁ καθένας πάνω σὸ κορμί, ἀντὶς γι' ἄλλο ρούχο, κ' ἕνα σκοινὶ κρεμασμένο γύρω σὸ λαιμό.

Ἀποφάσισαν νά μὴν πᾶνε πολλοί, κ' ἐνοχλήσουν ἔτσι τὸν τραπεζίτη. Πέντε μονάχα νά πᾶνε. Πέντε, ὅσοι εἶτανε κ' οἱ μελλοθάνατοι.

Διαλέξανε ἐκεῖ, ἀναμεταξύ τους τὴν πρεσβεία. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πέντε θὰ εἶτανε κι ὁ Ζερβοχέρης. Ἐξὸν ἀπ' αὐτοὺς, βέβαια, κεφαλή, ὁ παπα - Δανιήλ. Κι ὁ Σγυρός, τὸ δίχως ἄλλο κι ὁ Σγυρός, σὰν προεστὸς τῆς πλέμπας.

— Νά πάω ἀφοῦ τὸ θέλετε, συμφώνησε κείνος βαθιὰ ταραγμένος.

Ὅμως ὁ παπὰς ἔμενε σκεπτικός. Χαμογελοῦσε καλοκάγαθα, βλέποντάς τους ἔτσι νά προσφέρονται, ἀναγάλλιαζε γιὰ τῆ φιλαλληλία ποῦ ἔδειχναν· μέσα του ὥστόσο, βαθιά, κάτι τὸν ἔτρωγε, σκέψη βασανιστική, φόβος πῶς δλ' αὐτὰ θὰ πᾶνε χαμένα, πῶς ποτέ, μὲ κανέναν τρόπο, δὲ θὰ μπορέσει νά βρεθεῖ ἀπὸ δυστυχισμένους, πάμπτωχους διλάνους, ἐγγύηση ἀντάξια γιὰ τέτοιο μυθικὸ ποσό.

Νά τοὺς τὸ πεῖ καὶ νά λαβώσει τὸν ἐνθουσιασμό τους; Νά μὴν τὸ πεῖ καὶ νά τοὺς πᾶει σὸ Βενετσάνο ἄδικα, μόνο καὶ μόνο γιὰ νά πικραθοῦν; Νά τὸ δίλημμα ποῦ τὸν βασάνιζε ἐνῶ ἀφαιρεμένος, μηχανικά, κούναγε συμφωνώντας σ' ὅ,τι τοῦ λέγανε τὸ κεφάλι μ' ἀπολησμονημένο στὰ χεῖλη τὸ γνῶριμό του χαμόγελο.

Σὲ κάθε δίλημμα εἶναι ἀπὸ πρὶν βέβαιο τί θὰ διαλέξεις: αὐτὸ ποῦ εἶναι πιδὸ σύμφωνο μὲ τὴν καρδιά σου. Ὁ παπα - Δανιήλ βασανίστηκε ἀρκετά, μὰ τέλος διάλεξε τὸν ἴσιο δρόμο. Θὰ τοὺς τῶλεγε ἀπὸ τώρα.

Τοὺς τὸ εἶπε. Κ' ἐκείνοι σῶπασαν, τὸν ἄκουσαν σοβαροί, μὲ προσοχή, ὄχι ὅμως κι ὅσο τὸ φοβότανε ἀποθαρρυσμένοι.

— Θὰ γυρέφει κι ἄλλα λοιπόν, κἀνανε σκεπτικοί, κι ἄλλα... Μὰ τί ἀκόμα; Τί;

Ἐρχοῦσανε πῶς τίποτα τὸ ὀρισμένο δὲν εἶχανε βρεῖ ἴσαμε τώρα νά προτείνουν. Δὲν ἤξερε κι ὁ παπα - Δανιήλ νά τοὺς τὸ πεῖ. Ἐγενεφε ἀμίλητος, μ' ἀπελπισία.

— Πάμε έμεις μιὰ φορά, εἶπε ὁ Σγουρός ἀποφασιστικά, κ' ὕστερα θλέπουμε. Καί πρόσθεσε, σά μέσα του: Μπορεῖ νά ὑπάρχει τὸ κάτω-κάτω κι ἄλλος δρόμος. . .

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ τὰ μάτια του πέφτουνε στὸ μπουλουῦκι τὰ γυναικόπαιδα καί βλέπει τῇ Βάρια πού τὸν κοιτάζει: μ' ἀνάβλεμμα σκεπτικὸ, παράδοξο. Πῆρε τὰ μάτια της ἀμέσως ἀπὸ τὰ δικά του, τὰ χαμήλωσε. Πόσο διαφορετικὴ εἶχε γίνει ἡ Βάρια στὸν ἐνάμιου χρόνο πού δὲν τὴν εἶδε! Παιδοῦλα τὴν εἶχε ἀφήσει καί τώρα τὴν ἔβρισκε κόρη πλασμένη, μ' ἀνάγλυφο τὸ γυναικίειο της κορμί. Οἱ χοντρές πλεξοῦδες τῆς στεφανώνανε πάντα τὸ κεφάλι, τ' ἀχειλί της εἶτανε τὸ ἴδιο, καθῶς καί τότε, σγουρό, δροσερό. Ὅμως στὸ βλέμμα της κάτι εἶχε ἀλλάξει, κάτι πού τὸ ἔκανε τώρα πῶς σοβαρό καί βαρῦ. Δίπλα της τ' ἀγόρι, ὁ ἀδερφός της, ἔμενε ἀπαράλλαχτο, σά νά μὴν εἶχε μεγαλώσει, τονίζοντας ἔτσι περισσότερο, μὲ τὴν ἀντίθεση, τὴ διαφορά. Ἀπόμεινε μιὰ στιγμὴ ἀφαιρεμένος ὁ Σγουρός, μὲ τὴ φαντασία του ταξιδεμένη. Μονάχος του εἶχε φροντίσει τ' ἀπόγεμα, μόλις ἔμαθε τὸ μαντάτο, νά συνάξουν τίς φαμίλιες τῶν φυλακισμένων, μονάχος του ἔτρεξε στὴ Γιάννιτσα νά φέρι εἰδῶ τῇ Βάρια καί τὸν ἀδερφό της. Εἶτανε τώρα ὄρφανά, ἡ μάνα τους εἶχε πεθάνει τὸν περασμένο χρόνο. Κοίταζε λοιπὸν τώρα τὸ σύμπλεγμα τῶν δυὸ παιδιῶν τοῦ Σέργιου καί σύγκαιρα, μηχανικά, συλλογιζόταν: «Τὸ κάτω-κάτω μπορεῖ νά ὑπάρχει κι ἄλλος δρόμος. . . κι ἄλλος δρόμος.» Μέσα του, κάτι ζωηρό, εὐρωστο, ὀρθωνότανε ἀγάλια-ἀγάλια, κάτι πού τοῦ ἀλάφρωνε τὴν ψυχὴ, φουσοῦσε ἐνθουσιαστικά καί τὴ δρόσιζε. Τὸν συνέφεραν ἀπὸ τὴ ρέμβη του οἱ φωνές τῶν βιλάνων.

— Ἡ ὥρα περνάει, ἡ νύχτα τούτη εἶναι ἡ στερνὴ τους, εἶχε πεῖ κάποιος. Αὐτὸ πού θὰ γίνει, νά γίνει, τὸ γρηγορότερο!

Μεμιάς κάτι σὰν πανικός εἶχε χυθεῖ. Ξετρελλαμένοι, σὲ τέλεια σύγχυση, εἶχανε πιάσει νά μιᾶνε ὅλοι μαζί, νά σηκώνουν στὸν ἀέρα, φοβερίζοντας, τὰ χέρια τους, νά κατηγορᾶνε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον γιὰ τὴν ἄργητα. Ὁ παπα-Δανιὴλ πάσχιζε νά τοὺς συγκρατήσει ἐξηγώντας πῶς τὸ πράμα δὲν εἶτανε τόσο εὐκολο, πῶς κανένας τους δὲ φταίει. Δὲν τὸν ἄκουγαν, ἡ γεροντικὴ του τραγουδιστὴ φωνὴ καταχωνιαζότανε μέσα στὴ χλαλὸν, ὁ τρόμος τοῦ ἀνεπανόρθωτου τόσο τοὺς ἔζωνε πού εἶχανε πάψει πιά νά τὸν ἀκοῦνε μ' εὐλαδικὴ σιωπὴ σὰν ἀνοίγε τὰ χεῖλη.

Τότε κάποιος ἐκεῖ μέσα στὸ σωρό, μπορεῖ κι ὁ ἀγνωστος χωριάτης ἀπὸ τὴ Μάϊνη, μπορεῖ κάποιος ἄλλος, κάνει μιὰ πρόταση: Νά πάνε στὸν τραπεζίτη, καθῶς τὸ εἶχανε σχεδιάσει, ξυπόλητοι, νά τοῦ πέσουν στὰ πόδια καί νά τοῦ ποῦν: «Δῶσε μας τὰ πέρπυρα, κι ἂν ἀπὸ δῶ σ' ἕνα χρόνο δὲ μπορέσουμε νά σ' τὰ γυρίσουμε πίσω ἔμεις κ' οἱ σύντροφοί μας, τότε νά μᾶς ἔχεις τοὺς πέντε, ἦ κι ἔσους ἄλλους ἀπὸ μᾶς θελήσεις, σκλάβους. Νά σοῦ δουλεύουμε στὰ χτήματά σου, στὸ σπῆτι, σ' ὅποιαν ἀγγάρεια, ἴσαμε τὴν ἡμέρα πού θὰ κρίνεις πῶς τὸ χρέος ἐπληρώθηκε. Οἱ Καλαματιανοὶ βιλάνοι ἔχουμε ἀπὸ τοὺς Φράγκους κάποια πριβιλέτσια, δοσμένα στοὺς πατεράδες μας ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς κουγκέστας. Τὸ βιβλίο τοῦ νόμου, τὰ Συνθήκεια τοῦ πριγκηπάτου, μᾶς τ' ἀναγνώρισαν. Χάρισμά σου, σ' τὰ θυσιάζουμε! Ἀπὸ δῶ σ' ἕνα χρόνο ἂν δὲν ξοφληθεῖ

τὸ χρέος, παύουμε νᾶμαστε ἀνθρώποι καὶ γινόμαστε χιτῆμα σου. Καὶ θᾶχεις ἀπάνω μας δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου.»

Ἔτσι εἶπε ὁ ἀγνωστος βιλάνος. Κ' οἱ ἄλλοι, μ' ἓνα στόμα, σηκώνοντας βουὴ σύσμιχτη, συμφώνησαν. «Κ' ἐγὼ!», φωνάζανε, «κ' ἐγὼ γιὰ σκλάβος!» Ἄδικα ὁ παπᾶς πάσχιζε πάλι νὰ τοὺς συγκρατήσει. Δὲν ἄκουγαν πιά κανένα' ἀποφασισμένοι, ἀνυπόμονοι, παλαβοί, σηκώνανε τὰ χέρια τους, φωνάζανε νὰ ξεκινήσουν. Οἱ πέντε ξεδιαλεγμένοι εἶχανε κιόλας πετάξει τὰ χιτώνια, βγάζανε τὰ σαντάλια τους, βοηθημένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐτοιμάζονταν σὰ γαμπροὶ γιὰ τὸ στεφάνωμα στὴν ἐκκλησία. Ὁ σιδεράς τοὺς ἔφερε μιὰ κουλούρα σκοινί. Ἀπὸ κείνο κόφανε τὰ πέντε ἴσια κομμάτια καὶ τὰ τυλίξανε μιὰ βόλτα στὸ λαιμὸ τους γύρω, ἀφήνοντας τὶς δυὸ ἄκρες νὰ κρέμονται στὸ στήθος, ἴσαμε κάτω στὰ γόνατα, ἀμολυτές. Τὰ μαστορόπουλα πήρανε στὰ χέρια τοὺς δαυλοὺς καὶ τράβηξαν μπροστά, νὰ φέγγουνε τὸ δρόμο. Παραμέρισε ἡ πλέμπα, σχίστηκε στὰ δυὸ γιὰ νὰ περάσουν οἱ ἱκέτες. Κι ὁ παπᾶς, πού εἶδε πὼς κάθε ἀντίσταση εἶτανε πιά περιττή, τράβηξε πρῶτος, κρατώντας ἀπὸ τὸ μπράτσο τὸν Σγυρῶ.

Ἔτσι περάσανε στὸ στενὸ μονοπάτι πού εἶχαν ἀφήσει λεύτερο ἀπὸ τ' ἀμόνι ἴσαμε τὴν πόρτα τοῦ σιδεράδικου οἱ βιλάνοι. Μπροστὰ οἱ δαδουχοὶ, πίσω οἱ προεστοὶ τῆς πλέμπας, τελευταῖοι οἱ ἱκέτες. Δεξιὰ - ζερβά, οἱ ἄλλοι πού μένανε, τοὺς κοίταζαν μὲ μάτια θολά, ἐνῶ τὰ χεῖλη τους τρεμοπαίζανε, ἄλλα γιὰ νὰ τοὺς εὐχηθοῦν κι ἄλλα γιὰ νὰ μωρμουρίσουν μιὰ προσευχή. Οἱ γυναῖκες τῶν μελλοθανάτων τοὺς ἀκολούθησαν ἴσαμε τὴν πόρτα, σέρνοντας ξοπίσω τους τὰ παιδιὰ. Τοὺς ἀκολούθησαν κι ἄκουγες σ' ἄλλο τὸ διάβα τ' ἀναφυλλητά τους νὰ ξεσπάζουν, τὶς ἐβλεπε νὰ χυμᾶνε ξάφνου σὰν κεντρισμένες, καὶ νὰ τοὺς ἀνασπάζονται τὰ χέρια, τὴν ἄκρη τοῦ ρούχου, τὸ κρεμασμένο ἀπὸ τὸ λαιμὸ σκοινί. Στὴν πόρτα τέλος στάθηκαν, τοὺς ἄφησαν μαγάχους νὰ βγοῦνε στὸ δρόμο, κ' ἐκείνες μείνανε στὸ κατώφλι νὰ τοὺς κοιτάζουν πού φεύγανε, βουδές.

Ἡ νύχτα εἶταν ἡσυχῆ, χλιαρή, τὸ νιὸ φεγγάρι κόντευε νὰ βασιλέψει. Πίσω, τὸ σιδεράδικο εἶχε ἀπομείνει σκοτεινὸ, τὸ καντήλι μονάχα ἀναθε μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα. Οἱ βιλάνοι, καθισμένοι τώρα κατάχαμα, ἀκολουθούσανε μὲ τὸ νοῦ τὴν πορεία τῶν δικῶν τους. Κουβέντιαζαν ἐλάχιστα, χαμηλόφωνα, καὶ κοίταζαν μὲ μάτι τεντωμένο, στυλά, τὸ σκοτάδι. Θὰ καρτεροῦσαν ἐδῶ τὸ γυρισμὸ καὶ τὴν ἀπόκριση. Στὴν ἡσυχία πού ἔδω καὶ πύκνωνε, ἀκούγανε τὶς καρδιές τους νὰ μετροῦν, μὲ βρόντους πνιχτοὺς, τὸ χρόνο.

ΑΥΤΟΣ

ΠΟΥ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΜΠΟΡΕΙ

ΡΗΜΟΙ εΐταν οί δρόμοι τῆς πολιτείας τὴν ὥρα τούτη, τὸ γερμένο φεγγάρι τοὺς παράχωνε σὲ μπλάβα σκιά. Μὲ τὰ παραθυρόφυλλα σφαλιστά, δίχως οὐτ' ἓνα γαϊτάνι φῶς νὰ ξεφεύγει ἀπὸ χαραμάδα, τὰ σπίτια εἶχανε στὴν ὄψη τὴν αὐστηρὴ περισυλλογὴ κι ἀκινήσια τοῦ θανάτου. Στους τοίχους ἔδραμε ἀνήσυχη ἢ κοκκινωπὴ ἀντιφεγγιὰ τῶν δαυλῶν. Βιαστικοί, ἀμίλητοι, οἱ ἰκέτες βιάσανε τὸ βῆμα, ἀνυπόμονοι νὰ φτάσουν, ἀόριστα τρομαγμένοι πού βρισκονταν τέτοια ὥρα, γι' αὐτοὺς δλό- τελα ἀσυνήθιστη, ἔξω. Τ' αὐτί, πού στηνόταν ἀλαφιασμένο, ἔπιανε στὸν ἀέρα καὶ τὸν πιὸ ἀνάλαφρο ἦχο. Ἀκούσανε ψηλά, σὰν κρεμασμένο πάνω

ἀπὸ τὰ κεφάλια τους, τὸ ἐρημικὸ τραγοῦδι τοῦ βιγλάτορα, πού ξαγρυπνάει στὴ βίγλα τοῦ κάστρου.

Ὁ παπᾶς, βαδίζοντας πάντα πρῶτος, τοὺς ὁδήγησε μέσ' ἀπὸ φιδωτὰ στεγορρῦμια κατὰ τὶς ἀπάνω γειτονιές. Ἐδῶ, εἶτανε σπίτια δίπατα, μὲ πόρτες βαρειές, σιδεροπλεμένες, καμάρες ἀπὸ πέτρα σκαλιστή. Εἶχανε μπεῖ στὴν περιοχὴ τῶν βουρghσέων. Κάθε τόσο, ἐκεῖ πού στρίβανε μιὰν ἀγκωνή, ἢ καρδιά τους ἔδινε ἓνα βρόντο καὶ στεκόταν. Μήπως εἶταν ἐδῶ, σ' αὐτὴν ἐκεῖ τὴν πόρτα; Σήκωναν τὰ μάτια τους φοβισμένα καὶ κοιτάζαν μὲ περιέργεια τὴν ὄψη τοῦ σπιτιοῦ. Ὅμως ὁ παπᾶς συνέχιζε τὸ δρόμο του, κι αὐτοί, ἔξοπισω, μὲ μιὰν ἀνάσα βαθεῖα, ἀντιπερνοῦσαν.

Τέλος τὸν εἶδανε, δίχως νὰ κόβει τὸ βῆμα του ἀκόμα, νὰ σηκώνει τὸ κεφάλι, νὰ κοιτάζει ἐρευνητικὰ τοὺς τοίχους. Κατάλαβαν ἀπὸ τοῦτο πῶς εἶχανε φτάσει. Τρία σπίτια πιὸ κάτω, μπροστὰ σὲ μιὰ δίφυλλη πόρτα, ὁ παπᾶς σταμάτησε. Εἶταν ἓνα ἀρχοντικὸ παμπάλαιο, χτισμένο μὲ σταχτιά πέτρα. Οἱ ντόπιοι ἀνάμεσα στους πέντε, πού ξέρανε τὴν Καλαμάτα λιθάρι τὸ λιθάρι, δὲ θυμόνταν ποτὲ τὸ σπίτι τοῦτο ἀνοιχτό. Οἱ παλιοὶ τοῦ τόπου λέγανε πῶς, στὸν καιρὸ τοῦ μισοῦρ Τζε-

φρέ, ένας Γενοβέζος τὸ εἶχε χτίσει, πού ὕστερα, σὰν ἔπεσε στὸν τόπο κάποιον μεγάλο θανατικό, πέθανε κει μέσα κι αὐτὸς κ' ἡ φαμίλια του ὀλάκερη. Ἀπὸ τότε κανένας δὲν τὸ εἶχε κατοικήσει. Ἀκόμα καὶ τώρα οἱ Καλαματιανοὶ τὸ θαρούσανε κλειστό· γιὰ τοῦτο, σὰν εἶδαν τὸν παπα-Δανιὴλ ἀπόψε νὰ χτυπάει τὸ βαρὺ μάνταλο τῆς πόρτας, σάσισαν. Πότε εἶχε ἔρθει ὁ ξενομερίτης καὶ τ' ἄνοιξε δίχως αὐτοὶ νὰ τὸ νιώσουν;

Χρειάστηκε νὰ χτυπήσει καὶ δεύτερη φορά, καὶ τρίτη τὸ μάνταλο ὁ παπᾶς, δίχως ὅμως νὰ δοθεῖ κανένα σημάδι ζωῆς ἀπὸ μέσα. Ἐκεῖ ὅμως πού οἱ βιλάνοι ἀρχίζουν ν' ἀπελπίζονται ἢ καὶ νὰ πιστεύουν πὼς λάθος εἶχε γίνει, πὼς τὸ σταχτὶ σπῖτι ἔμενε πάντα κλειστό, τ' αὐτὶ τοὺς πῆρε ψηλὰ ἕνα τρῆξιμο. Σήκωσαν τὰ κεφάλια τους. Τίποτα δὲ φαινόταν· στὴν ἀντιφεγγιὰ τῶν δαυλῶν, ἔβλεπες τὰ παραθύρια σφιχτὰ κλεισμένα. Στάθηκαν ἀκόμα, προσμένοντας, ἐνῶ ὁ παπᾶς μὲ τὸν Σιγούρο, μπροστὰ στὴν πόρτα, σιγοκουβέντιαζαν.

Ἐάφνου βλέπουν ἕνα μικρὸ τετράγωνο πάνω στὸ πορτόφυλλο ν' ἀνοίγεται ἀθόρυβα καὶ μέσ' ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ του τρύπα νὰ γυαλίζουν δυὸ μάτια. Κοιτάζουν δεξιὰ τὰ μάτια, κοιτάζουν ζερβά, βλέπουν τὸ μπουλοῦκι τῶν βιλάνων.

— Ἐγὼ εἶμαι, ὁ παπα-Δανιὴλ, λέει ὁ παπᾶς σὰ νὰ διάβασε στὰ μάτια τοῦτα κάποιον ἀνησυχία.

— Τί ὀρίζεις; ρωτᾶει ὕστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ παύση μιὰ γεροντική, γυναικεία φωνή.

— Νὰ μιλήσω στὸν ἀφέντη.

Δὲν ἀποκρίθηκε ἡ φωνὴ πίσω ἀπὸ τὸ πορτόφυλλο. Τὰ μάτια κοιτάζανε πάλι τοὺς συναγμένους ἕναν-ἕνα.

— Σύρτε στὸ δρόμο σας. Εἶναι περασμένη ἡ ὥρα.

— Δὲ θὰ τὸν κουράσουμε τὸν ἀφέντη, ἐπιμένει ὁ παπᾶς. Δυὸ λόγια μονάχα θὰ τοῦ πῶ...

— Καὶ τοῦτοι ἐδῶ τί γυρεύουν;

— Μαζὶ μου εἶναι, ἐνορίτες μου.

— Θὰ μποῦνε κι αὐτοὶ μέσα;

— Καλοὶ ἀνθρώποι εἶναι, δουλευτάδες. Κάτι νὰ παρακαλέσουν ἔχουν τὸν ἀφέντη κ' εὐθὺς θὰ φύγουν ἤσυχα-ἤσυχα.

Πάλι τὰ μάτια φέρανε γύρω τοὺς βιλάνους, ψαχουλευταί. Ὑστερα χάθηκαν. Τὸ παραθύρι ἔκλεισε.

— Ἄν μᾶς ἀνοίξουν τώρα, λέει ὁ παπα-Δανιὴλ, θὰ μποῦμε δίχως θόρυβο, οἱ ἑφτά μονάχα. Ἐσεῖς, καὶ δείχνει τὰ μαστορόπουλα μὲ τοὺς δαυλοὺς, θὰ φύγετε. Ἀνάγκη δὲν εἶναι νὰ προσμένετε στὸ δρόμο· τὸ φεγγάρι μᾶς φτάνει γιὰ τὸ γυρισμό.

— Τὸ φεγγάρι βασιλεύει, λέει ἕνας ἀπὸ τοὺς δαδούχους σηκώνοντας τὸ δάχτυλο, οἱ δρόμοι δὲν εἶναι σίγουροι.

— Γιὰ τοὺς βουργησέους. Γιὰ τοὺς βιλάνους φόβος δὲν ὑπάρχει. Τὸ περσίκι μονάχα τραβάει τὸν κλέφτη.

Καὶ καθὼς τὰ μαστορόπουλα δὲ δείχνονταν πολὺ πρόθυμα νὰ ὑπακούσουν:

— Ἀκοῦτε με μένα, ξέρω πού σᾶς μιλῶ, κάνει ὁ παπᾶς. Ὁ ἀφέντης τοῦ ἀρχοντικοῦ τούτου-ἐδῶ δὲ θέλει κόσμον πολὺ στὴν πόρτα του...

Πρόσμεναν ώστόσο οι δαδοῦχοι ἴσαμε νάρθει ἢ ἀπάντηση τοῦ νοικοκύρη. Καί μονάχα ἔταν, ὕστερα ἀπὸ κάμποση ὥρα, εἶδανε τὸ δεξιὸ πορτέφυλλο νὰ μισανοίγει, ἔσο πού φτάνει νὰ περάσει ἕνας ἄνθρωπος, τὸν παπὰ νὰ μπαίνει ἀκολουθημένους στὴ σειρά ἀπὸ τὸν Σγουρὸ κ' ὕστερα τοὺς πέντε, τὸ πῆραν ἀπόφαση κ' ἔφυγαν.

Ἄλαλοι, κρατώντας τὶς ἀνάσες τοὺς, εἶχανε μπεῖ οἱ βιλάνοι στὸ ξένο ἀρχοντικό. Δὲ χρειάζοτανε κἀν ἢ σύσταση τοῦ παπᾶ, κάτι τοὺς ἔδενε τὶς ψυχές, κρυφὸ δέος. Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ δαύτους πρώτη φορά μπαίνανε σὲ σπῆτι βουρghσέου. Τρομαγμένοι κοιτάζαν γύρω, δίχως ὄμως καὶ νὰ βλέπουν τίποτα, γιατί ἢ γριά, βαστώντας ἕνα ἄθλιο λαδολύχναιο στὸ χέρι, προπορευόταν· ὁ παπὰς τὴν ἀκολουθοῦσε, κ' ἡ σκιά του μαζὶ μὲ τοῦ Σγουροῦ σκέπαζε τὸ ἐλάχιστο φέγγος. Κατάλαβαν ὡστόσο πὼς περνᾶνε μιὰ στοὰ πλακοστρωμένη, ἀνέβηκαν κάποια σκάλα σаниδένια, ὄρθια πολὺ, στάθηκαν σ' ἕνα πλάτωμα, τὸ λυχνάρι χάθηκε, προχώρησαν ἀκόμα, στὸ σκοτάδι, καὶ τέλος κάποιο βῆλο ἀνασηκώθηκε, ἀφήνοντας νὰ μισοφανεῖ ἕνα ἑσωτερικὸ θαμπὰ φωτισμένο. Ἐκεῖ μπῆκαν.

Εἶτανε μιὰ κάμαρα τετραγώνη, μέτρια σὲ μέγεθος, μὲ ψηλοὺς βαθυκόκκινους τοίχους. Στὰ παράθυρα μπροστά, βῆλα βαρεῖα κρέμονταν πού ἀκουμποῦσαν καὶ σωριάζονταν στὸ πάτωμα, τὸ σκεπασμένο μὲ στρωσίδια ριγωτά, βυσσινιά καὶ μαῦρα. Σὲ μιὰν ἄκρη ἔβλεπε ἕνα φαρδὺ κρεββάτι καρυδένιο μὲ οὐρανὸ μαδί. Οἱ κουρτίνες του πέφτανε μαλακές, ἀφθονες, καὶ τὸ τύλιγαν, ἀφήνοντας μόλις νὰ θαμποφέγγει, ἀνάμεσα στὰ δύο τοὺς φύλλα, μιὰ γωνιά ἄσπρο σεντόνι. Παρέχει ἕνας λυχνοστάτης μπροῦντζινος, σὲ μοῖτὶ ἀνθρώπου· τὸ φῶς ὡστόσο δὲν ἔρχοταν ἀπὸ κεῖ. Ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ἄλλην ἄκρη, δίπλα στὸ παραθύρι, ἔπου ἕνα ἀναλόγιο εἶτανε στημένο, κατὰ τὸν τοίχο. Πάνω ἀπὸ τ' ἀναλόγιο ἕνα καντήλι μεγάλο, ἀπὸ ὕλικὸ σπᾶνιο, γυαλί, κρεμότανε μὲ τριπλὴ ἀσημένια ἀλυσίδα, ἀναμμένο. Μπροστά στ' ἀναλόγιο ἕνα θρονὶ μὲ ράχη ψηλή, σκαλιστή, κ' ἔκει καθισμένος ἕνας ἄνθρωπος καμπουριαστὸς πού τὸν ἔβλεπε ἀπὸ τὰ πίσω.

Ἡ γριά μὲ τὸ λυχνάρι εἶχε χαθεῖ. Οἱ βιλάνοι στάθηκαν ζαρωμένοι, σμάρι σφιχτὸ κοντὰ στὴν πόρτα. Ὁ παπὰς λίγο πιὸ μπρός, ἀσάλευτος ὄμως κ' ἐκεῖνος, στεκότανε νὰ κοιτάζει τὸ γέροντα πού καθόταν ἀντίκρου. Δίπλα του, λίγο πιὸ πίσω, εἶχε σταθεῖ κι ὁ Σγουρὸς. Κρατοῦσε σὰν τοὺς ἄλλους τὰ μάτια του καρφωμένα σὸν ἀφέντη τοῦ σπιτιοῦ, ὄμως ἢ θωριά του αὐτοῦ δὲ φανέρωνε τὸ εὐλαθητικὸ δέος τῶν ἄλλων. Χλωμάδα ἀδιόρατη χυνότανε λίγο-λίγο στὸ πρόσωπό του καὶ τὰ μάτια του τεντώνονταν μὲ σάστισμα βαθύ.

Ἀνεδαίνοντας ἀκόμα τὴ σκάλα, εἶχε παραξενευτεῖ, ἀνεξήγητα· σὰν κάτι ἀόρατο, πού ἦρθε βουδᾶ μέσα στὸ σκοτάδι, νὰ τὸν εἶχε κρούσει. Τὰ φτερούγια τῆς μύτης του εἶχανε παίξει ἀνήσυχια, σὰν κάτι νὰ ὀσμίζονταν, μιὰ παρουσία ἀόρατη, τὴν προσωπικὴ ἐκείνη μυρωδιὰ πού ἀποτυπώνει ὁ ἄνθρωπος πού μένει σ' ἕνα σπῆτι. Ἀσύνειδα στὴν ἀρχή, εἶχε ψαχουλέψει νὰ βρεῖ τί τοῦ ξυπνάει ἢ αἰτίθηρη τούτη. Εἶτανε κάτι στὸν ἄερα, κάτι σὰν μυρωδιὰ ἀπὸ ξυπόνηλο σάπιο, ἀνάσα γνώριμη καὶ δυσάρεστη γι' αὐτόν, παράδοξα ἀναπολητικὴ. Εἶχε πασχίσει, τὸ ἴδιο ἀσύνειδα, νὰ διώξει τὴν ἔγνοια πού ἀρχίζει σκοτεινὰ νὰ τὸν ζώνει. Τὸ

είχε κιόλας καταφέρει όταν, ξάφνου, βρέθηκε μέσα στη φωτισμένη από τὸ καντηλι κάμαρα. Ἀκολουθώντας ἀπὸ κοντὰ τὸν παπὰ, εἶχε προχωρήσει ἕνα βῆμα πιὸ μπρὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Μιὰ ματιὰ ἔρριξε γύρω, μιὰν ἀνάσα πήρε, ἡ ράχη τοῦ καθισμένου ἐκεῖ ἀνθρώπου ὀρθώθηκε μπροστὰ στὰ μάτια του. Κι ἀπόμεινε καρφωμένος.

— Τὸ λοιπόν, αἰδεσιμώτατε, λέει ψευτογελώντας μιὰ τραγουδιστὴ φωνὴ ἀπὸ τὴ γωνιὰ πού βρίσκεται τὸ ἀναλόγιο, θυμήθηκες ἀπόψε τὸν ταπεινὸ σου φίλο;

Ὁ καθισμένος γέροντας γυρίζει πλάϊ τὸ κεφάλι του καὶ σύγκαιρα ὁ Σγουρὸς ἀναγνωρίζει, στὸ χρυσαφὶ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, τὸν Ματτέο Καφούρη.

Μιὰ βόλτα πήρε τὸ αἷμα του κ' ἔπηξε. Στὴν ἀρχὴ δὲ μπορεῖ νὰ ξεκολλήσει τὰ μάτια του ἀπὸ τὴ φιγούρα ἐκεῖνη, τοῦ γέρου μὲ τὸ ἀρκιὸ γένη, τὴν ἀρπαχτικὴ κατατομὴ, τὸ ρικνὸ χαμόγελο στὰ πλαδαρὰ χεῖλη. Τ' ἀναθυμᾶται τὸ χαμόγελο τοῦτο, τὸ ὑπουλο, πού δὲ χαράζει καθὼς στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μὰ πού ἀφήνει τὸ στόμα μισανοιχτό, σκοτεινὸ καὶ ξεδοντιάρικο νὰ χάσκει. Στιγμιαῖος σίφουνος ἀπὸ εἰκόνες, θύμισες, πάθη, ὅσα τυραγήσανε τὰ πρῶτα νιάτα του, στρουφίζει μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Σγουροῦ καὶ τὰ θαμπώνει. Ὅστερα κοιτάζει μὲ προφύλαξη γύρω του, δεξιὰ, ἔσβᾶ. Ἀθόρυθα γλιστρώντας, κάνει ἕνα βῆμα πίσω, δεύτερο, ἀποτραβιέται νὰ ἐξαφανιστεῖ ἀνάμεσα στοὺς πέντε βιλάνους.

Ὁ παπα - Δανιὴλ εἶχε πεῖ πῶς ὁ τραπεζίτης, εἶναι Βενετσάνος. Λάθος ἔκανε; ἢ τάχα ὁ ἀδερφὸς τοῦ Ἀντρέα Γκαφφόρε, τοῦ κουρσάρου, περνάει γιὰ Βενετσάνος ἐδῶ; Αὐτὸ πρέπει νὰ ξεδιαλυθεῖ, γιατί καθόλου δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ κρύβει ὁ Καφούρης τὴν πραγματικὴ του ἰδιότητα ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Στ' Ἀνάπλι ἔτσι κι ἄλλοιως λυκοφιλία εἶχε μαζί τους, λαγούμια τοὺς ἔσκαβε. Γιατί ἔφυγε ὁμοῦ ἀπὸ τ' Ἀνάπλι; Τί ἤρθε νὰ κάνει ἐδῶ στὴν Καλαμάτα πού ἐγκαταστάθηκε; Στὸ μνημονικὸ τοῦ Σγουροῦ θαμποφῆγγει πάλι ἡ στερεὴ του θύμιση ἀπὸ τὸ Γενοδέζο, ἡ νύχτα ἐκεῖνη τοῦ βραχνᾶ, μέσα στὴν κάμαρα τῆς Μπιάνκας. Ἄ, δαίμονα! εἶναι κ' ἡ Μπιάνκα! Νὰ βρίσκεται ἄραγε κι αὐτὴ ἐδῶ;

— Μεσοῖρ Καφούρη, εἶπε ὁ παπα - Δανιὴλ προχωρώντας ἀργά, νὰ μᾶς συμπαθᾶς πρῶτα - πρῶτα πού ἤρθαμε σὲ ὦρα ἔτσι προχωρημένη καὶ σ' ἐνοχλοῦμε. Ὅμως ἡ αἰτία βλέπεις πού μᾶς φέρνει δὲ σηκώνει ἀναβολή.

— Ἄ, ἄ! ἔκανε ὁ Γενοδέζος τρίβοντας τὰ χέρια του κ' ἔρριξε μιὰ γοργὴ ματιὰ στὸ μπουλοῦκι τῶν βιλάνων. Μὲ συμπαθᾶς κ' ἐμένα πού δὲ μοῦ βολεῖ νὰ προσηκῶ στὴ χάρη σου, ὁμοῦ τ' ἄτιμα τοῦτα μου τὰ ποδάρια δὲ μὲ δουλεύουν πιὰ καθὼς τὸ χρωστοῦν. Γεροντάματα κι ἁμαρτίες, αἰδεσιμώτατε!

Καὶ γέλασε τὸ ἄφωνο χάχανό του.

— Ἄμαρτίες ἐλόγου σου, ἀφέντη! πού κάνεις τόσα ψυχικά, ἀπόρησε τάχα ὁ παπα - Δανιὴλ γιὰ νὰ τὸν κολακέψει.

— Ψυχικά; Ποῦ τέτοιο καλὸ, παπά μου! Γιὰ νὰ κάνεις τὸ ψυχικὸ, ἀνάγκη νάχεις τὸ μέσο, τὸ περσίκι σου νὰ βιστάει. Καὶ τὸ δικό μου εἶν' ἀλαφρό. Ἐτσι ἀπομένει, ἀλλοίμονο, βαρεῖα ἢ ψυχὴ μου.

Ἐρριξε πάλι μιὰ ματιὰ στοὺς βιλάνους. Εἶταν ἄραγε προειδοποίηση;

“Όμως ὁ παπα - Δανιήλ δὲν εἶταν ἀπὸ κείνους ποῦ εὐκολα δευλιάζου. Μ' ἔλο πού, μιᾶς ἀρχῆς, δὲν εἶχε πιστέψει πὼς τὸ διάβημα στὸν τραπεζίτη θὰ εἶταν ἀποτελεσματικό, τώρα ποῦ θέλοντας καὶ μὴ ἀνάλαβε, θὰ ἔκανε ὅ,τι τοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι γιὰ νὰ τὰ βγάλει πέρα. Τὸ ἀντίθετο θὰ τὸ θαρροῦσε προδοσιὰ σὲ βάρος τῶν ἔρημων τῶν βιλάνων.

— Ἀφέντη, λέει ἀποφασιστικά, νὰ μὴ σ' τὰ πολυλογῶ καὶ σὲ κουράζω γιατί ὁ καιρὸς σου ξέρω πὼς ἀξίζει. Τοὺς βλέπεις ἐκείνους ἐκεῖ ; Εἶναι Ρωμιοὶ βιλάνοι τῆς Καλαμάτας. Ἄν λάβεις τὸν κόπο νὰ προσέξεις, θὰ ἴδεις πὼς ἤρθανε στὴν ἀφεντιά σου μὲ γυμνά ποδάρια καὶ μ' ἕνα σκοινὶ στὸ λαιμὸ τοῦ ὁ καθένας τους, σημάδι ταπεινωσύνης. Ἐρχονται νὰ σοῦ προσπέσουν γυρεύοντας πίσω τὴ ζωὴ τῶν ἀδερφίων τους.

— Ἀπὸ μένα ; ἀπόρησε ὁ Καφούρης.

— Ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου. Ἐσὺ τὴν κρατᾶς στὸ χέρι σου, δίχως, εἶναι ἢ ἀλήθεια, νὰ τὸ ξέρεις.

— Τί πὰ νὰ ποῦνε τοῦτα ; τί μοῦ κανοναρχᾶς αὐτοῦ, παπά ! ἔκανε ὁ Καφούρης σμίγοντας τὰ φρύδια του κι ἀναδεύτηκε μὲ νεῦρο, ζωηρά, στὸ θρονί του. Ἐγὼ κανενοῦ δὲν κρατῶ τὴ ζωὴ, ἐγὼ κοιτάζω τὴ δουλειά μου καὶ δὲν ἔχω ἀπαίτηση ἀπὸ κανένα. Ἄλλοι μὲ ζαλίζουν μὲ ἀπαίτησες. Γιατί μὲ θαρροῦνε πλούσιο γιὰ κεῖνο ! Κουβαλιούνται ἐδῶ καὶ μοῦ φορτώνονται, «δῶσε, Καφούρη, ἐδῶ, δῶσε κ' ἐκεῖ, κ' ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη, Καφούρη, κ' ἐγὼ κόθουμαι», λὲς κ' εἶμαι ὑπαίτιος ἐγὼ γιὰ τὴ συμφορὰ τοῦ κόσμου. Γιατί μὲ θαρροῦνε πλούσιο γιὰ κεῖνο ! Ἐγὼ κακὸ δὲν ἔχω κάνει οὔτε σὲ μύγα κ' ἐμένα ὄλοι κόθουνται πὼς νὰ μὲ συκοφαντοῦνε. Ὁ δαίμονας τοὺς ἔχει μπεῖ νὰ μὲ ψήσουνε ζωντανό ! Πλούσιος ! Ποιὸς εἶναι πλούσιος ; Ὁ Καφούρης ; Ἄς γελάσω κάλλιο, γιὰ νὰ μὴν κλάψω, ποῦ θὰ ταίριαζε καλλίτερα, sacramento ! Τί ἔκαμα ποῦ εἶμαι πλούσιος ; Μὴ δὰ γυρίζω στοὺς δρόμους στολισμένους μετάξια καὶ μαλάματα καθὼς οἱ βουργησέοι σας ; Μὴ δὰ κρατῶ δούλους κ' ὑποταχτικούς στὶς προσταγές μου καθὼς κάποιοι δικοὶ σας ἀρχόντοι ; Φίε δὲν ἔχω, πλεοῦμενα δὲν ἔχω, βιλάνους δὲν ἔχω, τίποτα δὲν ἔχω ! Τί θέλουν ἄραγε ; Ξέρω : Νὰ γυρνῶ στοὺς δρόμους ξυπόλητος, νὰ διακονεῦω τὴ μπουκιὰ τὸ ψωμί ποῦ τρώω. Αὐτὸ θὰ θέλουν, τότες θὰ χαίρονταν, γιατί ἡ ψυχὴ τους εἶναι μαύρη καὶ δὲ χρωστάει κανενοῦ καλό. Χριστιανοί ! ποῦ δὲν ἔχουν στάλα λύπηση . . . Ὁμως ὁ Θεὸς εἶναι τζουστός καὶ βλέπει τὸ ἀδικο κι ἀγαπάει τοὺς ἀδύνατους. Αὐτὸ τὸ ξέρεις, παπά μου !

Μπροστὰ στὸ ξαφνικό, τὸ ἀδικαιολόγητο ὅσο καὶ ἐρμητικό τοῦτο ξέσπασμα, οἱ βιλάνοι εἶχανε χλωμιάσει, ζάρωσαν, ὁ παπα - Δανιήλ ἔμως ἔμενε ἀτάραχος. Καταλάβαινε καλὰ πὼς δὲν εἶναι παρὰ στανικό καὶ ψεύτικο, πὼς μοναδικὸ σκοπὸ ἔχει νὰ τοὺς κόψει τὴ φόρα. Ὅσο μιλοῦσε ὁ Καφούρης, αὐτὸς τὸν ἀκουγε ἀσάλευτος, μ' ἀπάθεια, νιώθοντας πὼς ἔτσι κι ἄλλιῶς πρέπει νὰ τὸν ἀφήσει νὰ πεῖ τὸ δικό του. Μονάχα λοιπὸν σὰν ὁ Γενοβέζος ἔπαψε, ξαναπήρε ὁ παπᾶς τὸ λόγο :

— Τὸ πράμα ἔχει ἔτσι, εἶπε μὲ φωνὴ οὐδέτερη, σὰ νὰ μὴν εἶχε ἀκούσει τίποτα ἀπὸ κείνα ποῦ ἀράδιασε λυσώοντας ὁ Γενοβέζος. — Οἱ ἀφεντάδες οἱ Φράγκοι μπήχανε σὲ κόπο νὰ πιᾶσουν ἔξω ἀπὸ τὸ κάστρο σήμερα τὸ πρωτὶ πέντε δικούς μας, τάχα γιὰ ροβολατόρους, καὶ νὰ τοὺς

ρίξουν στα σίδερα. Είδα τον κιβιτάνο, τον παρακάλετα. «Μετά χαρᾶς, μου εἶπε, θά τοὺς ἀμολύσω, μονάχα νά μοῦ φέρετε τὸ κεφαλιάτικο.»

— Χμ!

— «Τὸ ξέρω», τοῦ λέω. «Ὁ ἄνθρωπος ἀξίζει πέρπουρα καὶ δὲ γίνεται νά τοῦ χαρίζεις τὴ ζωὴ χωρὶς ἀντίχαρη γιὰ τὸ καλὸ ποῦ τοῦ κά-
νεις.» Σύμφωνασ ὁ κιβιτάνος. «Μονάχα ὁ Θεός, τοῦ λέω πάλι, χαρίζει τὴ ζωὴ δίχως καμμιὰν ἀντίχαρη.»

Σήκωσε τὰ μάτια τοῦ ὁ Καφούρης καὶ κοίταξε μὲ ὑποψία τὸν παπά, νά ἴδῃ ἂν σοδαρά μιλάει ἢ μήπως τὸν παίξει. Ὅμως ἡ ὄψη τοῦ Δανιήλ εἶταν ἀνεξιχνίαστη.

— Καὶ τί μπορῶ σὲ τοῦτο ἐγώ;

— Τὸ εἶπα τῆς ἀφεντιάς σου, ἢ μήπως δὲν τὸ εἶπα; Δὲν καλοθυ-
μαῖμαι, νά μὲ συμπαθᾶς, τὰ χρόνια μὲ πήρανε μπάλλα...

— Λέγε ν' ἀκούσω.

— Κάθε καλὸ πρέπει νάχει διάφορο, κ' ἢ σπλαχνιὰ τὸ ἴδιο. Δὲν ἐρχόμαστε, μεσιρ Καφούρη, νά σοῦ διακονέψουμε. Ἐρχόμαστε νά μπούμε χρεοφειλέτες σὲ χρέος μ' ἐγγύηση. Κ' ἐγγύηση τρανὴ καθὼς θά τὸ δεῖς τώρα. Διακόσα πέρπουρα ἀξίζουν ὅ,τι κι ἂν πεῖς.

— Πόσα; κάνει ὁ Καφούρης σὰ νά μὴν ἄκουσε καλὰ κι ἀναση-
κώνεται ἄθελα στὸ θρονὶ τοῦ.

— Διακόσα πέρπουρα, λέει πάλι ὁ παπᾶς ἀτάραχος.

Ὁ Γενοδέζος ξανακάθησε κι ἀπόμεινε λίγες στιγμὲς ἄλαλος νά κοιτάζει τὸν ἱερωμένο. Σὰ νά μὴν εἶχε ἀκούσει, σὰ νά μὴν εἶχε κα-
ταλάβει. Τόσο εἶτανε τὸ σάστισμά τοῦ ἀπύθμενο. Τρελλάθηκε ὁ παπᾶς;
γιὰ κουβαλήθηκε ἐδῶ μεθυσμένος;

— Διακόσα... πέρπουρα; λέει κι αὐτὸς καὶ μονομιᾶς πατάει τὰ
γέλια, κάτι γέλια ὀρμητικὰ, τρανταχτὰ, ποῦ τινάζουν σὰν παλιοκού-
ρελο τὸ γκρεμισμένο του κορμί. Ἐκατοσε μιά στιγμὴ, παπᾶ μου, νά
λογαριάσεις τί ξεστομίζεις αὐτοῦ; Διακόσα πέρπουρα, τὸ κεφαλιάτικο
ἐνοῦ ρήγα, τί λέω! ἐνοῦ ἱμπεράτορα! Καὶ γιὰ πέντε ψωριάρηδες βιλά-
νοὺς... Ἄ, μὰ εἶναι πανηγύρι! χρόνια νά ζήσεις, παπᾶ μου, ποῦ μ' ἔ-
κανες ἔτσι νά γελάσω. Γιὰ πὲς μου λοιπόν, ἔτσι σοῦ εἶπε ὁ κιβιτάνος;
Διακόσα πέρπουρα; Πὲς μου το πάλι, νά ζεῖς, θά κάνω ἀπόψε καινούρ-
γιο σουκῶτι!...

Τὸ χάχανό τοῦ ἀνέβαινε σὲ κύματα, τοῦ ἐπνιγε τὰ λόγια, ἔκανε
κεῖνος πῶς τὸ καταπίνει, καὶ πάλι ξανάρχιζε, ἀκράτητα. Κρυμμένος
πίσω ἀπὸ τοὺς βιλάνους ὁ Σγουρὸς τὸν ἄκουγε τρίζοντας τὰ δόντια τοῦ.
Σὰ νά εἶχε γυρίσει δυὸ χρόνια πίσω, γι' αὐτὸν μιὰ ὀλάκερη ζωὴ. Στ' αὐ-
τιά τοῦ ἀντιλαλοῦνε πάλι τὰ περιγέλια τοῦ Γενοδέζου, ποῦ τὸν μαστί-
γωνν: «Ἀφέντη Σγουρο! τί γίνονται τὰ χτήματά σου; Κατιτίς ἀνώ-
μαλο φαίνεται νάσαι στὴ μέση· μπορεῖ κι ἀπὸ μέρος τῆς φαμίλιας τῆς
μάννας σου.»

— Μεσιρ Καφούρη, ἔκανε ὁ Δανιήλ ἀφοῦ ἄφησε πρῶτα νά κο-
πάσει ἢ ἀνάθρα τοῦ γέλιου, ἐρχόμαστε νά σοῦ ζητήσουμε τίμια ἕνα
δάκειο.

— Χωρατεύεις, παπᾶ;

— Μιλῶ σοδαρά, ἀφέντη.

— Δάνειο! Διακόσα πέρπυρα δάνειο!

— Διακόσα πέρπυρα.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, ἔκανε ὁ Καφούρης καὶ σηκώθηκε βάζοντας τὶς δυὸ του παλάμες στοὺς γοφούς του, ἔρχεσαι νὰ μὲ περιγελάσεις ἢ νὰ μὲ βρίσεις; Πιστεύεις κ' ἐλόγου σου παναπεῖ τὶς παλάβρες τοῦ κόσμου, τῶν ὀχτρῶν μου ποὺ μὲ λένε πλούσιο γιὰ νὰ μὲ βλάψουν; Διακόσα πέρπυρα! Πίστεψες ἐσὺ ποτέ σου πῶς ἔχω ἐγὼ διακόσα πέρπυρα; Ἄν πουληθῶ δλάκερος, ἂν πουλήσω τὰ ὑπάρχοντά μου, τὰ ρημάδια τοῦτα ποὺ ἔχω γιὰ βίός, τὸ ροῦχο μου, τὸ κρεβάτι μου, τὸ χαλί μου, τὴ θυγατέρα του, λές μὲ τὰ νοῦ σου πῶς θὰ πιάσω διακόσα πέρπυρα; Ξέρεις τί εἶναι διακόσα πέρπυρα;

— Δὲν τὰ διακονεῦω, ἀποκρίθηκε ἀπτόητος ὁ παπᾶς. Νὰ τὰ δανειστῶ θέλω. Δάνειο μ' ἐγγύηση.

— Ἴτι λογῆς ἐγγύηση; Ὅχι, ὄχι, μὲ περιγελάς, ἔκανε πάλι καὶ βιαστικά ὁ Καφούρης, σὰ νὰ τοῦ εἶχε ξεφύγει ἡ ἐρώτηση. Δὲ μοῦ λειπε τώρα παρὰ τοῦτο, νὰ βγεῖς ἔξω στὴν πολιτεία, νὰ πεῖς ἐτι μοῦ γυρεψες διακόσα πέρπυρα, γιὰ νὰ τὸ πιστέψουν κιόλας πῶς τᾶχω. Θές νὰ μὲ χαντακώσεις, βουλήθηκες τὸ χαμό μου, πάει!

— Κανέναν δὲ θὰ τὸ μάθει, μεσσίρ Καφούρη, καὶ μ' ὄρκο σὰ θές.

— Ἀμὴ ὁ κιβιτάνος ποὺ θὰ τὰ πάρει;

— Δὲ θὰ τοιε νοιάσει ποῦ βρέθηκαν. Σῶνει, γι' αὐτόν, νὰ βρεθοῦνε.

— Πάει, πάει, μ' ἔκανες νὰ χάσω τὸ νοῦ μου, κάθουμαι τώρα καὶ κουβεντιάζω μαζί σου σάμπως νὰ τὰ εἶχα τὰ πέρπυρα ποὺ γυρεύεις.

— Σὰ θέλει κανέναν νὰ κάνει τὸ καλὸ, πάντα βρίσκει, εἶπε ὁ παπᾶς γλυκά, γιὰ νὰ τὸν διευκολύνει. Πέντε ψυχές εἰν' αὐτές, σκέψου το, μεσσίρ Καφούρη! Πολλές ἀμαρτίες θὰ λυώσεις, ἐγὼ σ' τὸ λέω, ὁ παπᾶς.

— Νὰ σκεφτῶ, τί νὰ σκεφτῶ;

Ἄρχισε νὰ κόβει κοντόβολτες, νὰ πηγαίνει καὶ νᾶρχεται μπροστὰ στὸ ἀναλόγιό του μὲ τὰ χέρια πίσω, χτυπώντας ἀπανωτὰ τὴ ράχη τοῦ ἐνὸς στὴ χούφτα τοῦ ἄλλου. Ἔκανε τὸν ἀναστατωμένο, πῶς τὸν τρώει ἡ ἀγωνία, ἄφηνε κάθε τόσο ν' ἀκουστεῖ ἕνα χαμηλόφωνο μούρμουρο, σὰ νὰ κουβεντιάζε μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

— Ματώνεις τὴν καρδιά μου, ἔκανε τέλος, ρίχνοντας μιὰ ματιὰ τοῦ παπᾶ σὰ νὰ τὸν κατηγοροῦσε, μοῦ σκίζεις τὰ σπλάχνα σὰν κάθεσαι καὶ μοῦ μιλάς γιὰ ψυχές ποὺ κρέμονται τάχα ἀπὸ μένα καὶ τὰ ρέστα. Πάλε ἀπόψε δὲ θὰ κλείσω μάτι, χάθηκα· νὰ τί μοῦ κάνεις! Καὶ τί μπορῶ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος;

Δὲν ἀποκρίθηκε ὁ παπᾶς.

— Ἄν εἶτανε τουλάχιστο βολετὸ νὰ μοῦ δινες διορία, νὰ ἰδῶ δυὸ-τρεις φίλους... Ξέρω κ' ἐγὼ; Ἔχω κάποιους γνωστούς στὸν τόπο ποῦ, αὐτοί, κάτι μποροῦν. Εἶναι πλούσιοι θαρῶ, μὰ πάλι τὸ ξέρω, τὸ ξέρω, ὄχι καὶ τόσο... Ποιὸς ἄρχοντας θὰ ἐγγυηθεῖ; ρώτησε ξάφνου, ξερά, σταματώντας.

— Ἀρχοντας; ὄχι, ἀρχοντας δὲ θὰ ἐγγυηθεῖ.

— Ἀμὴ ποιάς;

Ὁ Δανιὴλ πῆρε μιὰν ἀνάσα, κατάπτε μὲ κόπο, κι ἀπλώνοντας τὸ χέρι του:

— Αὐτοὶ ἐδῶ, εἶπε, δείχοντάς τοὺς βιλάνους.

— Τί!

Ὁ Καφούρης εἶχε τιναχτεῖ πάνω σὰ νὰ τὸν βίτσισαν. Κοίταξε τὸν παπά, κοίταξε τοὺς συναγμένους στὴν πύρτα τοῦ ἰκέτες, τὸ μάτι τοῦ ἀνάδωσε λάμψη κακιά.

— Παπά, κάνει μὲ φωνὴν τρεμάμενη ἀπὸ τὴν ὀργή, μὲ παίζεις!

— Δὲ σὲ παίζω, μεσσίρ Καφούρη, προσπέφτω στὴν ἀγαθοσύνη σου καὶ στὴν εὐσπλαχνία. Σοῦ φιλῶ τὰ χέρια, σοῦ φιλῶ τὰ πόδια, σοῦ μιλῶ στ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ποὺ μάτωσε πάνω στὸ σταυρὸ. Ἐγγύηση δὲ θές; Ὁὰ τὴν ἔχεις! Πέντε βιλάνοι ἔρχονται νὰ γονατίσουν μπροστά σου καὶ νὰ σοῦ ποῦνε: Πᾶρε μὰς σκλάβους σου. Ἄν ἀπὸ δῶ σ' ἕνα χρόνον δὲ σοῦ ἔχουμε γυρίσει πίσω τὰ πέρπουρα, νὰ εἴμαστε χτήμα σου, νὰ μᾶς ὀρίζεις σὲ ζωὴ καὶ σὲ θάνατον. Τί ἄλλο θέλεις;

— Τίποτα δὲ θέλω, τίποτα δὲ θέλω! Ξεφώνισε ὁ Καφούρης κουνώντας στὸν ἀέρα τὰ χέρια του. Ἐγὼ δὲ γύρεψα τίποτα ἀπὸ κανένα. Σεῖς μοῦ γυρεύετε. Ἐρχόσαστε νὰ μὲ γδύσετε, νὰ μὲ τυραγνήσετε, νὰ μὲ βρῖσετε, κ' ὕστερα μὲ γελάτε! Βιλάνοι, νὰ μοῦ ἐγγυηθοῦνε μένα γιὰ διακόσια πέρπουρα! Porca Madonna! Καὶ κάθομαι ὁ παλαβὸς τὴν ὥρα καὶ μιλῶ, καὶ χάνω τὸν καιρὸ μου. Basta! Ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου! Ὄξω!

Ὁ Δανιὴλ τέντωσε τὸ κορμί, χλωμιάζοντας, κ' ἔμεινε ἀσάλευτος στὴ θέση του.

— Μεσσίρ Καφούρη, κάνει τρέμοντας ἀπὸ τὸ πάλαιμα νὰ κρατηθεῖ, ὁ Θεὸς ἀκούει!

— Τί! Μιλᾶς γιὰ Θεὸν τώρα, παπά; Θεὸς παναπεῖ νὰ μὲ φοδερίσεις; Μὲ τίς φωτιᾶς τῆς κόλασης, ἔ; Τέτοιοι εἴσατε σεῖς οἱ Γραικοί, σὰς ξέρω. Ληστές! Μπήκατε νύχτα σπίτι μου νὰ μὲ ληστεύετε, αὐτὸ ἔναι!

— Ἄκου, μεσσίρ Καφούρη, εἶπε ἤρημα ὁ παπὰς ποὺ εἶχε καταφέρει νὰ κυριαρχήσει τὴν ἀγανάκτησή του, δικαίωμά σου εἶναι νὰ φωνάζεις, δικαίωμά σου καὶ νὰ μᾶς πετάξεις κάτω ἀπὸ τὴ σκάλα σου, δικαίωμά σου νὰ μᾶς παραδώσεις καὶ στὸν κιβιτάνο ἀκόμα. Σπίτι σου θρῖσκεσαι, ἀφέντης εἶσαι. Ὅμως μὴ μᾶς ἀποπαίρνεις προτοῦ μᾶς ἀκούσεις. Νὰ σοῦ προσπέσουμε ἤρθαμε, ὄχι νὰ σὲ ληστεύουμε καθὼς τὸ λές. Ξεκινώντας, τὸ ξέραμε πὼς αὐτὸ ποὺ θὰ γυρέψουμε εἶναι μεγάλο· μὰ καὶ τοῦτο ποὺ κ' ἐμεῖς δίνουμε δὲν εἶναι μικρὸ. Βάζεις μὲ νοῦ σου τί εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ γίνεῖ σκλάβος; Μερνουχτὶς νὰ δουλεύει δίχως ἀναπαυμὸ, ἐλπίδα νὰ μὴν ἔχει, σπίτι, φαμίλια, θιός, τίποτα; Δοκίμασε ποτὲς νὰ πιεῖς τὸν ἴδιο σου τὸν ἰδρωτὰ καὶ τὸ δάκρυ; Εἶναι πικρά, μεσσίρ Καφούρη, εἶναι πικρά, καὶ συλλογίσου μονάχα πὼς ὁ σκλάβος δὲν πίνει ἄλλο νερὸ. Ὁ σκλάβος δὲν ξεδιψάει.

— Καὶ τί μὲ νοιάζει ἐμένα σὰ δὲν ξεδιψάει; Τί φταίω ἐγὼ;

— Τίποτα. Μόνο δέξου τὸν ἰδρωτὰ καὶ τὸ δάκρυ μας, τὸ αἷμα ποὺ σοῦ δίνουμε. Μὴν τ' ἀποσπρώχνεις.

— Αὐτὰ δὲν κάνουνε πέρπουρα.

— Αὐτὰ κάνουνε τὰ πέρπουρα! Ἰδρωτὰς, δάκρυ, αἷμα ποὺ ζυμώθηκαν ἀντάμα εἶναι τὰ πέρπουρα, μεσσίρ Καφούρη, δὲν τῶχεις νιώσει;

Ἐγίνε μιὰ παύση.

— Δὲν ξέρω. Μιλᾶς ἀλλόκοτα, παπά, λέει μὲ δυσφορία ὁ Γενοδέζος. Εἶπα αὐτὸ πὺ εἶχα νὰ πῶ.

Γύρισε στὸ θρονί του ἀποφασιστικά καὶ ἀθήσε, γιὰ νὰ δείξει πῶς θέλει νὰ τὸν ἀφήσουν ἤσυχο πιά, νὰ φύγουν.

— Δοιπὸν δὲν τὸ δέχεσαι νὰ τοὺς πάρεις σκλάβους σου, ἔκανε ἀπελπισμένως ὁ Δανιήλ.

— Σκλάβους ἐγὼ δὲν ἔχω, σοῦ εἶπα, οὔτε καὶ θέλω. Σκλάβους τὰ διβλίο τοῦ νόμου δὲν ἀναγνωρίζει, μὴ μὲ γελάς.

— Βιλάνοι δικοὶ σου θᾶναι, θὰ σοῦ δουλεύουν ἰσόβια.

— Δὲν ἔχω φῖε δικό μου, ἄρχοντας ἐγὼ δὲν εἶμαι.

— Αὐτὸ πὺ κερδίζουν δουλεύοντας, θᾶναι δικό σου. Μὲ τὸν καιρὸ γίνεται πολὺ.

— Εἶναι βιλάνοι τοῦ πριγκηπάτου, δὲ μπορῶ νὰ μαλώσω μὲ τὸν πρίγκηπα.

— Ἐχουνε πριβιλέτζια προγονικά, θὰ τ' ἀρνηθοῦνε.

— Ὅχι! ἔκανε κορτὰ ὁ Γενοδέζος καὶ μ' ἀνεπάντεχη γοργάδα γύρισε κατὰ τὸν παπὰ δλάκερο τὸ σκεθρωμένο του κορμί. Τὸ μάτι του, ζωηρό, σπιθᾶτο, πέταξε στοὺς βιλάνους, τοὺς ψαχοῦλεψε σὲ μιὰν ἀστραπή ἔναν-ἔναν, γυαλίζοντας μὲ ἀπληστία πὺ ξάφνου ξεχειλίζει.

— Τότε, ἔκανε ὁ παπὰς καὶ ἄφησε τὰ χέρια του νὰ πέσουν ἀδύναμα, ἄλλο δὲν ἔχω νὰ πῶ. Προσκυνοῦμε τὴν ἀφεντιά σου, μεσσίρ Καφούρη.

Ἐκανε νὰ γυρίσει, νὰ τραβηχτεῖ, γνέφοντας στοὺς βιλάνους πῶς ἄλλο δὲ μένει. Ὅμως ὁ Καφούρης, πὺ εἶχε σηκωθεῖ σιγὰ-σιγὰ στὸ μεταξύ, ἔκανε κι αὐτὸς δυὸ βήματα, μὲ τὰ χέρια του πλεγμένα πίσω, στάθηκε στὴ μέση τῆς κάμαρας, κοίταξε τοὺς βιλάνους. Στὰ χεῖλη του ἀνθίζει τώρα ἓνα γλιστερὸ χαμόγελο.

— Γιατί τὸ λέτε πῶς δὲν ἔχετε ἄρχοντα γιὰ ἐγγυητή; ρωτᾶει μὲ φωνὴ φιδολύγιστη καὶ γλυκερῆ. Ἐγὼ βλέπω ἔναν ἀνάμεσό σας...

Οἱ βιλάνοι κοιτάχτηκαν σαστισμένοι.

— Ἀφέντη Σγούρο, λέει ὁ Καφούρης μ' ἐπιδειχτική εὐλάβεια πὺ πρόδινε κιόλας τὴν κοροϊδία, μονάχα ἐλόγου σου μπορεῖς νὰ τοὺς γλυτώσεις. Τὸ καταδέχεσαι;

Ἐγινε μιὰ παύση. Ὁ Δανιήλ κι ὁ Ζερβοχέρης, ἀπορημένοι βαθιά, κοιτάζανε μιὰ τὸ Γενοδέζο μιὰ τὸν Σγούρο.

Κάποιος ὁμως παραμέρισε διαστικά τοὺς πέντε βιλάνους, ὁ Σγούρος πρόβαλε προκλητικά στὸ φῶς.

— Θὰ τὸ κάνω, μὴν ἔχεις ἔγνοια γι' αὐτό, μεσσίρ Ματτέο! εἶπε.

Ἡ φωνή του εἶτανε ξάστερη, ἤχηρῆ.

Ὁ Καφούρης ψαχοῦλεψε μὲ τὸ δεξὶ τὰ γένεια του, ἔμεινε γιὰ λίγα ρεμβάζοντας, καμπουριασμένος.

— Τότε... λάβε τὸν κόπο νὰ μείνεις, εἶπε ἤσυχα, σκεφτικός.

ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ

Πο τὴν πόρτα ποὺ εἶχανε μπεῖ, ἀθύρῳβα σὰν ἰσκιοί, μὲ τὰ κεφάλια τοὺς κρεμασμένα, βγήκανε οἱ πέντε βιλάνοι κι ὁ παπᾶς τὸ κατόπι τοὺς. Τὸ βῆλο ξανάπεσε, βαρὺ. Στὴν κάμαρα μέσα εἶχανε μείνει τὴν ἀντικρυστοὶ ὁ Σγουρὸς κι ὁ Καφούρης.

Κοιτάχτηκαν γιὰ λίγο, ἀμίλητοι.

— Χαίρομαι ποὺ σὲ ξαναβλέπω, εἶπε ὁ Γενοβέζος στήνοντας ὀρθὸ τὸ κεφάλι του, μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα. Ὅχι, ὄχι! μὰ τὴν πίστη μου σ' τὸ λέω καὶ νὰ τὸ πιστέψεις πῶς χαίρομαι. Δὲ σοῦ κρατῶ καμμιάν ἀμάχη.

Καὶ καθὼς ὁ Σγουρὸς τὸν κοίταξε δίχως ν' ἀποκρίνεται, μὲ περηφάνεια ψυχρῆ:

— Ἐὰν περασμένα ξεχασμένα, πρόσθεσε ὁ γέροντας. Μ' ἀδίκησες, σ' ἀδίκησα — ναι, ναι, μπορεῖ κ' ἐγὼ νὰ σ' ἀδίκησα, δὲν ξέρω — εἴμαστε ἴσια. Ὑστερα, γιατί νὰ χαλάμε τὴν καρδιά μας; Ὅλοι ἄμαρτωλοὶ εἴμαστε στὸν κόσμον τοῦτον, ψέματα; ὁ καθένας μας χρωστάει συχώρεση στὸ διπλάνο του. Ἐμένα ἡ καρδιά μου εἶναι πολὺ μαλακιά. Νά! τί μοῦ εἶπανε τὴν ὥρα αὐτὴ οἱ βιλάνοι, ὁ παπᾶς, ἔ; κι ὡστόσο ἐγὼ συγκινήθηκα. Μὰ τὴν πίστη μου σ' τὸ λέω, δὲ θὰ κλείσω μάτι τούτῃ τὴ νύχτα. Τέτοιος εἶμ' ἐγώ! Ὁχ!

Ὁ Σγουρὸς δὲ μιλοῦσε.

— Ὅμως γιατί στέκεσαι ὀρθός; Κοίτα! κοίτα! ποῦ τὸν ἔχω τὸ νοῦ μου; Κάνε μου τὴν τιμὴ, ἀρχοντόπουλό μου, νὰ κάτσεις. Νά, τοῦτον δῶ τὸ μὸμπιλο σοῦ βολεῖ; ... Δὲ θές; Ἄς εἶναι καλὰ τὸ γινάτι σου. Ὅμως ἐμένα θὰ μὲ συμπαθήσεις ποῦ θὰ καθήσω, γιατί εἶμαι γέροντας βλῆεις ἐγώ, καὶ τὰ πόδια μου δὲ μὲ βαστοῦν. Γέρασα ἀπὸ τότε ποῦ μ' ἤξερεις, ἀφέντη Σγουρὸ, πᾶνε δυὸ χρόνια δόλακερα! Ἄααχ, ἔκανε καθίζοντας στὸ θρονί του, δόξα νᾶχει ὁ Πανάγαθος!

Ἀναστήριξε βαθιά, ἀκούμπησε τὸ κοκκαλιάρικο χέρι του στὸ τεφετέρη ποῦ εἶταν ἀφημένο ἀνοιχτὸ πάνω στ' ἀναλόγιον, τὸ χαιδεψε, ἀργά, μὲ τρεμουλιάρα ἠδονή, κ' ὕστερα, ἐπιτήδεια, δίχως νὰ τὸ κοιτάζει, τ' ἀναποδογύρισε. «Ποῖδὲς ξερεῖ τί γράφει μέσα», συλλογίστηκε ὁ Σγου-

ρός, «καὶ φοβᾶται μὴ ρίξω καμμιὰ ματιά.» Στὸ λαρύγγι του ἔνωσε, ὅπως παλιά, νὰ περσεύει: ἓνα κῦμα ἀηδίας.

— Γιά πές μου τώρα, πού εἴμαστε μονάχοι, εἶπε σ' ἄλλον τόνο ὁ Καφούρης, ἔχεις ἀληθινὸ ἰντερέσο γι' αὐτοὺς τοὺς γυμνοπόδαρους; Τὸ πῶς θρέθηκαν μαζί τους, πῶς θρίσκεσαι στὴν Καλαμάτα, δὲ σ' τὸ ρωτῶ. Τὸ ἤξερα πῶς εἶσαι ἐδῶ. . . Βάζω στοίχημα πῶς κάποιοι ἀμορφη δουλειὰ σκαρώνεις πάλι στοὺς Φράγκους. Χέ, χέ, χέ!

Γέλασε μὲ προσποιητὴ ἀγαθοσύνη, καὶ σύγκαιρα ζάρωσε τὰ μάτια του γιὰ νὰ δείξει: τὴν ἀπλοϊκὴ πονηριὰ πού ταιριάζει κάπου-κάπου σ' ἓναν ἀνυπόκριτο γέροντα.

— Ὅχι, ὄχι, μὴ μοῦ θυμώσεις! Ἐμένα, νὰ τὸ ξέρεις, μ' ἀρέσουν οἱ παλληκαριές. Καμαρώνω τοὺς ἀγούρους πού ἔχουνε ζωὴ περσευομένη, σπουδαίες κι ἀπόκοτες ἰδέες στὸ κεφάλι. Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο, στ' Ἀνάπλι, μ' εἶχες παρεξηγήσει. Οἱ συκοφάντες πάλι καὶ τότε μ' ἀδικοβάλανε. Ἐγὼ πάντα μου σ' εἶχα ἀπὸ συμπάθεια, καὶ νὰ τὸ πιστέφεις πού σ' τὸ λέω. Νά! παίρνω ὄρο στὴν ἀγία Τράπεζα.

— Σώνει! θρουχήθηκε ὁ Σγουρός. Τὸ κορμί του ἔτρεμε δάκτερο.

Ὁ Καφούρης τέντωσε τὰ μάτια του.

— Τί σοῦρθε, ἀρχοντόπουλο;

— Σώνει λέω! Τὸ ἤξερες, λές, πῶς θρίσκομαι στὴν Καλαμάτα. Δὲν ἔπρεπε ν' ἀμφιβάλλω, ἔχεις μύτη τσακκαλιοῦ ἐσύ, μυρίζεσαι τὸ σφαχτό. Παραξενεύομαι μονάχα πού δὲν ἔβαλες ἀκόμα τοὺς Φράγκους νὰ μὲ πιάσουν. Ναί, κάποια δουλειὰ τοὺς σκαρώνω, καθὼς τὸ λές. Τί κάθεται; Σῦρε στὸν κιβιτάνο! Τὴν ξέρεις ἐσύ τὴν τέχνη σου, δὲν εἶναι δὰ ἡ πρώτη φορά.

— Ἄ ὄχι, ἄ ὄχι!, ἔκανε ὁ Καφούρης ζωηρὰ καὶ χτύπησε στ' ἀναλόγιο τὴν παλάμη του. Μὲ παρεξηγᾶς, ἀφέντη Σγουρο! Προδότης ἐγὼ δὲν εἶμαι, καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς. Παίρνω τὸ δίκιο μου ὅταν μοῦ τὸ πατᾶνε, μὰ δὲν πίνω αἷμα γιὰ χόρταση. Ἰσαμ' ἐδῶ, ἀφέντη Σγουρο! Ἰσαμ' ἐδῶ!

Ὁ τόνος του εἶταν τόσο κατηγορηματικὸς, τόσο ἀναντίρρητος, πού ὁ Σγουρὸς στάθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀπορημένος. Μήπως πραγματικὰ τὸν εἶχε ἀδικοβάλει; Τὸ κάτω-κάτω στ' Ἀνάπλι, τότε, ἓνα μέρος δίκιο τὸ εἶχε ὁ Γενοβέζος. Νύχτα, κλεφτά, ἔμπαινε τὸ παιδάριο στὸ σπίτι του, γιὰ νὰ τοῦ πατήσῃ τὴν τιμὴ του.

— Πάει καλά, ἔκανε ἄθυμα. Τὴν ἐκδίκησή σου τὴν πήρες, καὶ μὲ τὸ παραπάνω. Μ' ἐδιωξες ἀπὸ τὸν τόπο μου, ἄφησες ἔρημη τὴ βγάγια μου, τοὺς Φράγκους ὀρμήνεψες νὰ μὲ θανατώσουν. Ἄν ζῶ ἀκόμα, δὲ σ' τὸ χρωστῶ. Ἄλλο δὲν ἔχουμε ἐσύ κ' ἐγὼ νὰ ποῦμε.

— Πῶς! πῶς! ἔκανε ὁ Καφούρης καὶ σήκωσε τὰ χέρια του ψηλά γιὰ νὰ τὸν σταματήσῃ καθὼς τὸν ἔβλεπε νὰ γυρίζει κατὰ τὴν πόρτα. Τὸ δάνειο τὸ ξεχνᾶς;

Ὁ Σγουρὸς στάθηκε.

— Ποῖδ δάνειο;

— Τὸ δάνειο γιὰ τοὺς πέντε ὀψιδες.

Ἡ καρδιά τοῦ νέου χτύπησε δυνατὰ.

— Ἀποφασίζεις μήπως νὰ τὸ δώσεις; ρώτησε μὲ πιασμένη ἀνάσα.

— Δὲν ξέρω, δὲν ξέρω . . . ἐσὺ νὰ μοῦ πεις.

— Ἐγὼ ; Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ ἂν πρέπει νὰ τὸ δώσεις ! Μὰ τὸ ρωτᾷς ; Μὲ βλέπεις πούρχομαι ἐδῶ μὲ τοὺς πέντε, σοῦ προσπέφτω ἀντάμα τοὺς γονατιστὸς, σοῦ φιλῶ τὰ πόδια καὶ πάλι μὲ ρωτᾷς ; Ἄχ, δῶσ' το, μεσσίρ Ματτέο ! δῶσ' το κι ὁ Θεὸς νὰ σ' τὸ ἀνταποδώσει χιλιαπλάσιο. Τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ ; Θέλεις ἐγγύηση ; Θέλεις κ' ἐμένα σκλάβο σου ; Πάρε με, μεσσίρ Ματτέο, χάρισμά σου ! Νὰ μπῶ στὴ δούλεψή σου, νὰ γίνω ἄνθρωπός σου, νὰ χαρεῖς τὴν ταπεινώσή μου, δὲ σοῦ λείει τίποτα αὐτό ;

Γύρισε ὁ Γενοβέζος καὶ τὸν κοίταξε. Στὰ μάτια του μιὰ λάμψη ἐπικίνδυνη εἶχε ἀνάψει, λεπίδα πού ἀεροζυγιάζεται, τρεμίζει ἀπὸ λαχτάρια κρυφὴ κι ἀπληστη.

— Ὅχι, κάνει τέλος μὲ σφιγμένα χεῖλη, ὄχι. Αὐτὰ δὲ σοῦ ταιριάξουν, ἀφέντη Σγουρο. Δὲν εἶσαι γεννημένος ἐσὺ γιὰ δοῦλος, ἢ ψυχὴ σου εἶναι πάρα ὀρθή . . . Ἄλλο περίμενα ἀπὸ σένα, προσθέτει μὲ φωνὴ πνιγμένη, ρεμβάζοντας.

— Ἄλλο περίμενες ; Σὰν τί ;

Σηκώθηκε ὁ Καφούρης, ἐπλεξε τὰ χέρια πίσω, πήγε κ' ἤρθε δυὸ κοντόβολτες μπροστὰ στ' ἀναλόγιό του. Ἡ παλάμη του ἔκρουε ἀπανωτὰ, στοχαστικά, ἢ μιὰ τὴν ἄλλη.

— Ἐ λοιπὸν νὰ σ' τὸ πῶ, λέει σὰ νὰ παίρνει ξαφνικὴ ἀπόφαση καὶ στέκεται. Νὰ σ' τὸ πῶ κι ἂς ἔχω κίνδυνο νὰ ἰδῶ τὸ κεφάλι μου περασμένο στὴ θηλειά. Γιὰ νὰ ἰδεῖς πόση ἐμπιστοσύνη σοῦχω, ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο . . .

Στέκεται ὡστόσο ἀκόμα λίγο, σὰ νὰ διστάζει, κοιτάζει ἐρευνητικὰ τὸν Σγουρό.

— Νὰ τοὺς πάρεις πίσω τοὺς ὀψιδες μὲ τὸ χέρι σου. Νὰ τί πρόσμενα ἀπὸ σένα !

Ἄ ὁ νέος ἀνοίξε τὸ στόμα του μ' ἀπορία θαθειά.

— Μὲ τὸ χέρι μου ; . . . Πῶς δηλαδὴ μὲ τὸ χέρι μου ;

Ἐκανε μιὰ χειρονομία νευρική, ἀνυπόμονη, ὁ Καφούρης καὶ ξανάρχισε τίς βόλτες του.

— Μὲ τὸ χέρι σου, μουρμουρίζει μέσα στὰ γένεια του, σὰ νὰ μιλάει μονάχος, — ἢ μὲ τὸ σπαθί σου.

Τὸ μάτι τοῦ Σγουροῦ σπίθισε.

— Ἄ ! ἔκανε μονάχα.

Ἐγινε μιὰ παύση. Ὁ Γενοβέζος πήγαινε κ' ἐρχόταν τόσο γοργὰ τώρα πού οἱ ἄκρες τοῦ τζουμπέ του ἀνεμίζονταν. Στὸ μούτρο του περνοῦσαν ἀπιαστες, στρεβλές σκιές.

« Χριστέ μου ! πῶς τοῦ πέρασε αὐτὸ ἀπὸ τὸ νοῦ ; » συλλογιζότανε σύγκαιρα ὁ νέος μ' ἀγωνία. « Ἐχει τὴ δύναμη τοῦτος ὁ σατανὰς νὰ διαβάσει μέσα στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων ἄραγε ; Ἐχει τὴ δύναμη νὰ μαντεύει τοὺς πιδὸ κρυφοὺς στοχασμούς ; ἢ μήπως ἡ δαιμονικὴ του πονηριὰ καταφέρνει νὰ μπεῖ στὸν ἴδιο δρόμο πού ἀκολουθεῖ ὁ στοχασμός σου ; Ἐνα μυστικὸ ἀκριβὸς, πού καιρὸ τὸ κλώσσαγες, καὶ τὸ θέρμαινες μὲ τὴν ἀνάσα σου μέσα στὸν κόρφο, τὸ ξεσκεπάζει ξάφνου τοῦτος καὶ τὸ τραβάει ἀνήμερα στὸ φῶς. Παγώνει τὸ αἷμα σου νὰ τὸ βλέπεις ἔτσι

ξεγυμνωμένο κι ανυπεράσπιστο. «Κάτι δμορφο σκαρώνεις πάλι ἐσὺ στοὺς Φράγκους», — δὲν τὸ εἶχε πεῖ ὁ φοβερός γέροντας; »

— Μπα! μιὰ λέξη εἶπα ἐκεῖ. Παλαβομάρες! κάνει ὁ Καφούρης χαμογελώντας, σὰ γιὰ νὰ σήσει τὴν ἐντύπωση. Τὸ πράμα δὲν εἶναι δὰ κ' εὐκολο, στὸ χέρι τοῦ καθενοῦ! . . .

— Ὅχι, ὄχι δὲν εἶναι, μουρμουρίζει ζαλισμένος ὁ Σγουρός, μὰ ξάφνου μιὰ ἄλλη σκέψη τοῦ ἀστράφτει στὸ νοῦ. Γυρίζει καὶ κοιτάζει μὲ μάτι σκοτεινὸ τὸ γέροντα.

«Κι ἂν μοῦ τὸ λέει αὐτό, — ὦ φρίκη! — γιὰ νὰ μὲ ρίξει σὰ νόχια τοῦ θεριοῦ; Ἄν θέλει νὰ μὲ σπρώξει στὴν ἀποκοτιά καὶ νὰ εἶδο ποιήσει σύγκαιρα τοὺς Φράγκους; Σχέδιο σατανικό, καταχθόνιο, γνήσιο γέννημα μυαλοῦ τέτοιου σὰν τοῦ Καφούρη. . . Ἡ πιὸ σοφὴ ἐκδίχηση. . . Μπορεῖ καὶ νὰ μοῦ τὸ φυλάει ἀκόμα ἀπὸ τ' Ἀνάπλι, ποῦ ξέρεῖς! . . .»

Ἐσφιξε τὶς γροθιές του, ἔτριξε τὰ δόντια του, τὸ μάτι του ἔγινε κακό. ὦ! νὰ δώσει τώρα ἕναν πῆδο, καὶ νὰ τὸν ἀδράξει ἀπὸ τὸ λαίμδ τοῦ λιγδεροῦ γέροντα, καὶ νὰ τὸν σήσει μιὰ καὶ καλὴ ἀπὸ τὴ ζωὴ του.

— Μεσοῖρ Ματτέο, λέει μιλώντας δύσκολα, μὲ δόντια σφιγμένα, ἀσχημο παιγνίδι παίζεις. Ζητᾶς νὰ μὲ βάλεις σὲ πειρασμό.

— Ὅχι, ὄχι, στὴν ψυχὴ μου! Μιὰ κουβέντα εἶπα, πάει, πέρασε.

— Διαβάζω στὸ νοῦ σου, μεσοῖρ Ματτέο. Θὰ μὲ χαντακώσεις.

— Ἐγὼ!

— Ἐσὺ. Δὲν τὴν ξέχασες τὴν παλιὰν ἀμάχη.

Στέκεται ὁ Καφούρης καὶ τὸν κοιτάζει. Πασχίζει ὀλοφάνερα νὰ ξεδιαλύνει τὰ λόγια τοῦ νέου, νὰ μαντέψει τὴ σκέψη του.

— Γιατὶ μοῦ τὸ λὲς αὐτό, ἀφέντη Σγουόρο; Εἶναι ἡ πλερωμὴ ποῦ σ' ἐμπιστεύτηκα;

— Δὲ μ' ἐμπιστεύτηκες. Σὲ ξέρω τώρα! Πασχίζεις ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ μὲ πουλήσεις στοὺς Φράγκους. . .

— ὦ! ἔκανε ὁ γέροντας χτυπώντας τὸ μέτωπό του καὶ πισωπάτησε. Τώρα εἶχε καταλάβει. — ὦ! κάνει πάλι, ὦ! . . . Ἐκεῖ πῆγε λοιπὸν ὁ νοῦς σου. . . Τέτοια πράξη φαντάστηκες ἀπὸ μένα. ὦ!

Ἐμεινε βουβός, καμπουριασμένος φανερό πὼς δὲν ἔβρισκε τί νὰ πεῖ. Νὰ τ' ἀρνηθεῖ; πὼς νὰ τὸν πείσει τὸν ἄγουρο; Ἡ καταγγελία ἐκεῖνη, τότε, στὸν πρεβεδοῦρο τ' Ἀναπλιοῦ, τὸν ἔχει ἀποστομώσει.

— Ἄν εἶν' ἔτσι, λέει τέλος ἀδύναμα, εἶχες δίκιο πρὶν: Δὲν ἔχουμε τίποτ' ἄλλο νὰ ποῦμε ἐσὺ κ' ἐγὼ. ὦς ἐδῶ εἶταν.

Καμπουριασμένος, σέροντας ἀργὰ τὰ πόδια του, πῆγε νὰ ξανακαθήσει στὸ θρονί του. Τὸ κορμί του εἶχε ζαρώσει ὀλάκερο, ἔγινε μιὰ χούφτα.

— Καλὴ νύχτα, ἀφέντη Σγουόρο, λέει μὲ θλίψη, δίχως νὰ στραφεῖ.

Ὅμως ὁ Ρωμιὸς δὲ σάλευε. Στητός, μὲ τὰ νεῦρα τανυσμένα, τὴ ματιὰ καρφωτὴ, κοίταζε τὸ γέροντα, πάσχιζε νὰ τὸν περάσει πέρα γιὰ πέρα. Ἄσπλαχνο δῆλημα! Νὰ γυρίσει τὴ ράχὴ του καὶ νὰ φύγει; Ὅλα χαμένα, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα οἱ πέντε. Νὰ κλείσει τὰ μάτια, νὰ τὸ πάρει ἀπάνω του καὶ νὰ ξανοιχτεῖ;

Παραξενεμένος ποῦ δὲν τὸν ἀκουγε, ὁ Καφούρης, ἀφοῦ πρόσμενε

για κάμποσο, είχε γυρίσει ἄργά τὸ κεφάλι του καὶ τὸν κοίταζε ἄτολμα.

Ἡ ματιά του εἶτανε σθηστή, ἡ σπίθα της χωνεμένη.

— Ἐχεις ἄλλο τίποτα νὰ μου πεις, ἀφέντη Σγοῦρο;

— Ναί, εἶπε ἔντονα ὁ νέος. Ἐχω νὰ σέ ρωτήσω ἂν θὰ δώσεις τὰ πέρπουρα.

Ἦ Ἐνοθέζος ἀναδεύτηκε μὲ στενοχώρια.

— Τὰ πέρπουρα... εἶναι πολλά... δὲ μπορῶ... δὲν ἔχω...

— Ὡστε δὲν τὰ δίνεις!

— Δὲ μπορῶ, ἀφέντη Σγοῦρο. Δὲ μπορῶ.

— Καλὰ τότε. Καληνύχτα.

Γύρισε ἀπότομα καὶ τράβηξε κατὰ τὴν πόρτα.

— Ἀφέντη Σγοῦρο!

Στάθηκε.

— Τί ὀρίζεις;

Ἦ Ἐρόντας εἶχε σηκωθεί. Προχώρησε ἴσα μὲ τὰ μισὰ τῆς κάμαρας, ἔβαλε τὰ δύο του χέρια στοὺς γοφούς του.

— Μὴν πᾶς ἔτσι, μονάχος, εἶπε. Θὰ χαθεῖς. Καὶ καθὼς ὁ Σγοῦρος τὸν κοίταζε δίχως νὰ καταλαβαίνει: — Ἐρῶ τί πᾶς νὰ κάνεις, πρόσθεσε. Ἐχεις ζεστή καρδιά ἐσύ, τὸ αἷμα σου χοχλακίζει. Ἄκουσε ὅμως κ' ἐμένα τὸ γέροντα, τὸν πολῦπειρο. Αὐτὰ δὲ γίνονται ἔτσι.

Κοιτάζονταν στὰ μάτια, ζυγιάζοντας ἀνὰ ἀνὰ τὴν ἐπικίνδυνη στιγμή.

— Θὲς νὰ πετύχεις;

Ἦ Σγοῦρος δὲν ἀποκρίθηκε.

— Λοιπὸν πρέπει κάπου νὰ βρεῖς στήριγμα. Καὶ τὸ στήριγμα θὰ σοῦ τὸ δώσω ἐγώ.

Τοῦ ἔγενεψε νὰ γυρίσει πίσω, τράβηξε πρῶτος κατὰ τὸ θρονί του, στάθηκε ἐκεῖ, ἔσκυψε τὸ κεφάλι του σκεπτικῶς.

— Ἀπὸ δῶ σ' ἔνα μῆνα, εἶπε, γίνεται μεγάλο τορνέο στὸν κάμπο τῆς Ἀνδραβίδας. Ὅλοι οἱ κεφαλᾶδες τοῦ πριγκηπάτου ἔχουνε προσκληθεῖ. Θὰ σμίξουν ἐκεῖ καὶ θὰ παραβγούνε στὸ κονταροχτύπημα οἱ πιδ ἄξιες λόγχες τῆς Ἀχαῆας. Τὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας γιὰ λίγες μέρες θ' ἀδειάσει...

Τὰ μάτια τοῦ Σγοῦρου ἔλαμψαν.

— Τότε εἶναι ἡ στιγμή, λέει ὁ Καφούρης.

— Κι ὡς τότε οἱ πέντε θᾶχουε κρεμαστεῖ!

— Ὅχι, δὲ θᾶχουε κρεμαστεῖ! Αὐριο πρῶτ', ἂν συμφωνήσουμε οἱ δύο μας τώρα ἐδῶ, ἀφέντη Σγοῦρο, οἱ πέντε ὄψιδες θὰ βρίσκονται ἀνάμεσὸ σας.

— Ἄν συμφωνήσουμε;...

— Ναί, ἂν συμφωνήσουμε. Ἦρθατε λίγο πρὶν νὰ μοῦ γυρέψετε δάνειο καὶ νὰ μοῦ δώσετε τὴν ἐγγύηση, ἀλήθεια δὲ λέω;

— Ἀλήθεια.

— Ὅμως τὴν ἐγγύηση ἐγὼ θὰ τὴν ὀρίσω, ὄχι ἐσεῖς. Γιατὶ πρέπει νὰ νὰ ἐγγύηση τοῦ γούστου μου, καταλαβαίνεις; Καὶ νὰ πού τὴν ὀρίζω τώρα: Ἐσύ, ἀφέντη Σγοῦρο, μὲ τοὺς ἀνθρώπους σου, ἀναλαβαίνεις τὸ χρέος νὰ πατήσεις ἔτσι κι ἄλλιῶς τὸ κάστρο, εἴτε οἱ ὄψιδες εἶναι μέσα, εἴτε λευτερωθοῦν. Αὐτό, τ' ἀναλαβαίνεις;

— Είτε λευτερωθούν :

— Ναί. Γιατί μόνον ἔτσι ἐγὼ θὰ τοὺς λευτερώσω. Ἄν μὲ γελάσεις — μὲ συμπαθῆς μὰ ἐγὼ μιῶ γλώσσα ἐμπόρου ντρίτα — ἂν μὲ γελάσεις, λέω, βάζω τοὺς Φράγκους καὶ ξαναπιάνουνε τοὺς πέντε, καὶ τοὺς κρεμοῦν, αὐτοὺς καὶ ἄλλους ἀκόμα ἂν τὸ θελήσω. Καὶ σένα τὸν ἴδιο, ἀρχοντόπουλό μου! . . .

Ἐ Καφούρης γέλασε κρύα, θανάσιμα.

— Σὲ τί νὰ σὲ γελάσω, γέροντα ;

— Πῶς θὰ πάρεις τὸ κάστρο.

— Νὰ πάρω τὸ κάστρο ἀφοῦ πιά θάχουνε λευτερωθεῖ οἱ ὄψιδες ;

— Πρέπει νὰ τὸ πάρεις, ἀφέντη Σγοῦρο ! Θὰ τὸ πάρεις, γιατί, ἐμένα, τὸ κάστρο μοῦ χρειάζεται.

— Ἄ !

— Ναί σοῦ λέω. Μοῦ χρειάζεται ! Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ γιατί, μὰ καὶ πάλι γιατί νὰ μὴ σ' τὸ πῶ ; Θὰ πατήσεις τὸ κάστρο μὲ τοὺς ἀνθρώπους σου, ἀφέντη Σγοῦρο, καὶ θ' ἀναλάβεις νὰ τὸ κρατήσεις ἕσαμε τῆ μέρα ποῦ θὰ φανοῦνε στὸ λιμιῶνα οἱ γαλέρες μὲ τὰ σαντάρδα τῆς Γένοβας, τῆς πατρίδας μου. Αὐτὴ πρέπει νάναί ἢ συμφωνία μας. Τὸ χρειάζεται ἢ πατρίδα μου τὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας.

— Ἄ ! ἔκανε ὁ Σγοῦρος κ' ἔμεινε σκεφτικὸς.

— Ἡ Βενετιά, συνέχισε ὁ Καφούρης ἀκολουθώντας στὸν ἀέρα τὸ σχέδιό του, ἔχει τὴ Μεθώνη κ' ἔχει τὴν Κορώνη. Ἡ Γένοβα δὲν ἔχει τίποτα, κ' εἶναι τώρα καιρὸς ν' ἀποχτήσῃ . . . Θὰ πλερωθεῖς καλὰ γιὰ τὸν κόπο σου, ἀφέντη Σγοῦρο, ἐσὺ κ' οἱ ἀνθρωποὶ σου.

— Δὲν παίρνω πληρωμὴ, γέροντα !

— Ὅπως ἀγαπᾷς. Ἐγὼ μιὰ φορὰ χρωστοῦσα νὰ σ' τὸ πῶ. Θὰ βοηθήσω καὶ μ' ἕτι ἄλλο κρίνεις, πέρπυρα, ὄπλα, τροφή. Οἱ Γενοβέζοι θὰ πάρουν ἀπὸ τὰ χέρια σας τὴν Καλαμάτα. Καὶ θὰ εἶναι εὐτυχισμένοι πιά οἱ πατριῶτες σου, ἀφέντη Σγοῦρο, τὸ μάλαμα καὶ τ' ἀσῆμι θὰ περσεύουνε στὸν τόπο, γιατί ἢ Γένοβα εἶναι κράτος πλοῦσιον, οἱ γαλέρες τῆς ὀργώνουνε τίς θάλασσες σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Τὸ πρόσωπο τοῦ γέροντα, ἐνόσω μιλοῦσε, εἶχε φωτισεῖ σιγασμένο πρὸς τὴν καντήλα μ' ἕνα χαμόγελο ἡδονικὸ στὰ χεῖλη, ἔπαιρνε μιὰν ἀχνα ὄνειρου ποῦ λές καὶ τὸ ἐξαῦλωνε. Μονάχα ἢ ἀνάσα τοῦ Σγοῦρου, ἀταχτη καὶ γοργή, ἀκουγότανε τώρα. Ἐνας πετεινὸς λάλησε μακρὰ, σὲ κάποια μεσαυλή. Ἡ νύχτα εἶχε βαδίσει.

— Κ' οἱ πέντε ὄψιδες πῶς θὰ λευτερωθοῦν ; ρωτᾷ με πνιγμένη φωνὴ ὁ νέος.

Ἐ Γενοβέζος φάνηκε νὰ ξαφνιάζεται μέσα στ' ὄνειρό του.

— Αὔριο χαράματα θὰ πάω τὰ πέρπυρα ἐγὼ ὁ ἴδιος στὸν κιβιτάνο, εἶπε.

« Διακόσα πέρπυρα », συλλογίστηκε ὁ Σγοῦρος, « τὰ λύτρα ἐνὸς βασιλείου. Μ' αὐτὰ ἀγοράζει ἢ Γένοβα τὴν Καλαμάτα. »

Δὲν εἶτανε, τώρα, πολλὰ ὄχι, δὲν εἶτανε πολλά. Μιὰ ἀντιζηλία παλιά, μουλωχτή, ἀσθηστὴ, ὁ φθόνος τῆς πατρίδας τῶν Γκαφφὸρε γιὰ τὴ Βενετιά, θὰ ἔβρισκε τρόπο νὰ ἱκανοποιηθεῖ ἔτσι. Ἐνάνμεσα στὶς ἀν-

τιδικίες τῶν λαῶν καὶ τὰ συμφέροντα, τί τρόπο πιάνουνε πέντε ψυχές βιλάνων :

— Λοιπόν, τί λές ; ρώτησε ὁ Καφούρης τὸν Σγουρό.

— Δέχομαι.

Τὸ εἶπε δίχως δισταγμό. Κιόλας εἶτανε συνεπαρμένος ἀπὸ τὸ δικό του κύμα.

— Ἀπὸ δῶ σ' ἔνα μῆνα, μὴν τὸ ξεχνᾷς !

— Δὲν τὸ ξεχνῶ, μεσίρ Ματτέο . . .

Μεμιαῖς εἶδανε κ' οἱ δύο τους πῶς δὲν ἔχουνε τίποτ' ἄλλο πιά νὰ ποῦν. Τραβήξανε μαζί κατὰ τὴν πόρτα.

— ὦρα καλή, λέει ὁ Καφούρης ἀνασηκώνοντας μονάχος του τὸ βῆλο. Βγήκε ξοπίσω ἀπὸ τὸν Σγουρό, χτύπησε τίς παλάμες του καὶ πρόσμενε στὸ σκοτάδι Ἰσαμε πού νὰ φανεῖ τὸ λαδολύχναρο τῆς γριάς δούλας.

— ὦρα καλή, ξανάπε ἀπαιρεμένα, ἀφήνοντας σύγκαιρα νὰ πέσει τὸ βῆλο πού τὸν ἔκρυψε ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ νέου.

Μονάχα σὰ βρέθηκε πάλι στὸ δρόμο ὁ Σγουρός, στὸν κρουσταλλένιο ἀέρα τῆς νύχτας, ἔνιωσε τὸ μυαλό του νὰ λαγαραίνει. Ὁ Ματτέος Καφούρης, τ' Ἀνάπλι, δυὸ χρόνια πίσω ! . . . Τοῦ φαινότανε τώρα σὰν ὄνειρο. Σήκωσε τὰ μάτια του καὶ κοίταξε πάλι τὸ σταχτι σπίτι. Τὰ παραθυρόφυλλα εἶτανε πάντα σφαλιστά, οὔτε ἀχτίδα δὲν ξεφεύγει. Ἄν δὲ βρισκόταν ἀκόμα ἐκεῖ, μπροστὰ στὴ μεγάλη τοξοτὴ πόρτα, θὰ ἔλεγε πῶς ὄνειριάζατο μονάχα. Σάφου τοῦ φαίνεται πῶς ἀκούει ἕνα τρίξιμο, σὰν παραθυρόφυλλο πού μισανοίγει ἐκεῖ ψηλά. Κάτι παλιὸ τοῦ φέρνει στὸ νοῦ ὁ ἀνάλαφρος τοῦτος κρότος. Ἡ Μπιάνικα . . . Τρομαγμένος, μὲ τὴν καρδιὰ τρεμάμενη, ἀνοίγει τὸ βῆμα καὶ ξεμακραινει σὰ νὰ τὸν κυνηγᾶνε.

Πλανήθηκε πρῶτα στοὺς δρόμους κάμποσο, χωρὶς συνειδητὴ κατεύθυνση, παρασυρμένος ἀπὸ τὸν ἄταχτο ρυθμὸ τῶν στοχασμῶν του. Κάθε τόσο στεκόταν, μάζευε τὰ συλλοϊκά του μὲ κόπο κ' ἔλεγε : πρέπει νὰ πάω στὸ σιδεράδικο τοῦ Τιμόθεου, θὰ μὲ καρτεροῦν ἐκεῖ. Σικινουσε, ὅμως μεσοδρομὶς ἀπολησμονιόταν, ἔπαιρνε ἄλλους δρόμους, βρισκόταν ἄλλοῦ. Σταμάτησε ἔτσι μιὰ φορὰ μπροστὰ στὸ πανδοχεῖο του, μιὰν ἄλλη στίς γειτονιές τοῦ κάστρου. Δαιμονισμένος, γυρνοῦσε πίσω, ἔβιαζε τὸ βῆμα. Πέρασε πάλι μπροστὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Καφούρη, δίχως καθόλου νὰ τὸ ἔχει σκοπὸ. Τέλος, ὕστερα ἀπὸ περιπλάνηση ἄσκοπη, ἦρθε νὰ σπρώξει τὴν πόρτα τοῦ σιδεράδικου.

Δὲν εἶχε γελαστεῖ, τὸν καρτεροῦσαν. Ὅμως δὲν εἶτανε πιά ὄλοι ἐκεῖ-μέσα. Οἱ βιλάνοι εἶχανε σκορπίσει, πήγανε νὰ πλαγιάσουν, νικημένοι ἀπὸ τὴ νύστα. Μονάχα ὁ Ζερβοχέρης, ὁ Δανιήλ, ὁ Τιμόθεος, οἱ πέντε ἰκέτες καὶ τρεῖς μαστορόπουλα κάθονταν κύκλο κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ. Ἡ Ἀναστασώ, ἡ μάγνα τοῦ σιδερά, καὶ τὰ μωρὰ κοιμόντανε στὸ στρώμα.

Τὸν ὑποδέχτηκαν βουβοί, μὲ μάτια σασισιμένα· αὐτοὶ πού γύρισαν ἀπὸ τοῦ Καφούρη, φαίνεται τοὺς εἶχανε πεῖ . . . Στάθηκε ὄρθιος, δείχνοντας ἔτσι πῶς βιάζεται, ἀποφασισμένος νὰ μὴν τὰ μολογήσει ὄλα.

— Αὐριο θὰ εἰνᾷ λεύτεροι, εἶπε μόνο, ξερά.

Και καθὼς ἀπορημένοι, τὸν κοίταζαν :

— Τὰ κανονίσαμε, ὁ Γενοβέζος κ' ἐγώ. Βρέθηκε παλιὸς γνωστός μου, ἀπὸ τ' Ἀνάπλι.

— Βενετσάνος εἶναι, διορθώνει μηχανικὰ ὁ παπᾶς.

— Ὅχι, Γενοβέζος εἶναι.

Τοὺς καληνύχτισε, γύρισε τὴ ράχη του καὶ βγήκε. Ὅσο πού νὰ φτάσει στὴν πόρτα, ἔνωθε πάνω του τὶς ματιές τους νὰ τὸν ἀκολουθοῦν βαρειεὺς ἀπὸ ἄφωνα ρωτήματα μὰ καὶ μὲ κάποια ἀθέλητη εὐλάβεια.

Τὴν ἄλλη μέρα τ' ἀπομесеήμερο, ὁ Τιμόθεος τὸν εἶδε νὰ μπαίνει στὸ μαγαζί του μόνος.

— Φτιάνεις λόγχεις ;

— Φτιάνω.

— Καὶ τζάγκες ; καὶ σαγίτες ;

— Τί ρωτᾷς ! Δουλειὰ μου εἶναι.

Ἔμεινε γιὰ λίγο σκεπτικὸς ὁ Σγουρός.

— Σὲ μιὰ βδομάδα, δουλεύοντας ἀδιάκοπα, ἴσαμε πῶσες λόγχεις μπορεῖς νὰ φτιάσεις, Τιμόθεε ;

Ὁ σιδεράς λογάριασε πρῶτα μέσα του.

— Πάνω ἀπὸ ἑκατό, λέει ἀδιάφορα.

— Καὶ τζάγκες ;

— Ἴσαμε πέντε.

Λογάριασαν μαζί, τὰ φέρανε ἀπὸ δῶ, τὰ φέρανε ἀπὸ κει.

— Θὰ φτιάσεις πενήντα λόγχεις, συμπέρανε ὁ Σγουρός, πέντε τζάγκες κ' ἑκατὸ σαγίτες.

— Γιὰ ποιὸν εἶναι ἡ παραγγελιά ;

— Γιὰ κανένα. Ἐγὼ πληρώνω.

Ὁ Τιμόθεος εἶτανε λιγλόγος ἀνθρωπος, βαρὺς. «Καλὰ», εἶπε ἀνέμελα κ' ἔπιασε πάλι τὴ δουλειὰ του.

— Δὲ θὰ κάνεις λόγο σὲ κανένα.

Δὲν ἀποκρίθηκε ὁ σιδεράς. Εἶχε ἀκούσει· τόσο φτάνει.

Κι ὁ Σγουρός ἔφυγε. Τὸ βράδυ δὲ φάνηκε καθόλου στὴ βεγγέρα. Τὸν περίμεναν ἔλοι, γιὰτὶ θάρχονταν ἀπόψε ἐδῶ κ' οἱ ἔψιδες πού λευτερώθηκαν σήμερα πρῶτ' - πρῶτ'. Ὁ Καφούρης τὸν εἶχε κρατήσει τὸ λόγο του.

Κάθησαν οἱ βιλάνοι νὰ περιμένουνε μουδιασμένοι, σὰν ὄρφανοί. Τὸ κακὸ εἶχε περάσει, οἱ δικαί τους γλύτωσαν, ὁ κιβιτάνος ἱκανοποιήθηκε. Κι ἔμωσ κάτι ἄθυμο κ' αἰνιγματικὸ πλανιότανε στὸν ἀέρα· ἔνωσαν ἔλοι, μυστικά, τὴν ψυχὴ τους νὰ φλετουρίζει ἀνήσυχη. Νωρίς, ἀπελπισμένοι πῶς θὰ ἴδουσι ἀπόψε ἐκείνον πού πρόσμεναν, σηκώθηκαν καὶ σκόρπισαν, ἀμίλητοι.

Μόνον τὴ δευτέρη μέρα παρουσιάστηκε ὁ Σγουρός στὸν Ζερβοχέρη. Εἶτανε πρῶτ' ἀκόμα, τὸ καπηλειὸ ἔρημο, οὔτε κ' ἡ πόρτα δὲν εἶχε καλὰ - καλὰ ἀνοίξει. Ὁ Παντελῆς, πού εἶχε σίσει ξύλα στὴν αὐλὴ καὶ τὰ κουβαλοῦσε τώρα ἀγκυαλιὰ στὸ φοῦρνο, βλέπει τὸ ἀρχοντόπουλο νὰ μπαίνει στὸ μαγαζί μὲ μάτι ἀφαιρεμένο. Κάθησε σ' ἕναν πάγκο δίχως νὰ καλημερίσει κι ἀπόμεινε νὰ κοιτάζει τὸν ἀέρα.

Ὁ Ζερβοχέρης σεβάστηκε τὴν ἔγνοια του. Ἐπιασε νὰ γεμίσει κού-

τσουρα τὸ φοῦρνο, καὶ σύγκαιρα, μὲ μάτι λοξό, κοίταζε τὸ νέο ποῦ στεκόταν ἀσάλευτος, χωρὶς νὰ βλέπει τίποτα γύρω. Εἶτανε χλωμός, τὰ μάτια του κομμένα· φανερό πὼς δὲν εἶχε καθόλου κοιμηθεῖ. Ἀναστέναξε ὁ Ζερβοχέρης καὶ δὲ μίλησε, ἔμως κρυφὰ παρακολουθοῦσε πάντα τὸ παλληκάρι, μπασμένος τῶρα κι αὐτὸς σ' ἔγνοια, μὲ βλέμμα ἀνήσυχο καὶ τρυφερό.

— Εἶδες καθόλου τοὺς δυὸ Γιαννισαῶτες; ρωτᾷ ἀργὰ κάποια στιγμή ὁ Σγουρός, δίχως νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι του.

— Ὅχι, δὲν τοὺς εἶδα.

— Δὲν ἦρθανε χτὲς βράδῳ μὲ τοὺς ἄλλους στὸ σιδεράδικο;

— Ὅχι, δὲν ἦρθαν.

Ἔγινε μιὰ παύση. Ὁ νέος ἀκολουθοῦσε στὸν ἀέρα τὴ σκέψη του.

— Ἐσύ, δὲν τοὺς εἶδες; ρωτᾷ μὲ τὴ σειρά του κι ὁ Ζερβοχέρης γιὰ νὰ πεῖ κάτι, νὰ πιάσει κουβέντα. Ὅμως μένει δίχως ἀπόκριση. Ἀναστενάζει πάλι καὶ σκύβει καρτερικὰ νὰ βάλει κούτσουρα στὸ φοῦρνο.

— Θὰ φύγανε γιὰ τὴ Γιάννιτσα, λέει κάποια στιγμή, σὰ νὰ μιλάει στὸν ἑαυτὸ του ὁ Σγουρός.

Ὁ Ζερβοχέρης ἀνασηκώθηκε, ἔβαλε τις γροθιές του στοὺς γοφούς του, ξεφύσησε βαριά. Εἶχε σμίξει τὰ φρύδια.

— Φύγανε; κάνει μὲ τὴ βροντερή του φωνή. Καλὴ δουλειὰ καὶ τούτη! Ἐσηκώθηκες ἐσύ, ἕνα εὐγενικόπουλο, βάλθηκες νὰ ξεκουᾶς γιὰ χατίρι τοὺς τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο, πιάστηκες μὲ τὴν πλέμπα, φώναξες, παρακάλεσες, ἴδρωσες, πῆγες νύχτα νὰ χτυπήσεις ξένη πόρτα, ὑποχρεώθηκες, Θεὸς ξέρει τί ἄλλο ἔκανες ἀκόμα γιὰ νὰ καταφέρεις τὸ Γενοδέζο νὰ σοῦ δώσει τὰ πέρπυρα, — τρέμω καὶ νὰ τὸ συλλογιστώ —, τοὺς γλύτωσης κοντολογίς ἀπὸ τοῦ Χάρου τὰ δόντια, καὶ στὰ τελευταῖα σηκώνονται καὶ φεύγουν δίχως οὔτε νάρθουνε νὰ ποῦν ἕνα λόγο! Καλὴ δουλειά, καλὴ δουλειά νὰ σοῦ πῶ! Ὡ τὰ παλιόσκυλα! Νὰ μὴν τοὺς ξαναδῶ στὰ μάτια μου, νὰ μὴν ξαναπατήσουν στὸ κατώφλι τοῦ καπηλίου μου!

— Ὅχι, ἔκανε ἤσυχα ὁ Σγουρός. Πρέπει νὰ τοὺς ξαναδοῦμε, ἴσα-ἴσα τώρα, Παντελῆ.

— Ἐγώ; Ποτέ! Ὅσο ἔχει τὸ μάτι μου νερό.

— Πρέπει νὰ τοὺς ξαναδοῦμε. Τίποτα δὲ μοῦ χρωστᾶνε σοῦ λέω.

— Αὐτὰ ἐγὼ δὲν τ' ἀκούω, καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς ποῦ σοῦ ἀντιμιλῶ.

Ὁ νέος ἔσκυψε τὸ κεφάλι του, πέρασε τὴν παλάμη του στὸ πρόσωπό του.

— Ὁ Φεντόρ δὲ μ' ἔχει συχωρέσει, εἶπε βραχνά.

— Νὰ σὲ συχωρέσει; Ἐσένα νὰ συχωρέσει! Καὶ γιὰ τί πράμα; Ἄλλο καὶ τοῦτο!

Πάλι δὲν ἀποκρίθηκε ὁ Σγουρός. Τὸ πρόσωπό του εἶταν ἀναστατωμένο, ἔγνοιες ἀγνωστες γιὰ τὸ φίλο του τὸν ἔτρωγαν. Ἐάφνου σηκώνεται ἀπὸ τὴ θέση του, ἔρχεται κοντὰ στὸν κάπελα καὶ τὸν κοιτάζει στὰ μάτια.

— Ἐχεις διαθέσει νάρθεις μαζί μου σὲ μιὰ δύσκολη κ' ἐπικίνδυνη δουλειά; ρωτᾷ.

Σώπασε ὁ Ζερβοχέρης.

— Σὺν τί δουλειά;

— Μισεῖς τὸ Φράγκο;

— Ἄν τὸν μισῶ!

Κοιτάχτηκαν γιὰ λίγο στὰ μάτια, δίχως νὰ μιλοῦν.

— Θὰ λευτερώσουμε τὴν Καλαμάτα, λέει ἀργά, καθαρὰ, ὁ Σγουρός.

Ὁ Ζερβοχέρης ἀπόμεινε μὲ μάτια διαπλατωμένα, δίχως νὰ καταλαβαίνει.

— Μιὰ λέξη νὰ μοῦ πεῖς, ἂν θές ἢ ὄχι νὰ μ' ἀκολουθήσεις. Τίποτ' ἄλλο. Ἐγὼ σὲ λογάριασα μαζί μου· ἔκανα καλὰ;

Καὶ καθὼς ὁ κάπελας πάλι δὲν κατάφερε νὰ καταλάβει, μὲ λίγα λόγια, κοφτά, ὁ Σγουρός τοῦ ἐξήγησε τὸ σχέδιο. «Ἦρθε ἡ στιγμή νὰ σηκώσουμε κεφάλι», τοῦ λέει στὸ τέλος. «Χιλιάδες ἐμέθρησοί μας, δυστυχησμένοι βιλάνοι τοῦ Μοριᾶ, προσμένουν ἀπὸ μᾶς τὸ γλυτωμό. Ἐγὼ, μὲ κείνους πού ἔχω συμφωνήσει, τραβῶ ἔτσι κι ἄλλῶς μπροστά. Μὰ θὰ τῷθελα πολὺ νὰ σ' ἔχω δίπλα μου τὴ μεγάλη μέρα.»

Ἄνοιξε τὰ χέρια του ὁ Ζερβοχέρης, ἔχασε τὴν ἀνάσα του, καὶ ἐξάφνου, σὺν κάτι νὰ εἶχε ξεχειλίσει μέσα του, βάλθηκε νὰ κλαίει. Τὸ φαρδύ του, πρόσχαρο μούτρο, ἔμενε ὄρθιο, τετωμένο, καὶ μονάχα τὰ δάκρυα, βουδιά, κυλούσανε καὶ τὸ μούσκευαν, λάμποντας.

— Μὲ συλλογίστηκες τὸ λοιπόν! ἔκανε μὲ ἀναφυλλητὸ παιδιάτικο, μὲ συλλογίστηκες... Ἄς εἶσαι εὐλογημένος.

Ἔτσι μυήθηκε ὁ Ζερβοχέρης τὸ πρῶτ' ἐκεῖνο, μέσα στὸ φτωχικό του τὸ καπηλειό. Μιὰ πλάκα βαρεῖα σηκωνόταν ἀπὸ τὸ στήθος του τώρα, ἢ κρυφὴ ζήλεια γιὰ τὸ φίλο πού λὲς καὶ τὸν εἶχε περιφρονήσει, πού σ' ἄλλους ἐμπιστευότανε τοὺς κρυφοὺς του λογισμοὺς κι αὐτόνε τὸν εἶχε ἀπαρνηθεῖ. Δόξα νάχει ὁ Θεός, ὄχι, δὲν τὸν εἶχε ἀπαρνηθεῖ ὁ Σγουρός, τὸν λογάριαζε προκαταβολικὰ δικό του, γιὰ τοῦτο δὲν τοῦ εἶχε μιλήσει πιδ πρῖν. Καὶ μαζί μιὰ θύμιση κοντινὴ, λιγάκι ἀξεδιάλυτη στὸ νόημα γι' αὐτόν, ξαστερώνει τώρα: Τὸ βράδυ ἐκεῖνο πού πρωτοσμίξανε πάλι στὸ σιδεράδικο, τὸ βράδυ ὕστερα ἀπὸ τὴν τύφλωση τοῦ Τιμόθεου. Τοῦ εἶχε βάλει τὸ σπαθὶ στὸ χέρι ὁ Σγουρός, καὶ πάνωθε τοῦ εἶχε κλειδώσει τὴ χούφτα μὲ τὴ δικιά του. Δὲν τὸ εἶχε καταλάβει σ' ὀλάκερο τὸ φάρδος του τὸ νόημα τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Ζερβοχέρης τότε. Τώρα ὁμως, τώρα, ὦ! πῶς ὄλα γίνονται ξεκάθαρα καὶ φωτεινά!...

— Πότε; πότε θὰ γίνει; ρώτησε ἀνυπόμονος, φρουμάζοντας σὺν ἄλογο ἄψυ πού τὸ ἔχουσε σπιρουνίσει.

— Ἀπὸ δῶ σ' ἔνα μῆνα. Στὸ μεταξὺ τοῦτο... δὲ θὰ σοῦ ξεφύγει λόγος, σὲ κανένα!

Σφίξανε τὰ χέρια τους μὲ ζέστα ἀσυνήθιστη, χωρίσανε στὴν πόρτα τοῦ καπηλειοῦ, γιὰτὶ ὁ Ζερβοχέρης, συνεπαρμένος, εἶχε πάρει ἀπὸ κοντὰ τὸ νέο. Ἀπόμεινε ἀκόμα ἐκεῖ ὁ κατσαρομάλλης γίγαντας, στὸ κατῶφλι, μὲ δακρυσμένα μάτια, νὰ τὸν κοιτάζει τὸν Σγουρὸ πού ξεμάκραινε. Ἡ ψυχὴ του ἀναγάλλιαζε, φτεροκοποῦσε, πλημμυρισμένη ἀπὸ καινούργιο φῶς.

Τ' ἄλλο βράδυ, ὁ Σγουρός γυρίζοντας νὰ πλαγιάσει στὴν κάμαρά του, εἶδε ἀπορημένος, μόλις ἄνοιξε τὸ πορτόφυλλο, κάποιον νὰ τὸν πε

ριμένει μέσα. Στάθηκε σηκώνοντας ψηλά τὸ λυχνάρι, πού εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν πάγκο τοῦ ξενοδόχου γιὰ νὰ δηγηθῆι στὴ σκάλα, καὶ πάσχισε νὰ ξεχωρίσει τὸν καθισμένο ἐκεῖ στὴ γωνιά ξένο. Ὁ ἀγνωστος σηκώθηκε ἀδέξια, βαρὺς, δίχως νὰ μιλήσει. Ἔταν ὁ Φεντόρ.

Σαστισμένος ὁ Σγουρός, μὲ κάποια ταραχή, μῆψε στὴν κάμαρα κ' ἐκλείσε πίσω του τὴν πόρτα.

— Ἐσὺ 'σαι, Φεντόρ; λέει ἀπλά. Καλῶς ὄρισες...

— Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ἀποκρίνεται ἡ σκοτεινὴ φωνὴ τοῦ Γιαννισώτη.

Τὸ ρωμιόπουλο ἔρριξε στὸ κρεβάτι τὸ μανδύα του, ἀπόθεσε στὸ τραπέζι τὸ λυχνάρι πού κρατοῦσε καὶ κάθησε. Κοίταξε τὸ Σλαῦο χαμογελώντας φιλικά, γιὰ τὸν ἔδλεπε πού στεκότανε στενοχωρημένος. Τοῦ ἔγνεψε νὰ καθῆσαι κι αὐτός.

Ὁ Φεντόρ κάθησε ἄκρη-ἄκρη στὸ σακμνί, ἔπλεξε τὰ ροζιασμένα χέρια του καὶ κοιτάζοντας πάντα στὸ πάτωμα, ἄρχισε νὰ μιλάει. Ἐρχότανε νὰ ἐξηγήσει στὸν Σγουρὸ πῶς, προχτές, ἀναγκάστηκε νὰ φύγει παρευθὺς γιὰ τὴ Γιάννιτσα, μόλις τὸν λευτέρωσαν ἀπὸ τὸ κάστρο, γιὰτὶ ὁ πατέρας του εἶχε ἀρρωστήσει μέσα στὴ φυλακὴ κ' εἶτανε χρεῖα τὸ γρηγορότερο νὰ τὸν φροντίσουν. Εἶχε μάθει ὡστόσο καταλεπτῶς πῶς ἔγινε καὶ τοὺς λευτέρωσαν, τί αὐτοθυσιά δείξανε οἱ καλαματιανοὶ βιλάνοι καὶ πάνω ἀπ' ἄλλους ὁ ἴδιος ὁ Σγουρός. Οὔτε λίγο, οὔτε πολὺ, ὁ Φεντόρ ἀναγνώριζε πῶς, γιὰ τούτη τουλάχιστον τὴ φορά, τὴ ζωὴ του καὶ τοῦ πατέρα του, ἀν γλυτώσει, τίς χρωστάει προσωπικά στὸν Σγουρό. Ἡ ψυχὴ του ὡστόσο εἶναι τυραγνισμένη, γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τοῦ κρατᾶνε ἀμάχη ἀν δείχεται καμμιά φορὰ ἀπότομος, σκληρός. Τὴν ἄλλη φορὰ νὰ ποῦμε, τὴ νύχτα ἐκεῖνη πού ἦρθε στὴ Γιάννιτσα ὁ Σγουρός... Ἄσχημα τὸν εἶχε ὑποδεχτεῖ, εἰν' ἀλήθεια, δὲν τοῦ φέρθηκε καθὼς ταιριάζει νὰ φέρνεσαι στὸν ἄνθρωπο πού χτυπάει τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ σου. Παρακαλεῖ τώρα τὸν Σγουρὸ νὰ τονε συμπαθήσει. Ἐφταιξε, τ' ἀναγνωρίζει καὶ μετανιώνει πικρά.

Μιλοῦσε δύσκολα, ψάχνοντας νὰ βρεῖ τὰ λόγια του, σὰν ἄνθρωπος πού δὲν ἔχει μάθει νὰ λέει πολλὰ καὶ πού δσα λέει τώρα δὲν εἶναι κι δλόγελα μὲ τὴ θέλγησή του. Τὴν ταπεινὴ τούτη στάση, τὸν πρᾶο τόνο, εἶτανε φανερό πῶς μὲ μεγάλο κόπο κατάφερε νὰ τὰ ντυθεῖ. Στὸ πρόσωπό του, ἐνόσω μιλοῦσε, σπασμοὶ φοβεροὶ περνοῦσαν καὶ τὸ παραμόρφωναν.

Τὸν ἄφησε νὰ μιλήσει δίχως διακοπὴ ὁ Σγουρός Ἰσαμε τὸ τέλος. Καὶ μονάχα τότε, σὰν ὁ Γιαννισώτης σῶπασε, ἔδωσε κι αὐτὸς διέξοδο στὴν ἀγανάχησή του:

— Ἔτσι σ' ἔστειλε νὰ μοῦ πεις ὁ Ζερβοχέρης; ρωτάει σκληρὰ καὶ σηκώνεται.

Ταράχτηκε ὁ Φεντόρ. Ὁχι, δὲν τὸν εἶχε στείλει ὁ Ζερβοχέρης· μονάχος του θέλησε, σκέφτηκε δηλαδὴ πῶς...

— Πάψε! πρόσταξε ὁ Ρωμιὸς ἀγριωπά. Οὔτε σὺ λὲς αὐτὸ πού θέλεις, οὔτε κ' ἐγὼ θέλω νὰ τ' ἀκούω αὐτὰ πού λές. Ὁ,τι ἔκανα, Φεντόρ, δὲν τῶκανα γιὰ νὰ σὲ ταπεινώσω, καὶ πολὺ μοῦ κακοφαίνεται πού μὲ πίστεψες τόσο μικρόψυχο γιὰ νὰ τὰ δεχτῶ. Μὲ καταφρονᾶς, τὸ

ξέρω. Μάθε ώστόσο πώς δέ σ' άδίκησα ποτέ γι' αυτό. "Αν θές νά κουβεντιάσουμε, έλα σάν άντρες. "Αλλιώς δέν έχω κουβέντα μαζί σου.

Είχε σηκώσει τά μάτια του ό Φεντόρ και τόν κοίταζε. "Απορία βαθειά είτανε χυμένη στό πρόσωπό του.

— Στή Γιάννιτσα, τό βράδυ εκείνο του καλοκαιριού, δέ σου είπα άλήθεια, Φεντόρ, λέει ό Σγουρός. Ναι, με τή γραφή του Σγουρομάλλη στό χέρι ζύγωσα τήν πριγκηπέσσα, μονάχη της πρόσταξε νά με μπάσουνε στό κάστρο, μά δέν είτανε δίχως τή δική μου θέληση. Τό παρακαλούσα μέσα μου και τ' όνειρευόμουν. Τό βράδυ εκείνο, στή Γιάννιτσα, δέ μπορούσα δίχως ή φωνή μου νά λυγίσει νά σου πώ τουτο πού θά σου ξομολογηθώ τώρα. "Ομως ό καιρός περνάει, μήνα σέ μήνα δλο και κάτι αλλάζει· μέσα μου κάτι νεκρώθηκε, κάτι αναστήθηκε, έχω τώρα στέρεη τή φωνή. Τόν καιρό πού με πρωτογνώρισες, είχα έρωτα βαρύ, Φεντόρ, γιά τήν πριγκηπέσσα. Νά ποιά είναι ή άλήθεια! Τό πιστεύεις άμάρτημα αυτό;

"Ο Φεντόρ δέν άποκρίθηκε. "Η έκφρασή του είταν αυστηρή, κλειστή.

— "Ωχ! τί άνθρωπος είσαι σύ! Έκανε ό νέος στρίβοντας μ' άγωνία τά χέρια του. "Αχτίδα λοιπόν καμιά δέν έχει φέξει ποτέ στά λαγούμια τής καρδιάς σου;

Τό είπε και σύγκαιρα τό μετάνιωσε. Τρομαγμένος κοίταξε τό Σλαυό. "Ομως εκείνος στεκόταν άτάραχος, σάν άπό πέτρα.

— Πάει τώρα, είπε ό Σγουρός και κάθησε κουρασμένα, ξέπνοος, δλα αυτά τέλειωσαν. Ναι, τέλειωσαν . . . Δέ θά τήν ξαναδω ποτέ.

"Εσκυψε τό κεφάλι του και χάθηκε γιά μιá στιγμή σέ ρέμβη. "Η φωνή του είχε λυγίσει.

— Τί με κοιτάζεις έτσι; φωνάζει ξάφνου αναστατωμένος και χτυπάει τό χέρι του γροθιά.

Τό μάτι του Φεντόρ, πραγματικά, είτανε καρφωμένο πάνω του, διαπεραστικό.

— Δέ με πιστεύεις λοιπόν; ξεφωνίζει ό νέος και σηκώνεται, άρπάζει τό Σλαυό άπό τό ρουχο στό στήθος και τόν τραντάζει. Δέ με πιστεύεις, έ; . . . Χμ! Κι άν σου πώ ότι ή ψυχή μου είναι τώρα πιά γιά τή γυναίκα αυτή γεμάτη έχθρα; "Αν σου πώ ότι τό δάκρυ του έρωτα γύρισε κ' έγινε φαρμάκι πού ξεχειλίζει; "Αν σου πώ ότι σηκώνω πόλεμο ενάντιά της; ότι τό πατρογονικό της τό κάστρο άποφάσισα νά τό πατήσω, νά τό πάρω, νά τό κάνω δικό μου, τί θά πεις;

"Ο Φεντόρ σήκωσε άτάραχα τό χέρι του, έπιασε τό χέρι του Σγουρού πού τόν τραβούσε, τό κατέβασε άργά, με δύναμη άλύγιστη και κρύα.

— Τότε θά με πιστέψεις; πές μου! ξεφωνίζει ό Σγουρός φρενιασμένος.

— "Όχι, λέει ψυχρά ό Σλαυός. Μά θά σέ συχωρέσω. Γιατι θά έχω καταλάβει πώς τήν αγάπησες περισσότερο κι άπό τό ίδιο σου τό μίσος . . .

Η ΑΝΑΤΡΙΧΙΛΑ ΑΠΛΩΝΕΤΑΙ

ΕΙΝΑΝΕ κάμποσο, κουβεντιάζοντας μαζί, τὸ βράδυ ἐκεῖνο ὁ Ρωμῖος κι ὁ Σλαῦος. Τόσο πού, σὰν τέλειωσαν, εἶταν ἀργὰ πιά γιὰ τὸν Φεντόρ νὰ φύγει. Ἐμείνε λοιπὸν νὰ κοιμηθεῖ στὴν κάμαρα τοῦ Σγουροῦ, καὶ τ' ἄλλο πρωτῆ, μὲ τὸ γλυκοχάραμα, ξεκίνησε γιὰ τὴ Γιάννιτσα.

Εἶτανε μέρα ὁμορφῆ, λιακάδα πεντακάθαρη τοῦ Ὀχτώβρη. Ὁ Σγουρὸς κατέβηκε στὴν αὐλὴ τοῦ πανδοχείου ζωηρός, μὲ πρόσωπο ξεαστερωμένο. Ἐχυσε στὸ κεφάλι του, στὰ μαλλιά καὶ στὸ σβέρκο ἄσωτα κρύο νερό, τανύστηκε χαμογελώντας στὸν ἥλιο. Κι αὐτός, ὁ τόσο λιγόλογος πάντα, πού νὰ τὸν περνᾶνε, ξενοδόχος κ' ὑπηρέτες,

γι' ἀκατάδεχτο, χωράτεψε σήμερα μὲ τὴ δούλα πού τοῦ ἔρριχνε νὰ πλουθεῖ, τῆς τίναξε ψιχάλες στὰ μούτρα κ' ἔφτασε νὰ τὴν ἀρπάξει κι ἀπὸ τὴ μέση.

Εἶχε ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς περιπλάνησής του στὶς θάλασσες, μὲ τὶς γαλέρες τῶν κουραράρων, νὰ δοκιμάσει τέτοια εὐεξία, σπιθιάτη ἀνάδρα πού μυρμιδίζει στοὺς ἀρμούς καὶ στὰ μέλη, ἴσαμε ἐκεῖ στὴν ἀκρὴ τῶν νυχιῶν.

Λίγην ὥρα ἀργότερα, ὁ Ἀρτέμης ὁ ράφτης τὸν εἶδε, ἀπορημένος γιὰ τὸ ἀσυνήθιστο τῆς ὥρας, νὰ μπαίνει στὸ μαγαζί του. Ζήτησε ν' ἀγοράσει μιὰ καινούργια φορεσιὰ ἔτοιμη, φορεσιὰ ταιριαστὴ γιὰ βουρ-γησέο. Ὁ Ἀρτέμης, γουρλώνοντας τὰ στρογγυλὰ σὰ μπάλλες μάτια του, σάστισε, ζαλίστηκε, ἔπιασε νὰ ψαχουλεύει τ' ἀρμάρια του βιαστικά, νὰ ξεσηκώνει τοὺς καλφάδες του ὄλους στὸ πόδι. Φορεσιὰ ἔτοιμη δὲν εἶχε, ὄχι, ὅλα βλέπεις γίνονταν μὲ παραγγελιά, μπορεῖ ὡστόσο καὶ νὰ κατὰφερναν κάτι νὰ βροῦν, ταιριάζοντας κομμάτια ἀπὸ παραγγελιῆς παλιότερες, μαινεσμένες.

— Δὲν ξάνει νὰ σοῦ ἐτοιμάσω, ἀφέντη, μιὰ σὲ δυὸ μέρες ; Σὲ δυὸ μονάχα μέρες ;

— Ὅχι, θὰ φύγω γιὰ ταξίδι σήμερα τὸ πρωτῆ.

— Φεύγεις γιὰ ταξίδι !

Λέν τοῦ ἔδωσε ἀπόκριση, μόνο τὸν ἔβαλε νὰ βιαστεῖ.

Φέρανε τὸ ραφτάδικο τὰ πάνω κάτω, ἀνοίξανε κασέλες, ἀνέβηκαν στὸ ἀπάνω πάτωμα, πού εἴτανε τὸ σπίτι τοῦ Ἄρτέμη μὲ τὰ πολλὰ τ' ἄρμάρια, γυρέψανε κι ἀπὸ τὸ διπλανὸ συνάδερφο στὴν τέχνη νὰ τοὺς δώσει ὅ,τι ἔχει, καὶ τέλος κατάφεραν νὰ ταιριάξουν μιὰ φορεσιὰ εὐ-πρόσωπη. Εἴτανε πράσινη μὲ κεντήματα πάνω χρυσά. «Ἴδιος ἄρχον-τας θὰ μοιάξεις, ψυχούλα μου! πρίγκηπας!» ἔκανε ὁ Ἄρτέμης λιγω-μένος, μὲ τὴ γυναικωτὴ του τὴ φωνή. Προσφέρθηκε νὰ βοηθήσει ὁ ἴδιος τὸ νέο νὰ τὴ φορέσει, ὅμως ἐκεῖνος εἴτανε βιαστικός τώρα, ὕστερα μά-λιστὰ ἀπὸ τὴν ἄρρητὰ του στὸ ραφτάδικο. Παρακάλεσε νὰ τοῦ τὴν κάνουνε μπόγο καὶ θὰ περάσει σὲ λίγο νὰ τὴν πάρει. Ἔτρεξε ἀπὸ κεῖ στοῦ Σεραφεῖμ τοῦ τσαγγάρη καὶ πῆρε ποδήματα ψηλά, ἴσαμε τὸ γό-νατο, μὲ σταυρωτὸ κορδόνι.

— Γιὰ ποῦ ἐτοιμάζεσαι; τὸν ρώτησε ἀνήσυχος ὁ Σεραφεῖμ.

— Γιὰ τὸ γάμο τοῦ δεσπότη. Βιάσου γιατί μὲ καρτεροῦνε ν' ἀλ-λάξω τὰ στέφανα!

Ἄπόρησε κι ὁ Σεραφεῖμ. Δὲν εἴτανε συνηθισμένος νὰ τὸν βλέπει ἔτσι καλοδιάθετο.

— Στοῦ Ζερβοχέρη δὲν ἔχω καιρὸ νὰ πάω, εἶπε ὁ Σγουρὸς τοῦ τσαγγάρη προτοῦ φύγει. Πές του ἀπὸ μέρος μου ὅμως, πὼς θὰ μὲ ξα-ναδεῖ σὲ τρεῖς - τέσσερες μέρες ἀπὸ σήμερα. Στὸ μεταξύ νὰ μὴν ξεχνάει αὐτὸ πού εἶπαμε.

— Δηλαδή;

— Ἔτσι νὰ τοῦ πεις, κ' ἐκεῖνος ξέρει.

Ἄλλο δὲ ρώτησε ὁ Σεραφεῖμ. Ταραγμένος, γεμάτος κατὰ τὸ συνη-θειο τοῦ φοβερὰ προαισθήματα, ἀκολούθησε μὲ τὰ μάτια τὸ νέο, πὼς ξεμάκραινε κιάλας στὸ δρόμο μὲ δρασκελιῆς μεγάλες.

Γυρίζοντας στὸ πανδοχεῖο ὁ Σγουρὸς δὲ φόρεσε τὰ ρουχα καὶ τὰ ποδήματα πού εἶχε ἀγοράσει. Τὰ ἔδωσε δλα μαζί, σφιχτά, μικρὸ μπόγο, κατέθηκε στὸ στάβλο, σέλλωσε τὸν Ἀστρίτη, φόρτωσε τὸ μπογαλάκι στὰ καπούλια, καὶ πήδησε στὴ σέλλα.

— Μὴ δώσεις σ' ἄλλονε τὴν κάμαρά μου, εἶπε τοῦ ξενοδόχου. Θὰ γυρίσω σὲ τρεῖς ἡμέρες.

Βγήκε ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ τράβηξε ἀνατολικά. Θὰ εἶχε ψηλώ-σει ὁ ἥλιος ἴσαμ' ἓνα καλάμι, ὅταν πέρασε ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα.

Ὁ Φεντόρ, καθισμένος στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ του, τὸν καρτεροῦσε.

— Λοιπὸν τὸ βάζεις σὲ πράξη, ἔκανε σκεφτικός, ζυγώνοντας τὸν καθαλάρη πού εἶχε σταθεῖ στὴν πόρτα δίχως νὰ πεζέψει.

— Ναι, καὶ καθὼς βλέπεις τὸ γρηγορότερο.

— Ἔχεις λοιπὸν τὴ γνώμη πάντα πὼς θὰ συμφωνήσουν ἐκεῖ κάτω;

— Γιατί νὰ μὴ συμφωνήσουν;

— Κ' ἢ τρέβα μὲ τοὺς Φράγκους;

— Οἱ τρέβες γίνονται γιὰ τὸν καιρὸ πού ὁ πόλεμος δὲν εἶναι βο-λετὸ νὰ ξεσπάσει. Τώρα οἱ καιροὶ ἄλλαξαν.

— Ἄμποτε νὰ εἶν' ἔτσι, ἔκανε ὁ Φεντόρ κι ἀπόμεινε πάλι σκεφτικός.

Ὁ Σγουρὸς ἔσκυψε ἀπὸ τ' ἄλογό του, ἔβαλε τὸ χέρι του στὸν ὦμο τοῦ Σλαίου.

— Βασίσου πάνω μου, είπε, και μὴν ἔχεις ἔγγοια. Τὸ μελέτησα καλὰ στὸ νοῦ μου. Ἄπὸ μέρος σου, μοῦ δίνεις ὑπόσχεση γιὰ τὸ ἄλλο ; αὐτὸ θέλω νὰ μοῦ πεῖς.

— Ἴσαμε τριάντα ἀνθρώπους, ἀπὸ δῶ κι ἀπ' ὅλη τὴν Κεοφίνα, θὰ τοὺς ἔχουμε.

— Τόσο φτάνει. Πότε θὰ ξεκινήσεις ἐσὺ ;

— Αὔριο χαράματα. Λέω νὰ τραβήξω πέρα ἀπὸ τὴ Μάϊνη. Θὰ φτάσω ἴσαμε τὸ Ζυγὸ τῶν Μελιγγῶν.

— Αὐτὸ νὰ κάνεις. Εἶναι ἄντρες γεροὶ κεὶ πάνω. Νὰ τοὺς εἶχαμε μαζί μας, καλὰ θὰ εἶτανε . . .

— Θὰ ἰδοῦμε.

Μεῖνανε γιὰ λίγο δίχως νὰ μιλάνε. Μηχανικὰ ὁ Σγουρὸς κοίταξε τὸ μικρὸ μπουστάνι, τὸ σπίτι. Τὸ ἔνα εἶταν ἔρημο, τ' ἄλλο κλειστό.

— Τὸ σκοινὶ τῶχεις μέσα ; ρωτᾷει ὕστερα.

— Ναί, ἐκεῖ τῶχω.

— Καὶ μέτρησες καλὰ ;

— Ἄν κάνω λάθος ἴσαμε δυὸ σπιθαμές, ὄχι παραπάνω.

— Πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν τάπια τοῦ κάστρου ἴσαμε τὰ ριζά, μὴν τὸ ξεχνᾷς.

— Ἴσαμε τὰ ριζά εἶναι. Νύχτα μέτρησα, ἀλλὰ μὲ τὸ φεγγάρι· ἔβλεπα καλὰ.

— Δὲς ὅμως τί παράξενο ! Νὰ κάνουμε κ' οἱ δυὸ τὴν ἴδια σκέψη, ἐσὺ φυλακισμένος κ' ἐγὼ λεύτερος.

Δὲν εἶπε τίποτα ὁ Φεντόρ. Χτὲς τὴ νύχτα εἶχανε μιλήσει πάλι γιὰ τὴ σύμπτωση τούτη, ποὺ δὲν εἶτανε ἄλλωστε καὶ τόσο παράξενη, ἂν τὸ καλοσκεφτόσουν. Λοιπὸν δὲν εἶτανε στὸ φυσικὸ του νὰ λείει δυὸ φορές τὰ ἴδια ὁ Φεντόρ.

— Ὡστε καλὴν ἀντάμωση, λέει ὁ Σγουρὸς σηκώνοντας ψηλὰ τὸ χέρι του.

— Στὸ καλὸ.

Τὶς τρεῖς ἡμέρες ποὺ εἶχε πεῖ δὲν ξαναφάνηκε στὴν Καλαμάτα. Ὁ Σεραφεῖμ, ἀνήσυχος, μὲ τὸ μάτι ἀγριεμένο ἀπὸ τοὺς τρόμους, βάλθηκε ἀπὸ τὸ πρωτὶ κιόλας τῆς τέταρτης ἡμέρας νὰ τὸν καρτερεῖ. Δὲν εἶχε πιά μυαλὸ ὁ τσαγγάρης νὰ στρώσει δουλειά. Στὸ χαμηλὸ σκαμνὶ του καθισμένος, μὲ τοὺς δυὸ καλφάδες ποὺ λιανοτραγουδοῦσαν ξέγνοιαστοί, τραβοῦσε νευρικὰ τὸ ράμμα, τὸ δάγκωνε σὰ νὰ τὸ εἶχε ἀμάχη, ἀγριοκοίταζε τοὺς βοηθοὺς του, καὶ ξάφνου, ἀνίκανος πιά νὰ κρατηθεῖ, τὰ παρατοῦσε ὅλα, σουβλί, σφυρί, ξυλόπροκες, τινάζότανε πάνω κ' ἔτρεχε στὴν πόρτα. Τέντωνε τὸν ἄσαρκο λαιμὸ του, σηκώνότανε στὰ νύχια κ' ἔτρωγε μὲ τὰ μάτια τὸ δρόμο ἴσαμε πέρα, στὴν ἀγκωνή. Μονάχα ξένοι περνοῦσαν, ἀδιαφόρητοι. Τότε, τσακισμένος, ἀπελπισμένος, γύριζε πάλι μέσα καὶ σωριαζότανε στὸ σκαμνί.

Λόγους σοβαροὺς δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχει, γιὰ ν' ἀνησυχεῖ ὁ τσαγγάρης. Ποῦ πῆγε ὁ Σγουρὸς δὲν τοῦ εἶχε πεῖ, ὁ Ζερβοχέρης ὅμως, σὰν ἄκουσε ἀπὸ τὸ στόμα του τὴν παραγγελιὰ τοῦ ἀρχοντόπουλου, φάνηκε νὰ μπαίνει σ' ἔγγοια.

— Πάει σὲ κίνδυνο λές; εἶχε ρωτήσῃ ζεματισμένος ὁ Σεραφεῖμ, βλέποντας τὰ μούτρα ποῦ ἔκανε ὁ κάπελας.

— Ὅχι, μπᾶ! ἀστεῖα πράματα... Ἐξέρω ἐγὼ ποῦ πάει.

Δὲν ἤξερε τίποτα ὁ κάπελας, ὅμως δὲν ἤθελε καὶ νὰ νομίσουν πὼς βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ μυστικά τοῦ φίλου του. Εἶτανε γι' αὐτὸν ζήτημα φιλοτιμίας. Ὁ τσαγγάρης ἔμωσ, μὲ τὴν δξυδέρκεια καὶ τὴν καχυποψία τοῦ παθιασμένου ἀνθρώπου, εἶχε παρατηρήσει τὸ φευγαλέο σύννεφο ποῦ σκοτεινίασε τὸ μέτωπο τοῦ Ζερβοχέρη. Δὲν τοῦ τὸ ἔβγαζες πιά λοιπὸν ἀπὸ τὸ νοῦ: Ὁ Σγουρὸς ἔτρεχε κίνδυνο.

— Παντελῆ, θάσαι κ' ἐσὺ μαζί μας; εἶχε ρωτήσῃ τέλος χαμηλώνοντας τὴ φωνή.

— Ποῦ;

Ὁ τσαγγάρης τὸν κοίταξε μ' ἀνάβλεμμα δειλό, παλεύοντας μὲ τὸν ἑαυτὸ του ἂν πρέπει νὰ ξανοιχτεῖ περισσότερο ἢ νὰ καταπιεῖ τὴν κουβέντα ποῦ εἶχε ἀρχίσει.

— Ὁ Σγουρὸς... δὲ σοῦ εἶπε;

Κατάλαβε ὁ Ζερβοχέρης.

— Μπορεῖ νὰ μὴ μοῦ ἔχει πεῖ ἐμένα; κάνει μὲ κομπασμό, μὰ σύγκαιρα ἀναθυμᾶται τὴν αὐστηρὴ σύσταση τοῦ Σγουροῦ πὼς δὲν πρέπει νὰ μιλήσει, μεπεδύεται.— Δὲν ξέρω γιὰ τί μιλάς, λέει.

— Τίποτα, τίποτα, κάνει κι ὁ τσαγγάρης, μετανιώνοντας κι ἀποτραβιέται σὰ σκυλι βρεμένο.

Αὐτὰ εἶχαν εἰπωθεῖ τότε. Ὁ Ζερβοχέρης ὅμως εἶχε σκανταλιστεῖ ποῦ ὁ Σγουρὸς ἔφυγε δίχως νὰ τοῦ ἐμπιστευτεῖ ποῦ πάει, δίχως νάρθει καὶ νὰ τὸν ἰδεῖ. Τὸ φέρνει γύρω στὸ νοῦ του, τὸ ἐξετάζει ἔτσι, τὸ ἐξετάζει ἄλλιῶς καὶ καταλήγει στὸ συμπέρασμα πὼς εἶναι ἀνάγκη πᾶσα νὰ τὸ μάθει.— Ὅχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, μὰ γιὰ νὰ λάβει τὰ μέτρα του ἂν στ' ἀλήθεια ὁ φίλος του τρέχει κανένα κίνδυνο, ἔτσι: ἀσυλλόγιστος ποῦ εἶναι. Ναι, μονάχα γι' αὐτό...

Τὸ ἴδιο ἀπόγεμα, εἶχε ξεκινήσει, καθάλα στὸ γαιδοῦρι του, γιὰ τὴ Γιάννισα. Δὲν ἤξερε γιατί, ὅμως κάτι τοῦλεγε πὼς, ἂν εἶναι κάποιος ποῦ ξέρει, αὐτὸς θάνα μονάχα ὁ Φεντόρ. Τὸ μάντευε πὼς ὁ Γιαννισώτης κι ὁ Σγουρὸς ἔχουν συναντηθεῖ· αὐτὸς εἶχε προετοιμάσει τὴ συνάντηση, τὸ ξεκίνημα τοῦ Σγουροῦ ἔγινε τὸ ἐπόμενο πρωτ', ἄρα ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν κουβέντα μὲ τὸ Γιαννισώτη.

Κατάπληκτος ἔμαθε στὸ χωριὸ τῶν Σλαῶν πὼς κι ὁ Φεντόρ εἶχε φύγει σήμερα τὰ χαράματα.

— Γιὰ ποῦ ἔφυγε; ρωτᾶει τὴ Βάρια.

— Γιὰ πέρα, καὶ τοῦ δείχνει ἀόριστα τὰ βουνά.

— Μονάχος;

— Μονάχος.

Πάσχισε νὰ μάθει τίποτα περισσότερο, τὸ κορίτσι ὅμως δὲ μπόρεσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ. Εἶτανε φανερὸ πὼς οὔτε κι αὐτὸ ἤξερε.

— Δὲ θά μπεῖς μέσα, νὰ ἰδεῖς τὸν παπποῦ;

Μπήκε, μὲ τὴ στερνὴ ἐλπίδα πὼς ὁ Πέτρος ἴσως κάτι ξέρει νὰ τοῦ πεῖ. Βρῆκε τὸ γέροντα στὸ στρῶμα, χλωμό, ἀδυνατισμένο, ἴδια

λείψανο. Τὰ μικρὰ τοῦ κρατοῦσανε συντροφιά δίχως καθόλου νὰ μιλάνε.

— Πῶς πάει ; κάνει ὁ κάπελας χαμηλόφωνα στὴ Βάρια, ἀπελιπ-
σμένος κιόλας πῶς ὁ ἄρρωστος, στὴν κατάσταση ποῦ βρίσκεται, μπορεί
καὶ νὰ ξέρει.

— Καλλίτερα.

Τὸ κορίτσι χαμογελοῦσε.

Κάθησε λίγο ὁ Ζερβοχέρης δίπλα στὸ γέροντα, ἀντάλλαξε μαζὶ
του δυὸ - τρία λόγια μὲ κόπο κ' ὕστερα σηκώθηκε νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλεῖ.

— Θὰ ξανάρθω, ἔκανε γιὰ νὰ πει κάτι, κ' ἔφυγε.

Γύρισε στὴν Καλαμάτα βράδυ. Ζυγώνοντας στὸ μαγαζὶ του εἶδε
ἀπὸ μακρὰ τὸν παραγιὸ ποῦ τὸν περιέμενε ἀνυπόμονα στὴν πόρτα.

— Ἄφεντικό, ἀφεντικό ! τοῦ γνέφει ζωνηρὰ ὁ μούργος.

— Τ' εἶναι βρέ ;

Πέζεψε ἀπὸ τὸ γαῖδουρι καὶ τῶσπρωξε στὴν ἀδελή. Ὁ παραγιὸς
σύγκαιρα τὸν ἀκολουθοῦσε μιλώντας λαχανιασμένα. Τὴν ὥρα ποῦλεπε
τὸ ἀφεντικό, ἐκεῖ κατὰ τὸ μούχρωμα, κάτι δλότελα ἀσυνήθιστο εἶχε
τρέξει : μιὰ κυρὰ, πραγματικὴ ἀρχόντισσα, συνοδεμένη ἀπὸ μιὰ δούλα
ἀραπίνα, ἦρθε καὶ τὸν ζήτησε στὸ μαγαζὶ.

— Ἐμένα ;

— Ἐλόγου σου.

Καὶ τί τὸν ἤθελε ; — Δὲν εἶπε. Βιαστικά ἦρθε καὶ βιαστικά ἔφυγε,
σὰ νὰ μὴν ἤθελε νὰ τὴν ἴδουν. Εἶχε μάλιστα σκεπασμένο τὸ μισὸ πρό-
σωπο μὲ τὴ μπόλια της.

— Τί λογιῆς εἶταν ; Νέα, γριά, μεσόκοπη ;

— Νέα, νέα, ἀφέντη. Κι ὁμορφη... Χριστέ μου !

— Ποῦ τὴν εἶδες, βρέ, πῶς εἶν' ὁμορφη ἀφοῦ εἶχε σκεπασμένο τὸ
μοῦτρο της ;

Ὁ μούργος ἀπόμεινε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

Δὲν ἔδωσε στὴν ἀρχὴ σημασία ὁ Ζερβοχέρης. Ἀρχόντισσες βέ-
βαια δὲ συνηθίζανε νὰ ἔρχονται στὸ καπηλειὸ του, οὔτε ἀπὸ τὸ δρόμο
του καὶ τύχαινε νὰ περνᾶνε. Ἐδῶ ἡ γειτονιά εἶτανε φτωχικὴ, γειτο-
νιά δουλευτάδικη, τῆς πλέμπας. Μπορεῖ ὅμως καὶ κανένα λάθος...
Ποιὸς ξέρει πάλι !

Ἀργότερα ὡστόσο, σὰν τὸ ξανασκέφτηκε ὁ Ζερβοχέρης, βρῆκε τὸ
περιστατικὸ κάπως παράδοξο. Ξαναφώνηξε τὸν παραγιὸ του.

— Γιὰ πές μου, μωρέ, ἐκεῖνη ἡ ἀρχόντισσα, ρωμέϊκα μιλοῦσε ἢ
φράγκικα :

— Ρωμέϊκα, ἀφέντη !

— Παναπεῖ δὲν εἶτανε τοῦ κάστρου, Φράγκισσα...

— Ἄ μπᾶ, μπᾶ.

— Καμμιά ντόπια, γυναίκα βουργησέου θὰ εἶτανε τότε, ζωντόβολο !

— Τί λές, ἀφέντη ! Καὶ δὲν τίς ξέρω ἐγὼ τίς ντόπιες ;

Ἀπόμεινε σκεπτικὸς ὁ Ζερβοχέρης.

— Εἶπε ἂν θὰ ξαναγυρίσει ;

— Τίποτα δὲν εἶπε. Μονάχα ρώτησε ἂν τρώει ἐδῶ ὁ ἀφέντης ὁ
Σγουρός.

— Τί! κάνει ο Ζερβοχέρης και τινάζεται. Τώρα μου τὸ λὲς αὐτό, μωρέ! φωνάζει ξαναμμένος.

— Γιατί, ἀφέντη;

— Ἔτσι μούρχεται νὰ σοῦ δώσω μιὰ σφουτυλιὰ πού νὰ σέ γκρεμίσω. Ἄει, χάσου ἀπὸ μπροστά μου, σίχαμα!

Ὁ μούργος ἔγινε καπνός.

« Ἀρχόντισσα, πού γυρεύει τὸν Νικηφόρο; » σκέφτηκε ὁ Ζερβοχέρης βαλμένος σ' ἔγνοια. « Παράξενο, πολὺ παράξενο! Δὲ μου ἔχει πεῖ πὼς σχετίζεται ἐδῶ στὸν τόπο μ' ἀρχόντους. Πάλι, μὴν εἶναι καμμιά ξενομερίτισσα περαστική; ... »

Τὸ πράμα, ἔπως καὶ νὰ τὸ σκεφτότανε, τῶς ἔβρισκε παράδοξο. Στὴ θολή του τὴ φαντασία δοκίμαζε νὰ τὸ σχετίσει μὲ τὸ ταξίδι τοῦ Σγουροῦ, δὲν ἔβρισκε ἐξηγήση, πάσχιζε νὰ μαντέψει ἂν εἶναι καλὸ σημάδι ἢ κακὸ, καὶ διχῶς νὰ ξέρει κι αὐτὸς γιατί, πῆγαινε νὰ παραδεχτεῖ μᾶλλον τὸ τελευταῖο. « ἔχει χάσι νὰ βγῆι ἐδῶ δικαιομμένος ὁ τσαγγάρης, μὲ τοὺς αἰώνιους φόβους του », σκεφτότανε κυριεμένος ἀγάλια-ἀγάλια ἀπὸ δεισιδαιμονία σκοτεινῆ.

Πάνω πού τὰ συλλογιζόταν αὐτά, νὰ σου καὶ μπαίνει στὸ καπηλειὸ ὁ τσαγγάρης. Εἶταν ἡ ὥρα τῆς φούριας, οἱ τάβλες γεμάτες ἐργατικούς, ἀνθρώπους τῶν ἀρμάτων, κλέρηδες, ναυτικούς, πού τρώγανε μὲ μεγάλο θόρυβο. Μπουχὸς ἀνέβαιναν στὸ ταβάνι, θολώνοντας τὸ κίτρινο φῶς τῶν λυχναριῶν, οἱ φωνές, τὰ βηξίματα, τὰ τραγοῦδια, ἀνακατεμένα μὲ τὴν τοῖκνα τῶν φαγιῶν, τὸ βρόντηγμα τῶν σκουτελιῶν καὶ τὸν κρότο πού ἔκαναν τὰ καυκιὰ χτυπώντας πάνω στὶς τάβλες. Ἀνάβραζε, μερμήγκιαζε τὸ μαγαζί!

— Ἦρθε; ρωτᾶει μυστηριακὰ ὁ Σεραφεῖμ σκύβοντας πάνω ἀπὸ τὸν πάγκο.

— Ποιός;

Ὁ τσαγγάρης τέντωσε τὰ μάτια του. Ποιὸς ἄλλος; Ἄλλον ἀπὸ τὸν Σγουρὸ δὲν εἶχε στὸ νοῦ του αὐτός. Ὅμως κι ὁ Ζερβοχέρης καμώθηκε τὸν ἀνήξερο μονάχα γιὰ νὰ τὸν πεισμώσει. Ἄν καὶ δουτηγμένος ὡς τὸ λαιμὸ στὴ δουλειά, τὸ νοῦ του ἐκεῖ τὸν εἶχε, ἔπως κι ὁ τσαγγάρης.

— Τί λὲς ἐσύ; γιατί νᾶργησε; ρωτᾶει ξέπνοα ὁ Σεραφεῖμ.

— Τίποτα δὲ λέω! Προφήτης εἶμαι; Ἄν θέλει ἄς ἔρθει. ὦωωχ!

Καμωνότανε ἀκόμα τὸν ἀδιάφορο καὶ σύγκαιρα ἔκοβε φουριόζος μερίδες τὸ ψητό, μοίραζε δεξιὰ-ζερβὰ σκουτέλια, γέμιζε κρασί τὰ καυκιὰ κυριεμένος ἀπὸ ἄγρια νεῦρα.

— Κακὸ σημάδι, κακὸ σημάδι! λέει μέσα στὰ δόντια του, ἀνατριχιάζοντας, ὁ Σεραφεῖμ.

Ὁ Ἀρτέμης μὲ τρεῖς καλφάδες τοῦ μπῆκε ἀπὸ τὸ βάθος καὶ πῆγε νὰ καθήσει κάπου δεξιὰ, σὲ μιὰ τάβλα πού εἶχε ἀκόμα τόπο. Εἶτανε, καθὼς πάντα του, χαρούμενος, τὰ φουσκωτὰ του μαγουλάκια γυάλιζαν. Τέντωσε ὅσο μποροῦσε τὸν κοντὸ του λαιμὸ, ἀνασήκωσε τὰ πιασιὰ του καὶ μὲ τὰ δυὸ χέρια ψηλὰ βάλθηκε νὰ κάνει νοήματα τοῦ Ζερβοχέρη νὰ τὸν προτιμήσει.

— Τώρα κρασοδάρελο! κάνει ἀπαυδημένος ὁ κάπελας, μ' ὄλο πού ὁ ράφτης εἶτανε μακριὰ γιὰ νὰ τὸν ἀκούσει. Ἀκόμα δὲν ἤρθε, λύσσαξες! ...

‘Ο τσαγγάρης, μελαγχολικός, στεκόταν ὄρθιος, βρεμένη γάτα, μπροστά στὸν πάγκο.

— Κάνε τόπο, ντέ! τὸν σκούνησε κάποια στιγμή ὁ Ζερβοχέρης καθὼς περνοῦσε διαστικὸς. “Αἰ σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ παλουκώσου! “Ὅλο στὰ πόδια μου σὲ βρίσκω.

‘Ο Σεραφεῖμ κοίταξε ἀπελπισμένος γύρω, δὲ ἔβρισκε θέση, ἀναγκάστηκε ἄθελά του νὰ πάει καὶ νὰ βολευτεῖ κοντὰ στὸν Ἀρτέμη. ‘Ο ράφτης ἀνέμιζε πάντα τὰ χεράκια του, γυρλιζοντας σὰ γουρουνόπουλο, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὸν προσέξει ὁ Ζερβοχέρης. “Ὅμως ὁ κάπελας, φανατισμένος τώρα, ἔκανε πὼς καθόλου δὲν τὸν βλέπει. Στὰ τελευταῖα, κ’ ὕστερα ἀπὸ ὦρα πολλή μονάχα, ἀφοῦ σερβίρισε πρῶτα ἄλλους τοὺς ἄλλους πελάτες του, θεώρησε τὴν τιμωρία τοῦ ράφτη ἀρκετὴ καὶ ζύγωσε.

— Λέγε γρήγορα, τί ὀρίζεις.

— Πρῶτα - πρῶτα νὰ πιῶ. Μὲ ξεθέωσες!

— Πάει αὐτό. Ὑστερα.

— Ὑστερα νὰ φάω.

— “Ἄλλο τίποτα;

— Φαῖ καὶ πιοτὸ γιὰ τὴν παρέα μου.

— Πολλὰ λές. Μὲ φωνάζουνε, θές τίποτ’ ἄλλο;

— “Ὅχι.

Ἐκανε νὰ φύγει ὁ Ζερβοχέρης, ὅμως ὁ ράφτης κάτι θυμήθηκε πάλι κ’ ἔπεισε μπρούμυτα στὴν τάβλα νὰ τὸν πιᾶσει ἀπὸ τὸ ρούχο.

— Στάσου! μιὰ παραγγελιὰ ἔχω γιὰ σένα.

— Κι ἄλλη παραγγελιά; “Ὡ πού νὰ βγάλεις τὸν ἀγλέορα!

— “Ὅχι ἀπὸ μένα, ἀπὸ τὸν Σγουρό.

— Τί!

‘Ο τσαγγάρης τινάχτηκε πάνω, ὁ Ζερβοχέρης στάθηκε.

— Μὰ τί; ἦρθε ὁ Σγουρός;

— ἦρθε, τὸν εἶδα στὸ δρόμο.

— Καὶ τώρα τὸ λές;

‘Ο τσαγγάρης κόντευε νὰ λιποθυμήσει.

— Ποῦ εἶναι τος; ρώτησε. Τρέχω!

— “Ὅχι, τὸν Ζερβοχέρη μοῦπε νὰ τοῦ στείλω.

— Τώρα; ρώτησε ὁ κάπελας.

— Τώρα. Δηλαδή... δὲν ξέρω... πάει ὦρα πού τὸν εἶδα. Πρὶν ἀπὸ τὸ σούρουπο.

— Πρὶν ἀπὸ τὸ σούρουπο; “Ὡ! πού νὰ σὲ φάει ὁ “Αδης, καὶ τώρα μοῦ τὸ λές;

Ἄρχισε ὁ Ἀρτέμης νὰ δικαιολογιέται μασώντας τὰ λόγια του.

Ἄφοῦ φώναξε τόσην ὦρα καὶ δὲν τοῦ δίνανε προσοχή; τί φταίει αὐτός;

— Καὶ δὲν πεταγόσουνε στὸν πάγκο νὰ μοῦ τὸ πεις; Φοδῆθηκες μὴ σοῦ πέσουνε τὰ ζύγκια, μωρὲ ξεμουαλισμένε;

Χούγιαζε ὁ Ζερβοχέρης καὶ σύγκαιρα ἔλυνε τὴν ποδιά του, πάστρεσε τὰ χέρια του, ἔτοιμος νὰ χυμῆξει ἔξω. ‘Ο τσαγγάρης ἤθελε νὰ τὸν ἀκολουθήσει, μὰ κείνος τὸν ἀνάγκασε νὰ μείνει ἐδῶ. «Πρόσεχε τὸ μαγαζὶ ἐσύ, ὁ μοῦργος ἂν μείνει μονάχος θὰ μὲ γδύσει», τοῦ εἶπε.

Ἄφησε ἀκόμα κανα-δυὸ ὀδηγίες, πέταξε τὴν ποδιά του κι ἀμολύθηκε ἔξω.

Σὰν ἔφτασε στὸ πανδοχεῖο εἶταν ἀργὰ πιὰ. Ὁ Σγουρὸς εἶχε φύγει. «Ποῦ νὰ πηγαίνει τάχα;» συλλογίστηκε βαλμένος σ' ἔγνοια ὁ κάπελας. «Καὶ πῶς θὰ μάθει τώρα γιὰ τὴν κυρὰ πού τὸν γυρεῖ;» Μέσα του κάποια ἀνησυχία ἀόριστη ἀναδεδεῖται, δὲν ἤξερε γιατί, ὅμως κάτι τοῦλεγε πῶς κάλλιο νὰ εἶτανε τ' ἀρχοντόπουλο εἰδοποιημένο. «Μπορεῖ νὰ τράβηξε γιὰ τοῦ Τιμόθεου», συλλογίστηκε ξεκινώντας κι αὐτὸς γιὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Ὅμως οὔτε ἐκεῖ τὸν πρόλαβε τὸν Σγουρὸ. Εἶχε περάσει νωρίς, γιὰ μιὰ στιγμή, κ' ἔφυγε δίχως νὰ πεῖ ἂν θὰ ξανάρθει ἀπόψε. «Ἐχει χάξι νᾶκανε τὸ γῦρο καὶ τώρα νὰ βρίσκεται στὸ καπηλειό.» Εἶταν ἡ τελευταία του ἐλπίδα τοῦ Ζερβοχέρη. Μιὰ καὶ δυὸ, λαχανιασμένος ὡστόσο, τραβάει πάλι γιὰ τὸ μαγαζί του. Βρῆκε τὸν Ἀρτέμη καὶ τὸν Σεραφεῖμ ὅπως τοὺς εἶχε ἀφήσει, νὰ τὸν προσμένουν. Ἀπὸ τὰ μάτια τοὺς, μπαίνοντας, κατάλαβε πῶς τίποτα νεώτερο δὲν εἶχανε μάθει. Ὁ Σγουρὸς δὲν εἶχε φανεῖ.

Δὲ φάνηκε οὔτε κι ἀργότερα, στὴν ἀποψινὴ βεγγέρα. . .

Νὰ γιατί:

Εἶχε φτάσει στὴν Καλαμάτα λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ σούρουπο, πάνω-κάτω τὴν ὥρα πού τὸν εἶδε ὁ Ἀρτέμης. Ἄφησε τὰ πράματά του — τὸ μπογαλάκι μὲ τὰ ρούχα — στὴν κάμαρά του, πλύθηκε, χτενίστηκε, ἔβαλε νὰ ταῖσουν τὸν Ἀστρίτη καὶ βγήκε πάλι ἔξω, δίχως καθόλου νὰ ξαποστάσει. Πρώτη του δουλειὰ εἶτανε νὰ περάσει ἀπὸ τοῦ Τιμόθεου. Ζήτησε ἐκεῖ ἀπὸ τὸ σιδερά πληροφορίες γιὰ τ' ἄρματα πού εἶχε παραγγεῖλει πρὶν ἀπὸ μιὰ βδομάδα, ἐπιθεώρησε τίς λόγχες, δοκίμασε τὴν πρώτη τζάγρα πού εἶταν ἔτοιμη, χάραξε μὲ τὸ ξιφάρι μιᾶς σαγίτας τὸ νύχι του νὰ ἰδεῖ ἂν εἶναι καλὰ τροχισμένη. «Δουλειὰ! δουλειὰ!» σύστησε στὸ σιδερά, χαμογελώντας εὐχαριστημένα. Τὸν χτύπησε ἐνθαρρυντικὰ στὸν πελώριο ὤμο του κ' ἔφυγε. Τότε εἶταν πού ἀπάντησε στὸ δρόμο τὸν Ἀρτέμη.

Ὁ ράφτης εἶχε κλείσει τὸ μαγαζί του κι ἄρχιζε μὲ τοὺς τρεῖς καρφάδες του τὸν ταχτικὸ τοὺς βραδυνὸ γῦρο στὶς ταβέρνες. Τὸν σταμάτησε ὁ Σγουρὸς γιὰ νὰ τοῦ δώσει τὴν παραγγελιὰ γιὰ τὸν Ζερβοχέρη. «Εἶμαι βιαστικός, τοῦ λέει, καὶ δὲ θὰ μπορέσω νὰ πάω τώρα στὸ μαγαζί. Πές του νᾶρθει ἀργότερα στὴν κάμαρά μου.» Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ἤθελε νὰ ἰδεῖ τὸν Ζερβοχέρη μὲ κάποιαν ἡσυχία, ἔξω ἀπὸ τὸ καπηλειό. Ἰσαμε πού νὰ πάει: λοιπὸν ὁ Ἀρτέμης καὶ νὰ βρεῖ τὸν κάπελα, λογάρισε πῶς τοῦ ἔμενε ἀκόμα λίγη ὥρα. Τράβηξε γιὰ τοῦ παπα-Δανιήλ.

Ὁ παπᾶς εἶτανε στὸ περιβολάκι του καὶ περιποιότανε τὰ φυτὰ του. Βλέποντας τὸν Σγουρὸ νὰ μπαίνει ἀπὸ τὴν καρχαλόπορτα, σήκωσε τὰ δυὸ του τὰ χεράκια στὸν ἄερα:

- Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος! Ποῦ ἦσουναι παιδί μου;
- Ταξίδι, ἀποκρίθηκε χαμογελώντας αἰνιγματικὰ ὁ νέος.
- Στὴν πατρίδα σου; Σὰ μακρὰ εἶναι; πότε πρόλαβες;
- Ὅχι, δὲν ἦμουνα στ' Ἀνάπλι. . .

Κοίταξε γύρω του, εἶδε τὴ χαμηλὴ μάντρα πού χώριζε τὸ περι-

βόλι από τὸ δρόμο, τὴ Μπίλιω πὺ πήγαινε κ' ἐρχότανε μαζεύοντας στὴν ποδιά της φασολάκια γιὰ τ' αὐριανὸ φαί. Στὸ δρόμο παιδιὰ παίζανε, κ' οἱ φωνές τους, ἤχηρές μέσα στὸ σούρουπο πὺ ἐπεφτε ὀλοένα, γέμιζαν μὲ διάτορο κελαιδῆτὸ τὸν ἄερα.

— Πᾶμε καλλίτερα μέσα, δέσποτα ; πρότεινε στὸν παπά.

— Ὅπως ἀγαπᾶς.

Μπήκανε στὸ μαγερεϊό. Τὸ τραπέζι εἶτανε κιόλας στρωμένο, τὸ τραπεζομάντηλο λέκιαζε μὲ φωτεινὸ θάμπος τὴ σικιά. Ὁ Δανιήλ τοῦ ἔγνεψε νὰ καθήσει, ἔμως αὐτὸς σιάθηκε ὀρθιος.

— Στὸ Μυτζηθρά ἤμουν, ἔκανε ἀφοῦ πρῶτα πῆρε βαθειὰ ἀνάσα.

— Στὸ Μυτζηθρά ;

— Ναί.—Κ' ἐξήγησε : Τὴν πρόταση τοῦ Καφούρη τὴν ξέρει ὁ πάτερ - Δανιήλ, ὁ ἴδιος ὁ Σγουρὸς τοῦ τὴν ἐμπιστεύθηκε τ' ἄλλο κιόλας πρῶτ' τῆς συνάντησης μὲ τὸ Γενοβέζο. Ὅμως αὐτὸ δὲν τοῦ βολοῦσε τοῦ Σγουροῦ, νὰ πατήσει δηλαδὴ τὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας γιὰ νὰ τὸ παραδώσει ὕστερα στὴ Γένοβα. Ὅχι, δὲν τοῦ βολοῦσε ! Λοιπὸν τὸ σκέφτηκε καλὰ τὸ πράμα, τὸ μελέτησε, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες τὸ βασάνιζε στὸ νοῦ του. « Ἄν λευτερωθεῖ ἡ Καλαμάτα ἀπὸ τοὺς Φράγκους, λέει, θὰ λευτερωθεῖ ὄχι γιὰ λίγες ὥρες ἢ καὶ μέρες, μὰ γιὰ νὰ μείνει τελειωτικὰ λεύτερη. » Τὴν τέταρτη μέρα τὸ πρῶτ', εἶχε πάρει τὴν ἀπόφασή του : Τὴν Καλαμάτα καὶ τὸ κάστρο της θὰ τὰ δώσει πίσω στὴν Ὀρθοδοξία. Ὁ Καφούρης ἄς καρτερεῖ . . .

Ὁ παπᾶς τὸν κοίταζε ἀπορημένος, δίχως νὰ κραίνει.

— Μὲ θαρεῖς, πάτερ - Δανιήλ, παλαδὸ, ἔμως ἄκου τώρα καὶ τὴ συνέχεια. Τὸ σχέδιό μου εἶναι τοῦτο : Ἀπὸ τὸ Μυτζηθρά, πὺ εἶναι χῶρα τοῦ βασιλέα τῶν Ρωμαίων, τί μᾶς χωρίζει ; Ὁ Πενταδάχτυλος κ' ἡ Μάτνη. Πλάι - πλάι εἶμαστε ἔμεις κι ὁ Μυτζηθράς, μπορεῖ μιά χαρὰ νὰ ζευγαρωθοῦμε. Ἐνα ἐμπόδιο ὑπάρχει, κι αὐτὸ εἶναι ἡ τρέβα τῶν Ρωμαίων μὲ τὸν πρίγκηπα. Ἄν ὅμως ἐκείνοι δὲν ἀνακατευτοῦν, ἂν κάνουμε ἔμεις μονάχοι — ἐσεῖς οἱ Καλαματιανοὶ δηλαδὴ, — τὴν ἀποκοτιά καὶ διώξουμε τοὺς Φράγκους ἀπὸ τὸν τόπο, ποιὸς μᾶς ἐμποδίζει ὕστερα νὰ γυρέψουμε τὴν ἔνωσή μας μὲ τὸ Μυτζηθρά ; Ἡ τρέβα, θὰ μοῦ πεῖς καὶ πάλι, πὺ δένει τὰ χέρια τοῦ κράτους τῶν Ρωμαίων . . .

— Καὶ βέβαια, ἔγνεψε ὁ παπᾶς.

Ὁ Σγουρὸς κούνησε τὸ κεφάλι του χαμογελώντας.

— Ἔτσι νόμιζα κ' ἐγώ. Αὐτοῦ σταματοῦσα ! Μὰ νὰ πὺ μὲ τὰ πολλά, στὴν ἀπελπισία μου μέσα, κάνω μιὰν ἄλλη σκέψη : Κι ἂν οἱ Ρωμαῖοι, λέω, δὲν θέλουνε νὰ τὴ λογαριάσουν τὴν τρέβα ; Ἄν ὁ βασιλέας ὁ κυρ - Ἀνδρόνικος ἔχει βαρεθεῖ πιά τὴν ἀγάπη μὲ τοὺς Φράγκους ; Ἀπὸ εὐχαρίστησή του βέβαια δὲν τοὺς ἀνέχεται. Στὴν ἀνάγκη σκύθει.

— Λοιπὸν ; λοιπὸν ; ρωτάει ἀνυπόμονα ὁ παπα - Δανιήλ, πὺ ἀρχίζει τώρα νὰ μαντεύει κάπως τὴ συνέχεια.

— Λοιπὸν κ' ἐγώ παίρνω τὴν ἀπόφασή μου καὶ ξεκινῶ νὰ μάθω τί θὰ ποῦν ἐκείνοι ἔκει στὸ Μυτζηθρά. Ταξιδεύω ντυμένος βουρρησέος ἔμπορος, γιὰ νὰ μὴ δώσω ὑποψία ἔμπορος πὺ φέρνει βόλτα τὸ Μοριά γιὰ δουλειές. Φτάνω στὸ Μυτζηθρά. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πὺ πάω,

μονάχα πού τώρα δὲν εἶμαι πιά ἀπραγος καθὼς ἄλλοτε... Γιὰ μένα ἓνας μονάχα φόβος ὑπάρχει: νὰ μὲ θυμηθεῖ ὁ Σγουρομάλλης, κ' οἱ σπιούνοι του... Ὡστόσο, γιὰ νὰ μὴ σ' τὰ πολυλογῶ, δέσποτα, τὰ καταφέρνω καὶ σὲ τοῦτο, ἢ — ὁ Θεὸς ξέρει — στέκομαι τυχερός. Πηγαίνω καλοντυμένος τούτη τὴ φορά, γνήσιος βουρρησός. Βλέπω μονάχα ἐκεῖνον πού γυρεύω, δηλαδή τὴν Κεφαλή...

— Καὶ τί σοῦ λέει ἡ Κεφαλή;

Φευγαλέο χαμόγελο πέρασε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Σγουροῦ.

— Στὴν ἀρχὴ εἶτανε δισταχτικός, μὲ κοίταξε μὲ ὑποψία. Κατάλαβα πὼς δὲν εἶτανε γιὰτὶ δὲ συμφωνοῦσε, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲ μ' ἤξερε. Τότε, μὲ χίλιους τρόπους, μὲ λόγια πού μοῦ βάζει στὸ στόμα ὁ Θεός, τὸν πείθω, τὸν ρωτῶ τί ἔχει νὰ φοβηθεῖ, ἀφοῦ αὐτός, ἔτσι κι ἄλλιως, δὲ θ' ἀποφανεῖ καθόλου στὰ μάτια τῶν Φράγκων. «Ἐμεῖς θὰ τὸ κάνομε, τοῦ λέω, ἢ Ἐνδοξότητά σου δὲν ξέρεις τίποτα. Κι ἂν μοῦ πεῖς ὅχι τώρα - δά, ἐμεῖς πάλι εἴμαστε ἀποφασισμένοι. Μόλις πατήσουμε τὸ κάστρο, θὰ σοῦ στείλω μήνυμα.» Ἔτσι λέω καὶ κάνω νὰ φύγω. Τότε μὲ σταματᾷει φωνάζοντας πὼς βιάζομαι πολύ, πὼς παίρνει πίσω ὅσα μοῦ εἶπε, πὼς εἶναι πρόθυμος, σ' ὄνομα τοῦ βασιλέα, νὰ μοῦ ἀνοίξει τὴν ἀγκαλιά του. «Βάλτε τὴν ἀπόφασή σας σὲ πράξη ἐσεῖς, μοῦ λέει συγκινημένος, καὶ νὰ σὰς σκέπει ὁ Θεός! Ἐγὼ, μόλις πάρω τὸ μαντάτο, θὰ κάνω αὐτὸ πού πρέπει, νὰ εἰσαστε ἦσυχτοι.» — Ἔτσι τὰ συμφωνήσαμε.

Ὁ Δανιὴλ εἶχε ἀπομείνει μὲ τὸ πρόσωπο σηκωμένο, φεγγερό. Στὰ μάτια τοῦ ἀντίλαμπα περνοῦσαν, χαμόγελα καὶ δάκρυα.

— ὦ, παιδί μου!... ὦ, παιδί μου! κάνει: τρέμοντας, μὲ σιγανὴ φωνή.

Ἔστερα, πλέκοντας τὰ χέρια του, μὲ κάποιαν ἀγωνία:

— Μὰ πὼς θὰ τὸ καταφέρεις; ρωτᾷει ἄτολμα, σα νὰ φοβᾷται νὰ πιστέψει, μήπως ὕστερα γελαστεῖ πικρά. Ἔχεις μαζί σου τὴ δύναμη, πού πρέπει;

Ὁ νέος πῆγε στὸ παραθύρι. Εἶταν ἀκόμα ἀνοιχτό. Ἀγέρι ἀνάλαφρο ἔμπαινε ἀπὸ κεῖ, δροσερὴ πνοὴ τοῦ φθινοπώρου, ψυχωμένη ἀπὸ μυρωδιὰ μακρυνὴ βρεμένης γῆς, ἀνασαιμιᾶς φυτῶν, γλυκὸ μύρο τοῦ μελισσόχορτου.

— Ὁ κάμπος θὰ μοῦ στείλει τὰ παιδιὰ του, εἶπε. Καὶ τὸ βουνό. Τὴν ὥρα τούτη, κεῖ πάνω πού βλέπετε, ξεσηκώνονται ἀπὸ τὴν πλαγιὰ τῆς Γιάννιτοσας ἴσαμε πάνω στὴ Μάϊνη, καὶ πέρα ἀκόμα, στὸ Ζυγὸ τῶν Μελιγγῶν. Ἡ ἀνατριχίλα ἀπλώνεται.

Γύρισε χαμογελαστός τὸ πρόσωπό του καὶ κοίταξε τὸν παπᾶ.

— Λοιπόν, ἐσὺ τί λές; Μοῦ τὴ δίνεις τὴν εὐχὴ σου;

Τὸ γεροντάκι ἀνοίξε τὰ χέρια του, πλανταγμένο, τὰ ξανάκλεισε, χτύπησε τὸν ἀέρα ἀπανωτὰ δυὸ - τρεῖς φορές σὰ ν' ἀγωνιζότανε νὰ φτεροκοπήσει.

— Κ' ἐγὼ μαζί σας! φωνάζει πνιγμένα. Κ' ἐγὼ μαζί!

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Γ'

ΒΡΥΚΟΛΑΚΕΣ

ΙΧΕ πέσει ή νύχτα όταν ό Σγουρός βγήκε από τό σπίτι του παπα. Τό σκοτάδι εΐταν έξω πυκνό, μελανό, καθώς τυχαίνει κάποτε ύστερα από τίς πολύ αΐθριες ήμέρες. Άέρας άπονούχτερος είχε άρχίσει νά φυσάει. Ό καιρός γύριζε, έφτανε ό χειμώνας.

Ό νέος τυλίχτηκε στο μανδύα του κι άνοιξε τό βήμα. Δέν είχε κάνει όμως δέκα βήματα που νιώθει πίσω του, κι άμέσως δίπλα, έναν Ισχιο νά τον άκολουθεί, νά τον φτάνει, μαλακά και γοργά γλιστρώντας. Άκουσε πλατάγισμα μουγγό γυναίκειου ρούχου, ένα χέρι πολύ ζεστό χούφτιασε τό μπράτσο του και κατέβηκε νά του πιάσει την παλάμη. Άνάσα γοργή,

άχνιστή, του ήρθε στο μάγουλο.

— Έ! τ' είναι; κάνει άπορημένος.

Δέν έλαβε άπόκριση. Τό γυναίκειο χέρι τον τραβούσε μαλακά σ' άλλη κατεύθυνση από κείνη που αυτός είχε πάρει. Πάσχισε μέσα στο σκοτάδι νά ξεχωρίσει τό πρόσωπο τής άγνωστης, μα δέ μπόρεσε. Του φάνηκε μονάχα σά νά εΐτανε πιό μαύρο κι από τή νύχτα.

«Τί νά σημαίνει τούτο;» συλλογίστηκε ένώ μηχανικά, δίχως ξεχωριστή άνησυχία, άκολουθούσε. «Μοιάζει πολύ με γυναίκειο κάλεσμα σ' άντάμωση έρωτική...» Έψαξε πρόχειρα τό μυαλό του νά βρει τό πρόσωπο που θά μπορούσε έτσι νά τον άπαντέχει και σύγκαιρα άναθυμήθηκε μιάν άλλη, άνάλογη σκηνή, τότε που βρισκόταν ακόμα μέσα στο κάστρο: τό νυχτερινό κάλεσμα τής κυράς τής Άκοβας. «Μήπως είναι πάλι τίποτα τέτοιο;» άναρωτήθηκε άναστατωμένος δυσάρεστα κ' έκανε ψυχόρμητα ν' άντισταθεί.

— Έλα, έλα, άφέντη! παρακάλεσε στ' αυτί του ή φωνή τής άγνωστης. Φόβο ντέν έχει!...

Σάστισε ό Σγουρός. «Η γυναίκα τούτη είναι ξενομερίτιστα, τά ρωμέϊκα δέν τά καλοξέρει...» Στο σκοτάδι μέσα, καθώς του είχε μιλήσει, δυό σειρές δόντια θαμποφέξανε γυαλιστερά. Νά πάω ή νά τή απρώξω κάλλια μακρυσά μου; άναρωτιόταν ένώ μηχανικά είχε άρχίσει.

πάλι νά τήν ακολουθεῖ. Ὑποψίες ἀόριστες τοῦ περνοῦσαν, μήπως εἶναι καμμιά παγίδα, τίποτα πού νά βάζει σέ κίνδυνο τήν ὑπόθεση πού εἶχε ἀναλάβει. Δέν τὸ ἔβρισκε ὥστόσο καί πολύ πιθανόν. Ἄν οἱ Φράγκοι μάθανε τίποτα, θά τὸν ἐπιαναν ἀμέσως, φανερά. Τὸ πρόσωπο πού τὸν καλεῖ ἔτσι, φαίνεται πὼς Ἰσα-Ἰσα ἔχει σοβαροὺς λόγους νά κρύβεται. Γιατί καμμιά ἀμφιβολία δέν τοῦ ἔμενε, μιᾶς ἀρχῆς, πὼς ἡ σκιά πού τὸν ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ χέρι δέν τὸν θέλει γιὰ δικό της λογαριασμό· ὄχι. Κάποιου ἄλλου εἶναι ἀποσταλμένη.

Τὸ ἀρσενικό αἷμα τοῦ εἶχε ἀρχίσει ν' ἀναβράζει, περιέργεια φλογερῆ τὸν ἔσπρωχνε νά προχωρήσει, νά ἴδῃ καί νά ξεδιαλύνει τὸ μυστήριον. Πάλευε ἀκόμα μὲ τοὺς ἀτονούς φόβους του, μήπως αὐτὸ πού κἀνε δέν εἶναι δικαίωμα του, μήπως ἐκθέσει ἔτσι τὸ ἔργον πού ἀνέλαβε, εὐθύνη ψυχῶν, ὅταν ἔνωσε τήν ἀγνωστὴν νά σταματήσει. Βρίσκονταν μπροστὰ σὲ πορτὶ χαμηλό. Ἡ γυναίκα ἔβγαλε ἕνα κλειδί, τὸ γύρισε στὴν κλειδαριὰ πού ἔσκουζε ὑποχωρώντας μὲ δυσκολία. Τὸ μόνον πορτόφυλλον ἀνοίξε. Μπήκανε μαζί σὲ χῶρον σκοτεινόν, κλειστό, ἀτμοσφαίρα βαρειά ὑπὸ ὑγρασία καί μουχλα.

Μὲ τὸ πρῶτον βῆμα πού ἔκανε ὁ Σγουρός, σκόνταψε σὲ σκάλα σαγιδένια.

— Σοστ! κάνει ἡ φωνὴ τῆς γυναίκας τρομαγμένη, πιχτά, καί στέκεται σὰ γιὰ ν' ἀφουγκραστῇ μήπως τοὺς ἄκουσαν. Ἀπόρησε ὁ νέος. «Τί διάταγον! συλλογίστηκε, κρυβόμαστε ἀπ' αὐτοὺς πού βρίσκονται στὸ ἴδιον σπίτι;» Ἐάφνου κάτι σκίζει τὸ νοῦ του, μιὰ ὑπόψια πού τὸν περιχύνει φῶς. Ὡ! ναί, ὦ! ναί, λέει μέσα του, ἐνῶ ἀνεβαίνει τὴ στενὴ στριπτῆ σκάλα μὲ τὰ ὀρθία σκαλιά. Αὐτὴ πρέπει νά εἶναι. . . Μονάχα αὐτή! . . . Γυρίζει τὸ κεφάλι του δεξιά, ζερβά, καί ὀσμίζεται τὸν ἄερα, σὰν κάποια μυρωδιὰ γνώριμη ν' ἀναζητᾷται. Εἶχανε φτάσει στὸ κεφαλόσκαλον, περνοῦσανε τώρα, ψαχουλευτά, κάποιο μικρὸ βαστέρνιον. Ὁ ἄερας γύρω εἶταν ἡμερώτερος, χλιαρός, εἶχε τὴν ἀχνὰ τοῦ κατοικημένου χώρου. Ἡ γυναίκα χτύπησε σιγανὰ σ' ἕνα πορτόφυλλον δυὸ φορές, βῆμα ἀπαλὸ ζύγωσε ἀπὸ μέσα, τὸ πορτόφυλλον χάραξε φωτίζοντας κατὰ πρόσωπον τὸν Σγουρόν. Μαζί, ἕνα μύρον βαρὺ ἦρθε νά τὸν τυλίξει, νά τὸν ζαλίσει, ἀνασαιμιὰ ζεστὴ μόσχου. Ἐπαιξε τὰ βλέφαρά του νά ξεθαμπωθεῖ καί εἶδε μπροστὰ του τὴν Μπιάνκα.

Στεκόταν ἐκεῖ, ὀρθία, μὲ τὰ πυκνά της τὰ μαλλιά ἀμολυτὰ στοὺς ὤμους, τὰ μπράτσα γυμνά, τὰ πηχτά της χεῖλη πού χαμογελοῦνε. Κρατοῦσε μὲ τὸ ἕνα χέρι τὸ πορτόφυλλον καί μὲ τ' ἄλλο ἀναβάσταζε κάποιες μπουκλές πού κατακυλοῦσαν βαριά, στρουφιζοντας πάνω στὸ μάγουλό της. Ἐμοιαζε ἔτοιμη νά πλαγιάσει, λὲς καί τὴν εἶχανε ξαφνιάσει σ' ὦρα ἀσυνήθιστη. Φοροῦσε ἀνάλαφρη ἄσπρη νυχτικιά μὲ πτύχωση ἀφθονή, ἀνοιχτὴ πολὺ στὸ λαϊμὸ καί στὶς μασχάλες, θαμπὰ διάφανη στ' ἀντίφωτον τοῦ κρεμασμένου δίπλα στὸ κρεββάτι καντηλιοῦ.

Ἄπλωσε ἀφαιρεμένα τὸ παχουλὸ της χέρι στὴ δούλα τὴν ἀραπλίνα νά τῆς τὸ φιλήσει, περίμενε ὡς πού τὸ πορτόφυλλον νά ξανακλειστῇ. Τὰ μάτια της, στὸ μεταξύ τοῦτο, τὰ κρατοῦσε πάντα στραμμένα στὸν Σγουρόν.

— Ὡ! amor mio, κάνει μόλις βρέθηκαν μόνοι οἱ δύο τους, καί

δίχως άλλο προίμιο, ἀδίσταχτα, τυλίγει τὰ γυμνά της μπράτσα γύρω στὸ λαιμό του, ἀποθέτει τὸ κεφάλι της στὸν ὦμο του. Σαστισμένος ἀκόμα ἐκεῖνος, προτοῦ προλάβει νὰ σκεφτεῖ πῶς νὰ κάνει, νιώθει: τὸ στόμα της, τὸ ὑγρὸ καὶ ζεστό, νὰ κολλάει σφιχτὰ στὸ δικό του.

Εἶταν ἡ παλιά, ἡ ἐρωτικὴ Μπιάνκα, ἡ Μπιάνκα τοῦ Ἄναπλιού. Λὲς καὶ στὸ μεταξὺ δὲν εἶχε καθόλου ὁ χρόνος περάσει, λὲς καὶ τὸν ὑποδεχότανε κι ἀπόψε στὴν ταχτικὴ τους τὴ νυχτερινὴ συνάντησή. Φανερό πῶς γι' αὐτὴν τίποτα δὲν εἶχε ἀλλάξει. Τίποτα δὲ φαινότανε φυσικώτερο στὴν Μπιάνκα ἀπὸ τὸ νὰ τὸν βρεῖ κ' ἐκεῖνον ὅπως τὸν ἤξερε, ἀμετάβλητο. Ἡ ζωὴ εἶχε μείνει: γι' αὐτὴν ἀσάλευτη στὰ δυὸ τοῦτα χρόνια.

— Δὲ μὲ πεθύμησες, ἀκριβέ μου; τοῦ λέει χαδιάρικα, δίχως παράπονο κανένα, μὲ τὴ βαθύτερη φωνή της.

Μαλακά, ὅσο μπορούσε μαλακότερα, τὴ σπρώχνει ἀπὸ κοντά του, τὴν κρατᾷ σὲ λίγη ἀπόσταση καί, μὲ κάποια περιέργεια, τὴν κοιτάζει.

Εἶταν ἡ ἴδια καθὼς τότε, κι ὅμως κάπως διαφορετικὴ. Στὴν κορφή τοῦ κεφαλοῦ της δὲ φοροῦσε τώρα τὴ βελουδένια κόκκινη σκουφίτσα, ἢ μπορεῖ καὶ νὰ τὴν εἶχε βγάλει γιὰ νὰ πλαγιαίσει. Τὸ πρόσωπό της εἶτανε νωπὸ κι ἀνθισμένο, τὰ μάτια της ὑγρά, τὰ μαῦρα δοξάρια τῶν φρυδιῶν της χαλαρωμένα μὲ γλυκεῖα ἔκλυση. Τοῦ φάνηκε—παράδοξο—νεαρώτερη ἀπὸ τότε πού τὴν ἤξερε, συνομήλική του, ἐνῶ ἐκεῖνο τὸν καιρό, στ' Ἄνάπλι, τὴν ἐνιωθε πρεσβύτερη, ἐπιβλητικὴ. Κάτι ἀπώτατο διάνεψε μέσα του, τρυφερότητα μουδιασμένη, λάγνεμα ἡδονικό. Κατάλαβε σκοτεινὰ πῶς δὲν εἶταν ἡ Μπιάνκα πού μίκρυνε βέβαια, ἀλλ' αὐτὸς πού εἶχε, στὸ μεταξὺ, μεγαλώσει.

—ὦ! πόσο εἶσαι ἀκαρδὸς, τοῦ λέει χαμογελώντας ἤπια, νὰ ξέρεις πῶς ἡ Μπιάνκα βρίσκεται στὴν ἴδια πολιτεία μὲ σένα καὶ νὰ μὴν ἔρθεις νὰ τὴν ἴδεις!

Τῆς δικαιολογήθηκε ἀδέξια, πασχίζοντας νὰ ξορκίσει τὴ μνησικακία της, πού τὴν ἤξερε καλὰ γιὰ ἐπικίνδυνη. Μὲ κάθε τρόπο δὲν ἔπρεπε ἡ Μπιάνκα νὰ ὑπνοιαστεῖ. Ὅχι, δὲν ἔπρεπε νὰ μάθει. . .

— Δὲν πάει σοῦ λέω μιὰ βδομάδα πού τῆμαθα, τῆς ξανάπε. Κ' εἶπαι, ἔλειψα ἀπὸ τὴν Καλαμάτα γιὰ τρεῖς - τέσσερις ἡμέρες. . .

Τὸ εἶπε κι ἀμέσως τὸ μετάνιωσε, φοβήθηκε μήπως τὸν ρωτήσῃ, φιλοπερίεργη σὰν ἄλλοτε, πιεστικὴ. Ἀπορημένος ἕμως κάπως, τὴν εἶδε νὰ μὴ δίνει προσοχὴ ἰδιαίτερη σ' αὐτὴ του τὴν κουβέντα. Ἄκουγε τίς δικαιολογίες του καὶ μαζὶ δὲν τίς ἀκούγε, τίς ἀποδεχότανε προκαταβολικὰ λὲς, σὰ συμφωνημένες. Φανερό πῶς ἤθελε νὰ ξανασφίξει τὸ δεσμό τους μὲ κάθε τρόπο, δίχως νὰ γυνοιάζεται γιὰ τίποτ' ἄλλο ἀπ' αὐτό.

— Ἐλα λοιπὸν κάθησε! Τί στέκεσαι ἔτσι, σὰν ξένος!

Τὸν τράβηξε στὸ κρεβάτι της κ' ἐκεῖνος ὑποχρεώθηκε νὰ ὑπακούσει.

— Ἀλήθεια, δὲ μοῦ λὲς Μπιάνκα, πῶς βρεθήκατε σὺ κι ὁ πατέρας σου στὴν Καλαμάτα;

— Μὰ πάει καιρὸς πού ἔχουμε ἔρθει ἐδῶ, πάνω ἀπὸ ἑξη μῆνες!

— Γιατί φύγατε ἀπὸ τ' Ἄνάπλι;

—“Ελεγα πώς τῶνες μαντέψει. Ὁ πατέρας, τὸ ξέρεις δά, δὲν εἶχε ποτὲ μεγάλο κρέντιτο στοὺς Φράγκους τ’ Ἀναπλιοῦ. Πάντα τὸν υποψιάζονταν γιὰ τὸν ἀδερφὸ του... Ἐπειτα, σὰν ἔγινε καὶ τὸ περιστατικὸ τῆς νύχτας ἐκείνης, θυμᾶσαι, οἱ φόβοι του μεγάλωσαν. Ὁ πρεβεδοῦρος εἶχε συνάξει φαίνεται νεώτερες πληροφορίες, ἔπαψε νὰ πιστεύει πὼς εἶταν ὁ Ντελιούρια πού ἔστειλε τοὺς ἀντρες του νὰ κάνουν τὸ ρεσάλτο. Ἄρχισε νὰ υποψιάζεται πάλι τὸν Γκαφφὸρε, καὶ μαζί τὸν πατέρα μου.

— Χμ!

—“Ἔτσι εἶναι πὺ ἀναγκαστήκαμε νὰ ξεκόψουμε ἀπὸ τ’ Ἀνάπλι. Ὁ πατέρας μου δὲ θεωροῦσε τὸν ἑαυτὸ του σίγουρο πιά ἐκεῖ.

Ἄνάγειρε δίπλα του, καὶ μὲ λαγγεμένο μάτι :

—“Ἄν δὲ σὲ γύρευα ἐγὼ, τοῦ λέει, ἀνδὲ σουστελνα τῆ δούλα μου, δὲ θάρχόσουνα ποτὲ ἐδῶ ; πὲς μου.

— Μὰ τί λὲς αὐτοῦ !

— Ναι, ναι, μπορεὶ καὶ καθόλου νὰ μὴν ἐρχόσουν, κάνει σκεφτικὴ, μὲ τὰ μάτια τῆς στυλωμένα στὸν ἀέρα.

— Ἐρχῶς, Μπιάνκα, πὼς ἔπρεπε νὰ λάβω τὰ μέτρα μου, νὰ φυλαχτῶ ἀπὸ τὸν πατέρα σου.

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε· παρακολουθοῦσε τῆ δικὴ τῆς σκέψη. Τὸ στήθος τῆς ἀνάσαινε ἤρεμα, κολπώνοντας τὴν κυματερὴ νυχτικιά, καὶ μιὰ ἄχνα λιθωνωτὴ ἀναδιόνταν ἀπὸ κεὶ μέσα, ψύχωνε τὸν ἀέρα, σκλάδωνε τὸ νοῦ.

— Λοιπὸν ἐδῶ βρισκόμαστε στὸ σπίτι τοῦ πατέρα σου ;

— Ναι. Φοβάσαι ; τοῦ λέει καὶ ξάφνου γυρίζει καὶ τὸν καρφώνει μὲ μάτι ἀστραφτερό.

Τώρα τὴν ἀναγνώριζε. Εἶταν ἡ παλιά, ἡ ἀγέρωχη Μπιάνκα.

—“Ὅχι, τῆς ἀποκρίνεται γελώντας. Ὅμως μπῆκα ἀπόψε ἀπὸ ἄλλη πόρτα βλέπεις, καὶ δὲν τ’ ἀναγνώρισα. Γιατὶ δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ξέρεις πὺ ἐρχομαὶ σ’ αὐτὸ τὸ σπίτι.

— Τὸ ξέρω !

Ἐαφνιάστηκε κείνος μὰ σύγκαιρα ἀναθυμήθηκε τὸ τρίξιμο τοῦ παραθυριοῦ τῆ νύχτα πὺ εἶχαν ἔρθει ἐδῶ μὲ τὸν Δαν:ήλ καὶ τοὺς πέντε βιλάνους.

— Τὸ εἶχες μάθει λο:πὸν ; τῆ ρωτᾶει πονηρά.

— Σὲ εἶχα ἰδεῖ. Ἄπὸ ἐκεῖ.

Ἄπλωσε τὸ χέρι τῆς καὶ τοῦ ἔδειξε κάπου στὴν κάμαρα· ὅμως ἐκείνος, ἀκολουθώντας τὸ γνέψιμό τῆς μὲ τὸ μάτι, δὲν εἶδε πόρτα ἢ ἄλλο ἀνοιγμα στὸ σημεῖο πὺ τοῦ εἶχε δεῖξει. Ἐνα μεγάλο ἀρμάρι, χωνευτὸ στὸν τοῖχο, εἶταν στημένο μονάχα ἐκεῖ.

— Κι ἄκουσες ;

— Ναι· ἄκουσα.

Σώπασαν. Ὁ Σγουρὸς εἶχε ἀπομείνει τώρα σκεφτικὸς, νὰ μελετᾶει τὰ ἐνδεχόμενα ὅπως πρόσχιναν ἔνα-ἔνα. Μὰ κ’ ἐκείνη, καθισμένη, δίπλα του πάνω στὸ κρεβάτι, ἔμενε τώρα πολὺ φρόνιμη, σὰ νὰ εἶχε ἀναβάλλει τὴν ἐρωτικὴ τῆς τῆ διάχυση. Τοῦ ἤρθε ἡ σκέψη νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπ’ αὐτὴ τὴν εὐκαιρία.

— Πές μου, Μπιάνκα, αφού τώρα ξέρεις... 'Ο πατέρας σου μου μιλάει ειλικρινά;

Τὸ μάτι της ἔγινε βαθὺ καὶ κοφτερό.

— Σ' ἐνδιαφέρει πολὺ νὰ κάνεις αὐτὸ ποὺ ἀποφασίσατε οἱ δύο σας;

— Ναι... δὲ σ' τὸ κρύβω... Μ' ἐνδιαφέρει.

Ἔμεινε μιὰ στιγμή ἀμίλητη.

— Εἰλικρινὰ σοῦ μιλάει, τοῦ λέει ὕστερα μὲ φωνὴ στεγνὴ.

— Καὶ θὰ τὴν κρατήσῃ τὴν ὑπόσχεσή του; Δὲ θὰ μὲ προδώσῃ στοὺς Φράγκους;

— Ὅχι.

Χαμογέλασε ὁ Σγουρός.

— Ἄν δῶς μάθαινε πῶς ἀπόψε βρίσκομαι ἐδῶ, μέσα στὴν κάμαρά σου!

Κάρφωσε πάνω του τὰ μάτια της καὶ σηκώθηκε ἀργά, περήφανα πολὺ.

— Ἄν θαρεῖς πῶς τρέχεις κίνδυνο, μπορεῖς νὰ πηγαίνεις, εἶπε.

— ὦ! Μπιάνκα... Πῶς τὸ λὲς αὐτό! Σοῦ ἔδωσα ποτὲ ἀφορμὴ νὰ μὲ πιστέψῃς ἀναντρο;

Ἄπλωσε τὰ χέρια του καὶ πῆρε τὰ δικά της, νὰ τὴν ἡμερώσῃ.

Ὅμως ἐκεῖνὴ στεκόταν ὀρθια, δίχως νὰ λυγίζει.

— Σὲ κάλεσα ἀπόψε ἐδῶ, τοῦ λέει αὐστηρά, γιὰ νὰ τὰ μάθεις δλα.

Νὰ μάθεις πῶς ἡ Μπιάνκα εἶναι πιστότερη στὴ φιλία της ἀπὸ τὸν καθένα. Θαρεῖς πῶς θὰ σ' ἔφερνα ἂν δὲν εἶχα κάτι νὰ σοῦ δώσω;

Ἄπόμεινε ὁ Σγουρὸς δίχως νὰ καταλαβαίνει.

— Γιατί μου τὸ λὲς αὐτό;

— Γιατί ἂν μὲ θυμόσουν, δὲ θὰ περίμενες νὰ σὲ γυρέψω. Θάρχόσουν μόνος σου. Ναι, ναι... Τὸ ξέρω πῶς ἡ καρδιά σου ἔχει κρυώσει πιά γιὰ μένα.

Διαμαρτυρήθηκε ὅσο μπορούσε πιδ ἔντονα, πιδ πειστικά.

— Σώπα! τὸν πρόσταξε. Κ' ἔλα ἐδῶ.

Πῆγε πρώτη στ' ἀρμάρι ποὺ τοῦ εἶχε δεῖξῃ ἴλιγο πρὶν, τὸ ἀνοίξε. Εἶτανε γεμάτο φορέματα γυναικεία. Μὲ τὰ δύο της γυμνὰ μπράτσα τὰ πικραμέρισε, τὰ ἔσπρωξε, τοῦ ἔκανε νόημα νὰ μπει ἐκεῖ, στὸ ἀνοιγμα. Μπῆκε, δισταχτικὸς.

— Κοίτα ἀπὸ τὴ χαραμάδα, τοῦ λέει.

Ἄχνα κορμιὸς γυναικείου, ζεστὴ καὶ γλυκειά, βασίλευε ἐδῶ μέσα. Στὴ ράχη τοῦ ντουλαπιοῦ εἶτανε μιὰ χαραμάδα, ράϊσμα τοῦ σανιδιοῦ ἐλάχιστο, ποὺ ἔδλεπε δῶς σὲ κάποιον ἄλλο χῶρο γιὰτὶ στὸ βάθος της χάραζε φῶς ἀμυδρό. Ὁ Σγουρὸς γύρισε ἀπορημένος καὶ κοίταξε τὴ Μπιάνκα.

— Κοίτα, τοῦ ξανάπε.

Ἔβαλε τὸ μάτι του. Τὸ δωμάτιο ποὺ εἶδε ἔτσι, ἂν καὶ σὲ περιορισμένη ἔκταση, τοῦ εἶτανε γνῶριμο. Ξεχώρισε μιὰ καντήλα, ἓνα ἀναλόγιο, κάποιον κεφάλι σκυμμένο. Εἶταν ἐκεῖ ὁ Ματτέος Καφούρης.

— ὦ! κάνει ἀθελά του καὶ πισωπατάει ψυχόρμητα.

— Περίμενε καὶ θὰ ἴδεις.

Ἔσκυψε πάλι στὴ χαραμάδα, κόλλησε τὸ μάτι του. Τ' αὐτί του

έπιασε ένα μπερδεμένο μούρμουρο από φωνές. 'Ο Καφούρης δὲν εἶ-
τανε μόνος.

—Εἴκοσι πέρπουρα τὸ Δεκέμβρη καὶ τριάντα τὸ Γενάρη μᾶς κάνουνε
πενήντα, λογαριάζει ἡ τραγουδιστὴ του φωνὴ καθὼς τὸ σκελετωμένο
δάχτυλο τρέχει πάνω στ' ἀνοιγμένο τεφτέρι. Πενήντα... Κι ἄλλα εἴ-
κοσιπέντε τὸ Μάη; 'Εβδομηνταπέντε. 'Εδῶ εἶναι ὁ λογαριασμός μετ' τὸ
νὶ καὶ μετ' τὸ σίγμα, λάβε τὸν κόπο νὰ ἴδεις μονάχος σου ἂν ἀμφιβάλ-
λεις. Βλέπεις; 'Η σελίδα εἶναι στ' ὄνομα τοῦ ἄρχοντα. 'Εχουμε λοι-
πὸν καὶ λέμε: Τόκος γιὰ τὸ πρῶτο δάνειο, ἔξῃ μετ' τὸ δῶδεκα: ἔβδο-
μηνταδύο. Γιὰ τὸ δεύτερο, δεκαπέντε μετ' τὸ ἔντεκα: ἑκατὸν ἔξῃντα
πέντε. Γιὰ τὸ τρίτο, εἰκοσιπέντε μετ' τὸ ἔφτα καὶ πενήντα: ἑκατὸν
ὄγδόντα ἔφτα καὶ πενήντα. Καὶ τώρα ἡ σοῦμα: τετρακόσα εἰκοσι τέσ-
σερα καὶ πενήντα, χῶρια τὰ μικροῦξοδα. Μετρῶ σωστά;

— Δὲν ξέρω· μπερδεύομαι ἐγὼ στὰ νοῦμερα!

'Ο Σγουρός ἀνατρίχιασε. 'Η δεύτερη αὐτὴ φωνή... Κάπου τὴ
θυμᾶται.

—'Οχι, ὄχι, ξεφωνίζει ὁ γέροντας, μὴ μοῦ τὰ λὲς ἔτσι ἐμένα,
γιατὶ εἶναι σὰ νὰ με βρίζεις! Παρακαλῶ νὰ μετρήσεις κ' ἐλόγου σου.
Θὲς ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν ἀρχή;

— Θέλω νὰ τελειώνουμε, λέει κοφτὰ ἡ ξένη φωνή.

'Ο Σγουρός σκύβει, μετατοπίζεται, πασχίζει νὰ ἴδῃ καὶ τὸν ἄλλο
συνομιλητὴ μὰ δὲν τὰ καταφέρνει. Τὸν ἀκούει μονάχα. Εἶναι μιὰ φωνὴ
ρινόλαλη, τραχειὰ καὶ κάτι δυσάρεστο τοῦ θυμίζει, ἔμως δὲ θάξερε νὰ
πεῖ ἀκριβῶς τί.

— Ποιὸς εἶν' ὁ ἄλλος; ρωτᾷει χαμηλόφωνα τὴν Μπιάνκα ποῦ στέ-
κεται πίσωθὲ του.

— Δὲν τὸν ξέρω.

Ξανάσκυψε στὴ χαραμάδα.

— Τετρακόσα πέρπουρα, κάτι τὸ λένε! συνέχιζε ὁ Καφούρης ρεμ-
βάζοντας. Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παραπονεμένος ἀπὸ μένα ὁ ἄρχοντας
Σγουρομάλλης. Τὸν δούλεψα ἔσο ἔπαιρνε.

'Ο Σγουρός εἶχε ἀναπηδήσει. 'Ο ἄρχοντας Σγουρομάλλης! 'Ω,
μοῖρα!... Σὺγκαιρα τ' αὐτὶ τοῦ ἀκουγε τὴν ἄλλη τὴ φωνὴ ν' ἀποκρί-
νεται ξερὰ στὸ Γενοβέζο:

— Δάνειο εἶναι, γέροντα. Δὲ θὰ βγεῖς χαμένος. 'Ο ἀφέντης μου
ἔχει βιδὸς ἀμύθητο, λοιπὸν θὰ πληρωθεῖς.

Τὸ μέτωπο τοῦ Σγουροῦ ἴδρωσε, τὸ χέρι τοῦ γύριψε στήριγμα στὸ
φύλλο τοῦ ἄρμαριου. Πέρασε τὴν παλάμη του μπροστὰ στὰ μάτια του
ἀργά, τρέμοντας ἀπὸ λύσσα. Τὸν εἶχε ἀναγνωρίσει τώρα τὸν ἄλλον,
ἀπὸ τὴ φωνή· εἶταν ὁ δολοφόνος τοῦ βασιλικοῦ μαντατοφόρου, ὁ ψευ-
τοκαλόγερος τοῦ Μυτζηθραῖ, ὁ κατάσκοπος τοῦ πανδοχείου ἐκεῖ, στὴ
Μεσαρέα.

—'Ε! ποῦ πᾶς; κάνει σασιτισμένη ἡ Μπιάνκα.

Εἶχε πηδηξέι ἔξω ἀπὸ τ' ἄρμари καὶ τώρα κοίταξε γύρω του μετ'
μάτι παλαθὸ τοὺς τοίχους, σὰ γιὰ νὰ βρεῖ μιὰ πόρτα, ἓνα ἀνοιγμα. Τὸ
χέρι τοῦ εἶχε χουφτιάσει νευρικὰ τὴ λαβὴ τοῦ μαχαιριοῦ του.

— "Ανοιξέ μου, ανοιξέ μου, Μπιάνκα! τὴν ἱκετεύει ξέφρενος. Πρέπει νὰ μῶ ἐκεῖ μέσα.

— Ποῦ;

— Ἐκεῖ.

— Στὴν κάμαρα τοῦ πατέρα μου! Τρελλάθηκες;

— Εἶναι ἀνάγκη!

— Santa Madonna! ἔχει χάσει τὸ νοῦ του...

Ἄγωνίστηκε πολὺ νὰ τὸν συνεφέρει, χρειάστηκε νὰ τοῦ παραστήσει τὸν κίνδυνον ποῦ ἔτρεχε αὐτή, τὸ ἔργο ποῦ εἶχε ὁ ἴδιος ἀναλάβει. Εἶτανε σὰν τρελλός.

— Ὁ ἄνθρωπος ποῦ βρίσκεται μέσα κεῖ, εἶναι κακοσημαδιὰ γιὰ τὴ ζωὴ μου, ἔλεγε τεντώνοντας τὰ μάτια του ποῦ πιά δὲν ἔδλεπαν. Προβαίνει μπροστά μου κάθε-τόσο, νὰ μοῦ μηνύσει κάτι μαῦρο. "Ανοιξέ μου, Μπιάνκα, ἂν μ' ἀγαπᾷς!...

Τὸν τύλιξε μὲ τὰ μπράτσα της, κρεμάστηκε πάνω του ἀλαλιασμένη.

— Θές νὰ τὰ χάσεις ὄλα σὲ μιὰ στιγμή; τὸν ρώτησε, ἢ ν' ἀκούσεις ἀκόμα τί λένε κεῖ μέσα, νὰ φωτιστεῖς;

— Ναί, ναί, ἔχεις δίκιο, ἔκανε. Ν' ἀκούσω! Πρέπει ν' ἀκούσω...

Ἀνέβηκε πάλι στ' ἀρμάρι κ' ἔσκυψε στὴ χαρμαμάδα. Ἡ ἀνάσα του εἶτανε τόσο ταραγμένη ποῦ φοβότανε κι ὁ ἴδιος τώρα μὴν προδοθεῖ.

— Καὶ πῶς θὰ τὸ πάρω πίσω τὸ κεφάλαιο; πῶς θὰ πάρω τοὺς τόκους; Αὐτὸ νὰ μοῦ πεῖς!

— Ὁ ἀφέντης μου ἔχει χτήματα.

— Τότε γιατί δὲν τὰ πουλάει; Νὰ τὰ πουλήσει!

— Νὰ ποῦ ἔρχεσαι στὰ λόγια μου! Αὐτὸ λογαριάζει νὰ κάνει, σ' τὸ ἐξήγησα.

— Πότε ὁμως; πότε; Λόγια, λόγια!

— Τὰ χτήματα εἶναι στὴ Βασιλεύουσα, γέροντα. Ἀνάγκη νὰ πάει ὁ ἴδιος ἐπὶ τόπου. Πῶς ὁμως θὰ ξεκινήσει, ἂν δὲν τὸν βοηθήσεις, ἐσύ, μεσσίρ Ματτέο, γιὰ στερνή ἔστω φορά;

Ὁ Σγουρὸς εἶδε τὸ πρόσωπο τοῦ Καφούρη ποῦ σηκωνότανε στὸν ἄερα κ' ἔμενε ἀσάλευτο, μὲ μάτι θαμπό. "Ἔτσι τὸ συνήθιζε ἔταν δούλευε κάτι στὸ νοῦ του.

— Δυὸ νύχτες τώρα μὲ βασανίζεις, ἔκανε πικρὰ ὁ ἀόρατος ἀποσταλμένος. "Ἄν ἔχεις νὰ κάνεις κάτι, κάνε το, γιατί ἡ ὑπομονή μου σώθηκε, σ' τὸ λέω.

— Καὶ πότε λογαριάζει νὰ φύγει;

— Ἐμένα ρωτᾷς; Μόλις τοῦ δώσεις τὸ καινούργιο δάνειο.

— Κι ἂν, ὁ λόγος τὸ φέρνει, τὸ δώσω τώρα;

— Θὰ φύγει παρευθύς.

Πάλι ὁ Καφούρης ἔμεινε νὰ κοιτάζει στὸν ἄερα.

— Δύσκολο, πολὺ δύσκολο, μурμουύρισε σὰ νὰ πάλευε τάχα μὲ τὸν ἑαυτὸ του μὰ κ' ἔτσι ποῦ νὰ τὸν ἀκούσει ὁ ἄλλος. Φανερὸ πῶς ἄρχιζε νὰ λυγίζει.

— Ἐλα, μεσσίρ Ματτέο, καὶ δὲ θὰ βγεῖς χαμένος, ἐγὼ σ' τὸ ἐγυῶμαι!

— Ναί, μὰ πῶς, πῶς;

Ὁ ἀποσταλμένος φαίνεται πῶς ζύγωσε δυὸ βήματα, τὸ πάτωμα ἀκούστηκε νὰ τρίξει.

— Τὸ χρέος τοῦ ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης, γέροντα, θὰ τὸ πληρώσει στὴν πατρίδα σου πλουσιοπάροχα, εἶπε χαμηλώνοντας τὴ φωνή του. Τοῦτο συλλογίσου. Θὰ τῆς ἀνοίξει τὶς πόρτες τοῦ Μοριά.

— Λόγια, λόγια! Ἐνα χρόνο τώρα τ' ἀκούω αὐτά.

— Δὲν ἦρθε ἡ στιγμή. Ὁ Μυτζηθράς ἔχει φρουρὰ γερὴ καὶ ἡ Κεφαλή τὴν ὀρίζει. Χρειαζέται δουλειὰ πολλή ὥσπου νὰ πάρει ὁ Σγουρομάλλης ὅλα τὰ κλειδιά στὸ χέρι του.

— Λόγια, σοῦ λέω, λόγια! Μὲ κοροϊδεύει. Ἀγαπάει τοὺς Φράγκους, τὸ ξέρω. Ἄν παραδώσει κάποτε τὸ Μυτζηθρά, στοὺς Φράγκους θὰ τὸν παραδώσει, θὰ τὸ δεῖς.

— Γελιέσαι! Ἀπὸ τοὺς Φράγκους δὲν ἔχει πιά κανένα διάφορο. Ἐγὼ σ' τὸ λέω!

— Καὶ πῶς θὰ κάνει γιὰ νὰ ὠφελήσει τὴν πατρίδα μου; Ἐ; Ἀνάγκη νὰ πατήσουμε οἱ Γενοβέζοι πρῶτα πόδι στὴ Μονεμβάσα, ποῦ εἶναι λιμνῶνας, καὶ ὕστερα ν' ἀπλωθοῦμε στὴ στεριά. Χμ! Κ' ἡ Μονεμβάσα εἶναι κάστρο γερό, κρατάει.

— Θὰ βρεῖ τὸν τρόπο νὰ τὴ ρίξει. Ξέρει αὐτός.

— Στὴ Μονεμβάσα εἶναι οἱ Δαιμονογιάννηδες, φαμίλια ψυχωμένη. Ἄ μπᾶ, μπᾶ! Τίποτα δὲ γίνεται...

Ὁ ἀποσταλμένος ἔκανε φαίνεται κάποια χειρονομία ἀπελπισίας, ἀκούστηκε ποῦ χτυποῦσε τὴ ράχη τοῦ ἐνὸς χερσιῦ του στὴ χούφτα τοῦ ἄλλου. Ὅμως ὁ Καφούρης, ἀδιάφορος, παρακολουθοῦσε στὸν ἄερα τ' ὄνειρό του, καὶ ἡ ὄψη του εἶχε γλυκάνει. Σὰ ν' ἀκούγε μακρυνή, ἐξαίσια μουσική.

— Πότε θὰ φύγει λές; κάνει σὲ μιὰ στιγμή.

— Μόλις τοῦ στείλεις τὰ πέρπυρα.

— Πάρ' τα!

Ἡ στροφή εἶτανε ξαφνική, ἀναπάντεχη. Ὁ ἀποσταλμένος τοῦ Σγουρομάλλη δὲ μίλησε, φανερό πῶς εἶχε σασιήσει.

Βιαστικά, μὲ νεανικὴ σβελτοσύνη, ὁ Γενοβέζος σηκώθηκε, χάθηκε γιὰ λίγες στιγμὲς καὶ πάλι ξανάρθε κρατώντας ἕνα σακκουλάκι ἀπὸ κόκκινο πανί. Τ' ἀνοίξε μὲ δάχτυλα τρεμάμενα πάνω στ' ἀναλόγιο, βούτηξε μέσα τὸ χέρι του, ἔβγαλε μιὰ χούφτα χρυσὰ νομίσματα καὶ ἀρχισε νὰ τὰ μετράει.

— Τριάντα χρυσὰ πέρπυρα, εἶπε καὶ τ' ἀπλωσε στὸν ξένο.

Ὁ Σγουρὸς εἶδε δυὸ χέρια μαλλιαρὰ ποῦ ἀπλώνονταν νὰ πάρουν τὸ χρῆμα, μιὰν ἄκρη μελανοῦ μανδύα.

— Ὅμως θὰ φύγει! ἔκανε ὁ Γενοβέζος τραβώντας πίσω τὰ χέρια του προτοῦ δώσει τὸ χρῆμα. Θὰ φύγει παρευθύς, μ' αὐτὴ τὴ συμφωνία! Ἄλλιως θὰ γυρέψω πίσω τὰ τρία δάνεια, κεφάλαιο μαζί καὶ τόκους.

— Θὰ φύγει. Δυὸ μέρες ἀφοῦ θάχω φτάσει ἐγὼ στὸ Μυτζηθρά, θὰ μπαρκάρει γιὰ τὴ Βασιλεύουσα.

Ὁ Καφούρης ἔδωσε τὸ χρῆμα.

— Ἄντε τώρα, δίνε του! λέει ἀπότομα, γυρίζοντας τὴ ράχη του στὸν ξένο. Καὶ κάθεται πάλι στὸ θρονί του.

Τὰ βήματα ἀκούστηκαν νὰ ξεμακραίνουν. Ἔγινε σιωπή.

— Λοιπὸν; ρώτησε ἡ Μπιάνκα τὸν Σγουρὸ πὺ κατέβαινε πάλι εἰς τὴν κάμαρα. Καλὰ ἔκανα πὺ σὲ φώναξα;

— Ναι. Καὶ σ' εὐχαριστῶ, τῆς εἶπε πιάνοντάς τῆς ἀφαιρεμένα τὸ χέρι.

Τὸ μέτωπό του εἶταν ἰδρωμένο, εἰς τὸ πρόσωπό του ἀπλωνότανε ἡ χλωμάδα στυγνῆ.

— Ἐλα κάθησε, τὸν κάλεσε ἡ κοπέλλα. Μὰ πῶς ἄλλαξε ἔτσι ἡ ἔψη σου;

— Δὲν εἶναι τίποτα· ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ δροσερὸ ἀέρα. Ἡ ζέστη, μέσα· κεῖ, τὰ μύρα σου, μὲ ζάλισαν. . . Θάρθω αὐριο βράδου νὰ σὲ ἰδῶ, Μπιάνκα. Μὲ συμπαθᾶς, ἔ;

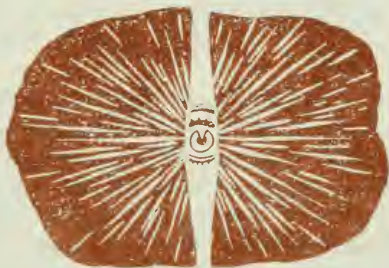
Τῆς χαμογέλασε ἄτονα, γυρεύοντας νὰ δικαιολογηθῆι. Κ' ἐκείνη, βλέποντάς τον ἔτσι ἀλλοιωμένο, δὲ δόκίμασε κὰν νὰ τὸν κρατήσῃ. Σκεπτικῆ, τὸν συνόδεψε ἴσαμε τῆ σκάλα, τοῦ ἔφεξε εἰς τὸ κεφάλόσκαλο. «Βγαίνοντας, τοῦ εἶπε, μὴ χτυπήσεις δυνατὰ τὸ πορτόφυλλο. Κι ἂν θελήσεις νὰ ξανάρθῃς κανένα βράδου, ρίξε μου ἕνα χαλίκι εἰς τὸ παραθύρι. Εἶναι ἴσια πάνω ἀπὸ τὸ πορτί. Θὰ στεῖλω τῆ δούλα μου κάτω, νὰ σ' ἀνοίξῃ.»

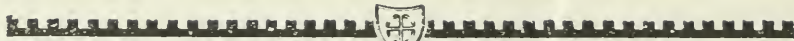
— Θὰ ξανάρθω, τῆ βεβαίωσε. Ἐκανε νὰ κατέβῃ, ξάφνου θυμήθηκε, γύρισε καί, γιὰ νὰ μὴν τῆς μείνῃ καμμιά ἀμφιβολία ἐπικίνδυνη, τὴν πῆρε εἰς τὴν ἀγκαλιά του καὶ τῆ φίλησε εἰς τὸ στόμα.

— Σ' ἀγαπῶ πάντα, Μπιάνκα.

— Ὅχι, δὲ μ' ἀγαπᾶς, τοῦ λέει αὐστηρῆ. Μὰ δὲν πειράζει. Σῶνε ἵνα μὴν ἀγαπᾶς ἄλλη.

Ἐσκυψε τὸ κεφάλι του σκεπτικὸς καὶ κατέβηκε τῆ σκοτεινῆ σκάλα.

Η ΩΡΑ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ

ΙΤΑΝΕ προειδοποίηση ὁ τελευταῖος λόγος τῆς Μπιάνκας ἢ φοβέρα; Τ' ἀναρωτιέται ὁ Σγουρός καθὼς γυρίζει στὴν κάμαρά του, κι ἔχει βέβαια γιὰ τὸν ἐνδιαφέρει αὐτὴ καθαυτὴ ἢ ἀγάπη τῆς Γενοβέζας. Τ' ἀναρωτιέται, μέσα στὸν ξαφνικὸ σίφουνα ποῦ ἔζωσε τὸ μυαλό του, ἐπειδὴ νιώθει νὰ ξεμυτίζει ἀκόμα κι ἀπὸ τὴ λεπτομέρεια τούτη, ἕνας καινούργιος κίνδυνος.

Πολλὲς εἶναι οἱ ἀποκαλύψεις ποῦ τοῦ ἐγιναν ἀπόψε, κι ὅλες μονοκοπανιάς, ἀνελέητα. Γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τοῦ Καφούρη δὲν ἔχει πιά, ὅστερ' ἀπ' ὅσα ἄκουσε, λόγο ν' ἀμφιβάλλει· ὅμως ἢ διαπίστωση τούτη, ποῦ θὰ τοῦ εἶτανε σ' ἄλλη στιγμή ἀνακουφιστικὴ,

φωτίζεται τώρα, ἀλλοίμονο! ἀπὸ καινούργιο, τρομαχτικὸ φῶς. Τὸ σχέδιο τοῦ Γενοβέζου εἶναι πλατύ: ν' ἀρπάξει τὴν Καλαμάτα μὰ καὶ τὸ Μυτζηθρά, νὰ χτυπήσει ἀκόμα κατὰκαρδὰ Φράγκους μαζί καὶ Ρωμιοὺς ἀδιαφύρετα. Ποιὸς ξέρει τί ἄλλο ἀκόμα ἀπεργάζεται στὸν πολυδαίδαλο νοῦ του. Καμμιά δὲ μένει πιά ἀμφιβολία πὼς ὁ λιγδερός γέροντας δουλεύει σκοτεινὰ στὴν ὑπηρεσία τῆς πατρίδας του, πὼς εἶναι πολιτικὸς τῆς πράχτορας. Πάνω ἀπὸ τὶς θάλασσες, ἢ Γένοβα ἀπλώνει τὸ νυχτοπόδαρο ν' ἀρπάξει τὸ Μοριά, νὰ κονέψει κυρίαρχη σὲ ζωτικὰ κέντρα τῆς Ἀνατολῆς, νὰ προλάβει τὴ Βενετιά σ' ὅλες τὶς πιθανές τῆς φιλοδοξίες, κερδίζοντας ἔτσι ἀγνάντια τῆς ἀνάστημα, ὄπλα, ἀντιστύλια γιὰ τὸ θανάσιμο ἀνταγωνισμό.

Στὴ δούλεψή της ὁ Καφούρης κατάφερε νὰ ζέψει δυὸ μαζί καματερά. Ἐνα αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Σγουρός, ποῦ θὰ τοῦ κερδίσει τὴν Καλαμάτα μαχαιρώνοντας κατὰστηθα τὴν αὐθεντία τῶν Βιλλαρδουίνων. Κ' ἢ πριγκηπέσσα θὰ βρεθεῖ ἔτσι ἕνα πρωὶ τελειωτικὰ ὀρφανή, ξεριζωμένη ἀπὸ τὴ ζεστὴ φωλιά, τὸ πατρογονικὸ τῆς κάστρο. Ὁ ἄλλος, πρόδότης τῆς Ὀρθοδοξίας ἰσόδοιος, ὁ Σγουρομάλλης. Ὡ! Χριστέ... Τί σοῦ λέει αὐτὴ ἢ συγγένεια;... Θεῖος μαζί κι ἀνηψιός, ἀπρόσμενα συντακρισμένοι: στὴν ἴδια βδελυρὴ πράξη. Μήπως εἶναι καταδικη ἀπὸ τὴ

μοίρα, ριζικό μαῦρο τῆς φαμίλιας, νὰ ξεπέρτει ἔτσι θεληματικὰ ἢ ἄθελα, ἔμως ἀναπόφευκτα, στὴν προδοσία :

Ἀνατρίχιασε ὁ Σγουρὸς. Γιὰ μιὰν ἀκόμα φορὰ στὴ ζωὴ του, ἴσως τὴν κρισιμώτερη, στέκεται ἀντιμέτωπος σὲ κάτι παγερὸ κι ἀπάνθρωπο, τέρως μὲ κρύα πνοὴ καὶ κρυσταλλωμένα μάτια, ποῦ εἶναι τὸ γραφτό. Τὸ κοιτάζεις θαρσυσμένως ἀπὸ λύσσα, σφαδάζοντας, καὶ βλέπεις τὸ εἰδωλό σου ν' ἀντικαθρεφτίζεται ἀσυγκίνητα μέσα στὰ γουρλωτά του μάτια. "Ἐλεος δὲν ἔχεις νὰ προσμένεις ἀπὸ κεῖνο. "Ἐνα μονάχα μπορείς : Νὰ τὸ πολεμήσεις ἄγρια, νὰ τὸ πελεκήσεις κατακούτελα, ἢ τουλάχιστο νὰ τὸ ξεγελάσεις. Χαίρεται λοιπὸν ὁ Σγουρὸς πού, προτοῦ ἀκόμα τὸ νιώσει νὰ ἐρθῶνεται, ἀπὸ προαισθημα ὀδηγημένος, τοῦ ἔστησε τὴν πρώτη κιόλας παγίδα : Τὸ ταξίδι στὸ Μυτζηθρά, ἢ συμφωνία μὲ τὴν Κεφαλή, ἔδωσε τὴν πρώτη διαφυγὴ καὶ σύγκαιρα τὸ μέσο τοῦ λυτρωμοῦ. Εὐλογημένη ἢ ὦρα ποῦ διανοήθηκε ν' ἀπιστήσῃ στὸ Ματτέο Καφούρη! . . .

"Ὅμως, τώρα, ὁ καιρὸς βιάζει. Τώρα δὲν ὑπάρχει πιά περιθώριο γιὰ φιλολογήματα καὶ γι' ἀναβολές. "Ὅ,τι ἔχει νὰ γίνῃ πρέπει νὰ μπεῖ τὸ γρηγορότερο σὲ πράξη. Οἱ δυνάμεις τοῦ σκοταδιοῦ παραφυλάνε. Ἐμπρὸς μ' ὄλη τὴν ψυχὴ, καὶ τὰ μαλλιά στὸν ἄνεμο!

Ἀπὸ τὴ βραδυὰ ἐκείνη ὁ Σγουρὸς δὲ γνώρισε ἀναπαμὸ οὔτε μέρα οὔτε νύχτα. Εἴκοσι μέρες ἀπόμειναν ὡς ποῦ νὰ ἐξαντληθεῖ ἡ διορία τοῦ Καφούρη. Εἴκοσι μέρες! Καὶ στὸ διάστημα τοῦτο νὰ γίνῃ μιὰ κοσμογονία! προλήψεις νὰ σθηστοῦν, ἴσκιος νὰ σκορπίσουν, δισταγμοὶ νὰ διαλυθοῦν, καὶ τέλος ὅλες οἱ ἀναγκαῖες προετοιμασίες. Ὁ Φεντόρ γύρισε πίσω μιὰ βδομάδα ἀργότερα, φέρνοντας καλὰ μαντάτα. Ἡ Μάϊνη θὰ ἔστειλε ἐξακόσους ἄντρες, ὄλους ψυχωμένους, ἀνθρώπους τοῦ βουνοῦ ποῦ ποτὲ δὲν ἔσκυψαν σῆερχο σ' ἀφέντη. Ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα μπορούσαν νὰ ξεδιαλέξουν ἴσαμε εἴκοσιπέντε παλληκάρια. Ἡ Καλαμάτα θὰ δώσει τοὺς ὑπόλοιπους, ἄλλους τόσους δηλαδή. Τοὺς τελευταίους τούτους ὁ Σγουρὸς τοὺς εἶχε στὸ νοῦ του ἕναν-ἕναν, θὰ τοῦ εἶταν εὐκολο, ἂν ἤθελε, νὰ κάτσει καὶ νὰ γράψῃ τὰ ὀνόματά τους, βαφτιστικὸ καὶ παρανόμι, τόσο καλὰ τοὺς γνωρίζει. Εἶταν ὄλοι τους ἀνθρώποι ἀποφασισμένοι.

"Ἐνα βράδυ, στὴ Γιάννιτσα, βράδυ ταραγμένο τοῦ Νοέμβρη, καθιστοὶ στὸ παραγῶνι ὁ Φεντόρ κι ὁ Σγουρὸς καταστρώνανε τ' ὀριστικὸ σχέδιο. Ἐξῶ φυσοῦσε νοτιάς, πυκνὴ εἶταν ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀπὸ θύελλα ποῦ ζυγώνει.

— Θὰ χρειαστεῖ νὰ βραστήξουμε ἴσαμε μιὰ βδομάδα, ἔλεγε ὁ Σγουρὸς μιλώντας γιὰ τὰ μετὰ τὸ πάρισμο. Στὸ μεταξύ τοῦτο, μπορούμε νὰ λογαριάσουμε στὶς γιστέρες τοῦ κάστρου ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ξέχειλες ἀπὸ τροφές.

— Ἀπὸ τὴν Καλαμάτα δὲ θὰ μπάζουμε τίποτα :

Ὁ Σγουρὸς τὸ θαροῦσε ἀδύνατο. Πρόβλεπε πολιορκία στενὴ ἀπὸ μέρος τῶν Φράγκων.

— Ὅμως ὁ Καφούρης σοῦ ὑποσχέθηκε, λές, βοήθεια, ἐπέμεινε ὁ Φεντόρ. Γιατὶ δὲν τὴ δέχεσαι :

— Ὅχι! ἀπὸ τὸν Καφούρη δὲ θέλω τίποτα.

Δὲ μίλησε ὁ Γιαννιτωῆτης, ἔμως αὐτὸ δὲν τὸ πολυκαταλάβαινε. "Ὡσπου νὰ φανοῦν τὰ κάτεργα τῆς Γένοςας στὸ πέλαγο καὶ νὰ γίνῃ

φανερὸ πῶς οἱ ροδαλοτόροι δὲν τὸ εἶχανε σκοπὸ νὰ παραδώσουν τὸ κάστρο στοὺς Γενοβέζους, μπορούσανε μιὰ χαρὰ νὰ ἐκμεταλλεῦνται τὴν πλάνη τοῦ Καφούρη. Κάθε μέσο εἶτανε γι' αὐτὸν καλὸ.

— Δὲ θέλω τίποτα ἀπὸ τὸν Καφούρη! Ξεφώνισε πάλι ἀγριεμένως ὁ Σγουρός. Ἡ μονάχοι μας ἦ τίποτα!

Ἔπεσε μιὰ μικρὴ ψυχρότητα ἀνάμεσὸ τους. Δὲν εἶταν ἡ πρώτη φορά πού ὁ Ρωμιὸς καταλάβαινε πῶς οἱ βαθύτεροι σκοποὶ τοῦ διέφεραν ἀπὸ τοῦ Σλαῦου. Τὸ Γιαννιτωῦτη, εἶτανε φανερό, τὸν κινούσε μονάχα ἡ ἐκδίκηση, δίψα σκοτεινὴ νὰ πάρει πίσω τὸ αἷμα πού τοῦ χρωστοῦσαν. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού θὰ εἶχανε πατήσῃ τὸ κάστρο καὶ πέρα, ὅλα τοῦ εἶταν ἀδιάφορα αὐτουνοῦ. Ἀδικαιολόγητη καὶ μεپردεμένη, ἀκατανόητα αἰσθηματικὴ, θαροῦσε κατὰ βάθος τὴν ἀπόφαση τοῦ Σγουροῦ νὰ τὸ παραχωρήσουν στοὺς βασιλικούς τοῦ Μυτζηθραῖ κι ὄχι στοὺς Γενοβέζους, πού μοιάζανε οἱ πιὸ σίγουροι.

— Δὲ σκέπτεσαι φρόνιμα, ἔκανε ὕστερα ἀπὸ σκέψη, παλεύοντας νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀγανάχησή του. Οἱ βασιλικοὶ τοῦ Μυτζηθραῖ δύσκολα θὰ πατήσουν τὴν τρέβα, καὶ τότε, — σὰ θὰ ἔχεις γελάσει καὶ τὸν Καφούρη, — ἀπὸ πού θὰ λάβεις βοήθεια;

— Ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου!

— Παιδιάστικα μιλάς, Σγουρέ.

— Οἱ βασιλικοὶ θὰ τὴν πατήσουν τὴν τρέβα, ἔκανε ἐπίμονα ὁ Σγουρός, βλέποντας πῶς δὲν ἔχει ἄλλο ἐπιχειρήμα στὴ διάθεσή του.

Τὴ στιγμὴ ἔκελινε μπῆκε ἡ Βάρια κουβαλώντας στὴν ἀγκαλιά της ἕνα μπόγο σκοινιά. Πῆγε νὰ καθήσῃ ἀντίκρυ τοὺς στὸ παραγῶνι, κ' ἐπίασε νὰ πλέκει ἀμίλητα.

— Κοντεύεις, Βάρια; ρωτᾷει ὁ Σγουρός φαιδρὰ γιὰ νὰ γυρίσει τὴν κουβέντα.

Ἡ Βάρια χαμογέλασε μ' ἀφέλεια κι ἄφησε νὰ κυλήσουν ἀπὸ τὴν ποδιά της χάμω κάμποσα μπόγια σκοινιά. Εἶτανε πλεγμένο σκάλα, ἡ σκάλα πού θὰ βάζανε γιὰ ν' ἀνεβούνε στὸ τειχί τοῦ κάστρου.

— Θὰ ρίξουμε τὸν κόμπο ποιὸς θ' ἀνέβει πρῶτος, εἶπε γελώντας ὁ Σγουρός. Δέχεσαι; Φεντόρ;

Ὁ Σλαῦος πάλι δὲν ἀποκρίθηκε. Τὰ μάτια του, χωνεμένα στὶς γοῦβες τοῦ ἀκανόνιστου κρηνίου του, μένανε σκοτεινά.

— Βάρια, μᾶς ρίχνεις ἐσὺ τὸν κόμπο;

— Ἀνέβα πρῶτος ἂν σ' ἀρέσει, εἶπε ὁ Φεντόρ δύσθυμα, δίχως νὰ τὸν κοιτάζει. Ὅμως, νὰ ξέρεις: τὸν πρῶτο Φράγκο πού θὰ βροῦμε ἀπάνω, θὰ τὸν ματώσω ἐγώ.

Εἶτανε καὶ τοῦτο δηλωμένη του ἐπιθυμία: Νὰ πελεκήσῃ τὸν πρῶτο Φράγκο φρουρὸ μὲ τὸ χέρι του. — Θὰ χτυπήσουμε μονάχα ὄσους μᾶς εἶναι ἐπικίνδυνοι, εἶχε προτείνει ὁ Σγουρός. Τοὺς ἄλλους θὰ τοὺς ξαρματώσουμε καὶ θὰ τοὺς στείλουμε ἔξω, στοὺς δικούς τους. — Ὅχι, εἶχε φωνάζει ὁ Σλαῦος μανιακά. Θὰ περάσουν ὅλοι τοὺς ἀπὸ τὸ λεπίδι!

Ἡ ἀρχικὴ του πρόθεση εἶτανε νὰ σφάξουν ὅλη τὴ φρουρὰ κ' ὕστερα νὰ βάλουν φωτιά στὰ χτίσματα. Μὲ κόπο μεγάλο κατάφερε ὁ Σγουρός νὰ τὸν πείσει πῶς ἡ πυρκαγιὰ δὲν τοὺς συνέφερε, ἀφοῦ ἔτσι κι ἄλλιῶς θὰ εἶταν ἀναγκασμένοι νὰ βαστήξουν πολιορκία.

Κοίταζε κι απόψε το μελλούμενο συμπολεμιστή του και πάλι συλλογιζόταν από τί δρόμους αντίθετους ξεκινάνε πολλές φορές οι άνθρωποι για να σμίξουν στο ίδιο σταυροδρόμι. Αυτόν έδω, τόν φοβόταν. Λές και στην ψυχή του ποτέ δέν είχε φέξει άχτιδα ήλιου, ποτέ δέν κελάιδησε πουλί, ποτέ δέ μπουμπούκιασε λουλουδι. Τό μίσος μονάχα φυτρώνει στα έγκατά της, φυτό φαρμακερό. Κι όμως, ένα βράδυ, δέν πάει πολūs καιρός, έχει στο πανδοχείο τής Καλαμάτας, του είχε φανεί... «Θά σέ συχωρέσω, ... γιατί θά πει πώς τήν αγάπησης περισσότερο κι από τό ίδιο σου τó μίσος...» είχε πει ó Φεντόρ. Τί μέταλλο, λοιπόν, κρύβει ó άνθρωπος μέσα στα λαγούμια τής συνείδησής του; Σίδερο ή μάλαμα;

Ποτέ δέ θά τó μάθεις.

Κι ó καιρός εξύγωνε. Έτρεχε ó Σγουρός από καλύδα σ' έργαστήρι κι από τόν κάμπο στο βουνό να συδαυλίζει ψυχές, να φυσάει τή θράκα που λουφάζει, να συντηρεί τή σπίθα που άναψε δειλή. Έμπαινε όρμητικός, μ' ένθουσιασμό, έδινε κευράγιο σ' αποθαρρυσμένους, φυσούσε τήν αισιοδοξία με τó γέλιο και με τó χωρατό. Είτανε σπίτια, φαμίλιες, που τόν καρτερούσαν τά βράδυα νάρθει σάν τó Μεσσία, να ξεκουράσει από τήν ανέλιπιδη πεζοπορία τής ήμέρας. Συχνά του είχε τύχει να τούς ιδεί που βγαίνανε να τόν προύπαντήσουν στα κατώφλια, κρεμιόντανε στα παραθύρια, του γνέφανε μακρυάθε άνυπόμονα. Καθόταν ανάμεσό τους λίγες στιγμές στο παραγώνι, τά μωρά σκαρφαλώνανε στα γόνατά του, οι κοπέλλες ξεθαρρεμένες ζύγωναν αγάλι-αγάλι, γητεμένες από τήν κουβέντα του, ν' άκουμπήσουν τó μπράτσο τους στη ράχη του θρονού του. Δέν τούς έλεγε ψέματα, δέν έταζε παραδείσους ούτε άφιόνιζε με παραμύθια. Μιλούσε τήν άπλή γλώσσα του βαθύτερου καύμου· τούς έλεγε για τή γή που καρπίζει για κείνον που τή δούλεψε, για τόν ήλιο που ψήνει τó χρυσό στάχυ, τήν άνοιξη που φέρνει πίσω τά πουλιά, τή ζωή που είναι ζμορφη, δώρο θεϊκό, και πλάστηκε έτσι που να τή χαίρεται όμοια ó άητός και τó μαμούδι. Έξω φυσούσε ó άψύς άνεμος του χειμώνα, ó Ασπίτης έτρωγε τó καρφοπέταλο προσμένοντας να φύγουνε γι' άλλοι. Όμως έδω είχε άνατείλει ó μυστικός ήλιος τής ευτυχίας, ζέστα εύλογημένη, φως Ιλαρό.

Τότε καταλάβαινε κι αυτός, δίχως να του περνάει από τó νοι ή έγνοια να τó πλέξει και με λόγια, πώς δέν ύπάρχει στόν κόσμο άνώτερη, ιερότερη χαρά, από κείνη που δοκιμάζει ó άνθρωπος σάν δίνει τή χαρά στο δίπλανό του.

Τώρα τó είκοσάμερο κόντευε να περάσει, δυό-τρεις ήμέρες άπόμεναν ακόμα για τή μεγάλη στιγμή. Είχαν όρίσει τά καθέκαστα, τήν ώρα που θά γίνει τó ρεσάλτο, από ποιά μεριά του κάστρου που θά σμίξουν για τó ξεκίνημα. Έφυγε άποσταλμένος στο βουνό ó Σάββας ó ζευγάς να είδοποιήσει τούς Μαϊνιώτες πώς ώρα είναι να συναχτούν και να κατηφορίζουν. Η πρόβλεψη είτανε πώς αντίσταση σοβαρή δέ θά βρισκανε τήν πρώτη στιγμή. Από κει και πέρα περιμένανε τες δύσκολες ώρες, όταν οι Φράγχοι θά ξαναγύριζαν ένισχυμένοι σ' άριθμό και γεμάτοι από τή μνησικαχία του πατημένου φιλότιμου. Τό κάστρο είταν εύκολότερο να παρθεί και δυσκολότερο να κρατήσει.

Στό μεταξύ ὁ Σγουρός εἶχε πάει δυὸ ἀκόμα φορές νὰ ἴδῃ τὸν Καφούρη. Παρ' ὄλη τὴν ἀπέχθεια ποὺ ἐνιωθε σὰν τὸν ἀντίκρυζε, εἶχε σκεφτεῖ πὼς δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ τὸν ἀποξενώσει ἀπὸ τώρα, γιὰτὶ ὁ πανοῦργος γέροντας θάμπαινε βέβαια σ' ὑποψία. Τὸν ἔσμιξε λοιπὸν στὸ σπίτι του καὶ τὸν κατατόπισε πολὺ γενικὰ καὶ ἀόριστα σὰ δσα σχεδιάζονταν. Παραξενεμένος εἶδε πὼς ὁ Γενοβέζος δὲν φανέρωνε τώρα τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμό καθὼς τὴν πρώτη φορά. Ψυχρὸς ἀκουγε, μὲ μισόλογα ἐπιδοκίμαζε, καὶ ἔμοιαζε δλότελα ἐπιφυλαχτικὸς σὲ ὑποσχέσεις. Μιὰ μονάχα φορά, καθὼς ὁ Σγουρός δοκίμαζε ἐπιτήδεια νὰ τὸν ξεψαχνίσει, ἔδειξε περισσότερη θέρμη καὶ ἀγαλλίαση. Ὁ νέος, τοῦ εἶχε κάνει μὲ τρόπο λόγο γιὰ τὸν Σγουρομάλλη: «Οἱ Φράγκοι, καθὼς μοῦ τῶπες, μεσίτη Ματτέο, θάναυ μακρυὰ γιὰ νὰ μᾶς χτυπήσουν τὴν πρώτη κιόλας στιγμή· στὸ τορνέο τῆς Ἀνδραβίδας. Ὅμως οἱ βασιλικοὶ τοῦ Μυτζηθρά; Ποῦ ξέρεις ἂν δὲ θελήσουν τοῦτοι νὰ μᾶς ριχτοῦν γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν πρίγκηπα καὶ νὰ τοῦ δείξουν ἔτσι, χεροπιαστά, τὴν πίστη τους στὴν τρέβα;

— Δὲ γίνεται, δὲ γίνεται, εἶχε ἀποκριθεῖ ζωνηρὰ ὁ Καφούρης. Οἱ βασιλικοὶ δὲ θὰ χτυπήσουν δμόδοξους, καὶ μάλιστα δίχως ὄφελος κανένα.

— Ναί, μὰ δὲν ξέρω ἂν ἔχεις ἀκουστὰ γιὰ κάποιονε πρωτοστράτορα Σγουρομάλλη, γασμοῦλο, ποὺ εἶναι φίλος τῶν Φράγκων καὶ ἐμπιστικὸς τοῦ σενεσάλου.

Ὁ Καφούρης εἶχε χαχανίσει πονηρὰ.

— Τονε ξέρω, ἀφέντη Σγουρο, τονε ξέρω, μὴ γνοιάζεσαι! Ὅμως ἐγὼ φρόντισα καὶ γιὰ τοῦτο: Ὁ Σγουρομάλλης εἶναι μακρυὰ τώρα, μακρυὰ!

— Πὼς δηλαδὴ μακρυὰ; Πέρα καὶ ἀπὸ τὸ Μυτζηθρά;

— Οὐ!... Στὴ Βασιλεύουσα τὸν ἔχω ξαπρωστείλει!

Γέλασε γιὰ ὥρα ὁ Καφούρης, τραντάζοντας τοὺς ὦμους του, δίχως νὰ δώσει καὶ περισσότερες ἐξηγήσεις. Ὅμως τοῦ Σγουροῦ τοῦ εἶταν ἀρκετὸ καὶ αὐτό. Ὅ,τι εἶχε μαντέψει τὴ βραδυὰ ποὺ κρυφάκουσε τὴ σκηνὴ ἀπὸ τ' ἀρμάρι τῆς Μπιάνκας, ἐπιβεβαιωνότανε τώρα. Ὁ Καφούρης ἔδωσε τὸ τρίτο δάνειο γιὰ ν' ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ Μοριά τὸν πρωτοστράτορα.

Τελευταία ἀνησυχία ἔμενε γιὰ τὸν Σγουροῦ ἢ ἀπάθεια τοῦ Γενοβέζου στὶς ἄλλες στιγμῆς, ποὺ μιλοῦσανε γιὰ τὸ πάρισμο τοῦ κάστρου. Εἶταν ἀληθινὴ; φανέρωνε δυσπιστία, μετάνιωμα; Ἡ μήπως ὁ γέροντας ὑποκρινόταν;

Ἀπόχτησε τὴ βεβαιότητα γιὰ τὸ δεύτερο πάνω στὴ συνέχεια τῆς κουβέντας τους, καὶ ἀκόμα περισσότερο μιὰν ἀπὸ τίς τελευταῖες βραδυὰς ποὺ βριακότανε στὴν κάμαρα τῆς Μπιάνκας.

— Φεύγουμε σὲ δυὸ μέρες, τοῦ εἶχε πεῖ ἡ κοπέλλα, γιὰ τὸ τορνέο τῆς Ἀνδραβίδας.

— Φεύγετε; ποιοὶ δηλαδὴ;

— Ἐγὼ καὶ ὁ πατέρας μου.

Ἀπόρησε ὁ Σγουρός.

— Θὰ πάτε καὶ ἐσεῖς λοιπὸν στὸ τορνέο;

— Ναί, θά πάμε. Ὁ πατέρας μου τῶχει ἀποφασίσει ἀπὸ μέρες. Θά συναχτεῖ ἐκεῖ ἔλο τ' ἀρχοντολόγι τοῦ πριγκηπάτου κι ἄλλοι πολλοὶ μαζί, ἐκκλησιαστικοί, βουργησέοι πλούσιοι, ἐμπόροι. Θάναι μιὰ εὐκαιρία σπάνια, λέει ὁ πατέρας, γιὰ νὰ συναντήσῃ κάποια πρόσωπα, νὰ φροντίσῃ τις δουλειές του.

Ὁ Καπούρης λοιπὸν ἤθελε νὰ φύγει. Τώρα μάντευε τὴν ὑστεροδουλία τοῦ Ὁ Σγουρός. Ἦθελε νὰ φύγει γιὰ νὰ εἶναι μακριὰ τὴν ἡμέρα ποὺ θά γίνει ἡ ἀπόπειρα ἐνάντια στὸ κάστρο, νὰ μὴν τὸν υποψιαστοῦν οἱ Φράγκοι πὼς κάτι ξέρει ἢ πὼς μ' ἔναν ὁποιοδήποτε τρόπο ἔχει βάλει τὴν οὐρά του στὴν ἀσχημη τούτη δουλειά. Θά ἔχει λόγους νὰ φοβᾶται ὁ Καπούρης, στοχάστηκε ὁ Σγουρός, κ' ἔπειτα λογαριάζει πὼς τὸ πράμα δὲ θά μείνῃ καὶ γιὰ πολὺ κρυφό. Μιὰ μέρα βέβαια θά φανοῦνε στ' ἀνοιχτὰ τὰ κάτεργα τῆς Γένοβας. . . Τότε ὅμως, σιγουρεμένος πιά, θά μπορεῖ νὰ ξεσκεπάσει ἀφοδὰ τὴ μηχανορραφία.

— Φεύγετε λοιπὸν γιὰ τὸ τρνέο. . .

— Ναί, λέει ἡ Μπιάνκα. Μὴ νομίσεις ὡστόσο, tesoro mio, πὼς πάω μὲ χαρά μου ἐκεῖ. Πάω γιὰ νὰ μὴ δώσω ὑποψίες στὸν πατέρα μου λέγοντας πὼς προτιμῶ νὰ μείνω. Νάτανε πρὶν ἀπὸ ἓνα μῆνα, δὲ σοῦ λέω! . . . θά ἔσκαζα ἀν δὲν πῆγαινα' εἶχα τόσο βαρεθεῖ τὴ ζωὴ στὴν Καλαμάτα! Τώρα ὅμως, τώρα ποὺ ξανάρθεις ἐσὺ. . .

Δὲν ἀπόσωσε τὴν κουβέντα τῆς. Ἐγείρετε λιγωμένη στὴν ἀγκυλία του καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ δυὸ τῆς μπράτσα γύρω στὸ λαιμό. Ἡ ἀγάπη τῆς ἢ ξαναφουντωμένη εἶταν ὑπάκουη τώρα καὶ τρυφερή, ὄχι ἀγριωπὴ καθὼς τὸν πρῶτο καιρὸ στ' Ἀνάπλι. Κάτι μέσα τῆς εἶχε ἐνηλικιωθεῖ, ὠρίμασε, ἴσως ἢ συναίσθηση πὼς εἶναι αὐτὴ ποὺ δένεται κι αὐτὸς ποὺ ἀδιαφορεῖ, ἢ μοιρολατρικὴ γνῶση πὼς στὸν ἔρωτα ὁ ἀδύνατος εἶναι κείνος ποὺ περισσότερο ἀγαπάει.

Δυὸ μέρες ἀργότερα, οἱ λιγοστοὶ Φράγκοι τοῦ κάστρου, πραγματικά, φύγανε γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα. Ἐράλδοι ἔριπτοι εἶχαν ἔρθει πρὶν στὴν Καλαμάτα νὰ κηρύξουν πὼς ὁ πριγκηπας καλεῖ σὲ τρνέο μεγάλο τοὺς βασάλους του, βαρώνους, φλαμπουριάρηδες κ' ἱππότες. Στηθῆκανε καταμεσίς στὶς πλατεῖες, σημάνανε τὰ μακριὰ τους τὰ σαλπίγγια στοὺς τέσσερους ἀνέμους καὶ κράξανε πὼς τὸ τρνέο γίνεται γιὰ τὰ πρῶτα γενέθλια τῆς πριγκηποπούλας, τῆς Μαχώς. Ἐνῆς χρόνος ἐκλείνε ἀπὸ τὴ γέννησή τῆς.

Στὸ κάστρο ἔμειναν λιγοστοὶ ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων γιὰ φρουρὰ κι ὁ κιβιτάνος. Μαζί μὲ τοὺς ἀρχόντους, φεύγανε γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα πλῆθος βουργησέοι μὲ τις φαμίλιες τους, κληρικοὶ ἀνώτεροι, ἐμπόροι ντόπιοι καὶ ξενομερίτες, κουβαλώνοντας τιςπραμάτειες τους πάνω σὲ μοῦλες καὶ γαιθούρια. Ἀδειασε ὁ τόπος ἀπὸ τὴ λάμψη καὶ τὸ λοῦσο τῆς ἀρχοντικῆς ζωῆς, κάτι σὰ σύγνεφο λὲς πέρασε πάνω στὸν ἥλιο καὶ τὸν ἔσθησε. Ὀλόξαρνα, ἢ Καλαμάτα εἶχε γυμνωθεῖ. Ἡ φτωχολογιά μονάχα ἀπόμεινε κυρίαρχη στοὺς δρόμους.

Τὴν ἴδια νύχτα, ἡ Μπιάνκα ἀποχαιρέτησε τὸν Σγουρό. Εἶχε ἔρθει ἐκεῖνος νὰ βεβαιωθεῖ πὼς ὁ Καπούρης φεύγει, ὅμως ἢ κοπέλλα φαντάστηκε πὼς γιὰ χατίρι τῆς ἔρχεται. Ξετρελλαμένη ἀπὸ χαρά, ἀπρόσμενη εὐτυχία, θέλησε νὰ τὸν κρατήσῃ ὡς τὸ πρῶι, νὰ ζήσει μαζί του

δλονύχτιο χάδι. Ὡστόσο ἐκεῖνος εἶχε τὸ νοῦ του κιάλας ἄλλου, εἶτανε βιαστικός, ἀνυπόμονος, σὰν πουλάρι πού δομίστηκε τὸν ἀνοιχτὸ ἀέρα. Τὴν ἀποχαιρέτησε δίχως καθόλου νὰ καθήσει καὶ λύθηκε ἐπιτήδεια ἀπὸ τ' ἀγκαλιάσματά της.

— Λοιπὸν, θὰ τὸ ἐπιχειρήσεις; τὸν ρώτησε χαμηλόφωνα, μὲ τὴ βαρειά της τὴ φωνὴ καθὼς τὸν ἔβλεπε ἔτοιμο νὰ κατέβει τὴ σκοτεινὴ σκάλα.

— Σὲ τρεῖς ἡμέρες, τέτοιαν ὥρα, τῆς δὴλωσε λακωνικά.

Στάθηκε νὰ τὸν κοιτάζει ἀμίλητη, μὲ βαθὺ καὶ μακρόσυρτο βλέμμα.

— Δεύτερη φορά πού σ' ἀποχαιρέτῳ, τοῦ λέει τέλος σκεφτικῆ. Ἡ πρώτη εἶτανε στ' Ἀνάπλι, στὸ περιβόλι μου, ὕστερα ἀπὸ τὸ ρεσάλτο. Δεύτερη ἀπόψε...

Κάτι ἤθελε ἀκόμα νὰ πεῖ μὰ κόπηκε. Ἡ ματιὰ της εἶχε θολώσει. Καθὼς ἄμωσ ἐκεῖνος ἔκανε νὰ κατέβει, τὸν σταμάτησε.

— Ἄν δὲν ξαναδωθοῦμε, εἶπε βραχνά, θέλω νὰ ξέρω, Νικηφόρε, πὼς κ' ἐσὺ μ' ἀγάπησες...

Κόμπιασε πάλι καὶ τέλος, μὲ κόπο, πρόσθεσε:

— ...μὰ στάλα.

— Μὰ ναί, τὴ βεβαίωσε ἀφαιρημένος. Γιατί ἀμφισβῆλλεις;

Εἶτανε βιαστικός. Τὸν ἄφησε. Ἐάφνου μιὰ σκέψη τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ: Τὸν ἀποχαιρέταί η Μπιάνκα ἔτσι γιατί λογαριάζει πὼς στὴν περιπέτεια πού ξανοίγεται μπορεῖ νὰ βρεῖ καὶ τὸ θάνατο. Νὰ κάτι πού ἐκεῖνος καθόλου δὲν τὸ εἶχε σκεφτεῖ.

Στάθηκε ἀπὸ λόγου του τώρα καὶ τὴν κοίταξε σκεφτικός. Δὲ θᾶθελε, ὄχι, νὰ τὴν ἀποχαιρέτησῃ ἴσως γιὰ πάντα ἔτσι, μ' ἓνα ψέμα στὰ χεῖλη.

— Γιατί μοῦ τὸ λὲς αὐτό; κάνει γυρεύοντας νὰ βρεῖ τρόπο ν' ἀρχίσει τὴν ἐξήγηση, γεμάτος ἀμυχανία κρυφῆ.

Τὰ μάτια της, ἀναπάντεχα, τὰ βάρυσε θλίψη ἀπέραντη, μελαγχολία πικρῆ. Πρώτη φορά τῆς ἔβλεπε αὐτὸ τὸ βλέμμα.

Καὶ ἔαφνου τὴ λυπήθηκε. Τοῦ εἶχε χαρίσει ὅ,τι δυνατόν, ὀλάκερη τὴν ἀγάπη της, τὸν πατέρα της πρόδωσε, κρέμασε τὴ ζωὴ της τάμα στὸ λαιμό του. Μεμιάς, κάποια εἰκόνα ζωγραφίζεται στὸ νοῦ του ὀλοκάθαρο: ἐκεῖ - κάτω, στὸ τορνέο τῆς Ἀνδραβίδας, δυὸ γυναῖκες ἄγνωστες ἀναμεταξύ τους, θὰ σμίζουν καὶ θὰ καθήσουν στὴν ἴδια σύναξη, ἴσως κοντὰ ἢ μιὰ στὴν ἄλλη. Δυὸ γυναῖκες πού εἶναι σύμβολα στὴ ζωὴ του. Ἡ μιὰ τοῦ ἔδωσε ὅ,τι μπόρεσε κ' εἶναι ἡ γελασμένη. Ἡ ἄλλη δὲν τοῦ ἔδωσε τίποτα, τῆς τὰ ἔδωσε ὄλα, κι ὁ γελασμένος εἶν' αὐτός.

ἌΟχι, ὄχι, ἡ Μπιάνκα, πού δὲν κέρδισε τὴ γλυκεῖα ἀλήθεια, ἀξίζει τουλάχιστο ἓνα γλυκὸ ψέμα. Λοιπὸν δὲ θὰ τῆς πεῖ...

— Ἐχε γειά, Μπιάνκα!

Τοῦ ἔγνεφε μελαγχολικά μὲ τὸ γυμνὸ ἴσαμε τὸν ὦμο χέρι: της κι ἀπόμεινε στὸ κεφαλόσκαλο νὰ τὸν θωρεῖ ὡς πού τὸν ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια της.

Καὶ νά! ἡ ὥρα εἶχε φτάσει. Οἱ Μαῖνιωτες δὲ φάνηκαν ἀκόμα, ἄμωσ πρέπει νὰ βρίσκοντα: στὸ δρόμο. Ἰσαμε πού νὰ πάει τὸ μαντάτι

στόν πρίγκηπα, νά σηκώσει κείνος τ' ἀλλάγια του καί νά κατέβει στήν Καλαμάτα, τ' ἀδέρφια ἀπό τὸ βουνὸ ἔχουν ὄλο τὸν καιρὸ νάρθουνε. Δὲν πρέπει νά χάνεται στιγμή, τὸ τονεὸ δὲ θὰ κρατήσῃ βέβαια αἰώνια.

Τὶς δυὸ τελευταῖες ἡμέρες, οἱ ροβολατόροι βρέθηκαν ξάφνου δίχως νᾶχουνε τίποτα νά κάνουν. Ἐίχανε φανταστῆ πὼς θὰ τοὺς εἶναι ἀναγκαῖες κι αὐτὲς γιὰ νά ἀποσώσουν τὶς προετοιμασίες καί τώρα βλέπανε πὼς θὰ μπορούσαν νά ἔχουν ὀρίσει γιὰ πιδ νωρὶς τὸν ξεσηκωμὸ. Κάτι σὰν ἀθυμία νευρική τοὺς κυρίεψε ξαφνικά, πόθος ἀνυπόμονος γιὰ ἐνέργεια, πού φιμωνότανε, πλάνταζε ἀρρωσταίνοντας τὴν ψυχὴ. Ὁ τσαγγάρης στὶς δυὸ τοῦτες μέρες εἶχε γίνει ἀγνώριστος, χώνεψε ὀλοτελα τὸ μάγουλό του καί τὰ μάτια του γυάλιζαν ὀλοένα ἀπὸ τὸν πυρετὸ. Σὰ μανιακὸς βημάτιζε μέσα στοῦ μαγαζι, βημάτιζε τὰ βράδουα στοῦ σιδεράδικο τοῦ Τιμόθεου, μονολογοῦσε καί τουρτούριζε, λὲς καί τὸν περιχόνανε μὲ κρύα νερά. Ὁ Ζερβοχέρης, πού, αὐτὸς, κρατοῦσε πάντοτε τὴν ἀκλόνητη ψυχραιμία του καί μονάχα σιγοβλαστημοῦσε κάθε τόσο, δυσαρεστήθηκε μὲ τὰ καμώματα τοῦτα τοῦ Σεραφείμ.

— Αὐτόν, καλύτερα θάναί λὲω νά τὸν ἀφήσουμε στὴ μπάντα, ἐμπιστεύθηκε τοῦ Σγουροῦ. Δὲ μοῦ φαίνεται ψυχωμένος. Δὲς τονε πὼς τρέμει...

Ὁ Σγουρὸς εἶχε ἀρνηθεῖ.

— Δὲν τοὺς γνωρίζεις, Παντελῆ, τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ τσαγγάρης εἶναι ἀπὸ κείνους πού λυώνουν σὰν τὸ κερί. Ἡ φλόγα του εἶναι πού τρέμει.

Μονάχα στοῦ ράφτη τὸν Ἀρτέμη δὲν εἶπαν τίποτα. Αὐτὸς, εἶταν ἀσκι ἄδειο, καλὸ μονάχα νά τὸ μπουκῶνεῖς μὲ κρασί. Ἀπὸ τοὺς καλφάδες του εἶχανε ξεδιαλεχτεῖ δυὸ, παλληκάρια εἰκοσάχρονα, πού ὄρηγευέτηκαν κι αὐτὰ νά κρατήσουν μυστικὸ τὸ πράξι ἀπὸ τὸ μᾶστορὴ τοὺς. Τὴ νύχτα τοῦ ξεσηκωμοῦ λοιπὸν τὸν ἄφησαν μισοκοιμισμένον τὸν Ἀρτέμη στοῦ καπηλειό, πᾶνω σὲ μιὰ τάβλα, κ' εἰδοποίησαν μονάχα τὴ γυναῖκα του νά πάει νά τονε πάρει.

Δὲ μαζεύτηκαν τὸ βράδου ἐκεῖνο στοῦ Τιμόθεου. Σφαλῆσαν τὴν πόρτα μὲ τὸ ἡλιοβασιλεμα, βάλανε τὶς γυναῖκες καί τὰ παιδιὰ νά κοιμηθοῦνε. Στὴν πολιτεία, πού εἶχε λουφάξει, τὰ λαδολύχναρα σήστηκαν νωρὶς. Εἶταν ἀσέληνη καί κρύα νύχτα τοῦ Νοέμβρη, δαρμένη ἀπὸ κοφτεροῦ βοριά. Ὁ βιγλάτορας τοῦ κάστρου ἀπόψε δὲν τραγουδοῦσε.

Λίγην ὥρα προτοῦ ὁ νυχτοφύλακας ἀρχίσει τὴν ταχτική του γύρα, ξεμοναχιασμένοι ἦ σὲ μικρὲς ὀμάδες, ξεκίνησαν ἀπὸ τὰ σπίτια τοὺς ἀμίλητοι, γιὰ τὸν τόπο τῆς ἀντάμωσης. Εἶταν ἐκεῖ, στὰ βορεινὰ τοῦ κάστρου, πίσω ἀπὸ μαντρότοιχο πού χωρίζει κάποια χαλάσματα ἀπὸ τὸν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ, ἕνας ρεπιασμένος μύλος. Στὸ πηχτὸ σκοτάδι δὲν ξεχώριζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο· μονάχα μὲ τὴ φωνή, πνιχτὴ κ' ἐκείνη, δίνανε γνώρα. Μιὰ κουκουβάγια, φωλιασμένη κάπου στοῦ ρημάδι, οὐρλιαζε μονότονα, στριγγά.

Ὁ Σγουρὸς ἦρθε μὲ τὸν Ζερβοχέρη, τὸν Τιμόθεο καί τὸν Δανιήλ. Εἶχανε πεῖ στόν πατὰ νά προσμένει πρῶτα τ' ἀποτελέσμα κι αὔριο νά ἔρθει στοῦ κάστρου νά τοὺς ἀνταμώσει· ὅμως ἐκεῖνος ἔβαλε τὶς φωνὲς πὼς αὐτὸ δὲ γινότανε, καθόλου δὲν τοῦ βολοῦσε. Ἦρθε λοιπὸν ἀπόψε, νά

είναι εκεί, μαζί τους, από την πρώτη στιγμή. Δεν κρατούσε στα χέρια του όπλο κανένα. Οί άλλοι, μοιράστηκαν τις λόγχες που είχε στείλει νωρίτερα ο σιδεράς, περάσανε λοξά στο κορμί τὰ δοξάρια. Σύμφωνα με τις οδηγίες που είχαν πάρει, κρατούσαν ακόμα μαζί τους κι από ένα μαχαίρι ή τσεκούρι, χωμένο στη ζώνη. Οί χωριάτες δὲν πήραν λόγχη, ούτε δοξάρι φόρεσαν. Είχανε φέρει μαζί τους, τροχισμένα καλά, τὰ δρεπάνια τους.

Πάνω που συνάχτηκαν οί Καλαματιανοί, φτάσανε κ' οί Γιαννιτωίτες. Ὁ Φεντόρ τούς ὀδηγοῦσε. Ἐνα παιδί ξυπόλητο βάδιζε κοντά τους κρατώντας φανάρι, γιατί ἔρχονταν ἀπὸ μακριὰ κι ὁ δρόμος εἶτανε δύσκολος, ὀργωμένος ἀπὸ τις τελευταῖες βροχές. Φωτισμένοι ἀχνά, σὲ στενὸ κύκλο, οί ροβολατοῦροι κοιτάχτηκαν τώρα μὲ περιέργεια, νὰ γνωριστοῦνε.

— Εἶμαστε ὅλοι; ρώτησε ὁ Φεντόρ.

Μετρήθηκαν. Πενήντα ἄντρες, ἀπ' αὐτοὺς οί δυὸ γέροι, ὁ Πέτρος που εἶχε μόλις σηκωθεί ἀπὸ τὸ στῤῥωμα, κι ὁ Δανιήλ.

— Τὸ παιδί; ρώτησε ὁ Σγουρός.

— Καὶ τὸ παιδί πενηνταένas.

Τὸ παιδί θὰ ἔρχόταν μαζί, εἶταν ὁ γιὸς τοῦ Σέργιου, τοῦ κρεμασμένου. Στὴν ἀγκυλιά του κρατοῦσε μπόγο τὴ σκοιένεια σκάλα.

— Σῆστε τὸ φανάρι.

Τὸ σήσανε, κ' ἔτσι τούς ρούφηξε πάλι τὸ σκοτάδι, που ἔμοιασε τώρα περισσότερο πυκνὸ. Γιὰ μιὰ στιγμή στάθηκαν δίχως νὰ μιᾶνε.

— Καὶ τώρα μπρός, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, λέει ὁ Σγουρός.

Ἐκαναν τὸ σταυρό τους. Ὁ ἄνεμος που βούιζε στὰ χαλάσματα σάρωνε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο, πάπλαζε σὰ θάλασσα μέσα στις ἐλιές. Ψηλά, ὁ οὐρανὸς εἶχε χαθεῖ, οὔτ' ἓνα ἀστέρι δὲ σημάδευε τ' ὄροσημό του. Ξεκίνησαν. Ὁ βηματισμός τους εἶταν ἀθόρυβος, πόδια γυμνά, καθὼς μιᾶς λιτανείας ἀπὸ σκιές που γλιστρᾶνε φερμένες μέσα στὴ νύχτα ἀπὸ τὸ χειμωνιάτη ἀγέρα. Θαμπὰ φέγγανε μονάχα, κυματίζοντας, οί ἄσπρες γενειάδες τοῦ Δανιήλ καὶ τοῦ Σλαῦου. Βάδιζαν πῶτοι οί δυὸ γέροι, ἀνοίγοντας τὴν πορεία στὴ φάλαγγα, πρόγονοι ἱεροί, προφῆτες μυστικῆς καὶ προαιώνιας θρησκείας.

ΤΟΡΝΕΟ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ

ΕΠΟΧΗ εΐταν ελόττελα ακατάλληλη για πανηγύρια και γιορτές στο ύπαιθρο. Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ φθινόπωρο, οἱ ἀδιάκοπες βροχὲς εἶχανε μουςκέφει, ἀνεβατῖσει τὸν ἀφράτο κάμπο τῆς Ἀνδραβίδας. Στὸ κάθε βῆμα τὸ πόδι βούλιαζε ἢ γλιστρούσε, λάκκοι μεγάλοι, μπουχτισμένοι ἀπὸ νερὸ, ἀνίκανοι πιὰ νὰ τὸ καταπιούν, τὸ ξερνοῦσαν. Ὡστόσο ὁ πρίγκηπας εἶχε θελήσει τὸ κονταροχτύπημα νὰ γίνεи τὸ μῆνα τοῦτο, Νοέμβρη, τῆ μέρα ἀκριβῶς πὺ εἶδε τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἢ κόρη του.

Καθένας τὸ πίστευε δύσκολο νὰ ἔρθουν ἔτσι βολικὰ τὰ πράγματα, ὥστε τὴν ὀρισμένη μέρα ὀχι μονάχα νὰ μὴ βρέξει μὰ καὶ νὰ ἔχουνε πάψει τρεῖς μέρες πρὶν τουλάχιστο οἱ βροχὲς ὥστε νὰ στεγνώξει ελόττελα ὁ τόπος καὶ νὰ μπορούνε τ' ἄλογα νὰ τρέξουν ἀνεμπόδιστα. Εἶν' ἀλήθεια πῶς ὁ πρίγκηπας πρόβλεψε τὴν τελευταία τούτη περίπτωση κ' ἔβαλε νὰ κουβαλήσουν ἀπὸ τὸ γιαλὸ δλάκερα κάρρα ἄμμο για νὰ τὸν στρώσουν τὸ βράδου τῆς παραμονῆς στὸ φόρο. Ἔβαλε ἀκόμα νὰ ετοιμάσουν ὄσο πιὸ πολλὰ γινότανε καταλύματα σὲ πανδοχεῖα, σπίτια πλούσιων βουργησέων, στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀη-Νικόλα, για τοὺς ἀρχόντους καὶ τοὺς ἄλλους θεατῆς πὺ θὰ ἔρχονταν στὸ τὸρνεὸ ἀπὸ τὶς τέσσερες ἄκρες τοῦ Μοριᾶ. Ἦθελε ἢ πρώτη τούτη γιορτῆ τῆς θυγατέρας του νὰ μείνει ἀξέχαστη στὰ χρονικὰ τοῦ πριγκηπάτου. Ὁ ἴδιος, εἶχε ἀρχίσει νὰ παίρνει τὸ καλλίτερο, ἢ ἀρρώστεια του πὺ τὸν βασάνισε δλάκερο σχεδὸν τὸ χειμῶνα ὑποχώρησε τὸ καλοκαῖρι· ἔξφνου τὸ φθινόπωρο φούντωσε για μιὰ στιγμή μὰ πάλι κόπασε καὶ τώρα ὁ βῆχας ἀραίωνε ελόένα, τὰ μάγουλά του παίρνανε χρῶμα, ζωντάνευαν.

Εἶχε καιρὸ νὰ ἴδει ἢ Ἀνδραβίδα τέτοια μεγάλη σύναξη. Ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ πριγκηπάτου, ἀπὸ τὶς βουνοκορφὲς καὶ τοὺς πιὸ μακρυνούς γιαλοὺς, κουβαλιόντανε κάθε μέρα καρθάνια οἱ ξένοι: Ἰππότες πὺ ὀρέγονταν νὰ λάβουν μέρος στὸ κονταροχτύπημα καὶ νὰ ξεχωρίσουν, κεφαλάδες δυσκολοθώρητοι μὰ πὺ για νὰ εὐχαριστήσουν τὸν πρίγκηπα δείχνανε τώρα προθυμία, ἀρχοντολόι ντόπιο, περα-

στικοί ξενομερίτες, έρχονταν άλλοι μονάχοι, άλλοι με τις ακολουθίες τους ή με τις φαμίλιες τους, να πιάνουν κάμαρες και να καρτερούν την επίσημη μέρα. Πλάι σ' αυτούς, τὸ κατώτερο στοιχείο, βουργησέοι φιλοπερίεργοι κ' έμποροι κερδοσκόποι, μεταπράτες Βενετσάνοι, Γενοβέζοι, Φλωρεντινοί ή Πιζάνοι, Έβραίοι, κι άλλοι, άγνωστοι σ' όλους, πρόσωπα άνώδυμα άπό την παρδαλή μάζα τῶν εθνῶν πού μπλέκονταν καθώς σέ σταυροδρόμι μέσα στίς πολιτείες και πάνω στίς δημοσιές τῶν Μοριά. Λίγο-λίγο, τὸ πλήθος είχε περσέψει, οί τελευταίοι πού φτάνανε δὲ βρίσκαν εύκολα τόπο νά κονέψουν. Είτανε κ' οί μενεστρέλοι, κ' οί ζογκλατόροι, πλέμπα καταφρονεμένη κι άπαραίτητη. πού είχανε συναχτεί σάν τις μύγες, άπ' όλες τις γωνιές τῶν πριγκηπάτου για νά ψωμιστούνε στην πριγκηπική γιορτή. Για νά μη χάνουν στο μεταξύ τὸν καιρό τους άκαρπα, βγαίνανε στίς πλατείες ντυμένοι παρδαλά, πιάνανε νά τραγουδάνε με τὸ λαγούτο ή με τὸν ταμπουρά, νά κάνουνε πάτες, θαυματοποιίες, γυμνάζανε μαϊμούδες, παίζανε στὸν άέρα μπάλλες και μαχαίρια, σταματώντας έτσι τούς διαβάτες, τὰ άγυιόπαιδα, φράζοντας τούς δρόμους, αίτιοι νά χειροτερεύει ή κοσμοπλημμύρα κ' ή άπελπιστική σύγχυση. Πραγματευτῆδες, γυρολόγοι, είχανε φτιάξει πρόχειρες παράγκες έξω άπό την πολιτεία ή γύρω στο φόρο τῶν τουρνέου, άπλώνοντας κάθε πρωί την πραγματεία τους, διαλαλώντας την με φωνές παράτακες, σουβλερές ή βραχνιασμένες. Άκόμα και σιδεράδες πλανόδιοι, ξεκινημένοι άπό άλλες πολιτείες, στήνανε ἐδῶ ὅπως-ὅπως ένα άμόνι, ένα καμίνι, και προσμένανε τούς άφεντάδες πού θά ήθελαν ίσως νά επισκευάσουν μιάν άρματωσιά, νά πλέξουν κάποιες άλλης τούς τσακισμένους χρίκους.

Ζύγωσε ή μέρα κι δλωνῶν τὰ μάτια στραφήκανε μ' άγωνία κατά τὸν οὐρανό. Θά έβρεχε; Άπό μιὰ βδομάδα τώρα, τὰ νερά είχανε πάψει, όμως ὁ καιρός έμενε πάντα γυρισμένος στο νοτιά, ή γῆ δὲν έλεγε νά στεγνώξει. Ψυχρόρητα, σάν άπό κοινή κι άνομολόγητη συμφωνία, ή τύχη τῆς μέρας τῶν τουρνέου είχε συνδεθεῖ για όλους με τὸ ριζικό τῆς πριγκηποπούλας. Θά είναι τυχερή νά μη βρέξει; Άκόμα κι ὁ πρίγκηπας, πού σπάνια φανέρωνε τὰ βαθύτερα διανοήματά του, έρχότανε νά σταθεῖ συχνά στο παραθύρι και κοιτάζε άμίλητος τὸν οὐρανό. Οί έπτότες του τὸν ζύγωναν με σεβασμό, άθόρυβα, και στέκονταν πίσωθὲ του βουβοί, νά κοιτάζουν κ' εκείνοι.

Ξάφνου, την παραμονή τῆς ὀρισμένης ήμέρας, ἔβγαλε ήλιο. Άστραψε ὁ τόπος, ἔλαμψαν οί βάλλοι, μαζί και τὰ μάτια τῶν πρίγκηπα. "Ολοι άνάσαναν μ' ανακούφιση. Κάτι σάν πλάκα βρειά άνασηκωνόταν άπ' ὄλωνῶν τὰ στήθια.

— Σήμερα θάπρεπε νά γίνει τὸ τουρνέο, είπανε ξεθαρρεμένοι άπό την άγαλλίαση οί αὐλικοί. Κρίμα!

— Όχι! Στίς τριάντα, ἔκανε έπίμονα ὁ πρίγκηπας. Στίς τριάντα. Είταν άκριβῶς ή μέρα πού γεννήθηκε ή κόρη του. Σάν και νά είχε βάλει μέσα του ένα στοιχείμα, νά ρωτοῦσε με τὸν έμμεσο τούτο τρόπο τῆ μοίρα της, αλλά και τῆ δική του. "Οσο κι αν ἔδειχνε μπροστά στὸν περίγυρο του άφροντισιά ὁ πρίγκηπας — ίσως άπό ὑποχρέωση στὸν παλιὸ έαυτὸ του — ή άρρώστεια τῶν είχε βαρύνει με ίσκιους

ἔγνωις τὸ μέτωπο. Εἶταν ἀκόμα νέος, τριάντα χρονῶν, δὲν ἤθελε νὰ πεθάνει.

— Ἰσαμ' αὐριο θάχει στεγνώσει ὁ φόρος, λογάριασαν οἱ ἄρχοντες. Μεθαύριο πιά θὰ εἶναι ὅ,τι χρειάζεται.

Κι ἄλλοι συμπλήρωσαν :

— Ἄν μάλιστα φουσήξει καὶ κἄνας βοριάς. . .

— Ὅχι, ὄχι, δὲ θέλω παραμαντέματα, τοὺς ἀντίσκοφε ἐρεθισμένους κάπως. Τὰ δαιμόνια εἶναι φθονερά, νὰ τὸ ξέρετε, κι ἀγαπᾶνε νὰ σκανταλίζουν τοὺς ἀνθρώπους.

Γέλασε μὲ τὸ κοντό του γέλιο, ποῦ τώρα πιά ἔμοιαζε πολὺ μὲ τὸ βήχα του, καὶ πέρασε στὰ δωμάτια τῆς πριγκηπέσσας. Τὸ βᾶδισμά του ἔμενε σβέλτο καὶ νεανικό, σὰν ἄλλοτε.

Ἡ πριγκηπέσσα εἶτανε καθισμένη στὴν κάμαρά της, ἔχοντας δίπλα τὸν καπελάνο της. Ἀπὸ μερικοὺς μῆνες κ' ἐδῶ εἶχε στραφεῖ πρὸς τὴ θρησκεία, περνοῦσε μέρες δλάκερες μὲ συντροφιά ἀποκλειστικῆ ἱερωμένων, ξομολογοῦτανε συχνά, ἔκανε δωρεές σὲ ἐκκλησιαστικὰ τάγματα καὶ μοναστήρια. Ἐβᾶλε νὰ τῆς φέρουσαν ἀπὸ τὴν Καλαμάτα καὶ κάποιο παλιὸ εἰκόνημα τῆς μητέρας της, ζωγραφισμένο σὲ χρόνια ἀμνημόνευτα ἀπὸ γραικὸ τεχνίτη, ὁλότελα τώρα μαυρισμένο, ἕμως, καθὼς λέγανε, θαυματουργό, καὶ τὸ προσκυνοῦσε κατὰ προτίμηση, δίχως νὰ γνοιάζεται ἂν εἶναι σύμβολο τῆς ὀρθόδοξης λατρείας. Τὸ θυμότανε σὰν ὄνειρο, ἀπὸ παιδοῦλα ἀκόμα, νὰ βρῆσκειται πάντα στὴν κάμαρα μέσα τῆς Ἄννας Ἀγγελίνας, φερμένο μαζί της ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, κειμήλιο οἰκογενειακὸ τῶν Κομνηνῶν.

— Ὁ καιρὸς ξανοίγει, κυρία! ἀνάγγειλε ὁ πριγκηπας μπαίνοντας χαρωπός.

Ἡ Ἰσαμπὴ τὸν κοίταξε νὰ ἔρχεται, δίχως νὰ μιλάει. Τὰ μάτια της εἶταν ἀφαιρεμένα καὶ θολά.

Ἐρριξε μιὰ ματιὰ δυσαρεστημένη στὸν καπελάνο ὁ Φλωρέντιος καὶ πῆγε κατὰ τὸ παραθύρι. Δὲν τοὺς εἶχε ποτέ του ἀπὸ συμπάθεια τοὺς κληρικοὺς.

— Δὲν ἀνοίγετε τὸ παραθύρι σας; Εἶναι χαρὰ Θεοῦ ἔξω. Κοιτάχτε!

Διαπλάτωσε μονάχος του τὸ παραθυρόφυλλο κ' ἔδειξε μὲ χειρονομία πλατεῖα τὸν κάμπο. Τὰ μάτια τῆς πριγκηπέσσας τὸν κοίταζαν ἤρεμα καὶ μελαγχολικά.

— Τί θὰ λέγατε, κυρία, ἂν ἀνεβαίναμε στὰ φαριά τῶρά δὲ καὶ πηγαίναμε μιὰ βόλτα στὸ φόρο, νὰ ἰδοῦμε ἂν τέλειωσαν οἱ ἐργασίες, ἂν ὁ τόπος στέγνωξε;

— Ἡ χάρη σας ἄς μὲ συχωρέσει· εἶμαι λιγάκι κουρασμένη καὶ θὰ προτιμοῦσα νὰ μείνω ἐδῶ, ἀποκρίθηκε ἡ πριγκηπέσσα.

Δάγκωσε τ' ἀχείλι του, νευριασμένος. Ποτέ δὲν τὸν εἶχε ἀκολουθήσει στοὺς ἐνθουσιασμούς του ἡ γυναῖκα αὐτή.

— Ὅπως ἀγαπᾶτε, ἔκανε πασχίζοντας νὰ δείξει φυσικὴ κι ἀδιάφορη τὴ φωνή του. Καὶ γυρίζοντας στὸν καπελάνο, ποῦ στεκόταν ὄρθιος μὲ σεβασμό :

— Μοῦ κλέβετε τὴ γυναῖκα μου, τοῦ εἶπε. Ὅμως δὲ σᾶς κρατῶ

κακία γιατί ξέρω πώς δε θά μπορούσατε νά τήν κερδίσετε ελάχερη ούτε κ' έσεις.

Γέλασε μονάχος του με τὸ διαφορούμενο τοῦτο, πήρε τὸ χέρι τῆς πριγκηπέσσας, τὸ ἀκουμπισμένο πάνω στὸ γόνατό της ἄψυχα, τὸ φίλησε κ' ἔφυγε.

Εἶχανε φτιάξει τὸ φόρο τοῦ τονρέου ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία, σὲ χῶρο ἀνοικτὸ κι ἄδεντρο, ἀπὸ τὴ φύση ἰσοπεδωμένο. Μονὴ σειρὰ δρθια παλούκια, μυτερὰ, κλείνανε ἀπὸ τὶς τέσσερες πλευρὲς τὸ στίβο σὲ σχῆμα παραλληλόγραμμο και μακρουλό, ἀρκετὰ φαρδὺ ὥστόσο γιὰ νὰ μποροῦν ἄνετα νὰ σταθοῦν κατὰ μέτωπο τριάντα καθαλαρέοι. Καταμεσις στὶς μακρύτερες πλευρὲς, δυὸ στεγασμένα περίπτερα εἶταν στημένα, με σκαλοπάτια φαρδειά, ἀμφιθεατρικά, γιὰ νὰ καθήσουν οἱ ἀρχόντοι κ' οἱ κυράδες. Στὸ ἕνα, ποῦ εἶχε τὴ ράχη κατὰ τὴν ἀνατολή, ἕνα πλάτωμα ψηλότερο ἀνάμεσα στὰ πρῶτα σκαλοπάτια φανέρωνε τὴ θέση ποῦ θά μπαίνανε τὰ θρονιὰ γιὰ τὸ πριγκηπικὸ ζευγάρι. Κοντάρια θεόρατα, σὺν ἄλμπουρα καρabiῶν, ἀπὸ καλοπελεκημένα κυπαρίσσια, ζώνανε τὸ φόρο δλόγυρα, ἀκόμα γυμνά, προορισμένα ἔμως ν' ἀνεμίσουν κατὰκορφα τὶς κρεμαστὲς παντιέρες με τὰ χρωματιστὰ ἐμβλήματα ἐκείνων ποῦ θά παίρνανε μέρος στὸν ἀγῶνα. Ἀγκυλιάζοντας τὸ στίβο ἀπ' ὄλες τὶς πλευρὲς, ἕνα πατάρι σανιδένιο εἶχε στηθεῖ, με σκαλοπάτια ἀμφιθεατρικά κ' ἐκεῖνο, ἔμως ὄχι σὺν τὰ περίπτερα ψηλό. Σ' αὐτὸ, ποῦ ἔμενε ξέσοκεπο, θά κάθονταν οἱ ἄλλοι θεατῆς, οἱ ἀπροσκάλεστοι, ἔσοι δὲν εἶταν ἀπὸ εὐγενικὸ σόι.

Γυρίζοντας με τὴν ἀκολουθία του ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη στὸ φόρο ὁ πρίγκηπας, ποῦ εἶτανε σ' ὄλο τὸ δρόμο πολὺ εὐδιάθετος, ἔχασε ξαφνικά τὸ κέφι του. Στὸν ὀρίζοντα, πέρα κατὰ τὸ νοτιὰ, ἕνα, δυὸ, τρία συννεφάκια εἶχαν ξεπεταχτεῖ, στὴν ἀρχὴ ἐλάχιστα, με ποῦ ὦρα τὴν ὦρα ζύγωναν και μεγάλωναν. Δὲν τὰ εἶδε μονάχα αὐτὸς. Κ' οἱ ἄλλοι τὰ πρόσεξαν, ἔμως κανένας δὲ βρῆκε τὸ κουράγιο νὰ σημειώσῃ μ' ἕνα λόγο του τὴν παρουσία τους. Παύοντας ἕνας-ἕνας νὰ μιλάνε συναμεταξύ τους, γύρισαν ἄλλοῦ τὰ μάτια, καμῶθηκαν πῶς δὲν τὰ βλέπουν, και φτάσανε πίσω στὴν πολιτεία βουβοί.

Τὴν ὦρα ποῦ πῆζευαν, ὁ ἥλιος σκεπάστηκε γιὰ πρώτη φορά. Σύγκαιρα, με πνοὴ χλιαρὴ ἔδραμε στὰ στενορρόμια, τρύπωνε ὑπουλα κάτω ἀπὸ τοὺς μανδύες και τοὺς κόλπωσε. Ὁ ἥλιος ξαναφάνηκε, γιὰ νὰ κρυφτεῖ ἀμέσως πάλι. Θὲς ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ εἶχε ἀλλάξει, θὲς ἀπὸ ἐσωτερικὴ αἰτία, οἱ πιὸ κοντινοὶ στὸν πρίγκηπα παρατήρησαν πῶς τὸ πρόσωπό του φαίνόταν ἀπρόσμενα χλωμό.

Ἐβρεξε ὀρητικὰ τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ. Ἐβρεξε ὄλη τὴ νύχτα. Οἱ καταρράχτες τ' οὐρανοῦ εἶχαν ἀνοίξει και τινάζανε πάνω στὴ γῆ διπλόφουχτα τὸ νερὸ, πνίγανε σὲ πέλαγο χοχλακιστὸ τὸ μεγάλο κάμφο, βουλιάζανε τὴν πολιτεία σὲ μελανὸ βυθό. Ἀπὸ τὸ μεσονύχτι και πέρα, πρὸντὲς ἀπανωτῆς ἀναστατώσανε τὰ οὐράνια κ' ὕστερα ἀστροπελέκια βίασανε νὰ γκρεμίζονται ἀσταμάτητα, με σκοτεινὴ κι ἀπίθανη μανία. Μονάχα τὰ χαράματα σίγασε κάπως ὁ δαιμονικὸς σάλαγος. Σημέρωσε μεὰ μέρα πελιδνὴ, κουρελιασμένη. Ἡ πολιτεία κειτόταν ἄψυχη κάτω

ἀπὸ τὸ πένθημο μαγνάδι τῆς βροχῆς πού κατέβαινε ὀλοένα, ἀνάερη τῶρα καὶ βουδῆ.

Λίγην ὥρα μετὰ τὸ ξύπνημα, ἦρθε ὁ γιαντρός τοῦ καστελλιοῦ νὰ ἴδῃ τὸν πρίγκηπα, ἕπως κάθε μέρα. Τὸν βρῆκε καθισμένον μονάχῳ στὴν κάμαρά του, νὰ παίξει ἀφαιρεμένα μετὰ τὸ εὐνοοῦμένῳ του λαγωνικό, ζῶο σπάνιο, λιανοκόκκαλο καὶ σβέλτο. Τὸ σκαντάλιζε τραδῶντας του τὰ κρεμαστά του αὐτιά, ἀφήνοντας ὑστερα τὸ χέρι ἀδιάφορα ἀνάμεσα στὶς μασέλες πού κλείνονταν πάνω στὰ εὐγενικά δάχτυλα μετὰ μαργιόλα λαϊμαργία. Ὁ πρίγκηπας, βλέποντας τὸ γιαντρό του νὰ ἔρχεται, χαμογέλασε κοροϊδευτικά.

— Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς ἡ χάρη σας νὰ τῆς παρατηρήσω, εἶπε δογματικά ὁ γιαντρός δείχνοντας τὸ λαγωνικό, πῶς τὸ σάλιο τῶν ζῶων αὐτῶν, ἢ ἀνάσα τους ἀκόμα, εἶναι μολυσμένα. Οἱ ἄχνοι πού βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα τους, βρωμεροὶ πάντα, δταν ἔρθουν σὲ συνάφεια μετὰ τὸ ἀνθρώπινο δέρμα γυρίζουν τὸ αἷμα σ' ἔμπυο. Δὲ θὰ συμβούλευα λοιπὸν στὸν πρίγκηπά μου νὰ κάνει κατάχρηση στὰ χάρδια, μιᾶς κ' ἡ υγεία του εἶναι τόσο ἀκριβὴ κ' εὐαίσθητη.

Τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη τοῦ Φλωρέντιου ἔγινε μορφασμὸς κοφτεροῦ γέλιου.

— Εἶταν ἕνας καιρός, γιαντρὲ σοφολογιώτατε, εἶπε, πού ἡ υγεία μας εἶτανε περισσότερο ἀκριβὴ καὶ λιγότερο εὐαίσθητη. Εἶτανε τότε πού πολεμοῦσαμε στὴν ὑπηρεσία τῶν Ἄνζου τοὺς τελευταίους Χοχενστάουφεν, καὶ πρὶν ἀκόμα, τότε πού σέρναμε τὸ σπαθὶ μας κατὰ διαταγὴ τοῦ Ροδόλφου τῶν Ἀψβούργων γιὰ νὰ διαφεντέψουμε τοὺς βουργησέους τοῦ Καμπραί. Εἶμασταν εἴκοσι χρονῶν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, σοφὲ δόχτορα! Τὰ χνώτα τῶν λαγωνικῶν δὲ γυρίζανε τὸ σπιθᾶτο μας αἷμα σ' ἔμπυο, τότε. Ὅμως ὁ καιρὸς ἐκεῖνος πέρασε. . . Τῶρα, ἡ υγεία μας ἔγινε εὐαίσθητη, καθὼς τὸ λές, καὶ δὲ θὰ μᾶς εἶναι πιά καθόλου ἀκριβὴ, νὰ τὸ ξέρεις.

Ὁ γιαντρός εἶχε ἀπομείνει μετὰ τὸ στόμα μισάνοιχτο. Πρῶτη φορὰ πού ἀκουγότανε στὴν Αὐλὴ ὁ πρίγκηπας νὰ μιλάει γιὰ τὰ περασμένα του. Κάτι σὰν τρόμος ἀόριστος ἔδεσε τὴ γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου.

Κάνοντας ὡστόσο κουράγιο, μ' ὄση περισσότερη διάκριση μποροῦσε, ἐξέτασε καὶ σήμερα τὸν ὑψηλὸ του ἄρρωστο, τοῦ ἔπιασε τὸ σφυγμὸ, τοῦ ὄρισε τρεῖς ἀφαιμάξεις. Τέλος, εὐχαριστημένως, δῆλωσε ἐπίσημα πῶς ἡ γενική του κατάσταση παρουσιάζεται θαυμαστὰ βελτιωμένη.

Ὁ πρίγκηπας γέλασε μεγαλόφωνα καὶ ξερά.

— Χαίρομαι πού βλέπω τὴ χάρη σας εὐδιάθετη καὶ τὴν υγεία της καλὴ, παρατήρησε ὁ γιαντρός ξεγελασμένος.

— Λάθος! φώναξε ὁ πρίγκηπας κάνοντας τὸ λαγωνικό του νὰ πηδήξῃ ψηλὰ γιὰ νὰ τοῦ ἀρπάξῃ στὰ δόντια τὴν παλάμη. Λάθος! Ἡ χάρη μας εἶναι εὐδιάθετη, τῶντι, ὅμως ἡ υγεία μας εἶναι κακὴ. Ἡ ἄρρωστεια τούτη δὲν ἔχει γιαντρεία, κύριε.

Μονάχα τ' ἀπόγεμα ἔπαψε ἡ μονότονη κ' ἐπίμονη ψιχάλα. Ὁ οὐρανὸς δὲν εἶχε καθαρίσει, συννεφιά μονοκόμματη τὸν ἔπνιγε ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη ἄκρη. Οἱ ἵπποτες τῆς κούρτης ἔκαναν προβλέψεις αἰσιόδοξες γιὰ τὴν αὐριανὴν μέρα, μεγαλόφωνα, νὰ τίς ἀκούει ὁ πρίγκηπας, δί-

χωσ κανέναν τους να τις πιστεύει. Βραδυαστήκανε στη μεγάλη σάλλα παίζοντας σκάκι, ζάρια, βέβαιοι πώς κι αὔριο τὸ ἴδιο θὰ περνοῦσαν. Ἡ πριγκηπέσσα δὲ φάνηκε καθόλου τὸ βράδυ αὐτό. Μάθανε πὼς πλάγιασε νωρὶς εἰχωρὶς νὰ δειπνήσει.

Ἐίτανε πολὺ ἤρεμος ὁ πρίγκηπας, ἔπαιζε σκάκι μὲ τὸ σεเนสάλο ντὲ Σαιντ - Ὁμὲρ καὶ μασοῦλιζε ἀφαιρεμένα σπόρους ἀπὸ ἓνα ρόδι σφαιγμένο πάνω σὲ δίσκο δλάργυρο. Ὅλη τὴ βραδυὰ δὲν εἶχε ξεστομίσει λέξη γιὰ τὸ τορνέο. Μονάχα ὁ κοντόσταβλος ὁ Σωντερὸν πήγαινε κ' ἐρχόταν, ἔκοβε βόλτες νευρικός, μουγκρίζοντας κάθε τόσο λόγια ἀκατάληπτα ἀνάμεσα στὰ χοντρά του χεῖλη, τὰ μελανὰ καθὼς τῶν Σαρακηνῶν. Ἡ ἀναποδιὰ τὸν εἶχε ἀναστατώσει αὐτόν, ἡ ὀργὴ ξυπνοῦσε μέσα του μιὰ ζωτικότητα ἀπὸ καιρὸ λησμονημένη. Κ' ἡ ὠραία Γουλιέρμα, ποὺ ἠγεμόνευε ἀνάμεσα στὶς κυράδες τώρα ποὺ ἡ πριγκηπέσσα ἔλειπε, τὸν παρακολουθοῦσε κυλώντας τὸ κατόπι του τὰ μεγάλα τῆς μυγδαλωτὰ μάτια, τὰ μαῦρα καὶ λουσαῖτα, ἀδιόρατα εἰρωνικά, ἴσως λιγάκι πεισματωμένα στὸ βάθος γιὰ τὴν ἀδιάκριτη ἐπιμονὴ τοῦ νόμιμου ἀντρα τῆς νὰ ζεῖ ἀφοῦ πιά εἶχε γίνεο περιττός.

Ἄργα, τὴν ὥρα ποὺ ἐτοιμάζονταν νὰ σηκωθοῦν γιὰ ὕπνο, βούκινα ἀντιλάησαν στὴ σιδερόπορτα τοῦ καστελλιοῦ, γαβγίσματα σκυλιῶν καὶ χλιμιντρίσματα ἀνάκατα, ἄλογα μαζὶ καὶ μουλάρια. Σύγκαιρα βουὴ μεγάλη σηκώθηκε στὴ μεσαυλή. Ὅλοι πετάχτηκαν πάνω, γιὰ μιὰ στιγμὴ ξαφνιασμένοι, ἀκούγοντας ὅμως τὸ ποδοβολητὸ ποὺ ἀνέβαινε τὶς σκάλες μὲ γέλια καὶ ξεφωνητά, κατάλαβαν. Ἐίταν ἡ κυρὰ τῆς Ἄκοβας, ποὺ εἶχε φτάσει μὲ τὴν ἀκολουθία τῆς.

Χύμηξε στὴ μεγάλη σάλλα ξαφνιασμένη, ξέπνοη, μὲ τὰ παρδαλοντυμένα παιδόπουλά τῆς σκόρπια γύρω.

— Ἐγὶνε τὸ τορνέο; τσίριξε. Ὅχι, δὲν ἔγινε ἀκόμα. Δόξα νάχει ὁ Θεός! Αὐτὸ δὰ ἔλειπε, νὰ ἔχει γίνεο... Πέντε μέρες δλάκερες ταξιδεύω, ἀπὸ τὴν Ἄκοβα ἴσαμ' ἐδῶ. Μᾶς ἔκλεισε ἡ βροχὴ στὴν Ἰσοδα, μᾶς ἔκλεισε καὶ στὴν Ὀλενα, τὰ ποτάμια εἶχανε ξεχειλίσει, φρίκη! Ὁχ, θαρῶ θὰ λιγοθυμήσω, νιώθω λιγοῦρες. Τί καθόσαστε καὶ μὲ θεωρεῖτε; Θέλετε πρῶτα νὰ ξεψυχήσω; Φέρτε μου τριανταφυλλόνερο νὰ μυριστῶ...

Σωριάστηκε σ' ἓνα θρονὶ γρυλίζοντας ξέψυχα καὶ ζήτησε νὰ τῆς ξεσφίξουν τὸ στηθόδεσμὸ τῆς. Βιάστηκαν οἱ κυράδες, ἔξδν ἀπὸ τὴ Γουλιέρμα ποὺ τὸ θαροῦσε πολὺ ταπεινωτικὸ γιὰ μιὰν Ὅρσινι νὰ ὀηρητήσῃ ἀκόμα καὶ μιὰ Βιλλαρδοῦϊνα. Οἱ ἱππότες ξεμάκρυναν μὲ συστολή, ὅμως ἡ Μαργαρίτα ἔπιασε σύγκαιρα νὰ τοὺς κουβεντιάζει, καὶ τόσο φορτικά, ποὺ ἀναγκάστηκαν ἕνας - ἕνας, ἀπὸ εὐγένεια, νὰ γυρίσουν ξανὰ κοντὰ τῆς. Τὸ καστέλλι πῆρε μεμιάς ζωὴ, ζύπνησε. Τώρα δλα μοιάζανε πάλι αἴσια καὶ φωτεινά.

Δὲν ἔγινε τὴν ἄλλη μέρα τὸ τορνέο. Ἡ μπόρα εἶχε πάψει, ὅμως βροχὴ ἔπεφτε πάντοτε, ψιλή, νοτίζοντας τὰ πάντα. Ἡ Μαργαρίτα ἤρθε νὰ ἴδει τὴν ἀδερφή τῆς. Στὴν ἀντικάμαρα, βρῆκε τὴ βάρια μὲ τὶς ἄβρες, καθισμένες ὅλες μαζὶ νὰ γνέθουν σιγοκουβεντιάζοντας. Παραξε-νεύτηκε.

— Δὲ μᾶς θέλει πιά κοντὰ τῆς, ἐξήγησε μουτρωμένη ἡ βάρια ποὺ

προσηκώθηκε τελευταία, καθώς ή βαρυνέσσα είχε μπει. Κάνει συντροφιά μονάχα με τόν καπελάνο.

Ἀπόρησε ή κυρά τῆς Ἀκοθας και κοίταξε γύρω τις γυναίκες. Ὅλες, με τή σιωπή τους, ἐπιθεβαίωναν τὰ λόγια τῆς βγάγιας. Ἡ μπουρ-
γκινιόνα ή Γιολάντα μάλιστα, ή ἄλλοτε εὐνοουμένη, είχε τὰ μάτια της
τώρα δακρύβρεχτα.

— Καλά! ἔκανε ἀποφασιστικά ή βαρυνέσσα κι ἀνοίξε μονάχη της
τὴν πόρτα νά μπει στὸ κουβούκλι τῆς ἀδερφῆς της.

Βγήκε κοντὰ τὸ μεσημέρι δίχως νά ἱκανοποιήσει τὴν πονηρή της
περιέργεια. Ἡ Ἰζαμπὴ τῆς είχε φανεῖ ἤρεμη και καρτερική, λιγάκι
γερασμένη μόνο. Τὴν ὥρα ποὺ θὰ χωρίζονταν, καθώς είχε γυρίσει ὁ
λόγος στὸ τρνέο:

— Ἐγὼ τὸ ἤξερα πὼς δὲ θὰ γίνει, είχε πει ή πριγκηπέσσα.

— Πὼς τῶξερές; Ἔλα Χριστέ και Παναγιά!

— Τὸ παιδί εἶναι ἀτυχο, λέει ή Ἰζαμπὴ χαμογελώντας θλιμμένα.

Ἦρθε στὸν κόσμο τοῦτο κάτω ἀπὸ ἄποδ ἄστέρη.

Τὸ τρνέο ἔγινε ὠστόσο, μονάχα ποὺ εἶτανε δυὸ μέρες ὕστερα ἀπὸ
τὴ γιορτή. Παραμονή, τὸ βράδου κιόλας, ή βροχὴ σταμάτησε, κ' ή ἄλλη
μέρα ξημέρωσε ξάστερη, λιοπερίχυτη, σὰν ἀπὸ εἰρωνεῖα. Οὐτ' ἓνα συν-
νεφάκι δὲν είχε ἀπομείνει στὸν καταγάλανο οὐρανό. Ἡ γῆ ὠστόσο εἶ-
ταν μουσκεμένη, ὁ φόρος ἔμοιαζε με βάλτο. Περίμεναν νά στεγνώξει
τὴν ἄλλη μέρα, μὰ και τότε εἶδανε πὼς τὸ χῶμα ἀπόμεινε πολὺ μα-
λακό, λασπερό. Τὸ βράδου βγήκανε στὴν πολιτεῖα ἐράλδοι ποὺ ἀναγγεί-
λανε με τὰ σαλπίγγια τους πὼς τὸ τρνέο θὰ γινότανε τὸ δίχως ἄλλο
αὔριο. Ὁ πρίγκηπας είχε στείλει νά μολώσουν τὸ στίβο με ἄμμο, νά
τὸν στρώσουν καλά και νά τὸν χτυπήσουν, ὅ,τι θέλανε τέλος πάντων
νά κάνουν, φτάνει ή ἀπόφασή του γιὰ τὸ τρνέο νά ἔκτελεστεῖ.

Και τὸ τρνέο ἔγινε.

Ἀπὸ πολὺ πρωτὶ, ὁ κόσμος είχε ἔρθει νά πιάσει θέσεις στὸ πατάρι
τὸ προορισμένο γιὰ τοὺς κατώτερους βουργησέους και γιὰ τὴν πλέμπα.
Μπουλούκια - μπουλούκια κουβαλιόνταν ἀνάμεσα στὰ χωράφια, λοξέον-
τας ἀπὸ τὴ δημοσιὰ, μπαίνανε κοπαδιαστὰ ἀπὸ τὴ φαρδεῖὰ πόρτα, τὴν
ἀνοιγμένη στὴ βορειοδυτικὴ γωνιά τοῦ φόρου, κι ἀφοῦ στέκονταν μιὰ
στιγμὴ με τὸ στόμα ἀνοιχτό, ἐκστατικοί, νά θαυμάσουν τὸ μεγάλο σα-
νίδωμα, τὰ δυὸ περίπτερα με τὰ κρεμασμένα στὸ παραπέτο του χαλιά,
τις παντιέρες ποὺ ἀργοκυμάτιζαν στὰ πανύψηλα κοντάρια, χυμούσανε
σκοντάβοντας, σκουντώντας, μπουσουλώντας, νά θροναστοῦν σὲ θέσεις
ὅσο, μπορούσανε πιὸ εὐνοϊκές. Δὲν είχε πηδῆξει καλά - καλά ὁ ἥλιος
ἀπὸ τὸ βουνὸ ποὺ τὸ πατάρι εἶτανε κιόλας γεμάτο. Ἀποροῦσε κανένας
πὼς μπόρεσε ή Ἀνδραβίδα νά χωρέσει τόσο λαό, ποὺ τὸν ἔκρυβε τόσες
μέρες τώρα. Εἶχαν ἔρθει ἀπὸ κοντινὲς πολιτεῖες κι ἀπὸ τὰ γύρω χω-
ριά, ἀπὸ τόπους μακρυνούς, καστέλλια, μοναστήρια, στάνες, ἐρημητή-
ρια, ὄλοι γιορτινὰ ντυμένοι, ἀνυπόμονοι νά ἴδουν, νά σαστίσουν. Κρα-
τούσανε μαζί τους και φαγώσιμα, σῦκα λιαστὰ, κάστανα ψημένα, κα-
ρύδια. Δὲν εἶχανε ἀκόμα καθήσει ποὺ ἀρχίζαν κιόλας νά μασουλᾶνε,
κουβεντιάζοντας φωναχτά, μπουκωμένοι, ἀπὸ παρέα σὲ παρέα. Τὰ χω-
ρατὰ πέρσευαν, ξελιγώνονταν οἱ γυναῖκες με τὸ τίποτα, δίνοντας ἔτσι

προκαταβολικά διέξοδο στὸν ἐνθουσιασμό τους. Σ' ἓνα - δυὸ σημεῖα, κατὰ γὰδες εἶχαν ἀνάψει γιὰ τὴν καλλίτερη θέση· οἱ ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων, ποὺ ἐπιτηρούσανε τὴν τάξη, ζύγωναν βλοσυροὶ γιὰ νὰ μπούνε στὴ μέση. Κι ἀπ' ἐξω, στὰ χωράφια, σ' ἔκταση μεγάλη, τσαντέρια εἶχανε στηθεῖ πρόχειρα, γυρολόγοι κλωθογύριζαν διαλαλώντας τὴν πραγματεία τους, διακονιαρεῖοι πῆγαιναν κ' ἔρχονταν ἀκολουθώντας ἀπὸ κοντὰ τοὺς θεατῆς ποὺ φτάνανε, καὶ τὰ ζωντανὰ τῶν μακρυνοφερμένων, δεμένα σὲ παλούκια πρόχειρα, βοσκίζανε τὴν κουρεμένη γῆ, ἀναταράζοντας τὰ τροκάνια τους, χλιμίντριζαν ἀνάκατα κι ἀναβρουχίζαν.

Οἱ ἄρχοντες ἤρθαν ἀργά, λίγην ὥρα πρὶν ἀπὸ τὴν ὀρισμένη, νὰ πάρουν θέση στὰ δυὸ περίπτερα. Φέρανε τὶς κυράδες μὲ σέντιες γιὰ νὰ μὴ λασπώσουν τὰ μακρὰ τους βαρύτιμα φουστάνια, καὶ τὰ παιδόπουλα τὶς ἀκολούθησαν ἴσαμε τὰ θρονιά, ἀναβαστάζοντας τὶς κοῦδες. Μὲ τὸν ἐρχομὸ τους, ἡ μεγάλη βαβούρα τοῦ ὄχλου κατὰπεσε, ἀπὸ φόβο καὶ σεβασμὸ. Τώρα ἓνα μικρὸ μούρμουρο βασίλευε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ φόρου, βουὴ ἀπὸ μελισσολόγι σύμπυκνη, στρωτῆ. Τὰ σαλπίγγια στὴν εἴσοδο σημάνανε διάτορα, σηκωμένα ψηλά, τὸν ἐρχομὸ τῶν πριγκήπων· τὸ πλῆθος κράτησε ψυχόρμητα τὶς ἀνάσες του. Μπήκανε στὸ φόρο ὁ Φλωρέντιος κ' ἡ Ἰζαμπώ, ἀκολουθημένοι ἀπὸ μεγάλη συνοδία, πλουμιστῆ, τοὺς ὀφφικιάλιους τοῦ πριγκηπάτου, τὶς κυράδες τῆς κούρτης, ἱππότες χρυσοσπιρουάτους τοῦ ἰδιαίτερου πριγκηπικοῦ περιγύρου, σκουταράτους μὲ τὰ οἰκόσημα τοῦ Αἰνῶ καὶ τῶν Βιλλαρδουϊνων.

— Ὁραία ἡμέρα προμηνύεται, κυρία, παρατήρησε χαμογελαστὸς ὁ Φλωρέντιος, ἐνῶ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι τὴν Ἰζαμπώ γιὰ νὰ τὴν βοηθήσει νὰ βολευτεῖ στὸ θρονί της. Πενήντα ἀπὸ τὶς καλλίτερες λόγχεις τοῦ πριγκηπάτου θ' ἀγωνιστοῦν ἐδῶ, ποῖα νὰ κερδίσει τὸ στεφάνι τῆς νίκης ἀπὸ τὸ χέρι σας. Εἶναι δική σας ἡ σημερινὴ γιορτῆ.

— Δική μου, κύριε; ἀπόρησε ἀπλοϊκὰ ἡ πριγκηπέσσα.

— Τέτοια εἶναι ἡ ἐπιθυμία μας. Σὰς ἔχουμε ἀνακηρύξει γιὰ σήμερα βασίλισσα τῆς ὀμορφιάς καὶ τῶν ἐρώτων.

Τὸ μέτωπο τῆς Ἰζαμπῶς συγγέφιασε γιὰ μιὰ στιγμή.

— Δὲν κἀνατε καλά, ἀφέντη πρίγκηπα, εἶπε. Τὸν τίτλο αὐτὸ τὸν δίνουν σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς ἀρχόντισσες τῆς κούρτης, τὴν ὀμορφότερη, τὴ νεώτερη, καὶ δὲν ταιριάζει θαρῶ σ' ἐμᾶς νὰ τὸν κρατᾶμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας. Ἐπειτα, τί ὠραιότερο ἀπὸ τὸ ἔθιμο νὰ διαλέγει τὴ βασίλισσα τοῦ τορνέου ὁ Ἰδιὸς ὁ νικητῆς! . . .

— Θαρεῖτε λοιπὸν πῶς ὑπάρχει στὸν κόσμον τοῦτο νικητῆς ποὺ θὰ διάλεγε ἄλλην ἀπὸ τὴ χάρη σας γιὰ βασίλισσά του; γέλασε ὁ πρίγκηπας.

Δάγκωσε τ' ἀχειλί της ἡ Ἰζαμπώ, σῶπασε. Πάλι τὸ ἐκνευριστικὸ ἐκεῖνο δίλημμα, ἀν ὁ πρίγκηπας, μὲ τὴν ὑπερβολὴ ποὺ συνήθιζε στὰ κομπλιμέντα του, τὴν κολάκευε εἰλικρινὰ ἢ τὴν περιγελοῦσε.

Ἀπὸ τὸν ἀνοιγμένο λοξὰ στὴ δεξιὰ γωνία φράχτη μὲ τὰ κάγκελα, μπήκανε βαδίζοντας ἐπίσημα τέσσεροι σαλπιχτῆς καὶ τέσσεροι ἐράλδοι τῶν ἀρμάτων. Στάθηκαν σ' ἄραιή τάξη, ἀσάλευτοι σὰν ἀγάλματα. Τὰ μακρουλά σαλπίγγια τους σημάδεψαν ψηλά, σπιθίζοντας κάτω ἀπὸ τὸ ἐνδοξὸ φῶς τοῦ ἡλίου, σημάνανε τὴν ἐναρξη. Εἶταν ἡ ἀναμενόμενη γιὰ

δλους στιγμή, ή περιπόθητη. Ένα μῆνα δλάκερο τὴν καρτεροῦσαν, τὴν δνειρεύονταν, ή κακοκαιρία εἶχε παρτείνει τὴν ἀπαντοχή της. Τὰ σαλπίσματα ξέσχισαν μὲ χάλκινες φτεροῦγες τὸν ἀραιὸ χειμωνιάτικο ἀγέρα κι ἀντιάλγησαν ἔξω, στὸν κάμπο, καὶ πέρα, ἴσαμε τὴν πολιτεία πού εἶχε ἀπομείνει σχεδὸν ἀδειανή. Οἱ ἐράλδοι, μὲ φωνὴ βροντερή, προκήρυσαν τὸ εἶδος καὶ τοὺς δρους τοῦ ἀγώνα.

Θὰ εἶτανε κονταροχτύπημα ἑμαδικό, εἰκοσιπέντε ἱππότες ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, εἰκοσιπέντε ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ ἀγὼνας δὲ θὰ ἔφτανε ὡς τὸ θάνατο, δικαίωμα ἔμως εἶχε ὁ ξεσελλωμένος πού θὰ κατάφερνε νὰ σηκωθεί προτοῦ ὁ ἀντίπαλός του τὸν ἀγγίξει μὲ τὴ λόγχη, νὰ βάλει στὸ χέρι τὸ σπαθί. Ἀπὸ κείνους πού θ' ἀπόμεναν, οἱ ἀξιότεροι θὰ πάλευαν ὕστερα ἀναμεταξύ τους, σὲ μονομαχίες ἀλλεπάλληλες, ὥσπου νὰ ξεχωρίσει στὸ τέλος μοναδικὸς ὁ νικητής. Οἱ νικημένοι παραδίνανε τὴν πανοπλία καὶ τὸ φερί τους, μποροῦσαν ὅμως νὰ τὰ ἐξαγοράσουν ἂν οἱ νικητές τὸ δέχονταν ἐρίζοντας καὶ τὸ ποσό.

Πάλι σημάνανε τὰ σαλπίγγια, οἱ ἐράλδοι τῶν ἀρμάτων ἀποτραδήχτηκαν. Τὸ ἀνθρωπολόγι πού εἶχε σωπάσει γιὰ ν' ἀκούσει τὴν προκήρυξη, πῆρε τώρα βαθεῖαν ἀνάσα, ἄρχισε μεμιάς νὰ βουτίζει πάλι καὶ ν' ἀναδεύεται. Μερμηγκιάζανε τὰ πατάρια μὲ χρώματα πλήθια, παραδάλα, σὰν πλαγιές φουντωμένες ἀπὸ λουλούδια τὴν ἀνοιξη, πού ἔνα φύσημα ἀνέμου τὶς σαρώνει. Ὅμως νέο σάλπισμα ἀκούστηκε, βαρύτερο τώρα καὶ πιὸ μακρὺ. Οἱ καγκελόπορτες εἶχανε διάπλατα ἀνοίξει. Ἄλλα σαλπίγγια, ἀπὸ πέρα, ἀποκρίθηκαν, ζύγωσαν ζωηρὰ καὶ μπήκανε νὰ ξεσπάσουν στὸ στίβο. Μαζί, ἔνα πλῆθος ἀρματωμένο φάνηκε νὰ προβαίνει, πεζοὶ καὶ καθλαχεροί, φουσκωσε μπροστὰ στὴν καγκελόπορτα, ξεχείλισε σὰν ποτάμι ἀπὸ ἀσῆμι ἀνελωτό. Λόγγες τ' ὄρθοτρίχιαζαν ἀστράφτοντας, κράνη μὲ πούπουλα χρωματιστά, φλάμπουρα ψαλλιδωτὰ ἢ τετράγωνα, χρυσοκλωσμένα.

— Τ' εἶν' αὐτό! ρώτησε σασιτισμένη, σὰ μέσα της, ἡ Ἴζαμπώ.

Ὁ Λιντερκέρκε, πού εἶτανε σκυμμένος κοντὰ της, πρόλαβε νὰ τῆς ἐξηγήσει γοργὰ στ' αὐτὴ:

— Ἐπιθυμία τοῦ πρίγκηπα. Ζήτησε νὰ περάσουν σήμερα ἀπὸ μπροστὰ του οἱ βασσάλοι τοῦ πριγκηπάτου καθὼς τοὺς βλέπει ἢ χάρη σας, σὲ τάξη πολεμική.

Πραγματικά. Οἱ φεουδάρχες τοῦ Μοριᾶ οἱ τρανότεροι, εἶχαν ἔρθει μ' ἐνισχυμένη ἀκολουθία στὸ τορνέο. Δὲν εἶτανε πιὰ τὸ ἀτομικὸ, τὸ ἀπέριττο παρουσίασμα στὸ στίβο τῶν ὀρισμένων ἀγωνιστῶν. Εἶτανε παρέλαση πολεμική, ἔραμα ἀγριωπὸ κι ἀπίθανο, πού τρόμαζε τὸ συναγμένο, ἀπρειδοποίητο πλῆθος.

Γιατὶ τὸ ζήτησε ὁ Φλωρέντιος; Ματαιοδοξία ἄσκοπη; Ἐπίδειξη προκλητικῆ; Ἡ μήπως κάτι ἀπώτερο, πιὸ σκοτεινὸ, ἐπιθυμία νοσταλγικὴ νὰ ξαναθεῖ γιὰ ὕστερη ἴσως φορὰ ὁ ἀνθρωπος αὐτός, ὁ σημαδεμένος ἀνέκκλητα ἀπὸ τὸ δάχτυλο τοῦ θανάτου, τὴ λεβεντιά καὶ τὴ δόξα πού τὸν εἶχανε συντροφέψει στὸ διάβα του μέσα στὴ ζωὴ;

— Μὰ τὸν ἅγιο Ἰάκωβο! φρούμαξε ὁ κοντόσταβλος καὶ σηκώθηκε ὄρθιος, θαρῶ πὼς βρυκολακιάζει τώρα δὴ ἡ στρατιὰ τῶν σταυροφόρων!

Ὁ στίβος, ὁ ἀέρας, ὁ κάμπος, εἶχαν γεμίσει ἀπὸ σαλπίσματα ἀπα-

νητά κι ανάκατα. Βροντούσανε τραχύλαλα τὰ νιάκαρα, ἄλογα χλιμίντριζαν, ἀηδοῦσαν κρούοντας τὶς ἀτσαλένιες πλάκες τους καὶ τοὺς κρῖκους ἢ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη οἱ ἀρματωσιές. Ὁ ἥλιος πού τόξευε τὰ κράνη καὶ τοὺς ὠμίτες, τινάζότανε πίσω τσακμακίζοντας μὲ σπῖθες μαλαματένιες ἢ ἀσημιές. Ὁ πρίγκηπας δὲ σάλεψε, δὲν εἶπε τίποτα. Μὲ τὰ διάφανα χέρια του ἀφημένα στ' ἀκουμπιστήρια τοῦ θρόνου, τὸ φιλντισέριο του πρόσωπο ἀνάληγτο, τὰ μάτια μονάχα τενωμένα, κοίταζε τὴν κεφαλὴ τῆς φάλαγγας πού εἶχε σταθεῖ γιὰ μιὰ στιγμὴ στὴν εἴσοδο τοῦ στίβου. Καὶ νά! Τὸ ἀρματωμένο ἐκείνο πλήθος ἀναταράζεται, περσεύει, κυλάει. Ἀργά, σύρριζα στὴν πλευρὰ τοῦ παταριοῦ, ἄρχισε νὰ ξεχύνεται παφλάζοντας, μὲ τὰ λοφία τρεμοσάλευτα καὶ τὰ φλάμπουρα σηκωμένα.

Ἀρχίζε ἡ παρέλαση τῶν βασσάλων.

Πρῶτος ἐρχότανε, πάνω σ' αἶτι μαῦρο καὶ χρυσοχάμouro, ὁ Οὐγος ντὲ Σαρπινύ, βαρῶνος τῆς Βοστίτσας. Ὁχτῶ βουκινάτορες πεζοί, κρατώντας βούκινα στριφτὰ σὰ χοντρά κουλουριασμένα φῖδια, προπορεύονταν σημαίνοντας σὲ τόνους βαρειούς, βάρβαρους, τὸ ἰδιαίτερό του σάλπισμα. Φοροῦσαν χιτώνια κοντὰ Ἰσαμε τοὺς γοφούς, ἀπὸ δυὸ μονάχα φύλλα χρυσορόδινο ὕφασμα, ἓνα στὸ στήθος, ἓνα στὴ ράχη, κ' ἡ μακρυὰ μεταξωτὴ κάλτσα πού τετωνότανε στὰ πόδια τους ἀτόφια, Ἰσαμε πάνω, στὴ ρίζα τῶν μεριῶν, εἶτανε μαῦρη, ἀπὸ ἰριδιστὸ μετὰξί τῆς Ἐστίδας, μ' ἀντιφεγγιῆς μενεξελιές. Καβάλα στὸ νευρωμένο κι ἀστραπόματο φαρί, ὁ Οὐγος ντὲ Σαρπινύ ἀκολουθοῦσε, σέρνοντας ξοπίσω του, σὲ τάξη πυκνὴ κι ἀτσαλόφραχτη, πενήντα ἔφιππους ἱππότες, σκουταράτους καὶ σεργέντες.

Εἶτανε ντυμένοι σὲ πανοπλία βαρειά, παλαικῆ, καθὼς ταίριαζε στὸ σόι του, ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα τῆς κουγκέστας. Φοροῦσε μάλλια ἀλυσιδωτὴ, πυκνὴ, καὶ τὸ σκουτάρι πού κρατοῦσε δὲν εἶτανε τὸ κόμοδο κι ἀλαφρὸ τῆς νέας πολεμικῆς μόδας πού εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴ Φράντσια. Στενὸ καὶ ψηλὸ ὅσο καὶ τὸ μπόι του, ἀστραφτε στὴ μέση ἀπὸ μιὰ σουβλερὴ αἰχμὴ ἀτσαλίνη, τριπλογυαλισμένη. Δὲν εἶχε ἀφήσει, καθὼς εἶτανε συνήθειο, νὰ τὸ κρατᾷ ἓνας ἀπὸ τοὺς σκουταράτους πού τὸν ἀκολουθοῦσαν. Τὸ ἔσφιγγε ὁ ἴδιος στὴν ἀριστερὴ γροθιά του, κολητὸ στὸ μπράτσο του, σὰν ἔτοιμος σὰ μπεῖ σὲ μάχη. Πάνω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ μετὰλλιο κράνος μὲ τὸ γερακωτὸ ἐπίρρινο, μιὰ κουκούλα διχτάτη, ἀστραφτερή, ἔπεφτε στὸ κεφάλι του σὰν κάλυμμα μοναστικὸ, ἀφήνοντας νὰ φέγγουνε μὲσ' ἀπὸ τὴ σκιά τ' ἀλαζονικὰ του μάτια πού κοίταζαν πέρα, κρουσταλλωμένα καὶ στυλά.

Ὁ λαὸς βουβάθηκε, κρατημένος ἀπὸ ἀόριστο δέος.

Δεύτερος ἐρχόταν ὁ Γοφρέδος ντ' Ὠνούα, βαρῶνος τῆς καμπίσιας Ἀρκαδιᾶς. Ἐμοιαζε δόλακερος, μὲ τὸ κατάφραχτο φαρί του, σὰν τέρας ἀπὸ μέταλλο, σκορπιὸς ἀτσαλίνος σὲ μπόι ἀνθρώπου. Εἶχε κράνος κυλινδρικό, κοφτό, πού ἔκλεινε μέσα του δόλακερο τὸ κεφάλι, μὲ δυὸ μονάχα χαραμάδες γιὰ τὰ μάτια καὶ μ' ἓνα βαρὺ λοφίο κόκκινο στὴν κορφή. Κόκκινο εἶτανε τὸ σκουτάρι του, κόκκινος ὁ μακρὺς, πάνω ἀπὸ τὴ μάλλια περασμένος χιτώνας, κόκκινο τὸ φαρδὸ θηκάρι τοῦ Ἰσπανικοῦ του σπαθιοῦ, καὶ κόκκινο μὲ γαζὶ χρυσοῦ τὸ πανωσκέπι τῆς σέλλας του.

Ἔτσι, σὰ βουτηγμένους σ' αἷμα ζεστό, πέρασε ὁ τρομερὸς ἄρχοντας καὶ μαζί του σαράντα ἀκόλουθοι, βλοσυροί, ἀπάνθρωποι καθὼς ἐκεῖνος.

Γλυκὴ καὶ κελαϊδιστὰ σαλπίγγια συνόδευαν τὸ πέρασμα τοῦ Γκὺ ντὲ λὰ Τρεμουί. Εἶταν ὁ βαρῶνος τῆς Χαλαντρίτσας. Κομπὸς καὶ λυγερός πάνω στὸν ἀλιτζέ του, πήγαινε χαμογελαστός, ξεσκούφωτος, μὲ τὸ κράνος του ἀναριγμένο — σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία λέξη τοῦ συρμοῦ — κρεμαστὸ ἀπὸ ἀλυσίδισα μαλαματένια πίσω, στὴ ράχη. Δὲν εἶτανε βέβαια ἡ ζέστη πού τὸν ἐμπόδιζε νὰ τὸ φορέσει. Τὸ ξανθόμαλλο νεανικό του κεφάλι ἔλαμπε στὸν ἥλιο θεϊκά, καὶ τὰ ψιχάλιστά του μάτια, τὰ σταχτογάλανα, γύριζαν ἐπίμονα, μὲ γλύκα θαρρετή, στὰ θρονιά ὅπου κάθονταν οἱ νεαρές ἀρχόντισσες κρυφομιλώντας συναμεταξύ τους.

Ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί, ἀντιπροσωπεύοντας καὶ τὸν ὑπέργηρο πατέρα του, πέρασε μὲ τὴν ἀσημωτὴ του ἀρματωσιά, τὸ κάτασπρο φαρὶ του, μακρυνός, κρατώντας τὰ μάτια του χαμηλωμένα. Τὸ κωνικό του κράνος εἶχε σταυρὸ χρυσὸ στὴ μέση καὶ δυὸ φτερουγες ἀνοιχτὲς στὰ πλάγια, καθὼς τῶν Γερμανῶν. Δὲ σήκωσε τὸ βλέφαρο οὔτε σὰν ἔφτασε μπροστὰ στὶς θέσεις τὶς πριγκηπικές. Μονάχα τὰ μάγουλά του ρόδισαν ἀνάλαφρα. Ἡ Ἰζαμπώ, πού τὸν ἀκολουθοῦσε μὲ τὸ βλέμμα, παρηγορημένη ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή του, τὸν εἶδε νὰ χάνεται πέρα, ἀνάμεσα στοὺς ἱππότες πού τὸν συνόδευαν, σὰ νὰ τὸν εἶχε σῆσει στὸν ἄερα θάμπος ὑπερφυσικό.

Ἵστερα ἀπὸ τοὺς βαρῶνους, ἔρχονταν οἱ φλαμπουριάρηδες. Εἶταν οἱ ἱππότες πού εἶχανε δικαίωμα νὰ σηκώνουν ἰδιαίτερη παντιέρα. Πέρασαν καὶ τὰ ψαλλιδωτὰ τους φλάμπουρα, πλουμισμένα σ' ὄλους τοὺς τόνους, σ' ὄλους τοὺς συνδυασμούς, μὲ ζωγραφιστὰ λιοντάρια ἢ σταυρούς, πύργους, ἀστέρια, ὄπλα, τέρατα, πλατάγισαν σὲ μακρὰ θεωρία, πουλιὰ ξωτικά, βρυστέρουγα. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ τοπάρχοι ἀκολουθοῦσαν, ὄχι λιγότερο κομपाστικοί, Ναίτες χρυσοστόλιστοι μὲ κάτασπρους μανδῦες, ἀρματωμένοι ἀπὸ τὰ νύχια τὴν κορφή μὲ λοῦσο ἀνατολίτικο, κ' Ἰωαννίτες, κι ἄλλοι, Τεύτονες μὲ μακρυὲς ἴσαμε τὸ σβέρκο κόμες ἀχυροξανθες, Φλαμαντέζοι μὲ μάγουλα πυρρὰ καὶ ξέθωρα γαλάζια μάτια.

Φέρνανε βόλτα τὸ στίβο γιὰ νὰ καταλήξουν πάλι ἐκεῖ ἀπ' ὅπου εἶχαν ξεκινήσει, χάνονταν πίσω ἀπὸ τὴν ἀνοιγμένη καγκελόπορτα σὲ κύματα ἀπανωτά. Τέλος κ' οἱ τελευταῖοι πέρασαν, ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων πεζοί, μὲ τὴ λόγχη ἀκουμπισμένη στὸν ὦμο, βηματισμὸ ἀταχτο σὰν κοπάδι, ἕνα μεγάλο φλάμπουρο ἀνάμεσά τους ὀρθό. Τὸ φλάμπουρο κοντοστάθηκε στὴν καγκελόπορτα, σάλειψε ἀναποφάσιστα μιὰ στιγμή, χάθηκε. Οἱ ἐράλδοι ξαναφάνηκαν στὸ στίβο, σαλπίσματα σκίσανε τὸν ἄερα τρανταχτὰ.

Ὁ λαὸς, πού εἶχε μείνει ζέπνοος ὅσο διαρκοῦσε ἡ παρέλαση, κυμάτισε ἀνακουφισμένος.

Τώρα εἶταν ἡ σειρά τοῦ τορνέου. Κιόλας οἱ ἐράλδοι σέρνανε τὴν καθιερωμένη τους φωνή: « Σφίχτε! σφίχτε! », παρακινώντας ἔτσι τοὺς ἀγωνιστὲς νὰ φορέσουν τὶς εἰδικὲς γιὰ τὴν ἐπίδειξη ἀρματωσιές, νὰ σφίξουν τὰ λουριὰ πού δένουν τὸ κράνος. Ἐνας - ἕνας ἐκεῖνοι ἔρχονταν νὰ πάρουν τὶς θέσεις τους, μὲ τὴ σιδερένια προσωπίδα κατεβαστή. Τὰ

κοντάρια που κρατούσαν τώρα, τὰ στομωμένα στὴν ἄκρη, εἶχανε μάκρος ἀπίθανο· στημένα ὀρθία πάνω στὴ σκάλα τῆς σέλλας, μοιάζανε μ' ἄλμπουρα καραβιῶν. Χρώματα ζωηρὰ τὰ ράβδωναν, ἐλικιωτά, κόκκινο κι ἄσπρο τὸ ἔνα, κίτρινο καὶ πράσινο τ' ἄλλο, μαῦρο καὶ γαλάζιο, μπλάβο καὶ βυσσινί. Σκουταράτοι ἀκολουθοῦσαν τοὺς ἀφεντάδες τους, κρατώντας ἔτοιμο τὸ βαρὺ σκουτάρι.

Συνάχτηκαν στὶς δυὸ ἄκρες τοῦ στίβου, εἰκοσιπέντε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, εἰκοσιπέντε ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ γῆς, ἡ γωπὴ ἀκόμα ἀπὸ τὴν τελευταία βροχὴ, ζυμωνότανε μὲ τὸν ἄμμο κολλώντας στὰ πέταλα, ἀλλάζε ἀγάλια - ἀγάλια τὸ στίβο σὲ βούρκο. Ὅμως τὸ τορνέο θὰ γινόταν, ὁ πρίγκηπας τὸ εἶχε θελήσει. Ἀραδιάστηκαν οἱ ἀντίπαλες ὀμάδες σὲ δυὸ στοίχους ἢ καθεμιά, οἱ ἱππότες πήρανε στὰ χέρια τὰ σκουτάρια, χαμήλωσαν τὶς λόγχες τους. Γιὰ μιὰ στιγμή ἔμειναν ὄλοι ἀσάλευτοι, μὲ τὰ ρέτενα συμμαζεμένα στὴν ἀριστερὴ γροθιά, τὰ σπιρούνια ἔτοιμα νὰ μπηχτοῦνε. Καὶ τὰ σαλπίγγια σημάδεψαν πάλι ψηλά, ἀστράφανε στὸν ἥλιο, καὶ σήμαναν.

Τότε γδοῦπος ἀκούστηκε βαρὺς, ποδοβολητὸ σύνταχο σὰ μακρυνὸ κύλισμα βροντῆς ποὺ ζυγώνει. Οἱ δυὸ πρῶτες γραμμὲς εἶχανε ξαμολυθεῖ σύγκαιρα, ρίχτηκαν ἢ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη μὲ μανία τυφλή. Βρόντος τεράστιος, κεραυνωτὸς, θρुμμάτισε σὰ γυαλὶ τὸν ἄερα.

— Ἐμπρός, ἔμπρός, γενναῖοι ἱππότες! φώναζαν οἱ ἐράλδοι. Κ' οἱ σκουταράτοι, μαυλίζοντας ὁ καθένας τὸν ἀφέντη του, κράζανε τὶς πατρίδες:

— Αἰνῶ! Αἰνῶ... Μπουργκόνη!... Φλάντρα!... Δόξα στοὺς νικητές!...

Γιὰ μιὰ στιγμή, οἱ δυὸ πρῶτοι στοίχοι ποὺ εἶχανε συγκρουστὲι μπλέχτηκαν τόσο σφιχτὰ ποὺ δὲν ξεχώριζες ἀνθρώπους ἢ ζῶα. Σὰν ἓνα τεράστιο φίδι, κεντρισμένο ἀπὸ τὸ δαίμονα, ποὺ σπαρταράει καὶ χτυπιέται ἀνατριχιάζοντας, μὲ τὰ λέπια του ὀρθωμένα, ἔμοιαζε ἢ μακρυνὰ τους ἢ γραμμὴ, κ' ἔδλεπες κοντάρια νὰ τινάζονται ζερβόδεξα τσακισμένα, λοφία ποὺ καταχωνιάζονται μέσα σὲ βούρκο χοχλακιστὸ, καπούλια ἀλόγων γυαλιστερά νὰ φρουσκώνουν σὰν κύματα καὶ νὰ κουτρουβαλιάζουν, πλάκες ἀτσάλινες, ἀλογοκεφαλές, κράνη, μανδῦες, ἀνάκατα βλα νὰ κολουριάζονται βροντώντας, μάζα πηχτή.

Ὡστόσο κάποιοι κι ἀπὸ τὶς δυὸ ὀμάδες εἶχανε καταφέρει, ξεσελλώνοντας στὴν πρώτη ὀρμὴ τὸν ἀντίπαλό τους, νὰ περάσουν πέρα γιὰ πέρα τὴ γραμμὴ. Καλπάζοντας λεύτερα στὸν ὑπόλοιπο χῶρο, βρίσκονταν τώρα ἀντιμέτωποι στὸ δεύτερο στοίχο ποὺ ξεκινούσε μὲ τὴ σειρά του νὰ ριχτεῖ στὴ σύρραξη. Συμπλοκὲς ἀρχίζαν ξεμοναχιασμένες ἐδῶ κ' ἐκεῖ, γενικεύοντας ἔτσι τὴ μάχη σ' ὄλο τὸ στίβο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ἀντιπερνώντας, ἔρχονταν νὰ πέσουν μέσα στὸν πυκνὸ σωρό. Κιόλας οἱ λαθωμένοι ἀρχίζαν νὰ στρώνονται χάμου, ἀσάλευτοι κάτω ἀπὸ τὴ βαρεῖα πανοπλία. Οἱ σκουταράτοι τρέχανε ἀπὸ γύρω, ψάχνοντας μὲ χίλια γλιστρήματα νὰ φτάσουν ἴσχυ' ἐκεῖ. Ὅμως ἄλλοι, ξεσελλωμένοι: ἀπλά, τινάζονταν πάνω μὲ πείσμα, μὲ λύσσα διπλή, καὶ τραβώντας τὸ σπαθί ἀπὸ τὸ θηκάρι, στυλώνοντας τὰ σκέλια τους διχαλωτά, πρόσμεναν τὸν ἀντίπαλο, πεζὸ ἢ ἐφιππο, νὰ τὸν ἀποκρούσουν, νὰ τὸν γκρεμίσουν.

— Μά τὸν ἅγιο Ἰάκωβο κι ὄλους τοὺς ἁγίους πού γράφει τὸ καλαντάρι! βροντοφωνοῦσε ὁ κοντόσταβλος, ὠραία ἡμέρα ἢ σημερινή!

Ἡ Ἰζαμπώ στράφηκε μηχανικά, τὸν κοίταξε. Στὸν ἄμμο ἀπάνω, εἶχε ξεχωρίσει λίγο πρὶν τοὺς πρώτους κόκκινους λεκέδες ἀπὸ αἷμα πού ἀνάβλυσε κάτω ἀπὸ κάποιες ἀρματωσιές. Δὲν τὴν ἀποκαρδίωνε οὐσιαστικά τὸ θέαμα, εἶτανε συνηθισμένη ἀπὸ τὰ μικρὰτα τῆς σὲ τέτοιες γιορτές. Ὅμως ἡ νάρκη τῆς δὲν εἶχε σήμερα τὴν παλιὰ ἀταραξία. Κάτι ἄγνωστο ἀναδεύετανε μέσα τῆς, σ' ἀνήλιαγο βᾶθος, ταραχὴ ἀνεξήγητη, σὰν προαίσθημα σκοτεινὸ.

— Ποιὸς ἄρχαε θ' ἀξιωθεῖ νὰ πάρει ἀπὸ τὸ χέρι τῆς χάρης σας τὸ στεφάνι; ρώτησε ὁ Λιντερχέρκε σκυμμένος πάλι πάνω τῆς, μὲ τὴν ἀνάσα του κοντὰ σ' αὐτὴ τῆς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τῆς εἶταν ἀπὸ πάντα δυσάρεστος, κάτι σὰν εἰρωνεῖα καὶ ζήλεια μαζί τρέμιζε στὴ φωνή του.— Μήπως ὁ νεαρὸς ὁ Νεβελέ; Μήπως ὁ Ἰωάννης Ὁρσίνι; Θὰ εἶχα μεγάλο πόνθο νὰ μετρηθῶ ὕστερα κ' ἐγὼ μὲ τὸ νικητὴ!

Χαμήλωσε τὰ μάτια τῆς δίχως ν' ἀποκριθεῖ. Τὰ χαμήλωσε δίχως νὰ τὸ θέλει στὸ μικρὸ μαξιλάρι μὲ τὸ ἀπιθωμένο πάνω του στεφάνι πού τὸ κρατοῦσε ἕνα παιδόπουλο καθισμένο κατάχαμα στὰ πόδια τῆς. Ἀσύνειδα ὁ νοῦς τῆς ξεστράτισε, ἔφυγε ἀπὸ τόπο κι ἀπὸ χρόνο. Κι δραματίστηκε κάποιον μέτωπο στολισμένο μὲ τὸ λευκὸ τοῦτο στεφάνι τῆς νίκης, ἕνα μέτωπο ἄγνωστο σ' ὄλους τοὺς ἄλλους ἐδῶ, πού τῆς εἶτανε αὐτῆς γνῶριμο μὰ κι ἀπρόσιτα μακρυνό.

Τῆ στιγμὴ ἐκεῖνη, κ' ἐνῶ στὸ στίβο ἡ συμπλοκὴ εἶχε φτάσει στὴν πιὸ μεγάλη τῆς ἀΨη, τρεχάλα ἀκούστηκε στὰ σανιδένια σκαλοπάτια τοῦ παταριοῦ, ἕνας ἄνθρωπος χύμηξε, πέρασε πίσω ἀπὸ τὸ θρονί τῆς πριγκηπέσσας κ' ἔσκυψε σ' αὐτὴ τοῦ πρίγκηπα. Δὲ θὰ εἶχε προλάβει νὰ πεῖ δυὸ λέξεις, δταν οἱ κοντινοί, τοῦ στενοῦ περιγυροῦ, εἶδανε τὸν Φλωρέντιο νὰ σηκώνεται ξαφνικά, σὰν τιναγμένος, νὰ στέκεται μιὰ στιγμὴ ὀρθιος, καὶ πάλι νὰ ξανακάθεται ἀργά, κουρασμένα.

Ἡ πριγκηπέσσα, πού εἶχε ἰδεῖ τὴ σκηνή, παρατήρησε πῶς τὸ πρόσωπο τοῦ ἀφέντη τῆς εἶτανε τώρα νεκρικὰ χλωμό.

— Ἐχει τίποτα ἢ χάρη σας; ρώτησε σιγανὰ, ἀνήσυχη.

Ὁ Φλωρέντιος δὲν ἀποκρίθηκε ἀμέσως. Τὸ μάτι του ἔμενε καρφωμένο καθὼς πρὶν στὸ στίβο, ὅμως εἶτανε φανερὸ πῶς πιά δὲ βλέπει. Κρατοῦσε τὸ κορμί του στητό, μὲ τὰ χέρια ἀκουμπισμένα στὸ θρονί του, τὴν αὐστηρὰ ἐπίσημη στάση πού ἔπαιρνε πάντα μπροστὰ στὸ λαό.

— Μαντάτο ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, εἶπε μὲ ψίθυρο πού μόλις ἀκούγότανε, δίχως νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι του. Ροβολατόροι βιλάνοι πήρανε τὸ κάστρο σας τὸ πατρικόν.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

I

ΗΝ ΕΙΔΗΣΗ τὴν εἶχε φέρεи ἄνθρωπος σταλμένος ἀπὸ τὸν καπετάνο τῆς Ἄνδρουσας. Στὸ κάστρο μέσα οἱ ροβολατόροι ἐλάχιστη εἶχαν βρεῖ ἀντίσταση, λιγοστοὶ εἶταν οἱ Φράγκοι πρὸς ἀπόμεναν, κανένας δὲ φανταζότανε ποτὲ πῶς μπορεῖ νὰ γίνεи τέτοιο πράμα. Δὲν εἶτανε τὸ κουράγιο τῶν βιλάνων πρὸς σ' ἔκανε νὰ σαστίσεις· εἶταν ἡ αὐθάδειά τους. Τὸ κάστρο τῶν Βιλλαρδουίνων, ἡ κοιτίδα τῆς οἰκογένειας! Αὐτὸς πρὸς εἶχε σχεδιάσει τὴν πράξη, σημάδεψε καλά, ὦ ναί! μὲ σοφία χαιρέκακη. Ἐνα μοναδικὸ χτύπημα, κ' ἔκεινο στὴν καρδιά.

Ἐγινε τὸ κατόρθωμα δίχως σχεδὸν νὰ χυθεῖ αἷμα. Μέσα στὴ νύχτα,

οἱ πενήντα εἶχανε ξαμολυθεῖ γοργά, βουβά, γύρω στὶς τάπιες, κυλήσανε χάμου τοὺς σκοποὺς, ἀνέβηκαν στὸν πύργο, δέσανε τοὺς σεργέτες κι ἀδειάσανε τὴν ὄπλοθήκη. Στὴν πολιτεία κάτω δὲν εἶχε ἀκουστεῖ τὸ παραμικρὸ. Τὸ πρῶτῃ, χαράματα, ἕνα βούκινο σήμανε ἀπὸ τὸν πύργο, νὰ εἰδοποιήσει τοὺς βουργησέους πῶς τὸ κάστρο εἶχε παρθεῖ. Στὴν Καλαμάτα χτύπησαν τὰ σήμαντρα. Τὴν ἴδια ὥρα, ὁ βαρλέτος πρὸς εἶχε ξεφύγει, μοναδικὸς ἀπὸ τοὺς Φράγκους, κάλπαζε στὸ δρόμο τῆς Ἄνδρουσας ἔξαλλος, νὰ μεταδώσει τὸ ἀπίστευτο μαντάτο.

Οἱ ἑξακόσιοι Μαϊνιῶτες φτάσανε σὲ λίγο, καὶ μαζί τους μιὰ ἀνάσα ἦρθε, κάτι σὰν ἀέρας ἐνθουσιασμοῦ. Οἱ ἐπικεφαλῆς τους, τέσσεροι βουνήσιοι θεόρατοι, ἄκουροι, ντυμένοι μὲ κοντὰ χιτώνια ἀπὸ ραμμένες προδιές, δηλώσανε πῶς παρουσιάζονται στ' ὄνομα τοῦ βασιλέα τῶν Ρωμαίων. Ἡ νύχτα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξόρμηση εἶχε περάσει λαχανιασμένη καὶ στυγνή. Μπουλούκια - μπουλούκια, φέρνανε βόλτα τὰ χτίσματα, ἀποθῆκες, μαγειρεία, κατώγια, μὲ δαυλοὺς ἀναμμένους, καὶ ψάχνανε μὴπως ξεφωλιάσουν τίποτα Φράγκους κρυμμένους μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς πιάξουν κανένα ἄσχημο παιχιδί. Κοντὰ τὰ χαράματα, ὁ Σγουρὸς εἶχε βρεῖ δυὸ σεργέτες, τὸν ἕνα μὲ τὸ καύκαλο ἀνοικμένο στὰ δυὸ ἀπὸ πελέκι, τὸν ἄλλο τσεκουρωμένο στὴν κόψη λαίμοῦ καὶ ὤμου. Μιὰ πρό-

χειρή εξέταση τὸν ἔπεισε πὼς κ' οἱ δυὸ εἶχανε χτυπηθεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι, τὸ ἴδιο ὄπλο.

Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ τοῦ χάλασε τὸ κέφι. Ἄναζήτησε τὸν Φεντόρ. Ὁ Γιαννιτωτῆς εἶτανε στὸ κατώι τοῦ πύργου, ξεδιάλεγε ἀρματωσιῆς γιὰ τοὺς ἄντρες του. Εἶχανε διαρρήξει κασσέλες δυναμωμένες μὲ λαμαρίνα χοντρή, καὶ χάμου χυμένα ἔδλεπες τώρα νὰ κείτονται κρᾶνη, μάλλιες ἀλυσιδωτές, σπάθες, ἀνάκατα μὲ στρώματα ξεκοιλιασμένα, σταμνιά σπασμένα, στρίποδα. Ἄγγιξε στὸν ὦμο τὸ Σλαβο καὶ τὸν τράβηξε παρᾶμερα.

— Ποιὸς σκότωσε τοὺς δυὸ σεργέτες; ρώτησε πασχίζοντας νὰ κάνει φυσικὴ τῆ φωνή του ποὺ ἔτρεμε.

— Ποιοὺς σεργέτες;

— Τοὺς δυὸ, στὸ πλάτωμα ἐκεῖ, κοντὰ στὴν ἐκκλησίαι...

— Ὁχ ἀδερφέ! ἀγανάχτησε ὁ Γιαννιτωτῆς καὶ σήκωσε ἀδιάφορα τοὺς ὦμους του. Γι' αὐτὸ μὲ χασομερᾶς τώρα;

Ἐναγύρισε στὴ δουλειά του δίχως νὰ δώσει περισσότερη προσοχὴ στὸν Σγουρό, ὅμως ἐκεῖνος τὸν ἀκολούθησε νευριασμένος.

— Θὰ μοῦ πεῖς, Φεντόρ! ἔκανε τραβώντας τον πάλι κοντὰ του. Θέλω νὰ τὸ ξέρω.

Ὁ ἄλλος τὸν κοίταξε στὰ μάτια. Τὸ βλέμμα του, ποὺ εἶτανε στὴν ἀρχὴ ἀπορημένο, ἔγινε κακὸ.

— Δὲν ξέρω, παράτα με σοῦ εἶπα! ἔκανε καὶ τίναξε τὸν ὦμο του νὰ τὸν λευτερώσει ἀπὸ τὸ πιάσιμο τοῦ Σγουροῦ. — Ἐ, σεῖς! φώναξε στοὺς δικούς του ποὺ βουτάγανε μέσα στὸ σωρὸ ὅ,τι πρόφταναν. Κανένας δὲ θὰ πάρει τίποτα ἂν δὲν τὸ ἰδῶ ἐγὼ πρῶτα.

Εἶταν ἄγριος καὶ σατραπικός. Ὁ Σγουρὸς ὅμως τώρα τὸν ἀποστράφηκε περισσότερο γιὰ τὸ φέμα ποὺ εἶχε πεῖ παρὰ γιὰ τὸν τρόπο ποὺ εἶχε δεῖξει. Κάπως ἀλλιῶς τὸν εἶχε φανταστεῖ. Δὲ μίλησε. Κάρφωσε μονάχα πάνω του τὰ μάτια, καὶ ξάφνου ἔνωσε πὼς τὸν μισεῖ.

Στὰ μαγερεῖά ἄλλο μπουλοῦκι εἶταν συναγμένο. Ἐδῶ ὁ Ζερβοχέρης εἶχε βάλει νὰ ἐτοιμάσουν φατ' μεσημεριανὸ γιὰ τοὺς ἄντρες, νὰ κόψουν ξύλα, ν' ἀνάψουν τοὺς φούρνους, κι αὐτὸς μὲ καμπόσους ἄλλους ἔκανε ἐπιθεώρηση στὰ κελλάρια, γιὰ νὰ ἰδεῖ τί κρύβανε μέσα καὶ γιὰ πόσον καιρὸ θὰ μπορούσαν οἱ ροβολατόροι νὰ εἶναι ἀσφαλισμένοι ἀπὸ τροφές.

Παραξενεύτηκε κάπως ὁ Σγουρὸς βρίσκοντας ἐδῶ καὶ τὸν παπα-Δανιήλ, στρωμένο μπροστὰ σὲ μιὰ τάβλα, μ' ἓνα κρασοβόλι κοντόγιομο δίπλα του.

— Ἡ φτώχεια θέλει καλοπέραση, εἶπε ὁ παπᾶς σὰ ν' ἀποκρινότανε στὴ ματιὰ ποὺ τοῦ ἔρριξε ὁ νέος. Ὁ καλὸς πολεμιστῆς ξαναδρίσκει πάντα τὸ κέφι του μετὰ τῆ μάχη!

Εἶταν ἐλαφρὰ πιωμένος, τὰ ματάκια του γυάλιζαν πασίχαρα. Φώναξε τὸν Σγουρό, ποὺ ἔκανε νὰ προσπεράσει, καὶ τοῦ ἔγνεψε νὰ καθήσει κι αὐτός. Ὅμως ἔμεινε δίχως ἀπόκριση. Ἄλλοῦ ἔτρεχε κιόλας ὁ νοῦς του ἐκεῖνου.

Ὅλη τῆ νύχτα, μὲ τὸν πυρετὸ τοῦ ἀγῶνα, δὲν εἶχε προφτάσει νὰ σκεφτεῖ τίποτα. Τὸ γλυκοχάραμα τὸν εἶχε βρεῖ ἀποκαμωμένο, νὰ κά-

θεταί κατάχαμα στον περιφερειακό δρόμο του τειχιού, με τη ράχη σε μια τάπια, το κεφάλι του άδειανό. Τότε είναι που ξάνοιξε, κάτω από τα πόδια του, το μικρό πλάτωμα της εκκλησίας και τα κουφάρια των δυο σφαγμένων Φράγκων να κείτονται μέσα σε λίμνη κόκκινη. Τους είχανε χτυπήσει εδώ πάνω και γκρεμιστήκανε στο πλάτωμα. Τώρα, μεμιάς, ο νοός του είχε ξυπνήσει, το μυαλό του άρχισε να δουλεύει, μουνδιασμένα ακόμα, όμως επίμονα. "Όλα εΐτανε τόσο διαφορετικά από ε,τι τὰ είχε φανταστεί... Και τὰ φανταζότανε καιρό, τὰ πιπίζε στο νού του, όταν μελετούσε, νύχτα-μέρα, τήν απόπειρα.

Κάτι σαν άηδία ανεβαίνει στα χείλη του, απόγευση δυσάρεστη, καθώς ξεμακραίνει από τὰ μαγερεία, αφήνοντας πίσω του τόν Δανιήλ να τόν φωνάζει. "Όπως όταν ξυπνάς από δλονύχτιο πυρετό, ύστερα από παραμιλητά και βραχνάδες, και νιώθεις τὸ στόμα σου πηχτό, λασπερό. Τέτοια είναι λοιπόν η ουσία μιᾶς γενναίας πράξης; "Ολόξαρνα μιὰ καινούργια σκέψη είχε αστράψει στο νού του: Τὰ μπουλούκια τούτα που περνάνε βιαστικά, ψαχουλεύοντας άπληστα τὸ κάστρο, δὲν άνέβηκαν άραγε στο άρχοντικό; Δὲ βάλανε χέρι και στα δώματα όπου ίσαμε χτὲς κάθονταν οί κυράδες;

"Η καρδιά του άρχισε να χτυπάει άταχτα, όρμητικά. Βρισκότανε στη μεσαυλή, δεξιά του τὰ σκαλοπάτια τῆς εκκλησίας, αντίκρυ τὸ άρχοντικό, δίπλα, με τὰ ταβλάτα του και τὸ μακρὸ χαγιάτι. Τὰ κατὰ τόπια του εΐτανε γνωστά. Σε μιάν αστραπή μέσα, περνάνε από τὸ νού του οί πρώτες θύμιες: δίπλα ή κολόνα, εκεί που πρωτογνώρισε τὸν Κοκκινότριχη, δεξιά στο χαγιάτι είχε ιδει μιὰ μέρα τὸν Τουρναί να τὸν κοιτάζει ασάλευτος, με καρφωτό, αίνιγματικό βλέμμα: άριστερά πάλι ή καμαρούλα που τὸν φιλοξένησε γεμάτον παιδιάστικες ελπίδες πρώτα, άρρωστον ύστερα με κρυφή τῆς καρδιάς άρρώστεια. Ποτὲ δὲν είχε μπορέσει να καταλάβει από ποῦ τὸν περάσανε τὴ νύχτα που βρέθηκε μπροστά στην κυρά τῆς "Ακοθας. "Όμως είχε καταλάβει πὼς εκεί γύρω πρέπει να είναι και τὰ πριγκηπικά δώματα: ή ψυχὴ του είχε μαντέψει τὸ χλιαρό τους χνῶτο στον άέρα.

Τὸ χαγιάτι τώρα εΐταν άδειανό, μιὰ-δυὸ μονάχα πόρτες διαπλατωμένες εδώ-εκεί. Κάπου όμως, άγνωστο σε ποιὸ ακριβῶς σημεῖο, θρόντοι κούφιοι ακούγονταν, σὰ χτυπήματα με μαδέρι πάνω σε πορτόφυλλο ή σ' άρμάρι που δὲ θέλει ν' άνοιχτεῖ. Τὸ αίμα στρούφιζε στο κεφάλι του: τρέμοντας δρασκελίσε τήν αὐλή και χύθηκε στη σκοτεινὴ σκάλα. Καθὼς περνούσε, διασταυρώθηκε δυὸ φορές μ' ανθρώπους φορτωμένους που βγαίνανε από μιὰ πόρτα για νὰ μπουνε σ' άλλη. Μέσα σε κάμαρες τὸ μάτι του πήρε στα πεταχτά άλλους που άδειάζανε κασέλες, άρμάρια. Αὐτὸ εΐταν: ή λεηλασία είχε άρχίσει. Εξάφνου έχασε τὸν άέρα, πνιγμένη πίσω από τοίχους, μιὰ γυναικεία σκληριά. Στάθηκε παγωμένος. Κι αὐτὸ λοιπόν; κι αὐτό!... Ποῦ να τρέξει; Κοιτάζει γύρω του να μαντέψει τήν κατεύθυνση: όμως τίποτα πιά δὲν ακουγόταν. Τυφλωμένος από τὴ λύσσα, ρίχνεται στα τυφλά μέσα σε μιὰ κάμαρα άδειανή, περνάει σ' άλλη, βρίσκει πεντέξη βιλάνους να ξεσκαλίζουν χάμου στο πάτωμα ένα σωρὸ ρουχικά κι άρχίζει να τὸς σκορπάει με κλωτσιές, γροθιές, ξεφωνίζοντας σὰ μανιασμένος. Οί χωριάτες

τὸν κοιτάζανε σαστισμένοι, βουβοί, δίχως νὰ νιώθουν τὸ λόγο ποὺ τοὺς φέρεται ἔτσι. Ἔνας-ἕνας, ὥστόσο, τρομαγμένοι, μάζευαν ὅ,τι πρόχειρα βρισκότανε κοντὰ τους καὶ ξεγλιστροῦσαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, νὰ πᾶνε ἄλλου. Συνέχισε τὸ δρόμο του τρεχάτος, σάμπως τὸ κάστρο νὰ εἶχε πιάσει φωτιά. Εἶδε μιὰ πόρτα ἀνοιχτὴ στὸ χαγιατί, βγήκε γιὰ νὰ προσανατολιστεῖ καὶ κατάλαβε πῶς εἶχε πάρει στραβὸ δρόμο. Βρισκότανε στὰ διαμερίσματα τῶν σκουταράτων, τῆς ἀκολουθίας, κοντὰ στὴν παλιά του κάμαρα. Κάτω, στὴν αὐλή, μιὰ φωτιά ἄναβε, ρίχνοντας λάμψη χλωμὴ γιὰτὶ ἡ μέρα εἶχε πιά φέξει. Ἀνθρώποι ἀγνωστοὶ του γύρω τῆς ἀλαλάζανε χοροπηδώντας στὸ ἀδέβαιο φῶς τῆς αὐγῆς, ἴδιοι δαιμόνιοι, τὴν τρέφανε μ' ἀγκαλιὲς ἄχυρο ἀπὸ τοὺς στάβλους, κι ἄλλοι φαίνανε τρέχοντας, ρίχνανε στὴ λόχη στρώματα, μαξιλάρια, ροῦχα γυναικεία, τσακισμένα θρονιά.

Τὸ μεθύσι τῆς καταστροφῆς εἶχε κυριέψει τοὺς βιλάνους. Ὑστερα ἀπὸ τὴ νυχτερινὴ ἔνταση καὶ τὴν περισυλλογὴ τοῦ ἀγῶνα, ἔρχονταν τώρα, διπλὰ ἐπικίνδυνα, τὰ ἐπινίκια. Κιόλας, μέσ' ἀπὸ τὰ κατώγια, ἀκουγες τραγοῦδια μεθυσμένα ν' ἀνεβαίνουν, νὰ μπλέκονται παράταιρα, παράφωνα, βρόντους καὶ σφυρίγματα τοῦ χοροῦ. Ἀλαφιασμένα τὰ σκυλιά τοῦ κάστρου οὐρλιάζανε πηδώντας μέσα στὶς κλουβες τους. Καπιανοῦ τοῦ ἤρθε φαίνεται ἡ χαιρέκακη ἐμπνευση ν' ἀνοίξει τὸ πορτὶ στὰ γεράκια. Τὰ θρονία κἀνανε φτερό, στρουφιζανε πάνω ἀπὸ τὸ κάστρο, καὶ τώρα γράφανε στὸν ἄλαμπρο οὐρανὸ τῆς δεκεμβριανῆς αὐγῆς τεράστιες καμπύλες, βουτούσανε τὸν κατήφορο μὲ γοργὰ ζαλιστικὴ, ζυγιάζονταν πάνω ἀπὸ τὴ φλόγα, καὶ πάλι λακίζανε φεύγοντας πρὸς τὸν ὀρίζοντα μὲ φτεροκόπημα πλατύ.

Πιάστηκε στὴν κουραστὴ τοῦ χαγιατιοῦ, τσακισμένος. Αὐτὸ λοιπόν, αὐτὸ εἶταν ἡ κατάληξη. . . Ὅχι, μὰ τὸν Ὑψιστὸ Θεό, δὲν τὸ εἶχε θελήσει! Μιὰ παράλογη σκέψη τοῦ περνάει ἀπὸ τὸ μυαλό, νὰ σῦρει φωνὴ ἀπὸ δῶ ποὺ βρίσκεται, φωνὴ μεγάλῃ, νὰ τοὺς συνεφέρει, νὰ τοὺς ἐξορκίσει. Σύγκαιρα ἔμως ἡ πραγματικότητα ποὺ ἀναδράζει γύρω του μὲ τὰ τραγοῦδια τῶν μεθυσμένων, μὲ τὶς λάμψεις τῆς φωτιᾶς, ὄλο καὶ πιὸ ἔντονη, ὄλο καὶ πιὸ ὠμὴ, τὸν κἀνει νὰ ἰδεῖ καθαρότερα τὴν ἀλήθεια. Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τοῦ εἶναι ἀγνωστοί, δὲν τὸν ξέρουν, ἡ ἐξουσία ἔχει κιόλας ξεφύγει ἀπὸ τὸ χέρι του. Τέτοια εἶναι φαίνεται ἡ μοίρα τῶν πολέμων. Ἔνα σπρώξιμο ἔδωσε αὐτός, ἐλάχιστο, κι ἔλα πιά ἀκολουθοῦνε τὴ φορά τους, κουτροβαλιάζουν τὸν κατήφορο μὲ γρηγορὰ ποὺ στιγμὴ τὴ στιγμὴ πληθαίνει. Ἀπόμεινε μονάχος, ἀγνωστός, ἐδῶ στὴν ἐρημὴ σκοπιὰ. Χάχανα ἀκούγονται κάτω στὴν αὐλή, χαμηλώνει τὰ μάτια καὶ βλέπει μιὰ δούλα νὰ κυνηγιέται λιγωμένη μ' ἕνα χωριάτη ἀναμαλλιάρη ποὺ κἀνει πῆδους ἄγαρμπους, σὰν ἀγρίμι τοῦ βουνοῦ. Ἄλλα γέλια, γυναικεία πάλι, ἐρεθισμένα, ξεπηδᾶνε ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς καμάρες τοῦ μαγεριοῦ. Τὸ χτῆνος ξαμολύθηκε μέσα στὸν ἄντρα καὶ στὴ γυναίκα, γαυριάζει ἀδηφάγο καὶ παίζει τὴν ἀχιστὴ του τὴν τροφὴ προτοῦ τὴ χλουπακίσει.

Στὸ κάστρο εἶχανε βρεῖ λιγοστὲς γυναίκες, ὄλες τοῦ ὑπηρετικοῦ. Μιὰ μεσόκοπη καλοντυμένη, ποὺ τὴν ξεφωλιάσανε στὸν πύργο, τοὺς παράδωσε μιὰν ἀρμαθιά κλειδιά κρεμασμένα στὴ ζώνη της, δίχως νὰ

τούς ἐξηγήσει καὶ ποῦ ταιριάζουν. Τὰ πήρανε ξεκαρδισμένοι, τὴ βάλανε στὴ μέση καί, συνοδιά, τὴν ξέβγαλαν ἴσαμε τὴν καστρόπορτα, τὴν ξαποστείλανε με̄ ρεδερέντσες καὶ κοροΐδιες νὰ πάει τὰ χαιρετίσματα τούς στὸν πρίγκηπα. Λίγο ἀργότερα ὠστόσο, σὰν εἶχε πιάσει νὰ φωτίζει, γυναίκες ἀπὸ τὴν Καλαμάτα ἤρθανε κουβαλώντας φαγώσιμα στοὺς ἄντρες τούς ποὺ βρίσκονταν με̄ τούς ροβολατόρους, δίχως καθόλου νὰ τοὺς περνάει ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς ἐκεῖ μέσα εἶχανε βρεῖ ἐκεῖνοι δλα τ' ἀγαθά. Καμπόσες ἀπὸ δαυτες στέκονταν τώρα στὴ μεσαυλὴ με̄ τίς παλάμες στοὺς γοφούς καὶ κοίταζαν με̄ περιέργεια χαμογελαστή, κολακεμένη περηφάνεια, τὸ κάστρο ποὺ εἶχανε πάρει οἱ ἄντρες τούς. Ὁ Ἀρτέμης ὁ χρυσοράφτης ἦρθε κι αὐτός, με̄ τὴ γυναίκα του ἀντάμα, φορτωμένος τὸ στρώμα του, μιὰν ἀλλαξιὰ ἀφόρητη καὶ τρία καρδέλια. Διαμαρτυρήθηκε στὸν Ζερβοχέρη ποὺ δὲν τὸν εἶχανε πάρει μαζί στὸ πανηγύρι καὶ δήλωσε με̄ ὕφος βαρυσήμαντο πὼς θὰ ἔμενε κι αὐτὸς στὸ ἐξῆς ἐκεῖ, νὰ συμμεριστεῖ τὴν τύχη τῶν ἀδερφιών του.

Ἐσὺ τόσο ὁ Σγουρός, σέρνοντας ἄθυμα τώρα τὸ βῆμα, εἶχε τραδηξει κατὰ τὸ ἀρχοντικό. Κάποιος φόδος βαθὺς τὸν συνείχε, πάλευε με̄ τὸν ἑαυτὸ του ἂν πρέπει νὰ πάει ἢ νὰ γυρίσει κάλλιο πίσω νὰ μὴ δεῖ τίποτα. Τὸ κορμὶ ὅμως ἔχει βουλὲς ἄσχετες με̄ τὸ πνεῦμα. Ἀνέθηκε στὰ δώματα ποὺ βρίσκονταν πάνω ἀπὸ τὴ μεγάλη σάλλα, ἀνοιξε με̄ χέρι τρεμάμενο μιὰ πόρτα, μπῆκε. Εἶτανε κάμαρα μικρὴ, γυμνὴ, ἕνα κρεβδάτι: ξύλινο με̄ οὐρανὸ, μιὰ κασσέλα, προβιὲς στρωμένες χάμου, δλα ἄθιχτα. Αὐτὸ τοῦ ἔδωσε θάρρος. Προχώρησε πιὸ μέσα.

Εἶτανε μικρότερο τ' ἀρχοντικό ἀπ' ὅσο τὸ θαροῦσε. Ὑστερα ἀπὸ μιὰ σειρὰ κάμαρες με̄ νωπὸ ἀκόμα τ' ἀχνάρι τῆς γυναίκας — ἐδῶ θὰ κάθονταν οἱ ἄδρες, ἢ βάγια, — ἔβγαίνες σ' ἕνα βαστέρνιο μισοσκότεينو. Μυρωδὶ: ἂ λεδάντας βλογοῦσε στὸν ἄερα, ἀνάλαφρη. Στάθηκε δίδουλος, γιὰ μιὰν ἀκόμα φορά, τὴν τελευταία. Γιατί νάρθει ἐδῶ; ποιὸς τὸν ἀνάγκαζε; Ἐνα ὀλάκερο κατεβατὸ τῆς ζωῆς του εἶχε κλείσει, τύλιξε τὴ γραφὴ, τὴν ἔδεσε σφιχτὰ με̄ κόκκινο σειρήτι, κρέμασε βούλα βαρειά, μολυβένια, με̄ τὸ ἀποτύπωμα πάνω τῆς σάρκας του, κ' ὕστερα τὴν πέταξε στὴ θάλασσα νὰ βουλιάξει. Ἦθελε νὰ θαπτεῖ γιὰ πάντα τὸ μυστικό. . .

Καὶ νὰ ποὺ τώρα ἔρχεται μονάχος του, χάνοντας τὰ βήματά του, νὰ ψάξει μήπως βρεῖ τὴ γραφὴ στὴν ἀμμουδιά, μήπως τὴν ξέβρασε τὸ κύμα, νὰ τὴν ξαναδιαβάσει. Κάτι ἄρρωστο τρέχει στὸ αἷμα του, κάτι ἄβουλο καὶ δειλὸ. Ἀνοίγει τὴν πόρτα, σηκώνει τὸ βῆλο, μπαίνει. Ἡ ἀνάσα του κόπηκε. Εἶναι ἐδῶ τὸ κουβούκλι.

Μὲ μιὰ ματιὰ τὰ εἶδε δλα' ἢ καρδιά του ράγισε. Τὸ κρεβδάτι ἀνάστατο, μισοκρεμασμένο τὸ στρώμα κάτω, σπασμένα τ' ἀρμάρια, φουστάνια ποὺ ξεχύνονται ἔξω, στὸ πάτωμα, κύμα ἀφράτο καὶ πλουμιστό. Μιὰ κασσέλα χάσκει: μπροστά της σωρὸς τὰ σώρουχα. Ἀκόμα καὶ τὸ προσευχητάρι εἶναι βεδηλωμένο, λάσπες ἔχουν ἀπομεινεί πάνω του, πατησιῆς χοντρές, ἀγροίκες. Στὸ παραθύρι βουλιάζανε τὰ τεζαριστὰ λαδόχαρτα, καὶ τὸ φῶς τῆς χειμωνιάτικης ἡμέρας ἀστράφτει στὶς τρύπες κρῦο καὶ θαμπό. Ἐχανε τρεκλίζοντας δυὸ βήματα πάνω στὸ λασπωμένο χαλί, στάθηκε. Αὐτὸ εἶτανε λοιπὸν τὸ ἄδυτο ποὺ τόσοις μῆνες τὸ εἶχε

δνειρευτεῖ μ' ἀνοιχτά, ἄγρυπνα μάτια. Ὡχ! ὁ ἄσπλαχνος ἀφανισμός. Μηχανικά σκύβει κι ἀπλώνει τὸ χέρι του ν' ἀγγίξει ἓνα φουστάνι. Τὸ χέρι του τρέμει. Εἶναι ἄδρὸ τὸ φουστάνι, ἀπὸ βαρεῖα στόψα χρυσοκλωσμένη, κάποιο ρουχο ἐπίσημο βέβαια, γιὰ τὶς μεγάλες γιορτές. Πηγαίνει καὶ στὴν κασσέλα μπροστά, μὲ συστολὴ παιδιάστικη κοιτάζει τὰ σώρουχα, ἄσπρα ὑφάσματα μαλακά, ποὺ κολπώθηκαν, χλιάνανε πάνω στὸ κορμί της. Ἄν τ' ἀνασάνεις, θὰ κρατοῦν ἴσως ἀκόμα τὸ μύρο τὸ μυστικό. Πάει, δλα ἀφανίστηκαν χέρια ἰδρωμένα, μαλλιαρά, τὰ πασπάτεψαν, τὰ κουρέλιασαν, τὰ γδύσανε. Τίποτα πιά δὲ μένει γι' αὐτόν· γιὰ μιὰν ἀκόμα φορὰ ἄλλοι προλάβανε πιὸ πρὶν, τὸ κόψανε τὸ λουλούδι.

Ἄργα, μὲ βῆμα βαρὺ, πῆγε ν' ἀκουμπήσει στὸ παραθύρι. Ὁ κἄμπος ἀπλωνότανε κάτω, πέρα, γυμνός, ἢ θάλασσα γυάλιζε δεξιά, λεπίδα ἀσημένια. Ὅμως αὐτὸς δὲν ἔβλεπε. Μὲ μάτι τυφλὸ, διάβαζε μέσα του, θάμπος παράδοξο τὸν ἔκανε νὰ σασιίζει. Ἔνωθε τώρα πὼς ἔλο τοῦτο τὸν καιρὸ, ἀπὸ τότε ποὺ γύρισε στὰ χῶματα τῆς ἀγνωστῆς γι' αὐτὸν γυναίκας, τὸ εἰδωλό της τὸν εἶχε παρακολουθήσει, τὸν εἶχε στοιχειώσσει, στὸ τρισκόταδο ἀπωθημένο τοῦ μαύλιζε ἀδιάκοπα τὸ νοῦ. Ἀφοῦ δὲν κατάφερε νὰ τὴν κυριέψει, κυρίεψε τὸ κάστρο της. Κ' εἶχε ξεκινήσει γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ αὐτοῦ μὲ τὴ σκοτεινὴ, τὴ λάγνη ἔρμη τοῦ βιαστῆ, νὰ φτάσει καταπάνω της ἀναπάντεχος, τρομαχτικός, καὶ νὰ τῆς ξεθι-
λυκώσει δυναστικά τὴ ζώνη.

Ρίζα - ρίζα, σὲ κρυμμένη ζάρα τῆς καρδιάς του, ἓνας κόμπος φαρμάκι· ἔχει σταθεῖ, ἔπηξε, σὰ θολὸ δάκρυ ἀπὸ ρετσίνα σὲ λαδωμένο κορμὸ πεύκου. Δὲ λησμονάει τὴ νύχτα ἐκείνη, τὴν ἀνεμόδαρτη καὶ βροχερή, ποὺ τραβώντας γιὰ τὸ κρεβάτι τῆς γυναίκας ἄκουσε τὸ κλάμα τοῦ μωροῦ. Εἶχε σκύψει πάνω στὴν κούνια κ' εἶδε θαμπά, στὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, τὴν ἀπαλὴ σάρκα ν' ἀναδεύεται, ἀλαφιασμένη σὰν ἀπὸ σκοτεινὸ προαίσθημα μέσα στὸν παιδικὸ ὕπνο. Τότε, εἶχε καταλάβει ξαφνικά πὼς δλα ἔχουν τελειώσει. Ὅ, τι ἔγινε δὲν ξαναγίνεται· αὐτὸς, εἴταν ὁ ξένος. Μὲ τὴν ἴδια ὀρμὴ ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὸ κουβούκλι τότε, ἀπὸ τὸ καστέλλι, ἀπὸ τὴν Κλαρέντσα, μὲ τὴν ἴδια ὀρμὴ ἔφυγε μέσα στὴν κατάχλωμη αὐγὴ, πετώντας καθάλλα στὸν Ἀστρίτη. Ἔτσι συνεπαρμένος πῆρε τὴ δημοσιά, ἔδραμε μὲς ἀπὸ τὸ μουσκεμένο κἄμπο σὰ νὰ τὸν κυνηγοῦσαν. Κ' εἴτανε στὴν ἀρχὴ τυφλός, τίποτα δὲν ἔβλεπε γύρω του. Ὑστερα, στα-
νικά θάλεγες, εἶδε. Κι ἀνάβλεψε.

Ὁ δρόμος ἐκεῖνος, μέσ' ἀπὸ τὴν ἐρημωμένη χώρα, εἶχε καταλήξει ἐδῶ, σήμερα, στὸ κάστρο τῶν Βιλλαρδουίνων.

Ποδοβολητὸ ἀκούστηκε ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, φωνὲς ποὺ ζυγώνουν. Ἡ καρδιά τοῦ βρόντηξε, στάθηκε, σὰν τοῦ κλέφτη ποὺ τὸν πιάνουνε σκαστό. Δὲν πρόλαβε παρὰ μονάχα νὰ γυρίσει τὸ κορμί του καὶ νὰ στηριχτεῖ μὲ τὴ ράχη στὸ παραθύρι· ἢ πόρτα ἀνοιχτήκε. Ἔνα μπουλουκι χύμηξε μέσα, ἀγριεμένες ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ ὀλέθρου μορφές, ὁ Φεντόρ ἐπικεφαλῆς τους.

Στάθηκαν βλέποντάς τον, μὲ σάστισμα δυσρεστημένο. Τὸ μέτωπο τοῦ Γιαννισώτη εἶχε συγνεφιάσει.

— Τί κάνεις ἐδῶ, ἀδερφέ;

— Τίποτα.

Είδε τὸ μάτι τοῦ Σλαύου πὺ ἐφερεν βόλτα τὴν κάμαρα, γοργά, κ' ὕστερα στυλωνότανε πάλι πάνω του, ἐξεταστικός. Στὸ χέρι: κρατοῦσε κοντὸ πελέκι.

— Ἐμπρός! πρόσταξε τοὺς δικούς του μ' ἓνα γνέψιμο, δίχως νὰ ξεκολλήσῃ τὰ μάτια του ἀπὸ τὸν Σγουρό.

Μουδιασμένοι ἐκεῖνοι κι ἔμως βιαστικοί, σκούψανε χάμω, βούτηξαν τὰ χέρια τους στὰ σκορπισμένα ρούχα κι ἄρχισαν νὰ τὰ συνάζουν ἀγκαλιές-ἀγκαλιές. Ἐνας ξερακιανός, ψηλὸς Γιαννιτωῦτης μὲ γένεια ἀγκαθερά, ἄρπαξε τὰ σώρουχα, τὰ σήκωσε ψηλά καὶ τ' ἄφησε πάλι νὰ πέσουν βροχὴ χάμου, ξεκαρδισμένος. Ὅ,τι πιὸ κρυφὸ ἀγκαλιάζει: κατὰ-σαρκα τὸ κορμὶ μιᾶς γυναικας, κυμάτισε στὸν ἄερα, μπροστὰ στ' ἀντρίκια μάτια, κι ἀνασκευώθηκε στὸ πάτωμα ξεδιάντροπα. Ὁ Σγουρός τοὺς κοίταζε ἄλαλος, ζαλισμένος.

— Ἀπὸ τὸ χαγιατί πετάτε τα στὴν αὐλή! πρόσταξε ὁ Φεντόρ. Μὴ χασομερνᾶτε!

Δὲν εἶχε προφτάσει ν' ἀποσώσει τὴν κουβέντα του ὁ Σγουρός ἔμπηξε μιὰν ἄγρια φωνή:

— Πίσω, θρασίμια!

Στάθηκαν, ἀπορημένοι.

— Πίσω, κλέφτες! ληστές!... Ἀνάθεμα! ντροπιάζετε τὸ ἔργο μας, συνέχισε κ' ἡ φωνὴ του ἔτρεμε ἀπὸ ἀγανάκτηση καὶ λύσσα.

Οἱ Γιαννιτωῦτες κοιτάζονταν παραζαλισμένοι. Τί εἶχε πάθει ὁ ἀνθρωπος τοῦτος; Μήπως ἔχασε τὰ φρένα; Τὰ μάτια τους, γεμάτα ἀμηχανία, γύριζαν στὸν Φεντόρ ζητώντας συμβουλή.

Εἶχε μείνει ἀτάραχος ὁ Φεντόρ, μονάχα τὸ μέτωπό του μιὰ ζάρα βαθεῖα τὸ τσάκιζε. Στήριξε τίς δυὸ γροθιές του στοὺς γοφούς, στύλωσε διχαλωτὰ τὰ πόδια. Ἀγάντια στὸν Σγουρό, ἔμενε νὰ τὸν κοιτάζῃ δίχως νὰ μιλάει, μὲ βλέμμα ἐξεταστικό, βαρὺς. Στιγμὲς πέρασαν. Τέλος ἔγνεψε μὲ τὸ χέρι στοὺς δικούς του νὰ συνεχίσουν αὐτὸ πὺ ἄρχισαν.

Καμπουριασμένοι, ἀμίλητοι ἐκεῖνοι τώρα, συνέχισαν. Ἀράδα βγήκανε ἀπὸ τὴν κάμαρα τὰ φορέματα, τὰ σώρουχα, οἱ κορδέλλες, τὰ σαντάλια. Κι ὅταν ἔλα πιὰ σώθηκαν, ὅταν ἡ κάμαρα ἔμεινε ἀδειανὴ ἀπὸ κάθε τι πὺ κρατᾷ τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτραδηχτήκαν κ' οἱ βιλάνοι ἀθρόυδα. Τὸ βῆλο ξανάπεσε πίσωθὲ τους.

Οἱ δυὸ εἶχανε μείνει μόνοι. Τινάγματα ἀδιόρατα, ψευγαλέα, περνοῦσανε στὸ πρόσωπο τοῦ Σγουροῦ, τὰ μάτια του κοίταζαν διάπλατα, θαμπά, σὰν τυφλωμένα. Ὁ Σλαῦος ἦρθε κοντὰ του ἄργός.

— Τί γυρεύεις ἀνάμεσός μας ἐσύ; ρώτησε τραχειά. Τί σκοπὸ ἔχεις; Εἶσαι προδότης;

Τινάχτηκε ὁ Σγουρός, τὸ χέρι του χούφτισε στὴ ζώνη τὸ μαχαίρι.

— Τράβα το λοιπόν! Τί στέκει; ἔκανε ἤρεμα ὁ Φεντόρ.

Μιὰ-δυὸ στιγμὲς ἔμειναν ἔτσι, νὰ κοιτάζονται κατὰματα, δίχως νὰ σαλεύουν.

— Δὲν ἦρθαμε ἐδῶ γι' αὐτὸ, διαμαρτυρήθηκε τέλος μὲ φωνὴ πνιγμένη ὁ Σγουρός. Δὲν εἶμαστε ληστές!

Παράδοξο χαμόγελο πέρασε στὰ ξεματωμένα χεῖλη τοῦ Σλαύου.

— Ντροπὴ σου, ἔκανε μὲ τὴ βαθεῖα του τὴ φωνὴ δίχως ν' ἀπο-

κριθεῖ στήν κατηγορία. Ντροπή σου! Καί καθώς ὁ νέος τὸν κοίταξε ἀναστατωμένος, δίδουλος, πρόσθεσε χαμηλώνοντας τὴ φωνή του:—“Ὅλα πρέπει: ν’ ἀφηνιστοῦν, ἀκούς; Τίποτα νὰ μὴ μείνει!

— Φεντόρ!

—“Ὅλα!

·Ὁ Σλαῦος ἔσκυψε κοντά του, σχεδὸν σι’ αὐτί:

—“Ἐσὺ ἔπρεπε νὰ τὸ ζητᾶς, εἶπε.

Τὸν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι, τὸν τράβηξε ἦσυχά μαζί του καὶ βγήκανε ἀπὸ τὸ κουβούκλι. Τὸ βασιτέρνιο εἶταν ἔρημο. Πέρασαν σὲ μιὰν ἄλλη κάμαρα πὺ εἶχε παράθυρο στὴ μεσαυλή. Ἐκεῖ ζύγωσαν.

— Κοίτα, εἶπε ὁ Φεντόρ δείχνοντας κάτω.

Κοίταξε. Κ’ εἶδε τοὺς Γαννιτωῖτες πὺ ἕνας-ἕνας πῆγαιναν στὴ φωτιά κ’ ἔρριχναν στὴ λόχη τὸ φάρτωμά τους. Ἡ φλόγα ζωντάνευε, ψήλωνε. Ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆς σούρωνε ἕνα γαϊτάνι μαῦρος καπνός, λιθάνιζε μιὰ στιγμή, κ’ ἔλυανε γοργὰ στὸν ἀέρα.

—“Ὅλα ἐκεῖ νὰ τὰ ρίξεις, εἶπε ὁ Φεντόρ.

Τὰ μάτια του εἶτανε στυλωμένα στὴ φλόγα, τὴν ἀντικαθρέφτιζαν, δίχως ὅμως νὰ γυαλίζον πιά. Καταχνιὰ ἀνάλαφρη τὰ εἶχε θολώσει. Εἶχε βυθιστεῖ σὲ συλλογή.

Κοίταξε κι ὁ Σγούρος. Ἡ φλόγα, ὁ καπνός... Κάτι μέσα του τρέμιζε, σὰν παράπονο, ράγιζε. Μιὰ στιγμή τοῦ φάνηκε σὰ νὰ βλέπει μέσα στὶς γλῶσσες τῆς φωτιάς νὰ μπλέκεται τὸ σύφλογο κεφάλι τοῦ Κοκκινότριχου. «Σηκώσου ὀρθός, ἔλα νὰ πᾶμε. Εἶσαι γεννημένος λεύτερος ἐσύ.» “ὦ! τί πικρὸ καὶ ματωμένο πράμα πὺ εἶναι ἡ λευτεριά τοῦ ἀνθρώπου... .

Ἐσκυψε τὸ κεφάλι του, κατάπτε μὲ κόπο. Ὅστερα τὸ στύλωσε πάλι.

—“Ἐλα! πᾶμε ἀπὸ δῶ, εἶπε στὸν Φεντόρ.

Τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα, ἡ Καλαμάτα πὺ πανηγύριζε στὸ μεταξὺ ξέγνοιαστη, μ’ ἀπλοϊκὴ πίστη πὺς ἔχει γλυτώσει, δοκίμασε τὸ πρῶτο δυσάρεστο ξάφνιασμα. Φράγκοι καθαλαρέοι φάνηκαν πέρα, στὴ δημοσιά, ἔρχονταν κατὰ δῶθε. Οἱ ἀρματωσιές τους ἔλαμπαν στὸν πρωῶνδον ἥλιο στραφταλιστές.

Οἱ πρῶτοι πὺ τοὺς εἶδανε, ἀγρότες, εἶχανε τρέξει στὴν πολιτεία καὶ δώσανε τὸ μαντάτο ξέπνοοι. Μεμιᾶς οἱ δρόμοι ἀδειασαν, τὰ πορτοπαράθυρα κλείστηκαν, βουθαμάρα τρομαγμένη πλάκωσε παντοῦ. Τὸ κάστρο ἀμπάρωνε τὴ σιδερόπορτα καὶ στὶς τάπιες ὀρθώθηκαν οἱ λόγχες. Σὲ λίγο μπαίνανε στὴν Καλαμάτα, μὲ τριποδισμό βαρὺ, οἱ καθαλαρέοι.

Δὲν εἶτανε πολλοί, καμμιὰ τριανταριά μέτρησαν οἱ βουρρησέοι κρυφοτηρώντας πίσω ἀπὸ τὰ παραθύρια τους. Μπροστὰ πῆγαινε, κορδωμένος στὸ κορακάτο φαρί του, ὁ κοντόσταβλος.

Ἦρθανε ὀδίσια μπροστὰ στὴν καστρόπορτα, στάθηκαν καὶ βάλανε τὸ βούκινο νὰ σημάνει. Ἐνας ἐράλδος φώναξε σηκώνοντας κατὰ τὶς τάπιες τὸ κεφάλι του, μὲ τὰ χέρια του γύρω στὸ στόμα χωνί:

— Σι’ ὄνομα τοῦ ἀφέντη τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς κυρα-πριγκηπέσσας πὺ ὀρίζουν τὴν πολιτεία τούτη τῆς Καλαμάτας, ἀνοίξτε! Οἱ καθαλαρέοι τοῦ μεγαλότατου πρίγκηπα δὲν ἔρχονται σὰν ἐχθροί, ἔρχονται νὰ μιλήσουν μαζί σας. Σι’ ὄνομα τοῦ ἀφέντη τῆς Ἀχαΐας! Ὁ ἄρχον

τας κοντόσταβλος ἔδῳ παρών, σᾶς ὀρμηγεύει νὰ μὴ φοβηθεῖτε τίποτα. Ἐνοῦστε!

Χρειαῖσθηκε νὰ περιμένουν κάμποσο μπροστὰ στὴ σιδερόπορτα οἱ Φράγχοι ὥσπου οἱ καστρινοὶ ν' ἀποφασίσουν. Φαίνεται πὼς εἶχανε συναχθεῖ μέσα, τὸ συζητοῦσαν τὸ πρᾶγμα, ἂν εἶναι φρόνιμο. Τέλος, ἀφοῦ πιά ὁ ἐράλδος τρεῖς φορές εἶχε διαλαλήσει τὴν ὑπόσχεση τοῦ κοντόσταβλου πὼς ἔρχεται σὰ φίλος, ἢ βαρεῖα πόρτα ξεμανταλωθήκε κ' οἱ Φράγχοι, δίχως νὰ πεζέψουν, μπήκανε στὸ κάστρο.

Τοὺς ὀδήγησαν στὴ μεσαυλὴ· ἐκεῖ πέζεψαν. Γύρω, σὲ κύκλο μεγάλο, πυκνὸ, στέκονταν ὀλαρμάτωτοι οἱ ροβολατοῦροι κρατώντας στὸ χέρι τίς λόγχεις, τίς τσάγρες, τὰ δοξάρια τῆς ὀπλοθήκης τοῦ κάστρου μὰ καὶ τὰ ὀρεπάνια πού εἶχανε φέρει μαζί τους ὀταν πρωτόρχονταν. Οἱ Φράγχοι, σασιτισμένοι κάπως, κοίταζαν γύρω νὰ ἰδοῦν σὲ ποιὸν ἀπ' ὀλους θὰ ἔπρεπε νὰ μιλήσουν.

Τότε τὰ μάτια τους πέσανε στὰ σκαλιὰ τῆς ἐκκλησιᾶς. Ἐκεῖ, σὲ τᾶξη ἀραιή, κλιμακωμένοι, στέκονταν ἔξη ἄντρες. Φορούσανε μάλλιες ἄλσιδωτές, φράγκικες, ὀμως τὰ κεφάλια τους ἔμεναν ξέσκεπα, δίχως κράνη. Ἐκεῖ γνέψανε οἱ βιλάνοι στοὺς ἀποσταλαμένους τοῦ πρίγκηπα νὰ προχωρήσουν. Εἶταν οἱ ἔξη ἄρχηγοὶ τοῦ ξεσηκωμοῦ, ὁ Σγουρός, ὁ Φεντόρ, οἱ τέσσεροι Μαϊνιώτες.

Μὲ βῆμα ἀποφασιστικὸ ὁ Σωντερὸν προχώρησε νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια. Εἶταν ἄντρας ἀληθινὸς ὁ κοντόσταβλος, πολεμιστῆς ἀπὸ κούνια· ἢ ζωὴ τοῦ στρατοπέδου, ὁ ἀέρας τῆς μάχης τὸν εἶχανε θρέψει. Στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, τῆς ἀπραξίας, μαράζωνε, κάτι σάπιο ἔμοιαζε τότε νὰ μολεῦει τὸ αἷμα του καὶ γεροῦσε. Ἡ σημερινὴ ἀνάσα, ἢ πολεμὸχαρη, ἀντίθετα, τὸν εἶχε λὲς ξαναγιώσει.

Χαιρέτησε τοὺς ἔξη καπεταναίους δίχως προσποίηση, μὲ εἰλικρίνεια αὐστηρὴ καὶ παλληκαρῖσια, κ' εἶπε τὴν πρόταση τοῦ ἀφέντη του. Ὅ πρίγκηπας ἀναγνωρίζει πὼς οἱ ροβολατοῦροι τοῦ ἔχουν πάρει μὲ τὸ σπαθὶ τους τ' ὀραῖο κάστρο, πὼς δείχτηκαν στὴν πράξη τούτη ἀποφασιστικοί, πὼς τὸν ξάφνιασαν μὲ τὴν ἀποκοτιά τους καὶ τὴ δεξιούνη τους. Ὅμως τὸ κάστρο δὲ μποροῦσε, ὀχι, δὲν τοῦ εἶτανε βολετὸ νὰ τοὺς τ' ἀφήσει. Καὶ πρῶτα δὲν εἶτανε δικό του: Καθὼς ὀλοι τὸ ἤξεραν, ἢ Καλαμάτα εἶναι φῖε τῶν Βιλλαρδουίνων, καὶ τὸ κάστρο πατρογονικὸ τῆς κυρᾶς του, τῆς Ἰζαμπῶς. Ἐν θέλουν, λέει, μπορεῖ νὰ τοὺς ἀποζημιώσῃ γιὰ τὴν ἐπιστροφή πληρώνοντας λύτρα, ὀσα λύτρα ὀρίσουν μὲ κοινὴ συμφωνία τὰ δυὸ μέρη, καὶ γιὰ τοῦτο ἔχει τὸ λεύτερο αὐτός, ὁ κοντόσταβλος, νὰ συζητήσει μὲ τοὺς γενναίους ἀρχηγούς τῶν ροβολατόρων. Ἐν πάλι δὲ θέλουν λύτρα, μόνο προτιμᾶνε τὴ γῆς, καλὰ τότε, νὰ ποῦνε ποιὸ φῖε ἀπὸ κεῖνα πού βρίσκονται στὴν ἐξουσία του, τόποι, χωριά καὶ δυναμάρια τοῦ Μοριᾶ, μπορεῖ νὰ τοὺς ἱκανοποιήσει. Ἐχει ὀλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ τοὺς δώσῃ ἀντάξιο ρεγάλο.

Ἐδῶ πῆρε ἀνάσα ὁ κοντόσταβλος, τεζάρισε τ' ἀτσαλόφραχτα ποδάρια του καὶ τέντωσε τὸ φαρδύ του στῆθος.

«Ἐν ὀμως οἱ ξεσηκωμένοι βιλάνοι ἄρνηθοῦν, ἂν ἐναντιωθοῦν στὴν πρόταση, πού εἶναι κι ἀπόφασή του, νὰ ξέρουν πὼς μὲ κανένα τρόπο, ποτέ, ὁ πρίγκηπας τῆς Ἀχαΐας δὲ θὰ ὑποχωρήσει. Μὲ σέντζιο ἢ μὲ

μάχη, με σίδερο και με αίμα, θά τὸ πάρει πίσω τὸ κάστρο του, τὸ κάστρο τῆς κυρᾶς του, ἔτσι πού νὰ τοῦ εἶναι μάρτυς ὁ Θεὸς κ' οἱ ἅγιοι τοῦ Παραδείσου. Καὶ τότε κανένας δὲ θάχει νὰ προσμένει ἔλεος, μόνο τὰ κοράκια θὰ φᾶνε τὸ κορμὶ του.»

Ἔτσι εἶπε ὁ κοντόσταβλος. Οἱ ἔξη τὸν εἶχαν ἀκούσει ἀμίλητοι. Γύρω, στὸ λαὸ τῶν ξεσηκωμένων, βαθειά, συγνή βασιλευε σιωπὴ. Ὁδήγησαν τοὺς Φράγκους στὴ μεγάλη σάλλα καὶ τοὺς εἶπαν νὰ προσμένουν ἐκεῖ ὥσπου οἱ ἀρχηγοὶ νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ τους καὶ ν' ἀποφασίσουν. Οἱ ἔξη πάλι ἀποτραβήχτηκαν γιὰ σύσκεψη στὴν ἐκκλησιά.

Δὲ βάσταξε πολὺ ἡ σύσκεψη. Ὁ κοντόσταβλος κ' οἱ ἱπότες του πού περίμεναν στὴ σάλλα ὄρθιοι, γιὰ νὰ δείξουν ἔτσι τὴν περήφανη βιάση τους, εἶδαν σὲ λίγο νὰ τοὺς φωνάζουν ἔξω. Βγήκανε. Κ' ἐκεῖ, μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησιάς, πήρανε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Σγουροῦ μεγαλόφωνα, ἔτσι πού νὰ τὴν ἀκούνε καλὰ οἱ γύρω, τὴν ἀποκρίση τῶν βιλάνων.

«Οἱ Ρωμιοὶ τῆς Καλαμάτας, τῆς Μάινης, οἱ Σλαῦσι τῆς Γιάννιτσας κι ὅσοι ἄλλοι ἀπὸ τοὺς γύρω τόπους ἀποφάσισαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ νὰ πάρουν τὸ κάστρο τοῦτο, ὄλοι ἀδέρφια στὴ σκλαδιὰ καὶ στὸν κατατρεγμὸ, ἂν καὶ γνήσια παιδιὰ τῆς γῆς ἐτούτης, μὴνᾶνε στὸν πρίγκηπα νὰ ξέρει πὼς ὁ σκοπὸς τους δὲν εἶτανε νὰ πληρωθοῦν. Δὲν κλέψανε πρᾶμα ξένο καθὼς οἱ ληστές, μὰ πήρανε δικαιοματικά αὐτὸ πού τοὺς ἀνήκει. Εἶναι βιλάνοι, τάξη κατώτερη, λοιπὸν δὲν ἔχουν χρέος ν' ἀκολουθήσουν τὰ συνήθεια τῆς ἱπποσύνης πού δίνουν δικαίωμα στὸ νικητὴ νὰ πουλάει στὸ νικημένο τὰ ἴδια του τ' ἄρματα. Νὰ ξέρει ὁ πρίγκηπας τῆς Ἀχαΐας πὼς στὸν τόπο τοῦτον ὁ ξένος εἶν' αὐτός, καὶ πὼς οἱ ροβολατόροι πατήσανε τὸ κάστρο στ' ὄνομα τοῦ βασιλέα τῶν Ρωμαίων. Αὐτὸ νὰ ξέρει. Κι ἂν νομίσει πὼς τὸν ἔχουν προσβάλει, ἂν δὲ θέλει νὰ παραδεχτεῖ πὼς τὸ δίκιο εἶναι μὲ τὸ μέρος τους, τότε ἄς σηκώσει τοὺς βασασάλους του γιὰ πόλεμο κι ἄς ἔρθει. Θὰ τὸν προσμένουν στὶς τάπιες ἔτοιμοι, ἔτσι πού νὰ τοὺς εἶναι μάρτυς ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἱερό του Εὐαγγέλιο.»

Ἀπορημένος ἀκουσε ὁ κοντόσταβλος τὴν ἀπόκριση. Τὸ ὕφος του, ἔμενε ἐπίσημο, αὐστηρό, καθὼς ταιριάζει σ' ἀντίπαλο, ὅμως ἡ παιδιαστικὴ ἀφέλεια, ἡ κρυμμένη πάντα μέσα του, τὸν ἔκανε τώρα, ἄθελα, νὰ τεντώνει τὰ μάτια. Αὐτὸ, μὰ τὸν ἅγιο Ἰάκωβο, δὲν τὸ περίμενε! Ὅχι! Ἔλεγε πὼς θάβρει τοὺς ροβολατόρους δύστροπους, πονηροὺς, ἀποφασισμένους νὰ ἐκμεταλλετοῦν τὴν περίσταση, νὰ ξεκολλήσουν ὅσο ἐπαιρνε μεγαλύτερο ἀντάλλαγμα, βαρύτερα λύτρα ἔτσι λένε πὼς ταιριάζει σὲ Ρωμιοὺς. Ὅμως ν' ἀρνηθοῦν καὶ τὸ φρε καὶ τὰ πέρπουρα! . . . Αὐτὸ, ἂν δὲν τ' ἀκούγε μὲ τὰ ἴδια του τ' αὐτιά, ποτὲ δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ πιστέψει.

Δὲν εἶπε τίποτα, ἔμεινε ἀλαλος γιὰ μιὰ στιγμή. Ὑστερα γύρισε ἀπότομα, πῆγε στὸ φαρὶ του, καθαλίκεψε, καὶ μπροστὰ αὐτός, πίσω οἱ ἱπότες, ἔφυγε ἀπὸ τὸ κάστρο.

Ἡ σιδερόπορτα ξανάκλεισε, βαριά.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

11

ΚΑΙ πιά ἀρχίσανε νά περιμένουν τὸν πρίγκηπα νᾶρθει. Τὸν περίμεναν μὲ τὸ φουσαῶτο του νά φτάνει κάτω ἀπὸ τὰ τειχιὰ ἀγριωπός, σκληρός, νά στήνει σκάλες, τριμπουτζέτα, σκρόφες· νά χυμᾶει μὲ τοὺς ἵππους τοῦ ξεσπαθωμένου, διψώντας αἷμα, καὶ νά σφάζει πάνω στὶς τάπιες τοὺς καστροπολεμίτες. Ἡ θωριά του, σ' ἄλλους δόλοτελα ἀγνωστη, σ' ἄλλους ἀόριστα γνώριμη, γραφότανε γιὰ ἄλους στὸν δρίζοντα γεμάτη φοβέρα, τὰ σφιγμένα χεῖλη του νά σταλάζουν φαρμάκι, τὰ μάτια του νά τινάζουν φωτιές, κ' εἶτανε τὸ λυσσασμένο ἀπὸ τὴ μάνητα ξεφωνητό του βροντή.

Πιάσανε σύνταχα νά ἐτοιμάζονταν γιὰ τὴν ἄμυνα. Κουδάλησαν στὶς ἀποθήκες ὄσα τρῶφιμα μπόρεσαν, μήπως αὐτὰ ποὺ εἶχανε βρεῖ μέσα βγαίνανε ὕστερα λιγοστά, ἔρισαν βάρδιες νά φυλάνε μέρα· νύχτα πάνω στὶς τάπιες, ἐτοιμάσαν καζάνια μεγάλα γιὰ νά λιώνουνε μέσα τὸ μολύβι καὶ νά περιλούζουν μὲ δαῦτο πάνω ἀπὸ τὰ τειχιὰ τὸν ἐχθρό. Ὅστερα ἀπὸ τὸ χαροκόπι τῆς πρώτης ἡμέρας, τὴ θριαμβικὴ ξεγνοιασιά καὶ τὸν κομπασμὸ τῶν δυὸ κατοπινῶν, ἓνα καινούργιο κύμα πυρετοῦ εἶχε ἔρθει καὶ τοὺς συνεπῆρε. Τρόμαζαν μήπως δὲν προλάβουν, ἰδρωκοποῦσαν ἀγχομαχώντας στὴ δουλειά, ἀνέβαιναν κάθε τόσο στὴ δίγλα τοῦ πύργου σὰ νά μὴν ἐμπιστεύονταν πιά τὸ βιγλάτορα, καὶ βάζονταν τὸ χέρι ἀντήλιο, τρώγανε μὲ τὰ μάτια τὸν κάμπο κατὰ τὸ βοριά, κατὰ τὴ δύση, μήπως ἴδουν, μακρὺ καὶ λαμπερὸ ἔρπετό, νά προβαίνουν κει· κάτω τ' ἀλλάγια τῶν Φράγκων.

Ἀνέβαινε κι ὁ Σγουρὸς καὶ κοίταζε, ἔμως αὐτὸς κατὰ τὴ θάλασσα. Τί ἔκανε ὁ Καφούρης; Ἔστειλε τὸ μαντάτο νά προφτάσουν οἱ γενοδέζικες γαλέρες; Κι ἂν ἔρχονταν προτοῦ προλάβει ὁ πρίγκηπας; Γιατί εὐκολα δὲ θὰ τ' ἀποτραβοῦσε τὸ νυχοπόδαρό του ἀπὸ τὴν ὄνειρεμένη λεία ὁ ἀναθεματισμένος γέροντας. Τὴ δευτέρη κιόλας ἡμέρα, εἶχε στείλει ἀνθρωπο δικό του μέσα στὸ κάστρο νά πεῖ στὸν Σγουρὸ πὼς γυρεύει νά τὸν ἰδεῖ, πὼς τὸν προσμένει· κάτω, λέει, στὸ λιοστάσι ποὺ βρῖσκε-

ται στήν ἀγκωνή τοῦ ὄχτου. Κι ὁ Σγουρός ξαπόστειλε πίσω τὸν ξένο λέγοντάς του νὰ πεῖ στοῦ Γενοβέζο πῶς τὸ κάστρο εἶναι τῶν Ρωμαίων, πῶς στὸν τόπο τοῦτο δὲν ἔχει καμμιά δουλειά ὁ Ματτέος Καφούρης, οὔτε κ' οἱ πατριῶτες του, οἱ πλεονέχτες.

Ὡστόσο οἱ ἐτοιμασίες κόντευαν νὰ τελειώσουν, οἱ ἀποθήκες εἶχαν γεμίσει, οἱ βάρδιες ἀλλάζαν ἀδιάκοπα, μὰ τὸ φουσαῖο τοῦ πρίγκηπα πουθενὰ δὲ φαινόταν. Σάσιζαν οἱ ροβολατόροι, κοιτάζονταν συναμεταξύ τους ἀμίλητοι, μὴ ξέροντας τί νὰ πιστέψουν· κάποιοι, ἀνέμουαλοι βέβαια, βιάζονταν νὰ πανηγυρίσουν λέγοντας πῶς σίγουρα ὁ πρίγκηπας μετάνοιωσε, φοβήθηκε ὁ κοντόσταβλος ἐλέποντάς τους, καὶ κάθησαν μαζί οἱ δύο τους καὶ συμφώνησαν νὰ τὸ παρατήσουν καλλίτερα τὸ κάστρο στοῦ ἔλεος τοῦ Κυρίου, νὰ μὴ μπλέξουν σὲ δουλειὰ ἀσχημὴ μὲ τὰ παλληκάρια ποὺ τὸ διαφεντεύουν. Ὅμως καὶ κἀνὶ ἄλλο πρόσμεναν οἱ καστριννοί, ἐλπιδοφόρο τοῦτο, ποὺ δὲν ἐρχότανε: Τὴ φρουρὰ ἀπὸ τὸ Μυτζηθρά. Εἶχανε στείλει μαντατοφόρο, τὸ πρῶτο κιόλας πρῶτ', νὰ μηνύσει στήν Κεφαλή πῶς τὸ κάστρο πάρθηκε καὶ πῶς μποροῦν τώρα οἱ στρατιῶτες νὰ ὀρίσουν. Ὁ μαντατοφόρος δὲν εἶχε ἀκόμα γυρίσει, οὔτε ἡ φρουρὰ εἶχε φανεῖ.

Τί ἔτρεχε; Ὁ Σγουρός, ὁ Φεντόρ, ἄρχισαν κιόλας νὰ τὸ ὑποψιάζονται. Ἡ Κεφαλή δὲν εἶχε πολυπιστέψει στὸν ἰσχυρισμὸ πῶς ἡ Καλαμάτα θὰ λευτερωνόταν. Ἔδωσε μιὰν ἀόριστη ἐκεῖ ὑπόσχεση, χάρηκε ἐπιπόλαια τ' ὄνειρο, μὰ δὲν τὸ πολυσκέφτηκε τὸ πράμα. Τώρα ποὺ θὰ τὸ μάθαινε γιὰ τελειωμένο, ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο σάσισμα, θὰ εἶχε καθήσει σοδará καὶ θὰ τὸ εἶχε μελετήσει στοῦ μυαλοῦ του. Νὰ στείλει βοήθεια ἐνοπλη, νὰ δειχτεῖ συνεννοημένος μὲ τοὺς ροβολατόρους, καὶ νὰ πατήσει ἔτσι τὴν τρέβα; Δύσκολη δουλειά, μεγάλη εὐθύνη! Ἄν ὁ βασιλέας ὁ κυρ-Ἀνδρόνικος τοῦ ζητοῦσε ὕστερα τὸ λόγο; Ἄν τὸν κατηγοροῦσε πῶς τὸν ἐμπλεξε σὲ πόλεμο μὲ τὴ Φραγκιά;

Ὁ Φεντόρ, τονωμένος στὶς ἀρχικὲς του ἀμφιβολίες, γκρίνιασε τὸν Σγουρό:

— Σ' τὸ εἶχα πεῖ ἀπὸ τότε ποὺ τὸ πρωτομελέτησες: Οἱ Ρωμιοὶ τοῦ Μυτζηθρά δὲ γνοιάζονται γιὰ τὰ δικὰ μας. Ὅτι εἶχαμε νὰ κάνουμε τὸ κάναμε. Ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρὸς λόγῳ δὲν ἔχουμε νὰ τὸ κρατοῦμε τὸ κάστρο.

— Ὅες νὰ πεῖς, Φεντόρ, πῶς ἄλλο δὲ μένει παρὰ νὰ φύγουμε; ἀνησύχησε ὁ νέος.

— Νὰ φύγουμε; ναί, ὅμως ὄχι καὶ νὰ τὸ παρατήσουμε στοὺς Φράγκους...

— Ἄμ' τότε;

Χαμογέλασε ἀνιγματοκί, φαρμακερά, ὁ Σλαῦος.

— Πίσω μας ν' ἀφήσουμε φωτιὰ καὶ καπνὸ μόνάχα, εἶπε.

Εἶταν ἡ παλιά, ἡ ἔμμομη ἰδέα του: ν' ἀφανίσει τὰ πάντα.

— Ὅχι! ὄχι! ξεφώνισε ὁ Σγουρός. Αὐτὸ δὲ θὰ γίνει!

Κ' ἐξήγησε τὴν ἀποψὴ του, ἔψαξε νὰ βρεῖ ἐπιχειρήματα. Ἄν τὸ παρατούσανε τὸ κάστρο, ἀπὸ δυνατοὶ κ' ἐπίφοβοι ποὺ εἶτανε, θὰ γίνονταν πάλι ἀδύνατοι: οἱ Φράγκοι θὰ γύρευαν τότε νὰ τοὺς ἐκδικηθοῦν. Σεμοναχισμένους πιά, θὰ τοὺς κυνηγοῦσαν μέσα στὴ χώρα, στὰ βουνά,

θά πιάνανε δσους βρίσκανε πρόχειρους και θά τούς κρέμαγαν. Οί άθώοι θά πλήρωναν, οί βιλάνοι τοῦ κάμπου και τῶν χωριῶν, ἡ πλέμπα τῆς Καλαμάτας. Αυτό δὲν εἶχανε δικαίωμα νά τὸ κάνουν, ἔχι. Κ' ἔπειτα ἡ ἐλπίδα δὲ χάθηκε, ἡ Κεφαλή μπορεῖ νά ζήτησε ὀρμήνεια ἀπὸ τὴ Βασιλεύουσα πῶς νά κάνει· ἂν οἱ βασιλικοὶ ἴδουν πῶς τὸ κάστρο κρατάει, δὲν εἶναι κουτοὶ νά τ' ἀφήσουν· ἀκόμα και μὴ θέλοντας, πού λέει ὁ λόγος, θά τὸ δεχτοῦν. Τὸ κάτω - κάτω μπορεῖ κι ὁ Σγουρομάλλης νά ἔχει βάλει τὴν οὐρά του σ' ὄλ' αὐτά, νά μὴν ἔφυγε καθόλου ἀπὸ τὸ Μυτζηθρά, και νά εἶναι αὐτὸς μονάχα πού μπλέκει τὰ πράματα, γιὰ νά εὐνοήσει τοὺς Φράγκους.

Τὸ τελευταῖο τοῦτο εἶτανε μιὰ καινούργια ἰδέα πού τοῦ ἐρχότανε τοῦ Σγουροῦ. Στὸ νοῦ του ἔφεξε ξαφνικά, σάν ἡ μοναδική, ἡ αὐτόματη ἐξήγηση. Ξεχείλισε πάλι ἡ ψυχὴ του ἀπὸ μῖσος γιὰ τὸ συγγενὴ πού τὸν ντρόπιαζε πάντα, ὀρκίστηκε μέσα του νά ξεπλύνει τὸ αἶσχος στὸ αἷμα τοῦ ἀποστάτη.

— Φεντόρ, Φεντόρ! φώναξε μὲ πάθος, σ' ἐξορκίζω στὸ Θεὸ πού πιστεύουμε κ' οἱ δύο μας! Μὴν παρατήσεις τὸ ἔργο μας μισοτελειωμένο.

Δὲν ἔφερε ἄλλη δυσκολία ὁ Γιαννιτωῦτης. Σήκωσε τοὺς ὤμους του ἀδιάφορα και ξεμάκρυνε. Τὸ κάτω - κάτω, αὐτός, ἐλάχιστα τὴν εἶχε λογαριάζει πάντα τὴ ζωὴ του.

Οἱ μέρες περνοῦσαν. Ὁ πυρετὸς τῆς προετοιμασίας ξέπεφε, τὸ νεῦρο, ἡ ἀγωνία καταλάγιαζαν, και κάτι σάν ἀνυπομονησία νοσηρὴ τώρα ἔπιανε λίγο - λίγο νά τοὺς ζώνει. Πότε θάρθουν οἱ Φράγκοι; γιὰτὶ δὲν ἔρχονταν; Ὁ Δεκέμβρης προχωροῦσε, οἱ νύχτες γίνονταν κρυερές. Τρεμούλιαζε ὁ βιγλάτορας στὸ ψηλὸ πυργὶ φωλιασμένος. Στὴ μεσαυλὴ, τὰ βράδουα, πεταλούδιζαν ἀργοσθήνοντας οἱ φωτιές, ἡ νύχτα ἀναρουφούσε ἕνα - ἕνα τὰ χτίσματα γύρω, χλώμιαιναν τὰ πρόσωπα τῶν βιλάνων τῶν καθισμένων ὀλόγυρα στὴ θράκα μὲ τὰ μάτια ἀφαιρεμένα, ὄνειροπόλα, στυλά. Κάτι σὰ χαίνωση ἔδενε σιγὰ - σιγὰ τοὺς ἀρμούς, ἀπελπισία ὑπουλη, μουγγή, σκότωνα τὸ κέφι. Εἶχαν ἀρχίσει κιόλας νά συλλογιῶνται τὰ Χριστούγεννα πού φτάνουν, τὸ σπιτικό τους, τίς φαμίλιες τους, ἀναρωτιόνταν ἂν εἶναι νά μείνουν ἐκεῖ γιὰ καιρὸ πολὺ φυλακισμένοι, πῶς θά γίνει ἄραγε βολετὸ νά ξεμπλέξουν, ἂν θά ξαναγυρίσουν μιὰ μέρα στὶς γωνιές τοὺς ζωντανοί.

Ὁ Σγουρός, πού περιδιάβαζε τίς νύχτες συλλογισμένος πάνω στὸ τειχὶ κ' ἐπιτηροῦσε τοὺς σκοποὺς, πάσχιζε, νικώντας παροδικὰ τὴ βαρυθυμιά του, νά τοὺς τονώσει. Τοὺς ἔβρισκε νά κοιτάζουν μὲ μάτι ποθεινὸ τὴν πολιτεία, κάτω, τὰ μακρυνὰ λαδολύγαρα πού ἀνάβανε μέσα σὲ σπιτάκια χαμένα στὸ σκοτάδι, τὸν κάμπο, πέρα, πού μαντευότανε νά προσμένει ναρκωμένος ἀπὸ τὴν παγωνιά τὴ μελλούμενη ἀνοιξη, τὸ χᾶδι τοῦ ἡλίου, τὸ τραγοῦδι τοῦ πουλιοῦ. "Ακουγες στ' ἀνατολικὸ τειχὶ τοὺς Μαῖνιωτες, καθισμένους πάνω στὶς τάπιες, νά σέρνουν μέσα στὴ νύχτα σκοποὺς μακρὸσυρτους, λυπητερά τραγοῦδια, ἐνῶ κοιτάζαν ἐπίμονα κατὰ κεῖ πού πέφτουν τὰ βουνά τους. Τὴ μέρα, ἀκούγοντας τὸ μακρυνὸ κουδούνισμα τῶν κοπαδιῶν, δάκρυζαν. Τρεῖς - τέσσεροι εἶχανε φαίνεται κιόλας λακήσει, οἱ ἀρχηγοὶ τοὺς κρατούσανε κάποιους ἀλλοῦς μὲ τὸ φιλότιμο, τὴ φόδερα, κάποτε τίς ξυλιές. Ἐνα βράδου χάθηκαν

δέκα μονοκοπανιάς, ξέκοψαν συνεννοημένοι, ομάδα, κ' ἐπειδὴ ἕνας σκοπὸς τοὺς εἶχε φέρει φαίνεται ἀντίσταση, τὸν σκότωσαν.

Μὲ τοὺς παλιούς του φίλους ὁ Σγυρὸς δὲν ἔκανε πιὰ καθόλου σχεδὸν συντροφιά. Ὁ τσαγγάρης περνοῦσε τὶς μέρες του γονατισμένος μέσα στὴν ἐκκλησιὰ νὰ κάνει μετάνοιες γιὰ τὰ κρίματά του καὶ νὰ δακρύζει. Ὁ ράφτης, ἀφοῦ κάθησε στὸ κάστρο δεκαπέντε μέρες, βαρέθηκε, νοστάλησε τὴ γυναῖκα του, τὸ μαγαζί του, εἶπε ἕνα πρωτὶ πὼς θὰ βγεῖ ἔξω γιὰ κάτι δουλειές καὶ δὲν ξαναγύρισε. Ὁ παπα - Δανιὴλ λειτουργοῦσε ταχτικὰ κάθε Κυριακὴ πρωτὶ καὶ διάβαζε τοὺς ἔσπερινούς τὰ βράδια. Εἶχε φέρει δυὸ - τρία εἰκονίσματα ἀπὸ τὴν πολιτεία, ἄλλαξε τὴ φράγκικη ἐκκλησιὰ σ' ὀρθόδοξη. Τὶς ἄλλες ὥρες του τὶς σκορποῦσε φλυαρώντας μὲ τοὺς ροβολατόρους, γελώντας ἀνέμελα μαζί τους, μὲ παιδιάστικα παραμῦθια, κουτσοπίνοντας στὸ μαγερεῖο ὅπου εἶχε ἐγκατασταθεῖ κυρίαρχος ὁ Ζερβοχέρης. Γιατὶ κι ὁ κάπελας ἔμενε ἀπτόητος. Αὐτὸς εἶχε βρεῖ κ' ἐδῶ δουλειά, ἀνάλαβε συστηματικὰ τὸ συσσίτιο τῶν συντρόφων του, κουβάλησε ἀπὸ τὴν Καλαμάτα τὸν παραγιό του κ' ἔλεγε πὼς μονάχα ἄλλαξε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ μαγαζί, πὼς ξεκινάει γιὰ τὴν κατάχτηση καινούργιας πελατείας μὲ τὴν ἴδια καθὼς πάντα ἀταραξία καὶ σιγουριά. Ὁ Τιμόθεος ἔστησε τ' ἀμόνι του παραδίπλα, ὅμως εἶτανε κατσοφιασμένος γιατί τοῦ ἔλειπε ἡ τρεχοῦμενη δουλειά.

Ἐνα βράδυ, παραμονὲς Χριστουγέννων, ὁ Σγυρὸς βηματίζει πάνω στὸ τειχί, κατὰ τὸ συνήθειό του, ὅταν ἐκεῖ πού ζύγωνε στὴν τάπια τῆς σιδερόπορτας, ἀκούει ἀπὸ κάτω νὰ τὸν φωνάζουν. Στάθηκε παραξενομένος, ἀφουγκράστηκε. Εἶτανε φωνὴ γυναικεία, πνιχτὴ σὰν ἀπὸ λαχάνιασμα ἢ φόβο.

— Ποιὸς εἶναι ; ρωτᾷ σκύβοντας.

— Ἐγώ. Ἄνοιξέ μου, ἀφέντη Σγυρὲ!

— Ποιὸς εἶσὺ ;

Ἐγινε μιὰ παύση, σὰ δισταγμός. Ὑστερα ἡ φωνή, πιὸ ἀτολμη :

— Ἐγώ, ἡ Βάρια.

Ἀπόρησε ὁ νέος. Ἡ Βάρια, τέτοια ὥρα, στὴν Καλαμάτα ; Καὶ νὰ μὴ φωνάζει τὸ θεῖο της, τὸν Φεντόρ, ἀλλὰ τὸν Σγυρὸ! Γιατὶ βέβαια δὲ μπορεῖ νὰ τὸν εἶχε ξεχωρίσει στὸ σκοτάδι ; Πάει νὰ πεῖ πὼς εἶταν ἀπὸ ὦρα ἐκεῖ καὶ τὸν ἔκραζε στὴν τύχη, μήπως τὴν ἀκούσουν καὶ τοῦ τὸ ποῦν.

— Ἐρχομαι !

Ροβόλησε τὰ στενὰ πέτρινα σκαλοπάτια, φώναξε δυὸ ἀντρες ἀπὸ τὸ γιαντῆ τῶν φυλάκων καὶ μαζί οἱ τρεῖς ξαμπαρώσανε τὴ βαρεῖὰ πόρτα. Μιὰ σκιὰ γυναικεία, ζαρωμένη κάτω ἀπὸ μιὰ μεγάλη μπόλια, τρύπωσε μέσα. Ἡ ἀνάσα της ἀκουγότανε κοντὴ, τρεμουλιαστή.

Τράβηξε μπροστὰ, μὲ βιαστικὸ βῆμα, κι αὐτὸς ξοπίσω της. Στὸ πρῶτο πλάτωμα, ἡ κοπέλλα στάθηκε. Κοίταξε γύρω της νὰ ἴδῃ ἂν εἶναι μονάχοι, κι ἀφοῦ βεβαιώθηκε, ἔσκυψε κοντὰ του.

— Ἐρχονται ! εἶπε χαμηλόφωνα.

Δὲν τὴ ρώτησε ποιοί. Τὸ εἶχε καταλάβει. Ὅλοι τους, ἀπὸ εἰκοσι τῶρα μέρες — εἰκοσι αἰῶνες — αὐτοὺς πρόσμεναν.

— Καὶ πὼς τὸ ξέρεις, Βάρια ; Ποιὸς σοῦ τὸ εἶπε ;

— Τους είδα.

— Τους είδες! Μά δὲν ἴσουνα στὴ Γιάννιτσα;

— Ὅχι.

Δὲν τοῦ ἔδωσε ἄλλη ἐξηγήσῃ. Κοίταξε πάλι γύρω τῆς ἀνήσυχη καὶ ρώτησε:

— Ὁ θετός μου ἔδω εἶναι;

— Ἐδῶ.

— Καὶ θὰ τοῦ πεις πὼς ἦρθα;

Ἡ φωνὴ τῆς ἔτρεμε σκιασμένη.

— Μά... βέβαια. Τί! δὲ θάθελες νὰ τοῦ τὸ πῶ;

— Ὅχι.

Στάθηκεν αστασιζόμενος, πάσχιζε νὰ ξεχωρίσει τὸ πρόσωπό τῆς μέσα στὸ σκοτάδι.

— Πὼς γίνεται, Βάρια! Θὰ σὲ ἴδει.

— Δὲ θέλω νὰ με ἴδει.

— Λοιπὸν θὰ φύγεις; Τέτοιαν ὥρα;

Δυσκολεύτηκε νὰ τοῦ ἀπαντήσει, σὰ νὰ πάλευε νὰ βρεῖ τὰ λόγια τῆς.

— Δὲ θὰ φύγω, ἔκανε τέλος.

— Τί! Χωρατεύεις, Βάρια; Ἐκείνους τὸ κάστρο τοῦτο γίνεται ἐπικίνδυνον. Αὔριο, μεθαύριο, μὲν φτάσουν, θὰ χτυπηθοῦμε, δὲν τὸ ξέρεις;

— Τὸ ξέρω.

— Τότε; Πὼς θὰ μείνεις, ἐσύ, ἓνα κορίτσι, μέσα στὸν πόλεμον;

— Θὰ μείνω.

Καὶ καθὼς τὴν κοίταζε πάντα, μὴ ξέροντας τί νὰ πεῖ, τί νὰ σκεφτεῖ:

— Βιάσου, τοῦ κάνει ἀλαφιασμένη. Ὅ,τι ἔχεις νὰ κάνεις κάνε το, τρέχα νὰ τοὺς ξεσηκώσεις! Ὅπου νᾶναι, οἱ ἄλλοι φτάνουν.

— Μά εἶναι λοιπὸν τόσο κοντά;

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε. Ἐνίσωσε κείνος μονάχα τὸ χέρι τῆς ποῦ ἔπιανε πάνω ἀπὸ τὸν καρπὸ τὸ δικό του, τὸν τραβούσε νὰ γυρίσει πίσω, κατὰ τὸ βοριά. Γύρισε. Κι ἀκολουθώντας τὸ γνέψιμό τῆς, ποῦ τοῦ ἔδειχνε νὰ κοιτάξῃ πέρα, στὸν κάμπο, εἶδε μακρὰ, κεῖ-κάτω, κάτι ἀλλόκοτον, ἓνα σμᾶρι μικρὲς-μικρὲς φωτιᾶς ποῦ κεντούσανε τὸ πηχτὸ σκοτάδι σὰ λαμπυρίδες. Μοιάζανε ἀσάλευτες. Ὅμως τὸ μαθημένο μάτι του κατάλαβε πὼς εἶταν ἡ ἀπόστασις ποῦ ξεγελοῦσε. Τὸ φράγκικον φουσατο ἐρχόταν, μὲ δάδες ἀναμμένες ἐπικεφαλῆς.

— Αὐτοὶ εἶναι; ἔκανε μηχανικά.

— Αὐτοί.

Στάθηκαν λίγες στιγμὲς ἀμίλητοι, νὰ κοιτάξουν. Ὁ ἄνεμος φυσούσε δίχως μεγάλη δύναμη, θρόιζε ἀνήσυχα κάτω, στὰ δέντρα τῆς πολιτείας, σιγοστενάζε ἐκεῖ, πίσω, στὸ ψηλὸ πυργί. Ὁ βιγλάτορας δὲν εἶχε δώσει ἀκόμα σημάδι.

— Βάρια! κάνει ξάφνου ἀλαφιασμένος ὁ Σγουρὸς καὶ τὴν πιάνει ἀπὸ τὰ ὑδὸ τῆς μπράτσα. Πρέπει νὰ φύγεις! εἶναι ἀκόμα καιρὸς... Ὅμως σὲ λίγο θὰ εἶν' ἀργά... Βάρια!

“Εμεινε παθητικὰ νὰ τὴν τραντάξει, ἀνάλαφρη, ἀλαλη. Δὲ φαινότανε νὰ δέχεται τὴν ὀρμήνεια του. Ἡ ἐπιμονὴ τῆς εἶταν ἤρεμη κι ἀκλόνητη.

— Μὰ τί τ’ ὄφελος; τί τ’ ὄφελος νὰ μείνεις; ἔκανε κεινος ἀναστατωμένος. Δὲν τὸ καταλαβαίνει λοιπόν; “Ὅλοι ἔμεις ἐδῶ-μέσα, θὰ χαθοῦμε. Εἶσαι κορίτσι, παιδί ἀκόμα, Βάρια! Δὲ θὰ σ’ ἀφήσω νὰ χαθεῖς!

— Ὁ πατέρας μου πέθανε, λέει τὸ κορίτσι μὲ βαθεῖα φωνή, ἢ μήτέρα μου πέθανε, ὁ ἀδερφός μου, ὁ παππούς μου, ὁ θεῖος μου θὰ πεθάνουν. Ἡ φαμίλια μας εἶναι ξεγραμμένη.

— “Ὅχι ὅμως κ’ ἐσύ! “Ὅχι ἐσύ!

— Κ’ ἐγώ, λέει ἀτάραχη.

Ξάφνου ἓνα μουκανητὸ κοντινὸ, βαρὺ, τράνταξε τὸν ἀέρα. Οἱ δυὸ νέοι στάθηκαν σαστισμένοι ν’ ἀρουγκραστοῦν. Εἶτανε τὸ βούκινο τοῦ βιγλάτορα, ἀπὸ τὸν πύργο. Σύγκαιρα, πίσω, στὴ μεσαυλή, στὰ χτίσματα, φωνές πιγμένες ἀκούγονται, τρεχάλες, βρόντοι. Οἱ ροβολατοῦροι τινάζονταν στὸ πρωτοῦνι, ὑποψιάζονταν, μάθαιναν τὸν ἐρχομὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς ἄρχισε νὰ σημαίνει γοργά, παλαβωμένο.

— “ὦ! εἰν’ ἀργὰ πιά, βόγκηξε ὁ Σγουρός.

— Κρύψε με, νὰ μὴ μὲ ἴδου, ἔκανε τὸ κορίτσι καὶ κρεμάστηκε στὸ μπράτσο του.

Τὴν ἔνιωσε κολλημένη πάνω του, νὰ τρέμει.

— “Ὁ μὲ ἴδει ὁ θεὸς μου, εἶπε, θὰ μὲ σκοτώσει.

Στάθηκε παραζαλισμένος, νὰ τὴν κοιτάξει.

— Μὰ γιατί τόκανες αὐτό; γιατί; Πῶς ἔφυγες ἀπὸ τὴ Γιάννιτσα;

— Ἡμῶνα μονάχη μου. Κατέβηκα στὸν κάμπο καὶ τράβηξα πέρα, νὰ ἴδῶ μήπως ἔρχονται, τότε θάρθουν.

— Λοιπόν;

— Πᾶνε τρεῖς μέρες πού γύριζα. Τέλος, ἀπὸ ἓνα ψήλωμα, τοὺς εἶδα. Τότε ἔτρεξα νὰ προφτάσω.

— Νὰ προφτάσεις; τί νὰ προφτάσεις, Βάρια;

— Νὰ σοῦ τὸ πῶ.

— Ἐμένα;

Πάλι δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε. Ἡ ἀνάσα τῆς ἀκουγότανε δύσκολη, ταραγμένη.

— Ποιὸς ὁ λόγος, Βάρια; “Ἔτσι κι ἄλλιως, ἐγὼ θὰ τὸ μάθαινα...

— Δὲ θάχες ὅμως τὸν καιρὸ νὰ φύγεις.

— Νὰ φύγω; Ἐγώ!...

Μεμιας, παίρνοντας τὴν ἀπόφασή της, ἀπλώνει τὰ χέρια της, τὸν ἀγκαλιάζει.

— Φύγε! φύγε! τὸν ἱκετεύει καὶ τὸ κορμί της ἀρχίζει νὰ τραντάζεται ἀπὸ τ’ ἀναφυλλητό.

— Βάρια!

— Φύγε! Στ’ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σ’ ἐξορκίζω. Φύγε!

— Μὲ τὰ σωστά σου μιᾶς, Βάρια!

— Ναί. Θέλω νὰ φύγεις!

—“Ω! Χριστέ. Μὲ περναῖς λοιπὸν γιὰ κανέναν ἄναντρο ;

—“Οχι. Μὰ θέλω νὰ φύγεις . . . Δὲ θέλω νὰ πεθάνεις!

“Ἐτσι τοῦ εἶπε. Καὶ ξάφνου τὴν ἔνωσε νὰ βαραίνει πάνω του, νὰ λυγίζει, νὰ τρεκλίζει. “Ἀφησε ἕναν ἀνάλαφρο στεναγμὸ καὶ κρεμάστηκε στὰ χέρια τοῦ λιγοθυμισμένη.

“Ὁ σάλαγος στὸ κάστρο εἶχε περσέψει. Δάδες ἀναδαν κ’ ἔβλεπες τώρα τίς φωτεινὲς τοὺς χαίτες νὰ τρέχουν κυματίζοντας πέρα - δῶθε πάνω στὰ τειχιά, στὴ μεσουλὴ φωνὲς ἄγριες, προσταχτικές, δονίζανε τοὺς ἀντίλαλους κάτω ἀπὸ τίς καμάρες. “Ἀκουε ποδοβολητὰ νὰ ζυγώνουν, νὰ φτάνουν, ὅμως ἀντιπερνοῦσαν, ξεμάκρηναν, κι ἄλλα πάλι ἔρχονταν. Τὸ σήμαντρο, κουδουνιστό, ἀλάλαζε πάντα.

Μὲ τὸ κορίτσι κρεμασμένο στὸ μπράτσο του, τὰ πόδια τεντωμένα, στητά, κοίταζε γύρω του, παραζαλισμένος. Λίγο ἀκόμα ἂν ἔμενε ἐδῶ, θὰ τὸν ἔβλεπαν, ἀλλοῦς δὲ μπορούσε νὰ γίνει. Τότε, ξαφνικά, παίρνει τὴν ἀπόφασή του. Σηκώνει τὸ ζωντανό του φορτίο στὰ χέρια, σὰν πούπουλο, χυμᾶει ἀπὸ τὴ στενὴ πέτρινη σκαλίτσα ποὺ κατεβαίνει στὴν αὐλὴ, χώνεται κάτω ἀπὸ τίς καμάρες καὶ φτάνει ἀπαρατήρητος στὴν πρώτη πόρτα ποὺ ἔδηγεῖ στὸ κατώϊ. Γύρω ὁ σαματὰς δυνάμωνα δλοένα, λαμπαδιάσματα πκράδοξα φώτιζαν τοὺς τοίχους. Χώθηκε στὴν ὑπόγεια σκάλα κι ὁ θόρυβος μεμιάς ἔσθησε στ’ αὐτιά του. Ποῦ θὰ πήγαινε : Στὸν Ζερβοχέρη, τὸ εἶχε κιόλας ἀποφασίσει. Τὸ κατώϊ εἶταν σκοτεινό, μυρωδιὰ κλεισούρας, μούχλας, πύκνωνε τὸν ἀέρα. “Ὁμως τὰ ἤξερε τὰ κατατόπια, τὰ εἶχε μελετήσει ἀπὸ μέρες, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο. Πέρασε μιὰ στενόμακρη κἀμαρα, ὕστερα ἕνα διάδρομο, κατέδηκε πάλι μερικὰ σκαλιά, ἔσπρωξε μιὰ πόρτα. Μπαίνοντας στὸ μαγερειό, ἄκουσε φωνὲς ποὺ ξεμάκρηναν, ἡ φωτιά ἔσθηγε στὸ παραγῶνι, μόλις ποὺ ξεχώριζες γύρω τίς τάβλες, τοὺς πάγκους, τὴ γωνιά.

“Ὁ Ζερβοχέρης κ’ οἱ παραγιοὶ του εἶχανε κι αὐτοὶ ὄπλιστεῖ, ἐτοιμάζονταν βιχστικὰ ν’ ἀνέβουν πάνω, σὲς τάπιες.

— Σφίξε μου τὰ λουριὰ καλὰ ! πρόσταζε ὁ κάπελας ποὺ εἶχε χῶσει τὸ κεφάλι του σ’ ἕνα σκουριασμένο μυτερὸ κρᾶνος καὶ ζύγιαζε στὸ μπράτσο του βαρὺ τριγωνικὸ σκουτάρι. — Κούνησε τὰ ξερά σου ντέ, ἀκαμάτη ! “Ἄλλο ἀπὸ τὴν κουτάλα δὲν εἶσαι ἱκανός, μωρέ, νὰ δουλεύεις ἐσύ ; Οὐ νὰ γαθεῖς ! Γιὰ δὲς με ἐδῶ . . . Μὲ βλέπεις ; Καὶ μάγερας καλός, καὶ πολεμιστὴς καλλίτερος ἅμα τὸ θέλω. “Ἐτσι πρέπει νάσαι ὁ ἀνθρωπος ! Δῶσε μου τώρα καὶ τὴ σπάθα. Τὸ νοῦ σου μὴ σοῦ πέσει καὶ μοῦ τσακίσεις τὰ τσουκάλια. Κουράγιο φοφίμι ! Οὐστ !

“Ὁ Σγουρός, γλιστρώντας γοργὰ στὸ σκοτεινὸ βᾶθος τοῦ μαγερειοῦ, ἀπόθεσε τὴ Βάρια πάνω σὲ μιὰ τάβλα καὶ φώναξε τὸν Ζερβοχέρη.

— Ποιδς μὲ φωνάζει ; ρώτησε μὲ ὑπεροψία ὁ πολεμόχαρος κάπελας. Τί ; . . . “Ὁ! ἐσύ ’σαι, ἀφέντη ! ἔκανε ξάφνου ἀλλάζοντας ξαφνικὰ τόνο. Μὲ συμπαθᾶς ! “Ἐφτασα !

Τράβηξε μιὰ κλωτσιὰ στὸν παραγιό του ποὺ δὲν κατάφερε ἀκόμα νὰ ξεμπλέξει μὲ τὰ λουριὰ τῆς ἄρματωσιάς κ’ ἔτρεξε στὸν Σγουρό.

— Ἐγὼ σὲ θαροῦσα ἀπάνω, στὸ τειχί ! εἶπε.

Ντράπηκε ὁ νέος. “Ἡ θέση του, πραγματικὰ, ἐκεῖ ἀπάνω εἶταν, ὄχι στὸ μαγερειό μὲ λιγοθυμισμένες κοπέλλες στὴν ἀγκαλιά. “Ὁμως ἀφοῦ εἶ-

χαν έρθει έτσι τὰ πράματα . . . Τὸ λάθος δὲν εἶτανε δικό του. Βιαστικά, μὲ δυὸ λόγια, ἐξήγησε τὸ πῶς εἶχε ἔρθει ἐδῶ, παρακάλεσε νὰ συνεφέρουν τὴ Βάρια κ' ὕστερα νὰ τὴν κρατήσουν ἐκεῖ ὥσπου νὰ τοὺς δώσει νεώτερες δὴγηγίες.

— Καλά, οἱ γυναῖκες θὰ τὴ φροντίσουν, εἶπε ὁ Ζερβοχέρης δειχνοντας τὶς δουλες τοῦ μαγαριεῦ πού τώρα αὐτὸς τὶς δριζε. "Ὅσο γιὰ τὸν Φεντόρ, μὴ σὲ νοιάζει, ποτέ του δὲν κατεβαίνει αὐτὸς ἐδῶ.

Πρόσταξε νὰ τρίψουν τὰ μελίγγια τῆς Βαρίας μὲ τριανταφυλλόξυδο, ἀπόσωσε τὸ πολεμικό του ντύσιμο κι ἄρπαξε πάλι τὸ βαρὺ φράγκικο σπαθί.

— Στὶς προσταγές σου τώρα, εἶπε στὸν Σγουρὸ πού τὸν καρτεροῦσε.

— Πᾶμε.

— Τί! Δὲ θὰ φορέσεις ἐσὺ τὰ σιδεράρματα; "Ἐτσι θ' ἀνέβεις στὸ τειχί;

Χαμογέλασε ὁ νέος.

— Οἱ Φράγκοι δὲ θὰ κάνουνε τίποτα ἀπόψε, εἶπε ἤρεμα. Εἶναι κουρασμένοι ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ θὰ καθήσουν νὰ ξεποστάσουν. Αὐριο· καὶ βλέπουμε . . .

Ἀνέβηκαν στὸ τειχί πού εἶτανε γεμάτο τώρα ἀπὸ ἀρματωμένους συντρόφους. Σκυμμένοι ἀνάμεσα στὶς τάπιες, ἐδειχναν πέρα, ἀνταλλάζανε γνώμες καὶ δοκίμαζαν τὰ δοξάρια τους. Οἱ Φράγκοι εἶχανε ζυγώσει κάμποσο, ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγας κόντευε κιόλας νὰ μπεῖ στὴν Καλαμάτα. Στάθηκαν οἱ ροβολατόροι ἀνυπόμονοι, νὰ τοὺς καρτεροῦν. Μέσ' ἀπὸ τὰ στενορρύμια, παρακολουθοῦσαν τὸ κρουνέλιασμά τους μὲ τὶς κινουδερές ἀντιφεγγιές τῶν δαυλῶν, τὴν κλαγγὴ πού ἀρχιζε κιόλας νὰ ξεχωρίζει, τὸ πεταλόχρουσμα τῶν φαριῶν. Εἶτανε πολλοί, λαός, ἄλακερο φουσσαῖο. Κάτι σὰ νὰ πάγωσε μέσα τους, δὲν τοὺς περίμεναν τόσο πολλούς. Ἀμίλητοι ἐκεῖνοι, δίχως νὰ φουσᾶνε τὰ βούκινα, κλαδῶθηκαν στοὺς δρόμους τῆς πολιτείας, χωρίστηκαν σὲ δυὸ ρυάκια κι ἀρχισαν νὰ κυλᾶνε ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές, δεξιὰ, ζερβά, νὰ φέρνουνε βόλτα τὸ κάστρο. Θὰ τὸ ἐζωναν. Κρατιόνταν σ' ἀπόσταση διπλὴ σαγίτας, δὲ φαίνονταν ἀποφασισμένοι νὰ ζυγώσουν γι' ἀπόψε πιὸ πολύ. Ὁ ἀέρας ἔφερνε μὲ ριπές τὴ βουή τους, ἀκουγες κάπου - κάπου μέσα στὴ νυχτερινὴ σιγὴ, μπερδεμένε, τὶς κουδέντες τους, τὰ προστάγματα, ἐδῶ - ἐκεῖ τὰ φαριά τους ν' ἀναβρουχίζουν, κ' ἡ μυρωδιὰ ἀπὸ τὶς δάδες, ρετσίνι λυωμένο, λιθάνιζε Ἰσαμ' ἐδῶ, πιπεράτη, γλυκειά. Εἶτανε καθλαρῆοι καὶ πεζοί, ἀτέλειωτο ποτάμι. Ὁ κύκλος τους ἔκλεισε γύρω στὸ κάστρο· καρφῶσανε τὰ φλάμπουρα στὸ χῶμα, πιάσανε δίχως βιάση νὰ στήνουνε τὶς τέντες τους.

Τὴ μισὴ νύχτα, οἱ πολιορκημένοι τοὺς παρακολουθοῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ τειχί νὰ πηγαίνουν καὶ νᾶρχονται, ν' ἀνάβουν φωτιές, νὰ ξεσελλῶνουν τὰ φαριά τους. Μετὰ τὰ μεσάνυχτα τέλος, λούφαξαν, πέσανε νὰ κοιμηθοῦν.

Τ' ὄρνιθι τῆς αὐγῆς λάλησε κ' οἱ Φράγκοι ἠσύχαζαν ἀκόμα.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

III

ΠΡΩΤΗ σκέψη τοῦ πρίγκηπα, μόλις εἶχε λάβει τὸ μαντάτο τοῦ ξεσηκωμοῦ, εἶτανε γιὰ τὴν κόρη του. "Ἄχ, ναί! Ἡ κακοσημαδιὰ τράνεψε, ἡ Μαχῶ εἶτανε καταδικασμένη. Τοῦ καιροῦ ἡ βαρυσυμιά, ἡ ἀδιάκοπη φοβέρα πού εἶχε κρεμαστεῖ πάνω στὰ γενέθλιά της, τὸ μπουρῖνι πού ξέσπασε ἀνήμερα, τέλος καὶ τοῦτο ἀκόμα τὸ ἀναπάντεχο, τὸ ἀπίθανο : νὰ χαθεῖ τὸ κάστρο τῶν προγόνων της τὴν ἴδια μέρα τῆς γιορτῆς της! Ἰσάριθμοι κρίκοι μιᾶς ἀλυσίδας πλεγμένης ἀπὸ τὴ Μοῖρα. Γιὰ τὸν ἑαυτό του δὲ ρωτοῦσε πιά τὸ πεπρωμένο ὁ πρίγκηπας· ἔγνοια περιττή. Τὸ ἤξερε πῶς δὲν εἶτανε γραφτὸ του νὰ γεράσει.

Δεύτερῃ του σκέψῃ τὸ φράγκικο φουσαῶτο. Εἶταν ἄραγε χαμόγελο τῆς Μοῖρας φιλάργυρο, μέσα στὴν τόση καταφορά, νὰ τοὺς ἔχει γύρω του συναγμένους — ἡ εἰρωνεία της ; Ὁ ἴδιος τώρα κατέληγε νὰ μὴν παραδεχτεῖ οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τ' ἄλλο. Κάλλιο τὸ ψυχόρμητό του τὸν εἶχε εἰδοποιήσει, προαίσθημα σκοτεινὸ πῶς δὲν πρέπει νὰ μείνει τίς μέρες τοῦτες μονάχος.

Ὡστόσο δὲν τὸ βρῆκε φρόνιμο νὰ ξεκινήσει μαζί τους γιὰ τὴν Καλαμάτα ἀμέσως. Πίσω ἀπὸ τὸ περιστατικὸ τοῦ κάστρου δὲ μπορούσε νὰ ξέρει τί κρύβεται, οἱ βιλάνοι ξεσηκώθηκαν ἄραγε μονάχοι, τράβηξαν στὰ τυφλά ; ἢ κάποια δύναμη ἄλλη, κρυφῆ, τοὺς εἶχε ὑποδαυλίσει ; Πάντα του ὑποπτεύτανε τοὺς Ρωμιούς τοῦ Μυτζηθρά, στὸ χαραχτήρα τοῦ βασιλέα τους τοῦ κυρ-Ἀνδρόνικου δὲν εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη. Τοῦ τὸν εἶχανε παραστήσει ὑπουλο καὶ πονηρό. "Ἄν τὸ πάρισμο τοῦ κάστρου δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πρόκληση ; ἀρχὴ γιὰ σοβαρότερες περιπλοκές ;

Ἀποφάσισε νὰ τὸ ξεκαθαρίσει. Καὶ πρῶτα θὰ φρόντιζε νὰ κατέβει : στὴν Καλαμάτα ὅσο γινότανε πιδ ἔτοιμος, μὲ φουσαῶτο ἱκανὸ νὰ τὰ βγάλει πέρα σὲ κάθε περίσταση. Κάλεσε λοιπὸν τοὺς βασσάλους του, ἔσους εἶχανε κοντινότερα φῖε, καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ σηκώσουν στρατὸ, τοὺς πρόσταξε νὰ γυρίσουν τὸ γρηγορότερο στὴν Ἀνδραβίδα μ' ἔλους

τούς ἱππότες τους, σεργιάντες κι ἀνθρώπους τῶν ἀρμάτων. Ὅστερα διανοήθηκε νὰ πιάσει τὸν ταῦρο ἀπὸ τὰ κέρατα. Φώναξε τὸν κοντόσταβλο, ποὺ μόλις εἶχε γυρίσει ἀπὸ τ' ἄκαρπο ταξίδι του στὴν Καλαμάτα, μαζὶ καὶ τὸ βαρῶνο τῆς Ἀρχαδιάς, τοὺς ἐξήγησε τίς ὑποφίες του κ' εἶπε πῶς πρέπει νὰ ἐτοιμαστούν γι' ἀποστολὴ αὔριο πρωτὶ θὰ φεύγανε γιὰ τὴ Βασιλεύουσα. Ἡ ἐντολὴ ποὺ τοὺς ἔδινε εἶτανε τούτη: Νὰ παρουσιαστούν στὸν ἴδιο τὸ βασιλέα, νὰ διαμαρτυρηθοῦν ποὺ ἡ τρέβα πατήθηκε καὶ νὰ ζητήσουν ἱκανοποίησι ἄμεση γιὰ τὸν πρίγκηπα τῆς Ἀχαΐας.

Μόνον ἀφοῦ ἐγιναν πιά τὰ προκαταρκτικὰ τοῦτα, ξεκίνησε ὁ πρίγκηπας γιὰ τὴν Καλαμάτα. Οἱ ροβολατόροι, ποὺ τὸν καρτεροῦσαν τόσες μέρες τώρα, μὲ τὴ νευρική ἀνυπομονησία τοῦ ἀπελπισμένου, ἔλαβαν στὸν ἐρχομὸ του ἱκανοποίησι πικρὴ. Ἡ πρώτη νύχτα στάθηκε γι' αὐτοὺς βραχνάς, ἕνας βραχνάς ὅμως στοιχειωμένος ἀπὸ δράματα τόσα, ποὺ οἱ ὥρες κύλησαν δίχως νὰ τίς μετρήσουν, ἢ αὐγὴ λὲς κ' ἦρθε ἀναπάντεχη, ξαφνική. Μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐνθουσιασμός παράδοξος φύσηξε ἀνάμεσα στοὺς πολιορκημένους. Εἶτανε Κυριακὴ. Ὁ Δανιὴλ ἔβαλε νὰ σημάνουν τὸ ὄρθρο, σύναξε στὴν ἐκκλησίαι ὄσους δὲν εἶχανε πάρει θέση στὸ τεῖχι, καὶ λειτούργησε. Ὅστερα ἔδγαλε τὰ ἄμφια, φόρεσε κι αὐτὸς μάλ्लια διχτάτη, πῆρε ἕνα σκουτάρι, ἀνέβηκε στὴν τάπια τῆς σιδερόπορτας, καὶ ἔξω του ἐρχότανε, ποτάμι πηχτό, τὸ φουσαῖο τῶν βιλάνων. Εἶτανε μαθημένος νὰ σηκώνει ἄρματα ὁ παπάς, δυὸ φορὲς ἴσαμε τώρα, νεώτερο βέβαια, τὸν εἶχανε στρατολογήσει οἱ Βιλλαρδουῖνοι. Στὸ δεξιὸ του κρατοῦσε σήμερα ἕνα λάβαρο παρμένο ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαι του, τὸ λάβαρο τῆς Ἀνάστασης. Εἶταν ἄσπρο, μὲ ραμμένο πάνω του σύμπλεγμα μεγάλο, πορφυρὸ, τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ: ΧΡ, ἔμβλημα τῆς Ὁρθοδοξίας. Τὸ ἔστησε στὴν τάπια, στάθηκε κι αὐτὸς δίπλα κι ἄρχισε μὲ τὴν τρεμουλιάρα, παιδιᾶστικη φωνή του, ποὺ εἶχε γίνει ἀναπάντεχα δυνατὴ, νὰ ψέλνει τὸ Χριστὸς Ἀνέστη. Οἱ ροβολατόροι, συναγμένοι γύρω του πλῆθος, τὸν μιμήθηκαν.

Εἶταν ἡμέρα διάφανη, λιποπερίχυτη, χρυσογάλανο πρωῖνὸ τοῦ Δεκέμβρη. Ὁ ἄνεμος, ξεκινημένος ἀπὸ τὸ πέλαγο, σκορποῦσε σ' ἀνάλαφρες, πλατειᾶς ἀνάσες, τὴ μυρωδιὰ τῆς θάλασσας, τὴν ἄχνα τῆς ἀπέραντης κι ἀλέκιστης λιακάδας. Φερμένο μὲ διακοπές, πάνω στὰ φτερά τοῦ ἀνέμου, τὸ τραγοῦδι τῶν πολιορκημένων ἔφτασε στοὺς πολιορκητές, κύλησε πάνωθὲ τους, κῦμα φαρδύ, βαθύ, μὲ σκυθρωπὲς ἀναπάσεις. Ἀπορημένοι οἱ Φράγκοι στάθηκαν νὰ κοιτάζουν τοὺς συναγμένους πάνω στὸ τεῖχι ἀνθρώπους. Εἶτανε μορφὲς τραχιεῖς, κεφάλια ἄκουρα μὲ θρασεμένα μαλλιά καὶ γένεια. Ἐβλεπε μὲ τὸ πρῶτο πῶς δὲν εἶναι πολεμιστὲς ἔμπειροι, ταχτικοί· ἔμεναν ἀσκέπαστοι, κρατώντας ἀνέμελα στὸ πλευρὸ τους τὰ σκουτάρια, καμπόσοι ἀπὸ δαύτους εἶχανε σκαρφαλώσει: πάνω στίς τάπιες κ' ἐκεῖ στέκονταν ὄρθιοι, μ' ὀλάκερο τ' ἀνάστημά τους ποὺ ξεκοβότανε στὸ σμαλτωμένον οὐρανὸ, ἄλλοι καθιστοί, μὲ τὰ ποδάρια κρεμασμένα ἔξω, τὴ λόγχη ἢ ἕνα δρεπάνι κρατημένο ἀδέξια, σὰ ραβδί ἢ τσοπάνικη γκλίτσα. Ἀκόμα καὶ τὸ πολεμικὸ τους ντύσιμο εἶτανε παράταιρο· ἐδῶ ἔβλεπε κάτω ἀπὸ μιὰ μάλ्लια φράγκικη νὰ προβαίνουν γάμπες γυμνές, πέδιλα μὲ σταυρωτὰ λουριά, ρωμέϊκα, ἐκεῖ ἕνα κρᾶνος δυσανάλογα μικρὸ γιὰ τ' ἀναμαλλιάριχο κεφάλι, πιδὸ πέρα

κομμάτια ἀρματωσιᾶς, διχτάτους ὤμιτες, χερόχτια ἢ κουκοῦλες φορεμένα πάνω σὲ προβιές καὶ σὲ κοντὰ χιτώνια ξωμάχων.

Ὁ πρίγκηπας ἔδωσε διαταγὴ νὰ μὴ σαγιτέψουν τοὺς ἀπραγούς αὐτοὺς ροβολατόρους. Σκानταλισμένοι οἱ δοξαράτορες τοῦ φράγκικου φουσσάτου, κοίταζαν λιμπιστικά τὸ ξέσκεπο κυνήγι καὶ χἀίιδευαν ἀνυπόμονα τὶς νευρές, σιγοβλαστημούσανε μὲ τὴν πεισματερὴ λαχτᾶρα τοῦ κυνηγοῦ ποῦ τοῦ κρατᾶνε στανικά τὸ χέρι. Δὲν ἤθελε νὰ χύσει τὸ αἷμα τῶν κἀλῶν του τῶν βιλάνων ὁ πρίγκηπας, ἔτσι εἶχε διαλαλήσει, πρόβτατα ξεστρατισμένα τοὺς θεωροῦσε καὶ θὰ κάνει ὅ,τι τοῦ εἶναι βολετὸ γιὰ νὰ τοὺς ξαναφέρει ἤρεμα, χριστιανικά, στὸ σωστὸ δρόμο. Ἡ ἀλήθεια δμως εἶτανε πῶς γύρευε ν' ἀποφύγει μὲ κάθε τρόπο τὸν πειρασμὸ, νὰ μὴν πατήσῃ στὴν παγίδα πού, καθὼς πίστευε, τοῦ εἶχανε στήσῃ οἱ Ρωμιοὶ τοῦ Μυτζηθρά. Θὰ περίμενε μ' ὑπομονὴ τὸ γυρισμὸ τῶν ἀποσταλμένων του ἀπὸ τὴν Πόλη.

Ἔτσι κ' ἔγινε.

Κρατώντας τὸ κάστρο στενὰ ζωσμένο, δίχως νὰ δίνει ἀφορμὴ κὶ ἀποφεύγοντας κάθε τέτοια, ἔμεινε ἐκεῖ γιὰ μέρες, γιὰ βδομάδες ἀπραχτος, νὰ τὸ θεωρεῖ. Οἱ γιορτὲς εἶχανε περάσει, ὁ Γενάρης μπῆκε, κυλοῦσε ἀτάραχος. Ἀποσταμένοι οἱ βιλάνοι, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ κάνανε Χριστούγεννα μακρὰ ἀπὸ τὸ σπιτικό τους, εἶχανε πάψει λίγο-λίγο ν' ἀγναντεύουν τὸν ὀρίζοντα, δὲν καρτεροῦσαν πιά βοήθεια ἀπὸ τὸ Μυτζηθρά. Ὁ βασιλέας τοὺς εἶχε ἐγκαταλείψει, τὸ θάρρος ποῦ ἔδειξαν, ἢ ἀφροσύνη, ἔμειναν δίχως ἀνταμοιβή, δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ μονάχα ὁ Θεός, στερνὴ ἐλπίδα. Γιατὶ βέβαια ὁ πρίγκηπας δὲν τὸ εἶχε σκοπὸ νὰ σηκώσει τὸ σέντζιο. Τὶς πρώτες ἡμέρες μετὰ τὸν ἐρχομὸ του ὄλοι περίμεναν ὦρα τὴν ὦρα, στιγμὴ τὴ στιγμὴ, νὰ τοὺς ριχτεῖ. Ἐνημέρωναν οἱ μέρες καὶ λέγανε μέσα τους: «Σήμερα!» Βράδυαζε καὶ τότε στοχάζονταν πῶς ἢ μεγάλη ἐπίθεση — δὲν ἔχει! θὰ γίνῃε δίχως ἄλλο τὴ νύχτα τούτη. Μὰ νὰ ποῦ τίποτα δὲ σάλυε, οἱ τέντες ἔμειναν στὴ θέση τους στημένες, ἤσυχα, ἀδιάφορα πηγαινόρχονταν ἀνάμεσά τους οἱ σκοποὶ, κ' οἱ ἄλλοι, ὅσοι δὲν εἶχαν τίποτα καλλίτερο νὰ κάνουν, ξαπλώνονταν κατάχαμα καὶ λιάζονταν, κάποτε δίχως ἀρματωσιὰ κἀν, μασουλάγανε χασκογελώντας, ἢ, μὲ τὸ βροχερὸ καιρὸ, συναγμένοι κάτω ἀπὸ τὶς τέντες, παίζανε παιχνίδια, πίνανε, στήνανε τραγοῦδια. Τὶς νύχτες ἔδλεπες τὶς φωτιές τους, κορδόνι γύρω ἀπὸ τὸ κάστρο, ν' ἀνάβουν σὰν κύκλος μαγικὸς ποῦ χωρίζει τοὺς καταδικασμένους ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο.

Ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμὸς τῆς ἀξέχαστης ἐκείνης Κυριακῆς ποῦ ὁ πρίγκηπας πρωτοφάνηκε, εἶχε ξεφτίσει ἀκάρπα γιὰ τοὺς βιλάνους. Ὡ! ἂν τὴν ἡμέρα κείνη οἱ Φράγκοι τοὺς εἶχανε ριχτεῖ, πῶς θὰ τοὺς κρατοῦσαν κεφάλι οἱ ροβολατόροι τοῦ κάστρου! Ἄν κάποιος τοὺς εἶχε πεῖ τὴν ἡμέρα κείνη νὰ μὴν προσμένουνε κἀν τὴν ἐπίθεση, μὰ νὰ χυμῆξουν ἔξω ἀπὸ τὰ τειχιὰ τους αὐτοὶ πρῶτοι, θὰ δείχνανε σ' ὄλη τὴ Φραγκιά καὶ τὴ Ρωμιόσυνῃ πῶς ξέρανε νὰ πολεμοῦν γιὰ τὸ δίκιο τους οἱ βιλάνοι τοῦ Μοριά. Ὅμως τίποτα δὲν ἔγινε, κανένας δὲν τοὺς εἶχε μεταχειριστεῖ. Ἀπόμειναν λοιπὸν μὲ τὰ χέρια ἀνεργα, βαρειά, μὴ στάλα σασιτισμένοι μόνο, κρύβοντας μιὰ παραπονιὰρα ἀπορία μέσα στὴν ψυχὴ τους. Κἀὶ πάλι, καθὼς πρὶν ἔρθῃ ὁ πρίγκηπας, μέρα τὴ μέρα,

ἡ ψυχὴ τοὺς ἐπίανε ν' ἀρρωσταίνει. Γιατὶ ἄραγε δὲν τοὺς ρίχνονταν οἱ Φράγχοι; τί σκόπευε ὁ πρίγκηπας; Για νὰ μὴν τὸ φανερώνει θὰ πεῖ πῶς κάτι ἐπίβουλο εἶταν καὶ τρομερό. Νὰ τοὺς σαπίσει στὴν ἀπαντοχὴ; νὰ τοὺς πεθάνει μὲ τὴν πείνα; Μαζί, σὲ κάποιους ἀπ' αὐτοὺς, τοὺς ζωηρότερους, μιὰ ἄλλη ἀνησυχία ἀναδευόταν ἀγάλια - ἀγάλια, ἀνομολόγητη καὶ ντροπερὴ: Μπᾶς κι ὁ πρίγκηπας τὸ βρῖσκει ἀνάξιο νὰ τοὺς πολεμήσει; Μὴν τάχα στοχάζεται πῶς τὸ αἷμα τῶν βιλάνων εἶναι λεκέδες γιὰ τ' ἄρματα τοῦ ἱππότη; *ὦχ, ναί! Μονάχα τὴν κρεμάλα στήνουν γιὰ τὸ δούλο, τὴν ἀτιμωτικὴ, τὸν κινίγουν ἢ τὸν ραβδίζουν, — δὲν τὸν ἐξισώσουν στὸν ἀγῶνα καὶ δὲν τοῦ χαρίζουν ὠραῖο θάνατο σὰν τοῦ παίρνουν τὴν ἀχαρὴ τῆ ζωῆ.

Οἱ καπετανατοὶ εἶχαν ἀρχίσει ἀπὸ μέρες τώρα νὰ παρακολουθοῦν τὸ μεθοδικὸ μὰ κι ἀδιάκοπο τοῦτο πείσιμο τοῦ ἠθικοῦ ἀνάμεσα στοὺς δικούς τους. Πρόσεξαν πῶς συχνὰ λάχαινε, ἐκεῖ πού περνοῦσαν ἀφρόντιστα μπροστὰ σὲ μιὰ τάπια ἢ σ' ἓνα γιγατάκι τῆς φρουρᾶς, οἱ συναγμένοι πρόχειρα ἄντρες νὰ κόβουν τὴν κουβέντα, τὴν ἴσαμε τῆ στιγμῆ τούτῃ ζωηρῆ, καὶ νὰ βουθαίνονται. Ὁ Φεντόρ, πού ζήτησε μιὰ - δυὸ φορὲς ἐπίμονα κι ἀγριωπὰ ἀπὸ τοὺς Γιαννιτωῆτες νὰ μάθει τί κρυφολέγε, δὲν ἔλαβε ἀπόκριση καμμιά, παρατήρησε μονάχα τὰ μάτια τους πού τὸν κοιτάζανε μὲ κάτι σκληρό, σὰν ἔχθρα. Πάλι σημειώθηκαν κρούσματα λιποταξίας, ὅπως προτοῦ ἔρθουν οἱ Φράγχοι. Ὁ Σγουρὸς ἔτυχε κάποιον πρῶτ' νὰ ἴδῃ μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια, καθὼς ἔσκυβε πάνω ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ τειχί, τὸ κορμὶ ἐνὸς Μαϊνιώτῃ σωριασμένο στὰ ριζὰ τῶν βράχων ἀσάλευτο καὶ ματωμένο. Εἶτανε φανερό πῶς ὁ ἄμοιρος πάσχισε τὴ νύχτα νὰ κατέβῃ μὲ σκοινὶ ἀπὸ τὴ μεριά τούτῃ, ἐπειδὴ ἔμενε ἢ περισσότερο ἀφρόρητη ἐξαιτίας πού εἶτανε κ' ἡ πιὸ ἀπρόσιτη, γλίστησε, ἔπεσε καὶ τσακίστηκε. Τὸ πράγμα τὸν ἔκανε σκεπτικὸ τὸν Σγουρὸ.

— Δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ τοὺς κρατήσουμε γιὰ πολὺ ἀκόμα, ὁμολόγησε στὸν Φεντόρ λίγη ὥρα ἀργότερα. *Ανάγκη νὰ διαλέξουμε ἓνα δρόμο.

Ὁ Σλαῦος σήκωσε ἀδιάφορα τοὺς ὤμους του. *Απὸ καιρό, μιὰ νάρκη παράδοξη ἔμοιαζε νὰ τὸν ἔχει κυριέψῃ, δειχνόταν ἀδιάφορος γιὰ ὅλα. Λὲς κ' εἶχε ξεχάσει πῶς κι ὁ ἴδιος, στὴν ἀρχή, τότε πού πρωτόρθε ὁ Σωντερόν, τὸ ἔκρινε σωστὸ νὰ παραδώσουν τὸ κάστρο καὶ νὰ φύγουν. Τώρα δὲν ἤθελε τίποτα.

Ὁ Σγουρὸς ἔσκυψε τὸ κεφάλι του βαρύθυμα, στέναξε μουγγά.

— Τώρα δὲν τὴν περιμένω οὔτε κ' ἐγὼ πιά τὴ βοήθεια, ξομολογήθηκε.

Χώρια ἀπὸ τοὺς Μαϊνιώτες, πού ἔμεναν προσκολλημένοι ἐπίμονα, ξεροκέφαλα, σ' ὅ,τι μιὰ φορὰ εἶχανε πιστέψῃ, εἶταν αὐτὸς προπάντων πού ὑποστήριζε ἴσαμε τώρα πῶς τὸ πάριμο τοῦ κάστρου ἔγινε ὕστερα ἀπὸ συνενόηση μὲ τὸ Μυτζηθρὰ καὶ πῶς τὸ βασιλικὸ φουρσᾶτο θὰ ἔφτανε τὸ εἶχως ἄλλο. *Απὸ μέρες ὠστόσο, εἶχε πάψῃ πιά νὰ τὸ πιστεύει. Τὸ ἔλεγε ἀκόμα, τὸ διαλαλοῦσε, γιὰ νὰ κρατάει τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν πολιορκημένων. Καὶ νὰ πού καταλάβαινε σήμερα πῶς

κι αὐτὸ εἶταν περιττό. Ὁ Μυτζηθράς ἔμεινε κουφὸς στὰ μηνύματά τους. Ἡ ὑπόθεση εἶταν χαμένη.

Τὸ βράδυ, συνάχτηκαν στὴν ἐκκλησιὰ οἱ ἔξη καπεταναῖοι. Στὸν παρλαμᾶ εἶχανε καλέσει, γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ περίσταση, καὶ τοὺς δυὸ γέροντες, τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν Πέτρο. Μίλησαν πρῶτοι οἱ Μαϊνιώτες. Οἱ τρεῖς τοὺς ὑποστήριξαν πῶς ἡ βασιλικὴ βοήθεια μπορεῖ ν' ἀργεῖ μὰ τὸ δίχως ἄλλο θάρθει, εἶχαν ἰδεῖ αὐτοὶ σημάδια στὸν ὕπνο τους, διαβάσανε τὴν πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ. Ὁ Πέτρος δὲ μιλοῦσε, στεκότανε τυλιγμένος στὴ μαλλιαρὴ του κάπα καὶ κοίταζε γύρω του βλοσυρός. Σὲ μιὰ στιγμὴ, δυὸ ἀπὸ τοὺς πρῶτους, μιλώντας σύγκαιρα, παραφέρθηκαν τόσο, δίχως κανένας νὰ τοὺς ἀντιλέει, ποὺ λίγο ἔλειψε νὰ ριχτοῦν μὲ τὰ χέρια στὸν Φεντόρ. Περνούσανε τὴ σιωπὴ του γι' ἀντίρρηση, ἐρεθίζονταν νὰ τὸν βλέπουν ἔτσι ἀνάληγτο. Ἐνωθεῖς πῶς, ἂν φωνάζανε τόσο, δὲν εἶτανε γιὰ νὰ πείσουν τοὺς ἄλλους μὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ τοὺς προδίνει κρυφά. Ὁ Φεντόρ δὲν ταράχτηκε ἀπὸ τὴν ἐπίθεση. Ἐμεινε καθισμένος καθαλιευτά, μὲ τὰ δυὸ του χέρια ριγμένα σταυρωτὰ πάνω στὴ ράχη τοῦ θροنيοῦ του, τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὰ μπράτσα του, σὰν ἔτοιμος νὰ κοιμηθεῖ. Ὅταν οἱ Μαϊνιώτες πάψανε νὰ ξεφώνιζον, συγκρατημένοι ἀπὸ τὸν Σγουρό, εἶπε μόνο :

— Κοντὸς ψαλμός! Ἐδῶ - μέσα θὰ πεθάνουμε ἔλοι.

Οἱ Μαϊνιώτες γούρλωσαν τὰ μάτια τους τρομαγμένοι, σύγκρυσ τοὺς ἔλουμε. Ὅχι, δὲ θέλανε νὰ πεθάνουν αὐτοί, ἐνωθῆσαν ἀκόμα τὸ αἷμα νὰ τρέχει στὶς φλέβες τους ζεστό. Καὶ καθῶς, ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο σάστισμα ποὺ τοὺς ἔδεσε, δείχνανε κιόλας τὴ διάθεση νὰ ριχτοῦν τελειωτικὰ πιά τοῦ Σλαίου, νὰ τὸν ξεμπερδέψουν, ὁ Σγουρός πρόλαβε, μπῆκε στὴ μέση καὶ τὸς εἶπε γοργά, ξεκάθαρα, τὴ δική του τὴ γνώμη :

— Ὁ Μυτζηθράς δὲ μᾶς πρόδωσε, αὐτὸ εἶναι ψέμμα! Κάτι τρέχει ποὺ ἀκόμα δὲν τὸ ξέρουμε, μπορεῖ κι ὁ βασιλέας νὰ μὴ θέλει νὰ πατήσῃ τὴν τρέβα. Ὅμως νὰ μείνουμε πιά ἐδῶ περιμένοντας, εἰν' ἀνώφελο. Τί κι ἂν κάνουμε ὑπομονὴ μιά βδομάδα, δυὸ βδομάδες : ἡ βοήθεια ἂν εἶχε νάρθει θάρχότανε, κ' ἔπειτα, ἂν ἔρθει ἀπὸ δῶ σ' ἓνα μῆνα θὰ εἶναι ἀργά πιά. Οἱ ἄνθρωποι μας χάνουνε μέρα μὲ τὴ μέρα τὴν δρεξὴ νὰ πολεμήσουν, θὰ φτάσει ἓνας καιρὸς ποὺ θὰ θέλουμε νὰ τοὺς ξεσηκώσουμε καὶ δὲ θὰ μπορούμε. Δοιπὸν ἐγὼ στοχάζομαι πῶς δ,τι ἔχει νὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ γίνῃ εὐθύς. Ἀνάμεσα σὲ δυὸ δρόμους ἔχουμε νὰ διαλέξουμε — θὰ τοὺς πῶ, μ' ἔλο ποὺ ἐγὼ δὲν ἀναγνωρίζω παρά μονάχα τὸν ἓνα. Ὁ πρῶτος νὰ γυρέψουμε συνεννόηση μὲ τὸ Φράγκο, νὰ θυμηθοῦμε τὴν πρόταση τοῦ κοντόσταβλου καὶ νὰ παραδώσουμε δίχως πόλεμο τὸ κάστρο. Μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν συντρόφοι ποὺ τὸ θέλουν αὐτό, δὲν ξέρω, ὅσοι ποθῆσανε τὴ φαμίλια τους, τὸν τόπο τους : ὅμως ἐγὼ λέω νὰ μὴ τοὺς ρωτήσουμε καθόλου, γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάσμα ἀδύναμο, κάνει κάτι κ' ὕστερα ντρέπεται ὁ ἴδιος, κάθεται καὶ τὸ συλλογιέται καὶ μετανοῖνει σὰν εἰν' ἀργά πιά. Γιὰ μένα ἀπομένει μονάχα ὁ δεύτερος δρόμος, ὁ ἀντρίκιος : Νὰ πάρουμε μιὰ νύχτα τ' ἄρματτα, ν' ἀνοιξοῦμε τὴ σιδερόπορτα καὶ νὰ χυθοῦμε πάνω στοὺς Φράγκους. Πελεκᾶμε τότε ὅσους μπορέσουμε κ' ἔτσι ἀνοιγοῦμε τὸ δρόμο. Ὅποιος γλυτώσει γλύτωσε, αὐτὸς θὰ ξαναδεῖ φαμίλια καὶ σπίτι. Οἱ ἄλλοι, ποὺ

θ' ἀπομείνουν, καλῶς ἔπεσαν! Ὁ Θεὸς ἄς τοὺς ἀναπάψει πού πολέμησαν γιὰ τὸ δίκιο καὶ γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία.

Αὐτὰ εἶπε ὁ Σγουρός. Οἱ Μαϊνιώτες τὸν κοίταζαν σκυθρωποί, πασχίζοντας νὰ ξεκαθαρίσουν μέσα στὸ χοντρὸ μυαλό τους, τὸ βουνήσιο, τὰ λεγόμενά του. Ὅμως ὁ Δανιὴλ σηκώθηκε ἀπὸ τὴν θέση του, ἤρθε, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε. Ὁ Πέτρος ἔκανε στὸν ἄερα, ἀπὸ κεῖ πού καθότανε, τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ πάνω στὸν ὀμιλητή. Τότε κ' οἱ Μαϊνιώτες ἔδωσαν τὴν συγκατάθεσή τους. Ναι, αὐτὸ τοὺς ταίριαζε, εἶχαν ἐμπιστοσύνη στὰ μπράτσα τους· κ' ἔπειτα, ἐκεῖνο πού πιθυμούσανε, δὲν εἶτανε νὰ γλυτώσουν, εἶτανε νὰ μὴ τοὺς ποῦνε νικημένους. Στὸν κόσμο τοῦτο ἢ στὸν ἄλλο, θὰ μπορούσανε νὰ ναι σίγουροι πὼς θὰ σταθοῦν μὲ τὸ μέτωπο ψηλά.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο εἶναι πού ἀποφασίστηκε ἡ ἐξοδος. Ὅταν βγῆκαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ροβολατόρων, εἶχε πιά νυχτώσει. Χωρίσανε στὴ μεσαυλὴ καὶ καθένας τους τράβηξε τὸ δρόμο του, οἱ Μαϊνιώτες νὰ προετοιμάσουν τοὺς δικούς τους, ὁ Δανιὴλ νὰ πλαγιάσει, οἱ δυὸ Σλαῦοι κάθισαν στὰ скалоπάτια τῆς ἐκκλησίας κι ἀπόμειναν δίχως νὰ μιλάνε, μὲ τὸ μάτι χωνεμένο, νὰ ὄνειρεύονται.

Ἦστερα ἀπὸ τὸν ταχτικὸ τοῦ γῦρο στὶς τάπιες, γιὰ νὰ ἐπιθεωρήσει τίς βίγλες καὶ τίς φρουρές, ὁ Σγουρός τραβήχτηκε στὴν κάμαρά του.

Εἶταν ἡ ἴδια ἡ παλιά, τὴν εἶχε διαλέξει γιὰτὶ τοῦ εἶτανε γνώριμη καὶ τὴν ἀγαποῦσε. Κάθισε στὸ στρῶμα νὰ λύσει τὰ σαντάλια του μὰ σύγκαιρα κατάλαβε πὼς ἂν πλάγιαζε ἀπὸ τῶρα δὲ θὰ κοιμότανε, τὰ ματόφυλλά του καθόλου δὲ βάραιναν. Σηκώθηκε, ἔκοψε δυὸ βόλτες. Ἡ νύχτα ἔξω εἶταν ἡσυχὴ, κρυσταλλωμένη, τὸ νιδ φεγγάρι μάργωνε τὸ παραθύρι μὲ φῶς ἀπαλό. «Καλὸς καιρὸς γιὰ τὴ δουλειὰ πού θέλουμε, συλλογίστηκε, θὰ βλέπουμε ἔσο χρειάζεται, μὰ θὰ μπορούμε καὶ νὰ τοὺς ζυγώσουμε δίχως νὰ μᾶς ἴδουν.» Εἶχαν ὀρίσει τὴν ἐξοδὸ γι' αὐριο, τούτῃ λοιπὸν εἶταν ἡ νύχτα ἡ στερνὴ πού περνούσανε μέσα στὸ κάστρο. Στάθηκε στ' ὀρθάνοιχτο παραθύρι κι ἄπλωσε τὴ ματιὰ του ἔξω, ἀνάσανε βαθιὰ τὸν κρῦο ἄερα τῆς γενναριάτικης νύχτας. Οἱ φωτιές τῶν Φράγκων εἶχαν σβήσει, κοιμόνταν οἱ πολιορκητές. «Σὰν τέτοια σιγμῆ...» συλλογίστηκε· κ' εἶδε μὲ τὸ νοῦ του τὸ ξεκίνημα, ἄκουσε τὸ μουγγὸ παφλασμὸ τοῦ ἀνθρωποχειμάρρου πού ξεχύνεται ἀκροπατώντας ἀπὸ τὸ κάστρο. Ἡ ψυχὴ του φούσκωσε. «Κατευόδιο!» λέει μέσα του μ' ἀνατριχίλα μουσικιά, σὰ νὰ χαιρετίζει τὸ φουσσᾶτο τῶν ἐπαναστατημένων πού ξεκινάει γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι. Τὸ παραπάνω χάραμα θὰ βρεῖ τὸν ἕμορφο κάμπο πιτσιλισμένο μ' αἷμα. Καὶ τότε εἶνα πιά θὰ ἔχουν πάρει τέλος.

Δὲν ξέρει γιὰτὶ τὸ νοῦ του τὸν στοιχειώνει ἀπόψε πάλι ὁ Ἰσκιος τοῦ Κοκκινότριχου. Ἦσως γιὰτὶ σὲ τούτῃ ἀκριβῶς τὴν κάμαρα πρωτάκουσε κάποια νύχτα τὸ κήρυμά του γιὰ τὴ λευτεριά. Ποιὸς ξέρει σὲ τί θάλασσες θ' ἀρμενίζει τῶρα ὁ Κοκκινότριχος! Ὁ Ντελιούριος ἔβαλε πλῶρη γιὰ τ' ἀνοιχτά, πολὺ πιθανὸ νὰ μὴ φουντάρει ποτὲ πιά στὰ νερά τῆς Ἀχαΐας. Δὲ θὰ ξανάβρει ὁ Σγουρός τὸ δρόμο τῆς λευτεριάς πού τραβάει μέσ' ἀπὸ τὴ θάλασσα· ἀνάγκη ν' ἀνοίξει λοιπὸν ἕνα δικό

του, μέσ' ἀπὸ τῆ στεριά. Καὶ νὰ γιὰ ποῦ ξεκινάει: αὐριο βράδου.

Κάθησε στὸ κρεβάτι του κι ἀνάγειρε στὸ στρῶμα. Ἡ ψυχὴ του ἤθελε νὰ δνειρευτεῖ. Μέσα του κάτι σὰ μουσικὴ νιώθει ν' ἀναδίνεται, ν' ἀπλώνει· εἶναι ἓνα τραγοῦδι χωρὶς σκοπὸ καὶ δίχως λόγια, τραγοῦδι ὥστόσο ποῦ θὰ τῷλεγες παλιό, κάτι θυμίζει. Σὰ νὰ τραγοῦδανε τὸ φεγγάρι, ἡ νύχτα, ὁ κάμπος, τὰ μακρυνὰ βουνά. Ἔρχεται ἀπὸ κόσμο ἀλαργινὸ τ' ἀσώματο τραγοῦδι, ψηλά, ἀπὸ τ' ἄστρα, καὶ προβοδάει τὴν πλάση ποῦ πλέει μέσα στῆ νύχτα τῆ φεγγερῆ. «Γιατὶ τὰ σκέφτομαι ὅλα τοῦτα, τί ἔχω;» κάνει κάποια στιγμὴ ἀνήσυχος κι ἀνοίγει τὰ μάτια του, κοιτάζει γύρω. Ἰδὸ φεγγάρι ἔκρουσε τὸ κάγκελο τοῦ παραθυριοῦ σὰ χορδῆ, ὕστερα ἔφυγε, ἡ κάμαρα σκοτεινιάζει ὀλότελα. «Αὐτὸ εἶναι, λέει μέσα του, αὐριο θὰ πεθάνω.»

Ἐάφνου κάτι τοῦ μὴνάει πὼς ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὸ σφαιλιστό του τὸ πορτόφυλλο, κάποιος στέκεται καὶ περιμένει. Δίχως νὰ βιαστεῖ, σηκώνεται, ὅπως σ' ὄνειρο, πηγαίνει καὶ ξεμανταλώνει τὴν πόρτα. Ἡ μεσαυλὴ εἶναι ἤσυχη, τίποτα δὲν ἀκούγεται, ὅλοι κοιμοῦνται γιὰ νὰ εἶναι: ξεκούραστοι αὐριο. Ἄδριστα μυρίζει στὸν ἀέρα σανὸς ἀπὸ τοὺς στάβλους, χόρτο νοτισμένο ἀπὸ τὴ νύχτα, ἀποκαΐδια σθησμένης φωτιᾶς. Σύγκαιρα ἓνα κορμὶ ἀνθρώπινο γλιστράει ἀπὸ τὸ χαγιάτι καὶ κάνει νὰ ξεμακρύνει. Τὸ νιώθει ἀπὸ τὴ ζέστα ποῦ ἀχνίζει γύρω του.

— Βάρια! ἐσύ σαι;

— Ἐγώ, ἀκούγεται σὰ μούρμουρο ἢ φωνή.

— Τί κάνεις ἐδῶ;

Σιγῆ.

— Τί κάνεις ἐδῶ; Δὲν κρυώνεις;

Κανένας δὲν ἀποκρίνεται.

— Ἐχεις νὰ μοῦ μιλήσεις, Βάρια;

Δὲν ἀκούει τίποτα, ἀναρωτιέται μήπως γελάστηκε πρὶν.

Κάνει νὰ γυρίσει μέσα καὶ τότε τ' αὐτί του πιάνει ἓνα σιγανὸ τρεμούλιασμα, σὰ φύλλου ποῦ τὸ δονίζει ὁ ἄνεμος. Ἀπορημένους στέκεται, ψαχουλεύει μὲ τὸ μάτι τὴ νύχτα.

— Βάρια! μίλα μου λοιπόν. Εἰς' αὐτοῦ;

— Ἐδῶ εἶμαι.

— Καὶ τί γυρεύεις τέτοια ὦρα ἔξω; Ἔλα κοντὰ νὰ σὲ δῶ.

Τὸν ζυγώνει. Τὰ χέρια του, ποῦ εἶχαν ἀπλωθεῖ στὰ τυφλά, τὴν ἄγγιξαν, τὴν ἐπιασαν.

— Μὰ ἐσύ τρέμεις! Ἔλα μέσα νὰ ζεσταθεῖς.

Ζάρωσε κοντὰ του, πολὺ μικρῆ, σὰν παιδάκι. Τὴν ἔμπασε στὴν κάμαρα καὶ σφάλησε τὸ πορτόφυλλο.

— Στάσου ν' ἀνάψω τὸ λυχνάρι.

— ὦ, ὄχι! ὄχι! κάνει ἐκεῖνη ζωηρά.

— Τί! σκοτάδι θὰ καθῆσ υμε;

— Ναί, ναί, σκοτάδι. Ἐπειτα, ἐγὼ θὰ φύγω...

— Κάθησε τουλάχιστο μιὰ στιγμὴ νὰ συνεφέρεις. Νά, ἐδῶ εἶναι: τὸ σακμνί.

— Ὅχι, δὲ θέλω νὰ καθῆσω!

Ἡ φωνή της εἶχε γίνει ἀναπάντεχα σκληρή. Τὴ μάντεψε ζαρωμένη στὴ σκιά τῶν γάτα, ἐχθρική.

— Τί ξπαθες! Μήπως σ' εἶδε ὁ Φεντόρ; Σ' τὸ εἶπα ξανά πὼς πρέπει νὰ τοῦ φανερωθεῖς πιὰ, ἐγὼ θὰ τὸν μαλακώσω.

— Δοιπόν, γι' αὔριο εἶπατε; τὸν ρωτᾶει ξαφνικά.

— Τί πράμα; . . . Ἄ ναί! αὔριο τὴ νύχτα.

Στάθηκαν λίγες στιγμὲς δίχως νὰ μιᾶνε.

— Καληνύχτα, τοῦ λέει καὶ τραβάει γρήγορα κατὰ τὴν πόρτα.

— Ποῦ πάς;

Δὲν ἀποκρίθηκε. Ψαχουλετὰ βρῆκε τὸ πορτόφυλλο, τὸ ἀνοίξε. Τὴν ἀκολούθησε καὶ στάθηκε στὸ κατώφλι νὰ τὴν ἀκούει πού ξεμάκραινε στὸ χαγιάτι, κατέβαινε τὴ σκάλα.

Γύρισε μέσα, κάθησε στὸ κρεβάτι του καὶ ἐπλεξε τὰ δάχτυλά του. Τί εἶχε ἔρθει νὰ κάνει ἐδῶ ἡ Βάρια; Τί τοῦ γύρευε ἡ σιωπὴ της; «ὦ! ὄχι αὐτό, ὄχι αὐτό», κάνει μονάχος του, δυνατά, ὅμως ἔνωσε πὼς δὲν ἔλεγε δλάκερη τὴν ἀλήθεια. Μέσα, βαθιὰ στὴν καρδιά του, κάτι ζάρωνε, ἀναδευότανε ψάχνοντας ἀνήσυχα νὰ βρεῖ κάποια γωνιά νὰ κρυφτεῖ. Ἡ ψυχὴ του εἶτανε περίλυπη. «Αὔριο μπορεῖ ὄλα νὰ πάρουν τέλος πιὰ»; εἶπε πάλι, γιὰ ν' ἀνακουφιστεῖ. Στὸ νοῦ του ὅμως ἀνάτειλε ἡ ροδιά, ὅπως τὴν ἤξερε κάτω ἀπὸ τὸ παραθύρι του, ὅπως τὴ θυμόταν ἀπὸ τότε. Δὲν τὴν εἶχε ξαναδεῖ, ποτὲ δὲν πῆρε τὸ δρόμο της ὅσον καιρὸ τώρα βρισκότανε μέσα στὸ κάστρο. «Ὅμως αὔριο τὸ πρωτὶ θὰ πάω», εἶπε καὶ ἔνωσε στὴ σκέψη τούτῃ τὴν καρδιά του ν' ἀνθίξει. «Δὲ βλάφτει πιὰ τώρα, δὲ βλάφτει ἀφοῦ θὰ εἶναι ἡ στερνὴ φορά.»

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Θ'

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

IV

*Κ' εὐὸ ἀθάνατη, εὐὸ θεσία,
Ποῦ δ, τι θέλεις ἤμπορεῖς,
Εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
Ματωμένη περπατεῖς.*

Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ εἶταν ἀκόμα σκοτεινὴ κ' ὑ-
γρὴ τὴν ὥρα πού οἱ ροβολατῆροι τοῦ
κάστρου μπήκανε ν' ἀκούσουν τὸν ὄρ-
θρο. Ἐξω ἡ αὐλὴ μύριζε γιασεμί, πά-
χνη σμυρίδωνε τίς πέτρες. Περονώντας
ἀπὸ τὴ μεσαυλὴ, βλέπανε ψηλά τὰ τε-
λευταῖα ἀστέρια νὰ σιγοσβήνουν· ὁ ἀρ-
χάγγελος τάνυζε τίς τριανταφυλλιές
φτερουῆδες του ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στὸν
οὐρανό.

Ἦρθανε πολλοὶ σήμερα στὸν ὄρθρο,
ἔλοι ὅσοι δὲν εἶχανε φρουρά, κ' ἔτσι
τὸ ἐκκλησίασμα πέρσεψε, κατρακύλησε ὡς κάτω στὰ φαρδεῖα σκαλο-
πάτια καὶ στὸ πλακόστρωτο τῆς αὐλῆς. Οἱ ἔξη καπετανάτοιοι πού εἶχανε
σταθεῖ μπροστά στὴν Ὁραία Πύλη, μετέλαβαν ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Δα-
νιήλ. Ὅταν ἡ ἀκολουθία τέλειωσε, οἱ ροβολατῆροι φιλήθηκαν ἀναμε-
ταξύ τους καὶ συχωρέθηκαν.

Ἀτέλειωτη τοὺς φαινόταν ἡ μέρα τώρα πού εἶχανε πάρει τὴν ἀπό-
φραση, πού ξέρανε τί θ' ἀκολουθήσει. Οἱ προετοιμασίες — ὄχι πολλὲς
αὐτὲς — εἶχανε τελειώσει κοντὰ τὸ μεσημέρι· κανόνισαν τὴ σειρά
πού θὰ βγαίνουν, ὄρισαν τὸ μέρος πού θὰ δινόταν ἡ κοπανιὰ στὸν ἐχ-
θρό. Μπροστά θὰ πήγαιναν οἱ νεώτεροι Μαϊνιώτες, ἀρματωμένοι ἐλα-
φρότερα, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τρέξουν καὶ νὰ ξεφνιασοῦν. Οἱ ἄλλοι,
Γιαννιτωῆτες καὶ Καλαματιανοί, μαζί μὲ τοὺς πρεσβύτερους ἀπὸ τοὺς
βουνησίους, θὰ ἔρχονταν τὸ κατόπι, ντυμένοι μὲ σίδηρο ἀπὸ τὰ νύχια
στὴν κορφή, ἔτσι πού νὰ κρατήσουν τὸ τράνταγμα δταν οἱ Φράγκοι θὰ
εἶχανε πιά ὀρθοποδήσει. Ἐλπίζαν νὰ τοὺς βροῦνε στὸ πρωτοῦπνι. Βοη-
θημένοι κι ἀπὸ τὴ νύχτα τότε, θὰ προκαλοῦσαν σύγχυση, καὶ θὰ ξέ-
φρευαν ὕστερα μέσα στὸ σκοτάδι. Τὸ χτύπημα ἔπρεπε νὰ δοθεῖ σ' ἓνα
μονάχα σημεῖο, γιὰ νὰ τρυπήσει τὸν κλοιό, ἀπὸ μιά καὶ μοναδικὴ φά-
λαγγα πού θὰ ξεπεταγόταν ἀπὸ τὸ κάστρο ἔχοντας μέτωπο κατὰ τὸ βο-
ριά, ἐκεῖ πού ἡ πλαγιά εἶναι στρωτὴ καὶ ἀτόφια ἴσαμε τὸ ποτάμι.

Ἄπο τὸ τειχί ἀπάνω, εἶχανε σημαδέφει τὸ μέρος ἀκριβῶς πού θὰ χτυποῦσαν. Εἶταν ἓνα σμάρι τέντες μὲ μιὰ μεγαλείτερη καταμεσίς, καί στήν κορφή τῆς ἔβλεπες ν' ἀνεμίζεται σαντάρδο κίτρινο τετράγωνο, φλάμπουρο βαρωνείας. Ὅλη μέρα ἀνέβαιναν παρέες - παρέες στήν τάπια πού τ' ἀντικρύζει καί τὸ θεωροῦσαν ἀμίλητοι, σά νά λογάριζαν τὰ δῆματα Ἰσαμ' ἐκεῖ, νά φαντάζονταν τή στιγμή πού τὸ φτάνουν. Ὡστόσο δὲν ἔπρεπε ὁ ἔχθρὸς νά καταλάβει καμμιά ἰδιαίτερη σήμερα κίνηση, νά μὴν ὑπονοιαστεῖ πὼς κάτι ἐτοιμάζεται κεῖ - μέσα. Οἱ καπεταναῖοι, βλέποντας τὴ σύναξη πού γινότανε στήν τάπια, βγάλανε διαλαλητὴ στὴ μεσαυλὴ καί προστάξανε μὲ τὸ στόμα του νά μὴν ξαναπέσει κανένας πιά στὸ τειχί ἐξὸν ἀπὸ τὶς θάρδιες.

Τὸ μεσημέρι, στὸ φαί, ἀπαγόρεψαν νά μοιραστεῖ κρασί, εἶπανε ὁμως ὅτι τὸ θράδου κάθε ἀντρας εἶχε δικαίωμα σὲ διπλὸ κρασοδόλι. Ἔτσι οὔτε τραγούδια ἀκούστηκαν σήμερα οὔτε χάχανα. Ὀλάκερο τὸ κάστρο λούφαξε, πού καί πού μονάχα ἔβλεπες κάποιονε νά περνᾷ στὸ λιοπερίχυτο πλακόστρωτο γιὰ νά γυρίσει τὸ μαγγάνι στὸ πηγάδι. Ἔβαλε κι ὁ Ζερβοχέρης τὶς χύτρες του στὴ φωτιά γιὰ στερνὴ φορὰ μὰ δὲν κάθησε νά ἐπιστατήσῃ ὁ ἴδιος. Τὶς ἐμπιστεύτηκε στὸν παραγιό του καί στὶς δούλες· αὐτὸς ἔπιασε νά καθαρίζει τ' ἄρματα του, νά γυαλίζει τὴ σπάθα του, τὸ κράνος, ν' ἀλλάζει πετσοῖ στὸ σκουτάρι του πού τὸ εἶχε πάρει ἀπὸ τὴν ὀπλοθήκη τοῦ πύργου παλιωμένο.

Τὸ Δεκέμβρη οἱ μέρες εἶναι κοντόπνοες. Στὶς στοῆς τοῦ τειχιοῦ ὅπου εἶχανε ξαπλώσει μετὰ τὸ φαί καί ψευτογλάρωσαν γιὰ νά εἶναι ξεκούραστοι τὸ θράδου, τὸ φῶς τοῦ δειλινοῦ ἀναρουφήχτηκε γοργά, χλώμιασε ἢ ἀντιφεγγιὰ τῆς λιακάδας. Ὁ βραδυνοὸς ἀνεμὸς ἔφερε πάνω ἀπὸ τὶς τάπιες ἀλαργινό, τρεμάμενο, τὸν ἀχὸ ἀπὸ τὰ σήμαντρα τῆς πολιτείας. Εἶταν ἡ ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ. Σηκώθηκαν οἱ ἀντρες κ' ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους. Στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ κάστρου ὁ Δανιὴλ σήμανε κι αὐτὸς τὸν ἑσπερινό, τὸ ἐκκλησίασμα ὁμως δὲν εἶταν ἀπόψε πυκνό, καθὼς τὸν ὄρθρο. Οἱ ροβολατόροι εἶχανε τὸ νοῦ τους τετωμένο σ' ἐκεῖνο πού θὰ γινότανε σὲ λίγο, μὲ τὴ νύχτα, ἢ ψυχὴ τους εἶταν πολὺ ἀνήσυχη γιὰ νά χαρεῖ τὴ γαλήνη τῆς ἑσπερινῆς ἀκολουθίας. Μονάχα ὁ Σεραφεῖμ ἀπόμεινε μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ὅταν ἐφυγαν οἱ ἄραιοι διλάνοι. Ἀπόμεινε γονατισμένος μπροστὰ στὸ μικρὸ εἰκόνημα τοῦ Χριστοῦ, πού ὁ Δανιὴλ τὸ εἶχε κουβαλήσει ἀπὸ τὴν ἐνορία του, καί τὰ μάτια του εἶταν γεμάτα δάκρυα.

— Τί κάνεις ἐδῶ, ἀδερφέ; ρώτησε ὁ παπάς πού ἔβγαине κι αὐτὸς διπλώνοντας τὸ πετραχήλι του γιὰ νά πάει νά φορέσει τὴν ἀλυσιδωτὴ μάλλια.

— Τὴν προσευχὴ μου, ἀποκρίθηκε μὲ φωνὴ βραχνιασμένη ὁ τσαγγάρης.

— Σῶνει, ἀδερφέ, σῶνει! Τώρα ἔχουμε ἄλλα καθήκοντα.

Τὰ χέρια τοῦ τσαγγάρη κρεμάστηκαν στὸ πλακόστρωτο σὰ θερισμένα.

— Παπά! κάνει καταπίνοντας μὲ κόπο, θέλω νά ξεμολογηθῶ.

— Τώρα! Δὲν τὸ λὲς μὲ τὰ σωστά σου βέβαια...

— Μὲ τὰ σωστά μου τὸ λέω.

Ἄγανάχτησε ὁ Δανιὴλ. Εἶτανε τῆς ἡλικίας, δὲ μπορούσε νὰ κρα-
τάει πιά τὰ νεύρα του.

— Ἐλα, ἔλα, ὁ Θεὸς σὲ σωρνάει, εἰπέ βιαστικά. Σήκω γρήγορα
καὶ τρέχα ν' ἀρματωθεῖς! Κατώματα τέτοια ταιριάζουν μονάχα σὲ
γυναῖκες.

Ὁ ἄνθρωπος βόγγηξε βαριά.

— Παπά, μὴ μ' ἀποδιώχνεις! Ἡ ψυχὴ μου εἶναι βαρειά, δὲν εἴ-
μαι ἄξιος νὰ σηκώσω ἄρματα, μουρμούρισε τρέμοντας σύγκορμος.

Τώρα ὁ Δανιὴλ ἀπόμεινε καρφωμένος στὴ θέση του, σὰ νὰ μὴν
εἶχε ἀκούσει καλά.

— Τί! τ' εἶπες, μωρέ; ἔκανε σκύβοντας πάνω στὸν γονατισμένο
τσαγγάρη κ' ἠ φωνὴ του ἔδρανε σφυριχτὴ ἀπ' τὴν ὄργη. Δὲ μπορείς
νὰ σηκώσεις ἄρματα; Τί πὰ νὰ πεῖ αὐτό; ὦ! θεοκατάρτατε...

Ὁ Σεραφεῖμ εἶχε σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τίς παλάμες του
κ' ἔμενε σωριασμένος χάμου στὶς πλάκες, ἐρείπιο.

— Δὲ μπορῶ, ἔλεγε τρανταγμένος ἀπὸ τ' ἀναφυλλητό, δὲ μπορῶ!
Θέλω νὰ μὲ ξομολογήσεις.

Ἐάφνου ὁ παπὰς, ποὺ ἀσυναίσθητα εἶχε σηκώσει τὴ γροθιά του
στὸν ἄερα σφιγμένη, στάθηκε, ἀνανόηθηκε. Ρίχνει μιὰ ματιὰ στὸ ζα-
ρωμένο θλιβερὰ μπροστά του ἄνθρωπο, μιὰν ἄλλη — γεμάτη ἀμηχανία
τούτη — στὸ Χριστό, παίρνει βαθεῖαν ἀνάσα καὶ διαστικά ξεδιπλώνει
τὸ πετραχῆλι.

— Μπρός, λέει προσταχτικά. Μπρός! Ξομολογήσου.

Ὁ τσαγγάρης σήκωσε τὰ μάτια του σὰ δαρμένο σκυλί, μιὰ λάμψη
ἐλπίδας τρέμισε ἀνάμεσα στὰ ματόφυλλά του. Πῆρε τὸ πετραχῆλι
ἄκρη-ἄκρη καὶ τ' ἀκούμπησε στὸ κεφάλι του, σταύρωσε τὰ χέρια.
Ἔτσι κρυμμένος, μὲ τὸ κεφάλι βαθιὰ σκυφτό, μὲ φωνὴ ραγισμένη,
εἶπε τὸ μεγάλο του κρῖμα:

— Τὸ ξέρω πὼς εἶμαι ἀνάξιος νὰ δρῖσκομαι ἀνάμεσό σας... τὸ
ξέρω πὼς θάπρεπε νὰ μὲ σκοτώσετε καὶ τὸ κορμί μου νὰ τὸ πετάξετε
πάνω ἀπὸ τὸ τειχί, νὰ τὸ φᾶνε τὰ σκυλιά... Ἔσεῖς πολεμάτε γιὰ
τ' ἀδέρφια μας καὶ γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία... Ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος, ἕνα
σκουληγι, μαγαρίζω τὸ χῶμα ποὺ πατᾶτε...

— Λέγε! λέγε γρήγορα τὸ κρῖμα, πρόσταξε πάλι ὁ παπὰς.

Κι ὁ ἄνθρωπος τὸ ξεστόμισε ξέπνοος ἀπὸ ντροπὴ:

— Παπά... Φοβᾶμαι!

Ὁ Δανιὴλ εἶχε τιναχτεῖ πίσω σὰ νὰ τὸν δάγκωσε ὀχιά. Τὸ πετρα-
χῆλι, καθὼς τραβήχτηκε, ἄφησε ξέσκεπο τὸ κεφάλι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, τὸ
πρόσωπό του ἔφεξε στὸ σταχτι ἴσκιό τοῦ ἀπέδραδου φριχτὰ χλωμό.
Μορφασμὸς θασανιστικὸς τὸ τσάκιζε, τὸ παραμόρφωνε ἀπάνθρωπα· σὰ
νὰ ἐκλαίγε καὶ μαζὶ σὰ νὰ γελοῦσε.

— Φοβάσαι!... ὦ σκύλε!...

Βλαστήμησε ὁ παπὰς καὶ σύγκαιρα τὸ κατάλαβε, δαγκώθηκε.
«Χριστέ μου, ἡμαρτον!» εἶπε μέσα του, ἀναστατωμένος, πασχίζοντας
νὰ δαμάσει τὴν ὄργη του. Τὸ μάτι του, ποὺ κοίταζε παλαδωμένο τὸν
τσαγγάρη, ἄστραψε, θόλωσε, καὶ τέλος, φωτίστηκε πονηρὰ ἀπὸ μιὰν
ιδέα.

—“Ὅστε δὲ θεὸς νὰ βγεῖς μαζί μας, ἔκανε ἀτάραχα. Πάει καλά. Μείνε ἐδῶ τότε. Μείνε. Ἡ πάλι, ἂν φοβᾶσαι τὸ Φράγκο ποῦ θὰ μπεῖ στοῦ κάστρου μὴ σὲ πειράξει, ἄφησε καὶ θὰ σοῦ βρῶ ἐγὼ τρόπο νὰ ξεφύγεις κρυφά, νὰ κατέβεις στὴν πολιτεία. Ἐκεῖ τρυπώνεις ἀνάμεσα στὰ σπῖτια καὶ γυρίζεις στοῦ μαγαζὶ σου δίχως νὰ σὲ ἴδουν. Κανένας δὲ θὰ μάθει ποτὲ πῶς ἦσουνα στοῦ κάστρου.

Ἐο τσαγγάρης εἶχε τσακίσει στὰ δυὸ καὶ γέροντας πάνω στοῦ πλακόστρωτο ἔστριβε τὰ χέρια του καὶ θρηνοῦσε.

—“Ὅχι, ὄχι... λυπήσου με, μὴ μοῦ μιλάς ἔτσι! Δὲν τὸ μπορῶ.

— Τότε; ἔκανε τάχα ἀπορημένος ὁ παπάς. Ἐνα ἀπὸ τὰ δυὸ: Ἡ θὰ μείνεις ἢ θὰ φύγεις! Τρίτο δὲν ἔχει!

— Δὲν τὸ μπορῶ, δὲν τὸ μπορῶ, θρηνοῦσε ὁ ἄνθρωπος. Μὴ μὲ περιφρονᾷς, ὦχ! εἰν' ἀθάσταχτο, Χριστέ μου!...

Στάθηκε λίγο νὰ τὸν κοιτάξει ὁ Δανιήλ. Τέλος, σὰ νὰ εἶχε σκεφτεῖ πῶς σώνει Ἰσαμ' ἐδῶ ἢ τιμωρία, ἦρθε κοντά του καὶ ἀλλάζοντας τόνο:

— Σήκω ἀπάνω, τοῦ λέει ἦσυχα καὶ σταθερά.

Ἐο τσαγγάρης, ὑπάκουος, σηκώθηκε.

— Τί φοβᾶσαι; Μὴν πεθάνεις;

— Δὲν ξέρω, δὲν ξέρω, καὶ σκέπασε μὲ τις παλάμες τὸ πρόσωπό του, τρέκλισε. Συλλογιέμαι τὴν ὥρα κείνη, τὴ συλλογιέμαι ὅλη τὴ νύχτα, ὅλη τὴ μέρα, καὶ τὸ αἷμα μου παγώνει. Βλέπω ν' ἀστράφτουν μάτια ἀγριεμένα, ἀκούω τρόχισμα σπαθιῶν, βρῦσες ἀνοίγουν στὰ κορμιὰ καὶ τὸ αἷμα τρέχει, καὶ νὰ, τὰ μάτια μου τότε θαμπώνουν, καὶ λέω πῶς θὰ λιγοθυμῶ... .

— Φοβᾶσαι μὴν πεθάνεις, εἶπε ὁ παπάς. Καλά. Θὰ σοῦ τὸ πῶ ἐγὼ τὸ γιαιτρικό, κ' εἶναι ἀσφαλτο.

Ἐο ἄνθρωπος ξεσκέπασε τὸ πρόσωπό του, τὸν κοίταξε γεμάτος ἐλπίδα. Καὶ ὁ παπάς εἶπε:

— Τὸ γιαιτρικό, τσαγγάρη, εἶναι νὰ πεθάνεις τὸ γρηγορότερο.

Ἐο τσαγγάρης κλονίστηκε, ἀνοίξε τὰ χέρια του.

— Θαρεῖς πῶς αὐτὸς ἐκεῖ δὲ φοβήθηκε; λέει ξάφνου ὁ παπάς τραχιὰ καὶ τὸν ἀδράχνει ἀπὸ τὸ μπράτσο, τοῦ δείχνει μὲ τὸ δάχτυλο τεντωμένο τὸ εἰκόνημα τοῦ Χριστοῦ.—Φοβήθηκε! Ἐγὼ σ' τὸ λέω. Καὶ παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν γλυτώσει, καὶ ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἄκουσε, γιαιτὶ ὁ Θεὸς θέλει νὰ σεβῶμαστε τὸ νόμο. Κ' εἶναι νόμος ὁ θάνατος, τσαγγάρη! Πρέπει νὰ πεθάνεις τὸ γρηγορότερο.

— Πῶς; ρώτησε ὁ ἄνθρωπος περιχυμένος ἀπὸ κρυάδες. Πῶς;

— Ἐδῶ - μέσα, σὰν προδότης, ἢ ἔξω στὸν κάμπο, μαζί μας, σὰν ἄντρας. Διάλεξε!

Ἐγίνε μιὰ παύση. Ἐο τσαγγάρης εἶχε κρεμάσει τὸ κεφάλι του, τὸ στήθος του φούσκωνε ἀπὸ βαρὺ λυγμό.

— Μαζὶ σας, εἶπε τέλος σιγανά.

— Τότε ἔλα!

ἘὍπως τὸν κρατοῦσε ἀπὸ τὸ μπράτσο ὁ παπάς, τὸν τράβηξε. Πέρασαν μαζί τὸ πλακόστρωτο τῆς ἐκκλησιαῆς καὶ φτάσανε στὴν πόρτα. Ἐκεῖ, ὁ γέροντας στάθηκε.

— Τσαγγάρη, σὲ μακαρίζω, εἶπε μὲ θαυμασμό.

Καὶ καθὼς ὁ ἄλλος τὸν κοίταζε χαμένος, δίχως νὰ καταλαβαίνει :

— Σὲ μακαρίζω, εἶπε ὁ παπᾶς, γιὰτὶ ἐσὺ θὰ δώσεις πιδὸ πολὺ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἄλλους. Ἐμεῖς δίνουμε μονάχα τὸ περισσευούμενο, ὅμως ἐσὺ θὰ δώσεις τὸ ὑστέρημά σου.

Εἶχε ὀλότελα νυχτώσει. Στὸν οὐρανό, ποὺ τεζαριζότανε βθθυγάλαζος κουμπὲς πᾶνω ἀπ' τὸ κάστρο, ἔλαμπε τὸ νέο φεγγάρι γερμένο μὲ χάρη, δρεπανωτό. Εἶτανε γέμιση, στιγμὴ εὐτυχισμένη. Ὁ παπᾶς κι ὁ τσαγγάρης διαδῆχανε ἀγκαλιασμένοι τὴν αὐλὴ καὶ χάθηκαν κάτω ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς καμάρες.

Κιόλας ἔβλεπε ἀρματωμένους νὰ ξεσκαρίζουν ἀπὸ τὰ χτίσματα γύρω καὶ νὰ συνάζονται μπουλούκια ἐδῶ - ἐκεῖ. Οἱ σκιῆς τοὺς ξεκόδωνταν στὸ γαλαζωμένο ἀπὸ τὸ φεγγαρίσιο φῶς λιθόστρωτο, παράδοξες, ἀπίθανες, τὰ σιδεράρματα κροτάλιζαν. Κουβέντιαζαν χαμηλόφωνα οἱ ροβολατόροι, μὲ φωνὴ πνιγμένη, σὰ νὰ φοβόνταν μὴν ἀκουστοῦν, τόσο εἶτανε βαθιὰ ποτισμένη ἢ ψυχὴ τους ἀπὸ τὴ σοβαρότητα τῆς στιγμῆς. Ἀπὸ τὶς τάπιες οἱ σκοποὶ εἶχανε δώσει σημάδι πὼς οἱ φωτιῆς τῶν Φράγκων ἄρχισαν κιόλας νὰ σβήνουν. Εἶταν ἤσυχη ἢ βραδυά, φύλλο δὲ σάλευε, ὅμως ἔκανε ψύχρα, ὅλα κρουστάλλωναν, τὰ χαράματα θᾶρριχνε βέθαιο πάγο. Τὰ χαράματα. . . ποιοί, πόσοι θὰ στέκονταν ἄραγε τυχεροὶ νὰ τὰ ἴδουν :

Ὡστόσο εἶτανε νωρὶς ἀκόμα, ἔπρεπε νὰ προσμένουν. Συνάχτηκαν ἀγάλια - ἀγάλια ὄλοι στὴ μεσαυλὴ, ἔτοιμοι, κάθησαν χάμου καὶ χουχουλίζανε τὶς χουφτες τοὺς, νὰ τὶς κρατᾶνε ζεστές. Ὅσοι ἔφταναν ἀργοπορημένοι ψάχνανε νὰ βροῦνε τοὺς δικούς τους, καθένας τὸ φίλο του ἢ κάποιονε γνῶριμό του, καὶ τότε, ἀνακουφισμένοι, κάθονταν μαζί, δίπλα - δίπλα, γιὰτὶ ἢ συντροφιά τονώνει κ' εἶναι γλυκὸ νὰ ξέρεις πὼς δὲ θὰ βρεθεῖς ἔρημος στὴ μεγάλῃ σου τῇ στιγμῇ. Γιὰ στερνὴ φορὰ εἶχανε μαζευτεῖ σὲ κύκλους μεγάλους οἱ πατριῆς, ἐδῶ οἱ Καλαματιανοί, πιδὸ πέρα οἱ Σλαῦοι τῆς Γιάννιτσας, ὀλόγυρα συντροφιῆς - συντροφιῆς οἱ Μαῖνιωτες. Κάποιοι ἀπὸ δαύτους, ἀμέριμοι ἢ ἐπιδειχτικὰ κομπαστικοί, πιάνανε νὰ φιλοστήνουν τραγούδια, κοροῖδευαν πὼς ξενοχτᾶνε τάχα στὸ βουνὸ φυλάγοντας ἀπὸ τ' ἀγρίμι τὶς στάνες. Τὰ τραγούδια εἶτανε μακρόσυρτα, ὀκνά, θάλεγε πὼς ὁ ἀντίλαλος τεντώνει τὴ φωνὴ μέσα στὸ φράγγι καὶ τὴν ἀνεμίζει σὰ νῆμα, τὴν πλάθει, τὴν κλώθει, ὡς ποὺ νὰ λιώσει πέρα, λιθανωτῇ, καπνός.

Κάτω ἀπὸ τὴ στοὰ ἕνα σμάρι ξεχώρισε, μπῆκε στὸ φωτισμένο μέγαν κύκλο βαδίζοντας ἤσυχα, ἐπίσημα. Ἐνας τοὺς κρατοῦσε ψηλὸ κοντάρι κι ἀπάνω κρεμασμένο κάτι ἄσπρο καὶ μακρὺ. Τ' ἀναγνώρισαν, εἶταν τὸ λάβαρο τῆς Ἀνάστασης, ἢ παντιέρα τοῦ ἀγῶνα. Ἀσυναίσθητα οἱ κουβέντες ἔπαψαν γύρω, κοίταζαν ὄλοι τὸ λάβαρο νὰ πορεύεται ζυγώνοντας, νὰ ἔρχεται γιὰ νὰ σταθεῖ ἀνάμεσὸ τους. Τότε κατάλαβαν πὼς ἢ στιγμὴ ζυγώνει. Εἶταν σὰ νὰ προβάλλει πομπὴ μὲ τὴ θεία μετέληψη. Κάποιοι σηκώθηκαν ὄρθιοι, σὰ νὰ μὴ τοὺς βλοῦσε πιά νὰ κάθονται χάμου, οἱ ἄλλοι πιάσανε ἀπὸ δίπλα τ' ἄρματά τους, τὸ σκουτάρι, τὸ βγαλμένο κράνος, τὸ σπαθί. Τὸ φεγγάρι βασιλεύει. Ἐνας πετεινὸς λαλεῖ στὸ βαθὺ κατώ, ὕστερα πιδὸ πέρα ἄλλος καὶ σύγκαιρα

σάν είδοποιημένοι ἀπὸ ἄγνωστο μήνυμα, οἱ πετεινοὶ τῆς πολιτείας ἀποκρίνονται ἀπὸ πέρα, σκόρπιοι μέσα στὴ νύχτα, σαλπίζοντας ἐπίμονα καὶ γοερά. Κροταλίζοντας μουγγά, σὰ ρέμα πού κρουελιάζει παχύ-ρευστο ἀνάμεσα σὲ βράχους, οἱ πρῶτοι τῆς φάλαγγας, οἱ συναγμένοι μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια, ἄρχισαν νὰ κατηγορίζουν κατὰ τὴ σιδερόπορτα. Τὸ λάδαρο σηκώθηκε πάλι, ζυγιάστηκε. Φερμένο ἀπὸ τὸ γοργὸ ρέμα, φέγγοντας θαμπά, ἀκολούθησε τὴν πορεία, κ' οἱ ροβολατόροι πού εἶχαν ἀπὸ γύρω τὰ μάτια τους καρφωμένα πάνω του, σηκώθηκαν κι αὐτοί, σφίξανε τ' ἄρματα στὸ χέρι κι ἀκολούθησαν.

— Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, εἶπανε συναμεταξύ τους κάνοντας ἐνῶ βιάδιζαν, τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ.

Αὐτὸ εἶταν. Εἶχανε ξεκινήσει. Κάτω, μπροστὰ στὴ σιδερόπορτα, ἡ κεφαλὴ σταμάτησε καὶ τὸ φιδολύγιστο κορμί τῆς φάλαγγας φούσκωσε, ξεχείλισε στὰ πλάγια. «Τ' εἶναι;» ρωτοῦσαν ἀνήσυχοι, «γιατὶ στεκόμαστε;» κι ἄλλοι ἔδιναν τὴν ἐξηγήσῃ πὼς εἶναι γιὰ ν' ἀνοίξει ἡ πόρτα. Καθὼς ὅμως ἡ στάση τραβοῦσε σὲ μᾶκρος, ἄρχιζαν ν' ἀνυπομονοῦν, ὀρθώνονταν στὰ νύχια καὶ κοίταζαν μπροστὰ, δυνάμωναν κιόλας τὶς φωνές, χουγιάζονταν συναμεταξύ τους. «Ἐ! τί κάνετε σεῖς αὐτοῦ οἱ Μαῖνιωτές! Δὲν στολιστήκατε ἀκόμα γιὰ τὸ γάμο;» Κι ἄλλοι πού ἀγαποῦσαν τὸ χωρατὸ ἢ πού βρῖσκανε σὲ θαῦτο παρηγηρία: «Προσμέ-νουνε τὴ νύφη, λέγανε, καὶ τὰ νιάκαρα, νὰ πᾶνε μπροστὰ.»

Οἱ καπεταναῖοι ἀγρίεψαν, τοὺς ἀποπῆραν: «Παῦτε! σκασμός!» φωνάζανε πινηχτά, σὰ νὰ εἶχανε νὰ περιμαζέψουν σκολιαρόπαιδα πού γαυριάζουν, σκουντάγανε τοὺς τριγυρινούς τους νὰ τοὺς συνεφέρουν. Ὁ Φεντόρ, στὴ μέση τῆς φάλαγγας μὲ τοὺς Γιαννιτωῖτες, τράβηξε τὸ σπαθί του καὶ χτύπησε μὲ τὸ πλατὺ ἔναν δικό του στὰ καλάμια τόσο γερὰ πού ὁ ἄνθρωπος βόγγηξε, γονάτισε. «Σήκω, σκύλε!» οὐρλιασε ὁ καπετάνιος φρενιασμένος καὶ τὸν ἄρχισε στίς κλωτσιές. Ὁ Γιαννιτωῖτης σηκώθηκε στεναίζοντας, μὰ δὲν εἶπε λέξη.

Οἱ τέσσεροι Μαῖνιωτές κι ὁ Σγουρὸς διατρέξανε γοργὰ σ' ὄλο τὸ μᾶκρος του τὸ μικρὸ φουσσάτο νὰ βεβαιωθοῦν πὼς οἱ θέσεις εἶταν ὀπως τὶς ὄρισαν, πὼς οἱ ὀδηγίτες πού δῶσανε δὲν εἶχανε ξεχαστεῖ. Μὲ δυο-τρία λόγια πεταχτὰ ἐδῶ - ἐκεῖ, ἀνανέωσαν τὶς ὀρμήνειες τους, τὶς συνόψισαν. «Ἐκεῖνάμε σιγά, εἶπανε, κατεβαίνουμε τὸν κατήφορο δίχως καθόλου ν' ἀραιώσουμε οὔτε ν' ἀπλωθοῦμε. Πῶς πάει σφιχτὸ ἓνα κοπάδι; Ἔτσι! Σὰν οἱ πρῶτοι, ζυγώνοντας στίς τέντες τοῦ Φράγκου, πάρουνε πόδι, ἀμολυόμαστε ὄλοι, μὲ μιὰν ἀνάσα, τὸ κατόπι τους. Τὰ κοντάρια νὰ ξαμῶνουν κατὰ τὰ πλάγια δεξὰ - ζερβά, στὴ γραμμὴ. Καὶ κοντά, σφιχτὰ ὁ ἓνας πάνω στὸν ἄλλον, τοῦτο μὴν ξαστοχᾶτε! Σὰν περάσουμε πέρα γιὰ πέρα τὸν ἐχθρὸ, οἱ τελευταῖοι νὰ κάνουν μέτωπο κατὰ πίσω.»

Τοὺς ἄκουγαν ἀμίλητοι, ὑποταχτικοί. Τὸ θέαμα τοῦτο, τῶν καπεταναίων πού ἔχουν τὴν ἔγνοια τους, ἔδινε θάρρος κ' ἐλπίδα. Σκοτεινὰ ἐνιωθάν τώρα μέσα τους πὼς ὄχι μονάχα τοὺς ἐμπιστεύονταν μὰ καὶ τοὺς ἀγαποῦσαν. Ἄχ ναί! εἶταν γεμάτη ἀπόφαση κι ἀγάπη τὴ στιγμὴ τούτῃ ἢ ψυχὴ τους, ὀλωνῶν. Στὸ κέντρο τῆς φάλαγγας ὁ Πέτρος ἔφεγγε μὲ τ' ἄσπρα του τὰ μαλλιά καὶ γένεια, σφιγμένος ὀλόγυρα ἀπὸ ὀμοῦ-θους του νέους πού τὸ εἶχανε τάξει νὰ τὸν φτάσουν ἔτσι πέρα ἀπὸ τὶς

φράγκικες τις γραμμές. Δέν ειχε θελήσει ν' ἀρματωθῆ αὐτός, φοροῦσε πάντα τὸ μακρὺ του τὸ τζουμπέ καὶ κρατοῦσε μονάχα ἓνα ψηλὸ ραβδί στὸ χέρι γιὰ νὰ βοηθῆται στὸ βάδισμα. Ὁ Δανιὴλ εἶταν πιδ πέρα, με τοὺς Καλαματιανούς τῆς πτωφυλακῆς, ἔχοντας τὸ κεφάλι του ξέσκεπο καὶ τὰ μαλλιά ριχτὰ πάνω στοὺς ὤμους με τὴ διχτάτη μάλλια. Κρατοῦσε ἀγκαλιασμένον ἀπὸ τὸν ὦμο τὸν τσαγγάρη καὶ χαμογελοῦσε στὸ φεγγάρι ἀφρόντιστα καὶ παιδικά.

Στὸ τέλος εἶχανε βάλει διαλεγμένους ἀντρες, γερούς, γιὰ νὰ κρατήσουνε τὸ τράνταγμα ἔταν ἡ φάλαγγα θὰ εἶχε πιδ περάσει. Ἐδῶ στέκονταν ὀλαρμάτωτοι, μαζὶ με κάποιους θεόρατους βουησίους, ὁ Παντελῆς ὁ Ζερβοχέρης κι ὁ Τιμόθεος, τὰ δυὸ τ' ἀδέρφια, κι ὁ Σάββας ὁ ζευγάς. Κρατοῦσανε σπάθες βαρειές, ἀκουμπισμένες στὸν ὦμο, ἡ πελέκια με χερολάβα μακρὰ, καθὼς τῶν ξυλοκόπων. Αὐτοὶ κλείνανε τὴν παράταξη. Πίσω τους, στὸ κάστρο, δέν ἀπόμνε κανένας, ἔξδν ἀπὸ τίς δούλες ποὺ εἶχανε σταθεὶ τῶρα στίς τάπιες νὰ τοὺς θωροῦν με κρατημένη τὴν ψυχὴ. Ρωμιές κι αὐτές, ὅμως ζεμμένες ἀπὸ γεννησιμιοῦ τους στὸ ζυγὸ τοῦ Φράγκου. Στὰ ματόκλαδὰ τους τρέμιζε γυαλίζοντας ἓνα δάκρυ, γιὰτὶ στὸ σύντομο διάστημα τῆς λευτεριάς εἶχανε κιόλας προλάβει νὰ τοὺς ἀγαπήσουν τοὺς ξεσηκωμένους τούτους σκλάβους, τ' ἀδέρφια τους.

Ἀπὸ τὴν τάπια τῆς σιδερόπορτας ἀκούστηκε κατὰ μέσα φωνὴ πινητὴ, εἶδανε θαμπὰ ἔταν ἀνθρωπο ποὺ σήκωνε τὸ χέρι του καὶ τ' ἀνάδευε πέρα - δῶθε. Εἶταν ὁ σερνὸς βιγλάτορας, αὐτὸς ποὺ θὰ κρατοῦσε τὸ μάτι του καρφωμένο ἴσαμε τὴν τελευταία στιγμή πάνω στὸ στρατόπεδο τῶν Φράγκων καὶ θὰ ἔδινε τὸ σημεῖο γιὰ τὸ ξεκίνημα. Πῆδηξε ἀπὸ τὴ θέση του, ἔφερε βόλτα τρέχοντας γιὰ νὰ κατέβει κοντὰ στοὺς ἄλλους. Σύγκαϊρα οἱ ἀμπάρες ἔτριξαν, με βόγκο συρτὸ τὰ δυὸ σιδερένια πορτόφυλλα διαπλατῶθηκαν. Κ' ἡ φάλαγγα τῶν ροβολατόρων, περνώντας με ποδοβολητὸ μουγγὸ κάτω ἀπὸ τὴ βαθειὰ καμάρια, κύλησε τὸν κατήφορο, βγῆκε στὸ μεγάλο κάμπο ποὺ ἡ νύχτα τὸν εἶχε ἀτέρμονα τεντώσει.

Στὴν ἀρχὴ βάδιζαν ὅπως οἱ καπεταναῖοι τοὺς εἶχαν ὀρμηγέψει, ἀμίλητοι καὶ σκυφτοί. Ἡ κατηφόρα εἶταν ἡρεμη, ὀμαλή, τὸ χῶμα στεγνὸ, δὲ δυσκόλευε τὸ βάδισμά τους. Ψηλὰ ὁ οὐρανὸς σπῆθιζε πλημμυρισμένους ἀστέρια, ὅμως ἡ ἀντιφεγγιὰ τους δέν ἔφτανε στὴ γῆ· κάτι σκοτεινὸ κι ὀβρατο λὲς χῶριζε τὴ φαντασμαγορία τούτῃ ἀπὸ τὸν κόσμο κάτω, θαρῶσες πῶς πορεύεσαι στὸ δυθὸ μιᾶς θάλασσας ἔπου δὲ φτάνει ποτὲ τὸ φωτεινὸ μῆνυμα τῆς ἡμέρας. Βάδιζαν σφιγμένοι, πειθῆνιοι· κιόλας ἐκεῖνοι ποὺ δέν εἶτανε πρῶτοι, ἀκολουθώντας τὸ ρέμα μηχανικὰ, εἶχαν ἀρχίσει ν' ἀποροῦν, ἔλεγαν πῶς ὁ δρόμος εἶναι λεύτερος, ἴσως κάποια διάβαση δρέθηκε ἀναπάντεχα καὶ θὰ ξεφύγουν δίχως νὰ συγκροστοῦν καθόλου με τοὺς Φράγκους. Ὁ Σγουρός, ποὺ εἶχε πάρεϊ θέση στὸ δεξι πλευρό, λίγο πιδ πίσω ἀπὸ τοὺς πρῶτους, ἀπλωσε τὸ ζερβὶ του χέρι κι ἄγγιξε τὸ διπλανὸ του, νὰ δεβχιθῆει πῶς τὸν ἔχει κοντὰ. Εἶταν ἓνας νέος κρυμμένος πίσω ἀπὸ ψηλὸ σκουτάρι, μετριος στ' ἀνάστημα· ἡ περπατησιὰ του εἶχε μιὰν ἀλαφράδα κ' ἔταν κυματισμὸ, ἀσυνῆθιστα γιὰ δουλευτὴ ἡ ξωμάχο. Ἐνα μικρὸ ἀγόρι κρατοῦσε

τὸ νέον ἀγκαλιασμένο ἀπὸ τῆ μέση καὶ πήγαине μαζί του ἀνοίγοντας
βῆμα ἀντρίκιο, σταθερό.

Τὸ χέρι τοῦ Σγουρού ψηλάφησε τὸν ὦμο τοῦ νέου, τὸν ἔσφιξε μιὰ
στιγμὴ, σὰ γιὰ νὰ τοῦ δώσει θάρρος.

— Ἐδῶ εἶμαι, μουρμούρισε ἀνεπαίσθητα ἡ φωνὴ τῆς Βάριας κ' ἡ
κοπέλλα γύρισε κατ' αὐτὸν τὸ πρόσωπό της χαμογελαστῶ.

— Σσοι!

Πορεύτηκαν ἀκόμα λίγο. Ἄγνάντια τους, μέσα στὸ μπλάβο σκο-
τάδι, εἶδανε ξάφνου νὰ ξεχωρίζουν σὰ φαντάσματα ἀσάλευτα οἱ τέντες
τῶν Φράγκων. Ξεφωνητὸ ἀνθρώπου ξαφνικῶ, κοφτό, ἀκούστηκε πὺ
ἀμέσως πνίγηκε σὲ ρῆγχο, καὶ σύγκαιρα ἕνας δρόντος μουγγὸς σὰ μπαλ-
ταδιὰ σὲ κορμὸ δέντρου. Μεμιᾶς ποδοβολητὸ σύνταχο φουντώνει, ἡ φά-
λαγγα τεντώνεται: μπροστά, ἀραιώνει. Οἱ πρῶτοι, εἶχαν χυμῆξει.

Καὶ τότε βουὴ μεγάλη σηκώθηκε, σὰ μπουρίνι πὺ χύνεται πάνω
σὲ δάσος δλόξαφνα κι ἀναμαλλιάζει τὰ δέντρα. Σέρνοντας ἕνα ἄγριο
ξεφωνητὸ οἱ Μαϊνιώτες τινάζονταν μὲ τίς σπάθες, τὰ δρεπάνια σηκω-
μένα, ἀνασκελώνανε τοὺς Φράγκους σκοποὺς καὶ θέριζαν ὅ,τι βρῖσκανε
μπροστά τους, πανιά, ἀνθρώπους, κοντάρια, σίδερα. Χώνονται κάτω ἀπὸ
τίς τέντες καὶ καρφώνουν τοὺς κοιμισμένους πάνω στὸ χῶμα, προτοῦ
προλάβουν ἐκεῖνοι νὰ σηκωθοῦν. Μὲ τίς σπάθες σηκωτὲς πάνω ἀπὸ τὸ
κεφάλι, δρασκελᾶνε τοὺς κυλισμένους χάμου, πηδᾶνε πέρα, μὲ μιὰ δρε-
πανωτῆ στροφῆ κόβουνε σύρριζα τοὺς στύλους πὺ κρατᾶνε τὰ πανιά,
βουλιάζουν κ' οἱ ἴδιοι ἀναθράζοντας κάτω ἀπὸ τίς γκρεμισμένες τέντες.
Δὲν τραβᾶνε μονάχα μπροστά. Ἀπλώνονται ἀχιτιδωτὰ γύρω καὶ ρίχνον-
ται στοὺς ἄλλους πὺ ἔχουν κονέψει λίγο πιὸ κεῖ, ἀνοίγουν ὅσο φαρ-
δύτερο μποροῦν ρῆγμα στὸ στεφάνι τῆς πολιορκίας, διαπλατώνουν τὴ
θύρα γιὰ νὰ περάσουν οἱ κατοπινοί, καὶ τὸ μακρὺ κοπάδι χυμάει, στρι-
μωγμένο κρουνελιάζει ἀπὸ τὴν ἀνοιγμένη λαθωματιὰ, χύνεται στὸν κάμ-
πο, πέρα, σέρνοντας θριαμβικὸ ἀλαλαγμὸ.

Ὅμως ὁ σάλαγος πὺ ξέσπασε σακμακίζοντας σ' ἕνα μοναδικὸ ση-
μεῖο, τῶρα κυλοῦσε πέρα, πηδοῦσε σὰ φλόγα καὶ φούντωνε ἀράδα τίς
θημωνιές. Κάτω, σ' ὄλο τὸ μάκρος τῆς φράγκικης παράταξης, δεξιὰ -
ζερβά, δάδες ἀνάθονταν, ἀχὸς ἀπλωνόταν, ποδοβολητὸ πλήθαινε καὶ
τ' ἀκουγες νὰ ζυγώνει. Κιόλας σφυρίγματα ξέσκισαν τὸν ἀέρα, μέσ' ἀπὸ
τὸ χεῖμαρρο τῶν ρεβολατόρων σκληριές ξεπετάχτηκαν σπαραχτικές.
Καρφωμένα ἀπὸ σαγίτες πὺ φτάνανε φτερωτές, κυλίστηκαν χάμου τὰ
πρῶτα κορμιά, βόγγοι ἄρχισαν νὰ σέρνονται στὸ χῶμα σύρριζα, καὶ
νὰ μουγκρίζουν. Οἱ νεώτεροι, κατὰ τίς ὁδηγίες πὺ εἶχαν λάβει, ἀνοί-
γονταν στὰ πλάγια, κρατοῦσαν κεφάλι στὸν ἐχθρό. Κι ὁ ἐχθρὸς ἔφτανε
σμάρια - σμάρια, ἔπεφτε φρενιασμένος πάνω στ' ἀραιὸ καγκέλωμα τίς
λόγχες τῶν βιλάνων καὶ χτυποῦσε μὲ λύσσα, μάνιαζε βλέποντας τοὺς
ἄλλους πὺ μέσ' ἀπὸ τὸ στενὸ πέρασμα χύνονταν πέρα, ξέφευγαν μέσα
στὴ νύχτα, σὰ θεωρία ἀπὸ βρυκόλακες πὺ τρέχουν ἀλαφιασμένοι νὰ
κρυφτοῦν πρὶν πάρει νὰ ξημερώνει.

Ξαφνιασμένοι στὸν ὕπνο τους οἱ Φράγκοι δὲν εἶχανε καταλάβει
στὴν ἀρχὴ τί τρέχει. Ἐκεῖνοι πὺ στρατοπέδευαν πιὸ πέρα, νόμισαν
τὴν πρώτη στιγμή πὺς κάποιος καθγὰς ἀνάψε ἀνάμεσα στοὺς δικούς

τους, ανθρώπους τῶν ἀρμάτων, κι ἄργησαν νὰ δώσουν προσοχή. Ὡστόσο ὁ σάλαγος τῆς μάχης πλήθαινε, παραγγέλματα ἀγριωπὰ σκληρίζαν δῶθε, κειθε. Τότε ὑπονοιάστηκαν, πετάχτηκαν ὄρθιοι. Ὁ πρίγκηπας, πού ἐξαίτιας τῆς ὑγείας του δὲν ἔμενε σὲ τέντα μὰ σὲ σπίτι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐξοχικὰ τῆς πολιτείας, ζήτησε ἀκούγοντας τὸ θόρυβο νὰ τοῦ ποῦν τί τρέχει. Οἱ πρῶτες πληροφορίες εἴτανε ταραγμένες, ἀόριστες. Ὁ νοῦς του πῆγε τότε στοὺς Ρωμιοὺς τοῦ Μυτζηθρα, τὴν ἔμμονη ὑποψία του, φοβήθηκε πὺς ἔχει νὰ κάνει μὲ φουσσαῖο ἀληθινό, ταχτικὸ ἔδωσε διαταγὴ λοιπὸν ν' ἀπλωθοῦν οἱ ἱππότες στὸν κάμπο, ἀνοίγοντας σύγκαιρα τὸ στεφάνι τοῦ σέντζιου σὰν τανάλια, ἔτσι πού ὁ ἐχθρός, νομίζοντας πὺς ὁ δρόμος πρὸς τὸ κάστρο λευτερώθηκε, νὰ προχωρήσει ἀνάμεσα καὶ νὰ βρεθεῖ ἀπὸ τὰ δυὰ τὰ πλάγια μαντρωμένος. Ὁ ἴδιος, ντύθηκε τὴν ἀρματωσιά του βιαστικὰ καὶ κατέβηκε νὰ καθαλικέψει.

Ὅταν ζύγωσε στὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ κατάλαβε τὴν ἀλήθεια, οἱ προσταγές του εἶχανε κιόλας ἐκτελεστεῖ. Κυλώντας σὰ ρυάκι ἀπὸ μολύβι ἀναλωτὸ δεξιὰ-ζερβὰ τοῦ κάστρου οἱ Φράγκοι ἔβλυναν οὐσιαστικὰ τὸ σέντζιο, χυμοῦσαν ἐκεῖ πού γινόταν ἡ συμπλοκή. Ξαμολυμένοι στὸν κάμπο οἱ ἱππότες κ' οἱ σεργέντες, μὲ σύνταχο καλπασμό, σάρωναν τὰ χωράφια πέρα, δῶθε, πήγαιναν, ἔρχονταν, ψάχνοντας νὰ συναντήσουν μέσα στὴ νύχτα τὸ ἀνύπαρχτο ἐχθρικὸ φουσσαῖο. Ὅμως, ἂν δὲν τὸ βρῖσκανε, συντυχαίνανε τοὺς λιγοστοὺς ροβολατόρους, αὐτοὺς πού ξέφυγαν ἀπὸ τὸ μακελειό, καὶ τοὺς σκόρπιζαν, τοὺς ποδοπατοῦσαν, τοὺς πελέκαγαν. Γιατὶ τὸ κρουνέλιασμα τῶν καστρινῶν εἶχε σταματήσει κιόλας. Σφιγμένοι ἀνάμεσα σὲ δυὰ ἀτσαλένιες λαβίδες οἱ βιλάνοι, καθηλώθηκαν ξάφνου στὸν τόπο, μάχονταν τῶρα ἀνέλπιστα, μηχανικὰ, μ' ἓναν ἐχθρὸ πού γύρω αὐγάταινε ὀλοένα, τέντωνε τὴν παράταξή του καὶ ξαναρχότανε καταπάνω τους, ἀφοῦ γιὰ μιὰ στιγμή εἶχε λυγίσει, προχωροῦσε ἀργός, ὅμως ἀδέκαστος, σὰ φουσκογεραῖ πού ξαποστελνεῖ καταποδιστὰ τὰ κύματά της στ' ἀκρογιαλὶ, ὄλο καὶ πιὸ μπρός, ὄλο καὶ πιὸ πάνω, ὄλο καὶ πιὸ μέσα, καταπίνοντας βῆμα τὸ βῆμα τὴν ἀμμουδιά.

Τὸ πιὸ βαρὺ ὠστόσο, τὸ πιὸ πικρὸ γιὰ τοὺς βιλάνους, στάθηκαν οἱ καθαλαρέοι. Στις λόγχες κράτησαν κεφάλι, στὶς σαχίτες ἀντέξαν, πίστεψαν γιὰ μιὰ στιγμή ἀκόμα καὶ στὴ νίκη, ὅμως τ' ἄλογα, τ' ἄλογα πού ἔρχονται ποδοκροτώντας κεραυνωτὰ, σὰ μᾶλλες ἀτσαλένιες, καὶ τ' ἀναποδογυρίζουν ὄλα, τὰ ὄρασκελάνε, τὰ ζυμώνουν κάτω ἀπ' τὶς ὀπλές, αὐτό, σὰ μάχεσαι πεζός, εἶναι κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου. Ξεκινημένοι ἀπὸ πέρα, μέσ' ἀπὸ τὸ σκοτάδι τοῦ κάμπου, ἀφοῦ τὸν εἶχανε πιὰ ὀργώσει, οἱ ἱππότες φτάνανε ξεφωνίζοντας τρομερὰ καὶ πέφτανε ὀλόκορμοι πᾶνω στοὺς ἀπελιτισμένους. Γόος καὶ θρήνος ἄρχιζε νὰ σηκώνεται ἐκεῖ πού ἴσαμε πρὶν ἀντιλαοῦσαν ἄλλαγαμοὶ θριάμβου. Κι ὥστόσο ἀντιστέκονταν, ριζώνανε τὰ πόδια τους τεντωτὰ στὴ γῆ καὶ σκύθανε μὲ σφιγμένα δόντια μπρός, κρατώντας στηριγμένη χάμου τὴ λόγχη. Τὰ κοντάρια τσακίζονταν, πέρα τινάζονταν, κομματιασμένα. Τὸ ἓνα πᾶνω στ' ἄλλο στρώνονταν τὰ κουφάρια, σωρός, μέλη πού λυώσανε σὲ βουρκο ἀποτροπιαστικὸ, μᾶζα σπαραγμένη κι ἀκόμα ἀχνιστὴ, μισοζώντανη. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν νικημένων ὀλοένα πισωπατοῦσε, ἀραίωνε, χώνευε, λὲς κ' ἓναν-ἓναν ἢ γῆ τοὺς

ἔπινε ἔτσι καθὼς τρέκλιζαν μεθυσμένοι μὲ τὰ μάτια γεμάτα φρίκη, γουρλωτά.

Ἄπὸ τοὺς τέσσερες καπετανέους ποὺ κουμαντάρανε τοὺς Μαϊνιώτες, οἱ δυὸ εἶχανε κιόλας πέσει. Ἀνάκατα τώρα, μπερδεμένοι, καμπίσιοι καὶ θουνήσιοι, Γιαννιτωῶτες, Καλαματιανοί, Μαϊνιώτες, μάχονταν δεξιά - ζερβά, δίχως ἀντικειμενικὸ σκοπὸ ἄλλον ἢ αὐτὸν ποὺ ὑπαγορεύει τὸ ἀγριωπὸ ψυχόρμητο νὰ ζήσεις. Τὸ μπουλοῦκι τοὺς βλο ἀραίωνε καὶ σφιγγόταν, ζάρωνε σὰ ζῶο ποὺ τὸ λαβώνεις κ' ἐκείνο κουλουριάζεται γιὰ νὰ συμμαζέψει τίς ὑστατες δυνάμεις του, νὰ φυλαχτεῖ ἀπὸ παντοῦ. Τοὺς ἔσπρωχναν ἀπὸ γύρω, τοὺς ζόριζαν ἀφόρητα, ἔβλεπες κάθε τόσο τὰ χέρια τους νὰ κρεμιόνται ἀποκαμωμένα, τὰ στήθια τους νὰ παίρνονε θάθειαν ἀνάσα, ἀποσταμένα ἀπὸ τ' ἀτέρμονο φονοκοπιό. Δὲν εἶχανε τώρα πιά προφυλακὲς καὶ πισωφυλακὴ, ἡ πολεμικὴ τάξη τους κουρελιάστηκε, ἔγινε σωρὸς κουβάρι. Κι ὡστόσο γνοιάζονταν ἀκόμα ἐκείνους ποὺ εἶχαν ὀρκιστεῖ νὰ τοὺς περάσουν μέσ' ἀπὸ τὴν παράταξη τοῦ ἐχθροῦ, τοὺς ἀρρώστους, κάποιους ποὺ εἶταν οἱ πιὸ ἀδύναμοι, τοὺς λιγοστοὺς ἡλικιωμένους. Ἐνας - δυὸ μάχονταν μὲ τὸ δεξί, τὰ δόντια σφιγμένα, ἐνῶ μὲ τὸ ἀριστερὸ κρατοῦσαν ἀγκαλιασμένο κάποιο σύντροφο ποὺ εἶχε κρεμαστῆ στὸ μπράτσο τους λιποθυμισμένος, μὲ τὴ λαβωματιά του ἀνοιχτή. Στὰ τελευταία, βλέποντας πὼς κάθε ἐλπίδα χάθηκε κι ἄλλο δὲ μένει, ζήτησαν τουλάχιστο χῶρο, μιὰν ἔκταση λεύτερη ὅπου θὰ μπορούσαν νὰ σηκώσουν τὸ σπαθί ἢ νὰ ξαμώσουν τὴ λόγχη δίχως οἱ διπλανοί, πάνω τους σφιγμένοι, νὰ τοὺς μαγκώσουν τὰ μπράτσα. Δεξιά, ζερβά, μπρός, κανέναν δρόμος. Τότε χύθηκαν κατὰ πίσω, πιάσανε ν' ἀνηφορίζουν πάλι τὴν πλαγιὰ τοῦ κάστρου, κρατώντας σύγκαιρα μέτωπο στὸν ἐχθρό.

Ἐκεῖ, στὴ βασανιστικὴ τούτη ὑποχώρηση, εἶναι ποὺ ὁ Φεντόρ δέχτηκε τὴν πρώτη λαβωματιά. Ἀστράφτοντας φευγαλέα μέσα στὸ σκοτάδι, μιὰ λεπίδα χερματιά, σὲ χέρι ἀράτο, τοῦ πελέκησε τὸν ἀριστερὸ ὦμο καὶ τοῦ τσάκισε τὸ κόκκαλο. Κρεμάστηκε τὸ χέρι του ἀψυχο, τὰ γόνατά του λύγισαν. Ὅμως οὐρλιασε ὁ Γιαννιτωῆτης φοβερά κι ἀντιπάτησε, κατάφερε νὰ κρατηθεῖ ὀρθίος. Πισωπλατίζοντας πάντα, πάσχιζε νὰ βαστάει τὸ δεξί του τεντωμένο, μὲ τὸ σπαθί ἀπλωτό, γιὰ νὰ ἐμποδίζει τὰ χτυπήματα. Ἀνέβηκε ἔτσι τὸ μισὸ δρόμο ἴσα μὲ τὸ κάστρο δίχως νὰ τραδιέται στὴ δεύτερη κὰν γραμμὴ, πεισματερὰ ἀργοπορώντας μὲ τοὺς συντρόφους ποὺ σκέπαζαν τὴν ὑποχώρηση. Τὸ σκουτάρι του ἔπεσε, τ' ἄφησε χάμου κ' ἔμεινε ἀπροστάτευτος, μὲ τὸ κορμί μονάχα λοξογυρισμένο, γιὰ νὰ δίνει ἔτσι λιγότερο στόχο. Μὰ σκόνταψε, γονάτισε, κι ὡς ποὺ νὰ σηκωθεῖ, ἄλλη σπαθιά, αὐτὴ ἀπὸ καθαλάρη, τοῦ τσάκισε τὸ κρᾶνος. Τὰ αἷματα τὸν περιλούσανε, τὸ κρᾶνίο του εἶχε ραγίσει. Πάλι τινάχτηκε, πήδηξε πίσω μουγκρίζοντας. Ὅπου ξάφνου δίνει ἔναν πῆδο, ἀρπάζεται ἀπὸ τὸ λαιμὸ τοῦ καθαλάρη καὶ κυλιέται μαζὶ του καταγῆς. Τώρα ὁ κόσμος γύρω σβούριζε, βουὴ περονιαστὴ τοῦ σοῦβλιζε τ' αὐτιά. Τραβάει ἀπὸ τὴ ζώνη του τὸ μαχαίρι καὶ τὸ χώνει ἴσα μὲ τὸ λαβὴ στὸ λαιμὸ τοῦ Φράγκου. Ὑστερα σηκώνεται, βγάξει βόγκο βαρὺ, ἀπελπισμένο. Κ' ἡ τρίτη λαβωματιά τοῦ ἔρχεται ἀπ'

άντικρυ, τελειωτική, απάνθρωπη, μιὰ λόγχη πού τοῦ καρφώνει τὸ μάτι καὶ χώνεται βαθιὰ στὸ μυαλό.]

Γκρεμίστηκε κεραυνωμένως, δίχως ἄχνα.

Ζύγωναν πιὰ στὸ τειχί, κιόλας τεντώνοντας τὰ χέρια πίσω τους, βιαστικά, ψαχουλεύανε στὸν ἄερα, τὸ γύρευαν. Εἶταν ἢ στερνή τους ἐλπίδα, νὰ μποῦνε μέσα καὶ νὰ σφαλήσουν γοργὰ τὴν πόρτα, νὰ πάρουν ἀνάσα, νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴ σφαγή. Ἀπὸ τοὺς ἔξη καπεταναίους οἱ τρεῖς μονάχα εἶχαν ἀπομείνει, δυὸ Μαϊνιώτες ἐκεῖ στὰ πλάγια, στὴ μέση ὁ Σγουρός. Κανένας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ὠστόσο δὲν εἶταν ἀλάδωτος. Ὀλοένα ὑποχωρώντας ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς βουνήσιους ἐνιωθε ἕνα χοντρὸ κορδόνι αἶμα νὰ τοῦ κυλάει πάνω στὸ μερί, ὁ ἄλλος εἶχε τὸ δεξί του μάγουλο ἀφανισμένο, τ' αὐτί του κρεμότανε πάνω στὸ λαιμὸ ἀπὸ ἕνα λοῦδι κρέας. Λίγο πρὶν πέσει ὁ Φεντόρ, ὁ Σγουρός δέχτηκε μιὰ λαβωματιὰ σ' ἄριστερὸ μπράτσο. Τράβηξε ἀπὸ τὸ ψαχνὸ τὴ λόγχη πού τὸν κάρφωνε, καὶ σύγκαιρα, ἀγριεύοντας μὲ τὸν πόνο, πηδάει μπρός, δουτάει τὸ σπαθί του στὸ στήθος τοῦ ἀλόγου καὶ μὲ τὸ δεύτερο χτύπημα ξαπλώνει τὸ σεργένη νεκρὸ. Αὐτὰ ἔγιναν σὲ μιὰν ἀστραπή, μέσα στὴν καυτὴ παραζάλη τοῦ ἰλίγγου. Ἄπλωσε τὸ χέρι του πίσω καὶ συνάντησε τὸ παγωμένο χέρι τῆς Βάριας. Ἡ κόρη εἶχε καταφέρει νὰ κρατηθεῖ σ' ὄλο τὸ διάστημα κοντὰ του, ξάμωνε τὸ σκουτάρι της καὶ τὸν προφύλαγε ὅσο γοργότερα μποροῦσε, πότε δεξιὰ, πότε ζερβά. Αὐτὸς, τὴ σκέπαζε μὲ τὸ κορμί του, μαζὶ καὶ τ' ἀδέρφι της. Ἔτσι σφιγμένοι οἱ τρεῖς, αὐτὸς μπροστά, τὰ δυὸ Σλαυόπουλα πίσω, ἔκαναν σὰν ἕνα σῶμα, ἀνηφόριζαν κατὰ τὸ κάστρο μεθοδικά, δίχως νὰ χάνουν τὸ βήμα. Μονάχα ἐκεῖ στὰ ριζὰ στάθηκαν, γιατί ξάφνου τὸ παιδί ἔβαλε φωνή, γονάτισε. Μιὰ σαγίτα, κάπου μέσ' ἀπὸ τὸ σκοτάδι πετώντας, τὸ εἶχε καρφώσει κάτω ἀπὸ τ' ἄριστερὸ βυζί, βαθιά. Ἐρριξε μ' ἀπελπισία τὰ χέρια του γύρω στὸ λαιμὸ τῆς ἀδερφῆς του, ἕνας λυγμὸς τοῦ φούσκωσε τὸ λαιμὸ, πῆγε νὰ κλάψει. Μὰ δὲν πρόλαβε. Ἡ Βάρια, πού τὸ ἄρπαξε στὰ μπράτσα της, κατάλαθε μὲ τὸ πρῶτο πῶς δὲν κρατοῦσε πιὰ παρὰ ἕνα κουφάρι.

Δὲν τ' ἄφησε χάμου. Ἡ καρδιά της εἶχε σκληρύνει, φόβος δὲν τῆς λύγιζε πιὰ τὰ μπράτσα. Βλέποντας πῶς οἱ Φράγκοι ἔχουν ἀραιώσει, πῶς δὲν τὸ εἶχανε σκοπὸ νὰ μποῦνε καὶ στὸ κάστρο μιὰ καὶ κατάφεραν νὰ ξαναμαντρώσουν τοὺς ροβολατόρους, ἔβαλε χάμου τὸ σκουτάρι καὶ ξάπλωσε πάνω τὸ νεκρὸ ἀγόρι. Στάθηκε ὁ Σγουρός λαχανιάζοντας, πέφταε τὸ δεξί στὸ ἰδρωμένο μέτωπό του. Εἶχε ἰδεῖ τὸν Φεντόρ νὰ πέφτει, ὁ Πέτρος ἄγνωστο τί εἶχε γίνει μέσα στὴ φονικιὰ νύχτα. Ἐνας ἕνας ἔφρευαν, ἡ γενιὰ τοῦ κρεμασμένου ἔσθηνε, κοντὰ του ἀπόμνε τώρα μονάχα τὸ κορίτσι.

— Βιάσου, Βάρια, λέει γοργά, ξανάρχονται! Καὶ στάθηκε μπροστά.

Στὸ σκοτάδι ἀκουγόταν ὁ γδοῦπος ἀπὸ ἄλογα πού ζυγώνουν, πίσω — δόξα νάχει ὁ Θεὸς — ὀρθωνότανε τὸ τειχί, πιὸ πέρα ἢ σιδερόπορτα. Ἐκεῖ μπροστά χτυπιές, ξεφωνητὰ ἀκούγονταν, οἱ στερνοὶ ἀπὸ τοὺς ροβολατόρους πάσχιζαν νὰ μποῦν στὸ κάστρο ἀναχαιτίζοντας τὸν ἐχθρό. Σήκωσε ἡ Βάρια τὸ φῶρτωμά της καὶ γλιστρώντας σύρριζα στὸ τειχί τράβηξε κεῖθε. Τὴν ἴδια στιγμὴ οἱ καθαλαρέοι ξεπρόβαλαν. Ὅμως,

πάνω από τις τάπιες, πυκνή φουχτιά σαγίτες τους ύποδέχτηκε, κάρφωσε καμπόσους στο δρόμο. Οί ροβολατόροι που κατάφεραν πρώτοι να μπουν στο κάστρο, είχαν ανέβει στο τειχί και τώρα έκαναν δ,τι μπορούσαν για να συντρέξουν τ' αδέρφια τους. Στη σιδερόπορτα μπροστά τὸ ζόρι λιγόστεψε, πσιωπλάτιζαν οί Φράγχοι.

Τότε είναι που έκρινε κατάλληλη τή στιγμή κ' ή Βάρια για να χωθει στο κάστρο. Κρατώντας σφιχτά μπροστά στο στήθος της τὸ σκουτάρι με τὸ νεκρὸ αδερφό, έτρεξε να προλάβει, έφτασε, — όμως εκεί, βλέποντας πρόχειρη τή σωτηρία της, στάθηκε να κοιτάξει πίσω, γύρεψε με τὰ μάτια τὸν Σγουρό. Τὸ σκοτάδι εἶταν πυκνὸ, δὲν έβλεπε, άκουγε μονάχα πιὸ κει να χτυπιούνται. Έναγωνία φαχουλεύοντας με τὰ μάτια τή νύχτα, θέλησε να θάλει μιὰ φωνή, να τὸν κράξει. «Νίκηφόρε!» έκανε να πει, άγνωστο πὼς τῆς ἤρθε για πρώτη φορά να τὸν φωνάξει με τὸ βαφτιστικὸ του. Ίσως να εἶταν ὁ κοινὸς δρόμος, ὁ αἱματοστάλαχτος, που εἶχανε κάνει, δὲ σκέφτηκε πὼς τῆς άνθισε τ' ὄνομα τοῦτο στὰ χέιλη. Μονάχα που δὲν τ' άπόσωσε. Ἡ σαγίτα εἶχε έρθει σφυρίζοντας, πετώντας, κάρφωσε τήν κοπέλλα ὀρθή στο πορτόφυλλο και δονίστηκε σύγκορμη, άπὸ τὸ ξιφίδι που εἶχε χωθει στὸν άπαλὸν κόρφο ἴσαμε πίσω στο φτερό, σὰ ν' ανατρίχιαζε με θηριώδη λαγνεία. Τὸ σκουτάρι έπεσε στὰ πόδια τῆς λαθωμένης, κυλίστηκε χάμω τὸ νεκρὸ παιδί, τὰ χέρια της κρεμάστηκαν ανήμπορα, και τὰ μάτια της, τὰ γυρισμένα κατὰ κει που πρόσμεναν να φανει ὁ άγαπημένος, δάκρυσαν, θάμπωσαν, έσθησαν.

Βῆμα - βῆμα υποχωρώντας ὁ Σγουρός, πάλευε με τὸς καθαλαρέους που τὸν στρίμωχναν, κατέβαζε στὰ τυφλά σπαθιές κάθετες, δρεπανωτές, σβουριχτές, ξάμωνε λαστιχάροντας μ' ὀλάκερο τὸ κορμί του να κεντήσει, και πάλι πηδοῦσε πίσω, να φυλαχτει. Δὲν ἤξερε πόσους άκριθῶς έχει αντίκρου του, θαρῶσε πὼς τὸ σκοτάδι ὀλάκερο εἶγνε άγκαθερό, ὀρθοτρίχιασε, κι ὀπου τ' άγγίξεις σὲ ματώνει. Τὸ στήθος του ὀστόσο φούσκωσε άπό τὸ λαχάνιασμα, πλάνταζε, δὲν ένιωθε πιὰ τὸ δεξι χέρι του, λὲς και μονάχο του πάλευε, δαιμονισμένο· τὸ ζερβί του πάλι, εἶχε γίνει σὰ μολύδι βαρὺ. Ξεθεωμένος, ρίζωνε πεισματερὰ τὰ πόδια του στο χῶμα, αναντράνιζε ὀχι για να γλυτώσει, γιατι άπό ὤρα πιὰ τὸ έκρινε άπίθανο, μὰ έτσι, άπό ἕνα πείσμα σκοτεινὸ να τὸς παιδέψει προτοῦ να τοῦ πάρουν τή ζωή. Ένας ἰδιάιτερα — αὐτὸν τὸν ξεχώριζε — ἕνας καθαλάρης μ' άρματωσιὰ που θάμπιζε άσπρουδερὰ, άπό κοντὰ τὸν εἶχε, με τὸ σπαθί σηκωμένο ἄδιάκοπα ὀλο φοβέριζε να τὸν πελεκήσει, πυργωμένος καθῶς εἶτανε πάνωθὲ του στο ψηλὸ σιδερόφραχτο φαρί. Αὐτὸς είναι που, σάν οί ἄλλοι άπόστασαν, τὸν κυνήγησε ἴσαμε τὰ ριζὰ τοῦ κάστρου, τὸν άκολούθησε βῆμα τὸ βῆμα γύρω στο τειχί, έφτασε μαζί του μπροστὰ στη σιδερόπορτα.

Παλεύοντας πάντα με τὸ δεξι ὀ Ρωμιός, έφαξε πίσω του με τὸ λαῶμένο χέρι να βρει τὸ άνοιγμα να μπει μέσα. Ἄδικα ἔμως φαχούλεψε. Τὰ δάχτυλά του βρίσκανε ξύλο ἢ αἶδερο, άγγιξε τὸ κορμί τῆς Βάριας δίχως να μαντέψει τί είναι, προχώρησε πέρα, βρήκε ντουδάρι, γύρισε πίσω, τίποτα. Τότε κατάλαβε. Ἡ πόρτα εἶχε σφαλιστει, τὸν άφρησαν έξω.

Και πιά ή άπελπισία τόν κυρίεψε. Μπροστά του, ασάλευτος, στέκεται ό άσπρος καθαλάρης, σηκώνει τό βαρύ του τό σπαθί άργά, λογαριάζοντας άτάραχα πού θά χτυπήσει. Δεξιά ή ζερβά νά φύγεις είν' άδύνατο, άκόμα και του πουλιού τή σβελτοσύνη νά είχες δέ θά πρόφταινες νά κάνεις φτερό. Και τά πόδια άπαυδήσανε πιά, κόβονται, βαραίνει δλάκερο τό κορμί νά σωριαστεί χάμου, και νά ήσυχάσει.

— Χριστιανοί! άνοιχτε! μπήγει μιά τεράστια κραυγή νά τόν άκούσουν αύτό έκει - πάνω στις τάπιες.

Είδε τό σπαθί του Φράγκου πού κατέβαινε, και δίχως ό ίδιος νά καταλάβει πώς, τό άπόκρουσε μέ τό δικό του, τό έστειλε νά γλιστρήσει ζερβά. Όμως τό χτύπημα είτανε δυνατό, γονάτισε. «Χριστιανοί!», φωνάζει πάλι μα νιώθει πώς τώρα πιά δέ μπορεί ν' άκουστεί, θάμπωσε ή φωνή του. Τ' άλογο του Φράγκου, τρομαγμένο πού τόν ένιωσε κάτω του, όρθώνεται στα πσινά, δέρνει τόν άέρα. Και σαν άστραπή φέγγει ή σκέψη στο νοϋ του χαμένου — ώσου νά τό σκεφτεί τό έκανε. Τό σπαθί του χώθηκε στη γδυτή κοιλιά του ζώου, τό αίμα, άχνιστό, τόν λούζει καταπρόσωπο.

Πέφτει μπρούμυτα, ξέπνοος. Δέν καταλαβαίνει πόσες στιγμές πέρασαν, όμως ξάφνου ή φρίκη πώς θά τόν άποτελειώσουν έκει, άνήμπορο, τόν σπιρουνίζει. Δίχως νά νιώθει πιά τί κάνει, πού βρίσκεται, τινάζεται πάνω, σφίγγει σπασμωδικά στη χούφτα του τή λαβή του σπαθιού. Τώρα έχει μανιάσει, λές και τά φρένα του σάλεψαν. Ό Φράγκος σηκώθηκε κι αύτός, πλέοντας σαν ίσκιος μέσα στο πυκνό σκοτάδι τόν ζυγώνει. Άντικρυστοί, μετρήθηκαν μέ τό μάτι, παραφυλάγονται και μεμιάς, σα μ' ένα σύνθημα, χύθηκαν ό ένας πάνω στον άλλον, χτυπιόνται γοργά μέ τις λεπίδες μιá, δυó, τρεις φορές, ηηδάνε πίσω, ξαναχυμάνε. Τό πορτόφυλλο βρόντηξε από μέσα, άλυσίδες κροταλίζουν. «Χριστέ μου, συλλογίζεται ό Ρωμιός, ή σωτηρία!» Παίροντας δύναμη καινούργια στη σκέψη τούτη, χτυπάει φανατικά, πελεκάει όπου βρει, άγριεύει πότερο όσο ή λεπίδα του συναντάει σίδηρο. Άμίλητος κι άτράνταχτος ό έχθρος τόν στριμώχνει πάλι, άχνά λευκάζοντας μέσα στο σκοτάδι μ' άθέατο πρόσωπο, σα στοιχειό.

Άκουσε τό πορτόφυλλο πίσω ν' άνοίγεται και πισωπάτησε νά μπει μέσα. Άπίστευτο: ό Φράγκος άκολουθοϋσε! Οί ροβολατόροι πού φοδόνταν μήπως χυμήξουν μέσα πολλοί, άπόρησαν βλέποντας έκει δυó μονάχα ανθρώπους νά μάχονται άκόμα, δλόστερνοι από τή μεγάλη σύρραξη. Παραμίρισαν ζερβάδεξα στη στοά και φώναξαν νά φέρουν δάδες. Στο κατώφλι τής σιδερόπορτας, οί σπαθιές πέφτανε σύνταχες, αντιδούιζε ή σκοτεινή καμάρα. Ξάφνου ό ένας τρέκλισε, άνοιξε τά χέρια του, γκρεμίστηκε. Ό άλλος, ξεφουσαίνοντας σύνταχα, σφυριχτά, στηρίχτηκε στον τοίχο μέ τή ράχη.

Οί δάδες ήρθαν και τότε οί ροβολατόροι του κάστρου άναγνώρισαν, όχι χωρίς δυσκολία, στον όρθιο πολεμιστή μέ τό καταματωμένο πρόσωπο, τόν δικό τους, τόν Σγουρό. Σκύψανε και στο Φράγκο, πού έμενε ασάλευτος. Η περικεφαλαία του αύτουνοϋ είτανε τσακισμένη, όμως ή κατεδασμένη τρυπητή προσωπίδα του έκρυβε δλότελα τό πρόσωπο.

Τὸν σύρανε μέσα καὶ ξανασφάλησαν τὴν πόρτα. Ὑστερα ἔκαναν κύκλο γύρω του, γεμάτοι περιέργεια, ἄτολμοι ὡστόσο, τὸν περιεργάζονταν μὲ τὰ μάτια, κουβέντιαζαν ψιθυριστά, δίχως νὰ τολμᾶνε νὰ τὸν ἀγγίξουν. Πρῶτῃ φορὰ ἔβλεπαν ἄνετα κι ἀπὸ τόσο κοντά, ἐκεῖ στὰ πόδια τους, ξαπλωμένον ἀνυπεράσπιστο, ἴσως νεκρό, ἕναν ἀφέντη. Αὐτό, τοὺς γέμιζε δέος κι ἀμηχανία. Τρόμαζαν νὰ τοῦ ξεσκεπάσουν τὸ κεφάλι, δὲν τ' ἀποφάσιζαν νὰ μάθουν σ' ἔλο του τὸ μάκρος τὸ ἔγκλημα.

Ὅμως κάποιος τοὺς παραμέρισε, ἔσκυψε πάνω στὸν ἵππότη, ἔβαλε ἕνα γόνατο χάμου· ὁ ἴδιος ὁ Σγουρός. Ζυγώσανε μιὰ δάδα, ποὺ φώτισε κοκκινωπὰ τὴ σκηνή. Ἀπὸ τὴν τσακισμένη περικεφαλαία ξέφυγε μιὰ τούφα μαλλιά ξανθὰ πιτσιλισμένα μ' αἷμα. Τὸ στήθος ὡστόσο ἀνάσαινε ἀκόμα, τὸ ἔβλεπες ν' ἀνεβοκατεβαίνει ἀργά, ἀνεπαίσθητα. Ἀπλωσε τὸ χέρι του ὁ Σγουρός κι ἀνασήκωσε τὴν προσωπίδα. Σύγκαιρα χλώμιασε. Ἀνάμεσα στὸ μεταλλينو κάδρο τῆς περικεφαλαίας, φωτισμένη ὡμὰ ἀπὸ τὴν κυματερὴ φλόγα, πρόβαλε ξεματωμένη, μὲ σφαιλιστὰ τὰ μάτια, ἡ μορφή τοῦ Ἰωάννη ντὲ Τουρναί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ'

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

V

ΕΤΡΗΘΗΚΑΝ τ' ἄλλο πρῶτ'. Ἐξακόσιοι τόσοι εἶχανε ξεκινήσει· καὶ γύρισαν πίσω διακόσιοι σαράντα ὀχτώ. Ἀπὸ τὶς τάπιες πάνω, εἶδανε τὰ κουφάρια τῶν συντρόφων τους στρωμένα στὴν ἡμερὴ πλαγιὰ ἴσαμε κάτω, στὶς τέντες τῶν Φράγκων, κ' ἐκεῖ εἶτανε τὰ πιδὸ πολλά. Στάθηκαν ἀλαλοὶ νὰ τὰ κοιτάζουν, ἀπορημένοι σκέφτονταν πῶς θὰ μπορούσε τὴν ὥρα τούτη νὰ βρῖσκονται κι αὐτοὶ ξαπλωμένοι κάπου ἐκεῖ. Παράξενο πράμα πού εἶναι ὁ θάνατος! Ἐνα μονάχα βῆμα· λὲς πῶς κάποιον νῆμα ψιλοκλωσμένο κόπηκε, μιὰ κουβέντα ἀρχινισμένη σταμάτησε στὴ μέση, κι ὅσο κι ἂν καρτερεῖς, ὅ,τι κι ἂν κάνεις, ποτὲ δὲ θὰ μπορέ-

σεις ν' ἀκούσεις τὴ συνέχεια. Ἡ συνέχεια ἔγινε ἀπόρητο βαθύ.

Λίγο ἀφοῦ ἔφεξε, ἔπιασε νὰ βρέχει. Καταχνιὰ ἀνάερη, μενεξελιά, ἔσβησε τὸν κάμπο· ἔβλεπες τοὺς καπνοὺς τῆς νὰ ταξιθεύουν ἀόριστα, νὰ πλανιόνται ἀργοκλώθοντας καὶ νὰ λυώνουν. Μονάχα οἱ βιγλάτορες στάθηκαν στὶς κούλιες, οἱ ἄλλοι τραβήχτηκαν κάτω ἀπὸ τὶς στοῆς κ' ἐκεῖ ἀπόμειναν ξαπλωμένοι, ἀνεργοί, μ' ἀδειανὸ τὸ κεφάλι, ἴδια ζῶα, νὰ σιγανασαίνουν τὸ χυῶτο τῆς βρεμένης γῆς. Ὁ Ζερβοχέρης, πού ὅλη νύχτα γύρευε τὸν ἀδερφό του τὸ σιδερά, πέρασε ἀνήσυχος, ρουθουνίζοντας σὰν ἀγρίμι, καὶ τοὺς κοίταξε ὄλους γύρω, μὲ μάτι: γυαλιστερό. Τέλος, βρῖσκοντας σὲ μιὰ γωνιὰ ξαπλωμένο τὸν Δανιήλ, τὸν ρώτησε γιὰ τρίτη ἴσως φορά. Ὁχι, δὲν ἤξερε τίποτα ὁ παπάς, δὲν εἶχε ἰδεῖ καθόλου τὸν Τιμόθεο. «Μπορεῖ καὶ νὰ ξέφυγε, εἶπε ἀόριστα, κάποιον βέβαια θὰ γλύτωσαν.»

Ναί, κάποιον θὰ εἶχαν γλυτώσει, αὐτοὶ εἶταν οἱ τυχεροί. Τοὺς δραματίζονταν κιόλας νὰ πορεύονται κατὰ τὰ σπίτια τους, μέσ' ἀπὸ φαράγγια, λόγγους, κάτω ἀπὸ τὸ μαγνάδι τῆς βροχῆς, ἴσχιον ἐρημικοί, κατατρεγμένοι, πού τοὺς ἔλαχε ὡστόσο νὰ βροῦν ἀνάπαψη καὶ λησμονιά. Ὁ Ζερβοχέρης κάθησε χάμου, δίπλα στὸν παπά, κι ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του. Ὁ νοῦς του βωλόδερνε, ἀναθυμότην.

—'Ο τσαγγάρης πού είναι ; ρωτάει μιὰ στιγμή.

—'Εκει, λέει ὁ παπάς κι ἀπλώνει τὸ χέρι του ἀόριστα κατὰ τὸν κάμπο.

Χμ, κι αὐτός. Ἀπὸ τὴ φαμίλια τοῦ κρεμασμένου Γιαννιτσώτη δὲ γύρισε πίσω κανένας, ὁ τσαγγάρης δὲ γύρισε, κι ὁ Τιμόθεος μὲ τὸ ἕνα μάτι, κι ἄλλοι, πολλοί. Ναί, ναί, αὐτοὶ εἶχαν βρεῖ τὴν ἀνάπαψη, εὐλογημένο ἄς εἶναι τ' ὄνομά Του! Ἀπὸ τὴ συντροφιά τῆς πολιτείας οἱ τρεῖς εἶχαν γλυτώσει, ὁ Ζερβοχέρης, ὁ Δανιὴλ κι ὁ Σγουρός. Σήκωσε τὰ μάτια του ὁ κάπελας καὶ κοίταξε τὴν πόρτα τῆς καμαρούλας ἐκεῖ ψηλὰ στὸ χαγιατί. Τὸν εἶχανε ξαπλώσει σὲ στρώμα, τοῦ εἶχανε πλύνει τὶς λαβωματιῆς μὲ κρασί. Στὸ κρεβάτι βάλανε τὸν ἄλλο, τὸ Φράγκο ἀφέντη, γιατί ἔτσι τὸ πρόσταξε ὁ Σγουρός. Εἶταν χειρότερα ὁ ἱππότης, ἄσχημα πολὺ, ἡ σπαθιά τοῦ εἶχε ραῖσει τὸ κρανίον, ἀπὸ χτὲς τὴ νύχτα δὲ συνέφερε οὔτε μιὰ στιγμή.

Τὸν ἔφανε ὁ πυρετός. Κάπου-κάπου τὰ χεῖλη του σάλευαν σὰν κάτι νὰ ἤθελε νὰ πεῖ, ἢ νὰ ἔβλεπε ποιὸς ξέρει τί ὄνειρα, καὶ παραμιλοῦσε. Πέρασε τὴ μέρα κείνη δλάκερη δίχως ν' ἀνοίξει βλέφαρο, τὴ νύχτα ἔμεινε ἡσυχος, κανένας ὄμως δὲν ἤξερε ἂν κοιμόταν. Τέλος, τὴν αὐγὴ τῆς δευτέρας ἡμέρας, ὁ Σγουρός πού θαμποξυπνοῦσε, τὸν ἄκουσε νὰ λέει ψθυριστὰ μιὰ λέξη: «Διψῶ!» Σηκώθηκε μονάχος του καὶ τοῦ ἔφερε νὰ πιεῖ· τοῦ ἀνασήκωσε προσεχτικὰ τὸ δεμένο ὀλοῦθε κεφάλι, τὸν βόηθησε νὰ βρέξει τὰ χεῖλη του. Ὑστερα τὸ ἀπόθεσε πάλι στὸ προσκέφαλο καὶ πῆγε νὰ σταθεῖ στὸ παραθύρι.

Οἱ στοχασμοὶ του δὲν εἶχαν ἀκόμα ξελαγαρῦνει, εἶτανε θαμποί, σταχτιοὶ σὰν τὴ βροχερὴ τούτη μέρα πού ἔπιανε νὰ φωτίζει. Ἀπὸ τὴν προχτεσινὴ νύχτα ἐλάχιστα θυμόταν, μιὰν αἰσθησιμὴ σκοτεινὴ εἶχε μόνο, σὰ νὰ εἶδε ὄνειρο κακὸ. Εἶχε μάθει ἀπὸ ἄλλους τὸ θάνατο τοῦ Φεντόρ, γιὰ τὸν τσαγγάρη του εἶπε ὁ Δανιὴλ πὼς πέθανε ὠρατῶ, δίχως νὰ προλάβει κὰν νὰ τρομάξει, ἀπὸ μιὰ σαγίτα πού τοῦ καρφώθηκε ἴσια στὴν καρδιά. Ὁ παπάς, πού τὸν κρατοῦσε ἀγκαλιασμένον ὡς τὴν τελευταία στιγμή, βρῆκε τὸν καιρὸ νὰ τὸν ξαπλώσει χάμου ἡσυχα-ἡσυχα, νὰ τοῦ σταυρώσει τὰ χέρια. Οἱ ἄλλοι εἶχανε γίνεи ἀφαντοί, ὁ Πέτρος, ὁ Τιμόθεος, κανένας δὲν τοὺς εἶδε. Καὶ δὲν ἔμεινε παρὰ μονάχα ἡ Βάρια, ἡ Βάρια μὲ τὸ νεκρὸ ἀγόρι στὴν ἀγκαλιά της, αἰνιγμα ἀξεδιάλυτο. Ἔφτασε μαζί της ὁ Σγουρός ἴσαμε τὴ σιδερόπορτα, τοῦ φάνηκε τὴν τελευταία στιγμή πὼς ἡ κοπέλλα πρόλαβε καὶ μπῆκε μέσα, κι ὄμως ὕστερα, στὸ κάστρο, δὲν τὴ βρῆκανε πουθενά. Ἔβαλε νὰ ψάξουν παντοῦ, ἀπὸ τὸν πύργο ὡς τὰ κατώγια, κατέβηκε ὁ ἴδιος στὸ τεῖχι καὶ στάθηκε, ἀμέσως τ' ἄλλο πρῶτ', ν' ἀγναντεύει τὴν πλαγιά, τὰ κοντινότερα πτώματα, μήπως τὴν ξεχωρίσει ἀνάμεσὸ τους. Τίποτα. Μυστήριο. Τί εἶχε γίνεи ἡ κοπέλλα;

Ἦχ ναί, εἶταν χαμένη, κάτι στὴν ψυχὴ του μέσα τοῦ ὄλεγε μὲ σιγανὴ κ' ἐπίμονη φωνή. Χάθηκε ἡ Βάρια, καὶ τώρα πού τὸ ξέρει, τὴ βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ μπροστὰ του ἀρτιωμένη, μορφὴ ἀκέρια, πού τοῦ μιλάει εὐγλωττα μὲ τὰ σφαιριστὰ τῆς χεῖλη. Νιώθει ξάφνου τὸν ἑαυτὸ του μιὰ στάλα ἐρημωμένο μὲ τὸ χαμὸ τοῦτο, γυμνωμένο ἀπὸ τὴ ζέστα πού ἀναδίνει γύρω σου ἡ ἀγάπη. Ἀνήσυχη εἶναι ἡ ψυχὴ του,

βαρειά, γιατί άναρωτιέται μήπως στάθηκε άδικος, στρυφνός, μήπως δέν έδωσε όση σημασία άξιζε στο τρυφερό εκείνο πλάσμα με τή γενναία καρδιά και τήν περήφανα διακριτική γλώσσα. «Ώχ! στάθηκα πάντα μου άτυχος, παραμιλάει, άτυχος και τυφλός, σπατάλησα τή στοργή μου όπου δέν ταίριαζε, δέ μπόρεσα νά κοιτάξω δίπλα μου, χαμένος όπως ήμουν σ' όνειρα άπιστα και κούφια.» Η ψυχή του άναστατώνεται σ' αύτή τή σκέψη, βουίζει άψύ το αίμα στα μελίγγια του, ή όργή τόν συνεπαίρνει.

Γιατί νά γίνουν όλ' αύτά; Για μυριστή φορά ξαναπιάνει άπό τήν άρχή το νήμα τών περιστατικών κι άναζητάει το λόγο, μιá δικαιολογία πού θα τόν άναπάψει. Ξεσήκωσε ψυχές, τις πήρε μαζί του, τις έσυρε ξοπίσω του, για νά πετύχει τί; Είταν ένας σκοπός άραγε μπροστά του; Ή μέσα στο αίμα του μονάχα μιá έκδίκηση; Ξαναδλέπει τήν έρημη χώρα πού τήν πέρασε κατεβαίνοντας άπό τήν Κλαρέντσα, τά θερισμένα άπό το θανατικό χωριά, το κοιμητήρι με τούς άθαφτους, τ' όρφανεμένο καλύδι στη βουνοπλαγιά. Ξαναδλέπει το σιδεράδικο του Τιμόθεου το πρώτο βράδυ πού ήρθε, κι άναθυμάται τούς διλάνους με το καμπουριαστό κορμί και το άτέλειωτο μοιρολόι. Ο Λιντερκέρκε τυφλώνει τόν Τιμόθεο μέσα στο ίδιο του καμίνι κ' οι σκλάβοι γύρω σκύβουν το κεφάλι τρομαγμένοι, μ' όποταγή. Πάλι, καθώς και τότε, ή ψυχή του τινάζεται, άναντρανίζει. «Σας φέρνω τήν Άνάσταση!» Όταν το είχε ξεστομίσει, δέν ήξερε κι ο ίδιος τί θέλει νά πει, είτανε μιá υπόσχεση ψυχόρμητη, άσυγκράτητη. Κ' έπρεπε, φλεγότανε, νά τήν κρατήσει...

Έτσι είναι πού έφτασε ίσαμ' έδώ. Ο Μυτζηθράς του είχε υποσχεθεί δόθηεια, το πίστεψε αύτός, όμως ο Φεντόρ είταν άπό τήν άρχή γεμάτος άμφιβολίες. Καλά έκανε πού το πίστεψε; Άχ, Θεέ και Κύριε, γιατί μιá τέτοια άπορία; Οι διλάνοι σήκωσαν κεφάλι, άνάσχαν λεύτερο άέρα, τέντωσαν τή ραχοκοκαλιά τους — ό,τι έγινε καλά είναι καμωμένο! Άκόμα και σαν είναι για νά πεθάνεις, κάλλιο νά σταθείς όρθιος. Τά παιδιá πού γεννιόνται άπό σκυφτούς, πορεύονται σ' όλη τους τή ζωή σκυμμένα, λές άκόμα λίγο και θα πέσουν στα τέσσερα.

... Ο,τι έγινε καλά είναι καμωμένο.

Άκουσε δίπλα του ένα μούρμουρο και γύρισε άπορημένος το κεφάλι του. Ο νεαρός άρχοντας είχε άνοίξει το βλέφαρο, τόν κοιτάζε σταλά με τά ξάστερα ούράνιά του μάτια.

— Θέλεις τίποτα, άρχοντά μου;

Ο λαθωμένος έγνεψε πώς όχι και ξανάκλεισε τά μάτια του. Για ώρα έμεινε ασάλευτος, όμως είταν φανερό πώς δέν κοιμόταν. Ο Σγουρός σεβάστηκε τή σιωπή του, έμεινε στο παραθύρι νά κοιτάζει έξω, παραδομένος στη δική του συλλογή. Νά! και τοϋτος τώρα - δά ο ξένος, ψυχή άλαζονική κι άπόμακρη. Έναν καιρό τόν είχε έπιθυμήσει για φίλο, θαρούσε πώς σ' αύτόν θα βρει μιá στοργή, ή κ' ένα ιδανικό υπόδειγμα. Έλαφρόμυαλος, ξιπαμένος πόθος!... Σάφνου ένας κοινός στούς δυό καημός τούς είχε χωρίσει, τάξανε μιá νύχτα, μέσα έδώ άκριθώς, ν' αναθέσουν στο ριζικό το διάλεγμα το ριζικό, περιγελώντας ίσως, διάλεξε και τούς δυό! Γλύτωσαν στο Ζόγκλο, για νά ξανασιμίζουν μιá

καὶ καλὴ τὴν προχτεσινὴ νύχτα στὰ ριζὰ τοῦ κάστρου. Μοῖρα παρά-
ξενη, ἀναγελάστρα καὶ μοχθηρὴ! Νὰ εἶναι, ἀπ' ὀλάκερο ἓνα φουσσατο,
αὐτὸς ἴσα-ἴσα ὁ ἐχθρὸς ποῦ θὰ κυνηγήσει τὸ στερνὸ ροβολάτορα Ἰσαμε
τὴ σιδερόπορτα· νὰ βοηθήσει τὸ σκοτάδι, ἢ ἀρματωσιά, γιὰ νὰ μὴ γνω-
ριστοῦν, καὶ νὰ πέσει πελεκημένος ὁ ἓνας ἀπὸ τὸ σπαθὶ τοῦ ἄλλου. . .

“Ὅσοι εἶδαν τὴ λαβωματιά, ἀπὸ τὴν πρώτη νύχτα τὸ εἶπαν : ὁ Φράγ-
κος δὲν ἔχει γλυτωμὸ. Τὸ ἤξερε κι ὁ Σγουρός, τὸ μάντευε. ”Ἔτσι
εἶναι ποῦ πρόσταξε νὰ τὸν πάρουνε πάνω, μὲ ἀπειρη προσοχή, νὰ τὸν
ξαπλώσουν στὸ κρεβάτι. Καθόταν κι αὐτὸς ἐδῶ, ἀνεργος, λαβωμένος ὁ
ἴδιος, τὸν παράστεκε. Στὸ ἀρρωστημένο χνώτο τῆς κάμαρας, στὸν
ἀσάλευτο ἀέρα, γύρω, παντοῦ, ἔνιωθε πὼς κάποια ζωὴ φεύγει.

Κοντὰ τὸ βράδυ, ὁ πυρετὸς θέριεψε. “Ἀκουγες τὴν ἀνάσα τοῦ ἀρ-
ρώστου νὰ βγαίνει σύνταχη, βαρειά, τὸ πρόσωπό του θάμπιζε στὸ λα-
θερὸ φῶς τοῦ λυχνarioῦ ὀλοπύρωτο. Ὁ Σγουρός, συντροφεμένος ἀπὸ
τὸν Δανιὴλ, τὸν παράστεκε ἀκόμα. Κάτι ἀνεξήγητο, λύπηση καὶ στορ-
γὴ, εἶχε κρούσει πάλι τὴν καρδιά του.

— Δὲ θὰ ξημερωθεῖ, εἶπε ὁ παπᾶς.

“Ἀπλωσε ὁ Σγουρὸς τὸ χέρι του βιαστικὰ καὶ τοῦ ἔγνεψε νὰ σπαί-
σει. Μπορεῖ καὶ ν' ἀκουγε ὁ ἀρρωστος, δὲν ἔκανε νὰ τὸν φοβίσουν.

Ἐανάρχισαν πάλι τὴν κουβέντα τους χαμηλόφωνα, μὲ διαλείμματα
μεγάλα, κουβέντα τῆς ἀγρύπνιας, μηχανικὴ. Ὁ Σγουρὸς ἀνάδευε ἀπὸ
χτὲς ἓνα καινούργιο σχέδιο στὸ νοῦ του : Μιὰ καὶ δὲν εἶχανε μπορέσει
ὄλοι μαζί νὰ σπάσουν τὸν κλοιὸ τοῦ σέντζιου καὶ νὰ ξεφύγουν, νὰ τὸ
ἐπιχειρήσει τουλάχιστον ἓνας, ἓνας διαλεγμένος μὲ κλῆρο, ποῦ θὰ κατά-
φερνε ἴσως νὰ ξεγελάσει τοὺς Φράγκους σκοποὺς κ' ὕστερα θὰ τρα-
δοῦσε ὀλοῖσια γιὰ τὸ Μυτζηθρά. Ἐκεῖ νὰ παρουσιαστεῖ, ἀποσταλμένος
δικὸς τους, στὴν Κεφαλή, καὶ νὰ παραστήσει τὴν κατάσταση, νὰ θυμί-
σει τὴν ὑπόσχεση, νὰ μιλήσει γλώσσα τραχειά : «Μᾶς πήρατε στὸ λαιμό
σας, νὰ τοὺς πεῖ, δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς ἐγκαταλείψετε τώρα.»

“Ὁ παπᾶς κούνησε μὲ δυσπιστία τὸ κεφάλι του.

— “Ἄν τῷχανε σκοπὸ νᾶρθουν, θᾶρχονταν καὶ δίχως αὐτό, εἶπε.
Σὲ τίποτα δὲ θὰ ὠφεληθεῖ.

“Ἐτριψε τὰ χέρια του μ' ἀγωνία ὁ Σγουρός, ἀναδεύτηκε στὸ σκα-
μνὶ ταραγμένος. . .

— “Ὡστόσο, λέει βραχνά, ὥστόσο κάτι πρέπει νὰ γίνεῖ.

— Τίποτα δὲ θὰ γίνεῖ.

Σήκωσε τὰ μάτια του καὶ κοίταξε ἀπορημένος τὸν παπᾶ. Τὸν εἶχε
ξαφνιάσει ἢ ἀταραξία τῆς φωνῆς του.

— Τίποτα ; μουμούρισε. Κι ὄλοι αὐτοί . . . ἐδῶ - μέσα ; . . .

“Ὁ Δανιὴλ χαμογελοῦσε μ' ἀφέλεια ἀνέφελη.

— “Ὑστερα ἀπ' αὐτοῦς, ἔκανε τραγουδιστά, θᾶρθουν ἄλλοι, κ' ὕστερα
ἄλλοι . . . ”Ἔτσι Ἰσαμε κάποια στιγμή, ποῦ δὲν τὴν ξέρουμε τώρα, Σγουρέ.

Σώπασαν. Ἐξω εἶχε σηκωθεί ἄνεμος δυνατός, ἢ νύχτα λαχάνιαζε,
ἀνταριαζόταν. Ὁ καιρὸς γύριζε στὸ βοριά.

Ἐάφνου τ' αὐτὶ τοὺς πιάνει ἓνα μούρμουρο στὸν ἀέρα. Κοιτάζουσαν
τὸ κρεβάτι. Τὰ χεῖλη τοῦ λαβωμένου ἀλέυαν, μιλοῦσε γοργά, μὲ τὸν
ἑαυτὸ του ἢ μ' ἀόρατο συνομιλητὴ.

— Παραμιλάει, είπε ο Σγουρός και σηκώθηκε.

‘Ο πυρετός είχε περσέψει, τὸ χέρι τοῦ νεαροῦ ἱππότη ἔκαιγε.

— Τί μπορεί νά κάνει κανένας γιά νά τόν ἀνακουρίσει ;

Ἔνωσε τὰ δάχτυλα τοῦ λαβωμένου νά σφίγγουν σπασμωδικά τὰ δικά του, τὰ μάτια του ἀνοίχτηκαν.

— Νά μεταλάβω, ψιθύρισε.

‘Ο Σγουρός στράφηκε στόν παπά.

— Πηγαίνω, εἶπε ἤσυχα κείνος καί σηκώθηκε.

— Ναί, μὰ τὸ παλληκάρι ἔχει ἄλλο δόγμα. Θὰ θέλει παπὰ δυτικό . . .

Κοντοστάθηκε ὁ Δανιήλ. Αὐτὸ εἶταν κάτι πού δὲν τὸ εἶχε συλλογιστεῖ ἢ πρώτη κίνηση, ἢ ψυχόρμητη, εἶτανε νά βιαστεῖ, νά ὑπηρετήσει, ἴσως ἀπὸ μακρῶν σὲ τέτοιες περιστάσεις συνήθεια.

— Ὅχι, ὄχι, ἔγνεψε ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί. Νά μεταλάβω μονάχα.

Καί καθὼς ὁ παπὰς πήγαινε νά βγεῖ :

— Μὰ πρώτα, ἔκανε ὁ ἱππότης κοιτάζοντας ἀτολμα τὸν Σγουρό, ἔχω νά σοῦ μιλήσω.

— Καλά, λέει ὁ Δανιήλ, καλά ! Θὰ καρτερῶ κάτω, νά μὲ φωνάξετε.

Καί βγήκε.

Εἶχανε μείνει μονάχοι τώρα. Ὁ ἄνεμος σφύριζε στὴ σκεπή, βόγχοι ἀπόμακροι κι ἀλλόκοτοι, σὰν ἀπὸ φωνὲς ἀνθρώπινες, σέρνονταν ἔξω στὴ νύχτα.

— Κάθησε, ἔγνεψε ὁ ἱππότης δείχνοντας μὲ τὸ μάτι τὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ.

Σαοτισμένος ὁ Σγουρός, ὑπάκουσε. Τὸ χέρι τοῦ ξένου δὲν εἶχε ἀφήσει τὸ χέρι του, τὸ ἐνωθε νά τοῦ φλογίζει τὴ χούφτα.

— Πρέπει νά ξομολογηθῶ, εἶπε σιγανὰ ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί καί σφάλησε τὰ μάτια του. Σὺγκρυο μεγάλο τὸν περιχύσε σύγκαιρα ἀπὸ κορφὴ σὲ νύχια.

— Τότε . . . νά φωνάξω τὸν παπὰ !

— Ὅχι, ὄχι ! εἶπε ὁ ἱππότης κι ἀνοίξε τὰ μάτια του, τὸν κοίταξε στυλά. — Σὲ σένα.

— Σὲ μένα !

— Μὴ χρονίζεις, φίλε. Οἱ ὥρες μου εἶναι μετρημένες.

Ἡ φωνή του εἶταν βαρειά, αὐστηρή. Παράδοξη συνέπεια τῆς ὕπατης στιγμῆς : Πρέπει νά εἶτανε συνομήλικοι οἱ δύο τους, κι ὅμως τώρα ὁ Φράγκος ἔμοιαζε ὁ πρεσβύτερος, πολλά, πάμπολλα χρόνια μεγαλωμένος.

— Σ’ ἀκούω, ἄρχοντά μου . . .

Σφάλησε πάλι τὰ μάτια του ὁ ἱππότης, ἔμοιασε λίγες στιγμὲς νά συγκεντρώνεται. Τὰ χεῖλη του ὠστόσο πεταλούδιζαν, ἢ ἀνάσα του ξέφυγε ἀνήσυχη, τρεμουλιαστή. Κάτι : σὰν ἄχνα φωτιᾶς τὸν τύλιγε, συνεπαρμὸς καί ζάλη τοῦ πυρετοῦ.

Ἔτσι πού, ὅσα ἄκουσε ὁ Σγουρός ἀπὸ τὸ στόμα του ἐκείνη τὴ νύχτα, δὲ μπόρεσε ποτέ του νά καταλάβει ἂν εἶτανε ξομολόγηση πραγματικῆ

ἢ παραλήρημα, ἀνάθρα ξεχειλισμένου μνημονικοῦ ἢ δραματισμὸς ἐφιαλτικὸς μιᾶς σαλεμένης φαντασίας.

— Γιατί μὲ πῆρες, φίλε, στὴν κάμαρά σου; γιατί μὲ φρόντισες; Ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος νὰ μ' ἀγαπᾶς.

Καὶ προλαβαίνοντας μιὰ διαμαρτυρία στὰ χεῖλη τοῦ Σγουρού:

— Ἐγὼ θέλησα νὰ σὲ σκοτώσω, πρόσθεσε θραχινά, ἀσύδοντας τὸ κεφάλι του.

— Ἄρχοντά μου, τέτοιος εἶναι ὁ πόλεμος! Θέλησες νὰ μὲ σκοτώσεις, δμως θέλησα νὰ σὲ σκοτώσω κ' ἐγώ. Τὸ κάτω· κάτω σάμπως ἤξερες ποῖον ἔχεις ἀντίκρου σου μέσα στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας; Εἶχαμε νὰ ἰδωθοῦμε καιρὸ, ἀπὸ τότε — θυμᾶσαι; — στὸ Ζόγκλο. Ἡ μοῖρα τῶφερε ἔτσι, μὴ θάζεις μαράζι!

— Ὅχι, ὄχι, λέει θαρῦθυμα ὁ ἱππότης Ἰωάννης, τὸ ἤξερα ἐγὼ πὼς πολεμῶ μ' ἐσένα. Ὁλάκερη τὴ νύχτα ἐκείνη σ' ἐψαχνα, ὥσπου σὲ βρῆκα.

Τέγτωσε τὰ μάτια του ὁ Σγουρὸς, ἔμεινε ἀλαλός.

— Καὶ μὲ γνώρισες μέσα στὸ σκοτάδι; ἔκανε σὲ λίγο.

— Σ' ἀναζητοῦσα. Κάθε δικό σας ποῦ ἔβρισκα μπροστά μου, τὸν χτυποῦσα μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς εἶσ' ἐσύ. Οἱ δικοὶ μας ἀπόστασαν κ' ἐγὼ ἀπόμεινα ἀκόμα νὰ πολεμᾶω. Δέκα, εἴκοσι φορὲς σὲ σκότωσα, φίλε, τὴν προχθεσινὴ νύχτα· τόσες φορὲς ἀμάρτησα. Εἶμαι ἀνάξιος νὰ μ' ἀγαπᾶς.

— Λοιπὸν, ἔκανε πικραμένος ὕστερα ἀπὸ μιὰ παύση ὁ Σγουρὸς κ' ἔσκυψε αὐτὸς τὴν κεφαλή του, λοιπὸν ἤθελες νὰ λείψω ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦτο, ἄρχοντα ντὲ Τουρναί.

— Ναί, λέει ζωηρὰ ὁ ἱππότης καὶ τὰ μάτια του ἀστράφτουν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δύο μας πέρσευε. Ἡ Θεία Πρόνοια ἔκανε τὴν ἐκλογὴ της. Δὲν ἔχω κανένα παράπονο, ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνει.

Ἐἶχε μιλήσει γοργά, μὲ πάθος, κουράστηκε. Μ' ἓνα βαθὺ στεναγμὸ, τὸ στήθος του ξεφούσκωσε μονομιᾶς, ἡ ἀνάσα του ἔγινε δύσκολη.

— Θὰ μοῦ δώσεις τὴν ἄφεση; ρωτᾶει τέλος φοβισμένα.

— Τί λές! τί λές, ἄρχοντά μου! ξεφωνίζει ὁ Σγουρὸς καὶ πετάγεται ὀλόρθος. Μὰ ἐγώ, — ἄφησέ με νὰ σ' τὸ ξομολογηθῶ μὲ τὴ σειρά μου τώρα — σ' εἶχα πάντα στὴν καρδιά μου, δὲν ξέρω... μπορεί κι ἀπὸ τότε — θυμᾶσαι; — ποῦ συναντηθήκαμε γιὰ πρώτη φορά, στὸ βουνήσιο πανδοχεῖο τῆς Μεσαρέας, ἓνα βράδυ, πᾶνε χρόνια. Δὲ θὰ θυμᾶσαι...

— Θυμᾶμαι, ὁμολόγησε ὁ ἱππότης χαμηλόφωνα, δίχως νὰ τὸν κοιτάξει.

• Ἄπλωσε τὸ χέρι του, τὸ ἄσπρο καὶ διάφανο, κ' ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ Ρωμιοῦ. «Κάθησε», παρακάλεσε. Καὶ ἀν' ὁ Σγουρὸς βρέθηκε πάλι κοντά του, στὸ κρεβάτι, ἐκεῖνος τράβηξε ἀπὸ τ' ἀριστερὸ του ἓνα δαχτυλίδι χοντρὸ, κρικέλι ἄχαρο, μολυβέγιο, μὲ μιὰ σφραγίδα ἀντὶς δαχτυλιδόπετρα.

— Πᾶρε τοῦτο, εἶπε μιλώντας ἀργά, καὶ δῶσε μου μιὰν ὑπόσχεση...

— Ὅ,τι θέλεις.

— Τὸ κρικέλι αὐτὸ μοῦ τὸ εἶχε δώσει ὁ πατέρας μου ποῦ τὸ κράταγε ἀπὸ τὸ δικό του τὸν πατέρα. Εἶναι φερμένο ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, μαζί μὲ τοὺς σταυροφόρους, πᾶνε πολλὰ χρόνια τώρα. Μεῦ τῶδωσε γιὰ

νά τὸ περάσω στὸ δάχτυλο τοῦ γιοῦ μου, ὅταν, καθὼς τὸ ἔλιπζε, θ' ἀποχτοῦσα κάποτε γιό. Εἶναι κειμήλιο οἰκογενειακό, σημάδι πὼς οἱ Τουρναὶ δὲν ἔχουν σθῆσει. Πᾶρε το, γιατί μ' ἐμένα σθῆνει τ' ὄνομα τῆς γενιάς.

— Ἄρχοντά μου! . . .

— Καὶ δῶσε το (αὐτὸ νὰ μοῦ ὀρκιστεῖς), δῶσε το — ἡ φωνή του ἔγινε δύσκολη — στήν πριγκηπέσσα τῆς Ἀχαΐας. Πές της πὼς ἡ ἔξορία τέλειωσε, ἔτσι πές της κ' ἐκείνη θὰ καταλάβει. Πές της ἀκόμα πὼς ἡ μοῖρα τοῦ ἀμαρτωλοῦ εἶναι πικρή, ὅμως εἶναι γλυκὸ τὸ ἀγκάθι τῆς ἀμαρτίας. Δὲ λυπάται ὁ τελευταῖος τῶν Τουρναὶ ποὺ ἔχασε τὴν ψυχὴ του. Πρόθυμα τὴν ἀφήνει, φεύγοντας, δεμένη μὲ μολυβένιο κρίκο σὲ τούτη ἐδῶ τῇ γῇ. Ὡστόσο, ἄς μὴ νομίσει ἡ κυρά μου πὼς μὲ τὸ δαχτυλίδι τοῦτο ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναὶ δένει ἄλλον κανένα ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Νὰ τὸ φορέσει ἡ πριγκηπέσσα, ἄς εἶναι καὶ γιὰ μιὰ στιγμή μονάχα — τούτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία μου — κ' ὕστερα νὰ τὸ δώσει στὸν ἄντρα ποὺ ἀγάπησε τὸ περισσότερο στῆ ζωὴ της. Ξέρω πὼς θὰ τὸ περάσει σὲ χέρι ἄξιο.

Ἡ ἀνάσα του κόπηκε, τὸ κεφάλι του κύλησε βαρὺ πάνω στὸ στῆθος.

— Ἄρχοντά μου, κουράστηκες! ἀνησύχησε ὁ Σγουρὸς ποὺ εἶχε δλότελα ἀναστατωθεὶ τώρα.

Σήκωσε τὸ χέρι του ἐκεῖνος, ἔγνεψε ἀόριστα πὼς ὄχι.

— Ὀρκίσου μου πὼς θὰ κάνεις αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπα, ψιθύρισε.

— Στ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος!

Ἄρχοντά μου ἀναστράφηκε μ' ἀνακούφιση.

— Καὶ τώρα δυὸ λόγια ἀκόμα, γιατί ἡ δύναμή μου μ' ἀφήνει, ἡ ὥρα ζύγωσε . . .

Κράτησε σφαιλιστὰ τὰ μάτια του, στὸ πρόσωπό του χύθηκε γαλήνη ὑπέρατη, ἔτσι καθὼς αὐτὴ ποὺ ἀπλώνει μονάχα ὁ ὕπνος. ●

— Εἶμαι τὸ πρωτότοκο τέκνο τοῦ ἀρχοντα Γοφρέδου ντὲ Τουρναὶ, βαρῶνου τῶν Καλαβρύτων, εἶπε. Γεννήθηκα στὸ Μοριά, ὅμως δεκαπέντε χρονῶν σὰν ἤμουν, ὁ πατέρας μου, γιὰ νὰ μοῦ δώσει τὴν ἀνατροφή ποὺ εἶτανε τῆς σειρᾶς μου, ἀποφάσισε νὰ μὲ στείλει στὴν κούρτη τοῦ βασιλέα τῆς Φράντσας. Μπήκα ἐκεῖ παιδόπουλο, ὑπηρέτησα ὕστερα σκουταράτος. Ζύγωνα τὰ δεκαοχτώ μου χρόνια, εἶχα σπουδάσει τὴν τέχνη τῶν ἀρμάτων κ' ἔτοιμαζόμουνα γιὰ τὴ μέρα ποὺ ὁ βασιλέας ὁ ἴδιος θὰ μοῦ ἔδινε τὸ ἱπποτικὸ χρῖσμα, καθὼς τὸ εἶχε εὐχηθεὶ ὁ πατέρας μου, ὅταν μαντάτα ἀσχημα φτάσανε ξάφνου στὴν κούρτη. Ἡ ἀντιζήλια τοῦ Πέτρου τῆς Ἀραγόνας καὶ τοῦ Καρόλου ντ' Ἀνζοῦ εἶχε σταθεὶ ἀφορμὴ γιὰ τίς μεγάλες σφαγὲς τῆς Σικελίας*. Ὁ πάπας ἀπάγγειλε τὸ ἀνάθεμα καὶ κήρυξε τὸν ἱερὸ πόλεμο ἐναντίον τοῦ βασιλέα Πέτρο. Ἔτσι ὁ Φίλιππος τῆς Φράντσας**, ποὺ λάβχινε ξάφνου ἀπὸ θέληση παπικῆ τὸ βασιλεῖο τῆς Ἀραγόνας, δρισκόταν ἀναγκασμένος σύγκαιρα νὰ ξεκινήσει μὲ τοὺς βασιλοὺς του γιὰ νὰ τὸ πάρει ἀπὸ τὸ συγγενῆ του κὶ ἀντίπαλο, μὲ χέρι ἀρματωμένο***

* Οἱ Σικελικοὶ ἔσπερινοί.

** Φίλιππος Γ' ὁ Τολμηρὸς.

*** Εἶταν ἀνιψιὸς τοῦ Πέτρου τῆς Ἀραγόνας.

» Ακολούθησα τὸ φουσαῶτο τοῦ βασιλέα μου στὴν ἐκστρατεία ἐκείνη, ἢ θέση ποῦ μοῦ εἶχαν ὀρίσει εἴτανε στὴν ἰδιαίτερη ὑπηρεσία τοῦ δελφίνου, τοῦ τωρινοῦ βασιλέα τῆς Φράντσιαις. Εἴμασταν συνομήλικοι. Ἰούνη μῆνα στήσαμε σέντζιο τῆς Ζιρόν, τὴν πήραμε. Ὅμως τὸ Σεπτέμβρη τὸ φράγκικο φουσαῶτο λάβαινε βαρειὰ λαθωματιά: Ὁ ἀμιράλης τῆς Σικελίας, ὁ Ροτζέρος Ντελιούρια εἶχε νικήσει στὴ θάλασσα, βούλιαξε τὰ πλευτικά μας. Τότε εἶναι ποῦ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ σταλμένος ἀπὸ τὴ μοῖρα, προδραίνει γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου. . .

» Βαρειὰ ἐκστρατεία, ἀνέλπιδη! Ὑστερα ἀπὸ τὶς πρώτες νίκες, τὴ Φιγκέρ, τὴ Ζιρόν, τὸ φουσαῶτο μας ἀναγκαστότανε νὰ ὑποχωρήσει. Βροχές, κάψα, οἱ βουνηῖοι ποῦ παραμονεύουν κρυμμένοι, Ἀλμογάβαροι αἱματοπότες, καὶ σοῦ ρίχνονται ἀπρόσμενα, προδοτικά. . . Οἱ θέρμες μᾶς τσάκιζαν, μέρα τὴ μέρα χάναμε τὴν πρώτη ζέση, λὲς καὶ τὸ αἷμα τ' ἀδειάζε ἀπὸ τὶς φλέβες μας κάποια κρυφὴ λαθωματιά. Ὁ ἥλιος, τὸ φῶς, μᾶς εἶχε γίνεи ἐχθρός, τόσο εἶναι στεγνοὶ κι ἀμάλαγοι ἐκεῖνοι οἱ τόποι, ἢ πέτρα ἀνάθει καὶ πυρώνει τὰ μάτια μὲ θάμπος τυφλωτικό. Πασχίζαμε νὰ ξεδώσουμε σκορπώντας τὶς ἀχρηστες ὥρες μας σ' αὐτὴν ἀκνήγια. Μιὰ τέτοια φορὰ, ἀκολουθώντας σὲ χώρα βουνηῖα καὶ δασωμένην ἓνα ἐλάφι, εἶναι ποῦ χάθηκα ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου.

» Σὰν τὸνιωσα, εἶταν ἀργά. Ὁ τόπος γύρω μοῦ εἶταν ἀγνωστος, ἔπου νὰ γυρίζα τὸ μάτι ἀγνάντεια τὰ ἴδια βράχια, τὰ ἴδια δέντρα. Ἔστησα τ' αὐτὶ: βούκινο πουθενά. Κοντὰ τὸ βράδυ, ἀποσταμένον καὶ πεινασμένο, μὲ πῆρε ὁ ὕπνος σ' ἓνα φαράγγι. Ἐῦπνησα ἀπὸ σκουνητὰ βάνουση κ' εἶδα εὐθὺς πὼς ἤμουν αἰχμάλωτος τῶν Ἀλμογαβάρων.

» Δὲ θὰ σοῦ ἀνιστορήσω τὰ δεινὰ μου, τὶς μέρες ποῦ πέρασα σερνάμενος στανηκά, ἄρρωστος, ζοπίσω ἀπὸ τοὺς ἀνάληγτους αὐτοὺς ἀνθρώπους τοῦ βουνοῦ. Οἱ τόποι ποῦ περνούσαμε εἶταν ἄγριοι, τοῦτο καταλάβαινα μονάχα: πὼς ὄλο καὶ ξεμακραίνω ἀπὸ τοὺς ὁμοέθνους μου. Δυὸ φορὲς δοκίμασα νὰ ξεκόψω καὶ δυὸ φορὲς ἀπότυχα. Τέλος, τὴν τρίτη φορὰ — εἶχε μπεῖ πιά ὁ χειμώνας, τὰ πουλιὰ εἶχανε φύγει γιὰ τὰ νότια — στάθηκα τυχερός. Βρέθηκα ἓνα χάραμα, ὕστερα ἀπὸ φευγάλα ὀλονύχτια, ἔρημος πάλι, στὸ βουνό. Συνέχισα τὴ θλιθερὴ μου τὴν πορεία. . .

Ἐδῶ, ὁ ἱππότης ντὲ Τουρναὶ κόπηκε, στάθηκε νὰ πάρει ἀνάσα. Τὸ πρόσωπό του, ποῦ εἶχε γαληνέψει ἐνόσω διηγόταν, ἀποληρομημένο στὴν ἀναπόληση τῶν παλιῶν, μεμιάς φόντωσε, τὰ μάτια του γυάλισαν. Λὲς κι ὁ πυρετός, ξεχαλιωμένος μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς πρόσκαιρης διακοπῆς, χυμοῦσε τώρα νὰ τοῦ πυρπολήσει τὸ κρανίο, νὰ πυραχτώσει καὶ τὸν ἐγκέφαλο τὸν ἴδιο.

Ἄρπαξε τὸ χέρι τοῦ Σγουροῦ στὸ καυτὸ καὶ στεγνὸ δικό του, ἔσκυψε καὶ τὸν κοίταξε μὲ τὶς γαλάζιες κόρες τῶν ματιῶν του ποῦ εἶχαν διαπλατωθεῖ.

— Κ' ἐδῶ, εἶπε ἀνατριχιάζοντας δλάκερος, ἔρχεται ἓνα μυστικὸ ποῦ ποτὲ ἴσαμε τώρα δὲν τ' ἀκουσαν αὐτιὰ ἀνθρώπου. Σ' τὸ ἐμπιστεύομαι τώρα ἔσένα, γιὰτὶ μοῦ εἶναι μὲ ἀνώφελο, ἀφοῦ οἱ πόρτες τοῦ Παραδείσου ἔχουν γιὰ μένα τελειωτικὰ κλειστεῖ. Σ' τὸ ξομολογιέμαι, γιὰτὶ ἢ ψυχὴ μου δὲ μπορεῖ πιά νὰ τὸ σηκώσει μονάχη. . .

»Δὲν ξέρω σὲ τί χώρα βρισκόμουν, ὅσο κι ἂν πασχίσω τώρα μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ θυμηθῶ ἂν βάδισα μέρες ἢ βδομάδες, ἢ καὶ μῆνες δλάκερους ἀκόμα, γιὰ νὰ φτάσω Ἰσάμ' ἐκεῖ. Ὅπως καὶ νάχει τὸ πράμα, ὁ δρόμος πρέπει νὰ εἶταν ἀπάνθρωπα μακρὺς, ἀφοῦ τὰ ποδήματά μου εἶχανε λυῶσει, ἔσερνα τὰ πόδια μου γυμνά πάνω σὲ βράχια μυτερὰ κι ἀγκαθιές. Ἐξαντλημένος, ἄρρωστος στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχή, βάδιζα, βάδιζα ἀσυναίσθητα, δίχως ἀναπαυό, δίχως σχεδὸν πιά νὰ κοιμᾶμαι, τόσο μὲ εἶχε ζῶσει ὁ φόβος πὼς ἂν μιὰ φορὰ γείρω καὶ σφαλῆσω τὰ ματόφυλλά μου δὲ θὰ ξανασηκωθῶ. Ἡ ζάλη σκότιζε τὰ μάτια μου, στεκόμουν κάθε τόσο καὶ πιανόμουν ἀπὸ ἓνα βάτο νὰ μὴν πέσω, γιὰτὶ ὁ κόσμος στρούφιζε δλόγυρα καὶ στ' αὐτιά μου βούιζε κάτι σὰν ἄγρια, βροντόλαλη μουσική. Καὶ νά, ἓνα πρωτ', λίγο ἀφοῦ εἶχε φέξει, στὸ ἔβγα μιᾶς λαγκαδιᾶς, εἶπεω ἀγνάντια μου, ψηλὰ σ' ἀητοράχη δλόγυμνη, νὰ πυργώνεται Ἰσαμε τὰ μεσοῦρανα θεόρατο καστέλλι.

»Ἐμοιαζε χτισμένο ἀπὸ πέτρα κοκκινωπὴ, ὁ ἥλιος ποῦ πρόβαινε πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ χρύσωνε τὰ κυλινδρικά πυργιά, τὰ ριζὰ του ὅμως, τὰ φυτρωμένα κατάσαρκα στὸ βράχο, σβήνονταν ἀνάερα στὴν ἄχνα τῆ μενεξελιά τοῦ ὄρθρου. Ἔτσι γραμμένο καθὼς τῆδλεπες στὴν καταχνιά, δὲν ἤξερες ἂν εἶναι ἀληθινὸ ἢ γέννημα μονάχα τῆς φαντασίας, δράμα ποῦ ἀεροζυγιάζεται ἀνάμεσα οὐρανὸ καὶ γῆς. Κ' εἶταν εἰκόνα ἐξαισία, ποῦ ἄλλη τέτοια οὔτε εἶδανε, οὔτε θὰ ξαναβλέπανε ποτὲ τὰ μάτια μου. Σύγκαира ἢ βουή ποῦ τυραννοῦσε τ' αὐτιά μου σὰ νὰ γύρισε ἀδιόρατα σ' ἀπόμακρη, ἄχραντη μουσική. Οἱ καρδιές γύρω ἀνάσαιναν σιγοφέλλοντας. Μῦρο πρωῖνὸ, εὐλογημένο. Ἔπεσα στὰ γόνατα καὶ μὲ τὰ μάτια δακρῶδρεχτα εὐχαρίστησα τὸν Πλάστη. . .

Τρεμοῦλα ἀνάλαφρη εἶχε κυριέψει τὸν ἱππότη καθὼς διηγόταν, τὰ μάτια του θολώνονταν ἐκστατικά.

— Μόλις μπόρεσα νὰ ξαναδρῶ λίγες δυνάμεις σηκώθηκα, στηριγμένος σ' ἓνα ραβδί συνέχισα τὸ δρόμο. Πρέπει νὰ κόντευε βράδου σὰ ζύγισα τὸ καστέλλι, γιὰτὶ στ' αὐτιά μου κρατῶ ἀκόμα τὸ γλυκὸ κουδούνισμα ποῦ χυνόταν ἀπὸ κεῖ - πάνω, κάποιες ἀόρατες καμπάνες νὰ σημαίνουν τὸ Angelus. ὦ! — εἶπε κ' ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὶς παλάμες του — κι ἂν εἶτανε νὰ ζήσω χίλιες ζωές, δὲ θὰ τὸν λησμονοῦσα ποτὲ τὸν ἀχὼ ἀπὸ κείνες τὶς καμπάνες, τὴ γλυκειὰ κι ἀνέσπερη γαλήνη ποῦ στάλαζαν στὴν ψυχή. Στὴ ζωὴ μου ἀργότερα δλάκερη, οἱ καμπάνες ἐκείνες δὲν πάψανε νὰ σημαίνουν μέσα μου. Ἐθρεψα ὕστερα, γιὰ χρόνια, τὴν ἐλπίδα νὰ τὶς ξανακούσω μὲ τ' αὐτιά μου κάποτε καὶ πάλι, καθὼς στὸ μακρυνὸ ἐκείνο πρωῖνὸ τῆς νιότης μου, τότε ποῦ εἶχα ἀξιωθεῖ γιὰτὶ ἤμουν ἀμόλευτος κι ἀγνός. Τώρα. . . τώρα τ' ἀποχαιρετῶ γιὰ πάντα τ' ὄνειρο ποῦ γίνηκε μὲ τὸν καιρὸ καὶ ὕμνος. Δὲ θὰ τὶς ξανακούσω! ποτὲ πιά δὲ θὰ τὶς ἀκούσω τὶς καμπάνες τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ. . .

Τοὺς ὤμους του τράνταξε ἀναφυλλητὸ ἀσυγκράτητο, δάκρυα κύλησαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάχτυλά του. Γιὰ ὦρα στάθηκε ἔτσι, κλαίγοντας βουβὰ, σὰ μικρὸ παιδί, ἀνίκανος νὰ μιλήσει. Ὁ Σγουρὸς κοίταζε σασιαμένος τὸ δόλιο του κεφάλι, τὸ τυλιγμένο μὲ τοὺς ἄσπρους ἐπιδέσμοις τῆς μοιραίας λαθωματιᾶς, κ' ἓνας κόμπος τοῦ ἀνέβαινε στὸ λαιμό,

δίχως κι αὐτὸς νὰ ξέρει γιατί, συνεπαρμένος καθὼς εἶταν ἀπὸ τὸ θέαμα αὐτὸ τῆς σπαραγμένης ἀπελπισίας.

— Ἄρχοντά μου, κάνεις κακὸ στὸν ἑαυτὸ σου, στὴ θέση ποῦ βρίσκεσαι, εἶπε ἄτολμα.

Ὁ ἱππότης ξεσκέπασε τὸ πρόσωπό του, ποῦ εἶχε γίνεи τῶρα ἀγνώριστο. Τὰ μάτια του εἶχανε πάρει τὴν ταραγμένη λάμψη τῆς παράκρουσης, ἢ ἀνάσα του φουσοῦσε ἀναστατωμένη.

— Ὅχι, ὄχι, δὲ θὰ μπορέσω νὰ σοῦ τὰ πῶ ὄλα, ἔκανε, δὲ μοῦ μένει πιὰ καιρὸς. . . Ἐφτασα στὸ καστέλλι καὶ στάθηκα μπροστὰ στὴ σηκωμένη γέφυρα, δίχως ἐλπίδα νὰ μπῶ μέσα, ἀποκαμωμένος, μὲ τὰ μάτια βουρκωμένα, ἐλειεινός, ἴδιος ζητιάνος. Εἶτανε βράδου, ἀργά, ἔῤῥηλιος εἶχε βασιλέψει, ἀκουγα κιόλας κάτω, στὸ δασωμένο λόγγο, νὰ σέρνονται στριγγὰ ξεφωνητὰ ἀγριμιῶν. Ποτὲ στὴ ζωὴ δὲν ἐνίωσα τὸν ἑαυτὸ μου τόσο ἔρημο καὶ σύγκαιρα τόσο κοντὰ στὴ σωτηρία. Μὴν ἔχοντας τίποτα καλύτερο νὰ κάνω, ἔπεσα στὰ γόνατα καὶ δεήθηκα. Φαίνεται πὼς τὸ κορμί μου, ποῦ εἶχε ὀλότελα ἀποκάνει, κύλησε κάποια στιγμὴ ἀσύνειδα ἀπὸ τὴν προσευχὴ στὸν ὕπνο γιατί ξάφνου, ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου, εἶδα νὰ στέκεται δίπλα μου, πάνωθί μου, ἕνας καθάλαρης. Εἶτανε γέροντας πολεμιστῆς μὲ ἀρματωσιὰ διχτάτη, ἢ ἄσπρη του γενειάδα κυλοῦσε ἀφρίζοντας στὸ στήθος του. Μὲ κοίταξε βουβὰ λίγες στιγμὲς κ' ὕστερα, δίχως νὰ μὲ ρωτήσῃ τίποτα, σήκωσε τὸ βούκινό του, σήμανε. Εἶδα τὴ γέφυρα νὰ κατεβαίνει, ἀκουσα βήματα πάνω στὸ σανίδωμα νὰ ζυγώνουν, ξανάκλεισα τὰ μάτια μου, λιποθύμησα. . .

» Ἔτσι εἶναι ποῦ μπήκα στὸ ἱερὸ καστέλλι κ' ἔτσι εἶναι ποῦ ἄλλαξε ἡ ζωὴ μου δρόμο ἀπὸ κείνη τὴ βραδυά. Θὰ μὲ ρωτήσῃς, φίλε, ποῖο εἶναι τὸ καστέλλι καὶ ποῦ βρίσκεται. Τὸ δεῦτερο δὲν ξέρω νὰ σοῦ τὸ πῶ: ἐγὼ ὁ ἴδιος θάδινα ὀλάκερη τὴ ζωὴ μου νὰ τὸ μάθω. Τὸ πρῶτο. . . Σκύψε, γιατί δὲ μπορῶ νὰ σηκώσω τὴ φωνή. . .

Κράτησε μιὰ στιγμὴ τὴν ἀνάσα του, κοίταξε στὸν ἄερα, σὰ ν' ἀφουγκραζόταν. Ὁ ἄνεμος σάρωνε πάντα τὴ χειμωνιάτικη νύχτα, στέναζε ἀνθρώπινα στὰ πυργιά. Τὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ πεταλούδιζε ξαφνιασμένο.

— Σὰν ξεψύχησε πάνω στὸ σταυρὸ ὁ Σωτήρας μας, εἶπε ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναὶ σιγοτρέμοντας, ἀγγέλοι μαζέψανε τὸ αἷμα του σ' ἕνα δισκοπότηρο καὶ τ' ἀπόθεσαν σὲ τετράψηλο κορφοβούνι. Χτίστηκε ἐκεῖ ναός, γύρω στὸ ναὸ καστέλλι. Παλληκάρια διαλεγμένα ἀπὸ κάθε ἄκρη τῆς γῆς, ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τοὺς πιὸ ἀγνοὺς, ἐρκίστηκαν νὰ τὸ φυλάνε, κ' εἶναι τὸ καλογεριστὸ τάγμα τοῦ ἱεροῦ Γκράαλ, τὸ τάγμα ποῦ κατοικεῖ καὶ διαφεντεύει τὸ Μονσαλβάτ, τ' ἀπόκρυφο μοναστήρι. Οἱ ἱππότες αὐτοὶ ἔχουνε κάνει ὄρκο φριχτό, ποτὲ νὰ μὴ φύγουν ἀπὸ τὸ ἱερὸ βουνό, ποτὲ νὰ μὴ λυγίσουν στοὺς πειρασμοὺς τῆς σάρκας. Δὲν κατεβαίνουν ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παρὰ μονάχα ὅταν τοὺς ὀριστεῖ ἀποστολή, μὰ τότε πρέπει νὰ τὴν ἐκτελέσουν τὸ γρηγορότερο καὶ νὰ ξαναγυρίσουν εὐθὺς στὴ μακρυνή τους οὐχίτη. Ἄν ἀμαρτήσουν, ἂν προδώσουν τὸν ὄρκο τους, τότε — ἀλλοίμονο — εἶναι γιὰ πάντα, τελειωτικά χαμένοι. Ποτὲ, ἢ φυχὴ τους δὲ θὰ γαληνέψῃ πιὰ οὔτε θὰ

μπορέσουν, όσο κι ἂν παιδευτοῦν, νὰ ξαναβροῦνε τὸ μονοπάτι ποῦ φέρε-
νε στὸ ἄχραντο καστέλλι.

Ἄφησε τὰ χέρια του νὰ πέσουν ἀδύναμα στὸ κρεββατοστρώσι, τὰ
χέρια του ποῦ εἶχανε πάρει τὴν κερένια διαφάνεια τοῦ θανάτου, καί
κρέμασε τὸ κεφάλι του.

— Ἐχεις μπροστά σου ἕναν προδότη, εἶπε τόσο σιγανὰ ποῦ τὴ
φωνή του τὴ μάντευες ἀντὶ νὰ τὴν ἀκοῦς. Τὸ ἱποτικὸ χρίσμα ὁ Ἰωάν-
νης ντὲ Τουρναί δὲν τὸ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ βασιλέα τῆς Φράντσας
καθὼς νομίζουσαν, ὄχι· τὸ πῆρε ἐκεῖ ψηλά, στὸ Μονσαλβάτ, ἀξιώθηκε τὴ
σπάνια τούτη γι' ἀνθρωπο χάρη. Καί τὸ χρίσμα, καί τὸν ἔρκο, τὰ πρό-
δωσε. Σταλμένος νὰ πολεμήσει γιὰ τὸν τάφο τοῦ Σωτήρα, πέρασε ἀπὸ
τὴν κούρτη τῆς Ἀχαΐας, πέρασε ἀνύποπτος, κι ἀγάπησε μιὰ γυναῖκα.
Τὴν καρδιά του, ποῦ τὴν εἶχε τάξει στὴ μοναδική, τὴ θεῖα ἀγάπη, τὴ
μοίρασε ὁ πανάθλιος μὲ μιὰ θνητή. Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη, οἱ φωτιές
τῆς Κόλασης φούντωσαν μέσα του, ἡ ψυχὴ του δέρνεται κιόλας στὸ Κα-
θαρτήριο καὶ θὰ δέρνεται στὸν αἰῶνα. Δὲν τὸ ξαναβρῆκε πιά τὸ μονο-
πάτι γιὰ τὸ ἱερὸ καστέλλι ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναί. Ἡ λόγχη του κατα-
δικάστηκε ποτὲ πιά νὰ μὴ νικήσει. Καί τώρα, ἀτιμασμένος, ντροπια-
σμένος, ἔρημος, πεθαίνει σὲ κρεββάτι ξένο, πικρὸς, δίχως ἐλπίδα
σωτηρίας.

Σκέπασε μὲ τὶς δύο του παλάμες τὰ μάτια του, σύγκρου τὸν περι-
χουσε μεγάλο.

— Θέ μου! δὲ θὰ τις ξανακούσω τὶς καμπάνες, θρήνησε σπαρα-
χτικὰ, ποτὲ πιά δὲ θὰ τις ξανακούσω τὶς καμπάνες τοῦ Μονσαλβάτ! . . .

Κατέβασε τὰ χέρια του πλεγμένα μ' ἀπόγνωση στὸ στῆθος, ἀπὸ
τὰ μάτια του, ποῦ τὰ κρατοῦσε σφαιλιστά, κύλησαν στὰ χωνεμένα μά-
γουλα δύο χοντροὶ κόμποι δάκρυα. Ὁ Σγουρὸς τὸν εἶχε ἀκούσει σα-
σισημένους, ἄλαλος, κι ἀπόμνη τῶρα νὰ τὸν κοιτάζει μὲ κρατημένη
ἀνάσα, μὴ ξέροντας τί νὰ σκεφτεῖ. Στὸ ἀνήσυχο, ρωμέϊκο μυαλό του,
πολλὰ ἀπ' ὅσα εἶχε ἀκούσει φαίνονταν παράδοξα, ἀκατανόητα. Τὰ εἶχε
ἀκούσει ἢ τὰ ὄνειρεύτηκε; Κοίταξε γύρω του, νὰ θεβαιωθεί πὼς εἶναι
ξόπνιος, ἀνασείστηκε. Ὅμως ὁ ἱππότης, ποῦ εἶχε τώρα γαληνέψει κά-
πως, τοῦ ἄγγιξε τὸ χέρι.

— Παρακαλῶ, ψιθύρισε, φώναξε τὸν παπά.

Σηκώθηκε, ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ βγῆκε στὸ χαγιάτι. Ἡ νύχτα
εἶταν ἀνήσυχη, λαχάνιαζε καὶ ξεφουσοῦσε. Στὸν οὐρανὸ τὸ φεγγάρι
ἔτρεχε κυνηγημένο ἀνάμεσα ἀπὸ σύννεφα πελώρια, κουρελιασμένα. Κα-
τέβηκε στὴν αὐλή, βρῆκε τὸν Δανιὴλ νὰ καρτερεῖ καθισμένος κάτω ἀπὸ
τὴ στοά.

— Ἐλα, τοῦ εἶπε, εἶναι καιρὸς.

Ὁ ἱππότης μετέλαβε μεσάνυχτα καὶ πέρασε ἡσυχὰ τὴν ὑπόλοιπη
νύχτα. Ἀσάλευτος στὸ κρεββάτι του, ἔμοιαζε νὰ κοιμάται, ἢ ἀνάσα
του δὲν ἀκουγότανε καθόλου. Κοντὰ τὰ χαράματα, ὁ Σγουρὸς ποῦ δί-
χως νὰ τὸ νιώσει εἶχε κι αὐτὸς ἀποκοιμηθεῖ, ξύπνησε ἀνήσυχος. Ἡ
ἀνάσα τοῦ λαβωμένου θάρρανε, κάτι βιαστικὸ φτεροκοποῦσε στὸν ἀέρα.

Τοῦ φάνηκε πὼς ὁ ἄρρωστος δυσκολεύεται ν' ἀναάνει, πῆγε λοι-
πὸν κι ἀνοίξε τὸ παραθύρι. Ξημέρωνε. Ὁ ἄνεμος εἶχε πέσει, ἡσυχὴ

καί παρθενική ξυπνοῦσε ἡ ξάστερη μέρα. Ἐπὶ μακρὰ, στὸν κάμπο, γλυκὸ ἤγα φτάνανε, σθησμένα, τὰ κουδούνισματα κάποιου κοπαδιοῦ.

Γύρισε στὸ κρεβάτι κ' ἔσκυψε πάνω στὸν ἵππότη. Δὲν ξεσφαιλοῦσε τὰ ματόφυλλά του, οἱ βολβοὶ του μονάχα σάλευν ἀπὸ μέσα, σὰ ν' ἀκολουθοῦσαν κάποιον ὄνειρο. Δυνάμωνε ἡ ἀνάσα του, λαχάνιαζε, λές κι ἀνέβαινε κάποιον ἀνήφορο ἐπίμονο καὶ μακρὺ. Ἡ ὀρθρινὴ πνοὴ τοῦ υπαίθρου μπῆκε ἀπὸ τὸ παραθύρι, παιχιδίσει παιδικὰ μὲ τὰ μαλλιά του τὰ ξανθὰ καὶ πουπουλένια ποὺ ξέφευγαν ἀπὸ τὸν ἐπίδεσμο καὶ χύνονταν στοὺς ὤμους του, στὸ προσκεφάλι. Στὸν ἀέρα τρέμιζε πάλι τὸ ἀπόμακρο κουδούνισμα τοῦ κοπαδιοῦ.

Τότε ὁ Ἰωάννης ντὲ Τουρναὶ ἀνατρίχιασε σύγκορμος. Ἐκίανε νὰ σαλέψει τὰ χέρια του, δὲ μπόρεσε, σήκωσε ψηλὰ τὸ πρόσωπο, τέντωσε τὰ τόξα τῶν φρυδιῶν του. Τὰ ματόφυλλά του διαπλατῶθηκαν, οἱ κόρες του οἱ οὐρανιᾶς στυλώθηκαν ἐκστατικὰ στὸν ἀέρα.

— Οἱ καμπάνες! φώναξε ἀδύναμα, πνιγμένοι ἀπὸ εὐτυχία, — οἱ καμπάνες τοῦ Μονσαλβάτ! . . .

Τὸ στήθος του ποὺ εἶχε φουσκώσει ἄδειασε μεμιᾶς, ἀκίνησι μαρμάρινη χύθηκε πέρα ὡς πέρα στὸ κορμί του. Καὶ τὰ μάτια του, τὰ στυλωμένα στὸν ἀέρα ἐπίμονα, ἐκστατικὰ, λίγο-λίγο θούρχωσαν, σήστηκαν, καθὼς ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύει ἀνέφελα μιὰν ἡσυχῆ, ἀνοιξιᾶτικη βραδυά.

Στὸ παιδικό του πρόσωπο ἄπλωνε τώρα γαλήνη ἀνέσπερη ὁ Μέγας Ὑπνος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Α'

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

(Τέλος)

ΙΓΗΝ ὦρα ἀργότερα, τὸ κάστρο ἀναστατώθηκε ἀπὸ φωνές, θόρυβο ἀσυνήθιστο, τρεχάλες. Ὅσοι ἔτυχε νὰ μὴν ἔχουνε βγεί ἀκόμα ἀπὸ τὰ γιατάκια τους, πρόβαλαν ξαφνιασμένοι στὰ παραθύρια, στὶς πόρτες. Ἀπὸ τὸ τειχὶ πάνω, κάποιοι συντρόφοι τοὺς ροβολοῦσαν τὰ πέτρινα σκαλιὰ ξεφωνίζοντας, χοροπηδώντας, κ' εἶχανε τὰ χέρια τοὺς σηκωμένα σὰν παλαβοί. Κάτι λέγανε καθὼς περνοῦσαν, κάποιο μαντάτο, ὅμως εἶτανε τόση ἡ χαρὰ τοὺς ποὺ τὰ λόγια τοὺς πνίγονταν στὸ λαιμό, μάταια πάσχιζες νὰ τὰ ξεχωρίσεις.

Τέλος τὸ μαντάτο ξελαγάρισε, ἀπλώθηκε θεριεμένο σὰ φλόγα ποὺ πηδώντας ἀπὸ τὴ μιὰ σ' ἄλλη θημωνιά φουντώνει δλάκερο ἓνα χωράφι. Τὸ φουσαῖτο ἀπὸ τὸ Μυτζηθρὰ ἐρχόταν, τὴ στιγμή τούτη ἀνηφόριζε τὴν πλαγιά.

Κι ἀλήθεια! Μπουλούκια - μπουλούκια οἱ ροβολατῶροι, σκοντάβοντας στὰ σκαλοπάτια, σκαρφάλωσαν στὸ τειχί, πρόβαλαν τὰ κεφάλια τοὺς ἀπὸ τὶς τάπιες καὶ τὸ εἶδαν: Εἶταν Ἰσαμε τριακόσιοι ἄντρες, ρογατῶροι μὲ στολές δλακαίνουργιες, μπρούντζινα κασίδια στιλπνά, φολιδωτὰ λωρίκια. Παράξενο! εἶχανε περάσει ἀπείραγοι μέσ' ἀπὸ τὸ φράγκικο στρατόπεδο, λές κι ὁ ἴδιος ὁ ἐχθρὸς τοὺς σεβάστηκε κι ἀνοίξε δρόμο. Οἱ βιλάνοι τοῦ κάστρου δρῆκαν ἀμέσως τὴν ἐξήγηση, ἀφορμὴ καινούργια νὰ περσέψει ἡ ἀγαλλίαση κ' ἡ περηφάνεια τοὺς: Ἀνάμεσα σὲ Φράγκους καὶ Ρωμιοὺς εἶχε γίνει συμφωνία, ὁ πρίγκηπας ἀναγνώρισε πὼς τὸ ἔχασε τὸ κάστρο, πάει πιά, παραμέριζε νὰ περάσει ὁ καινούργιος ἀφέντης, ὁ δικαιοματικός.

Τ' ἀλλάγι τῶν ρογατῶρων σταμάτησε μπροστὰ στὴν πόρτα. Ἐνας κήρυκας, παίρνοντας θέση δίπλα σὲ καθαλάρη ντυμένο πάνω ἀπὸ τὴν ἀρματωσιά του μὲ σκαραμάγκι πλουμιστό, ἔβαλε τὰ χέρια χωνί κ' ἔκραξε κατὰ τὶς τάπιες:

— Ἀνοίχτε τὶς πόρτες, ἀνοίχτε στ' ὄνομα τοῦ ἀγιότατου βασιλέα τῶν Ρωμαίων!

Δὲν περίμεναν νὰ δευτερώσει ἡ πρόσκληση. Ἡ σιδερόπορτα ἔτριξε, διαπλατώθηκε, κ' οἱ ρογατόροι τοῦ Μυτζηθρᾶ μπήκνε στὸ κάστρο.

Ὁ ἄρχηγός τους, ὁ καθαλάρης μὲ τὸ πλούσιο σκαραμάγκι, περὼντας γιὰ νὰ μπεῖ στὴν καμάρα δίχως νὰ πεζέψει, σταμάτησε τὰ μάτια του στὸ καρφωμένο πάνω στὸ ξύλο τοῦ πορτόφυλλου κουφάρι τῆς Σλαύας, ποῦ εἶχε μείνει ἐκεῖ ἀπὸ προχτές. Κράτησε τ' ἄλογό του μιὰ στιγμή, σήκωσε τὸ χέρι του, καὶ μὲ τὸ χρυσοστόλιστο δεκανίκι, σύμβολο τῆς ἐξουσίας, τὴν ἄγγιξε στὸ σαγόνι.

—Ὡραῖο κορίτσι, εἶπε χαμογελώντας μὲ τὰ πηχτὰ καὶ κόκκινα χεῖλη του, τὰ φιλήδονα,— ὅμως φορεῖ ἄσχημο μύρο...

Οἱ ἄντρες του, γιὰ νὰ τοῦ φανοῦν εὐχάριστοι, γέλασαν χοντρά. Κ' οἱ καστρινιοὶ ποῦ εἶχαν ἀνοίξει τὸ πορτόφυλλο, βιάστηκαν τώρα νὰ ξεκαρφώσουν τὸ κουφάρι, νὰ τὸ κρύψουν σὰ ντροπιασμένοι ποῦ ἄθελάν τους παρουσιάσαν τέτοιο δυσάρεστο θέαμα γιὰ πρώτη ἐντύπωση στὸν ἄδρῶ, τὸ μεγαλύτερο ἀφέντη καὶ λυτρωτῆ.

Ὅταν ὁ Σγουρὸς, ποῦ συντρόφευε ἀκόμα τὸ νεκρὸ τοῦ ἱππότη, ἔμαθε τὸ χαρμόσυνο μαντᾶτο καὶ κατέβηκε ἀπὸ τὴν κάμαρά του, τὸ βασιλικὸ ἀλλάκι εἶχε πάρει κιόλας θέση στὴν αὐλή. Οἱ δυὸ Μαϊνιώτες παρουσιάστηκαν γιὰ ἀρχηγοὶ τῶν ροβολατόρων ἐκεῖ πρόχειροι, κι ἄκουσαν τὴν προσταγὴ τοῦ βασιλέα: Νὰ παραδώσουν τὸ κάστρο εὐθύς, γιὰτὶ αὐτὸ ποῦ κάνουν εἶναι μεγάλη ἀποκοτιὰ, ποῦ μπορούσε νὰ προκαλέσει πολλὰ δυσάρεστα. Μονάχα ἡ ἀγαθὴ τους προαίρεση κ' ἡ ἄγνοια τὸ δικαιολογοῦσαν. Νὰ τὸ παραδώσουν λοιπὸν στὸ Φράγκο, κι ὁ βασιλέας τοὺς ὑπόσχεται σ' ἀντάλλαγμα πεντακόσια πέρπυρα τόπο, στὰ δικά του τὰ χῶματα, νὰ τὸν ἔχουν καὶ νὰ τὸν δρίζουν.

— Τί τρέχει; τί γίνηκε; ρώτησε ξαφνιασμένος ὁ Σγουρὸς τοὺς τριγυρινούς τους καθὼς πάσχιζε νὰ ζυγώσει στὸ κέντρο τῆς σύναξης, ποῦ εἶτανε πυκνὴ. Τοὺς ἔδλεπε νὰ σκύδουν ἕνας-ἕνας τὸ κεφάλι, νὰ βουθαῖνονται, ἐνῶ λίγο πρὶν, ἀπὸ τὴν καμάρα, τοὺς ἄκουγες ἀκόμα νὰ γαυριάζουν.

Τοῦ ἐξήγησαν τὰ λόγια τοῦ Ρωμοῦ ἀφέντη. Κιόλας ἀρχίζαν μεταξὺ τους νὰ τὰ σχολιάζουν, χαμηλώνοντας τὴ φωνὴ κουβέντιαζαν καὶ πάσχιζαν ν' ἀπαλύνουν τὴν πίκρα ποῦ τοὺς εἶχε ποτίσει ἔτσι ξαφνικά. «Ἔτσι κι ἄλλιως τὸ κάστρο εἶταν χαμένο, εἵμασαν ξεγραμμένοι», λέγανε. «Ἄν δὲ γινότανε τοῦτο, τί ἄλλο μπορούσε νὰ μᾶς τύχει; Πάλι καλά!»

Σαστισμένος ὁ Σγουρὸς, νιώθοντας κι αὐτὸς νὰ κυριεύεται ἀπὸ τὴν κακοκεφιά τῶν συντρόφων του, σήκωσε τὰ μάτια, κοίταξε τὸν ἄρχοντα μὲ τὸ σκαραμάγκι, ποῦ βρισκόταν ἀπ' ὄλους πιδὸ ψηλά, στὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησιᾶς. Οἱ ρογατόροι γύρω του κρατοῦσαν σ' ἀπόσταση, τοὺς ροβολατόρους, τὸν ὄχλο. Δίπλα τοῦ στεκόταν μονάχα ἕνας ἄντρας μὲ γένι μαῦρο, κορακάτο, κ' ἕνας ἀκόμα, γέροντας αὐτὸς, καμπουριασμένος. Ὁ Σγουρὸς, μὲ τράνταγμα στὴν καρδιά, ἀναγνώρισε στὸν πρῶτο τὸ δολοφόνο τοῦ Μυτζηθρᾶ, στὸ δευτέρου τὸν Καφούρη.

«Τί θέλει τὸ γενοβέζικο κοράκι ἐδῶ;» ἀναρωτήθηκε μὲ ταραχὴ. Ἐάφνου ὅμως, ἐνῶ ἔκανε νὰ ζυγώσει περισσότερο κατὰ τὰ σκαλοπάτια

κοιτάζοντας τώρα τὸν ἄρχοντα, στάθηκε καρφωμένος στὸν τόπο, ἔγινε χλωμός.

— Ἀδέρφια! βάζει μεμιάς ξεφωνητὸ ἄγριο. Ἀδέρφια. Σᾶς πρόδωσαν...

Ἀντίκρυ, ὁ Σγουρομάλλης γύρισε ξάφνου τὸ πρόσωπό του, κοίταξε κατὰ τὴ μεριά του, σὰ νὰ στεκότανε πάντα ἕτοιμος, προειδοποιημένος. Ὁ γέροντας ἀνασηκώθηκε στὰ νύχια καί, μὲ γοργὸ μάτι, ἔψαξε νὰ βρεῖ ποῦθε ἔρχεται ἡ φωνή. Εἶδε τὸν Σγουρό, ἔσχιψε στὸν πρωτοστράτορα τοῦ Μυτζηθρά, καί, μὲ τὸ δάχτυλο τεντωμένο, τοῦ τὸν ἔδειξε.

— Πιάστε αὐτὸν ἐκεῖ! φώναξε ὁ Σγουρομάλλης στοὺς δικούς του.

Οἱ ρογατῆροι ἀμολύθηκαν, κύλησαν χάμου τοὺς βιλάνους, τοὺς ποδοπάτησαν.

Ὅμως δὲν κατάφεραν νὰ εὐχαριστήσουν τὸν ἀφέντη τους. Ὁ Σγουρός εἶχε χαθεῖ.

Πρώτη δουλειὰ τοῦ πρωτοστράτορα, μόλις ἔκανε κατοχὴ στὸ κάστρο, εἶτανε νὰ στείλει δυὸ ἀλογάτορες στὸν πρίγκηπα καὶ νὰ τοῦ παραγγεῖλει πῶς τώρα μπορεῖ νὰ ὀρίσει. Οἱ ἀλογάτορες βρήκανε τὸν Φλωρέντιο στὸ Νησί, νὰ προσμένει. Σὲ λίγη ὥρα, φτάνουν στὴν Καλαμάτα, σταλμένοι ἀπὸ τὸν ἀφέντη τους, ὁ κοντόσταβλος κι ὁ βαρῶνος τῆς Ἀρκαδίας. Εἶχανε γυρίσει τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὴ Βασιλεύουσα συντροφιά μὲ τὸν Σγουρομάλλη, κ' εἶχανε φέρει τὴ βασιλικὴ διαταγὴ στὴν Κεφαλὴ τοῦ Μυτζηθρά γιὰ τὴν παράδοση τοῦ κάστρου. Τὸ παραλάβανε τώρα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ πρωτοστράτορα σ' ὄνομα τοῦ πρίγκηπα τῆς Ἀχαΐας.

Ἔτσι ὁ Σγουρομάλλης, τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, πῆρε τὸ δῶρο ποῦ τοῦ εἶχανε τάξει κεῖ-κάτω, στὴν Πόλη, οἱ δυὸ Φράγκοι, γιὰ τίς ὑπηρεσίες του: Ἐνα φαρί μὲ πλούσια σελλοχάλινα καὶ τρεῖς χιλιάδες χρυσὰ πέρπυρα. Ἐχωσε τὰ πέρπυρα στὸ χρυσοκλωσμένο του περσίκι, καθαλίκεψε παρευθὺς τὸ φαρί, καί μὲ τοὺς τριακόσιους τοῦ ρογατῆρους, τράδηξε πίσω γιὰ τὸ Μυτζηθρά.

Προτοῦ ἔξινιήσει ὥστόσο, εἶχε περάσει ν' ἀποχαιρετήσῃ τὸν Καφούρη: Δὲν πέζεψε στὴν πόρτα του. Στάθηκε νὰ τοῦ μιλήσῃ καλά, κάτω ἀπὸ τὸ παραθύρι.

— Δὲ θὰ σὲ φορτωθῶ πιά γιὰ δάνεια, γέροντα! εἶπε καὶ χαμογέλασε πλατιά, ἔτσι ποῦ λάμπανε τ' ἄσπρα του μεγάλα δόντια, ἐνῶ χτυποῦσε μὲ τὴν παλάμη τὸ τσουπωτὸ περσίκι του.

Ὁ Ματτέος Καφούρης ἔμως εἶτανε στίς γκρίνιες του, ἀπ' ὅλη τούτη τὴν ἱστορία μονάχα αὐτὸς δὲν εἶχε κερδίσει τίποτα. Ἐκδικήθηκε, ὅσο νὰ πεῖς, τὸν ἄπιστο στὴ συμφωνία Σγουρό, μὰ τ' ὄφελος δὲν εἶτανε χεροπιαστό, ὄχι.

— Προτοῦ μιλήσῃς γιὰ δάνεια καινούργια, ἔκανε μωτρωμένος, θᾶπρεπε νὰ θυμηθεῖς τὰ παλιά, καὶ νὰ μοῦ τὰ γυρίσεις.

— Πρόστυχη ράτσα μὰ τὴν πίστη μου, μεσίερ Ματτέο! Θαρεῖς λοιπὸν πῶς ἓνας ἄρχοντας σὰν ἐμένα μπορεῖ νὰ συλλογιέται μονάχα πέρπυρα, καθὼς ἐλόγου σου; Ἐόφλησα ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ χρέος κάνοντας σήμερα τὸ χατίρι σου, νὰ δλάψω τὸν ἐχτρό σου· τί ἄλλο θέ-

λεις; Αὐτὸς δ' ἀνέμυαλος, πού τονε λὲς Σγοῦρο, τὴν πλήρωσε τὴν ἀποκοτιά του. Ἦ δχι;

— Ὅχι δσο πρέπει, δχι δσο πρέπει, ἔκανε ὁ Καρούρης δνειροπόλος. Κάπου θὰ βρίσκειται τώρα, κι αὐτὸ δὲ μ' ἀφήνει νὰ ἴσυχάσω.

— Μὴν ἔχεις ἔγνοια! Ἔχω ἀμολύσει στ' ἀχνάρια του καλὸ λαγωνικό. Θὰ ἔχεις μαντάτα του σὲ λίγο.

Γέλασε δυνατὰ καὶ σπιρούνισε τὸ φαρί του. Οἱ τριακόσιοι ρογατόροι παρελάσανε τὸ κατόπι του κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Γενοβέζου καὶ βγήκανε ἀπὸ τὴν Καλαμάτα.

Τέτοιο ἄδοξο τέλος εἶχε ὁ ξεσηκωμὸς τῶν βιλάνων στὴν Καλαμάτα τὸν καιρὸ πού ἠγεμόνευε ὁ Φλωρέντιος ντ' Αἰνῶ. Τοὺς ροβολατόρους τοῦ κάστρου οἱ Φράγκοι δὲν τοὺς πείραξαν. Τοὺς ἔδγαλαν ἔξω καὶ τοὺς ἄφησαν λεύτερους νὰ γυρίσουν στὰ σπίτια τους. Ξαφνιασμένοι ἐκεῖνοι γιὰ τὸ ἀναπάντεχο γύρισμα τῆς τύχης, ἀνίκανοι νὰ πιστέψουν μὲ τὸ πρῶτο πὼς ἀλήθεια ἔχουν γλυτώσει, πὼς μποροῦν ἔπου θέλουν τώρα νὰ τραβήξουν, στάθηκαν ἀκόμα μπουλοῦκι, ἀδέξια, νὰ κοιτάζουν γύρω μ' ἀμυχανία. Τέλος, μελαγχολικοί, θλιβεροί, ἄρχισαν νὰ σκορπίζουν. Οἱ Κανατασιῶτες πῆρναν τὸ δρόμο γιὰ τὸ χωριὸ τους. Κ' οἱ Μαῖνιωτες, αὐτοὶ πιδ μακρνοί, τράβηξαν πέρα, γιὰ τὰ βουνά. Συχνά, ὡς πού νὰ χαθοῦν ἀπὸ τὰ μάτια ὁ ἕνας τοῦ ἄλλουνοῦ, στρέφονταν καὶ ρίχνανε μιὰ ματιά πίσω. Κιόλας κάτι σὰ νοσταλγία ξυπνοῦσε στὴν ψυχὴ τους. Ἀναθυμόνταν τὶς ἡμέρες πού πέρασαν ἀνάταμα, τὸ αἷμα πού τοὺς ἔδεσε, τὴν πρόσκαιρη λευτεριά δταν διαφέντευαν τὸ κάστρο, τὸ αἶσθημα τέλος τῆς περηφάνειας πού τοὺς τόνωνε ἴσαμε χτές. Ὅλ' αὐτὰ πᾶνε τώρα, χάθηκαν ἀγύριστα. Κοιτάζονταν κ' ἔκαναν ἀσύνειδα τὴ σκέψη πὼς ποτὲ πιά δὲ θὰ ξανασιμίζουν σὲ τούτη τὴ ζωὴ.

Οἱ ἱππότες τῆς Καλαβρυτινῆς βαρωνείας, μόλις μπήκανε στὸ κάστρο, ψάξανε γιὰ τὸ γιὸ τοῦ λίζιου ἀφέντη τους. Ἀπὸ τὴ νύχτα τῆς ἐξόδου τὸν εἶχαν χάσει, δὲν τὸν βρήκανε τὴν ἄλλη μέρα ἀνάμεσα στὰ πτώματα, καταλάβανε λοιπὸν πὼς πρέπει νὰ εἶναι κεῖ-μέσα. Τὸν θάρουσαν αἰχμάλωτο καὶ ξάφνου τὸν βρίσκουν νεκρό. Τότε στείλανε ἀπεσταλμένο εἰδικὸ στὰ Καλάβρυτα, νὰ δώσει τὸ μαντάτο στὸν πατέρα, κι αὐτοί, ἀφοῦ πρῶτα βάλανε τὸ λείψανο σὲ πουρναρένια κάσσα, ἔμειναν ἐκεῖ, στὸ κάστρο, νὰ τὸ φυλάνε.

Ὡστόσο ἡ κούρτη ἔμεινε στὸ Νησί, δὲν ἔλεγε νὰ μπεῖ στὴν Καλαμάτα. Ἦ πριγκηπέσσα εἶχε ἔρθει κι αὐτὴ ἐκεῖ μὲ τὶς γυναῖκες τῆς, νὰ παρακολουθῆσει ἀπὸ κοντὰ τὸ σέντζιο, τὴν τύχη τοῦ πατρογονικοῦ τῆς. Ἔτσι τουλάχιστο πίστευε ἡ ἴδια κ' ἔτσι ἔλεγαν οἱ δικοὶ τῆς. Ὅμως, κρυφά, μιὰ ἔλξη ἀνομολόγητη τὴν εἶχε φέρει ἐδῶ, κάποια τρεμούλα γιὰ κάτι, γιὰ κάποιον. Δὲν ἤξερε ἀκριβῶς πὼς καὶ γιατί ἔγινε ὁ ξεσηκωμὸς τῶν καλῶν τῆς τῶν βιλάνων· στὸ περιστατικὸ τοῦτο, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, εἶχε ἰδεῖ περισσότερο ἕνα σημάδι τῆς μοίρας, παρὰ τὸ ἀποτελεσμα μῖαξ ἐνέργειας προμελετημένης. Κι ὥστόσο κάτι τῆς μωρμούριζε σ' αὐτὴ πὼς τὴ σπιθα τὴν ἔχει ἀνάψει κάποια ψυχὴ γνώριμὴ τῆς, παράφορη, ἀσυλλόγιστη καὶ φλογερή. Τρέμιζε σ' αὐτὴ τὴ σκέψη· ἀπὸ τὸ παραθύρι τῆς, ἀνάμεσα στὶς φυλλωσιῆς τοῦ περιβολιοῦ, στεκό-

τανε ν' άγγαντεύει συχνά, με μάτι έρωτηματικό, τήν Καλαμάτα. Τότε, πάλι, καθώς έναν καιρό, φόβος κρυφός τήν έζωνε, τó αίσθημα πώς κάποιο πνεύμα άνήσυχο φέρνει δλοένα βόλτες γύρω στή ζωή της, φτεροκοπάει στόν άέρα όρμητικά κι δλο στενεύει τούς κύκλους γύρω στο κεφάλι της, τούς στενεύει τόσο πού νά σου πιάνεται ή άνάσα και νά λές πώς τώρα θά σ' άγγίξει με τó φτερό.

Είχε άφήσει τή θάγια με τή μικρούλα τή Μαχώ στήν Κλαρέντζα, λοιπόν είτανε πολú μονάχη. Τις άδρες τις δεχότανε στόν περίγυρό της από σεβασμό στους τύπους, όχι γιατί ένιωθε τόν έαυτό της συντροφεμένον έτσι. Κ' ή μπουργκινιόνα ή Γιολάντα ακόμα, δέν τήν διασκέδαζε πιά με τά τραγούδια της. "Άλλος κόσμος, άλλες λαχτάρες... Οι άρχόντισσες τής κούρτης έρωτιάρες και φλύαρες, οι άδρες ξένες στήν ψυχή της.

Κατέβαινε στο περιβόλι του άρχοντικού, τις άφηνε καθισμένες στή λιακάδα, κι αυτή τριγύριζε μονάχη ανάμεσα στα δέντρα, νεραντζιές, φιστικιές, κάπου - κάπου κανένα γιγαντόκορμο κυπαρίσσι πού έρριχνε ίσαμε πέρα, στόν τοίχο, τή σπαθωτή του τή σκιά. 'Ο καιρός είχε γλυκάνει, ασάλευτος στεκόταν ό άέρας, μούδιαζε στή θαλπωρή του ήλιου ό κάμπος γύρω. "Ακόμα και τά βράδυα είταν όμορφα, τó γεναριάτικο φεγγάρι είχε γεμίσει. Ξεθαρρέυτηκε ή 'Ιζαμπώ κάποιο βράδυ νά βγει μονάχη της στο περιβόλι, σχεδόν κρυφά, γιά νά μή τήν άκολουθήσουν, κατά τó χρέος τους, οι άδρες, κ' ή χαρά πού δοκίμασε τή φορά εκείνη είταν αναπάντεχη, ζαλιστική.

Λές και τó περιβόλι γύρω είχε στοιχειώσει, δλα ξάφνου αλλάζανε ρυθμό ζωής. Σά νά μήν κυλούσε πιά ό χρόνος, οι φυλλωσιές ν' άποναρκώθηκαν, τά νερά νά σταμάτησαν τή ροή τους. "Ένωσε ή 'Ιζαμπώ τόν έαυτό της λούτερο, άνεπιτήρητο, καθώς σέ σπάνιες στιγμές τής ζωής τής είχε τύχει. 'Η αίσθηση τούτη, ή καινούργια, άναβρούζει όρμητικά, χείμαρρος μυστικός, τή συνεπαίρνει. Δέν είναι πιά αυτή, είναι μονάχα μιá παιδούλα, καθώς τότε, τόν καιρό τής πρώτης νιότης, όταν ακόμα ζούσε ό πατέρας της. Βγήκε ή παιδούλα στο περιβόλι, γλιστρώντας με τά ροδαλά της τά ποδαράκια γυμνά, βγήκε νά μαζέψει στο μαντήλι της λαμπυρίδες, άστράκια φωσφοριστά πού κρύβονται μαριόλα μέσα στο σγουρό χορτάρι. Είναι άνάλαφρο τó κορμί της, χερουδικό, χοροπηδάει σά νά τó φέρνει ό άνεμος πού φιλάει έρωτιάρικά τις φουντωμένες ροδοδάφνες. Φεύγει κάτω από τά δέντρα άσπρογαλιάζοντας, σκιά. 'Η νύχτα γύρω όνειρεύεται, γεμίζει δλάκερη, άγάλια - άγάλια, μουσική - μυριάδες άρπες, κρεμασμένες κάπου εκεί ψηλά, παίζουν.

Κ' ή πεταλούδα, πού ξαφνιασθηκε από τή φεγγεβολή στόν ύπνο της, πάνω σ' ένα λουλουδι, φτερακίζει τώρα παλαβιά, μεθυσμένη από φεγγαρίσιο φώς, χυμάει δώθε, κείθε, χορεύει, άντραριχιάζει, φρένιασε από τήν όμορφιά τής ζωής τόσο πού νά θέλει νά πεθάνει.

Ποτέ δέ θά τήν ξεχάσει τήν απόδραση τούτη ή 'Ιζαμπώ. Τόση είναι ή γλύκα της πού δλάκερη τήν άλλη μέρα τήν περνάει με τή θύμισή της. Σάν ξανάρχεται τó βράδυ, χτυποκάρδι τήν κυριεύει άνυπόμονο, ό νοός της ξεσηκώνεται νά δοκιμάσει πάλι τó ίδιο. Κι όμως διστάζει, φοβάται, πώς θά μπορέσει νά ξεφύγει, τί θά πεί γιά νά μή

τή φορτωθούσιν; Ξέρει καλά πώς τέτοιες ιδιοτροπίες είναι επικίνδυνες, μπορεί και νά δώσουν άφορμή στήν κούρτη για ύπνοιες πονηρές. Όλη μέρα λογάριάζε νά καθήσει φρόνιμα άπόψε, κι αύριο θράδου πάλι... Ίσως...

Μά νά πού ή ώρα ζυγώνει, τδ φεγγάρι βγήκε, τδ μαύλισμά του είναι άκτασινίκητο. Προσμένει νά πλαγιάσουν οι άδρες, κ' ύστερα τυλίγεται διαστικά σέ μιά μπέρτα γαρνιρισμένη γύρω στο λάιμο με γούνα και, κλεφτοπατώντας, βγαίνει στο περιβόλι.

Είταν ή τρίτη μέρα από τότε πού έπεσε τδ κάστρο. Τά σουρτα-φέρτα τών άρχόντων, τών μαντατοφόρων, είχανε πάψει, ήσυχο κοιμότανε τδ παλάτι. Άπό τούς στάβλους άκουγες κανένα άλογο μονάχα ν' αναβρουχίζει στ' όνειρό του μακρυά, στόν κάμπο, άλυχτούσε κάποιον σκυλί. Σήμερα πρωτ, έφυγε για τήν Άνδραβίδα ό πρίγκηπας, όμως ή Ίζαμπώ δέ θέλησε νά τόν άκολουθήσει. «Μεγάλο καύμο μου έδωσε τώρα τελευταία τδ κάστρο τής Καλαμάτας, κύριέ μου — τού ειχε πεί — πού δέ μου κάνει καρδιά νά φύγω από κοντά του.» Ό πρίγκηπας δέν έπέμεινε. Τής φίλησε τδ χέρι και ξεκίνησε, δίχως μάλιστα τδ ειρωνικό του τδ χαμόγελο τή φορά τούτη. Άπό κάμποσο τώρα καιρό, οι τρόποι του μοιάζανε νά έχουν άλλάξει, κάτι σά μελαγχολία αφαιρεμένη ειχε χυθεί στο χλωμό του πρόσωπο. Δέν έδιωχνε πιά με ύφος παγερό, άλαζονικό, σάν άλλοτε, τ' άγαπημένα πρόσωπα από κοντά του. Ίσα-ίσα, φαινότανε νά τ' άποζητάει, άπόφευγε τή μοναξιά. Στήν άδρή και μείλιχα συμπεριφορά του, μπορούσες νά ξεχωρίσεις τόν κρυφδ άγώνα του άνθρώπου του άτυχου πού έχει τήν τρυχική έπιθυμία νά γίνει συμπαθητικός.

• Αρχισε νά βηματίζει κάτω από τά δέντρα κι άπόψε ή Ίζαμπώ, άκολουθώντας τά στρατόνια, άνάσαινε τή μυρωδιά τής νύχτας κι άναζητούσε έναγωνία τή χτεσινή διάθεση, τόν γλυκδ εκείνο παραλογισμό. Όμως ή καρδιά της ειτανε βαρειά, δέν ήξερε γιατί. Ό καιρός ειχε πάλι ψυχράνει, τυλιγότανε στή μπέρτα της άνατριχιάζοντας και βάδιζε μ' άπελπισία, νιώθοντας πώς σέ λίγο θ' άναγκαστεί νά γυρίσει πάλι στο κουδοκλι. Η νύχτα ή χτεσινή, προαίσθημα φευγαλέο, παραπλανητικό, τής άνοιξης, ειχε περάσει άγύριστα.

Ξάφνου τρομάζει στέκεται. Κάτω από ένα κυπαρίσσι, μπροστά στόν κορμό, ειδε κάτι νά λευκάζει, μορφή ανθρώπινη όρθια κι άσάλευτη. Προτοδ τόν άναγνωρίσει, τόν ειχε μαντέψει. Ήταν εκείνος.

Λύγισαν τά γόνατά της, όμως κατάφερε άνέλπιστα νά κρατηθει όρθια. Εκείνος τήν ειχε ιδεί φαίνεται, γιατί τώρα ζύγωνε, ήσυχα πατώντας πάνω στο άσημαμένο χώμα. Στάθηκε μπροστά της, σέ λίγη άπόσταση.

— Άπό τόν Ίωάννη ντε Τουρναι! τής λέει άπλώνοντας τδ χέρι του πού κάτι κρατούσε. Συχωρέθηκε — πάνε τώρα τρία μερόνυχτα — μέσα στο κάστρο τής άφεντιάς σου.

Τόν κοίταξε και, καθώς τότε στο σύδεντρο του κάμπου, όταν τής τέντωνε τή γραφή του Σγουρομάλλη, δέν άπλωνε τδ χέρι της. Σάν κάτι νά τήν ειχε πάλι άμποδέσει.

— Πάρ' το, κυρά, γιατί σ' άγαπούσε μ' έρωτα τδ παλληκάρι, και

γιατί είναι ή στερνή του θέληση. Κ' έχω χρέος νά σοῦ τήν πῶ δλά-
κερη: Τὸ κρικέλι τοῦτο, λέει ὁ πεθαμένος, νά τὸ φορέσεις.

— Θέ μου! ἔκανε κείνη μὲ μικρὴ φωνή, δίχως νά ξέρει γιατί.

Εἶχε ν' ἀκούσει τὴ λαλιά του ἀπὸ τὸ βράδυ ἐκεῖνο, στὴ ροδιά, κι
δμως τὴν κρατοῦσε στ' αὐτιά της ὀλοζώντανη. Τώρα τῆς φαινότανε σάν
πιδ βαρειά, πιδ τραχειά, μαργωμένη λὲς ἀπὸ τὴν κρουσταλλένια πάχνη
τῆς νύχτας.

Ἐκεῖ, νιώθει νά τῆς πιάνουν τὸ κρεμασμένο χέρι της καὶ κάτι νά
τῆς περνᾶνε στὸ δάχτυλο, κάτι κρύο καὶ βρῦ, τὸ δαχτυλίδι τοῦ πεθαμένου.

— Καὶ τοῦτο ἀκόμα γιὰ νά τελειώσω τὴν ἀποστολή μου, λέει ὁ
Σγουρὸς κάνοντας ἕνα βῆμα πίσω. Ἡ ἐξορία, εἶπε κείνος, τέλειωσε.
Ἔτσι εἶπε. Τὸ κρικέλι νά τὸ φορέσεις ἄς εἶναι καὶ μιὰ στιγμή στὸ
χέρι σου, κ' ὕστερα νά τὸ δώσεις στὸν ἀντρα πού ἀγάπησες τὸ περισ-
σότερο στὴ ζωὴ σου.

Σύγκρουο δυνατὸ τὴν περιχῦσε ἀπὸ τὴ ρίζα τῶν μαλλιῶν ὡς τὶς
φτέρνες. Μηχανικά, σάν ἀπὸ τρόμο, ψηλάφησε μὲ τὸ ἕνα τῆς χέρι
τ' ἄλλο, τὸ δάχτυλο πού φοροῦσε τὸ κρικέλι. Τί κρύα πού εἶταν τὰ
δάχτυλα πού τῆς τὸ πέρασαν!

— Τίποτ' ἄλλο δὲν ἔχω νά σοῦ πῶ, λέει ὁ Σγουρὸς. Ἔχε γειά,
ἀρχόντισσα! Δὲ θὰ μὲ ξαναθεῖς.

Γύρισε, καὶ γοργός, ἀθόρυβος, ξεμάκρυνε.

— Στάσου!

Ποῖος εἶχε φωνάξει; Ἀλαφιασμένη ἢ ἴδια ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς,
ἔτσι πνιγμένη, σπαραχτική, νά ξεπετιέται μέσα στὴ νύχτα. Ἐκεῖνος,
εἶχε σταθεῖ κάμποσα βήματα πιδ πέρα.

Δὲν εἶτανε βέβαιος ἂν ἄκουσε καλά, γιατί ἔμεινε ἐκεῖ πού βρισκό-
ταν ἀσάλευτος, νά περιμένει. Μὰ βλέποντάς την νά στέκεται κι αὐτὴ
δπου τὴν ἄφησε, κατάλαθε· ἀναποφάσιτος, γύρισε πίσω.

Στέκονταν τώρα ἀγνάντια ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, νά κοιτάζονται στὰ
μάτια δίχως νά μιλοῦν. Τὸ στήθος τῆς πριγκηπέσσας, ξεσηκωμένο ἀπὸ
ἀνάσα φουρτουνιασμένη, ἀνεβοκατέβαινε σύνταχα, μὲ ταραχὴ.

— Ἐσὺ ὀρμήνεψες τοὺς βιλάνους νά μοῦ σηκώσουν πόλεμο; τὸν
ρωτᾶει μαλακά, γιὰ νά πεῖ κάτι.

— Ἐγώ, ναί.

Τὴν τρώμαξε τὸ ἀγρίεμα τῆς φωνῆς του.

— Γιατί; τοῦ κάνει μὲ παράπονο. Τί σοῦ ἔφταιξα;

Ἦχ, Ἰζαμπώ! Ποῦ εἶναι ἡ ἄλλοτινὴ σου περηφάνεια;

— Ἄκου κυρά! λέει ὁ Σγουρὸς. Εἶσαι ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἐσὺ,
κ' ἐγὼ ἀπὸ τοὺς ἀδύναμους. Προστάζεις μὲ χέρι γαντοφορεμένο νά
στήνουν κρεμάλες. Ὅρίζεις ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τὶς βουνοκορφές, μὲ δυνα-
μάρια καὶ καστέλλια ἀτράνταχτα μιὰ χώρα, κ' ἐγώ, ὁ πεζολάτης, βλέπω
περνώντας τ' ἀνθρωπολόδι νά ξεψυχᾶει στίς γράνες λιμασμένο. Στ' αὐ-
τιά τὰ δικὰ σου δὲ φτάνει ὁ δόγκος, τὸ ξέρω, τὸ μέτωπό σου στέκεται
ψηλότερα ἀπὸ τὰ νέφελα καὶ δὲ συννεφιάζει, τὰ μάτια σου τὸ δίχως
ἄλλο δὲ δακρύσανε ποτές. Κ' εἴμαστε μακριὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον
ἐσὺ κ' ἐγώ, γιὰ νά συντύχουν οἱ φωνές μας· δὲ μ' ἀκοῦς ὅταν φωνάζω
καὶ δὲ σ' ἀκούω πού τραγουδᾷς.

Τὸ φεγγάρι πού τὴν ἔλουζε κατὰ πρόσωπο, πού τὴν ἀσήμωνε σὰν εἰκόνημα θαυματουργό, ἐμπόδισε τώρα νὰ φανεῖ ἡ νεκρική της χλωμάδα. Κλονίστηκε ἀδιόρατα, σὰν καλαμιὰ ἀνεμοδαρμένη.

— "Ὠχ! στέναξε μουγγά, μὲ θαρεῖς λοιπὸν εὐτυχημένη;

— Δὲν εἶσαι τάχα, κυρά; Εἶσαι. Τί σοῦ λείπει παρεχτὸς μιὰ στάλα ἰδρώτας, ἐκεῖνος πού γλυκαίνει τὸ ψωμί;

Σκέπασε μὲ τίς δύο της παλάμες τὸ πρόσωπό της.

— Πονῶ, θρήνησε σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ της. "Αχ! Πονῶ!

Καὶ ξάφνου, θάμα ἀνείπωτο! ὕστερα ἀπὸ μικρὴ παύση, νιώθει νὰ τὴν τυλίγει κάτι σὰ σίφουνας ζεστός, δύο μπράτσα νεανικά πού τὴν ἄρπαξαν καὶ τὴ σφίγγουν. Πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ της δοκιμάζει τὴ ζάλη τούτη, κύλισμα ὀρμητικὸ σὲ μιὰν ἀβυσσο γεμάτη θάμπος, μύρα καὶ μουσική. Χάνει τὴν ἀνάσα της, σθηέται.

Τὸ φεγγάρι ἔλυωσε, σκόρπισε δλάκερο σὲ φῶς, ἡ νύχτα γίνεται φεγγερὴ σὰν ὄρθρος. Στὰ κλωνιά κελαῖδ'ἀνε σύμπυκνες φωνές πουλιῶν, ροδίξει τὸ ξημέρωμα, ἀνάσα ἀπέραντη πλαταίνει γύρω.

— "Ἐλα νὰ φύγουμε! Ἐλα νὰ φύγουμε! τῆς μοιρομυρίζει ξέφρενα στ' αὐτὴ μιὰ φωνή. Κ' εἶναι ὁ ἀρχάγγελος τοῦ ὄρθρου πού μιλάει ἔτσι.

Λυγίζει, δὲν ἀντέχει. "Ἄν ἀνοίξει τὸ βλέφαρο, φοβᾶται πὼς θὰ ἴδῃ τ' ἄσπρα φτερά, τὰ πουπουλένια, ν' ἀνατριχιάζουν ἀπὸ τὴ λαχτάρα γιὰ τὸ πρωῖνὸ ξεκίνημα. Τρομάρα κ' ἱλιγγος τὴ συνέχουν.

— "Ἐλα νὰ φύγουμε, λέει ἡ φωνή. Τὴ ζωὴ μου ἐδῶ - κάτω ἐγὼ τὴν ξόβλησα, αὔριο χαράματα ξεκόβω γιὰ τὰ βουνά. "Ἐλα μαζί μου! Δὲν εἶσαι κόρη τῶν Φράγκων ἐσύ, γεννήθηκες στὸν τόπο τοῦτο, ἡ μάγνα σου εἶτανε Ρωμιά. Κι ἂν θὲς παλάτι, ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω, θὰ τὸ κερδίσουμε μαζί. Καὶ θάσαι βασίλισσα, θὰ σκέπεις μιὰ χώρα λιόκαλη, εὐτυχημένη. "Ἐλα νὰ φύγουμε...

Τὴ συνεπῆρε, τὴν τράβηξε κοντὰ του, ἔκαναν δύο βήματα μαζί. Κάτι σὰν ἄνεμος τοὺς ἔσπρωχνε, πνοὴ μυρωμένη ἀπὸ θυμάρη καὶ πεῦκο, ἀνάσα ἀλαργινή.

— Καλέ μου! τοῦ λέει πνιγμένη ἀπὸ εὐτυχία, καλέ μου, πόσα χρόνια σὲ πρόσμενα νάρθεις!...

— Θυμᾶσαι, τὴ ρωτᾷε χαμογελαστός, τὸ σῦδεντρο στὸν κάμπο; Τὸ φαρί μου σ' ἔφερε, κ' ἦσαν ἀλαφιασμένη, ἀγριεμένη. Μὲ κοίταζες μὲ καταφρόνια ἔτσι πού πρόβαλα πίσω ἀπὸ τὰ θάμνα, σὰν ἀγρίμι. Κι ὠστόσο μὲ σπλαχνίστηκες, δὲ μὲ παράδωσες γιὰ θάνατο, καθὼς τ' ὀρμήνευε ἡ γραφὴ τοῦ Σγουρομάλλη. Γιατί μὲ σπλαχνίστηκες;

— Γιατί σ' ἀγαποῦσα, τοῦ λέει σιγανά, τρέμοντας.

— Μὰ πὼς, ἀφοῦ δὲ μ' ἤξερες! Ἐγὼ μονάχα σ' ἤξερα, σ' εἶχα ἴδῃ στ' ὄνειρό μου.

Γελάει ἡ Ἰζαμπώ.

— Στ' ὄνειρό σου μὲ εἶχες ἴδῃ;

— Ναι, θαρῶ. Ἐκεῖ - κάτω, στὴν πατρίδα μου, στ' Ἀνάπλι. Κ' εἶτανε κάποιον πρωῖνὸ, πᾶνε χρόνια τώρα - περνοῦσες χαράματα, μὲ μικρὴ συνοδιὰ καθαλάρους σου καὶ σκουταράτους.

Τὸ μέτωπό της συνέφιασε.

— Τρία χρόνια; ... ναι...

- Και με τή φωνή της πού βάρυνε :
- . . . "Εβγαίνα από τή γαλέρα του Ντελιούρια . . .
 - Τό ξέρω ! τήν αντίσκοφε τραχιά. "Ολα τά ξέρω, μή μου πεις !
 - Γιατί πήγες στο Ζόγκλο ; τόν ρωτάει.
 - Γιατί είχαμε κάνει τάμα ό "Ιωάννης ντέ Τουρναί κ' εγώ, νά σ' έχει έπιος γλυτώσει.
 - "Ο "Ιωάννης . . . , λέει συλλογισμένη.
 - Τής άρπαξε τά χέρια στις χουφτες του τις καυτές και τήν κοίταξε στα μάτια αύστηρός.
 - Νά κάνεις προσευχές για τήν ψυχή του. "Ακουσ ; Τήν έχασε για' αγάπη σου.
 - Χριστέ μου ! εγώ τί φταίω ;
 - Σου είχε έρωτα, και πέθανε με τ' όνομά σου.
 - "Ω !
 - Σκεπάζει ξάφνου τά μάτια της, τρεμούλα τήν πιάνει δυνατή.
 - Φύγε ! του λέει ξετρελλαμένη. Φύγε από κοντά μου !
 - Τί έπαθες ;
 - Έσοκέπασε τό πρόσωπό της, τά μάτια της είτανε πνιγμένα στα δάκρυα.
 - Τό βλέπεις τουτο εδώ ; Δέ βλέπεις . . . σ' έμποδίζει ή νύχτα . . .
 - Τό δεξί της γλίστρησε από τό μέτωπο στο μελίγγι, του δείχνει τό μελανό σημάδι.
 - Τό έχω ιδεί, κάνει εκείνος ξέγνοιαστος και χαμογελαστός.
 - Μή γελάς ! Είναι σημάδι του θανάτου ! Κανένας δέ θά ζήσει όταν μιά φορά μ' αγάπησε . . .
 - Τήν πήρε στην άγκαλιά του και τή χάιδεψε σα μικρό παιδί.
 - Δέν τόν τρέμω τό θάνατο εγώ. Μήν έχεις έγνοια.
 - "Ομως εγώ δέ θέλω ! Δέ θέλω. Για σένα . . .
 - "Ελα, τής ειπε με πεποιθήση, παρηγορήσου. "Ο θάνατος έμένα με φοβάται, νά τό ξέρεις. Με είδε πολλές φορές, και λάκησε. "Εγώ δέ θά πεθάνω, γιατί έχω σκοπό.
 - "Ετσι κουβέντιαζαν, ψιθυριστά, λαχανιασμένοι, κάτω από τό μεγάλο κυπαρίσι, κ' ή νύχτα πορευότανε τό δρόμο της. Κιόλας ή ψύχρα είχε περσέψει, δροσοσταλίδες κρουσταλλένιες πήζανε γύρω, στις φυλ-λωσιές.
 - "Ελα, είναι ώρα νά φύγουμε, τής λέει τέλος. Τό φαρί μου προσ-μένει δεμένο πίσω από τό φράχτη. Κ' οι συντρόφοι μου, οι στερνοί του κάστρου, μάς καρτερούν. "Ελα νά πάμε.
 - Ποϋ ; κάνει τεντώνοντας τά μάτια της.
 - Πέρα, στα βουνά !
 - Θέ μου !
 - Χλωμιάζει και νιώθει τά γόνατά της νά λύνονται. Νά φύγει, τώρα, μέσα στη νύχτα, ν' αλλάξει ζωή, νά τά παρατήσει όλα, τήν κόρη της. . . Χριστέ !
 - Λυπήσου με, τόν ίκετεύει.
 - Δέ θέλεις !
 - Τέντωσε τό κορμί του πάνωθέ της φοβερός.

— Δὲ θέλεις!

Ἡ Ἰζαμπὴ ἀρχισε νὰ τρέμει σύγκορμη, ἡ ψυχὴ της σθηνόταν.

— Ἀχ, εἶσαι παιδί ἀκόμα, κάνει μὲ φωνὴ ραγισμένη. Κ' ἤρθες ἀργά... ἤρθες πολὺ ἀργά.

Ἔτσι καθὼς στεκότανε μὲ τὰ μάτια της βουρκωμένα, δίχως νὰ βλέπει, τὸν ἐνίωσε πὺ ἔκανε ἕνα βῆμα πίσω, ὕστερα δεῦτερο.

— Στ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ! — ἀκούει τὴ φωνή του — ἂν μοῦ πεις πὼς δὲν ἔρχεσαι, δὲ μὲ ξαναβλέπεις! Οἱ σκοτωμένοι τοῦ κάστρου ζητᾶνε πίσω τὸ αἷμα τους. Χρωστᾶς νάρθεις μαζί μας, εἶσαι ἀπὸ τὸ δικό μας τὸ γένος.

— Λυπήσου με, τοῦ λέει πάλι μὲ θρῆνο, γέροντας τὸ κορμί της τσακισμένο. Δὲ φταίω ἐγώ, δὲ φταίω... .

Ἐγινε μιὰ παύση, κ' ὕστερα ἡ φωνὴ του, κοφτὴ:

— Χαῖρε, εἶπε.

Γύρισε δλόκορμος καὶ ξεμάκρυνε μὲ βήματα μεγάλα κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα.

— Στάσου!

Ἡ φωνὴ της εἶχε σκίσει τὴ νύχτα, τραγικὴ. Στάθηκε κείνος ἄλλη μιὰ φορά, ἀσάλευτος, νὰ προσμένει. Τὸν ζύγωσε ἀργά, περπατώντας δύσκολα στὸ ἀνώμαλο χῶμα. Τὸν ρώτησε:

— Καὶ δὲ θὰ ξαναγυρίσεις;

— Ποτὲ πιά!

Ἐμεινε ἄφωνη, νὰ κοιτάζει χάμου. Οἱ στιγμὲς στάλαζαν βαρεῖες, ἀδυσώπητες, ὄρσοσταλίδες πηγμένες. Καὶ τότε, ἡ πριγκηπέσσα Ἰζαμπὴ, κατάλαβε πὼς εἶναι καταδικασμένη.

— Δῶσε μου τὸ χέρι σου, τοῦ λέει σιγανά, πνίγοντας ἕνα στεναγμό.

Τοῦ τὸ πῆρε, τὸ κράτησε στὰ κρύα δικὰ της, κ' ὕστερα, μὲ κίνηση τρεμουλιάρα κι ἀπαλή, τοῦ πέρασε στὸ μεσιανὸ δάχτυλο τὸ δαχτυλίδι τοῦ πεθαμένου ἱππότη.

— Σὲ σένα! λέει χαμηλόφωνα καὶ βάζει στὸ λόγο τοῦτο ὅλη τὴν ψυχὴ της.

Ἐστερα γυρίζει ἀπότομα, τυλίγεται στὸ μανδύα της καὶ φεύγει γοργά, πέρα, κατὰ τὸ παλάτι.

ΜΕΘΕΟΡΤΙΑ

ΕΝ είχε κάνει είκοσι βήματα έξω από τὸ περιβόλι ὁ Σγουρὸς ποὺ ἐνίωσε δίπλα του, σὲ λίγη ἀπόσταση, κάτι νὰ γλιστράει μαζί του, σὰν Ἰσκιος. Τὸ μέρος ποὺ περνοῦσε εἶτανε ξέφραγο, λιοστάσι. Γυρίζει νὰ δεῖ, δὲ βλέπει τίποτα καὶ λέει μὲ τὸ νοῦ του πῶς ἀνίσως κάποιος κρύβεται πίσω ἀπὸ τὰ λιόδεντρα, κάλλιο νὰ κάνει τὸν ἀπονήρευτο καὶ νὰ προχωρήσει.

Ἐκεῖ ἀντίκρου, δεμένος σὲ φράχτη, καρτεροῦσε ὁ Ἀστρίτης. Τὸν εἶχε βρεῖ, ὕστερα ἀπὸ τὸ πέσιμο τοῦ κάστρου, στὸ στάβλο τοῦ ἴδιου πανδοχείου ἔπου τὸν εἶχε ἀφήσει, μονάχα λιγάκι ἀδυνατισμένο κι ἀπεριποίητο. Τὸ καλὸ του τὸ φαρί, ὁ πιὸ πιστὸς σύντροφος τῆς ζωῆς του! Ἄπο μακρὰ τώρα βλέποντάς τον νὰ προσμένει πειθήνια μέσα στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ἐνιωθε τὴν καρδιά του νὰ ζεσταίνεται· ἀλλοί. Οἱ συντρόφοι εἶχανε σκοτωθεῖ ἐξὸν ἀπὸ τὸν Ζερβοχέρη καὶ τὸν Δανιήλ, ἡ Βάρια ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ ἀγνοημένη. Κ' ἡ γυναῖκα τοῦ ὄνειρου τέλος, ποῦ γι' αὐτὴν ξεκίνησε κάποτε, τὸν εἶχε ἀπαρνηθεῖ.

Ναί, τὸν εἶχε ἀπαρνηθεῖ! Γιατὶ ἀπάρνηση καὶ μόνον εἶταν ἡ δειλία της, ἡ λιποψυχία της στὴν ὕστερη καὶ κρίσιμη ὥρα. Ἔτσι τὸ ἔπαιρνε αὐτὸς, κανένας δὲ θὰ τοῦ ἀλλάζε τὴ γνώμη.

... Εἶχε ἔρθει ἀπόψε νὰ τὴ βρεῖ γεμάτος ἀγανάχτηση καὶ πικρὸ μῖσος. Τοῦ χρωστοῦσε τίς ταπεινώσεις τοῦ πρώτου καιροῦ, τίς γελασμένες ἀργότερα ἐλπίδες, τὴ μεγάλη περιπλάνηση τῆς ψυχῆς του, τὸ τρικύμισμα τοῦ νοῦ, τίς στιγμὲς τῆς ντροπερῆς ἀδυναμίας. Καὶ τοῦ χρωστοῦσε τὴ ζωὴ τῆς Βάριας, τῆς Βάριας ποὺ γιὰ τὸ χαμὸ της δὲν πρέπει τίποτα, ποτὲ νὰ τὸν παρηγορήσει...

Ἦρθε λοιπὸν γεμάτος ἀγανάχτηση καὶ νά, μόλις τὴν εἶδε — ἀνάθεμα! — μαλάκωσε ἡ καρδιά του σὰν τὸ κερί. Λίγο κατάφερε ν' ἀντισταθεῖ, ἐλάχιστα ὑποκρίθηκε. Δόξα νᾶχει ὁ Πανάγαθος ποὺ βρῆκε τὴ λύση τῆς δοκιμασίας! Ἄν δὲν τὴν προσκαλοῦσε νᾶρθε μαζί του, νὰ ξεκόψει γιὰ χάρη του ἀπὸ τὸν καταραμένο της τὸν περίγυρο, δὲ θὰ τὴ

μάθαινε ποτέ. Θά τή θαροῦσε πάντα ὠραία, ἔπως τήν εἶχε φανταστεῖ. "Ὅχι ἔμωσ, ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ τοῦ φανερώθηκε: εἶτανε ψυχὴ ἀδύνατη, ἀμύφωχη, ἀνάξια γιὰ κάτι μεγάλο...

"Ὀργισμένος βημάτιζε καθὼς τ' ἀναλογιζότανε τοῦτα, καὶ τὸ αἷμα του ποῦ ἔβραζε τοῦ τέντωνε τὰ νεῦρα. Κόντευε κιόλας νὰ ξεχάσει τὴν κρυφὴ παρουσία τοῦ Ἰσκιου ποῦ συνοδοιποροῦσε στὸ πλάϊ του δταν, πίσω ἀπὸ ἕναν κορμὸ δέντρου, μάντεψε τὸν ἐχθρό. Μιὰ μονάχα βόλτα πήρε τὸ αἷμα του καὶ τὸν τύφλωσε. Βρέθηκε μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι, τὴν ἴδια στιγμή ποῦ τοῦ ρίχνονταν.

Κάτω ἀπὸ τὸ φεγγάρι οἱ λεπίδες χτυπιοῦνται ξερά, ἀπαντωτά, σύνταχα, δαγκώνονται καὶ τροχίζουν. Μὲ τὰ δόντια σφιγμένα οἱ δυὸ ἄντρες παλεύουν βουβοί, πεισματωμένοι. "Ὁ Σγουρὸς ἔχει ριζῶσει τὰ πόδια του στὸ χῶμα καὶ γυρίζει μὲ βήματα μικρὰ γύρω, γιὰ νὰ κρατήσῃ μὲτωπο στὸν ἐχθρὸ ποῦ τὸν φέρνει βόλτα, χυμάει, πηδάει λοξά, κάνει πίσω, ξανάρχεται, σὰ γεράκι πεινασμένο. "Ἐχει γερὸ χέρι, ἀτσάλενιο ὁ νυχτερινὸς ἀντίπαλος, ἢ ἀνάσα του σφυρίζει ὀρμητικὴ. Ἐάφνου, σὲ μιὰ στιγμή, τρεκλίζει, παραπάτησε, μοιάζει νὰ πέφτει, καὶ καθὼς ὁ νέος ξαμώνει νὰ τὸν τρυπήσῃ ἕσσκεπος, πηδάει ἀπάνω ἐκεῖνος προδοτικά, τοῦ φέρνει σπαθιά μπηχτή, ἀπὸ τὰ κάτω. "Ἄν τὸν ἔβρισκε στὴν κοιλιὰ κι ὄχι στὸ στήθος, θά τὸν κάρφωνε. Μὰ τὸ παλιὸ καθβάδι τοῦ Σγουροῦ εἶναι ἀκόμα γερό, σκίστηκε ἀφοῦ πρῶτα εἶχε ἀντισκόψῃ τὴ φόρα τῆς λεπίδας. Τότε κ' ἐκεῖνος, μαγιασμένος, δίνει μιὰ μὲ τὸ πόδι στὸν ὦμο τοῦ σκυμμένου δολοφόνου καὶ τὸν κουτροδαλιάζει χάμου. Τὸ σπαθί μπηχτήκε σύγκαιρα, τὸν κάρφωσε μὲς' ἀπὸ τὸ στήθος στὸ χῶμα τοῦ χωραφιοῦ.

Τότε ὁ Σγουρὸς ἔσκυψε νὰ τὸν κοιτάξῃ. Δὲν τοῦ ἀπόμνε καμμιὰ ἀμφιβολία· τὴν ὥρα ποῦ σταύρωναν κιόλας τις λεπίδες, τὸν εἶχε ἀναγνώρισει.

— Χμ! δὲ θὰ μὲ πάρεις πιὰ ξοπίσω, λέει κουνώντας τὸ κεφάλι του. Θαρῶ πῶς σοῦ τὸ γύρισα πίσω τώρα τὸ κριμα τοῦ μαντατοφόρου...

"Ἡ σπαθιά εἶταν θανάσιμη, ὁ πρᾶχτορας τοῦ Σγουρομάλλη πνιγότανε στὸ αἷμα. "Ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ κοίταξε μὲ βλέμμα θολωμένο τὸν ὀρθιο πάνωθ' ἐκεῖ τοῦ Σγουροῦ.

— "Ἄμποτε καὶ στὸ θεῖο μου, τὸ συγγενὴ τῆς μάνας μου! εἶπε τώρα ὁ νέος μ' ἄγρια ἀγαλλίαση καὶ χούφτιασε τὴ λαβὴ νὰ τραβήξῃ τὸ μπηγμένο ἀκόμα σπαθί του.

"Ὅμως ὁ ἔτοιμοθάνατος τέντωσε τὰ μάτια του μὲ τρομάρα, σήκωσε τὸ χέρι του κ' ἔπιασε ὁ ἴδιος τὴ λεπίδα, νὰ τὴν κρατήσῃ στὴ λαβωματιά. "Ἦξερε πῶς τὴ στιγμή ποῦ τὸ σίδερο θὰ γλιστροῦσε ἔξω, θὰ ἔσθηνε κι αὐτός. Τὸ ἔνιωσε τοῦτο ὁ Σγουρὸς κι ἀπόμνε μιὰ στιγμή νὰ τὸν θωρεῖ σκεπτικῶς. Τόσο γλυκὸ πρᾶγμα λοιπὸν εἶναι ἡ ζωὴ ποῦ νὰ τὴ στραγγίξεις Ἰσαμε τὴ στερνὴ σταλαματιά, ἀκόμα καὶ πικραμένη ἀπὸ τοὺς πόνους, ἀκόμα καὶ θολωμένη μ' αἷμα; Σήκωσε τὰ μάτια του κι ἀγγάντεψε πέρα, κατὰ κεῖ ποῦ εἶχε ἔρθει, τὸ κυπαρίσσι. Αὐτὸς δὲν τὴν εἶχε ποτέ του ἐκτιμήσῃ ἰδιαίτερα τὴ ζωή...

Πάνω σ' αὐτά, μιὰ καινούργια σκέψη περνάει ξαφνικὰ ἀπὸ τὸ νοῦ του. "Ἀλαφιασμένος σκύβει στὸ λαβωμένο:

— Μ' είχες λοιπόν πάρε: ξοπίσω κι απόψε; ρωτάει. Κ' ἦσουν ἐδῶ ἀπὸ πρὶν; . . .

Τὰ ματόφυλλα γνέψανε πὼς ναί.

— Κι ἄκουσες;

ἝΟχι.

Ἄνάσανε ὁ Σγουρός. Ὅμως τί τ' ὄφελος; Εἶχε ἰδεῖ μιὰ φορά. Κ' εἶταν ὁ μοναδικὸς στὸν κόσμον ποὺ ἔμαθε ἀπόψε. . .

Σήκωσε πάλι τὰ μάτια του, ἔρριξε μιὰ γοργή ματιὰ στὸ κυπαρίσσι, στὸ παλάτι ποὺ ἄσπριζε 'κεῖ πίσω. ἝΟχι, δὲν ἀφήνουν μιὰ γυναίκα ἀνυπεράσπιστη μπροστὰ στὴ μοῖρα της· δὲν ἔπρεπε κανένας, τίποτα, ποτὲ νὰ μάθει. Οἱ Φράγκοι εἶναι ἐκδικητικοί, θὰ τιμωρήσουν σκληρὰ τὴν ἀποστασία της.

— Ὀλίβομαι, εἶπε στὸν ἐτοιμοθάνατο, ὅμως ἡ ἀφοσίωσή σου σὲ χαντάκωσε. Εἶδες κ' ἔμαθες ἀπόψε πάρα πολλὰ. Πρέπει νὰ τὸ σήσω τὸ λυχνάρι.

Λέγοντας, χούφτισε τὴ λαβή, τράβηξε ἀπότομα πίσω τὴ λεπίδα. Ὁ ἄνθρωπος χάμου σάλεψε ἀνάλαφρα κι ἀπόμεινε μ' ἓνα στεναγμὸ.

Σὰν ἔφτασε στὸν Ἄσπριτη καὶ καθάλησε ὁ Σγουρός, ἀναθυμήθηκε κάτι ποὺ τὸν ἔκανε ν' ἀπορήσει. «Κοίτα, εἶπε μέσα του, ὁ ἄνθρωπος ποὺ κείτεται τώρα ἐκεῖ, ἔρριξε πολλὲς φορὲς τὸν ἴσκιό του στὴ ζωὴ μου, ἔμαθε ὡς καὶ τ' ἀκριβὸ μου τὸ μυστικὸ, κι ὅμως δὲν ἄκουσα ποτὲ νὰ λένε τ' ὄνομά του. Πῶς ἄραγε νὰ τὸν ὀνομάτιζαν; . . .»

Ἕνῳ σπιρούνιζε τὸν Ἄσπριτη, γύρισε πάλι πίσω τὰ μάτια του, στὸ χωράφι, ξεχώρισε τὸ μαῦρο κουφάρι κάτω ἀπὸ ἓνα λιόδετρο, βούλα παράδοξη στὸ τέλος τοῦ κατεδατοῦ ποὺ εἶχε τὸ κυπαρίσσι γιὰ ἐπικεφαλίδα. Πάει κι αὐτός, ἄγνωστος. . . Νὰ τί ἀπόμεινε ἀπὸ τὴ μεγάλη τὴν περιπέτεια, ἀπὸ τ' ὄνειρο τὸ δικό του κι ἀπὸ τὴ γλυκεῖα ἀμαρτία τῆς Ἰζαμπώς.

Στὸ σπῆτι τοῦ Δανιήλ, τὸν καρτεροῦσαν. Εἶταν ὁ Ζερβοχέρης κι ὁ παπὰς μὲ τρία μαστορόπουλα, ἀπομεινάρια κι αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ροβολατόρους τοῦ κάστρου. ἝΗ Μπίλιω εἶχε πλαγιάσει νωρίς, ἀφήνοντας κατὰ τὸ συνήθειό της τοὺς ἄντρες ἀνενόχλητους νὰ κουβεντιάζουν. Τὸ τραπέζι εἶτανε πάντα στρωμένο μὲ τ' ἄσπρο πεντακάθαρο τραπεζομάντηλο, ἡ ἴδια ἀνάλαφρη καὶ δροσερὴ μυρωδιὰ πλανιότανε στὸν ἀέρα, λιθάνι καὶ βασιλικός. Μπαίνοντας ὁ Σγουρός, εἶδε μὲ μιὰ ματιὰ πὼς εἶχαν ἀνησυχήσει.

— Κάθησε.

— ἝΟχι, δὲ θὰ καθήσω, ἡ νύχτα εἶναι προχωρημένη. Ὅλα εἶναι ἔτοιμα;

— Ὅλα.

ἝΑνάσανε βαθιά.

— Τότε ἄς πλαγιάσουμε λίγο, γιὰ νὰ εἴμαστε ξεκούραστοι τὸ πρωτ.

Στρῶσανε πρόχειρα τὶς κάπες τους στὸ πάτωμα καὶ ἐξάπλωσαν, νὰ ἡσυχάσουν. Καθὼς ἔπαιρνε τὸ λυχνάρι ὁ Δανιήλ νὰ πάει στὴν κἀμαρὰ του, ζύγωσε δισταχτικὰ τὸν Σγουρό.

— Ὁθὰ σὰς ἰδῶ πάλι πρὶν ξεκινήσετε, ἔκανε καὶ σταμάτησε σὰν

κάτι άκόμα νά ήθελε νά προσθέσει μά πού δέν τ' άποφάσιζε. 'Η φωνή του, γιά πρώτη φορά άπό τότε πού τόν ήξεραν, έμοιαζε μελαγχολική.

— Ναι, τó πρώτ. Συρε τώρα, δέσποτα, νά πλαγιαίσεις κ' έσύ. Θάσαι κουρασμένος.

— "Οχι, δέν ειμαι, έκανε ζωηρά. Κ' ειμαι κριμα πού δέ με παίρνετε μαζί σας. Γιατί, άς ειμαι γέρος... "Έχω κόκκαλα γερά.

Γέλασε ó Σγουρός.

— "Οχι, όχι. "Από δώ κ' έμπρός δ,τι θά γίνει δέν ειμαι τής ήλικίας σου. Σώνει ώς έδώ, γέροντα. Τό έκανες τό χρέος σου, με τό παραπάνω!

"Ο Δανιήλ άναστéναξε με παράπονο άπλοϊκό.

— Φοβόσαστε μη σάς γίνω φόρτωμα, γέροντας καθώς ειμαι, παραπονέθηκε σκεφτικά.

— Δέν είν' αυτό, στην ψυχή μου σου λέω! Μά θά τό έχω βάρος μέσα μου άν σέ τραθήξω μαζί με τούς άλλους σέ λαγκάδια και κορφοδούνια. Δέν τό στοχάζεσαι τί ζωή μάς προσμένει;

"Ο γέροντας έσχυψε τό κεφάλι του, τό παράπονό του ειταν βαθύ.

— Καλά, άναστéναξε με πίκρα. Καληνύχτα.

Και βγήκε σέροντας τό βήμα, καμπουριαστός. "Ενιωθε τώρα περισσότερο γέρο άπό πριν τόν έαυτό του.

Τούς ξανάδε τά χαράματα γιά στερνή φορά, κ' εκεί, στής αλόπορτας του τό κατώφλι, τούς άποχαιρέτησε.

— Θάμαι πάντα έδώ, φώναξε γιά νά τόν άκούσουν καθώς ξεκίναγαν. "Ο Σγουρός ειτανε καθάλα στέν "Αστρίτη, ó Ζερβοχέρης ειχε καταφέρει νά οικονομήσει κι αυτός ένα άλογο, οι άλλοι πήγαιναν πεζοί.

— "Αν με χρειαστείτε, έδώ θάμαι!

Τού γνέψανε πώς τό λάβαιναν ύπ' όψη τους, και ξεμάκρυναν. "Ορθιος εκείνος μπροστά στην αλόπορτα, τούς ειδε νά φεύγουν μέσα στο γαλάζιον όρθρο, νά τραβάνε κατά τόν κάμπο με κατεύθυνση πέρα, τά βουνά.

Τρεις μέρες άργότερα, στις μικρές ώρες τής νύχτας, μιá άλλη συνοδία άφηνε την Καλαμάτα, γιά νά ξανοιχτεί κατά τά βόρεια αυτή. Ειτανε μακρυνά καθαλαρία άπό καμιά εικοσαρια ίππότες και σεργέντες πού βγήκε άπό τό κάστρο και κρουνέλιασε μέσα άπό τούς δρόμους τής πολιτείας με πεταλόκρουσμα άργό. Μπροστά πήγαινε, πάνω σέ φαρι σιδέριο, ó ίδιος ó βαρύνος τών Καλαδρύτων, ó γέροντας Γοφρέδος ντέ Τουρνάι. Τό ψηλόλιγνο κορμί του τό κρατούσε ίσιο πάνω στη σέλλα, τό πρόσωπό του, τό αυστηρό και χαραγμένο άπό τά χρόνια, πού χώνευε σέ κατάσπηρ γενειάδα, δέν ειχε καμμιάν ιδιαίτερη σύσπαση. Μονάχα τά σταχτιά του μάτια, τά άλλοτε κοφτερά, σά νά τά τύλιγε τώρα θολή γάζα. Κοιτάζοντας πέρα άπό τις φλόγες τών πυρών πού προβάδιζαν, πορευότανε σά νά όνειρεύεται.

Ειχε έρθει ó ίδιος, μόλις έλαβε τό μήνυμα, νά πάρει τό λείψανο του γιοϋ του. Τρεις μέρες άκόμα πριν δέν έλεγε πώς θά ξανακατέθει πιά στέν κάμπο άπό τό ψηλό του τό καστέλλι. "Ομως τό μαντάτο ήρθε νά τόν βρει. "Η κούρτη του βασάλων του, πού έτευχε νά ειμαι τή στιγμή εκείνη μπροστά, δέν άκουσε άπό τό στόμα του βόγκο, ούτε τό μάτι του ειδε νά δακρύζει.

Φόρεσε τὴν ἀρματωσιά του, πήρε μικρὴ ἀκολουθία, καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴν Καλαμάτα. Ἐκानαν τὸ ταξίδι χωρὶς σταθμοὺς σχεδὸν ἄλλους ἀπὸ τοὺς ἀναγκαίους γιὰ νὰ παίρνουν ἀνάσα τ' ἄλογο. Στὴν Καλαμάτα, οἱ ἱππότες τῆς βαρωνείας του καρτεροῦσαν φρουρώντας ἀγρυπνα, στὸ κάστρο μέσα, τὸ λείψανο. Ἐνας δοῦλος τῶν Τουρναί, Σαρακηνός, ποὺ ὁ γέροντας βαρῶνος τὸν εἶχε φέρει ἄλλοτε μαζί του ἀπὸ τοὺς Ἄγιους Τόπους, εἶχε μπαλασμάσει τὸ σῶμα τοῦ παλληκαριοῦ. Τὸ κλείσανε μέσα σὲ κάσσα τριπλή, τὸ φόρτωσαν πάνω σ' ἄλογο καὶ ξεκίνησαν.

Καὶ τώρα γυρίζουν στὰ Καλάβρυτα. Νύχτα εἶχανε φύγει γιὰ νὰ κερδίσουν δρόμο, ἔπρεπε τὸ λείψανο τοῦ ἱππότη νὰ θαφτεῖ στὸ παρεκκλήσι τοῦ καστελλιοῦ, κάτω ἀπὸ πλάκα μαρμαρένια, κοντὰ στὸ ἅγιο βῆμα. Εἶχε ὀρίσει ἐκεῖ τὴ θέση ὁ πατέρας, δίπλα στὴ δική του ποῦ — ἀλλοίμονο — ἔμενε ἀκόμα ἀδειανή. Ὅμως ἔλπιζε, ἔλπιζε ὁ γέροντας Γοφρέδος ντὲ Τουρναί. Τὸ μάτι του, τὸ χαμένο στ' ὄνειρο, ὄραματιζόταν.

Οἱ πυρρὲς κόμες τῶν πυρσῶν κυμάτιζαν καπνουδερές, μακρόσυρτες, τὸ φεγγάρι εἶχε βασιλέψει, λοιπὸν οἱ ξωμάχοι τοῦ κάμπου, ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκονται κιόλας στὸ πῶδι τὴν ὥρα ἐκεῖνη γιὰ ν' ἀρχίσουν νύχτα τὸ πάλεμα μὲ τὴ γῆ, εἶδανε σαστισμένοι τὴ θεωρία τούτη νὰ περνάει πέρα, στὴ δημοσιά, καθ'ἀλήρηδες ποὺ ξεκόβονταν μαυροὶ μέσα στὴν κόκκινη ἀντιφεγγιὰ τῆς φωτιάς. Ἡ ὥρα εἶτανε ζωτικὴ. Ἐκानαν τὸ σταυρὸ τους.

Ἐλπιζε ὁ γέροντας βαρῶνος τῶν Καλαβρύτων πὼς ὁ ἀφέντης ὁ Χάρος δὲ θὰ τὸν ξεχάσει κι αὐτὸν τώρα πιά. Τώρα ποὺ εἶχε ξεπληρώσει τὸ χρέος του πέρα γιὰ πέρα, τώρα ποὺ πολέμησε, ἀγάπησε, γέννησε, θρήνησε, τώρα ποὺ ἔφτασε νὰ βადίσει ἀκόμα καὶ μπροστὰ στὸ ξόδι τοῦ γιοῦ του, εἶχε ὄλο τὸ δικαίωμα κι αὐτὸς ν' ἀναπαυτεῖ. Ἄλλοι, τὸ εἶχανε κερδίσει λιγότερο ἀνέξοδα αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Τοῦ Γοφρέδου ντὲ Τουρναί δὲν τοῦ ἀπόμεινε ἄλλο χρέος τώρα νὰ ξοφλήσει. Ἡ γενιά του εἶτανε πιά δίχως διάδοχο, σθηστή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΓ'

Ο ΣΦΑΛΑΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΜΠΙΑΝΚΑΣ

ΑΝΟΙΞΗ ήρθε πρώϊμη, στρώθηκαν τὰ χωράφια μὲ χαμομήλι καὶ παπαρούνες. Ἀνάμεσα σὲ Φράγκους καὶ Ῥωμαίους εἰρήνη βασίλευε πάλι, εἰρήνη ἀδιατάρακτη, δίχως ἐπιβουλές καὶ ξεσυνέριες. Κι ὁ καιρὸς τῆς μεγάλης πείνας εἶχε περάσει, οἱ κάμποι καρπίζανε, τὰ λιμάνια ζωντάνευαν.

Στὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας, ψηλὰ στὴ βίγλα τοῦ πύργου, πῆρε πάλι τὴ θέση τοῦ ὁ παλιὸς ὁ βιγλάτορας, καὶ τὸν ἄκουγες τῶρα τὶς ἑμορφες νύχτες νὰ στήνει καθὼς καὶ πρὶν τὸ τραγοῦδι τῆς ἀγρόπνιας. Ὅμως ἡ πριγκηπέσσα δὲν καθότανε σὰν ἄλλοτε ἐδῶ κατὰ προτίμηση. Ὑστερα ἀπὸ τὸ Νησί, εἶχε ἔρθει μονάχα γιὰ μιὰ βδομάδα καὶ πάλι

ἔφυγε. Γύρισε πίσω στὴν Ἀνδραβίδα. Λέγανε πὼς ὁ πρίγκηπας εἶχε ξανακυλήσει, λοιπὸν ἤθελε νὰ θρῖσκεται κοντὰ του, καθὼς εἶταν χρέος τῆς.

Γιὰ τοὺς Καλαματιανοὺς ὥστόσο εἶταν ἀκόμα νωρὶς νὰ ξεχάσουν τὴν ἀνταρσία καὶ τὸ σέντζιο τοῦ κάστρου, ἀφοῦ ἔβλεπανε γύρω τους τὶς χῆρες καὶ τὰ ὄρφανὰ τῶν σκοτωμένων. Ζαλισμένοι ἀπὸ τὴν πρώτη ἐντύπωση, τὸ ξαφνικὸ γύρισμα τῆς τύχης, ἀπόμειναν ἀκόμα ζαρωμένοι, ὑποψιάζοντας τὸ Φράγκο, τρέμοντας νὰ ξεμυτίξουν μ' ἔση πρῶτα ἀφροντισιά. Σὰν περνοῦσαν οἱ βιλάνοι στοὺς δρόμους, ἀγναντεύανε τὸ μαγαζὶ τοῦ Ζερβοχέρη σφαλιστό, τοῦ Σεραφεῖμ σφαλιστό, κι ἄλλα ἀκόμα. Στου Τιμόθεου πάλι τὸ σιδεράδικο, εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὸ χωριτὸ νὰ πιάσει δουλειὰ ὁ ἀδερφὸς τῆς Ἀναστασῶς, γιὰ νὰ συντηρήσει τὴν ὄρφανεμένη φανίλια· ἔμως δὲν πῆγαιναν καλὰ τὰ πράματα, ὁ καινούργιος σιδεράς δὲν ἤξερε καλὰ τὴν τέχνη, δὲν εἶχε τὰ μπράτσα τοῦ ἄλλοτινοῦ, οἱ πελάτες λάκιζαν. Μονάχα ὁ παπάς, ποὺ εἶχε πάρει τὸ συνήθειο νὰ περνάει μιὰ βόλτα κάθε θράδῳ ἀπὸ τὰ χαροκαμένα σπίτια, ἐρχότανε νὰ καθήσει γιὰ λίγο κ' ἐδῶ, δίπλα στ' ἀμόνι, νὰ πεῖ δυὸ λόγια, ἴσως καὶ νὰ μάζει ὁ ἴδιος μῆπως εἶχανε λάβει καμμιάν εἰδηση ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκεῖ ἀπάνω στὰ βουνά.

Γιὰ καιρὸ ὥστόσο κανένα μαντάτο δὲν εἶχε φτάσει. Τὸ καλοκαίρι πέρασε, μπήκε τὸ φθινόπωρο κ' οἱ Καλαματιανοὶ ἀρχίζαν τώρα νὰ ξεχνᾶνε. Κανένας πόνος δὲν ἀντέχει στὸ κύλισμα τοῦ καιροῦ. Ἡ Ἀναστασὴ ἀπορημένη εἶδε ἕνα βράδυ, ἐκεῖ κατὰ τὰ λυχναράματα, μιὰ ξένη κυρὰ νὰ μπαίνει στὸ σιδεράδικο μὲ πρόσωπο κρυμμένο σὲ πυκνὴ μπόλια.

«Κάποιο λάθος θάχει κάνει», συλλογίστηκε καθὼς ζύγωνε δισταχτικὰ τὴν ξένη γιὰ νὰ τὴ ρωτήσῃ τί ὀρίζει. Ὅμως ἐκείνη, προχωρώντας σταθερὰ, τὴν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι, κοίταξε γύρω της μὲ προφύλαξη καὶ τὴν τράβηξε σὲ μιὰ γωνιά.

— Ὁ Ζερβοχέρης ποῦ εἶχε τὸ καπηλειό, ἀδερφὸς τοῦ ἀντρα σου δὲν εἶτανε ; ρώτησε γρήγορα.

— Ἀδερφὸς τοῦ ἀντρα μου τοῦ συχωρεμένου, ναί. Γιατί ;

— Καὶ ξέκοψε γιὰ τὰ βουνά.

— Δὲν ξέρω . . .

— Ξέκοψε γιὰ τὰ βουνά.

Ἡ ξένη κυρὰ εἶταν ἁμορφῆ, ἡ μπόλια ποῦ γλίστρησε φωνέρωσε τὰ μεγάλα της μυγδαλωτὰ μάτια. Ἐχωσε ξαφνικὰ στὴ χούφτα τῆς Ἀναστασὴς κάτι νομίσματα καὶ ρώτησε πάλι :

— Ἐχεις κανένα μαντάτο ἀπὸ κείνους ;

— Ὁχι.

Πῆρε ἀνάσα ἀνήσυχη ἡ ξένη. Ἡ φωνή της φαινότανε νὰ κόβεται.

— Μαζί τους δὲν εἶτανε καὶ κάποιος . . . Σγουρός ;

Ἡ Ἀναστασὴ τὴν κοίταξε δύσπιστα, δὲν ἀποκρίθηκε.

— Πές μου το, καλή μου. Δὲ θὰ χάσεις !

— Δὲν ξέρω.

— Δὲν τοῦ θέλω κακό. Γιὰ καλὸ σὲ ρωτᾶω !

— Εἶτανε.

Τὰ μάτια τῆς ξένης ἔλαμψαν.

— Πῆγα στὸ καπηλειὸ νὰ ρωτήσω, ἐξήγησε, μὰ τὸ βρήκα σφαλιστό. Τότε οἱ γειτόνοι μὲ στείλανε σὲ σένα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὅλοι οἱ βιλόνοι τῆς πολιτείας τὸ ξέρανε πιά γιὰ τὴ μικρὴ ομάδα ποῦ βγήκε στὸ κλαρί. Τὴν Ἀναστασὴ δὲν τὴν παραξένευε ποῦ ἡ ξένη τὸ εἶχε μάθει. Ὁ τρόπος της εἶτανε ποῦ τὴ σάστιζε.

— Σὰν ἔχεις νέο, καλή μου, θὰ μοῦ τὸ πεις, ἔ ; Καὶ σ' τὸ ξαναλέω : δὲ θὰ χάσεις.

Ἡ φωνή της εἶτανε παρακλητικὴ, χαδιάρια. Τυλίχθηκε πάλι στὴ μπόλια της κ' ἔφυγε. Στὴν πόρτα ἀπέξω, εἶχε σταθεῖ νὰ τὴν περιμένει μιὰ δούλα Σαρακηνή.

Ἀργὰ τὸ βράδυ ποῦ ἦρθε ὁ παπα - Δανιήλ, ἡ Ἀναστασὴ ἁπομολογήθηκε τὸ περιστατικόν. Ἐμεινε σκεφτικὸς ἐκεῖνος, νὰ κοιτάζει τὸ φουντωμένο καμίνι· σὰν ἄκουσε ὁμως γιὰ τὴ Σαρακηνὴ φάνηκε ξάφνου νὰ ζυπνάει.

— Ἡ κόρη τοῦ Καφούρη πρέπει νὰ εἶταν, εἶπε σασισμένος. Μὰ γιατί ; Κι ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ . . .

Τὴν ἴδια ὥρα ἡ Μπιάνκα, μπαίνοντας στὴν κάμαρά της, ἄκουσε στὴ διπλανή τὸν πατέρα της νὰ σηκώνει μεγάλο σαματὰ, νὰ πηγαίνει καὶ ἀρχεται βλαστημώντας, νὰ χτυπάει στὸν τοῖχο γροθιές. Ἔτσι τὸ

συνήθιζε σὰν εἶτανε νευριασμένος. Ἀπόψε, ξεπέρασε τὶς ἄλλες τὶς φορές, γιατί σὲ μιὰ στιγμή πέταξε χάμου κ' ἔνα πυξίδι μπρούντζινο, πού βρόντηξε μεταλλικά. Ἡ Μπιάνκα τὸ γνώρισε ἀπὸ τὸν ἤχο, εἶτανε θήκη γιὰ τὶς μολυβένιες βούλες πού κρεμοῦσε ὁ πατέρας της κάτω ἀπὸ τὶς γραφές του. Τὴν ἐβλεπες πάντα ἀκουμπισμένη πάνω στ' ἀναλόγιο.

Δὲν κάθησε νὰ φάει στὸ τραπέζι ἀπόψε ὁ Καφούρης. Πρωτοῦ δμῶς πλαγιάσει, φώναξε τὴν κόρη του.

— Τὸ γάμο πού σοῦ εἶπα, ἔκανε ἀγριεμένος ἀκόμα, θὰ τὸν κάνεις. Ἀναβολές δὲ σηκώνω! Θὰ πάρεις τὸν ἀντρα πού σοῦ διάλεξα γιατί εἶναι ὁμέθετός μας καὶ γιατί θὰ μὲ βοηθήσει τώρα πού καταστρέφομαι. Θὰ τὸν πάρεις, κ' ὕστερα θὰ φύγουμε ὅλοι μαζί γιὰ τὴ Γένοβα. Ἐκεῖ θὰ μείνουμε στὸ ἐξῆς. Σιχάθηκα τὸν τόπο τοῦτο τὸν ἀφορεσμένο. Ἀνάθεμα! Νὰ τί διάφορο ἔχω ἀπὸ τοὺς Φράγκους, τοὺς Ρωμιούς κι αὐτοὺς τοὺς σκύλους τοὺς γασμούλους. Μὲ λήστεψαν, μὲ φάγανε ὡς τὸ κόκκαλο!

Ἡ Μπιάνκα τὸν ἤξερε καλὰ τὸν πατέρα της, πάνω στὴν ἄψη τοῦ θυμοῦ του εἶτανε μάταιο νὰ τοῦ κρατήσεις κεφάλι. Δὲ μίλησε, μὰ καὶ δὲν ὑπόκυψε. Στάθηκε ἀτάραχη νὰ τὸν κοιτάζει.

— Θὰ τὸν πάρεις μόλις γυρίσει πάλι μὲ τὸ καράβι ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, εἶπε ὁ Καφούρης κόβοντας βόλτες φουριόζος. Τὴν πρώτη φορά, ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνες, σοῦ ἔδωκα τὸ χατίρι ν' ἀναβάλω. Τώρα δὲν ἔχει πιά, δὲν ἔχει!... Εἶναι ἀνθρώπος πού τὸν ξέρω, αἷμα δικό μας, ἔμπορος μὲ βιός.

— Τί σοῦ ἔκαναν οἱ ντόπιοι; ρώτησε ἀδιάφορα ἡ Μπιάνκα.

— Τί μοῦκxαναν; Φωτιά νὰ τοὺς κάψει! Τρεῖς χιλιάδες χρυσὰ πέρπουρα μού τρώει ὁ σκύλος αὐτός ὁ Σγουρομάλλης, ἔνα βασιλείο!

Ἀναπάντεχα, τ' ὄνομα τοῦτο κάτι ξυνοῦσε στὴ θύμιση τῆς Μπιάνκας. Ἔβαλε προσοχή.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Σγουρομάλλης;

— Ὁ πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ, πού νὰ μὴν εἶταν! Χά! Νὰ μὴν εἶτανε τότε πού τοῦ τὰ δάνειζα θέλω νὰ πῶ, γιατί τώρα πιά, ἔτσι κι ἄλλιῶς, δὲν εἶναι. Δὲν εἶναι! Ἀνάθεμα καὶ τρισανάθεμα!

Ἡ ἀπελπισία τοῦ γέροντα εἶχε περσέψει. Χτύπησε τὶς παλάμες του πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του κ' ὕστερα, μὲ τὰ δάχτυλα πλεγμένα, τὸ μέτωπό του.

Τώρα κ' ἡ Μπιάνκα εἶχε θυμηθεῖ. Τ' ὄνομα πού μαύλισε κεῖνο τὸ δράδου τὸν Σγουρό, στὴν κάμαρά της...

— Τί ἔπαθε ὁ Σγουρομάλλης; ρώτησε κάνοντας τὴν ἀδιάφορη ἀλλὰ καὶ κρατώντας σύγκαιρα τὴν ἀνάσα της.

— Ὡ τὸν ἀφορεσμένο, ὦ τὸν ἀντίχριστο! Τί νὰ πάθει; Ὅ,τι κι ἂν πάθει τώρα εἶναι λίγο. Τὸν καθαίρεσαν ἀπὸ τ' ἀξίωμά του. Τὰ χτήματά του, τὰ χρυσαφικά του, ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε, τὰ δήμεψε τὸ κράτος τους.

— Γιατί;

Ὁ Καφούρης στάθηκε ζαλισμένος, τὸ μάτι του κοίταζε ἄψυχο τὴν κόρη του.

— Τοὺς ἐπαιξε, ἔκανε βαρύθυμα. Στὴν Πόλη δταν εἶταν, εἶχε

καταφέρει νά πάρει διαταγή τοῦ βασιλέα νά παραδώσουν τὸ κάστρο στὸν πρίγκηπα. Ὅμως, ἀνάθεμα, τὴ διαταγή ἐκείνη τὴν εἶχε δώσει φαίνεται ὁ βασιλέας γιὰ νά ξεφορτωθεῖ τοὺς δυὸ Φράγκους. Πάνω πού ξεκίναγαν οἱ τρεῖς γιὰ τὸ Μοριά, στέλνει ἄλλη διαταγή νά μὴ τὸ παραδώσουν τὸ κάστρο μὲ κανένα τρόπο. Σὰν ἔφτασε ἡ δεύτερη, ὁ Σγουρμαῖλλης εἶχε ἐκτελέσει κιόλας τὴν πρώτη.

— "Α! . . .

— "Ἔτσι τῶκανε ὁ ἀντίχριστος! Κ' ἐμένα, μοῦ εἶχε περάσει ἐκδούλεψη πὼς μὲ βοηθάει νά ἐκδικηθῶ τὸν ἐχθρό μου! . . . Ὡ πού νά τὸν καίει ἡ φωτιά τῆς Κόλασης στὸν αἰῶνα! . . . Γυρίζοντας ἀπὸ δῶ στὸ Μυτζηθρά, πιάστηκε στὴ φάκα σὰν ποντικός. Ἡ Κεφαλή τὸν περιέμενε μὲ τὴ δεύτερη διαταγή στὰ χέρια. Τὸν πιάνει εὐθὺς γιὰ προδότη, τὸν ρίχνει στὰ σίδερα καὶ τοῦ δημεύει τὸ βίος. Πᾶνε τὰ τρεῖς χιλιάδες πέρπυρα πού τὸν εἶχα δανείσει ὁ ἄμοιρος ἐγώ, ὁ κατατρεγμένος! . . .

Στάθηκε σὰ νά ξυπνοῦσε ἀπὸ τὸ μονόλογό του, κοίταξε μὲ βλέμμα κακὸ τὴ θυγατέρα του.

— Μὰ τί σοῦ τὰ λέω τοῦτα; Εἶσαι κόρη ἀσπλαχνῆ ἐσύ, δίχως λύπηση γιὰ τὸν πατέρα σου. Σῦρε! σῦρε νά πλαγιάσεις. Μπρός! . . . Κι αὐτὸ πού σοῦ εἶπα μὴν ξαστοχᾶς. Μόλις γυρίσει μὲ τὸ καράβι!

Ἡ Μπιάνκα δὲν ἀποκρίθηκε. Γύρισε τὴ ράχη της καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο.

Ἀπὸ τὴ μέρα κείνη, κατάλαβε πὼς δὲν τῆς μένει πιά καιρός. Νά περιμένει δὲν εἶτανε πιά στὸ χέρι της. Τὴν πρώτη φορά, ἐδῶ καὶ μῆνες, ὁ πατέρας της, κόνοντας τὴν πρόταση, δὲν ἔμοιαζε καὶ τόσο νά ἐπιμένει. Εἶτανε πλούσιος ὁ γαμπρός, ἔμπορος Γενοβέζος, πού εἶχε μὲ τὸν Καφούρη συχνὰ ἀλυσιθερίσια, γεροντομπασμένος ὅμως κι ἀπάνθρωπα ἀσχημος. Ἡ Μπιάνκα ἀρνῆθηκε. Δὲν ἔδειξε πείσμα ὁ γέροντας, δῆλωσε ἀπλὰ καὶ μόνο πὼς δὲ θεωρεῖ τελειωμένο τὸ ζήτημα καὶ τῆς ἀφήνει διοριὰ νά σκεφτεῖ. Τὸ εἶπε τυπικὰ αὐτό, εἶταν ὀλοφάνερο, γιὰ νά μὴ δείξει πὼς δέχεται τὴν ἀρνήσή της. Ὅμως ἀπὸ τότε ἴσαμε τώρα τὰ πράματα εἶχαν ἀλλάξει, ὁ τραπεζίτης ἔπαθε ζημιὰ. Τρεῖς χιλιάδες χρυσὰ πέρπυρα δὲν εἶτανε βέβαια ποσὸ πού νά τὸν χαντακώσει, ἔφτανε ὅμως γιὰ νά τὸν κάνει νά λυσσάξει, νά χάσει κάθε λογική. Ἐπρεπε μὲ κάθε τρόπο νά βουλώσει τὸ χάσμα πού ἀνοίχτηκε στὸ ταμεῖο του, λοιπὸν θὰ πουλοῦσε τὴ θυγατέρα του.

Μάζεψε ἡ Μπιάνκα τὰ χρυσαφικά της καὶ λογάρισε πὼς μπορεῖ μὲ ὅαυτα νά καταφέρει πολλά. Ἀκόμα κι ἂν ὁ ἀγαπημένος δὲν εἶχε τίποτα νά κάνει τὸν πρῶτο καιρό, θὰ μπορούσε νά τὸν ζεῖ αὐτὴ γιὰ κάμποσο, πλουσιοπάροχα. Γιατὶ τὴν εἶχε πάρει πιά τὴν ἀπόφασή της: θὰ τὸν στεφανωνότανε τὸν Σγουρό! Τὸ εἶχε ἀποφασίσει ὄχι τώρα τελευταῖα ἀλλὰ ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμα τοῦ σέντζιου' τέτοιος εἶταν ὁ θαυμασμός πού τῆς προκάλεσε ἡ ἀποκοιὰ τοῦ ἐραστοῦ της. Αὐτὸν θὰ παίρνει ἄντρα της, μακάρι κι ἂν εἶτανε νά τὸν ἀκολουθήσει στὰ βουνὰ ἢ στὴν κρεμάλα!

Τὸν πρῶτο καιρὸ, τέλη ἀκόμα τοῦ χειμῶνα, εἶχε βλαθεῖ νά τὸν καρτερεῖ, ἔλεγε μέσα της πὼς ἔτσι κι ἄλλιῶς θὰ γυρίσει πίσω ἐκεῖνος. «Φεύγει τώρα τὴν ὀργὴ τῶν Φράγκων, συλλογιζότανε, κρύβεται: ὥσπου

νά ξεχαστεί τὸ πρᾶμα. Ὑστερα, κάποια μέρα, θὰ φανεῖ ἔτσι καθὼς τὴν ἄλλή τῆ φορά.» Καὶ τότε δὲ θὰ τὸν ἀφήσει πιά νά τῆς φύγει μέσ' ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της, ὄχι! Θὰ τὸν πάρει, θὰ τὸν ἀρπάξει, καὶ γρήγορα, μὲ μιὰν ἀνάσα, θὰ φύγουν κ' οἱ δυὸ μαζί. Ὡστόσο ὁ καιρὸς περνοῦσε, ἡ ψυχὴ της ἄθελα κάποιες στιγμὲς ἐδείλιαζε. Κι ἂν δὲ γυρίσει ποτὲ πιά ἐκεῖνος; κι ἂν γυρίσει θταν θὰ εἶναι πιά ἀργά; Τὸ καρόβι τοῦ Γενοβέζου, μιὰ μέρα θὰ μπεῖ στὸ λιμῶνα. Καὶ τότε τί πρόφαση θὰ βρεῖ αὐτὴ γιὰ ν' ἀποφύγει τὸ μισημένο γάμο; Κι ἂν θελήσει ἀκόμα νὰ ξεκόψει ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ πατέρα της, ποῦ θὰ πάει μονάχη, μὲ ποῖο σκοπὸ;

Ἄρχισε ν' ἀναζητᾷ τὸν Σγουρό, νὰ ρωτᾷ ἐπου μποροῦσε, ἔστειλε τὴ δούλα της νὰ χτυπᾷ πόρτες, νὰ παίρνει πληροφορίες, πλήρωνε ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἔβαζε νὰ ταξιδεύουν σύμφωνα μ' ὁδηγίες της σὲ τόπους μακρυνούς. Τῆς φέρνανε πίσω μαντάτα ἀπίθανα, ἀντιφατικά, πότε-πότε δὲν τοὺς ξανάβλεπε καθόλου. Πιέφτοντας ἔτσι ἀπὸ ἐλπίδα ξαφνικὴ σ' ἀπογοήτευση, ζοῦσε τῶρα μιὰ ζωὴ λαχανιασμένη, μαρτυρική, ἔτρεμε κάθε στιγμὴ μήπως φανεῖ κάτω στὸ λιμῶνα τὸ γενοβέζικο πού ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, μισοῦσε δλο καὶ πιδὸ πολύ, δλο καὶ πιδὸ βαθιὰ τὸν πατέρα της. Ὡ, ναί, προπάντων αὐτό: Τὸν μισοῦσε. Τὸ ἤξερε: αὐτὸς εἶταν ἡ αἰτία πού ἔχασε τὴν ἀγάπη της, αὐτὸς ξεσήκωσε τότε, στ' Ἀνάπλι, τοὺς Φράγκους καὶ τὸν κυνήγησαν, αὐτὸς βόηθησε τὸν Σγουρομάλλη στὸ κάστρο. Δίγο-λίγο, ψίχαλο τὸ ψίχαλο, εἶχε κατορθώσει πολλὰ νὰ μάθει, μέσ' ἀπὸ τὰ φέματα κατάφερε νὰ οἰκοδομήσει ἕνα μέρος τῆς ἀλήθειας.

Ὁ πατέρας της εἶταν ὁ βαθὺς, ὁ ὀρκισμένος της ἐχθρός.

Ἐκεῖ κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ χειμῶνα, μαντάτα παράδοξα φτάσανε στὴν Καλαμάτα. Ἐνῶ τὰ πράγματα πῆγαιναν καλὰ, ἐνῶ οὔτε πεῖνα εἶχε ξαναπέσει στὸν τόπο, οὔτε οἱ Φράγκοι ἔκαναν τίποτα ἀπὸ τὶς συνηθισμένες τους ἄλλοτε αὐθαιρέσιες, καστέλλια ἀπομακρυσμένα δέχτηκαν ἐπίθεση ἀπὸ ἀγνώστους ροβολατόρους, ἀρχόντοι πού ταξίδευαν στὰ βουνὰ πέσανε στὰ χέρια ξεσηκωμένων βιλάνων. Δὲν εἶτανε ληστεὲς ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους, δὲν ἐγδῦναν ἐμπόρους ἢ πρᾶματευτῆδες. Φοβέριζαν τοὺς τοπάρχους, στήνανε κυνήγι στοὺς σεργέντες πού κατέβαιναν στὰ χωριὰ νὰ εἰσπράξουν τοὺς φόρους καί, τὸ χειρότερο, δείχνανε νὰ παίρνουν ἐκδίκηση ἀπὸ τοὺς ὑπάλιτους κάθε φορὰ πού μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο καταπίεζαν ντόπιους.

Οἱ Φράγκοι στὴν ἀρχὴ δὲν ἀνησύχησαν καὶ πολὺ. Νόμισαν τὰ κρούσματα τυχαῖα, βγάλανε μονάχα ἐράλδους νὰ διακηρύξουν στὴ χώρα πὼς ὁποῖος ἔπεφτε στὰ χέρια τους ἀπὸ τοὺς ροβολατόρους θὰ κρεμιότανε ψηλὰ σὲ διάσελο καὶ θ' ἀπόμενε ἐκεῖ ὥσπου νὰ φᾶνε τὸ κουφάρι του τὰ ὄρνια. Ὡστόσο, σὰ γι' ἀπόκριση στὴ φοβέρα τούτη, μονομιᾶς τὰ κρούσματα πλήθυναν. Συνοδίες ἀπὸ ἀρχόντους ταξιδιωτὲς ἔφτασαν στὴν Καλαμάτα λέγοντας πὼς οἱ βουνήσιοι δρόμοι δὲν εἶναι πιά σίγουροι, τὰ περάσματα βρίσκονται στὰ χέρια τῶν ροβολατόρων. Τότε μιὰ φήμη ἀπλώθηκε, ὑποψία ἴσως, πού ἔμοιαζε ὅμως πολὺ ἀξιοπίστη: Τὰ κρούσματα αὐτὰ, εἶπανε, δὲν εἶναι συμπτωματικά, φανερό πὼς κάποια κεντρικὴ θέληση τὰ διευθύνει, κάποιος νοῦς πού πορεύεται στίς

ἐνέργειές του μὲ σύστημα καὶ σχέδιο. Ἡ παλιὰ ψύχωση τοῦ πρίγκηπα, βαλμένη πάλι σὲ κυκλοφορία ἴσως καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο, βρῆκε ἀνταπόκριση παντοῦ: Ὁ Μυτζηθρὰς εἶναι συνεννοημένος μὲ τοὺς ροβολατόρους· πρόκειται γιὰ πόλεμο ἀφανέρωτο.

Ἄκουγε ἡ Μπιάνγκα τίς φῆμες, μάθαινε τὰ καινούργια κάθε τόσο περιστατικά, καὶ ἡ ψυχὴ της ἀναγάλλιαζε, χτυποῦσε κρυφὰ ἡ καρδιά της. Κανένας δὲν τῆς ἐβγαζε ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς εἶναι ὁ καλὸς της τὸ παλληκάρι ποὺ ἀναφε τῆ φωτιά τούτη στὸ Μοριά. Σημάδια θετικά δὲν εἶχε γιὰ νὰ τὸ ξέρει, στὴν ἀρχὴ τὸ εἶχε μονάχα ὀνειρευτεῖ, ἔτσι ἀπὸ τῆ δίψα νὰ λάβει μῆνυμά του ὥσπου, δίχως νὰ τὸ καταλάβει καὶ ἡ ἴδια πῶς, τὸ πίστεψε. Τώρα, κάθε φορὰ ποὺ τῆς ἔφτανε στ' αὐτιά κάποιο καινούργιο μαντάτο ἀπὸ τὰ βουνά, ἡ καρδιά της γλυκαινότανε, θάρουσε πὼς ἔλαβε μαζί καὶ ἕνα χαιρετισμὸ ἀπὸ τὸν Σγουρό. Ἄρχισε νὰ ζεῖ μὲ τὴν ἀπόμακρη συντροφιά του.

Πάνω σ' αὐτά, ἕνα βράδυ, ἄνθρωπος πληρωτικὸς τοῦ πατέρα της, σταλμένος ἀπὸ κείνονε στὸ Μυτζηθρὰ γιὰ νὰ βρεῖ τὸν Σγουρομάλλη καὶ νὰ τοῦ ξεριζώσῃ ὅ,τι μποροῦσε ἀπὸ τὰ δανεικά, γυρίζει φέρνοντας στὸ γέροντα ἀσχημά νεά. Ὁ ἄλλοτε πρωτοστράτορας βγήκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ μὰ δὲν εἶναι πιά σὲ θέση τίποτα νὰ πληρώσῃ. Τὰ σπῖτια τοῦ τὰ πήρανε, τὰ μετρητὰ εἶχανε φαγωθεῖ πρὶν ἀπὸ τὸν ἴδιον, τέλος καὶ τὰ χρυσαφικά του, ὀνομαστὰ κεῖ-κάτου, τὰ σήκωσε μιὰ νύχτα ἡ γυναίκα του, ὅταν ἐκεῖνος εἶταν στὴ φυλακὴ, καὶ ἔφυγε ἀκολουθώντας ἕνα σπαθοφόρο, ἐραστή της.

Ἄναψε καὶ κόρωσε ὁ Καφούρης, δράκος ἔγινε. Ἰσαμε τώρα, μ' ὄλο ποὺ τόσο εἶχε φωνάζει, διατηροῦσε μιὰν ἐλπίδα πὼς ἕνα μέρος τουλάχιστον ἀπὸ τὸ κεφάλαιο θὰ τὸ ξαναπάρει πίσω. Τώρα ὄλα εἶταν χαμέγα, τελειωτικά. Ὀλάκερη τῆ νύχτα ἐκείνη, δὲν ἔκλεισε μάτι. Πήγαινε καὶ ἔρχόταν στὴν κάμαρά του, ἀνεμίζοντας τις ἀκρες τοῦ μεταξέ-νιου του τζουμπάν, ἔθριζε, βλαστήμαγε καὶ γροθοκοποῦσε τοὺς τοίχους. Τέλος, κοντὰ τὰ χαράματα, ἠσύχασε γιὰ λίγο· ξύπνησε μόλις ἡ μέρα φώτισε καὶ φώναξε πάλι τὸν ἐμπιστικὸ του, ποὺ κοιμότανε στὸ κατῶ, ν' ἀνέβει στὴν κάμαρά του.

— Ἀπὸ τὸ ταμεῖο τοῦ γκουβέρνου τοὺς δὲν τὰ γύρευες, μωρέ; τοῦ λέει. Ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Κεφαλή!

Ὁ ἄνθρωπος τὰ ἔχασε.

— Ἀπὸ τὸ στρατηγὸ!... Πῶς νὰ κοτήσω, ἀφέντη;

— Νὰ κοτήσεις, σκύλε! Τί σ' ἔστειλα! Γιὰ δὲς ἐμπιστικὸς μιὰ φορὰ!... Ἄχ, ἔπρεπε νάμαι ἐγὼ ἐκεῖ, ἔπρεπε νάμαι ἐγὼ καὶ θὰ δλεπαν...

Τὸ εἶπε, τὸ ξανάπε, ξάφνου σταμάτησε τίς βόλτες του. Ἔμεινε λίγο ρεμβάζοντας, μὲ τὸ κεφάλι του ἀναριγμένο. Τέλος, χτυπώντας τῆ γροθιά του:

— Θὰ πάω! Ξεφώνισε. Φεύγω αὔριο κιόλας πρῶτ!

Μάταια πάσχισαν νὰ τὸν κρατήσουν. Δὲν ἄκουγε τίποτα. Οὔτε ροβολατόρους λογάριαζε, οὔτε τὰ γεράματά του. Ἔβαλε νὰ ζέψουν τρεῖς μούλες, καθαλίκεψε στὴ μιὰ, πῆρε δυὸ δούλους μαζί του καὶ ξεκίνησε.

Ἡ Μπιάνκα, ἀγουροξυπημένη, τὸν εἶδε ἀπὸ τὸ παραθύρι τῆς νὰ φεύγει μέσα στὸ ὕγρὸ καὶ γαλάζιο φῶς τῆς αὐγῆς.

Τὸν περίμενε νὰ γυρίσει μιὰ βδομάδα, τὸν περίμενε δυό. Ἀπὸ τὴν τρίτη καὶ πέρα, ἄρχισε ν' ἀναρωτιέται τί ἔγινε. Κρυφά, μὲ λαχτάρα ἔνοχη, ἡ καρδιά τῆς ὄνειρευότανε σκηνὲς δραματικές, τὸν πατέρα τῆς νὰ πέφτει στὰ χέρια τῶν ροβολατόρων, τὸν Σγουρὸ νὰ ξεπετιέται μπροστά του ἀναμαλλιασμένος κ' ἐκδικητικός, τὴν τιμωρία νὰ συντελεῖται. Δὲν εἶχε πιά ἀπομείνει μέσα τῆς οὐδὲ σταγόνα φίλτρο, ἔρωτικὸς καὶ μὸς ἐξανέμισε τὰ σπάνια δάκρυα τῆς στοργῆς. Εἶχε νὰ θυμηθεῖ ἀπὸ παιδούλα ἡ Μπιάνκα τὰ μάτια τῆς δακρυσμένα, τὰ νεύρα τῆς δὲ λύγισαν ποτέ.

Δυὸ βδομάδες μετὰ τὸ ξεκίνημα γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ πατέρα τῆς, φάνηκε τὸ γενοβέζικο νὰ μπαίνει στὸ λιμῖωνα. Ἦρθε νὰ χτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ Καφούρη ὁ ὑποψήφιος γαμπρός. Ὁρατὰ εἶχαν ἔρθει τὰ πράματα, κάποιος θεὸς ἢ κάποιος δαίμονας τὰ εἶχε βολέψει γιὰ τὴν Μπιάνκα.

Ἐμπασαν τὸν ἔμπορο στὸ σπίτι κ' ἡ θυγατέρα τοῦ μεσοῖρ Ματτέο ἦρθε νὰ τὸν ὑποδεχθεῖ.

— Ἄσχημα μαντάτα, ἀφέντη μου, τοῦ λέει. Ὁ πατέρας μου θαρῶ πὼς μᾶς ἄφησε χρόνους.

Τὰ ἔχασε ὁ ἄνθρωπος. Γούρλωσε τὰ μάτια του, κοίταξε γύρω του, κοίταξε τὸ κόκκινο φόρεμα τῆς Μπιάνκας, ἀπόμεινε ἀλαλος.

— Καταλαβαίνεις τώρα πὼς δὲ μπορῶ, κόρη μονάχη, νὰ σὲ φιλοξενήσω στὸ σπίτι μου, ἐξήγησε ἀτάραχη ἡ κοπέλλα. Σῦρε λοιπὸν στὸ καλὸ καὶ πὲς τὰ χαιρετίσματα στὴν πατρίδα.

— Μά. . . σωστά μοῦ μιλάς, κυρά μου; κάνει ζαλισμένος ὁ ἔμπορος. Ὁ Ματτέος πέθανε ἢ μοῦ τὸν κρύβεις γιὰ νὰ γελάσω;

— Πέθανε, ξανάπε στυγνά, κοφτὰ ἡ Μπιάνκα. Ἄν θεὸς ὁμως νὰ γελάσεις, μπορεῖς.

Ὁ ἔμπορος, δίχως κουδέντα νὰ τολμήσει γιὰ γάμο, ἔφυγε κυνηγημένος.

Καὶ τότε ἡ Μπιάνκα ἄρχισε νὰ δραματίζεται τὴν ὀριστική, τὴ μεγάλη λευτεριά. Θὰ ἐπαιρνε τὴ σκλάβη τῆς τὴ Σαρακηνή, καὶ θὰ ἔφευγε κι αὐτὴ γιὰ νὰ πάει σὲ προϋπάντηση τοῦ Σγουροῦ. Ἄν τὴν κρατοῦσε κάτι ἀκόμα, εἶταν ὁ φόβος μήπως συντύχει ἐκεῖ τὸν πατέρα τῆς. Θὰ γινόταν ἡ γυναίκα, νόμιμη ἢ ὄχι ἀδιάφορο, τοῦ καλοῦ τῆς, θὰ μοιράζονταν οἱ δυὸ μαζί τὴν ἴδια, τὴν παράνομη ζωὴ. Τὸ δάσος θὰ εἶτανε τὸ σπίτι τους, ἓνα στρώμα φύλλα ξερὰ τὸ νυφικὸ τῆς τὸ κλινάρι. Καὶ θὰ πίνανε μὲ τίς χούφτες, σκυμμένοι σὰ ζαρκάδια πάνω σὲ κρῦες τοῦ βουνοῦ πηγές, καὶ θὰ γελοῦσαν παιδικὰ, ξέγνοιαστα, βλέποντας τὴν εἰκόνα τους νὰ τρεμίζει μέσα στὸ κρουσταλλένιο τὸ νερὸ.

Ἐάφνου, μιὰ νύχτα, χτύπος βαρὺς ἀκούγεται κάτω, στὴν ξώπορτα. Τρομαγμένη στὸν ὕπνο τῆς ἡ γριά δούλα, πετάγεται, κατεβαίνει νὰ ἴδῃ ποῖος εἶναι καὶ βάζει τὴ φωνή. Ἐύπησαν κ' ἡ Μπιάνκα μὲ τὴ σκλάβη τῆς, ἀνακάθισαν καὶ κοιταχτήκανε. Σὲ λίγο, πήρε τ' αὐτὶ τους μέσα στὴν κάμαρα τοῦ γέροντα πατήματα, ἓνα στεναγμό. Τὸν ἀναγνώρισαν, εἶταν ἐκεῖνος.

Ἐκανε τὸν κοιμισμένο ἢ Μπιάνκα καὶ δὲ σηκώθηκε, ἢ καρδιά της ὄμως φούσκωνε ἀπὸ ἀγανάχτηση καὶ πίκρα. Γύρισε λοιπὸν, γύρισε ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς. . . Δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη στὸν κόσμον τοῦτο!

Τ' ἄλλο πρωτῶ, μόλις ποῦ εἶχε προλάβει νὰ ντυθεῖ, τὸν εἶδε ξάφνου νὰ σηκώνει τὸ βῆλο τῆς πόρτας της καὶ νὰ μπαίνει. Εἶταν ἀγνώριστος. Καμπουριασμένος ὀλότελα, τσακισμένος, μὲ τὰ γένηια καὶ τὰ μαλλιά του μπερδεμένα, χαῦνα τὰ μάτια του, ἔσερνε τὸ βῆμα σὰν ἄρρωστος τοῦ θανάτου.

— Μάζεψε τὰ πράματά σου καὶ φεύγουμε, τῆς εἶπε δίχως νὰ τὴν κοιτάζει, μὲ φωνὴ βραχνή.

— Γιὰ ποῦ;

— Γιὰ τὴ Γένοβα.

Τὰ ἔχασε ἢ κοπέλλα.

— Τὴ Γένοβα;

— Ναί. Μὲ τὸ πρῶτο καράβι ποῦ θάρθει.

— Γιατί;

Δὲν τῆς ἀποκρίθηκε. Τὰ μάτια του εἶτανε γεμάτα τρόμους. Ἄδικα πάσχισε καὶ τίς κατοπινὲς ἡμέρες νὰ τοῦ πάρει κουβέντα. Εἶχε γίνει λιγὸλογος πολὺ. Οὔτε γιὰ τὸ ταξίδι του μιλοῦσε, γιὰ τὴν παράδοξή του ἄρρητα, οὔτε γιὰ τὸ λόγο τῆς φευγάλας. Ὅμως ἐκεῖνη δὲν τὸ εἶχε σκοπὸ, ὄχι, νὰ ὑπακούσει ἔτσι ἀβυσσάνιστα. Εἶχε πολὺ ὄνειρευεῖ τὴ λευτεριά της γιὰ νὰ τὴν ἀπαρνηθεῖ τώρα, σὲ μιὰ στιγμή.

Ἐνα πρωτῶ μπαίνει στὴν κάμαρά του καὶ τοῦ λέει κοφτὰ:

— Ἐγὼ δὲ θὰ φύγω!

Εἶτανε καθισμένος στὸ κρεββάτι του καὶ κοιτάζε τὸ πάτωμα ἐκμηδενισμένος. Σήκωσε τὰ μάτια του, ἤσυχα.

— Γιατί;

— Θέλω νὰ μείνω ἐδῶ, ἔχω λόγο.

Ἀπόμεινε ὁ Καφούρης σκεπτικὸς, τὰ δάχτυλά του παίζανε ἀφαιρέμενα μὲ τὰ κρόσια τῆς κουβέρτας.

— Δὲ θὰ τὸν ξαναδεῖς, τῆς λέει σὲ μιὰ στιγμή.

— Ποιὸν; . . .

Ὅσο κι ἂν εἶταν ψύχραιμη ἢ Μπιάνκα, τινάχτηκε. Εἶχε διαβάσει λοιπὸν ὁ πατέρας της στὰ φυλλοκάρδια της μέσα; Ἐάφνου ὄμως μιὰ ἄλλη τρομάρα χυμάει καὶ τὴ ζώνει, πιδ δυνατή.

— Δὲ θὰ τὸν ξαναδῶ; ψιθυρίζει ζαλισμένη. Τοῦ ἔτυχε λοιπὸν τίποτα;

— Τράβηξε γιὰ πέρα, στὰ Σκορτά. Κάνει πόλεμο στὸν πρίγκηπα.

Ἀνάσανε ἀνακουφισμένη. Ὅμως ἂν ὁ πατέρας της ἔλεγε ψέματα; Ἄν τὸ ἔκανε μονάχα γιὰ νὰ τὴν ξεγελάσει; Ἀλήθεια ἐφυγε ἀπὸ τὴ Λακρεμονία ὁ Σγουρὸς, ἀπὸ τὴ Μάϊνη, ἀπ' ἔλους τοὺς κοντινοὺς τόπους; Κι ἂν ξεμάκρυνε προσωρινά, μήπως δὲ θὰ ξαναγυρνοῦσε; Ἀλώνιζε, τὸ ἤξεραν πιά ἔλοι, σὰν ἀφέντης στὸ Μοριά.

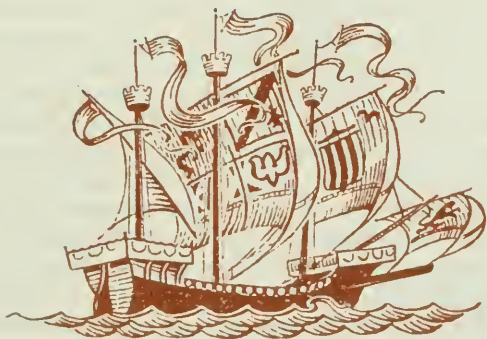
Ὡστόσο, κάτι εἶχε βαρύνει ἀπὸ τὸ πρωτῶ ἐκεῖνο τὴν καρδιά της. Ἀναρωτιόταν ἄθελα, μὲ πίκρα, πόσον ἄραγε καιρὸ θάρπεπε νὰ καθήσει ἔτσι νὰ τὸν περιμένει, ἂν θὰ τὸν ἐνοίαζε κ' ἐκεῖνον καθόλου νὰ τὴν ξαναδεῖ. Τ' ἄλλοτινὰ δὲν τῆς ἔδιναν θάρρος. Δὲν τὴν ἀγαποῦσε, ὄχι,

τὸ ἤξερε ἡ Μπιάνκα· κοντά της τὸν εἶχε κάποτε κι ἑμὼς δὲν εἶτανε ποτὲ δικὴς της, ἀφοῦ γύριζαν πάντα οἱ πόθοι του σ' ὄνειρα ἀξεδιάλυτα γι' αὐτήν. Κι ὁ καιρὸς θὰ περνοῦσε, κι ὄλο πιὸ πολὺ θὰ τὴν ξέχναγε, μιὰ μέρα θάφτανε πού δὲ θὰ θυμόταν οὔτε κἀν τ' ὄνομά της. Σὲ τέτοιο σίφουνα πού τὸν συνεπῆρε, εἶταν ἀδύνατο νὰ σταματήσῃ πιά. Στὶς πολιτεῖες τοῦ πριγκιπάτου δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ξανακατέβῃ, εἶχε γίνοι γιὰ τοὺς Φράγκους ὁ θανάσιμος ἐχθρὸς. Νὰ ποιῆς εἶταν οἱ φιλοδοξίες του, οὔτε γνοιόσθηκε ποτὲ σὰ σέβαρα γι' αὐτήν. Στὴν πολυτάραχη ζωὴ του μέσα, ἡ ἀγάπη της εἶταν ἀσήμαντο ἐπεισόδιο, ἓνα ἔρημο ἐκεῖ φυλλοράκι πού τὸ συνεπαίρνει ἀδιάφορα ὁ βοριάς.

Λαβώθηκε γιὰ ὑστερη καὶ τελειωτικὴ φορὰ ὁ ἐγωῖσμός της. Πάλεψε ἀνηφορίζοντας σὸ πάθος, κατακύλησε πάλι στὴν ἀπογοήτευση, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ἡ Μπιάνκα· τέλος, ἓνα πρωτὶ, ἔστησε πάλι ὄρθιο τὸ ἀγέρωχο κορμί της.

— Πάμε, σ' ἀκολουθῶ, εἶπε τοῦ πατέρα της.

Εἶτανε τέλη τοῦ Γενάρη, οἱ θαλασσες ἀνήσυχες. Ὅμως δὲν περιμέναν πολὺ· γαλέρα ἤρθε ἀπὸ τὴ Μονεμβάσα κ' ἔπιασε σὸ λιμῶνα τῆς Καλαμάτας προτοῦ τραβήξῃ γιὰ τὴ Γένοβα. Τόση εἶταν ἡ βιάση τοῦ Καφούρη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Μοριά, πού τ' ἀποφάσισε. Μπαρκάρανε μιὰν αὐγὴ, δοῦλοι, ἀφεντάδες, ἀναρχικά, καὶ κἀνανε πανιὰ γιὰ τὴν πατρίδα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Κ Δ'

ΡΟΒΟΛΑΤΟΡΟΙ

ΚΙ ΑΦΕΝΤΑΔΕΣ

ΙΔΕ ἀνχγνώστη, πολλὰ σοῦ ἔχω ἀνιστορήσει καὶ λέω μὲ τὸ νοῦ μου πῶς πρέπει νὰ ἔχεις πιὰ ἀποστάσει. Μπορεῖ κιόλας — δὲν ξέρω — νὰ τὸ ἔπαθες αὐτὸ πολὺ προτοῦ τὸ μαντέψω, λοιπὸν χρέος μου κρίνω τώρα ν' ἀποσώσω μάνι - μάνι ὅ,τι ἔχω ἀκόμα νὰ σοῦ πῶ κ' εὐθὺς ὕστερα νὰ σήσω τὸ κερί μου.

Μῆνες πέρασαν ἀπὸ τὰ περιστατικά ποὺ παρακολουθήσαμε, μῆνες ποὺ γι' ἄλλους ἀνθρώπους φεύγουν ἀνάλαφροι σὰν τὰ πουλιὰ κι ἄλλους τοὺς βαραινουν μ' ἄλυσίδες. Ἐφερνε βόλτες στὸ Μοριά ὁ πόλεμος, κρυφός, ἀκήρυχτος, ἀγρίμι ποὺ λοχεύει στὸ βουνό, πίσω ἀπὸ τίς βατομουριές καὶ τοὺς βράχους, μάτωνα τὰ ρυάκια, ἔσερνε

σκληριές ἀπάνθρωπες στὰ λαγκάδια, πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ. Ἄνθισαν τὰ βατόμουρα καὶ δέσανε. Ὁ πόλεμος κρατοῦσε.

Μιὰ μέρα ἕμορφη, λιοπερίχυτη, ἐκεῖ σ' ἓνα καταπράσινο λιθάδι λίγο ἔξω ἀπὸ τὰ Βέρβαινα, ἀνάμεσα Τρίπολη καὶ Σπάρτη, γινότανε πανηγύρι. Εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, μὰ κι ἀπὸ μακρυνές πολιτείες, ἄλλοι νὰ ἐκθέσουν τὴνπραμάτεια τους, ζῶα, πανικά, φαγώσιμα, ἐργαλεῖα, σύνεργα τοῦ σπιτιοῦ, κι ἄλλοι ν' ἀγοράσουν. Κοντὰ τὸ μεσημέρι ὁ κόσμος εἶχε περσέψει, μπουχδὸς ἀνέβαινε ἢ βαδούρα, τροκάνια κουδουνίζανε, μουλάρια χλιμίντριζαν, ὁ κουρνιαχτὸς στρουφιζέ ἀνηφορίζοντας τ' ἀψήγλου καὶ θόλωνε τὴν πιπεράτη λιακάδα. Ἐάφνου, ἐκεῖ κάτω ἀπὸ μιὰ γκορτοὰ ὅπου ἕνας ἔμπορος Ρωμιὸς διαλαλοῦσε μόνονα, ἀπὸ τὸ πρῶτ', τὰ μεταξωτὰ του, ξεφωνητὰ ἀκούγονται, βλαστήμιες, καθγὰς ξεσπάει. Τρέχουν οἱ τριγυρινοὶ νὰ ἴδουν. Ὁ Ρωμιὸς εἶχε πιαστεῖ μ' ἓναν ἄρχοντα Φράγκο, τραβούτανε κ' οἱ δυὸ, καθένας ἀπὸ τὴ μεριά του, ἓνα κομματί ὑφασμα καὶ σύγκαιρα, σκυμμένοι πάνωθε, φτύνανε βρισιές.

— Σκλάβε! Ἐφώνιζε ὁ Φράγκος, πάρε τὰ λόγια σου πίσω, εἶδεμὴ οὐε πατᾶω χάρμου σὰ σκουληκι.

— Άσε μου τὸ πράμα, σὰ δὲ θεὸς νὰ πληρώσεις ὅσο κάνει, φώναξε ὁ Ρωμιός.

— Ἐβρεις σὲ ποιὸν μιλάς, θρασίμι; Εἶμαι ὁ καθάλαρος ντὲ Ρεμού!

— Ὅποιος κι ἂν εἶσαι νὰ μὲ πληρώσεις.

— Ζῶο!

Σηκώνει ὁ ἄρχοντας ἕνα κομμάτι λόγγη πὺ κρατοῦσε γιὰ ραβδί καὶ κοπανᾷ μιὰ κατακέφαλη στὸν ἔμπορο. Ὑστερα πετάει χάμου τὸ ὕψωμα, γυρίζει τὴ ράχη του καὶ φεύγει βλαστημῶντας.

Ὁ χτυπημένος εἶχε πέσει στὰ γόνατα μ' ἕνα βόγκο. Αἷμα ζεστό, ὀλοκόκκινο, ἄρχισε ν' ἀναβλύζει ἀπὸ τὸ κρανίο του, λίγο πῖθ πάνω ἀπὸ τὸ μελίγγι, κατακυλοῦσε στὸ μάγουλό του, σούρωνε στὰ γένια του καὶ στάλαζε κόμπο-κόμπο στὸ γιαννάκι. Οἱ πανηγυριῶτες γύρω συνάχτηκαν γρήγορα νὰ τὸν βοηθήσουν. Εἶτανε γέροντας. Τὸν ἔπιαναν ἀπὸ τὶς μασχάλες, τὸν ἔστησαν στὰ πόδια του, ἔμως ἐκεῖνος, δίχως νὰ γνοιάζεται τώρα γιὰ τὸ αἷμα πὺ κυλοῦσε, τοὺς παραμέριζε μὲ τὸ χέρι, ὀρθωνότανε στὰ νύχια, καὶ μὲ τὸ μάτι φλογᾶτο πάσχιζε νὰ ξεχωρίσει, πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια, τὸν ἀντίπαλό του πὺ ξεμάχραινε.

Τὴ στιγμή ἐκείνη, κάποιος τὸν ἀγγίζει στὸν ὦμο. Δὲ δίνει προσοχὴ ὁ γέροντας. Πάλι τὸν σκουντᾶνε, ἕνα χέρι τοῦ χουφτιάζει τὸ μπράτσο ἐπίμονα. Τότε γυρίζει ἀγαναχτισμένος καὶ ξάφνου βάζει φωνὴ χαρᾶς:

— Ἀφέντη Σγουρέ! Ἐδῶ ὄσαι;

Οἱ συναγμένοι γύρω κοίταξαν μ' ἀπορία τὸν ἄνθρωπο πὺ εἶχε προβάλει ἀνάμεσὸ τους ἔτσι ἀναπάντεχα. Ναί, κάπου τὸ εἶχαν ἀκούσει τ' ὄνομα τοῦτο ἀπὸ καιρὸ, ψιθυριστά, τὸ θυμόντανε νὰ περνᾷ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα.

— Ὁ Θεὸς σὲ στέλνει! ἔκανε ὁ ἔμπορος σηκώνοντας τὰ χέρια του.

— Χαλκοκοντύλη, ἔχω νὰ σοῦ μιλήσω, εἶπε ὁ Σγουρὸς κ' ἔγενεψε στοὺς πανηγυριῶτες πὺ τοὺς περιστοίχιζαν νὰ σκορπίσουν.

Ἄνοιξε ὁ κύκλος, οἱ δυὸ ἄντρες πέρασαν καὶ ξανοίχτηκαν στὸ λιβάδι.

Ἐνα μῆνα ἀργότερα, μαθεύονταν στὸ Μοριά τοῦτα τὰ παράδοξα: Τὸ φράγκικο κάστρο τ' Ἄη Γιώργη, στὰ Σκορτά, τὸ εἶχαν πατήσει οἱ Ρωμιοί. Δυὸ φρουροί του, ὁ σεργένης Μπονιφάτσος κι ἄλλος ἕνας, ἐξαγορασμένοι ἀπὸ τὸν κελλάρη του τὸν Ἄννινο, γαμπρὸ τοῦ Χαλκοκοντύλη, βόηθησαν, κάποια νύχτα φεγγαρόλουστη, νὰ σκαρφαλῶσουν μὲ σκάλες ἀπὸ τὸ τειχί οἱ ροβολατόροι. Μόλις μπήκανε μέσα, πρώτη δουλειὰ τοὺς εἶτανε ν' ἀνέβουν στὸν πύργο, νὰ πιάσουν τὸ βιγλάτορα καὶ νὰ τὸν δέσουν. Ὑστερα, ἀπὸ τὶς τάπιες πάνω, ἔκαναν τὰ συμφωνημένα σιινάλα μ' ἀναμμένους δαυλοὺς στὸν Λέοντα τὸν Μαυρόπαπα, καπετᾶνι ἑκάτο Τούρκων ρογατόρων στὴν ὑπηρεσία τοῦ αὐτοκράτορα, πὺ συνεννοημένος μαζί τους καρτεροῦσε παρέκει. Μπήκε κι αὐτὸς μὲ τοὺς δικούς του, ἔκανε κατοχὴ ἐπίσημη. Τ' ἄλλο πρωτὶ, ὁ δικέφαλος αὐτὸς κυμάτιζε στὶς τάπιες τοῦ Ἄη-Γιώργη κ' ἠ τρέβα μὲ τοὺς Φράγκους εἶχε κοπεῖ.

Τὸ μαντάτο ἔφτασε πετώντας στὴν Ἀνδραβίδα, πάνω πὺ ὁ πρίγκηπας εἶχε ἀρχίσει γι' ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ καλλιτερεύει ἀπὸ τὴν ἀρρώ-

στεια του. Τὰ μάγουλά του είχαν ροδίσει πάλι, παράδοξο όμως ρόδισμα, δυό βούλες τριανταφυλλιές εκεί στα μήλα. Ἄκουσε τὸ νέο δίχως ξάφνιασμα, μονάχα μὲ βαρυθυμιά. Τίποτα δὲν τὸν παραξένευε πιά, ἔλα τὰ καρτερούσε, ἡ μοῖρα του σὰ νὰ εἶχε γραφεῖ μπροστά του μὲ γράμματα τῆς φωτιάς. Χαμογέλασε χλωμά, πικρά, καὶ κούνησε τὸ κεφάλι του. Ὅμως σὲ λίγες μέρες, καθὼς ἀποχαιρετούσε τὴν Ἰζαμπὴ φεύγοντας γιὰ τὸ καινούριο σέντζιο, στύλωσε τὸ λιγνὸ κορμί του καθὼς ἄλλοτε κ' εἶπε κοφτά :

— Στὴν ψυχὴ μου τ' ὀρκίζομαι, κυρία, πὼς δὲ θὰ γυρίσω πίσω ἂν τ' ὠραῖο μας τὸ κάστρο δὲν πέσει στὰ χέρια μου!

Ὁ ὑψωμένος τόνος τῆς φωνῆς του εἶχε κάτι τὸ προκλητικό. Λίγες στιγμὲς ἀργότερα, ἡ πριγκηπέσσα ἀκούγε κάτω, στὴν αὐλὴ τοῦ παλατιοῦ, τὸ πεταλόκρουσμα τῶν φαριῶν πού ξεμάκρυναν.

Γιατί τῆς εἶχε μιλήσει ἔτσι; Γιατί πάλι πρόβαλε μπροστά της μὲ τὸ ὕφος τοῦτο τῆς σιωπηρῆς διαμαρτυρίας, τοῦ πληγωμένου ἐγωῖσμοῦ; Τὸ ἀναρωτιέται ταραχμένη ἡ Ἰζαμπὴ καὶ δὲ βρίσκει λογικὴ ἐξήγηση. Θάλεγε πὼς ἤξερε κείνος. . . Κι ὅμως, ὄχι, δὲ μπορούσε νὰ ξέρει. Μήπως γιατί τὴν ὑποπτεύεται ἐπειδὴ εἶναι μισορωμιά, ἀπὸ τὴ μάγνα της; Ἀπίθανο. Ἡ μήπως ὁ ἄνθρωπος τοῦτος, ὁ τόσο ἀβρὰ ὀμιλητικὸς στὸν κόσμο τῆς κούρτης, μὰ πού εἶχε ψυχὴ ἐφτακλειδίωτη, κατέχει καὶ τὴ μυστικὴ δύναμη νὰ δέχεται μηνύματα ἀπὸ τὸν ἄέρα;

Πικρὴ μοῖρα ἡ δική της! Νὰ ζήσει μιὰ ζωὴ δόλκερη δίχως νόημα, δίχως βαθύτερο λυτρωμὸ, νὰ ξοδέψει ἀσύνειδα τὰ ὀμορφότερά της χρόνια καρτερώντας ὀσένα κάτι, κάτι πού δὲν ἐρχότανε, κάτι πού τέλος τὸ εἶχε παραδεχτεῖ κ' ἡ ἴδια πὼς δὲν εἶναι γραφτὸ νάρθει. Ξαναδύει ὀλόγουρά της τοὺς σταχτιοὺς τοίχους τοῦ κάστρου ἐκεῖ κάτω στὴν Ἀνάπολη, τὴ θάλασσα νὰ κυματίζει ἔξω ἔρημη, ἀνέλπιδη, ἀναθυμᾶται τίς ἀχαρὲς χαρὲς τῶν δυὸ της γάμων. Τ' ἀχειλι της χαμογελοῦσε κάποτε ἀπὸ συνήθεια, ποτὲ ἀπὸ ἀνάγκη ἐσώτερη. Ὁ γυρισμὸς τέλος στὴν πατρίδα τῶν παιδικῶν της χρόνων κάπως τὴν εἶχε χλιάνει, ὅμως ὅλα τότε πιά εἶχαν ἀλλάξει, ἡ ψυχὴ της ἀντικαθρέφτιζε τὸν κόσμον ἀλλιῶτικα. Καὶ ξάφνου αὐτὸ πού καρτερούσε ἀπὸ πάντα, εἶχε ἔρθει. Ἡρθε ἀδιόρατα, ἀνάλεπτο, σὰν πούπουλο πού τὸ ταξιδεύει ὁ ἄερας, καὶ τῆς ἄγγιξε ἀπαλὰ τὸ μάγουλο. Ὡ θλίψη! Δὲν τόνιωσε ἀμέσως, δὲν τὸ μάντεψε. Δὲν εἶχε καιρὸ νὰ περιμένει, κι ὅμως ἐχρόνισε. Τί εἶχε πάθει; Εἶτανε τύφλωσι; εἶτανε δειλία; εἶτανε κούριος ἐγωῖσμός; Χριστέ, τί δύσκολα πού ἀλλάζει τὸ ποτάμι κούτη κι ὁ ἄνθρωπος τρόπο ζωῆς! Μιὰ στιγμὴ εἶτανε, μιὰ ὀλόφωτη στιγμὴ καὶ πέρασε. Ἡ μεγάλη ὥρα τῆς ζωῆς της εἶχε σημάνει πολὺ ἀργά, ὅταν τὰ μπράτσα της εἶχανε πιά βαρύνει καὶ δὲν μπορούσε νὰ τὰ σηκώσει μονομιᾶς γιὰ νὰ τὴν ἀγκαλιάσει.

Μιὰ μέρα, ἐκεῖ καθισμένη πάλι μὲ τὴ βγάγια της, τὴν κυριεύει ἀνεπάντευχα ἡ μεγάλη τύψη, βαθειὰ καὶ σπαραχτικὴ.

— Βγάγια, τῆς λέει χαμηλόφωνα, μὲ φωνὴ τρεμάμενη, ὑποφέρω.

— Τί ἔχεις, καλὴ μου; ξαφνιαίνεται ἡ βγάγια πού τώρα πιά γέρασε κι ὀλο κουτουλάει.

Σηκώνει τὸ χέρι της ἡ πριγκηπέσσα, τὸ μαραμμένο τώρα ἀπὸ τὴ

μητρότητα, από τὸν ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ, καὶ ψηλαφίζει τὸ μελίγγι τῆς, ἐκεῖ πού εἶναι τὸ μελανὸ σημάδι. Ὁ Φίλιππος ντ' Ἀνζού, ὁ Φλωρέντιος ντ' Αἰνώ. . .

— Τοῦτο μ' ἐμπόδισε, ξομολογιέται σπαραχτικά, τοῦτο μ' ἐμπόδισε, ἀπολογιέται. Δὲν ἤθελα νὰ τοῦ φέρω δυστυχία κ' ἐκείνου, καθὼς στοὺς ἄλλους.

Γιατὶ ἡ βάρια τὸ ξέρει τώρα πιά τὸ μυστικό, εἶναι πολὺ βαρὺ γιὰ νὰ τὸ κουβαλήσει ἓνας ἀνθρώπος μονάχος του στὸν τάφο.

— Πάει καλά, πάει καλά, μουρμουρίζει ἀδιάφορα, ἀρχίζοντας πάλι νὰ κουτουλάει.

Μὰ ξάφνου τὸ κῆμα πηδάει, ξεχύνεται τσακίζοντας τοὺς φράχτες. Ἡ ὁργὴ κ' ἡ ἀγανάκτηση ἐνάντια στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τῆς κυριεύουσι τὴν Ἰζαμπώ.

— Ὅχι, ὄχι! φέματα λέω! Ξεσπάει ἄγρια καὶ ρίχνει τὸ πρόσωπό τῆς στὶς χεῖρες σὰ μικρὸ παιδί, κλαίοντας μ' ἀναφυλλητά.

Δὲν εἶναι ἀλήθεια, ναί, εἶναι μονάχα μιὰ ψεύτρα δικαιολογία, ἀπόκριση προσχηματικὴ στὴν ἀγωνία πού διψάει γι' ἀνακούφιση. . .

Ὁ πρίγκηπας εἶχε σηκώσει ὄλους, πέρα γιὰ πέρα, τοὺς βασιάλους τοῦ κ' ἤρθε νὰ στήσει τὸ σέντζιο στὸν Ἄη-Γιῶργη. Σὲ δυὸ μονάχα μέρες εἶχε κάνει τὸ δρόμο, βιαζότανε πολὺ. Μόλις ἔφτασε, στήνει τὴν τέντα τοῦ κάτω ἀπὸ τὶς καστανιές, δίπλα στὴν πηγὴ, κι ἀρχίζει τὰ ρεσάλτα. Ἐνα, δυὸ, τρία ρεσάλτα ἔκανε, τὸ ἓνα φοβερότερο ἀπὸ τ' ἄλλο. Τὸ κάστρο κρατοῦσε. Κάθε πρωτῆ, μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἥλιου, ξυπνοῦσε ὁ πρίγκηπας, ἔβγαινε στὴν πόρτα τῆς τέντας τοῦ καὶ θωροῦσε τὸ κάστρο. Τετράγωνο, ψηλό, ἀτράνταχτο πυργωνότανε μπροστά του, εἰκόνα ἀπίθανη, κάτι σὰ σύμβολο τῆς μοίρας τοῦ πού δὲν εἶναι γράφτὸ νὰ τὴ νικήσει. Χαμογελοῦσε ὁ πρίγκηπας βουβὰ καὶ κουνουσε καρτερικὰ τὸ κεφάλι. Τώρα δὲν πάλευε πιά γιὰ τὸ θρίαμβο σὰν ἄλλοτε, στοὺς μακρυνοὺς ἐκείνους καιροὺς, δταν ἔστηνε μὲ μόχθο καὶ πίστη τὸ τρόπαιο τῆς ζωῆς του. Πάλευε τυπικὰ, ἀπὸ ὑποχρέωση, γιὰ νὰ διαφεντέψει τὸ φιλότιμο, καὶ νὰ ξοφλήσει σὰ γνήσιος ἱππότης, ἴσαμε τὴ στερνὴ ἀράδα, τὸ χρέος. Ὑπόθεση τιμῆς.

Κ' ἔβλεπε πὼς ὁ καιρὸς δὲν τοῦ περσεύει. Τὸ καλοκαίρι λάκιζε, πρόφτανε τὸ φθινόπωρο γοργό, σὲ λίγο θὰ πλάκωνε ὁ χειμῶνας. Ἀπὸ δῶ ἴσαμε τότε, ἔπρεπε ὄλα τὰ μέσα νὰ ἐξεντληθοῦν, κανένα πρόσχημα νὰ μὴν ἀπομείνει. Στέλνει καὶ ζητάει ἐνίσχυση σ' ἄντρες ἀπὸ τὴν Ἀπουλία ἓνας Σλαῦος ἄρχοντας τῆς Μάϊνης τοῦ στέλνει διακόσους σαγιτάτορες καὶ λογχοφόρους. Τοὺς ρίχνει ὄλους, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐπικεφαλῆς, πάνω στὰ τειχιά τοῦ κάστρου ἔδεκα φορὲς ἀνεβαίνουν τὶς σаниδένιες σκάλες ἴσαμε πάνω, στὶς τάπιες, καὶ ἔδεκα φορὲς γκρεμίζονται. Στὰ τελευταῖα, παραγγέλνει νὰ τοῦ φέρουσι ἀπὸ τὴν Κορώνη ἓνα μάστορα Βενετσάνο, φημισμένο γιὰ τὴν τέχνη του σὲ πολιορκητικὲς μηχανές. Ὁ Βενετσάνος ἔρχεται, τοῦ σκαρώνει ἓνα τριμπουτζέτο γιγάντιο πού σφεντονίζει στὸν πύργο τοῦ Ἄη-Γιῶργη βράχους δλάκερους, ἴσαμε πενήντα λίθρες βαριοῦς. Λιθάρι τὸ λιθάρι ὁ πύργος γκρεμίζεται σηκώνοντας σύγνεφο τὸν κουρνιαχτό. Τὸ κάστρο βασιτάει.

Ἐφτασε τὸ φθινόπωρο. Οἱ ροβολατόροι, κλεισμένοι μέσα στὰ τει-

χιά, άφηφουσαν τή μάνητα τών Φράγκων. Τους έβλεπες, στις ώρες τής μάχης, όταν τó άτσαλόφραχτο κύμα τών πολιορκητών άφριζε άνηφορίζοντας ίσαμε τις κρόσσες άπάνω, με σάλαγο μεταλλικό κ' ίαχές λύσσας, να στέκονται στις τάπιες δλόρθοι, τειζάροντας διχαλωτά τά πόδια τους, και να παίζουσε στον άέρα τ' άστραφτερό πελέκι σβέλιτα, σύνταχα, με δεξιούσην δαιμόνου. Τις νύχτες, με τó φεγγάρι, άκουγες ψηλάθε τά τραγούδια τους, ανατολίτικους σκοπούς που βαρυκυμάτιζαν μελωτοί, σά λαθωμένοι από λάγγεμα και νύστα. Τό ήθικό τους είχε ψηλώσει, κράτησαν κεφάλι στον πολιορκητή, πίστευαν στον έαυτό τους.

Τότε, τις ώρες εκείνες, έρχότανε κι ó Σγουρός να ξαποστάσει άκουμπισμένος σε μιá τάπια, για λίγες στιγμές μονάχος. Άγνάπτει κάτω τις θρακιές τών έχθρών, στεφάνι γύρω από τó κάστρο, σάν άλλοτε, στην Καλαμάτα. Πιό πέρα, οι καστανιές στέκονταν ασάλευτες, μουδιασμένες στο φεγγαρίσιο φώς. Και πέρα ακόμα, στην άχνα του όρίζοντα, ή άλλη χώρα, ó Μοριάς, άόρατος κι όμως παρών, καρδιά μεγάλη που χτυπάει υπόκωφα στη μητρική της ώρα. Είταν ή πατρίδα, τó άγιο χώμα που τρέφει τους σπόρους, που ποτίζει τά βλαστάρια με φλέβες μυστικές, που σκεπάζει τ' άρίφνητο ψυχομέτρι τών νεκρών, μάρτυρες, σκλάβους, γονικά, αδέρφια. Η καρδιά του άνθιζε, πά στήθια του φάρδαιναν, ρουφούσε άργά, σά θεία μετάληψη, τó βουνήσιο κι άπονύχτερο άγέρι, στυφó από τή δροσιά τής βλάστησης, ευωδιαστό από τις ψυχές τών λουλουδιών που πλανιόνται στο φεγγερό διάστημα προσμένοντας να γεννηθούν.

Οί καστανιές... Ο πρίγκηπας τής Άχαΐας. Για δεύτερη φορά άναμετριόντανε πρόσωπο με πρόσωπο οι δυó τους, ó άφέντης κι ó ροβολάτορας. Που βρισκότανε τώρα ή γυναίκα που έφερε τó Ρωμιό ίσαμ' έδω; Κάπου κει - κάτω βέβαια, στο βάθος τής καταχινιάς, να κάθεται ασάλευτη, πεισιθάνατη, σά δεντρί που άνθίζει μα δέν κρατάει καρπό, δίχως έλπίδα. Δέν τήν καταριέται ό Σγουρός τώρα. Τό πάθος έχει σθήσει στην καρδιά του, ή εικόνα τής υποχώρησε άγάλια-άγάλια, βούλιαξε σκοτεινά, πήρε με τόν καιρό τή δευτερότερη θέση στη ζωή του. Δέν τήν καταριέται πιá, δόξα ναχει ό Θεός! ή ψυχή του λυτρώθηκε, κέρδισε ακόμα και τήν άνεση να τήν αναθυμάται με κάτι ήρεμο κι άγαθó, σάν ευγνωμοσύνη. Τά δάχτυλά του ψηλαφίζουν τó κρικέλι, τó μολυβένιο κρικέλι του πεθαμένου έπóτη, óμολογία τής άγάπης τής. Είταν ένας καιρός που πολύ τόν τυράννησε, άλήθεια! όμως αύτή είναι πάλι που του έδωσε πρώτη, άσύνειδα, τή λαχτάρα για κάθε τι μεγάλο κ' ύψηλό. "Άς είναι ευλογημένη!

Μιά μέρα, καθώς πορευότανε με λίγους συντρόφους και τόν Ζερδοχέρη, άχώριστο δίπλα του, στους βουνήσιους δρόμους τής Τσακωνιάς, να ξεσηκώσει βιλάνους, συντυχαίνει ένα στρατολάτη, άθλιο κουρελή με μαλλιά και γένεια θρασεμένα, που βαδίζει άκουμπώντας σε στραβó ραβδί. Τόν βλέπουμε στην άρχή μακρυά να ξεκόβεται, φιγούρα έρημική στην άλαμπη πλάκα του χειμωνιάτικου ουρανού, σκεδρός, σκυμμένος. Γρήγορα τους ζυγώνει με τó βιαστικό, φανατικό βάδισμά του. Στέκεται, τους κοιτάζει: σά να διατάζει. Τέλος, δίχως να πει λέξη, άπλώνει τó χέρι του με τήν προαιώνια χειρονομία τής ζητιανιάς.

Ἐκανε ὁ Σγουρός νὰ τὸν ἐλεήσει, γιατί οἱ ροβολατοῦροι εἶναι πάντα μεγαλόψυχοι, καὶ ξάφνου, καθὼς τὸν κοιτάζει ἀδιάφορα, τινάζε-
ται. Κάπου τὸ ξέρει τὸ πρόσωπο τοῦτο πού χωνεύει στὰ σγουρὰ γένεια,
τὰ μεγάλα μαύρα μάτια, τὸ κόκκινο ἡδονόχαρο στόμα. Ὁ ζητιάνος δὲ
μοιάζει νὰ τὸν ἀναγνωρίζει, τὸ βλέμμα του εἶναι ἴσιο, ἀλύγιστο.

Τὸ χέρι τοῦ ροβολατοῦρα, πού ἔκανε νὰ τραβήξει τὸ περσίκι, στέ-
κεται δὶβουλο, παίζεει συλλογισμένα μιὰ στιγμή μὲ τὴ φιούμπα τοῦ λου-
ριοῦ, καὶ ξάφνου τραβάει τὸ περσίκι ἀποφασιστικὰ καὶ τὸ πετάει στὴ
χούφτα τοῦ ζητιάνου.

Δὲν εὐχαρίστησε κείνος, δὲν πολυχρόνισε καθὼς τὸ ἔχουν συνήθειο
οἱ ἄνθρωποι τῆς φάρας του. Ἔσφιξε στὴ γροθιά του τὸ περσίκι, ἀγριω-
πός, κ' ἔκανε νὰ προσπεράσει.

Τότε ὁ Σγουρός τοῦ λέει :

— Δὲ μὲ πολυχρονίζεις, ἄρχοντα Σγουρομάλλη :

Κέρωσε ὁ ζητιάνος. Τὰ μάτια του, πού ἴσαμε κείνη τὴ στιγμή δὲν
εἶχανε χάσει τὴν προκλητικὴ τους τὴν αὐθάδεια, ταραζόνται, κάτι σὰν
πανικὸς τὰ θολώνει.

— Στὴν Καλαμάτα, τοῦ λέει περιγελαστικὰ ὁ Σγουρός, εἶχες προσ-
τάξει νὰ μὲ πιάσουν. Νᾶμαι ! τί ὀρίζεις ;

Τότε ὁ Σγουρομάλλης τὸν ἀναγνώρισε. Χαμήλωσε τὰ μάτια του,
τὸ περσίκι ἔπεσε ἀπὸ τὴ χούφτα του χάμου.

— Πάρ' το, κάνει ὁ Σγουρός σπρώχγοντάς το μὲ τὸ πόδι, θὰ σοῦ
χρειαστεῖ. Ἀπὸ τὸν ἀλλοτινὸ σου δανειστή, τὸν Ματτέο Καφούρη, πού
ἔπεσε κι αὐτὸς στὰ χέρια μου τίς προάλλες, ἔμαθα τὴν ἀνάγκη πού
βρίσκεσαι, τὴν ἐξορία σου ἀπὸ τὸ Μυτζηθρά. Βλέπεις πὼς ὑπάρχει στὸν
κόσμο τοῦτο Θεῖα Πρόνοια, ἄρχοντα Σγουρομάλλη ! Ἦ ψέμματα ; ...
Πάρ' το ! Ἐσὺ, μού τὴν εἶχες ἄρνηθεῖ τὴ βοήθειά σου ἕναν καιρὸ ! Κα-
ταδικάζεσαι νὰ δεχτεῖς τὴ δική μου τώρα.

Στὰ λόγια τοῦτα, ὁ ἄλλοτε πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ σήκωσε
τὰ μάτια του, μιὰ λάμψη γοργὴ πετάρισε στὶς κόρες τους. Ὅμως ξανά-
σκυψε τὸ κεφάλι. Τὰ στήθια του, πού εἶχανε φουσκώσει, κατάπεσαν
πάλι μ' ἄφωνο στεναγμὸ. Γύρισε ἀπότομα καὶ ξεμάκρυνε γοργὰ μὲ τὸ
μεγάλο, φανατικὸ βᾶδισμά του.

— Ἀδέρφια, εἶπε ὁ Σγουρός στοὺς συντρόφους του ἐνῶ τὸν παρα-
κολουθοῦσε ἀκόμα μὲ τὸ βλέμμα, ἐδῶ βλέπετε μιὰ κακιά μου πράξη.
Τὸν ἄνθρωπο τοῦτον χρωστοῦσα νὰ τὸν ξεκάνω, μού ζητᾶνε τὸ αἷμα του
οἱ προδομένοι νεκροὶ τῆς Καλαμάτας. Μὰ δὲ μπόρεσα ἢ μάννα μου,
σὰν ἦμουνα παιδί, μού εἶχε πεῖ νὰ τοῦ φέρω τὸ χαιρειτισμὸ τῆς, γιατί
τὸν εἶχε συγγενή. Συχωρέστε με πού τῆς ἀφιερώνω τώρα τὴ ζωὴ του.

Ἔδειξε τὸ περσίκι πού εἶχε ἀπομείνει χάμου :

— Πάρ' το, Ζερβοχέρη, λέει, καὶ στείλε το μὲ πρώτην εὐκαιρίαν
στὸν Δανιὴλ γιὰ τοὺς φτωχοὺς τῆς ἐνορίας του . . . Καὶ τώρα ἔμπρός,
ἀδέρφια !

Συνέχισαν τὸ δρόμο τους. Ἡ περιοδεία ἐκείνη στὴν Ἰσκιωνιά εἶχε
σταθεῖ καρποφόρα, σήκωσαν κι ἄλλους συντρόφους, ἀναπτέρωσαν τὸ
ἠθικὸ σὲ κάμποσα χωριά. Τώρα ἡ δμάδα τους συνεργαζότανε στενὰ μὲ

τὸ Μυτζηθρά, εἶταν ἓνα εἶδος σαῖτα πὺ πηγαίνει κ' ἔρχεται στὸ Μοριά, ὑφαίνοντας κάτω ἀπὸ τὴ φράγκικη δεσποτεία.

Λίγο πρὶν νὰ μπεῖ ὁ χειμῶνας, ὁ πρίγκηπας ἔλυσε ξαφνικὰ τὸ σέντζιο κ' ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀνδραβίδα. Δέγανε πὺς ἡ ἀρρώστεια τοῦ χειροτέρεψε, εἶχε ξανακυλῆσει.

Πραγματικά. Μιὰ μέρα, φθινόπωρο, βῆχας ἄγριος καὶ ξαφνικὸς τὸν εἶχε πιᾶσει ἐκεῖ πὺ καθότανε κάτω ἀπὸ τὶς καστανιὲς κουβενιάζοντας μὲ βασσάλους τοῦ, ἓνα συντριβάνι κατακόκκινο αἶμα πήδηξε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κ' ἔβρεξε χάμου τὸ χῶμα.

Τὸν σήκωσαν στὰ χέρια, τὸν ξάπλωσαν στὸ στρώμα μέσα στὴν τέντα τοῦ, ὅμως ἡ θέρμη τὸν εἶχε κυριέψει, ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ὄλο καὶ πιότερο λιγνευε, φέγγιζε. Τότε γύρεψε νὰ τὸν πᾶνε πίσω στὴν Ἀνδραβίδα.

Ξαφνικὰ τρόμος μεγάλος τὸν εἶχε κυριέψει, δὲν ἤθελε νὰ πεθάνει. Ὅσο βαστοσε τὸ ταξίδι, τόσο ἀπελπιζόταν ἐκεῖνος, νεύριαζε, φοβότανε μήπως δὲ σώσει νὰ φτάσει ζωντανός. Ἔφτασε ὡστόσο, δίχως νὰ κρατήσῃ τὴν ὑπόσχεσή τοῦ πὺς δὲ θὰ γύριζε πίσω ἂν δὲν πάρει πρῶτα τὸ κάστρο τῶν Σκορτῶν. Τὸν ἀνέβασαν στὸ παλάτι μὲ φορεῖο, καὶ μέσα ἀπὸ τὰ μισόκλειστα ματόφυλλά τοῦ ἔβλεπε δεξιά - ζερβὰ τοὺς σκουταράτους, τοὺς βαρλέτους, νὰ παραμερίζουν τρομαγμένοι, νὰ σιγομουρμουρίζουν προσευχάς. Ἡ Ἰζαμπὴ ἦρθε παρευθὺς νὰ τὸν ἰδεῖ· ἔσκυψε πάνω τοῦ ὀλότρεμη, μὲ τὴν ἀνάσα τῆς πιασμένη, κι αὐτὸ πολὺ τὸν ἀνακούφισε. Στὰ μάτια τῆς εἶχε τέλος ξεχωρίσει τὴ λαχτάρρα, τὴν ὀδύνη. Δόξα νᾶχει ὁ Πανάγαθος!

Πέρασε τὸ χειμῶνα ὀλάκερο σχεδὸν κατάκοιτος, σπάνια πολεμώντας ν' ἀνακαθίξει στὸ κρεβάτι, σπανιώτερα ἀκόμα νὰ σηκώνεται ὀρθιος γιὰ λίγο. Τρόμαζε μήπως ἐπιταχύνει τὸ τέλος τοῦ, ἤθελε νὰ ἐλπίζει. . .

Ὅμως, στὸ ἔβγα τοῦ χειμῶνα, τὸ κατάλαβε πῶς δὲν ἔχει ζωῆ. Ἡ φλόγα χαμῆλωνε, τὸ ἔνωσε πὺς σθῆνει. Πρόσταξε νὰ φωνάξουν τὸ νοτάρ κ' ἔκανε τὴ διαθήκη τοῦ. Ἰστοτερα ζήτησε νὰ τοῦ φέρουν τὴ Μαχῶ. Τὴν κοίταξε ἀπὸ μακρὰ, ἄπλωσε τὸ χέρι τοῦ νὰ τῆς ἀγγίξει τὸ μάγουλο, ὅμως τὸ κοριτσάκι — τεσσάρων χρονῶν τώρα — τραθήχτηκε τρομαγμένο πίσω καὶ ζάρωσε στὸ φουστάνι τῆς βάγιας τοῦ. Δὲν τὸν ἤξερε τὸ σκελετωμένο τοῦτον ἄνθρωπο μὲ τὴ φτενὴ φεγγερὴ μύτη, τὰ ρουφηγμένα μάτια καὶ τ' ἄσπρα χεῖλη. Ὁ Φλωρέντιος θέλησε νὰ χαμογελάσει μὲ συγκατάχηση τρυφερή, καὶ μόρφασε μὲ πίκρα.

Τέλος, — ζῶγανε ἡ ἀνοιξη, — ἓνα δειλινό, ἡ ἀνάσα τοῦ ἔγινε δύσκολη πολὺ. Ὁ καιρὸς εἶχε γλυκάνει, ὁ κάμπος ἔξω τῆς Ἀνδραβίδας ντυνότανε πάλι τὴν ὀλοπραΐσιν βελουδωτὴ τοῦ στολή. Τὴν ὄρα κεινὴ ἡ πρίγκηπέσσα καθότανε πίσω ἀπὸ τὸ παραθύρι τῆς κ' ἔγνεθε ἔχοντας δίπλα τῆς τὸν καπελάνο. Ἡρθανε νὰ τὴν φωνάξουν, καθὼς τότε, γιὰ τὸν Φίλιππο ντ' Ἀνζού· τῆς εἶπανε πὺς ὁ πρίγκηπας μοιάζει νὰ τὴ ζητάει. Ἐτρεξε. Ἀπίστευτο! Μόλις ἔσκυψε πάνω στὸ προσκέφαλό τοῦ, κατάλαθε πὺς εἶταν ἀργά. Ὁ Φλωρέντιος εἶχε σθῆσει.

Γιὰ μιὰ στιγμή, στάθηκε ἀσάλευτη, γεμάτη ἀμηχανία καὶ στενοχώρια, μὴ ξέροντας τί νὰ πεῖ. Οἱ ἄλλοι, γύρω, δὲν τὸ εἶχαν ἀκόμα

καταλάβει, ντρεπότανε νά τούς τὸ πει πρώτη, γιατί δὲν ἐνιωθε δάκρυα ν' ἀνεβαίνουν στὰ μάτια της. Στάθηκε ἔτσι, σκυμμένη, νά κοιτάζει τὸ νεκρὸ κ' εἶτανε σὰ νάθελε νά τὸν κρύψει, νά κρύψει μαζί τὴν ἀναλγησία της. Μὰ ξάφνου κάτι βαρὺ τῆς πλάκωσε τὴν καρδιά, τῆς φάνηκε πὼς αὐτὸ ποὺ κάνει δὲν εἶναι δικαίωμα της, νὰ φιμώσει ἔτσι τὴν ἀλήθεια στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ, νὰ τοῦ στερεῖ τὴν ἐπίσημη τοῦτη ὥρα ποὺ εἶταν δλότελα δική του. Βόγκηξε μουγγὰ καὶ στράφηκε.

Τότε, στὸ πρόσωπό της τὸ κατάχλωμο, οἱ ἄλλοι ποὺ τὸ κοιτάζαν ἀπορημένοι, διαβάσανε τὸ ἄφωνο ἄγγελμα. Κανέννας λυγμὸς δὲν ἀκούστηκε στὴν κάμαρα. Μονάχα, ὄλοι μαζί, γονάτισαν.

Κι ὅμως, τὴν ἴδια νύχτα, δίχως καθόλου νά τὸ περιμένει, ἡ Ἰζαμπὴ τὸν ἔκλαψε τὸν Φλωρέντιο. Τῆς εἶχε ἔρθει ἔτσι ξαφνικά, σὰν ἀποκάλυψη, ἐκεῖ ποὺ ἔμενε ζαρωμένη στὸ κρεβάτι της νά κοιτάζει τὸ ἀναμμένο καντήλι. Εἶναι κάποιες λύπες ποὺ χρειάζονται φαίνεται μιὰν ἀπόσταση γιὰ νά πάρουν σάρκα καὶ νά τελειωθοῦν. Ξαφνικά εἶχε στοχαστεῖ ἡ Ἰζαμπὴ τὸν ἄνθρωπο αὐτὸ, τὸν τόσο νέον ἀκόμα, ποὺ πέρασε ἀπὸ τὴ ζωὴ της μὲ τὰ χεῖλη του σφιγμένα, μονάχα νά χαράζουν κάποτε σ' ἀνάλαφρα εἰρωνικὸ χαμόγελο. Αὐτὴν ἄραγε εἰρωνευόταν, ἢ μήπως τὸν ἑαυτὸ του; Ἀναθυμᾶται τώρα τίς στιγμές του, τὸν βλέπει σὲ στάσεις κ' ἐποχὲς διάφορες, προσέχει τὴν ἔκφρασή του, τὴν ἀκόμα ζωντανή, καὶ ξάφνου σὰ νά τὴν ξεδιαλύνει. Ναί, ναί, εἶχε ἀπατηθεῖ ἴσασιν τώρα, δὲν εἰρωνευόταν αὐτὴν ὁ Φλωρέντιος. Τὸν ἑαυτὸ του μονάχα περιγελοῦσε.

Αὐτὸ λέει τὸ στερεότυπο κι ἀθρὸ χαμόγελο τῆς ζωῆς του, ποὺ ἔσβησε μονάχα στὴν ἐπιθανάτια κλίνη του. Δὲν εἶναι πιά αἰνιγμα ἢ ψυχὴ του, διαγράφεται τώρα διάφανη, κέρυνα φεγγερή. Κ' ἔχει τὸ δρᾶμα της, βαθύ, γεμᾶτο ἀξιοπρέπεια δρᾶμα. Ποῦ ξέρεις ἂν δὲν εἶχε μαντέψει, μονάχος αὐτός, τὴν ἀλήθεια, πὼς ἡ καρδιά της δόθηκε ἄλλοῦ... Εἰρωνεύτηκε βουβὰ ὁ Φλωρέντιος τὸν ἑαυτὸ του γιατί ἀγαποῦσε, γιατί τὴν ἀγαποῦσε, ἐνῶ τὸ ἤξερε πὼς ἀπὸ μέρος της ποτέ του δὲ θ' ἀγαπηθεῖ.

Τ' ἄλλα, ἡ ἱστορία τὰ λέει, εἶναι στεγνὲς χρονολογίες.

Χήρα ἢ πριγκηπέσσα, μονάχη τώρα ἀφέντρα τοῦ Μοριᾶ, ἦρθε νά καθήσει στὸ Νησί, τὸν τόπο ποὺ ἀγαποῦσε πιότερο ἀπ' ὄλους τοὺς ἄλλους, καθὼς τὸ μολογοῦν τὰ χρονικά.

Τὴν ἱστορικὴ ἐκείνη στιγμὴ της, τὴ χαραχτηρίζει μιὰ ὀλοφάνερη εὐνοια πρὸς τοὺς ντόπιους: Τὸν καντσιλιέρη της τὸ μεσσιρ Λεονάρδο, ποὺ εἶχε πεθάνει στὸ μεταξύ, τὸν διαδέχεται στὸ ἀξίωμα τοῦτο ὁ τριζουριέρης Βενιαμὶν ὁ Καλαματιανός, καὶ γίνεταί ἐνας κάποιος κυρ Βασιλόπουλος τριζουριέρης. Μιὰ γενιά ἔφευγε, ἄλλη ἐρχόταν. Ὁ Σωντερόν, ὁ μνημειακὸς κοντόσταβλος, εἶχε κλείσει τέλος κι αὐτὸς τὰ μάτια· ἔτσι ἡ ὥραία Γουλιέρμα μποροῦσε τώρα νά στεφανωθεῖ λεύτερα τὸ σενεσάλο Σαλιντ-Ὁμέρ. Ὁ γάμος τους, ποὺ εἶτανε στὴν οὐσία πράξη μονάχα τυπικὴ πιά, πῆρε ὡστόσο τὴ λάμψη ἐνὸς θριάμβου. Τὸ μισητὸ ἐμπόδιο εἶχε λείψει ἀπὸ τὴ μέση, ὁ ἔρωτας στεφάνωνε τὰ νιάτα ποὺ

νίκησαν. Στὸν Ἐγγελβέρτο ντὲ Λιντερκέρκε, ἡ πριγκηπέσσα, τιμώντας τὸ γένος τοῦ ἀντρα της, ἔκρινε χρέος της νὰ δώσει τὸ ἀξίωμα τοῦ κοντόσταβλου. Κ' ἐρχότανε πιά ἡ σειρά τῆς Μαχώς, πού εἶχε κλείσει τὰ πέντε της χρόνια, νὰ πάρει κι αὐτὴ θέση στὴ ζωῆ.

Τῆς διάλεξαν γι' ἀντρα τὸν δεκαοχτάχρονο Γκὺ ντὲ Λαρὸς, τὸ δούκα τῆς Ἀθήνας. Λίγους μῆνες πρὶν, εἶχε πεθάνει ἡ μητέρα του ἡ Ἐλένη Δούκα, ὁ κόντες τῆς Βριέννης εἶχε ξαναφύγει γιὰ τὴν πατρίδα του. Ὁ νέος δούκας, ἀφοῦ γιόρτασε τὴν ἐνηλικίωσή του, χειροτονήθηκε μῆνα Ἰούνιο ἱππότης στὴ Θήβα, ἀπὸ τὸν Μπονιφάτσο τῆς Βερόνας. Δυὸ ἀποσταλμένοι τοῦ πριγκηπάτου ἦρθανε σὲ λίγο νὰ τὸν βροῦν, προξενητάδες γιὰ τὸ γάμο. Τοὺς καλοδέχτηκε, ἄκουσε τὴν πρόταση, καὶ σὰ βεβαιώθηκε πὼς ἡ ἰδέα εἶτανε τοῦ φίλου πού τὸν ἐπιστεύετανε πιότροπο ἀπὸ κάθε ἄλλον, τοῦ « ξαδέρφου » συσεσάλου Σαϊντ-Ἄμέρ, πῆρε μαζὶ τοὺς μεγαλύτερους βασιάλους του κ' ἔφυγε εὐθὺς γιὰ τὸ Βλισούρι.

Ἐκεῖ τὸν πρόσμενε ἡ κούρτη τῆς Ἀχαῆας. Τὸ γάμο τῶν δυὸ παιδιῶν τὸν εὐλόγησε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ὠλενας, καὶ στὴ Μαχὼ δόθηκε γιὰ προίκα τὸ φῖε τῆς Καλαμάτας. Ἔτσι, τὸ πολιτικὸ σχέδιο τοῦ συσεσάλου ἔπαιρνε σάρκα, νὰ ἐνωθοῦν μιὰ μέρα κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια κορόνα οἱ δυὸ μεγάλες αὐθεντεῖς τῆς Ἀνατολῆς, τὸ Πριγκηπάτο τῆς Ἀχαῆας καὶ τὸ Δουκάτο τῆς Ἀθήνας. Ὁρθίος, στητὸς πάνω στὸ φαρί του ὁ Σαϊντ-Ἄμέρ, εἶκοσι μέρες ἀργότερα, κοίταζε τὸ δρόμο πού πάνω του ἔφευγε ἡ δουικὴ πομπὴ μαζὶ μὲ τὴ Μαχὼ, γιὰ τὴν Ἀθήνα. Τὸν κοίταζε χαμογελαστός, μὲ τὴν κρύα λάμψη στὰ μάτια, τοῦ ἀνθρώπου πού πίστεψε πὼς ἐξουσιάζει τὰ μελλούμενα. Κι αὐτὸ ἐκεῖ εἶταν ἔργο του, στὴ ζωῆ του τίποτα ὡς τώρα δὲν εἶχε ἀστοχήσει.

Κοίταζε τὸ δρόμο κ' ἡ Ἰζαμπώ, τὴ λουσατὴ καθαλαρία πού ξεμακραίνει ἐκεῖ-κάτω, μέσα σ' ἀνάλαφρο σύννεφο. Ἐνα κομματί ἀπὸ τὴ ζωῆ της ἔφευγε, τὸ πιὸ νέο καὶ τὸ πιὸ τρυφερό, ἡ μονάκριβή της. Ἄθελα ἀναθυμότανε κάποιον ἄλλο καιρὸ, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, δταν παιδούλα κι αὐτὴ, κάποια μέρα τὴν παίρνανε γιὰ τὴν Ἀνάπολη, νὰ πάει σὲ προῦπάντηση τοῦ ριζικοῦ της. Εἶχε βρεῖ τοὺς κρύους τοίχους στὸ κάστρο τοῦ Αὐγοῦ, τὴν ἐρημιὰ ἐξω τῆς θάλασσας, τὴν ὑπεροπτικὴ ἔχθρα τοῦ Φίλιππου ντ' Ἀνζού. Ξαναβλέπει τὴ σκηνὴ στὸ δάσος, τὴν πέρδικα πού πέφτει στὶς βελόνες τοῦ πευκιᾶ, χτυπημένη ἀπὸ τ' ὄρνιο. Σὰ νὰ τὴν εἶχαν ἐκτελέσει ἀπὸ τότε, ἔζησε τὴν ἀδειανὴ κι ἀσαρκὴ ζωῆ μιᾶς ψυχῆς πού βωλοδέρνει στὸν κόσμον ἐναγώνια, σπρωγμένη ἀπὸ τὸν ἀνεμο, καὶ στενάζοντας γυρεύει νὰ ἐνσαρκωθεῖ. Ποτέ, ποτέ δὲ μπόρεσε νὰ βρεῖ τὸ ἀνθρώπινο σχῆμα της ἡ ἀνίσκιωτη πριγκηπέσσα.

Ποῖο θὰ εἶναι τὸ ριζικὸ τῆς κόρης της; Τὰ μάτια της βουρκώνουν δῆλως νὰ τὸ καταλάβει, ἡ εἰκόνα τοῦ δρόμου τρέμει, θολώνει, ἔσθησε. Σὰ νὰ τὸ ξέρει αὐτὴ· ἔχει διαβάσει τὸ πεπωμένον ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμα πού δὲν τὴν εἶχε φέρει τὴ Μαχὼ στὸν κόσμον, τότε πού τὴν ἐνιωθε, μάζα ἄπλαστη, ν' ἀργοσαλεύει μέσα στὰ σωθικά της. Ἡ μοῖρα εἶναι κληρονομικὴ στὶς γυναῖκες τῆς φαμίλιας της. Τίποτα δὲν τὴν ἀλλάζει.

Καὶ ξέρει ἀκόμα πὼς τὸ μεγάλο κεφάλαιο τῆς ζωῆς της ἔκλεισε. Γύρω της ἡ κούρτη βουτίζει, μερμηγκιάζει, παθαίνεται. Αὐτὴ, γι' ἄλλη μιὰ φορά, παράτησε τὴν ἐξουσία. Ὁ Σαμπράν ντ' Ἀριάνο, ὁ ἀντρας

τῆς Μαργαρίτας, πέθανε, κ' ἡ κυρά τῆς Ἀκοβας, πού ὀρκίστηκε νά μὴν ξαναπαντρευτεῖ, δίνει τώρα τὸ χέρι της στὸ γέροντα κόντε τῆς Κεφαλ-
λονιάς, τὸν Ριχάρδο Ὅροσινι. Τί ἔχει στὸ νοῦ της ἡ παμπόνηρη ἀδερφή ;
Ἄδιάφορο. Ἡ Ἰζαμπὴ εἶχε διορίσει βαίλο τὸν κόντε Ριχάρδο μόνις ὁ
Φλωρεντίας πέθανε, νὰ διαφεντεύει στ' ὄνομά της τὸ πριγκηπάτο. Ἐ-
τοιμάζεται τώρα κι αὐτὴ νὰ φύγει γιὰ τὴ Ρώμη, ἐκεῖ πού ὁ πάπας Βο-
νιφάτιος ὁ Η' κήρυξε ἰωθηλατό. Πάλι, γι' ἄλλη μιὰ φορά, ἔχει νιώσει
τὸν ἑαυτὸ της ἐξόριστο, ἡ ψυχὴ της γυρεύει μιὰ πατρίδα.

Τὴν ὀρμηνεύουν οἱ βαρῶνοι ν' ἀφήσει τὸ πριγκηπάτο στὰ στιβαρὰ
χέρια τοῦ Σαίντ-Ὁμέρ, γιὰτὶ ὁ Ριχάρδος ἔχει παραγεράσει. Ἄς τὸ
πάρει λοιπὸν ὁ Σαίντ-Ὁμέρ ! Δόξα νάχει ὁ Ὑψιστος, δυὸ γαλέρες βε-
νετσάνικες ἤρθαν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάντρεια καὶ πόδισαν στὴν Κλαρέντσα.
Τὰ πανιά φουσκώνουν, ἡ πλῶρη σημαδεύει πέρα, κατὰ τὸ πέλαγο. Ἀ-
δειανὰ πέλαγο, ἐρημικὸ, οὔτε οἱ γαλέρες τοῦ Ντελιούρια πιά δὲν τὸ
στοιχειώνουν. Φύγανε κι αὐτές, μαζί μ' ἄλλα πολλά, μαζί μὲ τὰ που-
λιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ, κατὰ κεῖ πού ἀνατέλλει ὁ ἥλιος. Ἐμπρὸς λοι-
πὸν γιὰ τὴ δύση ἐμεῖς· ἐκεῖ - κάτω χορεύει μαβὶ κι ἀγριωπὸ τὸ κύμα
τοῦ πελάγου. Πέρα ἀπὸ τὸ Καθαρτήριο, λένε πὼς περιμένει ἡ παρα-
δείσια γαλήνη. Μπορεῖ. Ἦρθε, ἔτσι κι ἄλλιως, ἡ στιγμή νὰ μὴν ἔχεις
ἄλλη φιλοδοξία ἀπὸ τὴ στερνὴ τούτη.

Μπαρκάρησε. Ὅμως, προτοῦ νιώσει πὼς εἶτανε πιά πολὺ ἀργά,
γύρισε πίσω γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα τὰ μάτια της κι ἀγνάντεψε τὴ γῆ πού
ἀφήνει. Εἶταν πρῶτ', ὁ ἥλιος ρόδιζε τ' ἀκρογιάλια, ἔλυωνε σὲ μενεξελιά
ἄχνη τὰ βουνά. Εὐλογημένη γῆ, ἀπαλὴ σὰ μάγουλο νεανικὸ, γλυκειὰ
σὰν ἄμαρτια. Τὸ βλέμμα τῆς Ἰζαμπῆς δέθηκε πάνω της, τεντώθηκε.
Πέρα, ἐκεῖ, στὰ φευγαλέα κορφοβούνια, σὰν κάτι ν' ἀναζητάει, ἀνή-
συχο, ἀπελπισμένο. Στὸ φεγγερὸ δρίζοντα, ἰδεατὴ, γράφεται ξάφνου ἡ
κορμωστασιὰ ἐνὸς ἀρχάγγελου μὲ διάπλατα φτερά καὶ γυμνὰ γόνατα,
πού σταυρώνει τὰ χέρια του πάνω στὴν κάθετη ρομφαία. Τὸ ἀνάστημά
του γεμίζει τὴν ἀνατολή, τὰ μάτια του φέγγουν σὰν ἄστρα.

Ἐνας γλᾶρος πηδαίει ἀπὸ τὴ θάλασσα φτεροκοπώντας τρομαγμένα,
γράφει μεγάλον κύκλο στὸν ἄερα, κ' ὕστερα, μὲ καμπύλη ἄσπρη, λοξή,
σδῆνει τ' ὄραμα καὶ βουτάει στὸ κύμα.

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο

- ἀλλάγια* — συνοδίες, φρουρές, στρατοί.
ἀλλογάβαροι — ἔνοπλοι τυχοδιῶκτες Ἴσπανοὶ τοῦ μεσαιῶνα.
ἀμιράλης — γαλλ. *amiral*, ναύαρχος.
ἀντικένσωρες — λατ. *antecessor*, ὀδηγός, πρόδρομος· καὶ βυζαντ. τίτλος.
ἀρεζινάδο — λατ. *resinatum*, ρετσινάτο.
άρμα — ἰταλ. *arma*, οἰκόσημο.
βάγια — τροφός, θηλάστρια.
βαρλέτος — γαλλ. *varlet*, ὑπηρέτης.
βασσάλος — γαλλ. *vassal*, ὑποτελής.
βαστέρνιο — λατ. *basternum*, διάδρομος.
βενέφικα — λατ. *beneficia*, προνόμια, παραχωρήσεις.
βῆλο — λατ. *velum*, παραπέτασμα.
βίγλα — λατ. *vigilia*, σκοπιά.
βιγλάτορας — λατ. *vigilator*, σκοπός.
βιέλλα — ἔγχορδο μεσαιωνικὸ μουσικὸ ὄργανο.
βιλάνος — γαλλ. *vilain*, φτωχὸς ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ.
βουκινάτορας — λατ. *bucinator*, σαλπικτής.
βούκινο — λατ. *bucinum*, σάλπιγγα.
βουργησέος — γαλλ. *bourgeois*, ἀστός.
γασμοῦλος — γαλλ. *gas* (*γαρσον*) καὶ λατ. *mulus*, ὁ γεννημένος ἀπὸ πατέρα Φράγκο καὶ μητέρα Ἑλληνίδα.
γιστέρινα — ἰταλ. *cisterna*, στέρινα.
δουκατόροι — λατ. *ducatores*, ὀδηγοί, ἀρχηγοί.
δρουγγάριος — λατ. *drungarius*, χιλίαρχος.
ἐξπλοράτορας — λατ. *explorator*, ἀνιχνευτής, κατάσκοπος.
ἐπιλωρίκι — χιτώνιο πὺν φοριόταν πάνω ἀπὸ τὸ θώρακα.
ἐράλδος — γαλλ. *heraut*, κήρυκας.
ζογκλάτορας — γαλλ. *jongleur*, ταχυδακτυλουργός.
ἰντροίτο — ἰταλ. *introito*, διάδρομος εἰσόδου.
καβαλάρος — γαλλ. *chevalier*, ἱππότης.
καββάδι — περσ., ροῦχο ἀπὸ κετσέ· θώρακας ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕφασμα.
καλλίγια — λατ. *caligae*, εἶδος παπούτσια.
καλόττα — γαλλ. *calotte*, κάλυμμα κεφαλῆς καθολικῶν παπάδων.
καντσιλιέρης — ἰταλ. *canceliere*, τελετάρχης.
καπελάνος — γαλλ. *chapelain*, παπᾶς, ἐφημέριος.

κασίδι — λατ. cassis, κράνος.
 κέρκετο — λατ. circitor, περίπολος.
 κιβιτάνος — γαλλ. chevetaïn, φρούραρχος.
 κλέρης — γαλλ. cleric, γραφιάς, γραμματικός.
 κογκλάβιο — λατ. conclavium, σύνοδος.
 κοντόσταβλος — λατ. comestabulus, στρατ. αξίωμα.
 κολουκλι — λατ. cubiculum, θάλαμος, κρεβατοκάμαρα.
 κουγκέστα — ή κατάκτηση τής Ελλάδας από τους Φράγκους.
 κούλια — ιταλ. cuglia, σκοπιά, έπαλξη.
 κούρσο — ιταλ. corso, λεηλασία, πειρατεία.
 κούρτη — γαλλ. court, αλή, συνέδριο.
 λίζιος — γαλλ. homme - lige, λατ. liticus, ύποτελής.
 λωρίκι — θώρακας.
 μανουηλάτα — βυζαντινò νόμισμα.
 μάρεσάλος — ιταλ. maresciale, στρατ. αξίωμα.
 μενεστρέλος — γαλλ. menestrel, μουσικός και τραγουδιστής.
 μεσσιρ — ιταλ. messir, προσφωνητικό, κύριος.
 μιλιάρεσι — ύποδιαίρεση βυζαντινοϋ νομίσματος.
 μονρχοϋτι — άραβ. mahrut, κύπελλο, κούπα.
 μουσάντρα — τουρκ. musandra, σκευοθήκη έντοιχισμένη.
 μπάιλος — ιταλ. bailo, διοικητής με πολλές έξουσίες.
 μποϋργκος — γαλλ. bourg, πολιτεία.
 νοτάριος — λατ. notarius, γραμματικός, συμβολαιογράφος.
 ξιφάρι — αίχμητή τοϋ βέλους.
 ομάτζιο — ιταλ. omagio, φεουδαρχική ύποτέλεια.
 οφφικιάλιος — ιταλ. ufficiale, αξιωματοϋχος.
 οψιδες — λατ. obses, όμηροι.
 παρλαμάς — ιταλ. parlamento, συγκέντρωση, συνέδριο.
 πασσάτζιο — ιταλ. passagio, πέραςμα.
 πέρπυρα — βυζαντινò νόμισμα.
 περσίκι — βαλάντιο.
 πιττακοφόρος — άγγελιαφόρος.
 πλέμπα — λατ. plebs, ό λαός.
 πραιτορας — λατ. praetor, άρχηγός, στρατηγός.
 πρεβεδοϋρος — ταλ. provveditor, προνοητής, κυβερνήτης.
 πριβιλέτζιο — ιταλ. privilegio, προνόμιο.
 πρωτονοτάριος — άρχιγραμματέας.
 πρωτοστράτορας — στρατιωτικός διοικητής.
 ρεσάλτο — ιταλ. resalto, έφοδος.

- ρέτενα* — γαλλ. *retenir*, χαλινάρια.
ροβολάτορας — ιταλ. *rivolatore*, επαναστάτης.
ρογατόροι — ιταλ. *rogatori*, μισθοφόροι.
σαγίο — λατ. *sagum*, χλαμύδα, μαντύας.
σαγιτάτορας — ιταλ. *sagittatore*, τοξότης.
σαντάρδο — γαλλ. *étendard*, σημαία.
σενεσάλος — γαλ. *sénéchal*, αρχηγός του στρατού.
σέντζιο — γαλλ. *siège*, πολιορκία.
σεργέντης — γαλλ. *sergent*, στρατιωτικός χωρίς τίτλο ευγένειας.
σιγούνι — λατ. *segmentum*, κοντό εξωτερικό ρούχο.
σιλεντιάριος — λατ. *silentarius*, διοικητικό αξίωμα.
σιλέντιο — λατ. *silentium*, συνέδριο.
σκαραμάγκι — περσ., εξωτερικό μακρὸ ρούχο.
σκουταράτος — λατ. *scutaratus*, ύπασπιστής.
σκουτάρι — λατ. *scutarium*, ασπίδα.
σκουτι — λατ. *scuta*, ρούχο.
σωκάρδι — πονκάμισο.
ταβλάτο — λατ. *tabulatum*, κλειστός εξώστης.
τζάγρα — μεγάλο τόξο (γαλλ. *arbalète*).
τζαγράφτορας — τοξότης (γαλλ. *arbalétrier*).
τόκα — γαλλ. *toque*, μικρὸ κάλυμμα τοῦ κεφαλιοῦ
τορνέο — γαλλ. *tournoi*, κονταροχτύπημα.
τορνέζι — νόμισμα κομμένο στὸ Tours.
τορμαράχης — λατ., αρχηγὸς τῆς *turma*, στρατ. βαθμὸς.
τουφία — λοφία.
τρέβα — γαλλ. *trêve*, ἀνακωχή, εἰρήνη.
τριζουριέρης — γαλλ. *trésorier*, θησαυροφύλακας.
τριμπουτζέτο — γαλλ. *trébucher*, πολιορκητικὴ μηχανή.
τροβαδοῦρος — γαλλ. *troubadour*, ποιητὴς τοῦ μεσαιῶνα.
τσαγγία — περσ. - συρ., ποδήματα, μπότες.
τοάμπρα — γαλλ. *chambre*, κάμαρα, δωμάτιο.
τσαμπρελιάνος — γαλλ. *chambrier*, ὁ φροντιστὴς τοῦ παλατιοῦ.
φαρι — ἀραβ. *fari*, ἄλογο.
φίε — γαλλ. *fief*, τιμάριο.
φλαμπουριάρης — ἱπότης ποὺ ὀδηγεῖ σὲ πόλεμο στρατὸ μὲ δική του
σημαία.
φλάμπουργο — λατ. *flammulum*, σήμαία.
χαρτουλάριος — αὐλικὸ καὶ στρατιωτικὸ ἀξίωμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

	Σελίς
A' Τὸ πέτρινο λιοντάρι	11
B' Ὀνειρο ὄρθρινὸν	19
Γ' Νυχτερινὸς βραχνᾶς	26
Δ' Ἡ μοῖρα τοῦ φτωχοῦ	36
Ε' Ἡ μάinna κ' ἡ καλή	44
ΣΤ' Πρώτη ἀνακάλυψη τοῦ κόσμου	52
Z' Τὸ μεγάλο ξεκίνημα	59
Η' Νύχτα στὸ βουνὸν	65
Θ' Πολεμικὸ συμβούλιο	72
Ι' Δέκατος τρίτος αἰώνας	78
ΙΑ' Ὁ πρωτοστράτορας τοῦ Μυτσηθρᾶ	83
ΙΒ' Ἡ ἐντολὴ τοῦ Σγουρομάλλη	90
ΙΓ' Τὸ σταυροδρόμι	101

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

A' Ἱστορία μιᾶς ἐξόριστης (I)	107
B' Ἱστορία μιᾶς ἐξόριστης (II)	113
Γ' Ἱστορία μιᾶς ἐξόριστης (III)	119
Δ' Πορεία πρὸς τὴν πατρίδα	125
Ε' Βσπόμνι!	135
ΣΤ' Ζητιάνος	144
Z' Ἀπαντοχή	151
Η' Ὀνειρο ποὺ ξεδιαλύνει	164
Θ' Ὁ ξένος τῆς πριγκηπέσσας	176
Ι' Οἱ δυὸ Βιλλαρδουίνες	186
ΙΑ' Αἰνίγματα	198
ΙΒ' Ἀνοιξιὰτικο ἀγέρι	210
ΙΓ' Τὸ κάλεσμα τῆς λευτεριάς	220

ΙΔ'	Μιά φράγκικη βεγγέρα	234
ΙΕ'	Hierro, despierta te!	253

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

	Σελίς	
Α'	‘Ο άποχαιρετισμός του όνειρου	269
Β'	Τό παιδί που ξρχεται	280
Γ'	Χειμωνιάτικο τραγούδι	290
Δ'	Δεύτερη ανακάλυψη του κόσμου	300
Ε'	‘Η βεγγέρα τών βιλάνων	307
ΣΤ'	‘Αξέχαστα και ξεχασμένα	317
Ζ'	«Σᾶς φέρνω τήν ‘Ανάσταση!»	326
Η'	Πρώτη σπίθα	334
Θ'	Nexum se dare	343
Ι'	Αυτός πῶ τὰ πάντα μπορεί	360
ΙΑ'	Τό σύμφωνο	369
ΙΒ'	‘Η ανατριχίλα άπλώνεται	381
ΙΓ'	Βρυκόλακες	391
ΙΔ'	‘Η ὥρα τών σκλάβων	400
ΙΕ'	Τορνέο στήν ‘Αχαΐα	409
ΙΣΤ'	Τό κάστρο (I)	422
ΙΖ'	Τό κάστρο (II)	432
ΙΗ'	Τό κάστρο (III)	440
ΙΘ'	Τό κάστρο (IV)	448
Κ'	Τό κάστρο (V)	462
ΚΑ'	Τό κάστρο (τέλος)	474
ΚΒ'	Μεθεόρτια	481
ΚΙ'	‘Ο σφαδασμός τής Μπιάνκας	489
ΚΔ'	Ροβολατόροι κι άφεντάδες	498
ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ	509

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ
ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟ ΒΑΣ. & ΜΙΧ. ΡΟΔΗ,
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ - ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ 59 —
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΝ. ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑ-
ΚΟΣΜΗΣΗ Ε. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ

PA
5610
T4F7
19--

Terzakes, Angelos Demetriou
He prinkepessa Izampo

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
